Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
12 F
13

Digitized by Google

6. 12. F. 13

ANNOTATIO NES DOCTISS. VI RORVM IN OMNES M. T. CICERONIS EPISTO LAS, QVAS VO- CANT FA- MILIA RES.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

*

Catalogum autorum proxima pagella complectitur.

VIRTVTE DVCE,



COMITE FORTVNA.

BIBL. P. GEN. SOCIETATIS IESV
IHS

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,
1542.

VIRORVM DOCTORVM CATAlogus, quorum Annotationes in Epiſtolas familiares Ciceronis hoc libro continentur.

Petrus Victorius.
Paulus Manutius, Aldi F.
Sebaſtianus Corradus.
Bernardinus Rutilius.
Philippus Melanchthon.
Angelus Politianus.
Petrus Crinitus.
Georgius Merula.
Aulus Gellius.
Alexander ab Alexandro.
Philippus Beroaldus.
Lod. Cælius Rhodiginus.
Io. Baptiſta Egnatius.
Gulielmus Budæus.
D. Eraſmus Rot.
Io. Riuius Atthendorien.

HIS ACCESSERVNT

Lemma omnium Epiſtolarum, per Gybertum Longolium.

Variæ lectiones ex collatione uetuſti codicis, per Nicolaum Scælſium.

Digitized by Google

PETRVS VICTORIVS BARTHOLOMAEO CAVALCANTI SVO SAL.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

VERAM ſemper putaui nobiliſſimi tragici ſententiam illam πόνος πόνῳ πόνον φέρει, nunc uerò etiam expertus ſum. Poſtquam enim negare non potui rogantibus ſatis multis, ut quædam, quæ ex antiquiſſimis exemplaribus ſyncerè (ut arbitror) reſtitueram in Epiſtolis Ciceronis, diuulgarem: cupiens omni ratione, qua poteram, uoluntati illorum morem gerere, & eruditis hominibus ſtudium meum probare, in magnã turbam incidi moleſtiarum: nam & dum ea colligerem, non parum laboraui, & cùm mihi uiſus eſſem nonnihil utilitatis libris illis adtuliſſe, me quaſi teneri arbitratus ſum, eos etiam, quibus idem [illegible]tor philoſophiam ex[illegible]cauit, & quibus oratorum præcepta eleg[illegible]cutus eſt, ſi poſſem, meliores reddere. Quare multis priſcis exemplaribus comparatis, id opus, mägnum ſanè & arduum, adgreſſus ſum, & quàm accuratiſſimè potui abſolui, atque ad exitum perduxi. Sed [illegible]m poſtea animaduerterem multa eſſe loca, maximè in epiſtolis, quæ niſi a[illegible]ntur, obſcura futura eſſent, cùm aut hiſtoria illarum rerum à multis ignoratur, aut uerſus reconditi aliquorum poëtarum citantur, nonnulla etiam parum certa, & in uarijs libris uariè ſcripta, quædã ſuſpecta, alia autẽ prorſus mendoſa, quæ omnino oporteret indicare, neceſſe eſſe duxi quaſdam adnotationes conficere, quæ obſcu[illegible]raret, incerta et ſuſpecta oſtẽderẽt, deprauata &

manca, ne quempiam nulla utilitate exerceant, denotarẽt. Verũ in prioribus adhuc negotijs implicatus, aliud cõmodius tempus expectare cogitabã, cùm ſtatim quibuſdã impreſſorũ impedimentis hoc opere intermiſſo, ſatis idoneũ tempus nactus ſum, ut quæcunque mihi declaratione aliqua indigere uiderẽtur, colligerem, & breuiter explicata in paruum hoc uolumẽ cõferrem. Ea autem ſine fucis (ut natura mea fert) expoſui: nec enim meum conſiliũ unquã fuit, hac occaſione doctrinam aliquam (quæ in me nulla eſt) aut multarum rerum ſcientiam oſtentare: tantùm conatus ſum, quæ in his libris maioris alicuius momenti immutaui, tueri: rationes, quibus ductus id fecerim, adferendo, & teſtimonia priſcorũ codicũ adducẽdo. Suſpiciones etiam multas, quæ mihi occurrerunt, & aliquantulũ uiſæ ſunt poſſe ſtudioſos adiuuare, liberè protuli: nec in ulla re ueritus ſum ſimplicitatem mei ingenij aperire, dũ quæcunq; mihi in mentem ueniunt, narro: tanta cupiditate exarſi clariſſimum hunc ſcriptorẽ fœdiſſimis maculis inquinatum purgandi. Quantum autẽ in hoc profecerim, alij iudicabunt: ſtudium quidem certè & egregia quædã uoluntas non defuit. Sed quia fieri poteſt, imò potius neceſſe eſt, ut in quibuſdã decepti ſimus (cognoſcimus enim ingenij noſtri infirmitatem, & lubricam periculoſamq; harum rerum tractationem) petimus ab eruditis, ut errores noſtros, ſiquos animaduertent, non paucorũ locorum non ineleganter illuſtratorũ meritis compenſent. nec me arrogãtiæ condemnent, quòd hoc onus minime mearum uirium in me receperim: nec enim id unquam expetiui, ſed potius ab alijs mihi impoſitũ, ualde cupiens, ſubterfugere nõ potui, ut ſiquid in hoc à me peccatũ ſit, facilitate potius quadã, & naturæ bonitate peccatũ ſit, qđ ea quæ

iuſtè repudiare poteram, onera ſubierim. nam (ut ſuprà à me expoſitum eſt) paulatim, & non uno cõſilio hoc munus ſuſcepi: à primo enim ex occaſione quadam tibi nota cœpi ſummo ſtudio epiſtolas ad Atticũ ſcriptas ad meum & amicorum uſum mendis purgare. Quum enim domi tuæ antiquum illud ab Angelo Politiano laudatũ illarũ epiſtolarũ exemplar uidiſſem (quod diſparem ſortem ab ea quam ille ei tributam dicit, multos ſanè annos expertũ fuerat: eripueras enim tu illud è manibus ignobilis Grammatici, apud quẽ diu latuerat) à te ſumpſi illud, & ſumma cura, quæ in eo à uulgari lectione diſcrepabant, notaui: ex quo tempore cum eam iam, quæ à me capi poterat, utilitatem ab eo accepiſſem, & nonnihil quoque illud ſuæ dignitatis ac nominis per me recepiſſet, citò priſtinam fortunam recuperauit: in manus enim clariſsimorũ & doctiſsimorũ uirorum, poſtquam à me exijt, peruenit. Cum igitur à te ortum ſit huius mei laboris initium, non uacare omnino culpa mihi uiſus eſſem, niſi paruo hoc munere tibi grati animi memoriã oſtendiſſem: quare ſemper cogitaui ad te hunc libellum, quemadmodum nunc facio, mittere: quamuis (ut uerum fatear) maiora fuerint ea quæ me ad hoc impulerunt. Cum enim à teneris (ut aiunt) unguiculis, ætatibus noſtris non multũ differentibus iocundiſsima familiaritate cõiuncti inter nos fuerimus, nec unquam noſtræ beneuolentiæ iter interruptum ſit, ſed cotidie potius aliquid acceſſerit ad amorem, nunquamq́; ego excellens ingenium tuum, incredibilem doctrinam, ſuauiſsimos mores, ſingularem probitatẽ admirari & amare deſtiterim, cur non debui primos tibi ingenij mei fructus largiri? ſimulq́;, cùm noſtra amicitia ciuibus noſtris notiſſima, & (ut ſpero) probatiſsima ſit, quãtum per me fieri,

poteſt, eniti ut externis etiã gentibus nõ incognita eſſet? Quod ſi multi opibus potẽtiaq́; illuſtres perſonas quæ-runt, quibus labores ſuos cõmendent, rectius ego eſſe pu-taui, eum cum quo familiariſſime uiuo, cunctis animi & ingenij muneribus clarum non præterire, & cui fortuna potius defuiſſe uideatur, ad præclaras & honeſtas res ge rendas, quàm aut ea quæ ipſi ſibi ſummo ſtudio & dili-gentia homines ad laudem & gloriam nati parare ſolẽt, aut illis à natura, ut ampliſſimi uiri euadant, tribui. Acci pies igitur hoc, qualecunq; eſt, læto animo munuſculũ & quæ à te ingenij tui monimenta expectantur, ne patiare diutius ea ingenuis artibus deditos deſyderare. Vale.

IDEM VICTORIVS CAMPANO SVO.

HVIVSMODI *eſt ſtudium illud, cui nos qua-tuor ab hinc annos operam dedimus, Franciſce Campane, ut finem nullum habeat, nec unquam ad certũ aliquem terminum perduci poſſit. Et ſi id antea nõ igno-rabam, multo tamen certius cognoui ſtatim ut libri ipſi è manibus exierunt. Animaduerti enim quædam à me reli-cta eſſe, quæ ſi adnotaſſem, non ingrata ſtudioſis fuiſſent. Hoc autem facilius ſcire potui, quia ipſe perſpexi de-ſideria plurimorum, nec non quia ad me multæ multo-rum uoces ab amicis ſcriptæ ſunt: qui quãuis labores me os non inutiles putarent, hoc tamen, aut illud adiungi uoluiſſent. Cùm enim in primis laboraſſem, ut quæ à me immutata fuerant, conſtituerem: non pauci uoluiſſent etiã obſcuriores aliquos locos illuſtrari, quãuis ſcripturæ immutatio nulla facta eſſet. Statui igitur horũ ſtudio quã-*

tum

Digitized by Google

tum poſſem, ac cũ primũ poſſem, ſatisfacere: maxime cùm ex aſsidua Ciceronis lectione cognoſſem, nõ ſine cauſa id à me poſtulari. Quãuis autẽ mihi hoc perficiẽdi, totumq́; præſtandi, facultatem deeſſe pulchrè intelligerem: ſi tamen huic rei diligenter ſtuduiſſem, ſperaui me, ſi non deſideria illorum extinguere, ſaltem lenire, & aliquantulum mitigare poſſe. Huic igitur ſtudio intentus, ſeponebam cotidie aliquid, & eodem tempore omnibus Ciceronis libris opem aliquam adferebam: non enim uni, aut alteri tantum operi addictus eram, & in eo totas cogitationes meas conſumebã, intelligebamq́; quanto diutius in hoc inſtituto meo perſeueraſſem, tanto plura, ac meliora à me inuentum iri. Verùm cùm ſemper in omni mea uita ſtatuerim, aliorum potius amicorum, ac prudentium hominum de me iudicijs, quàm meis ſtare: cùm ſæpe ab amicis poſcerer, ut quæ ad eam diem animaduertiſſem, peruulgarem: non potui diutius has ipſorum flagitationes ſuſtinere, decreuiq́; cupiditati eorum morem gerere. Nactus autem tempus à cotidianis meis laboribus uacuum, quo etiam ab illis magis premebar, & ad hoc nunc agendum impellebar, accuratè Epiſtolas Ciceronis relegi: & quæcunq; iam in illis adnotaram, & nonnulla quoque, quæ nũc mihi ſuccurrerunt, collegi, ex ijsq́; paruũ quoddam uolumen confeci. Additus etiam eſt labor, nonnulla quæ olim à me animaduerſa erant confirmandi: quæ res maius uolumen ipſum effecit. nam ad me perlatus eſt liber, nuper Venetijs impreſſus, Epiſtolarum, quas familiares uocant: in quo ſcholia quædam ſunt doctorum, & ingenioſorum uirorum: quorum nonnulla contra me, ac iudicium meum ſtudioſè facta uidentur. Commodum igitur uiſum eſt, de illis rebus, in quibus

reprehendebar, iterum diſſerere. Non minus enim utile eſſe puto, uetera confirmare, quàm noua contexere. Non quò ſententiam meam, ſi fortè falſa eſt, tueri, ac pertinaciter defendere uelim: (nunquam enim hoc ſciens faciam. nam quamuis rebus meis, quemadmodum natura cogit, amicus ſim: magis tamen ueritatem ipſam amo) ſed ne fortè ſiquando obſcurior, aut breuior in illis explicandis, quàm oportebat, fui, culpa ingenij mei uera ac bona cauſa periret, eodemq́; tempore de opinionibus, ac iudicijs aliorum diſputaui, quemadmodum mihi uiſus ſum, modeſtè, ac temperanter: nunquàm enim alicuius iniuria naturam, conſuetudinemq́; meam obliuiſcar. Eruditi nunc, ac ſapientes uiri, quid rectum ſit, uidebunt: quibus ego, quemadmodum æquum eſt, totam rem permitto: & à quorum iudicio, autoritateq́; nunquàm declinabo. Quòd ſi potuiſſem ullo pacto ſine exiſtimationis meæ iactura, aut, quod maius eſt, ſine optimi ſcriptoris detrimento opiniones nonnullorum tacitus præterire, libenter feciſſem: ne uiderer ex aliorum erratis laudem mihi uelle comparare, aut concertandi cupiditate teneri, à qua re natura mirificè abhorreo: quod prioribus meis ſcriptis, & plurimorum clarorum, ac prudentium uirorum, qui me bene cognitum habent, teſtimonio cognoſci poteſt. Quemadmodum autem nunc in Epiſtolis Ciceronis laboraui, ac non pauca in illis animaduerti: ita cogito, atque id Dijs adiuuantibus præſtabo, reliqua eiuſdem ſcripta eodem ſtudio, atque diligentia perlegere: ut orationes etiam de quibus olim nullas curas, ac cogitationes ſuſcepi, non relinquam: ſed quicquid in illis, aut ope uetuſtorum codicum, aut accurata ipſarum lectione animaduertero, omne perſcribam. Et

quamuis

quamuis putẽ alios doctos,& acutos uiros, huic quoq; ſtudio nauare operam: quod tamẽ à diligentia, & medio cri eruditione mea expectari poteſt, non patiar id magnopere deſiderari. Sed hæc erunt, cùm per moleſtas occupationes licebit: è quibus tamen quodcunque uacuum tẽpus eripere potero, perire nõ patiar. Statui enim omne reliquum tempus ætatis meæ, quod curſu ſanè naturæ nõ paruum eſt, nec culpa, aut uitio meo minus, aut deterius fiet, in communibus utilitatibus collocare: ut quandoque etiam maiora, grauioráq;, quàm hæc ſunt, in manus eruditorum meo ſtudio, ac diligentia elaborata uentura ſperem. Sed hæc etiam, ut antea diximus, aliàs erunt. Nunc autem huius mei laboris, qui penè abſolutus eſt, primam partem, Campane, ad te mitto: & eo potiſſimũ ad te mitto, quia tu præcipuè me ad hoc nunc agendum incitaſti: affirmans non eſſe has illius generis literas, quæ diu multumq; in manibus haberi, ac premi debeãt: nec etiam me impediri dixeris, ſi quid poſtea, quod lucem aliquam Ciceronis ſcriptis adferat in mentem uenerit, quin tertiò, & quartò quoq; idem opus aggredi poſſim: præſertim cùm paucis diebus, quicquid eſt, quod in his rebus fieri poſſit, abſoluatur. Quemadmodum igitur tuã in primis autoritatem ſecutus, hoc aggreſſus ſum: ita nunc ad eandem tuam autoritatem confugio, ac uolo hoc, quicquid eſt libelli, tuo nomine commendari, ſi tu edendum id ſtatueris: nam de hoc quoq; à te deliberari uolo. Poſtquàm enim ego impoſitum à te mihi hoc onus non recuſaui, ita nunc tu hoc non parum oneris, ac moleſtiarum, imponi tibi à me æquo animo patiere: & ut meus in his colligendis, & explicandis labor fuit, ita nũc tuus erit in ſtatuendo, quid illis faciendum ſit. Quòd ſi tu hanc curam ſuſcipere

pere uolueris, quemadmodùm cupio, & opto: conſido te id conſilij capturum eſſe, quod mihi ſemper, ac tibi honeſtum futurum ſit. (nam tua quoq; in hoc negotio nõ mediocris res agitur) Cognoui enim aciem ingenij tui: & quum alijs omnibus in rebus libenter iudicium tuum ſequar, in hac ne digitum quidem ab ea diſcedere rectum eſſe non putarem. Scio enim in hoc literarũ genere quantum ualeas, & quantam etiam laudem apud omnes meritò conſecutus ſis, qui doctiſſimos, & acutiſſimos uiros imitatus, multas ſubtiles, & eruditas quæſtiones in Vergilij poëma confeceris: & nõ pauciora, quàm Græci homines in ſuo poëta fecerant, quem omnibus ingenij uiribus ornarunt, in Latino, qui turpiter penè ab omnibus deſtitutus erat, adnotaris. In eodem igitur ſtadio, ſed maiore cum laude uerſatus, quid de meis his nugis faciendum ſit, tecum ipſe deliberabis. Et ut accuratius de tota re tecum ipſe quæras, cogita illas tibi quemadmodum diuulgandas, ita etiam defendendas eſſe. Quòd ſi tanta prælia pro me aut ſubire non uis, aut ſuſtinere te non poſſe putas, ſapientius facies, ac mihi quidem gratius, ſi aut eas ſupprimes, aut, ne unquàm emanare poſſint, conſcindes, igne'ue combures.

Vale. VI. ID. Septemb.

M. D. XL.

SEBASTIA-
NVS CORRADVS
FRANCISCO
SESSIO
S.P.D.

ETſi nihil eſt, mi Franciſce, quod tua cauſa nolim: parum tamen, ut uerum fa- tear, abſuit, quin tibi negarim ea in Ci- ceronis epiſtolas σχόλια, quæ tu ſæpius à me quaſi tuo iure poſtulaſti. Volebas enim tibi illa paucis explicari, quæ ſunt in epiſtolis diffi cilima: hiſtorias cum priuatæ rei, tum publicæ recon- ditas, leges, ſenatuſconſulta, prætorum edicta, mores, in- terdicta, iocos, ænigmata, literarum ſignificationes, ſi- gna, notas, atq; adeò nutus (ut ille uocat) loquaces. Nec illud iam non maxime cupiebas, ut, ſi quid à librarijs per tot annos perperam deſcriptũ eſſet, quod tamen omnium etiam conceſſu præteriri poſſet, id à nobis reſtitueretur. Itaq; libri plures manu ſcripti nobis erant legendi, hiſto riæ pluribus locis conferendæ, uerba ipſa accuratius con ſideranda, nec ſyllabæ, aut literæ, quæ locum uel mutaſ- ſent ſuum, uel alienum occupaſſent, negligendæ. Nos ta- men, ut tibi, qui nobis uel oculis ipſis es charior, mo- rem gereremus, nihil non hac præſertim in re tentan- dum eſſe duximus: etſi, præter labores quaſi Herculeos, non eramus neſcij, quanta temporis iactura nobis eſſet facienda. Quare nos & hoc ipſum, quod ad labores & tempus pertinebat, tibi dedimus: &, ſi quid re- prehenſionis eſſet futurum, uel quòd id tentare eſſe- mus auſi, uel quòd interdum (id enim in tanta rerum

ign

ignoratione fieri potuit) offendiſſemus, ſperauimus fore, ut tu, qui nobis id imperaſti, culpam omnem ſuſtineres. Quantum uerò ſit à nobis profectum, & tu idem iudicabis, & quicunq; hæc leget,

Si quis tamen hæc quoq;, ſi quis
Captus amore leget.

Vale, Venetijs Calend. Iun.
M. D. XXXVII.

BERNARDINVS RVTILIVS COLONIENſis Clariſs. adoleſcenti Io. Franciſco Vrſino Foroſemproniano Principi ac Præſuli Pijſsimo S. P. D.

STVDIVM curáq;, quibus tu maximis uſus proxime es, in Io. Petro Craſſo uiro in omni doctrinarum genere excellentiſsimo, tibi qualibet impenſa adiungẽdo, effecit, ut te nobiliſsime Princeps, nulla æquè re ac literarum ſtudijs delectari exiſtimauerim. Sic enim putabam, qui ſummum theologum, maximum philoſophum, peritiſsimum aſtrologũ, geometram arithmeticumq; ſubtiliſsimum honorificentiſsime complecteretur, tametſi ille mihi incognitus, nunquã uiſus, uixq; nunc primum propter locorum longinquitatem auditus eſſet, nõ incredibili quadam bonarum ingenuarumq; artium cupiditate ardere nõ poſſe. Cui rurſus doctrinis his, quæ ſunt ad illas maximas principesq; ita coniunctæ, ut

diuelli

diuelli ſine magno utrarumq; incōmodo nequeant (dialecticen dico, oratoriam, eamq; quam honeſtiſsimo nomine humanitatem appellare libuit) elegātiſsime ornatus perpolitusq; ita placeat, ita charus iucundusq; ſit, ut à ſuo latere, quoad liceat, nunquam eum diſcedere patiatur, is mihi ſingulari deſiderio ſtudiorum omnium teneri affectusq; eſſe uidebatur. Quibus rebus ego, qui ex illo ueluti quodam uberrimo doctrinarum fonte leuiter erā aſperſus, in quo te totum ingurgitaturum uidebam, non ſum ueritus, ne noſtrum hoc ignoti hominis munuſculum, parum ad manus auresq; tuas iucundum accederet: ne ue me (quæ tua eſt audita mihi in ſumma nobilitate humanitas) riualem quaſi tuum aſpernarere. Huc accedebat autoris eius, in quo ego operam meam collocaſſem, diuina quædam elegantiæ dignitas, quæ mihi ſummi & eruditiſsimi cuiuſq; uiri (cui non modò putêre uidētur unguenta atq; roſæ) ſtudium ac beneuolentiam conciliatura uidebatur: ut, quem ſua humilitas parum commendare poſſet, aliena gratia ſuſtentaret. Quis eſt enim, quem nō uel ipſum unum Ciceronis per ſe auditum nomē excitet? qui non ſibi in illa uoce præclaræ cuiuſdam atq; incomparabilis eloquentiæ ac ſcientiæ ſpecimen oblatū putet? Atq; ego ita ſentio, quum nullum non Ciceronis opus maximo & ad facundiam & ad mores uitamq; bene ac ciuiliter degendam emolumento eſſe arbitrer, non eſſe tamen ex omnibus (niſi me ſuſcepti operis amor fallit) quod hoc Epiſtolarū uolumine magis neceſſariū uniuerſis, qui Latinis literis delectētur, exiſtimari debeat. Quis eſt enim, quem nō in tota uita epiſtolā ſcribere oporteat? aut quid eſt, quod magis neſcire Latinum hominē pudeat? Orationes pleriſq; nec ſcribere occaſio eſt, & ſi ſit, quod & in

iudicio & in ſenatu & ad populũ, id eſt apud ignaram plerũq; Latinæ linguæ multitudinem dicendum eſt, Italo magis quàm Latino idomate loqui cogimur. At amicus ad amicum, literatus ad literatum, quum ſcribit, Latinè ſcribit, quod in his Ciceronianis literis parum maleq́; exercitatum, ineptè, ieiunè, exiliter, dicam etiam barbarè facere conuenit. Iam, quum uſu moribusq; ita ferè conſtitutum ſit, ut res iudicatas literasq́; alterius ad alterũ magiſtratus Latinè etiamnum perſcribãtur, quis nõ uidet, id ſæpe ab his iudicarijs hominibus ſcribisq; mandari literis, quod nec Latini nec Itali homines percipere ſatis queant? dum Itala Latinis miſcent, & à uulgari potius ſermone quàm ueteribus earum rerum autoribus exemplum ſumunt, cum maximo & Latinarum literarum diſpẽdio, & ætatis noſtræ ignominia. Quod ſi me iſtiuſmodi generis homines audiant, meoq; fideliſſimo atq; amantiſſimo conſilio pareant, faciant, quod fieri magis ex re eſt, ut uel Latinè uel Italè loquantur: quumq́; alterutrum genus elegerint, in eo perſeuerent, ab altero prorſus abſtineant. Nam, nec qui Italam loquẽdi elegantiã teneat, parum eum aſſecutum, parum'ue commendandum puto: eò ſe iam extulit Thuſcus ille dicẽdi nitor, in quo ſe multi docti homines hodie non minus, quàm in iſto ueteri Latino exercent. Quod uerò ad mores ciuilemq; uitam attinet, unde magis quàm ex his Epiſtolis diſcas? De domeſticis rebus ſuis diligẽter, de amicorum grate, de publicis grauiter ſcribat neceſſe eſt, qui ſibi imitandum Ciceronẽ propoſuerit. In iocis hæ te uenuſtum, in ſerijs ſeuerum, in omnibus elegantem reddent. Deniq;, ſi quid inuolutè ſcribendum, ſi commendandum, ſi gratulandum amico, ſi dolendum, ſi conſolandum fuerit, earum rerum omnium in hiſce Ciceronis epiſtolis exempla inuenies. Quid ſen-

tiendum in repub. quid agendū dicendum'ue, quid optan dum etiam ſit, docent atq; præſcribūt. Ac ne plura de re notiſsima loquar apud te præſertim, Princeps humaniſsi me, quem omnis officij atq; elegantiæ ornamentis prædi tum & audio ſumma cum iucunditate, & ſpero, nec de me fruſtra prædicem, quantum laborarim, quid aſſecutus ſim in opere periculoſæ pleno aleæ, doctorum iudicium eſto. Mihi quidē omnia belliſsimè contigiſſe exiſtimabo, ſi me iſtis qualibuſcunq;, repentinis certè, & ſubito con ſilio in præſenti editis, uigilijs noſtris, tibi Craſſoq; no= ſtro gratum feciſſe cognouero. Vale. Ad XVI. Cal. Iulias. M. D. XXVIII.

IDEM RVTILIVS LECTORI.

Comparatum ita ferè per rerum naturā eſt, ut nemo unus omnia ſimul circunſpicere, & undiq; ſapere queat. Itaq; nos, qui ut humani falli poteramus, in cōmu nē culpā incidimus. Quædā igitur, quæ nimia, ut neceſſe fuit, properatione, uel errata uel præterita, parū'ue fulta erāt, ſubtexēda peracto iā operi cēſuimus. Lōgè enim ar bitramur præſtare, à nobis noſtrā aut culpā aut negligē tiā corrigi, quàm in alienos morſus ſciētē prudētēq; in= currere, tot præſertim inuidis obloquutoribus, q cōdona re lapsū unū mille egregiè inuētis neſciāt. Quod ſi nobis uti iudicio noſtro licuiſſet, nec īportunitati calcographo rū, à qbus imparati, nec qcq̄ de cōmētatiōe iſta cogitātes doctorū hominū cohortationibus etiā impulſi, ī hāc palæ ſtrā protracti ſumus, ſeruire oportuiſſet, profectò pollice ri audemus, eā nos modeſtiā fuiſſe ſequuturos, ut nihil fu turum fuerit, quod uel maleuolētiſsimū quenq; potuiſſet offendere. Quod ne ſic quidem ualde futurū timemus: ſi modò ſcieris, hoc nobis fuiſſe propoſitum, ut, dum Cice=

ronis ſenſa perquirimus,ab inani illa doctrinæ oſtẽtatione abhorremus,uel interpretis peccata,uel optimorum librariorum incuriam perſequeremur. Vtinamq; tam rarò aut ille hallucinaretur,ne fruſtra ſe hoc opus aperuiſſe iactaret:aut hi tã felici ſidere auſpicati eſſent, ut nunquàm offenderent. Nos certe iſta gloria carere æquo animo potuimus. Ac nos quidem fateri non pudet,quum ſupra quingentos locos toto opere illuſtrarimus,haud multo pauciores tamen relictos,qui obſcuri nobis adeò ſint uiſi,ut ne attingere quidem auſi ſimus. Quædam tamen quod nõ ita operoſæ mutationis uidebantur uel quamuis male ſcripta in poſtremis hiſce primæ adhuc notæ codicibus(Manutianos dicimus)haberentur, in alijs tamen recte eſſent poſita,uolentes præterijmus. Sed enim ad initium operis recurramus.

PAVLVS MANVTIVS ALDI F. LITERARVM STVDIOSIS S. P. D.

SANE`,quod ego in rem ueſtrã nauare poſſim,quàm exiguum ſit,intelligo. ſed quod poſſum, in eo non committam ut meum ſtudium, aut diligentiam deſideretis.loci erant obſcuriores multi in familiaribus(ut appellantur)Ciceronis epiſtolis:eos,quantum in nobis fuit,dedimus operam ut interpretationibus quàm potuit breuiſſimis illuſtraremus.erãt itẽ deprauati quos emẽdare conati ſumus.qd præſtiterim, ignoro:uos legẽdo iudicabitis.utut autẽ iudicabitis,gratiã tamen ab ijs,qui grati ſunt,opinor aliquam inibo,quoniã quidem mihi ueſtræ utilitatis cupidiſſimo non aggrediendi uoluntas defuerit,ſed perficiendi facultas. Valete.

DOCTISSIMORVM ALIQVOT VIRORVM ANNOTATIONES

In M. T. Ciceronis epiſtolarum, quas Familiares uocant, librum Primum.

PETRVS VICTORIVS.

EXPONENDA *primùm à nobis cauſa eſt, cur titulum* XVI. *primorum librorũ mutauerimus, qui uulgò ab omnibus* Familiariũ *epiſtolarum appellabantur: ne forte aliquis nos id temere feciſſe ſuſpicetur: ob idq; malit uſitatum, & receptum iam errorem ſequi, quàm uetus & legitimũ nomen harum epiſtolarum comprobare. Nam cum nihil ſit in his libris immutatum, cuius non poßimus ſi nõ ueram, probabilẽ tamẽ aliquam cauſam reddere: uidemur quoq; nobis huius rei argumenta & rationes non contemnendas poſſe adducere, quæ falſo nomine has diu appellatas eſſe oſtendant, & conſilium noſtrum non reprehendi ſinant, qui id induxerimus: non autem id nouandi cupiditate capti fecimus, ſed potius ſynceræ, & incorruptæ uetuſtatis deſyderio moti, quam cotidie magis à nouis quibuſdam inquinari, & ludibrio haberi pati nõ poſſumus.* Exiſtimo *autem hos, ut hæc uolumina ab alijs* Cicero-

nis,& maximè ab his,quæ ad Atticum *ſcripta ſunt, diſtinguerent,nomẽ illud excogitauiſſe:quod quàm ſapienter ſecerint, alij maioris autoritatis uiri iudicabunt. Scimus ſanè quoddam epiſtolarum genus familiare rectè appellari & dici,cuius etiam generis nonnullæ hoc uolumine epiſtolæ continentur: non tamen ob id omnes ita appellandæ, cùm plurimæ ſint de grauibus & magnis rebus ſummo artificio ſcriptæ. Quòd ſi ullis epiſtolarũ uoluminibus hic titulus conueniret, uerius hoc nomine appellari poſſent illæ,quæ ad* Atticum *familiariter ſcriptæ ſunt:quæ licet & ipſæ ſæpe de publicis rebus agant, remißiore tamen & ſolutiore genere dicendi utuntur, & minore arte & ſtudio ſcriptæ ſunt, quomodo familiares inter ſe homines ſcribere conſueuerunt.*Hoc *autẽ ab alijs diſertis & elegantibus uiris animaduerſum eſſe (quibus merito ſemper hoc nomen ſuſpectum fuit) compertum habemus.* Mouit *autem nos maximè ut id repudiaremus, quòd in nullis manu ſcriptis paulo antiquioribus codicibus illud inuenimus,ut omnino nouum eſſe & nuper ortum confiteri neceſſe ſit.* Nam *in egregiæ & probatæ uetuſtatis exemplari, quod merito ſemper ſummæ autoritatis apud nos fuit, nullum eſt huius uocis ueſtigium.* Animaduertimus *etiam,quod rem penitus confirmare uidetur,à nullo unquam ueterum autorum,& non ignobilium* Grammaticorum*, qui crebro teſtimonium harum epiſtolarum adducunt, illas familiares appellari, ſed eo quem nos reſtituimus titulo & nomine. Hi ſunt* A. Gellius, Nonius Marcellus, Priſcianus*, qui non has ſolum,uerùm etiam multos alios libros epiſtolarum à* M. Tullio *ſcriptarum citant, qui ab eo ſemper ad quem miſſæ ſunt,cognomen accipiunt.*Hoc *autem tam notum unicuique*

cuique eſſe poteſt, & tam facilè ab illis qui non obſeruarint, poteſt perſpici, ut exemplis adducendis, id comprobari neceſſe eſſe non putem. Vnum tamen notandum fuit, cum liber ab eo ad quem primæ epiſtolæ ſcriptæ ſint, appelletur, contineatq; ferè ſemper ad alios etiam miſſas literas, quomodo illæ poſteriores citandæ ſint: quod etiã ab illis diligenter obſeruatum eſt. quod maxime eo loco declaratur, qui à Nonio Mar. adducitur è libro qui antè nonus appellabatur, Sed cura ut ualeas, ne ego te iacente bona tua comedã. ſic enim, inqt Nonius, Cicero ad Varronem epiſtola Pæti: ſunt enim hæc uerba in epiſtola Pæti, id eſt quæ ad Pætum miſſa eſt. epiſtolæ autem ad Pætũ miſſæ continentur in uolumine ad Varronẽ, ſic appellato, quia primæ eius libri epiſtolæ ad M. Varronem ſcriptæ ſunt: ut hoc præcipuè loco, & multis etiã alijs (quæ nunc ne lõgiores nulla neceßitate ſimus, omittemus) ſcrupulum hunc quemadmodum ueteres uitare ſoliti eſſent, appareat, & legitimum hunc eſſe titulum horum librorum amplius dubitari non debeat, cùm ab optimis autoribus ita citentur. nec debent nomine, in quo omnes comprehenduntur, ſublato, numeri notari librorum: tũc enim neceſſarij ſunt, cum ad eundem plures libri mittuntur, ut in multis ex his qui uetuſtate amißi ſunt, accidit. nam nõ pauci fuere ad quos multa epiſtolarum uolumina ſcripſerit, ut ad Cn. Pompeium, Cæſarem Dictatorem, Cæſarem Iuniorem: ſiquidem ex lib. IX. epiſtolarum ad A. Hirtium à Nonio Marcello Ciceronis teſtimonium adducitur, & ex his qui reſtant, III. ad Q. fratrem, XVI. ad T. Pomponium Atticum. in hoc etiam fidẽ priſcorum codicum nobiſcum habemus. Iis igitur ego & rationibus, & autoritatibus motus, inueteratum & rece-

ptum iam errorem tollere non dubitaui.

E' LIBRO AD P. LENTVLVM I.

Quod commode facere poſsis: *Sic olim in prima ad* Lentulum *epiſtola locus hic legebatur: emendarunt poſteà nonnulli,* COMMODO REIP. *non omnino ineptè aut longe à uetere lectione, nec tamen penitus cũ ea concordantes: partem enim uetuſtæ lectionis recepe=runt, partem reprobarunt. ſiquidem,* QVOD COMMODO REM FACERE POSSIS, *uetuſtiores habent. Quòd ſi (commodo) aptè & opportunè ſignificaret, nos hanc ualde probaremus, ut diceret, ideo quoſdam ipſi* Lentulo *decernere ut regem deduceret, quòd id ille maxime propter loci uicinitatem & opportunitatem commodè & aptè facere poſſet. nam* Lentu*lus in ijs locis erat, ut ipſi propè in conſpectu* Aegyptus *eſſet.* Arbitramur *enim in hac re ſpectaſſe potius quoſdã, ut id negotium alicui committeretur qui id cõmodè conficere poſſet, quàm ullum reip. cõmodum aut utilitatem.* Non *tamen negauerimus, poſſe etiam locum eſſe reſtitutæ ab alijs lectioni, quamuis ueterem magis ueram exiſtimemus, ſi modo paruo illo mendo purgetur. nam* COMMODE *potius quàm* COMMODO *ſcribendum eſſe puto.* Paulo *etiam poſt initium huius epiſtolæ,* QVI, *pro* QVONIAM *ſcriptum eſt in cunctis ueteribus exemplaribus, quod à nobis præteritum (quanuis tenuis animaduerſio ſit) hic tamẽ adnotare uiſum eſt.* Qui *tritas habent aures notandis huius autoris uerbis, dijudicare poterunt utra ſyncerior ſit, & magis huius loci propria lectio.*

EX

EX POSTERIORIBVS EIVSDEM.

QVod commodo Reipub. *Accurratè olim, ſi non doctè, de hoc loco diſſeruimus, ueterem ſcripturam notam fecimus, quomodo ab alijs reſtitutus eſſet oſtendimus, quid noſtræ ſententiæ foret libere pronunciauimus, & in omni re cum fide nos geßimus. Quòd ueterum codicum autoritati ualde tribuimus, iuſtè reprehendi non poſſumus. ſi nimis illis credentes, quandoque decipimur: malumus in hanc partem peccare, quàm contra illorum fidem de aliqua re pro arbitrio noſtro ſtatuentes in culpam incidere.* De *uerborũ integritate quæſtio eſſe potuit:* De *ſentẽtia,* Si COMMODO REIP. *legi debet (quod facilè credimus, & tunc etiam ſecuti ſumus) nihil ambigi poteſt. Sunt tamen docti uiri, qui ueriorem alteram eſſe putent, quòd & ſententia illius magis delectentur, & quum ſtudioſe plurimos inſpexerint, nullum manu ſcriptũ codicem habere* REIP. *inuenerint.*

PAVLVS MANVTIVS.

QVod commodo Reip. facere poſsis. *Olim ita caſtigauimus, cum aliter in omnibus impreßis legeretur. ſunt autem uerba quibus ueteres utebantur, ut id, quod faciendum decernerent, ita demum fieri uelle oſtenderent, ſi modo* Reip. *commodo fieri poſſet.* C*æſar libro* I. Comm. *pagina* XII. *Quoniam* M. M*eſſala,* M. P*iſone* C*oß. ſenatus cenſuiſſet, uti quicunque* G*alliam prouinciam obtineret, quod commodo* R*eip. facere poſſet,* H*eduos cæteroſq; amicos populi* R. *defenderet, ſe* H*eduorum iniurias non neglecturum. & lib.* v. *pagina* 60. *ſcribit* L*abieno, ſi* R*eip. cõmodo facere poſſet, cum*

 legio

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

legione ad fines Neruiorum ueniat. item libro VI. *pag.* 73. *Labienum, Treboniumq́;, ſi Reip. commodo facere poßint, ad eam diem reuertantur. Cicero item ad Brutũ, epiſtola* V. *Decreui hoc amplius, ut tu, ſi arbitrarere utile fore, & è Rep. eſſe, perſequerere Dolabellam bello: ſi minus id cõmodo Reip. facere poſſes, in iiſdem locis exercitum contineres. Ad Appium autem epiſtola* VII. *lib.* III. *Quod, inquit, tuo commodo fieri poßit, utriuſq; noſtrum magni intereſt, prius ut te cõueniam, quàm decedas. & libro* XIII. 219. *ſimili ſententia dixit, quod ſine moleſtia tua facere poßis. ad Atticum autem epiſtola* III. *libro* I. *quod commodo tuo facere poteris, uenias ad id tempus. itemq́; alibi ſæpius, quod tuo commodo fiat, quod ſine peccato meo fiat. quibus ex locis, ueterem hanc, atque uſitatam fuiſſe locutionem, cognoſcere quiuis poteſt. tot autem exemplis, manifeſta præſertim in re, non eſſem uſus, niſi fuiſſe uiderem qui noſtram lectionem parum ueram exiſtimantes, legi mallent, quod commode rem facere poßis.*

EPISTOLARVM M. T. CI- *ceronis ad Lentulum Argumentum per Georg. Merulam Alexandrinum.*

AEgyptiorum reges à Ptolemæo Lagi filio, qui primus Alexandro ſucceßit, Ptolemæi appellati ſunt: *quorum nomina, atq; ex moribus indita cognomina, cum apud ſcriptores Græcos leguntur, tum ex ordine ſucceſſionis in ultimo Geographiæ libro à Strabone commemorantur. Auletes uerò ultimus Ptolemæorum flagitioſus traditur, utpote qui choraulam exercuerit, atq; in regia*

certamina

certamina celebrarit: ad quæ & ipſe cum alijs cõcertaturus prodibat. Huius *frater fuit* Ptolemæus *alter, cui* Cy*prus in ditionem conceſſerat: ut idem* Strabo *refert.* Hic *cum aduerſus* Romanos *bene de ſe meritos ingratum ſe præberet, ſublatus & ipſe eſt: inſula uerò à* Romanis *occupata fuit.* Sed Auletes *ad ſtabiliendum regnum pecunias quibuſdam* Romanorum *proprias, & mutuo acceptas, ut amicus & ſocius* Romanorum *appellaretur impendit: quas poſtea quum ab* Aegyptijs *per uim exigeret, moleſtus ciuibus erat, tum propter hoc, tũ etiã quòd à* Romanis Cyprum *repetere nolebat, quam rem* Alexan*drini iubebant, uel repudiata* Romanorũ *amicitia & ſocietate.* Ergo *cum nec eos ut quieſcerent perſuaſiſſet, nec poſſet per uim cogere (peregrinum enim exercitum non habebat)* Romam *ex* Aegypto *profugit, accuſauitq́;* Aegyptios, *quòd eum regno expuliſſent.* Contigit *autem, ut de eo reducendo ageretur,* Lentulo Spinthere *conſule, cui* Cilicia *mãdata fuerat.* Interea Alexãdrini *dum ignorarent regem in* Italiam *ueniſſe, quem mortuum exiſtimabant,* Berenicem *illius filiã in regno conſtituerũt. quæ primũ* Cybioſactem *maritum cepit: hunc diebus paucis eiecit, cum eius ignobilitatẽ illiberalitatemq́; pati nõ poſſet.* Pro illo *alius uenit, qui & ipſe ſe* Archelaum Mithri*datis filiũ ſimulabat: qui* Archelai *quidẽ filius erat, eius qui cõtra* Syllam *bellũ geſſit.* Rex *autem* Ptolemæus Ro*mam profectus, à* Pompeio *ſuſcipitur, & ſenatui commendatur.* Hoc *cum* Alexandrini *reſciuiſſent, centum oratores* Romam *miſerunt, qui reſponderent criminibus, quibus à rege accuſarentur, recriminarenturque illum de ui & iniuria, quibus eos affeciſſet.* Quo *præcognito, quamuis* Romæ *eſſet, legatis rex inſidiatus eſt: ſub-*

 ſeſſori

ſeſſoribusq; aliò atq; aliò dimißis, in itinere multos eorum priuſquàm Romam uenirent interfecit: quoſdam in urbe ipſa tolli curauit: alios perterrefaciens, uel pecunijs corrumpens perſuaſit, ut neq; conuenirent & colloquerentur magiſtratus de ijs pro quibus mißi fuerant, neq; in totum ullam memoriam de cæde aliorum facerẽt. quod negotium occultum fuit. Senatus autem grauiter rem tulit, cauſam eorum acerrimè Marco Fauonio alio agente modo. Nam multi legati ſociorum Romam mißi, per uim perditi fuerant: præterea nõ pauci Romanorum dona acceperant, qui non permitterent Dionem (qui unus erat legatorum) in ſenatum ingredi, neq; mentionem ullam de cæde legatorum, quouſq; is adeſſet, facere. Cæſo uero per dolum Dione, neq; de eo pœnam Rex dedit. At cum Pompeius, ut ſuprà diximus, regẽ domi ſuſcepiſſet, illum hoc facto admodum ſubleuauit. cum plurimi autem inde accuſarentur, pauci admodum cõuicti fuere: tantum acceptio munerum poterat, ut ſe inuicem ob proprium quiſque periculum iuuarẽt. & hæc quidem pecuniarum gratia mortales faciebant. Sed principio inſequentis anni Iouis ſimulacro, quod in Albano erectum erat, fulmine icto, per aliquod tempus reductio Ptolemæi repreſſa eſt: ſimul etiam, quod Sibyllinos uerſus adeũtes, hoc aſcriptum inuenere, Si Aegypti rex auxilio quodam indigẽs uenerit, eius amicitiam ne abnueritis, ſed illum quidem cum multitudine ne iuueritis: quod ſi aliter factum fuerit, labores & pericula habebitis. Ex hoc conueniẽtiam uerſuum ad ea quæ tunc gererentur admirantes, quæcunq; prius decreuiſſent reſcidere: C. Catoni trib. pl. in primis obtemperantes, per quem Sibyllinorum uerſuum ſententia in publicum uenerat. Nam cum non liceret

quicquam

quicquam Sibyllinorum uerſuum, niſi prius Senatus decreuiſſet, in uulgus enuntiare: Cato ueritus ne Sibyllæ ſors occultaretur, ſacerdotes coëgit, priuſquam reſponſum à ſenatu acciperent, oraculum Sibyllæ aperire. Poſt hæc uero cum ſententiæ in ſenatu dicerentur, cenſerētq; quidam reditum regis Lentulo Spintheri, ſed ſine exercitu: alij uerò rem deferrent Pompeio, ut eum cum duobus lictoribus reduceret: Ptolemæus cognita Sibyllæ ſententia, rogauit ut per Pompeium reduceretur. Plutarchus uero Canidium tradit rogationem ad tribunos plebis tuliſſe, ut Pompeius ſine exercitu cum gemino lictore ad Ptolemæum cum Alexandrinis conciliandum deſtinaretur. cui rei non grauiter hæſiſſe uiſus eſt Pompeius: ſed ſenatus id omiſit, cauſa honeſtè reddita, quod uiro timeret: ſimul etiam, quòd eo ad rem frumentariam uti uellet. quanquam ut ijdem hiſtorici, hoc eſt Dion & Plutarchus tradunt, Lentul. Spinther etiam conſul maxime laboraſſet, ut præfectura annonæ Pompeio mandaretur, tradita illi omni poteſtate terrarum & maris, quæ Romano populo parêrent. Hoc autem fecit Spinther, ut ad maiorem magiſtratum Pompeio promoto, ipſe ad Regem Ptolemæum auxilio mitteretur. A. Plaucius in collegio tribunorum recitauit literas, quibus notabatur, Ptolemæum orare, ut pro Spinthere Pompeius mitteretur. Cum uarias autem & diſsidentes ſenatorum ſententias Ptolemæus cognouiſſet, deſperato reditu, Epheſum conceſsit, apud deam uicturus. Poſtea uero, quanquam Romani auxilium abnegaſſent, & grauiter eius largitiones ferrent, reductus eſt, & regnum recuperauit. Hoc autem fecerunt Pompeius atque Gabinius. Tantum enim potentia & pecuniæ tunc ualuerunt, ut præter populi

uoluntatem, & ſenatus decreta, Pompeius Gabinio *ſcri-pſerit, quem Syriæ cum exercitu præfecerat, ut* Regem *reduceret. nihil enim curarunt, alter muneribus, alter uerò gratia, de Sibyllinis uerſibus.* Reus *deinde* Gabinius *factus eſt, ſed conuinci non potuit, tum* Pompeij, *tum pecuniarum gratia. Sed cum legamus,* Catonem, Rhodi *cum eſſet, atque reſponſum* Ptolemæi *Cyprij expectaret, altero* Ptolemæo *à ciuibus tunc pulſo, & relicta* Alexandria Romam *nauiganti, ea ſpe ut* Pompeij *&* Cæſaris *armis in regnum reduceretur, conſilium optimum dediſſe, ut domum rediret, & cum ſuis ciuibus pacaretur: dubitabit aliquis, cur* Dion *tradat* Alexandrinos *ægrè tuliſſe,* Ptolemæum *pati* Cyprum *occupari à* Romanis, *cum* Rex *ipſe uiueret, & inſulam in poteſtate haberet.* Illud *addimus, quantum tempora ſupputare potuimus: cum* Alexandrini *de* Rege *eijciendo conſilia inirent, tunc* P. Claudium Pulchrum, *qui autor fuit tollendi* Ptolemæi, *in piratas incidiſſe, regemq; rogaſſe ut ſe redimeret. Sed pretium perexiguum* Rex *miſit, adeò ut piratæ id excipere erubeſcerent. Remiſſa igitur* Regi *pecunia, & dimiſſo* Claudio *ſine pretio: tribunus deinde plebis creatus* Claudius *euicit, ut* M. Cato *in* Cyprum *mitteretur, eam ab* Rege *ablaturus. Sed* Ptolemæus *re intellecta, priuſquam ille aduentaſſet, ſeipſum interemit.* Cato *inſulam accepit, &* Regis *opes uenundedit, pecunia omni in publicum ærarium relata. quod* Lucanus *ſignificat, cum dicit:*

Quod Cato *longinqua uexit ſuper æquora* Cypro.

Ergo *cum iuſſu populi mitteretur* Cato *ad pecuniam accipiendam, ſatis* Cyprus Romanorum *imperio parebat, cum indignitate regni* Aegyptiorum: *iureq;* Alexandrini

drini iniquo animo ferebant, iam inſulam, cui per multos annos Ptolemæi imperauerant, in Romanorum iura cedere. Suetonius quoq; ſignificat, poſt initam cum po. Roma. ſocietatem, Ptolemæum Alexandria pulſum. nam Cæſar laborabat, ut ſibi Aegyptus prouincia plebiſcito daretur: nactus extraordinarij imperij occaſionem, quod Alexandrini regem ſuum ſocium atque amicum à ſenatu appellatum expulerant. Igitur ut ſocius atq; amicus Roma. populi Ptolemæus à ſenatu reduci poſtulabat. Nec ſine cauſa atque iniuſtè ſenatus de eo reducendo tractauit. Quæ autem foret uerſuum Sibyllinorum ſententia, ſatis ſuprà demonſtrauimus. Reſtat ut exponamus atq; comprobemus, Creditores legendum eſſe, non competitores. Sed hoc ſubiecta Ciceronis uerba ad Q. fratrem confirmabunt: Creditores uerò Regis apertè pecunias ſuppeditant contra Lentulum. ſine dubio res à Lentuli remota uidetur eſſe, cum magno meo dolore: quanquam multa feci. Sed ualde miror, cur Domitius exponens illud Iuuenalis,

Ipſi magna ſonant, ſed tunc cum creditor audit

Præcipuè. inquit enim: Creditor, qui pecuniã credit debitori: Creditor item, cuius pecunia aliquid aliud agit, ut hoc loco, & apud Ciceronem, Res agitur per eoſdem creditores. Nugatoris planè hominis uerba: quæ nec coarguenda ſunt. Nam quid aliud aliquid creditorum pecunia aduerſus Lentulum ageret, non intelligo. Sed qui pecuniam Regi crediderint, nihil equidem quod ex hiſtoria habeatur inueni, præter quàm ea quæ de Rabirio Poſthumo Cicero ſcribit. Is enim grandem pecuniam regibus Alexandrinis crediderat: pulſus interea regno Ptolemæus, doloſis conſilijs, ut dixit Sibylla. Poſtquam ſenſit

Creditor qui dicatur.

ſit Poſthumus, *Romam uenit. huic egenti & roganti, hic infelix pecuniam credidit: nec tamen primùm. nam regnanti crediderat abſens. nec temere ſe credere putabat: quòd erat nemini dubium, quin is in regnum reſtitueretur à ſenatu populoq́; Roma.* In *dando autem & credendo proceßit longius: nec ſuam ſolum pecuniam credidit, ſed etiam amicorum ſtultè, quis negat? aut quis non admonet, quod malè cecidit, bene conſultum putaret? id eſt difficile, quòd cum ſpe magna ſis ingreſſus, id non exequi uſq; ad extremum.* Supplex *erat* Rex, *multa rogabat, omnia pollicebatur: ut iam metuere* Poſthumus *cogeretur, ne quod crediderat perderet, ſi credere conſtituiſſet modum.* Nihil *autem erat* Rege *illo blandius, nihil hoc benignius: ut magis pœniteret cœpiſſe, quàm deſiſtere liceret.* Per *hæc* Ciceronis *uerba conſtat,* Rabirium *ſuam & amicorum pecuniam regi & in* Aegypto, *& poſtquam pulſus regno fuit, credidiſſe. quod conuenit cum eo quod* Dion *ſcribit,* Regem *dum regnaret,* Romanis *quibuſdam pecunias ſtabiliendi regni gratia mutuo acceptas impendiſſe.* Quod *autem largitione regia multi corrupti fuiſſent, & ſuprà ex* Dione *demonſtrauimus, &* Cicero *idem ſignificat, hæc ſubiungens:* Hinc *primum exoritur crimen illud,* Senatum *corruptum eſſe dicunt. docetq́;* Cicero, *ad ſumptum itineris, ad magnificentiam apparatus, comitatumq; regium, ſuppeditatam pecuniam à* Poſthumo *fuiſſe.* Ergo *auſim ego affirmare, creditores regios qui* Lentulum *pecunia oppugnarent, non alios fuiſſe, quàm* Rabirium *& eius amicos, qui pecunias regi crediderant.* Hic *ſuboritur alia dubitatio:* Si *rex* Romam *uenerat, cur ſcribit* Cicero, Ammonium *regis legatum apertè* Lentuli *partes pecu-*

nia oppugnare? Reſpondemus: Regem, ut ſuprà demonſtratum eſt, in conſulatu Leutuli Spintheris & Q. Metelli nepotis Romam ueniſſe, illiq; non inimico pop. Roma. ſenatum datum: pòſt uerò, cum uaria decernerentur, Epheſum conceßiſſe, & aut Romæ legatum Ammonium reliquiſſe, aut ex Aſia miſiſſe, ad procurandam in regnum reſtitutionem. Scribit in eadem oratione idem Cicero, Rabirium, poſteaquam rex à Gabinio reductus fuit, in Aegypto manſiſſe, ut pecuniam exigeret, etiam infra dignitatem Romani nominis. Lentulus uero conſulatu functus, in prouinciam Ciliciam, quæ ei mandata fuerat, conceßit: ex qua facilis erat in Aegyptum tranſitus. Et commodè potuiſſet ſiue cum exercitu, ſiue ſine exercitu Regem deducere. quare in rege per ſe reducendo multum per amicos laborabat. Et de creditoribus quidem regijs abunde, ut arbitror, dictum eſt.

GYBERTI LONGOLII LEMMA.

Nuntiat Lentulo quid in cauſa illius in ſenatu actum ſit.

DOCTI CVIVSDAM.

EGO OMNI officio. Elegans exordium ab officio, quo ſua officia & quandam ueluti infirmitatem Lentulo homini amico commendat. Simile eſt exordium pro Archia poëta: Si quid eſt in me ingenij iudices, &c.

Senatus religionis. Variam ſenatus ſententiam tulit de Aegypti rege reducendo, & Sibyllino carmine, quod Catone autore recitatum eſt, cauebatur, ne cum exercitu Aegypti rex reduceretur. Carmen hoc Georgius Valla ad iſtum modum refert: Si Aegypti rex auxilio quodam indigens uenerit, eius amicitiam ne abnueritis, ſed illum quidem cum multitudine ne iuueritis:

quod

quod ſi aliter factum fuerit, labores & pericula habebitis. Significat autem Cicero, ex ſenatu quoſdam decreuiſſe, ut Lentulus Aegypti regem citra exercitum reduceret, idq́; non magis metu religionis, quam nefas erat negligere, quàm ut Lentuli reluctarentur uolūtati. Sed planè.) Elegans locutio, qua dicit in rogando Pompeio adhortandoq́; nihil ſibi feciſſe reliqui: hoc eſt, illum ſedulò facturum omnia, nec opus habere admonitionibus. Teren. in Andria: Nihil eſt preci loci relictum, &c.

Egit cauſam tuam.) Cauſam agere docto ſermone dicimus, fortunas & honores alicuius defendere: quod Terentius dixit, Ille ad defendēdam cauſam adeſt. Marcellinum tibi.) Marcellum alij legunt. Hic fuit ex xv. uiris & ſacerdotibus unus, quibus Cato libros Sibyllinos inſpiciendos dedit: non alio nomine Lentulo offenſus, quàm quod ijs uideretur religionem illam, hoc eſt, uaticinia eleuare.

IO. BAPTISTAE EGNATII
Annotationes in eandem.

LEntulo primum Cicero hac epiſtola quantum debeat, tum quid de regis re, uel ab eius actum legatis, uel à ciuitatis principibus, & præſertim à Pompeio tentatum, Senatusq́; totius deinde ſententiam, ſuumq́; hac in re ſtudium & curam, uel dehortandi Pompeij, uel aliorum excitandi, poſtremo Senatorum diuerſas ſententias, ſimulq́; maleuolorum quorundam in eum animum, & imminutam ſuam gratiam, quod illi plurimum deberet, quodq́; complures gratificari ſe Pompeio putarent, explicat. Nulla tamen in re quod & abſens ipſe, & præſentes eius amici cognoſcere poterunt, defuturum ſeſe pollicetur. Lentulo Proconſ.) Is eſt Lentulus, cui conſul

conſulatum cum Metello Nepote *gerenti, ſimilis illi admodum hiſtrio* Secundanus Spinter *nomine*, Spinteris *cognomentum dedit: ut* Metello Terentianus *ille* Pamphilus, Pamphili: *quiq; ædilis*, Apollinaribus *ludis primus carbaſinis uelis theatrum totum induxiſſe dicitur*: Plin. & Fab. 6. *autores*, & Valerius 9. Illud *obiter adnotarim*, Spinteri *nomen ueteribus* Græciæ *comicis peculiare fuiſſe, de homine ſcilicet barbaro &* Phryge. Quin & *tragœdiæ autor hoc nomine celebris ab* Heraclea, *cuius fabulæ duæ*, Combuſtus Hercules, & *afflata fulmine* Semele, *legebantur*. Is *igitur* Lentulus, & *in prætura, ne* Cicero *in exilium pelleretur, ſummo ſtudio contenderat: ut* Cicero *in epiſt. ad* Q. *fratrem*. & *non multo pòſt in* Conſulatu, *ut de exilio reſtitueretur, enixiſſime curarat.* Quare Cicero *illum in orationibus parentem, & ſalutis ſuæ deum non ueretur dicere, qui poſt conſulatum proconſule in* Ciliciam *profectus, reſtitutionem hanc regiam ſibi potiſſimum demandari optabat. cuius cauſa* Cicero *ſolicitus erat admodum, quod omnibus fermè huiuſce libri teſtatur epiſtolis*. Belli *ciuilis inter* Cæſarem & Pompeium *geſti initio, ſecutus* Pompeianas *partes, dum* Aſculo *præeſt decem cohortibus, aduentu* Cæſaris *deterritus, inde profugit. mox* Corphinij *cum* Domitio *incluſus, beneficio* Cæſaris *impetrata non ſibi ſolum, ſed alijs quoque* Romanis *ciuibus uenia, uixit: qua tamen ſic abuſus eſt, ut in acie quoque* Pharſalica *contra* Cæſarem *ſteterit*: Hirtius. Et *quoniam hunc* Cicero *proconſulem appellat, illud primo dixerim, non paruũ eſſe eorum lapſum, qui rectum huiuſce nominis caſum, & huic ſimilium uitiãt. ſiquidem hæc omnia, proconſule, proprætore, proquæſtore*,

proconſule propretore proqueſtore ſunt nominatiui ſingulares. —

ſtore, recto caſu dicenda ſunt: quod ex Salluſtij lectione, ubi corrupti non ſint codices, aduertas. Sed D. Auguſtini in libello, quem de Grammatica ſcripſit, citabitur authoritas in hæc uerba. ſic enim ibi: Ab e litera uocali nullum Latinum, niſi iuncta præpoſitione, maſculinum inuenitur: ut proconſule, proprætore. Ergo iuncta præpoſitione fiunt Latina, ut dixi, proprætore, proquæſtore. nam ueteres nominatiuo caſu proconſul dicebant, attendentes nullum nomen apud Latinos uirilis generis in e exire. Hæc Auguſt. Proconſules autem primum Albo & Sp. Fuſio Conſs. creari cœpti, cum infeliciter re geſta in Aequis, dum alter Coſ. Romæ delectum habet, Quintium primum proconſulem ſuppetias laturum collegæ decernit. Inde uero hoc nomen ductum, quòd uice conſulum ſeſe gererent. Et ſanè inſignia proconſulib. propè eadem, quæ & conſulib. præterquam quod ſex tantum lictorib. uti conceſſum ijs eſt. Is ſi prouinciæ pacatæ præſit, quid agat quod ſit eius officiũ, latè apud Iuriſconſult. primo de eius officio legas. Illud quod ad enxenia attinet, ſcitu non indignum, Antonini & Seueri imperatorum cauentium, & ne omnino, & ne ſemper, ne'ue ab omnib. accipiant. Mittebantur uero proconſules priſcis temporib. qui reb. militarib. præeſſent: qualis Scipio maior in Hiſpaniam, & Marcellus in Siciliam. quib. quoniam ſine magiſtratu eſſe uiderentur, & quod proconſule nemo ad eam diem triumpharet, & quod amiſſa tantum recuperarant, negari triumphum placuit, cum alioqui maximas res geßiſſent: Plutarch. in Scipione, & Maximus ſecũdo. Qui uero prouincijs præerãt, quales erant Hiſpaniæ, Aſia, Sicilia, hi omnes poſt geſtum conſulatum, ſorte deligebantur. adeò ut Cicero

multo

multo poſt geſtum conſulatum in Ciliciam *proconſule ierit.Fuitq́; ſequentibus temporibus hæc dignitas omniũ maxima,adeò ut Imperatores quoque ipſi nec alijs maiorem dare poſſent, & ſibi quemadmodum tribunitiam poteſtatem, ſic proconſulare imperium & ius quintæ relationis arrogarent.* Per eoſdem creditores. *Hoſce Rabirium Poſtumum, & reliquos eius ſocios intelligi uult, qui regi & priuſquam regno pelleretur, ut regnũ ſtabiliret: & pòſt expulſo,ne datæ deperirẽt pecuniæ: magnam pecuniæ uim crediderant, qua magna ſenatus pars corrupta languebat.* Cicero pro Poſthumo: *Pulſus interea è regno Ptolemæus doloſis conſilijs,ut dixit Sibylla. id poſtquam ſenſit Poſthumus, Romam uenit: huic egenti & roganti, hic infelix pecuniã credidit.nec tum primum, nam roganti crediderat abſens:quæq́; ſequuntur alia.quem Poſthumum à Memmio accerſitum, Cicero luculenta defendit oratione, docens nec culpam corrupti ſenatus Poſthumianam eſſe: nec quòd ille neceßitate compulſus diœcetes fuerat regis palliatus, dandum homini uitio. quod ex Cicer.epiſtola quoque ad Quint. fratrem manifeſte colligitur.* Calumniam. *Græci hanc* διαβολὴν *dicunt. Iuriſconſultus de uerborum ſignificatu.* Marcellinum. *Hunc puto C. Lentulum Marcellinum fuiſſe conſularem, qui Pompeium in concionibus ſæpe lacerarit:quiq́; cum in concione de Põpeij potentia grauiter cõquereretur,aſſenſusq́; illi clara uoce eſſet populus,Acclamate (inquit) Quirites, acclamate dum licet: iam enim uobis hoc facere impune nõ licebit. hæc Maximus. ſed Plutarch. in Pompeio, tanquam infenſißimi meminit. Illud Aſconius adnotat, Marcellos Marcellinosq́ue inter ſe gentiles fuiſſe.*

Hortenſij, & Luculli. *Is eſt Hortenſius, qui multũ eloquentia, ſed tamen infra Ciceronem ualuit: adeò ut unum & uiginti natus annum, L. Craſſo & Scæuola Coſ. prima ſua forenſi cauſa, cum ipſorum Coſ. iudicio, tum eorum qui interfuere omnium probatus diſceſſerit. uir & ipſe conſularis, qui ſub initia belli ciuilis inter Cæſarem & Põpeium geſti, dum Cicero è Cilicia reuerteretur, obijt. quod ipſe Cicero in principio de Claris oratoribus docet, & in calce ſic addidit:* Sic Q. Hortenſij *uox extincta eſt fato ſuo, noſtra publico.* Et paulopòſt: Nos *autem* Brute, *quoniam poſt* Hortenſij *clariſſimi oratoris uocem orbæ eloquentiæ quaſi tutores relicti ſumus, domi teneamus eam ſeptam liberali cuſtodia.* Sed Cœlius *ad* Cicer. *Hortenſius, cum hæc ſcriberem, agebat animam. Huic probro data eſt nimia mollities, & in toto ueſtitu ſuprà quàm credas anxia quædam elegantia: ut collegæ diem dixerit, quod in anguſtiorem locum obuiam ſibi factus, togæ ſtructuram fortuito deturbaſſet occurſu. adeò capitale in collega crimen duxit. qua de re* Torquatus *illum, & geſticulatricem, &* Dionyſiæ *notiſſimæ ſaltatricis nomine non potuit non appellare. Sed quantum Lucullus eloquentia inferior, tanto rei militaris ſcientia & rerum geſtarum magnitudine clarior, ut qui bello* Mithridatico *prius* Syllæ *auſpicijs, mox ſuis, clariſſimas res geſſerit, quiq́; longe omnium clariſſimam de* Tigrane & Mithridate *uictoriam exiguis admodum copijs contra infinitas reportarit.* In *qua pugna, ut autor* Plutarchus *eſt, cum magna pars militum obſeruandum diem illum diceret, qui pridie nonas* Octobris *eſſet, tanquam nefaſtum, quippe quo* Cymbri Romanas *deleſſent* Cæpione

De huius mollitie meminit Macrobius li: Saturn: iij. Aulus Gellius etiam huius facit metione li: j°. cap: v.

duce

duce copias: Confidite, inquit. ego illum uobis è neſa-ſto feliciſsimum reddam. Tandem cum illum conten-tionum ciuilium pœnituiſſet, otio ſe emancipauit, nunc literis, nunc uoluptatibus alijs honeſtis uacans, ut & in illis plurimum profecerit, & ex hiſce Xerxis to-gati cognomentum ſibi pepererit. Illud nō poſſum non mirari, eminentiſsimos autores, Latinum unum, Græ-cum alterum, Ciceronem dico, & Plutarchum (quem haud ſatis dignoſcas, fuerit'ne grauior an doctior) inter ſe diſsidentes: cū Cicero in eo libro cui titulus eſt, Lucul-lus (quem alij ſecundum Academicarum quæſt.) faciat rudem prorſus militaris diſciplinæ Lucullum, ſed inge-nij incredibili quadam magnitudine, & diuina rerum memoria, nunc peritiores diſciplinæ militaris percon-tando, nunc res à maioribus geſtas legendo effecerit, ut quæ laus Imperatoria omnium propè opinione in illo deſiderabatur, eam cumulatiſsimam & abſolutiſsimam maximis rebus feliciſsime à ſe geſtis præſtiterit. Plutar-chus contrà clarum illum & peritum admodum ſub Syl-la ſcribit bello Marſico, & paulopòſt contra Archelaū Mithridatemq; ſtrenuam nauaſſe operam. Qui cum imperio ſunt. Differt ſanè plurimū, cum imperio eſſe, & cum poteſtate. ille enim cum Imperio ad urbem eſſe dicebatur, cui nominatim à populo demandabatur Im-perium: cum poteſtate, qui à populo alicui præficeretur negotio. Bibulus. Is eſt Marcus Bibulus, qui C. Cæſa-ri in conſulatu datus collega, nulla penè in re ſe conſulē geſsit, adeò ut illum Cæſar obnuntiantem foro repulerit: unde carmina in illum ſtatim edita, Suetonius author:

Non Bibulo quicquam nuper, ſed Cæſare geſtum eſt.
Nam Bibulo fieri conſule nil memini.

Huic proconſuli Syriam adminiſtranti, Cleopatra milites Gabinianos, à quibus conſtabat liberos ſuos duos indolis egregiæ necatos, uinctos miſit, ut grauiſſimæ cladis ultionem arbitrio ſuo exigeret. Sed ea moderatione animi fuit, ut quo maius offerri beneficium alteri non potuiſſet, ultro contempſerit: non ſuam eſſe uindictæ poteſtatem, ſed ſenatus dictitans. Secuto paulopòſt ciuili bello, Pompeianas, quas ſemper ſecutus partes fuerat, fouens, uniuerſæ claſſi præficitur. In hac præfectura dum nimis ſolerter nimisq́; pertinaciter ſe gerit, ſeu in patriam amore, ſeu in Cæſarem odio, in ualetudinẽ incidens, Corcyræ paulopòſt naturæ conceſſit. Hic cõplura & accuratè ſcriptitauit, quamuis orator non eſſet, & egit multa conſtanter: relicto poſt ſe tertio filio ex Catonis Portia ſuſcepto, qui de rebus geſtis à Bruto libellum non inelegantem ſcripſerit. Tranquil. Cicer. Maxi. Plin. Præter Seruilium. *Intellige Iſauricũ, ab Iſauris debellatis Ciliciæ populis dictũ: quiq́; Coryco, Olympo, Phaſelide, oppidis expugnatis, triumphũ ex ijs duxerit. Ouidius: Africa uictorem de ſe uocat, alter Iſaurum. Illud eſt, quod Valerius memoriæ prodidit animaduerſione dignum, quod teſtimonio ſuo reum afflixerit, qui cum illi in Laurentina uia occurriſſet, loco admodum anguſto, deſcendere de equo noluerit. Hic poſtea uita functus, publico funere Romæ elatus eſt: author Euſebius. Fuit uero alter Pompeius Iſauricus, collega Cæſaris in conſulatu initio belli ciuilis creatus: author Appianus.* Volcatium, & Afranium. *Familiares hi pompeij. uerùm Afranius hiſtoriarum monimentis notior, & familiaritate Pompeij clarior. Hic conſul cum Metello fuit, quem in epiſtolis ad Atticum Auli ſæpe filium nuncupet.*

cupet. Pompeianos præterea exercitus ductauit in Hiſpania, & cum Pompeio uarijs bellis militauit: poſtea dimiſſus à Cæſare liberaliter, cum iterum ſe bellorum tumultibus inſeruiſſet, ac profligato in acie Pharſalica Pompeio, in Africam ad Iubam ſe contuliſſet, captus à Cæſare, ob perfidiam occiditur. Inclinata res. Tranſlatio ſumpta à parietibus. Libonis, & Hypſei. Familiares hi Pompeio: ſed Hypſeus conſularis, quiq́; in conſulatus petitione Milonis competitor fuerit. Huic Pompeius genibus affixo, ſupplicantiq́;, ut ſe ab imminentis iudicij periculo eriperet: Faceſſe hinc, inquit, nec cœnæ mihi tempus eximas. Noſtram fidem. Corrigenda in hunc modum uerba: Noſtram fidem omnes, & amorem tui abſentis, præſentes tui cognoſcent.

SEBASTIANI CORRADI Scholia in eandem.

Pietate. Pietas erga deos, & parentes proprie dicitur: Lentulum uerò Cicero ſæpe deum, & parentem uocat. Meritorum. reſtitutionis. Quoniam. Modò qui, modò quum in ueteribus libris legimus. Regis. Ptolemæi Auletæ, de quo Strabo lib. 17. & Dion libro. 39. plura ſcribunt. Creditores. C. Rabirium Poſthumum, & eius amicos. Religionis. ſtatuæ Iouis, & Sibyllini carminis. lege Dionem. Calumniam. interpretationem quandam per ſacerdotes, authore C. Catone doloſe factam. Largitionis. qua Ptolemæus rex ſenatores multos Romæ, & quoſdam ex centum oratoribus Aegyptijs corruperat. Comprobat. facto S. C. cum multitudine Regem reduci Reipublicæ periculoſum uideri. In infamiam. in quam incurrat neceſſe eſt, ſi Ptolemæum, qui legatos non mo-

pietate dixit, nam cicero ſe per lentulum appellat deū et parentem in quos eſt pietas et charitas. —

dò Aegyptios,ſed aliarum etiam gentium interficiendos curarit, quiq; largitiones tantas fecerit, hoſpitio acceptum ita, uti facit,defendat:ſi eius reſtitutionem doloſe & ambitioſe tibi,qui illum ornaſti,eripiat. Reliquit. Aliter,relinquit. Officiorū. P. enim Lētulus, & Q. Metellus Nepos coſs. legem conſcripſerunt, qua Pompeio per quinquennium omnis poteſtas rei frumentariæ toto orbe terrarum data eſt. Marcellinum. Is eſt Cn. Lentulus Marcellinus,qui cum L. Martio Philippo Conſul,P. Lentulo & Qu. Metello Nepoti ſucceßit. Tibi eſſe iratum ſcis. Si,regi eſſe iratum ſcis,legas, ut quidam uolunt, non erit quærendum, an qui una in re ſit alicui iratus , induci poßit ut in cæteris ſe eiuſdem defenſorem fore oſtendat. Erat præterea Conſulis,illi Regi iraſci maxime, quem propter homicidia & largitiones optimi quique odiſſent. Vel tibi iratum,quoniā Pompeium, qui cum ille inimicitias gerit , ornaſti. L.Luculli. M.Luculli. nam L. Lucullus his temporibus, autore Plutarcho in Pompeij uita, ſe à negotijs publicis remouerat, ad otiumq; perfugerat : uel ut quidam ſcribunt, mortem obierat. Illo S. C. quod factum eſt in Ciceronis ſententiam,ut Pompeius annonæ procurationem ſuſciperet, & P. Lentulus, cui prouincia Cilicia obuenerat, Regem reduceret. Reducas. Al. deducas.

Quod commode rem facere poſsis. Alibi leges, quia tu rem commodo R.P. facere poßis. Alibi,quod commodo R.P. facere poßis. Alibi etiam, quod commodo rem facere poßis,ignoro. Poſsis. Quippe cui propè in cōſpectu ſit Aegyptus. Autorem.ſenatuſconſulti. Retineat. quē ſemel decreuit. Qui cum imperio ſunt. At qui Pompeius cum imperio rei frumentariæ erat.

Seruil

Seruilium. P. *Seruilium Vaciam Iſauricum, qui cum App. Claudio Pulchro Coſ. fuit.* Volcatium. L. *Volcatium Tullium, qui cum M. Aemilio Lepido Coſ. fuit.* Lupo. P. *Rutilio Lupo.* Afranium. L. *Afranium, qui cum Qu. Cecilio Metello Celere Coſ. fuit.* Libonis. L. *Scribonij Libonis, cuius filiam Sex. Pompeius Pompeij Magni F. uxorem habebat.* Hipſei. P. *Plautij Hipſei, qui Pompeij Magni quæſtor, & poſtea Milonis competitor fuit.* Ornaſti. *frumentariæ rei lege præfeciſti.* Suſpicio. *Pompeium reducendi Regis deſiderio teneri.* Debebat. *Pompeium, & eius familiares uidetur Cicero mordere.*

BERNARDINI RVTILII
Annot. in eandem.

Marcellum quidem tibi eſſe iratum ſcis. *Marcellinum quidem, manuſcripti quidam habent codices, itáque & interpres legit: quem tamen ſunt qui ſarguant, Marcellum omnino ex Plutarcho aſſerentes, quòd is fuerit Pompeio infenſior. Id alij Valerij Maximi, ubi de libere dictis ac factis agit, teſtimonio confirmant. Cn. cuiuſdam Lentuli Marcellini meminit in Diuinatione Cicero. Sequenti uero epiſtola Lentulum alterum ab hoc, ad quem ſcribit, Spinthere, conſulem fuiſſe hoc tempore oſtendit: Propterea quod dies (inquit) magna ex parte conſumptus eſt altercatione Lentuli conſulis, & Caninij tribuni plebis. In quo lapſus eſt belliſsime interpres, niſi ego fallor, qui putet Lentulum Caninij aduerſarium Spintherem fuiſſe: cum Spinther dictus ſit is, ad quem ſcribit has epiſtolas Cicero, ut de conſu-*

le hic quoque intelligi forte poſsit. nam & hoc libro ad eundem hunc ſcribens Cicero de his rebus, quas poſt reſtitutionem ab exilio in Rep. geſsiſſet: Quinetiam Marcellino, inquit, & Philippo conſulibus Nonis Aprilibus mihi eſt ſenatus aſſenſus, ut de agro Campano frequenti ſenatu Idib. Maijs referretur. Alioqui Plutarch. quoq;, ſcribens à Marcellino interrogatos Pompeium Craſſumq́;, num conſulatum eſſent in proximum annum petituri, oſtendere uidetur conſulem eo tempore fuiſſe. Hinc illud eſt, quod ait Cicero: Quod inſtituit referre de religione, & ſæpe iam retulit, ab eo deduci non poteſt. ſequentiq; epiſtola: Multi rogabantur, atq; idipſum conſulibus inuitis, nam hi Bibuli ſententiam ualere cupierunt. Idem Plutarchus in Catonis uita, Lentulum Philippumq́; circa hæc tempora in conſulatu collegas nominat. Sanè non putarim, ut illi nugantur, Marcellinum iratum fuiſſe Lentulo ea cauſa, quod Pompeium ornaſſet, cuius Pompeij Marcellinus nondum erat inimicus, reſponſi certe illius Pompeiani nomine, quo ſe petiturum conſulatum ſi uideretur, interroganti Marcellino dixerat, ut ex Plutarchi uerbis uidetur colligi: nec quum eſt ab eo ornatus Pompeius, nec quum hæc ſcriberentur, Idibus ſcilicet Ianuarijs (Cæſarem enim in Ciſalpinam Galliam hybernatum ueniſſe conſtat) eò profectos Craſſum Pompeiumq́;, quum reuerſi eſſent, ſuſpectos ob colloquium cum Cæſare arctius de coniuratione in Rempub. interrogatos à Marcellino. ut poſt hæc ſcripta factum eſſe omnino oporteat, iramq́;, ſi ex ea tantum intercedebat cauſa, poſt ſcriptam hanc epiſtolam inter Pompeium Marcellinuḿque ortam. Aut igitur & ante id reſponſum erant inimici Pompeius

peius Marcellinusq́;, aut aliunde iratus Lentulo Marcellinus. Ac, ut libere dicam quod ſentio, Tibi corruptum aliquando ſum ratus, Regíque potius ſcribendum: quod ſequentia confirmare uidentur. Adeò his non aſſentimur, qui errorem errore tollunt. In medium tamen omnia conſulimus, non decernimus. Idem Cicero in oratione pro C. Rabirio Poſthumo, multa & ad Sibyllina carmina et totum hoc negotium ſpectantia ſcribit. Cui qui nolunt, ij́dem tibi quòd eum ornaſti, non ſunt amici. *Iidem longe aliam quàm expoſitoris iſtius ſententiam horum uerborum afferunt. quam magis eſt, ut non improbemus.* Craſſus treis legatos decernit, nec excludit Pompeium. *Non ita hæc accipio, quaſi de Pompeio nominatim referret, ut male credidit interpres: ſed uniuerſam ſententiam ita laxam propoſuiſſe, ut etiam Pompeio in ea locus eſſe poſſet, quod in Bibuli non erat: qui à priuatis tantum cenſebat deduci regem oportere.*

Hortenſij & mea & Luculli ſententia cedit religioni de exercitu. *Vereor, ne M. potius Lucullū, quàm L. intelligat: illum qui cum Mithridate bellū acerrimum geſſit, Marci iſtius fratrem. quòd ſcilicet mortuus fuerit his temporibus Lucius. Cicero in oratione de Prouincijs Conſ. quæ haud ita multo pòſt habita ſit, quàm hæc ſcripta epiſtola: Multa prætereo, inquit, quod intueor coràm hæc lumina atq; ornamenta Reipub. P. Seruilium & M. Lucullum. utinam etiam L. Lucullus ille uiueret. De L. & M. Lucullis, abunde multa Plutarch.* Sed ex illo ſenatuſconſulto, quod te referente factum eſt, tibi decernitur ut regem deducas. *Fruſtra uulgata in alijs lectio decernit mutata eſt. hoc enim dicit, Hortenſij & mea & Luculli ſentētia tibi decernit. In quo etiam interpres*

erraſſe uidetur. Senatuſconſulti huius meminit pluribus locis in ſequentibus epiſtolis. Erat id decretum, antequam mentio Sibyllini carminis exoriretur: qua interpoſita, ſopitum quodammodo iacuit. Cicero in Piſonem de Gabinio inquit: Ille, ſi non acerrime fureret, auderet quam prouinciam P. Lentulus amiciſſimus huic ordini quum & autoritate ſenatus & ſorte haberet, interpoſita religione ſine ulla dubitatione depoſuiſſet, eam ſibi tum aſciſcere, quum etiam ſi religio non impediret, mos maiorum tamen & exempla & grauiſſimæ legum pœnæ uetarent. Quidam fruſtra de eo uerbo ad Marcellinum referendo deliberant.

EX POSTERIORIBVS ANNOT. EIVSDEM RVTILII.

Marcellinum tibi eſſe iratum ſcis. *Confirmat noſtram ſententiam ipſe ad Atticum libro quarto: Adhibentur, inquit, omnes Pontifices, qui erant ſenatores, à quibus Marcellinus, qui erat cupidiſſimus mei, ſententiam primus rogatus. quaſi iam tum eſſet deſignatus Marcellinus. Et libro 5. At ille profert S. C. Lentulo Philippoq; Coſſ. Et ad Q. fratrem: Marcellinum quidem primum rogauit.*

PHILIPPI MELANCHTHONIS

Scholia in eandem.

Rex Aegypti *erat pulſus regno à ſorore: hunc uolebant per ſe reſtitui Lentulus & Pompeius: ſed erant alij qui impediebant utrunq;, ita ut tandem Rabirius reſtituerit. ex qua re cauſa Rabirij orta eſt. Fuit autem oraculum Romæ, futuram tunc imperij mutationem, quando ingrederentur Romani in Aegyptum. Cæſar igitur quãdo occupauit Aegyptum, absterritus iſto oraculo, noluit*

Aegyptum

Aegyptum in prouinciā redigere. Cicero autem nuntiat Lentulo abſenti, quid de cauſa illius ſenatu actum ſit. Ego omni officio. *Exordium ab extenuatione ſui officij, ſeu relatæ gratiæ.* Religionis calumniam. *id eſt, calumnioſam interpretationem oraculi.* Infamiam fugiat. *ſcilicet, ne uideatur corruptus pecunia.* Cedit religioni. *Hoc eſt: Noſtra ſententia eſt, quod tu Lentule debes eum reducere ſine exercitu.* Et Afranium. *Afranius fuit unus ex ducibus Pompeij.* Quòd eum ornaſti. *ſcilicet procuratione rei frumentariæ.*

LECTIONIS VARIETAS EX
uetuſto codice, per Nicolaum Scælſium.

Satisfacio cæteris omnibus. Tanta enim eſt tuorum erga me meritorum magnitudo. Res agitur per eoſdem competitores. Regis cauſa ſi qui ſunt, qui uelint, qui tamen pauci ſunt, omnes ad Pompeium rem deferri uolunt. Tum amoris erga te ſui. uel, Etiam amoris erga te ſummi. Marcellum tibi iratum eſſe ſcies. Tibi decernit, ut ſi regem deducas, quod quomodo rem facere poſsis, ignoro. exercitum religio tollat. Vt penè is cupere uideatur. At nos in rebus multo antè, quàm profectus es. Amorem tui abſentis, præſentes tui cognoſcent. In quibus ſumma eſſe deberet.

IN EPISTOLAM II.
ET III.

Idibus Ianuar. in Senatu &c.
Aulo Trebonio &c.

EX

EX VICTORII POSTERIORIB.

LEntuli Conſulis. Codex Medicæus LENTVLI habet. Iam diu audiui fuiſſe nõnullos, qui LVCII, mallent. Nihil ſanè certi ſtatui poteſt: receptam tamen lectionem ueriorem puto. Peccabant autem ſæpe antiqui librarij, quemadmodũ aliàs docui, in huiuſcemodi rebus. Cùm enim notas illas nõ intelligerent, quod imperitis hominibus in mentem ueniebat, ſcribebant. Hæc autẽ omnia in Senatu agitata ſunt, L. Philippo, & Cn. Lentulo Marcellino Coſs. ut Dion etiam narrat, qui cùm de reductione Ptolemæi regis egiſſet, adiungit, ταῦτα μὲν ἐπί τε λευκίου φιλίππου, καὶ ἐπὶ γναίου μαρκελλίνου ὑπάτων ἐγένετο.

Frequentes ierunt in alia omnia. Vbaldinus Bandinellus, cùm ab hinc XXX. menſes Romam proficiſcẽs, Florentia iter faceret, diuertiſſetq; apud Carneſeccã optimum, & maximis in rebus ſpectatum iuuenem, à me conuentus eſt: cupiebam enim eum uidere, quẽ multis de cauſis plurimum amabam. Cumq; omni illo tempore (exiguũ autem fuit) quod Florentiæ manſit, ſæpe unà fuiſſemus, multumq; ſermonẽ de ſtudijs literarum habuiſſemus, narrauit mihi omnia, quæ à Manutio pro huius loci declaratione traduntur: dixitq;, arbitrari ſe, maculam occupaſſe locum illum Sex. Pompeij, quæ tamen nullo negotio deleri poſſet, legiq; debere, Iis uerbis præit: omnis uidelicet cauſa, quod nos ualde probauimus. Vtinam quemadmodum in eadem patria nati ſumus, & ijſdem ſtudijs tenemur, ita ijſdem quoq; in locis uiuere potuiſſemus: ex illius enim ingenio, & eruditione non paruos fructus cepiſſem, & ille fortaſſe multis in rebus, & ſtudijs, & officijs meis delectatus eſſet. Sed quoniam id nõ accidit, pro-

pter

pter diuerſam uitæ rationem, nactus hanc occaſionem, notum ei, & omnibus alijs facere uolui amorẽ quo illum proſequerer: & ne facilè extingueretur, his etiam monimentis teſtatum relinquere, optimum eſſe iudicaui.

T. Ampius. *Multis locis in his epiſtolis, ubi erat Appius,* AMPIVS *repoſuimus, ut penultima noſtra in librum ad* C. Memmium *caſtigatione docuimus. Secuti autem ſumus ueterum codicum fidem. Manutius poſtea argumento non inſulſe excogitato, antiquam ſcripturam confirmauit. Delector autem plurimum, cùm uideo aliquos nouis rationibus ueteres animaduerſiones meas comprobare.*

PAVLVS MANVTIVS.

Lentuli Cos. *In libris quibuſdam manuſcriptis legitur, Lucij Cos. non omnino abſurde: poteſt enim intelligi de L. Philippo Lentuli Marcellini in Conſulatu collega.*

Quatenus de religione dicebat. *Senſus hic eſt, cum Bibulus ſententia ſua duas res complexus eſſet, de religione, & de tribus legatis: poſtulatum eſt, ut eius ſentẽtia diuideretur: id eſt, ut ſingulis de rebus ſeparatim referretur. ac de religione quatenus dixit, ut ſcilicet ne contra Sibyllinos libros decerneretur, qui Regem Aegyptium cum exercitu reduci uetarent: aſſenſum (inquit) eſt. Caput illud, de tribus legatis, qui regem reducerent, improbatum. dixit autem, frequentes ierunt in alia omnia, pro frequentes diſſenſerunt. neque ſolum, ire in alia omnia, ſed & diſcedere, & tranſire, eodem ſenſu ueteres dicebant. libro* X. *ad Plancum, pagina* 151. *Cum (inquit) ſenatus reliquit, & in alia omnia diſceßit. Hirtius autem prope finem* VIII *de bello*

Gallico

Gallico libri, Diſceßionem (ait) faciente Marcello, ſenatus frequens in alia omnia transijt. ſunt autem uerba, quibus, cum diſceßio faciẽda eſſet, miniſter publicus præibat, cum ita diceret, Qui hæc ſentitis, ite in hanc partem: qui alia omnia, in illam. & in alia omnia potius, quàm in contraria, dicebat ominis cauſa Feſtus Pomp. in dictione Ques. inde factum, ut, ire in alia omnia, idem ſignificat, quod contra ſentire.

Multis partibus plures. Sunt qui ita exponant, uidiſſe Conſules in Hortenſij ſententiam plures ituros à multis partibus, id eſt hinc, & illinc, parum ſcilicet agnoſcentes purißimam, & ornatißimam locutionem, qua eloquentißimi eius ætatis uiri ſuis in ſcriptis eleganter uſi ſunt. M. Celius libro harum epiſtolarum VIII. pag. 119. Turpe tibi erit, Patiſchum Curioni decem Pantheras miſiſſe, te non multis partibus plures. item Cæſar 185. quoniam numero multis partibus eſſet inferior. multis partibus plures, & multis partibus inferior, dixerunt, pro eo, quod eſt, multo plures, & multo inferior. Cicero item libro III. de finibus, 98. multis partibus malit, pro multo malit. Suetonius quoque non malus Latinitatis autor, in Iulij uita eodem loquendi modo uſus eſt.

T. Ampius. Antea, T. Appius, corrupte legebatur: duo enim prænomina ſimul eſſe non poſſunt, ut ſi dicas, Marcus Caius, aut Cneus Lucius. Ampiorum autem familiam Romæ fuiſſe, notißimum eſt.

GYBERTI LONG. LEMMA.

Nuntiatoria & hæc eſt. Continet autem cauſas fruſtra habiti ſenatus: & quid ſperandum deinceps Lentulo ſit ex ſecunda conuocatione, oſtendit.

DOCTI CVIVSDAM.

Altercatione Lentuli. *Quæ poſtridie in ſenatu acta ſint narrat. Quid autem proprie ſit altercari & altercatio, uide Budæi annot. in Pandect.* Bibuli ſententia diuideretur. *Aſcon. Pedianus in Ciceronis locum pro Milone, Diuiſa ſententia eſt poſtulante neſcio quo: Cum aliquis, inquit, in dicenda ſententia duas plures'ue res cõplectitur, & ſi non omnes eæ res probantur, poſtulat ut diuidantur, ut de rebus ſingulis referatur. Ita hoc loco intellige ſententiam diuiſam: hoc eſt, de his relatum eſſe, non oportere regem contra religionem cum exercitu reduci: &, an ſatius fuerit, regem per tres legatos ſine exercitu reduci.* Quod ad popularem. *Rationem popularem uocat, populi iudicium, quod tumultuoſum frequenter eſſe ſolet, & rixarum plenum. Alluſum eſt ad morem Romanum de lite dirimenda, ut quum à ſenatu lis omnino decidi non poterat, referretur ad populum. Idem libro primo de Legibus popularem orationem dixit.* Aulo Trebonio, qui in tua prouincia. *Hic alij tertiam epiſtolam incipiunt. Cõmendat autem Lentulo Trebonium, ut illi in rebus neceſſarijs adminiculo ſit. Habent porrò epiſtolæ commendatoriæ tacitam hortationem, quemadmodum hic etiam uidere eſt. Nõ enim cuiquam fauemus, niſi dignus ſit propter quod illi bona fieri debeant.*

IO. BAPT. EGNATII.

Nihil Idibus Ianuarijs, quo die Senatus eſt habitus, actum eſſe, Conſulis Lentuli & Caninij Trib.pleb. contentionibus: tum, quãtum ipſe ſenatum ſibi in cauſa conciliaſſet, admonet. Poſtridie dictis omnium ſententijs poſtulatum fuiſſe, uti de ſingulis referretur. In hac ſentẽtiarum uarietate, uarie ſenatum agitatum, tanto utrinq; ſtu-

dio,

dio,ut nihil eo die agi potuerit, Pompeium *quidem ſibi ab hac reſtitutione regia alienum uideri : familiares uero eius nihil magis contendere . Se tamen nulla in re deſuturum pollicetur, nõ in ſenatu modò,ſed ad populum, quantum ſcilicet ſaluis legibus conſequi poterit.* Altercatione Lentuli conſulis.*Hunc Lentulum Marcellinum puto,de quo ſuprà.* Caninij. *Is eſt, qui (autore* Plutarcho *in* Pompeij *uita) rogationem tulit,ut Pompeius regem gemino lictore reſtitueret. Sed ſenatus rem eam cum inique ferret,cauſam prætexuit, ideò ſe id nolle,quòd uiro timeret.* Sententia diuideretur. *Sic Cicero in oratione pro Milone: Decernebat enim,ut ueteribus legibus tantummodo extra ordinem quæreretur. diuiſa ſententia eſt. Hæc Cicero. Sed Aſconius: Diuidere, inquit, ſententiam eſt, cum aliquis in dicenda ſententia duas plures'ue res complectitur. & ſi non omnes eæ probantur, poſtulat ut diuidantur,id eſt, ut de ſingulis rebus referatur. Fieri autem poterat huiuſce diuiſionis poſtulatio ab unoquoq; Senatorum,qui uel ſedendo hoc poſtulaſſet, ut tamen integrum eſſet illi, qui orationem habebat,an diuidere uellet. Cum igitur tres hæ ſimul ſententiæ quaſi coaceruatim dictæ eſſent, poſtulatum eſt ut de ſingulis referretur.* Intendere. *Tranſlatio ſumpta ab arcubus, qui proprie dicuntur intendi.* Erat enim iniqua,& noua. *Quid enim iniquius,quàm Tribunorum pleb.priorem ſententiam in ſenatu referri,cum conſularis ſuprema eſſet dignitas?* Traducere.*remouere. ſed alibi infamare: quale illud in ſacris literis, Cum nollet eam traducere. Græci hoc* παραδειγματίζειν. *unde Epigrammatarius poëta,*

Rideris,multoq; magis traduceris Afer. Et Satyricus,

Altera

Altera quos nudo traducit Gallia tallo. Totam hanc rem iampridem eſſe corruptam. *Videtur hoc in loco Theophanis aſtum, & literas, quæ diuulgabãtur, innuere; quemadmodum Plut. in Pomp. eſt autor.* Senatus autoritas grauiſs. *Ea erat, ut paulopòſt Cicero oſtẽdit, ne Rex omnino reſtitueretur.* Cato, & Cani. *Duo Trib. pleb. Pompeij ſtudioſißimi. neque enim eſt ille Cato Vticẽſ. ſecũdus, ſed ab hoc longe diuerſus.* Aulo Trebonio, &c. *In epiſtolis commendatitijs hæc fermè ſunt, quæ obſerues: uti prius commẽdationis alleges iuſtißimas cauſas: tum quid'nam id ſit quod petas, breui & dilucide explices. Poſtremo uel illum beneficij ſemper memorem, uel te perpetuo debiturum polliceare. Sunt autem epiſtolæ in hoc genere uulgaris cuiuſdam notæ. ſunt aliæ rurſus optimæ: prout uel beneuolentia maior, uel cõmendationis honeſtior cauſa uideatur. Ducuntur autem illæ cauſæ uel à maiorum uetuſtiſſimo neceßitudinis uinculo, uel ab ea, quam cum illo contraxeris pridem, beneuolentia, uel ab ipſius, quem commendes, perſonæ dignitate & probitate: uel ab alterius tibi amicißimi, qui rem abs te pro amico, cui negare nequaquam potueris, expoſcerit. Sed & ad rei ipſius explicationem ualet non parum honeſtas cauſæ, magnitudo, periculum in re magnum, ſumma utilitas, quam ſe conſecuturum ſperet. Sed & ſi, qui ante in re illa idem ſenſerint, quod petas non parum proderit: neq; non ualet, & id plurimum, ad emerendum cauſæ tuæ fauorem, quod in calce addas, uirum optimum grauißimumq; eſſe, ſemper beneficij memorem, ſemper illum cum tota familia debiturum: te uero nunquam beneficij obliuiſci poſſe.* Trebonio. *Is uero* Trebonius *eſt, qui in Gallijs ſub*

quæ obſeruãda in literis cõmendat[illegible]

Cæſare militans, cum eo ſemper uſq; ad belli ciuilis exitũ fuit, quiq; inter huius belli initia à Cæſare ad oppugnationem Maßiliæ præfectus eſt. Tandem in Cæſarem conſpirans, inter Cæſaris cõſpiratores unus, cum Aſiæ præeſſet, poſt Cæſaris necem primus omnium coniuratorum à Dolabella conſule interficitur, capta inſidijs Smyrna, ipſoq; adhuc dormiente capto. Sed & eius caput in modum pilæ affixum, à militibus Cæſarianis iactatum eſt, quoad contuſum contritumq; fuerit. Titus Appius. *De hoc, lib.* III *plenius.*

SEBAST. CORRAD.

S. Corrad. Idibus Ian. *die* 13. *Ian.* Lentuli Cos. *Cn. Lentuli Marcellini Cos.* Caninij. *qui rogationem tulit, ut Pompeius cum duobus lictoribus Regem reduceret.* Diuideretur. *ut ſeparatim de religione, & de legatis referri poſſet. nam Bibuli ſententia utrunq; complectebatur. quare illi de religione aſſenſum eſt. de legatis uerò frequentes iuerunt in alia omnia, id eſt contrà atq; ille uolebat, cenſuerunt.* Diſceſsionem. *per quam* S. C. *fiebat, ſenatoribus in duas partes diuiſis.* Quam Coſs. *quorum id erat proprium munus.* Aſſentirentur. *qui in Hortenſij ſententiam erant ituri.* Certis hominibus. *creditoribus Regis, qui pecunias aperte contra Lentulum ſuppeditabant.* Ad XVI Cal. Feb. *die* 15. *Ian.* Agi cum populo. *rogari quid populus, quod ſuffragijs ſuis aut iubeat, aut uetet.* Saluis auſpicijs. *Ex augurum libris, qui negant fas eſſe agi cum populo quum de cœlo ſeruatum ſit.* Legibus. *Helia, & Fuſia.* Interceſſerat. *ne quid agi poſſet.* Cato. *C. Cato Trib. pleb.* Aulo Trebonio. *non C. Trebonio, qui Cæſari in Gallia legatus fuit, ſed altero.* Familiam. *ſeruos.*

T. Ampius.

T. Ampius. *T. Ampius Balbus, qui Gabinio & Piſone Coß. in Cilicia Prætor fuit, niſi plane fallimur.*

BERNARD. RVTIL.

Quanquam Volcatio apertè aſſentirentur. Non *conſules ipſi, ut Clericus ſomniat: nam ij quidem & diem conſumi, & ualere* Bibuli *ſententiam ualde cupierunt, qui nihil minus quàm* Pompeio *decernebat, cui erat inimicus: ſed ij, qui in ſententiam* Hortenſij *ituri uidebantur.* Quum autem eius familiares omnium ordinum uideo. Dij *boni, quid garrit interpres.* Ordines, *quis eſt qui neſciat tris fuiſſe, ſenatorium, equeſtrem, plebeium? Quod ſi id non placeat, ordinum erit, ſiue conſulares, ſiue prætorios, ſiue tribunos, ſiue (quod uulgò aiunt) omnium graduum. nam ſenatus quoq; ipſe in ſuos ordines ſcindebatur, ut alius alio prior rogaretur, ac ſententiam diceret. Craſſum ſuprà nominauit conſularē, qui* Pompeio *faueret: Lupum tribunum, alios prætorios. dicimus & publicanorum ordinem.* Senatus autoritas grauiſsima interceſſerat. Non, *ne rex omnino reduceretur, ut fallitur* Egnatius: *ſed ne de ea re ad populum referretur.* Id *ſcilicet eſt, quod ſcribit* Plutarchus *in* Magni *uita: Caninius (inquit) rogationem ad* Trib. *pleb. tulit, ut* Pompeius *ſine exercitu cum gemino lictore ad* Ptolemæum *cum* Alexandrinis *conciliandum deſtinaretur. cui rei* Pompeius *non grauiter hæſiſſe uiſus: ſed ſenatus id omiſit, cauſa honeſte reddita, quòd uiro timeret. Itaq; hoc eſt, quod ait ad popularē rationem attinere: timebat enim* Lentulus, *ne ſi in ſenatu parum* Pompeio *ſuccederet, rem ad populū corruptū & ſibi fauentem declinaret: quod & ſubiecta* Epiſtola *oſtenditur.*

Tres ordines
Senatorius
Equeſtris
Plebeius

P in Pompei
uita

EPISTOLA *ſecunda ad Lentulum hæc uerba habent uulgò ita ſcripta, diſtinctaq;* : Poſtulatum eſt, ut Bibuli ſententia diuideretur, quatenus de religione dicebat. Cui rei, quia iam obſiſti non poterat, Bibulo aſſenſum eſt de tribus legatis. frequentes ierunt in alia omnia. *Hæc nos dubio procul perperam diſtincta contendimus. Ita enim oportuit: Poſtulatum eſt, ut Bibuli ſententia diuideretur, quatenus de religione dicebat, cui rei, quia iam obſiſti non poterat, Bibulo aſſenſum eſt.* De tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. Hoc *ſenſu : Quod ad religionem attinebat, ut ſcilicet Rex ſine exercitu reduceretur, Bibulo aſſenſum eſt, de tribus legatis minimè. cum enim quaſi biceps eſſet Bibuli ſententia, quòd ſcilicet una uerborum conceptione duo proponeret: unum, ut propter religionem & Sibyllina carmina rex ſine exercitu in regnum deduceretur: alterum, ut à tribus legatis poſtulatum eſt, ut ſigillatim de utroq; ſententiæ capite referretur. non autem (ut accepiſſe uidetur* Egnatius, *quem uirum ſemper honoris cauſa nomino) diuideretur, id eſt, ſeparatim à ſententijs* Hortenſij & Volcatij *referretur. Quid ſit diuidere ſententiam, quid iri in alia omnia, quibus uerbis* Cicero, Cælius, Hirtius, *alij utuntur, quamuis in ea re* Gellij Aſconijq; *autoritas præferatur, ego tamen appoſitiſsima* Plinij *iunioris uerba ſubnectam, quibus ſingulare exemplũ continetur in hoc genere. Referebatur in ſenatu, inquit, de libertis* Afranij Dextri *conſulis, incertum ſua an ſuorum manu, ſcelere an obſequio perempti.* Hos *aliquis:* Ego *(ſed nihil refert) poſt quæſtionem ſupplicio liberandos, alius in inſulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. quarum ſententiarum tanta diuerſitas erat,*

Textus reſtitutus

Senſus.

*erat,ut non poſſent eſſe niſi ſingulæ.quid enim commu=
ne habet occidere & relegare? non hercle magis, quàm
relegare & abſoluere. quanquam propior eſt aliquanto
ſentētiæ relegantis,quæ ſoluit,quàm quæ occidit.utraq;
enim ex illis uitam relinquit,hæc adimit.Cum interim &
qui morte puniebant, & qui relegabant,unà ſedebant,
& temporaria ſimulatione concordiæ diſcordiam diſ=
ferebant: ego poſtulabam, ut tribus ſententijs conſtaret
ſuus numerus, nec ſe breuibus inducijs duæ iungerent.
Et infrà paulo:Fingamus tris omnino iudices in hāc cau
ſam datos eſſe:horum uni placuiſſe perire libertos,alteri
relegari, tertio abſolui. utrum'ne ſententiæ duæ collatis
uiribus nouiſſimam periment, an ſeparatim unaquæq;
tantundem quantum altera ualebit? nec magis poterit cū
ſecunda prima connecti, quàm ſecunda cum tertia. Igi=
tur in ſenatu quoque numerari tanquam contrariæ de=
bent,quæ tanquam diuerſæ dicuntur. Quòd ſi unus atq;
idem & perdendos cenſeret & relegandos,num ex ſen=
tentia unius & perire poſſent, & relegari? num deniq;
una omnino ſententia,quæ tam diuerſa cōiungeret? quē=
admodum igitur, quum alter puniendos, alter cenſeret
relegandos, uideri poteſt una ſententia, quæ dicitur à
duobus,quæ nō uideretur una,ſi ab uno diceretur? Quid
lex? non aperte docet, diuidi debere ſententias occiden=
tis & relegantis? cum ita diſceßionem fieri iubet: Qui
hæc ſentitis,in hanc partem: qui alia omnia,in illam par
tem ite,qua ſentitis. Et paulo pòſt: At enim futurū eſt,
ut ſi diuidantur ſententiæ interficientis & relegantis,
præualeret illa quæ abſoluit. Quid iſtud ad cenſentes?
Quos certe non decet omnibus artibus,omni ratione pu
gnare,ne fiat quod eſt mitius.oportet tamē eos qui morte*

puniunt, & qui relegāt, abſoluentibus primum, mox inter ſe comparari. ſcilicet, ut in ſpectaculis quibuſdā ſors aliquem ſeponit ac ſeruat, qui cum uictore contēdat: ſic in ſenatu ſunt aliqua prima, ſunt ſecunda certamina: & ex duabus ſententijs eam, quæ ſuperior exierit, tertia expectat. Et mox: *Optimum quidem, quod poſtulabam. nihilominus tamen quæro, an poſtulare debuerim? quemadmodum abſtinuit is, qui ultimū ſupplicium ſumendum eſſe cenſebat. neſcio an iure, certe æquitate poſtulationis meæ uictus, omiſſa ſententia ſua, acceſſit releganti: ueritus ſcilicet, ne, ſi diuiderentur ſententiæ, (quod alioqui fore uidebatur) ea quæ abſoluendos eſſe cenſebat, numero præualeret. etenim longe plures in hac una, quàm in duabus ſingulis erant. Tum illi quoq;, qui autoritate eius trahebantur, tranſeunte illo deſtituti, reliquerunt ſententiam ab ipſo autore deſertam: ſequutiq; ſunt quaſi trāſfugam, quem ducem ſequebantur. Sic ex tribus ſententijs duæ factæ: tenuitq; ex duabus altera, tertia expulſa. quæ cum ambas ſuperare non poſſet, elegit, ab utra uinceretur.* Hæc Plinius. *quibus, & uerbis ipſis legis oſtendit, quid ſit, in alia omnia ire, & diuidere ſententiam.* Fuit *autem, ne quid omnino cogitationum noſtrarum abſcondamus, quum exiſtimarem, hoc loco accipi debere* Diui*deretur, id eſt, in eam diſceſſio fieret, quatenus de religione dicebat. diuidebantur enim ſenatores, ut qui aſſentirentur, in unam partem, qui diſſentirent, in alteram irent: quod ne omnino quidem adhuc improbo, alia ſcilicet diuiſione, quàm illa, de qua* Aſconius *nosq; ſuprà, ut utraq; tamen in* Bibuli *ſententia locum habuerit. ſiquidem & in duo capita partita eſt, & prius caput diuiſum, id eſt dijudicatum pedum ſententijs.* Diſtinctionem

autem

autem noſtram præclare uerba illa inſequentium literarum confirmant: Quod iam, inquit, illam ſententiam Bibuli de tribus legatis fregeramus. Diuidere ſententiam Cicero in Piſonem quoq;: Diuiſa, inquit, ſententia eſt, poſtulante neſcio quo. In alia uero omnia ire aut tranſire aut diſcedere, eſt ipſum quoque apud multos. Cicero ad Plancum: Qui quum, inquit, gratia effeciſſet, ut ſua ſententia prima pronuntiaretur, frequens cum ſenatus reliquit, & in alia omnia diſceſſit. Cælius: Nam, quum de interceſſione referretur, quæ relatio fiebat ex ſenatuſconſulto, primáque M. Marcelli ſententia pronuntiata eſſet, qui agendum cum Trib. pleb. cenſebat, frequens ſenatus in alia omnia ijt. A. Hirtius in ſuo Commentario: Nam Marcellus, inquit, proximo anno quum impugnaret Cæſaris dignitatem, contra legem Pompeij & Craſſi retulerat ante tempus ad ſenatum de Cæſaris prouincijs. ſententijsq; dictis, diſceſſionem faciente Marcello, qui ſibi omnem dignitatem ex Cæſaris inuidia quærebat, ſenatus frequens in alia omnia tranſijt. Addemus & illud ex eadem Epiſtola, tanquam coronidis uice, quod in ea eſt: Proxima erat Hortenſij ſententia. cui Lupus Trib. pleb. quod ipſe de Pompeio retuliſſet, intendere cœpit, antè ſe diſceſsionem oportere facere quàm conſules. Obſcurus enim locus, cum quòd ineptum id uidetur contra Hortenſiũ dici, qui conſul eo anno nõ eſſet: tum uero, quia ex Gellio patet, dictatori primò, inde conſulib. tũ prætori, mox tribunis pleb. conſulendi ius fuiſſe: idq; ex Terẽtij Varronis autoritate. Inde ſubijcit Cicero: Eius orationi uehementer ab omnibus reclamatũ eſt, erat enim iniqua & noua. Cæterum ita accipi poteſt, ut dicat, non modò præferri debere Hor-

tenſio, ſed conſulibus quoq; ipſis Tribunum. *Nanq; id non probo, quod quibuſdam uiris eruditiſsimis placet, ea ſe ratione anteferri Lupum uoluiſſe, quòd de* Pompeio, *id eſt de* Reipub. *principe retuliſſet. quanquam ne ipſi quidem ineptam eam rationem fuiſſe inficiantur, ueruntamen à* Lupo *propoſitam: quod mihi non uidetur. ſed iu re potius ſui magiſtratus putaſſe, ſe prius diſceßionem fa cere oportere, quanquam id omnibus iniquum, neque ab ullo unquam antè poſtulatū iudicabatur. tametſi ea erat tribunatus autoritas, ut conſtet dictatore conſtituto, hūc unum magiſtratum ſuam in* Repub. *poteſtatem retinuiſſe: autor pluribus locis* Plutarchus, *aliiq;.*

EX POSTERIORIB. EIVSDEM.

Senatus autoritas grauiſsima intercеſſerat. *De ea re uerba ſunt ad* Q. *fratrem:* Quid *futurum ſit latrocinio tribunorum, nō diuino, ſed tamen ſuſpicor, per uim rogationem* Caninium *perlaturum. in ea re* Pompeius *quid uelit, nō diſpicio. familiares eius quid cupiāt, omnes uident. creditores uero regis apertè pecunias ſuppeditāt contra* Lentulū. Et *alia epiſtola:* Quod *de* Pompeio Ca*ninius agit ſanè quàm refrixit. neq; enim res probatur, &* Pompeius *noſter in amicitia* P. Lentuli *uituperatur, &* Hercule *nō eſt idem. nam apud illā perditiſsimā atq; infimam fæcem populi, propter* Milonem *ſuboffendit.*

PHIL. MELANC.

Diuider ſentētiā

Bibuli ſentētia diuideretur. Diuidere *ſentētiā, eſt obſcuram ſentētiam iterum referre, ut explicetur.* Frequētes ierunt. Erant *eo tempore quadringenti ſenatores, poſtea mille fuerūt. ideò cum nō omnes poſſent interrogari, illi dicebātur ire in ſentētiā, qui reliquis interrogatis*

rogatis aſſurgebant, & aſſentiebantur. Intendere cœpit. *hoc eſt, aduerſari. Græci dicunt* ἐνιστῆναι. *ſicut dicitur intendere litem: & apud rhetores intentio eſt illud ipſum quod obijcitur.* Diſceſsionem facere. *id eſt, pronuntiare ut ſurgant ſenatores, & ſignificent qui nam ſint ituri in cuiuſq; ſententiam.* Nos in ſenatu, &c. *Officium ſuum illi pollicetur.* Interceſsiſſent. *Intercedere eſt obſiſtere, ne referatur ad populũ.* facere diſceſsionem

Aulo Trebonio, &c. *Epiſtola eſt commendatoria, generis ſuaſorij. Commendatoriæ epiſtolæ autem tacitam laudationem habent. Non enim cuiquam fauemus, niſi dignus ſit, cui bene fieri debeat. Ita A. Trebonium commendat Lentulo, ut illi in rebus neceſſarijs adminiculo ſit. Caret autem exordio hæc epiſtola.* Qui in tua prouincia &c. *Narratio eſt, continens cauſam petitionis, & commendationem perſonæ.* Is cum antea. *Cum, hic non eſt coniunctio rationalis, ſed copulatiua: ideò habet indicatiuum.* Titus Appius. *Ille Appius fuit, cui ſucceßit Lentulus in prouincia.*

VARIETAS LECT. EX VET. COD. PER NIC. SCAEL.

Videbatur enim nobis reconciliata eſſe uoluntas ſenatus, quod cum dicendo, tum ſingulis, &c. Cuiq; rei clam obſiſti non poterat. Cum Lupus Trib. pleb. Lentulus, &c. Eius orationi ab omnibus uehementer reclamatum eſt. Atq; id ipſum faciebant, cõſulibus inuitis. Is primus dies honeſtiſsimus, &c. Ita ſum cum eo locutus. Cum autem omnes eius familiares. Senatus autoritas grauiſsima interceſsit. Cui & Cato, & Caninius.

Aulo Trebon. &c. *Hæc epiſtola non debet à ſu-* N. Scælſ.

 periori

periori eſſe ſeparata, ut in impreßis codicibus legitur: ſed ut una eadẽq; ſit. Quod mihi facilè perſuadeo, cùm multis de rebus uarijsq; inter ſcribendum occurrant plura: idq; in dies eſt uidere. Multos annos utor familiariter. Is cum antea ſemper & ſuo ſplendore, & noſtra cæterorumq; amicorum commendatione gratiſsimus in prouincia fuerit, tamen hoc tempore, &c. Se apud te gratiorem fore. Vehementer rogo te, commendoq; tibi omnia eius negotia, In primisq;, ut quæ Titus Appius de eius re decreuit, ea comprobes.

IN EPISTOLAM IIII.

Ad XVI Calend. Febr. &c.

VICTORIVS IN POSTERIORIB.

EGo tibi à ui. *Ipſi ut nunc legitur emendauimus: præter enim antiquorum codicum fidem uerba quæ ſequuntur ita legi debere oſtendunt,* VI EXCEPTA. *Vis autem non tantum à Tribb.Pl. fieri poterat, ſed etiam à priuatis hominibus. Id autem per ſe planum eſt, & à Cicerone declaratur, cùm inquit, ad Q. Fratrẽ de Clodio, Qui etiam priuatus eadem manu poterit conciones concitare. Veriusq; uis appellari poteſt, quæ à priuatis fit, quàm quæ à magiſtratu. Qui enim publicam perſonam gerunt, quamuis contra leges faciant, rectè tamen atq; ordine ſe illa facere multis perſuadent. quod Cicero etiam paulò ſuprà declarat, cùm inquit, Qui nunc Populi Roma. nomine, re autem uera, ſceleratißimo latrocinio.*

PAVL.

PAVL. MANVTIVS.

PRIDIE eius diei ſ. d. t. l. ſ. *Dicit quod ſupra in epiſtola II, in qua ita ſcripſit: De tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. ſed cum ibi factum id eſſe dicat die, qui conſecutus eſt Idus Ian. hic autem die, qui XVI Cal. Febr. præceßit: fuere, qui, dum arbitrantur Ianuario menſi, ut nunc, ita tum alterum & XXX fuiſſe dies, corruptum eſſe locum crederent, uidentes hanc diem, ut quidem ipſi numerabant, aliam eſſe ab ea, quæ eſt in epiſtola II. cum tamen eandē eſſe oporteret, quòd abſq; dubio locus hic alter de tribus legatis repetitio prioris eſſet. quòd ſi ad rationē eius anni, quo ſcripta eſt epiſtola, ſupputaſſent, & locum carere mendo, & eandem, quam in II epiſtola diem ſignificari, cognouiſſent: fuit enim tunc Ianuarius menſis tantummodo XXIX dierum. poſtea Iulius Cæſar annum corrigēs, binos addidit, &, ut tricenos ſingulos haberet, qui antea tantummodo XXIX habuerat, effecit. autor Macrobius.*

EGO tibi à ui. *Timebat, ne Tribunus aliquis per uim legem ferret, qua Ptolemæi Regis reſtitutionē Lentulo eriperet. epiſtola II libri II ad Q. fratrem eadem de re ſcribens, Quid futurum ſit, inquit, latrocinio Tribunorum, non diuino: ſed tamen ſuſpicor per uim rogationem Caninium perlaturum.*

GYB. LONG.

QVo *minus ex uoluntate Lentuli & Ciceronis res confecta ſit, conijcit culpam in ſenatus diſſenſionem Subiungitur commēdatio officij ſui, à cura & prouidentia, qua in confirmatione cauſæ uſus eſt.*

IO. BAPT. EGNAT.

Ad

Ad x v i Calend.Feb. *Quæ ſextodecimo Calend.Februarias in ſenatu ſint acta,docet.nā poſt Bibuli ſententiam pridie à ſe infractam,cum optime de re ſperaret,nihil per Volcatium tandē potuiſſe confici.hic Curionis acerbitatē,Bibuli quandā penè æquitatē, Caninij Catonisq; iniquitatē fuiſſe: comitiales poſtea dies ſecutos, qui lege Pupia definiti erāt,ab inuidis mentionē religionis ea tamē de cauſa inductam,ne cui reſtitutionis regiæ prætextu exercitus decerneretur:ipſius dignitatē hactenus inoffenſam.quòd ſi qui aduerſarij fuerint,ſe enixiſſime curaturum,nequid ſaluis legibus illi audeāt:ut tamen interim nihil aut de ſummo ſuo ſtudio, aut induſtria remittat.neq; enim ſe diffidere,dummodo uis abſit,facile ſibi omnia ex animi ſentētia ceſſura.* Varietate. *Hæc de coloribus proprie dicitur.* Acerbum Curionem. *à pomis immaturis ſumpta translatio,quæ minimè grati ſaporis ſunt.Hunc ego filium puto,qui multum eloquentia per ea tēpora ualuit. & cum in tribunatu primū Cæſari aduerſaretur,mox auro Cæſaris, & Gallicis captus ſpolijs,in Cæſarianas partes tranſijt:uir audax & acer, præcipuaq; ciuilis belli fax.quippe qui ſimulato metu cū Roma profugiſſet,ad Cæſarē ſedentē tunc ad Rubiconē in caſtra uenerit, illumq; ad bellum quāprimum patriæ inferendū adhortatus ſit.Miſſus poſtmodum à Cæſare in Africā, dū audacius quàm cautius bellū gerit,in inſidias à Sabura præcipitatus,cum toto penè exercitu internecione occiditur.Ad hūc ſunt Ciceronis epiſtolæ li. 2.De eo Lucanus ſic lib.3.cecinit:Haud alium tanta ciuē tulit indole Roma, Aut cui plus leges deberēt recta ſequēti. Sed & Cicero in libro de Claris oratoribus hæc de Curione: Curio ſi diutius uixiſſet, magnā eſſet eloquentiæ laudem*

laudem conſecutus.huius enim dictio in eo quod ueriſimi le uiſum eſſet,facilis,ſoluta,acutæ & crebræ ſentẽtiæ,ut nihil ornatius,nihil expeditius eſſe poſſet.is ſi me audire uoluiſſet,honores quàm opes conſequi maluiſſet.Et paulopòſt:Huic inerat ſine arrogãtia grauitas,ſine ſegnitie uerecundia. ſed illum æſtus quidã inſolitæ adoleſcẽtibus gloriæ abſorbuit:qui quia miles imperatori nauarat operam,imperatorẽ ſe ſtatim eſſe cupiebat.Hæc Cicero. Hic ille eſt,qui duplicia illa theatra,quæ in amphitheatri formam duceret,portẽtuoſum planè opus,lignea cõſtruxit, quibus Romanum po.ueluti autoratũ circũduceret:ut uideri poßit,uniuerſum Roma.po. funebri patris munere ad eius tumulum depugnaſſe.Plinius ſeptimo,tres perpetua ſerie Curiones oratores facit,auũ ſcilicet, patrẽ, & filiũ.Sed pater nullis literis,nulla memoria,nulla liberalium artiũ cognitione,domeſtico tantum quodã loquẽdi uſu,tertius poſt Craſſum & Antoniũ orator numerabatur.Sed & Curiones dicti miniſtri theatrales, quorũ uoce aliquid populo uulgaretur . unde Rufinus in Euſebij interpretatione:Polycarpũ per Curionẽ pronũtiari placuit Chriſtianũ eſſe.Et Martialis,Scripta noſtra Curione nõ egẽt.Plautus præterea in fabula Aulularia, Curionem nũc pro curioſo,nũc pro macro,quaſi curis cõfecto accipit:autor Nonius,& Feſtus.Varro quoq; principes curiarũ Curiones dictos ſcribit. Neq; menſe Febru. Erat enim hic mẽſis legationib.audiẽdis attributus.Studio. Vehemẽs eſt animi applicatio ad aliquid peragendum. Fabius. Præſtare. Verbũ iuriſconſultorũ. Hic autem epiſtolæ finis totus moratus eſt.hac enim parte Cicero gratißimum ſuũ erga Lentulũ probat animũ:qui ſi uitam ipſam profunderet, nullã meritorum Lentuli erga

ſe

ſe partem ſibi conſecutus eſſe uideatur.

SEB. CORR.

Ad XVI Calend. Feb. *die* XV *Ian.* Pridie eius diei. *die* XIIII *Ian.* Eorum. *Volcatij, Catonis, & Lupi.* Curionem. *patrē.* Legem Pupiam. *qua per dies comitiales ſenatus haberi nō poterat.* Reiectis legationibus. *quoniā lege Gabinia ſanctum erat, cogi ex Calend. Feb. uſq; ad Calend. Martias legatis ſenatum quotidie dari.* Inuidis. *C. Catone præſertim.* Factum. *Lupo contēdente, antè ſe oportere diſceſſionem facere, quàm Coſ.* Latrocinio. *Tribunorum pleb. quorum unus C. Cato etiā poſtea concionatus eſt, comitia haberi non ſiturū, ſi ſibi cum populo dies agēdi eſſent exempti.* Prouiſum eſt. *Præter alia, Cn. Lentulo Cos. quaſi promittente dies comitiales eximere, hoc eſt, per eos de cœlo ſeruare, latinas inſtaurare, & ſupplicationes, ut legibus pernicioſiſsimis maximè Catonis obſiſteret.* Et ea excepta. *Al. ui excepta.*

BERN. RVTIL.

Ad XVI Calend. Feb. quum in ſenatu pulcherrimè ſtaremus, quòd iam illam ſententiam Bibuli de tribus legatis fregeramus. *Aut triginta tantū dies Ianuario attributos, aut in cōnumeratione calendarum ipſam diem excluſam, aut corruptos codices dici neceſſe eſt, neq; hic modò, ſed ſuperiorib. quoq; literis. Quū enim poſtridie iduum fracta ſit illa Bibuli ſentētia de tribus legatis, quod ſuprà oſtēdit, dies ille* XVIII *Calē. Feb. fuerit oportet, hoc ſcilicet dierum numero, hic uero* XVII. Eo die acerbum habuimus Curionem. *In tēporū ſupputatione ualde errat Egnatius, qui de filio Curione, quem tribunum hoc tempore fuiſſe dicit, ſcribi uelit.*

uelit.nam hoc tempore nondum in prouinciam Ciliciam miſſus erat Cicero,*uixq́; ab exilio reuocatus.* Tribuna*tum autem* Curio *accepit geßitq́;*, Cicerone *in Cilicia abſente.inde enim gratulatio, quæ eſt in ſequenti libro, ad eum miſſa. Ac ne tum quidem* Romæ *erat filius* Curio,*quod ex libri ſecundi epiſtolis ad eum uenuſtè colligas,eáq; præſertim,cuius initium,* Nondum *erat auditum :* Plutarchoq́; *etiam.* Nemo eſt enim, qui neſciat, quo minus diſceſsio fieret, per aduerſarios tuos,eſſe factum. *Male ita diſtingui puto, ſenſumq́; alium effici.hoc enim dicit* Cicero: Ni *fallimur,quum ſenatus tibi decreturus eſſet,inuidia operáq; aduerſariorũ tuorum eo die effectum,ne diſceßio fieret.non autem id, quod iſta diſtinctio præfert:*Omnes *ſciunt, eo die ſenatum noluiſſe decerni, ne diſceßio per aduerſarios tuos potißimum fieret.* Quin *exiſtimet, dubio procul & nos probamus,non* Qui.

EX POSTER. EIVSDEM.

Nemo eſt enim,qui neſciat,quo minus diſceſſio fieret per aduerſarios tuos,eſſe factum. D*iſtinctionem noſtrã adiuuat ad* Q.Fratrem Cicero:R*eliqua, inquit,quum eſſet in ſenatu contentio,*Lentuluśne , *an* Pompeius *reduceret,obtineret cauſam* Lentulus *uidebatur.*In *ea re nos & officio erga* Lentulum *mirificè , & uoluntati* Pompeij *præclarè ſatisfecimus, ſed per obtrectatores* Lentuli *res calumnia extracta eſt.cõſ..ati ſunt dies comitiales,per quos ſenatus haberi non poterat.* Id *eſt, quod ait ſuprà:* Res *ab aduerſarijs noſtris extracta eſt uarijs calumnijs,&c.*

PHIL. MELANC.

Ad XVI Calend.Feb. *Narratio perpetua.* Di-

gnitatis

gnitatis rationem. *Quando ſenatus decreuit, ut Lentulus reduceret cum exercitu.* Ego neq; de meo ſtudio,&c. *Concluſio, quæ habet figuratam commendationem officiorum ſuorum.*

VET. COD.

Cum in ſenatu pulcherrimè extaremus. Res ab aduerſarijs noſtris exagitata eſt uarijs calumnijs. Caninius & Cato negauerunt ſe legem illam ante comitia eſſe laturos. Senatus ante Calend. Februarij, per legem Puppiam, id quod ſcis, haberi non poteſt, neq; menſe Februario toto. Dignitatis autem tuæ nemo eſt, qui æſtimet rationem eſſe habitam ab ſenatu. Si quæ conabuntur agere, ſatis eſt improuiſum mihi. Qui ſi uitam pro tua dignitate profundam, nullam partem tuorum meritorum uidear aſſecutus. Niſi ut hac re excepta poſſum confirmare te.

IN EPISTOLAM V.

Tametſi nihil mihi &c.

VICTORIVS IN POSTERIORIB.

CLamore conuicioq; iactatus eſt. *Mendoſè, ut opinor, in Medicæo codice legitur* IACTVS, *pro* IACTATVS: *contrà ac eodē hoc in libro* IACTATA *pro* IACTA, *in illo loco:* Ea *fundamenta iactata eſſe. Has autē maculas in optimis etiā exēplaribus indicaſſe utile eſſe exiſtimo, ne oībus in rebus illis fides habeatur. Quā malè autē his diebus & in ſenatu, & ad populū, acceptus ſit Pōpeius, uberius à* Cicerone *exponitur in epiſtola ad Q. Fratrē, cuius initiū eſt, Scripſi ad* te

te anteà, ex qua etiam facile perſpicitur exitiũ illius reip. non potuiſſe longè abeſſe, quæ permitteret optimũ & fortiſſimum ciuem à petulãtiſsimis & flagitioſsimis hominibus tantopere uexari: & in qua turbidè, ac tumultuosè maximæ res agerentur.

PAVL. MANVTIVS.

Hic quæ agantur. *Aut hoc eſt alterius epiſtolæ initium: aut quæ ſequuntur, non eodem die ſcripta ſunt, quo ſuperior epiſtolæ pars. ſæpe autem accidit, ut literas non continua, ſed crebro repetita ſcriptione conficiamus, ſingulis diebus noui aliquid appingẽtes: id quod in epiſtolis ad Atticum ſcriptis ſæpiſsime factũ uidemus.*

GYB. LONG.

*Q*Vis fuerit affectus Ciceronis in amicis iuuãdis, hac epiſtola exprimitur. Habẽtur & nouæ cauſæ, cur negotium minus confectum ſit.*

BAPT. EGNAT.

Tametſi nihil mihi, &c. *Quanto ipſe afficiatur dolore, quãtaq; moleſtia, quòd abſens ille ſuã cæterorumq; amicorũ experiri cogatur fidem, quod & in reſtitutione ſua eueniſſe ſibi ille uiderit, ſcribit. tum C. Catonis audaciam, nefariãq; promulgationẽ exortã admonet: quidq; aut ab eo timendũ, aut regis reſtitutione ſperandum ſit, certiorem facit. adhortaturq;, ut quãcunq; ſortem fortuna dederit, magno eam animo erectoq; ferat, atq; à uirtutibus ſuis præſidium petat: cum interim & ipſe, & Q. Selicius, nihil non tentaturi pro rei confectione ſint. Nũc id ſupereſſe ſpei, ut quando Pompeius populo ſenatuq; libẽtibus iactatus ſit, et perpetua penè Catonis oratione laceratus, depoſita planè ab illo cauſa, ad ipſum integra deferatur. quod facile conſecuturum ſe ſperet, dummodo*

Pompeius,cuius tarditatem timeat,placere id ſibi annuerit. Nec uero à Catone interim planè timendum quicquam,aut à conſularibus boni ſperandũ,Hortenſio Luculloq; exceptis:cum alij aut occultè oderint,aut apertè irati ſint. Sed tamen facile, fracta Catonis leuitate, priſtinum honorem dignitatemq; conſecuturum, non diffidit. Tametſi. Epiſtolæ principium moratum. Nefaria Catonis promulgatio. quã de abrogando Lentuli imperio Tribunus pleb.tulerat. Cicero ad Q. fratrem:C.Cato legem promulgauit de imperio Lẽtuli abrogando,ueſtitum filius mutauit. Illud lectorem admonitum uelim,hunc eſſe Catonem alium ab Vticenſi:ſiquidem hic C.prænomine, ille Marci. quod Cicero in epiſtolis ad Q.fratrem oſtendit.Nec uero Vticenſis tribunus hoc eſſe potuit tempore, cum aliquot antè annis cũ Metello Trib.pleb.fuiſſet,& in eo magiſtratu conſtantiſsimum uirum egiſſet, Ciceronis & C.Antonij conſulatu. Neq; enim prudentiorem. Tria tangit, quæ amico cõſilium danti neceſſaria ſint:ut uidelicet prudenter res expendat,ſumma fide cõmiſſam ſibi rem exequatur, ſed & beneuolentiam non exiguam præ ſe ferat. Quid enim uel illius prudentiæ, uel fidei credas, cuius beneuolentiæ diffidas? Elargita. Mire admodum hoc uerbo rem expreſsit. Coniectura. στοχασμὸς Græci appellant. Poſtquam Pompeius. Locus totus hic ex actis eorum temporum ab hiſtoria petendus. Plutarchus igitur in Pompeio eſt autor, quòd cum Pompeius cauſam pro quodam diceret, Milonem (ut arbitror) intelligens, Clodius ſui ſimilibus ſtipatus,in altiorem ſe locum receperit: ibiq; aduocata populi concione, ſic rogaſſe ait: Quis imperator impudicitia laboratur? Quis

uir

uir uirum, quis uno digito ſcalpit caput? Succlamatum uero ad ſingula, Pompeium illum eſſe. Et paulo pòſt; Triſtabatur uero magis ille, quòd ſenatus Clodij facto mirificè delectari uiſus eſt, dum deſertum Cicero illi exprobrare ſtudet. Cicero quoq; ad Qu. fratrem lib. 3. ſcribens, hunc epiſtolæ locum ſubobſcurum alioqui, ijs uerbis apertiorem facit: Pompeium à Clodianis in concione conuicijs & maledictis laceratum: Clodium à Pompeianis, quo illi parem referrent gratiam, magnis clamoribus exceptum, uerſusq; obſcœniſſimos in Clodium Clodiamq; dictos. Addit præterea, quod ex Plutarcho pauloante recitauimus, ab operis Clodianis factum: ſed paulopòſt habito ſenatu ad Apollinis, decretum eſſe factum ut quæ ad VI Idus Feb. facta eſſent, contra Rempub. facta eſſent. Eo quoq; C. Catonē uehemēter in Pompeiū inuectum, Pompeiumq; ab illo tanq̃ reum perpetua oratione accuſatum, ubi multa de Ciceronis laudibus dixerit, cum perfidiā Pompeio exprobraret, magno audiētiū aſſenſu & ſilentio. Quare aut hic quoq; VI Idus, aut ibi ad VIII legendum puto. Aſconius in Miloniana, in hæc uerba: Pōpeius tamē cū defenderet Milonē apud populum, de ui accuſante Clodio, obſtitit. & ut legimus apud Tyronē Ciceronis libertum, quarto de uita eius, oppreſſum à Clodio L. Cæcilium prætorē conſtat. Niſi id quod per eādem religionem dari alteri nō pōt. *Hoc uidelicet eſt, ne quis cum multitudine aut exercitu regem reduceret. Cicero ad Qu. Factū eſt ſenatuſconſultum, cū multitudine eū reduci periculoſum Reip. uideri.*

Noſti hominis tarditatem & taciturnitatem. *Vitia hæc duo à Pompeij obtrectatoribus ſæpe illi obiecta, (quod & in Tiberio imperatore, & in P. quodam*

Vicinio, probro datum eſt, qui ſcilicet, ut autor eſt Gellius, tractim diceret, tanquam ſingula uerba uelleret, dictaretq́;, non ſcriberet. Vnde quidam non infeſtiue, Ter dic aut nunquam, ait. Cicero ad Q. fratrem: Meſſalam tui ſtudioſum eſſe arbitror, Pompeium etiam ſimulatorem puto. & ad Atticum lib. 4. Pompeius fremit, queritur, Scauro ſtudet. ſed utrum fronte an mente, dubitatur. Leuiſſimi hominis. C. Catonem non Vticenſem, ut dixi, ſed diuerſum notat. Quid enim aut ineptius dici, aut minus credibile ſcribi de Catone potuit, quàm leuitatem uiro omnium conſtantiſſimo obiectare? Atq; hic mihi C. Cato uidetur, pro quo cauſam Scaurus, M. Scauri filius dixit, quem abſolutum conſtat: Aſconius.

SEB. CORR.

Catonis promulgatio. de imperio tibi abrogando. Minore cura. de reducendo Rege. Timorem. ne Imperium tibi abrogetur. Poſteaquam. In uetere libro hic erat principium epiſtolæ. Pro Milone. priuato, & reo ad populum, accuſante P. Clodio. Iactatus. à P. Clodio, & eius operis. Iniurijs. Præſertim de Imperio tibi abrogando. Reſiſtemus. Nam manus (inquit ad Q. fratrem ſcribens) magna ex Piceno & Gallia expectatur, ut etiam Catonis rogationibus de Milone & Lentulo reſiſtamus. Leuiſsimi hominis. C. Catonis.

BERN. RVTIL.

Et animos à minore cura ad ſummum timorē traduceret. Balbutit interpres. Ego ita intelligo, minore cura, id eſt regia reductione: ſummum timorem, propter periculum abrogationis prouinciæ. Magis enim laborandum pertimeſcendumq́; fuit, ne prouincia Lentulo ad

lo ad

lo adimeretur, quàm ut ei regiam reductionem decernerent. Poſteaquàm Pompeius apud populum ad VIII Idus Feb. quum pro Milone diceret, clamore conuicioq́ iactatus eſt, in ſenatuq́ à Catone aſperè & acerbè nimium magno ſilentio eſt accuſatus, &c. *Si tempora congruerent, ad cõuicium id referri arbitrarer, quod putat Egnatius. ſed, quum à Clodio tum tribuno plebis paſſum id Pompeium ſcribat Plutarchus, qui tribunatum Piſone Gabinioq́; Coß. tribus duobuſ'ue certè ante hæc tẽpora annis geſſerit, Cicerone deniq; etiam tum in exilium abſente, cauſamq́; ipſam præcipuam reducendi eius Pompeio fuiſſe, ut ſe reconciliaret ſenatui, magis eſt ut de eo non putem ſentire Ciceronem. Sed ueriſimile fit, uel Milonianæ defenſionis, uel iſtius ipſius reductionis regiæ cauſa reprehenſum Pompeium. Mouet & quod ſuprà ait Cicero: Senatus religionis calumniam nõ religione, ſed maleuolentia, & illius regiæ largitionis inuidia cõprobat. magiſq́; quod apud eundem eſt Plutarchum: Cæterum (inquit) & in ſenatu & apud forum proiectæ quædam literæ repertæ ſunt, quibus notabatur Ptolemæũ orare, uti pro Spinthere Pompeius dux ad ſe mitteretur. Timagenes uero ſponte inquit fugiſſe, & reliquiſſe Aegyptum Theophanis ſuaſu, qui materiam quærebat, ut ſenatus Pompeiũ cum exercitu eò deſtinaret, noua bellandi cauſa perquiſita.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Poſteaquàm Pompeius apud populũ ad VIII. Idus Feb. quum pro Milone diceret, clamore conuicioq́ iactatus eſt. *In errorẽ inductus ſum Plutarchi autoritate, uel meo potius nimio ſtabiliendæ hiſtoriæ ſtudio. Itaq́; Egnatio aſſentior, propter Ciceronis autorita*

tem ad Q. fratrem: Ad ſeptimum Iduum Febr. inquit, ad Apollinis S. C. factũ eſt, ea quæ facta eſſent ad VI Id. Febr. cõtra Remp. eſſe facta. eo die Cato eſt uehementer in Pompeium inuectus, & eum oratione perpetua tanq̃ reum accuſauit. De me multa, me inuito, cum mea ſumma laude dixit, quum illius in me perfidiam increparet, auditus eſt magno ſilentio maleuolorũ. Vt uel Plutarchus deceptus, uel utrũq; factũ ſit. nã & de cõuicio illo populari in Põpeiũ, eſt in eadẽ illa Epiſtola, ut ad IIII. Id. Feb.

DOCTI CVIVSDAM.

Catonis. Huius promulgationis Cic. meminit ad Q. fratrem: Cato, inquit, legẽ tulit de imperio Lentuli abrogando, cum Lentulus in Cilicia eſſet, Legem tulit Cato, ut illi prouincia abrogaretur, quæ res & Ciceronis ſtudia multorumq́; fauores impediuit. De Alexandrina re. Regis cauſam puta: de qua propter uarias multorũ opiniones, et carmina Sibyllina, nihil erat certi cõſtitutũ.

PHIL. MEL.

Tametſi nihil. Illa eſt magis Rhetorica. Exorditur autem à uoto, quo de ſuo ſtudio, cæterorum uero perfidia dicit. Summa exordij, Votum: optaui, ut reddere beneficium poſſem. Correctio: ſed tantum ſtudium inutile præſto. Ratio: quia alij ſunt perfidi, Cato nempè, & Põpeius, &c. Nos cum maximè conſil. Narratio eſt, quid ſit actum in ſenatu de cauſa regia. Catonis promulgatio. quia dabatur ſucceſſor Lentulo. Tuæ ſapientiæ. Occupatio, quam opponit illius tacitæ cogitationi, ex loco honeſtatis. Eſtq; etiam conſolatio, ut æquo animo ferat, ſi res non ſucceſſerit. Et ille eſt locus communis, in quo eſt collatio fortunæ & animi bonorum. ſuntq; iſta Rhetorica.

VET. COD.

Et animos ſenatorum à minore cura ad ſummū timorem traduceret. Quanquam omnia ſint metuenda. Et Catoni quidem quoquo modo res ſeſe habuerit, profecto reſiſtimus. Me tibi abſenti, tuiſq; præſentibus accumulate] oīno ſatisfacturū. Sed uereor ne aut corripiatur cauſa regia à nobis, aut deſeratur à ſenatu. Haud facile poſſum æſtimare. Quod neq; Selicio, neq; mihi diſplicebit. Omnem amplitudinem & dignitatem tuā in uirtute & in grauitate tua, atq; in rebus geſtis tuis, quas tibi fortuna largita eſt, poſitam exiſtimare: quibus ſi quid hominum inuidia detraxerit, id maiori illis fraudi quàm tibi futurum ſcias.

Hic quæ agantur, &c. *Nonnulli alterius epiſtolæ principium uolunt, ſed re ipſa falluntur, quod eſt uidere legendo. In meo autē uetuſtiſſimo, & legitur hinc principium eſſe: Poſtea Pomponius, & ad populum, &c. Et re uera eſſe arbitror, & ita legēdum puto, ut ab alia diuidatur, cum multum hæc ab illa differat.* Itaq; Alexandrina cauſa, quæ quādo nobis adhuc ingrata eſt. Nos tamen nihil quod ad eam rem pertineat. Partim non diſsimulantur irati. N. Scel.

IN EPISTOLAM VI.

Quæ gerantur, &c.

GYB. LONG.

Excuſatio eſt per ἀποδίωξιν, ſiue reiectionem: Breuius ſcribo, quia utriuſq; noſtrum amicus Pollio rem tibi omnem enarrabit. Recitat ipſe cauſas conſolationis doloris ſui, ne omnino ſpem de cauſa depoſuiſſe credatur.

SEB. CORR.

HOminum improbitas. *C. Catonis, & aliorum.* Qua debilitantur. *Aliter, quæ debilitat.* Meorum temporum. *exilij.* Minore. *Multò enim minus eſt, de aliqua exiſtimationis parte laborare, quàm in totius exiſtimationis & ſalutis periculum uenire.* Mea ſalus afflicta. *Al. mea afflicta.* Ea. *fore, ut nos uicti perpetuo iaceremus.*

DOCTI CVIVSDAM.

Quorum imaginem. *Exilij ſui calamitatem dicit, in quam coniectus fuit, Clodij impunita uitæ improbitate, eo tempore quum uniuerſi nobiles* Rom. *Ciceronis Arpinatis ſcilicet hominis, gloria & conſulari dignitate contabeſcerent, & Pompeius facile ſuſtineret, in exilium detrudi Ciceronem, à quo tamen poſtea mutato conſilio reuocatus eſt. Idem hoc loco futurum autumat, ut Pompeius qui offenſus credebatur eſſe Lentulò, poſt ſtatim de eo facturus ſit idem, quod de ſe Cicerone antea fecerit.*

PHIL. MELANCHT.

Me in ſummo dolore, &c. *Conſolatio. Propoſitionem hanc in ſe tranſtulit: Me conſolatur ſpes.* Facile ſecundo. *Secundum argumentum, ab exemplo Ciceroniani caſus.* Recordatio meorum temporum. *Nam exempla conſolantur nos: quin nemo æquo animo perferret id, quod ſciret nemini alij accidiſſe. Exempla ergo proſunt cogitatione debiti, & euentus ad conſolandum.* Sed præſta te eum. *Concluſio, qua transfert ſuam conſolationem ad Lentulum.*

VAR. LECT.

Et ipſa die quę debilitat, & eorum cogitationes,

& inim

& inimicocum perditorum. A' me omnia ſumma in te ſtudia officiaq́ expectato. *Sciendum autem, ſtudia in animo eſſe : officia uero ipſa, & in re, atq; in opere.*

IN EPIST.

VII.

Legi tuas literas &c.

VICTORIVS.

SEptima ad Lentulum epiſtola, reddenda à nobis ratio eſt cur locum, qui antea in omnibus impreßis codicibus nulla mendi ſuſpicione legebatur, ut mutilum notauerimus, duabus ſubtractis dictionibus. Noſtrum conſilium fuit optime lector (*quod omnibus probari cupio*) *ut quantum per nos fieri poßit, ſynceram* Ciceronis *ſcripturam reſtitueremus. quòd ſicubi in locos mancos incidimus, tutius nobis uiſum eſt, eos ut in antiquis, & probatis exemplaribus inuenimus, ſcribere, quàm ut à quibuſdam (mea quidem ſententia, parum in alienis ſcriptis modeſtis) ſuppleti ſunt, qui operam dabant ut nullus locus eſſet è quo non aliquis ſenſus eliceretur* : putabantq́; *hoc eſſe officium correctoris, nihil iacere pati, à quorum opinione, iampridem à doctis uiris damnata, & eiecta, nos longè diſſentimus, diuerſumq́; penitus inſtitutum ſecuti ſumus: omnes enim locos, qui contra ueterum codicum fidem à recentioribus grãmaticis ſuppleti ſunt, quos nos ueteribus ueſtigijs hærentes corrigere nõ potuimus, in antiquam lectionem retraximus, nequis uerba illa pro legitimis* Ciceronis *accipiens fallatur, & ut induſtria ſtudioſorum habeat in quo ſe exerceat, quæranturq́; antiquiora & integriora exemplaria, ſi ulla fortaſſe adhuc latent, quæ ueram lectionem retineant.* Hic autem locus

de quo nunc loquimur, ut uides, legitur in melioribus codicibus: deſyderetur'ne aliud præter uerbum quo ſuperiores dictiones necti debēt, doctiores diligētius animaduertent. ſcimus autem nonnullos pro PRAEFVISTI, legere FAVISTI: quæ res auget etiam ſuſpicionem, uel potius me in hac opinione confirmat, ut ea quæ nos deleuimus uerba, noua ſint, & ab aliquo ſuppleta. cū enim nō ſatis bene firma ſcriptura eſt, aliquid ferè ſemper uitij ſubeſt. Eadem epiſtola, Te uero moneo cum beneficijs tuis. Nos receptā lectionē hoc loco conſeruauimus: ueterem autē (quāuis eam non probemus) uolumus tamen teſtatam relinquere: in antiquioribus enim & melioribus libris, beneficētijs pro beneficijs legimus. Eſt autē apud hunc autorem hoc nomen: uerum Beneficētia potius illi eſt (niſi fallimur) animi uirtus & quædam bonitas naturæ, quæ opibus ſuis alios iuuare, & beneficia in homines conferre delectatur. Beneficētias ab eo beneficia collata appellari, non memini me legiſſe.

EX POSTERIORIB. EIVSDEM.

Qui per prouinciam imperij tui, pecunias ei cred. Sic in omnibus excuſis libris, nulla uarietate legitur: in Mediceo ita ſcriptū eſt: Qui per prouinciam atq; imperij tui prouincias ei crediſſent. mēdosè prorſus & negligenter. Eſt tamen accuratè uidendū, ex hac tam inquinata ſcriptura, an aliquid boni erui poſſit: ſi enim locus coniecturæ detur, ita libēter legerem, Qui per prouinciam, atq; imperiū tuum pecunias ei crediſſent. nam ſæpe ſic loquitur, ut etiā in hac epiſtola, cū aliquantulū ex prouincia, atq; ex imperio laudis acceſſerit.

GYB. LONG.

RESpondet uarijs Lentuli literis. Primū cauſas dicit, cur nō tam frequēter, quā cupiat, ſcribat. Addit nu-

merum eorum qui Lentulo aut male aut bene cupiũt. De Pompeio quoque conciliato gaudere ſe dicit. Poſtremo conſilium ſuum aperit, quo Lentulus ab aduerſariorum iniuria tutus eſſe poſsit.

BAPT. EGNAT.

Legi tuas literas. Lẽtuli literis reſponſurus Cicero, oſtendit in eo, quod & crebriores literas miſerit, & magnæ ſemper beneuolentiæ argumẽta dederit, iure id à ſe amoris, gratiq; erga illũ animi teſtificatione factũ. Tum quæ hominũ uoluntas, quæ fides ſit, quantũ inuidorum, quantũ diſsimulatorũ, apertiſsimè docet. Quo Hortẽſius, & Lucullus ex conſularibus animo, quo cæteri. Quo ex magiſtratibus Racilius, quo deniq; Pompeius: quẽ fautorem, adiutorẽq; ad omnia fore pollicetur. Sed & quid de regia reſtitutione, ex ſua Pompeijq; ſentẽtia tentandum exiſtimet, conſiliũ dans, ita admonet, ut ex euentu reſtitutionem illam aut multũ infamiæ, aut multũ laudis allaturam putet. In eo uero quod de familiaritate Milonis, de Clodij imbecillitate ſibi gratuletur, nihil ſeſe admirari, ſi ipſe, ut optimus artifex, ſuis potiſsimũ operibus delectetur. utcunq; tamen ſit, incredibilem eſſe quorundã improbitatem, qui ſe de priſtina ſua uoluntate, nõ tam ut dignitatis oblitus uideatur, quàm ut & ſalutis rationẽ aliquando habeat, depulerint, qui ſanè eundẽ animum in ipſius oppugnanda dignitate, quem in ſalute ſua, diſsimili tamen in re, declararint. Hortatur demum illum ad hæc forti animo & erecto deſpicienda: contrà, ad omnem gloriã conſequendam, qualis Reipubli. ſtatus ſit, edocet: ſimulq; in eo, quod de filiæ nuptijs ſibi gratuletur, humanitatem laudans, ut filium ſuum tum alijs bonis artibus, tum præcipuè ſui imitatione erudiat, rogat, quem à ſe mirabiliter

ter amari fateatur. Propugnatio & defenſio. *Nomina huiuſcemodi notæ maximè à* Cicerone *in epiſtolis uſurpari ſolent.* Scis non ſæpe fuiſſe in ſenatu. *Videtur tempus id innuere, quo* Pompeius *ducta* Cornelia, *quæ* P. Craſſo Marci *filio à* Parthis *interempto deſponſata fuerat, in otio degeret procul ab urbis moleſtijs, in hortis, & amœnioribus* Italiæ *locis frequens, non ſine aliqua ſua infamia: quòd cum* Reſpub. *ſeditionibus agitaretur, ipſe uxori uacans,* Reipubli. *curam abieciſſet.*

Ciliciam. *Aſiatica hæc regio duplex, una* Thebaica, *altera* Lyrneſia. *quæ iterum ſic diuiditur, ut quædã* Trachea, *quædam* Campeſtris *dicatur.* Trachea *maritima tota, &* Tauro *fermè monte circumuallata.* Campeſtris *à* Pompeiopoli *&* Tarſo *fœcunda admodum eſt, & plana.* Cyprum. *maris* Pamphylij *inſula,* Ceraſtis *quandoq; à promontoriorũ copia dicta, nouẽ olim regnorum ſedes: &* Acamantis, *&* Amathuſia, *&* Macaria, *&* Sphecia, Stephano: Plinio, Aſpelia, *&* Meionis. *quã* Aſtynomus Crypton, ἀπὸ τοῦ κρύπτειν, *quòd ſcilicet frequẽter aquis inundaretur, putat prius dictam: quamuis alij à* Cypro Cyniræ *filio malint. Hæc primò tyrannis ſubiecta, mox* Perſis, *inde ad* Ptolemaicos *reges imperium tranſijt, adempta mox* Ptolemæo Cleopatræ *patruo,* P. Claudij Pulchri Trib. pleb. *rogatione, qui iniquo tulerat animo, exiguum admodum pretium pro ſui redemptione à rege miſſum, cum prius rex ſibi uiolentas manus intuliſſet, prætoria prouincia* Marci Catonis *opera facta eſt, qui ex regia gaza maximam pecuniæ uim* Romã *tranſuexit.* Plin. Strabo, Steph. Euſtathius. Alexandriam. *ciuitas longe clariſſima, ab* Alexandro *conditore nomen ſortita, ac per excellentiam ciuitas dicta.*

Duo

Duodeuiginti hoc nomine cenſentur urbes : autor Stephanus. Ptolemaide. Phœniciæ oppidum ſatis celebre Ace prius nuncupata, quoniam Græci ἄκος medicamentum dicunt. Acem autem Claudius Iulus, qui Phœnicia conſcripſit, hinc dictam putat, quòd cum Hercules laboraret ulceribus, quæ ex hydræ ueneno contraxerat, oraculo Delphico conſulto reſponſum tulit, poſt longam illum peregrinationem conualiturum, cum primum ad flumen perueniſſet, in cuius ripis hydræ perquàm ſimilis herba naſceretur. Tandem cum in Phœniciam perueniſſet, & fluuium inueniſſet, animaduertit herbam hydræ perſimulem eſſe à capitum multiplicitate. quotcunq; enim cæderet, totidem enaſcebantur. Colaſaion autem herbæ nomen, cuius ſucco (qui candidus emittitur) ſanatus, nomen urbi dedit. Sed & altera Pamphyliæ eſt, & altera Aegypti Thebaicæ regionis Græco ritu utens. De Phœnice autem Cicero omnino ſentit.

Si res. Locus mendoſus, atq; ita reſtituendus: Si rex amicis tuis, qui per prouinciam imperij tui pecunias ei credidiſſent, fidem ſuã præſtitiſſet, & auxilijs eum, &c.

Leuitate & imbecillitate Clodij. Leuitas hæc & imbecillitas Clodiana ea eſt, de qua Cicero ad Atticũ 4. Quòd cum Catuli porticum, quæ iam ad tectum locatione Conſ. peruenerat, diſturbaſſet, cum Q. fratris primo lapidum coniectu fracta, deinde coniectis ignibus inflammata fuiſſet domus, uiſa eſt ea res bonis omnibus periniqua, & noua. Quare poſt hunc furorem, cum iam omnibus ſe odio eſſe animaduerteret, ſeq; ad ſupplicium cunctorum uocibus expoſci, deſertus ob omnibus, ſeruos ad libertatem uocauit : Ciceronem penè in ſacra uia confecit: domum Ciceronis, Miloniſq; poſtea expugnare &

re & incendere conatus eſt. tandem à Flacco è Milonis domo eductis uiris fortibus repulſus, interfectis è Clodiano latrocinio notiſſimis quibuſque, ipſoq; penè Clodio niſi in interiorem partem ædium ſe recepiſſet, necato: qui aduerſante præcipuè Marcellino nec illud impetrare potuit, ut comitia ſua fierent. præturam enim ille, quo Miloni conſulatum petenti reſiſtere poſſet, petebat, & Miloni in conſulatus petitione mirum in modum aduerſabatur. Perpaucis aduerſantibus. Catonem intelligit, Catonisq; æmulum Fauonium. Sanè conſtat, Catonem dum diem dicendo cupit eximere, à Trebonio trib. pleb. qui rogationem ferebat, in carcerem duci iuſſum. Sed tandem cum uictus uerecundia Trebonius eſſet, Catonem miſſum fieri iuſſit. Sequenti mox die pulſo per uim Aquilio Tribuno pleb. fugatisq; optimatibus rogatio lata, prorogatumq; Cæſari in Gallias ad alterum quinquennium imperium, decemq́ue legiones ad id bellum gerendum decretæ. Quo facto, nil amplius ſibi cum plebe agendum cenſens Cato, ad Pompeium conuerſus, admonuit cauendum ſibi à Cæſaris potentia: quam cum uellet, deponere minimè poſſet. Verum hæc omnino Pompeius contempſit. Plutarchus. Lege Sempronia. quam Sempronius tulit, ne ſucceſſor Cæſari daretur: quiq; contrà de dandis Gabinio Piſoniq;, quorum unus Syriam, alter Macedoniam imperio obtinebat, ſucceſſoribus lege cenſuit. Cicero in oratione de Prouincijs conſularibus: Decernendæ ſunt nobis lege Sempronia duæ. Verum, ut ingenue quod ſentio dicam, corrupta mihi uidetur hæc lectio: nec Sempronia, ſed Trebonia legendum, ex Plutarcho & Floro: quorum alter & in Catonis Vticenſis, & in Pompeij uita, à Trebonio

Lex Sempronia

bonio Trib. pleb. rogationem latam memoriæ prodidit, & ipſum Catonem rogationi aduerſantem in carcerem duci à Trebonio iuſſum, neq; non interim ſtatim dimiſſum. Florus uero in hæc uerba: Is cum legem impediret, qua prouinciæ conſulares in quinquennium, Pompeio Hiſpaniæ, Craſſo Syria Parthicumq; bellum, Cæſari Galliæ & Germania dabantur, à C. Trebonio Trib. pleb. legis autore in uincula ductus eſt. Vt & illud in oratione de Prouincijs conſularibus lege Trebonia, non Sempronia legam. Decem Legati. quorum ſinguli ſingulis legionibus præeſſent: è quibus Q. Ciceronis frater unus fuerit. Quod mihi de filia & de Craſsipede gratularis. Tulliolam filiam & Piſonem cognomento Craßipedem, à pedum ſcilicet craßitudine dictum intelligit, cui primo Tulliola nupſerit. poſt cuius mortem de amicorum ſententia cum Cicero Ciliciam proconſule adminiſtraret, Cornelio Dolabellæ nupſit, ægre id ferente Cicerone, nec ſatis probante. quæ cum ex partu obijſſet, quo tempore Cæſar contra Pompeij liberos bellum gereret, moleſtißimè tulit. Cumq; alia, ut inquit Lactantius, ſatis æquo tuliſſet animo, filiæ morte adeò conſternatus eſt, ut tunc ſe à fortuna ſuperatum planè fateretur. Illud non poſſum non mirari, Pedianum ſcribere, poſt Piſonis mortem P. Lẽtulo nuptam Tulliolam, apud illum ex partu deceßiſſe. Niſi ita dicas, P. Cornelium Dolabellam Lentulum dictum, quod à Lentulo adoptatus, Lentuli quoq; nomen aſſumpſerit: qua de re plura in epiſtolis Cælianis dicemus.

SEB. CORR.

L. Racilium. Hunc alibi Trib. pleb. longe optimum uocat, etſi quidam hic L. Rutilium legunt. In ſenatu

fuiſſe.

fuiſſe. Poſtquam accuſatus eſt à Catone, & ſuſpicatus eſt inſidias uitæ ſuæ fieri, Catonem à Craſſo ſuſtentari, & Clodio pecuniam ſuppeditari. Cupiditatis ſuæ. *reducendi regis.* Tempore Caniniano. *quum Caninius rogationem ferret, ut Pompeius cum duobus lictoribus regem reduceret. Quare tempus ſuſpicioſiſſimum uocat: quod de tempore (ſic enim quidam legunt) Catoniano non ita apte dici poteſt.* Perpaucis aduerſantibus. *In his M. Catone, M. Fauonio, C. Atteio Capitone, & P. Aquilio Gallo.* Stipendium. *Senatus, inquit in oratione pro Cornelio Balbo, in anguſtijs ærarij uictorem exercitum ſtipendio affecit, Imperatori decem legatos decreuit, lege Sempronia ſuccedendum non cenſuit.* Lege Sempronia. *C. Sempronius Gracchus prouincias conſulares non modò non abſtulit ab ſenatu, ſed etiam ut neceſſe eſſet quotannis conſtitui per Senatum, decreta lege ſanxit.* Succederetur. *quum lege Sempronia ſuccedi oporteret.* Craſsipede. *cui Tullium poſt reditum ab exilio pridie nonas Aprilis deſpondit, mortuo iam, ut in Quæſtura oſtendimus, C. Piſone.*

Eximia ſpe ſummę uirtutis. *Spes enim ſummæ uirtutis, non ſumma uirtus in adoleſcente commendari ſolet.*

BERN. RVT.

Quare ea, quæ ſcribam, ſic habeto, me cũ illo re ſæpe communicata, de illius ad te ſententia atq; autoritate ſcribere, quoniam ſenatuſconſultum nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta ſit, eaq; quæ de eo ſcripta eſt autoritas, cui ſcis interceſſum eſſe, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam uim habet, ut magis iratorum hominum ſtudium, quàm conſtantis ſenatus conſilium

lium eſſe uideatur, te perſpicere poſſe, &c. Non eſt omnino, ubi conſiſtas, niſi uerbum addideris. id eſt in ueteribus ſic: Arbitror te perſpicere poſſe. Sumet igitur inde quoq; principium hæc clauſula: Quoniam ſenatuſconſultum, & reliqua. À quibus porro interceſſum ſit, Catonéne ac Caninio, an alijs, parum conſtat. nam ſenatuſconſultum id, cui ſuprà ab his interceſſum dixit, aliud fuiſſe puto (quicquid interpres Egnatiuſq; autument) ſcilicet ne cum populo de reductione regis ageretur, non, ne omnino reduceretur rex. de eo nullam dum mentionem fecit, præterquam in prima epiſtola: Præter Seruiliũ, inquit, qui omnino reduci negat oportere. Igitur ſenatuſconſultum poſtea in Seruilij ſententiam factum eſt, exiguæ tamen autoritatis. quod & alioqui factum indicat antè, quum ſubdubitare ſe ſcribit, ne cauſa regia deſeratur. Etenim Pompeium, qui mecum ſæpiſsimè, non ſolum à me prouocatus, ſed etiam ſua ſponte de te communicare ſolet, ſcis temporibus illis non ſæpe in ſenatu fuiſſe. Eodem illo temporum errore labitur Egnatius. eam enim uagationem, quaſiq; ſponſaliciam laſciuiam in tertio ſuo conſulatu admiſit Pompeius, ut idem Plutarchus tradit. At hæc circa tempora nondum ſecundum ei fuiſſe delatum arbitror, ſed Coſſ. adhuc Marcellinum Philippumq́ue. Rei igitur frumentariæ cauſa, in Siciliam, Sardiniam atque Aphricam profectus, aut certe Catoniano illo conuicio deterritus, ſenatu abſtinuerat. Offenſionem eſſe periculoſam propter interpoſitam autoritatem religionemq́; uideo. Autoritatem accipe ſenatus, id eſt ipſum ſenatuſconſultum, uel quod in ſententiam Bibuli factum erat, ut rex ſine exercitu reduceretur, ut in ſecun

da epiſtola conſtat. Vel id, de quo proxime eſt loquutus, Seruilianum, ne omnino rex reduceretur. nam interpres quidem egregie deſipit. autoritatem enim interpoſitam ſine dubio à ſenatu ſignificat. De utroq; tamē etiam ſine piaculo ſentiemus. Quod mihi de noſtro ſtatu, de Milonis familiaritate, de leuitate & imbecillitate Clodij gratularis. *Quod de Milone & Clodio ait, puto potius ad id iudicium pertinere, quod de ui Miloni Seſtioq; intentatum eſt, Clodij nimirum opera, qui uictus leuis imbecilliſq; apparuerit: quàm ad illam interpretis neſcio quam ſimulatam reconciliationem.* Nam & ſtipendium Cæſari decretum eſt, & decem legati, & ne lege Sempronia ſuccederetur, facile perfectum eſt. *Legem Semproniam, quæ fuerit, non intelligit interpres: neq; enim lex erat ad omnes prouincias pertinens, uetans'ue ne finito tempore prorogaretur: ſed ſingularis, qua latum erat, ut duæ prouinciæ Coß. illius anni decernerentur. Significat id Cicero in oratione de prouincijs Coß. Decernendæ, inquit, nobis ſunt lege Sempronia duæ prouinciæ. & ſuprà: Quatuor ſunt prouinciæ P. C. de quibus adhuc intelligo ſententias eſſe dictas: Galliæ duæ, quas hoc tempore uno imperio uidemus eſſe coniunctas: & Syria & Macedonia, & reliqua. De decreto ſtipēdio ac decē legatis, in eadē copioſe Cicero.*

EX POSTERIORIB. EIVSDEM.

Quod mihi de filia & Craſsipede gratularis. *Ipſe ad Atticum ſignificat libro primo, epiſtola prima, deſponſam eſſe Piſoni Tulliam, L. Iulio Cæſare, C. Martio Figulo Coß. ante ſe conſulē. Sed tamē Aſconius quoq; apud ſecundum uirum mortuam eſſe ex partu, affirmare uidetur.*

uidetur. Errore autem librarij in priore illo opere hæc in octauam epiſtolã collata ſunt. alioqui, ſi, quæ notauimus, confirmanda, Cicero ad Atticũ: Addidit ad extremũ (inquit de Vectio) quum iam dimiſſa cõcione reuocatus à Vatinio fuiſſet, ſe audiſſe ex Curione, his de rebus conſcium eſſe Piſonem generũ meũ & M. Laterenſem. Sed, ne me omnino ſententiæ illius, uel aduerſario Plutarcho, pœniteat, facit idem ipſe Cicero, qui ad Q. fratrem ita ſcribit: Iam mẽſes aliquot ab exilio reuerſus, id eſt, circa idem hoc tempus. De noſtra Tullia tui mehercule amantiſsima, ſpero cum Craßipede nos confeciſſe. Et infrà: Ad VIII Idus Aprilis ſpõſalia Craßipedi præbui. Et tertia pòſt epiſtola: Dederam ad te literas antea, quibus erat ſcriptum, Tulliam noſtrã Craßipedi pridie nonas Aprilis eſſe deſponſatam. Nominat & Craßipedem, alterum puto, libro IX ad Atticum epiſtola, ut nunc eſt, XIII.

DOCTI CVIVSDAM.

Tempore Caniniano. *Lectionis huius argumẽtum fuſius Cicero expoſuit epiſtola ſecunda, ubi ait: Senatus autoritas grauiſsima interceſſerat: cui tamen Cato & Caninius interceſſerant.* Interpoſitam autoritatem. *Senatus autoritas uetuit, cum exercitu regem Aegypti reduci, id quod Lentulo probabatur. Eum igitur Cicero monet, ne contentionem ſequatur in eo, quod nec obtineri, nec fieri citra neglectæ religionis crimen poteſt.* Nouitate mea. *Paßim queritur Cicero, ſuam dignitatem & gloriã à maleuolis hominibus, adeóq; ignauis nobilibus conuulſam & ſuppreſſam fuiſſe. Et quemadmodum nouitatem hic ſuam, ita alibi nouum ſe appellat hominem: quod animi ſui uirtute, nullis maiorum imaginibus, dignitates conſecutus ſit. Et noui homines,*

Nouj homines Seruio autore, proprie dicuntur, quorum nulli maiores clari ſunt, ſed qui per ſeipſos primum magiſtratũ in Re=pub. adepti ſunt. Lege Sempronia qua cauebatur, ne quis in prouincia maneret ultra conſtitutũ tempus. Cæ=ſar quum quinquenniũ in Gallia fuiſſet, quod tempus illi fuerat conſtitutum, alterum adhuc annum manere uo=luit, & perfecit amicorum ſtudijs & beneuolentia, ne alius ſuccederet. Hoc ipſum Cicero non probat, etiam ſi in oratione de Prouincijs proconſularibus ſe cenſuiſſe fateatur, ut Gallia prouincia iterum cum decem legatis decerneretur Cæſari. Craſsipede. Dederat enim Cice=ro filiam ſuam Tulliam in matrimonium Piſoni Craßi=pedi primum, & poſt huius mortem Dolabellæ. Hinc eſt quod dixerit, & de filia, & de Craßipede.

PHIL. MELANC.

Legi tuas literas, &c. Iſta epiſtola habet quãdam uarietatem. Principio eſt exordium, in quo eſt quædam commemoratio: poſtea ſequitur narratio de regia cau=ſa, & de perfidia iſtorum, qui debebant ornare Lentu=lum. poſtremò ſequitur conſilium, qua ratione exiſti=met regem reduci poſſe. Deinde ſequitur quaſi alia quæ=dam epiſtola, & primò eſt quædam narratio conſilio=rum Ciceronis, quare uidelicet hoc tempore minus pu=gnet in Rempub. quàm antea ſolitus ſit facere: quia pi=ſcis ſemel læſus poſtea fugit hamum. Poſtremus locus eſt adhortatio quædam, ut Lentulus ſe conferat & applicet ad gubernationem Reipub. & aliquid laudis ex prouin=cia acquirat. Et illa quaſi altera epiſtola plus habet diſ=ficultatis, eſtq; magis rhetorica. Legi tuas literas. Ex=ordium, captat beneuolentiam ex officio ſuo, de quo ad illius literas reſpondet. Quorum alterum. Eſt bona

diſtri

diſtributio, in qua primum ponit gratitudinem, quæ eſt neceſſaria: deinde, reliqua officia ſunt benigni animi indicia. Quod ſi rarius. Excuſat raritatem literarum. Quod ſcire uis. Narratio de uoluntatibus æmulorum, & de negotio Alexandrino. Etenim Pompeium. Pompeius, quamuis clanculum aduerſabatur Lentulo, tamen uolebat uideri fauere cauſæ Lentuli. Vult autem ita dicere Cic. Tu Pompeium literis tuis retinuiſti in officio, qui antè uidebatur tacite aduerſari tibi. Tempore Caniniano. id eſt, quando Caninius uoluit referre ad populum, ne rex reduceretur. Quare ea quæ ſcribam. Conſilium, & eſt quaſi principalis pars huius prioris epiſtolæ. Te poſſe perſpicere. Hoc eſt, ſi per illas copias, quas habes, poteris regem reducere, licet tibi rem tentare. Reductio regis tibi non eſt adempta, ſed exercitus nouus non eſt conceſſus. Si cecidiſſet. Correctio iſtius conſilij: Vereor ne ſit nimis periculoſum, ut tam paruis copijs tentes reducere Regem. Quod ſi hæc ratio. Alia forma, qua poſſit Regem reducere. Quod mihi de noſtro. Alia narratio, eſtq; hoc quaſi alterius epiſtolæ initium. Fuerunt autem illo tempore contentiones inter Milonem & Clodium, anno antè hunc interfectum. unde incipit narrationem ſuorum cõſiliorum, quod non uſque adeò contendat in Repub. ſicut antea. Quanquam ineſt incredibilis. Expoſitio perfidiæ amicorum, quam ſequitur excuſatio quædam, cur minus in Repub. cõtendat quàm antea. Quos fauendo in communi. Et poteram Reipub. prodeſſe, & dicere liberas ſententias, niſi cogerer habere rationem mei periculi, cum intelligam ipſos etiam amicos meos ualde mihi inuidere: à quibus ſi deſertus fuero, iterũ

mihi cauẽdũ eſſe intelligo. Vetera illa noſtra, diuturnaq́; ſententia. *Liberiore ſcilicet. Quia Cicero decreuerat eſſe addendum ſtipendium Cæſari, idq́; tantum fecit in grattiam Cæſaris.* Poterat utrunq;. *hoc eſt: Ego poſſem & dignitatis & ſalutis pariter habere rationem, poſſem dicere liberas ſententias ſine periculo.* Illi. *Pompeium intelligit, qui eſt imbecilli animo præditus, neque poteſt ferre in alio parem dignitatem.* Gaudeo tuam diſsimilem. *Pathos à diſsimili.* Te uero moneo. *Adhortatio, tecte ſignificans ne nimium concupiſcat ambitioſam reductionem Regis, ſed aliquid laudis afferat ex prouincia, redeatq́; inſtructior ad regendam domi Rempub.* Vt hæc multo antè. *id eſt, ut cogites potius qualis redeas ad urbẽ, quid autoritatis huc adferas, quàm ut aliquam militarẽ laudẽ augeas in prouincia.* Quod ſcribis. *Ad aliam partem tranſit.* Stultitia &c. *Aliæ cauſæ. Pompeium autem & Cæſarẽ intelligit.* Vt tuis rebus integris. *Gnome.*

VET. COD.

Et eos maximè qui te amare debuerũt. Quod ſi hæc ratio rei gerendæ periculoſa tibi eſſe uidebitur, placeat illud, ut ſi rex amicis tuis, qui per prouinciam, atq; imperij tui prouincias, ei crediſſent, fidem ſuam præſtitiſſet, & auxilijs eũ tuis, & copijs adiuuares, eam eſſe & noſtram & prouinciæ tuæ rationem, ut eius reditum uel adiuuando cõfirmares, uel negligẽdo impedires. Alij *ſic: Eam eſſe naturam, & regionem prouinciæ tuæ, &c.* Poterat utrunq; præclare fieri, ſi etiam fides, ſi grauitas, in hominibus conſularibus eſſet. Qui non

ſolum

ſolum temporibus ijs, quæ per te ſum expertus, ſed iam olim naſcenti propè noſtræ laudi, dignitatiq́;, uirtutiq́; ſimul fauiſti, quòd uideo nō multò, ut antehac putabam, nouitati eſſe inuiſum meæ. In te autem homine hominum nobiliſsimo ſimilia inuidorum uitia perſpexi. Quæ quidem mea cohortatione tibi inanis atq; ſuſpecta ſit, quod quidem ſine cauſa uideretur, illa mea oratio me mouet, ut te ex noſtris euentibus cōmunibus admonendum eſſe putarem: ut conſideres in omni re & reliqua uita quibus crederes, quos caueres. Et ne lege Sempronia ſuccederetur, facile perſpectum eſt ad Cæſaris uoluntatem.

IN EPISTOLAM VIII.

De omnibus rebus &c.

VICTORIVS IN POSTER.

ET ut me dignitas, utilitasq́; cogit: *Emendauimus olim*, VT ME PIETAS: *neq; tamen cauſas attulimus huius caſtigationis, neq; priſcæ ſcripturæ ullam mentionem fecimus: quare rectum uiſum eſt, id nunc diligenter facere: maximè, cum interpretes etiam nonnulli horū librorum, ut quondā memini me legiſſe, de hac uoce* DIGNITAS, *ambigant, & de diæta, neſcio quæ, loquantur, ut qui & ipſi ueterē lectionem odorati fuerāt. Mediceus codex (iam enim de illo dicendū eſt, ut minus deprauato, uel potius ut omniū optimo)* VT MEDIETAS, *habet: quare paruo, & ſatis uſitato errore ſublato, legendum exiſtimaui,* ME PIETAS: *has enim literas ueteres librarij ſæpe inter ſe commutabant, ut in eodem*

exemplari in epiſtola ad Memmium, A N D O T I V S *libenter te Athenis: pro,* P O T I V S. *& ad Tironem, A' portu Corcyreorum ad Caßioden: pro, Caßiopen, ſicq; multis alijs locis. Reliqua, ut puto, perſpicua ſunt: ſæpe enim utitur hac uoce, cum loquitur de Lentulo hoc, ad quem nũc ſcribit, & Gn. Magno autoribus ſuæ ſalutis, & quibus penè debebat quæ filij parentibus, cunctiq; homines Dijs immortalibus debent. Vulgata lectio probari nullo pacto poteſt: nedum enim, hoc, quod Cicero narrat ſe facere, quòd adiũgat ſe ad rationes Põpeij, augeat dignitatem illius, uehementer eam minuit, niſi dignitas eſt, rectum ſenſum in Republica deponere, & ad uoluntatem alterius ſe accommodare, quod prorſus memo unquam dicet. Sed id apertè oſtendit cum infrà inquit, Dignitatem quidem illam conſularem fortis, & conſtantis Senatoris, nihil eſt quod cogitemus.*

G Y B. L O N G.

Principium epiſtolæ idem eſt, quod in ſuperiore, cuius initium, Quæ gerantur. Et hic Cicero propemodum animum in cauſa Lentuli dimittit, quod ſenatus nullo neque ordine, neq; iudicio negotia tranſigat.

B A P T. E G N A T.

De omnibus rebus. *Nihil ſibi de Reipub. rebus ſcribendum, cum Platorius ad eum ueniret, affirmat: cuius prudentiam & fidem in Lentuli negotio mirificè laudat, ex quo facile de uniuerſo Reipub. ſtatu cognoſcat, ſeſe in omnibus ad Pompeij uoluntatem ſententias ſuas accommodare, à quo honeſtè diſſentire nequeat. Quod cum faciat, magnis illius erga ſe meritis, & animi propenſißima ſemper in illum inductione id à ſe fieri probat: ita tamen, ut ſi per amicitiam illius ſibi liceat, nihil antiquius otio literario ſibi futurum nõ*

dißimu

diſsimulet, quando dignitas iam illa ſenatoria tota conciderit. Pompeium *autem ſibi uideri amiciſsimum, à quo tamen ueſtigium nullum diſceſſurus, niſi perfecta re, ſit, quando nō minori ſibi curæ* Lentuli *dignitas, quàm ſua ſit, quòd facile, cum literæ de rebus in prouincia bene geſtis ab eo uenerint (nã rumor erat bene rem geſtam) extabit.* Diæta. E*tſi quid ipſa ſit diæta non neſciam, magis tamen illa mihi probatur lectio, ut dignitas utilitasq́; ſcribendum putem, quod & uetuſtiores codices præ ſe ferunt. neq; enim adduci poſſum, hoc uerbo nunc* Ciceronem *uti uoluiſſe, quo aut nunquam aut quàm parciſsimè hoc ſignificato uſus eſt: ſed & uix in ipſa* Græcia *tale quid inuenias.* N*am aut ita definitur* Galeno *in eo libello cui titulus eſt* ἰατρὸς, *ut nihil ad hunc locum faciat: aut pro ratione uictus cotidiani uſurpatur à doctis: aut pro loco in quo aſsiduè uiuamus, & mutuo conuerſemur: aut pro ſententia, quam arbiter dixerit.*

Vt quibuſdam uidetur ſimulatione. N*am Ciceronem pleriq; inconſtantiæ, inſtabiliſq́; animi notarunt. unde exijt illud:* Nil *mirum ſi anguſtè ſederet qui duabus ſellis uteretur.* V*tcunq; tamen ſit, propenſior ſemper in* Pompeij *beneuolentiam fuit, ut quamuis magnis* Cæſaris *beneficijs obſtrictus, quamuis genero ſuo* Dolabella *&* Cælio *& alijs amicis obſtantibus, ut aliquem in locum potius ſecederet quàm bellis ciuilibus ſe immiſceret, ſummo tamen ſuo cum diſcrimine, nec ſatis* Pompeianis *copijs fidens, ad* Pompeium *nauigarit.* Vt quæ illi utilia ſunt. Hoc *dicit, quoniam cum ab exilio reuerſus eſſet, in* Pompeij *gratiam & dixit & fecit multa, multorum inimicitias ſuſcepit, & ſimultates ſuſtinuit, &* Vatinium *hominem unum omnium ſibi infeſtiſsimum adhor*

tationibus Pompeij defendit, & cum Gabinio in gratiã redijt: ut ſequenti epiſtola latius. Ne aduerſarij quidem eius. *Craſſum & Catonem, Catoniſq; æmulos, & Clodianorum quoſdam intelligit, qui omnino Pompeio infeſtißimi erant.* Perfuncti eſſemus. *Sic & hac epiſtola, & ſequenti. Aliàs (ut in epiſtola ad Brutum) defuncti uocabulo libentius eſt uſus.* Ordinem coniunctiſsimum. *Equeſtrem ſcilicet intelligi uoluit Cicero, ſæpe à ſenatu alienatum, ſæpe cõciliatum, prout iudicandi ratio uel ſenatoribus deferebatur, uel à ſenatu translata, ad equites delata eſt, donec ex utroq; ordine iudices eligerentur: qua de re locis ſuis copioſius.* Et hominem clariſsimum. *Intelligit Pompeium, non Cæſarẽ: quem Cicero cum primum redit ab exilio, ſenatui in primis cõciliauit, quod ex epiſtolis Ciceronis ad Quintum fratrem præcipuè cognoſcas.* Rumor erat hic. *ſcilicet, quod in prouincia imperator à militibus appellatus eſſet, quodq; ſumma fortitudinis & prudentiæ laude ſe geſſerat: quod ſequenti epiſtola Cicero oſtendit.*

SEB. CORR.

Amicorum noſtrorum. *Cn. Pompeij, M. Craßi, & C. Cæſaris.* Eius. *Pompeij.* Putaſti. *quum de me reuocãdo ageres.* Aduerſarij. *Cn. Lentulus Marcellinus, M. Cato, L. Domitius, M. Bibulus, M. Fauonius, C. Cato, C. Curio, Seruilius, & alij, à quibus Pompeius his temporibus carpebatur.* Paucis. *Cn. Pompeio, M. Craſſo, & Cæſaris amicis.* Ii. *Pompeius, Craſſus, & Cæſar.* Præſtaturi. *Illi enim ſine opera noſtra curabunt omnia.* Quidam homines. *M. Cato, & reliqui aduerſarij.* Eorum. *Catonis præcipuè.* Ordinem. *equeſtrem.* Hominem clariſsimum. *Pompeium.*

Cætera.

Cætera. *in cæteris.*

BERN. RVT.

Qui à ſenatu ordinem coniunctiſsimum & hominem clariſsimum abalienauerunt. *Clarißimum hominem Pompeium potius dicit, quàm Cæſarem. eos autem, quorum culpa amiſſa ſit, intelligit, ni fallor, Catonē, Domitium, Marcellinum, qui Pompeio in ſecundo conſulatu aduerſati ſunt, ut conſtet Domitium Catonemq́; pulſatos, ex Plutarcho Appianoq́;. Neq; hic modò, ſed & ſuprà, quum de aduerſarijs Pompeij inquit, Plutarchi uerba in uita Magni Pompeij Catoniſq; mirè ad hūc locum faciunt:* Quod mihi de filia & de Craſsipede gratularis, agnoſco humanitatē tuam, ſperoq́; & opto hanc coniunctionem nobis uoluptati fore.

Ex epiſtola ſexta.

Craßipedem alium eſſe à Piſone exiſtimaram, ea ratione quòd uiderem etiam antè Ciceronis exilium nuptam Piſoni Tulliolam. In oratione pro Seſtio, gener inquit: Et Piſo gener à Piſonis Coſ. pedibus ſupplex reijciebatur. & in eadem pauloantè: Mihi deniq; homines præcipuè congratulabantur, quod habiturus eſſem contra Trib. pleb. furioſum & audacem eum & amicum & affinem, tum etiam fortem & grauem conſulem. itē in Vatinium: Inculcaris'ne etiam, ut Piſonem generum meum nominaret? ſed & in Piſonem: Mihi uero ipſi corā genero meo propinquo tuo quæ dicere auſus es? & infrà: Quum ad te quinta ferè hora cum Caio Piſone ueniſſem: aliubiq́;. Vt hæc nimis ſera gratulatio importunaq; uideri poßit, quum & ante exilium & poſt reditum, ante hæc tempora contracto multis iam mēſibus (ne dicam annis) eo matrimonio, Romæ officium hoc à Lentulo perfici quiuerit. Sed quum Plutarchum uideam duos generos tantum

Ciceroni,

Ciceroni, Craßipedem Piſonem, Dolabellamq́; aſſerere, adducor ut putem non de matrimonio, ut uoluit interpres, ſed aliquapiam re alia, quæ tamen ad id matrimonium pertineret, gratulari Lentulum. niſi quid fortè diuortij dißidij'ue interceſſerit. Nam alioqui in oratione pro Seſtio ſignificat iam tum mortuum, quum ait: Piſo ille gener meus, cui fructum pietatis ſuæ neq; ex me neq; à populo Ro. ferre licuit, à propinquo ſuo ſocerũ ſuum flagitabat. Eam puto habitam antequam ſit hæc ſcripta epiſtola: aut Plutarchus fortè in hoc ipſo ſit hallucinatus.

Cætera, quæ ad te pertinebunt, quum & plus, quàm poſſumus, minus tamen faciemus, quàm debemus. Non inelegantior in ſcripto lectio, pertinebant, pro pertinebunt: & fecimus, pro faciemus. quod ſcilicet ſi recipimus, ſine dubio & de negotio Alexãdrino, quod iam derelictum erat, & aliò translatum, intelligemus: & pro poßimus, poſſemus: & pro debemus, deberemus, erit ſubſtituendum. Id quia perſcriptum Lentulo à familiaribus putabat Cicero, in tranſcurſu doloris magis ſui ſignificandi, quàm purgandi ſui gratia attigit.

IDEM IN POSTER.

Qui à ſenatu ordinem coniunctiſsimum & hominem clariſsimum abalienauerunt. Ordinẽ, equeſtrem accipe. quod ipſe oſtẽdit ad Atticum libro primo: Nos hic in rep. infirma, miſera, cõmutabiliq́; uerſamur. credo enim te audiſſe, noſtros equites penè à ſenatu eſſe disiunctos: qui primum illud ualde grauiter tulerunt, promulgatum ex ſenatuſconſulto fuiſſe, ut de his, qui ob iudicandum pecuniam accepiſſent, quæreretur. qua in re decernenda, cum ego caſu non affuiſſem, ſenſiſſemq́; id equeſtrem ordinem ferre moleſte, neq; aperte dicere, obiurgaui

iurgaui Senatum,ut mihi uiſus ſum, ſumma cum autoritate,& in cauſa non uerecunda,admodum grauis & copioſus fui. Ecce aliæ deliciæ equitum uix ferendæ, quas ego non ſolum tuli,ſed etiam ornaui. Aſiani,qui de cenſoribus conduxerunt,queſti ſunt in Senatu,ſe cupiditate prolapſos,nimium magno conduxiſſe, ut induceretur locatio,poſtulauerunt. Ego princeps in adiutoribus,atque adeò ſecundus. nam,ut illi auderent hoc poſtulare,Craſſus eos impulit. Inuidioſa res,turpis poſtulatio,& confeßio temeritatis:ſummum erat periculum,ne,ſi nihil impetraſſent, planè alienarentur à Senatu. Huic quoque rei ſubuentum eſt maxime à nobis,perfectumq́; , ut frequentißimo Senatu,& libentißimo uterentur:multaq́; à me de ordinum dignitate,& concordia dicta ſunt Calendis Decembribus, & poſtridie, neq; adhuc res confecta eſt,ſed uoluntas Senatus perſpecta. Vnus enim contradixerat Metellus Conſul deſignatus,qui erat dicturus, ad quem propter diei breuitatem peruentum non eſt. Heros ille noſter Cato. ſic ego conſeruans rationem, inſtitutionemq́; noſtram,tueor,ut poſſum,illam à me conglutinatam concordiam. Et epiſtola ſequenti: Alienati equites Romani,quod erat quidem ob rem iudicandam,ſic ille annus duo firmamenta Reip. per me unum conſtituta euertit. nam & ſenatus autoritatem abiecit,& ordinum concordiam diſiunxit. Et libro 2. Nunc uero,cum equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino te ſignifero ac principe collocaram, Senatum deſeruerit, noſtri autem Principes digito ſe cœlum putent attingere, ſi muli barbati in piſcinis ſint,qui ad manum accedant, alij autem negligant, non´ne tibi ſatis prodeſſe uideor, ſi perficio, ut nolint obeſſe qui poſſunt? Nam Catonẽ noſtrum non tu

tu amas plus, quàm ego. ſed tamẽ ille animo optimo utẽs, & ſumma fide, nocet interdum Reip. Dicit enim tanquã in Platonis πολιτεία, *non tanquàm in Romuli ſæce ſententiam. Quid uerius, quàm in iudicium uenire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? Cenſuit hoc Cato. aſſenſit Senatus equiti. Curiæ bellum, nõ mihi: nam ego diſſenſi. Quid impudentius Publicanis renuntiantibus? Fuit tamen retinendi ordinis cauſa facienda iactura. reſtitit, & peruicit Cato. Itaq; nunc conſule in carcere incluſo, ſæpe item ſeditione commota, aſpirauit nemo eorũ, quorum ego concurſu, itẽq; Coß. qui poſt me fuerunt, Rempu. defendere ſolebant. Quid? ergo iſtos, inquies, mercede conductos habebimus? quid faciemus, ſi aliter non poſſumus? an libertinis, atq; etiam ſeruis ſeruiamus? Culpam intelligit Catonis. Orbis hic (inquit ad Atticum) in Rep. eſt conuerſus, citius omnino quàm potuit. Id culpa Catonis. Hominem clarißimum dicit Pompeium. Appianus: Cæſar, inquit, ſpreto triumpho ad comitia deſcendit, & creationem eius dignitatis opperiri cœpit. Interea Pompeius, ob Mithridaticum bellum ad ſummum gloriæ & dignitatis euectus, Senatum rogare pergit, ut multa, quæ regibus, dynaſtis, ac ciuitatibus idem cõceßiſſet, Senatus ex decreto confirmare uellet. Contrà plurimi, inuidia accenſi in illum repugnabant. Inter hos uel in primis L. Lucullus fuit, qui ante Pompeium ad id bellum delegatus, debiliorem ad reſiſtendum Pompeio Mithridatem reliquiſſe ſe aiebat, eius belli gloriam ſibi ſoli ſpectare prædicabat. Lucullo Craſſus pari modo aßiſtebat. Indignatus itaq; Pompeius, affinitatem cum Cæſare inire ſtuduit, ſeq; in petitione conſulatus illi affuturum iureiurando pollicetur. Et mox: Senatus, quũ de illis ſuſpicaretur,*

L. Bib

L. Bibulum Cæſari aduerſum cum eo conſulatum administrare iubet. & infrà: Alias *(inquit de legibus Cæſaris) porrò addidit, quæ à* Pompeio *geſta, ut pollicitus fuerat illi, comprobarent. & reliqua, quæ de diſcordiarum inter Senatum & Equites cauſis exequitur. Eademq; omnia latius in* Pompeio *Plutarchus.*

PHIL. MELANC.

De omnibus rebus. *Hæc epiſtola eſt narratio, in qua cõmemorat nonnihil mutatum eſſe ſtatum Reipub. & effici ex ariſtocratia oligarchiã.* Animi induct. *id eſt, oratio ad conciliandos animos populi.* Sed ut ad ea. *Redit ad priorem epiſtolæ partem, de* Pompeio. Et eo conſule. *Fuit enim conſul* Pompeius *ſub id tempus, quando* Milo *coactus eſt cauſam dicere.* P. Melan.

VET. COD.

Optimè ex C. Platorio cognoſces. Atq; ita ut nullam mutationem unquam hac hominum ætate habitura res eſſe iudicatur. Veruntamen me ipſum conformo ad eius uoluntatem. Neq; id facio (ut forſitan quibuſdam uideor) diſsimulatione. Si quidem homines patientius eorum patientiam ferre potuerint. Et ego quantum perſpicio, ex eo tu omnia quæ uoles obtinebis.

IN EPISTOLAM.

IX.

Periucundæ mihi fuerunt &c.

VICTORIVS.

Qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores & præſtãtiores pręſens capere potuiſſes. *Veteres codices (præſentiores) habẽt, ut nos ſcripſimus. Mirum eſt quàm multis locis hãc uocẽ* PRAESEN-

TEM

TEM in(præſtantẽ)mutauerint:credo nõ putantes Latinè hoc ſignificatu dici:ſed(ut opinio mea eſt)peccarũt: ſæpe enim eã apud hunc legimus,ut in Epiſt.ad Catonẽ, 4.13.Vir cũ beneuolẽtia,& fide erga pop.Ro.ſingulari, tũ præſenti magnitudine & animi & cõſilij.etſi in eum etiã ſucũ idẽ error inuaſerat quẽ nos ſuſtulimus:uulgati enim codices(præſtãti)habebãt.In proœmio quoq; Oratoris,Et ĩ præſentibus rebus magna ſunt ea quæ ſũt optimis proxima.etſi ibi etiã uulgati,& cões codices,præſtãtibus.Videtur præterea non parũ elegãtiæ retinere geminatio illa eiuſdẽ dictiõis,alio,& alio ſignificatu poſitæ.

Quo in diſcrimine cũ mirifica ſenatus, incredibilis Italiæ totius,ſingularis bonorũ omniũ cõſenſus:Verba illa,MIRIFICA,& CONSENSVS nõ cohærẽt inter ſe,ut patet: omnes tamẽ uetuſti codices hanc lectionem retinent,quam etiam in impreſſis quibuſdam inuenias:etſi in alijs qui facilitatem,& claritatem ſecuti ſunt, CONSENSIO repoſuerunt,pro conſenſus:proculdubio planam,& apertam lectionem,niſi uetuſtorum codicum autoritas repugnet.Videant igitur eruditi uiri quomodo hunc locum tueãtur.Scimus nos quandoque ueteres grammaticos in libris Ciceronis quoſdam locos notaſſe, in quibus ſolœciſmus ineſſe uideretur: in orationis enim curſu ea quandoq; uox exit, quæ parum reſpondet ſuperiori ſtructuræ. an huiuſmodi ſit hic locus,accurate animaduertendum eſt.

Si ĳ pro me ſtante,pugna non deſtitiſsent:Emendauimus ex uetuſtis codicibus, Si ĳs pro me ſtante, pugnare licuiſſet.Quo loco Mediceus codex, ille inquam omniũ probatiſſimus,& integerrimus(liqſſet)per q ſcribit.ſæpe enim inuenias ĩ antiquis exẽplaribus has literas

inter

inter ſe commutari, & uiciſſim alteram pro altera capi, ut in hoc.ad Memmium epiſt. Q.Valerij ſic locus ille legitur, Quare Cuſpianorum omnium commendationis cauſam hac tibi epiſtola exponẽdam putaui:relicuis epiſtolis tantũ faciam,& cætera. Et eodem libro,in epiſtola ad Seruium, Quod relicum eſt, uelim augeas tua in eum beneficia. & cætera. Eſt autem hæc omnino commodior, & uerior lectio: non enim pugnarunt, quamuis parati eſſent, & uellent pugnare pro ſalute Ciceronis: duces enim defuerunt. Vtitur etiam hac eadem locutione in Libro ad Senatum,epiſtola ad Catonem,cum eandem ferè ſententiam exponeret, Mitto quòd inuidiam, quòd pericula,quòd omnes meas tẽpeſtates & ſubieris,& multo etiã magis,ſi ꝑ me licuiſſet,ſubire paratiſſimus fueris.

Recreatis enim bonis uiris, &c. Nos quia horum codicum probitatem multis modis perſpectam habemus, nihil ferè in illis inuenimus quod penitus contemnamus. Quæ tamen non tuto uiſi ſumus poſſe recipere, & tamẽ digna putauimus ut de his Lectorem admoneremus,conſeruata priore ſcriptura,huc conferemus,quemadmodum hunc locum: ſic enim in antiquis legitur, RECREATI ENIM BONI VIRI CONSVLATV TVO, ET CONSTANTISSIMIS, ATQVE OPTIMIS ACTIONIBVS TVIS EXCITATI, &c.ut poſſint alij maioris ingenij & eruditionis uiri rem diligẽter cõſyderare. Quod ſi negligentiæ librariorum tribuendum ſit, mirum profecto eſt accuratum alioquin hominem,qualis fuit qui librũ Mediceum ſcripſit (ut alios taceam) quater in eodem tractu peccaſſe,& cum ſemper ſeptimo caſu quatuor nomina ſcribere debuiſſet, ne ſemel quidem recte reddidiſſe.

Primum illa ſurta muliebrium religionũ: *Nos furia legimus:nõ tamen in hac parte ab antiquis codicibus adiuti ſumus:eſt enim in illo etiã probatiſsimo idẽ error. ſed cum ſit unius tantum literæ facienda parua immutatio, ſententiaq́; huius loci ualde illuſtretur, cũ antè nullus commodus ſenſus eliceretur, ſperauimus, ſi peruerſionem illam correxiſſemus, in reprehenſionem non caſuros. cum enim hîc manifeſto de Clodio agatur, quem ſæpe furiam appellat, digno illius flagitijs nomine, cur non hîc quoque ita appellet? In epiſtola ad Qu. fratrem de Clodio agens ſic inquit, Aut ullum ad illam furiam uerbum reſcriberet. Quòd autem dicit furia religionum, ut generandi caſum hæc uox furia ſuſtineat, idem facit in oratione in L. Piſonem, cum illum furiam ſociorum appellat. Nam quod ſequitur,* IMPVNITATEM SCELERVM EORVM SENTENTIIS, *ueruſti codices habẽt,* IMPVNITATEM' STILLORVM SENTENTIIS, *pro* IMPVNITATEM EST: *quæ ſcriptura ſemper eſt in Mediceo, ut in melioribus Plauti, & Terẽtij codicibus ſuppreſſa E litera: quod cum nonnulli fortaſſe non intellexiſſent, ex illis uerbis* STILLORVM *(ſcelerum) fecerunt, de ſuoq́;* EORVM *addiderunt, & alia quædam quæ mirifice hunc locum perturbarunt. quibus ſublatis, locoq́; omnibus maculis diligenter purgato, ſententia eius, quanuis occultior, ignota eſſe non poterit ſtudioſis, & his præcipue qui adcuratè hiſtoriam illorum temporum, & earũ maximè rerum quæ ad ſe pertinebant, à Cicerone ſæpius ſcriptis ſuis explicatam didicerint.*

Scripſi etiã carmina quædam, nam, &c. *Hæc duo uerba,* CARMINA QVAEDAM, *in nullis repe-*

riuntur

riuntur antiquis exemplaribus: in illoq́; probatiſſimo alia noua manu à recentiori aliquo, & audaci (ut puto) repoſita ſunt: qui cum longum hunc ſententiæ tractum non perciperet, putauit ea uerba deeſſe, & parum conſyderate inculcauit. Eſt autem locus κατὰ παρένθεσιν *legendus ab illa dictione* ETIAM, *uſq; ad* SCRIPSI, *poſt quam uocem, quod ſequitur* ETIAM, *in* IGITVR *commutandum eſt: ſicq́; nihil diſcrepabit locus ab optimis codicibus: elegantemq́; admodum ſententiam præ ſe feret. Simulis huic locutio eſt in ultimo libro ad Atticum, Tu uerò ſapienter (nunc demum enim reſcribo his literis, quas mihi miſiſti conuento Antonio Tyburti) ſapiēter igitur, quod manus dediſti. Poſſem huius ſtructuræ plura exempla adferre, præcipueq́; apud Ariſtotelem, quæ ſæpe adeo conturbant noſtros expoſitores, qui hæc nec diligenter curant, nec poſſunt, etiam ſi uelint, cum ſint in Barbaris illis interpretationibus corrupta & confuſa, ut dolendum ſit tam bona ingenia in tam deprauatis libris eſſe uerſata, quæ tamen Græci enarratores diligenter notant. Fortaſſe etiam eum, qui hunc contaminare auſus eſt, fefellit uox ea* MVSAS, *cum non crederet ille niſi de poëmatibus dici: quod adeò falſum eſt, ut id longius confutare non oporteat. Sed quia ſemper Cicero in uerſibus faciendis ſe libenter exercuit, infrà narrat quid eo tempore numeris ſcripſerit: dicit enim ſe* III *libros ſcripſiſſe de temporibus ſuis. nam illud* CARMINA QVAEDAM, *tam otioſe dictum non dignum uidebatur elegantia Ciceronis, nec tam accurata ſuarum rerum expoſitione, qua in epiſtola utitur.*

Si Curiata lex non eſſet, ſeparaturū cū collega:

Cum hic nonnihil mendi appareret, alij alijs modis corrigere adgreſsi ſunt. Quidam pro SEPARATVRVM, PARTITVRVM *legũt. nam ſæpe apud Liuium dicuntur Conſules inter ſe prouincias partiri. Alij* SE PACTVRVM, *lõgius adhuc à uetere ſcriptura & audacius. Nos cum in priſcis omnibus exemplaribus* SEPARATVRVM *inuenerimus, diligentius re cõſiderata,* SE PARATVRVM *legi debere iudicauimus: nulla alia re antiquã lectionem uariãtes, niſi ꝙ ex una duas dictiones fecimus, primã ſyllabã quæ male ſequẽti hæſerat, & per ſe ſtare debebat, ab illa abſcindentes. Quàm frequens ſit apud Liuium hic modus dicẽdi, cum de diuiſione prouinciarũ agitur, ſeu de alia re quã Senatus arbitrio conſulum permittit, nihil neceſſe eſt dicere, cũ facile ſit cuilibet plurima exempla inuenire. Vt tamen qui hoc non animaduertit, hoc onere leuetur, ex multis quædã hic adponemus, lib.* XXIIII, *Quo die magiſtratum inierunt Coſs. ſenatus in Capitolio eſt habitus: decretũq́; omnium primũ, ut Coſs. ſortirentur, compararentq́; inter ſe, ut Claudius comitia perficeret. li.* XXVI, *Inter ſe cõpararent Claudius, Fuluiusq́;, utri obſidenda Capua, utri ad prohibendã obſidione patriã, Romã ueniendũ eſſet. In initio lib.* XXX, *Cn. Seruilius Cæpio & Cn. Seruilius Geminus Coſs. (ſextus decimus is annus belli Punici erat) quum de Rep. belloq́; & prouincijs ad Senatũ retuliſſent, cenſuerunt patres ut Coſs. inter ſe cõpararent, ſortirentur'ue uter Brutios aduerſus Annibalem, uter Etruriam ac Liguriam prouinciam haberet. In eodem libro iuxta finem, Patres igitur iurati (ita cõuenerat) cenſuerunt, uti Coſs. prouincias inter ſe cõpararent, ſortirentur'ue uter Italiam, uter claſſem nauiũ* L *haberet.*

ret. Mandabat igitur Senatus ut prouincias Coß. uel in ſortem conijcerent, uel inter illos conueniret, & ſua uoluntate ipſi conſtituerent uter utram haberet: utiq; illos ſolitos hoc uerbo in ea re, infinitis autoritatibus certum eſt. Quin etiam in antiquis quibuſdam libris ita locus hic Salluſtij in Iugurt. legitur, Poſt A. fœdus exercitusq; noſtri fugam fœdam Metellus & Silanus Coß. declarati prouincias inter ſe parauerant: Metelloq; Numidia euenerat. ut omnino SE PARATVRVM *ueram legitimamq; eſſe huius loci lectionem putem. Quamuis autem in ſuperioribus Liuij exemplis (comparare) ſit, Cicero uero hîc (parare) dixerit, non tamen dubitandum eſt quin eandem rem ambo intelligant. quam enim præpoſitionem Liuius cum uerbo coniunxit, Cicero nomini attribuit. Infert enim cum collega: ut idem profecto ſignificet, parum uariato ſermone dicere, Conſules inter ſe comparare, & Conſulem parare cum collega.*

Ad tuam ſummā amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te ſcio libentiſsime frui ſolere: *Vetuſti codices* LIBERTATEM *habēt melius omnino meo iudicio. Puto autem hic libertatē ſignificare, uacare moleſtijs prouincialibus, poſſeq; pro ſuo arbitrio quicquid cōmodum fuerit agere: quod facere nequeunt qui in oculis tot populorum uiuunt. quòd ſi uoluiſſet retinere prouinciam, nec ſucceſſori tradere, opus ei fuiſſet multis inſeruire, ad multaq; deſcendere, quæ ſeruitutis nō nihil illi attuliſſent. Præterea ob hoc etiam uulgata lectio mihi diſplicet, quia frui liberalitate mihi is uidetur, in quem liberalitas confertur, non qui ea ſtudioſe utitur. Vt non ſatis aptè dicere potuerit Lentulum liberalitate libentißimè frui ſolere, cum antea liberalitatem in eo eſſe*

 dixiſſet

dixiſſet:nam qui ea præditus eſt, eam in alios exercet.

Facilitate quidem quid uellem: *Hic locus nõnihil mẽdi cõtinet. Quidã ſic caſtigarunt,* FACILITATE AVTEM QVOD VELLEM,*&c. hac ſententia, ut puto, Potuiſſes conſequi facilitate tua (quod uellem.ſ. feciſſes) ne eius ordinis, quem ſemper ornaſti, rem aut uo luntatem offenderes. id eſt, ſi facilis in publicanos fuiſſes, eorumq; cõmodis indulſiſſes, profectò nõ ordinem illum à te alienaſſes.* Nos *antiquam ſcripturam ſecuti ſumus, cuius elegãtior eſt etiam(ut puto) ſentẽtia: eſt autẽ hæc,* Dolet *ſanè* Lentulum *aliquid aduerſus commoda publi= canorũ egiſſe, ſed quaſi eum excuſat. quod enim fecerat contra illos, quaſi coactum feciſſe oſtendit, cum ſemper antè (ut ait) ordinem eum ornare conſueſſet: caſus autem fecit, ut illorum uoluntatem offenderet, quem uitare non potuit: docet enim ipſum iure feciſſe quod in illos decre= uerat, cum laudet æquitatem eius: uoluiſſet autem* Cicero *felicitate aliqua* Lentulus *cõſequi potuiſſet, ne accidiſſet ut illorum uoluntas offendẽda eſſet.* Hæc *eſt noſtra huius loci opinio, & omnium meliorum codicum lectio: id ſe= quatur quod ſibi rectum uidebitur unuſquiſque.*

Cur enim tibi hoc non gratificer neſcio. Cogi= *tandum eſt accuratius, an huius paruæ epiſtolæ princi= pium deſit: nam uidetur omnino, ſi diligenter prima uer= ba examines, aliquid deſyderari: arguunt enim quædam dicta eſſe, quibus illa reſpondeant: per ſe autem parum apta ſunt initio literarum. quod ſi nonnullis coniecturis, quæ ex paucorum horum uerſuum ſententijs, & aliun= de etiam non importune duci poſſunt, fides habenda eſt, iudices maiorem partem eius amiſſam eſſe, & eam quæ conſeruata eſt, magis extremo quàm principio literarum*

propin

propinquam fuiſſe. Non me tamen latet *multos credere nihil deſyderari, à uerbóq;* IVRISCONSVLTO, *quod in epiſtolæ inſcriptione eſt, regi ſenſum & ſtructuram conſequentium uerborũ, ut familiariter cũ eo iocetur, faceteq; hominẽ irrideat, qui ſe iuriſcõſultũ haberi et appellari uellet, cũ non eſſet fortaſſe ualde iuriſcõſultus. quia tamẽ hoc mihi parũ ſatisfacit, nolui, quin meam de hac re ſententiã notã facerẽ, prætermittere. eſt enim opinio illa cõmentitia & nulla autoritate, aut teſtimonio cõfirmata: & prima illa uerba, in quibus iocus ineſſe debebat, nullã in ſe lepôris rationẽ, aut ſpeciẽ habere uidẽtur.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Sicut & meis temporibus ſcimus, & multis alijs accidiſſe accepimus. *Expunximus hinc olim extremã uocem, freti autoritate meliorum codicum, qui nullum ipſius ueſtigium retinebant: in* Mediceo ACCIPISSE *legitur, non* ACCIDISSE. *unde (quemadmodum arbitror) fluxit uerbum illud* ACCEPIMVS. *paruus enim ille error cauſa fuit maioris erroris. peccauerat librarius quòd* P, *pro* D, *poſuerat, quemadmodum etiã ad* Terentiam *in illo loco, Obuiam nobis prodeas: Scriptum enim in eadem eſt,* PROPEAS. *contrà ac ſuprà illum in* DIETAS *feciſſe docuimus, ubi* D, *pro* P, *ſcripſerat.* Hoc *autem animaduertiſſe, non penitus inutile eſſe arbitrati ſumus: nam & huic loco lucem affert, & ſuperiorem illum confirmat.*

Non modo pręmijs. *Ita quoq; in* Mediceo *legitur, ut* Manutij *emendarunt: quod eò etiam libentius adnotaui, ut paulatim pſpiciatur, nihil in alijs ſynceri eſſẽ, quod nõ hic quoq; legatur, multaq; in alijs multis fœde, & mendosè ſcripta eſſe, quæ hic non reperiantur.*

Bonorum omnium conſenſus. *Quid de hoc loco ſenſerimus, facile qui uult intelliget, tutò (ut arbitramur) in omnem partem: nã ueterem ſcripturam propoſuimus, quid ſcrupuli in illa eſſet (etſi omnibus apertum erat) indicauimus: quomodo etiam labes facta eſſe poſſet, expoſuimus: lectionẽ illã ſecuti ſumus, quam etiã qui nũc nos accuſant, antea probauerant: niſi enim ita feciſſent, in ſuum certè librũ eã nõ conieciſſent: quæ illis (ut opinor) diſplicere cœpit, poſteaquã uiderũt me quoq; ab ipſa nõ penitus abhorrere. Nã quòd mendacij me arguunt, quòd dixerim omnes uetuſtos codices illã retinere, ridiculũ eſt: quomodo enim ipſe omnes uidere potui? quòd ſi poſſem, etiam nollem: neq; enim mihi honeſtum eſſe puto omnem ætatem in ueteribus libris excutiendis conſumere, & operam meã maioribus in rebus utilẽ eſſe poſſe exiſtimo. Vtinam potius tantũ ſtudium in his rebus nõ poſuiſſem, quantũ olim poſui.* Non loquor de Ciceronis *libris, in quibus purgandis expoliendisq; omnẽ operam ab omnibus præclarè collocari iudico, ſed de alijs longè minoribus autoribus, in quibus caſtigandis puer olim, iudicio peccans, multum diuq; laboraui. Omnes igitur, quos uidi ſcilicet, & perſpexi, qui nec pauci omnino fuere, nec quemadmodum cotidie magis apparebit, peßimi.*

Primum illa furia. *Mirificè delector ueris Vbaldini laudibus, gaudeoq; non parum, mecum illum ſentire. Quòd ſi antea hanc lectionem ſequebar, nũc eam ualdè diligo, poſtq̃ illũ audiui acerrimi iudicij hominẽ ipſam quoq; ſuo ingenio excogitaſſe. Cùm autẽ quibuſdã nõ inſulſis (ut opinor) rationibus eam cõfirmaſſem, non magis ipſam ui earũ, q̃ illius unius teſtimonio, ueram eſſe puto.*

Cumq; eum nec perſuad. n. c. r. p. n. *Hunc locum, quem*

quem ualde quidam ſuſpectum habent, nullam in optimis exemplaribus uarietatem habere cognoui. quod ſi cogitemus, quum Cicero de Platone inquit, Cumq; eũ nec perſuadendo, nec cogendo regi poſſe uidiſſet: à ſe Platonem intellexiſſe. ab alijs enim, qui cogere non dubitaſſent, regi potuiſſet: omnis ſcrupulus euelletur. de ſe autem uno Platonem locutum eſſe, ſuperiora uerba declarant. Intellectus totius loci, & ſi apertus eſt, à me tamen breuiter exponetur. Cum Populus Athenienſis iam deſiperet ſenectute, de'que uia recta diſceßiſſet, neceſſe erat ei, qui ipſum corrigere uellet, aut quod illi rectum eſſe intelligeret ei perſuadere, aut uim afferre, & inuitum cogere: in quorum neutro ſibi elaborandum eſſe Plato exiſtimabat: cùm rationes illum contempturum eſſe exiſtimaret, ac ſe fruſtra omnem operam in ea re poſiturum eſſe arbitraretur: Imponere autem neceßitatem patriæ nefas eſſe iudicaret: cuius rei cauſam ipſe reddit accuratiſſimè, partim in epiſtola ad Perdicam in qua hæc ſunt: πρὸς ταῦτ' εἶπεν, ὅτι πλάτων ὀψὲ ἐν τῇ πατρίδι γέγονε, καὶ τὸν δῆμον κατέλαβεν ἤδη πρεσβύτερον, καὶ εἰθισμένον ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν, πολλὰ καὶ ἀνόμοια τῇ ἐκείνου ξυμβουλῇ πράττειν. ἐπεὶ πάντων ἂν ἥδιστα καθάπερ πατρὶ συνεβούλευεν αὐτῷ, εἰ μὴ μάτην μὲν κινδυνεύσειν ᾤετο. πλέον δ' οὐδὲν ποιήσειν. partim in priore epiſtola ad Dionis propinquos, quæ qui ſcire uolent, apud autorem ipſum quærent.

Par pari. In Mediceo codice, PAR PRO PARI legitur: quemadmodum Paulus in uetere exemplari ſe reperiſſe teſtatur: id nos etiam antea adnotaramus: ſed cum neq; in Terentio, quem olim Politianus cum uetuſtißimo & probatißimo illo Petri Bembi contulerat, ita legeretur, neq; in altero perantiquo, quem domi habeo, ullum

ueſtigium huius lectionis reperiretur, nihil immutare auſus ſum, magiſq́; Terentij librorum teſtimonio ſua in re ſtandum eſſe cenſui, quàm aliorum, qui ſæpe in alieno negotio negligentes eſſe cõſueuerunt. animaduerterã præterea Ciceronem libro 16. ad Atticũ uel potius Atticum ipſum ita locutum eſſe, Prouide ſi cui quid debetur, ut ſit unde par pari reſpondeatur. Cognoui tamen poſteà ſtudio, ac diligẽtia amicorũ uetuſtum Terẽtij exẽplar, quod in Vaticana bibliotheca eſt, PAR PRO PARI, *habere. & ipſe quoq; in alio, quod in diui Marci Florentiæ eſt, eandẽ ſcripturã inueni: quare q̃uis alij aliter emẽdarint, hanc ueram eſſe puto Terentiani carminis reſtitutionẽ.*

Libertatem. *Si autoritati librorũ ſtandum eſt, facilè omnes pro nobis iudicabũt: longè enim ſuperiores in hac re ſumus: Mediceus certè, & uetuſtate, et integritate cæteros uincit. Si argumẽtis, non parua etiam à nobis prolata ſunt. Nam quod nõnulli excogitarunt, inane eſt, eſſe antitheton* SVSPICIONE CVPIDITATIS, *ſuperiori uoci* LIBERALITATEM: *nouum enim hoc eſt Ciceronis argumentum. Antea expoſuerat, quæ in Lentulo erant, quæ hortarentur ipſum ſtatim prouinciam ſucceſſori tradere: addit poſtea, quid alij de ipſo exiſtimaturi ſint, ſi aliter feciſſet.*

PAVL. MANVT.

Non modo præmijs. *Ita legendum eſt, & ita in codicibus uetuſtiſsimis habetur. ſed cũ locutio primo intuitu durior uideatur, hinc factum eſt, ut ueterem lectionem hactenus omnes contempſerint, quam nos eo libentius reſtituimus, quòd ea Ciceronem alibi quoque non ſemel uſum eſſe animaduertimus: epiſtola enim* VI *libri* X *ad Atticum, Regnum (inquit) non modo Roma-*

no

no homini, ſed ne Perſæ quidem cuiquam tolerabile. & ad eundem ſcribens 184. mihi non modo iraſci grauiſſima iniuria accepta, ſed ne dolere quidem impune licet. libro autem de oratore 1, Neque ſolum inſcientiam meam, ſed ne rerum quidem magnitudinem perſpicit. harum autem epiſtolarum libro IX. 137, Hoc tamen ſcito, non modo me, ſed ne ipſum quidem principem ſcire, quid futurum ſit. Quanquam hic quoque inculcata erat dictio, non: quæ in libris manu ſcriptis non eſt.

Bonorum omnium conſenſio. *Antea, conſenſus. nos, conſenſio, reſtituimus ex ueterum librorum fide. alij, uetuſtos omnes libros, conſenſus, habere ſcripſerunt. quod aliter eſſe deprehendimus.*

Si ĳs pro me ſtante pugnare licuiſſet. *Septimum abhinc annum, cum hos epiſtolarum libros, quàm diligentiſſime tum potuit, caſtigaremus, hunc locum ita, ut legitur, ex codicibus manu ſcriptis emendauimus, cum antea corruptus eſſet, ut bonus ſenſus elici nullus poſſet.*

Primum illa ſurta. *Præter hiſtoriæ fidem: neque enim illa furta muliebrium religionum Ciceronis exilium ſunt conſecuta. itaq; Vbaldinus Bandinellus, optimus non iudicandi modo, ſed etiam dicendi magiſter, qui in his Ciceronis ſcriptis loca ſanè multa feliciſſime reſtituit, iampridem arbitratus eſt legendum, illa furia. nos etſi coniecturam doctiſſimi hominis ita probemus, ut nihil acutius, aut etiam uerius excogitari poſſe credamus: quoniam tamen in omnibus manu ſcriptis libris, illa furta, legimus, ueterem lectionem immutare non ſumus auſi.*

Cum'que eum nec perſuadendo, nec cogendo regi

regi poſſe uidiſſet. *Libentius ita legerem, Cumq́; cum non perſuadendo, ſed cogendo r. p. u. infert enim, cum perſuaderi poſſe diffideret, cogi fas eſſe non arbitraretur. quoniam autem manuſcripta exemplaria cum lectione, quæ impreſſa eſt, omnia conſentiunt: nihil immutaui: tantum ſententiam meam teſtatam eſſe uolui: ut ij, qui uetuſtiores codices nacti fuerint, hunc locum ne contemnant, ſed uariam lectionem, ſiqua fuerit, diligenter expendant.*

Par pro pari. *Antea, cum legeretur, par pari, uerſus erat mancus, qui nunc integer eſt, addita à nobis ſyllaba pro, ex uetuſtiſſimo codice Pauli Boti Regienſis, hominis tum religioſi, tum etiam literati. itaq́; etiam in Terentio uerſus eſt reſtituendus.*

Liberalitatem. *Alij, libertatem. ego nihil muto. uidi enim codicem perantiquum, quem habet adoleſcens nobilis & literatus Bernardinus Maffeus, in quo liberalitatem ſcriptum erat. quam uocem eo libentius conſeruaui, quòd ſubijcit paulo pòſt, cum ſine ſuſpicione tuæ cupiditatis non poſsis illius cupiditatem refutare: quòd enim dixerat, liberalitatem, antitheton oppoſuit, ſuſpicione cupiditatis.*

Facilitate autem, quod uellem. *Alij aliter legunt. mihi, quæ lectio in noſtris libris eſt, magis probatur: nam & ſenſum, ut opinor, habet meliorem: & in uetuſtis aliquot codicibus ita ſcriptum animaduertimus.*

GYB. LONG.

Hæc epiſtola partim Lentuli, partim Ciceronis in negotijs conſumitur. Lentuli quidem, quòd de rebus ad illũ pertinentibus à Cicerone certior fiat, & officij erga ſe ampliſſimam memoriam ſentiat renouari. Ciceronis uero,

quando

quando ille ſe purgat & leuitatis & inconſtantiæ, quòd cum ijs redierit in gratiam, quos antea ut inimiciſsimos oppugnauit, & uexauit. Reijcit *autem in temporum conſtitutionem culpam, & à ſapientiſsimorum iudicio & autoritate, inculpabilem ſe præſtare nititur.*

BAPT. EGNAT.

Periucundæ mihi fuerunt literæ tuæ. *Tametſi prima laus epiſtolarum ſit breuitas, ut quæ alteram legẽtis manum implere non debeant: ſæpe tamẽ fit, uel rerum magnitudine & copia, uel amore, et reſpondendi ſtudio, prolixiores ut ſimus. quam certe prolixitatem eatenus probes, quatenus ad rem oratio faciat, nihilq́; omnino ſuperfluat: quod &* Cicero *hac epiſtola facile arguit.* Qui *poſteaquàm gratiſsimum erga* Lentulum *animum ſignificauit ſuum, cum ſe illi nihil non debere fateatur: tum quare* Vatinium *defenderit, quem acerbiſsimè prius accuſarat, reſpondet: repetito tamen altius omnium cogitationum ſuarum principio, ita ut partim inimicorum ſuorum odio, partim* Pompeij *beneficijs, &* Cæſaris *contentione ſumma impulſius potius quàm ſuo conſilio adductus, patrocinium illud ſuſcepiſſe ſe affirmet: ad quod præterea faciendum ipſe quoq;* Reipub. *ſtatus iam planè immutatus, illum penè coëgerit, cum ſapientibus uiris nequaquã in una ſententia* Reipub. *gubernandæ perpetua ſit laudanda permanſio. quare facilior multo de* Craſſo *futura ſit ſatisfactio, cum illi ſe reconciliatum ijſdem ferè autoribus & cauſis, quibus &* Vatinio *antea probet. quod quidem, ſi ſibi integra omnia in* Repub. *ut ſuperiorib. tẽporibus erant, forent, facere debuiſſet: præſertim cũ tantis* Cæſaris *beneficijs deuinctus ſit, uel fratris ſui legatione* Gallica, *uel ipſius humanitate, ut non ea probare quæ*

Cæſar

Cæſar uelit omnia non poßit . qua in re imitandum ſibi=ipſi Lentulum fuiſſe, qui qua animi magnitudine & ſim=plicitate ſit, multos quos Reipu. cauſa læſerat, eiſdẽ Rei=pub. cauſa reconciliatus ſit. Sine nefario ſcelere. *Ma=gna uerborum uis uel illo nefario uel ſcelere. ſiquidẽ Ne=farium dicamus, quaſi ſine farre, quo maiores noſtri in ſa=cris ad expiationes ſunt uſi: & ſcelus propriè id dicatur, quod in patriam cõmittitur. quaſi ita ſentiat, futurum il=lud planè ſcelus omnium maximum, ſi in Lentuli cauſa non omni ſtudio, cura, induſtria elaboraſſet. Et ſanè nihil ingrato homine deteſtabilius.* Conſiliario fortaſſe nõ imperitiſsimo. *Forma modeſtiæ.* Fideli & beneuolo. *Tria uidelicet ſunt quæ in conſiliarijs, ut diximus, requi=ras: prudentiam, fidem, beneuolentiam.* Quanquam tua quidem cauſa. *Hoc ad ſuperiorem epiſtolam per=tinet, ubi de rumore rei bene geſtæ ſcribit Cicero.*

Propugnationem ſalutis, & amplitudinem a=ctionis. *Vtrunq; ad Lentuli conſulatum referẽdum eſt. nam quod Ciceronis ſalutem tutatus acerrimè ſit, hoc Ci=ceronis inimici iniquißimè tulerant: quod uero ſummam ex eo facto laudem, cum apud populum Roma. & eque=ſtrem ordinem, tum uero apud ſenatum, fortißimi ſcilicet & conſtantißimi conſulis, ſimul et gratißimi hominis re=portarat, ideo amplitudinem actionis addidit. Quamuis enim ſummo omnium ordinum ſtudio Ciceronis in pa=triam reditus expeteretur, & Pompeius iam uel ob id quod Clodius ipſum inſectari cœperat, hoc enixißimè curaret, & Ciceronis frater, & amici alij ſummopere cõ=tenderent: Lentulo tamen, ut ex huiuſce epiſtolis libri, & orationibus apparet, tanquam autori, & ſalutis ſuæ deo, ut ipſe ſæpe in orationibus, etiam atq; etiã debebat: quip*pe

pe qui cum primum conſulatum inijt, nihil antiquius habuit, reiectis alijs omnibus curis, quàm ut ipſum Ciceronem ab exilio reuocaret. Quare apparet, ut opinor, amplitudinem actionis ad Ciceronis reſtitutionem pertinere. agitur enim hic de rebus antè à Lentulo geſtis, non quæ tunc in prouincia gereret. Sed & illud quemuis dormitantem admonere potuit: tum quod in orationibus Cicero magnam ex hoc facto laudem Lentulo tribuit: tum quod ſuperius addidit, magnam eſſe memoriam conſulatus illius. neq; enim in tanta re, quanta erat Ciceronis reſtitutio, ut pellendi Clodiani ferro & armis de foro fuerint, priuſquam referri tuto potuerit, exiguum aut Prudentiæ aut conſtantiæ ſuæ aut fortitudinis ſpecimen dedit, quando contra maximas aduerſariorum opes res erat gerenda. Quanquam ille perennis inimicus. *Clodium intelligit, qui cum antea amicus Ciceroni fuiſſet, mox illi infeſtiſſimus euaſit. ſed & cum Pompeio ſtudere in primis ſimulaſſet, in illum non multo poſt Ciceronem expulſum probra grauiſſima iactauit, & inſidias uitæ hominis præſtantiſſimi tetendit, ut hæc præcipuè cauſa reſtituendi Ciceronis fuerit.* Noſtram uicem ultus eſt ipſe ſeſe. *Non uideo quì bene de ſacris Bonæ deæ uiolatis intelligi hoc in loco poſſit, cum res illa tribus antè annis geſta ſit: & nũc Cicero ea potius innuat, quæ poſt reditum ſuum geſta eſſe uideantur. Quare mihi illa uidetur innuere potius, quæ poſt Ciceronis reditũ ab illo ſummæ audaciæ facinora patrata ſunt, quo ſcilicet tempore & Ciceronem, & Ciceronis fratrem Quintum ferro appetierit, & baſilicæ partem cum Ciceronis domo, quam inſtaurandam locarat, diruerit. tum uero illum planè interfectũ iam à Milone ſignificet, cũ ſcilicet* addit,

addit,nullam iam ſibi partem reliquiſſe. Cum Appio,Cæſare. De Appio lib.3. Quod uero addit de Cæſare,illud planè ſignificat tempus, quo poſt legatũ,Q. fratrem Cæſari datum,& Trebatio commẽdatum, ſumma planè familiaritate illi cõiunctus ſit:adeò ut ſæpe Cicero in epiſtolis fateatur, Cæſarem à ſe tantum amari, quantum excepto Pompeio aliũ fermè neminem. Vatinium autem. Hic eſt P. Vatinius,cognomẽto Teſtis, Calui oratoris inimicitijs clarus. qui cum ſe eloquentia Calui damnandum timeret, exurgens è ſubſellio: Num (inquit) iudices, ſi iſte diſertus eſt, ideò me condemnari oportet? Fuit hic non ludibrio ſolum Romano populo,ſed odio,ut illum quandoq; edentem gladiatoriũ munus lapidibus petierint. Vnde Caſſelij facetum illud plane reſponſum, qui poſt legem latam,ne quis niſi pomum in theatro iaceret, interroganti an nux pinea pomum eſſet: Si in Vatinium ieceris, pomum eſt,reſpondit.Sed in eo iudicio, quo illum Caluus accuſauit, cum frontem ſibi Vatinius candido ſudario tergeret, id'que ipſum in inuidiam uocaret accuſator:Quamuis(inquit) reus ſim, panem tamen candidum edo. Aſſecutus hic tribunatum Pompeij Cæſariſq; fauore, illum totum ad Cæſaris gratiam geſſit: ſubinde uero cum ijſdem fautoribus præturam peteret, turpiter priore die mentito Pompeio,quaſi de cœlo ſeruaſſet, quoniam Marcum Catonem prima tribus prætorem renuntiarat, ſequenti magnis largitionibus fretus,uicit, Catoq; maximo popu.Roma. dedecore repulſam paſſus eſt,ut Caluus illi occurrens: Perfrica, inquit,frontem Vatini,ſi te digniorem putas prætorem, quàm Catonem. Accuſarat & hunc prius Cicero magna quidem contentione,et acerbiſſima oratione (quæ adhuc extat)

acetu Caſſelij dictu in Vatinij contemptu

extat) lacerarat, nullumq; uiſus eſt flagrantiore odiſſe odio, præter Clodium. adeò ut Ouinio Vatinij liberto facto obuiam, cum de ualetudine domini interrogaſſet, recte'que illum habere reſpondiſſet Ouinius: Recte, ergo mortuus eſt, diceret. Sed & mirè illum eluſit, cum glorianti Vatinio ſe bina millia iam ambulare poſſe, quando æger antea pedibus commodioris ualetudinis eſſet factus: Nil mirum, inquit, dies enim longiores ſunt. Atque idem cum de Vatinij morte nuntiatum eſſet, cuius parum certus dicebatur autor: interim, inquit, fruar uſura. Cæterum reuerſus ab exilio Cicero, Pompeij precibus & Cæſaris contentione uictus, non ſolum Vatinio reconciliatus eſt, ſed illum inſuper ſaluis eius rebus defendit. Cicero in Philip. 2. P. autem Vatinius, qui decimo anno iure laudatus à nobis, & hoc tempore merito laudandus eſt, aperuit olim Dyrrachij portas Bruto, & exercitum tradidit. Sed & ipſe Vatinius in epiſtola clientem ſe Ciceronis appellat. Orto deinde ciuili bello, ſecutus Cæſarem nauali prælio, Octauium Pompeianarum partium ducem uicit, & Dalmatiæ quibuſdam expugnatis oppidis, imperator à militibus appellatus: Quintil. Macrob. Seneca, Plutarch. Cæſar. Fuit uero alter Vatinius Beneuentanus, Neronis temporibus, ſutrinæ tabernæ alumnus, inter fœdiſsima Neronianæ aulæ portenta, corpore detorto, qui ſcurrilibus primo facetijs ad contumelias, ad optimi deinde cuiuſq; criminationem comparatus, eouſq; ualuit, ut diuitijs, gratia, ui in nocendo primus eſſet. huius celebrati ſunt Vatiniani calices: Tacitus, Iuuenal. Martialis. Seſtius. Fortaſſe P. Seſtius, cuius in oratione contra Vatinium meminit Cicero, & quem de ui accuſatum luculentiſsima oratione (quæ hodie legi-

 tur)

tur) defenderit. Hic *Tribunus pleb. creatus, Ciceronis reſtitutionem ſtudioſiſſimè complexus, parum abfuit quin à Clodianis interficeretur.* Bibuli fortunam afflictam. E*am uidelicet intelligit, quam ille ſuo in conſulatu à* C.C*æſare paſſus eſt, cum rariſſimè in publicum prodiret,* C*æſare* R*emp. totam per uim ad ſeſe trahente: ut pleriq; in faſtis retulerint,*I*ulio & Cæſare Coſ.Trãquil.Plutarch. autores. De hoc repete, quæ ſuperius diximus.* Marcel. & Philip. Coſs. C.L*entulus Marcellinus is eſt, quem Cicero non indiſertum unquam ſibi uiſum ſcribit, in conſulatu uero etiam pereloquentem, non tardum ſententijs, non inopem uerbis, uoce canora, facetum ſatis.Philippus uero* M*artiæ pater, qui cum repulſam à* M.H*erennio in petitione conſulatus paſſus eſſet, non multo pòſt conſulatum adeptus, non parũ eloquentia ualuit. nam ſummis duobus,* C*raſſo uidelicet &* A*ntonio, ita proximus accedebat, ut proximus tamẽ longo eſſet interuallo. ſed tamen erat in illo libertas ſumma, facetiæ multæ, ſatis creber in reperiendis, ſolutus in explicandis ſententijs: diſciplinis uero* G*ræcis ita inſtructus, ut facile inter alios emineret, in altercando etiam cum aliquo aculeo facetus. In conſulatu cum grauiter eſſet in ſenatum inuectus in concione, in* L*ucij* C*raſſi cõſularis, &* D*ruſi inimicitias grauiſſimas incidit, ut* L. C*raſſus eum ſibi conſulem eſſe negarit, cui ſenator ipſe non eſſet. Sed &* C*atulus mira mordacitate eum pupugit. cum enim* P*hilippus,* Q*uid latras, dixiſſet,* C*atule:* F*urem uideo, reſpondit. Hic quamuis diſertus & eruditus haberetur, ſolitus tamen ita eſt ad dicendum ſurgere, ut quod primum uerbum habiturus eſſet, neſciret: diceretq;, cum brachium concalfeciſſet, tunc ſe ſolere pugnare.*

gnare. Sed neſcio ſatis, de hoc Philippo potius an altero loquatur: quando Philippum hunc conſtet ante mortem C. Craſsi fuiſſe conſulem, cum Cicero eo tempore uix adoleſcentiam exuiſſet. Quare alium hunc fuiſſe affirmare libet: & fortaſſe eius filium, qui per hæc tempora ſatis floruerit, non conſulatu ſolum ſuo, ſed paterni nominis hæreditate. Sic enim Cicero in oratione de Prouincijs conſularibus: Tuus pater Philippe, non uno tempore cum ſuis inimiciſsimis redijt in gratiam. Atq; hunc facile illum eſſe conſtare poſsit, quem Auguſti Cæſaris uictricum hiſtorici faciunt. Atque hic eſt, qui cũ Seruio Sulpitio & L. Piſone legatus ad Antonium Mutinam obſidentem, profectus eſt, ut Cicero in Philip. & Appianus autores ſunt. Sueton. in Augu. De auſpicijs. Legem Aeliam & Fuſiam ſublatam à Vatinio & Clodio tribunis pleb. intelligit. quæ certiſsima Reipub. propugnacula, muriq; tranquillitatis & otij ſemper fuerant, & tribunitios furores ſæpe repreſſerant. Erant autem leges hæ duæ, quæ cum alia multa ad auſpicia ſeruanda ſancirent, tum uero, ne quid Ioue tonante aut fulgurante agi cum Populo poſſet. Tulerat uero Clodius, ne quis per eos dies, quibus cum populo agi liceret, de cœlo ſeruaret. qua lege obnuntiatio, qua pernicioſis legibus reſiſtebatur, quam Aelia lex & Fuſia confirmauerant, erat ſublata. quæ omnia ex Ciceronis orationibus in Vatinium & Piſonem copioſius accipias. De donatione regnorum. Miror ſatis, quid alij uel de triumuirum poteſtate, uel de legibus hic à Vatinio latis ſenſerint, cum Cicero ipſe in oratione contra Vatinium apertiſsimè ſignificet, hæc à Vatinio fuiſſe tentata. Eius uerba ex oratione illa hæc ſunt: Volo uti mihi re-

De auſpicijs.

Aelia et Fuſ[ia] leges quid ſa[nci]bant.

De donatione [re]gnorũ

ſpondeas, feceris'ne fœdera Trib. plebei cum ciuitatibus cum regibus, cũ tetrarchis? erogaris'ne pecunias ex ærario tuis legibus? Quæ ſanè uerba innuunt, à Vatinio in tribunatu ſuo multis ciuitatibus immunitates cõceſſas, reges aliquot inſtitutos, tetrarchas prouincijs impoſitos. Nã & Cic. ad Atticũ in hæc uerba: (Clodiũ Vatiniumq; omnino innuens) Orbis hic in Repub. eſt cõuerſus, citius omnino quàm potuit. id culpa Catonis: ſed rurſus improbitate iſtorum, qui auſpicia, qui Aeliam legem, qui Iuniã & Liciniã, qui Geliam & Didiã neglexerũt, qui omnia remedia Reip. effuderũt, q regna, qui prædia tetrarchis, qui immanes pecunias paucis dederunt. Aſconius uero à Clodio, qui collega Vatinij in tribunatu fuit, tradit Tigranem (Tigranis à Lucullo primũ fracti, à Pompeio demum debellati filiũ) in catenis depoſitũ fuiſſe apud Flauium ſenatorẽ: qui poſtea cum eſſet prætor eo anno quo tribunus Clodius fuit, petijt ab eo Clodius, ut Tigranem adduci iuberet: adductũ, & in conuiuio collocatũ, Flauio minimè reddidit, repetenteq; ſubinde Pompeio in nauem impoſuit, miſſumq; fecit. Verũ Tigrane tempeſtate Antium delato, cũ ad eum nuntiũ Clodius Sextũ Clodium miſiſſet, Flauius uero ad diripiendũ regem accurriſſet, pugna utrinq; cõmiſſa eſt, in qua multi ex utraq; parte cecidere, plures tamẽ ex Flauij, qui ſolus Romã uix perfugerit. Quibus iam cõſtet, quare donationẽ regnorũ Cicero inuidioſè dixerit. De agro Campano. C. Cæſar dictator in cõſulatu ſuo, cum turbulentũ potius tribunũ quàm bonum conſulẽ ageret, tulerat ad populũ, ut ager Campanus, & is in primis qui Stellatis nuncupabatur, uiritim populo diuideretur. quæ res & uectigalia publica imminuebat, & Cæſari gratã in primis reddebat Romanam

De agro Campano

manam plebem. Sed cum ille poſt conſulatũ ſuũ in prouinciam profectus eſſet, tentata ſæpius res illa uidetur, ut quod de agro Campano diuidẽdo Cæſar tulerat, irritum fieret. Quod cũ Ciceroni quoq; è Repub. eſſe uideretur, dicit ſe libere in totam cauſam inuectũ eſſe, quod Pompeio Cæſariq; permoleſtum acciderat, quando ipſe præter Stellatem campũ agrum Campanum ad ſubſidia reipub. uectigalẽ relictũ extra ſortẽ diuiſerit, ac uiginti millib. ciuium, quibus terni plures'ue liberi eſſent, aßignarit: Suetonius, Plutarchus, Appianus. Nam quod de Vectio à Cæſare per Vatiniũ immiſſo refert cõmentator, etſi uerũ id eſt, nihil tamen ad hũc locũ. Quod enim ad Vectiũ attinet, conſulatu id Cæſaris actũ eſt. hoc uero quod de agro Campano addit, Lentulo Marcellino & Philippo conſulibus geſtum: qui Conſules creati ſunt poſt Ciceronis ab exilio reditũ. In Sardiniam, & Africam. *Eam Pompeij profectionẽ innuit, cũ præfectus rei frumentariæ per quinquenniũ, ſuadẽte id Cicerone, & mãdata ei ampliſſima poteſtate, ut laboranti urbi inopia ſuccurreret, in Siciliã primum, mox in Sardiniã & Africã profectus, cum XV legatos delegiſſet, magnã frumẽti uim urbi intulit. Sed cum ſoluere ex Africa pararet, tempeſtatibus aduerſis non audẽtibus ſe mari credere gubernatoribus, primus nauim cõſcendit, exclamans: Nauigare neceſſe eſt, uiuere non eſt neceſſe.* Lucam ad Cæſarem. *Cæſar cum magnas res interim gereret in Gallijs, Domitij prætoris minis territus, qui ſi cõſul creatus eſſet, ablaturum ſe Cæſari & prouinciã & exercitum minabatur, Lucam è Gallijs uenit: eoq; cum ueniſſet, Pompeiũ Craſſumq; & omnes ferè urbis magiſtratus exciuit; & centũ uiginti lictores tunc affuiſſe memoriæ proditũ ſit. ibi in-*

Lentulus marcel… et Philippus cos

Exclamatio Pom…

 ter eos

ter eos ita pactum, Pompeius Craſſusq; cõſulatũ peteret, ſi in alterũ quinquenniũ prouincias prorogarẽt. Craſſum antè uidiſſet, ab eoq́ in me eſſet incenſus. Fuit enim Craſſus iam, ex quo Catilinam oppreſſerat Cicero, in ipſum animo infeſtiſsimo, quippe qui perſuaſum haberet, à Cicerone alitam ſuſpicionẽ, tanquã Craſſus & ipſe cum Catilina in patriæ perniciem cõſpiraſſet. Sed hiſtoriam de Craſſo paulo pòſt latius. Recepiſſet. Sumptũ hoc uerbum de iuriſconſultorum ſupellectile. apud eos enim huius uerbi ea eſt ſignificatio, cum in data dote donatione'ue quis exceperit, quod eſt proprie receperit. Plautus in Trinummo: Poſticulũ hoc recepit, cũ ædes uendidit. Sed & Cic. in II de Oratore: Sed dicis te cũ ædes uenderes, ne in rutis quidẽ & cæſis ouum tibi paternũ recepiſſe. Vnde receptitius ſeruus, quẽ (ut arbitror) Plautus in Aſinaria dotalem quoq; dixerit. Stomachum facerent. Patremfamilias Macrobius appellat ſtomachũ, quaſi totũ animal ſolus gubernet. ſi enim ille ægreſcat, tunc in ancipiti uita noſtra eſt. neq; enim alimonia in officio ſuo tunc eſt, cuius poſtea beneficio natura ita uolẽte uiuamus. Atq; ut autor eſt Plin. hoc nomine eſt ſub arteria iam carnoſa inanitas adnexa ſpinæ, ad latitudinẽ ac lõgitudinẽ, lagœnæ modo fuſa. Græci nunc ſtomachum, nunc οἰσοφάγον: Ariſtoteles, Pollux, Suidas. Theodorus, gulam utrũq; uertit. Senſus igitur eſt: Eos amplecti quidem Clodium, quod arbitrarentur Ciceronem ad indignationẽ excitari hoc facto poſſe, cum tamen iam diu occaluiſſet. Sed hoc totum à Græcis ſumptum, qui & ipſi hoc uerbum, & ab eo aduerbium, in hunc penè ſenſum uſurpent. Conſules haberet, ſed mercatores. Gabinium & Piſonem Coſ. intelligit, quorum conſulatu

pulſus

pulſus eſt furore Clodiano in exilium. Quaſi certaminis cauſa. Illud innuit, quod uarijs in locis Cicero affirmat: quæſiſſe Clodium non tam ut Ciceronem patria pelleret, quàm ut ſeditionem aliquam, dum boni uiri Ciceronem defendunt, excitaret. Sperabat enim pulſo Cicerone, & perturbata Repub. tum ſcelerum ſuorũ impunitatem, tum facillimum ad ea quæ machinaretur aditũ ſibi datum iri. Et nouis honoribus. Non de prorogato imperio ſentiendum, quãdo alijs imperium ſæpe prorogatum conſtet: ſed de ſupplicationibus, quæ ob res feliciter in Gallijs geſtas à Cæſare, nũc in dies nouem, nũc quindecim, nunc uiginti ſunt illi decretæ, quod nulli ad eam diem contigiſſe alij, Cæſar in Commentarijs ſuis affirmat. Sed & Cicero pro Balbo, in hæc uerba: C. Cæſarem ſenatus, & genere ſupplicationũ ampliſsimo ornauit, & numero dierum nouem: idem in anguſtijs ærarij uictorem exercitum ſtipendio affecit, decem legatos decreuit, lege Sempronia ſuccedendũ nõ cenſuit. In quibus uerbis idẽ fermè error, cũ Trebonia lege ſcribẽdum fuerit. Quæ ſint conſecuta. Locum hunc ut corruptum exiſtimem, facit uerborũ ordo inuerſus, ut ex dictis nullus omnino ſit ſenſus. quare ita reſtituendam lectionem, ut non decerno, ſic æſtimo: primum illa furta muliebrium religionũ, qui non pluris fecerat Bonam deã quàm treis ſorores, impunitatẽ ſcelerũ ſententijs aſſecutus, cũ Trib. pleb. & quæ ſequuntur. Nam hoc alterũ, qui ſuperfluum omnino ſit, neceſſe eſt. Erit autem uerborum ordo talis: Primum illa furta muliebrium religionum ſuſtulerunt, exemplum præclariſsimũ uindicandæ ſeditionis in poſterum, quando Trib. pleb. pœnas uellet perſequi à ſeditioſo ciue, qui aſſecutus impunitatem ſcelerũ ſentẽtijs,

non pluris fecerat Bonam deam, quàm treis ſorores. Atq; hoc pacto quæſtio illa, qua dicantur hæc conſecuta, cum multo antè geſta ſint hæc omnia, nihil omnino diligentem lectorem perturbet: cum hæc dicãtur à Cicerone per anticipationem, ut cum ea uelit dicere quæ ſint cõſecuta poſtea quàm Cæſar ornatus eſt nouis honoribus, anticipet quædam quæ à Clodio multo antè patrata facinora fuerant. Sic igitur non dicit conſecutum eſſe id quòd Clodius pollutarum religionum fuerit abſolutus, aut quod monimentum ſuum cruẽtis literis inuſsiſſet: ſed cum antè hæc omnia commiſiſſet, ea poſtea ſecuta ſunt, quòd in ſe reſtituendo pleriq; quam debuerant fidem non exhibuere.

bona dea

Bonam deam. Hæc ſoror Fauni, qui in Latio regnauit, & coniux fuit. quam Sentiã Fatuam ideo dictam putat C. Baſſus, quia mulieribus fata caneret, quemadmodum ipſe Faunus uiris. fuit uero hac in fœmina pudicitia tanta, ut eam quoad uixerit præter uirum ſuũ uiderit nemo, nemo nomen audierit. Contrà Sex. Clodius retulit eo in libro quẽ Græcè ſcripſit, eam, quòd doliũ releuiſſet, uinumq; ebibiſſet, à marito uirgis myrteis cæſam: ſed eã nõ multo pòſt cum uirũ facti pœniteret, deã factam eſſe, muliebriq; tantum cultu uenerandam, atque in facti memoriam amphoram uini obuolutam in ſacris poni: Lactantius autor. Hanc Græci γυναικείαν dicunt, Midæ regis matrem, ſiue ex Liberi matribus unam. Huic tabernacula uitigineis intexta ramis, huic draco tribuitur: cui cũ mulieres ſacrificant, nulli uiro ad ea ſacra eſt aditus. Erant autem ſacra illa Orphicis fermè orgijs ſimilia. Plutarchus, Lactant.

fatua quia fata caneret.

Quàm treis ſorores. Vbique Cicero Clodio ſororium inceſtum obijcit, & quandoque necem. Et conſtat Clodium omnino ſorores treis, quæ clariſsi

Plutarchus in vita Julij Caesa:

clariſſimis poſtea uiris nupſere, cõſtupraſſe. quarum una Metelli Celeris uxor Quadrans dicta ſit, quòd adoleſcens pro nummis argenteis æreos quadrantes in ipſius Clodiæ loculos coniecerit. Nupſit & una Lucullo, de qua Plutarchus ſcribit, quòd cum Clodiam impuriſſimam fœminam repudiaſſet, Catonis Seruiliam ſororem duxit, nihilo ſanè meliorem, niſi quòd fraterno inceſtu polluta non eſſet. Tertia Martio Regi nomine Terentia, & ipſa impudica, locata eſt. Plutarchus in Ciceronis uita eſt autor. Trib. pleb. Fuſium, ut arbitror, intelligit tribunum. de quo Cicero ad Atticum: Trib. pleb. Fuſius in concionem produxit Pompeium, res agebatur in Circo Flaminio, & erat in eo ipſo loco illo die Nundinarum πανήγυρις. Quæſiuit ex eo, placeret'ne ei centum iudices à prætore legi, quorum conſilio idem prætor uteretur. id autem erat de Clodiana religione ab ſenatu cõſtitutum. Atq; alia epiſtola: Poſtea uero quàm Hortenſius excogitauit, ut legem de religione Fuſius Trib. pleb. ferret: in qua nihil aliud à conſulari rogatione differebat, niſi iudicum genus: uindicandæ ſeditionis exemplum ſuſtulerunt. nam triginta illum iudices, quos fames magis quàm fama commouerat, abſoluerunt: quinque & uiginti, ſummo quamuis propoſito periculo, condemnarunt. Satis enim conſtat, nullum unquam turpiorem iudicum conſeſſum. Maculoſi Senatores, tribuni ærati uerius quàm ærarij affuerunt: ut quamuis teſtimonium Cicero contra Clodium dixerit, quamuis uiri boni pleriq; iniq; Clodianum facinus ferrẽt, Hortenſio accuſante, Catulo obnitente, tamen incertis iudicum ſententijs uictor abierit: tanto prius metu iudicaturis iniecto, uel conductis ſeruorũ operis, uel populari fauore, ut pũcta in tabellis haud ſatis di-

gnoſci poſſent. Iidemq́ poſtea non meum monimentum. Hiſtoria hoc habet, Pulſo Cicerone Clodiana factione, præter alias pœnas hoc quoq; irrogatũ ſupplicij eſt, ut domus quam ille in oculatiſſima Palatij parte poſſederat, conſterneretur: in qua libertatis quoq; ſimulachrũ, literis inciſis in baſe facti cauſam teſtantibus, poſitum eſt, cum antea quoq; à Menula neſcio quo Anagnino Clodius ſtatuã ſibi poni paſſus eſſet. Sed reuerſo poſt Cicerone, cũ Pontifices domus partẽ reſtituendã decreſſent, atq; ex ærario pecuniã ad eam conſtruendam numeraſſent, uidentur tamẽ ſimulachrum illud non omnino ſuſtuliſſe: quod inuſtum cruentis literis, nõ eſſe omnino deletum Cicero uehementer dolet. Quæ omnia ex orationibus Ciceronis, & ad Atticum epiſtolis percipies. in ea enim quã ad Põtifices pro Domo ſua egit, his uerbis Clodio à Menula poſitam ſtatuã docet: At tu etiam ereptor ciuitatis, legem de iniurijs publicis tuliſti Anagnino neſcio cui Menulæ per gratiã, qui tibi ob eam legẽ ſtatuã in meis ædibus poſuit. & ducẽteſimo ab hinc uerſu, cum de Domo ſua loquatur, ita addit: In qua ſi manet illud non monimentum urbis, ſed ſepulchrum, inimico nomine inſcriptũ, demigrandũ potius aliquò eſt, quàm habitandũ in ea urbe, in qua trophæa & de me & de Repub. cõſtituta uideam. hæc Cicero. Cæterum cum Ciceronis domus cum M. Flacij, qui cum C. Graccho cõtra Rẽpu. fecerat, cuiusq; domũ ſenatus euertendã cenſuerat, atq; in ea Q. Catulus porticum aliquãto poſt ex Cimbricis manubijs fecerat, coniuncta eſſet, totam ſcilicet porticũ Catuli deleuit, & eam cum Marci Ciceronis domo coniũxit, & in ea libertatis ſimulachrum, Tanagrææ uidelicet cuiuſdã meretricis locauit. Cicero in eadem oratione: At unde

Tanagraea meretrix

inuenta

inuenta eſt iſta libertas? quæſiui enim diligenter. Tanagræa quædam meretrix fuiſſe dicitur: eius non longe à Tanagris ſimulachrum è marmore in ſepulchro poſitũ fuit. Atq; hoc totum eſt quod dicit hoc in loco Cicero, domum ſuam non ſuum monimentum fuiſſe, ſed ſenatus: cum ſcilicet ſenatus ex ærario data pecunia, domum inædificandã Ciceroni cenſuit. In cuius tamen parte ſimulachrum poſitum uidetur permanſiſſe literis inſcriptis, quæ à Clodio libertatẽ reſtitutam poſt Ciceronem expulſum, poſteritati ſignificarẽt. Cicero cum alibi, tum in Piſoniana oratione, totam hanc rem complexus eſt in hæc uerba: Me conſequẽtibus diebus in ea ipſa domo, qua tu me expuleras, quam incenderas, Pontifices, Coß. collocarunt, mihiq; (quod antea nemini) pecuniam publicam ad ædificandam domum cenſuerunt. & ad Atticum lib. 4, Superficiem ædium Coß. de conſilij ſententia æſtimarũt uicies. cætera in re ualde liberaliter. Atq; ex ijs quæ recitata paulò uberius à me ſunt, conſtare iã cuiuis arbitror, quid Cicero hac in parte uoluerit, cũ alioquin hactenus inuoluta eſſent omnia. Q. Metello. De hoc in oratione, qua populo gratias egit de Reditu ſuo: Non ut pro Q. Metel. clariſsimo uiro iam ſpectata ætate filius, nõ L. Dalmaticus conſularis ſumma autoritate uir, nõ Q. Metellus cenſorius, non eorum liberi, non Q. Metellus nepos, qui tum conſulatum petebat. Fuit autem familia Metellorum Romæ adeò popularis, ut Næuius poëta carmẽ in illos tale factitarit: Saturnium fato fiunt Metelli Romæ conſules. quod cum iniquius accepiſſent, tanquam fortunæ, non eorum uirtuti tributæ dignitates uiderentur, eodem carminis genere reſponderunt: Dabũt malum Metelli Neuio poëtæ. M. Scaurum. Senatus hic princeps

Q. Metellus.

Nævij carme[n in] metellos

Eorũdẽ in Næuium.

M: Scaurus. ceps, quamuis patre qui carbonariam exercuerat natus, ſummæ prudẽtiæ & grauitatis habitus uir. Varijs tamen procellis ſæpius agitatus. nam & auaritiæ inſimulatus eſt, cum legatus inter decem ad Iugurtham miſſus eſſet, & ambitus à Rutilio in conſulatus petitione competitore reus actus: qui abſolutus, Rutilium in iudicium uocauit. Verum hic Cicero neutrum horum (ut opinor) intellexit. ſed id tempus Scauri innuit, cum Q. Seruilius Cæpio Scaurum obligationis Aſiaticæ inuidia, & aduerſus leges pecuniarum captarum reum fecit repetundarum lege, quam tulit Seruilius Glaucia. Quo tempore Scaurus tanta animi magnitudine fuit, ut Cæpionem accuſatorem ſuum detulerit, & inquiſitionis breuiori ſpatio accepto effecerit, ut prior cauſam Cæpio diceret. ſed & nõ multo pòſt eiuſdem Cæpionis inſidijs petitus lege Varia, in iudicium uocatus uenit, quam Varius Hiſpanus tulerat, ut quæreretur de ijs quorum opera Italiæ populi rebellaſſent, ſperans quæſtionem opprimendi Scauri ſeſe habiturum. Quare accerſitus per uiatorem ad Varium, LXXII annos natus morbo adhuc grauis, ſic apud iudices egit: Q. Varius Hiſpanus M. Scaurum principem ſenatus ſocios in arma ait cõcitaſſe: M. Scaurus princeps ſenatus negat: Teſtis nemo eſt: Vtri uos Quirites conuenit credere? Cicero, Aſconius, Valer. Plin. Quibus laudationem. Eam ſcilicet intelligi uult, quam adhiberi in iudicijs ſolitam, poſtea Pompeius lege lata ſuſtulit. Idem poſtea cum Munatium Plancum reum laudaturus acceßiſſet, Cato aures obſtruxit, ne quid contra legem committeret. Plutarch. Tranquillus: Ne laudatione quidem iudiciali data, Auguſtus tacitus in ſubſellijs ſedit.

Lex Varia a' Vario hiſpano

Ex ultimis terris. Hiſpanias intellige, ubi præturam

tunc

tunc temporis geßit Lentulus. Repentinam defenſionem Gabinij. *Is eſt, qui collega L. Piſoni à Pompeio in conſulatu poſt C. Cæſarem datus eſt, quos & in conſulatu acerrima oratione inſectatus eſt: & cum ab exilio rediſſet, memor ſeſe ipſis prodẽtibus patria pulſum, nunquam destitit proſcindere: tandẽq; magnis conatibus euicit, ut Gabinio Syria, Piſoni Macedonia turpiter reuocatis auferrẽtur. Cæterum Gabinius cum præter alia ſcelera in prouincia perpetrata, tum uero quod nullo S. C. facto, de Pompeij tantum uoluntate Ptolemæũ restituiſſet in regnum cum exercitu, quod per ſenatuſcõſul. cautum fuerat, ne fieret, accuſatus eſt. Cicero ad Q. fratrem: Vehementer uexatus eſt Gabinius. & quarto pòſt libro: Gabinium tres adhuc factiones postulant, L. Lentulus Flaminis filius, qui iam de maieſtate postulauit: T. Nero, cũ bonis ſubſcriptoribus: C. Memmius Trib. pleb. cum L. Capitone. & paulo pòſt: Apud Catonem erat diuinatio in Gabinium futura, inter Memmium, & T. Neronem, & C. Antoniũ, in quos R. M. F. putabamus fore, ut Memmio daretur, & ſi erat Neronis mira contentio. Quid quæris? bene premitur, niſi noster Pompeius dijs hominibusq; inuitis negotium euerteret: & alia. additq; mox: Gabinium de ambitu fecit reum P. Sylla, ſubſcribẽte priuigno Memmio Cæcilio Syllæ filio. contradixit L. Torquatus, omnibusq; libentibus non obtinuit. Eum tamen Cicero abſolutum ſcribit, graui admodum iudicũ fama, & Lentuli accuſatoris ignominia. liberatus tamen dictaturæ Pompeij rumore, XXII ſententijs condemnatus eſt, cum LXX tuliſſet: ut affirmet Gabinij abſolutionẽ, legem impunitatis eſſe. Appianus tamen facit Gabinium accuſatum, & condemnatum, quoniam regẽ restituiſſet.*

Gabinius.

ut

ut non poſsim non mirari:niſi abſolutum fortaſſe alijs criminibus dicas,cōdemnatum maieſtatis. Cum hoc tandem Cicero in gratiam redijt,contendente maximis precibus Pompeio. Appius in ſermonib. Verba adeò mendoſa ſunt,ut ea in integrum reſtitui poſſe nequaquam ſperem : quæcunq; autem ad hanc diem exemplaria uidere mihi licuit,uidi autem quamplurima, eandem lectionem habent.utcunq; tamen ſit,ea in medium afferamus:quæ ſi uerba ipſa non emendarint , quid tamen Cicero hac in parte ſibi uelit,explicaturi ſumus. Altius igitur præfabimur de uniuerſa comitiorū ratione , ut locus hic facilior intellectu omnino ſit.Comitia igitur aut Cēturiata erāt, aut Curiata,aut Tributa.Cēturiæ primis,ſecūdis:Curiæ tributis loci & regionis,unde conuenirent,nomen dedere.Ne uero in his immorer,quæ uel ab A.Gellio,aut Feſto,aut ab ijs qui noſtro ſeculo aliquid de his ſcripſere: Comitia Centuriata aſſerimus tum habita,cū ſacerdotia, & maiores dignitates demandarentur à populo.adeò ut ſi quando Dictatorem populus dixiſſet, Comitijs Centuriatis dictum putem.Centuriatis autem comitijs non tantum magiſtratus demandari ſolitos,quod quidam opinati ſunt,ſed rogationes quoq; ad populum uideo. Cicero in oratione ad populum de reditu ſuo:Huius conſilia P. Lentuli ſententiam,Senatus autoritatem uos ſecuti,in eo me loco,in quo veſtris beneficijs fuerā,ijſdem Centurijs, quibus collocaratis,repoſuiſtis.& ad Senatum: Quo die nos Comitijs Centuriatis, quæ maximè maiores iuſta dici haberiq; uoluerunt,accerſiuit in patriā,ut eædem Centuriæ,quæ me conſulem fecerant,conſulatum meum comprobarent. Sed & hac epiſtola referente Cos. Comitijs Centuriatis reſtitutum ſe teſtatur. Sed & leges omnes, dummo

Nota de Comitijs
Centuriata
Curiata
Tributa

Comitijs centuriatis dici poterat Dictator

dummodo ad rem militarem non attinerent, Centuriatis Comitijs latas aduerto. unde & Cicero legem Centuriatam in oratione pro lege Agraria dixit, quæ ſcilicet Comitijs Centuriatis lata eſſet. At uero Curiata Comitia longe ab his diuerſa. nam ut Centuriata in demandādis patricijs magiſtratibus, Tributa plebeis inſtituta ſunt, ſic Curiata auſpiciorū & militaris tantum rei gerendæ cauſa remanſere, ut conſuli prætori'ue, ſiue cui alij cū imperio, ſi legem curiatam non haberet, attingere rem militarem nō liceret. Atq; hæc quæ dicta à me ſunt de re omniū difficilima, Ciceronis in oratione pro lege Agraria, & Liuij teſtimonijs confirmabūtur. Ille igitur in oratione: Nam centuriata lex cenſorib. ferebatur, tum curiata cæteris patricijs magiſtratibus. quæ uerba manifeſte arguunt, priſcis temporib. Curiatis magiſtratus patricios deſignari ſolitos, quæ poſtea auſpiciorum reiq; militaris tantum cauſa ad ſpeciem atq; uſurpationem uetuſtatis per triginta lictores conſtituta ſint. Et paulo pòſt idē Cicero: Nunc quia prima illa comitia tenetis cēturiata, & tributa, curiata auſpiciorum cauſa remanſerunt. Hic autem Trib. pleb. quia uidebat poteſtatem neminem iniuſſu populi aut plebis habere poſſe, Curiatis ea comitijs, quæ uos non ſinitis, confirmauit: Tributa, quæ erant ueſtra, ſuſtulit. Nam quod niſi Curiata lex lata eſſet, res militaris adminiſtrari non poſſet, idem oſtendit Cicero, x ab hinc uerſu: Conſulibus legē Curiatam ferentibus, à Trib. plebis ſæpe interceſſum eſt. Hic Trib. pleb. lege Curiata, quam pop. Rom. ferat, adimit intercedendi poteſtatem. Atq; hoc cum in eo reprehendēdum eſt, quod per Trib. pleb. tribunitia poteſtas minuitur: tum in eo deridēdum, quod conſuli ſi legem Curiatam nō habet, attingere rem

Comitia Curiata

militarem non licet: huic cum uetat intercedendi poteſtatem, etiam ſi interceſſum ſit, tamen eandem conſtituit. In epiſtola quoq; ad Quintum fratrem tertio: Appius ſine lege Curiata confirmat ſe Lentulo noſtro ſucceſſurum. Liuius uero lib. 2. ab Vrbe condita, cum de Volerone loquitur: Ne uerbo quidem uiolatis conſulibus rogationem tulit ad populũ, ut plebeij magiſtratus tributis Comitijs crearentur. & paulo pòſt: Lex ſilentio perfertur. tum primum tributis Comitijs creati tribuni ſunt. Illud uelim admonitum diligentem lectorem, frequens eſſe in exemplaribus uitium, ubi tribunitia Comitia pro tributis legantur. Sed redeo ad rem de Curiatis comitijs, quorum cauſa hæc omnis inſtituta oratio ſit. Liuius igitur nono ab Vrbe condita de his in hæc uerba: Papyrius D. Ianium Bubulcum magiſtrum equitum dixit, atq; ei legem Curiatam de imperio ferenti, triſte omen diem diffidit (ſic enim ſcribere, quàm quod omnia habent exemplaria, Diffudit, malo) quòd ſaucia curia fuit principiũ duabus inſignibus cladibus, captæ urbis, & Caudinæ pacis, quòd utroque anno eiuſdẽ curiæ fuerat principium. Macer Licinius tertia eam clade, quæ ad Cremeram accepta eſt, abominandam eam Curiam facit. dictator poſtero die auſpicijs repetitis pertulit legem. Idem in quinto, ubi de Camilli reſtitutione, hæc de Curiatis comitijs & lege addit: Accepto inde ſenatus decreto, ut & comitijs Curiatis reuocatis uideretur. & paulo pòſt: Non prius profectum ab Ardea, quàm comperit legem latam, quod nec iniuſſu populi mutari finibus poſſet, nec niſi dictator dictus auſpicia in exercitu habere, lex Curiata lata eſt. Sed & ſexto ab Vrbe condita, Camilli uerba hæc ſunt: Comitia Curiata, quæ rem militarem continent:

Tribunitia et Tributa comitia idem.

Insignes clades una captae urbis, altera Caudinae pacis. Tertia Licinij ad Cremeram.

Curiata

tinent: comitia Centuriata, quibus conſules Tribunosq́; militares creatis, ubi auſpicatò, niſi ubi aſſolent, fieri poſſunt? Quibus teſtimonijs facile adducor, ut ſenſum corruptiſſimorũ alioqui uerborum hũc eſſe putẽ, quod Appius qui ex ſenatuſconſulto prouinciam Ciliciam nominatim haberet, ex quo poterat rem militarẽ adminiſtrare, etiam ſine lege Curiata, quando ſcilicet Conſ. imperiũ obtineret, prædicabat ubiq;, quod ſi lex Curiata ferretur inter ſe & collegã, ſortiri prouinciã uellet: ſin Curiata lex nõ ferretur, uelle ſe prouinciã quam ſenatuſcõſulto teneret, nõ iam ſortiri, ſed paciſci cũ collega, ut ſcilicet ille omnino Cilicia prouincia cederet, quã ipſe per Senatũ haberet certam, ne in aleam illã uocaret. Quod igitur dicit, ſi Coſſ. legem Curiatã ferre liceret, id intelligit, ſi Tribuni pleb. nõ interceſſiſſent: quãdo illi ſæpe, ut Ciceronis oſtẽdimus teſtimonio, intercederent, ne cupidius uidelicet q̃ è Repub. eſſet, ij qui prouincias peterent, rem militarem adminiſtrarent. Cum uero dicit, Conſuli ferre opus eſſe, ſe nõ eſſe neceſſe: id dicit, alijs quidem conſulibus quicunq; rem militarẽ attingere uellent, nõ licet id priuſquam lex Curiata prolata eſſet, ſe neceſſe minime eſſe, quoniã Senatus illi nominatim cũ imperio prouinciã cenſuiſſet. quod ille ita interpretabatur, ac ſi per ſenatuſconſultum demandata ſibi prouincia, rem militarem poſſit attingere, etiã ſine Curiata lege, qua res militaris demãdari ſemper ſit ſolita. ut ſi ita legas, & ordines, nõ ineptè (quantum ego cõijcio) rem percipias: Appius in ſermonibus antea dictabat, poſtea dixit etiã in ſenatu palàm, ſeſe ſi licitũ eſſet, conſuli legem Curiatam ferre, ſortiturum eſſe cũ collega prouinciam: ſi Curiata lex non eſſet, ſe pacturum cum collega, tibiq́; ſucceſſurum: legemq́; Curiatam cõſuli

Centuriata

Ordo uerbor[um] et stile

ferre opus eſſe, non eſſe neceſſe ſe, quoniam ex S.C. prouinciam haberet. Quæ tamen omnia non iudicantis, ſed æſtimantis eſſe hominis uolo. Illud non parum me perturbat, quod legitur lege Cornelia imperium habiturum quòd in urbem introiſſet. nam ut ſciam quid Cornelia ſit lex, de qua copioſius alijs à me libris diſſeretur, & quantum ualeat introire in urbem nõ neſciam, tamen non tantum elaborare potui, ut ſuperioribus adglutinare ſatis commodè potuerim: niſi Quoad in urbem pro quod legas, ut Appius extra urbem uideatur tunc fuiſſe, quando qui cum imperio eſſet, urbem introire non poſſet. Qua ex re admonemur, cum multa nos, quæ alij hactenus non adnotarint, de tota hac comitiali ratione in medium protulerimus, quæ alijs militarem uiam præmonſtrent, non tortuoſas ſemitas: homines tamen nos eſſe, quibus omnia ſcire nequaquam liceat. Conferat igitur diligentius candidus Lector hæc noſtratia: inueniet (ni fallor) multos multorum errores, negligentiam etiam deprehendet: ut ſæpe dormire his ſatius fuerit, quàm hæc tam ſomniculoſa memoriæ mandare. Nos uero primi (ut opinor) Centuriatis comitijs leges quoq; ferri, nos Tributis plebeios magiſtratus demandari, nos quid Tributa à Curiatis diſtent, quæ alij magno errore eadem eſſe putarunt, nos Curiatis comitijs et legibus rem militarem tamẽ, & auſpicia procurata reteximus. Verum de his ſatis.

Scis quàm grauiter inimici illi ipſi fuerint Q. Scæuolæ. Tres Scæuolas Q. prænomine fuiſſe inuenio. Primum eum quem augurem Cicero libello de Amicitia, & de Claris oratoribus dicit, ſocerum C. Fanij & Lælij. Alterum Pontificem maximum, quem longe præſtantiſſimum ciuem & ingenio & induſtria fuiſſe conſtat: quiq; adeò

adeò coniunctè cum Lentulo Craſſo uiro Conſulari, & Cenſorio uixerit, ut præter Tribunatum, quem anno pòſt quàm Craſſus geßit, & cenſuram, quam nemo utique Scæuolarum petijt, omnes cum Craſſo geſſerit magiſtratus. Tertium uero, & ipſum augurem dictum, qui peritiſsimus iuris, idem'que percomis eſt habitus, aliquãto poſt Scæuolam pontificem. Verum hic de Q. Mutio Scæuola pontifice intelligendum arbitror, qui in libro primo Ciceronis de Oratore diſputat, quiq; iuriſconſultorum diſertißimus eſt habitus. Tametſi ipſe in Scæuolis nullam admodum fuiſſe eloquentiam fateatur. Hic uero poſt conſulatum Aſiam proconſule rexit, ea integritate & innocentia, ut prouincia decedenti quædam feſta totius Aſiæ populi in eius honorem conſtituerint, quæ Mutia dicerentur: Aſconius. ut inde Cicero in tertia in Verrem actione inuidioſißimè dixerit, Vt ad Mutij innocentiam referatur. Hic deniq; cum partes foueret Syllanas, à C. Marij filio in ueſtibulo ædis Veſtæ occiſus eſt: Florus. De hoc, opinor, intellexit Cicero in epiſtola didaſcalica ad Q. fratrem, his uerbis: Nam Græci ſic te uiuentem intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria, ut etiam de cœlo diuinum hominem eſſe in prouinciam delapſum putent. Pomponius quoq; de Origine iuris, primum hunc ius ciuile conſtituiſſe tradit, generatim in libros decem & octo redigendo. Cuius poſtea fuere diſcipuli ſanè quàm multi celebres, Aquilius, Gallus, Lucilius, Balbus, Seruij Sulpitij præceptor. Illud uelim diligentem admonuiſſe lectorem, in Põponio ſi Ciceroni potius credas, ea in parte ubi de Iuriſcõſultis agit, magnum errorem deprehendi memoriolæ, ſcilicet ubi L. Craſſum nominat, quem Cicero P. prænomine in

libro de Claris oratoribus fuiſſe ſcribit,qui frater fuerit P. Scæuolæ,Q.Scæuolæ auguris patris:tum hunc conſultorum diſertiſsimum putet à Cicerone dictum,cum nõ P. Scæuolam Cicero dicat iuriſconſultorum diſertiſsimum,ſed Q.hunc Mutium Scæuolam,de quo hac in epiſtolæ parte:quod longe melius ex monimentis Ciceronianis agnoſcas. Fuere igitur,ut ad ſummam rem totam breui colligã,Scæuolæ duo Publiorum prænominibus:prædictus pontifex maximus, & conſularis, qui P. Craſſum & Q.Mutium filios reliquit, Craſſum Mutianum dictum:P. uero Scæuolam, Q.Scæuolæ patrem fuiſſe. Cũ uero is in ſuo proconſulatu publicanorũ offendiſſet ordinem,qui potentiſsimus erat,negotium illi poſtea reuerſo exhibuere non minimum. quod & hoc in loco tangens, ab exemplo admonet Lentulum,ut publicanorum ordini ſeſe omnino reconciliet.

SEB. CORR.

Cic: ad Q. frem li: 2. ep: 3.

Perennis.C.Cato,qui uim ſuam in Lentulum potiſsimum contulit,quum de abrogando illi imperio legẽ promulgauit. Reliquit.quippe cui Milo impoſuerit : cuius beſtiarios Racilius ſibi emptos dixerit, & tabulam proſcripſerit, ſe familiam Catonianam uenditurum, in quam magni riſus ſunt conſecuti : quem deniq; Lentulus à legibus remouerit. Cum Cæſare. Me meus,inquit alibi,in R.P.animus priſtinus ac perennis cum C.Cæſare reducit,reconciliat, reſtituit in gratiam. Appio. Appio Pulchro,qui paulo pòſt ipſi Lentulo ſucceſsit, de quo lib.3.plura. Defenderim.ut patronus. Laudarim.ut amicus.In iudicijs enim ante Põpeij legem, qui decem laudatores dare non poterat,honeſtius erat ei nullum dare,quàm illum quaſi legitimũ numerum conſuetudinis

Nota hic institutu de talis laudatoribus in senatu.

dinis non explere. De reliqua noſtra dignitate. *ut deiecto P. Clodij monimento in meis ædibus collocarer.* Nonnullorum. *M. Catonis præſertim.* De monimentis. *domo, porticu Catuli, & forte etiam monimento, de quo lib. 1. epiſtolarum ad Qu. fratrem mentionem facit.* Fecerant. *quando tecum dederunt operam, ut ab exilio reuocarer.* Permanebam. *ſperans gratificari cum M. Catoni, tum reliquis omnibus, qui de Rep. optime ſentire uolebant uideri.* P. Seſtium. *de ui reum à P. Clodio factum.* Introiſſet in urbem. *quippe quum Pompeius cum imperio rei frumentariæ tunc eſſet, nec in urbem ingrederetur.* Teſtis. *in P. Seſtium.* Eodem teſte. *Vatinio.* Eoſdem. *Pompeium, Craſſum, Cæſarem, & Vatinium.* Interrogatio. *qua ex Vatinio quærit, ueráne ſint illa omnia, quæ illi in oratione, quæ extat, obijcit.* De ui. *in M. Bibulũ Coſ.* De auſpicijs. *quæ Vatinius contempſit. nam contra leges Heliam & Fuſiam cum plebe egit, quum de cœlo ſeruatum eſſe conſtaret.* De donatione regnorum. *quum Cæſaris uoluntate Vatinius fœdera cum ciuitatibus, Regibus, & Tetrarchis fecit.* De agro Campano. *ut agri Campani uectigal lege Iulia ablatum, in magna pecuniæ inopia, & annonæ caritate R. P. reſtitueretur.* Profectus eſt. *ad frumentum comparãdum.* Queſtus eſt Cæſar. *nam id S. C. contra ſuam legem factum uidebat.* In Sardinia. *ubi, niſi fallimur, Qu. Cicero pro M. fratre erat Pompeij legatus. nam Prætor in Sardinia tunc erat Appius.* Spopondiſti. *illum meis, Cæſaris, & Craßi actionibus nõ aduerſaturũ.* Vibullium. *L. Vibullium Rufum, Pompeij familiarem.* Certorum hominum. *M. Catonis, & ſocior*

ciorum. Inimicum meũ.P.Clodiũ. Meis temporibus. *quibus à L.Piſone,& A.Gabinio Coß.P.Clodio, Trib.pleb.R.P.tenebatur.* Fautor. Hinc *Pompeius Ciceronem ſæpe ſalutatum ibat.* In Prætura. *pro lege Manilia.* In Conſulatu. *de lege Agraria contra Rullũ,& de ſupplicatione Mithridate interfecto.* Vetus amicitia.*quæ tanta fuit,ut Q.Catulus,& Cn.Piſo, neq; precibus,neq; gratia, neq; pretio Ciceronem impellere potuerint,uti per Allobroges,aut per alium indicem C.Cæſar in coniuratione Catilinæ nominaretur.* Q. fratri. *qui Cæſaris in Gallia fuit legatus.* Et literis. *Quum præter alia,illud ſcripſit, quod in epiſt.5.lib.7. leges.* Officijs. *erga me,& Q.fratrem:& mea cauſa erga M.Curtium,& C.Trebatiũ.* Cæſari dederat. *me illi non aduerſaturum.* Fundamenta. *concordiæ.*

Cal. Ian. *dicta in ſenatu oratione contra Rullum.*

Non.Dec. *die v Decẽbris,quo die Senatus ſumendum ſupplicium de coniuratis cenſuit.* Vel animi. *ad decernendum,ut ſupplicium de ciuibus Romanis ſumeretur.* Nobis priuatis. *treis annos.* Obtineres. *ex Prætura.* Mercatores. *L. Piſonem, & A.Gabinium.* Prouinciarum. *Macedoniæ & Syriæ.* Mirifica ſenatus. *qui,referente L.Mummio, ueſtem etiam pro mea ſalute mutandam frequens cenſuit.* Italiæ totius. *ex qua incredibilis multitudo in Capitolium conuenit,meq; etiam omni ratione priuato conſilio defendendum putauit.* Bonorum omnium. *qui ſe ad pedes Cos. ueſte mutata, proiecerunt.* Multorum eſt. *Pompeij, Craßi,Cæſaris, & aliorum.* Varia culpa. *alia Pompeij, alia Craßi, alia Cæſaris.* Mihi exercitum. *multitudinem ex tota urbe, cunctáque Italia.*

lia. Duces. *optimates.* Non defenderunt. *Hortenſium & Catonem uidetur ſignificare.* Reliquerunt. *ut Pompeius.* Et à me. *Coſ. tempore coniurationis.* Seruis armatis. *à P. Clodio.* Si ijs. *ciuibus. Aliter, Si hi pro me ſtante pugnam non reliquiſſent, quum, &c.* Licuiſſet. *per duces.* Potuiſſent. *boni.* Quorum quidem. *ciuium.* Nobiliſsimis hominibus. *Pompeio, Craſſo, Metello, & alijs. De Pōpeio ſic ad Atticum ſcribit: Ille reſtituendi mei, quàm retinendi ſtudioſior.* Conſtare uoluiſſent. *Cato, & eius æmulatores.* Recuperaſſent. *amiſſam, Piſone & Gabinio Coſ.* Rebus maximis geſtis. *in Gallia.* Nouis honoribus. *ſupplicatione quindecim dierum.* Iudicijs Senatus. *qui honores illos illi decreuit.* Illa furia. *P. Clodius: et ſi, Illa furta, uel Ille fur, paßim legitur.* Religionum. *Bonæ deæ pro populo.* Treis ſorores. *Clodiam, Terentiam, & alteram cognomine Quadrantem, quas Clodius frater conſtupraſſe dicitur.*

Impunitatem. *uiolentiæ & ſeruis, & gladiatoribus, in urbe factæ.* Illorum. *iudicum, uel ſenatorum.* Qui. *iudices.* Quum Trib. pleb. *T. Annius Milo, qui primo P. Clodium de ui poſtulauit, & poſtea quàm ab eodem iudicia ſublata uidit, ne ille omnia ui poſſet efficere, curauit.* A ſeditioſo ciue. *P. Clodio.*

Exemplum. *iudicium de ui Clodiana.* Suſtulerunt. *Clodio parcentes.* Iidemq́. *uel iudices, uel ſenatores: & in his M. Cato, qui Clodium in ea re multum iuuit.* Monimentum. *domum.* Manubiæ. *pecuniæ publicæ, ad domus ædificationem à Senatu attributæ. niſi malis monimentum porticum Catuli intelligere: ut manubiæ ſint Cimbricæ, ex quibus Ca-*

tulus porticum illam fecit. Hoſtili nomine. *Clodij nomine.* In capite meo. *de ſalute, & reditu.* Reliquum corpus. *dignitatem & fortunas.* Inuidorum. *ut Catonis & Hortenſij.* Inimicorum. *ut Clodij & Craßi.* Q. Metello. *Q. Cæcilio Metello Numidico, qui cũ M. Iunio Syllano Cos. fuit. lege Plutarchũ in Mario, Liuium, & Appianũ.* Ceſſerit. *ut is, cui patriæ ſalus dulcior, quàm conſpectus fuit.* Curarit. *Rhodi Philoſophos audiẽs.* M. illum Scaurum. *Vide Plinij libellũ de Viris illuſtribus.* Vnius Trib. pleb. *Qu. Calidij, Ciceroni pro Plancio: Claudij, Plinio de Viris illuſtribus.* Promulgantibus omnibus. *Trib. pleb. Licet in ſenatu poſt reditũ ſeptem tantum nominarit.* Referente Cos. *P. quidem Lentulo autore, ſed pariter referẽte collega, Q. Metello Nepote.* Comitijs Centuriatis. *Lentulus, inquit alibi, nos Comitijs Centuriatis, quæ maximè maiores iuſta dici haberiq; uoluerunt, accerſiuit in patriam, ut eædem centuriæ, quæ me Cos. fecerant, conſulatum meum comprobarent.*

A priſtina cauſa Reip. *liberè defendendæ.* Antè propoſui. *de conſilio meo, complectendi Pompeij & Cæſaris.* Cœperam exponere. *de quibuſdam inuidis.* Qui confirmatus. *Epilogus ab illis uerbis, Tenebam memoria.* Ante te Cos. *Piſone & Gabinio Coß.* Nunc ab ijs. *Domitio, Catone, Fauonio, & reliquis eiuſdẽ ſectæ.* Sententia. *in Senatu.* Tabellaq;. *ſuffragijs, de quibus plura Cicero lib. 3. de Legibus. Et ſanè Cato, in iudicio Gabiniano diruptis tabellis, de circulo ſe ſubduxit.* Ad conſulendum. *quippe quum ſemel ad R. P. acceßiſſem.* Prætor eſt factus. *Vatinius competitore M. Catone.* Ex ultimis terris. *Hiſpanijs.*

nijs. Laudabuntur ijdem. *Fortaſſe C. Antonius, & is ipſe Vatinius.* Nobiles homines. *Cato, & eius amici.* Suum Publium. *Publium Clodium inimicū meum.* Alium Publium. *Publium Vatinium, ipſius Catonis inimicum. Nec locus ioco carere uidetur, propter Publium mimum, his temporib. celebrē.* Iam gratia eſſet. *Poſt reditum ab exilio. nam & Craſſus in ea re Ciceroni fauit.* Grauiſsimas iniurias. *poſt Catilinæ coniurationē, unde natæ erāt inter eos inimicitiæ.* Gabinij. *de maieſtate, & de pecunijs repetundis rei, poſtquàm ex Syria rediјt.* Et ijdem illi. *Cato, & reliqui.* Et illum inimicum. *Craſſum.* Et eos. *Pompeium, & Cæſarē.* In prouinciam. *in Syriam, & cōtra Parthos.* Defendi in Senatu. *Fortaſſe contra Atteium, et reliquos Trib. pleb. atq; adeò Coſs. Craſſum accuſantes, quòd dirarū obnuntiationē neglexiſſet. Lege epiſt. 8. li. 5. Niſi fortè ſupplicationes aliquas intelligat, quas petijſſet Craſſus, capta Zenodotia Imperator appellatus.* Libera fuiſſent. *per Pompeiū, & Cæſarem.* Beneficijs hominum. *Pompeij, & Cæſaris.* Compellat iniurijs. *Catonis, & reliquorū inuidorum.* Perditorum. *Proditorum potius, ut in antiquis libris legitur: quòd illum ſententia ſua reuocaſſent quidem, ſed poſtea reuocatum ut proditores deſeruiſſent: & in his M. Cato, quem Cicero perditum non appellaſſet.* De me conſilia. *de me quaſi deprimendo conſilia.* Cum præſidijs ijs. *eloquentia, prudentia, & huiuſmodi rebus.* Nunc etiam potentium. *Pōpeij, Craßi, & Cæſaris.* Quòd rogas. *In aliquot libris antiquis eſt principium epiſtolæ.* Ad manſuetiores muſas. *ad dialogos, & huiuſmodi ſcripta, in quibus grauitas orationum non requiritur.*

quiritur. Appius. *Appius Pulcher, Cos.cum* L. *Domitio Aenobarbo.* Licitum eſſet. *Per Tribunos pleb. nam Coſſ. legem curiatam ferentibus, à Tribunis pleb. ſæpe eſt intereſſum.* Legem Curiatam. *Nam Conſuli, ſi legem Curiatam non habet, attingere rem militarem nō licet.* Hoc Egnatio *præceptori meo, ut pleraque omnia, atq; adeò me ipſe, acceptum refero.* Si Curiata lex non eſſet. *ſi ferri per Tribunos pleb. non poſſet.* Se pacturum. *Al. ſe partiturū. Al. ſe paraturum. certe cum collega acturum, ut ea ſibi prouincia daretur.* Succeſſurum. *etiam ſine lege Curiata.* Opus eſſe. *conuenire.* Neceſſe non eſſe. *ſcilicet Conſuli.* Lege Cornelia. *de prouincijs, ut ego arbitror, ordinandis.*

Quoad in urbem introïſſet. *Tunc enim neceſſe erat imperium deponere.* Potuiſſes. *Cuperem, inquit, ut id tu felicitate quadam conſequi potuiſſes, ne, &c.* Eius ordinis. *equeſtris, ex quo erant publicani.*

Hominum. *publicanorum.* Q. Scæuolæ. *cuius Quæſtor Rutilius Rufus damnatus eſt, quòd cum Prætore conſenſerit ſuo, ne publicani aliquid agerent in prouincia ſua Aſia, cui Scæuola ipſe ſolos nouem menſes præfuit.*

BERN. RVT.

Ego ſedente Cn. Pompeio, quum, ut laudaret Pompeium, Seſtius introiſſet in urbem. *Non eſt ad Seſtij quæſturam referendum, ut perperam ſentit interpres: quum fuerit quæſtor Seſtius cum Vatinio Cicerone conſule, ut in oratione in Vatinium apparet. Quæſturam, inquit, petiſti cum P. Seſtio, quum hic nihil loqueretur, niſi quod agebat, tu de altero conſulatu gerendo te diceres cogitare. quære abs te, teneas'ne memoria,*

quum

quum P. Seſtius quæſtor ſit cunctis ſuffragijs factus, tūc te uix, inuitis omnibus, non populi beneficio, ſed conſulis, extremum adhæſiſſe? In eo magiſtratu, quum tibi magno clamore Aquaria prouincia ſorte obtigiſſet, miſſus'ne ſis à me conſule Puteolos? At hæc, quæ nunc commemorat Cicero, iam ipſo ab exilio reuerſo facta fuiſſe indicat, & iam Cæſare non modò conſule facto, ſed uictorias iam pleraſq; adepto, ſex minimum annis poſt Ciceronis conſulatum, illam'que Seſtij quæſturam. quem etiam in oratione pro eo ait, C. Antonij collegæ ſui quæſtorem fuiſſe. Sed, ſi diuinare liceat, quod ſibi in iudicio de ui fauiſſet, laudatum à Seſtio Pompeium non abſurde interpretabimur. Quid, ſi legamus è diuerſo? Quum ut laudaret Seſtium, introiſſet in urbem: uel ut laudaret Pompeius Seſtium. nam Pompeij nomen facile ſuperſcriptum Laudaret uerbo eſſe potuit, gloſſematis uice, indeq; deprauationis origo. Scimus his temporibus, id eſt paulo poſt reſtitutionem Ciceronis, Seſtium de ui reū factum, quod Tribunus plebis forum armatis hominibus obſediſſet. Id quoq; conſtat, morem fuiſſe reos laudandi ab optimis aliquibus uiris ad iudicum gratiam conciliandam: lata tamen pòſt lege à Cn. Pompeio tertium conſule ſublatum: autor Plutarchus in uita Pompeij & Catonis. cuius uerba referre omiſiſſem, ſi non parum cognitam interpreti iſti rem exiſtimaſſem paulo infrà eadem hac epiſtola, ubi de laudatione à P. Lentulo ex Hiſpania Romam reis miſſa loquitur Cicero. Plutarchi uerba ſunt: Iterum male de ſe Pompeius audiuit, quod quum leges ſtatuiſſet, ne pro reis laudes fierent, ipſe ad iudices ingreſſus eſt, Plancum laudaturus. in quo Cato (erat enim ex iudicum numero) aures mani-

bus

bus obſtruens, Non belle, inquit, habere ſeſe laudes præter legem auditurum. Et in uita Catonis: Præterea, inquit, quum Pompeius commendationes, reis dari in iudicijs ſolitas, per legem uetuiſſet; ac poſtea ipſe Munatio Planco commendationem ſcripſiſſet, Cato, qui in ea cauſa iudex erat, quum recitari cœpta eſſet Pompeij commendatio, aures manibus clauſit, legiq; illam prohibuit. Legimus præterea, decurionum Capuæ commendationem eiuſdem Seſtij in illo indicio Romam ad iudices miſſam, in oratione, quam pro eo Cicero habuit. Introiſſet autem in urbem, ideo dixit, quia quum his temporibus præfectus eſſet rei frumentariæ Pompeius, loca cuncta Italiæ obibat, penuriæ ſubuenturus, aut quod ruri per eos forte dies abfuiſſet. Nobis hæc ualde lectio probatur, ita tamen, ſi & alijs placere eam uiderimus, aut in antiquis exemplaribus conſtare. nam & Milonem in eodem iudicio reum à Pompeio defenſum infrà ſcribit Cicero, & in oratione pro Milone non ſemel. Quin etiam Marcello & Philippo Coſs. *Marcellino eſt in omnibus codicibus, præter Aldinos ac Mediolanenſes: itaq; legi oportet ex his, quæ ſuperius epiſtola prima notauimus. ut quemadmodum eo loco in Marcellum temere fuerat Marcellinum mutatum, id hic quoque factum ſit.* Dixiq; eodem teſte alio loco. *Pompeio, non aut Vatinio, aut (ut ſomniauit interpres) Seſtio. Tota enim hæc Ciceronis oratio eò tendit, ut oſtendat ſe imprudentem Pompeij uoluntatis non deſtitiſſe, Cæſarem apertiſſimè inſectari, ipſo Pompeio præſente atque audiente. Nam & alioqui tribunum ſub Cæſare fuiſſe Vatinium, indicat Cicero in oratione contra eum, quum prædicit, ne ſibi in ſceleribus ſuis Cæſarem*

coniungat, multisq́; præterea argumentis. Nil habuit niſi reprehenſionem illius tribunatus. *Illius, Vatiniani accipe potius quàm Clodiani: quum Clodius non Cæſare ac Bibulo Coſs. ſed ſequenti anno Piſone ac Gabinio, tribunatum plebis geſſerit, ut eius flagitia ad infamiam Cæſaris minus pertinerent. Significatur id multis locis, in ea Ciceronis interrogatione, quum ait, eum conſuli uim intuliſſe, ſcilicet Bibulo, quæ nulla Piſoni uel Gabinio illata eſt: quin ſumma coniunctione, uel coniuratione potius, cum tribunis Clodio Clodianisq́ue magiſtratum adminiſtrarunt: quum, ut ſe à Cæſare conſule ſeiungat, præſcribit: quum de nouem eius collegis meminit, in quibus ſi fuiſſet Clodius, non fuit reticendus, ſpretis præſertim ab eo auſpicijs, quæ nouem illis obſeruata dicit: quum ab ipſo Vatinio iam tribunatu perfuncto, reo facto appellatum Clodium tribunum, ne cauſam diceret, quod ſcilicet oſtendit, anno, qui Vatinij tribunatum inſecutus eſt, tribunū fuiſſe Clodium: & quum ait, Quis legatos unquam audiuit ſine ſenatuſconſulto? ante te nemo, poſt te continuò fecit idem in duobus prodigijs Reipub. Clodius. Hæc eo curioſius congeſſimus, quod Appianus aut erraſſe hac in re ipſe, aut Commentatorem iſtum in eum errorem induxiſſe uidetur, ut putet utroſq; ſimul tribunatum geſſiſſe. nec mirum, qui ita Romanas res interdum confuderit, ut Clodium Milonis in conſulatu competitorem ſcribere non dubitaret, Cicerone, Plutarcho, grauiſſimis alijs autoribus contrà nitentibus, illumq́; præturæ, hunc conſulatus eodem tempore candidatos prodentibus. Eodem errore Catonem à Pompeio ad Cyprum Ptolemæumq́; publicandum ait ablegatum, quum id ex alijs conſtet, non modò decretum,*

tum, ſed perfectum etiam, Clodio *tribuno plebis,* Piſone *ac* Gabinio Coſ. De ui, de auſpicijs, de donatione regnorum. *Donata regna* Tetrarchis *regibusq́; dicit, non* Pompeio *aut* Cæſari. *quod ex his uerbis, quæ ſunt in ea oratione contra* Vatinium, *quam hic interrogatio-nem uocat, ſatis arguitur. Quoniam pecuniam aliorum, inquit, deſpicis, de tuis diuitijs intolerantiſsimè gloriaris, uolo ut mihi reſpondeas, feceris'ne fœdera tribunus ple-bis cum ciuitatibus? cum regibus? cum tetrarchis? Id alioqui & Clodio Gabinioq́; ac Piſoni longiore oratio-ne ſæpiusq́; obijcit. ait enim:* Appellati *reges à populo, qui id nunquam ne à ſenatu quidem poſtulaſſent. Item:* Quæ *regio ora'ue terrarum erat latior, in qua non re-gnum aliquod ſtatueretur? quis autem rex erat, qui illo anno non aut emendum ſibi quod non habebat, aut redi mendum quod habebat, arbitraretur? Et mox:* Reges *ap-pellaret, rerũ capitalium condemnatos.* Et *pro* Milone *de* Clodio: Eum, *qui regna dedit, ademit. ut tolerabilius ſit, inuidiam eũ* Cæſari *etiam ex flagitijs* Clodij, *qui ſit eius opera factus* Tribunus, *cõflare uoluiſſe, ſentire, quàm, id quod uideo nimis facile etiam* Egnatium *credidiſſe, colle gas in tribunatu* Vatinium Clodiumq́;. Appianus *quidẽ autor eſt, non modò* Cæſaris *teſtimonio ſubleuatum* Clo-*dium in iudicio uiolatarum religionum, ſed creatũ etiam ab eo tribunum, ut* Ciceronis *conſilia potentiæ paucorũ aduerſantis infringeret. ipſe* Cicero *in oratione de* Pro-*uincijs* Coſ. Traduxit, *inquit de* Cæſare, *ad plebem ini-micum meum.* In *huius loci ſenſu de donatis regnis, quũ mihi inuentum referrem, comperi, ſcripta iam excuſaq́; etiam annotatione noſtra, ab* Egnatio *diligentiam meam eſſe præuerſam: neq; ſolum uideo, ſed etiam planè gau-*

deo,

deo, quòd imprudens in alienam rectam, docti præſertim hominis, opinionem incurrerim. ut hic noſter labor ſi nō inuentionis laudem, at certe confirmationis pondus ſit habiturus. De ui quod ait, ad M. Bibuli incluſionem cæterasq́; iniurias pertinet, quæ in ipſa interrogatione Cicero acerbißimè perſequitur, aperteq́; Cæſarem in aliqua re fuiſſe uiolentiorem dicit. Item ſuprà: Et, ne lege Sempronia ſuccederetur, facile perfectum eſt. *Non aſſentior Egnatio, ut Trebonia lege recipiam. nanq; in Trebonia nominatim referebatur de Gallis Cæſari prorogandis: at in Sempronia quærebatur, quæ prouinciæ deſignandis conſulibus anni eius darentur, quod in Ciceronis oratione aperte patet. nam ne hic quidem ita diſtinguitur, perfectum eſt lege Sempronia, ne ſuccederetur: ſed perfectū eſt, ne lege Sempronia ſuccederetur. Verba pauca præter ea, quæ ſuprà priuſquam in Egnatij notam inciderem, tranſcripta ſunt à nobis, appoſui, ne ſine (quod aiunt) teſte aut ſubſcriptore agerem. At, inquit, qui duas Gallias decernit Coß. duobus, hos retinet ambos. qui autem alteram Galliam, & aut Syriam, aut Macedoniam, tamen alterū retinet, & in utriuſq; pari ſcelere diſparem cōditionem facit. Faciā, inquit, illas prætorias, ut Piſoni & Gabinio ſuccedatur ſtatim, ſi hic ſinat. tū enim Tribunus intercedere poterit, nunc non poteſt. Itaq; ego idem, qui nunc conſulibus ijs, qui deſignati erunt, Syriam Macedoniamq́; decerno, decernam eaſdem prætoriis: ut & prætores annuas prouincias habeant, & eos quamprimū uideamus, quos animo æquo uidere nō poſſumus. ſed mihi credite, nūquam ſuccedetur illis, niſi quū ea lege referetur, qua intercedi de prouincijs non licebit. Et paulo pòſt: Quam ut, qui conſul Calend. Ian. habere*

Ex epiſt. 6.

bere

bere prouinciam debet, is ut eam deſponſam non decretam habere uideatur, fuerit toto in conſulatu ſine prouincia, cui fuerit, antequam deſignatus eſſet, prouincia decreta, &c. Ac, ut omnino diuerſas fuiſſe leges doceam, Sempronia in ſenatu diſceptata eſt, ut ex Ciceronis oratione diſcas: Trebonia apud populum, quod Plutarchus in Catonis uita oſtendit. Deinde, inquit, quum de prouincijs exercituq́; Cæſari prorogandis referretur, non amplius cum plebe egit Cato, ſed ad ipſum Pompeium conuerſus, &c. Vixq́; adduci queo, ut putem legis Semproniæ quæſtionis'que illius Ciceronianæ de prouincijs Coſs. tempore tribunum adhuc fuiſſe Trebonium, qui fuerit Pompeio Craſſoq́; Coß. At tum Philippum, eum nominatim appellando in illa oratione, conſulem innuit: Tuus pater Philippe, inquit, non uno tempore cum ſuis inimiciſsimis redijt in gratiam. Non potui magis in arcem illius cauſæ inuadere. *Quid garrit interpres de ſuſpicione Vectij illius in Cæſarem Pompeiumq́; armati? Ego de Pompeio quidem apud ipſum Ciceronem in oratione in Vatinium legi, de Cæſare etiam apud Appianum, qui tum conſul eſſet, quum Vectij indicium patefactũ eſt. At, quod nunc egiſſe Cicero ſe dicit de Campano agro, quatuor minimum pòſt annis actum eſt, Cæſare in Gallia res gerente. Deniq; Vectij illud indiciũ, exilium Ciceronis præceßit, ut ei minimè fuerit obliuione ſuorum temporum opus.* Sicut & meis temporibus ſcimus. *Catilinæ coniurationem aptius acceperis, quàm Vatinij aut Clodij furores, ut interpres. Sed attẽde, quæſo, quæ ſint cõſecuta. primũ illa furta muliebrium religionũ, qui nõ pluris fecerat Bonã deam quàm tris ſorores, impunitatem ſcelerum eorũ ſentẽtijs aſſecutus, qui,*

Rurſus ex epiſtola 8.

quum,

quum Tribunus pleb. pœnas à ſeditioſo ciue per bonos uiros iudicio perſequi uellet, exemplum præclariſsimum in poſterum uindicãdæ ſeditionis de Repub. ſuſtulerũt. Fuit, quum omnino ita legendum contenderim: Primum ille fur muliebrium religionum, & reliqua: ut Suſtulerunt uerbũ ſententiã clauderet. Mouebar, quod illa furta muliebrium religionum nõ ſunt Ciceronis exilium conſecuta, ſed præceſſerunt. ut diceret, Quum Clodius in iudicium uocaretur, per Tribunum plebis, quia Ciceronẽ ſeditiosè atq; armata (quod dicitur) manu in exiliũ eiecisſet, abſolutum eſſe, aut certe iudicio ſubtractum. quod ferè Plutarchi uerba oſtendere in uita Ciceronis uidebantur: Nec tamen, inquit, ob Ciceronis reditum ſic fractus eſt Clodius, ut quieſceret. nam & poſtea Ciceronem armatis hominibus aggreſſus occidere tentauit, & in domum impetu facto, redemptoribus fugatis lapides & columnas diſiecit. contrà Cicero ipſe nequaquam ſegnis cum magna hominum manu in Capitoliũ profectus, tabulas à Clodio fixas, in quibus res geſtæ tribunatus ſui ſcriptæ erant, ui refixit atq; perfregit. De quo quũ in ſenatu accuſaretur, quod tabulas publicas tribunitiasq́; priuata ui autoritateq́; ſuſtuliſſet, negauit Clodium fuiſſe tribunum, quoniam plebeium magiſtratum patricio homini per leges habere fas non eſſet. quæ ſententia Catoni diſplicuit. Ille enim pernicioſum quidem tribunum, cæterum tribunum cenſebat: aliàs nec profectionem ſuam in Cyprum, nec cætera multa in Repub. geſta ſtare poſſe. Hinc ſequuta eſt inter Catonem & Ciceronem quædam offenſio, non tamẽ quæ in apertam ſimultatem euaderet, ſed quæ beneuolentiæ ſtudium ſignificationemq́; minueret. Sed quum iam Clodianæ contentiones longius pro-

cederent, ac multi, qui abſenti Ciceroni fauerant, reuerſo præſentiq́; inuiderent, ac ipſe Clodius præturam peteret ad omnia perturbanda, tandem à Milone Ciceronis *amico interfectus eſt.* Hæc Plutarchus, idemq́; totidē penè *in* Catonis *uita uerbis.* Sed *quum ea tamen nullam accuſati Clodij mentionem facerent, autoremq́; certum deſiderarem, nolui temere de recepta lectione, quæ tamē nullum ferè haberet ſenſum, immutare. nec cælaui tamen, ut ſiquis eſſet, cui illa non placeret, haberet aliam ſententiam noſtram ueterem, quam ſequeretur, confirmaturus præſertim boni cuiuſpiam ſcriptoris autoritate. tantum abeſt, ut eam penitus reijciamus.* De *tribus ſororibus* Clodij *notatum eſt à* Beroaldo *in commentarijs* Tranquillianis *ex* Plutarcho, *locusq́; hic ex parte illuſtratus.* Seditionem *quidem hanc plerique ad eam, qua ſit à* Cicerone *in exilium ire iuſſus* Catilina, *cæteriq́; conſcij necati referunt.* At, *ſi me ſequare, ad* Clodianam *contra* Ciceronem *potius erit referendum. quam ſententiam noſtram ſancire ueluti uidetur, quod ſuprà ſcriptum eſt:* Nam *neque, inquit, de monumentis meis ab his adiutus es, à quibus debuiſti, neq́; de ui nefaria, qua cum fratre eram domo expulſus. quaſi tentatum ſit iudicium de ui* Clodio *intendere, in quo deſtitutus ſit ab amicis* Cicero: *niſi quod non à* Lentulo, *ſed à* Tribuno *plebis factum idipſum indicat.* His *adnotatis, cum animi angerer, nec mihi ipſe ſatisfacerem, incidi, aliud quærens, in orationis pro* Seſtio *uerba hæc, quæ ſignificant à* Milone *tentatam* Clodij *accuſationem de ui, à ſenatu tamen impeditam.* Milo, *inquit, & uidit, & fecit, ut ius experiretur, uim depelleret, altero uti uoluit, ut uirtus audaciam uinceret: altero uſus neceſſario eſt, ne uirtus audacia uinceretur.* Eademq́; *ratio fuit* P. Seſtij, *ſi minus in accu-*

ſando (neque enim per omnes fuit idem neceſſe fieri) at certe in neceßitate defenſionis ſalutis ſuæ, præſidio'que contra uim & manum comparato. Et *infrà:* Ille, *qui monumenta publica, qui ædes ſacras expugnauit, excidit, incendit, qui ſtipatus ſemper ſicarijs, ſeptus armatis, munitus iudicibus fuit, quorum hodie copia redundans uolitat ædibus, accuſat eum, qui aliqua parte furorem exultantem repreßit. hic, qui eſt ſe tutatus ſic, ut in priuata re deos penates ſuos, in* Repub. *iura tribunatus auſpicia'que defenderet, accuſare eum moderate, à quo ipſe nefarie accuſatur, per ſenatus autoritatem non eſt ſitus.* Et pro Milone: Ille, *inquit de* Clodio, *erat, ut odiſſet primum defenſorem ſalutis meæ, deinde uexatorem furoris, domitorem armorum ſuorum, poſtremò etiam accuſatorem ſuum. reus enim* Milonis *lege* Plotia *fuit* Clodius, *quoad uixit.* Et *infrà:* Tamen *ſe* Milo *continuit, &* P. Clodium *ad iudicium bis, ad uim nunquam uocauit. erat autem lex* Plotia *de ui.* Cælius *libro* VIII. M. Tuccium, *inquit, accuſatorem ſuum poſt ludos* Rom. *reum lege* Plotia *de ui fecit.* Quod mihi liceret, ut eadem cauſa & mihi utilia & cuiuis bono recta defendere. In *eadem, probo, quod alij habent aut defenderem, etiam ſcribendum.* Ne tibi ego idem reponam, quum ueneris, tametſi poſſum uel abſenti. recordare enim quibus laudationem ex ultimis terris miſeris, nec hoc pertimueris. Reponam *eſt, uicem iſtamq́; eãdem moleſtiam reddam, rationis ſcilicet reddendæ, cur eos laudaris, quos antè odiſſes: nec inconſtantiæ crimen pertimueris. in quo pueriliter delirat interpres ille* Creſcentinas. Ex *ultimis uero terris,* Hiſpaniam *ſignificat, in qua cum imperio fuiſſe*

Lentulum ante hæc tẽpora, ſuprà ſcripſit Cicero: *Quũ tu, inquit*, Hiſpaniam *citeriorem cum imperio obtineres, neque* Reſpub. *conſules haberet, ſed mercatores prouinciarum,* Piſone *ſcilicet &* Gabinio Coß. *Hiſpaniam potius quàm* Ciliciam *intelligendam, recordandi uerbum ad præterita pertinens, remotioraq́;, ſuadet, præter id quod ultimas terras dixit.* Reponere *idem ſignificat* Iuuenali: *nunquam'ne reponam* Vexatus *toties rauci* Theſeide Codri? Tametſi ſine ulla mea contumelia ſuſcepiſſet, tuliſſem. *Tamen ſi, puto ſcribi oportere, ne ſenſus corruat. id enim ſpectat,* Quamuis *repentinam, quod extrinſecus intelligit.* Item *ſuprà:* Quanquam *ille perennis inimicus amicorum ſuorũ, qui tuis maximis beneficijs ornatus, in te potißimum fractam illam & debilitatam uim ſuam contulit, noſtram uicem ultus eſt ipſe ſeſe.* Eſt *enim ea conatus, quibus patefactis, nullam ſibi in poſterum non modo dignitatis, ſed ne libertatis quidem partem reliquit.* Quem *ſentiat, in difficili eſt.* Clodium *non arbitror, qui nec fuerit ornatus à* Lentulo, *quum in oratione pro* Milone *inimicum eum* Clodio *dicat* Cicero: *& multò ante ſacrilegium illud notißimum perpetratum: ut ſtultißimum ſit, illa huc, quod interpres fecit, inducere.* At *ne illa quidem, quæ putat* Egnatius, *incenſam* Catuli *porticum,* Milonis *expugnatam,* Q. *q́; etiam* Ciceronis *domum, appetitum* M. Ciceronem, *ad hũc locum ualde pertinent.* Sed *nimirum facilius eſt falſa refellere, quàm uera inuenire.* Videbis *tamen lector, num* Catonem *illum tribunum, à quo tentatam* Lentuli *prouinciæ abrogationem ſuperioribus literis apparuit, fortè intelligat: qui & quibus* Lentuli *beneficijs fuerit ornatus, & quos alios amicos ſuos læſerit,*

ſerit,quæq; ſcelera conatus ſit,dicere pro certo nondum poſſumus.niſi forte id eſt,cuius ueſtigium apud autorem Liuiani compẽdij etiam'num reſidet, libro 105. Quum M.Catonis Tribuni plebis,inquit, interceßionib. comitia tollerentur,ſenatus ueſtem mutauit.Neq; uero hic eſt Cato Vticenſis, qui Tribunus fuit Syllano & Murena Coß.ut ex Cicerone pro Seſtio, Salluſtio,Plutarcho,cæteris conſtat,quinq; minimũ antè annis.quidã ei C.prænomen tribuunt.Liuianam hiſtoriã cõfirmare uidetur Cicero ad Q.fratrem:Itaq; Cato,inquit,concionatus eſt,ſe comitia haberi non ſiturũ, ſi ſibi cum populo dies eſſent exempti.Nam,nec alioqui Egnatij ſentẽtiã, ut de Fuſio tribuno ac uiolatæ religionis iudicio per anticipationẽ accipiatur,ſat probo:lectionem'ue,quam is nouam inuehit. Quum etiam Cæſar, rebus maximis geſtis, ſingularibus ornatus & nouis honoribus ac iudicijs ſenatus. *Supplicationes intelligit, bone interpres, quas rebus Gallicis nuntiatis, ei decretas Plutarchus ſupra morem oſtendit.Hæc ubi ſenatui renuntiata ſunt,inquit in Cæſaris uita, per ſacrificia indictasq; ſolennitates quindecim dierum ſupplicatio, quantum una in uictoria nec dum ſuperiori tempore obtigerat,dijs immortalibus decreta eſt. Nam prouinciæ quidem prorogationem apud plebem rogatione tribuni Trebonij impetrauit,eodem autore.De ſupplicationibus uero Cæſari nouo numero dierum decretis à ſenatu, itemq; honoribus alijs, Cicero in oratione de Prouincijs conſularibus inquit: C. Cæſari ſupplicationes decreuiſtis numero, ut nemini ullo ex bello,honore,ut omnino nemini.Itẽ:Supplicationem XV. dierum decreui ſentẽtia mea.Reipub. ſatis erat tot dierum, quot C. Mario. non erat exigua*

eadem dijs immortalib. gratulatio, quæ maximis bellis. ergo ille cumulus dierum hominis eſt dignitati tributus. Et mox: An reditus in patriam habet aliquam offenſionem? utrum apud populum, à quo miſſus eſt? an apud ſenatũ, à quo ornatus eſt? Et infrà: Ego uos intelligo P. C. multos decreuiſſe honores eximios C. Cæſari, & propè ſingulares, quod ita meritus erat. gratis etiam, ut quàm coniunctiſſimus huic ordini eſſet. Et mox: Vt C. Iulius omnibus à Senatu eximijs ac nouis rebus ornatus, &c. multisq; preterea locis, ubi non eadem modo ſententia, ſed uerbis propè ijſdem de ſtipendio, de decem legatis, de ſupplicationibus decretis uſum eum uidemus, & in oratione in Piſonem, & pro Cornelio Balbo, & in epiſtola etiam ſuprà penè proxima. Nunc ab his, quibus tuendus fuerat, derelictus. Non intelligo Cæſarem aut Pompeium, ut interpres: ſed eos, quos & antè oſtendit, uel innuit potius, quum ait: Dignitatem quidem illam conſularem fortis & conſtantis ſenatoris, nihil eſt quod cogitemus. amiſſa eſt culpa eorum, qui à ſenatu ordinem coniunctiſſimum & hominem clariſſimum abalienauerunt. Vereor autẽ, ne Catonem fortè Catonianosq; ſentiat. eos certe, quicunq; tandem fuerint, ait inuidendo effeciſſe primum, ut Pompeius ſenatum derelinqueret: tum ut ſi quis cauſam ſenatus bonorumque ſuſciperet, non tam bono Reipublicæ lætarentur, quàm eum inimicum futurum uiris improbis, audacibus tamen potentibusq;. idque non uultu ſolum oſtendere, in quo fingere ſe cauſari poſſent, ſed iudicijs rebusq; ipſis apertiſſimè ab eis patefactum eſſe, bonos uidelicet bonorumq; fautores damnando improbandoq;, pernicioſos ciues fouendo abſoluendoq;. ut iam nihil aliud quærere uideantur,

quàm

quàm ut bonis alijs inter metum inuidiam'que ac diſcrimina magna uerſantibus, ipſi in aliorum ruinis calamitatibusq; optimi ac ſapientißimi exiſtimentur. Quod & tempeſtate noſtra ſæpißimè, mihiq; etiam ipſi (ſi parua licet componere magnis) non ſemel contigit. Itaque alio more uiuendum ait Cicero, aliudq; iam uideri eſſe ſapientis, ſcilicet ita meminiſſe publicæ dignitatis, ut non obliuiſcaris propriæ ſalutis: quum ſit extremæ dementiæ (hoc enim illud ipſum eſt, quod ingemiſcit Salluſtius) fruſtra niti, neque aliud fatigando, quàm odium, quærere. Ut Catonem notari putem, facit, quod ſuprà ex Plutarcho uidimus, ſimultatem inter eos ortam, propterea quòd Cicero Clodianas Tribunitias tabulas refixiſſet. Ut non cenſeam, quod ſubijcit, ornatum à ſe Catonem contra Vatinij petitionem præturæ. Cæſarem quidem Pompeiumq; non innui, id argumento eſt, quod ait, ubi de reconciliatione paulopòſt agit cum Craſſo. nam quum Pompeium & Cæſarem intercеßiſſe ad reconciliationem eam dicat, quorundam tamen maleuolentiam taxat, deq; eis ait: Quidam homines, & ijdem illi, quos ſæpe nutu ſignificationeq; appello: ad hunc ſcilicet ſuperioresq; quoſdam eiuſdem occultæ ſententiæ locos reſpiciens. Seſe, ſi licitum eſſet legem Curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega prouinciã: ſi Curiata lex non eſſet, ſeparaturum eſſe cum collega. *Probo, ſe pacturum, quod & interpres. Licitum eſſet uero, id eſt, ſi potuiſſet, ſi non eſſet impeditus. id enim ſignificat licere, nõ quod per leges tantum, ſed per homines quoq; atque alia impedimenta facere non uetere. Curiata lex non eſt hoc loco certa quædam lex, quæ uniuerſam iſtam in prouinciam ſuccedendi rationem complecteretur, ut*

Curiata lex

ſentit interpres : nec quæ eſſet multo antè generalis (ut noſtrati uerbo utar) conſtituta : uerum moris fuit, prouincias lege Curiata ſortiri, id eſt, Curiatis comitijs de ſortitione prouinciarum ſingularum ferri. Leges enim etiam ſingularia decreta ſcitaq; appellauere. Id animaduerti nuper placuiſſe ante nos, ac latius diſputatum Egnatio: ut & ferè quod ſequitur. Legem Curiatam conſuli ferre opus eſſe, neceſſe non eſſe. *Vide, ne deſit ſibi: ut ſit, Sibi neceſſe non eſſe. Quaſi dicat, quamuis conſules in prouincias ire, niſi ſortitis eis lege curiata, non poßint ſoleant'ue, ſibi tamen, quod iam decretam ſenatuſconſulto prouinciam haberet, non eſſe neceſſe ſortiri.* Lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introiſſet. *Non dubito, quin Quoad ſcribi oporteat, hoc ſenſu: Poſtquam exiſſet urbem, continuo cum imperio futurum, donec in urbem reuerteretur. id enim lege Cornelia cautum eſſe, ut, quumprimum urbe egreſſus eſſet is, cui prouincia decreta eſſet, imperiũ quoad in urbem repedaſſet, obtineret. Non, ut ſomniauit Vbertinus iſte. Subieci appoſitiſsima iuriſconſultorum uerba, quod Egnatium quoq; hic tantũ addubitãtem intueor. Vlpianus in Pãdectis Iuſtiniani, quo loco de Proconſulis officio pertractatur. Proconſul ubiq; quidẽ proconſularia, inquit, inſignia habet, ſtatim atq; urbẽ egreſſus eſt. poteſtatem autem non exercet, niſi in ea prouincia ſola, quæ ei decreta eſt. Martianus addit: Omnes proconſules ſtatim, quum urbem egreßi fuerint, habent iuriſdictionem, non contentioſam, ſed uoluntariam. ut ecce manumitti apud eum poſſunt tam liberi quàm ſerui, & adoptiones fieri. Apud legatum uero proconſulis nemo manumittere poteſt, quia non habet iuriſdictionem talem.*

talem. Idem Vlpianus: Proconſul portam, inquit, Romæ ingreſſus deponit imperium. Ac tametſi legis Corneliæ non meminerint, non abſurde tamen eam accipies, de qua Cicero infrà ad Appium: Sed eò, inquit, diſceßiſti, quò ego te ne perſequi quidem poſſem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege, ut opinor, Cornelia conſtituti eſſent. Item: Cenſui ſumptus legatis quam maximè ad legem Corneliam decernendos. Meminit, opinor, & pro Rabirio, & Plutarch. in Sylla, quam de gubernatione ciuitatum uocat, ob ſeditionem Puteolanã latam. Nam & paulopòſt, Quoad ſine lege curiata tibi ſuccedatur. Legi malim, quàm Quod. Item, Et quid ſententiam oſtendere, & quid feceris defendere. Latina honeſta propria loquutio, quod feceris, non, quid. error tamen idem haud longè repetitus. Facilitate autem, quid uellem, conſequi potuiſſes. Quod enim ſcribi debuit.

Vlpianus.

EX POSTER. EIVSDEM.

Quanquàm ille perennis inimicus amicorum ſuorum, noſtram uicem ultus eſt ipſe ſeſe. Aſtipulatur nobis Cicero ad Atticum. ſignificat enim accuſatum Catonem hunc. Ad tertium, inquit, Non. Quintil. Suffenas & Cato abſoluti, Procilius cõdemnatus. Ex quo intellectum eſt, tres Areopagitas ambitum, comitia, interregnum, maieſtatem, totam deniq; Remp. flocci non facere. Et proxima epiſtola: De C. Catone, lege Iunia & Licinia ſcis abſolutum. Fuſia ego tibi nuntio abſolutum iri, neq; patronis ſuis tam libentibus, quàm accuſatoribus. Is tamen & mecum & cum Milone in gratiam redijt. Et ſequenti: Catone, inquit, præſertim abſoluto. Et ad Q. fratrẽ: Vt etiã Catonis rogationibus de Milone & Lentulo

li:4 ep: 14 et 15.

tulo reſiſtamus. Quæ autem hoc loco ad finem priore noſtra editione notata ſunt, de Egnatij ſentẽtia nõ probanda, errore operarij è ſuo loco remota huc immigrarunt, ſubſcribi ea uolumus ei loco, qui eſt de fure muliebrium religionum, in hæc uerba: Primum ille fur muliebrium religionum, qui nõ pluris fecerat Bonã deam, quàm tres ſorores, impunitatem ſe ſcelerum ſententijs eorũ aſſequutus, qui, quum Trib. pl. pœnas à ſeditioſo ciue per bonos uiros iudicio perſequi uellet, exemplum præclariſſimum in poſterum uindicandæ ſeditionis de Repu. ſuſtulerunt. Cuius noſtrum ſenſum fulcimus ipſius Ciceronis autoritate ad Atticum libro 4. epiſtola III. ubi enumeratis Clodij multis in ſe ſuosq́; audacijs atq; ſceleribus, ſubijcit: Ille, omnium uocibus quum ſe non ad iudicium, ſed ad ſupplicium præſens trudi uideret, omnes Catilinas Sicinioſq́; poſtea reddidit. Et in eadem: Publium reum, niſi antè occiſus erit à Milone, fore puto. Et ad Q. fratrem: Multa feci uerba de toto furore latrocinioq́; P. Clodij. eum tanquàm reum accuſaui, multis & ſecundis admurmurationibus cuncti ſenatus. ubi multa agitata in ſenatu, de iudicio uiolatæ religionis in Clodium conſtituendo.

Neq; Hercule in ijs ipſis rebus, quæ quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia neceſſariæ, tamen à me minimi putabantur, in meis damnis ex autoritate ſenatus reſarciendis. Ad Atticũ: *Deinde, inquit, Coſſ. porticum Catuli reſtituendam locarunt, illam porticum redemptores ſtatim ſunt demoliti libentiſſimis omnib. nobis ſuperficiem ædium Coſſ. de conſilij ſententia æſtimarunt ſeſtertium uicies. cætera in re ualde liberaliter. Tuſculanã uillam quingentis millibus: Formianũ ſeſtertijs ducentis quinquaginta millibus. quæ* eſtim

li. 4. ep. 2.

æſtimatio non modò uehementer ab optimo quoq; , ſed etiam à plebe reprehenditur. Dices, *quid igitur cauſæ fuit?* Dicunt *illi quidem, pudorem meum, quod neq; negarim, neq; uehementius poſtularim.* Sed *nõ eſt id. nam hoc quidem etiam profuiſſet.* Verum *ijdẽ, mi* T. Pomponi, *ijdẽ inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pennas inciderunt, nolunt eaſdem renaſci.* Et *alia epiſtola:* Nam Milonis *domum, meãq; in* Ceramio *pridie* Idus Nouembris *expugnare & incendere conatus eſt, ut palàm hora quinta cum ſcutis homines eductis gladijs, alios cum accenſis facibus adduxerit.* Et *aliquanto pòſt:* Propoſita Marcellini *ſententia, quam ille de ſcripto ita dixerat, ut totam noſtram cauſam areæ, incẽdiorum, periculi mei iudicio cõplecteretur, eaq́; omnia comitijs anteferret, proſcripſit, ſe per omnes dies comitiales de cœlo ſeruaturũ: quod ſcilicet iudicium illud eſt, quod à ſenatu impeditum conqueritur.*

De ui, de auſpicijs, de donatione regnorum. Idem *ad* Atticum: Feſtiue, *mihi crede, & minore ſonitu, quàm putarã, orbis hic in* Republica *eſt conuerſus: citius omnino quàm potuit. id culpa* Catonis. *ſed rurſus improbitate iſtorum, qui auſpicia, qui* Aeliam *legem, qui* Iuniam *&* Liciniam, *qui* Cæliam *&* Didiã *neglexerunt, qui omnia remedia* Reipub. *effuderunt, qui regna, qui prædia* Tetrarchis, *qui immanes pecunias paucis dederunt.* Nondum *enim arbitror eadem hæc à* Piſone *&* Gabinio Clodioq; *admiſſa, ſed de* Cæſare *&* Vatinio *loqui.*

Seſe, ſi licitum eſſet legem Curiatam ferre, ſortiturum cum collega. *Cicero in eiſdem illis ad* Atticum *epiſtolis, quibus nihil ſimilius huic operi inuenias:* Appius, *inquit, ſine lege, ſuo ſumptu in* Ciliciam *cogitat.*

DOCTI CVIVSDAM.

Ille perennis inimicus. *Clodium ſignificare uidetur, qui peſtis & uenenum optimi cuiuſq; fuit. eum Cicero ſubinde in orationibus cõuicijs premit.* Cum Appio eſſe in gratia. *Appius fuit Pulcher cognominatus, de quo Plutarchus multa ſcribit. Cum hoc Cicero ſimultatem olim habuit, à quo tamen placatus, in gratiam redijt.* Domo expulſus. *Cicero in orationibus pro Milone, in Piſonem, & alijs, commemorat ſe cum fratre armata manu Clodij reiectum eſſe. de quo lege Plutarchum in eius uita.* Arcem illius cauſæ inuadere. *Illuſtri uſus metaphora, ſignificat ſe cauſæ ſummam & ſtatum impugnaſſe. Hoc opinor Fabius dicit in ſuis Inſtitutionib. Rhetor. cardinem rei.* Stomachum facerent. *Facere ſtomachum eadem ferè metaphora & figura prouerbiali dicimus, qua mouere bilem: hoc eſt, ad iram, ad furorem & inſaniam aliquem concitare.* Quales in Repub. *Similis ſententia apud Herodianum, à Politiano ſic reddita: Solēt enim pleriq; homines uitam principis æmulari. Porro principes non intelligit, quos uulgus habet imperatores, ſed qui dignitate & potentia alijs antecellunt.* Deſipientem ſenectute. *Athenienſium Reipub. adminiſtratio incumbebat in eos, qui longa ſenectute inſignes erant: quales fuerunt Areopagitæ, qui ſicarios iudicare, & ipſam Rempubl. grauiſsimè adminiſtrare conſueuerunt. Plura Budæus in Pandect.* Huc acceſsit. *Oratione pro M. Marcello Cicero mirificè laudat clementiam & liberalitatem Cæſaris, à quo cum antè in acie Pharſalica cecidiſſet Pompeius, & uniuerſus ſenatus urbe ceſsiſſet, ipſe tamen Cicero in urbem eſt reuocatus.*

Areopagitarum officium apud Athenienſes.

PHIL.

PHIL. MELANC.

Periucundæ mihi fuerunt. *Epiſtola eſt ampliſſima & rebus & uerbis. Status epiſtolæ eſt*: Remitto aliquid *de libertate, ſed ita tamen, ut hoc ipſum putem expedire* Reipublicæ. R*atio huius remiſſionis eſt.* Maior: Nõ *ſemper idem ſentiendum eſt, ſed flectenda ſentẽtia ad utilitatem* Reipublicæ, & *propriam ſalutem.* Minor: Ego *non potui ſine periculo ſalutis & famæ retinere libertatẽ, quia fui initio liber in loquendo, ſed poſtea* Pompeius *de me queſtus eſt.* Item: *Nihil proficerem, quia ſolus pugnarem fruſtra, poſtquam conſenſus bonorum diſſilijt, me nemo adiuuat, mihi inuiderunt ſtatim in reditu.* In mi*nore maxima pars epiſtolæ conſumitur.* Item: *Principes illi ſunt tolerabiles, & coniunctio eorum proderit* Reipublicæ. *Concluſio: Ergo concedendum eſt mihi, ſi aliquantulum de libertate remitto. Eſt autem epiſtola generis deliberatiui, uel iudicialis:* Honeſtum'ne *ſit aliquid remittere de libertate dicendi in* Republica. Periucundæ mihi fuerunt, &c. *Exordium à commemoratione officij ſui, quantum debeat* Lentulo. *ac ſequitur comparatio: Si præſens affuiſſes, maiorem fructum cepiſſes.*

In eis uero ulciſcendis. *Clodium & Clodianos intelligit.* Certiorem te per literas. N*arratio, in qua ponitur propoſitio:* Non *tam acriter pugno, quàm antea ſolebam.* Ego me Lentule, &c. C*auſa conſilij: Quia in* Repub. *non potuit obtinere quod decuit, tenuit igitur pro opportunitate temporum quod potuit: ſeruiuit tempori.* V*idendum eſt enim cuilibet, quid obtinere poſſit. Et addit rationem, &c.* Ex autoritate ſenatus. Q*uia reuerſus* Cicero *ab exilio, petijt ut ædes quæ à* Clodio *erant demolitæ, rurſus ædificarentur.* In omnibus

meis

meis ſententijs. *Ego dicebam liberas ſententias, non attendens Pompeium offendi. Et eſt adhuc illa pars minoris, quod Pompeius de eo ſit queſtus.* Ego ſedente Cn. Pompeio, &c. *Narratio, quæ res offenderit Cæſarem & Pompeium, uidelicet de agro Campano.* In arcem illius cauſæ. *Hoc eſt, dixi illa quæ maximè erant dicenda in ea cauſa.* Hæc cum ad me frater pertuliſſet. *Concluſio illius periculi: Faciendum mihi fuit, ut uiderer etiam gratus Pompeio. Itaq; aliquid remiſi, Pompeij cauſa.* Cum ipſa quaſi Repub. collocutus ſum. *Proſopopœia, quæ reddit totam rem illuſtriorem.*

Narratio.

Ego ſi ab improbis. *Ratio, quare cedat Pompeio & Cæſari: quia mediocris ſtatus ferendus eſt.* Quales in Repub. principes. *Eadem ſententia eſt in Philoctete Sophoclis,*

Sophoclis carmen.

πόλις γὰρ ἐστὶ πᾶσα τῶν ἡγουμένων. *Et Claudianus inqt:*

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Claudianus.

Tenebam memoria nobis. *Antitheſis: Illa forma Reipublicæ à me conſtituta, mutata eſt. Iſocrates ad Nicoclem,* ὅτι τὸ τῆς πόλεως ὅλης ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσιν.

Iſocrates.

Sed attende quæſo. *Hæc omnia eò pertinent, quod dicit: Conſenſus ſenatus eſt diſſolutus: multa fiunt iam impunè.* Illa furta. *Intelligit furtiuum ingreſſum P. Clodij in ſacellum Bonæ deæ, in quod alioqui ſolis matronis ingredi licebat.* Eorum ſententijs. *Pompeij uidelicet, & ſimilium.* M. illum Scaurum. *Quia M. Scaurus iurauit in legem pernicioſam.* Tabellaq; docuerunt. *id eſt, in ſuffragijs ſcriptis in tabella. Inde lex Tabellaria, quæ ſignificabatur in tabula.* Nam de Appio quod ſcribis. *Alia cauſa, continens excuſationem, quare defenderit Vatinium inimicum, uidelicet odio Clodij,*

dij, in gratiam Cæſaris. Ego cum mihi cum il-lo, &c. *Alia cauſa, quòd in Pompeij gratiam reconciliatus ſit Craſſo.* Sed cum incluſum illud odium, *Format enim natura prius nos intus, ad omnem fortunarum habitum.* Quamobrem eius cauſam. *Epilogus, continens breuem repetitionem eorum quæ hactenus commemorata ſunt.* Neq; permanendum in una ſententia. *Locus communis, excuſatio inconſtantiæ.* Quamobrem ut paulo antea poſui. *Epilogus, repetens breuiter cauſas, quibus moueatur ad conciliandam gratiam Cæſaris.* Q. frater meus legatus eſt Cæſaris. *Legatus non ſemper ſignificat nuntium, ſed etiam utplurimum in Cicerone uicarium, quem & uulgò Locumtenentem uocant: quia proconſules Romæ poterant amicos ſuos creare legatos. Ita Q. Cicero fuit legatus Cæſaris in Gallia: id eſt, habuit aliquam prouinciam, aliquas copias quas gubernaret.* Præſidijs ijs. *Ingenij uidelicet, & diligentiæ.* Apertum & ſimplicem. *Simplex non ſignificat ſtultum, ſed rectum ingenium: & eſt contrarium peruerſo & fucato. Et ita debent eſſe heroum ingenia: ſicut etiam ſunt Leones, qui nihil fucatè, ſed omnia apertè agunt.* Sed quocunq; tempore. *Apoſtrophe ad Lentulum, in qua ſua illi officia defert.*

Quòd rogas, ut mea tibi ſcripta. *Cicero ſcripſit tres libros Carminum de ſuo conſulatu, ſed eos non edidit: de quibus, & item de alijs ſuis ſcriptis hic Lentulo ſcribit.* Sed quia uerebar. *Ideo non edidi, quia uerebar non inimicos quos perſtrinxi, ſed uerebar ne bene meriti à me præteriti offenderentur.* Quæ ad me de tuis rebus. *De rebus domeſticis Lentuli, & alijs*

Eiuſdem Philip.

lenio

leuioribus negotijs. Lege Curiata. *ſcilicet de prouincijs.* Prouinciam habere. *Aliud eſt imperium habere, aliud habere prouinciam. Habere prouinciam, eſt tantum præeſſe prouinciæ.Habere imperium,eſt habere ius etiam conſcribendi exercitus.* Literas de publicanis. *Publicani fuerunt apud Romanos,equites,& nobiles uiri.*

Prouincia here. Imperiu here. Publicanj.

VET. COD.

Facis tu quidem abundantia quadam amoris in me tui. Si hoc tempore omni quo diſiuncti fuimus, & unà & Romæ fuiſſemus. Cum exercitu obtinere,uictoriæ,ut debeo,lætor. Noſtram uicem ultus eſt ipſe ſeſe. Non tam magna mercede,quàm ego maximo dolore cognoram. Et reſcribam tibi ad ea quæ quæris.

N.Scæſ. Certiorem te per literas ſcribis eſſe factum.*Hic alterius eſt principium epiſtolæ.* Cum Cæſare & Appio eſſe in gratia,&c. Aut occulta nonnullorum odia,aut obſcuriora in me ſtudia cernebam. Tota uero(fateor quidem) interrogatio mea nihil habuit. Quin etiam Marcellino & Philippo conſulibus. Vbi multa de mea ſentẽtia queſtus eſt Cæſari. Et cum tamen Pompeius ad me cum mandatis Bibulum miſiſſet. Cæterorum hominum quos iã debes ſuſpicari. Sed multo illud magis, quod inimicũ,meum autẽ,meumq; imò uero legũ. Summã feci cogitationẽ mearum omniũ rerũ. Et nõnullis alijs accidiſſe ſcimus. Tenebã memoria nobis cõſulibus ea fundamẽta iacta ex Calẽdis Ianuarijs.Et ſi accuſandi ſunt,ſi qui pertimuerunt,

runt,reprehendendi etiam magis,ſi qui timere ſe ſi mularunt. Declararíq; maluerim,quanta ui eſſe potuiſſem conſenſum bonorum,ſi hi pro me ſtante pugna non reliquiſſent. *Alij codices,Pugna non reſtitiſſent.* Recreatis enim bonis uiris conſulatu meo. *Alij codices habent,Conſulatu eo : nonnulli,Conſulatu tuo.* Qui cum Tribunus plebis Lentulus pœnas à ſeditioſo ciue per bonos uiros iudicio perſequi uellet. Et egregia cum animi alacritate affuerint. Aut quidem etiam ſuſpicabantur.

Quibus ornem Cæſarem, quaſi deſciſſerim priſtina cauſa. Non offendes eundem bonorum ſenſum Lentule quem reliquiſti, qui confirmatus conſulatu noſtro, nunquam poſtea interruptus, afflictus recreatus abs te totus eſt. Nunc ab ijs à quibus tuendus fuerat,derelictus ſenatus. Cũq; cum nec perſuadendo nec rogando, nec cogendo regi poſſe uidiſſet. Ne rempub.implicatus tenerem. Tamen memorandus uideretur,tametſi poſſum, licet abſenti. In quo poſſem eorum animos non mediocriter laceſsitus, leuiter repungere. Habes de Vatinio,cognoſce nunc de Craſſo. Sed cum diſputantem & non laceſſentem laceſsiſſet. Quamob rem,ut paulo ante propoſui, ſi eſſent omnia mihi ſolutiſsima, tamen in republica alius non eſſem, ac nunc ſum. Quæ maxime cum mihi, tum multum etiam Reipub. rationibus putem conducere. Itaque eius cauſa, omni etiam gratia, quæ ſumma eſt, & opibus quas intelligis eſſe maximas,ſic fruor,ut meis.

Quod rogas, ut mea tibi ſcripta mittam, &c. N. *Scæl.*

Alterius epiſtolæ principium, quod non diſplicet, cum quod ea, quæ præcedunt, finem oſtendere uidentur, tum uero, quòd hæc incipienti epiſtolæ ſimilia uerba continent. Sed librorũ uetuſtas in hoc fidem præſtare poteſt, à quibus haud ſatis tuto diſſentiendum arbitror. Sunt enim teſtes & erunt ſempiterni meritorum erga me tuorum, meæq; pietatis in te. Ea ut ante mihi curæ ſunt, meq; nolim admoneri, rogari uero ſine magno dolore uix poſſum. Se acturum eſſe cum collega, tibiq; ſucceſſurum. Lege Cornelia imperium habiturum, quod in urbem introiſſet. Sunt etiã qui ſi diſcedas. Facilitate autem, quod uellem, quod conſequi potuiſſes, nec eius ordinis quẽ ſemper ornaſti, rem aut uolũtatem offenderes, & quod equidem non deſinam etiam tua decreta defendere. Id etiã ſi difficile eſt, tamen mihi uidetur intereſſe prudentiæ tuæ.

IN EPISTOLAM

VLTIMAM.

Cur enim tibi hoc &c.

VICTORIVS IN POSTER.

Cur enim tibi hoc n.g.n. *Iam accuratè olim de hac re diſputauimus, totq; argumentis ſententiam noſtrã confirmauimus, ut nihil nunc addere poßimus, neque etiam neceſſarium eſſe exiſtimemus.* Nam quod putant *nonnulli, ſe exemplis ijs (quibus declararunt aliarum quoque epiſtolarum initia ex titulis pendere) quod uolunt comprobaſſe, nullam uim habet: neque enim nos id negamus: Sed quod tunc docuimus, ſententiam illam frigidam eſſe arbitramur. nunquam autem nobis obſcurum*

fuit

fuit, quoſdam ſenſus in principijs epiſtolarum ex titulis pendere, nam ille etiam huiuſcemodi eſt,

CVRIVS M. CICERONI SVO SAL. S. V. B. *ſum enim* χρήσει μὲν *tuus:* κτήσει δὲ Attici *noſtri. Illud denique ſuſpicionem nobis hanc mouit, quòd totam epiſtolam ante ad exitũ perueniſſe uidemus, quàm aliquid epiſtola dignum in ea expoſitum ſit. Aliud denique eſt, quod hic deſideramus, & quod facit, ut non paruam partem ipſius amiſſam eſſe credamus.*

PAVLVS MANVTIVS.

Cur enim tibi hoc non gratificer, neſcio. *Senſus horum uerborum ex titulo pendet: cum enim ita inſcripſit,* VALERIO IVRISCONSVLTO, *ſubiunxit, nam cur te iuriſconſultum non appellem, neſcio, etiam ſi iuriſconſultus ualde non ſis. iocans uidelicet cum eo familiarius, quod etiam in reliqua epiſtola facit. & libro tertio* 31. *ad Appium ſcribens, L. Valerium, inquit, iuriſconſultum ualde tibi commendo, ſed ita etiam, ſi non eſt iuriſconſultus. Quoniam autem ſunt, qui huius epiſtolæ initium deſiderari potius, quàm eſſe hoc, quod legitur, exiſtiment: aliud huic ſimile Ciceronis exemplum ex epiſtolis ad Atticum ſcriptis afferemus. ita igitur libro* III. 49. M. T. C. S. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO. *Quod quidem ita eſſe, & auunculum tuum functum eſſe officio, uehementiſſime probo. Quorum uerborum ſenſum hic quoq; ex titulo regi, nemini eſt obſcurum: dicit enim ſe probare ita eſſe, id eſt, cum ab auunculo adoptatum, & hæredem factum, appellari non, ut antea, T. Pomponium Atticum, ſed (ut in adoptionibus fieri ſolebat, in quibus eius, qui adoptabat,*

& prænomen, & nomen, & cognomen, & aliquando etiam agnomen ij, qui adoptabantur, ſumebant, nomen, quod ante habuerãt, deriuãtes, ut in anum deſineret: cognomen tamen ſuum, ut antea fuerat, retinebant: ſed poſt eius cognomen ponebant, qui adoptarat, ſi modo id ille habuiſſet) Q. Cæcilium Q. F. Pomponianum Atticum: ut nemo iam de epiſtola ad Valerium dubitare poßit.

Partim te ſuperbum eſſe dicunt, quòd nihil reſpondeas, partim contumelioſum, quòd male reſpõdeas. *Iocus eſt in his uerbis et abſtruſus, & elegãs: uult enim innuere, ideo nihil eum reſpondere, non quòd ſuperbus ſit, ſed quòd aut eum nemo conſulat, cum homines bonum iuriſconſultum non exiſtiment, aut ſi quis conſulat, nullum auferat reſponſum ob eius ignorãtiam: ideo autem male reſpondere, non quòd contumelioſus, ſed quòd imperitus, & indoctus.*

GYB. LONG.

Iocus quidẽ in Valeriũ, ſed urbanus, quiq; aculeum in animo Valerij relinquat. ſed is tamen figuratus ab aliorum teſtimonio, ne nouas cauſas contumeliæ excitet.

BAPT. EGNAT.

Cur enim tibi hoc nõ gratificer. *Valerium iuriſconſultum irridens, hortatur ad domum reuiſendam, & ſuos: ne ſolus ibi eſſe uelit, ubi ſapiens inter inſipientes uideatur. Futurum autem id planè teſtatur, ut cum domum reuiſerit, propter tam longam abſentiam agnoſcat neminem.* Nihil reſpondeas. *Hoc peculiare iuriſconſultorum eſt uerbum, ut dicantur ijs reſpondere, qui eos conſuluerint. unde eſt illud apud Pomponium de Origine iuris, quod ante tempora Auguſti ius non dabatur à principibus publice reſpondendi, ſed qui fiduciam*

ciam ſtudiorum ſuorum habebant, conſulentibus reſpon debant: neque reſponſa utique ſignata dabant, ſed plerunque iudicibus ipſis ſcribebant. primus hoc Auguſtus *cauit, ut ex autoritate ſua reſponderent, quo maior iuri autoritas accederet. ſed* Adrianus Imperator, *cum uiri prætorij peterent, ut ſibi liceret reſpondere, reſcripſit,* Hoc *non peti, ſed præſtari ſolere. & ideo ſi quis fiduciã ſui haberet, non ſe id prohibiturum, quo minus populo reſponderet.* Conceſſum *hoc eſt* Maſſurio *denique* Sabino *à* Tiberio *principe, qui grandis natu, quinquagenarius uidelicet, in equeſtrem ordinem receptus eſt, propter ſcientiæ opinionem.*

SEBAST. CORRADI.

L. Valerio iuriſconſulto. *Epiſt. prima lib. 3.* Gratificer. *ut te iuriſconſultum appellem.* Reſpondeas. *Conſulas, uel des conſilium, dicerent noſtrates iuriſconſulti.* Poſsimus ſaluum te ueniſſe gaudere. *Verba ex Comicis, præſertim ex Plauto ſumpta.* Tanquam Vlyſſes, cognoſces tuorum neminem. *ille quidem ſimulatione utens, ſed tu ſuperbè deſpiciẽs. Sed nec Vlyſſes primo patriam recognouit.*

BERN. RVT.

Neq; in Apuliam tuam accedas, ut poſsimus ſaluum te ueniſſe gaudere: nam, illô ſi ueneris, tanquam Vlyſſes, cognoſces tuorum neminem. *Arrogantiam Valerij per iocum pungit. hoc enim dici arbitror: Tam te iſta tua iuris prudẽtia diuturniorq; peregrinatio ſuperbũ reddidit, ut ſi in Apuliã ueneris, ullum ex amicis tuis dedigneris agnoſcere: ut nemo gratulaturus tibi ſit ſoſpitẽ aduentũ tuũ. Alioqui ſuos agnouit Vlyſſes, incognitus eis ipſe. ſimulauit tamen neminem agno-*

ſcere,ita ut bubulcum,paſtorem ſuum, filiũ,uxorem, patremq; etiam aliquandiu ludificatus ſit:autor Homerus.

PHIL. MELANC.

Cur enim tibi hoc non gratificer. *Hæc epiſtola eſt reſponſio & adhortatio,ut redeat in urbem,& nihil habet difficultatis.* Nihil reſpondeas. *Scilicet de iure.*

IN LIBRVM
SECVNDVN
ANNOT.
IN EPISTOLAM
PRIMAM.

VICTORIVS.

ET enim quis eſt tam in ſcribendo impiger, q̃ ego? à te uero bis ter'ue ad ſummũ. *Veteres codices ambas has dictiões* SCRIBENDO *et* SVMMVM *ſine præpoſitiõibus habẽt,ut etiã ad* Appiũ, *Cõmittere ut negligens ſcribẽdo fuiſſe uidear.* (*Summũ*) *ſæpe inuenias aduerbialiter ſine præpoſitiõe, ut in epiſtola ad* Meſciniũ *in bonis codicibus,* Excepto uno,*aut ſummũ altero.* Ad Atticũ *lib.* XII. *etiã in uulgatis rectè,* Scies *igitur fortaſſe cras,ſummum perẽdie.* Item *lib.* XIII. Ex*pectabam hodie,aut ſummum cras ab eo tabellarios.*

Summũ ſepe inuenit ſine p̃poſitione. ep. u. l. 4. v. —

EX POSTERIORIB. EIVSDEM.

Quodq; in omnibus tuis rebus. *Sunt qui exiſtiment ſe ſolos hunc locum rectè diſtinxiſſe, qui uereor ne decepti ſint : ego enim ſenſum , qui ex priore interpunctione eliciebatur , ueriorem eſſe puto : Cum enim cauſam ſuprà diligenter reddidiſſet, cur unã,& eandem ob rem diuerſis de cauſis , & dolorẽ,et uoluptatem cepiſſet:*

addidit, ſe præterea abſentia illius lætatum eſſe, quòd omnibus in rebus felix, fortunatusq; fuiſſet, adeò ut nihil à fortuna poſtulare potuerit, quod ipſi proſperũ eueniret, quin illa Curioni cumulatè largita ſit: id enim eſt reſpõdere optatis. nã particula QVE *ſi accuratè perpendatur, manifeſtò oſtendit, cũ ſuperiore ſententia hãc partẽ cõiungi debere. Quia tamen magna in re leuiter Cicero illũ admonere uult, ne ferocis animi adoleſcens ægrè ferret (iniquo enim animo ea ætas reprehenſiones accipere cõſueuit) ideo breue eſſe dicit, & ſe propter admirabilẽ amorẽ illud reticere nõ poſſe affirmat. Quid autẽ ſit, ſtatim exponit, poſtq̃ beneuolẽtiã illius ſibi reconciliauit, & ſpiritus nobiliſsimi adoleſcẽtis aliquãtulũ mitigauit.*

Reſponder' optatis

PAVL. MANVTIVS.

Quodq́ in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna reſpondet, breue eſt, quod me tibi præcipere meus in te amor cogit. *Hic locus antea perperam interpunctus diſtrahebat ſenſum, quem nos, diſtinctionibus immutatis, tanquam in ſuam ſedem reduximus. eſt autem hic. Quod me facere meus in te amor cogit, ut tibi præcipiam, id faciam breuiter, quando omnibus tuis in rebus meis optatis fortuna reſpondet.*

GYB. LONG.

D*Vas partes habet hæc epiſtola. Prior excuſationem, mixtam officij commendatione, proponit: poſterior adhortationem, ad gloriam & laudem ſubijcit.*

SEB. CORR.

Ad te peruenturum. *in Aſiam.* Erga me meritorum. *tempore furoris Clodiani.* Paruiſſes. *quando te monebam, ut honores, quàm opes conſequi malles: id quod Cicero ipſe in Bruto teſtatur. Vel, quando*

& tibi autor fui,ut tu abſtineres : & patri,ut te à M. Antonij familiaritate prohiberet.

BERN. RVT.

In quo autem te deſiderare ſignificabas meas literas,præ te fers perſpectum mihi quidem, ſed tamen dulcem & optatum amorem tuum. *Qui ſenſum uerbaq́; & ſtructuram totam expẽderit, præ te ferres non dubitabit legendum,aut certe,Significas.* Eas te non potuiſſe conſequi,niſi meis puer olim fideliſsimis atq; amantiſsimis conſilijs paruiſſes. Id *nimirum inter cætera ſignificat,quod eſt in Antoniũ Philippica ſecunda : Sumpſiſti,inquit,uirilem togam,quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti. primo uulgare ſcortum,certa flagitij merces, nec ea parua. ſed cito Curio interuenit,qui te à meretricio quæſtu abduxit, & tanquam ſtolam dediſſet,in matrimonio ſtabili & certo locauit.nemo unquã puer,emptus libidinis cauſa, tam fuit in domini poteſtate, quàm tu in Curionis. quoties te pater eius domo ſua eiecit? quoties cuſtodes poſuit, ne limen intrares? quum tamen tu nocte ſocia,hortante libidine,cogente mercede,per tegulas demitterere:quæ flagitia domus illa diutius ferre nõ potuit, ſcis'ne me de rebus mihi notiſsimis dicere?recordare tẽpus illud,quũ pater Curio mœrens iacebat in lecto,filius ſe ad pedes meos proſternens,lachrymans te mihi commendabat, orabat ut te contra ſuũ patrem,ſi ſeſtertium ſexagies peteret,defenderem. tantum enim pro te interceſsiſſe dicebat. ipſe autem amore ardens, confirmabat,quod deſiderium tui diſsidij ferre non poſſet,ſe in exilium eſſe iturum.quo ego tempore tanta mala florentiſsimæ familiæ ſedaui, uel potius ſuſtuli. patri perſuaſi, ut æs alienum filij diſſolueret,*

ſolueret, redimeret adoleſcentem, ſumma ſpe & animi & ingenij præditum, rei familiaris facultatibus, eumq; à tua non modò familiaritate, ſed etiam congreßione patrio iure & poteſtate prohiberet. hæc tu quum per me acta meminiſſes, niſi illis quos uidemus gladijs confideres, maledictis me prouocare auſus eſſes? Hæc Cicero. *quæ & Plutarchus confecta à* Cicerone *cõfirmat, in* M. *Antonij uita.*

PHIL. MEL.

In ſecundo libro pleræq; omnes ſunt rhetoricæ, id eſt, ex quibus multa ſumere poſſumus. Hæc *autem epiſtola habet tres partes, excuſationem ſilentij, gratulationem, & adhortationem.* Totus *autem locus de excuſatione ſilentij eſt eiuſmodi, ut eum ipſi quoq; imitari poßimus.* Curio *fuit orator, & ſuperbus iuuenis: ideo quoque ſuperbè ad eum ſcribit.* Et *eſt ille, qui primum dedit cauſas belli ciuilis, in quo etiam interfectus eſt.* Quanquã me nomine negligentiæ. *Suaſorij generis eſt.* Exor*dium per inuerſionem.* Non eſt moleſtum, me accuſari. *Colligit nouam cauſam accuſati ſilentij, ſcilicet deſiderium & amorem.* In quo autem te deſid. Pro*poſitio.* Equidem neminem. Ex*cuſatio ſilentij per inficiationem.* Etenim quis eſt. ἀντικατηγορία. Ego te abfuiſſe tandiu. *Alia narratio.* Breue eſt, quod me tibi. *Gratulatio, & adhortatio.* Te rogo ut memineris. *Commendatio ſui.*

VET. COD.

Etenim quis eſt tam impiger tibi in ſcribendo, quàm ego? Et eas quidem perbreueis accepi.

Quod'que in omnibus rebus tuis fortuna meis optatis reſpondit. Eas te non potuiſſe conſequi, niſi meis puer olim fidelißimus, atque aman-

 tißimus.

Vide Cæs: comment: in 2 libro.

tiſsimus conſilijs paruiſſes. Vt ætas noſtra iam ingraueſcens in amore atq; adoleſcentia tua conquieſcat. Non enim uereor ne non ſcribendo te expleam: *id eſt ſatisfaciam animo tuo. quod ſic in Hecyra Terentius:* Exple *illius animum.*

IN EPIST. II. ET III.

Graui teſte priuatus &c. *&*,
Nempe ſtudium &c.

VICTORIVS.

NEmpe ſtudium non defuit. *Sic ferè in omnibus excuſis libris:* Alij *peius adhuc*, STVDIVM MEVM *legunt. Quomodo enim poteſt ſtudium ſuum in eo negotio non defuiſſe dicere, cum id ſibi nō placuiſſe oſtendat, ſeq; cum alijs autorem fuiſſe ne fieret?* Erat *hic certe locus ualde obſcurus: ego tamen mihi uideor in antiquo* Mediceo *codice ueram lectionem reperiſſe.* De*leta erat in eo prima huius epiſtolæ dictio, ut nullū omnino ueſtigium eius ſupereſſet, aliáque manu repoſitum* NEMPE. *Sed quia in ueteribus codicibus ante ſingulos libros notata ſunt initia omnia epiſtolarū, quæ eo uolumine continentur, cum titulis etiam & eorum qui ſcribunt, & ad quos miſſæ ſunt, ut facilius, credo, lector inuenire poſſet quas uellet, indicem illū aſpexi, in quo ſic eſt,* M. CICERO SAL. DICIT CVRIONI. RVPAE STVDIVM. *Quam puto eſſe ſynceram, & incorruptam lectionē.* Rup*a enim nomen eſſe arbitror* li*berti ipſius* Curionis, *quem ille cum mandatis* Romā *miſerat: quorum unum fuerat, ut declararet munera ſuo nomine: quod cum ab eo factum non fuiſſet, excuſat illum nunc* Cicero, *docetq; per* Rupam *non ſtetiſſe quo minus*

quod

quod imperatum erat, faceret: ſummum enim in illo ſtudium fuiſſe, ut id negotium conficeretur: ſe tamen, alioſq; ſuos conſulto impediuiſſe, ut poſtea accurate exponit.

GYB. LONG.

Cõſolatoria eſt epiſtola. Deinde *diſſuaſio, ut ſumptus inutiles in funere patris non faciat. nam in funere parentis ludos edere populo decreuerat* Curio, *& ut* Cicero *ſe abſente denuntiaret, mandarat.*

SEB. CORR.

Patre tuo. C. *Scribonio Curione.* Clariſsimo uiro. *conſulatu, quem cũ* Cn. *Octauio geßit: eloquentia, & rebus geſtis in* Macedonia, *de qua etiam triumphauit.* Nempe. Al. *nuper.* Al. Rupæ: *ut ſit liberti alicuius nomen, cui id mandatum eſſet.* Declarandorum. *in funere patris tui.* Munerum. Lege *Plin. lib. 36. cap. 15.*

BERN. RVT.

Nempe ſtudium non defuit declarãdorum munerum tuo nomine. N*euter ex interpretibus, quid ſibi uelit* Cicero, *percepit. neq; enim oſtendit declarata fuiſſe munera, ſed potius purgat ſe cæteroſq;* Curionis *amicos atq; domeſticos, quòd nõ declararint. id enim, quantum ex hoc loco coniÿcimus,* Curio *queſtus erat per literas, non eſſe factum, quod* Cicero *dicit, non negligentia prætermiſſum, quum in ea re ſuum quiſq; ſtudium cogitando communicandoq; præſtiterit: ſed certa ratione tandem uiſum, cam declarationem aduentui* Curionis *reſeruandam.* Cui *ſenſui propius omnino* Clericus *ille acceßit, ſibi tamen parum conſtans. modò enim declarata ait, modò negat.*

PHIL. MEL.

In hac epiſtola puto aliquid deeſſe: neq; enim cohærent

eſthicū ſeu morale

rent omnia. Exordium eſt ſumptum à teſtimonio amoris, & eſt ualde ἠθικὸν, quod allegat patrem. Deinde epiſtola habet conſilium de ludis, & in ipſo conſilio confutationem & reprehenſionem ſententiæ Curionis. In fine eſt adhortatiuncula. Graui teſte priuatus ſum. *Narratio, qua deplorat mortem patris Curionis, & narrat quædam conſilia de non publicandis muneribus.* Breui tamen ſic habeto. *Ratio diſſuaſionis publicorum munerum.* Summa te ſcito in expectatione eſſe. *Concluſio, continens πάθη, per quæ breuiter adhortatur eum, ut paratior ueniat.*

VET. COD.

Quam è uita decederet. Me certe habebis, cui & charus æquè ſis, & periucundus, ac fuiſti patri. Nempe ſtudium non defuit. *Hic in uetuſtiſsimis quibuſdam codicibus ad Curionem principium eſt alterius epiſtolæ. Alij legunt,* Nuper ſtudium non defuit. Equidem ſententiam meam aut ſcribam ad te uerbis pluribus, aut ne ad ea meditere, imparatum te offendam. Quid nam ſenſerim. Vt his bonis, quæ tibi natura, ſtudio, fortuna data ſunt. Ingenium natura, doctrina ſtudio, amicitia, autoritas, dignitas, fortuna, diuitiæ ſolicitudine conſequuntur. *Quæ omnia hæc à Cicerone dinumerantur in Curionis gratiam.*

IN EPIST.

IIII.

Epiſtolarum genera, *&c.*

GYB. LONG.

Argumentum epiſtolæ à Cicerone affectatum eſt, ut παρὰ προσδοκίαν *id ageret, quod alioqui ſine reprehenſione*

praeter opinionem.

ne uix poſſet, nempe ut hortaretur eadem ratione, quæ ſæpius antea. Quod ut non aperte faceret, obſtabat nobilis Curionis animus, ne is diffidentia ſui labefactaretur.

SEB. CORR.

Quæ nunc ſentio. *nedum quæ futura puto.*
Admiraris. *Al. adamaris.*

BERN. RVT.

Atq; in hoc genere hæc mea cauſa eſt, ut neq; ea quæ nunc ſentio, uelim ſcribere. *Non ſentio, male duo interpretes legunt, ut ego arbitror.* Hoc *enim dicit* Cicero, *ſe non modo non, quæ futura conijciat, quaſi'que iam diuinet, ſed ne præſentia quidem, quæq; in dies uidentur ſentiunturq;, uelle ſcribere. ſolet enim grauiſsimi ciuis* Cicero *in ſcribendis de* Repub. *literis eſſe teſtari, non de his quæ palam omnibus ſint, certiorem facere amicum, ſed quæ futura ſperentur. ut ad* Cælium: Ne *illa quidem, inquit, curo, mihi ſcribas, quæ maximis in rebus* Reipub. *geruntur quotidie, niſi quid ad me ipſum pertinebit. ſcribent alij, multi nuntiabunt, perferet etiam multa ipſe rumor. quare nec præterita nec præſentia abs te, ſed, ut ab homine longe in poſterum proſpiciente, futura expecto, ut ex tuis literis, quum formã* Reipub. *uiderim, quale ædificium futurum ſit, ſcire poßim.* Et *ad* Lentulum: Hic *quæ gerantur, quæq; acta ſint, ea te ex literis multorum & nuntijs cognoſcere arbitror. quæ autem poſita ſunt in coniectura, quæq; uidentur fore, ea tibi puto à me ſcribi oportere.* Et *alibi non raro.*

PHIL. MEL.

Hæc epiſtola fuit ſcripta ſub initium belli ciuilis, in qua hortatur Curionem *iterum ad eas res perficiendas, de quibus antea ſæpe ad eum ſcripſerat.* Epiſtolarum genera,

genera,&c. *Exordium ex uarietate epiſtolarum,per diſtributionem.* Reliqua genera. *præter unum adhortatorium, quod negat ſibi hic conceſſum eſſe.* Quamobrem quoniam. *Propoſitio.* Eſt enim tibi grauis aduerſaria. *Ratio.* Quarum laudum. *Hoc eſt; ut in ijs artibus elabores, quibus hæ laudes comparantur, quas tu amas. eſtq; Pleonaſmus: ideo ſubobſcurum eſt.* In hanc ſententiam. *Concluſio.*

VET. COD.

Atq; in hoc genere mea cauſa eſt hæc,ut neq; ea quæ nõ ſentio uelim ſcribere. Quarum laudum gloriam admiraris.

IN EPISTOLAM V.

Hæc negotia, &c.

GYB. LONG.

Gratulatio Ciceronis, quòd Curio & materiã & occaſionem habeat amplificationis dignitatum laudum'que ſuarum: & ut aliquãdo Rẽpub.capeſſat, ſub finem callide adhortatur.

SEB. COR.

In eadem es naui. *in communi periculo.* Tamen quòd abes. *in Aſia.*

ERASMI.

Etſi ubicunq; es(ut ſcripſi ad te antea)in eadem es naui.tamen quod abes,gratulor. *In eadem es naui dixit,pro eo quod eſt,in communi periculo.*

PHIL. MEL.

Hoc eſt breue epiſtolium,& tamen rhetoricum præter uerba nihil continẽs,niſi quod ita ex ſeipſo aliquid procreat. Habet autem tres locos:reiectionem, quòd nihil ſcribat de Republica:gratulationem, quòd abſit in prouincia,

uincia, & res honeſtè gerat . poſtremo eſt adhortatio.
Hæc negotia quomodo ſe habeant, &c. *Narratio, in qua eſt ἀδύνατον, quod non queat ſcribere quæ uelit.* Tamen quod abes. *Gratulatio.* Quare cætera cognoſces. *Adhortatio.*

VET. COD.

Hæc negotia, quoquo modo ſeſe habeant, ne epiſtola quidem audeo narrare tibi. Non quod uereor, ne tua uirtus, quæ & in eo ciue, ac uiro eſſe debent. Qui Rempublicam afflictam, & oppreſſam, miſeris temporibus ac perditis hominum moribus in ueterem dignitatem & libertatem uendicaturus ſit.

IN EPIST.

VI.

Nondum erat &c.

VICTORIVS.

IN quo omnia mea ſtudia poſita eſſe decreui. *Nos dictionẽ illã* STVDIA *ex uetuſtis codicibus et re ipſa, uacare iudicauimus, ideoq; deleuimus. Dicit autẽ omnia ſua ſe in Milone decreuiſſe poſita eſſe, ideſt, omnes ſuas fortunas, et omnẽ uitæ ſuæ ſtatũ ita uoluiſſe in illo poſita eſſe, ut ex illo pẽderent, quẽadmodũ in Tuſculanarũ lib.* v. *Quî autẽ poteſt eſſe celſus & erectus, & ea quæ homini accidere poſſunt, omnia parua ducens (qualẽ ſapientẽ eſſe uolumus) niſi omnia ſibi in ſe poſita eſſe cẽſebit? Eadẽ ratio eſt uocis illius* BENEFICIA, *quã paucis ſuprà uerſibus nõ neceſſario in oratione ſitã (intelligebatur enim) omiſimus: ſed nec ea etiã in ueteribus libris erat: uerũ multa his ſimilia, quæ per ſe patebũt, ſi qs acutè attẽdere uolet, tranſibimus, ne uideamur ex minutis oĩbus*

animad

animaduerſionibus ambitioſe laudem uelle aucupari, & lectorum ingenijs penitus diffidere, quorum ſperamus maiorem partem, indicata tantum antiqua, & incorrupta lectione, reliqua per ſe cogniturum, ambarum ſaltem lectionum collatione facta.

PAVL. MANVTIVS.

In ſuffragijs ſtudia. *Dictionem, ſtudia, ſuſtulimus: ſupra enim dixit, ſtudium: è qua uoce ſequentes genitiui reguntur.*

GYB. LONG.

Solicite Cicero Milonem cõmendat Curioni, ut illius conſulatus & dignitas, tanquam ſui ipſius curæ ſit. Eſt autem artificioſa epiſtola, omnibus locis ſuaſionis referta.

SEB. CORR.

Sext. Iulium. *Seruilium, plures habent libri.* Milonis conſulatu. *quem tunc cum P. Plaucio Hipſeo, & Q. Metello Scipione petebat.* Te unum. *tanquam iuuentutis principem.* Ex tribunatu. *ipſius Milonis.* Cauſam. *reſtitutionis.* Magnificentiam munerum. *in quæ Milo tria effudiſſe patrimonia dicitur, ut plebem & infimam multitudinem deliniret.* Tui unius ſtud. *Sic etiam in oratione pro Marcello loquitur: Quis non intelligit, ex unius tui uitam pendere omnium? Et ſi, tuo unius ſtudio, in ueteribus etiam libris inuenio.*

BERN. RVT.

Vel remunerando cumulãdoq; illuſtrare poſſit. *Alij, uel remunerando uel cumulando illuſtrare poſſit. Ego, Vel in remunerando cumulando illuſtrare poſſit: ut ſingula ſingulis reſpondeãt. in quo deceptus interpres.* Eam autem unius tui ſtudio me aſſequi poſſe confido. *Affirmat audacter Laurẽtius Vallenſis,*

legi

legi debere Tuo unius, quod ita ratio grammatices poſtulet. Ego autem uideo Varronem libro tertio rei ruſticæ dixiſſe de uilla: At, quum hæc ſit communis uniuerſi populi, illa ſolius tui. Illud inſuper addimus, ſubiectam hanc epiſtolam aliquando exiſtimaſſe nos primam libri huius eſſe debere. in quo nunc ita nihil nouãdum remur, ut iuſto ſacramento contendere poßimus, ſuo loco poſitam, adeò à nobis ipſi interdum diſſentimus.

PHIL. MEL.

Hæc epiſtola eſt accuratè & diligenter ſcripta, quia plurimum intererat Ciceronis, ut Milo fieret conſul. Nondum erat auditum. Cauſa, cur mittat literas tam cito. Ego ſi mea in te eſſent offic. Captat beneuolentiam à ſuis meritis, quæ tamen extenuat, & facit inuerſionem: Ideò peto, quia tu me antea affeciſti multis beneficijs, nõ quia ego bene meritus ſum. Neq; enim ſum ueritus. Confirmatio, à ſua gratitudine. Ego omnia ſtudia mea, &c. Narratio, quid agat, aut quid petat, qua denique in re ſibi opus ſit opera Curionis. & eſt præparatio ad petitionem. Dux nobis. Cauſa petitionis. Quamobrem ſi me. Petitio. De ipſo T. Annio. Ratio, à gratitudine Milonis. Mihi uero tantum decet. À ſua perſona. Ego ni te uiderem. Ἀποδίωξις. Amplificatio per translationẽ. Vnum hoc ſic habeto. Artificioſißima amplificatio, ex collatione ſalutis & pietatis.

VET. COD.

Cum Seruilium Milonis mei familiarem. Nõnulli ſic: Cum Sextum Seruium Milonem eſſe. Ego omnia mea ſtudia, omnemq; operam, curam, induſtriam, cogitationem, mentemq; denique o-

omnem in Milonis cõſulatu fixi & locaui. Studia uoluntatis, opera corporis, cura animi, induſtria exercitij, cogitatio conſiliorum, mens ingenij ſunt. Quod tam uehementer de Milone laboro. Eam autem tuo unius ſtudio me aſſequi poſſe confido.

IN EPISTOLAM VII.

Sera gratulatio, &c.

GYB. LONG.

Quanquam alia multa in hac epiſtola agat Cicero, ſolitam tamen clauſulam non omittit, qua adoleſcentis animum ad confidentiã ſui ipſius confirmat.

SEB. CORR.

ALiorum. *ut* M. *Antonij.* Iudicio enim tuo. *quoniam his temporibus* T*ribunatum petijſti.* In ipſum diſcrimen. *quod ex* Pompeij *&* Cæ*ſaris diſſenſione imminebat.* De ſacerdotio tuo. *auguratu, ſiue pontificatu. nam utrunq; legimus.* Et ut S. C. *de obtinenda Cilicia prouincia per annum.* Leges. *Forte,* S*empronìam,* C*uriatam, &* C*orneliam.*

BERN. RVT.

Ne te auferant aliorum conſilia. *Vide, ne* M. *An tonium potius quàm* C*æſarem innuat. nam* C*æſaris non tam conſilium dici, quàm petitio ac rogatio debuit. Sanè* P*lutarchus &* *amicum* A*ntonium his temporibus* C*urioni, & eius opera tribunum factum ſcribit* A*ntonium: magiſtratumq; etiã eum unà geßiſſe,* C*icero* A*ppianusq;.* I*s* A*ntonius ex* I*ulia natus, cognatione* C*æſarem attingebat. Porro hortatur* C*urionem* C*icero, ut ſententiam ſuam ſequatur: quod iam antè* C*ælij literis edoctus erat, eum* C*æſari ualde inimicum. ſic enim ait* C*ælius de* C*æſare:* C*urio ſe totum contra eum parat. quid aſſequi poſſit,*

ſit,neſcio.illud uideo,bene ſentientem,& ſi nihil effece- rit, cadere non poſſe. De ſacerdotio tuo quantam curam adhibuerim. *Sacerdotium intelligo tribunatũ ipſum.nam & eam ſacroſanctam poteſtatem fuiſſe, pluribus autoribus teſtatum eſt. Niſi uero ex eo augurem quoq; factum Curionem diuinemus,quod ſcribit Plutarchus in M.Antonio: C.Curio,inquit, Antonij amicus,ex mutatione Cæſari fauens, potentia, quam dicendo comparauerat, magnis præterea largitionibus, quas Cæſar ſubminiſtrabat, tribunum plebis creauit Antonũ, pòſt etiam inter augures cooptauit.Cicero enim uidetur,quũ ſimpliciter ſacerdotium nominat, per excellentiam auguratum dicere lib. XV. ad Catonem Sacerdotium deniq;,inquit, quum quemadmodũ te exiſtimare arbitror, non difficillimè conſequi poſſem,non appetiui. Et infrà de eadem re: Itaq; & augur poſtea fieri uolui, quod antea neglexeram.*

PHIL. MEL.

Sera gratulatio. *Excuſatio ſeræ gratulationis. Deinde eſt tota adhortatio. Et eſt negligenter ſcripta, niſi quòd eſt pathetica, & continet præſagia tribunatus Curionis, qui præbuit cauſam belli ciuilis.* Teq́ hortor ut omnia. *Adhortatio plena affectuũ & ſolicitudinis, Tribunatum recte gerendum eſſe.* Dij immortales. *Votum, optat ſe adeſſe.* De ſacerdotio tuo. *Narratio, de certo negotio.* Itaq; petiui ſæpius. *Petitio, quæ etiam nihil pertinet ad ſuperiora.*

VET. COD.

Noui animum, noui conſilium tuum:nõ enim uereor, ne quid timidè, ne quid ſtultè facias, ſi ea defendas. *Timiditas animo, ſtultitia conſilijs tribui-*

 tur.

tur. Vnde magnanimitas & puſillanimitas: ac propterea noui animum, noui conſilium. Te mi Curio pro tua incredibili in me beneuolentia, meaq́ item in te ſingulari fide. Præſens tecum egi, cùm te tamē Tribunum plebis Tiranno cum P. Lentulo fore non putarem, idemq́ petiui ſæpius per literas, ſed tum quaſi à Senatore nobiliſsimo, & adoleſcente etiam grauiſsimo, nunc uero à Tribuno plebis, & à Curione homine mihi amiciſsimo. *Adoleſcente grauißimo, placet potius, quàm gratißimo: itaq; cum grauitate adoleſcentiæ leuitatē moderatur. Sed ut ne qd noui decernatur, itaq; ſenatuſconſultū & leges defendendas.*

IN EPISTOLAM VIII.

Quid? tu me, &c.

Leuis obiurgatio per reiectionem, hoc eſt ἀποδίωξιν. non enim ab amiciſsimo ſibi ſcribi cupit, quæ à uulgo paſsim produntur. Ex qua re clam illius ſententiam de gliſcente inter Cæſarem & Pompeium diſcordia requirit, ut animum hominis exploratum, ad partes Pompeij, cui plus fauebat, inclinet.

SEB. CORR.

VAdimonia dilata. *conſtitutas ad ſiſtendum dies productas.* Nemo audeat? *quod leuia ſint, & uiro graui indigna.* Πολιτικώτερον. *ciuiliorem.* Cum Pompeio. *qui cum Tarenti triduum miros de Repub.* διαλόγους *habui.*

BERN. RVT.

Vt uadimonia dilata, & Chreſti compilationes mitteres, & ea, quæ nobis, quum Romæ ſumus narrare audeat. *Vadimonia ſignificat, quos uulgò nūc in iudicio terminos uocant. Quum enim antiquitus ſatiſdarent, certa die iudicio ſiſti, prætor interdum diem iudicio*

dicio deſtinatam prorogabat: indeq́; dicta dilata uadimonia.quod iſti grammatiſtæ parum intelligunt. Quæ uero narrare Ciceroni nemo audeat,nõ ſunt, in quibus Cæſar Pompeius'ue offendatur, aut quæ alios quoſdam lædant contra ius & honeſtum,ut ariolatur interpres: ſed leuia,futilia,fabuloſa, quæq; Ciceroni propter grauitatem eius atq; autoritatem omnibus indigna relatu uiderentur.Cælius in epiſtola,cui hæc reſponſum eſt: Quod tibi,inquit,decedens pollicitus ſum, me omneis res urbanas diligentiſsimè tibi perſcripturum, data opera paraui,qui ſic omnia perſequeretur,ut uerear,ne tibi nimium arguta hæc ſedulitas uideatur. Et infrà: Sed ipſum uolumen,inquit,quod tibi miſi,facile (ut ego arbitror) me excuſat.neſcio cuius otij eſſet,nõ modò perſcribere hæc, ſed omnino animaduertere.omnia enim ſunt ibi,ſenatuſconſulta,edicta,fabulæ,rumores. quod exemplum ſi forte minus te delectarit, ne moleſtiam tibi cum impenſa mea exhibeam,fac me certiorem. Id eum nunc docet Cicero, ſibi diſplicere.Ego autem non inepte facturum arbitror, nec inutiliter, qui à Cælio ad Ciceronem miſſas iſtis ordine imprimendo interſerat:ſunt enim alteræ alteris expoſitiones clariſsimæ.Item ſuprà: Ego quum Athenis decem ipſos dies fuiſſem. Quid ſi? Cum ipſo.nam alioqui Ipſos,Totos non probo.

EX POSTERIORIB. EIVSDEM.

Ego quum Athenis decem ipſos dies fuiſſem. Cum ipſo,non probo:quod repoſui.neq; enim Pompeiũ Athenis conuenit,ſed Tarenti.Ipſe ad Atticum: Nos Tarẽti, quos cum Pompeio dialogos de Rep. habuerimus, ad te perſcribemus.Et ſubiectis literis: Tarentũ ueni ad x v. Cal.Iun:quod Pontinũ ſtatuerã expectare, cõmodiſsimũ

duxi dies eos, quoad ille ueniret, cũ Pompeio *conſumere.* Et *proximis* : Ego *quum triduũ cum* Pompeio *& apud* Pompeiũ *fuiſſem, proficiſcebar* Brunduſium *ad* 14. Cal. Iun. *deniq; ſic ad eũdẽ loquutus, ego has prid.* No. Quin. *proficiſcẽs* Athenis *dedi, quũ ibi decẽ ipſos fuiſſẽ dies.* Et *alibi:* Detraxit 20. *ipſos dies etiã* Aphractus Rhodiorũ.

PHIL. MEL.

Iſta epiſtola habet initio reprehenſionem argumentorum epiſtolæ, ut ſolet fieri in reſpondendo, ubi aut approbamus aut reprehendimus aliquid. Deinde ſequitur narratiuncula. Eſt epiſtola merè familiaris. neq; una eſt ex illis, quæ ſint ualde rhetoricæ. Qui *uero intelligere iſtas epiſtolas ad* Cælium *uult, legat librum octauum.* Quid? tu me hoc tibi. *Sine exordio obiurgatio, quòd non perſcripſerit res dignas.* Quare ego nec præterita. *Qualia uelit ſcribi.* Tantum habeto. *Obiter hortatur, ut in* Pompeij *amicitiam ſe inſinuet.*

VET. COD.

Et Chreſti compilationes mitteres. *Alij ſic:* Et Chreſti cõpoſitiones mitteres. Niſi quid ad me ipſum pertineat. Quo te accuſem. Multumq; mecum Gallus noſter, Caninius proficiſcebatur inde, pridie nonas Quintileis, cum hoc ad te literarum dedi. Tibi cum laturum omnia mea commendatiſsima eſſe cupio.

IN EPIST.

IX.

Plurimum tibi, ut debeo &c.

VICTORIUS.

EGo uoluptatem homini nimiam. *Hic locus uariè legitur: alij enim pro* HOMINI, HABUI *legũt: alij*

etiam

etiam alijs modis, quos non neceſſe eſt omnes enumerare. in antiquis exemplaribus ſanè HOMINI eſt: (animi) tamen legendum puto. eſt autem uerſiculus non totus Trabeæ poëtæ comici. In Tuſcul. ferè integer eſt, ſententia certè eius non deſyderatur, Vt ille, qui uoluptatem animi nimiam ſummum errorem eſſe arbitratur. Item lib. II. de finibus, Nam & ille apud Trabeam uoluptatem animi nimiam lætitiam dicit: eandem quam ille Cæcilianus, qui omnibus lætitijs lætum eſſe ſe narrat. Exiſtimo autem hoc loco uerſiculum Cæcilij intelligere, quem Cicero in hac ipſa epiſtola integrum ponit, hunc ſcilicet: Repete uero inceſſi omnibus lætitijs. Hæc autem tota penè uerſibus epiſtola cõtexta eſt: nam illa etiam uerba, Non ædepol quantam egeris rem, neq; quantum facinus feceris, arbitror eſſe ex aliquo poëta: ſed quia confuſa citantur, non facile numeros in illis inuenias: uerba tamen ipſa diuerſa à pedeſtri ſermone uidentur.

EX POSTERIORIB. EIVSDEM.

Quos ille iactitat. In ambabus ſuis editionibus Manutij IACTITABAT: in ijs tamẽ, qui antea excuſi erãt, & in manu ſcriptis, quos uidimus IACTITAT, legitur. Quid illi ſecuti ſint, nõ uideo, nec ipſi expoſuerũt: cupio à doctoribus cogitari, an melius legi poßit, ACTITAT: ut in eodẽ penè uerbo ludat. Mihi ſanè hæc lectio uehemẽter placet, quãuis in nullo manu ſcripto codice eã inuenerim. Nã qđ in noſtro legitur, Quod ita factus ſis, è ueteribus libris erutum eſt, & ſanè ita legi debet: quẽadmodum enim ſuprà ei gratulatus erat, quòd ædilitatem adeptus eſſet, ita nunc ipſi gratias agit Cicero, quòd ita ædilis factus ſit, id eſt, cum inimici ſui ignominia: deiecerat enim Hirrũ Cælius ædilitate, & induſtria ſua, ut ille

Digitized by Google

repulſam pateretur, effecerat. ita frequenter loquitur Cicero, ut in Piſonē: Sed omitto, ut ſit factus uterq; noſtrū.

GYB. LONG.

Gratulatoria eſt epiſtola, qua de dignitate & repulſis competitoribus illi congratulatur.

SEB. CORR.

Plurimum. Primū in omnibus ferè libris ueteribus legas. nec enim ſemper ſequitur. Deinde, ut etiam in fine ſequentis epiſtolæ. Factus ſis. Aedilis Curulis, quamuis paßim, Factū ſit, legatur. Scripſeras. Epiſt. 3. lib. VIII. quum ſcripſiſti, Si ſio, tota uita riſus nobis deeſſe non poterit. Quem. Hirrum. Primum audiui. fama te Aedilem factum accepi. Ille. Ille Cæcilianus. ut Ille, hoc loco ſit quaſi perſona Comica. Quos ille iactat. in Cæcilij, ut nos arbitramur, Synephebis. Difficile eſt loqui. præ lætitia. Te autem, &c. Hos treis uerſus è uetere libro ita deſcriptos, uti puto ſuis numeris non eſſe prorſus redditos, ita contendo de Cæcilij, uel alterius poëtæ fabula ſumptos:

Te autem contemplans abſentem, & quaſi tecum coràm loquerer:
Non ædepol quantam egeris rem, neque quantum facinus
Feceris, ſed quia præter opinionem id mihi acciderat, referebam me ad illud:
Incredibile hoc factu' obijcitur.
Repente uerò inceßi omnibus letitijs.
In quo quum obiurgarer, quòd nimio gaudio penè deſiperem, ita me defendebam:
Ego uoluptatem animi nimiam.
Quid quæris? & quæ ſequuntur. ita enim totus

locus

locus deſcribendus uidetur. Sed ad rem reuertor. Præter opinionem. In comœdia fortaſſe aliter, hic, quia de Hirro, quod non putaram. unde addit id carminis,

Incredibile hoc factu' obijcitur.

Lætitijs. ex Cæcilio. Nimiam. dico, uel aliquod uerbum ſimile, quo uſus uideri poßit Chærea apud Trabeam, cuius hæc ſunt uerba. Dum illum. Hirrũ, quẽ Cicero & Cælius nota quadam ſoliti erant illum appellare: ut non deſit iocus in illo, pro Hirro: & in illo, pro illo Cæciliano. Factus ille. Cæcilianus. Inimicorum. Clodianorum, in Tribunatu tuo, & in cauſa Milonis. Inuidorum. C. Hirri, & aliorum. Scelerum. Hoc ad inimicos pertinet. Ineptiarum. Hoc ad Hirrum.

BERN. RVT.

Te autem contemplans abſentem, & quaſi tecũ corãm loquerer, non equidem quantam rem egeris, nec quantum facinus feceris: quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud, incredibile hoc factum obijcitur. Ego, quẽ hinc ſenſum extorqueant, qui ita legunt, non uideo. Locus uero facilis efficitur paruo momento, ſi Quia dictio abundans, ut puto, deleatur. quum enim ſcriptum eſſet, Quod præter opinionem mihi acciderat, lector ſuperne gloſſematis (ut fit) uice, Quia ſcripſerat, quaſi Quod quia ſignificaret, non quæ res. Id uerbum inde librariorum inſcitia in contextum tractum, totam ſententiam fœdauit. Legatur igitur, Quod præter opinionẽ mihi acciderat. ut ſi Quod relatiuè accipias, piaculum tamen ne admiſeris. Verba autem ea, Incredibile hoc factum obijcitur, ex perſona competitoris Cælij ſunt, qui ſe repulſum mira-

 batur,

batur, obſtupeſcebatq́; prælatum ſibi tot ſuffragijs Cælium in ædilitate. Significauerat enim Ciceroni Cælius, idipſum ingemiſcere competitorem ſuum: tametſi nō extet huius rei Cæliana epiſtola. multas enim quanquam miſſas, ne ad ipſorum quidē manus perueniſſe arbitror, nedum omnes ſeruari in hæc tempora potuerint. Acciderat autem præter Ciceronis opinionem, non ut Cælius ædilitatem conſequeretur (id enim pro certo antè habuerat, quod oſtendit quum ait, Tum etiam ſperata tua dignitate: alio quàm interpretis ſenſu) ſed id, ut tantopere doleret, quaſiq́; lachrymaretur Hirrus repulſus, uerbum illud crebro repetens, incredibile hoc factum obijcitur. in quo pueriliter deſipuit alter interpretum. Quod uero ſubdit Cicero: Vltorem non modò inimicorum, ſed etiam inuidorum meorum, ut eos partim ſcelerum ſuorum, partim etiam ineptiarum pœniteret. *Inuidos Hirrum ipſum accipit, Cælij competitorem, eosq́; qui ei contra Ciceronem fauiſſent, impuliſſentq́;, quaſi Ciceronem irriſuri, tali obiecto competitore, quod ſcilicet antea Ciceroni in auguratu ſe competitorem nō dubitauerit exhibere. Cælij uerba ſunt, ad hunc locum attinentia: Sic tu, inquis, Hirrū tractaſti? imò, ſi ſcias, quàm facilem, quàm ne contentionis quidem minimæ fuerit, pudeat te, auſum illum unquam eſſe, incedere tanquā tuum competitorem. Significat alijs epiſtolis Cicero, Hirrum ſecum auguratum petiſſe. Item ſuprà: Vt dederis nobis, quemadmodum ſcripſeras ad me, quem ſemper ridere poſſemus. Id quoq; ex Cælij uerbis: Sed hoc uſq; eò ſuaue eſt (inquit de competitore Hirro) quod ſi acciderit, tota uita riſus nobis deeſſe non poſſit. Nam, quod iſti de C. Attilio neſcio quo ſomniauerint, unde ſit non intelligo.*

ligo.mirorq́; uel maximè,tam negligenter in re grauiſſima atq; elegãtiſſima uerſatos,ut conferre Cælianas cum Ciceronianis epiſtolas piguerit. unde in fœdos errores irrepſere. Itaq; quum audiui. te ædilem factum, Hirrum præteritũ. Ego uoluptatem habui nimiã. Habui,retineo:non,ut uterq; agnouit interpres,hominũ.

PHIL. MELANC.

Excuſatio tarditatis in ſcribendo. Sequitur gratulatio.inde facit hypotheſim illius qui petijt cum Cælio ædilitatem,& repræſentat quoſdam illius geſtus. Aedilis curulis à ſella curuli dicitur. Fuerunt antẽ duplices ædiles, ſuperiores ex patricijs,& alij ex plebeis. Primum tibi ut debeo. Gratulatio. Itaq; quamprimum audiui. εἰκὼν,quo amplificat & repræſentat geſtus quoſdam illius,qui uictus fuerat in petitione ædilitatis. Vide ſecundam epiſtolã octaui libri. Te uero mi Rufe.Clauſula.

IO. RIVII ATTENDORIENſis in eandem Caſtigat.

In quo cum obiurgarer, quòd nimio gaudio penè deſiperem, ita me defendebam,Ego uoluptatem homini nimiam. legendum, Ago uoluptatem hominum nimiam:pro,effingo & exprimo.Sic enim exemplar quoddam calamo deſcriptum, & eo in ſignificatu quo hic utitur Cicero, cum aliàs idem, tum paulo quoq; ſuperius eſt hoc uerbo uſus.

VET. COD.

Serius uero non negligentia mea, ſed ignorantia omnium. Tum uero quibus tibi uerbis gratias agam,non reperio, quod ita factus ſis. Scis quẽ dicam. Qui ſemper ridere poſſemus. Repẽte uero inceſsi omnibus lætitijs,in quibus cũ obiurgarer,ita me defendebã, ego uoluptatẽ habui nimiã:

quid quæris? *Nonnulli ſic legunt, & fortaſſe rectius,* Ego uoluptatem homini nimiā. quid quæris? Sed hæc pluribus, multaq; alia & de te, & à te cum primum ero aliquid nactus otij ſcribam. Te uero mirificè diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ.

IN EPIST.

X.

Tu uide quàm ad me &c.

VICTORIVS.

VIde quàm timidè, quàm ad me literæ non perferantur. *Quidam emendarunt, Tu uide quàm temere, cum ad me literæ non perferantur: ſecus prorſus quàm in antiquis exemplaribus eſt. Cum autem lectionē illam uulgatam contemnerent, aliā commenti ſunt, ut ſibi uidebantur, commodiorem. Nos nihil ab optimis libris declinauimus: eſt autem in illis, Tu uide quàm ad me literæ non perferantur. quam lectionem cenſeo ſequendam eſſe. Vide quàm non perferantur literæ, negligentia ſcilicet tabellariorum, aut aliquo caſu. non enim perſuaderi ſe poſſe dicit nullas à Cælio literas datas, poſtquam ædilis declaratus eſt: docetq; interim tempus quod ſine eius literis egit. Miratur igitur non mediocriter cur hoc accidat, quaſiq; attentiorem & diligētiorem uult facere Cælium in dandis literis, cum nullæ ad eum perferantur.*

Quia quod ſperabam de nihilo. *Hic locus ualde mihi ſemper obſcurus uiſus eſt: quare fieri etiā poteſt ut mendo non uacet: id ego neq; negare neq; affirmare auſim. cum tamen omnes ferè impreſſos codices, cūctos certe manu ſcriptos eandem lectionem retinere uideam, nolui aliquid contra tot librorū conſenſum ſtatuere: aliijsq;*

erudi

eruditioribus de hoc decernendum relinquere ſatius eſſe duxi. Qui nuper Venetijs has epiſtolas ediderũt, de Hillo, emendarunt, hanc ſecuti rationem & coniecturam, ut puto, ut de Hirri repulſa agat, qui cum Ciceronis quondam cõpetitor fuiſſet, graues cum illo poſtea inimicitias geßit, de quo eſt in epiſtolis Cælij, ut magnam lætitiam Cicero ceperit, illum etiam à Cælio uictum, & ædilitate deiectum eſſe, appelletq; nunc eum Hillum more balborum, qui linguæ uitio R literam exprimere nequeũt, & pro illa, L proferunt, quemadmodum apud Ariſtophanem Alcibiades inducitur, qui naturæ uitio in hoc peccabat: adiungit enim ſtatim Cicero, Balbus ſum, quod non putabam. Lepidum ſanè commentum, nec ineptè excogitatum. quibus placuerit, poterunt ita intelligere & emendare. Nobis magis acutè quàm uere expoſitum uidetur: fit enim nimis multarum literarum immutatione, uel potius totius uocis peruerſione. Quod ſi liceret tantum ſibi in corrigendis libris permittere, nihil tam deprauatum eſſet quod non ita poſſet cõcinnari, ut ex eo aliquid commodæ ſententiæ eliceretur. ſed id parum tutum eſt, ſæpiusq; in malũ uertit. Nonnullas quoq; coniecturas, quæ hanc emendationem, ut uiolentam, ita etiam non ueram eſſe arguerent, adferre poſſem: quas tamen omittam, ne uidear aliorum induſtriam uelle inſectari, cum nihil ego quod magis ſenſum huius loci illuſtret, maculasq;, ſi quæ ſunt, abluat, adferam.

EX POSTER. EIVSDEM.

Imp. appellatus apud Iſſum. Ad Att. de eadem re ſcripſit, uberiusq; aliquanto totum hoc negotium narrauit: quo in loco ſe ipſum quoq; luſit facetißimè. eſt autẽ — lib. V ep. 9 in Saturnalibus ne se mihi.
374. Antipater poëta ſcripſit Epigramma, quod incidi

uoluit

uoluit in ſepulchro Perſarum, qui in eo prælio pro rege ſuo pugnantes ab Alexandro cæſi ſunt, in quo etiam Iſſum appellauit: quia autem id elegantiſsimum eſt, placuit mihi hic illud ſcribere:

Ἰσσοῦ ἐπὶ προβολῇσιν ἁλὸς παρὰ κῦμα κιλίσσης
Ἄρχιον, αἱ πόρσωθεν κείμεθα μυριάδες.
Ἔργον ἀλεξάνδροιο μακηδόνος, οἵ ποτ' ἄνακτι
Δαρείω πυμάτην οἶμον ἐφεσπόμεθα.

PAVL. MANVTIVS.

DE TE, quia, quod ſperabam, de Hillo, (balbus enim ſum) quod nō putaram. *In epiſtola, quæ tertia eſt* VIII *.libri, Cælius de Hirro cōpetitore loquēs ita ſcripſerat, Spero te celeriter auditurum & de nobis, quod ſperaſti, & de illo, quod uix ſperare auſus es. itaq; Cicero reſpondēs, ijſdē ferè uerbis eadē repetit: & quia Cælius ſcripſerat, de nobis, quod ſperaſti, de illo, quod uix ſperare auſus es: reſcribit, de te, quia, quod ſperabā, de Hillo, (balbus enim ſum) quod non putaram. facete autem, cum repeteret uocem illam Cælij, illo, aſpirationem addidit, & ſubiunxit (balbus enim ſum,) Hirrum ſignificans, cuius nomen propter balbutiem exprimi à ſe non poſſe fingit. in ſequentibus autem cum r, literam expedite proferat, ſed balbi, inquit, non ſumus.*

DIVISVS aquarum diuortijs. *pleroſq; latet huius loci ſenſus. & uidi doctos alioqui uiros, qui ſic interpretarentur: fuiſſe fluuium, qui montem Amanum interfluens diuideret, & Ciceroni, ac Bibulo communem faceret: cum dixerit Cicero, non, diuiſus fluuio, aut, diuiſus aquis, ſed, diuiſus aquarum diuortijs. quam illi uocem parum diligenter expenderant. diuortium autem aquarum ita fit: Cadunt in mōtem aquæ pluuiæ, is mons cum*

ſit procliuis, utrinq; defluant, & decurrant, neceſſe eſt. ita fit, ut diuidantur, & earum quaſi diuortium fiat. itaq; dixit de oratore libro I. 149. ut ex Apēnino fluminum, ſic ex communi ſapientium iugo ſunt doctrinarum facta diuortia. ad Atticum autem idem ſcribit, quod ad Cæliū: inquit enim libro V. 79. ad Amanum contendi, qui Syriam à Cilicia aquarum diuortio diuidit. Liuius etiam libro XXXVIII. ubi loquitur de Cn. Manlio, propè, inquit, ipſis iugis ad aquarum diuortia caſtra poſuiſſe: id eſt, ad eum locum, unde aquæ duas in partes diuiſæ incipiunt defluere. à quo igitur loco ex Amano monte Ciliciam uerſus aquæ delabebantur, ad eum uſq; locum Cilicia pertinebat. & ex altera montis parte, eadem Syriæ, quam Bibulus regebat, erat ratio. terminum enim habebat eum locum, unde in eam ex Amano defluere aquæ incipiebant.

GYB. LONG.

Ne alienet à ſe Cælij animum exprobratione immemoris officij, quod in nouis dignitatib. nonnunquam ſolent mutari animi, culpam in tabellarios conſilio transfert. Deinde res geſtas ſuas cum amplificatione exponit: ſcilicet ut dignum ſe eſſe oſtendat amicitia & familiaritate Cælij.

SEB. CORR.

Tu uide, quàm ad me. Vt mittam in alijs libris aliter legi, in uetuſtiſſimo Pauli Boti Regienſis noſtri libro ita erat ſcriptum: Tu uide, quamobrem ad me. Sperabam. Reſpondet illis uerbis epiſtol. 4. lib. 8. Spero te celeriter & de nobis, quod ſperaſti, & de illo, quod uix ſperare auſus es, auditurum. De Hillo. Hirro. Sic enim legam, donec melius inueniam, ſi modò melius inueniri poteſt. Balbus enim ſum. quippe qui Hillum, non Hirrum dicam. Poſt comitia iſta.

Aedi

Aedilitia. Balbi non ſumus. *Expeditè iam loquimur, quod uolumus.* Ad rem. *quam ſcribere inſtitueram.* Vt optaſti. *in epiſt.* v. *lib.* 8. Laureolam. *triumphum.* Copijs noſtris. *quas uix unum ſaltum tueri poſſe ſcribis.* Parthico bello. *epiſt.* IIII. *lib.* 15. Cum Bibulo. *qui Syriam ſortitus erat.* Caſsius. *epiſt.* x. *lib.* 8. Iſſum. *urbem non procul ab Amonicis pylis poſitam. epiſt.* IIII. *lib.* 15. *& Curtius, & Strabo.* Clitarchus. *hiſtoricus.* Narrauit. *ita tibi ſæpe legenti expoſuit, ut præſens præſenti narrare ſit uiſus.* Niſi nomen, *magnum, & celebre. hinc ad Atticum ſcribens ita queritur: Qui, malum, iſti Pindeniſſæ? qui ſunt? inquies: nomen audiui nũquam. Quid ego faciam? non potui Ciliciam, Aetoliam, aut Macedoniam reddere.* Quod optaſſes. *ut quantum gloriæ triumphoq; opus eſſet, aſſequeremur.* Vt ſcribis. *Epiſt.* v. *lib.* 8. *Succeſsionem futuram, propter Galliarum controuerſiam, non uideo.* Serius. *Al. ſpiſsius: utrunq; recte.* Præſentia. *Atqui ſcripſit ſe futura tantum expectare, niſi quid ad ipſum pertineret. quare ſic exponendum eſt: Præſentia, quæ ad me pertinent.*

BERN. RVT.

B. Rutil. Velles enim, ais, tantum modò ut haberem negotij, quod eſſet ad laureolã ſatis. *Cælij uerba ſunt: Nam ſi hoc more moderari poſſemus, ut pro uiribus copiarum tuarũ belli quoq; exiſteret magnitudo, & quantum gloriæ triumpho opus eſſet aſſequeremur, periculoſam & grauem illam dimicationem euitaremus, nihil tam eſſet optandum. Et alioqui autor eſt Plutarchus, triumphum redeunti Ciceroni oblatum: quem tametſi ille*

antea concupiſſet, conditione tamen temporum permotum non egiſſe. Sed & oppidum, de quo infrà 57. die captum, idem, Ciceroq́;. Nec uero ſcripta eſt hæc ante ſuperiorem epiſtola, ut interpres putat. Sin id erit, ut ſcribis, & ut ego arbitror, ſerius, illud, &c. *Potuit hic locus præteriri, ſi non fuiſſet in animo, uerbum, quod alioqui parum Ciceronianum exiſtimari queat, oſtẽdere etiam ab eo nõ ſemel uſurpatum. Videtur itaq; legendũ, Spiſsius, ut uulgata etiam nõnulla præferũt exemplaria. id uerbum ſignificat difficilius. Idem autor in Bruto: Quum tamẽ ſpiſſe, inquit, atq; uix, ut dudum ad Demoſthenem & Hyperidem, ſic nunc ad Antonium Craſſumq́; peruenimus. Item in tertio de Oratore: Sed, etiam ſi eſt aliquanto ſpiſsius, aut ſi ego ſum tardior, profectò nunquam conquieſcam. Superſediſſem ab hac notatione, ut dixi antea, ſi non abijci integram germanãq́; lectionẽ ab interprete etiam agnitam uiderem. alioqui Serius uerbum, nihil hoc loco habet aut uenuſtatis, aut ſenſi.*

ALEXANDER AB ALEXANDRO
Genialium dierum Lib. 2.
Cap. 7.

Tribus erratis lapſum offendimus uirum ſanè eruditum, Epiſtolarum familiarium Ciceronis interpretẽ non infacundum, cuius ſcripta uulgò innotuere. Primo illa ad M. Cælium epiſtola, in qua uerba ſunt Ciceronis: Oppugnaui quinq; & uinginti diebus, aggeribus, uineis, turribus, oppidũ Pindeniſſum munitiſsimũ, tantis operibus ut mihi ad ſummam gloriam nihil deſit niſi nomen oppidi. *Quid ſibi Cicero uellet his uerbis, nõ ſatis aſſequi uidebatur: cũ nomẽ oppidi nihil cenſeret aliud quàm ipſum oppidum. ac ſi diceret: Ad ſummã mihi gloriã nihil deeſt,*

niſi ut oppidum quod oppugnare adortus ſum, denique expugnem. Quod tamen longe abeſſe à uero intellectu apparet. Quid quæſo nomen oppidi cũ ipſo oppido cõmune habuit? aut quid tam inſolens, aut à Ciceronis facundia tantum abeſſe potuit, quàm uerba planè expoſita poëtico ſenſu, & quaſi figuris circunſcribere, aut coloribus infucare? Quod tamen aliter intelligi oportere, ex cõtextu uerborũ liquere arbitror. Cum enim ex oppidis ui expugnatis Imperatores plerunque nomina ferrent, quippe cum ex Coriolis Martius Coriolanus, & ex Fidenis Sergius Fidenas, atq; ex Creta uicta Metellus Creticus dicti ſint (quæ ſibi cognomenta in teſtimonium maximæ & expertæ uirtutis, rerũq; geſtarũ gloriæ adoptarunt) ſic Cicero cum ſpem haud dubiam potiundi haberet oppidi, nihil deeſſe ad ſummam gloriam, niſi nomen oppidi, & cognomentum ex Pindeniſſo aſſeuerat: uidelicet ſicut Aphricani, Numantini, & Cretici, illi nomina tulere: ſic & Pindeniſſo ipſe cognomentum ferat.

PHIL. MELANC.

Eſt ſimplex narratio, & commune epiſtolare exordium, querela ſcilicet de perfidia tabellariorum. Tu uide quàm timide. *Conqueſtio de non redditis literis.* Vt optaſti. *Propoſitio.* Nam Parthico bello. *Narratio: optat ei contingere materiam triumphi.* Hiccine eſt ille. *Mimeſis.* Vineis. *Vineæ fuerunt tabulata quædam, ſub quibus arietes admouebantur muris.*

Quare mi Rufe. *Petitio.*

VET. COD.

Tu uide quàm tarde, quàm ad me literæ non perferantur. Nec eſt te iucundius mihi quicquam.

Præſertim cũ eſſet tanta res tantæ gratulationis.

Et

Et quadam etiam autoritate apud omnes, qui me non norant. Ibi quintum & uiceſimum iam diem aggeribus, turbinibus oppugnabam oppidum munitiſsimū Pindenuſiū. Sin id erit, ut ſcribis, & ut ego arbitror, ſæpius illud, quod facile eſt. *Sæpius, ad illud Vigila referendum eſſe uidetur.*

IN EPIST.

XI.

Putares'ne &c.

Vt ad Atticum ſcribit, Cælius Ciceronē hortatus fuerat, ut in prouincia maneret. In hac itaq; epiſtola cauſas reddit, cur id ſibi nō faciendum exiſtimet. Deinde cum apud ædiles Rom. ludorum procuratio eſſet, & ædilitatem ſuam populo ſpectabilem reddere cuperet Cælius, & ob id pantheras à Cicerone petijſſet, quid de illis poſsit, reſcribit Cicero.

SEB. CORR.

SAtietas autem. *Hæc lectio ut mihi non ſatis placet, ita nullam habeo, quam magis probem: niſi ex uetere libro, Ante, non autem, legamus. ut ſit: Satietas prouinciæ me tenet ante omnia. Quidam deſcribunt, Actæ: quàm bene, ipſi uiderint. In alio libro uetere totus hic locus ſic legebatur: Atque in primis ſatietas prouinciæ.*

De Pantheris. *de quibus toties ad me ſcribis, lib. 8.* Patiſcho. *Epiſt. 9. lib. 8.* Aedilitas tua. *propter ludos.* Admonebat. *quoniam maiores noſtri ludos in Palatio ante templum, in ipſo Matris Magnæ cōſpectu, Megalenſibus fieri, celebrariq; uoluerunt.* Megalenſibus. *Non. Aprilis, quo die Matri deûm ſacra fiebāt, quæ Megalenſia dicebantur.*

PHIL. MELANC.

Putares'ne unquā accidere poſſe. *Elegans* ἀδύνατον *eſt in exordio: Nullis uerbis cōſequi poſſum, quātopere cupiam diſcedere ex prouincia, & ſtatim redire*

 Romam.

Romam, deinde exponit cauſas huius conſilij. Putares'ne. *ἀπορία, ſiue Dubitatio.* Me mirum deſiderium. *propoſitio, quid uelit fieri.* De Pantheris. *Alia narratio de Pantheris.*

VET. COD.

Vel quia totum negotium non eſt dignum uiribus noſtris, qui maiora onera in Repub. ſuſtinere & poſsimus, & ſoleamus. Ipſeus me admonebat. ſcripſi hæc ipſis Megalenſibus.

IN EPIST.

XII.

Solicitus quidem eram &c.

VICTORIVS.

ITa tumultuoſæ cõciones, ita moleſtæ quinquatrijs adferebantur. *Vetuſti codices quinquatrus, generandi caſu: ſi enim* QVINQVATRIIS *eſſet, ſignificaret (ut puto) diem quo adlatæ eſſent ad ſe, non quo geſtæ illæ res. Intelligere autẽ eum diem quo cõciones illæ tumultuoſæ habitæ ſunt, declarat uox illa* CITERIORA: *dicit enim ſe nondum audiſſe quæ poſt eum diem in urbe geſta ſunt. Præterea potius apud bonos autores Quinquatrus inuenias, quàm Quinquatria: ſic enim ſemper apud Sex. Pompeium, & Nonium Marcellum, qui hanc uocem diligenter interpretantur, ſcriptum eſt. Nonius etiam de forma uocabuli accuratè diſputat. Nã quod apud Tacitũ lib.* XIIII. *Miro tamẽ certamine procerũ decernũtur ſupplicationes apud oĩa puluinaria, utq; Quinquatria, quibus apertæ inſidiæ eſſent, ludis annuis celebrarẽtur: mendũ eſt: nam in uetuſto codice, qui in Diui Marci Bibliotheca eſt, Quinquatrus eſt, non Quuinquatria. Idem quoque non multo antè etiam in*

uulga

uulgatis libris, Placuit ſolertia tempore etiã adiuta, quãdo Quinquatruum feſtos dies apud Baias frequentabãt.

Vrbem mi Rufe cole. *In antiquis exẽplaribus repetita eſt uox illa* VRBEM, *elegãter profecto, maiore eorum uerborũ ui. Quã figurã, cum multis locis ea Cicero uſus ſit, imperitia librariorũ ſæpe ſuſtulit: alteram enim earũ dictionum uacare arbitrantes, erroremq́; priorũ (ut putabant) corrigere ſtudentes, grauiter ipſi peccarunt.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Ita tumultuoſæ cõciones, ita moleſtæ quinquatrus. *Siue conciones moleſtæ, & non tantum tumultuoſæ à Cicerone appellatæ ſunt, ſiue Quinquatrus ipſæ moleſtæ appellatæ ſint, quòd eo potiſsimum die turbidæ, & nefariæ conciones habitæ ſint, neceſſariò intelligimus diem, quo res illæ Romæ geſtæ ſunt, nõ quo Ciceroni in prouinciam allatæ: non enim lectionem illam ullo pacto probamus, quæ in impreßis antea erat. Docuimus enim olim bonos ſcriptores potius hoc genere in hoc nomine uſos eſſe, quàm neutro, caſtigauimusq́; locum Taciti, qui in hac uoce corruptus erat. Cicero etiam ad Cornificiũ, inquit, Quinquatribus frequẽti Senatu cauſam tuã egi.*

PAVL. MANVTIVS.

Quinquatrus. *Dictum opinor nominandi potius, quàm (ut Florentini crediderunt) generandi caſu: nam hanc uocem tantum multitudinis numero memini me legiſſe. Forte etiam legi poßit, Quinquatribus: ut intelligatur dies, quo geſtæ ſunt res, non quo allatæ: cum inferat, citeriora nondum audiebamus. Nam in libro manu ſcripto, quem habet uir doctißimus Hieronymus Ferrarius Corrigienſis, legitur, Quinquatr. ut etiam pro gladiatoribus, gladiat. uetuſtis in codicibus*

quandoque ſcriptum uideas.

GYB. LONG.

L*Iterarum officium à Cælio requirit, hortaturq́; ut ad urbana negotia ſe totum comparet.*

SEB. CORR.

Conciones. *C. Curionis, & L. Aemilij Pauli.* Quinquatrijs. *13. Calend. April. habitæ. Vel moleſtæ quinquatrus, ut etiam legitur.* Diogenes. *Græcus. Epiſt. 8. lib. 8.* Philone. *liberto.* Deiotarum. *regem Armeniæ quidem minoris ab ſenatu appellatum, ſed Gallogræciæ tetrarcham. Cæterum quum hoc loco & Deiotarum, & Laium, & Hyacton, & Ithacum, atq; Latoregem legamus, uidendum forte ſit, an poßimus legere, Brogitarum, cui per ſyngrapham à nonnullis Romanis pecuniæ fuerant creditæ. Cicero præterea de ſuo Deiotaro nunquam illa ſcripſißet uerba: Quanquam omnia nec benigna, nec copioſa cognorant. Quid ſi Lathurum legamus, ut Ptolemæum ſic à patre, qui Lathurus diceba tur, uocatum interpretemur: cum quo Cælius neſcio quid negotij, ex epiſtola 4. lib. 8. habuiſſe uidetur.*

BERN. RVT.

Diogenes tuus homo modeſtus à me cum Philone Peſsimonte diſceſsit. *Philonem intelligit Cælij libertum, non Mileſium illũ, ut diuinat temere interpres. Verba Cælij ſunt: Libertum Philonem iſthòc miſi, & Diogenem Græcum, quibus mandata & literas ad te dedi. ut & Diogenem perverſè Libertum acceperit Cælij.*

PHIL. MEL.

Solicitus equidem eram. *Primus locus huius epiſtolæ nihil habet, niſi quod flagitat literas, & illi flagitationi cauſas quaſdam proponit, poſtea ſequuntur quædam*

dam narratiunculæ. Quinquatrijs. *Quinquatria feſti dies ludorum ſeu Mineruæ erant, & in his diebus contenderunt Curio & Antonius de conſulatu Cæſaris, quæ res præbuit cauſam belli ciuilis.* De *his hic loquitur.*

Ne hoſpes. *id eſt, inſcius omnium rerum, ut ſciam quomodo ſe res in urbe habeant.*

IO. RIVIUS ATTEND.

Spero me integritatis laudem conſecutum, non erit minor ex contemnenda, quàm ex conſeruanda prouincia ſpes triumphi, in qua ſatis glorioſe triumpharem, ſi non eſſem tandiu quidem in deſiderio rerum mihi chariſsimarum, &c. Legendum, Spes triumphi inquis: *ut ſit quaſi* ὑποφορὰ *Cælij, per occupationem à Cicerone poſita, dein ſubiungatur* ἀνθυποφορὰ, Satis glorioſe triumpharem, *&c. Nam in illo quod anteceßit,* Non erit minor. *ſubaudi Laus: quod eſt ex ſententia ſuperiori repetendum.*

VET. COD.

Nam certiora nondum audiebamus. Diogenes tuus homo modeſtus, à me Peſsimonte diſceſsit. Iter habebant ad Ithacum regem, quanquam omnia nec benigna, nec copioſa, nec facilia cognorant. Cum una me Hercules mihi etiam ambulatiuncula, atque uno ſermone ueſtro omnis fructus prouinciæ non confero.

IN EPIST.

XIII.

Raras tuas quidem &c.

VICTORIVS.

QVoniam κωμικὸς μάρτυς, ut opinor, accidit Phania. Eraſmus uir doctiſsimus noſtris temporibus, & πολυγραφώτατος, locũ hũc corruptũ eſſe cenſet, corrigitq́; οἰκικὸς μάρτυς, uel οἴκοθεν μάρτυς, id eſt domeſticus teſtis, cum nullibi apud Græcos autores (ut uidetur) hoc prouerbiũ legiſſet. Nos in antiquis exẽplaribus Græcas has uoces nulla uarietate ſcriptas animaduertimus, ſed recte admodũ & integerrimè, quod raro accidit in Latinis uetuſtis codicibus: uix enim poterãt, qui linguæ illius rudes eſſent, ut erãt illarum ætatũ librarij, tam accuratè characteras illos effingere, ut nõ aliquid peccarent. prouerbiumq́; hoc apud Suidam reperimus in dictione ἔμφασις. cum enim locũ ex hiſtoria Polybij adduceret, hæc uerba ipſius ponit: καὶ προσκατέψευσαι τ᾽ ἀνδρὸς κωμικόν τινα μάρτυρα προσεπισπασάμενος ἀνώνυμον. Nihil igitur amplius de horum uerborũ integritate dubitandũ eſt, cum apud Græcos etiã autores hoc prouerbiũ inueniatur: potius quærenda eſt ſententia, & uis ipſius: etſi ex uerbis Polybij quæ à Suida accepimus (nec enim integrã hiſtoriã præclariſsimi illius uiri habemus) uidetur de his proferri ſolitum, qui aliquod mendaciũ ficto aliquo teſte confirmare uolebant. Nam quòd alij comicum teſtem opportunũ intelligunt, & in tempore aduenientem: alij autem aliter exponũt, cum nullo hæc autore dicant, mirari nõ debẽt, ſi paucos admodum ſuæ ſententiæ comites habent.

EX POSTER. EIVSDEM.

Quod mihi ſignificabant tuæ literæ ſubdubitare. Mediceus codex, Quod nihil ſignificabant. Quare animaduertẽdum eſt, an melius legi poſsit, Quòd nonnihil ſignificabãt: hoc intellectu, ut dicat Cicero, in

Cælij

Cælij epiſtolis quædam uerba eſſe, quæ obſcurè ſignificent hanc ſuſpicionem in animo illius reſidere, de alienata uoluntate ipſius erga Appium, dictio illa MIHI *non magnam ullam uim habere uidetur eo in loco, nam ſi id ſignificabant literæ Cælij, non magis Ciceroni quàm omnibus alijs qui eas legiſſent, ſignificabant, nec tamen firmitudinem aliquam hoc argumentum habet, quare de tota re nihil adfirmamus.*

GYB. LONG.

Officioſa eſt epiſtola qua ſe conſilio Cælij acquieſcere uelle oſtendit.

SEB. CORR.

Literas. *Epiſt.6.lib.8.* Simultatem depoſuimus. *autore Cn.Pompeio.* Cos. *cum L. Domitio Aenobarbo.* Tu te es teſtis. *firmus, & perpetuus.* Κωμικός. *fictus, uel repentinus, & ultro citroq; currens, quales in comœdijs inducuntur. unde etiam dixit, Accidit. ſicut in omnibus ferè libris ueteribus legitur.* Μάρτυς. *teſtis.*

Phania. *Appij libertus. epiſt.1. li.3.* Iam me Pompeij. *cuius filius filiam Appij habebat uxorem.* Brutum. *M. Brutum Appij item generum.* Collegam meum. *in auguratu.* Studioſum mei? *quippe qui libros augurales ſuos mihi dicarit.* Noſtri Dolabellæ. *qui reũ fecit Appiũ.* Veternus. *quædam quaſi colluuio aquarũ. A nonnullis uerò nimiũ quoddã otium, & negotiorum intermiſsio exponitur, Epiſt.6.lib.8.* Noſtrum amicum. *C. Curionẽ Trib.pleb.* Chirographo. *quũ tua manu in extrema epiſtola illud addidiſti: Curio transfugit ad populũ, & pro Cæſare loqui cœpit. uel illud, Turpe tibi erit, pantherarũ greges me nõ habere.* Iuriſdictionem. *forum Laodicẽſe.* Ciuitates.

αὐτονομία id eſt uiuendi libertas pro ſuis legibus

multas omni ære alieno liberatas, multas ualde leuatas: omnes αὐτονομίαν *adeptas.* Publicanis. *nam populi nullo gemitu publicanis, quibus hoc ipſo luſtro nihil ſoluerant, etiam ſuperioris luſtri reliqua reddiderunt.* Reliqua. *quæ debebant.* Proficiſci. *Laodicea, quæ erat inter* τρεῖς διοικήσεις *Aſiaticas, prouinciæ Cilicienſi attributas.*

BERN. RVT.

Poſt hoc negotium autem & temeritatem noſtri Dolabellæ. *Garrit interpres, qui, cui hæc epiſtola reſpondeat, non uidit, quæ eſt illa Cælij, cuius initium: Non dubito, quin perlatum ad te ſit, Appium à Dolabella reum factũ. Nihil aliud dicit Cicero his uerbis, quàm, Poſtquàm uero accuſatus eſt à Dolabella noſtro (non quidem genero, neq; enim dum ei filiam collocarat Cicero, ut ex eadem illa Cælij epiſtola diſcitur: ſed familiari, quem duobus capitis iudicijs defendimus, ut libro ſequenti epiſtola illa,* Quum nobis. *Appius, ego pro eo intercedo & deprecor. Item ſuprà:* Et in ipſa collegij laude & ſcientia ſtudioſum mei. *Hoc propter librum, quem de augurali ſcientia ab Appio ſibi antè inſcriptum ſignificat Cicero libro ſequenti, pluribus epiſtolis. Item erat in eadem epiſtola,* Veternus ciuitatis. *Satis in Decuria nugas imperitiſſimi hominis confutauimus. Quod ad illud attinet, Ita in uia putaui, quod nos, ita uiuam, ſcribi malumus. Cicero, Solicitat me (ita uiuam) tua mi Tyro ualetudo. De locupletatis prouincijs omnino mutanda lectio, ut eo loco ex Craſſi noſtri ſententia monuimus. Cicero enim initio, quum in prouinciam ueniſſet, ei negotio confeſtim animum intendit. nec ueriſimile eſt, tam ſero, id eſt ſub ipſum deceſſum, tantam*

rem

rem curare tunc demum uoluiſſe. libri inſequentis ad Appium epiſtolæ noſtram ſententiam confirmant. De reliquijs ſuperioris luſtri, in quibus feſtiue ariolatur interpres Clericus, addo, quod eſt ad Lentulum ſuprà libro primo: Accepi (inquit Cicero) literas tuas de publicanis, in quibus æquitatem tuam non potui non probare. Facilitate autem, quod uellem, conſequi potuiſſes, ne eius ordinis quem ſemper ornaſti, rem aut uoluntatem offenderes. Equidem non deſinam tua decreta defendere, &c. Significat enim Cicero, à Lẽtulo Ciliciæ ante ſe Appiumq́; proconſule, contra publicanos eſſe decretum: ſe uero hoc loco, etiam illius temporis reliqua curaſſe, ſine tamẽ prouincialium ipſorum querela.

PIVS Bononiẽſis in annotationibus ſuis, quum uerſum Martialis, ut ipſe putat, corrigeret, ut autem mihi uidetur, deprauaret, ac multa ſuperflue de ueterno in eum locum congeßiſſet, impegit tandem in hunc quoque ſcopulum, ut diceret, quod eſt in Ciceronis epiſtola ad Cælium in hæc uerba: Erat in eadem ueteranus ciuitatis: quum Veternum uel Veternus legi oporteret, ut & in nonnullis eſt codicibus, & animaduerſum ab alijs antè erat, mihiq́; multo quoque ante prouiſum, quàm in eius opuſculum illud inciderem, aut aliorum annotationes, quæ locum hunc exponerent, eo ſenſu accipi oportere, ut pro Veterno Pompeium Magnum ſignificari à Cicerone intelligamus. quod commentum inde multis ab eo conueſtitur figmentis. Cuius uiri autoritas tametſi mihi, quum iam loci cum reſtitutionem tum ſenſum omnem planè excogitaſſem, exſcripſiſſemq́; etiam breuibus, ut ſoleo, memoriæ tantum meæ gratia, nihilo tamen magis à ſententia ſum dimotus. Confirmatus quidem in eam Ex Rutilij Decuria.

opin

Digitized by Google

opinionem, quam ante de eo uiro conceperam: hominem eſſe præcipitis peruerſiq; iudicij, cuiq; haud ita facile aſſentiendam ſit. Siquidem uno illo in capite, ut alia omittam, & Martialē peruertit, & Iuuenalis uerſum optimè ſcriptum tentat infringere, & noſtram hanc ſententiam prorſus nihil aſſequitur. Quæro enim, ſi Cicero quaſi ſegnem, inertē, ac ceſſantem Pompeium, pungere ac notare uoluiſſet, cur nō honeſtius elegantiusq; multo ueteranum eum quàm ueternū appellaturus fuerit? Quod uerbum & ad militem pertinet, qualem ſe tota uita Pompeius præſtiterat, & ad eum militē, qui iam emeritis ſtipendijs in otio uitam deinceps agere deſtinet: & quaſi rudē militiæ, depoſitis armis, accipiat. Cur igitur eorum ſe numero aſcribit, qui ueternū reponāt, ueteranum cōfodiant, ac legi uetent: quum ſenſum inuehat illi uerbo, quod delet, aptiſſimum atq; conuenientem? niſi quòd prorſus iudicio caret, ferturq; tanto nouitatis impetu, ut, quid agat, non intueatur. Idem nō cōtentus uno loco teſtatam temeritatem ſuā reliquiſſe, gloriatur etiam in Plautinis commentarijs, hoc à ſe uno uiſum atq; proſpectum, quaſi non uel eo ſit miſerabilis, quòd inuenti ſui neminem ſit unquam adſtipulatorem aut ſubſcriptorem habiturus. Sed temperemus ab hominis ne de facie quidem noti contumelijs, cuius nihil præter uerboſam iactantiam, horridamq; atque inconditam petulantiam mediusfidius odimus. Errorem eius turpiorem facit præceptoris Beroaldi eruditiſſimi uiri curioſa perpenſaq; ſolertia, in hoc ſcribendi genere: huiusq; etiam ipſius loci diligens explanatio. poſt cuius operam præteriri à nobis quoq; poterat, ſi nō & magno cum dolore ſpoliari à nobis noſtra gloria noſipſos, qui idē, quod Beroaldus, collatione locorum cōiecturaq; ante deprehenderamus,

deramus, quàm ex ſcriptis ipſius (dijs teſtibus) didiciſſemus, ferremus, & confidentem Pij iſtius aſſeuerationem periculoſam eſſe ſtudioſis arbitraremur. Scribendum igitur hac parte Veternum, pro ueterano, nō dubitamus, & pro ciuitatis Romæ diſsidia accipiendum. Id ita eſſe, perſpicuum fecerint Cælij uerba ex epiſtola, cui per hãc à Cicerone reſponſum eſt. Inquit Cælius: Cõſules autem habemus ſumma diligentia. adhuc ſenatuſconſultum, niſi de ferijs Latinis, nullum facere potuerũt. Curioni noſtro tribunatus conglaciat. ſed dici non poteſt, quomodo hic omnia iaceant, niſi ego cum tabernarijs & aquarijs pugnarem, ueternum ciuitatem occupaſſet. Hæc Cælius. Cæterum quid impedit, & ſequentes huius epiſtolæ clauſulas quaſdam interpretari, quando huc proceſsimus? Et congelaſſe (inquit Cicero) noſtrum amicum lætabar otio. *Amicum ſuum Curionem intelligit, quẽ ſem per ſuſpectum nimio plus habuit, ut præcipitem ac temerarium Cicero: non Pompeium, ut iſti rentur. Apparet id ex præſcriptis Cælij uerbis: tum ex his, quæ ſcribit lib. 7. ad Volumnium Cicero, de eodem (ut puto) Curione ſentiens, Illa, inquit, quamuis ridicula eſſent (ut erant) mihi tamen riſum non mouerunt. cupio enim illum noſtrum amicum in tribunatu quamplurimum habere grauitatis. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. De pagella hac nugatur interpres. Illud intelligit Cicero, quod ita eſt in Cælij literis ſcriptum: Quod tibi, inquit, ſuprà ſcripſi Curionem frigere, iam calet, nam feruentiſsimè concerpitur. leuiſsimè enim quia de intercalando nō obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæſare loqui cœpit. Hæc ille: qui pauloante id ſignificarat, quod & alijs monumẽtis proditum eſt, initio uidelicet tribunatus*

Curio

Curionem Cæſari aduerſatum ſummopere, pòſt in gratiam rediſſe, cum maxima totius ciuitatis & imperij pernicie. Id etiam non omittemus, quod ſubijcit Cicero: Cæſarem non defendit Curio. Pro non, & ſi quis id pertinaciter tueatur, reponi tamen poſſe uel Iam, uel (quod magis puto) Nunc, ut ſit cum interrogatione, admirationeq́;, Cæſarem nunc defendit Curio? Sed & illud quis non uidet abſurdum eſſe, quod hic eſt? Nam ita in uia putaui. Scribendum'que potius, ut in alijs quoq; codicibus, quos miror ab Aldo Manutio ſolertißimo homine non ſequutos: Nam, ita uiuam, putaui. Contemnant hæc quidam, & leuiora exiſtiment: ego his corruptis, perire candorem omnem & ſenſus elegantiam omnino uideo. Non omittam id, cuius me admonuit uir doctißimus, mihiq́; in primis amicus, Ioã. Petrus Craſſus, ciuis ac præceptor meus, quod ante legebatur, legiturq́; etiãnum uulgò:

Mihi erat in animo, quoniam iuriſdictionem confecerã, ciuitatis locupletare, in publicanis etiam ſuperioribus luſtris reliqua ſine ſociorũ ulla querela conſeruata, in priuatis ſummis infimis fueram iucundus, proficiſci in Ciliciam. *ita legi oportere: Mihi erat in animo, quoniam iuriſdictionem confeceram, ciuitates locupletaram, publicanis etiam ſuperioris luſtri reliqua ſine ſociorum ulla querela conſeruaram, priuatis ſummus infimis fueram iucundus, proficiſci in Cilicia. quod & ſenſus ipſe alioqui nullus oſtendit, & ſimilis in Epiſtolis ad Atticum ſententiæ expreßio. Plutarchus de locupletatione ciuitatum mira prodidit. Suprà quoque:*

Quoniã comicos martyr, ut opinor, accidit Phãnia. *Accedit, emendauit Ludouicus Rhodiginus uir doctus. quem nos ita probamus, ſi pro Quoniam, legatur*

Cui,

Cui, uel Quoi, ſenſu alioqui ineptiſſimo. quid ſit autem Comicos martyr, idem ille ſatis explicat.

EX POSTER. EIVSDEM.

Mihi erat in animo, quoniam iuriſdictionem cõfeceram, &c. *Verba Ciceronis ad Atticũ mirificè Craſſo noſtro aſtipulãtur: Lætari te noſtra moderatione & continentia uideo, tum id magis faceres, ſi adeſſes atq; hoc foro, quod egi ex Id. Februa. Laodiceæ ad Calen. Maij omnium Diœceſum præter Ciliciæ, mirabilia quædã effecimus. Ita multæ ciuitates omni ære alieno liberatæ, multæ ualde leuatæ ſunt: omnes ſuis legib. & iudicijs ſuetæ, & αὐτονομίαν adeptæ, reuixerũt. His ego duobus generibus facultatẽ ad ſe ære alieno liberãdas, aut leuãdas dedi. Imò quod omnino nullus in imperio meo ſumptus factus eſt, nullũ cum dico, nõ loquor ὑπερβολικῶς. nullus, inquàm, ne teruntius quidẽ. Hac autẽ re incredibile eſt, quantũ ciuitates emerſerint. Acceßit altera. Mira erant in ciuitatibus ipſorum furta Græcorũ, quæ magiſtratus ui fecerant. Quæſiui ipſe de ijs, qui annis decẽ proximis magiſtratũ geſſerant, apertè fatebãtur. Itaq; ſine ulla ignominia ſuis humeris pecunias populis retulerũt. Populi autem nullo gemitu publicanis, quibus hoc ipſo luſtro nihil ſoluerant, etiã ſuperioris luſtri reddiderũt. Itaq; publicanis in oculis ſumus. gratis, inquis, uiris. ſenſimus. Iam cætera iuriſdictio nec imperita, nec demẽs, cũ admirabili facilitate. Aditus autẽ ad me, minime prouinciales. Nihil per cubicularium. ante lucem inambulabam domi, ut olim candidatus. Grata hæc, & magna, mihiq; nõdum laborioſa, ex illa ueteremilitia Non. Maij in Ciliciã cogitabã. ibi cũ Iunium mẽſem cõſumpſiſſem, atq; utinã in pace (magnum enim bellum impendet à Parthis) Quintilem in reditu ponere.*

Et

Et ſequenti Epiſtola: Conſeruate ciuitates, cumulate publicanis ſatisfactum, offenſus contumelia nemo.

ALEXANDER AB ALEXAND.

loco ſupra citato.

Mea uero officia ei non defuiſſe tu es teſtis, quoniam, ut opinor, Comicos accedit Phannia. *Quod Interpres in Terentiano Phannia nõ poſſe accommodari aiebat: ſed alium quendam fuiſſe Phanniam, de quo ſentiret Cicero, qui in notitiã nomenq́; nõ uenit. Quæ uerba ſi penſitare quis uolet, atq; ingenij acie nõ obtuſa rimari, etiã ad Terentianũ Phanniã ſaluo ſenſu accõmodabit. Cum enim Phannia ille Terentianus Chremetis frater fuerit, & Crito Andrius inopino aduẽtu opportunè introducatur aduenisse: quo ſignificante de Phannia Chremetis fratre, & filia Glycerio in notitiam uenit: ipſamq́; filiã ſibi eſſe cõpertũ habuit. Pariter Cicero peropportunè Comicũ Phanniam aduenisse dicit: hoc eſt, aliquid ſecreti cõſilij, quod nondũ emerſerat, prodijſſe in lucem: quo ſicut in Phannia Terentiano Glycerium Chremetis filia, & Phanniæ neptis apparuit, ſic ipſius opera opportunè ſit intellectum, Ciceronis officia illi non defuiſſe, & ſe de Appio benemeritum ſignificari.*

CAEL. RHODIGINVS

Antiq. Lect. lib. 3. cap. 31.

Locus eſt ex ſecundo Familiarium epiſt. nõ enarratus ad hãc diẽ, ſed omnino exculcatus, & offuſa caligine, inſcitiæ tenebris ita obuolutus, ut in Cicerone Cicero ſubinde quæratur. Verum Oratoris uerba iam ſubſignemus. Mea uero officia ei non defuiſſe, tu es teſtis quoniam κωμικὸς μάρτυς, ut opinor, accedit Phannia. *Male feriati Comicum teſtem Phanniam augurantur,*

ex

ex uetere Comœdia repetitũ, in qua Phannia teſtis intro duceretur, referuntq; ad Cæliũ. qui ſenſus, ut male conceptus, mire friget, Ciceronis elegantia indignus. Imò nec coit, etiamſi uiolenter omni pede confabricatis inuentis nugalibus ad eum uerba retorqueas, penſitent modò legentes. Et quidẽ frequẽtiſsimi M. Tullio moris, ex ueteribus pleraq; aduocare obſcurius, cuius ferè modi eſt ad Cæliũ illud: Repẽte uero inceſsi omnibus lætitijs. In quo Latinæ quidẽ rei literatores, quid adferãt, minus cõſtitutum habẽt. Ex Cælio uero eſſe ea, liquet ex Ciceronis ſecundo de Finibus. Vt ſcias non eſſe hic Arietini oraculi ambagioſam hiſtoriam. Inibi aduocatur & Trabea, de quo arbitror itidem ſenſiſſe Familiariũ nono Ciceronẽ, etiamſi Grãmaticis inſcita, inauditaq; eſt nomenclatura. Verum ut à diuerticulo fabulam repetamus: Ego in Menandri comœdia fuiſſe Phanniã, obſeruaſſe uideor apud Plutarchũ in cõmentatione, quæ eſt de Tranquillitate. Cæterum id ad propoſitã modò quæſtionẽ nihil. nam Phanniam hunc Ciceronianũ non aliũ accipio, quàm Appij, de quo ibi intelligit Orator, libertum: ſicuti comprobant Ciceronis uerba, epiſtola prima tertij libri. quem hic Comicum teſtem dicit, non, uti opinor, quia uetus Comœdia Phanniam habeat, ueluti fidei inuiolatæ numẽ ſanctius: (id enim proculdubio commentum eſt uaniſsimum, & ad libidinem concepta diuinatio) ſed quod libertus is ingenio eſſet lætiore, facetoſoq;, minime ſubdolo, aut inuido, & proinde iucũdo admodũ, & amœno. Expende Ciceronis uerba ex ea, quã modo aduocauimus, epiſtola in noſtram ſententiã remis ueliſq; eundum cenſueris. Is ergo apud Cæliũ æquiſsimè Appij naturam, Ciceronis in eum ſtudia & merita ſuauiſsimè & ueriſsimè aperuerat, quod

o ultro

ultro citroq́; creberrimè, ſicuti mos fuit temporum illorum, & nil eſt notius, commearet.

PHIL. MELAN.

Raras tuas quidem. *Hæc magis accuratè ſcripta eſt. Generis iudicialis eſt, quia eſt purgatio, quæ habet excuſationem.* Deinde *ſe conſilio Cælij acquieſcere uelle oſtendit.* Sed ſuaueis. *Exordium à commendatione literarum.* Ego Appium. *Narratio, in qua eſt expoſitio conſilij ſui de Appio.* κωμικὸς μάρτυς. *id eſt, teſtis domeſticus. Quaſi diceret: Quanquam habet teſtem domeſticum, qui plurimum hac in re ualere debet.* Hæc ego pluribus. *Purgatio, & principalis propoſitio.* Ex eo quidem ſuſpicati. *Cauſa offenſionis.* Noſtri Dolabellæ. *Is eſt, qui accuſauit Appium. accuſauit autem eum, priuſquam factus eſt gener Ciceronis.* Noſtrum amicum. *Curionem.*

VET. COD.

Cum ſentimus prudenter, fideliterq́; ſuadentibus idem uidere. Mea uero officia ei non defuiſſe, tu optimè ſcis, & eſt teſtis, quoniam comico μάντα, ut opinor, audit Phannia. Cneus inſtitutorum & rationum earum diſsimilitudinem habet, cum illius adminiſtratione prouinciæ. Mihi erat in animo quam iuriſdictionem conferam, cunctæ res locupletãtur in publicanis, etiã ſuperioribus luſtris.

IN EPISTOLAM XIIII.

M. Fabio, &c.

GYB. LONG.

Fabium de meliore nota commendat, nempe animi uirtutibus & ingenio: & quo pacto res Romana habeat, requirit.

SEB.

SEB. CORR.

FAbio. M. Fabio Gallo, ad quem lib. VII. ſcribit. Eius negotium. de Herculanenſi fundo, à Q. Fabio fratre proſcripto. Epiſt. 25. libro IX.

BERN. RVTIL.

Eius negotium ita uelim ſuſcipias, ut, ſi eſſet res mea. Negotium id quod eſſet, exprimit Cicero libro nono ad Pætum, epiſtola penultima.

PHIL. MEL.

M. Fabio uiro opti. Hæc epiſtola eſt commendatoria, & ſunt additæ rationes commendationis. Eius negotiũ. Petitio. Noui ego uos. Iocus eſt: quaſi diceret, Vos nullam paruam cauſam ſuſcipitis.

VET. COD.

Sed in hoc homine nullã excipio excuſationẽ.

IN EPIST.

XV.

Non potuit accuratius, &c.

VICTORIVS.

CAeſari honeſtiſsimè cupio. Vetuſti codices CAESAREM HONESTVM ESSE CVPIO, ut nos emendauimus, eadem ſententia & ſignificatione, qua Brutus, & Caßius de Antonio in epiſtola ad eum miſſa dicunt: Nos in hac ſententia ſumus, ut te cupiamus in libera rep. magnum & honeſtum eſſe. At quæſtorem, at nobilem adoleſcẽtem, at omnium ferè exemplum. Emendauimus EXEMPLO, ut eſt in antiquis codicibus. Ad Atti. lib. VII. de hac eadem re agẽs ſic inquit: Hoc melius, & huius rei plura exempla. Item in eadem hac epiſtola: Poſtremo non tam mea ſponte quàm potentißimorum duorũ exemplo. Intelligit autẽ

Digitized by Google

Pompeium & Cæſarem, ut ex epiſtola ad Atticũ ſuprà citata declaratur: Pompeius eo robore uir, his radicibus Q. Caßium ſine ſorte delegit, Cæſar Antonium. Quod autem hîc AT QVAESTOREM, &c. in uetuſto codice ad quæſtorem, ad nobilem, ad omnium, &c. legitur ſecundum ueterem ſcripturam propter affinitatem harum literarum: ſic enim in hoc exemplari pluribus locis reperias, ut contrà AT pro AD in epiſtola ad Salluſtium, in hoc eodem uolumine, At quem intelligebat eius belli periculum ſpectare. & alijs infinitis locis.

De matrimonio. Vetuſti codices omnes, de Matrinio, quam lectionem magis probo: præter enim uetuſtorum codicum autoritatem, quomodo poteſt cõiugium inter res geſtas numerari? Quòd ſi de nuptijs illius ageret, non tam frigide hanc rem tetigiſſet: nam & clarius totam rem narraſſet, & quod moris erat, ei gratulatus fuiſſet. Innuit autem (ut puto) negotium ipſius quoddam: de quo, etſi tunc aliquis ſermo fuit, poſtea tamẽ cito obſcuratum eſt, cum dignum non eſſet quod in hiſtorijs traderetur. De C. Matrinio quodam equite R. meminit Cicero in oratione VII. in Verrem.

At omnium ferè exemplo. Nonnulli ſe ita hunc locum, qui mendoſus erat, caſtigaſſe aiunt, de quo cum illis non pugnamus: neq; tamen furti nos reos agere ſtatim oportebat, præſertim cùm in omnib. manu ſcriptis nullo diſcrimine, quemadmodum legi debet, ſcriptum inuenerimus. Præter antiquorum codicum fidem ita illam tractauimus, ut diu nos, diligenterq; de ea quæſiuiſſe planum omnibus fecerimus.

Qui omnes Caſsios, Antoniosq; complexi ſunt. Sunt qui in ſenſu horum uerborum tradẽdo non parum

deccepti ſint: non enim narrat Cicero, ſe iccirco Cælium præpoſuiſſe prouinciæ, quòd uellet ſibi gratiam reliquorum eiuſdem familiæ cõciliare, neq; arbitratur Pompeiũ & Cæſarem id conſiliũ in præficiendis Quæſtoribus ſecutos fuiſſe: ſed inquit, ſe id penè feciſſe coactum exemplo potentiſsimorum uirorum, qui Quæſtores ſuos omni ratione, qua potuerunt, ornarunt, & illorum gratiam omni beneuolentiæ genere iniuerunt: id enim eſt COMPLEXI SVNT. *ut paulo ante cùm de App. Claudio ſermo eſſet. Quid eſt cauſæ cur mihi non ſit in optatis, complecti hominem florentem ætate, opibus, &c. Niſi enim Quæſtorem & ipſe præpoſuiſſet, timebat illum iratum, qui iniquo animo tuliſſet ſe honorem illum à Cicerone impetrare non potuiſſe: quẽ antea Quæſtores Caſſius & Antonius à ſuis Proconſulibus & Impp. accepiſſent. Quòd autem Caſsios & Antonios numero multitudinis dixit, non nouum eſt apud Ciceronem, ſed uſitatum & elegans: ut in epiſt. ad Pætum 127. Itaq; te cùm uideo, omneis mihi Granios, omneis Lucilios, uerè ut dicã, Craſſos quoq;, & Lælios uidere uideor. Sed etiã doctiſsimus & politiſsimus ſcriptor Plato in Symp.* καὶ ὁρῶν αὖ φαίδρους ἀγάθωνας, ἐρυξιμάχους. παυσανίας ἀριστοδήμους Σωκράτη δὲ αὐτὸν τι δεῖ λέγειν. *Hanc eſſe ſententiam huius loci inde etiam intelligi poteſt, quòd epiſtola ad Qu. Thermum Prop. quæ penultima huius libri eſt, Cicero magnopere ei ſuaſit, ut prouinciæ præficeret Quæſtorẽ: docens id rectum eſſe, & fieri debere: oſtendensq;, niſi ita feciſſet, multas fortaſſe moleſtias, ac pericula illum ſibi conciliaturũ eſſe: quòd Quæſtor ignominia affectus meritò illi ſemper iratus erit, & nactus aliquam occaſionem nocendi, cum ſibi id iure poſſe facere uideatur, nunquàm illam dimittet.*

Digitized by Google

PAVL. MANVT.

Exemplo. *Antea, exemplum. nos ex uetuſtis libris, exemplo, ſextum abhinc annum correximus & impreſſimus.*

Pontinus. *Nam is quidem ſuperiore honore uſus erat: fuerat enim Prætor Cicerone Cos. itaq; dixit ad Atticum epiſt. 3. lib. VI. Fratrem ſolum habeo Prætorium: Pontinus enim iam à me diſceſſerat.*

Qui omneis Caſsios, Antoniosq́ꝫ complexi ſunt. *Alij, pro omneis, legunt iuuenes. quam uocem nullis in libris manu ſcriptis reperio. nos ueterem lectionem cõſeruamus. cuius hic eſt ſenſus, Cælium Quæſtorẽ præpoſui prouinciæ, non tam ipſius quidem cauſa, quàm ut reliquorum eiuſdem familiæ gratiam inirẽ, exẽplo ſcilicet Pompeij, & Cæſaris, qui cum alter Q. Caßium Longinum, alter M. Antonium, delegiſſent, uniuerſam Caßiorum, & Antoniorum gentem ſibi adiunxerunt.*

De Matrinio. *Locus eſt obſcurus: cuiuſmodi in ipſius Ciceronis ſcriptis alij quoq; ſunt: quare etſi ſenſum non percipio, tamen ueterem lectionem, libenter conſeruo. omnino & codices ſunt, in quibus legitur, De matrimonio: ſed uetuſtiores habent, De Matrinio. quæ uox quid ſibi uellet, cum minus conſtaret: fuiſſe opinor qui Matrinio delerint, & matrimonio ex ingenio repoſuerint. forte autẽ, cum ad Cælium Aedilem ſcribat, de Matrinio ſcriba Aedilitio, cuius meminit in oratione pro Cluentio, quidpiam ſignificauit. ſed nihil affirmo.*

GYB. LONG.

Miſſa eſt hæc epiſtola. Nam & diligentiam amicorum agnoſcit, & quid de Dolabellæ & Tulliæ nuptijs ſentiat, ſcribit. Et cur Cæliũ prouinciæ præfecerit, rationes reddit.

SEB. CORR.

Competitor tuus. *Hirrus.epiſt.9.lib.*VIII.Aſſenſus eſt ei. *M.Catoni.* Diuinis. *à M.Catone uiro ſanctiſsimo, & propè diuino profectis.* Sperare ea. *triumphum, qui ſupplicationem ſolet ſequi.* Primum laudari, *epiſt.13.lib.* VIII. Epiſtolæ tuæ. *ſextæ, lib.* VIII. Quid ſi meam. *decimam,lib.*III. Quod actum eſt. *de nuptijs Tulliæ.* Cæſari honeſtiſsimè cupio. *In pluribus libris leges, Cæſarem honeſtum eſſe cupio.* Et bonus ciuis. *& ob id nolles patriam & Pompeianos deſerere.* Et bonis amicus es. *Curioni, & Cæſari, à quibus nolles abeſſe.* Pontinus. *C.Pontinus legatus.* Diſceſſerat. *ex pacto, & conuentu. nam ea lege exierat.* Impetrari non poterat. *quoniam oderat prouinciam.* Aſiæ præfuiſſe. *Prætorem. Lege primam ad ipſum Q. fratrem epiſtolã.* Omnia timerem. *quum bellum eſſe in Syria magnum putaretur, & id uideretur in Ciliciã erupturum.* Duorum. *Cn.Pompeij, & C.Cæſaris.* Qui iuuenes Caſsios. *Q. Caßium Longinum, Pompeij in Hiſpania Quæſtorem intelligit.* Antoniosq;. *M.Antonium in Hiſpania Cæſaris Quæſtorem: autore Dione libro 45.* De Ocella. *Seruio Ocella.* Scripſeras. *epiſt.7.lib.* VIII. Et in actis. *& in actis urbanis ad me miſsis.* Matrimonio. *Dolabellæ & Tulliæ, te autore confecto. & ſi, Matrinio, male quidam legunt.* Eteſiæ, *uenti.*

BERN. RVT.

Tum quod is, qui erat iratus, competitor tuus & idem meus aſſenſus eſt ei, qui ornauit res meas diuinis laudibus. *Quid Attilium? quid Curionẽ nugatur ĩterpres? De Attilio ſatis ſuprà exploſimus. Cõpetito*

rem intelligit Hirrum , ornatorem Catonem Vticenſem: Verba Cælij, quibus hæc reſpõdẽt,ſunt octauo libro: Re*nuntiatũ,inquit,nobis erat,Hirrum diutius dicturũ.prehendimus eum.non modo nõ fecit ,ſed quum de hoſtibus ageretur,& poſſet rem impedire, ſi ut numeraretur poſtularet,tacuit.tantum Catoni aſſenſus eſt,qui & locutus honorificè non decreuerat ſupplicationes.*Et *lib.*xv.*epiſtola,*L*ætus ſum,gratias agit Catoni,quod de ſe in ſenatu ſit honorificentiſsimè loquutus. quod & epiſtola Catonis eodẽ loco oſtendit.* In *quibus cõferendis nimiũ iſte ſupinè ſe geßit. ac tum demum,quum ad librũ octauum peruenit,ſenſit ex parte,quæ cui reſpõderet epiſtola:nec tamen ad iſtas ineptias, uel potius ſomnia caſtiganda regreſſus eſt.* Nam ea,quæ ſperas Tulliæ meæ prudẽtia temperari poſſe,ſcio,cui epiſtolæ tuæ reſpõdeant. D*ij boni,quàm toto (quod aiunt) errat cœlo noſter hic uetus interpres.*Ego *coniunctim, ut propoſitum eſt,lego.*Hoc *autẽ dicit:* Q*uod ſcribis ad me,pudore* T*ulliæ, ſi qua uitia in* Dolabella *reſtabunt (hæc enim* C*ælij uerba) confidere te propediem ſublatũ iri, ſcio quid intelligas: ſcilicet inimicitias* Dolabell*æ cum* Appio *ab eo accuſato,admonitionibus* T*ulliæ extinctũ iri.Poteſt autẽ* Cui,*pro cui rei accipi:ut* E*piſtolæ tuæ, pluralis ſit nominatiuus.*Poteſt *&,*Cui *epiſtolæ tuæ,datiuus eſſe ſingularis:ut intelligat eam epiſtolam,qua ſcripſerat* C*ælius ad* Ciceronem,*Appium à* Dolabella *reum factũ. nam in eadem,de affinitate iſta cum* Dolabella *contrahenda nõnihil immiſcet,ea eſt libro octauo , hoc initio,* Non *dubito.* S*uas autem literas* Cicero *intelligit , uel eas quas ponit interpres,uel eas quas ad* Appium *lib.*III.*ita exorditur,*Q*uum nobis allatũ eſt.* At omnium ferè exemplo.

plo. Non eſt,ut retur Clericus,iiq́; qui Exemplum ſcribi malunt, qui ſuis moribus eſſet omnibus exemplo: ſed exemplo ferè omnium proconſulum,qui decedentes,quũ quis eſt relinquendus, quæſtorem præficiunt. quod ipſe paulopòſt ad Thermum oſtendit. De Ocella planè ad me parum ſcripſeras. Hæc ſcripſerat Cælius de Ocella: Seruius Ocella nemini perſuaſiſſet ſe mœchũ eſſe, niſi triduo bis deprehenſus eſſet. quæres, ubi? ubi hercle ego minimè uellem. relinquo tibi, quod ab aliis quæras. neq; enim diſplicet mihi, imperatorem ſingulos percunctari, cum qua ſit aliquis deprehenſus. Hæc ſubſcripſi, quòd interpres ambigere de re haud incerta uidebatur.

EX POSTER. EIVSDEM.

Tum quod is, qui erat iratus, competitor tuus & idem meus, aſſenſus eſt ei, qui ornauit res noſtras diuinis laudibus. Iudico autem cum ex literis amicorum, tum ex ſupplicatione, quam qui non decreuit, quaſi omnes decreuiſſet triumphos. Et porrò aſſenſus eſt unus familiaris meus Fauonius, alter iratus Hirtius. Cato autem & ſcribendo affuit, & ad me de ſententia ſua iucundiſſimas literas miſit. ſed tamen, gratulans mihi Cæſar de ſupplicatione, triumphat de ſententia Catonis, nec ſcribit, quid ille ſententiæ dixerit, ſed tamen ſupplicationem eum mihi non decreuiſſe. Redeo ad Hirtium, cœperas eum mihi placare. perfice. habes Scrofam. habes Siluium. ad eos ego etiam ſcripſi, & ad ipſum Hirtium. loquutus enim erat cum iis, commoda ſe potuiſſe impedire, ſed noluiſſe. aſſenſum tamen eſſe Catoni amiciſſimo meo, quum is honorificentiſſimam in me ſententiam dixiſſet, nec me ad ſe ullas literas miſiſſe, quum ad omnes mitterem. uerũ dicebat. ad eum enim ſolum & ad Caſſii

ſidem non ſcripſeram. I*demq́;* & *proxima epiſtola ad Atticum ait.*

PHIL. MELANC.

Non potuit accuratius,&c. H*abet diuerſas narrationes.* & *primum eſt de ſupplicatione. quando enim aliquis rem præclare geſſerat,tunc* R*omæ fuit ei decreta ſupplicatio.* Spero fore iucundum generum. *id eſt,quod* D*olabella ducit meam filiam.*

VET. COD.

Cæſarem honeſtiſsimè eſſe cupio. Diſtractus enim mihi uideris. Ego de prouincia decedens, quæſtorem Cælium propoſui à dignitate prouinciæ. Multo ante diſceſſerat à Q. fratre,unde imperari non poterat. N*onnulli ſic recipiunt lectionem iſtam:* Pontinius multo ante diſceſſerat à Q. fratre,Pontinio imperari non poterat. Senatum eos noluiſſe prouincijs præeſſe, qui ante præfuiſſent. Deniq; nunc ſolicitus non ſum. nam ſi fratrem reliquiſſem,omnia certe timerem.

IN EPIST.

XVI.

Magno dolore &c.

VICTORIVS.

Quod autem in maritimis facillimè ſum. S*ic in meo libro ſcribi uolui,quia in antiquis codicibus ita ſcriptum inueni,* & *eum ſenſum, quem ita collocata uerba præ ſe ferrent,meliorem iudicaui.* I*n alijs cunctis impreſſis,*Quod autem in maritimis ſum, facilè moueo. Quod in maritimis facillimè ſum,*id eſt,*Quod in maritimis *prædijs libenter maneo,quòd ualde delector uillis meis, quæ mari propinquæ ſunt: id enim ſignificat facillimè ſum,*

lib.

lib. II. de Orat. 209. Quod & dici ornatiſsimè poſſunt, & audiri facillimè, id eſt, cum delectatione & ſuauitate. libro XIII. ad Atticum: Locum habeo nullum, ubi facilius eſſe poßim, quàm Aſturæ. Qui autem me uidēt in maritimis eſſe, non exiſtimātes me id facere inductione animi, neq; ſcientes me mirificam capere uoluptatem ex his meis uillulis, ſuſpicantur me id facere, quòd nauigationē expectem, & hinc auolare cupiam. nec tamē illi hoc ſtultè cogitabant, & rationem habebat hæc ipſorum ſuſpicio: Quod autem facillimè in maritimis eſſe conſueuerat Cicero, cum cauſa etiam ipſe faciebat, nam iuxta mare uillæ in mediterraneis locis poſitis præponebātur, & ut Græci dicūt, παραθαλάσσια, uel παράλια χωρία magni æſtimabantur. [i. regio maritima] *Id etiam confirmat Plutarchus grauißimus ſcriptor in Sympoſ. libro primo cap. IIII. Qui inquit, uſurpari à multis in ſermone hanc ſententiam, ambulationem iuxta mare, & nauigationem iuxta terram ſuauißimam eſſe: cuius rei ipſe cauſam quoq; reddit,* ἀκούω δὲ πολλῶν λεγόντων ὅτι πλοῦς μὲν ὁ παρὰ γῆν, περίπατος δὲ [i. deambulatio] ὁ παρὰ θάλασσαν ἥδιστος ἐστιν. [i. suauiſsimus] *Ad quam ſententiam arbitramur nos reſpexiſſe doctißimum poëtam Vergilium lib. II. Georgicorum, cùm inquit, ſermonem cum Mecœnate habens, ades, & primi lege littoris oram. Declarauit enim ijs uerbis ſe illum ad rem iucundam inuitare. Aſtura autem Ciceroni uilla maritima erat, ut Plutarc. quoq; in Cicerone his uerbis docet:* πυθόμενοι δὲ τὰς προγραφὰς ἔγνωσαν εἰς Ἄστυρα μεταβῆναι χωρίον παράλιον τοῦ Κικέρωνος.

Non enim te celaui amorem. *Cùm hic locus antea manifeſtò corruptus eſſet, à me eſt, quemadmodum in noſtris uides, reſtitutus: quod tamen diligentia potius, quàm induſtria ulla mea factum eſt: ueterem enim ſcriptu*

ram

Digitized by Google

ram repoſui, quam ne parua quidem immutatione facta in Mediceo reperi: illam cur reijcerem nihil erat. Si qua in hoc loco obſcuritas eſt, ea ab hiſtoria naſcitur, quam ignorari mirum uideri non debet.

EX POSTER. EIVSDEM.

Sed ego fortaſſe uaticinor. *Rectè hoc uerbum declarat* Paulus, *eodemq́; & ipſe intellectu accipiẽdum puto: quam autem uim hic habet uaticinor, eãdem in* Phormione *par huic aßimileq́; uerbũ habet* Ariolor. *potuiſſet hoc aliquos fallere, quòd & rarior eſt hic ſignificatus huius uerbi, & ſenes etiã oraculis diuinationibusq́; gaudent, & ipſi res futuras diuinare libenter ſolent, quod lepidißimus poëta Ariſtophanes in ſua Comœdia docuit, cum inquit,* ὁ δὲ γέρων σιβυλλιᾷ. *Sed ut diximus uerus ille ſenſus eſt. nam inquit ſtatim:* Recordor enim deſperationes eorum, qui ſenes erãt aduleſcente me: *& quæ ſequuntur. Ariſtot. autem lib.* I I. *de arte dicendi, quo loco mores & ſtudia omnium ætatum refert, appellat ipſos* δυσέλπιδας, *quòd nihil unquam boni ſperent, aut uix omnino ægreq́; ſperẽt: quod duabus de cauſis fieri affirmat, quas ipſe acutißimè, quemadmodum alia omnia, excogitauit.*

PAVL. MAN.

Non enim te cælaui ſermonem. ſed non ne tum prouidiſti. *Sic antea. poſtea alij aliter emendarũt. ego, cum in uetere libro ſcriptum uiderem, non enim te cælaui ſed nomen tuum prouidiſti: caſtigaui, non enim te cælaui. ſed non ne tum prouidiſti, &c.*

Sed ego fortaſſe uaticinor. *Non eſt hic uaticinor pro diuino, ſed pro ariolor, & quaſi deliro, ut etiam in oratione pro Seſtio, uaticinari eos atque inſanire dicebat.*

GYB. LONG.

Excuſat ſe à falſa ſuſpicione Cælij, quam in contrariam uoluntatē detorquet: tātum ſcilicet ſe à Cæſaris & Pompeij diſsidijs diſsidere, ut nihil pace & tranquillitate reipub. carius habeat.

SEB. CORR.

Quod ſcribis. *Epiſt. XVI. lib. 8.* Ab excitata fortuna. *Cæſaris.* Ad inclinatam. *Pompeij.* Florentiſsimi hominis. *Cæſaris.* Hæc noſtra laurus. *laureati lictores.* In uoculas. *ſermones. unde illud ad Atticum: Subito conſilium cepi, ut antequàm luceret, exirem, ne qui conſpectus fieret, aut ſermo, lictoribus præſertim laureatis.* In maritimis ſum. *Campaniæ, & maritimæ oræ* ἐπίσκοπος. Contra eum. *Cæſarem.* Ab eo. *ab eodem Cæſare.* Cui tamen ſatisfieri nullo modo poteſt. *uel quod illi tantum debeam: uel potius, quòd in Senatum, ut uolebat, non uenerim: & ſi ego ſpero me ſatisfeciſſe.* Quem audiſſem. *Pompeium de urbe relinquenda cogitare.* De nobis. *qui bellum in Cilicia fortiter geßimus.* Proponuntur. *in epiſt. XVI. lib. 8.* Ab ijs moleſtijs. *quas in pace ab Appio, & reliquis aduerſarijs patiebatur.* Liberum. *quod Cæſarem ſequeretur.* Hiſpanienſem caſum. *finem belli contra Petreiū, & Afranium.* Togam prætextam. *magiſtratum aliquem, quemadmodum idem Appius fuerat adeptus Cæſare Cos.* Texi. *parari, ut in Italia maneret: quod facturus uidebatur, ſed recenteis inimicitias metuebat.* Curtius. *Poſthumus Curtius, à me Cæſari olim commendatus, ſed nunc prorſus Cæſarianus.* Dibaphum. *auguratum, præſertim Q. Hortenſio augure iam mortuo.* Infector. *Cæſar.*

BERN. RVT.

Sed incurrit hæc noſtra laurus non ſolum in oculos,

Digitized by Google

oculos, ſed iam etiam in uoculas maleuolorum. *Quid ſi legatur? Sed & incurrit. quaſi duabus iam allatis rationibus, tertiam hanc adijciat, quòd honorẽ ſuum ac gloriam inuiſam eſſe ciuibus ſentiat. Laurum uero dici propter laureatos faſces, qui imperatoribus, eiſq; quibus eſſet (ut Ciceroni) decretus triumphus, dabãtur: quos ipſos per Campaniam diu geſtauit. autores Plutarchus, alijq;, interpres in eo fallitur.* Ne amicis moleſtus ſim. *ſi ad eius rura habitaturus, apudq; eos diutius uicturus accedam: contrà quàm Clericus. Cicero ad Gallum: Næ ego multo libẽtius emerim diuerſorium Tarracinæ, ne ſemper hoſpiti moleſtus ſim. Item ſuprà?* Quæ nõ animum meum magis ſolicitũ haberet quàm tuum. *Habent, puto rectè ex ſenſu ſcribi, aut (ut interpres) haberent.* Quod eſt igitur meum triſte conſilium? *Nugatur interpres. ad Cælij uerba reſpondet, quæ ſunt lib. 8. Exanimatus, inquit, ſum tuis literis, quibus te nihil niſi triſte cogitare oſtendiſti, neq; id quid eſſet perſcripſiſti.* In hominum inſolentium indignitate faſtidium. *Indignitas eſt, quum quis quod ſe indignum ſit facit, aut cum quis quo non ſit dignus conſequitur. Indignitas ergo inſolentium, qui & plus poſſint quàm deberent, & immeritis pleriſq; detrimenta inferrent, publiciſq; ærumnis quaſi inſultarent. in quo uideo cæcutire interpretem.* Item ſuprà: Eo ſi onere carerem, quamuis paruis Italiæ latebris contentus eſſem. *Significat, ut eo onere careat, quolibet receſſurum eſſe. adeò ei graue uiſum eſt, tantum ponderis illis præſertim temporibus ſuſtinere.* Non enim te celaui ſermonem. ſed non'ne tum prouidiſti, quàm abhorrerem ab urbe relinquenda? *Puto ita legi atque*

diſtin

diſtingui oportere: Non enim te celaui. in ſermone tum prouidiſti, quàm abhorrerem ab urbe relinquenda. Nam & in quibuſdam codicibus abeſt totum illud, Sed nō'ne: quod ex Sermone uerbo ſcilicet defluxit. Satis amplum patrimonium relinquam in memoriam nominis mei. *uel In abundat, uel Memoria ſexto caſu legatur.* Dolabellam meum, uel potius noſtrum, uidebam fore ab his moleſtijs, quas liberalitate ſua contraxerat, liberum. *Vide ne Libertate ſit rectius: ut ad accuſationem Appij referatur, quæ multos ei inimicos pepererat amicos eius, inter quos Pompeiū, Brutum, Lentulum, affines Appij, à quibus ille uidebatur tutus futurus, ſi in bello ciuili Cæſarem ſequeretur. Neq; uero improbo lectionem etiam, quam refutat interpres, ut iungatur ita ſuperioribus: Specula, quod Dolabellā meū, &c.*

Item antè: An dubitas, quin ſciam, quanti cum illum, tum uero Tulliam meam faciam, quin ea me cura uehementiſsimè ſolicitet. *Non fuit mutanda, conſtans etiam in corruptiſsimis alioqui exēplaribus lectio, Quum ſcias, interpreti etiā agnita, neq; ab Aldo, neq; à Mediolanenſibus, quorum utrorumq; in pleriſq; minus mendoſos codices habemus.* Velim ita ſit, ſed tamen togam prætextam texi Appio, puto te audiſſe. *Diſtinguo aliter: Velim, ita ſit. ſed tamen ut hic ſuſpenſus relinquatur ſenſus, ſequaturq;: Togā prætextam texi Appio puto te audiſſe. Quod de Appio ſcilicet Pulchro accipiēdum eſt, eo fortaſſe ſenſu: Appium etiānum de triumpho, quem propter Dolabellæ accuſationē deſtituerat, cogitare. Nam quæ interpres comminiſcitur, puerilium deliramentorum ſunt. Quod ſequitur de Curtio, uel (ut alij habent) Curio, mihi in obſcuro eſt, ne ex his me exiſtimare uidear, qui omnia ſcire profitentur.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Togam prætextam texi apio, puto te audiſſe. *Et ſi nõ nimis ad hũc locũ pertinere uideo, aſcripſi tamẽ Ciceronis iocũ de toga prætexta Cõmageni regis. De Cõmageno rege, inquit ad Q. fratrẽ, quod rẽ diſcuſſerã, mirifice mihi & per ſe, & per Pomponiũ blãditur Appius. Videt enim, hoc genere dicẽdi ſi utar in cæteris, Februariũ ſterilẽ futurũ: eũq; luſi iocoſe ſatis, neq; ſolũ illud extorſi oppidulũ, qđ erat poſitũ in Euphrate, & Zeugmate, ſed præterea togã ſum eius prætextam, quã erat adeptus Cæſare cõſule, magno hominũ riſu cauillatus, quod nolit inquàm renouare honores eoſdẽ, quo minus togam prætextã quotãnis interpollet, decernẽdũ nihil cẽſeo. Vos autẽ homines nobiles, qui Buſcycũ prætextatum nõ ferebatis, Cõmagenũ feretis? Genus uides, & locũ iocãdi. Multa dixi in ignobilẽ regẽ, quibus totus eſt exploſus: quo genere cõmotus (ut dixi) Appius, totũ me amplexatur. Nihil eſt enim facilius, quàm reliqua diſcutere.* Nam Curius noſter dibaphũ cogitat. *Ad Atticũ: Deniq;, inquit, etiã Vatinij ſtrumam ſacerdotij dibapho ueſtiãt.*

ALEXANDER AB ALEX.

loco prius ſignato.

Vtor ætatis uitio, uelim ita ſit, ſed tamẽ togam prætextam texi apio, puto te audiſſe. *Quid uerba ſignarent, haud perſpicue capere Interpres uiſus fuit. Dicebat enim his uerbis id notari, quaſi meam togam mœrore circundedi, quum apium amarum eſſe conſtet, quòd animo afflicto & iacenti eſſet. Id tamen aliter intelligi conuenire, qui ſenſum eruere uolet, haud dubie animaduerterit. Cum enim apium funeralis herba fuerit, exq; apij corona defunctorum tumulos ornari, atque in*

ludis

ludis funebribus apio coronari uictores proditũ ſit, merito, inquit, cum tot calamitatibus Reſpublica opprimatur, ob immodicas ſimultates & ingruentia bella, cũ in atrociſsimos fluctus Reipublicæ inciderim, ipſiq; cadenti nihil opis afferre ualeã, meam (inquit) togam prætextam, quæ magiſtratũ decet, texi apio, hoc eſt, funere: quaſi eò indignationis uenerit, ut cum ulterius labantẽ Rempublicam ferre nequeat, deq́; illius interitu crucietur & ſolicitus ſit, ſibi iam in extremo uitæ curriculo mortem propoſuerit, quam pro Republ. libenter ſubiturus fuit: quod eſt dicere, ſi Reſpub. morietur, ſe nolle uiuere. Sicut Aſinius Pollio ad Ciceronẽ: Nam nec Reipublicæ deeſſe uolo, nec ſupereſſe, inquit. Ideò Togam prætextam, quæ Prætoria & conſularis eſt, apio, hoc eſt, funere texuerit: quod etiam Græco eſt prouerbio uſurpatum, ut in mala ualetudine, & rebus acciſis & deploratis, apio opus eſſe dicãt. Quos intellectus, qui rem aſſequi uolet, ex uerborum contextu planè redundare perſpiciet.

PHIL. MEL.

Magno dolore me affeciſſ. Hac epiſtola reſpondet Cicero ad epiſtolam decimamſeptimam Cælij in libro. 8.

Niſi iam & ratio ipſa. Exordiũ, in quo initio proponit, ſe eſſe firmo animo. idq́; eſt paraſceue ad cætera.

Illud miror. Propoſitio: non offendam Cæſarem.

Quod eſt igitur. Narratio, ἀπορία. Fugerem, ſed propter lictores non poſſum. Hec noſtra laus. Diluit argumenta Cælij, quòd non timeat priuatis bonis, Sed ego fortaſsis. Præciſio.

VET. COD.

Vt exiſtimares, aut me tam improuidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, & propè iacentem diſiungerem:

rem: aut tam inconſtantem, ut collectam gratiam florentiſſimi hominis effunderem, & quod initio, ſemperq́; fugi, ciuili bello intereſſem, à meq́; ipſe deficerem. Quod eſt igitur meum triſte conſilium? ut deſcenderem fortaſſe in aliquas ſolitudines? Non enim te celaui ſermonem tam pium, uidiſti quàm abhorrerem ab urbe relinquẽda, cum audiuiſſem, nō'ne tibi affirmaui. Dolabellam meum, uel potius noſtrum, fore ab his moleſtijs, quas libertate ſua contraxerat, liberum cupio.

IN EPIST.

XVII.

Literas à te, &c.

VICTORIVS.

EQuitibus auxiliarijs egere ſe inquit. *In nullis uidi antiquis codicibus duas has dictiones* EGERE SE, *quæ in excuſis omnibus uiſuntur: & ſane puto additas eſſe temere ab aliquo, qui nō intelligeret uerba eſſe ex epiſtola* Bibuli *ad Senatũ: eæ autem totũ hunc locum peruertũt, ſi accuratè, attenteq́; legas. Hæc enim ſunt illa uerba, quibus quod ſuum erat cum* Cicerone *ille cõmunicauerat, de quo nunc* Cicero *queritur. cum ſcripſiſſet enim* Bibulus POSTVLAREMVS, *indicabat ſe in eo deſyderio non ſolum fuiſſe: uox autẽ illa,* INQVIT, *declarat eſſe quæ circà ſunt uerba,* Bibuli: *quæ maioribus literis ſcripſimus, ut diſtincta à ſermone* Ciceronis *facilius intelligerentur, nec amplius quenquam fallerent.*

GYB. LONG.

Duo agit in hac epiſtola Cicero. Primo reſpondet miſſæ epiſtolæ Caninij, deinde purgat ſe adiectis cauſis uarijs, quare Bibulo neminem commendare poſsit, aut debeat.

SEB. CORR.

Legem Iuliam. *qua rationes confectas in prouincia ap*

cia apud duas ciuitates relinquere neceſſe erat, eaſdemq́; totidem uerbis ad ærariũ referre. Non ſeruat. ut Iulij Cæſaris inimicus. Mei Quæſtoris. L. Meſcinij Ruſi. Officio Quæſtorio. nam à maioribus accepimus, Prætorem Quæſtori parentis loco eſſe oportere. De prætore tuo. Atqui M. Bibulum Procos. uocat epiſt. 1. & 3. lib. 13. ſed, autore Aſconio, ueteres omnem magiſtratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellarunt. Ad Thermum. de quo ſequenti epiſt. & lib. 13. Poſtularemus. Perinde ac ſi dicat, Ego & Cicero. ſunt enim Bibuli uerba: ſed pendentia, ne plura deſcriberet.

BERN. RVT.

De ſectionibus referendis non erat incommodum, te nullam referre. Cur rationibus ſcribere noluerit Aldus, cuius opera excuſos codices ut minime mendoſos caſtigamus, non mediocriter miramur: ut hercle & quod proprætori potius quàm quæſtori, quod cætera omnia ſeruant exemplaria, literarumq́; ipſarum argumentum indicat, ſcribere maluit. Quam Bibulus certa quadam ratione non ſeruat. & quod inimicus Cæſaris, & quod ſpretis auſpicijs, perq́; uim latas, ſe domi incluſo, dicere eſt auſurus. autores Cicero in Vatinium, Liuius, Plutarchus, Appianus, cæteri. Vt ei quàm humaniſsimè ſcriberem. Ei, eſt ad eum, uel inuito interprete, uel patrem Bibulum, uel filium: ſed patrem magis. innuit id humanitatis uerbum, dicturi alioqui quàm diligentiſsimè, aut id genus aliquid.

PHIL. MEL.

Literas à te mihi, &c. Hæc epiſtola eſt ſoluta, & habet multa quæ ſimpliciter coniunguntur, ſine ulla diligenti compoſitione. Eſt enim congeries multarum

narrationum, & earum breuiſſimarum. Stator tuus. *Statores erant ſerui, quibus utebantur inter lictores, & quos mittebant ad uiros honeſtiores & optimates.*

Bud: à c. iiij. Prædes accepturum. *Ich uuil es in uuechſel legen. Prædes, id eſt qui curent mihi Romæ ſolui pecuniam, accepta hic pecunia præſenti.* Petis à me. *Excuſatio, quare inuitus commendet.* Permulti enim ad me detuler. *Argumentatio, quare Bibulus uideatur alienatus.* Ille ſi omnibus eſt. *Concluſio harum argumentationum. Porro Bibulus hic eſt, qui cum Cæſare fuit Conſul, & quem Cæſar merito irriſit. Fuit autem homo inuidus, uilis, & imbecillis animi.* Nam ad ſenatum. *Aliud argumentum maleuolentiæ Bibuli.* Equitibus auxiliarijs. *Auxiliarij equites ſunt milites, qui mittuntur ad ſupplendas cohortes.* Sed tibi morem geſsi. *Concluſio, cum correctione.*

VET. COD.

Nec quicquam fore arbitror, quin ad diem diſcedam, nulla cauſa eſt, præſertim ſummoto metu Parthico. De rationibus referendis non erat incommodum te nullam referre, quam tibi ſcis à Bibulo fieri poteſtatem. Itaq; omnia pręſidia, quæ & magna, & firma paraueram, commotus hominum non dubio ſermone dimiſi. Rationes mei quæſtoris nec uerum fuit me tibi mittere, neq; tamen erãt confectæ. Laodiceæ me prędas acceptu rum arbitror omnis pecuniæ. Vt præda à præfectis, quæ haud mihi attributa eſt à quæſtore curetur. Marium quidem ſucceſſorem tandem uideo eſſe uenturum. Solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo ſunt, certiorem me nuſquam feciſti.

ciſti. Quod nunquam exiſtimaui, minus offendit me. Sin autem à me eſt alienior. Literas ad eũ ſcripſi, quas cum acceperis, facies ut uoles.

IN EPIST.

XVIII.

Officium meum, &c.

GYB LONG.

Petit ut curam quæſtoris habeat, nec huic præferat legatos, & quo id facilius conſequatur, exquiſitis argumentis ex ſuaſorijs locis depromptis aggreditur.

SEB. CORR.

Q. Thermo propraetori. *non* Bithyniæ, *ſed* Aſiæ Helleſponti *certe quidem, &* Epheſi, *atque reliquarum urbium, de quibus* Cicero *ad ipſum ſcribens lib. 13. meminit. ſed &* Prætorem Epheſium *uocat alibi.* a Ep: liii

Honoris. *in urbe dati. nam* Quæſtura *primus eſt honoris gradus, & in urbe datur: legatio uero huiuſmodi, in prouincia ſæpius, nec ad honorum gradus pertinet.*

PHIL. MEL.

Officium meũ &c. *Suaſoria eſt. Habet autem commemorationem beneuolentiæ, & eſt generis deliberatiui. Conſulit enim, ut quæſtorem adoleſcentem nobilem retineat in prouincia, ac ſumit argumentum ab utilitate & opibus ac dignitate illius adoleſcentis. eſtq́; epiſtola Rhetorica.* Quæ tibi ac tuis. *Exordium à gratitudine Thermi.* Sed mihi magis. *Propoſitio.* Habes enim neminem. *Rationes, in quibus pericula colligit, & ſimul utilitatem indicat.* Cur ego te uelim. *Antitheſis, quòd in ſuo conſilio nihil ſit periculi.*

VET. COD.

Cur ergo te uelim incidere in rumores tribunitios?

tios? præſertim cum ſine cuiuſquam reprehẽſione quæſtoris, legatis quęſtorem poſsis anteferre? Sin quem offenderit, ſibi totum, tibi nihil offenderit. Quod in prouinciam proficiſcebar, exiſtimaui me ad te oportere ſcribere.

IN EPIST.

XIX.

Quum optatiſs. &c.

VICTORIVS.

A Me ornamenta in te proficiſcentur, elaborabo ut omnes. *Nos à ueteribus codicibus noſtram accepimus ſcripturam, quam caſtiorem putamus ſine* ELABORABO, *ut ſi intellexeris quæcunq;, id eſt, omnia, nullus ſcrupulus reſtet: pollicetur enim Cicero uniuerſa ſe in illum effuſurum eſſe ornamenta, ſic enim poſtulare & illius, & maiorum ſuorum dignitatem.*

GYB. LONG.

Gaudet ob quæſtorem ſibi datum, quem maxime cupiebat: & ut ad ſe ueniat, antequam è prouincia decedat, hortatur.

SEB. CORR.

Curius. Is M. *Curius eſſe uidetur, ad quem lib. 7. ſcribit, & quem lib. 13. amicis connendat.* C. Virgilius, *qui cum Ciceroni uetuſta fuit amicitia.*

BERN. RVT.

Eo iucundiorem mihi eam ſortem ſperabã fore, quo diutius in prouincia mecum fuiſſes. *Fuiſſes, ad futurũ tempus refertur, nõ præteritũ. hoc enim dicit: Quo maturius in prouinciã ueniſſes, mecumq́; in ea diutius fuiſſes. nõ autem ſignificat, Cælium fuiſſe in prouincia Ciceronis, etiã antequã crearetur quæſtor, quomodo*

ab interpretibus acceptũ uideo. Erat enim cũ per ſe iucundum Ciceroni, Cælium ſibi quæſtorem obtigiſſe: tum uero iucundius futurum, ſi non nomine tantum & ſorte, ſed etiam re ipſa quæſtore eo diutius eſſet uſus. Igitur quod ait, conſuetudinem quoque accedere, futuram intellige, non præteritam. Quod item conſul Verginius propinquus tuus. *Verginium cõſulem circa hæc tempora nullũ fuiſſe, ſatis ſcio. erant enim M. Marcellus & Seruius Sulpitius. deſignati uero, C. Marcellus et L. Paulus Aemilius Lentulus: niſi uero hi iam ingreßi magiſtratum, quod magis puto. Itaq; exiſtimo ſcribẽdum, Caius Verginius: quod & tertia epiſtola inſequentis libri, in quibuſdam codicibus deprauatum erat, Ego conſul Pontinium legatum meum, &c. ubi C. Pontinium poſteriorum ſolertia rectè repoſuit.*

PHIL. MEL.

Cum optatiſsimum nuntium. *Hæc epiſtola eſt Periodica, quia habet unum tantum & perpetuum argumentum, quo ſignificat gaudium ſuum ob quæſtorem illi datum, quem uoluerat. Eſt autem exordium à uoto, uel à ſpe.* Accepi autem à te miſſas. *Narratio, cui eſt, adiecta adhortatio.* Quamobrem quæcunq;. *Defert officium ſuum.*

VET. COD.

Magis enim intereſſe uidetur ad meã neceſsitudinem, quã nobis ſors attribuiſſet conſuetudinem quoq; accedere. Ne antequam tu in prouinciã ueniſſes, ego de ꝓuincia decederem. Accepi aũt à te & miſſas literas in Ciliciam, cũ eſſem in caſtris ad decimũ Calend. Quintileis, & humaniſsime ſcriptas. Quod item cõſul Virgilius ꝓpinquus tuus,

familiaris noſter, de te humaniſsime, accuratiſsimeq́ꝫ ſcripſit, ualet id quidem apud me multũ, ſicuti debet hoĩm amantiſsimorum diligens cõmendatio. Sed tuæ literæ præſertim de tua dignitate.

IN LIBRVM TERTIVM ANNOT.

IN EPISTOLAM PRIMAM.

Si ipſa Reſpublica, *&c.*

GYB. LONG.

Principium epiſtolæ ἀπροσίαξις eſt. De repub. nihil ſcribo, quamuis tu petieris. nam Phannia tibi rem oẽm aperiet. Deinde animum ſuum erga Appium declarat. Sunt & aliquot commendationes perſonarum, ſed præcipue L. Valerij iureconſulti.

SEBAST. CORRADI.

ITA eſt homo. *In peruetere libro ita erat ſcriptum: Ita eſt homo non modo prudens, uerum etiam æquus, & (quod uidi) curioſus. Nonnulli uero, quod iuuet, legunt: nõ, quod uidi.* Intermiſſa. *propter ſimultatem.* Quam quidem. *Mineruã: & uidetur ſuam illam urbis cuſtodem ſignificare. ſit tamen coniectura, non iudicium.* De tuis. *Clodijs: ſi de Pallade cuſtode loquitur.*

PHIL. MELANC.

Iſta epiſtola nihil aliud habet, niſi quandam commemorationem beneuolentiæ, in qua recitat primum ſuam erga illum beneuolentiam, deinde offert officium ſuum.

Si ipſa reſpub. *Exordium ex prædicatione fidei tabellarij.* Quapropter ille tibi. *Hoc non tam eſt exordium,*

dium, quàm reiectio quædam eorum, de quibus alioqui merito debeat ſcribere. Sic enim tibi perſuade. *Propoſitio, in qua commemorat de ſuo erga illum animo.*

Quod quum ita ſit. *Deſert officium.* Cilix libertus tuus. *Alia narratio.*

VET. COD.

Si ipſa reſpub. tibi narrare poſſet, quomodo ſeſe habet nõ facilius ex ea cognoſcere poſſes, quàm ex liberto tuo Phannia, ita eſt homo non modo prudens, uerũ etiã (quod uidi) æque curioſus. *Alij ſic:* Verũ etiã (quod uidi) æquus, & curioſus. *Nonnulli ſic:* Ita eſt homo nõ modò prudens, uerũ etiam ęquus, & (qđ uidi) curioſus. Id eñ mihi & ad ueritatẽ eſt aptius, & reliquas ad res prudentius, &c.

IN EPISTOLAM II.

Quum & contrà, &c.

GYB. LONG.

V*Eritus Cicero, ne Appij animũ à ſe alienaret, quòd ei in prouincia ſuccederet, callide lenimenta quædã excogitat, quibus animũ illius, ut alibi ſcire licet, irritabilẽ placet, & ſibi conciliet. Deinde petit, ut Prouinciã ei ita tradat, ut quàm facilima ratione eã adminiſtrare poßit.*

SEB. CORR.

In prouinciam. *Ciliciam.* Quàm maxime apertam. *Al. quàm maxime aptam.*

BERN. RVT.

Et præter opinionem accidiſſet. *quia ſcilicet quũ prouinciæ adminiſtrationem ipſe non ambiret aut cuperet Cicero, non putabat ſibi ueluti dormienti eam de cœlo miſſum iri. non quod eſſet minor magiſtratus con-*

ſulatu: quis enim unquam conſul non, finito magiſtratu, prouinciam exoptauit? aut cui non id honorificum contigit? Cælius in octauo: conſules autem (inquit) quia uerentur, ne illud ſenatuſconſultum fiat, ut paludati exeāt, & contumelioſe præter eos ad alium res transferatur, omnino ſenatum haberi nolunt. Itaq;, qui contrà putat, rerum ſe Rom. imperitiſſimum oſtēdit. Nec tamen mirū, qui Cilicem Phanniamq; eundem aſſeueret, nec inimicitias reconciliationemq́; Ciceronis cū Appio ſatis cognorit. Aut præter opinionē, quia quum Cicero domi quàm foris aptior pleriſq; uideretur, quibuſdam uero etiam nihil minus quàm ad arma natus, nemo eum putabat contra bellicoſas gentes cum imperio miſſum iri.

PHIL. MEL.

Hæc eſt generis ſuaſorij, hoc eſt, eſt petitio quædam. petit enim, ne relinquat multa intricata negotia in prouincia. & primum eſt narratio, inde petitio. Quum & contra uoluntatem. *Exorditur ex collatione periculi, & commodi: uidelicet quod hoc habet commodi in periculo ſucceſſionis, quod Appio ſucceſſurus ſit.*
A' te maximopere. *Petitio.* Hoc uelim tibi. ἀποσιώπησις, *Præciſio.*

VET. COD.

Cum contra uoluntatem meam, & præter opinionem etiam meam. Quod neq; tibi amicitior, quàm ego ſum, quiſquam poſſet ſuccedere. Qui mallet eam quàm maxime mihi aptam, explicatamq; tradere.

IN EPISTOLAM III.

Ad x i, Calendas &c.

VICTORIVS.

Verum, quod uidi, etiam curioſus. *Nos ex uetuſtis codicibus*, VERVM ETIAM (QVOD IVVET) CVRIOSVS, *legimus: ſæpe enim malū ingenium indicat curioſitas: non igitur ſic curioſum Phaniam uult accipi, ſed ea curioſitate præditum quæ delectet, & ametur. Puto autē huius erroris quaſi anſam dediſſe antiquam ſcripturam. hic enim & ferè omnibus locis hoc uerbum per unum tantum* V *ſcriptum eſt in ueteribus his codicibus: quod cum librarij non intelligerēt, mendum ineſſe ſuſpicantes, locum hunc inquinarunt: legitur autem in epiſtola ad Meſcinium in Mediceo codice ſic etiam locus ille: Iuitq; me tibi cum ſummam humanitatem, tum etiam tuas literas profuiſſe. Item ad A. Torquatum, Nec eos quos adiuiſti. ſicq; infinitis alijs locis. Ne longior ſim, rationem huius orthographiæ nunc non eſt operæ pretium perquirere, & fortaſſe totum hoc culpæ librariorum aßignandum eſt: tantum admonere placuit, ne ea quenquam amplius falleret, in errorēq; induceret, qui hoc non animaduertiſſet. Sed quodnam huius loci fatum eſt? nunc enim uidimus in noſtro etiam, uitio librariorum corruptam dictionem eſſe quam reſtituimus, &* VIVET *eius loco temere poſitum. Quis igitur poſſet amplius perditam horum negligentiam ferre?*

Pro noſtra conſtantiſsima uoluntate erga te: *Diuerſam ab hac lectionē habēt uetuſti codices: qua ſcilicet in noſtris libris uides elegātiorem profecto, & ueriorem: neſcio enim quomodo cōſtantißimam meam uoluntatem erga Appiū dicere poßit, quæ magnis ſimultatibus interrupta ſit. Nam cōſociatas eorum inter ſe uoluntates poſt reconciliatā gratiā recte poteſt appellare. Quidam*

totum

totum hunc locum immutarunt, rati fortaſſe parum La-tinam uocem eſſe CONSOCIATAS: *qui quantum decepti ſint, nihil attinet dicere.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Pro noſtra conſociatiſsima uoluntate. *Multis modis probari poteſt, ueriorem, melioremq́; eſſe antiquam lectionem à nobis reſtitutam: non enim loquitur tantum Cicero de uoluntate ſua erga Appium, ſed de mutuis animis: & hoc maiorem uim habet ad perſuadendum Appio quod uult, ſi oſtendat animos ipſorum inter ſe cõiunctos eſſe, nec ſe ullo pacto dubitare de uoluntate ipſius, & animi propenſione erga ſe: nam reſpõdet hæc uox ſuperiori* CONIVNCTISSIMO, *& alijs etiã in locis Cicero hæc uerba copulauit tertio libro de Finib. Ad ciuilem cõmunitatem cõiuncti, & cõſociati ſumus. Si acutè perpendãtur ſuperiora uerba, declarabũt,* CONSOCIATISSIMA *legi debere: nam & coniunctiſsimo et amiciſsimo conueniunt animis mutuis, ac paribus uoluntatibus: qđ incluſum quoq; eſt in ea uoce* CONSOCIATISSIMA, *minimè uerò in* CONSTANTISSIMA: *nã in uulgata lectione eſt,* ERGA TE, *ut de uoluntate tantũ Ciceronis erga Appiũ intelligi oporteat, nõ de Appij quoq; erga Ciceronẽ: nam ſi ſine uerbis illis* ERGA TE, *legatur, falſum omnino eſſet, quamuis ita quoq; nõ ualde uerũ ſit: nã dubitari nõ poteſt, quin graues inter illos inimicitiæ fuerint. Quãuis autẽ Cicero oſtẽdere poſtea conetur uoluntatem ſuam erga illum imminutam nõ eſſe, parcius tamen loquitur, neq; quemadmodum hic facit cõſtantiſsimam illam appellat ſed cõſtantem, & adiungit cõſcientia: alijs enim aliter uidebatur. In uetere lectione* NOSTRA *cõplectitur etiã uoluntatẽ Appij:*

in uulgata uerò Ciceronis tantùm quāto magis hæc officia expectari debeant ab illis, quorum uoluntates tuis reſpondent, & cū tuis cōſociatæ & cōiunctæ ſunt, quàm ab illis, qui quāuis tu illos diligas, parem erga te animum non habeant, apertum eſt. Addo etiam minimè hic accōmodatū fuiſſe uerbū CONSTANTISSIMA, *& prius quàm Appium hortari, aut impellere poſſet (ſi ita locutus eſſet) ad id quod ſtudebat, læſurum fuiſſe: cùm negare nō poſſet ſimultates inter eos interceßiſſe: nam exprobraſſet, culpa illius factum fuiſſe, quòd amicitia interrupta eſſet, ſi affirmaſſet uoluntatem ſuam erga illum conſtantißimam fuiſſe. infrà autē ubi ita loquitur, ſe purgat, & apertè culpam huius incommodi in illum transfert: inquit enim, Itaq; conſcientia meæ conſtantis erga te uoluntatis reſcripſi tibi ſubiratus. Vox autem ipſa* CONSOCIATISSIMA, *nemini moleſta aut ſuſpecta eſſe debet, qua Cicero multis in locis uſus eſt. Horatius Diſſociari, oppoſito ſenſu dixit in epiſtola ad Quintum: Continui montes niſi diſſocientur opaca Valle. Quare cùm in optimis ea exemplaribus reperiatur, & huic ſententiæ ualde accōmodata ſit, non uideo cur debeat repudiari.*

PAVL. MANVT.

Pro noſtra conſtantiſsima uoluntate erga te. *Nihil muto. alij, cur Ciceronis in Appium uoluntas appellari cōſtantißima poſſet, dicunt ſe neſcire, cum ea magnis ſimultatibus interrupta ſit. Cicero autem id agit, ut oſtendat, etſi Appij conſuetudine propter inimicitias P. Clodij non ſit uſus, nunquam tamen ei ſe fuiſſe inimicum, neq; ſuam in illum priſtinam uolūtatem unquā fuiſſe immutatam. epiſtola etiam huius libri* IX. *ita ſcribit, Conſcientia meæ conſtantis erga te uoluntatis: itaq; de*

noſtra

noſtra lectione non arbitror eſſe dubitandum.

C.Pontinum legatum. *Ciceronis Ciliciæ Procoſ. Quæſtores fuere* L. M*eſcinius,*C.C*ælius:legati* Q.Cice*ro eius frater,*C.Pontin*us,*M. Anne*ius,*L. Tull*ius:* Tribu*nus mil.*Q. F*uſſidius : præfectus euocatorum* Antonius*: præfectus fabrum* Q.Lept*a : ſcriba* M.T*ullius:accenſus* P*auſanias:apparitor* M. M*arcilius.de* Q*uæſtoribus le=gitur in his epiſtolis* 29.*&* 214.de Legatis 245.de Tri=*buno mil.*209. *de præfecto euocatorum* 34. *de præfecto fabrum* 35. *de ſcriba* 74 .*&* *ad* A*tticum* 70. *de accenſo.* 35. *de apparitore* 223.

GYB. LONG.

Petit ut ſi quos milites A*ppius nondum dimiſerit, eos uerò ne nunc dimittat, ne uacuam prouinciam obtineat.* S*enatum enim negare ullam conſcriptionem militum.*

SEB. COR.

Sulpitius Cos. *Seruius Sulpitius* R*ufus, tunc cum* M.C*laudio* M*arcello* C*os.*Conſtantiſsima.*Alias, con ſociatiſsima.*

BERN. RVT.

Quas in ſenatu recitare uoluiſti. R*ecitari,melius, ut in alijs. ſicut etiam,* Qua de re ſenatuſconſulta quæ facta ſunt. *quàm ſenatuſconſulto. ſæpius enim de eadem re interdum decernebatur.*

PHIL. MEL.

I*lla epiſtola habet idẽ argumentũ cum proxima.* E*ſt enim generis ſuaſorij, & eſt petitoria: in qua petit, ut prouincia ſibi tradatur quàm trãquilliſsima.* P*rimum au=tem habet narratiunculam quandam.* Ad 16.Calend. Iun. N*arratio,de ſupplemẽto exercitus.* Nunc quod à te petij. *Altera pars epiſtolæ:petitio.* Ex ijs literis.

Ter

Tertia pars epiſtolæ. eſtq́; alia narratio, de retinēdis cohortibus. Milites eſſe dimiſſos. *Romæ fuit conſuetudo, ut quiuis decem annos militaret, poſtea dimittebātur. Sed inde creuit numerus uſq; ad quindecim & ad uiginti annos, & dabantur militi per menſem tres ducati.*

VET. COD.

Sed mihi Fabius eidem demonſtrauit id te cogitaſſe facere. Pergratum mihi feceris, ſi iſtas tam exiguas copias minime imminueris.

IN EPISTOLAM IIII.

Pridie Non. &c.

GYB. LONG.

De mutuo Ciceronis & Appij amore, extant in hac epiſtola teſtimonia.

SEB. CORR.

Tel. Clodio. *In uetere libro totus hic locus ſic legitur: Te Lentulo & Clodio mandaſſe, quæ illos mecū loqui uelles. eos ſanè expectabā, &c. de Lētulo epiſ. 8. huius lib.* Illo libro augurali. *uno: nā reliquos nondū abſoluerat. Epiſt. 9.* Collegij. *auguratus.* Clodiū. L. Clodiū.

PHIL. MELANC.

Iſta eſt rhetorica, tota generis demonſtratiui. Eſtq́; cōmemoratio ſuæ erga illū beneuolentiæ, in qua poſtea offert ſuū officiū, et eſt tantum officioſa epiſtola. Pridie nonas Iunij. *Narratio.* Meū ſtudiū erga te. *Narrat ſua & illius mutua officia.* Mea in te. *Defert officium.* Nam quū teipſum. *Ratio, cur eum tantopere amet.* Duos enim. *Erant enim ambo augures.*

VET. COD.

Pridie nonas Iunij cū eſſem Brūduſij, literas tuas accepi, quibus erat ſcriptum te Lentulo & Clodio mandaſſe, quæ illos mecum loqui uelles, eos ſane

expectabam, ut quæ ad te ſufferrent, quamprimū ea cognoſcerem. Duos enim duarū ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium filiæ tuæ ſocerum, & meum Brutum, generum tuum.

IN EPISTO-
LAM V.

Tralleis ueni, &c.

VICTORIVS.

VTriuſque noſtrum magni intereſt, prius uti te cōueniā quā decedas. *Locus in antiquis omnibus, quos uidi codicibus mancus eſt: ſic enim in illis legitur,* MAGNI IN TE QVAM DECEDAS. *nos tamen, quia ſatis commode reſtitutus eſt (etſi fortaſſe non uerè) nihil à uulgatis permutauimus: officio tamen noſtro conuenire putauimus rem ſilentio non præterire. ſuſpiciones quibus ducti non eſſe hanc legitimam huius loci lectionem putauimus (præter antiquorum exemplariorum fidem, & autoritatem) quia minutæ ſunt, ſilebimus: unuſquiſq; in hoc ſuum iudicium ſequatur.*

GYB. LONG.

Collaudat Appij uoluntatem, quod eius rationem in prouincia accipienda habuiſſet. nam id ſuperioribus literis petierat. Deinde ſe iter ad Appium directurū, quocunq; ille uellet, ſcribit. SEB. CORR.

Ad Sidam. *Ex ſequenti epiſtola. & ſi in omnibus ferè libris ueterib. ad illam, legimus.* Iconium. *Lycaoniæ urbem, ubi erant caſtra.* Intereſt, prius ut te conueniam. *In antiquis libris hæc uerba non ſunt, ſed in unius perueteris libri margine ita ſcriptum inuenimus, Intereſt, ut te uideam antè, quàm decedas. quæ lectio ita placet, ut eam penè legitimam putem.*

BER.

BERN. RVT.

Tunc mihi ille dixit, claſſe te uelle decedere, per=fore accommodatum tibi, ſi ad illam maritimam partem prouinciæ nauibus acceſsiſſem. *Ad Sidam legere malo, quàm Ad illam, ex alijs epiſtolis ad Appiũ, & una lib.* XII. *in qua eſt, uſq; in Sidã, quæ extra mare regio eſt prouinciæ meæ. Scribit aũt Lẽtulus, qui Ciliciã & ipſe obtinebat. In ſequẽti Cicero, quàm ſi ad Sidã na=uigaſſem. Et in penultima: Quũ ad Sidã naui accederẽt.*

PHIL. MEL.

Duas partes habet hæc epiſtola. prior, nihil eſt niſi commemoratio quædam beneuolentiæ: altera pars eſt, petitio de itineribus. Prior autem pars eſt noſtris rebus accommodatior, qua nos plurimũ uti poſſumus. Tral=leis ueni. *Exordium.* Quo quidem homine. *Figu rata officij commemoratio, per reiectiorem, in qua ſigni=ficat ſe id maxime uelle teſtari, quod omittit.* Tibi ta=men ago. *A' gratiarum actione.* Hoc tuum offici=um. *Defert uiciſsim officium.* Sed profecto intelli=gent. *Locus communis, de moderata officij commemo=ratione.* Brunduſij cum loquerer. *Narratio, qua ſuſpicionem purgat, quaſi congreſſum defugiat.* One=ris tibi. *Petit ut ita inſtituantur itinera, ut poßint col=loqui.* Sanè autem uellem. *Figurata reprehenſio.*

VET. COD.

Scribis enim quæ de noſtris officijs ego ad te ſcripſeram, & ſi iucunda fuerant. Animaduerti e=nim & didici ex tuis literis, & per alios, te omni=bus in rebus habuiſſe rationem. Te mihi magnæ curæ fore atq; eſſe, iamprimum, ut ipſe tu, tuiq; o=mnes, deinde etiam ut reliqui, maximeq; maleuoli

ſcire poſsint, me tibi eſſe amiciſsimum.

IN EPIST.

VI.

Quum meum fact. &c.

GYB. LONG.

Expoſtulat cum Appio quòd promiſsis fidem non ſeruet.

SEB. CORR.

Conſtituti eſſent. *poſtquàm ſucceſſor in prouinciã ueniſſet.* In prouinciam ueni prid. Calend. Sext. *Laodiceã, quæ nõ erat in Appij prouincia, ſed inter* τρεῖς διοικήσεις *Aſiaticas, Ciceroni attributas: & ideo Ciceronẽ Appius ſalua lege Cornelia poterat cõuenire.*

BERN. RVT.

Sed eò diſceſsiſti, quò ego te ne perſequi quidẽ poſſem triginta diebus, qui tibi ad ſuccedendum lege, ut opinor, Cornelia conſtituti eſſent. *ſenſum quidem excogitauit interpres non omnino abſurdũ, cui tamen uerba non ſint ſatis conſentanea. Vide igitur, num decedendum legi poßit. quod cum iam conieciſſem, animaduerti etiam Mediolanenſes ſeruare codices. ut ſit, Ad decedendum, ubi primum ſucceſſor tuus prouinciã attigiſſet. In quo me conturbat, quod ad finem epiſtolæ ſe in prouinciam ueniſſe ait pridie Calend. Sextiles, caſtra uero mouiſſe ab Iconio pridie Calend. Septembris, ut iam fuerit triginta dies in prouincia: & tamen deliberat cum Appio, ut ſalua lege Cornelia coràm uenire liceat.* Neq; *uero dubium, quin integra ſit lectio loci eius, huius ambigua. nam & lib. XV. in literis, quas ad Catonem* Romam *ſcribit: Legato, inquit, imperaui, ut eas quinq; cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoq; in unũ locum exercitu, caſtra in Lycaonia apud Iconium face*ret.

ret. quod quũ ab eo diligenter eſſet factum, ego in caſtra ad 7. Calend. Septembres ueni. quũ interea ſuperioribus diebus ex ſenatuſconſulto & euocatorũ firmã manum, & equitatum ſatis idoneum, & populorum liberorũ re=gumq; & ſociorum auxilia uoluntaria comparauiſſem. interim, quum exercitu luſtrato, iter in Ciliciam facere cœpiſſem, calend. Septemb. legati à rege Cõmageno, &c. Et antè ad Catonẽ: *Quum ad me legati miſſi ab Antio=cho Cõmageno ueniſſent in caſtra ad Iconium, ad 3. Nonas Septemb. &c.* Quo loco non ſemel oſtendit ſe in prouinciam ueniſſe pridie calend. Sextiles. niſi uero di=cas, latiorem decretam Ciceroni quàm Appio prouinci=am, aut certe hic in dierũ numero peccatum. quæ eſt uel creberrima apud pleroſq; autores ueteres menda.*

PHIL. MEL.

Expoſtulatio eſt, quare defugerit congreſſum, & diutius iuſto prouinciam tenuerit. Quum meum fa ctum. *Propoſitio: Reprehendo tuum factum, quod fu=giſti congreſſum.* Ego enim Brunduſij. *Narratio.* Lege Cornelia. *Lex Cornelia conſtituit tempus de=cedendi ex prouincia: quia præcipiebatur, ne ultra tri=ginta dies magiſtratus commoraretur in prouincia, poſt exactum ſpatium prouinciæ.* Præfectum euocato=rum. *Euocati dicũtur ueterani, quibus iam miſsione fa=cta licebat eſſe otioſis, & tamẽ poſtea ſponte militabant.* De tuo in me animo. *Figurata reprehenſio.* Et ut ha bere rationem. *Cõcluſio, in qua eſt petitio, ut adhuc il=lum conueniat, ut deliberent quæ uideantur apta eſſe.*

VET. COD.

Idem ego cum L. Clodium Corcyræ conue=niſſem, hominem ita tibi coniũctum ut mihi, cùm

illo colloquerer, tecum loqui uiderer; dixi ei me ita facturum eſſe, ut in eam partem quam Phannia rogaſſet, primum uenirem. Tunc ille mihi cum gratias egiſſet.

IN EPISTOLAM VII.

Pluribus uerbis, &c.

VICTORIVS.

LEgati Appiani mihi uolumen, &c. *Magna ſemper uarietate ſcriptus eſt hic locus, cũ nonnulli Apamæani pro Appiani legerent: ſed falſo, ut puto: nam & Appiani ubique habent ueteres codices: & hos populos eſſe prouinciæ cui Cicero præerat, docet Plinius libro V. cap. XXIX. his uerbis: Alter conuentus à Synnada accipit nomen: conueniũt Lycaones, Appiani, Cercopeni, Dorylæi, Midæi, Iulienſes, & reliqui ignobiles populi XV. Cum igitur uetuſtiſſimorum codicũ lectio ratione, & optimorum autorum teſtimonio confirmetur, non uideo cur temere mutanda ſit.* A' Pauſania Lentuli liberto, ac Cæſonio audiui. *Nos ſcripſimus* ACCENSO MEO: *non tamen ſic penitus eſt in antiquis: nonnihil enim mendi hũc locum occupauit: ibi enim* A' PAVSANIA LENTVLI LIBERTO ACCESSO MEO *ſcriptũ eſt: uulgata lectio omnino deprauata eſt,* AC CAESONIO. *de uno enim tantum loquitur, ut ex ſequẽtibus uerbis manifeſtò colligitur. uolui antiquam ſcripturam omnibus proponere, ut ſiquis noſtram non probaret, cõminiſcatur aliã, ſi poteſt, meliorem: nullius enim induſtriæ inuidemus: pollicemurq́; ſemper notum facturos ſi quãdo ab antiqua ſcriptura diſceſſerimus: cupio enim ſi minus ingeniũ, at fidem, & ingenuitatẽ noſtrã cõmendari. Alij,*

in ac

in acceſſu meo legunt:quod minus placet.niſi enim Pauſanias aliquo Ciceroni miniſterio cõiunctus eſſet, uix mihi ueriſimile uidetur Appium cum eo tam libere queſtum eſſe de Ciceronis iniurijs: ſed quia hæ tenues coniecturæ ſunt,totã hãc rem eruditiori iudicio relinquemus. Quod autem Accenſi,Conſules, & Prætores ſequi ſoliti eſſent in caſtra,& cur ſic appellati,quia ab antiquis grammaticis docte,& diligenter declaratũ eſt,nihil attinet repetere. Vt mihi nihil,neq; ad honorem, neque ad gloriam acquirendam deeſſe putarem. *Noſtrã lectionem magis probatum iri puto eandem cum antiqua:* NIHIL ESSE ADQVIRENDVM, *id eſt, me omnia iã adeptum eſſe,& conſecutum, ut nihil amplius ad honorem,& gloriam acquirere debeam. Illis enim aliquid ad honorem,& gloriam adhuc acquirendum eſt,qui nondũ plenè & honorem,& gloriã adepti ſunt quãuis multum in eis proceſſerint.Communis lectio durior,& cõfuſior.* Si paulo diligentius,& quid ſit ἐξοχὴ,quid ſit εὐγένεια intelligas, &c. *Nos noſtrã lectionem à ueteribus libris accepimus, ne parua quidem immutatione facta: exiſtimamus autem hanc eſſe non paulo meliorem: certè locus planus eſt,& clarus,cum antè obſcuriſsimus plurimis mendis eſſet. Vocis illius Græcæ ἐξοχὴ nullũ ueſtigiũ eſt in antiquis codicibus. uſurpat eam ſanè Cicero ad Atticum lib.* IIII. *ἐξοχὴ in nullo eſt:pecunia omniũ dignitatẽ exæquat. Non tamen nobilitatẽ intelligit,dicit enim candidatos ita inter ſe pares, ut nulla re alij alios excedant:ſi enim ulla erat generis inæqualitas, eam pecunia adæquabat. Credebat Appius nobilitatem eſſe non poſſe, ubi non eſſet εὐγένεια, qui familiæ ſuæ antiquitatem, & ſplendorem iactaret in contemptum Ciceronis nouitatis.*

Aliter ſentit Cicero, qui ſibi licet obſcuris parentibus orto, poſtquam honorificè adeptus eſſet & geßiſſet ſumma imperia, nihil neq; ad honorem, neque ad gloriam deeſſe putabat, ut nobilißimis hominibus par eſſet dignitate: de qua re ſi ille aliter exiſtimet, rectè facturum illum dicit, ſi paulo diligentius animaduerterit quid Athenodorus Stoicus de his rebus iudicet. poteſt enim aliquis εὐγένειαν *habere, nec tamen nobilis eſſe, cum plerique ex bonis & illuſtribus parentibus nati, inertißimi, flagitioſißimiq́; reperiantur, quos uerè nemo nobiles appellare poſſet. Qui enim rectè intelligunt, & non uulgi opinionibus ducuntur, uirtutem eſſe, quæ ueram nobilitatem faciat, & non claros natales putant: multitudo autem decipitur, quæ credat omnes ex clarißimis familijs ortos debere nobiles dici, cum potius* εὐγενεῖς *appellandi ſint: nobiles autem ſolum illos eſſe exiſtimandum eſt, qui egregijs ſuis factis dignitatem, gloriamq́; ſibi parauiſſent, etiam ſi eorum maiores ignoti fuiſſent. Meminit autem Athenodori Sandonis Plutarchus in uita Publicolæ his uerbis:* τοῦτον δὲ ἄνδρα μούκιον ὁμοῦ πάντων σκαιόλαν ἀθηνόδωρος ὁ σάνδωνος ἐν τῷ πρὸς ὀκταβίαν τὴν καίσαρος ἀδελφὴν καὶ ὀψίγονον ὀνομάζεσθαι φησί. *quem puto eundem eſſe cum hoc, de quo hic Cicero. Præterea Strabo libro* XIIII. *qui Athenodoros duos Tarſenſes fuiſſe tradit in Stoicorum diſciplina claros, quorũ unus Cordylion appellatus ſit, qui cum M. Catone uixit, domiq́; eius obijt, alter uero Sandonis, quem etiam Cananitam uocatum eſſe docet à pago quodam: Hunc autem Cæſarem Auguſtum erudiuiſſe, magnosq́; honores apud eum conſecutum eſſe: uixit autẽ ad extremam uſq; ſenectutẽ. Plura autẽ de hoc narrat, quæ cum ad hunc locum nihil faciant, omittemus.*

EX POST. EIVSDEM.

Addo urbanitatē, quæ eſt uirtus, ut Stoici rectiſsimè putant. *Multum huic nomini tribuiſſe Stoicos oſtendit etiam Plutarchus in commentario, quo declarauit, quomodo deceat adoleſcentes legere poëtas: diuerſam enim & penitus contrariam uim apud illos habere ἀστεῖον nomen alteri quod eſt ἀμαθὴς intelligitur ab eo qui locum eum Plutarchi accuratè animaduertit: diſſerit autē quemadmodum Stoici nihil cōmune eſſe iudicarent uirtuti, ac uitio: & quemadmodum Vrbanus apud illos (ita autem uocabant uirtute præditum) omni culpa uacaret, & omnes res rectè facere poſſet. Imperitus autē (id erat apud illos uitioſus) oībus criminibus obnoxius eſſet, & in omni ſemper negotio laberetur. uerba ipſius hæc ſunt:* πολλὰ πάνυ τοῖς στωϊκοῖς χαίρειν φράζουσα μήτε τι φαῦλον ἀρετῇ προσεῖναι μήτε κακίᾳ χρυσὸν ἀξιοῦσιν. ἀλλὰ πάντως μὲν καὶ ἐν πᾶσιν ἁμαρτωλὸν εἶναι τὸν ἀμαθῆ περὶ πάντα δ' αὖ κατορθοῦν τὸν ἀστεῖον. *Hæc adnotaſſe mirificè utile eſſe credo ad huius loci perſpicuitatem qui aliter obſcuriſsimus eſſet.*

GYB. LONG.

Appius tumens nobilitate ſua, erat enim hoc gentilicium illi, & ob id Ciceronem propemodum contemnens, multa indignitatis aduerſum ſe exempla à Cicerone perpetrata, callide confingit, cum non haberet aliud quod ad Ciceronis expoſtulationem reſponderet. Hæc Cicero ita eleganter confutat, ut ſuperbiam omnem, quam illi adiciebat, in eundem retorqueat.

SEB. CORR.

Legati Apamæani. *Al. Appiani, hic, & paulo pòſt: quæ lectio uiris doctis magis probatur. Et ſi utraq; defendi poteſt: quod in Ciceronis prouincia utrique eſſent populi.* Aedificationem. *alicuius ſtatuæ in Appij honorem.* Ex Cilicia recepiſſem. *in Aſiam.* Tam longe inquis? *ex Phrygia, ſiue Lycaonia in*

Digitized by Google

Ciliciam. Vrbanitatem. *In uetere libro, humanitatem legimus.* ἐξοχή. *excellentia.* εὐγένεια. *nobilitas. Alij legunt, ut quid ſit* εὐγένεια, *quid ſit nobilitas intelligas.* Athenodorus. *philoſophus Stoicus, cognomine Cananita.* Παρ' ἐμοίγε καὶ ἄλλοι, οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς. *Apud me quidem & alij, qui me colant, maxime autem conſiliarius Iupiter.* Φιλαίτιος. *querulus.*

BERN. RVT.

Legati Appiani mihi uolumen à te plenũ querelæ iniquiſsimæ reddiderunt. *Vide ne Apamæani, uel Apamæi potius. nã ſecũda ab hac epiſtola ait, alteras de ædificatione Apamæorũ impedita legi perinuitus. Nõ ignoro, Apamæam fuiſſe his locis urbẽ celeberrimam, ſed & Appianos legimus in eadẽ prouincia diuerſos. qua de re Plinij uerba appoſui: Alter conuentus, inquit, à Synnada accipit nomen: conueniũt Lycaones, Appiani, Cercopeni, Dorylæi, Midæi, Iulienſes, & reliqui ignobiles populi 15. tertius Apamæam uadit, antè appellatã Celenas, dein Cibothon. Certe utrobiq; itidẽ legendũ ne ſibi ipſe repugnet. nam interpres, quũ Appiani legat, ab Apamæa tamẽ imperitiſsimè accipit.* Etſi Athenodorus Sandonis filius quid de his rebus dicat, attenderis. *Etſi, abundat: niſi malis, ut, quod antè eſt, expungere.*

Vide plin: loco ſupradicto.

PHIL. MEL.

Epiſtola quidem eſt iudicialis generis. nam tota in cõfutandis ijs, quæ ab Appio obiecta erant, & in expoſtulatione de itinere conſiſtit. Pluribus uerbis, & Hæc ſcripſi, &c. *Excuſationes.* Legati Apamæani. *Narratio.* Primum quum. *Propoſitio.* Non poterã credo. *Purgatio.* A Pauſania Lentuli. *Alia purgatio ex*

locorum

locorum diſtantia. Quũ puer tuus. *Excuſatio, quod non prodierit obuiam.* An ego tibi. *Argumentum uoluntatis.* Quæſo etiam. *Locus communis de nobilitate. Quaſi diceret: Puerile eſt, nobilitatem opponere ornamentis uirtutis.*

VET. COD.

A Pauſania Lent. liberto, ac à Coſſo meo audiui, cum dicerent. Tamẽ iſta ueſtra nomina nunquam ſum admiratus, uiros eos qui ea nobis reliquiſſet, magnos arbitrabar. Tu ſi aliter exiſtimas, quàm hi ſenſerint, uide errabis. Tu autem ſi id agis, ut mea cauſa minus, dum ego abſum, debere uideris, quàm ego tua laborarim, libero iſta te cura, & adſunt mihi alij qui me honorabũt. maxime autem conſilio plenus Iuppiter. πάρ᾽ ἐμοίγε καὶ ἄλλοι, οἵ κέ με τιμήσουσι. μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς. Sin autem natum eſt, φιλαίτιος, illud non perficies, quo minus tua cauſa uelim. Hoc aſſequere, ut quam in partem accipias, minime laborem.

IN EPIST.

VIII.

Et ſi quantum, &c.

VICTORIVS.

LImitauit aliquid poſterior annus. *Alij elimabit. Vetuſti hic codices nonnihil mendi continent: quod tamen, ut puto, facile tolli poteſt: ſic enim in illis legitur,* LIMAVIT ABIT *&c. Sunt autem (ni fallor) quatuor ultimæ literæ bis repetitæ: cum fortaſſe librarius eandem dictionem ut diuerſam imperitè bis ſcripſiſſet: credo enim in aliquo exemplari* LIMABIT *ſcriptum fuiſſe: olim autem (nam ſæpe* B *pro* V *ponebant, ut ex uetu*

q 5 ſtis

Digitized by Google

ſtis lapidibus colligitur) quēpiam fortaſſe,ne id aliquem falleret, putaretq́; eſſe futuri temporis ſupra extremam partē illius dictionis LIMABIT,AVIT *ſcripſiſſe: quod librarius qui inde deſcripſit,ut reſtitutum, & neceſſarium uerbum accepit,prioremq́; dictionem integrā ſcripſit:ita nimia,& curioſa diligentia non parum peccati admiſit. Limitauit autem omnino puto mendoſum eſſe. Limitare enim eſſe exiſtimo limites & terminos collocare:limauit autem hic minuit* μεταφορικῶς *omnes inutiles ſumptus quaſi conterendo.*

In agro Mosheſtiæ. *Græci hanc urbem* μόψου ἑστίαν *appellant:hanc intelligit Cicero libro primo de Diuinatione, Amphilochus & Mopſus Argiuorum Reges fuerunt,ſed ijdem augures:ijq́; urbes in ora maritima Ciliciæ Græcas cōdiderūt. Appianus in Syriacis* ἑστίαν μόψου *appellat,* ἀλλὰ καὶ τόνδε σέλευκος ὁ αὐτόχθυ τοῦ γρυποῦ παῖς ἐπιστρατεύσας ὅτι περθείῳ παρείλετο τὴν ἀρχήν. βίαιος δὲ καὶ τυραννικώτατος ὢν ἐν ἑστίᾳ μόψου τῆς κιλικίας κατεπρήσθη κατὰ τὸ γυμνάσιον. *nos quia ſcimus ſæpe Romanos Græca nomina locorum aliquantulum diuerſe à Græca uoce appellaſſe,& cum ſic in antiquis codicibus inueniremus ne tantulum quidem ab illis deflectere uoluimus.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Et quadam diſsimilitudine inſtitutorum meorum ac tuorum lædi ſe putat. *Si accuratè perſpicies, bone lector, hunc locum uidebis* TE PVTAT, *legi debere, te inquā ò Appi:de illo enim agitur:& quidam ſuſpicabantur, nullam aliam ob rem tanta continentia,& æquitate uti in prouincia Ciceronem,niſi ut Appij furta,& improbitatem argueret, demumq́; ut exiſtimationem illius uiolaret.quos tamen Cicero ipſe diligenter*

ter refellit,& in his epiſtolis,& ad Atticum. *Nihil enim aliud ſignificat totus ille locus ad Cælium* 28. *Genus inſtitutorum,& rationum mearum, &c. & ille ad* Attic. 379. *Hanc nonnulli amici* Appij *ridiculè interpretantur, qui me iccirco putent benè audire uelle, ut ille malè audiat,& rectè facere non meæ laudis, ſed illius contumeliæ cauſa.*

PAVL. MANVTIVS.

Cum ad urbem eſſes. *Antea,iſſes.nos eſſes,caſtigauimus ex libris manu ſcriptis,& ex alijs ipſius* Ciceronis *locis:inquit enim ad eundem* Appium *ſcribens* 43. *ad* Vrbem *te otioſiſsimum eſſe arbitrabar.& ad* Atticum *lib.* VII. 113. Trebatius *quidem ſcripſit,ſe ab illo* IX. Cal. Feb. *rogatum eſſe,ut ſcriberet ad me,ut eſſem ad urbem.& alibi. dicebatur autem de ijs , qui cum poteſtate prouinciali reuerſi,aut in prouinciam profecti nondum eſſent.autor* Pedianus.

GYB. LONG.

Et hæc epiſtola in refutandis Appij falſis inſimulationibus,utpote de ſuſpicione taciturnitatis,de legatis prohibitis,de fama imminuta, conſiſtit.Sed ita tamen refutat,ut non tam Appio mendacium impingat,quàm falſis delatoribus,quibus citius quam decebat uirum probum aures conceſsiſſet.Monet tamen ſub finem,ut amicitiam tueatur & defendat.

SEB. CORR.

Vultu, & taciturnitate. *Vultu taciturnitatis , in duobus libris ueteribus legimus.* Vrbanum. *Fauorem & urbanum* Cicero *noua credit, inquit* Quintilianus *lib.* VIII. *cap.* 3. Diligentiſsimè ſcriptum caput eſt in tuo edicto. Tralatitium eſt *de tuo edicto in meum:tantum abeſt,ut à me ſit compoſitum, ut te offenderem.*Et *ſi ſcimus tralatitium aliter exponi poſſe.* Eram tam deſipiens. *Deſipiens enim fuiſſem,ſi edi-*

ctum

ctum meum compoſuiſſem, ad legationes impediēdas accommodatum: quas ſcirem non priuatæ rei cauſa, ſed publicæ mitti. Proficiſceretur. aliquò legatus. Perſequi non poſſent. Niſi ueteres libri omnes ita haberent, contenderem legendum eſſe, Perſequi poſſent. Ridendum. quod ſcribis, me eos excluſiſſe. Conuenirent. Proficiſcenti igitur mihi non fuerunt neceſſariæ legationes illæ. Niſi forte. niſi poſt diſceſſum decretæ ſunt legationes: quod prorſus eſt falſum, quum multo antè decretæ fuiſſent. ut ita ſit concludēdum: Ante meum diſceſſum legationes fuerunt decretæ, me proficiſcentem non ſunt ſecutæ, mea igitur cauſa nullæ huiuſmodi legationes ſunt decretæ. Capitum. Hinc ad Atticum ita ſcribit: Audiuimus nihil aliud, niſi imperata ἐπικεφάλαια ſoluere non poſſe. Lentulum. Epiſt. IIII. huius libri.

Libertum tuum. Phaniam. Præfectum fabrûm. Clodium. Synnadis. Synnade, in duobus ueteribus libris legitur, ſicut & lib. 5. ad Atticum. Præfectorum. Quorum unus Scoptius habuit turmas equitum, quibus incluſum in curia Senatum Salamine obſedit, ut fame Senatores quinq; necarentur. Mea inſtituta. Quæ, inquit ad Atticum ſcribens, nonnulli amici Appij ita interpretantur, ut me iccirco putent bene audire uelle, ut ille male audiat: & recte facere, non meæ laudis, ſed illius contumeliæ cauſa. Noſtrum collegam. in auguratu. Bima. duorum annorum. nam Seſtius ad me ſcripſit, Hortenſium de proroganda noſtra prouincia dixiſſe neſcio quid: qui mihi tamen in Cumano diligentiſsime ſe, ut annui eſſemus, defenſurum receperat.

Mopſuheſtiæ. urbis à Mopſo uate conditæ. etſi Mosheſtiæ etiam legitur. In Hiſpaniam. prouinciam

ciam ſuam, quam Petreius, Afranius, & Varrio admini-ſtrabant.

BERN. RVT.

Vt de tuo edicto totidem uerbis trãsferrem in meum diligẽtiſsime ſcriptum. caput eſt, quod pertinet ad minuendos ſumptus ciuitatum. *Puto melius diſtingui: Transferrem in meum. diligentiſsime ſcriptum caput eſt, & reliqua. Quamuis ne interpres quidem à nobis ſit.* In quo te offenderem, tralatitium eſt. *Labitur interpres in re iam, ut ſpero, nulli nõ cognita. Eſt enim, arbitror, ex eruditioribus iam nemo, qui neſciat, Tralatitium edictum dici proprie, quod ex præceſſoris in ſucceſſoris edictum transferretur, nõ nouum, neq; ab eo tum primum excogitatum: ut hodie quoq; in pleriſq; fieri uidemus. inde tralatitium, quicquid uſitatum conſuetumq; eſt.* Neq; enim eram tam deſipiens, ut priuatæ rei cauſa legari putarem, &c. *Hæc ſi ex perſona Appij contra Ciceronem dicta accipias, planus eſt locus: quaſi diceret Appius, quum ſumptus ciuitatum edicto minuiſſes, quis non uidet hos quoq; legationum iſtarum comprehenſos, quod ſcilicet non ignorabas Cicero, publicæ impenſæ eſſe. nam interpres quidem, ut ſolet, nihil uidet.* Neq; ad præfectum fabrûm Corcyræ. *Intelligit L. Clodium, præfectum fabrûm Appij: non Leptam ſuum, ut interpres ariolatur. Diſcas id ſuprà ex penè proximis epiſtolis duabus.* Me eſſe acerbum ſibi, ut ſim dulcis mihi. *Nihil muto, ne ſtultitiam Clerici ſequar, qui ex his uerbis ſenſum neſcijt exprimere, uel expreſſum potius colligere. eſt enim: Non debent mirari, me eſſe acerbum. nõ, ut ille putat, Mouear non eſſe acerbum. Erat autem acerbus alijs, quum nihil*

Tralatitiũ edic[tum]

ex

Digitized by Google

ex prouincialium bonis, præſertim publicis, ad quorundam libidinem abuti ſineret: dulcis ſibi, in acquirenda gloria, officioq; ſapientiſsimi atque optimi proconſulis præſtando.

PHIL. MELANC.

Hæc epiſtola non eſt ex illis, quæ ſunt compoſitæ περιοδικῶς. eſt epiſtola generis iudicialis. Breue exordium eſt, quod habet extenuationem ſuſpicionum Appij, qua ſignificat eum cũ in urbem uenerit, reipſa intellecturum eas nihil eſſe. Ad primum crimen opponit ſuſpicionibus & obſcuris ſignis publicas laudationes. Secundum crimen de legatis eſt inficiatio: ſe non impediſſe legatos, ſed minuiſſe ſumptus. Ratio habet ſyllogiſmum: Non ſolum iuſtitia, ſed etiam miſericordia eſt, minuere ſumptus egentiſsimarum ciuitatum: Ciuitates iſtæ ſunt egentiſsimæ, & poſtulant minui ſumptus: Ergo recte feci. Orditur autem Cicero à minore: narrat ciuitates poſtulaſſe ut decretum proponeret. Poſtea addit maiorem, in qua alludit ad locum communem de iuſtitia. Tertiò reprehendit figuratam expoſtulationem, quæ non deceat inter amicos. Poſtremum argumento ab utili facit ueriſimile, quod non uoluerit offendere Appium: Quia nunc mihi tua beneuolentia opus eſt, &c. Etſi quantum. Exordium de cauſa reſpondendi. Refrigerato iam. id eſt, ubi ultro abijcies ſuſpiciones contra me conceptas. Sed prima duo. Reiectio. Nam quod ad legatos. Propoſitio, de legatis: eſtq; concluſio ſyllogiſmi. Nam mihi totum genus. Ratio: ciuitates poſtularũt. Eſtq; ſumpta ratio ex cauſa neceſſaria, & eſt minor ſyllogiſmi. Vrbanum. id eſt, non ambientem, fugitantem iſtas ineptas laudationes. Sua ſponte. id eſt, per ſe, & propria

pria uirtute. Neq; enim quum edixi. *Verba illa ſunt ſumpta ex epiſtola Appij.* Ego autem cum hoc ſuſcepiſſem. *Maior ſyllogiſmi,in qua alludit ad locum communem.* Si autem hoc genere. *Reprehẽſio tranſlationis.* Genus hoc totum. *obliquum ſcilicet, cum in tertiam perſonam transfertur reprehenſio.* Diſputabant. *Iſta dicuntur* μιμηλικῶς. Quod ſi quis. *Confutatio ſuſpicionis, ab inutili.* Si quis eſt. *Fuerunt enim ſimultates quædam inter Appium & Ciceronem, propter Clodium. Hic igitur tecte reprehendit illum, quod non bona fide redierit in gratiam: quia ut quiſque eſt ſuſpicioſiſsimus, ita eſt perfidiſsimus.* Sin autem quem mea,&c. *Ratio diſsimilitudinis,ex utriuſq; perſona: Tu es nobilis,debes ergo eſſe munificus.* Liberalitas tua. *Collatio nobilium & mediocrium.* Ad largiendum ex alieno. *Alludit ad locum communem:* Debemus eſſe liberales de noſtro,non de alieno.* Sententia bima. *id eſt,quòd debeã prouinciam tenere per biennium.* De Parthis. *Quia iam tum impendebat bellum Parthicum.*

VET. COD.

Nihil enim habent,quod definitum ſit,aut certum, niſi me uultu taciturnitatis ſignificaſſe, tibi non eſſe amicum. Illud quidem ſcio meos multũ & illuſtreis,& ex ſuperiore, & ex æquo loco ſermones habitos cum tua ſumma laude,& cum magna ſolicitudine ſignificationis noſtræ familiaritatis ad te uere potuiſſe deferri. *Alij ſic,* Illud quidem ſcio, meos multos etiam illuſtres & ex ſuperiore,& ex æquo loco,ſermones habitos cum tuæ ſummæ laudis ſolicitudine,& magna cũ ſignificatione

tione familiaritatis noſtræ, ad te iure potuiſſe deferri. Iam uero tantum mihi uidentur iniuriam facere ĳ, qui hoc diſputant, quàm is, cuius aures ad hanc diſputationem patent.

IN EPIST.

IX.

Vix tandem legi, &c.

GYB. LONG.

Redit quaſi in gratiam cũ Appio, poſteaquàm intellexit, quo animo erga ſe ille eſſet.

SEB. CORR.

S. Corrad. ET ſi uix fieri poſsit. *Ita ſcripſerat Appius.* ἐπικούρειον. *Epicureum.* Longi ſubſellĳ. *Senatus, ut quidem ſentio. Nam, ut ſenatores omnes ſedere poſſent in ſenatu, neceſſe erat ut longa eſſent ſubſellia, qualia in ſenatu Veneto conſpicimus.* Quod eſt promiſsi. *de libris auguralibus.* Diſceſſum ſenatus. *ex curia diebus comitialibus, per quos lege Pupia haberi Senatus nõ poterat. Epiſt. III. lib. I.* Conſilio tuo. *ne ſtatim poſt primam uictoriam literas mitterem.* Appellatus ſim. *apud Iſſum. Epiſt. X. lib. 2.* Alĳs rebus additis. *uictis præſertim Pindeniſsis, qui Saturnalibus mane ſe mihi dediderunt.* Aeſtiuisq; confectis. *Hinc, inquit alibi, exercitum in hyberna agri male pacati deducendum Q. fratri dabam.*

BERN. RVT.

Longi ſubſellĳ, ut noſter Pompeius appellat, iudicatio & mora. *Quantum intelligo, aniliter delirat interpres, nec ſe tamen explicat. Quàm fuit (mea ſententia) prudẽtius, aut ſilere, aut ingenue fateri quod neſcias?*

Ego

Ego ad illam prouinciæ Cæſaris difficilem diuturnamq́; ac tandem Reipubl. pernicioſam quæſtionem puto pertinere. Cælius in literis, quas paulo ante hoc tempus ad Ciceronẽ dedit: Marcellus (inquit de conſule) idem illud de prouincijs urget, neque adhuc frequentem ſenatum efficere potuit: alijsq́; item literis. Subſellia dicuntur, ubicunq; à pluribus ſedetur. Varro de re ruſtica libr. 1. in æde ſacra: Ad ſubſellia, inquit, ſequentibus nobis procedit. Et libro tertio: Ibi Appium Claudium augurem ſedentem inuenimus in ſubſellijs: quum de uilla publica loqueretur, Hic ſenatorum intelligit, à iudicio metaphora. Nemo eſt, puto, qui neſciat, quantos ea deliberatio de ſucceſſore Cæſari mittendo tumultus excitarit, quamq́; diu uerſata ſit in Republica. In quo cum difficultas nauigādi fuit odioſa, tum in ipſum diſceſſum ſenatus incidiſſe credo meas literas. *De diſceſſu ſenatus non miror angi atq; errare interpretem, qui in multo planioribus ſæpe labatur. Hoc uero ne mihi quidem parum attulit laboris & moleſtiæ. tandem huc deſcendi, ut putem, à Cicerone ſignificari comitiales dies, totúmque id tempus, quo ſenatum haberi non licebat. id erat ab Idibus circiter Ianuarijs, per totum uſq; Februarium. Ipſe ad Lentulũ: Senatus haberi, inquit, ante Calend. Feb. per legem Pupiam, id quod ſcis, non poteſt, neq; menſe Februario toto, niſi perfectis aut reiectis legationibus. itemq́; alibi ad Q. fratrem. Ne ruſticationem illam interpretis accipiam, facit, & quod ineptum id uidetur, & quod non in Auguſtum menſem, ſed in Ianuarium inciderunt hæ Ciceronis literæ. Nam in his epiſtolis, quas ad Catonẽ lib. 15. legimus, de rebus ſuis geſtis in Cilicia, apparet, circiter 15. Calend. Ianuarias da-*

Digitized by Google

tas ad ſenatum de his rebus literas, quas nunc ſignificat: ut ferè non niſi ad comitiales dies peruenire Romam qui uerint. quod & Cælij literæ ad Ciceronem indicant: Nõ diu, inquit, ſed acriter nos tuæ ſupplicationes torſerunt. incideramus enim in difficilem nodum: nam Curio tui cupidiſsimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat ſe ullo modo pati poſſe, decerni ſupplicationes. Quod uero addit Creſcentinas, conſilio Appij in ipſum diſceſſum ſenatus à Cicerone literas ſuas potiſsimum collatas, perridiculum eſt. Ego non dubito cõſilium id Appij fuiſſe, ut non ſtatim appellatus imperator daret ad ſenatum literas, ſupplicationesq; pro re bene geſta ſibi decerni poſtularet Cicero, ſed egregio inſuper aliquopiam edito facinore. De comitialib. alibi.

EX POSTER. EIVSDEM.

In quo cùm difficultas nauigandi fuit odioſa, tum in ipſum diſceſſum Senatus incidiſſe credo meas literas. *Et ſi aliquantũ de die differre poſsit, confirmatur tamẽ noſtra ſententia ad Atticũ lib. 5. ubi enumeratis rebus à ſe in Cilicia geſtis: Nunc, inquit, publicè literas Romã mittere parabã. uberiores erunt, quàm ſi ex Amano miſiſſem. Et in eadẽ: Redeo ad urbana, quæ ego diu ignorans, ex tuis iucundiſsimis literis ad. 5. Cal. Ian. deniq; cognoui. Et de diſceſſu libro 12. Si quis requirit à te, cur Romæ nõ ſim, quia diſceſſus eſt. Et paulopòſt: Ego hinc, ut ſcripſi antea, poſtridie Iduum Ianuarij.*

PHIL. MELANC.

Hæc eſt ualde Rhetorica. Prior pars eſt breuis. Principio habet literarũ approbationem, ſecundo gratulationem, tertio petitionẽ: partim demonſtratiui, partim ſuaſorij generis eſt. Vix tãdem legi. *Exordiũ* παθητικὸν,

quæ

quæ exordia ſunt gratiſsima, cum uelut ab epiphonemate ordimur. Itaq; quanti illud. *Concluſio, quæ habet quandã particulam epiſtolæ* Appij. Longi ſubſellij. *id eſt, ſuffragatio ignobiliũ ſenatorum, qui ualent tantũ numero ſuffragiorum.* Sed ſi me diligis. *Flagitatio ſcripti, & uiciſsim ſimile munus pollicetur.* Cum ipſam cognitionem, &c. *id eſt, utrũ illa diuinatio aliquam habeat rationẽ in natura.* Vt ſupplicatio. *Supplicationem decernere eſt, quando aliquis rem bene geſſerat in prouincia, petebat ut haberentur proceßiones.*

VET. COD.

Quare, quoniam plureis tu habeto quàm cæteri, nuntios. Præſertim cum id non modò negligentis, ſed etiã ingrati animi crimen futurum ſit. Verum hæc prouidebimus.

IN EPISTOLAM X.

Quum eſt ad nos al. &c.

VICTORIVS.

EGo enim planè uideo fore neruis opus, ſapientiaq; tua. *Noſtra lectio accepta eſt ex uetuſtis codicibus, quam nos longe meliorem putamus: id enim uulgata uerba mihi uidentur ſignificare, quod non eſſe ſatis accõmodatum ſenſui arbitror, Video tibi opus fore neruis ſapientiaq; tua: id eſt, iudico te omne ſtudium tuum, & laborem ponere debere, ut inimici tui doleant ſe tibi moleſtos fuiſſe. quaſi dicat, niſi enim omnibus uiribus conarere, non eos pœniteret, id eſt, non poſſes illos ulciſci: quod nullo modo mihi placet. Nos ſic hũc locũ intelligimus: Ego planè & pſpicuè uideo fore ut uehemẽter doleãt inimici tui, ſe in re tã petulãtes fuiſſe: atq; id qdẽ exi*

ſtimo fretus potentia, copijs & ſapientia tua: eos enim in te neruos & opes uideo, ut poßis dignitatem tuã tueri, & illos, quòd tibi moleſti fuerint, facile ad pœnitentiã reducere. Nã quod paulò pòſt eſt: CONTESTANS DEOS OMNES, *è uetuſtis pariter exemplaribus eruimus, meliore profectò ſententia. Metaphora à litibus ſumpta, quæ cõteſtatæ dicebãtur, cum uerba illa pronuntiata eſſent:* TESTES ESTOTE, *conteſtans citãsq; teſtes cunctos deos: nec enim deos orare, ſed potius in teſtimoniũ uocare oportebat.* Ad me adire quoſdam memini, NIMIRVM EX EPICTETO, q dicerent. *Tres hæ dictiones, quas nos repoſuimus, in omnibus ſunt antiquis exemplaribus, etſi eas nonnulli conati ſunt delere linea circũducta, tanquã uacent: quod ſemper nõnulli facere cõſueuerũt, ut omnia à ſe nõ intellecta improbent, & expungãt, homines parua eruditiõe, et nullo iudicio præditi. Verba omnino hæc incorrupta ſunt, & ſententiã etiam Ciceronis non parum adiuuant. cum enim totam rem diligentius explicet, & locũ etiã ipſum, unde ad ſe uenerant, narret: maiorẽ fidem uerbis ſuis comparat: & cũ tam lõge domo ueniſſe oſtendit, arguit rem, de qua queſtum uenerant, nõ paruũ ipſis detrimentũ adtuliſſe, quæ coëgerit eos tam longe à ſuis finibus ad proconſulem adire. Eſt autẽ Epictetus Phrygia minor, quaſi poſterius iuſto & antiquo regno adnexa. Strabo li. XII.* φρυγίας δὲ ἡ μὲν καλεῖται μεγάλη ἧς ὁ μίδας ἐβασίλευσεν ἧς μέρος οἱ γαλάται κατέσχον, ἡ δὲ μικρὰ ἡ ἐφ' ἑλλησπόντῳ καὶ ἡ περὶ ὄλυμπον ἡ καὶ ἐπίκτητος καλουμένη *quo nomine alibi etiam idem autor, eandem prouinciam appellat: ſed certam rem non oportet pluribus teſtibus confirmare.*

Atq; hæc agimus. *Ante hæc uerba* MVLTA

DE

DESVNT *ſcripſimus: quis enim non uideat hunc locum eſſe multum, & decurtatum: deſiderariq; explicationem eorum omnium beneficiorum quæ* Cicero *in* Appium *contulerit, quæq; conferre inſtituiſſet?* Non *erimus in hoc longiores, ſatis enim rem ſignaſſe fuit: ſiquis nobis felicior locum hunc ex antiquiore, & minus lacero exemplari reſtituere potuerit, is à me & ſtudioſis omnibus magnam gratiam inierit.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Nimirum ex Epicteto. *Mirantur nonnulli quòd dixerim, in omnibus quos uidi manu ſcriptis, tria hæc uerba eſſe, cùm ipſi in nullis inuenerint: quod tamen ſine cauſa faciunt: illa enim merito admirationem mouere debent, quorũ cauſa obſcura eſt, & facilè explicari nõ poteſt: huius rei ratio procliuis et aperta eſt, quia tãtæ uetuſtatis, ac probitatis codices nacti non ſunt.* Quòd *ſi illi, qui & eruditi ſatis, & diligentes ſunt, ea repudiarunt, poſtquàm à me declarata & confirmata ſunt, mirãtur librarios imperitos, & negligentes homines, quamuis in libris, unde exſcribebant, inuenerint, ea reliquiſſe?* Omnes *qui neſcirent* Epictetum *regionem eſſe, monſtra uerba illa putarent. Cur autem tantopere diſplicere debeant non uideo, nec ipſi aliquid afferunt.* Num *barbara ſunt, & parum* Cicerone *digna? aut illarum ſentẽtia abſurda eſt?* Atqui *docebo alijs in locis, cum de ſimili re ageret,* Ciceronem *eodem pacto locutum eſſe: nam de puritate harum uocum ambigi non poteſt.* In Verrem, 81. De *qua expugnatione cum legati ad* C. Neronem *in* Aſiam, Samo *ueniſſent: eandem enim uim hic habet* Samo, *quod ſuprà* ex Epicteto. Neq; *ego tam impudens, aut ſtultus eſſem, qui hæc fingerem, quæ facilè redargui*

 poſſunt:

poſſunt: ſemper enim præ me tuli ex duobus maximè hæc exemplaribus accepiſſe, quorum alterũ eſt in Diui Marci, alterũ in nobiliſsima Medicee familiæ bibliotheca. illa autem omnibus diei horis ab unoquoque uideri, ac tractari poſſunt. Conferam iam hunc libellum, quum Lodouicus Faber, ac Donatus Ianoctius humaniſsimi, atque eruditiſsimi uiri, hunc induſtria ſua, ac diligentia laborem meum adiuuare uolentes, ut qui his ingenuis literis ualde delectantur, & mihi honoriq; meo amiciſsimi ſunt, ad me ſcripſerunt, ſe quoque hæc ſæpe ſuis ſedibus iniuſtè exturbata uerba in duobus manu ſcripis exemplaribus reperiſſe, qui ſunt optimi, ac liberaliſsimi hominis Ioãnis Gaddij, quod mihi audire iucundum fuit: illa enim Romæ poſita in illuſtri, ac ſtudioſis hominibus ſemper aperta, atque hoſpitali domo, fidem meam defendent, & me ab omni crimine uindicabunt.

Quæ à me profecta atq; inſtituta ſunt. *Mediceus codex profecta, habet, & alter etiam nõ melius, quorum autoritatem ſecuti ita & nos legimus. Huius autem nominis in hoc loco uis aperta eſt: quo etiam ſenſu accepit in epiſtola ad Catonem, cùm inquit: À me autem hæc ſunt profecta, quæ ego in Beneficij loco non pono, ſed in ueri teſtimonij ac iudicij. Incluſam autem illud in ſe habet alterius uerbi uim, quod quidam malunt: nã niſi perfecta, & abſoluta eſſent, non rectè dici poſſent profecta, ſed adhuc eſſent inſtituta, & inchoata. Sed hæc minuta, et puſilla ſunt: illud momenti maioris, quòd noſtrã animaduerſionem ijdem non probant, qua iudicauimus, quædam paulo pòſt deeſſe. Illa autem mirificè nobis placet, & ut audio alijs doctis, & ingenioſis uiris: nã quod illi arbitrantur in cõmentario de ijs rebus egiſſe Ciceronẽ, quem*

ad Ap

ad Appium miſerit, hoc uerum eſſe nullo pacto credere poſſum: nam ſtatim, inquit, atque hæc agimus, & agemus. &c. quaſi commentarius inter hæc & ſuperiora uerba inculcari poſſet, aut de commentario in his epiſtolis unquam Cicero locutus ſit.

PAVL. MANVTIVS.

Si clàm, magis aperte inimicus eſſe. *Cũ antea legeretur, ſic iam magis aperte inimicus eſſem:* Petrus Daneſius Pariſienſis, *uir doctrinæ ſingularis, cuius ego iudicium tanti facio, ut tum demum aliquid probem, cum ipſi probaui, animaduertit corruptum eſſe locum, & ſententiam ſecutus, nihil adiuuantibus uetuſtis libris, ex ingenio feliciſsime correxit.*

Ad me autem adire quoſdam memini, nimirum ex Epicteto, qui dicerent. *Licet alij credant quod lubet, ego tres illas dictiones, nimirum ex Epicteto, Ciceronis eſſe non exiſtimo, neq; hactenus in uetuſtis codicibus inueni: ut mirari non ſatis poßim,* Florentinis *quî uenerit in mentem affirmare, in omnibus eas eſſe libris manu ſcriptis: cum ego in nullis hactenus quidem legerim: quanquã & multos, & uetuſtiſsimos habuerim.*

Quæ à me perfecta, quæq; inſtituta ſint, cognoſce. Florentini, *quæ à me profecta. nos ueterem lectionem conſeruamus: dicit enim, exponere ſe uelle nõ ſolum quæ pro Appio iam perfecerit, ſed etiam quæ inſtituerit. expoſuit autem, opinor, in commentario, quem literis adſcriptum mittebat.*

GYB. LONG.

Et hac epiſtola plenum teſtimoniũ de ſua erga Appiũ uoluntate dedit, cum ſignificat ſibi illius dignitatem non aliter curæ fore ac ſuijpſius. Hortatur *idem Appiũ,*

ut improborum conatus fortiter ferat. Poſtremo excuſat ſe de falſa illa ſuſpicione legationis prohibitæ.

SEB. CORR.

DE temeritate eorum. *Dolabellæ.* Epiſt.6. lib.1. Ereptum uidebam. *Appius enim introierat in urbem, triumphiq́; poſtulationem abiecerat.* Tanti facies. *minimi.* Promitto atq; confirmo. *Sic etiam ad Atticum: Pro Appio nos hic omnia faciemus, honeſte tamen, ſed planè libenter: nec enim ipſum odimus, & Brutum amamus, & Pompeius à me mirifice contendit.* Pontinus. *legatus meus.* Tractatus eſt. *quum tu Cos. illi in petitione triumphi ex Allobrogibus uictis, contra Catonem & Seruilium prætores fauiſti.* Sum ego teſtis. *Nam Pontino ad Triumphum uolui adeſſe.* A me inuitiſsimè deceſsiſſet. *Al. à me inuitiſsimo diſceſsiſſet.* Epiſt.5.lib.2. Laodiceam reuertit. *Vt tibi memoriam, beneuolentiamq́; præſtare poſſet.* Geſſeris Cenſuram. *eam ſanè quidem poſtea geſsit cum L.Piſone.* Nauare. *Nouare, habent libri ueteres.* A familiaribus meis. *à M.Cælio. præſertim illud: Appium hic nos omnes abſoluimus.*

Ea tribui. *Al. ea uideā tribui.* In eo adoleſcente *P. Dolabella.* Contentione defendi. *Hinc epiſt.2. libro 6. ita ſcribit: Dolabella mihi debebat, quòd non defueram eius periculis.* Perſcriptus. *Epiſtol.6. lib.8.*

Quàm nouam. *ex Tulliæ nuptijs. Eam ob rem Cicero certos homines ad mulieres miſit, qui Romam uenerunt factis ſponſalibus.* Quoſdam memini. *Al. quoſdam memini, nimirum ex Epicteto. Epictetus autem Phrygia minor dicitur à Strabone.* Legem Corneliam. *qua L.Sylla in decernendis ſumptibus omnes*

omnes Aſiæ ciuitates pro portione in prouincias deſcripſit. Indixit. *Al. induxit: quod eſt uerbum ad rationes magis accõmodatum.* Eas agere partes. *propter Clodium fratrem.* Cognouiſſem *in exilio.* Vterq; expetiſſet. *autore Pompeio, ut ſcribit Quintilianus. Cicero ad Q. fratrem ſic ſcribit: Non faciam, ut Appium offendam, ne imploret fidem Iouis Hoſpitalis: Graios omnes conuocet, per quos mecum in gratiam redijt.*
Aduerſantem interdum. *M. Cælio Trib. pleb. interceſſore.* Actionibus ſuis *legibus, & ſuſpicionibus de Milone.* Inuidia attingeret. *quum nonnulli P. Clodium meo conſilio interfectum dicerẽt, & T. Munatius Plancus, Quintusq; Pompeius ſe mihi diem dicturos minarentur.* Armis deniq; texit ſuis. *exercitu in foro, & in omnibus templis collocato.* Hominum. *Fortaſſe Q. Pompeij, C. Salluſtij, & T. Munatij Planci.*
Literas miſerit. *quibus à me mirifice contendit, ut hic omnia pro te faciam.* Cognoſce. *Niſi cognoſces legas, multa hic deſint neceſſe eſt. uel certe, Cognoſce ex commentario, uel nuntijs, quos miſi.*

BERN. RVT.

Cætera mihi facilima uidebantur. *Præter ſcilicet id, quod ſubijcit de erepto triumpho: quod iſte Clericus non percipit. Acceperat autem Cicero ex Cælij literis, Appium triumphi ſpem abieciſſe. Simul atq; (inquit) Dolabella acceßit ad trbunal, Appius introïerat in urbẽ, triumphiq; poſtulationem abiecerat. has enim literas eas putamus eſſe, quas ſe ſuprà ad Cæliũ Cicero dicit ex eius literis ad Appium dediſſe.* Pro tua dignitate: malo enim dicere, quàm pro ſalute. *Quod arbitror de dignitate potius agi, quàm de ſalute. neq; enim uereor, ne*

de ſalute pericliteris : ſed hãc tibi contentionem non niſi ad dignitatem quandam, ſi uiceris, arbitror propoſitam. ut & mox : Dubitare non poſſum, *quin tibi amplitudini iſta ſolicitudo futura ſit.* Item: Atq; *hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quàm pro periculo tuo. te enim, ut ſpero, propediem cenſorem audiemus.* Et ad Lentulum: *Illuſtrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum iniuria.* In *quo garrit* Vbertinus. Pontinius, qui à te tractatus eſt præſtanti ac ſingulari fide. *Non in prouincia, ubi ſi cum* Appio *fuiſſet, non dixiſſet ſuprà* Cicero, Ego C. Pontinium *legatum meum* Brunduſij *expectabam.* Sed *aliud quodpiam in eum* Appij *officium innuit, quod &* Cicero *ſciret collatũ, teſtisq; eius eſſet. nam & id ſignificat* Romæ *magis præſtitũ.* Tantam temeritatem fuiſſe in eo adoleſcente. *Dolabellam dubio procul notat.* Vbertinus *uero non modò excogitare ex ſe nihil poteſt, ſed ne ex propoſitis quidem uerum eligere.* Qui Cælianam Epiſtolam *libri octaui, cuius initium* Non dubito, *legerit, eamq;, qua ad Cælianã* Cicero *reſcribit libro ſuperiori, quæ incipit,* Raras tuas, & *quæ* Non potuit : *in noſtram ſententian manibus pedibusq; decurret. Deniq; ne ſibi quidem ſatis conſtat* Clericus, *qui in earum alteram rectè penè ſenſit, de toto iſto negotio accuſati* Appij. Quam nouam cõciliaſſem. *propter ſcilicet nuptias* Tulliolæ *cum* Dolabella, *quas* Appius *ſuſpicatus erat futuras, ut factæ poſtea ſunt. Tametſi* Cælius *in illa epiſtola uehementer laborat, monetq;* Ciceronem, *ne id emanare ſinat.* Quæ tamen cum ego omnia in expetenda amicitia tua. Non *ego omnia, legendum. id facilius, & (ut puto) operarij culpa deprauatum. ut & ſuprà,* In ſtudijs, *pro ijs.* Habent rectè

cætera exemplaria. Ne qua me illius temporis inuidia attingeret. *Non tam quia Milonem defenderet, quàm quod eius conſilio ac mandato cæſum Clodium ſuſpicio fuit, ut ipſe innuit ſibi obiectum, in Miloniana, ſecũda Philippica, & Plutarchus in eius uita.* Nunc ea, quæ à me perfecta, quæq; inſtituta ſunt, cognoſce. *Intelligimus multa uel ab epiſtola iſta abeſſe, quæ pro Appio feciſſet paraſſetq; Cicero: uel commentarium forte rerum earum adnexum literis, aut nuntium cum mandatis miſſum.*

PHIL. MEL.

Quum eſt ad nos allatum. *Hæc quæ ſequitur, eſt magis rhetorica, eſt'que in ea etiam compoſitio accuratior. Principio eſt querela, & conſolatio. queritur enim fieri iniuriam Appio à Dolabella. Poſtea conſolatur eũ, ut æquo animo id ferat. & admiſcet breuem rationem, ſumptam ex loco communi. Secundò, defert ſuum officium. Tertiò, de Pontinio. Quartò, de tempore adminiſtrationis. Quintò, gratulatur ei ciuium ſtudia, & addit tranſlationem: dicit ſe Reipu. cauſa gratulari. Sextò uituperat Dolabellam. Septimò, eſt purgatio ſumpta ex ſuaſorijs locis, honeſtatis ſcilicet, & utilitatis. Eſtq; ualde rhetorica.* Etſi grauiter. *Querela.* Tamen ut me collegi. *Conſolatio, ex facili.* Illud planè. *Alia querela.* Quod tu ſi. *Cõſolatur ex honeſto.* De me tibi ſic. *Secũdus locus: conſolatur à ſuis officijs, auxilio, &c.*

Quintus Seruilius. *Ad aliam epiſtolam breuis reſponſio, de officio.* Pontinius, qui. *Tertius locus. Redit autem ad auxilia.* Illud pugna. *Quartus locus, de temporum adminiſtratione.* Quæ de hominũ. *Quintus locus: gratulatio, pertinẽs ad conſolationem.* Itaq; capio.

capio. *Ratio gratulationis: gaudeo quod ſint aliqui, qui bonis ciuibus bene uolunt.* Illud uero mihi. *Sextus locus: Aliud negotium de Dolabella.* Neq; enim de meo. *Principale negotium.* Sed tamen ſignificatur. *Septimus locus: Purgatio ex impulſione.* Vbi enim ego. *Inficiatio.* Quod ſi eſſem. *Ratio ex utili.* Ad me adire. *Redit ad inficiationem: quanquam uolui moderari ſumptus, tamen non feci.* Quererer tecum. *Probat ſe non eſſe fucatum amicum.* Itaq; nihil de te. *Generalis purgatio, & primum argumentum eſt à ſua perſona.* Quid erat autem. *A' meritis & perſona Appij.* Quum uero reditum. *A' prioribus officijs.* Quod ſi id eſt. *Ex impulſione, ſeu utilitate.* Quid illa uincula. *A' ſimilitudine ſtudiorũ.* Quæ ut omittam. *Ab amicis Appij: Pompeio ſum amicus, ergo & tibi.* Sed hæc hactenus. *Præciſio.*

VET. COD.

Pontinus, qui à te tractatus eſt præſtanti ac ſingulari fide, cuius tu beneficij ſum ego teſtis, prȩſtat tibi memoriam, beneuolentiamq; & immortalem. Qui, cum maximis ſuis rebus coactus, à me tam iniquiſsimè deceſsiſſet, tamen tua ut uidit intereſſe, conſcendens iam nauem, Epheſo Laodiceam reuertit. Talia te cùm ſtudia uideam habiturum eſſe innumerabilia, planè non dubitare poſſum, quin tibi amplitudo iſta ſolicitudo futura ſit. Aut id eligere ad perfidiam, quod ad indurandũ odium aptiſsimum ſit, ad nocendum leuiſsimum? Quibus quidem temporibus hæc in eo grauitas, hæc animi altitudo fuit, nõ modò ut Phrygi alicui, aut Achaico Lycaoni, quod tu in legatis feciſti. Sed ne

ne ſummorum quidem hominum maleuolis de me ſermonibus crederet unquam.

IN EPISTOLAM XI.

Quum eſſem in caſt.&c.

GYB. LONG.

Principium eſt gratulatorium, quod accuſatione aduerſariorum non ſuccubuerit. Deinde Laudat Appiũ, & confirmat, quod bene de repub. ſentiat, & erga eam optime ſit affectus. Poſtremo ueniam petit, ſi forte quid ſtomacho maiore ad Appium ſcripſerit.

SEB. CORR.

Appio Pulchro, ut ſpero, Cenſ. *cum L. Piſone.* De abſolutione Maieſtatis. Q. *Hortenſio paucis ante mortem diebus cum M. Bruto defendente.* Inimicorum tuorum. *Dolabellæ.* An de maieſtate? *abſolutus ſim?* Alterum. *ambitum, de quo nondum abſolutus es.* Alteram. *maieſtatem, de qua te abſolutũ ſcribis.* Auxiſti. *tantum abeſt ut minueris.* Sylla uoluit. *lege Cornelia maieſtatis.* Ne in quemuis. *Vt in quẽuis, legunt eruditi.* Impune. *quoniã in ambitu illa eſt quaſi pœna, ut aut accuſetur improbè, aut defendatur.* Facta. *Hæc defenditur improbè.* Non facta largitio. *Hæc accuſatur improbè.* Cui ſuſpectus unquam fuit? *Ergo dubitandũ non eſt, quin etiam de ambitu abſoluendus ſis, quũ improbe fueris accuſatus.* Pompeij. *qui tibi fauit.* Bruti. *qui te cum Hortenſio defendit.* De mercenarijs teſtibus. *mercede à tuis aduerſarijs cõtra te cõductis.* Per Flaccũ. *Videtur eſſe is L. Flaccus, qui Cicerone Cos. cũ C. Pontino Prætor fuit.* Tullius. *Cum Cicerone quidem erat M. Tullius ſcriba, &*

L. Tul

L. Tullius legatus, ſed hic unus ex amicis Appij eſſe uidetur. De proauo. *Appio Claudio Cæco, qui ſolus toto quinquēnio cenſor fuit; quoniã C. Plautius Venox collega intra annum & ſex mēſes ſe magiſtratu abdicauit.*

BERN. RVT.

Quia mihi ipſe aſſentior fortaſſe. *Aſſentior, probo: quod & interpres.* Veruntamen eſt maieſtas, ut Sylla uoluit, ne in quemuis impune declamari liceret. *Diutius torſit me loci huius perplexa obſcuritas, quum interpretis ineptias nõ probarem. poſtremo uenit in mentem, legi oportere uel, Ne nõ in quemuis, &c. uel, Vt in quēuis. quod & ſubiecta oſtendunt. Tanta eſt enim principibus, qualem ſe geßit in occupata Repub. Sylla, cura ſolicitudoq; imperij, ut unicuiq; licere uelint, impune maieſtatis quemuis reum facere, quo magis ad eam rem omnes incitentur. At ambitus cæterorumq; iudiciorum nemo citra improbitatis crimen calumniator appareat. Quaſi enim bono animo eſſe Appium hoc ipſo iubet, quod, ſi maieſtatis abſolutus eſt, in quo gratis & ſine periculo inimici eius aduerſati ſunt, in iudicio tamen ambitus ſperet, non tam acriter impugnaturos: quin deſtituros potius, quum ſcirent nec illum unquam ambiſſe, & ſe improbitatis infamiam ſubituros, abſoluto Appio. Maieſtatis hodieq; tanta eſt ſuſpicio, ut apud pleroſq; populos torquere hominem eius rei anquirendæ gratia, uel ſine indicijs, arbitrio prætorum ſit. Declamare uero dixit, non intra domeſticos parietes aut in ſchola fictè accuſare, ut uidetur ſentire Clericus: ſed proprie accuſare. uſus tamen eo uerbo ea ratione, quod quum palàm eſſet, Appium maieſtatem nunquam læſiſſe, fictionem habere ea accuſatio uidebatur. Lege alioqui Iulia maieſtatis*

(nam

(nam Corneliam nunc in libris ciuilis iuris nõ habemus) cauetur, ut famoſi, qui aliàs accuſare prohibentur, ad hanc accuſationem admittantur, ſerui dominos, liberti patronos impune huius tantum criminis poſtulẽt, mulieres etiam audiantur, poſt mortem quoq; rei ea quæſtio agitetur, hæreditas nocentis fiſco uendicetur. autores Papinianus, Modeſtinus, Vlpianus. Monetarij accuſator ex cõſtitutione Conſtantini de calumnia non tenetur, nec is qui rei ſacræ alienatæ reum fecerit. Illud addimus, quum eadem lege Iulia teneatur, qui ex prouincia poſt ſucceſſoris aduentum non diſceſſerit, Corneliam illam x x x. dierum maieſtatis fuiſſe uideri. Aut defendatur. ſcilicet improbe. nanq; aut reus aut accuſator, uter eorum ſuccubuerit, notatur ut improbus: quòd eam rem aperte fieri conuenit, non, ut maieſtatis crimen plerunq;, occultiſsime. quod ne ipſum quidem aſſequitur interpres.

PHIL. MEL.

Huius epiſtolæ duo ſunt diuerſa argumenta. Primum enim gratulatur Appio, quod liberatus ſit periculis iudiciorum. Deinde agit gratias, quod miſerit deſcriptam conditionem ſeu formam Reipublicæ. Quum eſſem in caſtris. Narratio breuis. Reſpondebo igitur. Propoſitio: Gratulor tibi quod uiceris in iudicio. Tamen eadem illa. Emphaſis, & πάθος. Sed etiam quia. Propoſitio, ornata geſtu. Complexus ſum igitur. Ratio propoſitionis: Gratũ eſt mihi, uirtuti honorẽ haberi. Ambitus uero. Reiectio de iudicio ambitus. Sed de maieſtatis. Amplificatio gratulatiõis, à circũſtantijs.

Alterum quod. Videtis eſſe fucoſam prædicationem, et fucatas laudes. Quod ad me quaſi for. Propoſitio noua, ſeu altera pars epiſtolæ, qua agit ei gratias, quòd

miſerit

Digitized by Google

miſerit formam & ſtatum Reipub. Nam auguralis. *Illa ſunt uaria, quæ ſequuntur.* Sed ſi. Elegãtiß. iocus.

VET. COD.

Alterum quod Pompeij, & Bruti fidẽ, beneuolentiamq; mirifice collaudas. Quod genus querelæ mihi quidem uidebatur eſſe amici: ſin tibi diſplicet, non utar eo poſthac.

IN EPIST.

XII.

Gratulabor tibi, &c.

PAVL. MAN.

ANte diem III. Non. Sext. *Perinde eſt, ac ſi dixiſſet, III. Non. Sext. id ex libri XVI. epiſtola V. ad Tironem intelligi facile poteſt. ante diem III. Non. ueteres dicebant, id eſt die tertio ante Nonas. nam cum dicitur, III. Non. conciſa locutio eſt, quæ integra eſſet, ſi diceres, III. die ante Non. qua non admodum utebabantur antiqui, ſed eius loco, ante diem III. Non.*

GYB. LONG.

Grauiter ferens Appius Tulliolam Ciceronis Dolabellæ, infeſtiſsimo Appij inimico deſponſam, expoſtulauerat cum Cicerone. ob id excuſationem parans, totam culpam in abſentiam ſuam reijcit, & deinde Appij animum in amicitia confirmat.

SEB. CORR.

Mirandum eſt magis. *quoniã talibus uiris, qualis es tu, multi ſolent inuidere, proptereaq; his in ſuffragijs, præſertim occultis, aduerſari.* Tabellæ quidem latebra. *L. Caßius Longinus Trib. pleb. C. Mario et C. Flacco Cos. legem tulit, ut populus per tabellam ſuffragium ferret: qua in re latebra data eſt populo, in qua, bonis*

igno

ignorātibus, quid quiſq; ſentiret, tabella uitioſum in iudicijs occultaret ſuffragium. Me inſciente. *Nam quum primum intellexiſſem id agi, certos homines ad mulieres miſeram, qui Romam uenerunt factis ſponſalibus.* Facta ſunt à meis. *Terentia, & M. Cælio.* Eo tempore. *quo te Dolabella accuſabat.* Felicitate. *ex ſpe, te & Dolabellam reconciliandi.* In hac ſpe. *reconciliādi.*

Opportunitas. *quæ ſit, ut ego alterius amicus, alterius ſocer, hoc tuo tēpore ſim inter uos quaſi interpres.*

Eſſe commotus. *ex his meorum literis de nuptijs.*

BERN. RVT.

Nullam, ne in tabellæ quidē latebra fuiſſe abſconditam maleuolentiam, quæ te impugnare auderet. *Delirat Clericus. nihil enim minus dicit Cicero, quàm quod ille retur. Senſus eſt: Quum pleriq; inuidere optimis uiris ſoleant, eo magis miror, te omnibus ſuffragijs abſolutum, neque quenquam extitiſſe, qui ſuum erga te odium uel in tabella iudiciaria, in qua occulte poterat impugnare dignitatem tuam ac ſalutem, auſus ſit offendere. ſolent enim, qui oderunt, neq; tamen apertas gerere inimicitias audent, in ſuffragijs plerunq; abditioribusq; iudicijs inimicis obeſſe. de tabellis iudiciarijs multis locis Cicero, alijq;, in quibus aut condemnarent, aut abſoluerent, aut ampliarent.* Quam opportunitas temporis. *Propter bella ciuilia ſcilicet imminentia potius, quàm propter ſuam abſentiam dicit.* Neq; enim triſtius quicquam dicere eandem rem. *Ea de re, ut in alijs, melius. At, quod eſt in ſequentibus literis, in quo gratias agit Appio, pertinet ad ſupplicationes Ciceroni decretas, in quo Appius non mediocriter laboraſſet, ut & antè pro Appianis ſupplicationibus Cicero: de*

Digitized by Google

quo ne ſomniant quidẽ interpretes. id ex Cælianis colligas literis, huius initij, Non diu, ſed acriter.

PHIL. MELANC.

Iſta epiſtola primum habet gratulationem, cum amplificatione, ſcilicet cum admiratione. Deinde ſequitur excuſatio, in qua transfert cauſam affinitatis contractæ cum Dolabella, in mulieres. Gratulor tibi. *Propoſitio.* Ego uero uehementer. *Amplificatio.* Nihil iam ſum. *ἐπιφώνημα.* De me autem. *Alia cauſa.* Ego uero uelim. *Imprecatio, coniuncta cum ſua excuſatione.* Itaq; quemadmodum. *Excuſatio iunctæ affinitatis cum inimico Appij. & colligit uaria argumenta, quæ neq; explicat, neq; confirmat, neq; diluit, ſed oblique omnia agit.* In hoc autem. *Præciſio.* Sic habeto. *De officio ſuo: id quod eſt principale in hac cauſa.* Tamen hoc mihi. *Elegans inuerſio.*

VET. COD.

Nulla in tabella quidem latebra fuiſſe abſconditam maleuolẽtiam, quæ te oppugnare auderet. non horũ temporum, non horum hominum, atq; morum negotiũ eſt. Et proſpere euenire ea, quæ mihi inſciente me facta ſunt à meis, ſed ita cecidiſſe illo ut agerentur tempore, ſpero omnino uim aliqua felicitate omnia, & opto. Neq; nõ tamen me mordet aliquid. Vides ſuadere me iandudum laborante, quomodo ea tuear, quæ mihi tuẽda ſunt, teq; non offendam? Sic habeto tamen, niſi iã tum omnia negotia cum ſumma tua dignitate, diligentiſsime cõfeciſſem, tametſi nihil uidebatur ad eum erga te priſtinum ſtudiũ addi poſſe, tum hac mihi affinitate initiata, non maiore equidem ſtudio, ſed acrius,

acrius, apertius, ſignificantius dignitatem tuam defendiſſem. Decedenti etiam mihi imperio annuo, terminato ante diem Nonas Sextilis, cum ad Sydam naui accederem. Dixi ſtatim Seruilio (etenim uidebatur eſſe cõmotus) ut omnia à me expectarent.

IN EPISTOLAM XIII.

Quaſi diuinarem, &c.

GYB. LONG.

Officium ſuum Appio commendat. & id rurſus ut faciat Appius, propter Dolabellæ inimicitias monet.

SEB. CORR.

EXpetendum ſtudium tuum. *ad obtinendas ſupplicationes.* Hæc mihi ampliora. *huiuſmodi ſtudia.* Quàm illa ipſa. *upplicationes.* Meos facere poſſes. *quod facere tamen poſſes, niſi unus eſſet Dolabella, quem odiſſes.* Noſtrum eſt onus. *reconciliandi.*

PHIL. MELANC.

Eſt elegantiſsima Epiſtola, eſtq; gratiarum actio. Agit enim gratias, quod Appius ornauerit Ciceronẽ in ferendis ſententijs. Quaſi diuinarem. *Exordium ſumptum à collatione officiorum Ciceronis & Appij, in eodem genere.* Dicam tamen. *Narratio.* Quis enim. *Propoſitio amplificationis.* Inſignia enim. *Ratio, ex loco communi.* Nam tibi me. *Viciſsim defert officium.* Quod tamen ipſum. *Hæc dicit propter Dolabellam.* Hac re nouata. *id eſt, contracta cum Dolabella. Iſta autem omnia tectè dicit.*

IN LIBRVM QVARTVM ANNOT.

IN EPISTOLAM PRIMAM.

Caius Trebatius,&c.

GYB. LONG.

Suaſoria eſt epiſtola, ut Seruius omnem curam iuuandæ Reipublicæ *deponat.*

SEB. CORR.

AD urbem. *ex Cilicia rediens prid. Non. Ianuar.* Acceſsiſſem. *non introiſſem, triumphum ex rebus in Cilicia geſtis expectans.* Hæc mala. *bellum ciuile inter Pompeium & Cæſarem.* In conſulatu tuo. *quem cum M. Claudio Marcello geßiſti.* Serò enim ueneram. *Epiſt. 10. lib. 16.* Pugnandi cupidorum. *quum ego clamarem, nihil eſſe bello ciuili miſerius.* Nunc, quoniam. *Pompeio iam ex Italia pulſo, & Cæſare in Hiſpania contra Petreium & Afranium bellum gerente.* In conuentum ſenatorum. *Nam plurimi, & optimi quiq; cum Pompeio erant profecti.* Vt te. *qui Romæ eſſes, & in Senatum ires.* Imitarer. *Romã redirem, & in Senatum uenirem.* Petebat. *& præſens à præſente, & literis.* Oſtendi me eſſe dicturum. *Senatui nõ placere, in Hiſpanias iri, nec exercitus in Græciã trãſportari.* Propius accedã. *è Campania, & maritima ora, quæ me, ut uoluit Põpeius, habet ἐπίσκοπον.* Quantum. *Tantum, multi legunt.*

BERN. RVT.

Quum ad urbem acceſsiſſem. *Primum ſcilicet ex Cilicia,*

Cilicia,non ex prædijs,ut interpres. Qui à me,ut te imitarer, petebat. *Inuitarem,in alijs eſt quibuſdam codicibus:idq́; magis probamus. quid enim profuiſſet Cæſari,Ciceronem imitaturum Seruium, dicturumq́; de Hiſpanijs contra Cæſaris ratioẽ, uenire in Senatum. itaq; quum petiſſet Cæſar à Cicerone, ut ueniret in urbem, ut non modò ipſe in Senatũ ueniret, ſed inuitaret etiam Seruium,noluit,ſi non obſequi, ne dehortari quidem.*

EX POSTERIORIB. EIVSDEM.

QVi à me,ut te imitarer,petebat. *Nihil muto, quod uideo pluribus locis ad Atticum (id quod et epiſtola hæc ſatis arguit) ad Cæſaris primum Romã aduentum in ſenatum ab ipſo habitũ ueniſſe Seruium Sulpitium:& , quod Cicero non leuiter queritur, filium ad circunſedendũ Pompeium Brunduſij miſerat.ad Atticũ: Quid S.Seruij filius? quot in his caſtris fuerint , quibus Pompeius circũſederetur? Et ſubiecta epiſtola : Sed erit iniuſtiſſimus Seruius,qui filium miſit ad affligẽdum Gn. Pompeiũ,aut certè capiendũ.Et lib.10.Cæſar mihi ignoſcit per literas, quod non uenerim , ſeſéq; in optimam partem id accipere dicit.facile patior,quod ſcribit, ſecũ Tullium & Seruium queſtos eſſe, quia nõ idem quoque ſibi,quod mihi,remiſiſſet.homines ridiculos, qui quũ filios miſiſſent ad Gn.Pompeiũ circũſedendũ,ipſi in ſenatum uenire dubitarent.* Quæ à te de pace & de Hiſpanijs dicta ſunt. *Colloquium ſuum Formianũ cum Cæſare tum primum uiſo poſt motum ciuile bellũ ita ſcribit: Veni igitur,& age de pace.meo'ne,inquã,arbitratu? an tibi,inquit,ego præſcribam? ſic,inquam,agam,ſenatui non placere in Hiſpanias iri,nec exercitus in Græciam trãſportari:multaq́;,inquã,digna eo deplorabo.tum*

ille: Ego uero iſta dici nolo. ita putabam, inquam, &c. Literarum harum meminit eodem libro: Iniecta autem mihi ſpes quædam eſt, uelle mecũ S. Sulpitium colloqui, ad eum miſi Philotimum libertũ cũ literis. ſi uir eſſe uolet, det clara ſynodia: ſin autem, erimus nos, qui ſolemus. Et non multo pòſt: Hic ego Seruium expecto. rogor enim ab eius uxore & filio, & puto opus eſſe.

PHIL. MEL.

Hæ epiſtolæ poſſunt intelligi ex libro decimo epiſtolarum ad Atticum. Hæc autem non tam eſt deliberatio, quàm querela. Initio narrat, & proponit Seruij petitionem. Poſtea addit uotum. Deinde reſpondet ipſius petitioni, ſiue addit querelam, in qua exponit ſe nihil conſilij uidere. Caius Trebatius. Narratio. Vtinam Serui. Votũ ante propoſitionẽ. Cognoram ei. Ratio uoti. Pugnandi cupidorum. eorũ ſcilicet, qui erãt apud Põpeium. Nunc quoniam. Propoſitio: Cupio tecum deliberare. Nec enim clariſsimorum. Rationes: Quia es peritus. Res uides. Querela, quæ habet amplificationem horum malorum. Sin autem. Redit ad propoſitionem, ut conſtituat ubi colloqui uelint.

VET. COD.

Sero enim ueneram, ſolus eram rudis, & ſi uidebar in cauſa, incideram in hominum pugnandi cupidorum inſanias. Nunc, quoniam nihil iam uidebimur opitulari poſſe Reipub. Res uides, quomodo ſe habeant. Si quid tu, cum uelles admittere, ne recuſaret.

IN EPISTOLAM II.

Ad III. Calend. &c.

Conſu

GYB. LONG.

Conſulit Seruio, ut ab urbe diſcedat.

SEBAST. CORRAD.

PHilotimum. *libertum meum, quem ad te cum ſuperioribus literis miſeram.* Perſpicuum eſt. *rectiſsimũ id eſſe, ab eo ſtare, qui Rempub. tueatur.* Obſcurum. *quum nihil ſit incertius belli exitu: & propterea neſciamus, uter ſit uicturus.* Niſi quod rectum. *Lege tertium librum de Officijs.* Faciendum nobis ſit. *Quin ad Pompeium ſit eundum.* Quum optime ſentiremus. *ego quidem in Campana, tu uero Romæ in Senatu.* Res deducta ſit. *Hiſpania, & toto penè orbe terrarum bellis ardente.* Qui exitus. *quàm funeſtus.* Probare oportet. *te, & reliquos, qui Romæ ſunt.* Turpis. *probare, quæ fiunt, etiamſi non ſunt probanda.* Periculoſa. *intereſſe, & non probare: quoniam Cæſarem offendas, neceſſe eſt.* Difficultatem. *Adriatico mari occupato à Dolabella, Cretenſi à Curione, Sardinia à Valerio, tota penè Italia à M. Antonio.*

BERN. RVT.

Nihil enim conſtrui poteſt. *Conſtitui, cætera habent exemplaria, omnia recte.*

PHIL. MEL.

Deliberatio eſt, an ſit fugiendum ex Italia, & ſequendus Pompeius. Initio narratiuncula eſt, in qua diſtribuit locos honeſtatis & utilitatis. Poſtremo conſtituit de diſceſſu, & addit querelam, quæ habet amplificationẽ difficultatis. Ad tertiũ Calend. *Narratio.* Quod meum conſilium. *Propoſitio, neſcio quid conſulam.* Si quid rectiſsimũ. *id eſt, ſi uolumus honeſte facere,*

ſequamur Pompeium : *ſin uolumus utilitatis habere rationem, hic manebimus.* E*ſt autem diuiſio.* Ergo autem probare. *Concluſio diuiſionis, in qua omnia membra reijciuntur.* Probare oportet. *ſcilicet, ſi hîc manebimus.* Omnino quum. *Addit aliud membrum, querelam uidelicet.*

VET. COD.

Sed tamen, poſtquam literas tuas legi, eo Poſthumia *tua me conuenit, & Seruius noſter. Sin hi ſumus, qui profectò eſſe debemus, ut iam nihil arbitremur expedire, niſi quod rectum honeſtiſſimumq́; ſit, non poteſt eſſe dubium, id quin faciendum nobis ſit.* N*am omnia utriuſque conſilia ad concordiam ſpectauerant, quãquam ipſi Cæſari nihil eſſet utilius, gratia quoq; nos inire defendenda pace arbitrabamur, quantum nos feſellerit, & quem in locum res deducta ſit, optime uides. Sic ergo, aut probare ea quæ fiunt oportet, aut intereſſe, etiam ſi non probes, quarum altera mihi turpis, altera & periculoſa etiam ratio uidetur. Nihil enim conſtitui poteſt, quod non incurrat in aliquam magnam difficultatem.* Aliqui ſic : N*ihil enim conſtruere potes, quo nõ incurras in aliquam magnam difficultatem.* Tu *ſi uidetur, ita ſentio, facias.*

IN EPIST.

III.

Vehementer te eſſe, &c.

VICTORIVS.

IN tantis tenebris, & quaſi perpetuis reip. Nos *emendauimus* PARIETINIS : *ſunt autẽ parietinæ, parietũ ruinæ, muri ſemiconſumpti, ut in epiſtola ad* C. *Memmium*, Peteremq́; *ut neſcio quid illud* Epicuri

pariet

parietinarum ſibi cõcederes. In tertio lib. Tuſc. Magiſq; me mouerant Corinthi ſubito aſpectæ parietinæ, quàm ipſos Corinthios. Etſi eo quoq; loco mẽdoſi ſunt uulgati codices: habent enim prarietũ ruinæ, pro parietinæ: manu tamen ſcripti antiquiores uerã lectionẽ retinent. Nonius Marcellus Siſennæ hunc locum adducit ex hiſt. libro tertio, Poſt uillarũ macerias, ac parietinas quinq; cohortes in inſidijs reliquit. Appellat autẽ parietinas Cicero reip. μεταφορικῶς quaſi ruinas, & reliquias. quæ ne uideretur dura, & parũ uerecũda trãslatio, particula illa QVASI mitigat. uerecũdior eſt certè ea ipſa, quam protulit Seruius, qui dixit cadauera oppidûm. Eſt autẽ in antiquo illo, quẽ omniũ optimũ inuenimus PARTETINIS: ut ſi T in I permutes, nihil deſideretur: quia rarior eſt uox, ideo tam facilem lapſum, & tam paruum erratum nulli hactenus animaduerterũt. Quidam autẽ PARRICIDIIS reponere auſi ſunt: quàm recte, iudicent doctiores.

GYB. LONG.

Conqueſtio de iniuria ſuorum temporum: mox conſolatio à recta conſcientia, & bonarum artium ſtudio. Poſtremo filij commendatio, quo pari uoluptate aliqua à doloribus afficiat.

SEB. CORR.

Conſulatus tui. Venimus enim, inquit ad Atticũ ſcribens, in prouinciã Laodiceã, Sulpitio & Marcello Coſ. prid. Calen. Sext. Superiores. Marius, Sylla, & reliqui. Eos. Pompeiũ, Domitiũ, Scipionẽ, & Catonem. Conſilium tuum. Ne, agẽtes de ſucceſſore ante tẽpus mittẽdo, Cæſarẽ irritarent. Salui eſſe potuiſſent, niſi bellum, Cæſarem prouocãtes, excitaſſent. Perpetuis. Alij, parricidis: alij, parietinis legunt. A' tuis

abes. in Achaia. Solatia. *ut bonarum artium ſtudia.* Illi arti. *oratoriæ.* Tuæ ſcientiæ. *iuri ciuili, & pontificio.* In iiſdem uerſari rebus. *philoſophicis.*

PHIL. MELANC.

Conſolatio eſt. *orditur enim à breui narratiuncula. deinde ſubijcit ſuum exemplum, quomodo ſe conſoletur ipſe, & indicat Seruium habere eaſdem conſolationis cauſas, quia eadem conſuluerit. Secunda ratio ſumpta eſt ab ipſius Seruij incolumitate. Tertia ratio ſumpta eſt ex loco communi de ſtudijs, quod leuationem maximam adferat animis doctrina. Cæterum poſt interfectum Pompeium iſta ſunt ſcripta.* Vehementer te eſſe. *Conſolatoria propoſitio: Audio te dolere, &c.* Me quidem. *Transfert in ſe.* Multo enim antè. *Primũ argumentum ex conſolatione recti, quæ eſt ſumma conſolatio, ducta ex loco honeſtatis.* Dices, quid me. *Occupatio. Illud malum maius eſt, quàm ut ullam recipiat conſolationem.* Sed tamen & Cæſar. *Secundum argumentum, à proprijs ornamentis.* Quod autem à tuis. *Dilutio, de abſentia, quia ipſe aberat proconſul in Achaia.* Reliqua ſunt. *Tertium argumentum, ſimpliciter ex loco communi ductum, eſt de ſtudijs Philoſophiæ.*

VET. COD.

Quicunq; poſtea Rempublicam oppreſsiſſet armis, hunc multo intolerabiliorem futurum.

Quod autem à tuis abes, ideo lenius tibi ferendum eſt.

IN EPISTOLAM IIII.

Accipio excuſat. &c.

EX

EX POSTER. VICTOR.

Modicè hoc faciam, aut etiam intra modum. *Aul. Gellius Libro* XIII. *cap.* [15] *mentionẽ huius loci fecit his uerbis : ſed poſtea in libro M. Tullij epiſtolarum ad Ser. Sulpitium, ſic dictum eſſe inuenimus, Intra modũ, ut intra Cal. dicunt, qui dicere citra Cal. nolunt. Quẽ locũ eo libẽtius adduxi, quia oſtendit, quomodo ueteres citare ſoliti ſint teſtimonia horum librorum: neq; enim tũc Primus, Secundus, Tertius appellabatur: ſed liber nomen ſumebat ab eo, ad quem prima epiſtola ſcripta eſſet, quod nos uetuſtatis amatores obſeruauimus.*

GYB. LONG.

Reſpondet excuſationi Seruij, & illius negotiũ præ ſuo extollit. Narrat itẽ, qua rõne in priſtinũ locũ ꝑ Cæſaris bñficia Marcellũ reſtituerit. Poſtremo et Seruij filijq; illius eruditionẽ et ꝓbitatẽ laudat. itaq; miſta eſt epiſtola.

SEB. CORR.

Ἐιρωνεύεσθαι, diſsimulare. εἰρωνευόμενος, diſsimulans. Collegæ tui. *in conſulatu.* Acerbitate. *qua in conſulatu aduerſus Cæſarem ipſum uſus fuerat: atq; in primis, quũ mittendum illi ſucceſſorem cẽſuit.* Aequitate tua. *qui iniquum eſſe cenſuiſti, mittere ſucceſſorem, nondum finito tempore.* L. Piſone. *Cæſaris ſocero.* C. Marcellus. *ipſius M. Marcelli frater.* Volcatium. *L. Volcatium Tullium.* Eo loco. *in Senatu, ubi Senatoris dignitas eſt ſeruanda.* Facturum fuiſſe. *ut ad Cæſarem ſupplex accederet, & gratias ageret.* Egi Cæſari gratias. *in oratione pro M. Marcello.* Otio priuarim. *mutato ſemel tacendi cõſilio.* Melius ipſo eſt. *Cæſare.*

BERN. RVT.

Accuſata acerbitate Marcelli, *qua uſus eſſet contra Cæſarem*

Cæſarem in conſulatu. latronem enim eum appellabat, Pompeium contra Cæſarem imperatorem nominauit, delectum habere iußit: Nouocomenſem uirgis cædi, ut is ſciret fruſtra eam Coloniam ciuitate Rom. à Cæſare donatam: de prouincijs, id eſt, de ſucceſſore Cæſari mittendo nunquam quieuit. autores Cælius, Liuius, Plutarchus, Appianus, cæteri. Non enim ad illam pertinaciam pertinet, ut ait Clericus, qua patria carebat. Is enim, ſi eo loco eſſet, negauit ſe facturum fuiſſe. *Quid ſi* Eo loco, *quo erat M. Marcellus, id eſt ea conditione accipias. uel* Eo loco, *id eſt ſi Marcellus, ut adhuc fecerat eo loco, ubi erat, Romam migrare nollet: ut epiſtolis ad eum infrà patet: nam interpretis ſenſus ſubineptus. Item ſuprà:*
Poſtquam armis diſceptari cœptum eſt, de iure publico nihil eſſe actum aliud cum dignitate. *Diſtinctio hæc ſatis refellit Clerici ſenſum. eſt autem de iure publico, quia diſputatum forte eo die in ſenatu eſt, recténe mitteretur in Gallias Cæſari ſucceſſor, num recte ſpreta tribunitia intercesſio, cæteráque id genus. Ex partitione Iuriſconſultorum ius aliud publicum, aliud priuatum. publicum, quod ad ſtatum Reipublicæ Romanæ ſpectat.* Fecerat autem hoc ſenatus, ut, quum à L. Piſone. *Non conſilium antecaptum inter ſenatores, ſed factum ipſum ſignificat, neque ut cauſæ eſt, ſed facti coniunctio.* Tamen hoc ſtudium quotidie ingraueſcit. *ſcilicet philoſophiæ, non (ut Clericus) eloquentiæ.*

PHIL. MEL.

Exordium ſumitur à reprehenſione cuiuſdam loci in epiſtola Seruij de genere orationis. deinde ſequitur narratio de Marcello. Sed huic facit aditum quadam col-

latione.

latione. Seruius deplorauerat ſtatum prouinciæ. ipſe uiciſsim urbis ſtatum deplorat. Deinde attexit correctionem de Marcello. Accipio excuſationem. Exordium ex diuiſione: probo excuſationem aliqua ex parte, alia ex parte non probo. εἰρωνεύεσθαι. diſsimulare. εἰρωνευόμενος. diſsimulans. Et elegantiæ. Elegans, reynlich, quod eſt ſine immodico luxu, ubi omnia ſunt propria & munda. Elegantia autem peculiariter competit proprio generi orationis. Conſilium tuum. Narratio. Vno te uicimus. Alia narratio. De iure publico. Poſtquam ea res, quæ iure debebat dijudicari, armis dijudicata eſt. Præter Volcatium. Volcatius fuit Stoicus, ſimilis Catoni Vticenſi. Negauit ſe facturum. ſcilicet, ut ſupplex fieret Cæſari. Itaq; pluribus uerbis. Ratio noui conſilij, cur iterum incipiat dicere ueterum more. Et meis ſtudijs. Nam optimos illos libros de diuinatione, & de Natura deorum, quæ eſt uera & erudita philoſophia, ſcripſit illo ipſo tempore. Seruius tuus. Conſuluerat Ciceronem Seruius Sulpitius, utrum deberet ex prouincia decedere. Cicero reſpondet, nihil faciendum contra uoluntatem Cæſaris.

VET. COD.

Is enim id, eo ſi loco eſſet, negauit ſe facturum fuiſſe. Itaque pluribus uerbis Cæſari egi gratias, me'que me tuo, ne etiam in certis rebus honeſto otio priuarim.

IN EPISTOLAM V.

Poſtea quàm mihi, &c.

VICT

VICTORIVS.

In epiſtola priore Sulpitij, Etſi genus hoc conſolationis minimum, atq; acerbum eſt. Nos, MISERVM *ſcripſimus, nonnihil à uetuſto codice adiuti: ſed tamen in illo hæc uox luxata eſt:* MIRVM *enim legitur: nos mediam ſyllabam à librarijs relictam putamus.* Hanc *etiam lectionem aut inuenerunt in antiquo exemplari, aut certe excogitauerunt* Germani: *habẽt enim eam illorum codices* Baſileæ *anno* M. D. XXVIII. *impreßi. ut enim apparet ex multis lectionibus quas in margine libri collocauerũt, unum quoddam egregium omniũ epiſtolarum exemplar uidentur illi habuiſſe, quodq́; plurimis locis cum noſtro concordet: & ut rem ut eſt exponamus, à nullo ferè alio formis excuſo, eo excepto, ullã opem accepimus.* Cum *autem eius ſæpe caſtigationes cum noſtra antiqua lectione congruere animaduertimus, fidẽtius ita emendare auſi ſumus: eo autem ſtudio et diligentia illi optimis libris perquirendis ſe multos annos dediderunt, ut è tenebris non paucos eruerint, eaq́; liberalitate eruditos & ingenioſos uiros, quorum opera in corrigendis libris uterentur, proſecuti ſunt, ut magnam utilitatem* Latinæ *linguæ attulerint, & ſi uerum fateri uolũt humaniorum ſtudiorum amatores, non aliunde tantũ auxilij ipſorum ſtudijs ſuppeditatum eſt. quicquid enim ferè his temporibus aut emendatum exijt, aut reconditum latensq́; in lucem prodijt, inde profectum eſt.* Alij DVRVM *emendarunt: quod quia tam longe ab antiquis exẽplaribus diſcedit, negligimus.* Noſtra *lectio ualde ſentẽtiæ cõgruit.* Eſt *enim miſerum ſanè, cum ipſe conſolatione egeas, pariq́; in luctu uerſeris, officio quaſi cogi, aliorũ lacrymas abſtergere.* Quod *autẽ nos emẽdaueramus,* CONFIE-

RI,

RI, librariorum incuria in CONFITERI turpiter cõmutauit: ſed hic, & huiuſcemodi errores, quæſo ne nobis uitio dẽtur: nec enim præſentes impreßioni adfuimus, & tanta eſt horum operariorum negligentia, ut nulla ſedulitas ſatis eſſe poßit ad eorũ peccata corrigẽda. Hem nos homunculi indignamur. Non pigebit rem parui momẽti notare: unuſquiſq; ut uult, accipiat. Scias optime lector in illo Mediceo codice, quem omnium probatißimum iudicamus, eſſe HOMVNICVLI: quod fortaſſe erratum librarij putaremus, niſi in alijs antiquißimis exemplaribus uocem hanc legi accepiſſemus. uidimus nos Terentianum codicẽ Angeli Politiani, illum inquam quem ipſe olim Venetijs cum Petri Bembi codice contulit, ſuáq; manu accuratißimè emendauit, qui locum hunc in Eunucho ſic legit, Ego homuncio non facerem? exemplar ſanè ipſum non uidi, fidem tamen habeo diligentiæ Politiani. manu enim ſua ſumma cura, & ſtudio ſe id opus peregiſſe narrat. Mirifice autem laudat antiquitatẽ eius codicis Politianus, literiſq; ſimilimis earum, quibus quondam Piſanæ, nunc uerò Florentinæ Pandectæ ſcriptæ ſunt, exaratum dicit: iam tumq; optimæ Bembi indoli blanditur, & fauet, quem etiam ſibi diligenter operam ſuam in ea collatione, quamuis pene puerum præſtitiſſe dicit: eaq; de illo auguratur, quæ poſtea uberrime præſtitit. eſt enim uir is qui propter egregias ſuas, & admirabiles ingenij, & animi dotes, & ab omnibus laudatur, & citra ullam aſſentationis ſuſpicionem laudari poteſt: ſed non capiunt hæ contractiores paginæ debitas tanto uiro laudes. Si igitur ſic etiam optimus ille codex habet, diligentius res animaduertenda eſt: à grammaticis enim etiam hæ res conſideratæ in corruptis codicibus non inueniun

ueniuntur, ut his duobus locis deleta erat hæc uox, niſi ex uetuſtis exemplaribus eruta eſſet. Sunt autem nõnulla in hac epiſtola aliquãto antiquiora, ut CONFIERI, *etſi Vergilius etiam ea uoce uſus eſt, &* OPPIDVM *pro oppidorum, quod item ab antiquo codice acceptum eſt: & infrà* APISCI, *pro adipiſci: quam uocem ſæpe & Lucretius, & Tacitus uſurpant.*

EX POST. EIVSDEM.

An illius uicem (credo) doles? *Non uideo cur immutari ſcriptura debeat; habet enim recepta quæ eadem eſt cum antiqua, idoneum, & accommodatum ſenſum. Cùm ſuprà expoſuiſſet, nihil eſſe quod magnopere lugere deberet, quòd filiam amiſiſſet, ex perſona ipſius, quia maiora commoda amiſerit, & tanta, ut hoc additum non magnam uim ad dolorem afferre poßit. Nunc declarat ex perſona filiæ, nihil etiam eſſe, cur tantum dolorem ſuſcipiat. nihil enim illa, aut non multum damni fecit, quòd tam miſeris temporibus è uita diſceſſerit.*

PAVL. MANVT.

An illius uicem (credo) doles? *Forte melior lectio, At illius uicem credo doles: ut per ironiam ſine interrogatione dicta ſint.*

GYB. LONG.

Perfectum conſolationis exemplũ eſt iſta epiſtola, ciuſcemodi argumentis inſtructa, ut non ſolum dolores luctusq; quoslibet lenire, ſed & plane tollere poßit.

SEB. CORR.

Licitum eſt tibi. *cui neceſſe penè fuerit* Dolabellam *iuuenem perditum deligere.* Credo. Hoc *uerbum habet* εἰρωνίαν. Ac cogitationem tuam auoca. *Omnes libri ueteres, quos ego in manibus habui, ita habent,* Ad

cogita

cogitationem tuam aduoca: præter unum, in quo Cognitionem, non autē Cogitationem legimus. Adoleſcentibus primarĳs. *C. Piſoni, Craßipedi, & Dolabellæ, ut in Quæſtura oſtēdimus.* Vt quiſquam. *Cæſarianus.*

BERN. RVT.

Sanè quàm pro eo ac debui, grauiter moleſteq́ tuli. *Pro eo ac debui, nihil eſt aliud, quàm ſicut debui. Sanè quàm, multum. ut & Cælio libro octauo pluribus locis, Brutoq́;, quicquid Vbertinus nugetur.* Quod tantopere te commoueat tuus dolor inteſtinus. *domeſticus, non ut interpretes. ſic enim dictum eſt, quo modo bellum inteſtinum, id eſt, quod domi & in ciuitate noſtra ſit.* Vt cum aliquo adoleſcente primario coniuncta ætatem ageret. licitum eſt tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuuentute generum deligere. *Qui hæc citra ironiam dici putat, nihil intelligit.*

PHIL. MELAN.

Conſolatoria eſt. orditur autem à commemoratione ſui doloris. Deinde addit, ſe ſcripturum ei cōſolationem. Hinc ſequitur propoſitio. Pòſt primum argumentū ſumitur à maiori: Maiora amiſimus, ergo hoc quoq; feramus. Secundum à temporum miſerijs, quibus eripi felicitas quædam eſt. Tertium ab exemplis urbium, quibus probat cōmunem conditionem mortalitatis, à bonis quæ contigerant antea. Quartum à Ciceronis prudentia. Quintum eſt πάθος, *à uoluntate filiæ. Et ſunt pleraq; breuia & truncata membra, in hac epiſtola.* Poſteaquam mihi. *Narratio.* Et ſi genus, *Propoſitio.* Quid eſt quod. *Argumentum à maiori.* An illius uicem. *A' temporum miſeria, & miſerijs Tulliæ futuris, ſi tali tempore uixiſſet.* Deniq; noli. *A' perſona Ciceronis.* Nul-

t lus do

lus dolor eſt. Collatio cauſarum, quæ dolorem minuũt, *temporis & rationis.*

VET. COD.

Quod ad me attinet, cum te tranquilliore animo eſſe cognouero, de his rebus, quæ hic geruntur, quemadmodum quoq; ſe prouincia habeat, certiorem te faciam. Vale.

IN EPIST.

VI.

Ego uero Serui, &c.

VICTORIVS.

IIs temporibus fuerunt, ut eos tum ipſorum dignitas cõſolaretur. *Nos emẽdauimus,* EORVM LVCTVM. *nec tamen hæc integra eſt lectio in antiquo exẽplari, etſi eius non parua ueſtigia ſint. ſic enim ibi ſcriptum reperias,* VT EORVMLVM, IPSORVM DIGNITAS CONSOLARETVR, *omnino corruptè, niſi eam aliquantulum adiuues. Nos hanc ueram eſſe huius loci lectionem arbitrati ſumus. quia tamen parua quadam licentia uſi ſumus, rectum nobis uiſum eſt lectorem admonere, ut ſi hanc noſtram opinionem non probauerit, poßit ipſe meliorem excogitare. Nos raro admodum tantum nobis tribuimus, ut aliquid quod non in uetuſtis codicibus inuenerimus, receperimus: ſiquando tamen id accidet, ut aliquantulum, non longè tamen à uetuſtis ueſtigijs diſceſſerimus, ſemper ingenue fatebimur: ſæpe autem in optimis etiam, & uetuſtißimis exemplaribus, dictiones nonnullæ luxatæ, & debilitatæ reperiuntur, ut infrà etiam in hac ipſa epiſtola locus hic, quem nos non tamen ſoli ſic legimus,* Maior mihi leuatio adferri nulla poteſt. *prior ſyllaba dictionis illius* LEVATIO *defecerat,*

cerat,ut VATIO *tantum eſſet in bonis codicibus:hincq́; fortaſſe natus erat error, ut ferè in omnibus impreßis codicibus* RATIO *legeretur.ſed quia hæc clara exiſtimauimus,rationemq́; omnem noſtram, qua uſi ſumus, expoſuimus,non erimus longiores.*

Nunc autem hoc tam graui uulnere etiam illa quæ cõſenuiſſe uidebantur,recrudeſcunt. *Nos ſcripſimus cum antiquis exẽplaribus* CONSANVISSE, *quæ omnino elegantior eſt locutio,ut maneat in translatione uulnerum,quod facit etiam in uerbo recrudeſcunt.*

GYB. LONG.

Quamuis Seruij conſolationem acceperit, reddit tamen alias cauſas,ut doloribus cedat.

SEB. CORR.

Q. Maximus. *Q. Fabius Maximus Verrucoſus, Ouicula, Cunctator, V. Cos. & Dictator, qui filio mortuo laudationem in foro dixit, & poſtea ſcriptum edidit,adeò forti animo filij mortem tulit.* Filium conſularem. *Q. Fabiũ Maximũ,uel,ut Cicero uocat,Marcum,qui cum T.Sempronio Graccho Cos.fuit.* Rebus geſtis. *Arpis in Apulia captis.* L.Paulus. *Lege Liuiũ libro 45. ut Val.Maximum,& alios mittam.* Veſter. *ex ueſtra gente Sulpitia.* Gallus. *C.Sulpitius Gallus, qui cum M.Claudio Marcello Cos.fuit,de quo in Quæſtura plura diximus.* M.Cato. *Cenſorius.* Summa uirtute filium. *Marcum,Prætorem deſignatum.* Eos tum. *Alij malunt ex antiquis libris legere, Eorũ luctũ.* Conſenuiſſe. *Legitur etiam,conſanuiſſe.* Domo abſum. *in prædijs manens.* Vnius. *Cæſaris.*

PHIL. MEL.

Ego uero Serui. *Hæc epiſtola eſt propemodũ con-*

ſutatio & reſponſio ad epiſtolã Seruij.Exordiũ ſumptũ eſt à cõprobatione officij & literarum Seruij.Deinde ſequitur propoſitio, quæ habet conceßionem,qua prædicat ſe hãc conſolationẽ admittere. Vellem,ut ſcribis. *Conceßio:Vellem te affuiſſe, & multũ profeciſti conſolando.* Sed opprimor interd. *Correctio, quòd magis quàm cæteri doleat,propterea quia accedat hæc calamitas ad publicam.Et eſt inuerſio conſolationis Tullianæ, hoc modo:Antea lugens Rempub.recreabar huius ſermone,nunc amiſi utrunq;, & uetera recrudeſcunt.* Non enim ut cum. *Expolitio inuerſionis.* Ego autem cum mul. *Concluſio,quod ipſum expectet.*

VET. COD.

Quod quum ita ſit, magnæ eſt tamen deliberationis, quæ ratio ſit ineunda nobis, non agendi aliquid, ſed illius conceſſu,& beneficio quieſcendi. Vale.

IN EPIST.

VII.

Et ſi eo te, &c.

VICTORIVS.

Se uictos eſſe crediderunt. *Nos legimus* VICTORI SESE CREDIDERVNT, *alio uerbi illius ſignificatu, & à grammaticis notato, & ab optimis autoribus uſurpato.Eſt enim,inquiunt,credere,fidei ſe committere: credunt enim ſe alicui, qui in illius poteſtatem ſe tradũt, & in ea loca deueniunt,ut in eorum arbitrio ſint: ſicut ij,qui aut in Italiam redierant, aut in ijs locis manſerãt, quæ Cæſaris præſidijs tenerentur.Simili,uel eadẽ potius ſententia uſus eſt ed Mariũ ſcribẽs:quamuis ibi cõmittere,nõ credere dixerit, Certè nihil fuit præterea,ſi te ui*

ctori

Creder^
Cõmittor^

ctori nolles, aut nõ auderes cõmittere. Nam eundẽ ferè ſignificatũ eſſe utriuſq; uerbi hoc præcipue Terentij loco in Eun. declaratur: Cum enim Pythias dixiſſet de uirgine uitiata, Quid facerẽ? ita ut iuſti, ſoli credita eſt: reſpondet Thais, Sceleſta, ouem lupo cõmiſiſti. Eſt autẽ hoc loco unius tantũ literæ peccatũ in antiquis codicibus: VICTORE enim, cum VICTORI legi debeat, in illis eſt. ſæpe autem hæ uocales immutatæ in antiquis exemplaribus inueniuntur, ut nos alibi accuratius notabimus.

GYB. LONG.

Suadet Marcello, ut relicta ſua ſententia, qua perpetuum exilium ſibi decreuerat, Romam redeat, & Cæſaris humanitate fruatur.

SEB. CORR.

GEſſeris. *cum Seruio Sulpitio.* Neq; te. *qui bellum ducendum cenſebas.* Copias. *neq; magnas, neque bellicoſas.* Exercitus. *collectitij.* Diffidere. *deſperantem uictoriam.* Me quoq; fuiſſe. *Epiſt. 3. lib. VII.* Ne intereſſem. *Epiſt. 18. lib. IX.* Tuum conſilium. *Mitylenas ſecedendi.* Et hi. *ut Cato, & Scipio.* Se uictos eſſe. *Nonnulli legunt, Victori ſeſe.* Afferret ei. *Cæſari.* Illud. *reſtitutionem.* Ipſe quid fecerim. *qui me uictori commiſerim.* Sed tamen ſi. *Al. ſed tametſi.* Cuiuſmodi. *Alij reponunt, Cuiuſcuiuſmodi.* Mitylenis. *ubi manes, à Cratippo inſtructus omni copia.* Quem ueremur. *Leges etiã Quam, ut ad poteſtatem referas.* Ii autem. *M. Antonius, & alij Cæſariani.* Proximi. *C. Marcel. fratri, cui uni cedimus, præterea nemini.* Adeundi. *ad Cæſarem.* Deprecatione. *Dolabellæ, Trebatij, Panſæ, Hirtij, Balbi, & Oppij. Legitur & Deprecatore.*

BERN. RVTIL.

Cuiuſmodi res eſſet. *Quid ſi, Cuius cuius modi, uel Cuiuſcunq; modi res eſſet. nam alioqui nullus ſenſus.*

PHIL. MEL.

Quanquam uidetur hæc epiſtola eſſe longior, tamen non habet tantum argumentorum quantum præcedens, & eſt ferè tota narratio quædam. Suaſoria autem eſt. Et orditur à cõprobatione conſilij Marcelli. Deinde ſequitur narratio, quæ continet enumerationem altius repetitam conſiliorum Marcelli de initio ciuilis belli, & de deponendis armis. Poſtea addit ſuum conſilium, quo figuratè hortatur eum, ne recuſet redire Romã. Argumenta ſunt ſumpta à periculo, item à re familiari Marcelli. Eſt eleganter ſcripta hæc epiſtola, quæ habet multas ſententias de ciuilibus bellis, & multum habet urbanitatis.

Etſi eo te. *Exordium à circunductione: Non ſapientia, ſed amicitia fretus ſcribo.* Ego cùm te eſſe. *Narratio, complectẽs res geſtas, & conſilia Marcelli.* Sed habet iſta ratio. *Conſiliũ ſuum exponit.* Sed tametſi iam. *À periculis.*

VET. COD.

In quo tuum conſilium nemo poteſt non maxime laudare, quod cum ſpe uincendi, ſimul abiecisti & certandi iniquitatem, oſtendiſtiq; ſapiẽtem, & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum ſuſcipere, extrema uero libenter non proſequi. Qui ſi facile paſſurus eſſet, te carentem patria, & fortunis tuis quiete & pacifice uiuere. Hoc te etiam unius ſolicitudines, unius multæ etiã & aſsiduæ lachrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur. Nos

cura

cura,& labore proximi ſumus,precibus tardiores, quod ius abeundi, cum ipſi deprecatione eguerimus,non habemus.

IN EPIST.

VIII.

Neq; monere, &c.

VICTORIVS.

ILlud tamẽ multum me monuiſſe. *Ego nõ longe ab antiquis codicibus,pro* MVLTVM *(uel tu)ſcripſi: non enim eſt,ne in illis quidẽ integra,& incorrupta hæc lectio:in una enim litera lapſus eſt librarius:duoq; mono ſyllaba in unã dictionẽ cõiunxit,* VVLTV *enim ſcripſit, cum* VEL TV *foret ſcribendũ.ſed hæc minuta,quæ tamẽ reſtituta,in tanto ſcriptore non ingrata fore arbitror.*

GYB. LONG.

Iterum ſuadet, ut mutata ſententia in patriam reuertatur: idq; propter temporum & loci conditionem, & Cæſaris erga bonos uiros uoluntatem.

SEB. CORR.

Vt audio. *te à Cratippo inſtructum ferre.* Putent. *Putem,etiam leges.* Cenſuiſſe puta. *quamuis ego non audeam.*

BERN. RVT.

Illud tamẽ multum me monuiſſe, uel cenſuiſſe puta, uel propter beneuolentiã tacere nõ potuiſſe. *Vide num malis, Illud tamen unum me non monuiſſe, ſed uel cenſuiſſe puta,&c.quia dixit initio,* Neq; *monere te audeo,præſtanti prudentia uirum.*

PHIL. MEL.

Suaſoria eſt. Ex*ordium ſumptum eſt uerecundè à re iectionibus,& diuiſionibus, donec peruenit eò,ut polliceatur officium.* Deinde *ſubijcit cõſilium de reditu.* Rationes

tiones breues ſunt, à periculis, & commodis, & à clementia Cæſaris ſumptæ. Neq; mouere te. *Propoſitio, per* δίλημμα. Nam ſi ea. *Ratio ex dilemmate.* Reliquum eſt. *Defert officium.* Illud tamen. *Correctio, ut redire nolit.* Teq; principem. *A' perſona ſua, qui ſit.* Hunc tamen aptiſs. *A' locorum conditione ſimili.* Etiam is qui. *A' perſona Cæſaris.*

IO. RIVIVS ATTEND.

Libro quarto epiſt. 8. cunctis in exēplaribus, quæ quidem ipſe uiderim, uerba quædā deſunt. Locū ſubijciam, ut eſt in manu ſcripto exemplari: Vt ad omnia quæ tui uelint, ita adſim præſto, ut me non ſolum omnia debere tua cauſa, quæ poſſum, ſed ea etiam, quæ non poſſum, putent. *Vbi ſanè perperā in recentioribus omiſſa ſunt illa uerba,* Quæ poſsim. *ſine quibus ſententia minus apte cohæret. Et mehercle miror, Aldum iſta, hominem diligentiſsimum, non obſeruaſſe, cùm hoſce Epiſtolarum libros ederet. Quanquam ne quid hic diſsimulem, multa ille quoq; perperā (pace uiri dixerim) cùm in his, tum in illis ad Atticum epiſtolis excudit: quale eſt, quod annotauimus, illud ad Plancū: Vt hoc, quod te tua ſponte facturū eſſe certò ſuo, honoris noſtri cauſa libenter, nō prolixe, ſed celeriter facias. quum legendū ſit: Libenter, prolixe, celeriter facias. Qua de re diligēter in caſtigationibus noſtris. Tale illud quoq; Nemo doctus unquam (multa autem de hoc genere ſcripta ſunt) mutationē conſilij inconſtantiā dixit eſſe. Hæc uera lectio. Sed quàm ſit apud illum hic locus male diſtinctus, conſtat.*

VET. COD.

Vt ad omnia quæ tui uelint, ita adſim præſto, ut me non ſolum omnia debere tua cauſa, ſed ea quoq;, quæ nō poſsim, putent, ut quod ego facio,

tu quoq; animum inducas, ſi ſit aliqua Reſpub. in ea te eſſe oportere iudicio hominum. Redeo ergo ad unum illud, me tuum etiam fore cum tuis, ſi modo erunt tui.

IN EPIST.

VIII.

Etſi perpetuus, &c.

VICTORIVS.

An qui in bello cũ omniũ noſtrũ coniunctũ eſſet periculum ſuo. *Nonnulli emendarunt,* CONIVNCTVM ESSE PERICVLVM SVO CERNERET. *Nos quamuis hanc lectionem ſecuti ſimus, fatemur tamẽ, etſi quædã eius ueſtigia ſint in antiquißimo, & probatißimo illo codice, nõ tamen ſic omnino ibi legi.* V*t autem eruditi poßint, huic'ne, an uulgatæ magis credendum ſit, ſtatuere: hic cum fide antiquam exponemus. Sciant igitur è duabus dictionibus quæ immutatæ ſunt, priorem* ESSE *inquam, ita in antiquis legi: poſteriorem autem,* CERNERET *non integram in illis eſſe, ſed eius tantum poſtremam ſyllabam, ſcilicet* ET. *debeat'ne igitur ex hac ſyllaba diuinari totam illam dictionem deeſſe, an hanc particulam abundare exiſtimandum ſit, ſuum unuſquiſq; iudiciũ conſulat.* N*os, etſi hãc magis probauerimus (nec enim illam recepiſſemus, niſi meliorem credidiſſemus) non tamen eam pertinaciter defendimus: in rebus enim incertis, nihil pro certo aſſerimus: quòd autem in antiquis* ESSE *legitur, non* ESSET, *adiuuat hanc recentem lectionem.*

PAVL. MAN.

Coniunctum eſſe periculum ſuo cerneret. *Alij hanc lectionem uidentur ſuſpectam habuiſſe. nos eam in*

uetuſto codice Ioannis Scalæ,& in alijs manu ſcriptis li bris inuenimus.

GYB. LONG.

Eiuſdem eſt argumenti cum ſuperioribus duabus in hac tamen effi caciora & magis urgentia argumenta ſunt,ut propemodum M.Mar cellum redire cogat.

SEB. CORR.

Q. Mutio. *Multi ueteres libri habent,nuntio.* Id uitij. *ut dicendum ſit aliquid, quod non ſentias: aut faciendum, quod non probes.* Is utitur conſilio. *Cæſar.* Quod non multò ſecus fieret. *in peruetere lib. ſic legimus: Quod multò ſecus fieret.ſecus autem fieret,quoniam Pompeius, ſi Rempub.teneret, non ſuo, ut Cæſar,ſed certorum hominum,ut conſueuerat, conſilio uteretur.* Si is Remp.teneret. *Pompeius.* Certorum hominum. *Libonis,L.Luceij,& Theophanis, atq; Labieni.* Incertis in rebus. *Cæteris in rebus,habet uetus liber.* Secutus eſſet. *quando tibi Cos.finienti prouincias Gallicas Calend. Mart. reſtitit.* Fratre tuo. *C.Marcello.* Gerente. *cum L.Lentulo Cruſcello: uel,ut alij uolunt, cum L.Paulo.* Nobis autoribus. *ſuadentibus uel iniquiſsimam pacem iuſtiſsimo bello anteferendam,& ob id Cæſari Ciſalpinam Galliam, Illyricumq;,& ſex militum millia uſq; ad ſecũdi conſulatus petitionem concedenda. Non deſunt tamen, qui, Vobis autoribus,legant.* Quàm illa. *Pompeij.* Crudelis. *iam tum in bello Domitio,Scipione,Lentuloq; Spintere de Cæſaris ſacerdotio contendentibus: alijs quoque domos,bonaq; eorum, qui in caſtris erant Cæſaris, petentibus. Lege etiam epiſt. 111. libri 7.* Perſequi nolueris, *ut Cato, & Scipio.* Honeſto otio.

Mity

Mitylenis uſurpatione,& renouatione doctrinæ. Iſſe. *Al. fuiſſe.*

BERN. RVT.

Non eſt porro tuum,uno ſenſu ſolum oculorum moueri,quum illud idem auribus percipias, quod etiam maius uideri ſolet,minus laborare. *Puto legendum, Quumq́; illud idem,&c. interpretum enim ſuppletionem non ſequimur.* Et extrema ſapienter perſequi nolueris. *Vt Cato,ut Pompeij,ut alij, qui cæſo Pompeio bellum renouarunt. Ad præterita enim, non (ut interpreti placet) futura ſpectat: nihilq́; minus cogitabat Marcellus, quàm bellum hoc tempore Cæſari inferre. Item ſuprà:* Qui in bello,quum omnium noſtrûm coniunctum eſſet periculum ſuo,certorum hominum minime prudentium conſilio uteretur. *Plutarchus locuples horum temporum hiſtoriæ ſolus relictus autor,in Pompeio: Incuſat,inquit,& ipſum Cicero,quod Themiſtoclis militiam magis imitatus eſſet quàm Periclis,quum res ipſæ huius magis quàm illius geſtæ ſimilitudinem agerent. de fuga ſcilicet Pompeij à Brunduſio agens. Et in Cicerone, conſilium Pompeij de relinquenda urbe uehementiſſimè improbauit. Et mox : Sed quum (inquit de caſtris Pompeij) deteriora opinione cuncta offendiſſet, neque conſilium belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeij, neque genus exercitus comprobaret, pacem primò, deinde quod Pompeius ab ea ſententia ualde abhorrebat,ut bellum traheret, ſuadere inſtitit. in quibus quum non multum ſibi obtemperaretur, & præterea rapacitas atque crudelitas multorum, quos emendare non licebat, eum offenderet, quaſi pœnitentia adductus, quòd eò acceſſiſſet,*

omnia

omnia contemnere, & ſeſe quantum poterat à rebus ge rendis alienare cœpit. Qui nec te conſule tuum ſapientiſsimum conſilium ſequutus eſſet. Id *forte reſpicit, quod eſt apud* Liuij Epitomen: *Præterea, inquit, contentiones continet inter* Coß. *de ſucceſſore* C. *Cæſari mittendo, agẽte in ſenatu* M. *Marcello conſule, ut Cæſar ad petitionem conſulatus ueniret, quum is lege lata in id tempus conſulatus prouincias obtinere deberet.* Plutarchus *in* Pompeio: *Amici Cæſaris dignum exiſtimauere, & de Cæſare rationem habendam eſſe, qui pro Romano imperio tot bella tractabat. aut enim dignum eum dicebant ſecundo potiri conſulatu, aut militiæ tempus ſibi prorogandum, ne dux alius ei ſuccedens, gloriam laborum ipſi auferret. circa id quum altercatio orta eſſet, Pompeius, ueluti ex beneuolentia pro Cæſare inuidiam eſſet excuſaturus, ſe literas habere à Cæſare inquit, quibus optabat ſucceſſorem, & ſe ab expeditione liberari: ius tamen petendi conſulatũ dari ſibi, licet abſenti, æquũ eſſe cenſere. his quum obſiſteret Cato, Catoniſq; factio, iuberentq; Cæſarem dimiſſo exercitu priuatum uenturũ, quod commode obtinere poſſet, Pompeius nulla contentione facta, ſed ueluti uictus, ſuſpicionem de ſe maiorem præbuit, quod ægrè in Cæſarem ſentiret.* Appianus: *Sic cõtumelioſè in eum (inquit de Cæſare & M. Marcello) inuectus Marcellus, monet ſucceſſorem ante tempus in prouinciam illi ſubrogari. quæ omnia Pompeius orationis placabilitate & beneuolentiæ ſimulatione cõpoſuit, non æquum eſſe inquiens, uirum ſplendidum & in multis patriæ ſuæ utilem contumelijs appetere, ob tam modicum temporis adẽpti ſpatium. deinde perſpicuum omnibus fecit, Cæſarem dignitatem ſtatim cum tempore depo-*

nere

nere oportere. Sed & Cælius ad Ciceronem: Illa prætereà Cn. Pompeij ſunt animaduerſa, quæ maximè confidentiam attulerũt hominibus ut diceret, ſe ante calend. Martias nõ poſſe ſine iniuria de prouincijs Cæſaris ſtatuere: poſt calend. Mart. ſe non dubitaturum. quum interrogaretur, ſi qui tum intercederent? dixit hoc nihil intereſſe, utrum Cæſar ſenatus dicto audiens futurus non eſſet, an pararet, qui ſenatum decernere non pateretur. quid ſi, inquit, alius & conſul eſſe, & exercitum habere uolet? at ille quàm clementer: quòd ſi filius meus fuſtem mihi impingere uolet? his uocibus, ut exiſtimarent homines Pompeio cum Cæſare eſſe negotium, effecit. Itaq; iam, ut uideo, alterutram ad conditionem deſcendere uult Cæſar, ut aut maneat, neq; hoc anno ſui ratio habeatur: aut ſi deſignari poterit, decedat. Curio ſe contra eum totum parat, & reliqua. Item pòſt: Pompeius, tanquam Cæſarẽ non impugnet, ſed quod illi æquum putet conſtituat, ait Curionem quærere diſcordias. ualde autem non uult, & planè timet Cæſarem conſulem deſignari, priuſquã exercitum & prouinciam tradiderit. Quæ iccirco adſcripſi, ut oſtenderẽ, hoc ipſum eſſe, in quo noluerit M. Marcelli conſilium ſequi Pompeius, ſcilicet ut Cæſari etiam decedenti ex prouincia ſecundi conſulatus petitio daretur. Alioqui locus ille Ciceronis ab interprete illatus, nõ ſatis rem explanat. Nec, fratre tuo conſulatum ex autoritate tua gerente, nobis autoribus, uti uoluerit. *Ad illa reſpicere arbitror, quæ ita Plutarchus in Cæſare ſcribit, geſta conſulibus C. Marcello M. Marcelli fratre, & L. Paulo Lentulo: Delatis, inquit, à Cæſare literis, quibus modeſta ſatis deprecabatur (petebat enim, ut omiſsis cæteris, Ciſalpina tantum Gallia Illyricumq; ſibi*

cum

cum duabus legionibus uſq; ad ſecundi petitionem conſulatus concederetur) Cicero quidem orator, nuper ex Cilicia reuerſus, utriuſq; amicos concilians, Pompeium mitigare non deſiſtebat. qui, quum, cætera cõcederet, exercitus illi denegabat. Cicero quoq; Cæſaris amicos induxerat, ut prædictis contẽti prouincijs, & ſex tantummodo millibus militum, in pacem amicitiamq́; conciliarentur. inclinante Pompeio, qui cum conſule Lentulo conſpirabant, nequaquam ſiuere. Antoniumq́; & Curionẽ è Curia propulſantes, ſumma cũ ignominia ex urbe eiecerũt. Et paulo infrà: Pompeium alioqui attonitũ, alij alijs ſermonibus perturbabant. eum nanq; pœnas dare, qui contra ſe ac Rempublicam Cæſaris uires auxiſſet: alij acrius increpabant, quòd quum Cæſar ex ſua uolũtate cederet, & modeſtas pacis cõditiones afferret, Lentulum per inſolentiam reſtitiſſe permiſiſſet. Et in Pompeio: Ciceroq́; nuper è Cilicia profectus, conciliationem amborum agitabat, ut Cæſar Gallia decedẽs, reliquo dimiſſo exercitu, cum duabus legionibus apud Illyricos alterum expectaret conſulatum. quibus dedignãte Pompeio, perſuaſi ſunt beneuoli Cæſaris, alteram legionem etiam dimitti. ſed aduerſante Lentulo, iterumq́; acclamante Catone, falli eos, Pompeium decipi, concordiæ finis nemo datus. Eandem rem, quamuis non ſatis cõſentaneè, nec fideliter, ut ſolet, Appianus ſcribit. Additũ uero eſt, Ex autoritate tua, nobis autoribus: quia quum in omnibus antea aduerſatus eſſet Cæſari C. Marcellus, M. uero in pleriſq; autoritate demum Ciceronis ex prouincia reuerſi permotus Marcus, C. quoq; fratrem ab illa atroci in Cæſarem ad mitiorem ſententiam deduxit. Quod honeſto otio tenueris & ſtatum & famam dignitatis tuæ. *Cicero in*

Bruto

Bruto de Marcello: Maximeq́; laudãdus, inquit, qui hoc tempore ipſo, quum liceat, in hoc communi noſtro & quaſi fatali malo, conſolatur ſe cum conſcientia optimæ mẽtis, tum etiam uſurpatione & renouatione doctrinæ. uidi enim Mitylenis nuper uirum, atq; (ut dixi) uidi planè uirum. itaq;, quum eum antea tui ſimilem in dicẽdo uiderim, tũ uero nũc à doctiſſimo uiro, tibiq́; (ut intellexi) amiciſſimo Cratippo inſtructum omni copia multo uidebã ſimiliorẽ. Quæ ideo ſubieci, quod & ad ſenſum pertinebant, in quo fallebatur, aut certe titubabat interpres: & quod mirum uideri poſſet his, qui Marcellorum in Cæſarem odium quoddam ferè perpetuum legiſſent.

EX POSTER. EIVSDEM.

Qui nec te conſule tuum ſapientiſsimum conſilium ſecutus eſſet. *Vide num id intelligat, quod eſt apud Ciceronem ad Atticum, ubi uitia Pompeij fomentaq; Cæſarianæ audaciæ ac potentiæ colligit. M.́ que Marcello Cos. inquit, finienti prouincias Gallias Cal. Martij, reſtitit. Quod uero ad belli conſilia, eodem libro multa.*

PHIL. MELANC.

Suaſoria & hæc eſt, quia hæ omnes habẽt idẽ argumẽtum. Orditur ab occaſione ſcribendi. Deinde eſt propoſitio, ut redeat. Sequũtur confutationes. Primò, de aſpectu. huic opponit ſimile incõmodum de fama. Secũdò, de periculis in dicẽda ſentẽtia. hæc primũ extenuat, deinde addit inſtantiã incõmodi: Victore Pompeio ſi tũ eras rediturus, & nũc redeas. Et hic ĩſeritur amplificatio, de bellorũ ciuiliũ uictorijs. Tertiò, additur ratio, quæ ſignificat fore, ut ꝑtinacia eius repræhẽdatur, niſi redeat. Et additur πάθος à patria. Quartò, ſumitur ratio à multis cauſis turpitudinis. Sꝑbia eſt, aſpernari uictoris beneficia. itẽ, Duri eſt,

ri eſt,non deſiderare patriam.item,Stultum eſt,negligere rem familiarem. Etſi perpaucis.*Exordium ab occaſione ſcribendi,per certum tabellarium.* Iiſdem igitur. *Propoſitio,ut redeat.* Multa uidebis. *Dilutio eorum,quæ offenderēt fortaſſe præſentem.* An qui in bello. *Inſtantia.* Vti uoluerit. *Quia Pompeius ipſe adiuuit Cæſarē,ut adderetur ei quinquennium.* Omnia ſunt. ἐπιφώνημα. Sed miſerius. *Excuſatio perſonæ, ſumpta à conditione rei, ſcilicet à natura bellorum ciuilium.* An tu non uidebas. *Repetit inſtantiā.* Iſtius conſilij. *Scilicet, quod ita reſiſtis, & nec huc nec illuc uis concedere.* Fortuna laudatur. *quod non perieris,ſicut Cato,Scipio,& alij multi.* Nunc uero. *Confirmatio,in qua ſunt argumenta ut redeat.*

IO. RIVIVS ATTEND.

In epiſtola,quæ proxime ſequitur,ſic locum illum leges: An qui in bello,cum omnium noſtrum coniunctum eſſet periculum, ſuo & certorum hominum minimè prudentium conſilio uteretur,eum magis communem cenſemus in uictoria futurum fuiſſe,quàm incertis reb.fuiſſet? *Vbi perperam alij, Cæteris in rebus fuiſſet : cum eſſe debeat, Incertis,pro, adhuc dubijs,uidelicet nondum parta atq; explorata uictoria.Eſt enim ſenſus: Qui incerta uictoria nihil conſilia noſtra moratus eſt,quid eum dijudicata iam belli fortuna facturum fuiſſe credimus? Facit nobiſcum exemplar in pergamenis deſcriptum,cuius nobis copiam fecit clariß. Eq. Guntherus à Bunauu. Eſt etiam perperam hic locus in codicibus alijs diſtinctus,non abſque perturbatione ſenſus.*

VET. COD.

Etſi peractis antè diebus dederam nuntio literas ad te pluribus uerbis ſcriptas, atq; ipſi tibi dicendum erit aliquid, quod non ſentias, an qui in bello cum omnium noſtrum coniunctum eſſe periculum, ſuo & cæterorum hominũ minime prudentium conſilio uteretur. Quæ etiam ſi ad meliores uenit, tamen eos ipſos ferociores, imp uden tioresq; reddit, ut etiam ſi natura tales non ſint, neceſsitate eſſe cogantur. Factum quod & initium belli neceſſario ſecutus ſis, & ſapiẽter extrema pro ſequi nolueris. Deniq; ſi magni fuit animi non eſſe uictori ſupplicem, uide ne ſuperbi ſit eiuſdem aſpernari liberalitatem.

IN EPIST.

X.

Etſi nihil noui, &c.

VICTORIVS.

Et ſi nihil noui, quod ad te ſcriberem habebam. In Mediceo, *quæ extrema hic eſt dictio non legitur, nec alia pro illa reſtituitur: quod uitio librarij factum eſt, qui in exſcribenda epiſtola omiſit, quod ante in capite libri, dum indicem faceret, poſuerat: ita enim legendum eſt:* Et *ſi nihil erat noui, quod ad te ſcriberem, magisq; literas tuas: & quæ ſequuntur.*

GYB. LONG.

E *iuſdem eſt argumenti cum proxima.*

SEB. CORR.

DIſceſsio. Deceſsio *magis placet, ut in ueteribus libris legitur.* Quoſdam. C*æſarianos, in uictoria nimis inſolentes.*

PHIL. MELANC.

Suaſoria epiſtola, qua ſuadet ut redeat. Et accedunt *obiter quædam* πάθη, *confutationes & rationes breuiſſimæ.* Et ſi nihil. *Exordium ab occaſione ſcribendi.* Tamen cum. *propoſitio.* Neq; ſolum. *Occupatio.* Sed cum leuiora. ἀνθυποφορὰ. *iſtic audis triſtiora. item, hic poteris res tuas ſeruare.*

IN EPIST.

XI.

Plurimum ualuiſſe, &c.

GYB. LONG.

Collatione declarat Marcellus, ſuam erga Ciceronem uoluntatem & quod conſilio Ciceronis acquieſcere uelit ſignificat.

SEB. CORR.

Conſilio. *ut domum redirem.* Sit acta. *Epiſt. 4. huius libri.*

PHIL. MEL.

Narratio eſt, qua ſignificat Marcellus ſe rediturum in urbem. Initiò autem aptè amplificat autoritatem Ciceronis per collationem: ut in alijs rebus, ita uel maximè in hoc negotio cerni poſſe, quantum Ciceroni tribuat. Deinde ſequitur amplificatio officij Ciceronis à tempore, quod tali tempore fidem præſtiterit. Concluſio habet ſuauiſſimum ἦθος, *alijs rebus ſe carere poſſe, ſed cum talibus amicis ſe libentiſſimè futurum eſſe. Translatio eſt ualde arguta, qua confert cauſam reditus non in rerum ſuarum cupiditatem, ſed in amicorum deſiderium: quæ cauſa eſt multo humanior & dignior bono uiro.* Plurimum ualuiſſe. *Exordium ex comprobatione conſilij Ciceronis.* Cum mihi C. Marcellus. *Narrationes breuiſſimæ.* Gratulatio tua. *Altera, cum amplificatione.*

VET. COD.

Non ſolum conſilium daret, ſed precibus quoque me oneraret.

IN EPISTOLAM XII.

Etſi ſcio, &c.

VICTORIVS.

INſcriptio poſterioris epiſtolæ Sulpitij hæc eſt in priſco illo codice: SERVIVS CICERONI SALVTEM PLVRIBVS VERBIS. *Conſiderent eruditi, & ingenioſi uiri, uacent'ne hæc uerba, quæ ipſi non accepimus, & ut parui omnino momenti, & ut ſuſpecta, quia in nullis alijs epiſtolis huiuſcemodi aliquid uidimus: adnotauimus tamen, ut ſi quis ea probarit, poßit in ſuum codicem reſtituere. Quod autem ſtatim legitur in in epiſtolæ,* QVONIAM CASVS ET NATVRA *(quæ ſic rectè habent uerba, et ferè in oibus impreßis eodem modo leguntur) quia nõnulli labefactare & peruertere auſi ſunt, non potuimus dißimulare: hi enim pro* NATVRA *(fortuna) repoſuerunt, & contra ueterum codicum fidem facientes, et nulla neceßitate receptam lectionem immutantes. loquitur enim ex opinione illorum, qui naturã non alicuius gratia, & certo propoſito ſibi fine, neq; quòd melius ita ſit, ſed temere, & fortuitò agere putabant: quam Ariſtoteles lib. I I. naturalis auſcultationis diligẽter oppugnat. Qui fuerint huius opiniõis autores, & defenſores, Simplicius eo loco his uerbis docet,* ταύτης δὲ δοκοῦσι τῆς δόξης τῶν μὲν ἀρχαίων φυσικῶν ὅσοι τὴν ὑλικὴν ἀνάγκην αἰτίαν εἶναι τῶν γινομένων φασίν, καὶ τῶν ὑστέρων οἱ ἐπικούρειοι. *Sic etiã loquitur autor Rhetoricorũ ad Herenniũ, quiſqs fuerit, libro tertio, In uitupera*

Digitized by Google

tione ſi erunt hæc corporis commoda, malè his uſum dicemus, quæ caſu, & natura tanquam quilibet gladiator habuerit. etſi illinc quoq; eam dictionem delere conati ſunt, & in eius locum FORTVNA *ponere: ueruntamen in antiquis, & in Aldinis etiam codicibus* NATVRA *legas.* Supra Maias Italiam uerſus. *Locus hic ſemper corruptus eſt habitus, multiq́; multis modis eum corrigere adgreßi ſunt: nos tantopere in hac re dubij ſumus, ut nihil aſſerere audeamus, faciliusq́; quid nobis non placeat, quàm quid probemus, pronuntiare poſſumus: in tanta autem obſcuritate, et ueri ignoratiõe, uulgatam lectionem retinere, tutius nobis uiſum eſt, quàm nouam aliquam, & eam parum firmam reponere. In omnibus enim manu ſcriptis nulla uarietate (ſupra Maias) ſcriptum eſſe animaduertimus: quod quamuis non probemus (quid enim ſignificent ea uerba, non intelligimus) tamen niſi ueriorem ſcripturam reſtitueremus, cur mutaremus cauſa non fuit. Nonnulli nuper ita caſtigationem illam peruulgatam* SVPRA MALEAS *amauerũt, ut ita ſcribere in libris, quos formis excuderunt, non dubitarint: nec eos ſanè reprehendimus, quamuis imitati nõ ſimus. audimus enim doctis uiris hãc emendationem ualde probari: in cauſa autẽ fuit, quòd ſingulari potius numero animaduertimus locum illum appellari, promontoriumq́; Maleæ dici, & à Græcis, & à Latinis autoribus. Nauigationem autem fuiſſe quampiam ualde celebrem quam* ὑπὲρ μαλέας *appellabant, plures autores tradunt: ſic autem (niſi fallor) eam uocabãt, quia ſi è Piræeo, exempli cauſa, in Italiam nauigandum erat, duo erant curſus, unus quem* ὑπὲρ μαλέας *dicebant, quia neceſſe eſſet id promontorium nauibus ſuperare, qui erat ſanè breuior,*

ſed pericula quædam continebat propter anguſtias illas. Tunc enim dicitur quis ſupra promontorium tranſmittere, quum non longinquum ab eo curſum tenet, ſed prope illud nauigat: Alter autem, cũ per pelagus aliquis nauigat, & longè ſe remouet à terra. Sunt autem inſulæ quædam è regione Maleæ promontorij non ualde ab eo diſtantes, inter quas & promontorium qui tranſibant, ὑπὲρ μαλέας nauigare dicebantur: quem curſum fortaſſe Marcellus tenere in ſua nauigatione conſtituerat. Plut. in Arato ualde hanc rem aperit: ἀνήχθη μὲν οὖν ἀπὸ μεθώνης ὑπὲρ μαλέας ὡς τῷ διὰ τοῦ πόρου δρόμῳ χρησόμενος. πρὸς δὲ μέγα πνεῦμα καὶ πολλὴν θάλασσαν ἐκ πελάγους κατιοῦσαν ἐνδόντος τοῦ κυβερνήτου παραφερόμενος μόλις ἥψατο τῆς ἀδρίας πολεμίας οὔσης. Præterea Plinius iunior in epiſtola ad Traianum ſic de ea nauigatione loquitur, Nuntio tibi me Epheſum cum omnibus meis ὑπὲρ μαλέας nauigaſſe, quãuis contrarijs uentis retẽtus. Auunculus item eius in hiſtoriæ naturalis lib. IIII. cap. XII. hanc eandem rem uidetur innuere de inſula Cythera loquens, Hæc ſita eſt à Maleæ promontorio, v. mil. paſ. ancipiti propter anguſtias ibi nauium ambitu. Cum autem Latini etiam homines Græcis uerbis hanc nauigationem appellare ſint ſoliti, quod teſtimonio Plinij in epiſtolis probatur, ſuſpicari poſſet aliquis etiam Sulpitium ὑπὲρ μαλέας ſcripſiſſe, ſed imperitos poſtea librarios locũ deprauaſſe, cum in aliquo fortaſſe exemplari præpoſitionem illam Latina uoce quam ſignificat, declaratã legiſſent, unde poſtea creditũ ſit MALEAS numero multitudinis accuſandi caſu, ut præpoſitio illa requirit dictũ: & ſic locũ tantopere paulatim cõtaminatũ eſſe, ut nihil inquinatius fuerit. Hæc autem leuis quædã eſt cõiectura.

Digitized by Google

negari non poteſt locũ ualde perturbatum fuiſſe, ideoq́; nihil ſtatuere de eo tutũ existimauimus. Strabo tamen numero multitudinis MALEAS *appellat, ſed neſcio an potius urbem aliquam in ea regione eodem nomine appellatum intelligat. hæc eius è libro* VIII. *uerba ſunt.* εἶτα ὄνου γνάθος λιμένα ἔχουσα: εἶτα βοῖα πόλις, εἶτα μαλεαί, στάδιοι δ' εἰς αὐτὰς ἀπὸ τῆς ὄνου γνάθου πεντήκοντα καὶ ἑκατόν· ἔστι δὲ ἄσωπος πόλις ἐν τῇ λακωνικῇ. Præpoſitionem *autem* IN *ante uocem illam* ITALIAM *repoſuimus, quia eam in uetuſtioribus codicibus inuenimus, & ita etiam locutum* Hirtium *obſeruauimus de bello ciuili cum ſcripſit* Ad Cordubam *uerſus: quare non mirandum eſt etiam* Sulpitium In Italiam *uerſus dixiſſe.*

Et rogaret uti cogerem medicos: coëgi, &c. *Mediceus & quiq; optimi codices* COGEREM *nõ habent: quare cũ hanc uocem retinuerim, uiſum eſt mihi nunc antiquam lectionẽ notam facere, ſi forte ea melior eſſet, ut uerbum illud potius intelligi bis debeat, q̃ ſcribi. Animaduerti enim alijs locis, cum idem uerbum repetitur, quemadmodum hic (coëgi) ſemel tantũ poni: & quãuis prior ſententia ſine uerbo imperfecta uideatur, tamen abſolutam eſſe: intelligi enim idem uerbum quod ſequitur eo tempore & perſona conformatum, quod conueniat ſuperiorum nominum ſtructuræ.* Huius *ſermonis elegantis, ut arbitror, & familiaris plura exempla ſuppeterent, niſi ut deminutus, mancusq; à recentioribus improbatus eſſet, & addito quod deſiderari credebant, ſuppletus atque corruptus: niſi tamen ueteres libri & hic & alijs nõ paucis locis deprauati ſunt, integer eſt ſermo & uſitatus. nam ſi ipſis fides habenda eſt, ſic locus ille libri* XVI. *epiſt. ad Atticũ dictus fuit,* De duobus primis præ

clarè

clarè diſſeruit, de tertio pollicetur ſe deinceps, ſed nihil ſcripſit. Necnon ille etiam in lib. XIII. Varroni ſcribis te ſimulac uenerit: dati igitur iam ſunt. & non ut uulgo legũtur in excuſis: prior enim ita ſuppletus eſt. De tertio pollicetur ſe deinceps ſcripturũ, ſed nihil ſcripſit. alter uerò ſic, Simulac uenerit ei daturũ: dati igitur iam ſunt. Qui hunc modum dicendi probarint, poterunt otioſam illam uocem delere, & ad fidem ueterum codicum hunc etiam locum reuocare: qui recepta lectione cõtenti ſunt, eam etiam in noſtro codice inuenient.

In nobis dominatur. Mediceus quoque liber IN BONIS, habet. nulla certa adſerri poſſunt argumenta, quæ doceant hoc, aut illo modo neceſſario legi debere, & utraque, quantum ego intelligo, lectio defendi poteſt.

IN EPIST. XII.

Etſi ſcio, &c.

GYB. LONG.

Cædem Marcelli nuntiat Ciceroni Sulpitius, & quibus officijs mortuum proſecutus ſit declarat.

SEB. CORR.

ME uobis. Al. me tibi: quod mihi maxime placet, niſi forte Seruius pluribus ſcribat, id quod iudicari poteſt ex inſcriptione, quæ eſt in ueteribus libris huiuſmodi: Seruius Sulpitius Ciceroni S. D. pluribus uerbis. & ſi ita perturbata eſt, ut difficilis ſit coniectura.

Caſus. in multis, ut nunc in Marcello. Natura. in omnibus, quoniam huius finem mortem eſſe dicunt.

In bonis. imò etiam in malis. ut forte legendum ſit, In nobis Ad v. Calend. Iun. Ad x. Calend. Iun.

Digitized by Google

Collegam. *in conſulatu.* Supra maias. *Variè legunt docti: Suprema æſtate, ſupremo Maio, ſupra Maleas,* ὑπὲρ μαλίας. Eligat *quiſq́; quod magis probat, donec melius inueniatur.* Noctis. *in duodecim horas more Romano omnibus anni temporibus diuiſæ.* Chilone familiari. *cliente ægrè ferente, alios quoſdam amicos ſibi à Marcello præferri.* Cogerem. Hoc *uerbum libri ueteres non habent.* Inimici. *Cæſar.* Perterritos. *ne quæſtioni traderentur.* In urbem. *Athenas.*

Impediri. *nam lex* XII. *tabularũ, de Solonis legibus tralata, ita habet, In urbe ne ſepelito, ne'ue urito.* Nobiliſsimo orb. terr gymnaſio. *propter Platonem.*

Pro collegio. *conſulatus.*

BERN. RVT.

Supra Maias Italiam uerſus nauigaturus erat. *Interpretes, ſuprema æſtate legunt. Quid ſi Supremo Maio?* Circiter horam decimam noctis Poſthumus familiaris eius ad me uenit. *Quum ſubijciat, Et eueſtigio eò ſum profectus prima luce, quum non longe à Pyreo abeſſem, puer Acidini obuiam mihi uenit cũ codicillis, in quibus erat ſcriptum, paulo ante lucem Marcellum diem ſuum obijſſe.* Non *uidentur congruere tempora. ſcimus enim, Maio menſe ad finem non ante decimam modò, ſed octauam quoque horam noctis illuceſcere. Deniq́; interpretes quoq́; noctis uerbum non uidentur habere: quod & nos expungendum ea ratione putamus. Erat hora decima, quam nos uigeſimam ſecundam hodie numeramus, coniunctis diei noctisq́; horis.* Reliquos aiebant profugiſſe, metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet. *Non erat ille metus, quem putat inter-*

pres

pres, ne ſcilicet ipſi quoque interficerentur, quum iam ſe cæſor ille peremiſſet: ſed, quia ſuſpicio eſſe poterat, ne à ſeruis aut cæſus aut derelictus uideretur dominus. Nam & quæſtio de ſeruis acerbiſsima in domini nece, & ſupplicium in eos qui non accurriſſent, defendiſſentq́; dominum, conſtitutum erat iure ciuili. de quibus etiam num apud Iuſtinianum, titulo, qui eſt ad Syllanianum ſenatuſconſultum, non pauca legere eſt.

EX POST. EIVSDEM.

Circiter horam decimam noctis Poſthumius familiaris eius ad me uenit. *Nihil muto, horam enim non æquinoctialem, ſed temporariam intelligit. Nox enim quocunque anni tempore ueteribus duodecim diſtinguebatur horis, inæqualibus non ſolum cum diei, ſed inter ſe quoque noctis horas, pro temporum ſcilicet anni ratione. Cuius me rei admonuit politiſsimæ eruditionis uir Antonius Thyleſius Conſentinus, qui cum mihi magna eſt familiaritas. Inde & Plinius, quum de noctis ac diei ſpatijs agit, horas nominat æquinoctiales, ne ſcilicet ciuiles illas atque inuentitias intelligeremus. Hinc & Cicero ad Atticum: Ante diem* VIII. *Cal. Decẽb. hæc ego ſcribebam, hora noctis nona. Intelligit enim tres horas temporarias ante lucem, non ſeptem æquinoctiales circiter, ut nunc.*

PHIL. MEL.

Etſi ſcio. *In exordio præmunit animos, mentione loci communis de inconſtantia rerum humanarum. Deinde conſumitur epiſtola tota in narratione de morte Marcelli.* Itaque uir clariſsimus. *ἐπιφώνημα.*

IN EPIST.

XIII.

Quærenti mihi,&c.

VICTORIVS.

TAmen nihilominus eis conficior curis. *Dictio illa* NIHILOMINVS *in antiquis diminuta eſt: pro* NIHILOMINVS EIS, *ibi* NIHIL EIS *ſcriptũ. unde ridiculè nonnulli* ACHILLEIS *legi debere putarunt. Nos cõmunem,& receptam lectionem ſecuti ſumus, quia meliorem ipſi ex illis uerbis excogitare non potuimus:rem tamen notare placuit,ut ſi quis uelit,laboret in ueritate requirenda, nec miretur quare hic locus diuerſis modis legatur.* Vt te horter & obſecrem: *Nos emendauimus* OREM ET OBSECREM: *ſic enim ferè eſt in antiquis exemplaribus, & eſt hæc* Ciceronis *familiaris locutio.*

EX POST. EIVSDEM.

Vt te horter & obſecrem. *Ea eſt in* Mediceo *libro ſcriptura, ut inde utraq; lectio duci poßit: neutram enim ille integram habet,& utriuſq; non parua ueſtigia retinet:ita enim habet,* Vt te hortem & obſecrem. *quam olim ueriorem eſſe cenſuerimus, quibusq; argumentis uſi,omnibus notum:nihil tamen decerno.*

PAVL. MANVT.

Certa res nulla. *Scripſimus, ulla, ut in antiquioribus libris legitur. locutionem eſſe uſitatam intelliget qui uiderit ea, quæ diximus in illum epiſtolæ penultimæ libri* I. *locum,* Non *modo præmijs.*

Vt te horter & obſecrem. *Nihil muto: ſic enim in* VIII. *uetuſtißimis exemplaribus ſcriptum eſſe uideo. Florentinorum tamen lectionem non improbo: & ſi eam*

in

in libris manu ſcriptis ipſe quidem nondum inueni.

GYB. LONG.

Conſolatur Figulum, quòd patria careat, & officium illi ſuum apud Cæſarem promittit.

SEB. CORR.

Te ſocio. *quippe qui indicum dicta, interrogata, reſponſa perſcripſeris.* Diſsipari. *à M. Antonio, & reliquis Cæſarianis.* Plus non poteſt. *quoniam multa uictori, eorum arbitrio, per quos uicit, etiam inuito facienda ſunt.* In te ſumma eſt. *qui nobilium Pythagoreorum diſciplinam quodammodo extinctam renouaſti.* Fortaſſe ſemper fore. *Al. fortaſſe non ſemper fore. ut ſit quaſi prognoſticon de Cæſaris morte, ut illud ad Atticum: Nullo modo poſſe uideo ſtare iſtum diutius, quin ipſe per ſe, etiam languentibus nobis, concidat.* Familiares eius. *Balbus, Oppius, Hirtius, & reliqui.* Horter. *Alij legunt, Orem.* Peperiſti. *quæ multa quidem fuerunt, ſed propter obſcuritatem, ſubtilitatemq́;, in uulgus non proinde exierunt: ut ſcribit Gellius lib. 19. cap. 14.* Meo tempore. *exilij.*

BERN. RVT.

In quo debebat eſſe aut ꝓmiſsio auxilij alicuius. *in quo, ſcilicet me: non, ut interpres.* Sed ea plus non poteſt, quàm uis & mutatio omnium rerum atq; temporum. *Non ſequor interpretis ſenſum, ſed hoc dicit: quamuis humanum in me ſe Cæſar præbeat, tamē neceſſario & quadam belli ciuilis conſuetudine efficitur, ut mea cauſa nolit quibuſdam ignoſcere. Deniq; illa eſt ſententia, quam ſæpe expreſsit, ad Marcellum ſuprà his uerbis: Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus, quæ maiores noſtri ne ſemel quidem, noſtra ætas ſæpe iam ſenſit.*

ſed

Digitized by Google

ſed miſerius nihil quàm ipſa uictoria: quæ etiam ſi ad meliores uenit, tamen eos ipſos ferociores impotentioresq́; reddit, ut etiam ſi natura tales non ſint, neceßitate eſſe cogantur. multa enim uictori eorum arbitrio, per quos uicit, etiam inuito facienda ſunt. Sed poſsit, neceſſe eſt. *aliquid ſcilicet, neque enim temere de Cæſaris cæde, ne ſuſpicionem quidem iſtam literis commiſiſſet. neque uero tam cito ſcire, quæ conſtituta eſſent, ſi tamen adhuc erant, potuit. Itaq; ad laudem potius pertinet Cæſaris, quàm ſecus. nam & ab eo ſenatus de Marcello impetrauit: quod tamen poſt hæc arbitror factum.* In ijs autem, in quibus etiam nos ſumus, fortaſſe ſemper fore. *Probo hanc potius, quàm interpretum ſcripturam, ſenſumq́;.*

PHIL. MEL.

Hæc ſequens eſt Ciceroniana, ſplendida, magnifica. Conſolatoria eſt, & tota uerſatur in perpetua diſtributione. Initio inſtituitur reiectio per diſtributionem: Nec lætum tempus literarum, nec aptum triſti tempori inuenio. id cum ſit duplex, alterum reijcitur, alteri attexitur ratio, quæ cõtinet grauißimam querelam præſentis ſtatus, quæ etiam diſtributione conſtat: Careo amicis, dignitate, & potentia. Sequitur altera pars de conſolatione, quæ eſt duplex. Reijcit enim conſolationem, quæ ſumitur à doctrina: Inſtituit alteram, in qua bene promittit de reditu. Atq; hæc eſt uelut principalis propoſitio epiſtolæ. Adduntur rationes ex uoluntate Cæſaris, & forma reipublicæ. In concluſione pollicetur ei ſua officia. Quærenti mihi iandiu. *Exordium ab enumeratione, in qua repudiat duo genera literarum: de ſecundis rebus, & de promittendo auxilio. hanc partem auget*

com

cõmemoratione ſuæ calamitatis. Ergo hoc ereptum. *Concluſio exordij.* Reliquum eſt. *Tranſitio.* Atq; ea quidem. *Occupatio: potes teipſum doctrina conſolari.* Ego quod intelligere. *Propoſitio conſolationis, ex utilitate & exitu calamitatis.* Videor mihi. *Prima ratio, à Cæſaris uoluntate.* Accedit eodem. *Secunda ratio, à reipub. conditione.* Redeo igitur. *Correctio, quod aliquid promittat.* Extremum illud eſt. *Conſolatio, ex locis honeſtatis.*

VET. COD.

Vnum enim, partem & conſuetudinem earum epiſtolarum, quibus ſecũdis rebus uti ſolebamus, tẽpus iam eripuerat, perfeceratq; fortuna ne quid ſcribere poſſem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triſte quidem & miſerum, & his tẽporibus cõſentaneum genus literarum. nec mihi quicquam tali tempore in mentem uenit optati, quod nõ ultro mihi Cæſar obtulerit. nec audio ſolum, quòd ipſum eſſet miſerum: ſed uideo etiam, quo nihil eſt acerbius, fortunas ipſas diſsipari, quibus nõ ſolùm adiutoribus, illud incendium extinximus, ſed in qua urbe modò gratia, autoritate, gloria floruimus, in ea nunc his quidem omnibus caremus.

Nunc P. Nigidio uni omnium doctiſsimo & ſanctiſsimo & maxima quadam gratia, & mihi peramiciſsimo ne benigne quidem polliceri poſſum. Ego quod intelligere & ſentire, quia ſum Romæ, & quia curo attendóque, poſſum, id tibi affirmo. Accedit eódem uulgi uoluntas, uel potius conſenſus omnium, & illa quæ minimum quidem poteſt nunc, ſed poſsit neceſſe eſt, Reipub.

quaſ

quaſcunq; uires habebit ab iis quibus tenetur, de te redituq; tuo propediẽ (crede mihi) impetrabit.

IN EPIST.

X.IIII.

Binas à te, &c.

GYB. LONG.

Gratulatus Ciceroni Plancus fuerat, quod dignitatem priſtinam apud Cæſarem retinet: quod certis de cauſis negat Cicero, ſed alteram gratulationem iuſtam habet. Poſtremo officium ſuum Planco commendat.

SEB. CORR.

CN. Plancio. *pro quo extat oratio.* Dignitatem obtinere. *poſt impetratã à Cæſare ueniam.* Quæ egiſſem. *de nouo matrimonio.* Ex altera parte. *Pompeiana.* Ex altera. *Cæſariana.* Iratorum. *Cæſari & omnibus qui cum Cæſare erant.* Cupidorum. *quippe qui iam tum bello uix dum cœpto, honores, domos, bonaq; eorum, qui in caſtris erant Cæſaris, peterent.* Inſolentium. *qui ne de pace quidem quenquam loqui paterentur.* Quod egerim. *accepta uxore Publia: quam tamen Popiliam uocat Quintilianus lib. 6. cap. 4.* Noui conſilij. *de accipienda uxore.* In reditu meo. *ex caſtris Pompeij.* Eorum. *Terentiæ.* Veterum. *neceſsitudinum.*

BERN. RVT.

Quanto periculo de iure publico diſceptaretur armis. *Quid ſignificaret Ciceroni his locis ius publicũ, ſuprà oſtendimus, contra interpretis opinionem.*

PHIL. MEL.

Orditur à narratiuncula, quæ continet argumenta literarum Planci. poſtea refellit Planci literas de dignitate.

te.idq́; amplificat definitione dignitatis, & conſcientia conſiliorum. Poſtea reſpondet ad gratulationem, de ducta uxore. Credo hanc epiſtolam ſcriptam eſſe, ante profectionem ultimam Cæſaris in Italiam, & antequam ciuile bellum planè erat finitũ. Cicero tum repudiata Terentia, duxit aliam uxorem. Binas à te. *Narratio.* Ego autem. *Conceßio.* Sin autem. *Correctio.* Quo in periculo. *Amplificatio, de conſilijs ſuis.* Quod autem mihi. *Altera pars epiſtolæ, de gratulatione.* De tuis uelim. *Tertium negotium, conſolatio.*

VET. COD.

Sin autem in eo dignitas eſt, ſi quid ſentias, aut re efficere poſſe, aut deniq; libera ratione defendere, ne ueſtigium quidem ullum nobis relictum eſt dignitatis. Qui me hæc præuidentem, atq; optime conſulentem ſaluti ſuæ, malebant nimium timidum, quàm ſatis prudentem exiſtimari.

IN EPIST.

XV.

Accepi perbreueis, &c.

GYB. LONG.

Monet Plancium, ut publicas calamitates quemadmodum cæteri, fortiter ferat.

BERN. RVT.

AVt propriam fortunam, aut præcipuam poſtulare, aut communem recuſare. *Aut ſecundum dum abundat.*

PHIL. MEL.

Narratiuncula eſt, in qua breui partitione utitur, qua literas Planci partim probat, partim reprehendit. Poſtea

ea addit breuem conſolationem. Accepi perbreueis. *Narratio, continens repetitionem epiſtolæ ad ſe miſſæ, in qua quid deſideret exponit.* Quare non debes. Conſolatio.

VET. COD.

Sed tamen,& ſi antea ſcripſi,quæ ſcire te exiſtimaui oportere.

IN LIBRVM V. ANNOTATIONES.

IN EPISTOLAM I.

Si uales,&c.

GYB. LONG.

Expoſtulatio Metelli: *cur præter reconciliationem, fratrem illius accuſaret.*

SEB. CORR.

PRocos.Propræt.*quibuſdã magis placet, quòd hic Metellus eo tempore nondum fuiſſet Cos. Sed tamẽ legimus eos etiam, qui prouincias cõſulares regerent, procoß.appellatos,quamuis nondũ Cos.fuiſſent.* Hic *uero* Metellus *tunc* Galliam *prouinciã conſularem regebat,quã* Cicero *in concione depoſuerat. Sunt tamen,qui præt.in* Hiſpania *ulteriore fuiſſe uolũt.* Me abſentem.*Galliã adminiſtrantẽ.* Metellum fratrem. Q.*Metellũ* Nepotẽ *Trib.pleb.* Ob dictum.*non licuiſſe ciues* Romanos *indicta cauſa condẽnari:uel,quod nõ ita placet,ex* Aſia *Pompeium cũ exercitu reuocandũ,* qui

qui diſſenſiones urbanas cõponeret. Meum ſtudium. *tempore coniurationis Catilinæ, quum Prætor eſſem.* Te tam. *in omnibus ferè libris legitur,* Etiam:*ut magis Ciceronem mordeat. quaſi dicat, ſicut es in alios.*

BERN. RVT.

Nec abſentem ludibrio læſum iri. *Alij,* Me *abſentem ludibrio læſum iri. Ego utrunq; ſeruo,* Nec me *abſentem, &c.* Etiam mobili in me meosq́ eſſe animo non ſperabam. Te *tam, pro etiam, iampridem putaui reponendum: ut ſit,* Te *tam mobili, &c. Quare autẽ proconſulem quàm proprætorem Metellum inſcribere maluerit Manutius, alij uiderint. ego certè conſulẽ fuiſſe eum non arbitror adhuc. certè hoc tempore proprætor, quod in ſequentibus oſtendit literis.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Te tam mobili in me eosq́ eſſe animo non ſperabam. *Metellus hic conſul fuit cum L. Affranio, tertio (ni fallor) poſt Ciceronem conſulem anno. autor ipſe ad Atticum libro primo epiſtola* 12. 13. 14. *&* 15.

PHIL. MEL.

Si uales. *Narratio, in qua Metellus expoſtulat cum Cicerone, quòd fratrem inclementius tractauerit. Quantum autem excellant Ciceronis epiſtolæ, ex collatione huius epiſtolæ cum Ciceronis epiſtolis intelligi poteſt. & uidemus quod interſit non tantum inter genus dicendi, ſed etiam in decoro, & quatenus ad ſententiam. Neque enim in ſententijs eſt illa urbanitas, quæ eſt in Ciceronis epiſtolis. In oratione autem quicquid eſt arrogans & ſuperbum, dedecet: qualis eſt hæc epiſtola.* Exiſtimaram. *Expoſtulatio, ſeu accuſatio, habens breuem narrationem & querelam.*

VET. COD.

Si uales bene eſt. Exiſtimaram pro mutuo in nos animo,& pro reconciliata gratia. Quem ſi parum pudor ipſius defendebat, debebat tamen uel familiæ noſtræ dignitas, uel meũ erga uos remq; publicam ſtudium ſubleuare, quæ quoniam nec ratione, neq; maiorum noſtrum clementia adminiſtraſtis, nec erit mirandum ſi uos pœnitebit,& ſi mobili in me meosq; animo eſſe nõ ſperabam. Me interea nec domeſticus dolor, nec cuiuſquam iniuria ab Repub. abducet, nec ſeparabit. Vale.

IN EPIST.

II.

Si tu exercitusq;,&c.

VICTORIVS.

IMmutata eſt. Nos IMMINVTA EST: *uetuſtus enim codex imminuta'ſt: & hic enim, & multis locis prima litera huius monoſyllabi* EST, *uocali præcedente eliditur, ut in hac ipſa epiſtola infrà, Si humanitas appellãda'ſt in aceruiſſima iniuria. Vbi etiam* V *pro* B *ſcriptum eſt, quod ex multis antiquorum monimentis colligitur ſæpe priſcos uſurpaſſe. & paulò pòſt,* Nul*la'ſt à me unquam ſententia.* In annuo magiſtratu. *Nonnulli* IN ALIQVO MAGISTRATV *legunt. Nos cum meliores codices hoc loco corruptos inuenerimus, uulgatam lectionem immutare, etſi nobis parum probatam, noluimus. Quid enim prodeſt, ſi non ſynceriorem, & clariorẽ reponas, receptam quanuis parum firmam repudiare? Vetus ille codex, quem omnium longè optimum cognouimus,* IN ANIMO *habet, quam ſcripturam uolui hic notare, etſi proculdubio deprauatam, ut*

tam, ut poßint ex his ueſtigijs ſtudioſi ueram lectionem indagare, & ſuo loco inuentam reponere. Vnuſquiſque igitur nunc in ueritate peruestiganda ſe exerceat. In eodem etiam codice, & altero pari ferè bonitate paulo ante hunc locum, dictio illa CREDO uariata eſt, & fortaſſe corrupta: illic enim QVOD TE AVDISSE CERTO legitur. Quare niſi deſit SCIO aut alia uox quæ ſenſum eius loci perficiat, proculdubio peccatum fuiſſe librarij dicendum eſt: etſi ille quomodocunque negligens fuit, aut aliquam dictionē omittendo, aut CERTO pro CREDO ſcribendo.

EX POST. EIVSDEM.

Egi cum Claudia uxore tua. Hæc eſt Clodia illa P. Clodij ſoror, quā in oratione pro Cælio Cicero uexat multis contumelijs. Impudica enim fuit, & exiſtimata eſt cum P. fratre ſtupri conſuetudinem habuiſſe. Appellabant ipſam uulgò, Quadrantariam, quòd cùm amatorem ſuum grandem pecuniam illa popoſciſſet, callidi ingenij adulescens, qui ſine damno rei familiaris uellet libidinem ſuam explere, quadrantes, abiectißimam pecuniam ex ære, ut argenteos nummos, in loculos ei immiſit: qua re cognita, & fabula peruulgata, illa poſtea ita appellata ſemper eſt. Tangit hāc rem obſcurè Cicero pro Cælio, cùm inquit: Niſi fortè mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori. & toto illo loco 622. Audita, & peruulgata, & percelebrata ſermonibus res eſt: nā quod in fine inquit, Niſi omnia quæ cū turpitudine aliqua dicerentur in iſtam quadrare aptè uiderentur. alluſit illo uerbo ad hoc nomen Quadrantariam. Plutarchus totam hiſtoriam narrat in Cicerone. Et

Digitized by Google

ut obſcuriſsimum Quintiliani locum interpretari cone- mur, arbitramur nos Quadrantariã Clytemneſtrã Clau diam hanc eſſe, quam Quadrantariam appellauerit Cæ- lius ex fabula ſuprà expoſita. Clytemneſtram autẽ, quia illa coniugi ſuo Q. Metello mortem attuliſſe credita eſt, quemadmodũ Clytemneſtra Agamemnoni, quamuis hæc ferro, illa ueneno graſſata in maritum ſit. Agit de hac ſu- ſpicione Cicero in oratione pro M. Cælio 619. cùm in- quit: Proh Dij immortales, cur interdum in hominum ſce leribus maximis, aut conniuetis &c. nam in fine huius loci apertius adhuc: Ex hac igitur domo progreſſa iſta mulier de ueneni celeritate dicere audebit? non'ne ipſam domum metuet, ne quam uocem eijciat? non parietes con ſcios? non noctem illam funeſtam, ac luctuoſam perhorre- ſcet? Verba Quintiliani ſunt hæc in VIII. libro cap. de Tropis, cùm de ænigmatibus loqueretur: Et oratores nõ- nunquàm, ut Cælius: Quadrantariam Clytemneſtram. ita enim legi debet, non ut in uulgatis Cæcilius. Cæcilius e- nim Poëta Comicus fuit, non orator. Sed alijs etiam in lo cis apud Ciceronem, ut quondam oſtendimus, hæc nomi- na inter ſe commutata fuerant. Ex uerbis quoq; Cicero- nis paulò antè citatis magnum mendum ſuſtulimus.

In annuo magiſtratu. Vt quondam docui Medi- ceus codex in animo magiſtratu, habet: aliorum iu- dicium non reprehendo: ſed quia unicuique licet, quid ipſe ſentiat proferre, ſuſpicor legendũ eſſe, INANI MA- GISTRATV, deleta poſteriore parte mediæ uocis, priore autem cum primo monoſyllabo copulata: ita enim & an- titheton erit, & parua immutatio fiet. natũ hic eſſe men- dum arbitror ex principio conſequentis dictionis.

Nec in te ut ſcribis animo fui mobili, ſed ita ſta- bili,

bili. Omnes ſciunt ſtabilem animum mobili oppoſitum eſſe, quod teſtimonio etiam hoc Ciceronis confirmatur: non tamen omnes ſpondeos ſtabiles mobilibus trimetris oppoſuiſſe Horatium in libello de Arte poëtica nouerunt. Corruptus enim locus ille eſt, & pro mobilibus, in cunctis impreßis codicibus Nobilibus legitur, cum quidam manu ſcripti MOBILIBVS retineant. quam ueram eſſe illius loci lectionem, qui attentè eum legent, facilè animaduertent: tradit enim non multo ante cœptũ eſſe inſeri trimetris ſpondeum, cùm apud antiquos poëtas in eo genere carminis raró reperiretur. Appellat autem mobilia trimetra, quæ ex iambis ac pedibus, qui ſyllabas breues habent conſtarent: labuntur enim illa, & miram celeritatem in ſe continent. Si quis lentè hanc caſtigationem probaret, & uulgata lectione teneretur, autoritate Ariſtotelis uictus ſententiam mutare debebit, qui in primo libro περὶ ποιητικῆς iambica & tetrametra κινητικὰ, id eſt, mobilia appellauit, cùm antea heroicũ metrum στασιμώτατον, id eſt, maximè ſtabile appellaſſet, quod multos in ſe ſpondeos recipit.

PAVL. MANVT.

Mutia. Pompeij magni uxore, Scæuolæ filia, quam poſtea dimiſſam, quòd adulterium cum Cæſare commiſiſſet, M. Scaurus Syllæ priuignus in matrimonium duxit. Pedianus 69. Suetonius 14.

Te audiſſe credo. Ita legitur in octo uetuſtis codicibus. hoc autem ideo dicimus, ne quis credat ex ingenio ſic eſſe locum emẽdatum, propterea quòd alij in duobus, quos ipſi habuerint, uetuſtis libris aliter legi dixerint.

In aliquo magiſtratu. Vetuſtiores codices habent, in animo: ex quo legẽdum eſſe, minimo, exiſtimat Vbal-

dinus Bandinellus:*quam & nos ueram huius loci lectionem eſſe credimus. more enim ſuo contrarijs contraria reddidit, cum dixit,* Ego Conſul,*qui* Remp.*conſeruaram,ea ſum affectus iniuria,qua minimo magiſtratu nemo unquam improbißimus ciuis.*

GYB. LONG.

Defenſio Ciceronis contra Metelli expoſtulationem.Conſtitutio partim legitima, quod inimicum ulciſci liceat: partim inficiatoria, quod nulla iniuria Metellum fratrem affeciſſet, tantum de illius improbitate queſtus eſſet.Poſtremo Metelli animum mitigat,& amicitiam ſuam cum eo quandiu uelit,conſtare poſſe dicit.

SEB. CORR.

Propinquos tuos. *Metellum Nepotem fratrem.* Coniuratione defenderes. *prætor à me* Cos.*in agrum* Gallicanum, Picenumq́; *ad habendum delectum præmiſſus.* In errore uerſatus eſſem. *fruſtra expectans à te laudari.* In *mœrore uerſatus eſſem, hic, et paulo poſt,* In *mœrorem meum, in omnibus ferè libris paulò uetuſtioribus leges.* Non iniucunda,& mediocris. *Al.non iucunda, ſed mediocris.* Prætermiſiſſe prouinciam. *Galliam.* Rationes ita tulerunt. *ut urbem defenderem.* De ſortitione ueſtra. *Legitur &* Noſtra, *hoc eſt, mea &* C.Antonij: *in qua primo mihi* Macedonia, *& illi euenit* Gallia. Collegam meum. C.*Antonium.* Me inſciente. *imò permittente, ut hac indulgentia illum à ſuſpicione coniurationis reuocarem.* In collegas tuos. Q. *Pompeium* Rufum, C.*Pontinum,* L.*Valerium* Flaccum,*&* C.*Coſconium.* Ea perſcriptione eſt. *Al.ea præſcriptione eſt.* Immutata eſt. *Al.imminuta eſt.* Reipub.cauſa reſtiterim. *Nam dum me apud populum de coniuratorum morte accuſabat, totum* Senatum, *qui cenſuit, accuſabat.* Meam

ſalutem.

ſalutem. *quoniam me reum faciebat*. Claudia uxore tua. *Quadrante, P. Clodij ſorore.* Veſtra ſorore Mutia. *Pompeij uxore*. In aliquo. *leges, In annuo, in animo, in minimo.* Niſi ut iurarem. *de more, iuſtè me Conſulatum geßiſſe.* Magna uoce iuraui. *Rempub. atq; hanc urbem mea unius opera eſſe ſaluam.* Cauſa, dicendi. *Al. Cauſa, ad dicendum*. Præſenti reſtiti. *Nam poſtea uictus à me, abijt in Aſiam ad Pompeium*. Sedens ijs aſſenſi. *ut M. Catoni, qui Senatum retinuit, ne Metellum ignominia afficeret*. Ab officijs tuis. *quæ erant, ut tu fratris conſilij conſcius, uel illum inhiberes, uel me ut cauerem moneres.*

BERN. RVT.

Qua iniuria nemo unquam in annuo magiſtratu improbiſsimus ciuis affectus eſt. *Aliquo magiſtratu, quod in alijs eſt exemplaribus, facile probo. quid enim eſt, in annuo magiſtratu?* Si qua ego in re fratri tuo Reip. cauſa reſtiterim. *Illud idem notat, quod & paulopoſt, quum ait:* Pro *mea parte adiuui, ut ſenatuſconſulto meus inimicus, quia tuus frater erat, ſubleuaretur. non autem illam Ciceronis in improbos ciues animaduerſionem, quam ſequenti clauſula complectitur. Hoc uero quid ſit, nondum ſatis compertum habeo. ſed accuſatum facile reor Metellum, aut nota quapiam affectum. De iureiurando hoc ſuo, in Piſonem meminit: ſed & Plutarchus.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Si qua ego in re fratri tuo Reip. cauſa reſtiterim. *Orationē ſuam Metellinā nominat libro ad Atticū*

IN EPIST.

XIII.

Quærenti mihi,&c.

VICTORIVS.

TAmen nihilominus eis conficior curis. *Dictio illa* NIHILOMINVS *in antiquis diminuta eſt: pro* NIHILOMINVS EIS, *ibi* NIHIL EIS *ſcriptũ. unde ridiculè nonnulli* ACHILLEIS *legi debere putarunt. Nos cõmunem, & receptam lectionem ſecuti ſumus, quia meliorem ipſi ex illis uerbis excogitare non potuimus: rem tamen notare placuit, ut ſi quis uelit, laboret in ueritate requirenda, nec miretur quare hic locus diuerſis modis legatur.* Vt te horter & obſecrem: *Nos emendauimus* OREM ET OBSECREM: *ſic enim ferè eſt in antiquis exemplaribus, & eſt hæc* Ciceronis *familiaris* locutio.

EX POST. EIVSDEM.

Vt te horter & obſecrem. *Ea eſt in* Mediceo *libro ſcriptura, ut inde utraq; lectio duci poßit: neutram enim ille integram habet, & utriuſq; non parua ueſtigia retinet: ita enim habet,* Vt te hortem & obſecrem. *quam olim ueriorem eſſe cenſuerimus, quibusq; argumentis uſi, omnibus notum: nihil tamen decerno.*

PAVL. MANVT.

Certa res nulla. *Scripſimus, ulla, ut in antiquioribus libris legitur. locutionem eſſe uſitatam intelliget qui uiderit ea, quæ diximus in illum epiſtolæ penultimæ libri* 1. *locum,* Non modo *præmijs.*

Vt te horter & obſecrem. Nibil *muto: ſic enim in* VIII. *uetuſtißimis exemplaribus ſcriptum eſſe uideo.* Florentinorum *tamen lectionem non improbo: & ſi eam*

in

in libris manu ſcriptis ipſe quidem nondum inueni.

GYB. LONG.

Conſolatur Figulum, quòd patria careat, & officium illi ſuum apud Cæſarem promittit.

SEB. CORR.

Te ſocio. *quippe qui indicum dicta, interrogata, reſponſa perſcripſeris.* Diſsipari. *à M. Antonio, & reliquis Cæſarianis.* Plus non poteſt. *quoniam multa uictori, eorum arbitrio, per quos uicit, etiam inuito facienda ſunt.* In te ſumma eſt. *qui nobilium Pythagoreorum diſciplinam quodammodo extinctam renouaſti.* Fortaſſe ſemper fore. *Al. fortaſſe non ſemper fore. ut ſit quaſi prognoſticon de Cæſaris morte, ut illud ad Atticum: Nullo modo poſſe uideo ſtare iſtum diutius, quin ipſe per ſe, etiam languentibus nobis, concidat.* Familiares eius. *Balbus, Oppius, Hirtius, & reliqui.* Horter. *Alij legunt, Orem.* Peperiſti. *quæ multa quidem fuerunt, ſed propter obſcuritatem, ſubtilitatemq́;, in uulgus non proinde exierunt: ut ſcribit Gellius lib. 19. cap. 14.* Meo tempore. *exilij.*

BERN. RVT.

In quo debebat eſſe aut ꝓmiſsio auxilij alicuius. *in quo, ſcilicet me: non, ut interpres.* Sed ea plus non poteſt, quàm uis & mutatio omnium rerum atq; temporum. *Non ſequor interpretis ſenſum, ſed hoc dicit: quamuis humanum in me ſe Cæſar præbeat, tamē neceſſario & quadam belli ciuilis conſuetudine efficitur, ut mea cauſa nolit quibuſdam ignoſcere. Deniq; illa eſt ſententia, quam ſæpe expreßit, ad Marcellum ſuprà his uerbis: Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus, quæ maiores noſtri ne ſemel quidem, noſtra ætas ſæpe iam ſenſit.*

Digitized by Google

ſed miſerius nihil quàm ipſa uictoria: quæ etiam ſi ad meliores uenit, tamen eos ipſos ferociores impotentioresq́; reddit, ut etiam ſi natura tales non ſint, neceßitate eſſe cogantur. multa enim uictori eorum arbitrio, per quos uicit, etiam inuito facienda ſunt. Sed poſsit, neceſſe eſt. *aliquid ſcilicet, neque enim temere de Cæſaris cæde, ne ſuſpicionem quidem iſtam literis commiſiſſet. neque uero tam cito ſcire, quæ conſtituta eſſent, ſi tamen adhuc erant, potuit. Itaq; ad laudem potius pertinet Cæſaris, quàm ſecus. nam & ab eo ſenatus de Marcello impetrauit: quod tamen poſt hæc arbitror factum.* In ijs autem, in quibus etiam nos ſumus, fortaſſe ſemper fore. *Probo hanc potius, quàm interpretum ſcripturam, ſenſumq́;.*

PHIL. MEL.

Hæc ſequens eſt Ciceroniana, *ſplendida, magnifica.* Conſolatoria *eſt, & tota uerſatur in perpetua diſtributione.* Initio *inſtituitur reiectio per diſtributionem:* Nec *lætum tempus literarum, nec aptum triſti tempori inuenio. id cum ſit duplex, alterum reijcitur, alteri attexitur ratio, quæ cõtinet grauißimam querelam præſentis ſtatus, quæ etiam diſtributione conſtat:* Careo *amicis, dignitate, &* potentia. Sequitur *altera pars de conſolatione, quæ eſt duplex.* Reijcit *enim conſolationem, quæ ſumitur à doctrina:* Inſtituit *alteram, in qua bene promittit de reditu.* Atq; *hæc eſt uelut principalis propoſitio epiſtolæ.* Adduntur *rationes ex uoluntate Cæſaris, & forma reipublicæ.* In *concluſione pollicetur ei ſua officia.* Quærenti mihi iandiu. *Exordium ab enumeratione, in qua repudiat duo genera literarum: de ſecundis rebus, &* de promittendo *auxilio. hanc partem auget*

com

cõmemoratione ſuæ calamitatis. Ergo hoc ereptum. *Concluſio exordij.* Reliquum eſt. *Tranſitio.* Atq; ea quidem. *Occupatio: potes teipſum doctrina conſolari.* Ego quod intelligere. *Propoſitio conſolationis, ex utilitate & exitu calamitatis.* Videor mihi. *Prima ratio, à Cæſaris uoluntate.* Accedit eodem. *Secunda ratio, à reipub. conditione.* Redeo igitur. *Correctio, quod aliquid promittat.* Extremum illud eſt. *Conſolatio, ex locis honeſtatis.*

VET. COD.

Vnum enim, partem & conſuetudinem earum epiſtolarum, quibus ſecũdis rebus uti ſolebamus, tẽpus iam eripuerat, perfeceratq; fortuna ne quid ſcribere poſſem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triſte quidem & miſerum, & his tẽporibus cõſentaneum genus literarum. nec mihi quicquam tali tempore in mentem uenit optati, quod nõ ultro mihi Cæſar obtulerit. nec audio ſolum, quòd ipſum eſſet miſerum: ſed uideo etiam, quo nihil eſt acerbius, fortunas ipſas diſsipari, quibus nõ ſolùm adiutoribus, illud incendium extinximus, ſed in qua urbe modò gratia, autoritate, gloria floruimus, in ea nunc his quidem omnibus caremus.

Nunc P. Nigidio uni omnium doctiſsimo & ſanctiſsimo & maxima quadam gratia, & mihi peramiciſsimo ne benigne quidem polliceri poſſum. Ego quod intelligere & ſentire, quia ſum Romæ, & quia curo attendo'que, poſſum, id tibi affirmo. Accedit eòdem uulgi uoluntas, uel potius conſenſus omnium, & illa quæ minimum quidem poteſt nunc, ſed poſsit neceſſe eſt, Reipub.

quaſ

quaſcunq; uires habebit ab iјs quibus tenetur, de te redituq; tuo propediẽ (crede mihi) impetrabit.

IN EPIST.

X.IIII.

Binas à te,&c.

GYB. LONG.

Gratulatus Ciceroni Plancus fuerat, quod dignitatem priſtinam apud Cæſarem retinet: quod certis de cauſis negat Cicero, ſed alteram gratulationem iuſtam habet. Poſtremo officium ſuum Planco commendat.

SEB. CORR.

CN. Plancio. *pro quo extat oratio.* Dignitatem obtinere. *poſt impetratã à Cæſare ueniam.* Quæ egiſſem. *de nouo matrimonio.* Ex altera parte. *Pompeiana.* Ex altera. *Cæſariana.* Iratorum. *Cæſari & omnibus qui cum Cæſare erant.* Cupidorum. *quippe qui iam tum bello uix dum cœpto, honores, domos, bona q; eorum, qui in caſtris erant Cæſaris, peterent.* Inſolentium. *qui ne de pace quidem quenquam loqui paterentur.* Quod egerim. *accepta uxore Publia: quam tamen Popiliam uocat Quintilianus lib.6.cap.4.* Noui conſilij. *de accipienda uxore.* In reditu meo. *ex caſtris Pompeij.* Eorum. *Terentiæ.* Veterum. *neceßitudinum.*

BERN. RVT.

Quanto periculo de iure publico diſceptaretur armis. *Quid ſignificaret Ciceroni his locis ius publicũ, ſuprà oſtendimus, contra interpretis opinionem.*

PHIL. MEL.

Orditur à narratiuncula, quæ continet argumenta literarum Planci. poſtea refellit Planci literas de dignitate.

te.idq́; amplificat definitione dignitatis, & conſcientia conſiliorum.Poſtea reſpondet ad gratulationem, de ducta uxore. Credo hanc epiſtolam ſcriptam eſſe, ante profectionem ultimam Cæſaris in Italiam, & antequam ciuile bellum planè erat finitũ. Cicero tum repudiata Terentia, duxit aliam uxorem. Binas à te. *Narratio.* Ego autem. *Conceſsio.* Sin autem. *Correctio.* Quo in periculo. *Amplificatio, de conſilijs ſuis.* Quod autem mihi. *Altera pars epiſtolæ, de gratulatione.* De tuis uelim. *Tertium negotium, conſolatio.*

VET. COD.

Sin autem in eo dignitas eſt, ſi quid ſentias, aut re efficere poſſe, aut denique libera ratione defendere,ne ueſtigium quidem ullum nobis relictum eſt dignitatis. Qui me hæc præuidentem,atque optime conſulentem ſaluti ſuæ, malebant nimium timidum,quàm ſatis prudentem exiſtimari.

IN EPIST.

XV.

Accepi perbreueis,&c.

GYB. LONG.

Monet Plancium, ut publicas calamitates quemadmodum cæteri,fortiter ferat.

BERN. RVT.

AVt propriam fortunam, aut præcipuam poſtulare,aut communem recuſare.*Aut ſecundum dum abundat.*

PHIL. MEL.

Narratiuncula eſt,in qua breui partitione utitur, qua literas Planci partim probat, partim reprehendit. Poſtea

ea addit breuem conſolationem. Accepi perbreueis. *Narratio, continens repetitionem epiſtolæ ad ſe miſſæ, in qua quid deſideret exponit.* Quare non debes. *Conſolatio.*

VET. COD.

Sed tamen, & ſi antea ſcripſi, quæ ſcire te exiſtimaui oportere.

IN LIBRVM V. ANNOTATIONES.

IN EPISTOLAM I.

Si uales, &c.

GYB. LONG.

Expoſtulatio Metelli: cur præter reconciliationem, fratrem illius accuſaret.

SEB. CORR.

PRocos. *Propræt. quibuſdã magis placet, quod hic Metellus eo tempore nondum fuiſſet Cos. Sed tamẽ legimus eos etiam, qui prouincias cõſulares regerent, proconſ. appellatos, quamuis nondũ Cos. fuiſſent. Hic uero Metellus tunc Galliam prouinciã conſularem regebat, quã Cicero in concione depoſuerat. Sunt tamen, qui præt. in Hiſpania ulteriore fuiſſe uolũt.* Me abſentem. *Galliã adminiſtrantẽ.* Metellum fratrem. *Q. Metellũ Nepotẽ Trib. pleb.* Ob dictum. *non licuiſſe ciues Romanos indicta cauſa condẽnari: uel, quod nõ ita placet, ex Aſia Pompeium cũ exercitu reuocandũ,* qui

qui diſſenſiones urbanas cōponeret. Meum ſtudium. *tempore coniurationis Catilinæ, quum Prætor eſſem.* Te tam. *in omnibus ferè libris legitur,* Etiam:*ut magis Ciceronem mordeat. quaſi dicat, ſicut es in alios.*

BERN. RVT.

Nec abſentem ludibrio læſum iri. *Alij,* Me ab*ſentem ludibrio læſum iri.* Ego *utrunq; ſeruo,* Nec me *abſentem, &c.* Etiam mobili in me meosq́ eſſe animo non ſperabam. Te *tam, pro etiam, iampridem putaui reponendum: ut ſit,* Te *tam mobili, &c. Quare autē proconſulem quàm proprætorem Metellum inſcribere maluerit Manutius, alij uiderint. ego certè conſulē fuiſſe eum non arbitror adhuc. certè hoc tempore proprætor, quod in ſequentibus oſtendit literis.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Te tam mobili in me eosq́ eſſe animo non ſperabam. *Metellus hic conſul fuit cum* L. *Affranio, tertio (ni fallor) poſt Ciceronem conſulem anno. autor ipſe ad Atticum libro primo epiſtola* 12. 13. 14. *&* 15.

PHIL. MEL.

Si uales. *Narratio, in qua Metellus expoſtulat cum Cicerone, quòd fratrem inclementius tractauerit. Quantum autem excellant Ciceronis epiſtolæ, ex collatione huius epiſtolæ cum Ciceronis epiſtolis intelligi poteſt. & uidemus quod interſit non tantum inter genus dicendi, ſed etiam in decoro, & quatenus ad ſententiam. Neque enim in ſententijs eſt illa urbanitas, quæ eſt in Ciceronis epiſtolis. In oratione autem quicquid eſt arrogans & ſuperbum, dedecet: qualis eſt hæc epiſtola.* Exiſtimaram. *Expoſtulatio, ſeu accuſatio, habens breuem narrationem & querelam.*

Digitized by Google

VET. COD.

Si uales bene eſt. Exiſtimaram pro mutuo in nos animo, & pro reconciliata gratia. Quem ſi parum pudor ipſius defendebat, debebat tamen uel familiæ noſtræ dignitas, uel meũ erga uos remq; publicam ſtudium ſubleuare, quæ quoniam nec ratione, neq; maiorum noſtrum clementia adminiſtraſtis, nec erit mirandum ſi uos pœnitebit, & ſi mobili in me meosq; animo eſſe nõ ſperabam. Me interea nec domeſticus dolor, nec cuiuſquam iniuria ab Repub. abducet, nec ſeparabit. Vale.

IN EPIST.

II.

Si tu exercitusq;, &c.

VICTORIVS.

IMmutata eſt. Nos IMMINVTA EST: *uetuſtus enim codex imminuta'ſt: & hic enim, & multis locis prima litera huius monoſyllabi* EST, *uocali præcedente eliditur, ut in hac ipſa epiſtola infrà, Si humanitas appellãda'ſt in aceruiſsima iniuria. Vbi etiam* V *pro* B *ſcriptum eſt, quod ex multis antiquorum monimentis colligitur ſæpe priſcos uſurpaſſe. & paulò pòſt, Nulla'ſt à me unquam ſententia.* In annuo magiſtratu. *Nonnulli* IN ALIQVO MAGISTRATV *legunt. Nos cum meliores codices hoc loco corruptos inuenerimus, uulgatam lectionem immutare, etſi nobis parum probatam, noluimus. Quid enim prodeſt, ſi non ſynceriorem, & clariorẽ reponas, receptam quanuis parum firmam repudiare? Vetus ille codex, quem omnium longè optimum cognouimus,* IN ANIMO *habet, quam ſcripturam uolui hic notare, etſi proculdubio deprauatam, ut*

tam, ut poßint ex his ueſtigijs ſtudioſi ueram lectionem indagare, & ſuo loco inuentam reponere. Vnuſquiſque igitur nunc in ueritate perueſtiganda ſe exerceat. In eodem etiam codice, & altero pari ferè bonitate paulo ante hunc locum, dictio illa CREDO *uariata eſt, & fortaſſe corrupta: illic enim* QVOD TE AVDISSE CERTO *legitur. Quare niſi deſit* SCIO *aut alia uox quæ ſenſum eius loci perficiat, proculdubio peccatum fuiſſe librarij dicendum eſt: etſi ille quomodocunque negligens fuit, aut aliquam dictionẽ omittendo, aut* CERTO *pro* CREDO *ſcribendo.*

EX POST. EIVSDEM.

Egi cum Claudia uxore tua. *Hæc eſt Clodia illa* P. *Clodij ſoror, quã in oratione pro Cælio Cicero uexat multis contumelijs. Impudica enim fuit, & exiſtimata eſt cum* P. *fratre ſtupri conſuetudinem habuiſſe.* Appella*bant ipſam uulgò, Quadrantariam, quòd cùm amatorem ſuum grandem pecuniam illa popoſciſſet, callidi ingenij adoleſcens, qui ſine damno rei familiaris uellet libidinem ſuam explere, quadrantes, abiectißimam pecuniam ex ære, ut argenteos nummos, in loculos ei immiſit: qua re cognita, & fabula peruulgata, illa poſtea ita appellata ſemper eſt. Tangit hãc rem obſcurè Cicero pro Cælio, cùm inquit:* Niſi *fortè mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori. & toto illo loco* 622. *Audita, & peruulgata, & percelebrata ſermonibus res eſt: nã quod in fine inquit,* Niſi *omnia quæ cũ turpitudine aliqua dicerentur in iſtam quadrare aptè uiderentur. alluſit illo uerbo ad hoc nomen* Quadrantariam. *Plutarchus totam hiſtoriam narrat in Cicerone.* Et

ut obſcuriſsimum Quintiliani locum interpretari cone=mur, arbitramur nos Quadrantariā Clytemneſtrā Claudiam hanc eſſe, quam Quadrantariam appellauerit Cælius ex fabula ſuprà expoſita. Clytemneſtram autē, quia illa coniugi ſuo Q. Metello mortem attuliſſe credita eſt, quemadmodū Clytemneſtra Agamemnoni, quamuis hæc ferro, illa ueneno graſſata in maritum ſit. Agit de hac ſu=ſpicione Cicero in oratione pro M. Cælio 619. cùm in=quit: Proh Dij immortales, cur interdum in hominum ſceleribus maximis, aut conniuetis &c. nam in fine huius loci apertius adhuc: Ex hac igitur domo progreſſa iſta mulier de ueneni celeritate dicere audebit? non'ne ipſam domum metuet, ne quam uocem eijciat? non parietes conſcios? non noctem illam funeſtam, ac luctuoſam perhorre=ſcet? Verba Quintiliani ſunt hæc in VIII. libro cap. de Tropis, cùm de ænigmatibus loqueretur: Et oratores nō=nunquàm, ut Cælius: Quadrantariam Clytemneſtram. ita enim legi debet, non ut in uulgatis Cæcilius. Cæcilius e=nim Poëta Comicus fuit, non orator. Sed alijs etiam in lo=cis apud Ciceronem, ut quondam oſtendimus, hæc nomi=na inter ſe commutata fuerant. Ex uerbis quoq; Cicero=nis paulò antè citatis magnum mendum ſuſtulimus.

In annuo magiſtratu. Vt quondam docui Medi=ceus codex in animo magiſtratu, habet: aliorum iu=dicium non reprehendo: ſed quia unicuique licet, quid ipſe ſentiat proferre, ſuſpicor legendū eſſe, INANI MA-GISTRATV, deleta poſteriore parte mediæ uocis, priore autem cum primo monoſyllabo copulata: ita enim & an=titheton erit, & parua immutatio fiet. natū hic eſſe men=dum arbitror ex principio conſequentis dictionis.

Nec in te ut ſcribis animo fui mobili, ſed ita ſta=

bili,

bili. Omnes ſciunt ſtabilem animum mobili oppoſitum eſſe, quod teſtimonio etiam hoc Ciceronis confirmatur: non tamen omnes ſpondeos ſtabiles mobilibus trimetris oppoſuiſſe Horatium in libello de Arte poëtica nouerunt. Corruptus enim locus ille eſt, & pro mobilibus, in cunctis impreßis codicibus Nobilibus legitur, cum quidam manu ſcripti MOBILIBVS retineant. quam ueram eſſe illius loci lectionem, qui attentè eum legent, facilè animaduertent: tradit enim non multo ante cœptũ eſſe inſeri trimetris ſpondeum, cùm apud antiquos poëtas in eo genere carminis rarò reperiretur. Appellat autem mobilia trimetra, quæ ex iambis ac pedibus, qui ſyllabas breues habent conſtarent: labuntur enim illa, & miram celeritatem in ſe continent. Si quis lentè hanc caſtigationem probaret, & uulgata lectione teneretur, autoritate Ariſtotelis uictus ſententiam mutare debebit, qui in primo libro περὶ ποιητικῆς iambica & tetrametra κινητικὰ, id eſt, mobilia appellauit, cùm antea heroicũ metrum στασιμώτατον, id eſt, maximè ſtabile appellaſſet, quod multos in ſe ſpondeos recipit.

PAVL. MANVT.

Mutia. Pompeij magni uxore, Scæuolæ filia, quam poſtea dimiſſam, quòd adulterium cum Cæſare commiſiſſet, M. Scaurus Syllæ priuignus in matrimonium duxit. Pedianus 69. Suetonius 14.

Te audiſſe credo. Ita legitur in octo uetuſtis codicibus. hoc autem ideo dicimus, nequis credat ex ingenio ſic eſſe locum emẽdatum, propterea quòd alij in duobus, quos ipſi habuerint, uetuſtis libris aliter legi dixerint.

In aliquo magiſtratu. Vetuſtiores codices habent, in animo: ex quo legẽdum eſſe, minimo, exiſtimat Vbaldinus

dinus Bandinellus:*quam & nos ueram huius loci lectionem eſſe credimus. more enim ſuo contrarijs contraria reddidit, cum dixit,* Ego Conſul,*qui* Remp.*conſeruaram,ea ſum affectus iniuria,qua minimo magiſtratu nemo unquam improbiſsimus ciuis.*

GYB. LONG.

Defenſio Ciceronis contra Metelli expoſtulationem. Conſtitutio partim legitima, quod inimicum ulciſci liceat: partim inficiatoria, quod nulla iniuria Metellum fratrem affeciſſet, tantum de illius improbitate queſtus eſſet. Poſtremo Metelli animum mitigat, & amicitiam ſuam cum eo quandiu uelit, conſtare poſſe dicit.

SEB. CORR.

Propinquos tuos. *Metellum Nepotem fratrem.* Coniuratione defenderes. *prætor à me Cos.in agrum Gallicanum, Picenumq́; ad habendum delectum præmiſſus.* In errore uerſatus eſſem. *fruſtra expectans à te laudari.* In *mœrore uerſatus eſſem,hic,et paulo poſt,* In *mœrorem meum, in omnibus ferè libris paulò uetuſtioribus leges.* Non iniucunda, & mediocris. *Al.non iucunda, ſed mediocris.* Prætermiſiſſe prouinciam. *Galliam.* Rationes ita tulerunt. *ut urbem defenderem.* De ſortitione ueſtra. *Legitur &* Noſtra, *hoc eſt, mea &* C.Antonij: *in qua primo mihi* Macedonia, *& illi euenit* Gallia. Collegam meum. C.Antonium. Me inſciente. *imò permittente, ut hac indulgentia illum à ſuſpicione coniurationis reuocarem.* In collegas tuos. Q. Pompeium *Rufum,* C.Pontinum, L.Valerium Flaccum,*&* C.Coſconium. Ea perſcriptione eſt. *Al.ea præſcriptione eſt.* Immutata eſt. *Al.imminuta eſt.* Reipub. cauſa reſtiterim. *Nam dum me apud populum de coniuratorum morte accuſabat, totum Senatum, qui cenſuit, accuſabat.* Meam

ſalutem.

ſalutem. *quoniam me reum faciebat*. Claudia uxore tua. *Quadrante, P. Clodij ſorore.* Veſtra ſorore Mutia. *Pompeij uxore*. In aliquo. *leges, In annuo, in animo, in minimo.* Niſi ut iurarem. *de more, iuſtè me Conſulatum geßiſſe*. Magna uoce iuraui. *Rempub. atq; hanc urbem mea unius opera eſſe ſaluam.* Cauſa, dicendi. *Al. Cauſa, ad dicendum*. Præſenti reſtiti. *Nam poſtea uictus à me, abijt in Aſiam ad Pompeium*. Sedens ijs aſſenſi. *ut M. Catoni, qui Senatum retinuit, ne Metellum ignominia afficeret*. Ab officijs tuis. *quæ erant, ut tu fratris conſilij conſcius, uel illum inhiberes, uel me ut cauerem moneres.*

BERN. RVT.

Qua iniuria nemo unquam in annuo magiſtratu improbiſsimus ciuis affectus eſt. *Aliquo magiſtratu, quod in alijs eſt exemplaribus, facile probo. quid enim eſt, in annuo magiſtratu?* Si qua ego in re fratri tuo Reip. cauſa reſtiterim. *Illud idem notat, quod & paulopoſt, quum ait: Pro mea parte adiuui, ut ſenatuſconſulto meus inimicus, quia tuus frater erat, ſubleuaretur. non autem illam Ciceronis in improbos ciues animaduerſionem, quam ſequenti clauſula complectitur. Hoc uero quid ſit, nondum ſatis compertum habeo. ſed accuſatum facile reor Metellum, aut nota quapiam affectum. De iureiurando hoc ſuo, in Piſonem meminit: ſed & Plutarchus.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Si qua ego in re fratri tuo Reip. cauſa reſtiterim. *Orationẽ ſuam Metellinã nominat libro ad Atticũ*

 primo.

primo. ſed & Plutarchus orationem Ciceronis in Metellum.

P H I L. M E L.

Partim purgatio, partim recriminatio eſt. ſunt'que quatuor propoſitiones. Ad primam reſpondet per inficiationem. Narrat enim quædam, ex quibus intelligi potuit ſe honorifice de Metello ſentire. Secunda propoſitio habet recriminationem, quòd Metellus non reddiderit parem uoluntatem: atq; ibi ſua officia commemorat. Tertia, breuis inficiatio eſt, de reconciliatione. Quarta, defenſio eſt, quare cum fratre concertauerit. argumentum à magnitudine iniuriæ, aduerſus quam iure ſe tueri debuerit. Concluſio eſt elegantiſſima. habet enim inuerſionem, item argutiſſimam conceſſionem, qua ſibi quoque concedi poſtulat defenſionem. Si tu, exercitusq́. *Purgatio. Narrat autem factum, in quo transfert in ſe dicti ſui reprehenſionem.* Sed tamen. *Prima propoſitio.* Quod quum. *Inficiatio.* Viſa eſt oratio. *Ironia.* Iam hoc in te. *Inuerſio, quòd ipſi fuerit honorifica oratio Ciceronis.* Quod autem ita ſcrib. *Secunda propoſitio.* Ego ſi hoc. *Cõmemoratio officiorum.* Quæ cum omnia. *Concluſio.* Quod ſcribis de. *Tertia propoſitio.* Quod ſcribis non oportet. *Defenſio: & hoc eſt principale negotium, eſtq; primum hic conceſſi[o].* Si uero meam. *Conceſſioni opponit rationem fac[ti].* Atq; ille. *Narratio facti, affecit me iniuria.* Hominem grauem. *Ironia, & eſt ἐπιτρόπευμα.* Huius ego temer. *Ratio quare Metello aduerſatus ſit.* Si humanitas appelland. *Bona correctio.* Nulla eſt à me. *Signa moderationis.* Quare ego non. *Principalis concluſio, & eſt primum inuerſio ualde elegans.*

Ego

Ego dolori. *Conceßio, non improbo ſtudium tuum erga fratrem.* A te peto. ἀνθυποφορά. Ego te mihi. *Clauſula, quæ defert officium.*

VET. COD.

Quod cum dicerem, illud adiunxi etiam, mihi tecum ita diſpertiturum officium fuiſſe in Reipu. ſalute obtinenda. Iam uero hoc non poteſt in te non honorificentiſsime eſſe dictum, in clariſsimis me meis, atq; ampliſsimis rebus, tamen aliquod teſtimonium tuæ uoluntatis, atq; uocis habere uoluiſſe. Quod autem ita ſcribis, pro mutuo inter nos amore, quid tu exiſtimes eſſe in amicitia mutuum non intelligo. Egi cũ Claudia uxore tua, & cum ueſtra ſorore Mutia, cuius erga me ſtudiũ pro Cnæi Pompeij neceſsitudine multis in rebus perſpexeram, ut illum ab illa iniuria deterrerent. Atque ille (quod te audiſſe credo) pridie calend. Ian. qua iniuria nemo unquam in aliquo magiſtratu improbiſsimus ciuis affectus eſt. Etenim paulo ante in concione dixerat ei, qui in alios animaduertiſſet, non dicta cauſa adijciendi poteſtatem fieri nõ oportere. Hominem grauem, & ciuem egregium. Etſi intelligis non me ob dicto Metelli. Nulla eſt unquam à me ſentẽtia in fratrem tuũ dicta, quomodocunq; aliquid eſt actum, ſed etiam ijs aſſenſi, qui leuiſsimè ſentire mihi uiſi ſunt. Atq; etiam ut ita fieret, pro mea parte adiuui, ut ſenatuſconſulto, meus inimicus, qui tuus frater erat, ſubleuaretur. Citiusq; amore tui fratrem tuum odiſſe deſinam, quàm illius odio quicquam de noſtra beneuolentia detraham. Vale.

IN EPIST.

III.

Hominis importuniſs. &c.

GYB. LONG.

Agnoſcit improbitatem fratris Metellus, & cur Ciceroni non plura ſcribit, rationem dicit.

SEB. CORR.

Q. Metellus Nepos. *qui poſt Conſulatum in Hiſpaniam Procos. eſt profectus.* Hominis importuniſsimi. P. Clodij. Concionibus. *Romæ quidem habitis, ſed ad me in Hiſpaniã perlatis.* Me oner. *quòd te reuocarim.* Fratris. P. Clodij, *qui meus eſt frater. id nos in Quæſtura probauimus.* Seruaui. *quum illum Aedilem faciendum curaui, ut iudicium de ui uitaret: ad quod illum bis Milo uocauit.* Nec me hic temporis ratio mouet, *quoniam epiſtolæ per tempora non ſunt digeſtæ: ne miretur quiſpiam hanc ſequẽti eſſe præpoſitam.* Lælium. *Al. Lollium.*

BERN. RVT.

De meis rebus, ne uobis multitudine literarum moleſtus eſſem, ad Læliũ perſcripſi. de rationibus prouinciæ, quid uellem fieri, ut is uos doceret & commonefaceret. *Melius: De rationibus etiam prouinciæ, &c. Quum uero initio hominem importuniſſimum nominat, tametſi uideo de fratre Metello non ineptè accipi, ut conciones literas uerboſiores intelligas, quo modo placuit interpreti: tamen non incommodius alium quempiam interpretabimur, qui Metello iſti malediceret Romæ in concionibus, contrà defendente Cicerone, ut per ſimilitudinem leuitatis, ab hoc inimico ſuo ad fratrẽ orationem conuerterit. Nam, quod ad ſuperiorem illum de*

longo

longo ſubſellio locum attinet, quaſi parum ineptiſſe pigeret, abſurdius multo, quàm fecerat, interpretari uoluit.

PHIL. MEL.

Iſta nihil habet, niſi breuem quandam accuſationem fratris. & eſt rhetoricum ſchema, quod transfert Ciceronem in locum fratris. Hominis importuniſs. *Narratiuncula, quomodo tractetur à fratre, & quomodo ipſe contrà affectus ſit.*

VET. COD.

De illo quidem meminiſſe nolo.

IN EPIST.

IIII.

Literæ Q. frat. &c.

GYB. LONG.

Metelli auxilium in rebus ſuis aduerſis expoſcit.

SEB. CORR.

Q. Metello Nepoti Cos. *Sic enim legendum eſt ex omnibus ferè libris ueteribus. nam conſuli Cicero exul ſcribit.* Literæ Q. fratris. *Sic ad Atticum:* De Metello *ſcripſit ad me frater, quantum ſperaret, perfectum eſſe per te.* T. Pomponij. *Attici: ad quem lib. 3. ſic ſcribit: Accepi à te epiſtolam, in qua de Lentuli ſtudio, de Metelli uoluntate, de tota Pompeij ratione perſcribis.* In tuo collega. *P. Lentulo.* Crudelitatem tuorum. *P. Clodij fratris.* Tuas inimicitias. *quas mecum in tuo Tribunatu ex Reipub. diſſenſione ſuſceptas, in templo Iouis Opt. Max. dixiſti te & temporibus, & Reipub. permiſſurum.* Alienas. *P. Clodij.* Propter eam uim. *Tribunitiam Clodij, & conſularem*

ſularem Piſonis & Gabinij: qualis erat tua, ſi impedias.

BERN. RVT.

Tu tuas inimicitias ut Reipub. donares, te uiciſti, alienas ut cõtra Rempub. confirmes, adduceris? *Non fruſtra reor apponi uerba Ciceronis ipſius in oratione in Piſonem, ad hanc rem pertinentia. Legẽ, inquit, Comitijs Centuriatis tulit P. Lentulus conſul de collegæ Q. Metelli ſententia, quem mecum eadem Reſpublica, quæ in tribunatu eius diſiunxerat, in conſulatu uirtute optimi ac iuſtiſsimi uiri ſapientiaq; coniunxit. itaq; & proconſuli perperam à Manutio inſcriptum, ut qui conſul eſſet hoc tempore. Inimicitias uero alienas nõ tam fratris Metelli intelligit, quàm Clodij, cuius ſororem in matrimonium duxerat. autor Plutarchus, & Cicero ſuprà: Egi cum Claudia uxore tua. Sanè Balearicum Metellũ iſtum, ad quem ſcribit Cicero, magno errore habitum ab interprete exiſtimo, quum de rebus eius conſulis ad Baleares geſtis meminerit is, qui ex Liuio Epitomẽ fecit, uel lib. 60. at huius Lentuliq; conſulatus, 104. non hercle magis quàm C. Antonius, ad quem ſunt inſequentes literæ, is, qui in Cæſarianis partibus ad Illyrios profligatus ſit. quia frater ille M. Antonij triumuiri fuit, de quo non ſemel in Philippicis Cicero: at hic patruus, Ciceronis in conſulatu collega.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Tu, tuas inimicitias ut Reip. donares, te uiciſti: alienas, ut contra Remp. confirmes, adduceris? *Cætera belle adnotata ſunt priore labore noſtro. unum illud emendamus, non tam peccatum noſtrum, quàm aliorum multorum, autoritate quorum niſi, cura eorum impreſſos codices ſequuti ſumus. Itaq; & hæc epiſtola, ni fallor, &*

locus

locus ille ex oratione in Piſonem, nõ ad Metellum eum, ad quem ſunt ſupraſcriptæ epiſtolæ, ſed ad fratrem eius inimicum quondam in ſuo tribunatu Ciceroni conſuli, uel egredienti potius conſulatum, pertinẽt. Et ſi uereor, ne in nomine alterutrius ſit erratum. neq; enim utrunq; puto Quintum appellatum, ſed hunc uere Quintum: fratrem uero eius, Affranij in conſulatu collegam, Marcum, aut Lucium. ut duos tamen intelligat, Clodium, propter fratris cum eo affinitatem, de qua ita ad Atticum Cicero: Sed ſoror (inquit ſub Clodij perſona) quæ tantũ habeat cõſularis loci, unum mihi ſolum pedem dat. Noli, inquã, de uno pede ſororis queri, licet etiam alterum tollas. Nõ conſulare, inquies, dictum. fateor. ſed ego odi illam male conſularem. Ea eſt enim ſeditioſa, ea cum uiro bellum gerit: neq; ſolum cum Metello, ſed etiam cum Fabio, quòd eos mihi eſſe amicos moleſtè fert. Alioqui cum Lentulo fuiſſe conſulem illum inimicum ſuum, indicat ad Atticum, quum ait: Spem oſtendis ſecundum comitia. quæ iſta eſt, eodem trib. ple. & inimico Cos. deſignato? & infrà: Lentulus ſuo in nos officio, quod & re & promiſſis declarat, etiam literis ſpem nobis nõnullam affert Pompeij uoluntatis. ſæpe enim tu ad me ſcripſiſti, eum totum eſſe in illius poteſtate. De Metello ſcripſit ad me frater, quantum ſperaret, perfectum eſſe per te. Et alia epiſt. Eáq;, quæ ad ſpem putas pertinere, de Lentuli ſtudio, de Metel. uoluntate, de tota Pompeij ratione perſcribis. Et proxima: Et fuit omnino difficile, non obſequi uel amiciſſimo homini Lentulo, uel Metello, qui ſimultatem humaniſſimè deponeret.

PHIL. MELANC.

Narratio eſt, de uarietate uoluntatis Metelli erga Ciceronem,

ceronem,cum eſſet ab exilio reuocandus. Addita eſt au*tem petitio, ut reuocationem adiuuet.Ille Metellus habuit Clodiam,ſororem Clodij, quam poſtea amauit Cælius.Non obiurgat eum, ſed tamen indicat quid ſentiat.*

Literæ Q. fratris. N*arratio, quæ continet cauſam ad eum ſcribendi.* Peto. Petitio. Quod ſi mihi. R*atio petitionis,à gratitudine.*

VET. COD.

Tu contrarium tuas inimicitias ut Reipub.donares te uiciſti. Quod ſi mihi tua clemẽtia opem tuleris,omnibus in rebus me fore in tua poteſtate optimè confirmo. Si mihi neq; magiſtratũ,neq; ſenatum, neq; etiam populum auxiliari propter eam uim,quæ me cum Repub.uicit,licuerit.

IN EPIST.

V.

Etſi ſtatueram,&c.

GYB. LONG.

Commendatoria eſt epiſtola. Verum cum Ciceroni data eſſet occaſio experiundi animum Antonij,ingratitudinem illius & animum beneficiorum immemorem egregie perſtringit.

SEB. CORR.

C. Antonio. *in conſulatu collegæ,nunc in Macedonia Procos.* T.Pomponius. Atticus. In te profecta ſunt. C*onceßio Macedoniæ,prouinciæ ſorte meæ:cõmunicatio Galliæ,iam pactione quoq; meæ:& defenſio contra ſuſpicionẽ,quæ fuit,te cum Catilina coniuraſſe.* Delata ſunt. V*alerio interprete nũtiãte,Thylioq; ſcribente,ſe audiſſe, te in pecunijs cogendis dictitare,partem mihi quæri,& à me cuſtodem communis quæſtus Hilarum libertum eſſe miſſum.* Singulari animo. *in ijs, quæ paulò ante diximus.* Hoc ip*ſum in oratione*

pro

pro P.Seſtio indulgentiam uocat. Reliqua.*quæ imminent,ut accuſatio cõiurationis:& quòd Pompeiani prodromi nuntiãt aperte,Pompeiũ acturũ,tibi ſuccedi oportere:eodemq́; tẽpore aget prætor ad populum,quòd contra Dardanos auarè,& ob id infeliciter rem geſſeris.*

BERN. RVT.

Quum T.Pompeius homo.*Pomponius legẽdum, & alij codices & ſubiecta indicant.* Sed reliqua(mihi crede)multo maius meum ſtudium maioremq́; grauitatem & laborem deſiderant. *Sequentis epiſtolæ uerba conſentiunt.Antonium, & ſi eius in me officia omnes deſiderant,tamen in ſenatu grauiſsimè ac diligentiſsimè defendi,ſenatumq́; uehementer oratione mea atq; autoritate commoui.Idq́; forte ſignificat, quod eſt apud eum, qui ex Liuio Epitomen fecit.C.Antonius, inquit, proconſul in Thracia,parum proſpere rem geſsit. ut de puniendo forte eo,uel reuocando ex prouincia,actum ſit in ſenatu.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Sed reliqua,mihi crede,multo maius meũ ſtudium,maioremq́; grauitatem & laborem deſiderant.*De Antonij periculo uerba ſunt Ciceronis ad Atticum libro primo: Nam mihi Põpeiani prodromi nũtiãt, aperte Pompeium acturum,Antonio ſuccedi oportere:eodem'que tempore aget Prætor ad populum.Res eiuſmodi eſt,ut ego nec per bonorum,nec per popularẽ exiſtimationem honeſte poſsim hominẽ defendere,nec mihi libeat,quod uel maximũ eſt.etenim accidit hoc,quod totũ cuiuſmodi ſit,mãdo tibi,ut perſpicias.Libertũ ego habeo ſanè nequam hominẽ.hilarẽ dico ratiocinatorẽ,& clientem tuum.De eo mihi Valerius interpres nuntiat, Thyliuſq́;*

Ad Attic. li: 1 epi: [illegible] incipit et mea sponte fac[illegible] bam —

liusq́; ſe audiſſe ſcribit hæc, eſſe hominem cum Antonio. Antonium porrò in cogendis pecunijs dictitare, partem mihi quæri, & à me custodem communis quæſtus libertũ eſſe miſſum. Non ſum mediocriter commotus, neq; tamen credidi. ſed certe aliquid ſermonis fuit. Totũ inueſtiga, cognoſce, perſpice, & nebulonem illum, ſi quo pacto po tes, ex iſtis locis amoue. Et libro 2. Sed heus tu, ecquid ui des Cal. uenire? Antonium nõ uenire? Iudices cogi: nam ita ad me mittunt. Nigidium minari, in concione ſe iudicem, qui non affuerit, compellaturum. uelim tamẽ, ſi quid eſt de Antonij aduentu, quod audieris, ſcribas ad me. Sed & lib. 3. pluribus locis inimicum ſibi C. Antonium eſſe oſtendit, ut cuius metu exul in Græciam, illo obtinente prouinciam, non auderet accedere.

PHIL. MEL.

Expoſtulatoria eſt. Exordium ſumptum eſt ab occaſione ſcribendi. reliqua pars eſt narratio, in qua commemoratis ſuis quibuſdã beneficijs, accuſat Antonij ingratitudinẽ. In cõcluſione hortatur eum, ut malit gratus & amicus eſſe. Etſi ſtatueram. *Exordium à cauſa, quare ſcribat.* Ego ſi abs te. *Propoſitio, continens expoſtulationem: Non retuliſti bonã gratiam.* Meus in te animus. *Repetitiones.* Sed reliqua. *Comminatio.*

VET. COD.

Sed ne ijs, qui me rogarent aliquid de tua, & de noſtra coniunctione imminutum oſtenderem, tamen cum T. Pomp. homo omnium meorum officiorum & ſtudiorum maxime conſcius. Ego ſi à te ſumma officia deſiderẽ, mirum nemini uideri debeat. *Alicuius alterius epiſtolæ exordium eſt,*

arguitq́;

arguit'que Antonium alicuius ingratitudinis nomine. Omnia enim à me in te perfecta ſunt, quæ tuum ad commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent, quòd ijs rebus nullam mihi abs te relictam eſſe gratiam, tu es optimus teſtis. Sed ea, quæ ad me perlata ſunt, malo te ex Pompeio, cui non minus moleſta fuerunt, quàm ex meis literis cognoſcere. Tu uero quàm gratus erga me fueris, ipſe exiſtimare potes: quãtum autem mihi debeas, cæteri exiſtiment. Sin autem ingrata eſſe ſentiam.

IN EPISTOLAM VI.

Cum ad me D.

VICTORIVS.

EMi eam ipſam domum millibus nummûm XXXV. *Nos antiquam ſcripturam repoſuimus, ſed ſuſpicamur hunc locum non uacare mendo: nec enim eſt hoc pretium domus illius quæ inuidiã Ciceroni faciebat. In codice qui eſt in diui Marci bibliotheca, aliquantum ſpatij inane relictũ eſt, ubi uulgares codices* MILLIBVS NVMMVM *habẽt. ille Mediceus contractius ſpatium habet, & anguſtius. Sed etiam dubitari poteſt, quia* DOMVM *eſt extrema dictio lineæ, etſi non tam producta ſit linea illa, ut æqualis ſit alijs, an fortaſſe relictũ ſit à librario, nõ quia deſit, ſed quia numerum illum integrũ locus ille nõ caperet: quem cũ ipſe interrumpere & frangere nollet, citius ad initium alterius lineæ properarit. Cupio hũc locũ diligentius animaduerti à peritioribus: nos ut in antiquo præcipue illo ſcriptum inuenimus, ſic & ipſi locũ deſcripſimus, & quæcũq; ſuſpiciones ortæ*

ſunt ſignificamus: exiſtimamus enim aliquam notam deeſſe, & eã aut antè, aut ſuprà collocatã numerum hunc augendi uim habuiſſe: nam etiam uulgata lectio non idoneum pretiũ illius domus ſignificat. Budæus *etiam, cuius iudiciũ in his rebus magni apud oẽs eſſe debet (is enim hæc acutè, & perdiligẽter tractauit) numerũ hunc inquinatũ eſſe cenſet, legiq; debere arbitratur* Tricies quinq; ſeſtertiûm. *Eius opinionẽ confirmant noſtri uetuſtiores codices, qui duabus illis dictionibus uacant, in quibus maximè uitiũ eſſe putat, ut aliqua fortaſſe (ut diximus) nota deſideretur, quæ his numeris appoſita pecuniam eã redderet: aut per hos numeros (quod uix ueriſimile eſt) ſumma illa ingens pecuniæ ſignificetur. Ipſe quid ſentiat de hoc loco, lib.* III. *De aſſe & part. expoſuit.*

Homini ſemiſsis magna copia eſt. *Et hic locus diligenter etiam conſiderãdus eſt. alij legunt* OMNINO SEMISSIVM. *Vetuſti codices,* OMNI SEMISSIBVS. *Nos lectionem eam ſecuti ſumus quæ parum à priſcis exemplaribus diſcederet, & ſententiam eandem retineret. in* SEMISSIBVS *enim clari ſunt & certi uetuſti codices: Vox illa* OMNINO *quam reſtituimus, nõ integra in illis legitur, ut nonnihil ſcrupuli etiam reſtet. Mentionẽ facit huius loci* Hermolaus *in* II. *editione Plinianarũ caſtigationũ lib.* XIIII. *cap.* IIII. *qui eandẽ ferè, quam nos, emendationem probat. Quæ ſit in ueteribus exemplaribus ſcriptura, uoluimus nos notũ facere, cum uideamus adhuc hunc locum titubare.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Actiones expoſtulant. *Ita legendum eſt, quemadmodum etiam uetuſti codices habent: non ut* Manutij *in priore, & in poſteriore ſua editione ſcripſerunt,* Actione

expoſt

expoſtulant.In Verrem 115. Actionem eius rei poſtulant.

GYB. LONG.

Officium ſuum in procurando ſucceſſore exponit:& ut Craſsi ædes emerit,nuntiat,ubi iocum interſerit, quo ad coniurationem Catilinæ alludit.

SEB. CORR.

P.Seſtio L.F. *Vel hic,P.F.uel in epiſtola 18. huius libri L.F.legendum uidetur, quum idem ſit Seſtius.* Procos. *Memini me alibi legere, Quæſt. & ſanè P.Seſtius C.Antonij in Italia conſulis, & in Macedonia proconſulis Quæſtor fuit. ſed in Macedonia, reuocato Antonio,fortaſſe relictus,hic à Cicerone Procos.dicitur.* Libertus tuus. *Al.librarius tuus.* Cornelia tua. *C.Scipionis filia.* Q.Fuſium Trib.pleb. *M.Piſone, & M.Meſſala Coſs.* Facile obtinebatur. *ne tibi hoc tempore ſuccederetur.* Millibus numûm XXXV. *Diebus* XXXV. *in peruetere libro legibus.* Omnino ſemiſsibus. *Varie legitur: Omni ſemiſsibus, Homini ſemiſsis, Omnino ſemiſsium, Omnino è meſsibus,Homini ſemiſsi. & denique in uetuſtiſsimo libro, Ennij ſemuſsibus: ut forte interpretandum ſit, ſemiuiris, quos Ennius & ueteres ſemiſſes appellarint,ſicut & Vatinius in Epiſtola 49.huius libri.* Ego autem. *quaſi dicat, non ſemiſsis homo.* Bonum nomen. *cui homines pecunias credere poſsint: ſed id duntaxat, quum illi interim pecunias habeant.* Antonium. *collegam meum, Cos.& Procos. tuum reum coniurationis.* Defendi. *illo ipſo die,quo Clodius eſt adoptatus.*

BERN. RVT.

Nec putãt ei numos deeſſe poſſe,q ex obſidione

fœneratores exemerit. homini ſemiſsibus magna copia eſt. *Hermolaus Barbarus in Plinianarum caſtigationum editione poſteriore,lib.14.cap.4.*legit Omnino, *uel omni.quaſi diceret,non deeſſe, qui ſibi cæteriſq; omnibus uel ſub uſuris ſemiſſibus credant.*Ego, *qui locum antea aſteriſco notaſſem,iſta* Hermolai *annotatione ualde non ſum commotus,neq; mihi dum in loci ſenſu ſatisfacio. Sanè & Adeptus uerbum idem* Hermolaus *expungit in ſubiecto colo,aliumq́; inde quàm interpretis ſenſum inuehit:quem & nos dubio procul amplectimur, etiamſi id uerbũ retineatur:& per iocum intelligi tradit.* Lectioni *quidẽ eius manu ſcripti quoq; codicis fides aſtipulatur.Cæterũ non ad* Lentulum,*ut idem retur,eſt epiſtola hæc:ſed,niſi fallor,ad* Seſtium,*quẽ defendit in iudicio.id cõfirmat* Corneliæ *nomẽ.*Illum *enim ſecundis nuptijs* Cornelij *Scipionis filiam in matrimonium duxiſſe, teſtatur in oratione pro eo.Si enim ſcriberetur ad* Lentulum,*in primũ operis librũ cũ cæteris collata eſſet.*In quo *etiã interpres minus iã turpiter,quando cũ tanto uiro, errauit.* Nec *tamẽ ut eſt ab* Aldo *factũ,*P.Seſtio L. F.pro *cõſuli,ſed quæſtori inſcribi oportuit,puto.cũ enim in eadem oratione & queſtorẽ* Antonij *collegæ ſui teſtatur fuiſſe in* Italia,*& in* Macedonia *quoq;, quò ad eũ nunc ſcriptum arbitror.nã & alioqui de* Antonio *in fine meminit literarum:ut iam ſit recte collocata apud proximã hæc epiſtola.* Sed facile obtinebatur. *ne tibi ſuccederetur hoc tempore:contrà quàm interpres.*

PHIL. MEL.

Habet duas breues narratiunculas : alteram de ſucceſſione, alteram de emptione.& obiter ſunt ioci quidam. Et *hic* Seſtius *eſt,pro quo poſtea habuit orationem : qui*

etiam

etiam ex prouincia rediēs damnatus eſt,ſicut Antonius.

Quum ad me. *Narratio.* Ego tua gratulat. *Alia narratio.* Qui ex obſidione,*id eſt,qui effeci, ne Catilina faceret impetum in facultates diuitum.*

VET. COD.

Cum ad me Decius librarius. *Nonnulli liberius. Alij liberarius legunt.* Vt Q. Fuſium Tribunum plebis,cæteroſq́; ad quos tu ſcripſeras,cogerem mihi potius quàm tuis literis credere. Omnis res tota in mēſem Ian.reiecta erat. Itaq; nūc me ſcito tantū habere æris alieni, ut cupiam coniurare,ſi quiſquam recipiat. Nec putant ei nummos deeſſe poſſe,qui etiam obſidione fœneratores exemerit,omni ſemiſsibus magna copia eſt. *Quidam ſic,* Cum ſemiſsibus magna omni copia eſt.

IN EPISTOLAM VII.

Si tu exercituſq́;,&c.

GYB. LONG.

Ne alienaret à ſe Pompeij uoluntatem,clam illum perſtringit, & propemodum accuſat de ingratitudine,quod fortia illius conſilia & facta in coniuratione Catilinæ fracta non agnouiſſet.

SEB. CORR.

PVblicè miſiſti. *ex Aſia,de Mithridatico bello cōfecto.* Tuos ueteres hoſtes. nouos amicos. *Cæſarem intelligere poſſumus,& ſi difficilis eſt coniectura.* Res eas geſsi. *in conſulatu.* Africanus. *Minor,Scipio Aemylianus dictus.* Lælius.*cognomento Sapiens, qui de amicitia apud Ciceronem diſputat.*

BERN. RVT.

Tuos ueteres hoſteis, nouos amicos, uehemẽter literis perculſos. Ne Lucullum Craſſumq́; intelligam, mouet, & quòd Lucullum non ita multo antè inimicum ſibi comparauit: ſed illa ipſa cauſa, quod ei ſucceßiſſet in prouincia, quaſiq́; gloriam laborum præripuiſſet, ut ſcribit in utriuſq; uita Plutarchus. Craſſum uerò non antè ſibi conciliauit, quàm Romam reuerſus à bello Mithridatico, idq́; Cæſaris opera. idem, Appianusq́; autores. Vt potius ueteres amici noui hoſtes appellandi fuerint. nam & alioqui Craſſus quoq;, ut Pompeius, Syllanus deniq; in primo conſulatu collega, ſimultates ueteres depoſuerãt, quæ tamẽ poſtea reuixerint, uſq; ad eã Cæſaris recõciliationem: teſte in uitis eorum Plutarcho. Nec eſt tamẽ alter, quem innui ſuſpicer, niſi Cæſarem fortè. nam & alioqui cũ Craſſo ſimultate potius atq; æmulatione, quàm odio inimicitijsq́; certauit: ut ait Plutarchus.

PHIL. MEL.

Verecunda expoſtulatio eſt. Orditur autem à gratulatione: poſtea uerecundè reprehendit ipſius literas, quòd non comprobet res geſtas contra Catilinam. Eſtq́; Rhetorica in primis diſtributio, quod inquit, Pompeium ſi non propter priuatam amicitiam, tamen propterea quod eadem in repub. ſentit, ſecum cõiunctum fore. Cicero prætor ualde ornauit Pompeium, & in cõſulatu quoq;, quia imperium belli Mithridatici eripuit Lucullo, & tradidit Pompeio. Si tu exercitusq́;. Narratio, habet gratulationem de literis ipſius publicè ſcriptis. Deinde reprehenſionem priuatarum literarum.

VET. COD.

Si tu, exercitusq́; ualetis, bene quidem eſt, Nonnulli

nulli ſic incipiunt, Si tibi eſt, quomodo tibi exercituiq; uis, bene eſt. Sed hoc ſcito tuos ueteres hoſtes, nouos amicos uehemẽter literis perculſos, atq; magna ex parte ſpe perturbatos iacere. illud enim non dubito, quin ſi te mea ſumma erga te ſtudia parum mihi adiunxerint.

IN EPIST.

VIII.

Quantum meum ſtud. &c.

GYB. LONG.

Prædicat animum ſuum erga Craſſum, & quàm officioſus eſſe cupiat, ſcribit.

SEBAST. CORRAD.

VEl tuendæ. *contra Atteium Trib. pleb. & reliquos aduerſarios. Epiſt. 8. lib. 1.* Cum Coſs. *L. Domitio Aenobarbo, & Appio Claudio Pulchro.* Noſtræ neceſsitudini. *quæ ante coniurationem Catilinæ fuerat.* Interruptum. *maxime tempore coniurationis.* Hominum. *Catonis & aliorum.* Vxor tua. *Tertulla.* Tui Craſsi. *Marcus, & Publius iunior, qui à Cæſare è Gallia cum mille equitibus remiſſus, nondum patrem fuerat ſecutus.* Forum attigerim. *eloquentiam auſpicaturus die, ut uocant, tyrocinij.* Quam ſuſpicione. *Nam à P. Clodio infeſtiſsimus eſſe meis fortunis prædicabaris.* Violata. *Al. uiolenta.* A' pueritia ſua ſemper. *tanquam magiſtrum.*

BERN. RVT.

Neq; tuam ſummã beneuolentiam ac liberalitatem defuiſſe. *Erat Craſſus in amicos liberalis adeò, ut omnibus ſemper eius domus pateret: pecunias*

inſuper ſine ullo fœnore mutuo traderet: & ,quũ ſe militari gloria inferiorem animaduerteret Põpeio, ciuilibus ſtudijs quàm maximam poſſet autoritatem & potentiã comparare nitebatur. Itaq; potentibus omnibus præſto aderat officijs, patrocinijs, pecuniarum etiam mutuis dationibus. Exiſtimo autem in ſupplicationibus ei decernendis laboraſſe Ciceronẽ. Idem certe Plutarchus eſt autor, initio multas Meſopotamiæ ciuitates ſe ei ſponte dedentes, à Craſſo in fidem ditionemq́; receptas, Xenodotiam etiã ui captam. quãobrem quum ſe imperatorẽ appellatum iri putaſſet à militibus, ſpe ſua fruſtratus ſit.

Hoc magis ſum Publio deditus, quòd me, quanquam à pueritia ſemper, tamen hoc tempore maxime, ſicut alterum parentem & obſeruat & diligit. *Nõ alienũ puto, Plutarchi uerba apponere, quibus & origo inimicitiarũ cum Craſſo, & conſuetudo cũ filio cõtinentur. Cõiurationis (inquit in Craſſo) eius, quæ Catilina autore cœpta, omnẽ penè funditus euertit Rem pub. conſciũ atq; participẽ fuiſſe Craſſum, nõ parua ſuſpicio fuit. nã ex cõiuratis quidã, magna uoce Craſſum cõpellans, auditus eſt. attamẽ eius uerbis nemo fidẽ adhibuit. Et M. Cicero cõiurationis uindex apertè ſatis in oratione quadã in Craſſum & Cæſarẽ, cõiurationis illius non minima ex parte cauſam refert. eam tamen orationẽ nunquã niſi poſt utriuſq; mortẽ edere auſus eſt. In illa uero, quam de ſuo cõſulatu habuit, Craſſum ad ſe noctu ueniſſe refert, epiſtolã à Catilina miſſam tenentẽ, qua illũ quaſi conſciũ ad firmandã coniurationẽ hortatur. atque hac cauſa ſemper in poſterũ Ciceronis inimicus Craſſus eſt habitus. Quod uero palàm illum non inſectaretur, filius impedimento fuit: qui quum ſtudiorum ac diſciplinæ am*

næ amantiſsimus eſſet, uehementer Ciceronem diligebat, eiuſque congreſſu ac familiaritate plurimum utebatur, adeò ut quum exilio damnatus eſſet Cicero, P. Craſsi filius unà cum eo ueſtem mutauerit, atq; alios adoleſcentes complures idem facere compulerit. tandem uero patrem etiam Ciceroni conciliauit.

PHIL. MEL.

M. Licinio P. F. Craſſo. *Iſte eſt Craſſus diues, qui fuit coætaneus Ciceronis, & uerſatus eſt in foro cum Cicerone, ac in multis negotijs adiuuit Ciceronem. Perijt in bello aduerſus Parthos, unà cum filio. Defert hic ei ſua officia, & excuſat ſuperiorum temporum ſimultates, & opponit præſens ſtudium. pòſt commemorat, quanti ſemper eum fecerit. ita uenit ad id quod eſt principale, ut deferat ac polliceatur officia ſua. Addit epiphonema aptiſsimum, de fide literarum.* Quantum meum ſtudium. *Sine exordio, propoſitio: diligenter defendi te.* Neq; me hercule. *Amplificatio, ex præcedentibus offenſionibus. eſtq; antitheſis: antè inciderunt offenſiones, nunc ſimus amici.* De me ſic. *Amplificatio, quòd hæc amicitia uetus ſit.* Quamobrem tu. *Cõcluſio, quod uelit præſtare fidem debitam in amicitia.*

VET. COD.

Tanta contẽtione decertaui, quanta nulla anteà cauſa. *Alij ſic:* Quanta nunquam antea ulla in cauſa. Itaq; & prẹſtantiſsima omnium fœminarum uxor tua, & eximia pietate, uirtute, gratia tui Craſsi in eius conſilijs, monitis, ſtudijs, actionibúſque nituntur. Quo quidem ex tempore memoria teneo, neq; meam tibi obſeruantiam, neque mihi tuam ſummam beneuolentiam ac liberalitatem

defuiſſe. Si quæ interciderint, non tam re quàm ſuſpicione uiolentia, ea cum fuerint & falſa, & inania. In quo ſi multi tecum contenderent, tamen eam tum reliquis omnibus, tum Craſsis tuis iudicijs omnes facile ſuperabo. Quæ tibi promitto, ac recipio ſanctiſsime eſſe obſeruaturum, diligentiſsimeq́; eſſe facturum.

IN EPIST. IX.

Si uales, &c.

PAVL. MANVTIVS.

CVm Vardæis. *Antea, Vardacis, legebatur. nos in libris manuſcriptis, lectionem, quam impreßimus, inuenimus. neq; de ea dubitandum quicquam cẽſuimus, cum à* Plinio *Vardæos inter* Dalmatiæ *populos, in qua Vatinius bellum gerebat, numeratos uideremus.*

GYB. LONG.

Petit Vatinius, ut dignitatem illius contra maleuolorum inuidiam Cicero defendat.

SEB. CORR.

P. Vatinius. *à Cæſare in* Illyricũ *cum tribus legionibus miſſus, ut tributa imponeret, & obſides acciperet.* Ad te uenit. Al. *aduenit.* Pro ſe cauſam. *de ſupplicationibus obtinendis.* In honore. *Imperatorem appellatum.* In periculo. *reum factum anno decimo ferè ante* Ep *iſto.8.lib.1.* Potentiſsimorum hominum. *Catonis, Fauonij, & aliorum.* Tuus ſeruus. *Dionyſius. epiſt.77.lib.13.*

PHIL. MELANC.

Si uales. *Initio proponit, deinde rationem ſubijcit ex prioribus officijs* Ciceronis. *Vatinius fuit bellator, &*
ille

ille eſt de quo Prouerbium factum eſt, Vatinianũ odium.

Pub. Vatinius. *Narratio.* Quare ſi me. *Petitio, ſeu propoſitio.* VET. COD.

Si tuam conſuetudinem in patrocinijs tuendis. *ſic incipiunt nonnulli, abſque* Si uales. Scis meam fortunam. Neſcio quomodo facile obtrectatores inuenere. Tu nos fac ames. Vale. L. D. V. L. D. Quintileis, ex caſtris Narona.

IN EPISTO-
LAM X.

Si uales, bene, &c.

VICTORIVS.

QVi tot ingenuas matresfamilias. *Vetus omnino codex elegãtiorem & ſynceriorem lectionem habet, quam nos accepimus. Nõ enim ingenuas matresfamilias appellat. Matres enim familias & probatas mulieres, & nobiles intelligimus, ſed* INGENVOS, MATRES FAMILIAS, *ſeparatim de diuerſis generibus: ut Ora. VI. in Verrẽ: Mitto adbibitã uim ingenuis, matresfamilias uiolatas. Pueros enim ingenuos & honeſto loco natos nefas erat & illis ſtuprare. nã in mãcipijs, & libertinis quaſi impunè libidinẽ ſuam exercebãt. Quòd autem addit ciues Romanos, tribusq; uerbis tria hæc nefaria ſcelera exaggerat, oratoriè eſt & grauiſſimè dictũ. cuius tã elegãtis locutionis nullũ in uulgatis codicibus ueſtigium inerat.* Simul uero ſemiſsis homo. *Longe alia eſt in antiqs codicibus lectio, quã libẽter arripuimus.* SIMIVS NON SEMISSIS: *Simiolũ etiã Cicero quẽ irridet appellat, & qui ſuis inimicitijs propter humilitatem eius & ſordes indignus eſſet. Græci quoq; quos cõtemnũt ita uocant, ut Ariſtophanes in Ranis* οὐ δ᾽ ὁ πίθηκος οὗτος γ᾽ ὁ

νῦν

νῦν ἐνοχλῶν κλεπτέτης ὁ μικρὸς: *ut duobus hic modis Catiliũ ignominioſe appellet, & uocando ipſum ſimium, & ne uiliſsimo quidem pretio illum dignum eſſe dicendo.*

GYB. LONG.

Reſpondet Ciceronis petitioni de Catilio pirata Vatinius, quem propter immenſa ſcelera dimittere ſe non poſſe dicit, deinde ſupplicationes pro rebus geſtis, ut à Cæſare referantur hortatore Cicerone poſtulat.

SEB. CORR.

Ingenuas matresfamiliâs. *Al. Ingenuos, matresfamiliâs.* Semiſsis. *ſemiuir. ſed hic locus ſic etiam legitur: Simius, non ſemiſsis homo.* Appíj os. *audaciã, impudentiam.* In cuius. *iampridem apud Euboicũ ſinum mortui.* Locum. *in auguratu: niſi me coniectura fallit. Nam prouinciam qui ſignificare poſsit, non uideo.*

BERN. RVT.

Simul uero ſemiſsis homo cõtra me arma tulit. *Lectionem obiter eam idem Hermolaus recepit: Simius, non ſemiſsis homo. Et ſemiſſem hominem dimidiatum, aut certe minorem ſpitameo accipit, ut & interpres, ut ſit Simul, ubi primum quamuis & libro 7. Hic Simiolus, inquit, animi cauſa me, in quem inueheretur, delegerat. & Cælius: Quàm illius Simiæ uultum ſubire.* Si me hercule Appium haberem, in cuius locum ſuffectus ſum, tamen hoc ſuſtinere non poſſem. *Non ſequor interpretationem Clerici. tu uide, ne id potius dicat: Si in uinculis haberem Appium præceſſorem meum, à tot hominibus tantorum flagitiorum accuſatum, uix poſſem ſuſtinere prouincialium querelas: nedum poſsim perditum iſtum atq; infamem hominem dimittere. Nam ex iure ciuili dicimus, apud ſucceſſorem accuſari præceſſorem licuiſſe: atque eo nomine dies L. noua lege in adminiſtrata* prouin

prouincia manere cunctos præſules, cæterosq́ue quocunque nomine magiſtratus. Ego poſt ſupplicationes mihi decretas in Dalmatiam profectus ſum. *Scio quantum angatur interpres, neque tamen proficit hilum.* Ego *non dubito, exigua ſyllaba locum reſarciri, ac planè reſtitui. Profecturus, itaque lego.* Niſi *quis malit ſententiam illam bis decretarum ſupplicationum ſequi. id enim & priores literæ adiuuant, quinque antè menſibus de ſupplicationibus, ut uideo, ſcriptæ. Aſtipulatur ſententiæ noſtræ, quod eſt in eiſdem illis proximis literis:* Et *inde tamen aliquando eruam. quaſi de redeundo in* Dal*matiam, iam tum cogitaret: ut & forte mendoſa ei epiſtolæ ſit aſcripta dies. interpres uero ne Cæſarem quidem intelligit hoc tempore conſulem fuiſſe, neque hunc* Vati*nium alium ab illo odioſiſsimo teſte.* P. *cuiuſdam* V*atinij meminit* Plut*archus, qui contra* S*partacum infeliciſsimè pugnarit. & ſi pro eo* P*ublium* V*orenum legimus in* Epitome L*iuij.* Quid *illis reſpondere poſſum, qui ſua bona direpta, naueis expugnatas, fratres, liberos, parentes occiſos, actiones expoſtulant. melius* A*ctione, uel* A*ctionibus: quaſi palàm, & in iudicio.* Al*ij codices,* Au*tores:* M*anutiani,* A*ctores, non omnino otioſe habent: ut tamen negotiorum potius geſtores ſignificet, quàm cauſarum motores, ut uoluit* C*lericus.*

EX POSTER. VICTOR.

Simul uero ſemiſsis homo cōtra me arma tulit. *Horatius quoq; in ſermonib.* N*eque Simius iſte, propter deformitatem & paruitatem corporis; ut* P*orphyrio & Acron. ut ferè, Simius non, retineam.*

PHIL. MELANC.

Si uales, &c. *Variæ narrationes ſunt, & expoſtulatio*

*lationes.*Et *apparet iſtam epiſtolam ſcriptam in conſulatu Cæſaris.* Ego poſt ſupplicationes. *Hoc loco alijs initium eſt alterius epiſtolæ Vatinij ad Ciceronem: nobis coniungere libuit.*

VET. COD.

De Dionyſio tuo adhuc nihil extrico. *Hoc principiũ habent nõnulli codices, in quibus relinquitur, quod cæteri habent,* Si uales bene eſt, ego quidem ualeo. *ſed lectorum ſit iudicium.* Simius nõ ſemiſsis homo cõtra me arma tulit. omnia quidẽ me hercle cupio, quæ tu mihi imperas. Quid illis reſpondere poſſum, qui ſua bona direpta, naues expugnatas, fratres, liberos, parẽtes occiſos, actiones expoſtulant? Si me hercule Appium haberem, in cuius locum erectus ſum, tamen hunc ſuſtinere non poſſem. de meis quidem ſupplicationib. & rebus geſtis Dalmaticis adhuc non refert. hoc exiſtimans, neminem te tui amantiorem me habere. Vale & me ama, ut ſoles, utq; cupio. die v. Decembris, Narona.

IN EPIST.

XI.

Ego poſt ſupplication. &c.

GYB. LONG.

Narratio eorum quæ in Dalmatia geſſerit. Cæterum ab alijs cum epiſtola ſuperiore hæc connectitur.

SEB. CORR.

AD Cæſarem, *apud Cæſarem* Dictatorem: *quo paulo pòſt interfecto, Vatinius ab Illyrijs ſuperatus, Dyrrachium confugit, & poſtea uenienti M. Bruto portas aperuit, & exercitum tradidit.*

IN EPIST. XII.

Grata tibi, &c.

GYB.

GYB. LONG.

Commendationem Vatinij ſibi cordi futuram ſcribit: & ut Dionyſium fugitiuum inquirat, petit.

SEB. CORR.

TV mihi gratiam. *pro defenſione, & laudatione.* Habiti ſunt bellicoſi. *& ideo magis illuſtrabunt res tuas, qui illos uiceris.*

PHIL. MEL.

Comprobatio eſt gratitudinis: ſicut ſolemus exordia ſumere à probando uel improbando id, quod alius fecit. Poſtea defert officium ſuum. Grata tibi eſſe. *Exordium à commemoratione officiorum.* Quod mihi. *Narratio.*

VET. COD.

Neq; enim tu mihi modo tantum gratiam habuiſſe, uerum etiam cumulatiſsime retuliſti. Cum Sura noſtro ſtorrim tuis lectis literis locutus ſum, ut ei etiam meis uerbis diceret. Omnia quæ in tuis rebus agam, non lahorioſa mihi, ſed perhoneſta uidebunt.

IN EPIST.

XIII.

Coram me tec. &c.

VICTORIVS.

AQua te affici non magis potuiſſe demonſtras. *Quidam pro* AFFICI, ALLICI *legunt: quæ uarietates oriuntur ex ambigua, & corrupta antiqua lectione: in melioribus enim codicibus* AFFECTI *ſcriptũ eſt: quã uocẽ nos etiam diligẽter cõſiderauimus, cenſuimusq; tutius legi poſſe* FLECTI, *non omnino nimis longè à priſcorũ exẽplariorũ ueſtigijs, et fortaſſe ſentẽtia*

non inepta. Exiſtimamus enim,ut fermè colligitur ex uerbis Ciceronis,Lucceium de gratia in quodam procemio ſuarum hiſtoriarum ſcripſiſſe, ut ſe diceret libere,& uere hiſtoriam explicaturum: nec unquam potuiſſe tantum alicuius in ſe gratiam,ut à ueritate, & fide rerum geſtarum diſcederet.quamuis enim ſæpe gratia hortata eſſet ut amicorum rationem haberet in rebus exponendis,ad ſeq; uocaſſet,ſe ut dixerit non magis potuiſſe flecti,& de uia recta deduci, quàm Hercules à uoluptatis illecebris ſibi oſtenſis,& propoſitis flecti & arripi potuerit. Sicui nõſtra lectio minus placebit,ipſe meliorem excogitet: ideo antiquæ lectionis omnibus cõpiã fecimus,ut quiuis iudicet,an nos cõiectura fefellerit, & ſi queat ipſe meliorem inde eliciat. Themiſtoclis fuga. Vetera exemplaria THEMISTOCLI, ratione ueteris declinationis, qua dandi caſum in huiuſcemodi nominibus pro generandi ponebãt,ut Vlyßi pro Vlyßis,Achilli pro Achillis:ſic etiam in noſtro probatiore codice epiſt. ad Att.li. XIII. Non uides ipſum illum Ariſtoteli diſcipulum,pro Ariſtotelis.Item ad Atticum lib. IX.Et Luccei cõſilia,ac Theophani perſequamur.Et eodẽ libro etiã in uulgatis,Ariarathes Ariobarzani filius,pro Ariobarzanis.Hãc rẽ priſci,& recẽtiores grãmatici adnotarũt,plurimis ex Vergilio,& ex oratoribus etiam, et hiſtoricis exẽplis adductis.

EX POSTER. EIVSDEM.

M. Cicero S.D.L.Lucceio Q. F. Quod in Mediceo codice conſtanter ſeruatum animaduertimus, id ipſi quoque cuſtodiuimus. LVCCEIVS, ſcilicet eſſe illius nomen,non Lucceius.Quod quamuis parui momenti eſſe uideatur, non multi quoque laboris eſt retinere, poſtquàm antiquis monimentis fidem habere uolumus,

præter

præterquàm quòd ſemper hic per duo c c *ſcribitur, uidimus etiam* Romæ *in antiquo lapide hoc nomen ita ſcriptum eſſe,*

D. M.
LVCCEIAE
SECVNDINAE
TI. CLAV.
PRISCVS VITRICVS
VIX. AN. II. MEN. V.

Sed alium etiam Arretij eſſe ſcimus, in quo idem nomen eodem pacto ſcriptum ſit.

Vnus enim Xenophontis libellus, in eo rege laudando. *De Ageſilao ſermo eſt, & intelligit laudationē ipſius à Xenophonte cōfectam & appellatā Ageſilaum, quæ ad noſtra etiam tempora peruenit. Neq; tamen ea eſt, ut quidam crediderunt, quæ inter uitas Plutarchi legitur, & mores, resq; ab eo geſtas continet: liber enim ille à Plutarcho ſcriptus eſt, qui & ipſe Ageſilai uitam quemadmodum multorū clariſſimorū uirorum edidit: ſed unà cùm alijs Xenophontis commentarijs legitur. Veneti tamen Plutarchi codices, illam ut non uerā Plutarchi nota illi adpoſita habent, qui error ab eo ortus eſt, qui epiſtolam confecit, qua diuinum illud Plutarchi opus commendauit: in hac enim re falſus eſt. multa quæ in ea uita leguntur, manifeſtò arguunt, illam Chæronei eſſe, & longe aliam ab ea, quam monimentis literarum Xenophon prodidit.*

Verecundiores eſſe Præcones, ludorum gymnicorum. *Elegantiſſima ſententia, qua etiam uſus eſt doctiſſimus uir Plutarchus in cōmentario, quo docet, quomodo quis poſſit ſui ipſius laudes citra inuidiā prædicare;*

dicare:nec tamen à Cicerone minus eleganter aut copioſè expoſita eſt. Græci autoris uerba hæc ſunt, quæ cum Latinis conferre inutile non erit, ἀλλὰ καὶ τοὺς στεφανουμένους ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἕτεροι νικῶντας ἀναγορεύουσιν, τὴν ἀηδίαν τῆς περιαυτολογίας ἀφαιροῦντες.

PAVL. MANVTIVS.

Ignotis nota faciebant. *Ignotis pro ijs, qui non nouerant, actiue poſuit, ut etiam Liuius lib.* III. *notos gratia eorum, turbam indignitas rei uirgini conciliat.* & *Curtius* 64. *ignoti iumenta agebant. Plautus autem in Pſeudolo,* 194. *Noui: notis prædicas. notis, dixit, id eſt, ijs qui nouerant. itemq́; Cicero in oratione pro M. Cælio,* 38.

GYB. LONG.

Hanc epiſtolam Cicero ad Atticum, Bellam uocat, in qua à Luceio hiſtorico rerum a ſe geſtarum memoriam celebrari flagitat.

SEB. CORR.

L. Luceio. *De hac epiſtola ſic ad Atticum ſcribit: Epiſtolam, Luceio quam miſi, qua res meas ut ſcribat rogo, fac ut ab eo ſumas: ualde bella eſt, eumq́; ut approperet adhorteris, & quòd mihi ſe ita facturum reſcripſit, agas gratias.* Leges hiſtoriæ. *quæ ſunt, ne quid falſi dicere audeat: deinde ne quid ueri non audeat: ne qua ſuſpicio gratiæ ſit in ſcribendo, ne qua ſimultatis.* Affici. *Allici, nonnulli legunt: alij, Flecti.* Herculem Xenophontium. *dicente tamẽ Prodico, ut ſcribit Cicero lib.* 1. *de Officijs.* Reditum noſtrum. *ab exilio.* Ciuilium commutationum ſcientia. *quum ſcias, quare ciuiles commutationes fiant, ea ſcientia uti poteris, & ita ad rem accedere: quod poſtea fecit Salluſtius.* Epaminondas. *Lege Probũ in uita.* Reditu'q́. *quamuis non*

uis non redierit Themiſtocles,*ut ſcribit* Plutarch.*in uita: tamen qui legunt de fuga, ita retinentur, quaſi is rediturus ſit. Sunt tamen, qui hoc loco legant*, Exituq́;. Tributum eſſe dixit. *hoc modo: O' fortunate adoleſcens, qui tuæ uirtutis* Homerum *præconem inueneris.*

BERN. RVT.

Res noſtras monumentis commendari tuis. R*umores, quod habet interpres, non recipio.* In quo & illa poteris uti ciuilium commutationum ſcientia. *Siue ita legas, ſiue (ut alij habent codices) ciuilium coniurationum ſententia, quod & magis mihi quidem arridet, ita accipi oportet, ut legem quaſi quãdam dicat ſcribendarum cõiurationum: ut ſcilicet ſubijcit, non ut garrit interpres.* Vel in explicandis cauſis rerum noſtrarum. *Alij melius, nouarum.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Coram me tecum eadem hæc agere ſæpe conantem deterruit pudor quidam penè ſubruſticus. *De epiſtola hac, ad* Atticum: *E*piſtolam, Luceio *quam miſi, qua res meas ut ſcribat rogo, fac ut ab eo ſumas. ualde bella eſt. eum, ut approperet, adhorteris: &, quod mihi ſe ita facturum reſcripſit, agas gratias.*

PHIL. MEL.

*E*xordium habet breuem excuſationem impudentiæ, & quaſi quandam culpæ confeßionem. *D*einde ſequitur breuis narratio cum petitione, cui aſpergit quædam argumenta. *D*einde auget petitionem, adhibita circunſtantia. *P*etit enim, ut hanc hiſtoriam à reliquis ſeparet, item ut ſplendidius ornet. *D*e ornando iterum addit excuſationẽ impudentiæ, uidelicet confeßionem culpæ. *S*equitur argumentũ primũ ab ipſa natura, quod ſit futura

iucunda propter uarietatẽ.& inſcritur locus cõmunis, quod delectent in hiſtoria mirabiles caſus: idq́; confirmat recitatis exemplis de Epaminunda & Themiſtocle. Secundũ argumentũ, à præſtantia artificis. id auget exemplo Alexandri, qui tantum à præſtantiſſimis artificibus imagines ſuas fieri uoluit. Addit amplificationem ex collatione: Et tamen magis ſunt optandæ hiſtoriæ bene deſcriptæ, quàm imagines. id probat Ageſilai exemplo. Tertium argumentum, ab autoritate Lucei, non ſolũ artificis boni, ſed etiã teſtis autoritate præſtantis. Addit exemplum Hectoris Næuiani. Quartum argumentum, ab incommodis, ſi ipſe ſcribat. Concluſio repetit argumentum, quare hanc rem maturare uelit. Coram me. *Exordium à cauſa ſcribẽdi.* Ardeo cupid. *Narratio ac petitio.* Quod etſi mihi. *Amplificat à cauſa, cur ab ipſo celebrari uelit. Secundo, quomodo uelit ſcribi, ſcilicet ut peculiare opus fiat, & ſeiunctum à reliquis.* Italici belli. *id eſt, Socialis belli.* Ciuilis. *ſcilicet quod excitauit Brutus, & deinde Sylla.* Neq; tamen ignoro. *Occupatio, de illius excuſationibus.* Itaq; te. *Alia circunſtantia, quomodo uelit ſcribi, ſed cum amplificationibus & laudibus.* Multã etiam caſus. *Ratio, quia amplificationes uariorum caſuum delectant.* Ac non uereor. *Confirmatio petitionis ex lucri utilitate. Quaſi dicat: Tibi quoq; honorificum eſt. Ergo addit exempla: Honorificentius eſt celebrari à Luceio, quàm ornari ſtatuis.* Nec minor enim. *Amplificatio.* Placet enim Hector. *Aliud exemplum, quo oſtendit honorificum eſſe, ornari à Luceio.* Cogar fortaſſe. *Secundum argumentum, à ſuo incommodo uitando: Si tu non ſcripſeris, me oportebit ſcribere, quod eſt incom*

eſt incommodum. Hæc nos uitare. Concluſio.

VET. COD.

Quæ nunc exponam abſens audacius. Meq; ita uel agit, uel incendit, ut cuperem quàm celeriter, rumores noſtros monumentis illuſtrari tuis. Neq; enim me ſolum commemoratio poſteritatis ad ſpeciem quandā immortalitatis rapit, ſed etiam illa ipſa cupiditas, ut uel autoritate teſtimonij tui, uel iudicio beneuolētiæ, uel ſuauitate ingenij uiui perfruamur. Itaq; te planè etiam atq; etiam rogo, ut & ea ornes uehementius etiam, quàm fortaſſe ipſe ſentis. Me tibi uehementius commendabit, ne aſpernere amori, animoq; noſtro pluſculū etiam, quàm concedit ueritas, elargiare. In quo & illa poteris uti ciuilium concitationū ſententia, uel in explicandis cauſis rerum nouarum, uel in remedijs incommodorum. Quæ & ſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in relegendo tamen erunt iucundæ. Si quod eſt laudandum, prætereant, ſi quod eſt reprehendendum, taceant. Accidit etiam, ut minor ſit fides, minorq; autoritas. Multi enim reprehendant & dicant, uerecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum, qui cum cæteris coronas impoſuerint uictoribus, eorumq; nomina magna uoce pronuntiauerint. Vt & cæteri uiuentibus nobis ex literis tuis nos agnoſcant.

IN EPIST.

XIIII.

Quanquam ipſa, &c.

PAVL. MANVT.

ITaque hoc etiam. *Atque hoc etiam, legendum putat Hieronymus Ferrarius, ſenſu omnino meliore: tamen nihil immutandum duxi, cum libri omnes manu ſcripti cum impreßis conſentiant.*

GYB. LONG.

Quid fructus ex conſolatione Luceij acceperit, exponit.

SEB. CORR.

Fortiorem te eſſe. *me ipſo, qui nihil ſperem.* Ergo & domeſtica. *fratris, & eius filij iniurias, uxoris diuortium, & filiæ mortem.* Animum ad ea. *ſtudia literarum.*

PHIL. MEL.

Orditur à comprobatione officij, & eius ſententiæ, quæ præcipuè ualet in conſolando, uidelicet præſtandum eſſe, ne pendeamus à fortuna, ſed ſimus contenti uirtute, quicquid acciderit. Eſtq; ſumpta ad uerbũ ex Platone, in oratione funebri. Eſt autem elegans figura, quod ait hanc ſententiam ſibi penè excuſſam eſſe in tantis calamitatibus: ſed ſe rurſus eam magis amplecti, admonitum Lucei literis. Deinde ſequitur propoſitio, uelut concluſio exordij: Literæ tuæ ſunt mihi gratißimæ. Poſtea inſtituitur collatio conſolationum. Primum ait prodeſſe ſibi tum argumenta, tum exemplum Lucei. Deinde repræhendit argumentum de ſpe: ait ſe fortiorem eſſe, quia nihil ſpei habeat. Tertium argumentum conſolationis, ſumptum à conſcientia rerum geſtarum approbat: Ergo abducam *me à luctu, & transferam ad ſtudia.* Quanquam ipſa. *Exordium, quid in literis Lucei maxime probet, ſcilicet quod ipſe uideatur ſe contra fortunam munire ſapientia.* Itaq; hoc ſæpius. *Concluſio exordij.* Ad conſolandum autem. *Propoſitio: Valet tua conſo*

conſolatio. Sed addit correctionem de ſpe. Hæc conſolatio ſumpta à ſpe, inanis eſt. Quid eſt enim. *Ratio, quare nulla ſpes ſit.* Ergo & domeſtica. *Concluſio correctionis.* Das enim mihi. *Repetitio conſolationum, quas collegerat Lucceius, à conſcientia rerum geſtarum Ciceronis.* Itaq; ut mones. *Concluſio principalis, abducam animum à dolore.*

VET. COD.

Itaq; alterum mirum minus fortiorem te eſſe, cum aliquid ſperes: alterum omnino mirum, ſpe ulla tueri te. Quarum enim tu rerum cognitione nos leuare ægritudine uoluiſti.

IN EPIST.

XV.

Si uales, bene eſt, &c.

VICTORIVS.

QVia poſtea non fuiſti quàm à me diſceſſeras. *Sic omnes uulgati codices nulla mẽdi ſuſpicione. Ipſi antiquã lectionẽ ſecuti ſumus, quam & genuinã, & probã putamus, ut intelligat poſtquã Roma diſceſſerat, Cæſar ſcilicet, quanquã nomen Cæſaris non ponit. Nihil autẽ mirũ uideri debet: de magnis enim & principibus uiris ſic loquimur. Dicit igitur Lucceius Ciceronem Roma exiſſe, cũ Cæſar diſceſſit, nec poſtea rediÿſſe, dum Cæſar abeſſet. Poſſemus infinita exempla ex epiſtolis ad Atticũ citare, quæ nũc prætermittemus. Speramus tamen rem clarã ſine tot exemplorũ coacervatione fore. In epiſtolis ad Varronẽ, Eſt igitur aduẽtus in expectatiõe. Sic enim olim locũ illum ſolitum eſſe legi eo loco docebimus. Aliqui autem dum rem clariorẽ facere ſtudent, cõſuetum dicendi modum corrũpunt: cum enim hanc loquendi ra-*

tionem non alibi in ueteribus autoribus adnotaſſent, & noſtris etiam temporibus communẽ eſſe non cogitarent, locum Ciceronis deprauarunt. In eandemq́; culpam inciderunt eodem errore decepti, qui nuper has epiſtolas Venetijs ediderunt. cum enim antè in uulgatis omnibus libris rectè hic locus legeretur in epiſtolis ad Pætum, Cum eſſem otioſus in Tuſculano, propterea quòd diſcipulos obuiam miſeram, ut ij me quàm maxime conciliarent familiari ſuo (ſermo enim proculdubio eſt de Cæſare: nec tamen nominatur, ſicq́; legitur in cunctis & antiquis, & ante hunc impreßis codicibus) hi, hîc etiam CAESARI *repoſuerunt. Nos cunctis his locis antiquam, & meliorem lectionem conſeruauimus.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Quam diſceſſerat. *Antiqua hic olim à nobis, & elegans lectio reſtituta eſt, quam tamen quibuſdam non probauimus, ſpero tamen illam doctis alijs, & ingenioſis uiris probatum iri. Libro* VIII. *epiſtolarũ ad Att. Cicero eodem pacto locutus eſt. Quum enim Pompeij peccata colligeret, & omnis de eo ſermo eſſet, nomen ipſius nunquam poſuit. Aluerat Cæſarem, eundem repente timere cœperat, conditionem pacis nullam probarat, &c. Poſſemus & alia exempla adferre: ſed hoc, quod ualdè accommodatum eſt, contenti erimus, & alios etiam fore arbitramur. Poſtquam autem illius elegantißimæ epiſtolæ, & cum magno ardore animi ſcriptæ, mentionem fecimus, oſtendemus in Græcis uerbis, quæ in ipſa incluſa ſunt, nihil uitij contineri, nec illa Ariſtophanis eſſe, quemadmodum nonnulli crediderunt, qui ualde in hac re falſi ſunt. quamuis autẽ huius rei maturũ tempus nondũ ſit, ſemper tẽpeſtiuũ eſſe puto, ſtudioſos literarũ adiuuare.*

uare.In optimo noſtro epiſtolarum exemplari ita legun tur, ut à nobis exſcripta ſunt, necnon in commentarijs Suidæ: quod mihi non paruum argumentum eſt,illa recte habere.Animaduerti poſtea ipſa à Clemente uſurpari in VI.Stromate:& eodem pacto ibi legi,ut in epiſtolis Ciceronis,& in commentarijs Suidæ,nã uetuſtos etiã libros Suidæ inſpexi,eosq́; nihil ab excuſis diſſentire cognoui:quare his tot,tamq́; incorruptis teſtibus de ſynceritate illius lectionis credendum puto. Qui ea nuper ad Ariſtophanis lectionem redigere uoluerunt,nõ animaduerterunt hanc præclaram ſententiam ab alio poëta accepiſſe Ariſtophanem,& eam ad ſenſum ſuum exponendũ accommodaſſe,quemadmodum crebro facit,& ut nõnullos etiam Latinos poëtas facere notum eſt.Quicquid autem ſenſui ſuo non quadrabat,lepidißimus comicus commutauit.Sed in extremo, quod planum facit, ueterẽ eam ſententiam fuiſſe,& non ab ipſo tũc primùm prolatam: nam quòd uerus ipſius autor dixerat, καὶ τὸ δίκαιον σύμμαχον ἔστι, καὶ οὐ μήποθ' ἁλῷ κατὰ πράσσων (id autem percipitur ex commentarijs Clemẽtis,& Suidæ, qui plura eius ſententiæ uerba,quàm Cicero adducunt) Ariſtophanes ita confirmauit: καὶ οὐ μήποθ' ἁλῷ περὶ τὴν πόλιν ὢν ὥσπερ ἐκεῖνος: δειλὸς καὶ λακκαταπύγων. Poſt ſentẽtiam illam ſuis uerbis expoſitam Clemẽs eruditißimus ſcriptor hæc adiũgit,quæ uim,intellectũq́; illius nõ parũ aperiũt. αὕτη δὲ ἡ συνειδησία τὸ ὅσιον τὸ πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δίκαιον διασώζει. καθαρὰν τὴν ψυχὴν φυλάττουσα διανοήμασι σεμνοῖς καὶ λόγοι ἁγνοῖς καὶ τοῖς δικαίοις ἔργοις. Verba autẽ ipſa,quæ ſunt elegãtißima,cùm ad eum locum deueniemus, accuratius declarabimus, & omnem uim illorum ſtudioſè illuſtrabimus.

PAVL. MAN.

Quàm à me diſceſſeras. *Vetuſtos codices, quibus ego nunc multis ad harum epiſtolarum emendationem utor, ita, ut impreßimus, habere uidi. itaq; aliorum lectionem non ſequor.*

GYB. LONG.

Suaſerat Ciceroni ut in prædijs ſe oblectaret, leuationemq; malorum ex ſtudio literarum quæreret. quod cum non faceret Cicero, ſed in querelis & lamentationibus perpetuus eſſet, grauiter Luceus illũ accuſat, ſed ita tamen, ut aliquid conſolationis intermiſceat.

SEB. CORR.

Diſceſſeras. *in tua prædia, non multo poſt Tulliæ mortem. Alij legunt, Quàm diſceſſerat, ſcilicet Cæſar in Hiſpaniam contra Pompeij filios profectus.* Sicut hic dum eras. *Romæ, antequàm ad Aſturam proficiſcereris.*

PHIL. MELANC.

Si uales. *Illa Lucei eſt exilior, & conſumitur hæc epiſtola in dilemmate: Si abes ſtudiorum cauſa, non uitupero. ſi abes ut lugeas, repræhẽdo. Et ſunt additæ rationes: Quia minus dolendum eſt, cum ea quæ acciderunt præuiderimus. Item, Quia lachrymis nihil proficitur. Concluſio habet adhortationem, ut ad conuictũ ipſorum redeat.* Te requiſiui. *Narratio.* Non habeo certum. *Diſtributio.* Quod ſi non. *Concluſio conſolatoria, ſeu adhortatoria.*

VET. COD.

Miratus enim ſum, quod in te nunc miror. Niſi ſolitudine delectare, cum ſcribas. Qui nunc requiem quærit ex magnis occupationibus. Sin autem hic dum eras, & ſicut dixeras, lachrymis ac triſtitiæ te tradidiſti, doleo, quia doles, & plangere non

non poſſum te. Nam ſi cõcedis, quod ſentimus, ut liberius dicamus, accuſare. quid enim ſolus tu aperta nõ uidebis, qui propter acumen ingenij occultiſsima perſpicis? Et ad te coniunctum noſtrum redeas, & ad conſuetudinem, uel ad noſtram communem, uel tuam ſolius, ac propriam naturam.

IN EPIST. XVI.

Omnis amor, &c.

VICTORIVS.

VEtuſtus eſt amor cõſuetudo, ſtudia paria. *In antiquis exẽplaribus (uetuſtas, amor) ut nos etiã ſcripſimus.* H*æc enim eſt uera huius loci lectio, & ſic ipſe etiam alibi loquitur, ut in epiſt. ad* D. Brutum *de* L. L*amia loquens, Magna uetuſtas, magna conſuetudo intercedit.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Excludere me à portu, & perfugio uidentur. *Eadem metaphora uſus eſt Plutarchus, & eadẽ uerba coniunxit, cum de domo Tribuni Pl. loqueretur, cuius fores claudi leges non ſinebant, ſed & noctu ac die patebant, ut quilibet omni tempore præſidio ipſius uti poſſet, in explicatione rerum* R. 252. ὅθεν οὐδὲ οἰκίας αὐτοῦ κλείεσθαι νενόμισται θύραν, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ ἀνέῳγε καὶ μεθ᾽ ἡμέραν ὥσπερ λιμὴν καὶ καταφυγὴ τοῖς δεομένοις. *Tanquã, inquit, portus quidã, ac perfugiũ cunctis, qui ope illorũ indigerent.*

GYB. LONG.

Querelis & hæc epiſtola referta eſt, præſertim propter collationẽ diuerſorum temporum. ita grauiter Cicero angitur, quod in republ. locum priſtinum habere nequeat.

SEB. CORR.

Quam tu ſuſpicaris, *quemadmodum & alij, me*

Reipub.

Reipub. tempora, & aliorum uictoriam lugere. Illius tanti uulneris. ex morte filiæ accepti. Ea nulla ſunt. quoniam domo mœrẽs ad Rempublicam confugere non poſſum, ut in eius bonis, quæ nulla ſunt, acquieſcam. Vetuſtus amor. Al. uetuſtas, amor. Tum uiuere etiã puderet. nedum ſimul uiuere, & unà eſſe.

BERN. RVT.

Alij neſcio quo pacto obduruerunt. ad omnia, ut neq; Reipub. neq; ſui ipſius, neq; amicorum meminiſſe uideantur, ut Marcellus & alij: non ut interpres. Sed caſu neſcio quo in ea tempora noſtra ætas incidit, ut quum maxime florere nos oporteret, tum uiuere etiam puderet. Hæc eſt cauſa, cur nondũ unà fuerint. quaſi ſcilicet alterius alter conſpectum pudore uitaret, qui in tantas miſerias tamq; turpem ſeruitutem recidiſſent: non culpa Luceij, ut uoluit Clericus. Neq; ob eam unam cauſam, quam tu ſuſpicaris. id eſt, quod ait in præcedẽti epiſtola Luceius: Non poſſum te, ſi concedis, quod ſentimus, ut liberius dicam, nõ accuſare. quid enim tu ſolus aperta non uidebas? &c. nõ ut Vbertinus. Nam reſpondere has ſuperioribus literis argumento eſt, quod ſubijcit: Hic tu ea me abeſſe urbe miraris. &, Neq; me ualetudo tua offenderet, neq; te mœror meus.

PHIL. MEL.

Exordium ducitur à comprobatione officij. Propoſitio habet translationem: Non lugeo Rempub. ſed filiam. huius luctus nulla habeo ſolatia. Id confirmat enumeratione. Poſtea belliſsima eſt proſopopœia, quare ne literæ quidem leuent eius luctum. cui tamen addit correctionẽ, ſe incumbere literis. Omnis amor. Exordium, laudat

dat officium ac literas. Habuimus enim. *Querela.* Tecum uiuere. *Exaggeratio per diſtributionem: nec amici leuant luctum, nec forum, nec literæ.* Hic tu. *Epilogus.* Itaq; ſic literis. *Correctio, de literis.* Quod ſi id. *Concluſio: deinceps unà ſimus.*

VBT. COD.

Neq; eam unã ob cauſam, quam in ſorte ſuſpicaris. Quid enim faciam? ad amicos'ne confugiã? Vetuſtas, amor, conſuetudo, ſtudia paria, quod uinculum, quæ res, id eſt, noſtræ coniunctionis, poſſumus igitur eſſe unà? Nec me hercle intelligo, quid impeditat? Quod enim poterat eſſe mihi perfugium, filij. *refugium habent. Sic poſtea & perfugio legunt.* Sed ut exigam obliuionem doloris, expetamq;.

IN EPIST. XVII.

Etſi unus, &c.

VICTORIVS.

NAm quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus uetuſtate tollit, id nos præripere conſilio, prudentiaq; debemus. *Quiddam in his uerbis eſt, quod cum mutari iuſsiſſemus, in noſtros etiam codices incuria librariorũ irrepſit.* PRAECIPERE *enim, non* PRAERIPERE *legendum eſt, ex autoritate, & fide priſcorum exemplariorum, & ratione ipſa id confirmante. Præcipere enim antecapere: ut nos infinita exempla prætereamus huius ipſius autoris, pulcherrimum eſt in elegantiſsima illa M. Antonij epiſtola, quam Cicero in Philippicis exagitat, Sin autem aliud me fatum manet, præcipio gaudia ſuppliciorum ueſtrorum, &c.*

GYB.

GYB. LONG.

Conuenit hoc argumentum cum Sulpitiana, cum utraq; in conſolatione doloris ob liberorum mortem accepti uerſetur, iiſdemq; propemodum argumentis utatur.

SEB. CORR.

Titio. *P. Titio Trib. pleb. interfecto Cæſare: & ſi hoc ipſum ita eſſe coniicimus potius, quàm affirmamus.* Ea miſceri. *M. Antonio omnia perturbante.* Peſtilentiſsimo anno. *poſt Cæſaris mortem: ut omnia ad ſuperiorem coniecturam accommodemus.* Id nos præcipere. *Al. id nos præripere.*

PHIL. MEL.

Exordium ducitur à difficultate. & ſubijcitur apta correctio, quæ continet propoſitionẽ, uidelicet quod ſcripturus ſit quandam conſolationem. Sequuntur argumenta. Primum à loco communi, de conditione mortalitatis. Secundum à miſerijs reipub. uidelicet bene cum his agi, qui eripiuntur publicis calamitatibus. Tertium argumentum eſt δίλημμα. *aut tua cauſa, aut filij cauſa doles. Filij cauſa non eſt dolendum. Primum quia in morte nihil mali eſt, ſecundo quia talia ſunt tempora, ut mors optanda uideatur. Hic addit* πάθος, *ait ſe gratulatum eſſe mortem pleriſq;, qui hoc tempore deceſſerint. Deinde concludit alteram partem, ne ſua cauſa doleat. Ratio ſumitur ab officijs fortitudinis.* Etſi unus. *Conſolatoria, generis ſuaſorij. Exordium autem habet* πάθος, *quia ſocietas luctus eſt officioſa. Poſtea addit correctionem, quare tamen ſcribat conſolationem.* Eſt autem conſolatio. *Propoſitio, Conſolor te.* Homines nos. *Argumẽtum primum à loco communi, ſeu à neceſſario: quia uitari nõ poſſunt ea, quæ ſic natura conſtituta ſunt.* Neq; hæ. *À temporum miſerijs.* Quod ſi tuum. *Dilemma: aut tua*

cauſa,

cauſa, aut illorum cauſa doles. E*t opponit tantum alteri parti correctionem.* Quid eſt enim. R*edit ad tēpora: prodeſt hoc tempore eripi ex his tumultibus.* Quare ſi tibi. *Concluſio dilemmatis: Si nihil mali accidit filio, illius cauſa non dolendum eſt. Sin tua cauſa doles: huic parti nunc opponit argumentum, ſumptū ab officijs fortitudinis.* Nam quod allatura. E*x maiore: Si tēpus mitigat, ergo magis ratio mitiget.* His ego literis. *Concluſio.*

VET. COD.

Et quaſi reſideat ſenſus, immortalitas illa potius, quàm mors dicenda ſit. Hoc tamen non dubitans confirmare poſſum, eam miſeriam parari, & impendere Reipub. quam qui reliquerit. Relinquetur enim ſimplex illa iam cura doloris tui, quæ non cū illis communicabitur, ſed ad te ipſum proprie perfertur. N*onnulli, defertur.*

IN EPIST. XVIII.

Non obliuione, &c.

GYB. LONG.

Seſtium, ut exilium forti animo ferat hortatur.

SEB. CORR.

PRiora tempora. *ſtatim poſt te præt. des. ambitus, accuſante* T. I*unio, damnatum, & me paulo antè ab exilio reuocatum.* Iacuerunt. P. *Clodio rempub. & meam priuatam ſæpius diſturbante.* Poſteriora autem. *te iam multo antè expulſo.* Abſens. *in Macedonia quæſtor.* Tui familiariſsimi. C. *Antonij: quicquid à nobis alibi ſit dictum.* Tutatus ſum. *ante meum exilium.* Aduentu meo. *ab exilio.* Inuidia annonæ. *quum homines quidam impulſu Clodij,*

dij,mea opera frumenti inopiam eſſe clamarent. Inimici non ſolum tui. *Clodiani.* Totius iudicij. *de ambitu.nam de ui,Cicerone defendente,abſolutus fuit.* Cepiſſe. *Al.dediſſe.*

BERN. RVT.

Et primis illis temporibus,quibus in inuidiam abſens & in crimen uocabare,defendi. *Ad iudicium de ui,pro quo extat oratio,arbitror pertinere.niſi id forte repugnet, quod in ea oratione,uidere ſe præſentem P. Seſtium reum dicit:ut ad illam potius C.Antonij, cuius erat quæſtor in Macedonia,ſiue accuſationem,ſiue moleſtiam,coniunctam forte cum P.Seſtij accuſatione, reſpiciat. Quod uero ſubijcitur,* Quum in tui familiariſsimi iudicio,&c. *Ad illam cauſam,pro qua extet oratio.nam alioqui coniuncta utriuſq;, Milonis ſcilicet ac Seſtij fuit de ui accuſatio. Hoc uero poſtremũ iudicium, poſtquam ex prouincia Cilicia redijt Cicero, intẽtatum Seſtio,eoq́; demum in exilium pulſus eſt.De Antonij moleſtia illa uidimus paulo antè in literis ad ipſum Antonium,hunćq; ipſum Seſtium:ut iam aut illic Publij filio, aut hic Lucij,à Manutio inſcribendum fuerit.nam eundem eſſe non dubitamus.* Inimici non ſolum tui. *non Clodius,ut interpres,antè à Milone occiſus:ſed ſuperſtites amici eius.* Et maxime amici tuæ conſcientiæ. *Amici deprauatũ uerbũ.itaq; uel,Poſt amicos tua cõſcientia: uel,Animus tuæ cõſciẽtiæ,aut tale aliquid reponẽdũ.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Quum in tui familiariſsimi iudicio ac periculo tuum crimen coniungeretur. *Eſt omnino iudicium illud de ui.Ipſe ad Q.fratrem. Ad 4.Iduum Febr.Seſtius ab indice Cn.Nerio Pupinia de ambitu eſt poſtulatus.et*

eodem

eodem die à quodã M. Tullio de ui.is erat æger. domum (ut debuimus) ad eũ ſtatim uenimus, eiq; nos totos tradidimus, idq; fecimus præter hominũ opinionem, qui nos ei iure ſuccenſere putabant, ut humaniſſimi, grauiſſimiq; & ipſi, & omnibus uideremur. itaq; faciemus. Et infrà: Sextius noſter abſolutus eſt III. Iduũ Martij, &, quod uehementer interfuit Reip. nullã uideri in eiuſmodi cauſa diſſenſionem eſſe, omnibus ſententijs abſolutus eſt. Illud, quod tibi ſæpe curæ eſſe intellexerã, ne cui iniquo relinqueremus uituperãdi locũ, qui nos ingratos eſſe diceret, niſi illius peruerſitatẽ quibuſdã in rebus q̃ humaniſſime ferremus: ſcito hoc nos in eo iudicio conſecutos eſſe, ut omniũ gratiſſimi iudicaremur. Nã in defendendo moroſo homine cumulatiſſime ſatisfecimus, & (id quod ille maxime cupiebat) Vatiniũ, à quo palàm oppugnabatur, arbitratu noſtro cõcidimus, dijs hominibusq; plaudẽtibus. quinetiam Paulus noſter, cũ teſtis productus eſſet in Seſtiũ, cõfirmauit, ſe nomẽ Vatinij delaturũ, ſi Macer Licinius cũctaretur. et Macer à Seſtij ſubſellijs ſurrexit, ac ſe illi nõ defuturũ affirmauit. Quid quæris? homo petulãs, et audax Vatinius, ualde pturbatus, debilitatusq; diſceſſit.

PHIL. MELANC.

Conſolatur Sextium, iniquo iudicio damnatum. ac primum commemorat ſua officia, poſtea hortatur ut fortiter ferat iniuriam. Argumenta addit ab exemplis, & perturbatione Reipub. Admiſcet quædam de filio, in quibus eſt aptiſſimum πάθος. In fine repetit conſolationem à loco communi: Viros bonos turpitudine, non iniurijs commoueri. Non obliuione. Conſolatoria generis ſuaſorij. eſtq; ſilentij excuſatio. Ego te. Commemoratio officiorum. Quamobrem omnibus. Propoſitio con-

ſolationis.Eſtq; prima ratio ab exemplis: ſimilia accidiſſe bonis uiris multa. Illud autem. *Secunda ratio, à conditione reipublicæ.* Quamobrem &c. *Tertia ratio præcipua,de cõſcientia, ſumpta ex locis honeſtatis: Tũc meritò dolemus,cum culpa noſtra contracta eſt calamitas.* Tu ſi quid. *Concluſio,in qua defert officium.*

VET. COD.

Cum rem aliter inſtitutam offendiſſem,ac mihi non placuiſſet, ſi affuiſſem tamen nulla re ſaluti tuæ defui.

IN EPISTOLAM XIX.

Etſi egomet,&c.

GYB. LONG.

Et hic ob inuidiam & temporum iniurias exul erat, quamobrem conſolando hortatur hominem Cicero,ut eum caſum fortiter ferat, quem multi uiri præclari ſubierunt.

SEB. CORR.

T. Fabio. *Is eſſe uidetur* T.Fabius*, qui Ciceronis fuit quæſtor,& poſtea cum* P.Seſtio *Trib. pleb. ut quos idem honorum curſus, & fortaſſe etiam idem caſus eodem tempore coniunxit,eos epiſtolæ quoque coniungant.* Virtus tua dedit. *ut Quæſturam, & Tribunatum.* Fortuna abſtulit. *ſpem fortaſſe præturæ.* Qui eſſe debet. *beneficijs à te Tribuno plebis in me collatis.*

BERN. RVT.

Id'que una ſententia,ea'que dubia potentia alicuius condonatum exiſtimetur. *Ego potentiæ, tertio caſu puto legendum. Neque uero pro certo affirmare auſim,poſt oppreſſam à Cæſare patriam ſcriptas haſce literas.nonnihil enim libertatis habere uidentur,ſuſpicantiſq;*

tiſq́; magis eſſe futura mala, quàm ferentis patientiſq́;.

PHIL. MELANC.

Etſi egomet. *Conſolatio breuis eſt, ſumpta ex commemoratione commodorum & incommodorum fortunæ.* Meus animus. *Concluſio.*

IN EPISTOLAM XX.

Etſi mihi, &c.

VICTORIVS.

Cicero Ruſo. *Hos titulos epiſtolarum quemadmodum in antiquis exẽplaribus inuenimus, ita ſcripſimus: id alij poſteà facere neglexerunt. Quòd ſi res magni ponderis nõ eſt, non eſt fortaſſe tam leuis quàm quiſpiam exiſtimaret. Ita frequẽter ſcribere ſolitos eſſe ueteres duobus in locis, quod nunc meminerim, teſtatur Cicero: in quibus etiam non parum referre docet, prænomina ponantur, & tituli honorũq́; gradus, an nominibus tantùm, qui ſcribit, utatur: alter eſt in epiſtola ad* Volumnium *105. Quòd ſine prænomine, familiariter ut debebas, ad me epiſtolã miſiſti, &c. alter in oratione pro domo ſua 500. Literas in concione recitaſti, quas tibi à* C. *Cæſare miſſas diceres,* CAESAR PVLCHRO. *Cũ etiam es argumentatus amoris eſſe hoc ſignum: cùm nominibus tantum uteretur: neq́; adſcriberet* Proconſul, *aut* Tribuno Pl. *ita enim legendus ille locus eſt, non* Proconſuli: *pertinet enim ad Cæſarẽ uox illa, quemadmodũ alia ad* PVLCHRO. *Tertium exemplum eſſe poteſt, ſi qs his contentus non ſit, titulus epiſtolæ* M. Antonij, *quæ in* XIII. Philipp. *incluſa eſt. Huius autem & ſequentis epiſtolæ nomina nuda ſunt in priſcis, & bonis libris.*

Et ſi mihi nunquàm dubium fuit. *Si temporum ordo ſeruatus eſſet ab eo, qui has* Ciceronis *epiſtolas retulit in uolumina, quædam (ut arbitror) nobis magis plana eſſent, neq; in multis locis tantopere hæſitaremus. Hæc, niſi fallor, illam ſequi debebat, cuius initium eſt:* Quoquo modo potuiſſem. *non præcedere. Obſcurum eſt totum negotium, de quo hîc agit: quid tamen ſentiamus, liberè pronuntiabimus, freti æquitate lectorum. Cùm illa non multo poſt, quàm è prouincia* Cicero *redijt, ſcripta ſit: hæc iam ſuſcepto ciuili bello, & pulſo ex* Italia Pompeio, *ſcripta eſt.* Exornabat iam Tullius *fugam, & in castra* Pompeiana *proficiſci cogitabat, cupiebatq; comitem habere illius conſilij & itineris* Rufum: *de quo ipſe* Rufus *in epiſtola ſua ſpem aliquam* Ciceroni *dederat: quod tamẽ cum cupidè* Cicero *optaret, modeſtè, cautéq; rogat: quia res multum periculi, ſi emanaſſet, habebat, ideo obſcurè loquitur, ne ſi forte literæ in alienas manus incidiſſent, aliquid mali, moleſtiæq; ex ea re ſuſciperet.*

Quare tu. *Penè eandem ſcripturam habet* Mediceus *liber cum illa quam* Manutius *in omnibus ſuis manu ſcriptis inueniſſe ſe tradit.* QVAE *enim in eo legitur, non* QVE, *quod minus à recepta lectione diſcrepat. nam ſi forte ex* QVE, QVARE *fieri debet, duas literas addere neceſſe erit: ſi ex ea ſcriptura, quam nos inuenimus, unam. Quid tamen facere oporteat, doctiores cogitabũt.*

PAVL. MANVTIVS.

M. Cicero Rufo S.D. *Aut mendoſus eſt huius, & ſequentis epiſtolæ titulus, & pro* Rufo, *legendum,* Meſcinio: *aut* Rufus Meſcinio *cognomen fuit.* Meſcinius *quidem hic ſit, neceſſe eſt: cuius fratrem fuiſſe* M. Mindium, *ſcribit libro* XIII. 214. *quem epiſtola ſequenti*

ad

ad eundem hunc Rufum ſcribens fratrem eius eſſe dicit.

Quare tu. Ita in omnibus impreßis: ſed in omnibus manuſcriptis, Quę tu. docti locum diligentius conſiderent. ego, hoc adnotare, mei officij eſſe duxi.

GYB. LONG.

Hortatur Rufum, ut partes Pompeij ſequatur.

SEB. CORR.

Rufo. L. Meſcinius Rufus fuit Ciceronis in Cilicia Quæſtor, unde paulo poſt Ciceronem deceßit, & Romã uenit, Cicerone iam oræ maritimæ præfecto. Meum aduentum. ex ora maritima, & Capua ad urbem. Cecidiſſet. non ueniſſem. Meo conſilio. quod cepiſſem, in ora maritima manendi, & poſtea Pompeium ſequendi. Nihil putare utile eſſe. Vtile enim uidebatur, Cæſarem ſequi: honeſtum uerò, Pompeium: ſed ſapientes utile ab honeſto non ſeparant. Conſilium captum iandiu eſt. eundi ad Pompeium. Quod oſtendis. te mecum fore. Alterum timori. ſi non feceris. Alterum mihi. ſi feceris. Timori. qui impendet à Cæſare. Atq; eodem modo, nec. Al. atque eodem nec. Quidam uero legunt: Sed neque eodem modo, nec. Sin id. ad me uenire.

BERN. RVT.

Extatq; id, quod mihi oſtenderas quibuſdam literis, hoc te ſtudioſiorem in me colẽdo fore, quàm in prouincia fuiſſes, & ſi meo iudicio nihil ad tuũ prouinciale officium addi poteſt, quo liberius iudicium eſſe poſſet tuum. Non ſignificat, quod arbitratur interpres. ſed per interpoſitionem ea legenda ſunt: & ſi meo iudicio nihil ad tuum prouinciale officiũ addi

poteſt. Quo uero, quãto eſt: reſpicitq́; hoc uerbum, quod initio eſt. unde & ſenſus alius eſſe dubio procul apparet.

Te meo conſilio magnopere eſſe lætatum. *meo quod ego mihi cepiſſem: non, ut Clericus, tibi dediſſem. Et ſignificat conſilium diutius uel in prouincia, uel Athenis permanendi. nam ſubijcit, nullum datum à ſe conſilium Fabio: ac ne occulte quidem, quid ſentiret ipſe ſignificatum, ne admonere, uel efflagitare potius uideretur.*

PHIL. MEL.

Hæc epiſtola eſt ſatis bella, quia eſt ſcripta ad amicũ fucatum, cui non magnam habebat fidem. Orditur à cõmemoratione beneuolentiæ. deinde cõprobat literas Ru*fi per diſtributionem: laudat iudicium, & officium. Poſtea excuſat, quare de conſilio profectionis ſuæ ad* Pom*peium, nihil ad eum ſcripſerit.* Etſi mihi. *Exordiũ, captat beneuolentiã à* R*ufi officijs, quæ prædicat.* Itaque me. *Propoſitiones duæ de binis literis: poſteriores placuerunt propter officium & iudicium.* Mihi cõſilium. *Narratio, quid conſtituerit, an uelit ſe cum Cæſare, uel cum* Pompeio *coniungere.* Quare tu. *Concluſio.*

IN EPIST.

XXI.

Quomodo potuiſſ. &c.

VICTORIVS.

IN *poſteriore epiſtola ad* R*ufum,* SI AD ME VENISSES. *Quis nõ uideat, ſi diligẽter cõſideret, legendũ eſſe cũ antiquis codicibus* SI AD ME MISISSES? *id eſt, ſi mihi notũ feciſſes, ſi miſiſſes q mihi id nũtiarẽt.* Ad D. Brutũ, Mitte ad Lupũ *noſtrũ, ut is eas centurias cõficiat. Et huius ſignificatiõis huius uerbi plurima*

rima ſunt apud Ciceronẽ exempla, quæ nunc in re clara non proferemus. Terẽtius in Eun. Miſit porro orare, ut uenirem ſerio. Si enim Rufus ad Ciceronem ueniſſet, morem geßiſſet ei Cicero nullo ſuo incõmodo. Dicit autem ſe antè laturum fuiſſe illius uoluntatem ſuo commodo. quare penitus conuicta uulgata lectio explodatur.

Non habui cui potius id negotij darem, quàm Tullio Scribæ. Sic omnes uulgati, & impreßi: antiqui uero cuncti codices hoc loco corrupti, & diminuti aliqua dictiõe ſunt. Nos autẽ & hic, & alijs multis locis rectius eſſe putauimus mutila, & imperfecta multa relinquere, ut in antiquis exemplaribus inueniuntur, quàm ut à nõnullis ſuppleta & reſtituta ſunt, legere: pauca autem admodum, & fortaſſe nomen Tullij tantum deſideratur.

Confectas & cõſolidatas. Nos ut in antiquis CONSOLVTAS legimus. Quòd autem paulò pòſt ad Voluſiũ transferri nomen: ueteres codices TRAFERRI. Qua ratiõe ad Atticũ li. XVI. TRALATVM, Hũc tu tralatum in Macrocolũ: nec tamẽ ſic in nòſtro ſcripſimus, ne oĩa uelle immutare uideremur. tantũ rem notaſſe antiquitatis cauſa placuit. Ille etiã locus in IIII. epiſtola ad Lentulũ in ueteribus codicibus ita ſcriptus eſt, Cauſam enim frequẽti Senatu nõ magna uarietate, magnaq; inuidia eorũ qui à te cauſam regiam aliò trafferebant, obtinebamus. Quod etiam alijs non paucis locis obſeruauimus. Nam TRALATIO pro TRANSLATIO boni codices ſemper habent in libris oratorijs. Donatus etiã accuratißimus Terentij interpres ſic ueteres dixiſſe teſtatur, cum locum hunc in prologo Phormionis exponeret, ET TRANSDERE HOMINEM IN OTIVM. Sic enim inquit, Transdère ueteres ſonantius, quod

nos lenius dicimus Tradere, ut Tralatũ, quod nos tranſlatum è contrario. Conſuetudinem autem ita pronuntiãdi ad ætatẽ uſq; M. Tullij productam eſſe ueriſimile eſt: cum in uetuſtioribus cũctis eius libris ita ferè ſemper ſcriptum ſit. Nam Ciceronem inter ueteres à Donato poni non mirum uideri debet qui tot ſeculis poſt eum fuit. Retinuiſſe etiam quædam libenter Ciceronem ab antiquioribus uſurpata notiſsimũ eſt. ut poſtquam ita ferè ubiq; in integrioribus exemplaribus ſcriptum inuenitur, ita legendum omnino cenſeam: ſi autoribus ſermo qui eorum ætate uigebat, conſeruãdus eſt, & non ad poſteriorum normam & conſuetudinem conformandus.

Non inſipienter actam, ne cogitatam quidem putes. *Lacera aliquantulũ ſunt in his uerbis antiqua exemplaria. Quare uulgatam receptãq; lectionem ſecutus ſum. Hic tamẽ uiſum eſt diligentius hãc rem conſiderare, uidereq; an ex uetere ſcriptura quãuis mutila & decurtata legitima lectio coniectura elici poſsit: maximè cum alij etiam, qui Manutiorum nomine has epiſtolas nuper Venetij caſtigarunt, id facere tentauerint. Eam igitur primo cũ fide proponã. Sic autem in melioribus cunctis legitur,* CVM REM À ME NON INSIPIENTER EXCOGITATAM QVIDEM PVTES: *manifeſto defectu. Quod ſi licet liberè ſententiam ſuam proferre, ſic ego hũc locũ reſtituẽdũ putarim,* CVM REM À ME NON INSIPIENTER EXCOGITATAM, NE COGITATAM QVIDEM PVTES. *Vt ſimilitudine duarũ illarũ penè earundẽ uocum deceptus librarius, incuria alteram cum monoſyllabo, quod eã præcedebat omiſerit, qui lapſus frequẽs eſt, & quãdoq; totius clauſulæ damno ſtetit. Senſus, ſi ita legas,*

gas, meo iudicio optimus erit, ut queratur Cicero, mireturq́; Rufum illam rem, quæ non ſolum à ſe cogitata ſit, ſed etiam acutè & ſapienter excogitata, in mentem ſibi non ueniſſe, neq; à ſe cogitatam eſſe crediſiſſe. Excogitare autem eſſe cogitando quod quærebatur inuenire, notiſſimum eſt. Sic autẽ caſtigarũt Veneti: CVM REM A ME NE INSIPIENTER QVIDEM COGITATAM PVTES. antiqua ſcriptura in duobus uerbis contaminata, & frigidiore ſanè ſenſu, niſi intelligas uoluiſſe Ciceronem oſtendere rem illam à ſe non tantum cogitatam, ſed perſpectam & animaduerſam fuiſſe. Quare magis iudicium Rufi reprehendit, qui ab ipſo illam ne cogitatam quidem eſſe exiſtimauerit. Oſtendit autem infrà ſuo conſilio geſta eſſe omnia, & à ſe initam rationem eſſe quomodo ea rectè fieri poſſet. Quam etiam ſententiam recepta lectio continet, quamuis à uetere ſcriptura recedat, & (ut puto) ab aliquo ſuppleta ſit, qui ex ſuo arbitrio locum hunc reſtituere uoluerit.

Cum populum ſuum ſeruaret. Alij emendarunt POPVLIS. Nos ut in antiquis libris inuenimus, & ut ratio ipſa docet, POPVLVS: hac ſententia, Putaui eſſe boni uiri cum poſſem, nullo populi damno, commodare ciuibus, & eorum fortunas ſuſtentare.

Nam de Luceio. Locus non nimiũ certus, & ſanè tota epiſtola obſcurior, & fortaſſe mẽdoſior: parum enim conſtans eſt ſcriptura etiam in melioribus exemplaribus. Nos, ut in antiquo illo probatiore codice inuenimus, ſcripſimus. Luccei autẽ nomen in illo ſemper per duo c ſcriptũ eſt: hoc loco alij LYCEO repoſuerũt, neſcio quàm rectè. Locus autẽ qui infrà eſt, QVVM DE LOGEIO PARVM GRATIOSVM EST, uidendum

an huic reſpondeat. Fortaſſe enim λογεῖον *appellat locum ubi rationes deponuntur. Quod ſi ita ſit, dubito an hic etiam* DE LOGEIO *ſcribendum ſit: nihil tamen in dubia re certi aſſerimus: ſuſpiciones noſtras proponimus, quæ nobis ex parum firma ſcriptura oriuntur, quas cupimus eadem animi ſynceritate, qua proferimus, accipi, & examinari: totamq; rē accuratius à peritioribus perpendi, & iudicari. Nam quod in poſteriore loco quidam legunt (de Luccio) parum prouiſum eſt.* LOGEIO *habent omnes præter hunc nuper Venetijs impreſſum excuſi codices: & uulgata lectio in uoce illa* PROVISVM, *quam ipſi reſtituerunt, magis mihi placet, etſi in ea etiam dictione titubat antiquus codex. Totus enim locus ſic eſt in illo melioris notæ, ne amplius lectorem ſuſpenſum teneam, & is noſtræ hæſitationi ueniam det, cum uideat quot difficultatibus premamur.* QVOM DE LOGAEO PARVM GRAVISVM EST. *ſed & antiqua ſcriptura, & ſententia etiam magis conuenire mihi uidetur communi, et uulgatæ lectioni, quàm huic nouæ, & ab aliquo pro ſuo ingenio excogitatæ. Nos nihil quod in medium afferamus, certius habemus.*

Quam tamē depoſuerat Sextius. *In ueteribus codicibus ſic ferè ut nos quoq; ſcripſimus, locus hic legitur, Qua pecunia Pōpeius eſt uſus, ut tua, quam tu depoſueras ex tuis. Etſi noſtri librarij pro* TV, TVM, *peruersè, ut eſt negligens hominū genus, ſcripſerunt. Sextius ſanè pro* EX TVIS *habet uetus ille codex, ſed puto eandē literā, ultimam ſcilicet antecedētis dictionis, & primam huius, ut ſæpe accidit, bis inutiliter eſſe repetitā. Nā Seſtius nomen uix unquam per x, ſcriptum inuenies in antiquis exemplaribus, de quo paulò poſt. Sed tamē etſi nos*

anti

antiquæ uiciniorem, & noſtro iudicio meliorẽ lectionem ſecuti ſumus, non adeo certa hæc eſſe iudicamus, ut non uelimus totam rem in arbitrio eruditorum relinquere.

Smyrna literas eſſe allatas. *Vetuſti codices omnes Myrina, quod nos rectum iudicamus: eſt autem Myrina Vrbs in inſula Lemno, Stephano, Ptolemæo, & Strabone lib. XIII. autoribus. Plinius etiã lib. IIII. in deſcriptione Lemni, Oppida, inquit, habet Epheſtiã & Myrinam, in cuius forum ſolſtitio Athos eiaculatur umbras.*

EX POST. EIVSDEM.

Id cum lege Iulia relinquere rationes P.N.E.E. Q.T.V.R.A. ærarium. *De lege Iulia idem dicit in oratione in Piſonem 661. quo loco inducit ipſum cum genero ſuo Iulio Cæſare ita loquentem: Rationes ad ærarium retuli continuo, ſicut tua lex iubebat: neq; ulla alia in re legi tuæ parui.*

Quam darem. *Cum fide olim antiquam lectionem repoſuimus: quid autem noſtri iudicij eſſet, non ualdè aperuimus: alij quid ipſi conijcerent expoſuerunt: quos qui probabunt, ſequi poterunt: ea nobis nimis dura, & uiolenta uidentur.*

Confectas & conſolidatas. *Cur non mendum tollam ex diuinatione in Verrem, nactus aliquam huius rei occaſionẽ? cupio enim omni tempore, omniq; in negotio ſtudioſos literarum adiuuare. Scias igitur locũ illum mendosè legi 54. At enim ſolum id eſt, ut me Siculi maximè uelint: alterum illud credo obſcurum eſt: legendum enim eſt, Solidum, hoc intellectu: cùm enim planum feciſſet antea ſe patronum fortunarum ſuarum Siculos maximè optare, idq; ita confirmaſſet, ut labefactari non poſſet, incipit de altero capite diſſerere. Solidum id ſit: id eſt, firmũ, ſtabile,*

ſtabile, quòd de gradu & ſede ſua deijci nō poßit. Quēadmodum etiam nos eleganter ſermone noſtro familiari dicimus: retinemus enim penè Latinam uocem, eáq; cum idem ſignificare uolumus, paßim utimur.

Legatum meum, præfectumq́ Q. Leptam. *Nihil ab ea, quæ in noſtris impreßis eſt, lectione, diſcedendū puto: nec duas illas dictiones ullo pacto delendas cenſeo. Nam quod Manutij argumētum primum eſt, qui eas inducit, in antiquo libro illas non eſſe, Mediceus codex eas habet, & nos olim illi uoci nominiq;, illius exemplaris autoritatem ſecuti, prænomen addidimus. Alia item eiuſdem argumenta nullo negotio tentari refelliq; poſſunt.*

Vt tua quam tu depoſueras Seſtius. *Sic etiam legitur, ne minima quidem uarietate, in Mediceo: quod olim quomodo nos præterierit, neſcio: certè ſi id animaduertiſſemus, non tantopere laboraſſemus.*

Addes etiam tu iuſſu meo, quod ego nunquàm addidi. *Suſpecta mihi hæc lectio ſemper fuit, præſertim cùm in melioribus exemplaribus aliter ſcriptum ſit, & tota etiam epiſtola nō paruam obſcuritatem in ſe habeat. Mediceus ita legit:* Quod ego qui nō addidi. *quod diligenter conſiderandum eſt: nihil tamen adhuc certi ex uetere ſcriptura elicere potui, nam per ſe etiam uox illa* NVNQVÀM *hoc in loco mihi parum probatur: etſi coniecturam noſtram non contemnendam putamus, qui olim particulam* QVI *ſuperuacaneā indicauimus, eamq; ſuſtulimus,* NON *autem retinuimus. Nunc tamē ut unuſquiſq; quid ſui conſilij ſit ſequi poßit, antiquam ſcripturam omnibus propoſuimus.*

In pecunia exacta ita efferre. *Ita nos quoque olim ſcribi uolebamus ex melioribus codicibus, in quo tamen*

una

una in litera noſtri librarij peccarunt: priſca certè ſcriptura hæc eſt, In pecuniæ exactæ ita efferre *ut facile inde hæc lectio concinnari poßit: rectum tamen eſſe iudicauimus, in re obſcura lectori omnia indicare.*

PAVL. MANVT.

M. Tullius ſcriba meus. *Hic eſt M. Tullius cognomento Laurea, Ciceronis libertus, qui Academiam uillam uerſibus, quos recitat Plinius lib. XXXI. celebrauit.*

Quàm ſcribæ meo. *Vetuſti codices habent, quàm darem. unus tamen eſt, & is quidem omnium ferè optimus, in quo ſcriptum ſit, quàm tibi. ego ita conijcio, cum olim in uetere libro ſcriptum eſſet; quàm Tullio, deſcriptores feciſſe, quàm .ut una litera, quemadmodum etiam in titulis epiſtolarum, Tullij nomen ſignificaret. quod imperitiores poſtea cum ignorarēt, ſcripſiſſe, quàm tibi. ut fortaſſe ita ſit legendum, cui potius id negotij, quàm Tullio darem. uoces illæ certe, ſcribæ meo, uetuſtis in libris non leguntur.*

Legatum meum, præfectumq́ Q. Leptam. *Induxi has duas dictiones, Q. Leptam: primùm quod in antiquo libro non ſunt: deinde, quòd Ciceronem, ſi præfecti nomen ponere uoluiſſet, legati fuiſſe omiſſurum, ueriſimile non eſt. poſtremo cur nomen ponat, cum ad Meſcinium Quæſtorem ſuum ſcribat, qui & præfectum, & alios, qui cum Cicerone in Cilicia fuiſſent, optime nouerat?*

Vt tua, quam tu depoſueras, Seſtius. *Hæc eſt antiquißimi libri lectio, ex qua nihil immutandum, ut Florentini crediderunt. eſt autem ſenſus, quam ego pecuniam depoſui, Pompeius abſtulit, quam tu, Seſtius. quod uero de tua, qua Seſtius eſt uſus, ſolicitus es, propterea*

quòd

quòd adſcriptum cuperes, à te iuſſu meo eſſe depoſitam: de hoc (inquit) quod labores, nihil eſt: erit enim S. C. erunt tuæ literæ, quæ pecuniam iſtam Seſtio traditam eſſe teſtabuntur.

In pecunia exacta ita efferre. *Ex uarietate duorum codicum hæc lectio ſumpta eſt. cuius hic eſt ſenſus. Prouinciæ rationes Cicero retulerat. id eius Quæſtor Rufus ſe abſente fieri noluerat: pecuniæ enim neſcio quid à ſe in prouincia exactum in libro rationum ſcribi cupiebat, exiſtimans, niſi id cum reliquis Ciceronis rationibus referretur, eius rei poteſtatem ſe deinceps non habiturum: quod ei fuiſſet inuidiæ, quaſi publicã pecuniam uoluiſſet auertere. itaque commotus eſt. Cicero autem non eſſe ait, cur iraſcatur: nam licet ipſe rationes iam retulerit, Rufo tamen facultatem non adimi de pecunia referendi, quam exegiſſet. in pecunia, inquit, à te exacta non æquum fuit, ex eo quòd ego meas rationes retulerim, ut ita te efferres, itaque mecum inſolenter, & iracunde ageres: neque enim, cur id facias, cauſa ulla eſt: niſi quid me fallit: ſunt enim alij peritiores.*

Ex prouincia deceſſemus. *Vetuſti codices omnes, deceßimus, habent. nos una litera i in e commutata deceſſemus pro deceßiſſemus è ſenſu ſcripſimus. alij codicis antiqui lectionem, quæ parua omnino diligentia reſtitui potuit, in ſuum librum coniecerunt.*

GYB. LONG.

Rufus quæſtor Ciceronis in Cilicia fuerat. hic cum rationem pecuniariam inire cum proconſule ſuo Cicerone cuperet, Cicero illi ſcribam miſit, ut cum eo conferret. quam rem ſiniſtre interpretatus Rufus, quod fraudis cauſa fieret, cum Cicerone expoſtulauerat. Ei expoſtulationi hæc præparata eſt purgatio.

SEB.

SEB. CORR.

Rationum referendarum. *ad urbem.* Ius uetus. *ante legem Iuliam.* Totum enim ſcribam meum. *Al. Tullium enim ſcribam meum.* M. Mindium. *Epiſto. 26. & 28. li. 13.* Quod lex iubebat. *Iulia.* Conſolidatas. *Al. conſolutas.* Iuſtis de cauſis. *inſtante bello ciuili.* Te expectaturum fuiſſe. *qui nondum de prouincia deceſſeras.* Pro latis. *Alij legunt, Pro relatis, uel delatis.* De Voluſio. *Duos Voluſios ſecum habuit Cicero in prouincia, Cn. quem Attici quæſtorem ipſe appellat, & Q. quem in Cyprum miſit, ut ibi ius diceret. Sed utrum hic intelligat, eſt conſiderandum.* Legatum. *Voluſium.* Præfectumq́;. *fabrûm.* De Luceio. *L. Lucceio. quamuis Lyceo, uel Logeio nonnulli ſcribant: & in uetere libro De lucro legatur.* Quem tum depoſuerat Sextius. *Nonnulli ita corrigunt, Quam tu depoſueras ex tuis.* Nongentis. *Al. nunc centum.* Prouiſum. *Al. gratioſum, uel grauiſum legas: ut forte legendum ſit, gratum uiſum.* In pecunia exacta iſta. *Al. in ſumma pecuniæ exactæ ita.* Smyrna. *Al. Myrina.*

BERN. RVT.

In prouincia relictas rationes pro latis haberem. *Pro relatis, uel pro delatis, lego.* Quãobrem de Voluſio quod ſcribis, non eſt id rationum. *Vacat puto, quamobrem. aliud enim caput eſt, ut legi poßit: Quod autẽ de Voluſio ſcribis. Ratiõis certe malim ſcribi, quàm Rationũ. frequẽs iuriſcõſultis, etiã nõ antiquißimis, uerbũ, Rationis eſt, id eſt, rationi cõſentaneũ. ſed quia hic de rationibus agebatur, inuerſum eſt. Voluſiũ uero interpres inſulſißimè, nec ulla ratiõe legatũ hũc exiſtimat Ciceronis.*

nis.quum enim dicat Cice. maxima calamitate & obligatione leuatos, legatum Leptamq́; hunc uero Voluſium, ſi fieri potuiſſet, pro Valerio trahere in obligationem uoluiſſe, quis nõ uidet ſomniare eum, qui eoſdem putet eſſe? Quum rem à me non inſipienter ne cogitatam quidem putas. *Vide, num ita malis: Quum rem à me ne inſipienter quidem excogitatam putas. hoc eſt enim, quod dixerat, etiam mediocris prudentiæ fructu ſe à Rufo uerbis priuari, quaſi neſciſſet excogitare rationem Valerij liberandi.* Sed neq; me tum humanitate literarum mearum obligatũ puto. *Aliubi: Sed neq; me in humanitate, &c. Lego, Sed neq; mihi humanitate literarũ mearum te obligatũ puto: ex ſenſu. Epiſtolã uero hãc iccirco poſtulat ſcindi, nõ ea quã putat interpres cauſa, ſed quia uidebatur nõnullũ publicæ pecuniæ in amicorũ gratiam diminutionem factam continere, ut de Valerianis prædibus, quod ſuprà ſcriptum eſt. quare neſcio quàm prudenter atq; ex fide fuerit in uolumen relata à Tyrone, quum id Ciceroni ſciret diſplicuiſſe.* Reliquum eſt de ſeſtertijs centum millibus. *Infrà legitur Centum, non centum millibus. Ego centum tenendum arbitror. nam illa quantitas in immodicum creſcit: nec ea eſt, propter cuius iacturam exiſtimari poßit, minus ad eum aut de ſuis cibarijs, aut de proconſulis liberalitate perueniſſe.* Id fuiſſe ſeſtertia XXII. *Ne hæc quidẽ integra ſatis ſumma, quũ innuat ſtatim, maiorem fuiſſe, quàm illam quæſtoris centũ ſeſtertiorum. Niſi quis ſcribi malit, ſeſtertium uicies bis, ut ſignificet uiginti duo millia ſeſtertiorum.* Nolles à me tempore exiſtimationem accipere. *Deeſt hoc, ut ſit, hoc tempore. atq; ita ſanè alij quidã ſeruãt codices, et ſubiecta demonſtrãt. Nã, inquit, numeratũ ſi cuperẽ non erat.*

erat. Eſt uerò numeratæ pecuniæ æſtimatio in res ſoli, mobilesq́;, ſicut & rerum in pecuniam numeratam.

EX POSTER. EIVSDEM.

M. C. S. D. Ruſo. *Arbitror ad eundem ſcriptas has, ſubiectasq́; literas, quoniam libro 13. ad Sulpitium, L. Meßinium quæſtorem ſuum fuiſſe ſcribit. ut L. Meſſinio Ruſo, & hac & ſequenti epiſtola inſcribi potuerit. Sed & in eadem ad Sulpitium, fratrem Meßinij M. Mindium facit, quem hic Rufi iſtius.*

PHIL. MEL.

Hæc non eſt ex illo genere, quæ ſunt diligenter compoſitæ: eſtq́; purgatio. Quomodo potuiſſ. *Exordium, expoſtulatio cur non uenerit.* Ad ea quæ. *Narrationes, de rationibus.* Sed prædes. *Prædes ſunt in contractibus, uades in capitalibus negotijs.* Mancipis nomine. *Mancipes, qui tenuerunt conducta uectigalia, & certam pecuniam ſenatui tradiderunt. Eſt enim manceps, qui certa pecunia promittit ſe curaturum aliquid in Republica.*

VET. COD.

Quare & ſi mei incommodi cauſa commonere noluiſti. Nihil eum feciſſe ſcienter, quod eſſet contra aut rem, aut exiſtimationē tuam. Demum ſi rationum referendarū uis uetus, & modus antiquus maneret. Id quoniam lege Iulia relinquere rationem in prouincia neceſſe erat. Si retribui tibi tantum, quantum me tribuiſſe nunquam pœnitebit. Non habui, cui id potius negotij darem, quàm Tullo tibi darem. Tamen te expectaturum fuiſſe, niſi in prouincia relictas rationes pro ratis haberem. *In nonnullis ſic:* Niſi in prouincia relictas ra-

tiones probatis haberem. Docuerunt enim me pa rati homines,in his cum omniũ peritiſsimus, tum mihi amãtiſsimus. *Eſt quoq; ſic in aliquibus uidere:* In his cum omnium paratiſsimus,tum mei amantiſsimus. Et quod minime tamen laboro,mediocris etiam prudentiæ,libertatis. Quod maius ſcri bæ mei beneficio,quàm meo,legatum meũ, præfectumq́;,& Lepam. Quondam maxima calamitate leuatos.Quod exiſtimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec ſciſſe me quicquam, nec cogitaſſe,ſcribam,quicquid uoluiſſet,cum id mihi ne recuſaſſet quidem retuliſſe, & prudentiæ,cum rem à me non inſipienter excogitatam quidem pu tas. Et ut multi tam grauius Valerianis prædibus. Hoc unum uni ſcribæ meo intellexi non nimium placere. Nec cauſa eſt,cur negem, nec ſi tamen eſſet, & tu uoles,negarem. Nam de ſeſtertiis nunc centum millibus. De centurionibus tamen, & militarium contubernalibus res eſt in integro.

IN EPIST.
XXII.

Gratæ mihi, &c.

VICTORIVS.

ITa mihi omnia. *Mediceus liber, & alij ueteres,* COMMVNIA OMNIA: *In quibus uerbis uitiũ ineſſe manifeſtum eſt: quomodo illud emendari poſſe arbitrati ſimus, ſpectari poteſt: & fortaſſe non inelegantius, quàm alij qui caſtigarunt,* COMMODA OMNIA: *magna enim uis eſt illorum uerborum,* Ita mihi omnia, quæ opto, contingant. *Cupimus enim ſæpe,*

preca

*precamurq́; à Dijs immortalibus non nobis tantùm commoda,ſed amicis etiam & alijs qui nobis chari ſunt: non paruamq́; ex ea re,ſi impetramus,uoluptatẽ capimus.*Ho*neſtius enim eſt amicis, ſuisq́; cõmoda quàm ſibi ipſi optare.*Hæ*c ratio fecit,& alia etiã argumenta,ut priorẽ uocẽ deleremus: arbitramur enim cum* OMNIA *ſcribere uellet perperam librarium* COMMVNIA *ſcripſiſſe: cumq́; erratum ſuum cognouiſſet,* OMNIA *poſtea ſcripſiſſe, nec priorem uocem inducere curaſſe, quod multis locis facit.*

Vt enim cum eſſet. *Hæc eſt* Medicei *codicis, & aliorum etiam ueterum lectio, quam tamen nonnulli damnant qui olim & ipſi eã ualde amauerãt, etſi ut omnia componerent,infra ſuo ex ingenio lectionem mutauerãt. Quam reſtituerunt lectionem nullo modo probo: neque hoc facio concertationis ſtudio,ſed quòd ita uerũ eſſe exiſtimo.ſiquis acutè perſpiciet,ſi* ETENIM *(quemadmodum illi uolunt)legatur,uidebit multominus uerba inter ſe cohærere,quàm ſi priſca lectio cõſeruetur. Quare peccaſſe nobis non uidemur,qui ſi aliquis error eſt,unà cum antiquis libris peccare uoluimus.*Potius *animaduertendũ eſt,an ſit è genere eorum, quæ ſpeciem ſolœciſmi habere uidentur, de quibus nos alijs in locis locuti accuratè ſumus,&* Paulus *etiam in eo quod ſequitur ſcholio agit.*

PAVL. MANVT.

Commoda omnia. *Melius ita opinor,quàm communia omnia. itaq́; olim impreſsimus, ſecuti libros aliquot manu ſcriptos, quorum unum ſanè perantiquum* Hieronymus Ferrarius *habet.*

Etenim cum eſſet. *Alij, ut enim, quam lectionem nos non admodum probamus: particulæ enim, ut, quæ reſpondeat, uox non erit.* Ex *codice igitur* Bernardini

Maffei,etenim,emendauimus.

GYB. LONG.

Hortatur Meſſinum,ut honeſtarum diſciplinarum ſtudio, tædium malorum & periculoſorum temporum diſcutiat, & eum miſerijs & luctibus oppreſſum,conſolando quantũ poteſt erigit. Suadet etiam ne in urbem redeat,ſed dulci ſucceſſu Muſarum fruatur.

SEB. CORR.

Commoda omnia. *Al.communia omnia.* Cum pleriſq; eorum. *Cæſarianorum.* Vti non licet. *ne offendam Cæſarem, ſi abſim.* Inuidiſſet is. *uel Pompeius,ut quibuſdam placet:uel M.Cato,quem Cicero ſibi inuidiſſe ſæpe teſtatur.* Effeceram. *in conſulatu.* Quauis tuta. *In ueteribus libris ferè ſemper ſcribitur, quamuis tota.*

BERN. RVT.

Vt enim, quum eſſet maior & uirorum & ciuium bonorum & iocundorum hominum. *Etenim, ſenſus poſtulat.* Cui niſi inuidiſſet is,quem tu nunquam amaſti. *Quid ſi Pompeium intelligat? qui fœdus cum Craſſo Cæſareq; inierit, ut reſiſtere Ciceronis Catoniſq; factioni, nimium, ut ipſis uidebatur, libertatis cupidæ poſſet. Nota eſt enim illa M.Tullij ſuſpiratio: Vtinam Cn. Pompei ſocietatẽ cum Cæſare aut nunquam coiſſes, aut nunquam diremiſſes. Interpretum ſenſa non ſatisfaciunt.*

PHIL. MELANC.

Gratæ mihi tuæ lit. *Conſolatoria eſt.Initio autem reſpondet ad Meſsini literas, & in fine addit cõſolationem. Orditur autem ab approbatione literarũ iſtius,& proponit ſe ſimiliter affectũ eſſe, & eius conſuetudinem deſiderare. Ratio ex collatione, quia ne antea quidem cuiuſquam conſuetudo iucundior fuit. Sequitur amplificatio*

catio ex contrario: Optarim in ſolitudine uiuere, quàm nunc in urbe. Huic affectui rurſus opponit duas res, quibus ſe conſolatur ipſe, ſtudia & conſcientiam conſiliorum, quæ poſtea pluribus uerbis explicat. In fine addit conſolationem ex loco communi: nihil metuendum eſſe ei, qui culpa careat. Quod ego. *Exordium: uiciſsim tecum eſſe cupio.* Vt enim quũ. *Ratio propoſitionis: Antea quoque libenter tecum eram, quanto magis nunc.* Nolim enim. *Alia amplificatio.* Itaq; utor. *Narratio, quibus rebus ſe conſoletur tali tempore: ſcilicet duabus, literis & conſcientia.* Verum enim ſcribam. ἀποστροφὴ *ad Meßinum, in qua incipit & ipſum confirmare, recitato ſuo exemplo ſuprà in narratione.* Tu ſi me. *Ratio conſolationis: Nihil eſt pertimeſcendum, præter culpam.*

VET. COD.

Te ſumma cupiditate affectũ eſſe uidendi mei. Nam tecum eſſe ita communia mihi omnia tua, quæ opto, contingant. Nolim enim exiſtimare, mihi non ſolitudinem iucundiorẽ eſſe, qua tamen ipſa uni non licet. Idemq; ipſa cũ illa arma Quamuis tota conditione pacem accipere malui, quàm uiribus cum ualentiore pugnare. Sed & hæc, & alia multa coram loqui breuiter licebit. Verum etiam ſcribam, teneriore mihi animo uidebare, ſicut omnes ferè, qui uita ingenua in beata ciuitate, & in libera uiximus. Sed ut illa ſecunda moderatione tulimus, ſic hanc non ſolum aduerſam, ſed funditus euerſam fortunam fortiter ferre debemus.

Digitized by Google

IN LIBRVM VI. ANNOTATIONES.

IN EPIST. I.

Etſi ea perturbatio eſt omnium, &c.

VICTORIVS.

SI ENIM bene ſentire recteq́ facere ſatis eſt ad bene beateq́ uiuendũ, nõuereor ne eũ qui ſe optimorũ cõſiliorũ conſcientia ſuſtentare poſsit, miſerum eſſe nefas ſit dicere. *Negatiuam particulam ante* VEREOR, *uetus ille codex nõ habet. Quæ tamen ſi non ſit, ſententiam non corrumpit. poteſt enim cum interrogatione locus legi, quaſi dixerit, uereri debeo? &c. Nos nihil immutauimus: ſiquis uetere lectione magis delectatur, eam reponat.*

GYB. LONG.

Torquatum, qui cum alijs Pompeianis in eadem erat naui, conſolando hortatur, ut tempeſtates reipub. æquo bonoq́ animo ferat.

SEB. CORR.

A. Torquato. *Is in cauſa Milonis quæſitor fuit.* Nec enim is. *Cæſar.* Fortunas reliquiſſe. *Pompeiũ ſequentes.* Veritas præſcribit. *Virtus præſcribit, in omnibus ferè libris legitur.* Conſilium improbabam. *relinquendi Italiam, & pugnandi.* Iis armis aduerſari. *Cæſaris.* Per noſmetipſos. *Pompeio prouinciæ Cæſaris propagatore.* Iis enim rebus. *dignitate, & autoritate.* Suſpenſi ſumus. *expectatione belli Africani.* In ea urbe. *Athenis.* Ser. Sulpitium. *Achaiæ præfectum.* Autoritatem, & conſilium.

Epiſt.

Epiſt. 3. lib. IIII. Togati. *Cæſaris: quoniam depoſitis armis Cos. eſſet factus.* Armati. *Cæſaris.* Quàm tibi. *cuius quantum ſtudium & quàm inſigne fuerit erga me temporibus illis, quæ nota ſunt omnibus, ſcire neceſſe eſt: inquit lib. II. de Finibus.*

BERN. RVT.

Si enim bene ſentire recteq; facere ſatis eſt ad bene beateq; uiuendum, non uereor, ne eum qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſsit, miſerum eſſe nefas ſit dicere. *Videtur una abeſſe negatio, aut una abundare, ut legi debeat, Vereor ne eum, &c. uel, Non uereor, ne non eum, & reliqua: uel, Non nefas ſit dicere. Alioqui ſi primam ſcripturam recipimus, ſignificarit, certum habeo, nefas non eſſe miſerum dicere: quod Ciceronis ſententiæ repugnat. ea eſt enim iſtiuſmodi orationis uis, atq; proprietas, quod frequenti autorum uſu, ipſiusq; in primis Ciceronis ſancitur: Etſi pleriſque locis corruptis, quibuſdam uero etiam eruditis hominibus diſſentientibus.* Togati potius potentiam, quàm armati uictoriam ſubiſſemus. *Togati atque armati, ſcilicet Cæſaris. ſunt enim ſecundi caſus. Potentiam uero togati dixit, propter ſecundum conſulatum, quem ſi exercitum prouinciamq; traderet, dari ſibi omnino Cæſar uolebat. autores omnes. ad Cæcinam ipſe paulo pòſt: Eſſet hic quidem clarus in toga & princeps, ſed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet.*

PHIL. MEL.

Sunt in hoc libro multæ ſuauiſſimæ epiſtolæ, ualde rhetoricæ. Hæc autem conſolatoria eſt, & orditur à loco, ut Torquatus facilius ferat ſe domo abeſſe. Deinde

ri ſemper legi, & alijs etiã quos uidi uetuſtis codicibus.

GYB. LONG.

Et hæc eſt conſolatio eiuſdem cum ſuperiore argumenti, non eſſe cuiquam priuatim de tãto caſu reip. dolendum, cum omnes ex æquo boni habeant quod conquerantur.

SEB. CORR.

Abſum ab urbe. *in meis prædijs.* Nec eos. *Cæſarianos.* A' quibus reciperis. *Cæſare tibi iam ferè reconciliato. Al. receſſeris.* Nec eos. *Pompeianos.* Quos adiuuiſti. *Al. quos adiuiſti.* Is exitus. *Reipub. euerſio.* M. Antonius. *orator.*

PHIL. MEL.

Conſolatoria eſt. Orditur autem ab excuſatione ſilentij. deinde addit conſolationem. in qua diſtributio eſt triũ membrorum, ex qua ratiocinatur, & colligit cauſas minuendi doloris. Peto abs te. *Exordium habet excuſationem ſilentij.* Quod maiore. *Propoſitio conſolationis.* Neceſſe eſt enim. *Argumentum.* Si arma ualebunt. *δίλημμα eſt: Aut aliqua reſpub. erit, aut nulla. Si aliqua, tibi ſpes reliqua eſt: ſi nulla, nec tu optes te ſuperſtitem eſſe Reipublicæ.*

IN EPIST. III.

Superioribus literis, &c.

VICTORIVS.

AVt eorum qui diſceſſerint. *Quia uno membro deminuti hic ſunt omnes non ſolum ueteres, ſed etiã recentiores manu ſcripti codices, ipſe meum eſſe arbitratus ſum rẽ nouam facere, lectoresq; admonere notha eſſe hæc uerba (niſi fallor) & ſuppoſititia. Sic enim in melioribus cunctis nulla uarietate legitur,* AVT EORVM QVI DISCESSERINT ALTERI DIMICANT.

Digitized by Google

CANT. Puto autem librarium in particula AVT deceptum eſſe, totumq; ſuperius membrum reliquiſſe. Ego uulgatam lectionē remouere nolui, ſi quis illa delectetur. mihi non dubium eſt quin ab aliquo ſuppleta ſit eorum, qui ſemper quæ deſiderari credūt pro ſuo arbitrio reponunt: quantum diſſentiam ab his, alibi dixi. Eſt autem & in ſequēti epiſtola alter locus, quē pariter mancum cum inuenerim, eodem iudicio ductus, eadem nota ſignaui. Sic autem ille proculdubio lacer, & decurtatus in antiquis codicibus legitur, Equidem cum hæc ſcribebam, aliquid iam actum putabam: nō quo, ſed quòd difficilis erat coniectura. Quot autē uerbis additis reſtitutus ſit & quàm aptis, quiuis nunc uidet. itaq; ſuam ſententiam ſequatur: nos in his planè diuulſis, & fractis locis nihil habemus quod melius afferamus.

EX POSTER. EIVSDEM.

Ita enim uiuere ut non ſit uiuendum. Manu ſcripti codices, ut tum ſit uiuendum, habent: quantū autem intelligo, ex utraq; lectione idoneus ſenſus elicitur: ex recepta, ut opinor, hic: Viuere amiſſa dignitate miſerrimum eſt: docti enim & graues uiri rectum nō eſſe iudicabant uiuere illi, qui dignitatē perdidiſſet. Quod etiā uetere prouerbio declarabatur, quo Cicero ipſe uſus eſt in epiſtola tertia ad Marium, Vbi nō ſis qui fueris, nō eſſe cur uelis uiuere. ex antiqua uero hic: Viuere ut uiuēdum tum eſſet ſi Cæſar aut Pōpeiani Rempub. oppreſſerint. quod omnino euēturū Cicero arbitrabatur miſerrimum. Eam unuſquiſq; lectionē ſequatur quam ueriorem putat.

GYB. LONG.

Et hæc eiuſdem eſt argumenti epiſtola, in qua communi cum ſuperioribus conſolatione eſt uſus, idq; omnino à temporum & loci ratione.

quòd adſcriptum cuperes, à te iuſſu meo eſſe depoſitam: de hoc (inquit) quod labores, nihil eſt: erit enim S. C. erunt tuæ literæ, quæ pecuniam iſtam Seſtio traditam eſſe teſtabuntur.

In pecunia exacta ita efferre. E*x uarietate duorum codicum hæc lectio ſumpta eſt. cuius hic eſt ſenſus. Prouinciæ rationes Cicero retulerat. id eius Quæſtor Ruſus ſe abſente fieri noluerat: pecuniæ enim neſcio quid à ſe in prouincia exactum in libro rationum ſcribi cupiebat, exiſtimans, niſi id cum reliquis Ciceronis rationibus referretur, eius rei poteſtatem ſe deinceps non habiturum: quod ei fuiſſet inuidiæ, quaſi publicā pecuniam uoluiſſet auertere. itaque commotus eſt. Cicero autem non eſſe ait, cur iraſcatur: nam licet ipſe rationes iam retulerit, Ruſo tamen facultatem non adimi de pecunia referendi, quam exegiſſet. in pecunia, inquit, à te exacta non æquum fuit, ex eo quòd ego meas rationes retulerim, ut ita te efferres, itaque mecum inſolenter, & iracunde ageres: neque enim, cur id facias, cauſa ulla eſt: niſi quid me fallit: ſunt enim alij peritiores.*

Ex prouincia deceſſemus. V*etuſti codices omnes, deceßimus, habent. nos una litera i in e commutata deceſſemus pro deceßiſſemus è ſenſu ſcripſimus. alij codicis antiqui lectionem, quæ parua omnino diligentia reſtitui potuit, in ſuum librum coniecerunt.*

GYB. LONG.

Rufus quæſtor Ciceronis in Cilicia fuerat. hic cum rationem pecuniariam inire cum proconſule ſuo Cicerone cuperet, Cicero illi ſcribam miſit, ut cum eo conferret. quam rem ſiniſtre interpretatus Rufus, quod fraudis cauſa fieret, cum Cicerone expoſtulauerat. Ei expoſtulationi hæc præparata eſt purgatio.

SEB.

SEB. CORR.

Rationum referendarum, *ad urbem.* Ius uetus, *ante legem Iuliam.* Totum enim ſcribam meum. *Al. Tullium enim ſcribam meum.* M. Mindium. *Epiſto. 26. & 28. li. 13.* Quod lex iubebat. *Iulia.* Con ſolidatas. *Al. conſolutas.* Iuſtis de cauſis. *inſtante bello ciuili.* Te expectaturum fuiſſe. *qui nondum de prouincia deceſſeras.* Pro latis. *Alij legunt, Pro relatis, uel delatis.* De Voluſio. *Duos Voluſios ſecum habuit Cicero in prouincia, Cn. quem Attici quæſtorem ipſe appellat, & Q. quem in Cyprum miſit, ut ibi ius diceret. Sed utrum hic intelligat, eſt conſiderandum.* Legatum. *Voluſium.* Præfectumq;. *fabrûm.* De Luceio. *L. Luceio. quamuis Lyceo, uel Logeio nonnulli ſcribant: & in uetere libro De lucro legatur.* Quem tum depoſuerat Sextius. *Nonnulli ita corrigunt, Quam tu depoſueras ex tuis.* Nongentis. *Al. nunc centum.* Prouiſum. *Al. gratioſum, uel grauiſum legas: ut forte legendum ſit, gratum uiſum.* In pecunia exacta iſta. *Al. in ſumma pecuniæ exactæ ita.* Smyrna. *Al. Myrina.*

BERN. RVT.

In prouincia relictas rationes pro latis haberem. *Pro relatis, uel pro delatis, lego.* Quãobrem de Voluſio quod ſcribis, non eſt id rationum. *Vacat puto, quamobrem. aliud enim caput eſt, ut legi poßit: Quod autẽ de Voluſio ſcribis. Ratiõis certe malim ſcribi, quàm Rationũ. frequẽs iuriſcõſultis, etiã nõ antiquißimis, uerbũ, Rationis eſt, id eſt, rationi cõſentaneũ. ſed quia hic de rationibus agebatur, inuerſum eſt. Voluſiũ uero interpres inſulſißimè, nec ulla ratiõe legatũ hũc exiſtimat Ciceronis.*

Digitized by Google

nis.quum enim dicat Cice. maxima calamitate & obligatione leuatos,legatum Leptamq́;,hunc uero Voluſium,ſi fieri potuiſſet, pro Valerio trahere in obligationem uoluiſſe,quis nõ uidet ſomniare eum, qui eoſdem putet eſſe?

Quum rem à me non inſipienter ne cogitatam quidem putas. *Vide,num ita malis: Quum rem à me ne inſipienter quidem excogitatam putas.hoc eſt enim,quod dixerat,etiam mediocris prudentiæ fructu ſe à Rufo uerbis priuari, quaſi neſciſſet excogitare rationem Valerij liberandi.* Sed neq; me tum humanitate literarum mearum obligatũ puto. *Aliubi: Sed neq; me in humanitate,&c. Lego, Sed neq; mihi humanitate literarũ mearum te obligatũ puto:ex ſenſu.Epiſtolã uero hãc iccirco poſtulat ſcindi,nõ ea quã putat interpres cauſa,ſed quia uidebatur nõnullũ publicæ pecuniæ in amicorũ gratiam diminutionem factam continere, ut de Valerianis prædibus,quod ſuprà ſcriptum eſt.quare neſcio quàm prudenter atq; ex fide fuerit in uolumen relata à Tyrone,quum id Ciceroni ſciret diſplicuiſſe.* Reliquum eſt de ſeſtertijs centum millibus. *Infrà legitur Centum, non centum millibus. Ego centum tenendum arbitror .nam illa quantitas in immodicum creſcit:nec ea eſt, propter cuius iacturam exiſtimari poßit, minus ad eum aut de ſuis cibarijs,aut de proconſulis liberalitate perueniſſe.* Id fuiſſe ſeſtertia XXII. *Ne hæc quidẽ integra ſatis ſumma, quũ innuat ſtatim,maiorem fuiſſe,quàm illam quæſtoris centũ ſeſtertiorum. Niſi quis ſcribi malit, ſeſtertium uicies bis, ut ſignificet uiginti duo millia ſeſtertiorum.* Nolles à me tempore exiſtimationem accipere. *Deeſt hoc,ut ſit,hoc tempore.atq; ita ſanè alij quidã ſeruãt codices,et ſubiecta demonſtrãt. Nã,inquit, numeratũ ſi cuperẽ non erat.*

erat. Eſt uerò numeratæ pecuniæ æſtimatio in res ſoli, mobilesq́;,ſicut & rerum in pecuniam numeratam.

EX POSTER. EIVSDEM.

M. C. S. D. Ruſo. *Arbitror ad eundem ſcriptas has,ſubiectasq́; literas, quoniam libro 13.ad Sulpitium, L. Meßinium quæſtorem ſuum fuiſſe ſcribit. ut L. Meſſinio Ruſo, & hac & ſequenti epiſtola inſcribi potuerit. Sed & in eadem ad Sulpitium, fratrem Meßinij M. Mindium facit,quem hic Rufi iſtius.*

PHIL. MEL.

Hæc non eſt ex illo genere,quæ ſunt diligenter compoſitæ: eſtq́; purgatio. Quomodo potuiſſ. *Exordium, expoſtulatio cur non uenerit.* Ad ea quæ. *Narrationes,de rationibus.* Sed prædes. *Prædes ſunt in contractibus,uades in capitalibus negotijs.* Mancipis nomine. *Mancipes, qui tenuerunt conducta uectigalia, & certam pecuniam ſenatui tradiderunt. Eſt enim manceps, qui certa pecunia promittit ſe curaturum aliquid in Republica.*

VET. COD.

Quare & ſi mei incommodi cauſa commonere noluiſti. Nihil eum feciſſe ſcienter, quod eſſet contra aut rem,aut exiſtimationẽ tuam. Demum ſi rationum referendarũ uis uetus, & modus antiquus maneret. Id quoniam lege Iulia relinquere rationem in prouincia neceſſe erat. Si retribui tibi tantum,quantum me tribuiſſe nunquam pœnitebit. Non habui,cui id potius negotij darem,quàm Tullo tibi darem. Tamen te expectaturum fuiſſe, niſi in prouincia relictas rationes pro ratis haberem. *In nonnullis ſic:* Niſi in prouincia relictas rationes

tiones probatis haberem. Docuerunt enim me pa rati homines,in his cum omniũ peritiſsimus, tum mihi amãtiſsimus. *Eſt quoq; ſic in aliquibus uidere:* In his cum omnium paratiſsimus,tum mei amantiſsimus. Et quod minime tamen laboro,mediocris etiam prudentiæ,libertatis. Quod maius ſcri bæ mei beneficio,quàm meo,legatum meũ, præfectumq́;, & Lepam. Quondam maxima calamitate leuatos.Quod exiſtimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec ſciſſe me quicquam, nec cogitaſſe,ſcribam,quicquid uoluiſſet,cum id mihi ne recuſaſſet quidem retuliſſe, & prudentiæ,cum rem à me non inſipienter excogitatam quidem pu tas. Et ut multi tam grauius Valerianis prædibus. Hoc unum uni ſcribæ meo intellexi non nimium placere. Nec cauſa eſt,cur negem, nec ſi tamen eſſet, & tu uoles,negarem. Nam de ſeſtertijs nunc centum millibus. De centurionibus tamen, & militarium contubernalibus res eſt in integro.

IN EPIST. XXII.

Gratæ mihi, &c.

VICTORIVS.

ITa mihi omnia. *Mediceus liber, & alij ueteres,* COMMVNIA OMNIA: *In quibus uerbis uitiũ ineſſe manifeſtum eſt: quomodo illud emendari poſſe arbitrati ſimus, ſpectari poteſt: & fortaſſe non inelegantius, quàm alij qui caſtigarunt,* COMMODA OMNIA: *magna enim uis eſt illorum uerborum,* Ita mihi omnia, quæ opto, contingant. *Cupimus enim ſæpe,*

preca

precamurq́; à Dijs immortalibus non nobis tantùm commoda, ſed amicis etiam & alijs qui nobis chari ſunt: non paruamq́; ex ea re, ſi impetramus, uoluptatē capimus. Ho*neſtius enim eſt amicis, ſuisq́; cōmoda quàm ſibi ipſi optare.* Hæc *ratio fecit, & alia etiā argumenta, ut priorē uocē deleremus: arbitramur enim cum* OMNIA *ſcribere uellet perperam librarium* COMMVNIA *ſcripſiſſe: cumq́; erratum ſuum cognouiſſet,* OMNIA *poſtea ſcripſiſſe, nec priorem uocem inducere curaſſe, quod multis locis facit.*

Vt enim cum eſſet. *Hæc eſt* Medicei *codicis, & aliorum etiam ueterum lectio, quam tamen nonnulli damnant qui olim & ipſi eā ualde amauerāt, etſi ut omnia componerent, infra ſuo ex ingenio lectionem mutauerāt. Quam reſtituerunt lectionem nullo modo probo: neque hoc facio concertationis ſtudio, ſed quòd ita uerū eſſe exiſtimo. ſiquis acutè perſpiciet, ſi* ETENIM *(quemadmodum illi uolunt) legatur, uidebit multominus uerba inter ſe cohærere, quàm ſi priſca lectio cōſeruetur. Quare peccaſſe nobis non uidemur, qui ſi aliquis error eſt, unà cum antiquis libris peccare uoluimus.* Potius *animaduertendū eſt, an ſit è genere eorum, quæ ſpeciem ſolœciſmi habere uidentur, de quibus nos alijs in locis locuti accuratè ſumus, &* Paulus *etiam in eo quod ſequitur ſcholio agit.*

PAVL. MANVT.

Commoda omnia. *Melius ita opinor, quàm communia omnia. itaq́; olim impreſſimus, ſecuti libros aliquot manu ſcriptos, quorum unum ſanè perantiquum* Hieronymus Ferrarius *habet.*

Etenim cum eſſet. *Alij, ut enim, quam lectionem nos non admodum probamus: particulæ enim, ut, quæ reſpondeat, uox non erit.* Ex codice igitur Bernardini

Maffei,etenim,emendauimus.

GYB. LONG.

Hortatur Meſſinum,ut honeſtarum diſciplinarum ſtudio, tædium malorum & periculoſorum temporum diſcutiat, & eum miſerijs & luctibus oppreſſum,conſolando quantū poteſt erigit. Suadet etiam ne in urbem redeat,ſed dulci ſucceſſu Muſarum fruatur.

SEB. CORR.

Commoda omnia. *Al.communia omnia.* Cum pleriſq; eorum. *Cæſarianorum.* Vti non licet. *ne offendam Cæſarem, ſi abſim.* Inuidiſſet is. *uel Pompeius,ut quibuſdam placet:uel M.Cato,quem Cicerò ſibi inuidiſſe ſæpe teſtatur.* Effeceram. *in conſulatu.* Quauis tuta. *In ueteribus libris ferè ſemper ſcribitur, quamuis tota.*

BERN. RVT.

Vt enim, quum eſſet maior & uirorum & ciuium bonorum & iocundorum hominum. *Etenim, ſenſus poſtulat.* Cui niſi inuidiſſet is,quem tu nunquam amaſti. *Quid ſi Pompeium intelligat? qui fœdus cum Craſſo Cæſareq; inierit, ut reſiſtere Ciceronis Catoniſq; factioni, nimium, ut ipſis uidebatur, libertatis cupidæ poſſet. Nota eſt enim illa M.Tullij ſuſpiratio: Vtinam Cn. Pompei ſocietatē cum Cæſare aut nunquam coiſſes, aut nunquam diremiſſes. Interpretum ſenſa non ſatisfaciunt.*

PHIL. MELANC.

Gratæ mihi tuæ lit. *Conſolatoria eſt.Initio autem reſpondet ad Meßini literas, & in fine addit cōſolationem. Orditur autem ab approbatione literarū iſtius,& proponit ſe ſimiliter affectū eſſe, & eius conſuetudinem deſiderare. Ratio ex collatione, quia ne antea quidem cuiuſquam conſuetudo iucundior fuit. Sequitur amplificatio*

catio ex contrario: Optarim *in ſolitudine uiuere, quàm nunc in urbe.* Huic *affectui rurſus opponit duas res, qui bus ſe conſolatur ipſe, ſtudia & conſcientiam conſiliorum, quæ poſtea pluribus uerbis explicat. In fine addit conſolationem ex loco communi: nihil metuendum eſſe ei, qui culpa careat.* Quod ego. *Exordium: uiciſsim tecum eſſe cupio.* Vt enim quũ. *Ratio propoſitionis: Antea quoque libenter tecum eram, quanto magis nunc.* Nolim enim. *Alia amplificatio.* Itaq; utor. *Narratio, quibus rebus ſe conſoletur tali tempore: ſcilicet duabus, literis & conſcientia.* Verum enim ſcribam. *ἀποστροφὴ ad Meſsinum, in qua incipit & ipſum confirmare, recitato ſuo exemplo ſuprà in narratione.* Tu ſi me. *Ratio conſolationis: Nihil eſt pertimeſcendum, præter culpam.*

VET. COD.

Te ſumma cupiditate affectũ eſſe uidendi mei. Nam tecum eſſe ita communia mihi omnia tua, quæ opto, contingant. Nolim enim exiſtimare, mihi non ſolitudinem iucundiorẽ eſſe, qua tamen ipſa uni non licet. Idemq; ipſa cũ illa arma Quamuis tota conditione pacem accipere malui, quàm uiribus cum ualentiore pugnare. Sed & hæc, & alia multa coram loqui breuiter licebit. Verum etiam ſcribam, teneriore mihi animo uidebare, ſicut omnes ferè, qui uita ingenua in beata ciuitate, & in libera uiximus. Sed ut illa ſecunda moderatione tulimus, ſic hanc non ſolum aduerſam, ſed funditus euerſam fortunam fortiter ferre debemus.

IN LIBRVM VI. ANNOTATIONES.

IN EPIST. I.

Etſi ea perturbatio eſt omnium,&c.

VICTORIVS.

SI ENIM bene ſentire recteq; facere ſatis eſt ad bene beateq; uiuendũ, nõuereor ne eũ qui ſe optimorũ cõſiliorũ conſcientia ſuſtentare poſsit, miſerum eſſe nefas ſit dicere. *Negatiuam particulam ante* VEREOR, *uetus ille codex nõ habet. Quæ tamen ſi non ſit, ſententiam non corrumpit. poteſt enim cum interrogatione locus legi, quaſi dixerit, uereri debeo? &c. Nos nihil immutauimus: ſiquis uetere lectione magis delectatur, eam reponat.*

GYB. LONG.

Torquatum, qui cum alijs Pompeianis in eadem erat naui, conſolando hortatur, ut tempeſtates reipub. æquo bonoq; animo ferat.

SEB. CORR.

A. Torquato. *Is in cauſa Milonis quæſitor fuit.* Nec enim is. *Cæſar.* Fortunas reliquiſſe. *Pompeiũ ſequentes.* Veritas præſcribit. *Virtus præſcribit, in omnibus ferè libris legitur.* Conſilium improbabam. *relinquendi Italiam, & pugnandi.* Iis armis aduerſari. *Cæſaris.* Per noſmetipſos. *Pompeio prouinciæ Cæſaris propagatore.* Iis enim rebus. *dignitate, & autoritate.* Suſpenſi ſumus. *expectatione belli Africani.* In ea urbe. *Athenis.* Ser. Sulpitium. *Achaiæ præfectum.* Autoritatem, & conſilium.

Epiſt.

Epiſt. 3. lib. IIII. Togati. Cæſaris: quoniam depoſitis armis Cos: eſſet factus. Armati. Cæſaris. Quàm tibi. *cuius quantum ſtudium & quàm inſigne fuerit erga me temporibus illis, quæ nota ſunt omnibus, ſcire neceſſe eſt: inquit lib. II. de Finibus.*

BERN. RVT.

Si enim bene ſentire recteq́ facere ſatis eſt ad bene beateq́ uiuendum, non uereor, ne eum qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſsit, miſerum eſſe nefas ſit dicere. *Videtur una abeſſe negatio, aut una abundare, ut legi debeat, Vereor ne eum, &c. uel, Non uereor, ne non eum, & reliqua: uel, Non nefas ſit dicere. Alioqui ſi primam ſcripturam recipimus, ſignificarit, certum habeo, nefas non eſſe miſerum dicere: quod Ciceronis ſententiæ repugnat, ea eſt enim iſtiuſmodi orationis uis, atq; proprietas, quod frequenti autorum uſu, ipſiusq; in primis Ciceronis ſancitur: Etſi pleriſque locis corruptis, quibuſdam uero etiam eruditis hominibus diſſentientibus.* Togati potius potentiam, quàm armati uictoriam ſubiſſemus. *Togati atque armati, ſcilicet Cæſaris. ſunt enim ſecundi caſus. Potentiam uero togati dixit, propter ſecundum conſulatum, quem ſi exercitum prouinciamq́; traderet, dari ſibi omnino Cæſar uolebat. autores omnes. ad Cæcinam ipſe paulo pòſt: Eſſet hic quidem clarus in toga & princeps, ſed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet.*

PHIL. MEL.

Sunt in hoc libro multæ ſuauiſsimæ epiſtolæ, ualde rhetoricæ. Hæc autem conſolatoria eſt, & orditur à loco, ut Torquatus facilius ferat ſe domo abeſſe. Deinde

conſolatur Torquatum, ſpe quadam propoſita. Tertio *inſtituit conſolationē, ex loco cōmuni: Bonū uirū operatet culpā præſtare, non fortunā: Nos officio adducti bellum geßimus, non ſpe uictoriæ, ſed ſcientes exitū incertum eſſe: Igitur moderate feramus. Addit exemplū Torquati: olim meam imbecillitatem tu repræhendebas, nunc igitur te quoq; confirmato ipſe.* Etſi ea perturbatio. *Argumentatio habet conſolationem de loco: Romæ eſſe eſt miſerrimum, Igitur tu ne doleas te abeſſe.* De te autem. *Secundum argumentum, à ſpe reditus.* Nec tamen is. *Noua conſolatio de Republica. argumentum ſumitur ex loco honeſtatis.* Reliquum eſt. *Propoſitio.* Quod ego quaſi. *Occupatio.* Cuius tanti mali. *Maior.* Si enim bene. *Minor.* Quare ſi id. *Concluſio: Bonus uir debet rectè ſentire & facere, & fortiter ferre exitum qualiſcunq; futurus ſit: Nos id fecimus: Igitur non doleamus.* Atq; hæc mihi. *Amplificatio, ex ueteri robore & conſtantia Torquati: olim fuiſti fortis, ſis nunc quoque.* Quod & in ea urbe. *Conſolatio de loco, ab Athenarum laudibus.*

IN EPIST.

II.

Peto à te, &c.

VICTORIVS.

SI arma ualebūt, nec eos à quibus receſſeris uereri debes, nec eos quos adiuuiſti. *Et ſi hic uulgatā lectionē cōſeruauerimus, magis tamen antiquā probamus quæ neſcio quomodo tunc nos ſubterfugit, pro* RECESSERIS *enim, (reciperis) legendum eſt, ut intelligat nunc Cæſarianas partes. Si enim* RECESSERIS *legas, Pompeianas intelligas oportet: ab illis enim diſceſſerat poſt*

aduerſam

aduerſam eorum pugnã, quod ſentẽtiæ nullo modo qua=
drabit. Eædem autem erant quas adiuuerat, & à quibus
receſſerat, cum hic de ambabus loquatur. Aut enim armis
inquit urgebitur Reſp. ſempiternis, quo caſu nulla tua
præcipua calamitas erit, ſed ut in malis res tuæ in tuto
ſunt: nec enim Cæſarianos timere debes, à quibus recipe
ris (præſenti autem tempore utitur, quia nõdum res con
fecta erat: nam, ut ſuprà inquit, in magna uarietate eius
cauſa uerſata eſt, de qua tamen bene ſperare licebat, pro=
pter animũ Cæſaris mitigatum) nec eos quos adiuuiſti:
hi autem erant Pompeiani. Durante igitur bello, inquit,
malum à neutra parte expectare debes. Illi enim quibus
fuiſti, & cũ quibus in rebus gerendis fuiſti, propter pri
ſtinam ſocietatem te incolumem uolent: hi autem te reci=
piunt, & ſuum iam numerant. Sæpe autem ueteres codi
ces propter uariam, & aliquantulum inquinatam ſcri-
pturam primo ita perturbãt, ut nõ mirum ſit, ſi quæ quan
doq; prætereunt. nec enim facile eſt ſi quid boni lateat
perſpicere. Nam parua quæq; illuſio, & labes optimam
lectionem occulere poteſt. RECEPERIS autem in il
lis ſcriptum eſt, cum RECIPERIS eſſe deberet. quod
ſi ita ſcriptum fuiſſet, non alij fortaſſe, dum uerbum illud
corrigere uellent, mẽdoſum eſſe arbitrantes, nec ſatis ſen
tentiam huius loci intelligentes, deterius multo feciſſent.
Eſt autem pro I ſæpe poſitum E in priſcis exemplari=
bus, & I pro E. Quin etiam hoc ipſum uerbum eadem
ratione in ijſdẽ codicibus ſcriptum eſt in epiſtola ad Bru
tum, Non recepi à Lepido Antonium, pro recipi. Præ=
terea quod in his uerbis eſt ADIVVISTI, Mediceus
codex ADIVISTI, facili in aliam uocem lapſu, niſi
obſeruatũ eſſet hoc uerbũ per unũ tãtum V in eo exẽpla

ri ſemper legi,& alijs etiã quos uidi uetuſtis codicibus.

GYB. LONG.

Et hæc eſt conſolatio eiuſdem cum ſuperiore argumenti, non eſſe cuiquam priuatim de tãto caſu reip. dolendum, cum omnes ex æquo boni habeant quod conquerantur.

SEB. CORR.

Abſim ab urbe. *in meis prædijs.* Nec eos. *Cæſarianos.* A' quibus reciperis. *Cæſare tibi iam ferè reconciliato. Al. receſſeris.* Nec eos. *Pompeianos.* Quos adiuuiſti. *Al. quos adiuiſti.* Is exitus. *Reipub. euerſio.* M. Antonius. *orator.*

PHIL. MEL.

Conſolatoria eſt. Orditur autem ab excuſatione ſilentij. deinde addit conſolationem. in qua diſtributio eſt triũ membrorum, ex qua ratiocinatur, & colligit cauſas minuendi doloris. Peto abs te. *Exordium habet excuſationem ſilentij.* Quod maiore. *Propoſitio conſolationis.* Neceſſe eſt enim. *Argumentum.* Si arma ualebunt. *δίλημμα eſt: Aut aliqua reſpub. erit, aut nulla. Si aliqua, tibi ſpes reliqua eſt: ſi nulla, nec tu optes te ſuperſtitem eſſe Reipublicæ.*

IN EPIST.

III.

Superioribus literis, &c.

VICTORIVS.

AVt eorum qui diſceſſerint. *Quia uno membro deminuti hic ſunt omnes non ſolum ueteres, ſed etiã recentiores manu ſcripti codices, ipſe meum eſſe arbitratus ſum rẽ notam facere, lectoresq; admonere notha eſſe hæc uerba (niſi fallor) & ſuppoſititia. Sic enim in melioribus cunctis nulla uarietate legitur,* AVT EORVM QVI DISCESSERINT ALTERI DIMICANT.

CANT. *Puto autem librarium in particula* AVT *deceptum eſſe, totumq́; ſuperius membrum reliquiſſe. Ego uulgatam lectionẽ remouere nolui, ſi quis illa delectetur. mihi non dubium eſt quin ab aliquo ſuppleta ſit eorum, qui ſemper quæ deſiderari credũt pro ſuo arbitrio reponunt: quantum diſſentiam ab his, alibi dixi. Eſt autem & in ſequẽti epiſtola alter locus, quẽ pariter mancum cum inuenerim, eodem iudicio ductus, eadem nota ſignaui. Sic autem ille proculdubio lacer, & decurtatus in antiquis codicibus legitur, Equidem cum hæc ſcribebam, aliquid iam actum putabam: nõ quo, ſed quòd difficilis erat coniectura. Quot autẽ uerbis additis reſtitutus ſit & quàm aptis, quiuis nunc uidet. itaq; ſuam ſententiam ſequatur: nos in his planè diuulſis, & fractis locis nihil habemus quod melius afferamus.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Ita enim uiuere ut non ſit uiuendum. *Manu ſcripti codices,* ut tum ſit uiuendum, *habent: quantũ autem intelligo, ex utraq; lectione idoneus ſenſus elicitur: ex recepta, ut opinor, hic: Viuere amiſſa dignitate miſerrimum eſt: docti enim & graues uiri rectum nõ eſſe iudicabant uiuere illi, qui dignitatẽ perdidiſſet. Quod etiã ueter prouerbio declarabatur, quo* Cicero *ipſe uſus eſt in epiſtola tertia ad* Marium, *Vbi nõ ſis qui fueris, nõ eſſe cur uelis uiuere. ex antiqua uero hic: Viuere ut uiuẽdum tum eſſet ſi* Cæſar *aut* Põpeiani Rempub. *oppreſſerint. quod omnino euẽturũ* Cicero *arbitrabatur miſerrimum. Eam unuſquiſq; lectionẽ ſequatur quam ueriorem putat.*

GYB. LONG.

Et hæc eiuſdem eſt argumenti epiſtola, in qua communi cum ſuperioribus conſolatione eſt uſus, idq́; omnino à temporum & loci ratione.

SEB. CORR.

Superioribus literis. *huius libri primis.* Hoc autem. Al. *hoc item.* Earum rerum. *Africanarum.* Acies. Al. *hæc res.* Si id. *mors.* Vt non ſit. Al. *ut tum ſit.* Quàm quemuis, &c. Al. *quàm quemuis eorum, qui diſceſſerunt. alteri, &c.* γλαῦκα εἰς ἀθήνας. *noctuam Athenas. Et prouerbium eſt loco maxime accommodatum. nam Torquatus Athenis erat.*

BERN. RVT.

Hoc item tempore breuior eſſe debeo. Hoc *autem, bona lectio.* Siue enim cum nihil opus fuit tam multis uerbis. *Tum opus, melius.* Nec uero quicquam uideo, quod non idem te uidere certo ſcio. *Sciam, in alijs integrius.* Alteri dimicant. *Non, qui ſunt cū Cæſare, ut Clericus, ſed qui mortuo Pompeio bellum renouarūt: quos remanſiſſe in caſtris dicit, ut Cato, Scipio, Pompeij filij, multiq́; præterea. ſe uero, Torquatum, Marcellum, alios diſceßiſſe è caſtris, nec extrema belli ciuilis perſequi uoluiſſe. Numeramus ſecundam epiſtolam hāc, quæ eſt in pleriſq; omnibus exemplaribus tertia, quod ſe ipſa proximam primæ illi oſtendit. id ne Vbertinum quidem præterijt.*

PHIL. MEL.

Conſolatoria. Ferè autem tota epiſtola conſumitur in reiectione: Nihil opus eſſe lōgioribus literis. In fine breuis conſolatio additur, ex loco cōmuni. Hæ epiſtolæ ſunt ſcriptæ tum, cum Cæſar fuit in Africa, cum iam bellum grauiter denuo erat incenſum, & male ſe res habebant Pompeij. Superioribus literis. *Exordium ab excuſatione, cur antea ſcripſerit prolixius.* Nam etſi. *Narratio de publicis periculis.* Idq́; quum optime. *Propoſitio*

Digitized by Google

poſitio conſolationis: Ne mors quidem mala eſt. ſumpta eſt conſolatio ex philoſophia. Sed hæc conſolatio. *Conſolatio ex loco communi:nihil magnopere dolēdum eſſe,cum careamus culpa.* Senſu omni carebo. *Torquatus fuit Epicureus, itaq; interdū admiſcet Epicureas ſententias:& eſt ille,quem inducit defendentem Epicureorum dogmata,de Finibus bonorum.* γλαῦκα εἰς ἀθήνας. *Noctuas Athenas,ſignificat mittere aliquid eò, ubi maxima eſt illius rei copia:quia dicunt Athenis plurimas fuiſſe noctuas.Et habuerūt quoq; Athenienſes monetam, cui erat noctua inſculpta.Ergo ad utrunq; poteſt referri. Idem autem ſignificat quod dicimus,Aquam in mare.*

IN EPIST.

IIII.

Noui quod,&c.

VICTORIVS.

Ad pugnandum. *Veteres codices depugnandum, quos ſecuti ſumus.Eſt autem Depugnare, una pugna unoq; prælio de tota re,& toto bello decernere.Ad Atticum lib.* VII. *Nec adhuc ferè inueni, qui non concedendum putaret Cæſari quod poſtularet,potius quàm depugnandum.In eodem libro, Depugnes oportet niſi concedis.Sæpe & alibi Cic.ne lōgiores ſimus in re aperta,hac utitur uoce.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Ad omnes caſus ſubitorum periculorum. *Sic etiam locutus eſt doctiſsimus,& politiſsimus poëta Catullus in hendecaſyllabo ad Furium:Nec caſus alios periculorum. Totum autem carmen & elegans eſt, & ſummo artificio confectum:ludit enim Furium mendicum hominem,& qui omnibus bonis fortunæ carebat,quem tamen*

iocans

iocans fortunatum eſſe, ac beatum hominē oſtendit, cùm ea ipſe quoq; haberet, quæ uitam beatam conſtituere exiſtimantur. Nam ualentem eſſe, bene concoquere, non metuere fures, non alia incommoda, quæ opulētos homines continuè angere, ac ſolicitare ſolent: omnibus deniq; huiuſcemodi malis carere, eſt fortunatū eſſe: & quibuſcunq; hæc ſunt, illis benè, ac beatè eſt: ut poëta ipſe loquitur. Eſt autem captioſa oratio: quamuis enim beati homines ipſi quoq; hæc, quæ uidentur commoda, habeant, non tamen neceſſariò, qui ea habent, ſtatim beati ſunt: nam qui nihil, quod amittant, habent, ij quoq; non metuunt fures: & qui propter egeſtatem famem explere nequeunt, pulchrè cibum concoquunt, nec cruditate unquam laborāt. Hæc fallax ratio concludēdi ab Ariſtotele exagitata eſt, & uitium illius accuratè expoſitum in 11. libro de arte dicendi, & in commentario, quem appellauit σοφιστικοὺς ἐλέγχους, ac tota deniq; res elegantiſſimis exemplis explicata. Latè autem patet hoc uitium, quēadmodum ipſe in Elenchis oſtendit, & multos hæc captio in fraudē inducere cōſueuit. Nam in Rhetorice docet eum, qui cùm Alexandrum Priami regis filium laudibus ornaret, argumentatus erat illum magnanimum eſſe, quòd ſpreta conſuetudine multorum, in Idæ montis ſolitudine degeret: hac captiuncula uſum eſſe: Quāuis enim magni animi uiri multitudinem fugiant, ac ſola, deſertaq; loca libēter frequentent: non tamen neceſſariò, quicunq; in ſyluis, deſertiſq; locis morantur, magnanimi ſunt. Inde autem error ducitur, quòd putant totam rem conuerti, & ut Dialectici loquuntur, τὴν ἀκολούθησιν ἀντιστρέφειν, quod falſum eſt. Eadem ratio erat eius, qui exules beatos eſſe prædicabat, quòd poſſent ſedē, ac domicilia ſua ponere, ubicunq; terrarum

rarum

rarum ipſis uiſum eſſet: quia (inquit Ariſt.) hæc illis, qui beati exiſtimãtur, adſunt: omnes, quibus hæc adſunt, beati uideri poſſunt. Si quis tamen acutè perſpexerit, intelliget, rem magnum diſcrimen habere: aliterq́; (ut in exemplo Catulliano permaneamus) mendicos non metuere fures, & aliter diuites: nam auget etiam uitam beatam, habere res ſuas ita clauſas, ac cuſtoditas, ut fur damnũ afferre non poßit. Quare quum hæc captio appelletur παρὰ τὸ ἑπόμενον, *deduci etiam poſſe Ariſtoteles adfirmat ad aliam, quæ* παρ' ἔλλειψιν *uocata eſt, quòd quædam deſiderentur, nec ſermo plenus & abſolutus ſit.*

GYB. LONG.

Et hæc eſt conſolatoria, perfectumq́; exemplum eius argumẽti epiſtolæ. Habet enim exordium aptum ad ipſam intentionem, à periculorum prædictione & præcognitione. Deinde ſubijcitur ipſa conſolatio à uarijs locis inuenta, ſed plerisq; locis communibus, & ijs qui huic materiæ conueniunt. Epilogus autem ſimplex eſt, & officioſus, ut huic negotio adhibetur.

SEB. CORR.

Non diuturnum bellũ. *Africanum.* Non quo ego certò ſcirem, ſed quòd non difficilis erat coniectura. *Al. non quo, ſed quòd difficilis erat cõiectura. unde ſuſpicantur multi hunc locum eſſe mendoſum.* Alteros. *Pompeianos.* Sumus experti. *Epiſtola 9. lib. 4.* De altero. *Cæſare.* Noſtri conſilij. *ſequendi Pompeium.* Eius enim. *Cæſaris.* Ad te ſcripſi. *Epiſt. 1. huius lib.* Poſtremo is uir. *Pompeius.* Vel etiam ij uiri. *L. Domitius, L. Lentulus, & alij.*

BERN. RVT.

Equidem quũ hæc ſcribebã, aliquid iam actum putabã, nõ quo ego certo ſciam, ſed quòd difficilis erat coniectura. *Lego, Sed quod non difficilis erat coniectura. Niſi malis Quid legere: ut ſit, Quid actũ eſſet,*

erat

Digitized by Google

erat difficilis coniectura. Vtercunq; uicerit. *De rebus Africanis puto intelligi. nam & ſuprà ad Meßinum: Neq; me tamen ulla res alia Romæ tenet, niſi expectatio rerum Africanarum. uidetur enim mihi res in propinquum adducta diſcrimen. puto autem mea nonnihil intereſſe, quanquam idipſum quid interſit, non ſanè intelligo. ueruntamen quicquid illinc nuntiatum ſit, non longe abeſſe uelim à conſilijs amicorum. eſt enim res iam in eum locum adducta, ut quanquam multum interſit inter eorum cauſas qui dimicant, tamen inter uictorias nõ multum interfuturum putem. Quæ longius adieci, quia dubitare uel errare potius interpretem uidebam, neque ſatis intelligere, Pompeius'ne hoc tempore mortuus eſſet. quod ſine dubio paulopòſt uel ex ipſius interpretatione his ipſis literis confirmat Cicero.* Alteros propemodum iam ſumus experti. *Et propter multorum inſolentiã, plurimasq; indignitates: & illud, quod ſcribit Plutarchus, penè à Pompeio filio interfectũ Dyrrachij Ciceronẽ, dum ſe in otiũ properare reſpondit, & ſibi iã finẽ ciuilis belli conſtituiſſe. ut nõ modo Cæſarianis irati, ſed his quoq;, qui à bello & exercitu ſuo diſceßiſſent futuri Pompeiani uiderentur: neq; id mea ſententia immeritò.*

PHIL. MELANC.

Noui quod ad te. *Conſolatoria. Initiũ habet narrationẽ periculorũ. Deinde ſequitur cõſolatio grauis, ex loco cõmuni ſumpta: Cum nihil ſit malũ niſi culpa, nõ ualde dolendũ eſſe his qui culpa carẽt. Addit quaſdã priuatas conſolationes. In fine cõmemorat & argumenta, quibus ſeſe Cicero ſuſtentauerit ipſe, primo conſciẽtia conſiliorum, & anteactæ uitæ, item caſibus ſummorũ uirorũ.* Conſciẽtiã. *Prima propoſitio cõſolationis, ab honeſto:*

Maxi

Maxima conſolatio eſt bonæ cõſciẽtiæ. Sed hoc mihi. *Secũda, ab utili, quod ſcilicet nihil ſit ipſi periculi.* Reliquum eſt. *Tertia, de loco. opponit, tantundem* Romæ *eſſe miſeriarũ, nec ijs qui* Romæ *ſint melius eſſe.* Quanto fuerim. *Conſolatur à ſuo exemplo: in quo colligit multas rationes conſolationis, à conſcientia cõſiliorum, ab ætate, ab aliorum interitu.* Sed hæc ſatis. *Concluſio, habet excuſationem prolixitatis.*

VET. COD.

Sed hoc mihi tamen non aſſumo, ut te conſoler de communibus miſeriis.

IN EPISTO-
LAM V.

Quotieſcunq;, &c.

PAVL. MANVT.

QVare ad eam ſpem. I*nconſequens & obſcura locutio: ex quo uereor, ne corruptè totus hic locus legatur. Ac fieri tamẽ poteſt, ut ita ſcripſerit* Cicero, *& inciderit in uitium, quod* Græci σολοικοφανὲς *appellãt. Cuius generis nõnulla cum in reliquis eius ſcriptis, tum in libris maxime contra* Verrem *deprehenduntur: quæ* Pædianus *adnotauit.*

GYB. LONG.

Conſolatio amici exulis, & patria carentis, conſtans & ſuis argumentis, à Cæcinnæ & Cæſaris, cuius potentiam fugerat, attributis. Epilogus eſt adhortatorius ad fortunæ uim continendam. Conuenit & hæc orationis pars ita tractata, conſolationi.

SEB. CORR.

Liber tuus. *Epiſt. 7. huius lib.* Ea natura rerum eſt. *Epiſt. ſequenti.* Fortuna eſſe diuturna. *Epiſt. 13. lib. 4.* Ab ijs. *Balbo, & Oppio.*

BERN. RVT.

Ea natura eſt rerum, & is temporum curſus, ut

Digitized by Google

non poſsit iſta aut tibi aut cæteris fortuna eſſe diuturna. *Significat iſta ſententia, qua eſt apud alios quoq; ſæpe uſus, id quod eſt apud Plutarchum his uerbis, Poſtea (inquit de bello cõtra Pharnacem) traijciens in Italiam, Romam perrexit. Exacto iam anno, in quem creatus ſecundò dictator fuerat, quum ſuperiori tempore nunquam ea in anni ſpatium conferri dignitas ſoleret, conſul deſignatur in poſterum. Quo tempore multa audire de ſe cõuicia contigit. motis nanque ad ſeditiones militibus, quũ duos prætores Coſconium & Galbam occidiſſent, tantum eos obiurgauit, ut ipſos pro commilitonibus ciues appellatos, mille uiritim drachmis donarit: ut multa inſuper Italiæ prædia ſorte diſtribuerit. In eius quoq; redigebantur opprobrium furor Dolabellæ, expilationes Amãtij, ebrietates Antonij atque Cornificij: qui Pompeianæ partẽ domus perinde ac incõmodæ ac minus idoneæ demoliebatur, ſubinde reædificans. quod Romanus populus iniquiſsimo perferebat animo. Verum enimuero Cæſar, Reipub. ſtatum minime ignorãs, hiſce adminiſtris uel inuitus uti cogebatur. hæc Plutarchus. Pleraſque harum epiſtolarum intra hoc tempus, quo Romæ Cæſar fuit antequam in Africam proficiſceretur, ad amicos exules à Cicerone ſcriptas arbitramur.*

PHIL. MELANC.

Conſolatio eſt. ſed orditur à narrationibus. Poſtea ſubijcit propoſitionem, in qua eſt conſolatio ducta à ſpe reditus. Argumenta bene ſperandi duo ponit. Primum eſt coniectura ſumpta à conditione reipublicæ: Non poteſt ciuitas perpetuo parère præſtantioribus ciuibus. Altera coniectura ſumitur à perſona Cæcinnæ. Fuit autem Cæcinna eruditus, ideo etiam eruditius ad cũ ſcribit. Iſta

oratio

oratio eſt character animi, non tantum eius qui ſcripſit, ſed etiam ad quem ſcribitur. Quotieſcunq;. *Narrationes.* Res & fort. *Conſolatio.* Ea natura rerum. *Argumentatur primum à ſpe communi.* Quare ad eam. *Secundo à proprijs ornamentis, quæ ſpem præbent.*

IN EPIST.

VI.

Non uereor ne, &c.

VICTORIVS.

NEc ex tripudijs ſoliſtimis, aut ſomnijs. *Ipſe priſcam quam reſtitui uocem ex priſcis erui exemplaribus. Poſſe autem fieri arbitror, ut in Augurali diſciplina quædam tripudia ſoniuia appellata ſint: ſed hæc tam obſoleta ſunt propter uetuſtatem, & diuerſos ritus, ut penitus incognita ſint. Vocem certè hanc Sex. Pompeius exponit,* SONIVIO *inquiens ſonanti. Nam uulgata lectio proculdubio falſa, & inepta eſt: nec enim hic de diuinatione per ſomnia agit, quæ etſi ſit (de ea enim Artemidorus Græcè copioſe ſcripſit) non tamen de hac intelligit: loquitur enim de Augurali diſciplina, & ut ipſe augur, & ut ad Etruſcum hominem, & Etruſcæ diſciplinæ peritum ſcribens. Ego alibi hanc uocem non inueni: nec mirum eſt rerum tam priſcarum, ac ne unquam quidem uulgatarum, & communium uocabula penitus ignorari. Quod ſi etiam apud alios autores hoc nomẽ fuit, fortaſſe quia non intellectum, ut deprauatum, deletum eſt: nonnullæ enim huiuſmodi uoces niſi è ueteribus, & non cõtaminatis exemplaribus reſtituantur, obliteratæ ſunt, & è finibus Latinæ linguæ eiectæ, & expulſæ. Videndum tamen accuratius, an huius uocis certior ulla ratio, & ſignificatio haberi poßit. nã quod*

 paulo

paulo ſuprà nos ſcripſimus IN VOLATV *pro* VOLATV *ex antiquo etiam codice accepimus.*

GYB. LONG.

Et hæc epiſtola eiuſdem cum ſuperioribus eſt argumenti. Exordiũ eſt à ſua perſona ſumptum, quo certam pollicitationem ſuam futurã confirmat. confirmatur ea argumentis notiſſimis a teſtibus, ab eruditione, ab uſu, poſtremo exemplo tanquam certiſſimo iudicio: ubi narrat quid in Cæſaris Pompeijq́ cauſa prædixerit. Deinde ad conſolationem dilabitur, retectis coniecturalib. argumentis à Cæſaris clementia humanitateq́, de qua nihil ſibi non promittere audet. Poſtremo conſolatur eum communibus argumentis, à temporum & rerũ cõditione, & à Cæcinnæ attributis. Cõcluſio eſt officioſæ particula.

SEB. CORR.

Non uereor. Al. *uereor.* Expuliſſent ÿ. *Clodius, Piſo, & Gabinius.* Qui ad me. *exulem.* In qua tu eras. *negotiabaris.* Hetruſcæ. Al. *uetuſtæ.* Diſciplinæ. *diuinandi.* A' patre. *qui fortaſſe originem habuerit ab eo Cæcinna Volturreno, qui augurum princeps fuit.* Monuiſſe Pompeium. *Nota eſt uox illa: Vtinam Cn. Pompei cum C. Cæſare ſocietatem aut nunquam coiſſes, aut nunquam diremiſſes.* Nolo enim hunc. *Cæſarem.* Ea me ſuaſiſſe Pompeio. *Duo: unum, ne quinquennij imperium Cæſari prorogaretur: alterum, ne pateretur fieri, ut abſentis eius ratio haberetur.*

Eundum. *Pompeio.* In Hiſpaniam. *prouinciam ſuam.* Si feciſſet. *Pompeius.* Bellum nullum. *nam Cæſar dimiſſo exercitu, ad comitia ueniſſet.* Ipſo Cos. *Pompeio ſolo.* Populus iuſſerat. *decem Trib. pleb. ferentibus.* Bello anteferrem. *Epiſt. 9. lib. 4.* Manente me. *in ora maritima.* Aliquando non defuiſſet. Al. *aliquando defuiſſet: quum nos ſibi quondam ad pedes ſtratos ne ſubleuabat quidem.* Amphiaraus. *ſciens ſe terræ hiatu abſumptum iri, ad bellum*

Thebanum profectus. Ex alitis. Aues quaſdam (inquit alibi) & alites, & oſcines, ut noſtri augures appellant, rerum augurandarum cauſa eſſe natas putamus.

Volatu. Præpetis omnia pennæ: dixit Poëta.

Ex cantu. Et uolucrum linguas: dixit idem. Siniſtro. proſpero. nam Latinis ſiniſtra uidentur, Graijs & Barbaris dextra meliora. In noſtra diſciplina. augurali. Tripudijs ſoliſtimis. quæ fiunt, quum quid ex ore pulli in ſolum cecidit: quæ tamen hic, & libro ſecundo de diuinatione, ab augurali diſciplina excludere uidetur. Somnijs. Excubabant antiqui in templis ſomniandi cauſa, quia uera quietis oracula ducebant. Et ſi quidam hoc loco Soniuijs legunt. Hetruria. pro te, qui Volaterranus es, rogans. In parte Italiæ. Hetruria. At nos. Pompeianos quidem, ſed iam reſtitutos. Caſsium. C. Caßium Brutum. M. Brutum. Epiſtola 10. libro 13. Galliæ. Ciſalpinæ

Præfecit. ad bellum Africanum profecturus. Sulpitium. Seruium Sulpitium. Græciæ. Achaiæ. Marcellum. Epiſtola quarta, libri quarti.

BERN. RVT.

Nec manens nec muta ratio feret. id eſt, conſtãs, uel etiam tacens, nullo loquente & intercedente pro te. nec enim ad uerbum refertur: aliter quàm interpres putet. Si te ratio quædam uetuſtæ diſciplinæ, quam à patre nobiliſsimo atq; optimo uiro acceperas. Cæcinna Volaterranus equeſtris ordinis fuit, de quo Plinius lib. 10. Idem inter autores, qui Etruſca diſciplina ſcripſerint, Cæcinnam habet.

EX POSTER. EIVSDEM.

Rationem haberi abſentis,non tam pugnaui ut liceret,quàm ut quando ipſo conſule pugnãte populus iuſſerat,haberetur. *Ipſo ſcilicet Põpeio:non,ut interpres,Paulo.Cicero ad Atticũ,de Põpeio:Omitto illa uetera,quod iſtum in Remp.ille aluit,auxit,armauit, ille legibus C.Metelli contra auſpicia ferendis autor,ille Galliæ ulterioris adiunctor,ille gener,ille in adoptãdo P.Clodio augur:ille reſtituendi mei,quàm retinendi ſtudioſior: ille prouinciæ propagator,ille abſentis in oĩbus adiutor. Idem etiã tertio conſulatu poſtq̃ eſſe defenſor Reip. cœpit,cõtendit,ut decem Tr.Pl.ferrẽt,ut abſentis ratio haberetur,quod idem ipſe ſanxit lege quadã ſua. Appianus quoq;:Tribunos porro,inquit de Põpeio,adhortatus eſt, ut legẽ proferrẽt,qua Cæſari quãuis abſenti ſecundum conſulatũ petere liceret.Tertio, ſcilicet Põpeij cõſulatu.*

PHIL. MEL.

Non uereor,&c. Cõſolatio eſt. *Habet autẽ exordiũ in quo eſt excuſatio ſilentij.Deinde ſequitur propoſitio, qua pollicetur de reditu.Argumentũ ornatũ eſt collatione, & loco cõmuni:Sicut tu olim diuinabas de meo reditu ex doctrina ſiue aſtrorum,ſiue aruſpicũ, ſic ego nunc ex politica doctrina diuino. Amplificat deinde locũ diuinationis politicæ,& cõmemorat quaſdam ſuas prædictiones.Deinde ſubijcit loco cõmuni de diuinatiõe,ſigna diuinationis ſuæ, quorũ alia ſumit à perſona Cæſaris, alia à cõditione & uicib.rerũpublicarũ.Poſtea cõcluſioni addit conſolationes ex locis cõmunibus ductas , de ferendis fortunæ iniurijs. Eſt talis etiã epiſtola de diuinatione,ad Atticũ lib.10.* Vereor ne.*Exordiũ,excuſatio ſilẽtij.* His literis.*Conſolatio.* Nec ijs quidẽ.*Propo ſitio*

ſitio conſolationis. Nam quum. *Amplificatio.* Quæ præterea. *Ne prorogentur Cæſari Galliæ.* Amphiaraus. *Huic erat in fatis, ut ſi proficiſceretur ad expugnationem Thebarum, periret: itaq; cum ab uxore ſua proditus eſt, & ad Thebas perductus, ibi in hiatu terræ perijt.* Notantur autem. *Minor: ex quibus ſignis diuinet, breui reſtituendum eſſe Cæcinnam.* In Cæſare. *Primum colligit ſigna à Cæſaris natura.* Nolet hoc temp. *Deinde colligit ſigna à natura temporum.* Habes augurium. *Alia cōſolatio, ſumpta ex locis communibus ab honeſto, quòd fortiter ferenda ſit iniuria fortunæ, ſine culpa contracta.* Sed hoc genere. *Correctio. Defert officium.*

IO. RIVIVS ATTEND.

Libro ſexto, epiſt. itē 6. Ne nos quidem noſtra diuinatio fallet. *ſic manu ſcriptum uolumen, non, Nec nos quidem. Tametſi haud me fugit, alterum quoq; eſſe apud Ciceronem frequens. In fine eius epiſtolæ ſic leges,* Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam ſpe optima ſuſtentes. *Hic mirè uariant exemplaria, quod facile ſenties, ſi contuleris.*

VET. COD.

Exponerem etiam quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaq; in confuſione rerum omniū uixerimus. Tu cura, aut cum firmitudine te animi, tum etiam ſpe optima ſuſtentes.

IN EPIST.

VII.

Quod tibi non, &c.

VICTORIVS.

SEd incitatum atq; elatum. *Sic etiam in Mediceo*

legitur, quare hanc prorſus lectionem ſequēdam cenſeo.

PAVL. MANVTIVS.

Multa deos uenerati. *nihil eſt immutandum, ut alij crediderunt: nã etiam alibi nomen pro aduerbio poſitũ eſt, ut, cum dicitur, multa peccas, & multa egeo.* Cicero *de natura* Deorum 7. *pro* Murena 138. Topicorum *autem initio, cum (inquit) mihi, meisq́; multa ſæpe cauiſſes.* Gellius *lib.* XIII. *cap.* XXIII.

Elatum. *antea, latũ: nos caſtigauimus elatum, meliorem, ut opinor, ſenſum ſecuti, quàm qui, latũ, ſcribũt. noſtram autem lectionem accepimus ex libro manu ſcripto* Bernardini Maffei, *nobiliſsimi adoleſcẽtis, qui in ſtudijs liberalium diſciplinarũ ſumma ſua cum laude uerſatur.*

GYB. LONG.

Scripſerat in Cæſarem librum Cæcinna. meminit enim Suetonius in Cæſare Iulio, libri à Cæcinna editi ob hoc infenſior illi multo Cæſar erat. Cum autem reditum cuperet, ſæpe obliteratum eum eſſe deſiderauit. Sed quando emiſſus reuocari non poterat, petierat à Cicerone limam illius. quæ cum nihil prodeſſe poſſe uidebatur, paucis uerbis rationem editionis & defenſionem præſcribit. Poſtremo petit, ut officium Ciceronis illi non deſit.

SEB. CORR.

In oratore tuo. *quẽ te* Bruto *petenti negare non potuiſſe ſcribis. niſi malimus illum librum intelligere, qui* Brutus, *ſiue de* Claris *oratoribus inſcribitur: in quo & maior de temporibus querela eſt, &* Brutus *ipſe loquitur.* Me ueterem tuum. *pro quo extat oratio.* Neceſsitas premebat. *ut ad reliquas Aſiaticæ negotiationis proficiſcerer.* Vt imperaſti. *ut cenſuiſti in Sicilia commorandum.*

BERN. RVT.

Qui multa deos uenerati ſint. *Quid ſi, mola*

deos

deos? nã alioqui poëtica nimis locutio. Genus autem hoc ſcripturæ non modo liberum, ſed incitatum atq; latum eſſe debere quis ignorat? *Significantius Elatũ putes à Cicerone ſcriptũ, quàm latum. Genus uero ſcripturæ, hiſtoriã intelligit, præſertimq; ciuilium cõiurationum: qualẽ innuit ſcripſiſſe Cæcinna ſe, illã (opinor) Catilinæ: in qua ſcimus Cæſarem aut cum coniuratis, aut pro coniuratis certe ſenſiſſe. uel querelarum eum librum Cæcinnæ, de quo proxima epiſtola Tullius.* Aut infirmitati aut inuidiæ aſsignetur. *Infirmitati, timori potius, quàm (quod Clericus) imbecillitati ingenij.* Age uero, laudo aliquem, num offendo? quum porro offendam, quid ſi non uult. *Si quid mutari oportet, quod omnino uideo nõ eſſe neceſſe, illud mutabitur, ut legas, Quũ porro nõ offendã. nam interpretis neq; lectionem neq; ſenſum amplector.* Armati ſtylũ perſequitur, uicti & nondum reſtituti quid faciet? *Armati antea, uicti nũc: cõtra quàm Clericus, qui egregiè (ut ſolet) decrrat. Illa enim quib. Cæſarem offenderat, antea ab eo ſcripta fuerãt, quum eſſet adhuc in Pompeianis caſtris: at hæc poſteriora, iam uictus, & ueniam efflagitans.*

PHIL. MEL.

Quod tibi non. *Excuſatio eſt, quare ſcriptum uoluerit exhiberi. Oratio eſt arguta, & propria, & pollens ea uirtute quam uocant δεινότητα.* Nam quum mendum. *Duplex querela, altera, quod grauiter plectatur propter ſcriptum.* Sed ut eodem. *Altera querela, de forma ſcripti, quod cum non fuerit liber in ſcribendo, non bene cohæreat oratio.* Auges etiam. *Ab exemplo Ciceronis.* In hac igitur. *Concluſio huius querelæ, de forma ſcripti.* De Aſiatico. *Aliud argument*

mentum. Adhortatur ut diligenter ipſius cauſam commendet amicis Cæſaris.

VET. COD.

Nec ea res mihi inepte noceret, cum præſertim adhuc fili pœnas debet. Qua quidem in re ſingulari ſum tanto. Nam cum emendandum ſcripturæ litera tollatur. Nemo noſtrum eſt, ut opinor, quin uota uictoriæ ſuæ fecerit. Tamen cauẽdum eſt, ne in petulantiam incidas impudicam. Quid ſi hæc omitto? Age uero, laudo aliquem?

IN EPIST.

VIII.

Cum eſſet mecum, &c.

GYB. LONG.

Fuerat in Sicilia Cæcinna uſque ad præſtitutum à Cæſare tempus. cum iam id adeſſet, ueritus Cæcinna, ne Cæſaris animum abalienaret, conſuluit Ciceronem, an relicta Sicilia in Aſiam ſe transferret. Huic conſultationi Cicero reſpondet: ſuadens, ſuo conſilio in Sicilia maneat, idq; argumentis à loci natura ſumptis, & ab utili.

SEB. CORR.

VT eſſes in Sicilia. *In omnib. ferè libris legitur, Gallia: quàm bene, nihil nunc ad me.* T. Furſano Poſthumo. *Is uidetur Allieno ſucceßiſſe, qui tempore belli Africani Prætor in Sicilia fuit.*

BERN. RVT.

Huic meę rogationi potius non cõtinuo reſponderunt. *Quid ſi ſcribatur: Huic meæ petitioni, uel rogationi potius, &c. uel econtra. Sanè ex quatuor his inter Ciceronem Cæcinnamq; epiſtolis, quæ primo loco ſita eſt, poſtremo debuit. in hac enim ſcribit Cicero, redditum eum ſibi librum fuiſſe: quem non tam cito traditum, in tertia excuſat Cæcinna. Quæ uero ultima eſt, cum appen-*

dice

dice in ſecundum locum transferri debuit: in qua id continetur, quod Cæcinna poſtea ſe feciſſe ſcribit, ſcilicet permanſiſſe in Sicilia, ut conſuerat Cicero. ſecundam uero debere primo loco collocari, & ſentētia eius, & quod nulla rei reſpondet, nullasq; Cæcinnæ literas nominat, ut fieri aſſolet, uериſimile eſt. Tibi in Sicilia, quoad uellemus uti, eſſe liceret. *Diſtinguitur (puto) melius, Quoad uellemus, uti eſſe liceret. ut ſit Vti aduerbium, nō uerbum. in quo enim uteretur Cæcinna Cicero?* Vt eſſes in Gallia. *Non uidetur conuenire, quod ſubijcitur: Siue hoc, ſiue illud eſt, in Sicilia cenſeo commorandum. ut utrobiq; itidem legi oporteat, ſed hic Sicilia magis, aut alio eius inſulæ ciuitatis nomine.*

PHIL. MEL.

Cum eſſet mecum Largus. *Narratio, & expoſitio conſilij.* Quando quid mihi. *Iuriſconſultorum uox.* Sed ego. *Conſilium.*

IN EPIST.

IX.

Cum A. Cæcinna, &c.

GYB. LONG.

Commendatio Cæcinnæ à iuſtis cauſis: à familiaritate, quam cum illius patre habuit: à neceſsitudine, quam cum Cæcinna à pueritiæ eius annis exercuit: deinde à communibus ſtudijs. Poſtremo petitio, quæ eſt tanquam umbra commendationum omnium.

SEB. CORR.

T. Furſano Præt. *Al. Procos. id quod nihil refert. Nam diximus alibi, Prætorem Procos. & procos. quandoq; Prætorem appellari.*

BERN. RVT.

Nihil attinet, me plura ſcribere, quod mihi neceſſe ſit, eius ſalutē & fortunas, quibuſcunq; rebus poſsim,

poſsim tueri ut uides. *Aliter in alijs exemplaribus. Ego ita commodiſsime ſcribi poſſe intelligo: Nihil attinet me, plura ſcribere quàm mihi neceſſe eſſe, eius ſalutem & fortunas, quibuſcunq; rebus poſsim, tueri.*

PHIL. MELANC.

Cum A. Cæcinna. *Commendatio eſt. Orditur autẽ narrationem ab Auli officijs, quare tueri Cæcinnam debeat. Et eſt communis forma cõmendatitiarum.* Nam &c. *Narratio, quæ habet argumenta ab officijs.*

IN EPISTOLAM X.

Ego quanti te, &c.

VICTORIVS.

QVod tardius quàm eſt æquum, & quàm ego uellẽ receperis fortunã & dignitatẽ tuã. *Nos* RECVPERAS. *uetus codex* RECIPERAS *per i, quod fortaſſe fecit ut (receperis) iam ſcriberetur. Eſt ſanè & hic & ſequẽti epiſtola hoc uerbum in Mediceo codice per i ſcriptũ, Quid reciperaris cogitare: & ſæpe eodẽ modo. Quãdoq; tamen, quod etiã in Pandectis Florentinis animaduertas, recuperare legas, quod hodie in uſu eſt, ſed tamẽ multo rarius quàm reciperare.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Recuperas fortunam. *Quia Mediceus* RECIPERAS *habet, ego olim ſcripſi* RECVPERAS, *quemadmodum tunc adnotaui. Alij* RECVPERES *malunt, res ſanè parui ponderis: ſed mea ut arbitror lectio uerior.*

PAVL. MANVT.

Recuperes. *Antea, receperis: nos, recuperes, aliquot iam annis emendauimus, & impreſsimus. codex uetuſtus ſcriptum habet, reciperes, & in alijs etiam exemplaribus*

ribus, i, literam pro, u, ſæpiſſime reperias.

GYB. LONG.

Conſolatio Trebatij. Exorditur à prædicatione ſui amoris & officij erga Trebatium. quem ut melius declaret, nihil ſibi omittendum dicit, quod illius cauſam iuuare poſſe exiſtimet. poſtremo argumentis conſolationum ſuperioribus utitur, à Trebatij Cæſariſque attributis, à temporum qualitate, ab exilij conditione, &c.

SEB. CORR.

Trebatio. *Al.* Trebiano. *Sed uidendum eſt, an Torquato ſit legendum. nos certe ad L. Torquatum uerba accommodabimus, donec aliquis melius inueniat.* Poſthumio. *Al.* Poſthumulcio. Attico noſtro. *ad quem ut ad Epicureum, de te Epicureo & condiſcipulo ſæpe etiam ſcripſi, libro 13.* Quaſi. *Al. caſu. Et ſanè caſus quidam fuiſſe uidetur, ut Cæſaris familiares Ciceroni deuincti eſſent.* Deuincti. *ut Dolabella, Balbus, Rabirius, P. Sylla, & alij, quos defendi.*

PHIL. MEL.

Ego quanti te faciam. *Exordium à commemoratione beneuolentiæ: & querela, quòd neque ipſius conſilijs auſcultauerit, neq; cito reuocatus ſit à Cæſare.* Hæc quidem certe. *Propoſitio, in qua pollicetur officium ſuum Trebatio.* Neq; enim. *Ratio, quæ confirmat propoſitionem.* Tali enim tempore. *Conſolatio duplex, à loco communi, & ab argumentis de reditu.* Nam & ipſe. *Rationes de reditu, à perſona Cæſaris, & à Reipub. ſtatu.* Itaq; illud alterum. *Concluſio, in qua pollicetur Trebatio reditum.*

VET. COD.

Sed magis mea intereſt, hoc tuos omnes ſcire.

IN EPIST.

XI.

Dolabellam antea, &c.

GYB. LONG.

Epiſtola partim gratulatoria, quod Trebatius reſtitutus ſit: partim hortatoria, ut rei familiaris diſpendium non æſtimet. Eſtque hoc argumentum à comparatione ſumptum.

SEB. CORR.

DOlabellam. *Sic ad Atticum: Quid poſſum de Torquato, niſi aliquid à Dolabella? quod ſimulac continuo ſcietis.* Eius periculis. *duobus capitis iudicijs.* Neſtorius. *Al. Veſtorius: de quo in epiſtolis ad Atticum ſæpe fit mentio.* Gratias agere. *Hinc ad Atticũ: Torquato noſtra officia grata eſſe facile patior, eáq; augere non deſinam.* Syronem. *Epicureum: quẽ ſuum familiarem L. Torquatus lib. 2. de Finib. uocat.*

BERN. RVT.

Quæ tamẽ ipſa eſſet iocundior, ſi ulla eſſet Reſpub. *Quæ ſignificantius (puto) ad rem familiarem, quàm ad dignitatem referas: quaſi eum hoc ipſo conſoletur. Illud moneo, pro Trebatio, Trebiano in alijs eſſe codicibus, & hac & ſuperiori epiſtola.*

PHIL. MELANC.

Gratulatio eſt, cui attexit breuiſſimã cõſolationẽ. Orditur autẽ à narratiõe, Dolabellæ operã prædicãs. Quia Cicero cõiunctus fuit multis officijs, illis qui erant familiariſſimi Cæſaris: ideo multis cõfecit reditum. Initium eſt eleganter amplificatum, collatione quadã. Dolabellam antea. *Narratio à Dolabellæ diligẽtia.* Alterum non. *Propoſitio, continens gratulationem de reditu.*

VET. COD.

Alterum uero, uero. facere poteris.

IN EPIST.

XII.

Gratulor tibi, &c.

GYB.

GYB. LONG.

Conſolatoria eſt epiſtola, ut exiguum illud tempus, donec literas reſtitutionis accipiat, fortiter ferat. quamuis omnem conſolationem Cicero inutilem nunc fere dicit, cum potius ei gratulandum ſit. Prius autem narrat, cur audacius & apertius cauſam Balbi egerit. Deinde de reſtitutionis literis quid actum ſit oſtendit.

SEB. CORR.

AMpio. *T. Ampio Balbo. epiſt. 70. lib. 13.* Matius. *C. Matius. epiſtola 27. lib. 11.* Poſthumius. *Curtius, uel Fuluius.* Cimber autem Tullius. *Hic paulo pòſt in Cæſarem coniurauit, etſi illum fuerat ſecutus.*
Id bellum. *ex quo potentes ſunt facti.* Exploratum. *Al. exploratæ.* Factis. *Nam & de Cæſare ſcripſit: ſi modo T. Ampius, non T. Amprius, apud Tranquillum in Cæſare, ut uolunt docti, legatur.*

BERN. RVT.

Vincebatur enim fortuna ipſa debilitata gratiæ noſtrę tui charitate. *Charitate ſcilicet mea erga te, quod mihi charus eras. contrà quàm Clericus.* Quod ſi mihi per me efficiendum fuiſſet. *Non improbo, pro me, quod exponit interpres.* Sed nihil eſt à me inſeruitum tẽporis cauſa. *Apertus ſenſus, quem tamen non uiderit interpres. eſt enim inſeruitum Cæſarianis, non tibi.*
Victus & ſapiens eſſes. *Et, abundat, ſenſum'que dehoneſtat.*

PHIL. MEL.

Gratulor tibi. *Gratulatio eſt. ac initio ſtatim proponitur propoſitio, deinde ſequitur narratio: in fine addit conſolationem ex locis communibus ſumptam, à uirtute & fructu literarum.* Egi tuam cauſam. *Narratio.*
Scis me antea. *Conſolatio ex locis communibus ſumpta à uirtute Appij, & fructu literarum.*

IN

Digitized by Google

IN EPIST.

XIII.

Etſi tali,&c.

GYB. LONG.

Ligarium conſolatur à Cæſaris in eum animo, item natura & ratione temporum, cum officij ſui commendatione, & hortatione, ut iniuriam temporis fortiter ferat.

SEB. CORR.

Q. Ligario. *pro quo extat oratio. hic reuocatus, in Cæſarem populo poſt (Appiano autore) coniurauit.* Nuntius. *uictoriæ Cæſaris, uel tua de re à te miſſus.* Fratribus tuis. *duobus, quorum alter T. Ligarius dicebatur.* Et amor. *meus. nam amor, & cura, ad Ciceronem: uirtus, & pietas, ad fratres eſt referenda.* Africanæ cauſæ. *in qua tu fuiſti.*

BERN. RVT.

Quorum quidem & uirtute & pietate, & amore in te ſingulari, & aſsidua & perpetua ſalutis tuę cura tantum profecit. *Vel profeci: uel uirtus, pietas, amor ſingularis, legendũ exiſtimo. nã & alij codices habent, Amor in te ſingularis. Nuntiũ ex Africa, quẽ ſuprà dicit, intelligit uictoriæ, qua eſt contra Catonẽ ac reliqas Pompeiani exercitus potitus Cæſar. Poteſt ita quoq; hoc legi, Et amor meus in te ſingularis, cæteris integris. & illud ſit quod ait ad Cæcinnã: Cedit multorũ iuſtis & officio incenſis, nõ inanibus aut ambitioſis uoluntatibus. & ad Balbũ: Valent tamẽ apud Cæſarem nõ tam ambitioſæ rogationes, quàm neceſſariæ. Cui lectioni ſubſcribunt ea uerba inſequentiũ literarũ: Tum fratrum tuorum, quos æque atq; te ſumma beneuolentia ſum complexus, ſingularis pietas amorq́; fraternus, nullum me patitur officij erga te ſtudijq́; munus aut tempus prætermittere.*

PHIL.

PHIL. MEL.

Etſi tali tuo tempore. *Exordium à cauſis ſcribendi.* Primum igitur. *Propoſitio, cui additæ ſunt plures rationes.* Quando quid ſentirem. *Deſert Ligario ſuum officium.* Tu fac habeas. *Breuis conſolatio.*

IN EPIST.

XIIII.

Me ſcito omnem, &c.

GYB. LONG.

Nuntiatoria eſt epiſtola, Exordiũ eſt officioſum: deinde quid ſpei habeat de reditu Ligarij, à Cæſaris uoluntate, multu, natura aperit. Poſtremo hortatur, ut exilium fortiter ferat.

SEB. CORR.

AD II. Calend. *Ad prid. Calend. ſic enim ſæpe loquitur ad Atticum ſcribens. Hic ultimum diem menſis Nouembris ſignificari, Ambroſius noſter Regienſis ſcribit. ſunt tamen, qui 6. Calend. non 2. Calend. deſcribant. Nos ut de menſe Februario accipiamus, facit, quòd Ligarium non multo poſt Marcellum legimus abſolutũ, & Marcellum non ita multo poſt abſolutionem circiter 10. Calend. Iun. à Chilone interfectum.* Priores. *quoniam ſi 6. Calend. legamus, bis eodem anno 6. Calend. dicamus, & priores intercalares appellemus neceſſe eſt. ſin 2. Calend. tueare, ita erit exponendum: Priores intercalares, prioris menſis ex duobus menſibus inter Nouembrem & Decembr. intercalatis.* Propinqui tui. *T. Brochus auunculus, eius filius, L. Martius, C. Ceſetius, & L. Cornificius.* Tempus tum. *Al. tempus tuum.*

PHIL. MEL.

Me ſcito omnem. *Exordiũ de ſuis officijs.* Nam ſi quiſquam. *Narratio.* Quamobrem fac. *Breuis adhortatio.*

IN EPIST.

XV.

Tibi grat. &c.

SEB. CORR.

BAſilio. *Is eſſe uidetur, qui quum Cæſarianus eſſet, in Cæſarem tamen coniurauit, & poſtea à ſeruis eſt interfectus : quem* L. *Minutium Baſilium uocant hiſtorici.*

IN EPIST.

XVI.

Si mihi tecum, &c.

GYB. LONG.

Reddit cauſam Bithynicus, cur iuſte à Cicerone petere debeat, deinde quid petat ſubijcit.

SEB. CORR.

BIthynicus. *Videant docti, an is ſit Bithynicus, quẽ Prætorem in Sicilia fuiſſe poſt Cæſaris mortem ſcribit Appianus.*

PHIL. MEL.

Si mihi non tecum. *Argumentum commendationis : Vetus eſt inter nos amicitia, ergo uolo me tibi eſſe commendatum.*

IN EPIST.

XVII.

Cum cæterarum, &c.

VICTORIVS.

CVm cæterarum rerum cauſa. *Non reſpondet hæc Ciceronis epiſt. quemadmodũ ego exiſtimo, ſuperiori Bithynici: id autem, qui attentè ambas legerit, facilè animaduertet. Scripſerat alias literas Bithynicus ad Ciceronem, quibus cupere ſe oſtẽderat, cũ eo uiuere. quæ*

aut poſtea periere, aut in hæc uolumina relatæ non ſunt.

GYB. LONG.

Inter cauſas cur rempub. conſtitutam uelit, & hanc quoq; adfert, uti cum Bithynico uiuere familiarius poſſet. Laudat deinde eius uoluntatem, & quantopere illi faueat, dicit.

SEB. CORR.

Patris tui. Q. *Pompeij Bithynici, niſi me coniectura fallit.*

PHIL. MEL.

Cum cæterarum rerum, &c. *Propoſitio qua optat ut unà uiuere poßit.*

VET. COD.

Cum cæterarũ rerum cauſa percupio aliquando eſſe Rempub. conſtitutam. Nam ſic habeto, magnitudine beneficiorum eos, qui temporibus ualuerunt, ut ualeant, tecum eſſe cõiunctiores, quàm me neceſsitudine neminem.

IN EPIST.

XVIII.

Simul ut accepi à Seleuco, &c.

VICTORIVS.

Simulac accepi. *In antiquis exemplaribus* SIMVL *ſine* AC. *quod alibi apud Ciceronem legimus, ſi uetuſtis codicibus fides habeatur. Ad Atticum lib.* VIII. *Simul aliquid audiero ſcribam ad te. non, ut uulgati, ſimulatq;. Item lib.* IX. *in epiſtola Balbi, & Oppij ad Ciceronem, Vt ſimul Romam uenerit, agat de recõciliatione gratiæ ſuæ, & Pompeij. Quamuis hic etiam impreßi omnes* SIMVLAC. *Videnda res diligentius: cum enim tot probati libri ſæpe eandem diuerſis locis locutionẽ habeant, non facilè exiſtimandum eſt corruptos eſſe. Rem fortaſſe aliquorum iudicio parui momenti non neglex imus. nihil*

enim in hoc autore non accurate quod ad ornatum ſermonis faciat, conſiderãdum eſt. Nam quod hac ipſa epiſtola paulò inferius, De Hiſpanis noui nihil: error fuit librariorum: DE HISPANIIS *enim legendum eſt, & ſic habet uetus codex.*

Aedificia mea me delectant. *Nos ut in antiquis* DELECTABANT *ſcripſimus, longe diuerſo ſenſu, quàm ſi præſenti tempore legas: Adfert enim rationẽ cur nõ ſit tam peregrinator, quàm antea. ob id (inquit) peregrinabar libenter, quia ædificia mea me delectabãt, & otium. magnificas enim uillas et ſumptuoſe ædificatas habebat, quas ipſe ocellos Italiæ ad Atticum ſcribens appellat, Nunc ea quæ quærebã in uillis, domi habeo. infert enim, Domus eſt quæ nulli mearũ uillarum cedat, otiũ omni deſertiſſima regione maius. Quòd non quatuor integros Heſiodi uerſus, ſed primi partem ſcripſimus, in hoc etiam antiquorũ codicum autoritatẽ ſecuti ſumus. Scimus præterea ſemper in his allegationibus Ciceronem breuem & conciſum admodum eſſe, ut trium etiam dictionum prouerbium non integrum quandoq; adducat, nedum quatuor totos uerſus celebres, & uulgatiſſimos recitaret.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Simul accepi. *Ita ſanè in Mediceo libro hic legitur: ueruntamen quemadmodum poſteà animaduertimus, cùm indicem epiſtolarum huius libri conſuleremus, offẽdimus ſic ibi ſcriptũ eſſe,* CICERO LEPTAE. Simulatq; accepi. *Quare ſtatim ita in meo codice emendaui: non quòd neſciam, (quod nonnulli me inſimulant)* SIMVL *etiam à bonis autoribus ſine* AC *aut* ATQVE *crebrò uſurpari: frequens enim id eſt apud poëtas, & pueri omnes ſciunt. Terent. etiam in Phormione inquit:*

Hic

Hic ſimul argentum repperit. Quin ipſe potius nõnullis exemplis adlatis docui, alijs in locis ita Ciceronem locutum fuiſſe: ſed cùm ex maiore parte illi in uulgatis codicibus aliter legerentur, nolui uideri parum firmis uti teſtibus. Multa ſunt autem quæ conceduntur poëtis, quibus qui ſoluta oratione ſcribunt, abſtinent.

Cum qui hodie aruſpicinam facerent in Senatu Romæ legerentur. *Iocus (niſi fallor) in Cæſarem, qui in eum ordinẽ indigniſſimos legerat: ſuppleuit enim ille Senatum, nam multi ciuilibus bellis Senatores defecerant.*

PAVL. MANVT.

Simul accepi. *Vetuſtorum librorum hæc eſt lectio: cuius etiam Florentini meminerunt. ſed quoniam ſæpe etiam libros manu ſcriptos eſſe corruptos intelligebant, neque de dictione, ſimul, præter codicum autoritatem quicquam habebant, quod ſequerentur: uulgatam lectionem immutare non ſunt auſi. nos non dubitamus, quin recte, ſimul, pro ſimulac, in exemplaribus antiquis ſcriptũ ſit. cuius uocis ex ijs, qui ſoluta oratione ſcripſerunt, exempla non afferam: (nam ſiquis erit, qui locum ubiq; deprauatum eſſe contendat, & pro ſimul, uel ſimulac, uel ſimulatq;, legendum dicat: quibus argumentis contra pugnabimus?) ſed è poëtis, in quibus eam uocem in aliã mutari carminis ratio non patitur. dixit igitur Vergilius libro Georgicorũ IIII. Taygete ſimul os terris oſtendit honeſtum Pleias. & Lucretius libro I. cui ſimul infula uirgineos circundata comptus, Ex utraq; pari malarum parte profuſa eſt. & Horatius epiſtola 10. libri I. uiuo, & regno, ſimul iſta reliqui. quibus in locis, ſimul, dictum eſſe pro, ſimulac, licet animaduertere.*

GYB. LONG.

Miſſa hæc epiſtola eſt. Primum enim reſpondet de iure Aruſpicũ legendorum in decuriones, deinde de rebus Hiſpanicis quid certi habeat, ediſſerit. mox Oratoris ſui laudem liberaliter agnoſcit, & ut Leptæ filius eo delectetur exoptat. Poſtremo ad gloriç & uirtutis ſtudiũ Leptæ filium exhortatur.

SEB. CORR.

Leptæ. *qui præfectus fabrûm cum Cicerone in Cilicia fuit.* Simulac accepi. Al. *ſimul accepi.* Aruſpicinam. *forte propter Spurinam.* Legerentur. *à Cæſare.* Pompeium. *Cn. Pompeium Magni filium.* Patieci. *L. Iunij Patieci, quem Cæſar ad ferendum ſubſidium Vllæ oppido præmiſerat* XI. eſſe. XIII. *ſcribit Hirtius.* Q. Curtium. *Al. P. Curtium.* Si Balbus. *Al. ſi Galba. epiſt. 30. libro X.* Orat. meum. *ad M. Brutum, de quo lib. II. de Diuinatione ſic ſcribit: Libri tres erunt de Oratore, quartus Brutus, quintus Orator.* Partus. *ex quo deceßit.* Delectant. *Al. delectabant.* Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοί, *&c. uirtutis autem ſudorem Dei, &c.*

BERN. RVTIL.

Scripſerat enim Meſſala Q. Salaſſo. *Pro enim, uel Autẽ, uel Etiam, rectius legetur.* Oratorem meum tãtopere à te probari uehemẽter gaudeo. *Oratorẽ, qui ſit Brutus inſcriptus, accipio potius, quàm de Oratore libros: nulla alia ratione, quàm temporũ. eos enim ante bella ciuilia cõſcripſit, hunc Cæſare iã oppreſſa Repub. rerum potito. ne nimis ſera gratulatio uideatur.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Oratorem meum tantopere à te probari uehementer gaudeo. *Oratorem intelligimus, qui eſt de optimo genere dicendi, ad M. Brutum. Brutus enim priore*

lucubratione, pro Bruto, mendoſe eſt ſcriptum.

PHIL. MEL.

Simul ut accepi. *Variæ narrationes. Hæc autem ſcripſit tum, quum pater Pompeius erat interfectus. Hic autem loquitur de Pompeio filio, non de patre.* Lepta ſuauiſſ. *Adhortatio.*

VET. COD.

Quare bono animo ſint, & tui, & mei familiares, neq; enim referendum erat. Nam Cæſar ipſe ad nos miſit exemplum Patieci literarum. Otium omni diſertiſsima regione maius. Itaque ne literæ quidem meæ impediuntur, in quibus ſine ulla interpellatione uerſor.

IN EPIST. XIX.

Maculam officio, &c.

VICTORIVS.

Sed tamen aliquid uidebimus, in quo ſit ſpes. *Nos cũ antiquis exemplaribus* SPECIES *legimus, id eſt dignitas, & honeſtas aliqua: ut ad Lentulũ, Hic meæ uitæ curſus offendit eos fortaſſe qui ſplẽdorẽ, & ſpeciem huius uitæ intuẽtur, &c. Huius uocis hoc ſignificatu plurima exempla adiũgerem, niſi tam obuia eſſent, ut quiuis per ſe facile inuenire poſſet. Potius conabor hiſtoriam huius epiſtolæ ex nonnullis locis ad Atticũ collectam explanare. Inſtabant hoc tempore Ludi Romani, qui magnifice ſemper edi ſoliti erant. Iamq; Cæſar è bello contra liberos Cn. Pompeij geſto reuertebatur, ſcripſeratq; ad Lamiam ſe ante diem ludorum Romæ futurũ, nonnihilq; ſe properaturum, ut ludis ipſis intereſſet: mandaratq; ut ad ludos omnia pararent. Deſiderabat igitur Lepta ſibi*

horum ludorum aliquam curationẽ tradi: cum Oppioq́; & Balbo de ea re Ciceronem agere uolebat: iamq́; domum ad Balbum propter hoc negotiũ eum perduxerat. Rem totam ſibi diſplicere Cicero hac epiſtola ad Leptam ſcribit, nec laborandum eſſe in ea re docet: ſe tamen, quoniam tam ualde ille cuperet, ei non defuturum pollicetur, operamq́; daturum ut ſi aliquid in ea curatione, quod aliquem ſplendorem habeat inueniri poßit, ab illis impetret ut Leptæ committatur. Quod autẽ hic de hoſpitio loquitur: cogitabat obuiam ire Cæſari, & hoſpitia ſibi parabat. nam etiam lib. XIII. ad Atticum, dicit ſe ad Murenam de hoſpitio ſcripſiſſe, ſed tunc Romæ erat: nũc fortaſſe iam exierat: dicit enim ſe arbitrari Asturæ ſibi diutius cõmorandũ eſſe quoad ille quãdoq; ueniat. ille autem Cæſar, κατ᾽ ἐξοχὴν: ſic enim de magnis, & claris uiris loqui mos eſt, ut nos ſuprà adnotauimus: (ille) enim & (ipſe) pro nominibus proprijs ſumũtur, ut etiam Ariſtophanis interpres docet in Nubibus, eo loco, ἀλλ᾽ εἴσιθι ἵνα μὴ ᾽κεῖνος ἡμῖν ἐπιτύχῃ. ſic etiam loquitur Thetis apud Homerum, τίπτε μ᾽ ἐκεῖνος ἄνωγε μέγας θεὸς: & apud Pythagoricos αὐτὸς ἔφη, id eſt Pythagoras, dicebatur.

EX POSTER. EIVSDEM.

Munerum regiorum. *Sciebam ſanè nonnullos* REGIONVM *in ſuo codice ſcripſiſſe, cõtra impreſſorum, & meliorum omnium codicum fidem: in quo quòd illos imitarer non fuit: Hiſtoriam huius loci in meis caſtigationibus explicaui, quod prætermiſi ut planum, ac notum omnibus. Cur regia appellaret munera, paucis exponam. quæ Cæſar dictator daret, quem regẽ uocat multis in locis (ut etiam regiam domum eius: Te planè uiſum in regia non repræhẽdo, & reginam uxorem) quòd re-*

giam

giam Romæ poteſtatem haberet,& cuncta pro arbitrio ſuo adminiſtraret. Cùm ſexcenta alia exempla huius nominis afferre poſſem, uno contentus ero, quod huic rei docendæ mirificè accommodatũ eſt: agitur enim in eo quoq; de curatione ludorum, etſi diuerſi ludi fuerint, quos curauerat Matius ab his, quos Lepta curare cupiebat. In epiſtola ad Matium 170. Sed te hominem doctiſsimum non fugit, ſi Cæſar rex fuerit, quod mihi quidem uidetur. & quæ ſequũtur. Quamuis autem munera per ſingulas urbis regiones Cæſar ediderit, nemo unquã munera regionum illa appellaret, niſi omnia me fallunt. Vocaſſe autem regem quandoq; Ciceronem, quem Græci τύραννον *dicũt, perſpicuum eſt: unde libet locum in Oratione prima contra Catilinam emendare: Si in hũc animaduertiſſem, crudeliter, non egregiè factum eſſe dicerẽt. Legendum enim eſt,* ET REGIE, *id eſt,* τυραννικῶς. *Hanc ſcripturam, ſua ſponte planam, confirmat autoritas optimi codicis: uidi enim librum literis Longobardis exaratum, qui continebat hiſtoriam Salluſtij, & quædam Ciceronis, in quibus erant orationes hæ in L. Catilinam, in quibus ita legebatur.* In quo ſit ſpecies. *Si rem ſemel, de qua hic agit, nonnulli intelligere uoluiſſent (poterant autem ex epiſtolis ad Att. omnia accipere: his enim quæ à me pro huius loci declaratione ſcripta ſunt, fortaſſe parum fidebant) non tam multa peccaſſent, & ueterem lectionem, quæ in Mediceo eſt, à me reſtitutam, ueriorẽ eſſe cognoſſent. Sententia huius loci, & uis illius nominis, copioſè à me in meis caſtigationibus explicata eſt: addam tamẽ huius nominis eodẽ ſignificatu exemplum, è primo de Oratore ad Qu. Fratrem: Et quanquam in utroq; noſtrum ſummum eſſe ingenium, ſtudiumq́; perſpexi: tamen hæc*

quæ ſunt in ſpecie poſita, &c. Sed magis adhuc ſimile huic loco eſt illud in L.*Piſonem:* At *fuit pompa,fuit ſpecies,fuit inceſſus.nam locus ille ad* Att. *non parum lucis rei,de qua hic agit,adfert* 504 Balbum *conueni:*Lepta *enim de ſua ui in curatiõe laborãs,me ad eũ perduxerat.*

PAVL. MAN.

Munerum regionum. *Aliquot iam annis ita impreßimus,cum ex antiquißimis exemplaribus hæc lectio ſumpta eſſet. quam tamen* Florentini *non receperunt,credo quòd in ſuo codice ſcriptum uidebãt,regiorum:cuius uocis quæ poßit eſſe ſententia,non intelligo. de muneribus autem regionum,id eſt de ludis regionatim urbe tota edendis,Suetonius in* C*æſare,* 11.

In quo ſit ſpes. *Non uideo, cur quicquam mutari debeat,ut* Florentini *uoluerunt:cum & ita legatur in codicibus uetuſtißimis, & ſenſus meo iudicio ſit apprime commodus:nam cum dixiſſet,quod eo labore aſſequi uis, nullo modo aſſequere: intulit,aliquid uidebimus in quo ſit ſpes,id eſt quod nos aſſecuturos ſperare poßimus.*

GYB. LONG.

Hortatur Leptam,ne ambitioſius Cæſaris amicitiam ambiat.

SEB. CORR.

Maculam. *Pompeium* M*aculam: de quo meminit* M*acrobius.* Functum eſſe. *parando nobis(ſic enim interpretandum uidetur) hoſpitio.* Ad comitatum noſtrum. *qui* C*æſari ex* H*iſpanijs redeunti ire obuiam cogitamus.* Cæteroqui. Al.*cæterum,* Al.*cætera quidem.* Munerum.*ludorum.* Regiorum. *qui à* T*arquinio rege inſtituti,modò* R*omani,modò* M*agni, modò etiam* C*ircenſes ſunt appellati:ſed nunc* R*egij à* C*icerone in* C*æſaris inuidiam dicuntur. legitur tamen etiam*

Regio

Regionum, ut cum Suetonio exponas, regionatim facien dorum. Eo labore *munerib. curandis.* Aſſequere. *ut ſis inter Cæſaris domeſticos.* Effluat. *Al. affluat.*

Operam. *qualis eſſet tua, quam uelles illi nauare cu randis muneribus.* Sciet. *adeò non curat hæc minima.*

Ille. *Cæſar.*

BERN. RVT.

Nam & uilla & amœnitas illa commorationis eſt, nõ diuerſorij. *Amœnitas Iulia, legit interpres. Ego tamen nihil muto, ut de Petrino intelligat.* De curatione aliqua munerum regiorum cum Oppio loquutus ſum. *Munus hoc loco arbitror non donũ eſſe, ſed officium. aut ſi donum, non quod Lepta conferre in Cæſarem, ſed quod Cæſar ipſe aliò cogitaret. quum ſubijciat Cicero: Præſertim qui nihil afferat præter operam.*

Tanta eſt enim intimorum multitudo, quod ex his potius aliquis effluat, quàm nouo ſit aditus. *pro Quod, Vt puto reponẽdum. Barbara alioqui ea oratio, tametſi quibuſdam etiã Latinis uſitata, poëtis certe: quin & Ciceroni ipſi quandoq;, ſed tamen perraro. Ferè enim, Tantus ut, adeò ut, ita ut, ſcribit: non, quòd. In decima tamen Philippica: Cur nunquam tam frequẽs ſenatus fuit, quòd unus aliquis tuam ſententiam ſequutus ſit?* In qua ſe ille dediſſe beneficiũ putabit, ſi modò ipſum ſciet non accepiſſe. *Lego: In qua ſe ille dediſſe beneficium putabit (ſi modo ipſum ſciet) non accepiſſe. in quo etiam interpres cæcutit. Eſt autem, Si ipſum ſciet, te ſcilicet operam ei tuã præſtitiſſe. pleraq; enim principes ne ex his quidẽ ſciunt, quæ ſibi magno labore impendũtur, dum aut ea alij ſibi aſcribunt, aut totum negotium principi ignoratur. Sed & Munerũ regionum, nõ inconcin-*

ne quis ſcribi poſſe arbitretur ſuperiori illo loco.

EX POSTER. EIVSDEM.

De curatione aliqua munerum regiorum. *Si cui, Regionum, noſtrum illud arrideat, poterit Cicerone ad Atticum autore uti. Sed caſu, inquit, ſermo à Capitone de urbe augenda à ponte Miluio ad Tyberim, pauci ſecundum montes Vaticanos, campum Martiũ tum ædificari. illud autem, campum Vaticanum fieri quaſi Martium campum. Et iterum: O rem indignam. gentilis tuus urbem auget, quam hoc biennio primum uidit, & ei parum magna uiſa eſt, quæ etiam ipſum capere potuerit.*

PHIL. MEL.

Maculam officio. *Narrationes.* De curatione. *Diſſuadet, ne ambiat gratiam Cæſaris per munera.*

VET. COD.

Cæterum qui mihi locus non diſplicet. De cura omni alia munerum regionum cum Oppio locutus ſum. Omnino de tota re, ut mihi uidetur, ſapientius faceres, ſi nihil curares. Quod enim eo labore aſſequi uis, nullo modo aſſequêre. Tanta eſt enim multitudo intimorum, ut ex his aliquis potius effluat, quàm nouo ſit additus. Aliter nõ modo quidem non appetendum, ſed fugiendum etiam puto. Ego me in Aſturæ diutius arbitror commoraturum.

IN EPIST.

XX.

Dederam triduo, &c.

VICTORIVS.

NE illud quidem negligendum quamuis. NEGLIGENDVM *in antiquis codicibus nõ eſt, ſed eius*

tius loco negatiua eſt particula NON. *Ipſi legimus, nõ quantiuis. hoc ſenſu: Præter pericula & moleſtias quæ ui taris, commodum illud non paruum habendum eſt, ſed tale ut magnificiendum ſit, ſubito cum certi aliquid audieris te iſthinc poſſe proficiſci.*

Iſtinc poſſe proficiſci. *Hic ueteres codices & in fine huius epiſtolæ iterum pro iſtinc* ISTIM *habent, neq; hac epiſtola ſolum, ſed multis etiam alijs locis, etſi nos nũquam ita ſcripſimus, ne antiquitatis nimis cupidi, & affectatores uideremur; rem tamen quin adnotaremus facere non potuimus. Sic etiam eſt in hoc codice locus ille ad Plancum, Ita erãt omnia, quæ iſtim adferebãtur, incerta. Et ille ad Tironem, Iis enim uẽtis iſtim nauigatur. Et alibi etiam, idem aduerbium multis locis eſt in illo codice Epiſtolarum ad Atticum, quem nos omniũ optimum, atq; integerrimum uidimus, ut ille locus in* VII. *De malis noſtris tu prius audis quàm ego: iſtim enim emanant. Item ille, Quæ mihi iſtim adferuntur? quæ hic uideo? Itẽ ille in* II. *Valde ego te iſtim excitarem. Nam ſecundo Aeneidos: Illi mea triſtia facta: illi pro ibi aduerbiũ eſſe uult Donatus Terẽtij interpres. Et etiam alibi, Patet iſti ianua læto, pro iſtic quidam intelligũt: nam Petrus Bembus in ſuo illo diſertiſsimo & elegantiſsimo de Terentianis fabulis dialogo, ſic hunc uerſum legit in Phormione, Interea dum ſedemus illi, interuenit. & illum item in Hecyra, Itaq; ineptus hodie dum illi ſedeo, ut quiſq; uenerat. Hæc igitur quæ rara admodum, & abſurda uidẽtur, uidemus ab optimis autoribus crebro eſſe uſurpata, & frequentius etiam inueniremus, niſi à iunioribus quibuſdam caſtigatoribus tanquam menda, & errata librariorum ex omnibus ferè libris ſublata eſſent.*

Cum

Cum Milone noſtro. *Nos Chilone, ut ſit liberti nomen, Milo enim iam perierat. Vetus ſanè codex Cilone ſine aſpiratione, ut etiã in epiſtola Sulpitij, A' P. Magio Cilone. Videndum igitur an ſic legi debeat ut eſt in antiquo codice. Cilo enim ſine aſpiratione autore Sex. Pompeio appellabatur, cui frons eſſet eminentior, ac dextra, ſiniſtraq; uelut reciſa uideretur: ſiue Chilo, qui à magnitudine labiorum ſic nominabatur. Alibi etiam nomina quædam quæ aſpirationem exigunt, ſine ea in illo ſcribuntur, ut in epiſtola ad Lucceium Herculem Zenopontium. & ad Pætum, Pileros tabellarius: pro, Zenophontium, & Phileros.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Te iſtinc poſſe proficiſci. *Hic potiſsimum olim adnotauimus, in antiquis codicibus* ISTIM *pro* ISTINC *legi, citauimusq́; multorũ locorũ teſtimonia, plura etiã nunc afferre poſſemus: nam dum accuratè uerſamus priſca exemplaria, in hanc uocem crebro incidimus, uel potius raro aliter ſcriptam animaduertimus. Addimus nunc ad ea* ILLIM *quoq; pro* ILLINC *nos ſæpe poſitum in ijſdem libris animaduertiſſe: nam libro* VII. *ad Att. in optimo illo ſic legitur: Iſta magis expecto, quid illim afferatur. Accurate igitur conſiderandum, an huius animaduerſionis auxilio locus Ciceronis in epiſtola ad Brutum emendari poßit, ſiue ita aduerbium hoc pronuntiare, ac ſcribere ueteres ſoliti ſint, ſiue frequenter in eo exſcribẽdo ab antiquis librarijs, & eodem ſemper modo peccaretur, quod uix puto. Verba Ciceronis ſunt à Quintiliano adducta lib.* V. *Veritus fortaſſe, ne nos in Catonem noſtrũ transferremus illi mali quid eſt, etſi argumentum ſimile non erat. Arbitror igitur legendum, transferremus*

remus illim aliquid, etſi argumentum, &c. *ut ſit* ILLIM *pro* ILLINC, *nã in manu ſcriptis nonnullis* EST, *non uidi: quò facilius hic locus nũc corruptißimus ita reſtitui poteſt: totam tamen rem arbitrio doctiorum permittimus.* Animaduertimus *poſtea Germanos in ſuo Quintiliano, quem multis locis caſtigatum ediderunt, hunc etiam locum reſtituere conatos eſſe: nam ita ſcripſerunt,* Transferremus illinc mali quid: & ſi &c. *nam quod* EST *ſuſtulerunt, quodq́;* ILLINC *deſiderari in hac ſententia iudicarunt, nobiſcum faciunt: non tamen ex reliquis duabus uocibus* ALIQVID *componere, quod non minus deſiderari uidebatur, potuerunt.*

GYB. LONG.

Monet Toranũ, ut in Silicia maneat, nec aliquò diſcedat, propter opportunitatem loci, ubi omnia Cæſaris facta, uoluntatẽ animumq́; facile percipere poſſit, & quid de reditu ſperandum ſit intelligere. Poſtremo conſolatur notiſsimis argumentis.

SEB. CORR.

Toranio. *C. Toranius uir prætorius, paulo ante Ciceronem à Triumuiris interfectus fuit. nunc exulabat,* Cn. Plancij. *Epiſt. 14. lib. 4.* Ibidem opperiri. *fortaſſe Corcyræ.* Negligendum, quamuis ſubito. *Al. non quantiuis, ſubito.* Aduenientibus. *Cæſarianis, ex Hiſpanijs.* Milone. *nõ T. Annio Milone, qui iampridem in agro Turino à Q. Pedio interfectus fuerat: ſed altero. Niſi Chilone, uel Cilone, ut quibuſdam placet, legas: ut ſit liberti, uel clientis nomen, uel potius ſerui, de quo lib. 3. ad Q. fratrem fit mentio.* Ille. *Cæſar.*

PHIL. MELANC.

Dederam triduo ante. *Conſilium, ne Toranus ex illo loco diſcedat.* Nihil puto. *Propoſitio.* Nam præter. *Narrationes.* De reliquis. *Concluſio.*

VET.

VET. COD.

Vt omnia, quæ non noſtra culpa accidant, fortiter, atq; conſtanter ferre debeamus. Tu cura ut ualeas, & te iſtinc, ubi es, temere non commoueas.

IN EPIST. XXI.

Etſi cum hæc, &c.

GYB. LONG.

Conſolatur Toranum, in eadem cum reliquis Pompeianis conditione exiſtentem: primum quod nihil inopinatum acciderit, ut qui cum alijs hæc euentura prouidiſſet, deinde à morte, quæ ſit omnium malorum extrema defunctio. Poſtremo à conſcientia recte factorum.

SEB. CORR.

Calamitoſiſsimi belli. *ciuilis & Hiſpanienſis.* In tanto exercitu. *Pompeiano.* Domitij. *L. Domitius pater, & Cn. Domitius filius.* Lentuli. *L. Lentulus, & P. Lentulus.*

BERN. RVT.

Aut appropinquare exitus huius calamitoſiſsimi belli. *Hiſpanicas potius ſignificat, quàm Africanas res, ſi modò ſita ſuo loco epiſtola, quum in præcedenti rediturum ex Hiſpania Cæſarem expectari dicat.* Deniq; *id ultimum à Cæſare geſtum eſt bellum, autore in primis Plutarcho.*

PHIL. MEL.

Etſi cum hæc ſcriberem. *Conſolatio. Orditur autem à narratione ſuorum conſiliorum.* Hæc ſcripſi. *Applicatio ad conſolationem.*

VET. COD.

Et ſi cũ hæc ad te ſcribebã, aut appropinquare. Quæ aut interitum allatura eſſet, ſi uictus eſſes,

aut ſi uinceres, ſeruitutem. Cum aliquid uidebar tum caueri poſſe, tamen id negligi dolebam. Sed, ut tu, qui coniunctiſsimus fuiſti mecum & ſententia, & uoluntate, eadem cogitare.

IN EPIST.

XXII.

Non ea res, &c.

GYB. LONG.

Domitius hic in bello Pharſalico fuerat, atq; acerrime pro Pompeio dimicauerat, ut ex Lucano conſtat. Deuicto autem Pompeio, & Catone mortuo, Domitius ſe in Italiam receperat, ut in patria, in amorem patriæ animam funderet. Itaq; ſibi ipſe manus inferre ſtatuerat, niſi Hortilia coniuge prohibente, & Cicerone diſſuadente in aliam ſententiam perductus fuiſſet. Eius diſſuaſionis exemplum hæc eſt epiſtola.

SEB. CORR.

DOmitio. *Cn. Domitio Aenobarbo* L. F. Veniſti. *ex prælio Pharſalico.* Pariter. Al. *pari.* Parenti. *Portiæ, M. Catonis ſorori.*

BERN. RVT.

Te ut nobis, parenti, cõiugi, tuiſq; omnibus, quibus es fuiſtiq; ſemper chariſsimus, ſaluũ cõſerues. *Parenti, matri. Aenobarbi enim hunc filiũ exiſtimo, quem ipſum aliubi in pugna Pharſalica cæſum oſtendemus.*

PHIL. MEL.

Non ea res. *Conſiliũ, ne Domitius ad arma ciuilia redeat.* Non ea res. *Exordium ab excuſatione ſilentij.* Ego ſi te intell. *Propoſitio, ne redeat ad bellũ ciuile, poſteaquã ſemel iã arma abiecerit.* Te ut nobis. *Breuis conſolatio.* Ego quid poſsim. *Concluſio, qua defert ſuum officium.*

VET. COD.

His hoc tempore curare, quos coniunctos ſumma beneuolentia, plurimiſq; officijs amiſiſti.

IN LIBRVM VII. ANNOTATIONES.

IN EPISTOLAM I.

VICTORIVS.

STABIANVM perforaſti,& patefeciſti Seianum. Quidam legunt *Scianum:nos nihil immutauimus, etſi ueteres codices* SENVM:*puto autẽ nomina eſſe locorum.* Nam *Stabiæ collis celebris in agro* Campano,*laudatus etiã à* Galeno *in* The*rapeutica propter caſei bonitatem. Stabias autem oppidum fuiſſe dicit* Plinius, *poſteáq; deletũ in uillas abijſſe.* Colu*mella etiam de eo agit in hortulo, Stabiæq; uetuſtæ.*

Græcos uero ita ames. *Sic omnes uulgati,quaſi ironice dictum ſit,ſed,elegantius in antiquis,* ITA NON AMES. *ideſt tam infenſo odio proſequare : tam longe ſis,ut* φιλέλλην *iure dicaris.qua & alibi locutiõe utitur, ut in* II.*de Finibus,atqui reperiemus aſotos,primum ita non religioſos,ut edant de patella:deinde mortem ita nõ timentes,ut illud in ore habeant, &c.* T*antum,inquit, longe es ut Græcos ames,ut omnia quæ eius gentis nomine appellantur,ferre nõ poſsis,adeo ut ne ad uillam quidem tuam Græca uia ire uelis.*

Sed quæ poteſt homini eſſe politico delectatio? V*etuſti oẽs codices,ut nos ſcripſimus* HOMINI ESSE POLITO *Latina uoce habẽt.frequẽs autem eſt apud hunc autorem hæc elegãtes homines ſignificans elegans dictio,ut etiã apud* L*ucretium candidiſsimum, & facundiſsimũ*

diſsimum Romanæ lingue ſcriptorem: –quamuis doctrina politos Conſtituat pariter quoſdam, tamen &c.

EX POSTER. EIVSDEM.

Et patefeciſti Seianum. *Quæ ſcriptura eſſet in Mediceo, olim expoſuimus: quamuis autem multi multa dicant, à recepta lectione diſcedendũ non puto, niſi aliquid firmius, ueriusq; reperiatur.* Exiſtimaui *ſemper nomina eſſe locorum: nam de Stabijs dubitari nõ poteſt.* Columella *etiam in Hortulo mentionem illarum facit,*

Fontibus *&* Stabiæ *celebres.*

De Seiano *obſcurius eſt: poteſt tamen* oppidi *ignobilis, uel montis nomen eſſe, à quo etiam* Seianus *fortaſſe uocatus ſit, qui tantam potentiã apud* Tyberium Imp. *cõſecutus eſt. nihil tamen nedum certi, quod ſine culpa temeritatis affirmari poßit: nã ille* Seianus *à* Seio *poſſeſſore appellatus eſt.* Qui *autem* S C E N A M *putant legi debere, meo iudicio falluntur, quod facilè intelliget, qui* σκοπὸν *Ciceronis huius epiſtolæ ſcribendæ acutè ſpectabit.*

Homini eſſe polito. Mediceus *liber, &* Petrarchæ *manu (ut putant) ſcriptus, hanc lectionẽ retinẽt, quæ non uideo cur reijci debeat: eſt enim elegãs, & huic loco ualdè acõmodata. tantæ autẽ hi apud me autoritatis ſunt, & niſi fallor, apud alios propter fidelitatẽ erunt, ut teſtimonio duorũ illorũ magis credã, quàm reliquorũ omniũ.* II. *etiã de* Orat. 194. Cicero *hac uoce uſus eſt: uel quòd ipsũ oratorẽ politũ eſſe hominẽ ſignificat, quòd eruditũ, quòd urbanũ.* Græci, ut opinor, *huiuſmodi homines* χαρίεντας *appellant.* Ariſt. *libro primo de uita & moribus, ubi de uita beata diſſerit, inquit:* τὴν γὰρ εὐδαιμονίαν καὶ οἱ πολλοὶ καὶ οἱ χαρίεντες λέγουσι. *& non multo poſt iterum.*

Extremus elephantorũ dies fuit. Dion *libro* 39.

magnificentiã, & apparatũ horum ludorũ copioſiſſime narrauit: multaq́; de elephantis, & de miſericordia, quæ in animis uulgi exorta eſt, diſputauit. Quod autẽ Cicero inquit, *uenatiões binæ* ꝑ *dies quinq;*. Dion tradit, qngentos leones quinq; diebus ferro abſumptos eſſe. Sed qa hiſtoricus ille rarus inuẽtu eſt, magnã partẽ eius loci hic adponamus: κἀν ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ὁ πομπήϊος τὸ θέατρον ᾧ νῦν λαμπρυνόμεθα καθιέρωσε καὶ, ἔν τε ἐκείνῳ θέαν καὶ μουσικῆς καὶ ἀγῶνος γυμνικοῦ. κἀν τῷ ἱπποδρόμῳ καὶ ἵππων ἅμιλλαν, καὶ θηρίων πολλῶν καὶ παντοδαπῶν σφαγὰς ἐποίησεν: λέοντες γὰρ πεντακόσιοι ἐν πέντε ἡμέραις ἀνηλώθησαν καὶ ἐλέφαντες ὀκτὼ καὶ δέκα πρὸς ὁπλίτας ἐμαχέσαντο καὶ αὐτῶν οἱ μὲν παραχρῆμα ἀπέθανον, οἱ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον: ἠλεήθησαν γάρ τινες ὑπὸ τοῦ δήμου παρὰ τὴν τοῦ πομπηίου γνώμην, ἐπειδὴ τραυματισθέντες τῆς μάχης ἐπαύσαντο καὶ περιιόντες τάς τε προβοσκίδας ἐς τὸν οὐρανὸν, ἀνέτεινον καὶ ὠλοφύροντο οὕτως, ὥστε καὶ λόγον παρασχεῖν ὅτι οὐκ ἄλλως ἐκ συντυχίας αὐτὸ ἐποίησαν. ἀλλὰ τούς τε ὅρκους οἷς πιστεύσαντες ἐκ τῆς λιβύης ἐπεπεραίωντο ἐπιβοώμενοι καὶ τὸ δαιμόνιον πρὸς τιμωρίαν σφῶν ἐπικαλούμενοι. λέγεται γὰρ ὅτι οὐ πρότερον τῶν νεῶν ἐπέβησαν πρὶν πίστιν παρὰ τῶν ἀγόντων λαβεῖν ἔνορκον σφᾶς ἦ μὴν μηδὲν κακὸν πείσεσθαι.

His ego tamen diebus, ludis ſcenicis ne forte. *Nullam uarietatem inueni in priſcis codicibus, quid tamẽ repente dum hæc ſcriberem in mentem uenerit, libet exponere: lectores ipſi, an penitus explodendum ſit, iudicabunt. Vereor ne duæ illæ dictiones* LVDIS SCENICIS *uacent, & Ciceronis non ſint, ſed declaratio quondam fuerit prioris illius partis, quæ poſtea ab imperitis librarijs temerè huc inculcata ſit, neq; Ciceroni ad Marium ſcribenti id ſignificare neceſſe erat: non enim ille ignorare poterat qui illi dies eſſent. Verũ quẽadmodum*

dum diximus, tenuis hæc ſuſpicio, nec aliquid immutandū niſi ita doctioribus uiſum fuerit cenſeo: potuit enim hoc addere, adhuc magis ſignificare uolens infelicem cōditionem ſuã: qui dũ alij ludis oblectarentur, & à curis ſolicitudinibusq; animũ reficerent, in rebus moleſtis, odioſisq; implicatus eſſet. Mentionem fecit horũ ludorum Cicero in oratione cõtra L. Piſonem 662. Inſtant poſt hominum memoriã apparatiſſimi, magnificentiſſimiq; ludi: quales non modo nunquam fuerunt, ſed ne quomodo fieri quidẽ poſthac poſſint, poſſum ullo pacto ſuſpicari. Quem locũ ſic interpretatus eſt Pædianus. Cn. Pompeij ludos ſignificat, quibus theatrum à ſe factum dedicauit, quibus ludis elephantorum pugnam primus omnium dedit in circo.

Fructum laboris ex his expecto. *Non affirmarim cuius culpa mendum hoc natum ſit: incuria certè cõmiſſum eſt, & pro* EXPECTO *Mediceus codex uetere ſcriptura ferè habet* EXSPECTO *(quamuis hoc in loco* EXISPECTO *mendosè habeat) quemadmodum nõ multo poſt* EXOLVAM, *& in epiſtolis Q. Ciceronis ad M. Fratrem* EXSILVI *gaudio, & à me iampridem ex meo codice ſublatum erat, quemadmodũ aliud etiã ſeptimo ab hoc uerſu: deleri enim debet uox illa* ID.

Vt noſtras uillas obire, & mecum ſimul lecticula concurſare poſsis. *Ad Q. Fratrem 285. Mariũ autem noſtrum in lecticam mehercule conieciſſem. Sed etiam quod hic Cicero inquit, Tu modo iſtam imbecillitatem ualetudinis tuæ: eodem loco ad Quintum idem traditur, Sed hominem infirmum in uillam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc, inuitare nolui.*

PAVL. MANVTIVS.

Pateficiſti Seianum. *Cum loquatur de ludis, non*

diſplicet uetuſti codicis lectio, in quo pro, Seianum, ſcriptum eſt, ſcenam. Senſus erit: non puto te noſtros ludos deſideraſſe, cum ex cubiculo tuo Stabianum proſpiceres, quod tibi ſcenam referre, & tanquam ſcenæ conſpectus delectare te poſſet.

P. Metius. Hic eſt P. Metius cognomento Tarpa, qui ea, quæ in ſcena recitanda erant, prius iudicabat. eius meminit Horatius in epiſtola de arte Poëtica, & Satyra x. libri I.

Homini politico. Vetuſtos codices, in quibus ita legatur, habet Ioannes Scala, habet Hieronymus Ferrarius, habet Bernardinus Maffeus, habet Paulus Botus, habent alij, quos non neceſſe eſt commemorare. itaque nihil muto. alij in ſuo libro imprimi uoluerunt, homini polito, affirmantes in omnibus uetuſtis codicibus ita legi.

Fructum ullum laboris expecto. Veteres omnes libri pro, expecto, habent ex his peto. Florentini legunt, ex his expecto. mihi noſtra lectio magis probatur, ut quæ à ueteri ſcriptura minus recedat: nā et exſpecto, & exſcribo, & exſupero, & alia huiuſmodi cum, ſ, litera ueteres ſcribebant, ut ex antiquis monumentis licet cognoſcere. uide Quintilianum lib. I.

GYB. LONG.

Reſponſoria ad petitionem Marij, pro ludorum & ſpectaculorū deſcriptione à Cicerone ſibi mittenda: in qua quantum poteſt elegātiſsime omnem iſtarum rerum uoluptatem extenuant. ſed tamen quales fuerunt, interim ſcribit oſtenditq; quàm poſsit melioribus uoluptatibus tranquillus animus ſe oblectare.

SEB. CORR.

M. Mario. Conijcimus hunc eſſe M. Marium Gratidium, qui fuit Q. fratris in Aſia legatus, quiq; cum Ciceronibus cognatione erat coniunctus. Dolor aliquis.

ut pod

ut podagra. E*piſtol.* 4. *huius libri.* Ad ludos. *factos à Pompeio in ſecundo Conſulatu.* Mirantur alij. *uulgus.* Aeſopus. *tragœdus.* Vox eum defecit. *iam ſenem, qui iuuenis non ſæpe Aiacem eligebat, in qua magna uoce erat utendum.* Si ſciens fallo. *Si ſciens fallo, qui me deſpicit, ſalua urbe, arceq; bonis eijciat, ut ego hunc lapidem. hoc enim erat carmen iurãtis per Iouem lapidem.* Muli. *Agamemnonis, ueluti capta Troia redeuntis.* Ita ames. *Al. ita non ames.* Oleum. *Vſurpatum loco prouerbium. nam athletæ oleo perungebant corpora.* Venationes. *leonum* 500. Politico. *Alij legunt, polito.* Elephantorum. 18. Conſecuta eſt. *elephantis oculos ad cælum tollentibus, & quaſi cum Dijs querentibus, fidem ſibi in Africa datam non ſeruari. ſi modo uera ſunt, quæ ſcribit Dion.* Deſinerem. *Al. deſererem.* Laboris expecto. *Al. laboris peto.* Nonnunquam homines. *ut Vatinium.* Rogatu eorum. *ut Cæſaris, & Pompeij.* Te ipſum quidem, &c. *Sic legerem: Id ipſum, quod multos annos nihil aliud commentor, re docebo, &c. nam uarie hic legitur.* Lecticula. *Hinc ad Q. fratrem, Marium noſtrũ in lecticam conieciſſem, &c.* Tu modo. *Al. tu mihi.*

BERN. RVT.

Næ tu haud paulo plus, quàm quiſquam noſtrum, delectationis habuiſti. *Neſcit quid loquatur interpres: qui Næ affirmãtis eſſe neget, ſenſumq; inducat & ineptiſsimũ, & Ciceronis ſententiæ cõtrarium. eſt enim haud paulo plus, multo plus.* Libẽter mehercule artẽ deſinerẽ. *Sic Gellius: Quum iam natu grandis artem athleticam deſiſſet.* Nam me cum antea tędebat,

bat,tum & ætas & ambitio me hortabantur. *Quidam,tamen & ætas.Ego ſequor aliorum excuſam lectionem,Quum & ætas & ambitio me hortabantur.Sanè ludos hoſce Pompeij altero conſulatu editos ſciri cõuenit: de quibus,præſertimq; elephantorũ pugna,Plinius lib. 8. cap. 7. quod & ea uerba oſtendunt,Ipſe Pompeius confitetur. Verba Plinij ſunt : Pompeij quoque altero conſulatu,dedicatione templi Veneris uictricis pugnauere in circo 20. aut (ut quidam tradunt) 17. Getulis ex aduerſo iaculantibus, mirabili unius dimicatione: qui pedibus confoßis, repſit genibus in cateruas, arrepta ſcuta iaciẽs in ſublime,quæ decidentia uolubilitate ſpectantibus uoluptati erant in orbem circumacta,uelut arte, non furore belluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit,uno ictu occiſo. Pilum ſub oculo adactum in uitalia capitis uenerat.uniuerſi eruptionem tentauere, non ſine uexatione populi,circũdantis clauſtris ferreis. Qua de cauſa Cæſar dictator poſtea,ſimile ſpectaculũ editurus, euripis harenã circundedit,quos Nero princeps ſuſtulit, equitatui loca addens.Sed Põpeiani,amiſſa fugæ ſpe,miſericordiam uulgi inenarrabili habitu quærentes ſupplicauere,quadã ſeſe lamentatione complorantes,tanto populi dolore,ut oblitus imperatoris,ac munificentiæ honori ſuo exquiſitæ,flens uniuerſus conſurgeret,dirasq; Põpeio,quas ille mox luit,pœnas imprecaretur.* Et ipſum quidem multos annos,nihil aliud commentor.docebo profecto, quid ſit humaniter uiuere. *Alij legunt,Te ipſum qui multos annos nihil aliud commentaris,&c.Mihi non diſplicet ueterum impreßionum lectio:Et ipſum,quod multos quidẽ annos nihil aliud cõmentor,docebo,&c.Item ſuprà.* Et cogor nonnunquam

quam homines non optime de me meritos, rogatu eorum qui bene meriti ſunt, defendere. *Vatinium innuit, quem circa hæc tempora rogatu Cæſaris, miraq́; contentione defendit, ut primo libro uidimus.*

PHIL. MEL.

Si te dolor. *Orditur à cauſa abſentiæ. Deinde ſequitur narratio, & extenuatio ludorum.* Si te dolor. *Exordium à cauſa cōſilij.* Communes mimos. *Mimi non agebant comœdias, aut tragœdias, ſed peculiares ludos edebant.* Omnino ſi quæris. *Narratio de apparatu ludorum: quos extenuat, quod in ijs nihil admiratione dignum fuerit.* In Clytemneſtra. *id eſt, in illa fabula, quando Clytemneſtra produxit filiam Iphigeniam mactandam.* Oſcos ludos. *Oſci ludi dicebātur ruſticani & obſcœni ludi, ſicut dicunt ab Oſco dictum obſcœnum. Oſci uero fuerunt populi Italiæ.* Græcos uero. *Græci ludi, ubi Græca argumenta exhibebantur.*

Eſſe quandam illi belluæ. *Tribuit elephantis rationem quandam. Ironia eſt, ſeu eclipſis.*

CAELIVS RHODIGINVS

Antiq. Lect. lib. 11. cap. 49.

Apud Feſtum Pompeium legi, iuraturos per Iouem Lapidem, tenere ſilicem ſolitos, eiuſmodi ferè uerba enuntiantes: Si ſciens fallo, qui me deſpicit, ſalua urbe arceq́;, bonis eijciat, ut ego hūc lapidem. Ad quam uerborum cōceptionem amplius penſitatiusq́; inſpicienti, alluſiſſe M. Tullium liquet, Epiſtolarum familiarum ſeptimo, per maximam interpretum hallucinationem. Ita enim ſcriptum inuenias: Deliciæ uero tuæ noſter Aeſopus eiuſmodi fuit, ut ei deſinere per omnes homines liceret. Is iurare cum cœpiſſet, uox eum defecit, in loco

illo, Si fallo ſciens. Meminit T. Liuius *ab* V.C. *libro primo & uiceſimo*: *Eáq;, inquit, ut rata ſcirent fore, agnum læua manu, dextera ſilicem retinens: Si falleret, Iouem cæterosq́; precatus deos, ita ſe mactarent, quemadmodum ipſe agnum mactaſſet, & ſecundum precationem, caput pecudis ſaxo eliſit. Sed & alibi* T. Liuius *idem huiuſmodi iuriſiurandi formulam latius exequitur.*

IO. RIVIVS ATTEND.

Libro ſeptimo, epiſt. 1. Iis delectationib. quas tibi ipſe ad arbitrium tuum comparabas. *Sic uolumen in membrana deſcriptum, ubi recentiores codices,* Quas tibi ipſi. *Quin autē prior lectio magis ſit Tulliana, nemo, opinor, negarit, qui ſit diligenter in ſcriptis Ciceronianis uerſatus. Nam ſic ferè* Cicero, *me ipſe, mihi ipſe, à me ipſe, teipſe, tibi ipſe, à te ipſe, ſe ipſe, ſibi ipſe, à ſe ipſe. Ac* Feneſtellam *quoq; tale apud* Ciceronem *quiddam obſeruaſſe, teſtatur alicubi* Seneca. *Sic primo de* Diuinatione: In templo Herculis ualuæ clauſæ repagulis, ſubito ſe ipſæ aperuerunt. *Et ſecundo*: Dubitans plerūq;, & mihi ipſe diffidens. *Ibidem*: Alter mortem ſibi ipſe cōſciuit. *Rurſus*: À conſtantia atq; à mēte, atq; à ſe ipſe diſceßit. *Primo de* Oratore: *Ita in iudicio capitis pro ſe ipſe dixit. Secundo*: Virtus autem, quæ eſt per ſe ipſa laudabilis. *Et tertio*: *ut uita ſe ipſe priuaret. Sed quoniā exempla in hoc genere infinita ſunt, nos modum aliquem & finem faciamus oportet. Quorſum enim attinet copiam, quam poßim, cum dubitatio in re nulla ſit, perſequi? Igitur ad inſtitutum.* Quid? quod ne id quidem lepo ris habuerunt, quod ſolent mediocres ludi? *Vbi in alijs*: Quid? ne id quidem. *Notus eſt hic dicendi modus, quo particulæ iſtæ binæ,* Quid quod, *eleganter uenuſteq́;*

iun

iunguntur. Qua de re exempla afferre quid attinet, cum ſint illa paßim apud Ciceronem obuia?

VET. COD.

Neq; tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo mihi Stabianum perforaſti, & patefeciſti ſeni, nuper eos dies matutina tempora lectiunculis cõſumpſeris. *Alij alio modo, ſic enim legunt:* Et patefeciſti ſcenam per eos dies matutina tempora lectiunculis conſumpſeris. Cum illis interea, qui te iſtic reliquerunt, ſpectarent mimos ſemiſomni, reliquas uerò partes diei tu conſumas his delectationibus, quas tibi ipſe ad arbitrium tuum compararas. Cum aut homo imbecillus à ualentiſsima beſtia laniatur. Nam tum antea tędebat, tum & ætas & ambitio me hortabatur, & licebat deniq;, quem uolebam, non defendere. Neque enim ullum fructum laboris ex eis expecto. Quod ſi Romæ eſſes, tamen nos neque lepore tuo, neque re, ſi quis eſt in me, meo, frui liceret. Et ipſum quid multos annos aliud commentor? Quod ſi aſſecutus ſum, gaudeo: ſin minus, hoc me tantum conſolor.

IN EPIST.

II.

Mandatum tuum, &c.

PAVL. MANVT.

DE Burſa. *Hic eſt T. Plancus Burſa, frater L. Planci, ad quem ſunt epiſtolæ lib. x. accuſatus eſt ambitus, & condemnatus à Cicerone, cui antea Tribunus pl. in cauſa Milonis aduerſatus fuerat, & in cõcionibus magnam inuidiam concitarat. poſtea rerum potitus Cæſar*

cum,

Digitized by Google

eum, & omnes lege Pompeia *damnatos reſtituit.* Dion, Pædianus, *& alij .in his autem epiſtolis* 131. 195.

GYB. LONG.

Reſpondet petitioni amici de prædio emendo per Ciceronem.

SEB. CORR.

Licitat rem. I*n uetere libro legimus,illicitator em:ut for taſſe legendum ſit,illi licitatorem.* De Burſa. T. M*unatio* Planco B*urſa. epiſt.* 18. *lib.*12. Calamitate. *ut Milonis exilio.* Potentiſsimi uiri. P*ompeij.nam* C*raſſus multo antè contra* P*arthos erat profectus.* Eorum auxilio. G*abinij,* P*iſonis, & aliorum.* Emiſſarium. N*am* C*iceroni diem ſe dicturum oſtenderat.* Nouis legibus . *à* P*ompeio tertium* C*os.latis.* Intercaletur. *menſis & tempus prorogetur .*

BERN. RVT.

Nunc, quoniam tuum pretium noui, in licitatorem potius ponam, quàm illud minoris ueneat. *Alij,in licitationem, quidam* I*n expungunt.* V*idetur uero parũ* C*lericus percepiſſe,quid eſſet licitari: quod erat, quum quid ſub haſta ueniret,pretium offerre.ut non abſurde,*L*icitatorem potius apponam,legi queat. quod* A*p ponendi uerbum ſimulationi eſt quàm aptiſſimũ , ut ipſe in* A*ntonium:* I*am uereor* P.C.*ne, quod eſt turpiſſimum, præuaricatorem mihi appoſuiſſe uidear.* S*ed &,mihi licitatorem potius apponã,ſcribi poteſt.* Hic Simiolus animi cauſa mei, in quem inueheretur, delegerat. A*lij ita:*H*ic* S*imiolus amicum cauſa mei, in quem inueheretur,delegerat.* I*neptè.*E*go ita:*H*ic* S*imiolus animi cauſa me,in quem inueheretur,delegerat. quod & ſubiecta, præmiſſaq; ſatis arguunt : & poſtea* M*anutio placuiſſe comperi. nam interpretis quoque autoritate parum moueor.*

ueor. Nos hic multitudine & celebritate iudiciorum & nouis legib. ita diſtinemus. *Diſtinemur, ſenſus exigit, & alij habent codices.*

PHIL. MEL.

Mandatum tuum curabo. *Hæc nihil habet niſi narrationes quaſdam.* De Burſa. *Fuit unus è Clodianis, qui multũ exercuit Ciceronem, ſed poſtea male mulctatus eſt in iudicio à Cicerone, quia ſuccubuit & uictus eſt.* Primum enim ἀπολογίαι, *cur hoc iudicio quo uictus eſt Burſa, mirifice ſit lætatus.* Emiſſarium. *Emiſſarios dicimus, qui ſunt expoſiti ad ſubitas excurſiones, in qualibet occaſione.*

VET. COD.

Hic ſi meolus animi cauſa mei, in quem inueheretur delegerat.

IN EPIST.

III.

Perſæpe mihi, &c.

VICTORIVS.

Lentulo & Marcello Coss. *Qui temporibus his per notas conſulibus ſcribunt, duobus s s, uti cõſueuerunt, atque ita ſcribere Coß. quos non repræhendo: ſcio enim hunc morem ſcribendi ueterem eſſe. In ueteribus tamen codicibus, & in lapidibus priſcis, qui ſuperioribus ſeculis ſcripti ſint, Cos. ſæpe legi. Mediceus codex hic Cos. habet. Antiquus Florentiæ lapis eſt, in quo hoc nomen eodem pacto ſcriptum inuenitur:*

TI. CAESARE TERT. GERMANICO
CAESARE ITER. COS.

Continet autem quædam quæ ad hiſtoriam pertinent, & ſanè cognitu indigna non ſunt. De quo eò libentius

men

mentionem feci, quòd qui ea, quæ in lapidibus leguntur, in uolumen redegerunt, & Epigrammata antiquæ urbis inſcripſerunt, truncum illud, lacerum'que adpoſuere: in priuata autem domo parieti adfixum eſt, non longè à porta, quam Diui Galli uulgò appellant. Quòd autem ita in multis lapidibus ac uetuſtis libris ſcriptum ſit, culpa fabrorum, librariorumq; factum eſt: nam ueram illam incorruptam'que antiquitatem melius noſtri homines reddunt, ſi Quintiliano credimus, qui primo libro inquit: Et Conſules geminata eadem litera s s, legimus. Quoniam autem ea quæ ſequuntur Quintiliani uerba mendum continent, non patiemur ipſum amplius hunc locum inquinare, præſertim, quum poſsimus ſatis tutò (niſi fallor) illud delere. In cunctis codicibus legitur, Et ſuburra cum tribus literis notatur B, tertiam oſtendit: quum legi debeat, C, tertiã. Qui, inquit doctiſsimus rhetor, per notas Suburra ſcribunt, cùm tribus primis literis totum nomen intelligi uelint, non B, tertiam, ſed C, ſcribunt. Quod ſane mirum, cùm C, in hac uoce Suburra non ſit. Diſſerit autem de illis, quæ ſcribuntur aliter atque enuntiantur. Ita autem, ut nos caſtigauimus, legi debere oſtendit doctiſsimus Varro libro v. de lingua Latina ad Ciceronem: Sed ego à pago potius Succuſano dictam puto Succuſam: nunc ſcribitur tertia litera C, non B. Qui etiam huius rei rationem reddit, quòd antiquitus Succuſa appellata ſit: quamuis autem poſtea nomen uariatum eſſet, ratio tamen illud ſcribendi permanſerat.

PAVL. MANVT.

Optarem, multæ cauſæ. *Sic antea. nos ex libris manu ſcriptis uocem, cauſæ, ſuſtulimus, ut purior & elegantior ſit lectio.*

Me uoluiſſe etiam reliquis omnibus, poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli. *Hic locus antea in omnibus impreßis perperam diſtinctus ſenſum peruertebat.*

GYB. LONG.

Conſolatoria eſt epiſtola. ſed alioqui multa dicuntur, quæ ad prudentiam Ciceronis magis referenda uidentur: ut pore tota iſta narratio belli, qua dicit quàm prudenter omnia præcogitarit, & præuiderit, & quo conſilio Pompeium deſeruerit, & in urbem redierit. Poſtremo ipſa eadem conſolatione, qua ſe uſum eſſe dicit, Marium ſolatur.

SEB. CORR.

Illius tempor. *Al. illud temporis.* Ne officio deeſſem. *erga Pompeium.* Ita crudeles. *Sic ad Atticum: Me diſceßiſſe ab armis nunquam pœnituit: tanta erat in illis crudelitas, tanta cum Barbaris gentibus coniunctio, ut non nominatim, ſed generatim proſcriptio eſſet informata: ut iam omnium iudicio conſtitutum eſſet, omnium ueſtrum bona prædam eſſe illius uictoriæ. Epiſto.* I X. *libro* 4. Ampliſsimorum uirorum. *ut L. Lentuli.* Cœpi ſuadere. *& quidem cum capitis periculo.* Quadam ex pugna. *ad Dyrrachium facta, in qua Pompeius ipſe Imperator fuit appellatus.* Contulit. *in Theſſalia ad Pharſalum.* Solus fugit. *Lariſſam.* Cadendum fuit. *ut L. Domitio.* Incidendum. *ut Pompeio.* Deueniendum. *ut Caßio.* Confugiendum. *ut Scipioni.* Capiendus. *ut Marcello.* Conſciſcenda mors. *ut Catoni.* Alicuius culpa. *Pompeij.* Eo duce. *Pompeio.* Mitylenas contuliſſem. *ut Marcellus.*

BERN. RVT.

Ego cum meis, ſi quicquã nunc cuiuſpiã eſt, etiã in meis eſſe malui, Forte, etiã in malis. Tanquã in

patria

patria ut eſſem. *Tanquã, uerbũ reſpicit, non patriam.*

PHIL. MEL.

Valde dulcis & pura eſt narratio: in qua exponit, quare diſceſſerit à bello. Altius autem orditur à commemoratione, quo cõſilio ad bellum profectus ſit. Eſt autem in extrema parte egregia enumeratio: Inde ſequitur epilogus. Perſæpe mihi. *Narratio, in qua exponit quo conſilio profectus ſit in bellum, & quare à bello diſceſſerit.* Diſceſsi ab eo bello. *Enumeratio, in qua collatis omnibus periculis, oſtendit ſe id elegiſſe, quod minimũ haberet turpitudinis & periculi.* Hæc ad te ſcripſi. *Epilogus, qui continet cauſas ſcriptæ epiſtolæ: ſcilicet, quia fuerunt amico conſilia eius exponenda, & quia uellit apud illum eſſe defenſionis ſuæ argumenta.*

VET. COD.

Perſæpe mihi cogitanti de communibus miſerijs, quibus tot annos uexamur, & ut uides etiam uexabimur. Solet in mentem uenire illius temporis recordatio, quum etiam ipſum diem memoria teneo. Cum in Pompeianum ueſperi conceſſiſſem, tu mihi ſolicito animo præſto adfuiſti. Si ad bellum proficiſcerer, periculum te meum ualde commouebat. Primum neq; magnas copias, neq; paratas illas, neq; bellicoſas. Reliqui primũ in ipſo bello rapaces, deinde in opera omneis ita crudeleis, ut ipſe uictoriam perhorreſcerẽ. Suadere inſtitui, ut bellum produceret. Tunc ego mihi belli finem feci, hæc putaui, cum integri pares non fuiſſemus, fractos ſuperioris fore? Diſceſsi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas inſidias incidendum. Tandem conſcientia mors

uolun

uoluntaria. *Nonnulli ſic:* Atq; conſciſcenda eſſe. Certi nihil fuit præterea. Ego cum eis (ſi quicquam nunc cuiuſquam eſt) etiam in meis eſſe malui, quæ acciderunt omnia prædixi futura. Sed tamen ſi eſſet aliqua fortuna Reipub. tanquam in patria ut eſſem. Vetus eſt enim urbi, cum non ſis, qui fueris, non eſſe, cur uelis uiuere. Sed tamen uacare culpa magnum eſt ſolatium, præſertim quid quod habeas duas res, quibus ſuſtenter. Hæc ad te ſcripſi uerboſius, etiam tibi moleſtius. *Aliqui uerò ſic:* Etiam tibi moleſtior fui. Hæc tecum malueram coram loqui.

IN EPIST. IIII.

Ad VIII. Calend. &c.

GYB. LONG.

Hortatur Marium, ut cum podagra paciſcatur, ne uexetur ab ea dū cum Cicerone uiuat, & illi ob id operam dare non poſsit.

BERN. RVT.

QVanto poſt unà futuri ſumus. *multo ſignificat: non, ut Clericus, paulo. Epiſtolam arbitrabar, quum in prouinciam Ciliciam proficiſceretur, ſcriptam, ut præponi proximis duabus debuiſſet. ſed commouit me, quod eſt ad Appium: Ad 16. Calend. Iunias Brunduſiū quum ueniſſem. Item: Eumq́; ante Calend. Iunias Brunduſium uenire arbitror.*

IN EPIST. V.

Vide quàm mihi, &c.

VICTORIVS.

M. Furium, quem mihi commendas. Ego caſtigaui

ſtigaui M. ORFIVM. *Vetus codex in hoc nomine nonnihil mendi continet:potius enim* VRFIVIVM, *ibi legas.* Nos *& ex his ueſtigijs, & ex loco in epiſtola ad* Q.Fratrẽ Orſium *legendum eſſe cenſuimus: nam hũc eſſe apparet,quem cum literis ad* Fratrem *miſit,& quem illi commendat, &* Tribunum *militum eſſe dicit in* Cæ*ſaris exercitu.* V*erba autem hæc* Cæſaris *ita leguntur in omnibus antiquis exemplaribus, ut nos maioribus literis (ut facilius diſtinguantur) ſcripſimus.*

Quod familiaritatem inducit. *Sic omnes uulgati codices , omnino male.* E*go ueterem lectionem reſtitui,* FAMILIAM DVCIT. *Dicitur enim familia iuriſconſultorũ, familia gladiatorũ, familia philoſophorũ, id eſt ſecta. Ad atti.lib.* II.*Puto enim me Dicearcho affatim ſatisfeciſſe:reſpicio nunc ad hãc familiã, quæ mihi nõ modo ut requieſcam permittit, ſed reprehendit quia non ſemper quieuerim.* I*lle autẽ familiã ducere dicitur,quem cæteri eiuſdem generis ſequuntur ut autorem & ducem, ut in* V.*Philippica,*L.*quidẽ frater eius,utpote qui peregre depugnauerit familiam ducit.* I*n* IIII.*de* F*inibus dicit ſententiam ducere familiam, quæ maiorem uim habet & maioris eſt ponderis & quaſi caput aliarum.* S*ed primum illud uide grauiſſimam illam ueſtram ſententiam, quæ familiam ducit,*H*oneſtum quod ſit,id eſſe ſolum bonum , honeſteq́; uiuere bonorum finem : communem fore uobis cum omnibus &c.* N*on paruæ igitur autoritatis eſſe dicit* T*rebatium in iure ciuili , habereq́; ſuos ſectatores.* N*am quod paulo ſuprà erat,* PRVDENTIOREM ESSE NEMINEM:*ego* PVDENTIOREM,*ut in melioribus libris inueni,ſcripſi:loquitur autẽ & in ſecunda poſt hanc epiſtola de pudore* T*rebatij.*

Nam

Nam & in alia ſic ait, Sæpe autem etiam, quod à te alieniſsimum eſt, ſubimpudens uidebare.

EX POSTER. EIVSDEM.

M. Orſium. *Nonnulli conantur oſtendere diuerſum hunc eſſe, de quo hic agit Cæſar, ab eo quem Cicero commēdat Q. Fratri in epiſtola quæ eſt 267. potuit tamē fieri, ut domeſtici negotij cauſa ab exercitu diſceſſerit, & Romam uenerit, uel ab Imp. miſſus fuerit, cùm autem in Gallias rediret, epiſtolam ei dederit M. Cicero, qua illum fratri conciliaret: nam tunc primò eū ad Cæſarem profectum nō eſſe, illud aperit, quod inquit de hoc ad fratrem ſcribens, Eſt Trib. mil. in exercitu ueſtro. Si enim tunc primum illum ad Cæſarem miſiſſet, ita locutus non eſſet, nec affirmaſſet eum Trib. eſſe: neſciebat enim an id à Cæſare impetraturus eſſet. Orſium autem ipſum literas Ciceronis ad Cæſarē attuliſſe, quæ peterent ab eo, ut ipſum Trib. mil. faceret, Cæſaris uerbis intelligitur.*

Lepté delega. *Vereor ſanè ne in his uerbis mendum ſit, nihil tamen auſim immutare: alij uulgatæ lectionis ueſtigijs hærentes, hunc locum emendare conantur, quod prorſus faciendum non fuit: ueriſimile enim eſt, in uetere ſcriptura minorem (ſi ulla eſt) labem eſſe: peritiores hoc diligenter conſiderabunt. Ad Atticum Cicero eundē modum loquendi uſurpauit, qui hic eſt in priſcis exemplaribus 504. Quinto delegabo, ſi quid æri meo ſuperabit, & emptionibus. Sed etiam alijs in locis. Quare uidendū eſt an omnis obſcuritas naſcatur ex rei ipſius ignoratione. Quòd ſi hiſtoriā illius negotij teneremus, omnia plana eſſent, & in uerbis nullā maculam eſſe intelligeretur.*

Quod familiam ducit. *Hunc locum antea mendoſiſsimum caſtigauimus, elegantiſsimum modum loquēdi,*

pluribus Ciceronis exemplis adductis, explanauimus. Accuſant tamen nonnulli, quòd exiſtimarim, Ciceronem dixiſſe, Trebatium ipſum ducere familiam: intelligiq; uolunt (quod non reprehendo) inter alias Trebatij laudes hoc bonum, quòd legũ ſcientiam habeat, & in iure ciuili ſingulari memoria ſit, præſtare omnibus alijs ipſius bonis. Scio Ciceronem μεταφορικῶς alijs in locis hoc modo dicendi uſum eſſe, ut in IIII. de Finib. (qui locus à me olim adductus eſt) cũ inquit: Sed primùm illud uide, grauiſsimam illam noſtram ſententiã, quæ familiã ducit, &c.

PAVL. MANVTIVS.

M. Furium. Varie legitur in libris manu ſcriptis. Florentini, M. Orfium, impreſſerunt, arbitrati eum eſſe, de quo in epiſtola XI. lib. II. ad Q. fratrem. quod mihi ſecus uidetur. ex hac enim epiſtola, qua Trebatium commendat, eum ante Trebatium iuiſſe ad Cæſarem manifeſtum eſt. cum autem ad Q. Fratrem ſcribit, dicit ſe eas literas M. Orfio dediſſe, cum iam Trebatius in exercitu Cæſaris eſſet: quod in ijſdem literis poſtea ſignificat, cum inquit, Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo.

Leptæ legatum. Crederem legendum eſſe, leg. 3. legatum, id eſt, legionis tertiæ legatum. forte enim librarius ſcripſerat, leg. t^{æ}. pro legionis tertiæ: quod deinde is, qui legebat, cum non intelligeret, ex duabus dictionibus unam fecit, & ſcripſit, Leptæ.

Quod familiam ducit. Quod caput eſt, quod in eo ſummum eſt: ut referatur non ad Trebatium, ſed ad id quod dicit, in iure ciuili ſingularis memoria, ſumma ſcientia: cum enim Trebatium à multis rebus laudaſſet, memoriam, & ſcientiam in iure ciuili, cæterarum laudum, quibus Trebatius abundaret, quaſi familiam dixit ducere: trala

re:trala

re:tralatione ſumpta à rectoribus familiarum, quos domeſtici omnes ueluti duces ſequuntur.

Putidiuſculi. *Paulo, quàm ſatis eſt, diligentiores. excuſat enim ſe, quòd in Trebatio commendando plura uerba conſumpſerit, quàm Cæſaris humanitas patiatur. putidum autem appellat Cicero, in quo nimia diligentia reprehendi poßit, ut de oratore lib.* III. 146. *nolo exprimi putidius, nolo obſcurari diligentius, & de offi. lib.* I. 27. *literæ neq; expreſſæ, neq; oppreſſæ, ne, aut obſcurum eſſet, aut nimis putidum. legitur autem in nonnullis manu ſcriptis libris, blandiuſculi: ſed in antiquioribus, quos ſecuti ſumus, putidiuſculi.*

GYB. LONG.

Commendat Cæſari Trebatium diligentiſsime.

SEB. CORR.

Quocunq; exirem. *legatus Pompeij ad rem frumentariam.* Dubitatio. *qui & morem illi gerere, & in oculis ciuium eſſe uellem.* M. Furium. *Variæ leges, M. Rufum, Ircium, Leſinum, Ithium, Vſicium, Vrſiuium: ex quibus uerbis colliget legendum M. Curtium, quicunq; epiſtolas ad Q. fratrem uiderit: etſi M. Orfiũ, nonnulli legunt.* Quod familiam ducit. *quaſi diſcipulorum.* Impudentiuſculi. *Al. pudentiuſculi, blandiuſculi, putidiuſculi.*

BERN. RVT.

Vt eum meis communibus ſtudijsq; ornatiſsimum domum reducerem. *Pro cõmunibus, puto legẽdum omnibus.* Poſteaquàm & Pompeij commoratio diuturnior erat, quàm putaram. *Præfectus erat non multo antè rei frumentariæ toto imperio Pompeius. Cicero legationẽ ab eo acceperat, ſi uellet. Ipſe ad*

l: 4. ep: 2.

Atticū: Ego me à Pompeio legari ita ſum paſſus,ut nulla re impedirer,quin,niſi uellem,mihi eſſet integrum, aut ſi comitia Cenſorū proximi Coß.haberent,ut petere poßē, aut uotiuā legationē ſuſciperē,prope omnium fanorū,ac ſacrorū locorū. Sic enim noſtræ rationes, utilitates meæ poſtulabāt. ſed uolui meam poteſtatē eſſe uel petendi,uel ineunte æſtate exeundi.& interea me eſſe in oculis ciuiū de me optimè meritorū,non alienū putaui.Et alia epiſtola: Sed heus tu,ſcripſeram'ne tibi me eſſe legatū Pōpeio? & extra urbem quidē fore ex Idib.Ianuarijs? Viſum eſt hoc mihi ad multa quadrare. Accedit etiam quod familiaritatē inducit, in iure ciuili ſingularis memoria,ſumma ſcientia. Quidam,quod familiam ducit:non probo. Nihil igitur muto.diſtinctione tantū iuuādus locus,ut propoſui. nam interpres nugatur. his enim in ſuā familiaritatē ueniſſe Trebatiū indicat. Sumus enim putidiuſculi,quàm per te uix licet. Alibi,putidiuſculi. Meus codex recte,pudentiuſculi. Quod ſi etiā impudētiuſculi legas,ego ualde probem,propter illud: Verū, ut uideo,licebit.quod Clericus ridicule interpretatur.

PHIL. MELANC.

Illa eſt plena humanitatis, eſtq; ſcripta ante bellū ciuile.Cōmendatio eſt Trebatij. habet breue exordiū, inde ſequitur narratio , cui additæ ſunt rationes , ſumptæ ex laudibus Trebatij. Vide quàm mihi. Exordiū ab affectu. C.Trebatium. Narratio,qua occaſione Trebatium ipſi commendet. Hunc mi Cæſar. Petitio. De quo tibi. Rationes ſumptæ ex laudibus Trebatij.

IN EPIST. VI.

In omnibus meis epiſtolis,&c.

VICTORIVS.

ET quum Medeã agere cœpi, illud ſemper memento, Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe non quit, nequicquam ſapit. *Ita loquitur Cicero, ut apertè oſtendat, hæc uerba è Medea fabula ſumpta eſſe: uerſiculũ autem Græcum, unde expreſſa ſunt, poſuit in epiſtola ad C. Cæſarem, qua cõmẽdauit Præciliũ, & illũ Euripidis eſſe docet. Itaq; ab Homeri magniloquẽtia confero me ad uera præcepta* εὐριπίδου. μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὐτῷ σοφός. *Eundem etiã Plutarchus in commentario, quo diſſeruit ſi honeſtè utiliterq; pronuntiatũ eſt* τὸ λάθε βιώσας. *nec tamẽ in Græca Euripidis Medea hic ſenarius inuenitur: quomodo hic nodus diſſolui poßit, fateor me ignorare. Nonius Marcellus cum Ennij teſtimoniũ è Medea adduceret, fabulæ illius nomẽ,* MEDEA EXVL, *eſſe uoluit, atq; id duobus in locis, in Eliminare ſemper: ſic enim eũ locũ aliquãtulũ deformatũ legẽdũ arbitrãtur. Ennius Medea exule,* li: 13. ep. xv.

Antiqua herilis fida cuſtos corporis
Quid ſic ante ædes exanimata eliminas?

Quin autem intelligat Medeam fabulam, quam hodie habemus, Euripidis, dubium eſſe non poteſt: nam ſententia illa ex his uerſibus, qui à cuſtode liberorum Medeæ cum eiuſdem nutrice loquente pronuntiantur, accepta eſt.

Παλαιὸν οἴκων κτῆμα δεσποίνης ἐμῆς,
Τί πρὸς πύλαισι τοῦς δ᾽ ἄγουσ᾽ ἐρημίαν,
Ἕστηκας, αὐτὴ θρεομένη σαυτῇ κακά.

Tertio adhuc loco in CERNERE *Nonius Medeã exulem, hanc fabulam uocat. Ennius Medea exule,*

Nam ter ſub armis malim uitam cernere.

Eſſe autem hanc ſententiã in Græca, quam habemus, notißimum eſt. Inde autem quiſpiam ſuſpicari poſſet duas Medeas ſcripſiſſe Euripidem, ambasq; Ennium expreſſiſſe.

ſiſſe. in Græco poëta tituli illius ueſtigium nullum quemadmodum Iphigeniæ, de qua cum duas fabulas confeciſſet, nominibus quoq; ipſas ſeparauit. Docti uiri totam hanc rem accuratè cogitabunt, ego ſcrupulum qui me diu ſolicitum habuit, alijs notum facere uolui.

GYB. LONG.

Hortatur Trebatium, ut in prouincia perſeueret, nec in patriam redire feſtinet.

SEB. CORR.

Ignouerunt Medeæ. Lege Politianum cap. 27. Miſc. In Britannia. ubi illum iam eſſe credebat Cicero. Eſſedarijs. militibus Britannicis, ex eſſedis pugnantibus. Qui ipſe ſibi, &c. Carmen Euripidis uide in epiſt. 15. lib. XIII. unde hoc Ennius tranſtulit.

BERN. RVT.

Hoc tibi tã ignoſcemus nos amici, quàm ignouerunt Medeæ. Sequentia uerba ex ueteri quapiã tragœdia ſumpta ſunt, uidelicet: Quæ Corinthũ arcem altã habebant matronæ, opulẽtæ, optimates, quibus illa manibus gypſatiſſimis perſuaſit, ne ſibi illæ uitio uerterẽt, quod abeſſet à patria. Nam multi ſuã rem bene geſſere, & publicã patria procul. multi, qui domi ætatem agerẽt, propterea ſunt improbati. Item ea in fine: Qui ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, nequicquam ſapit. Id ipſa Ciceronis uerba indicãt: Quando Medeam, inquit, cœpi agere. quod non intelligit Clericus. Notaſſe idem ante nos Politianum comperimus. in quibus tamen uerbis uide ne Corinthu, genitiuo Græco legendum ſit. Acrocorinthũ dictam eam arcem, pleriſq; Geographis conſtat.

PHIL. MEL.

In omnibus meis epiſtolis. Obiurgat Trebatium, impatien

impatienter ferentem moleſtias peregrinationis. Et *hortatur eũ, uerbis ſumptis ex tragœdia, quæ teſtantur multos extra patriam bene cõſuluiſſe ſuis rebus.* Iocatur *cum homine amico.* Quæ Corinthum. *Sunt mutilati uerſus* Ennij, *& ſunt tantum membra uerſuum.* Iidem *uerſus ſunt* Græcè *apud* Euripidẽ *in* Medea. Gypſatiſsimis. *id eſt, cãdidiſsimis.* Cæteris cauere. *Cauere eſt hoc loco, dare conſilium dicenti in iudicio, ne committat in leges.*

EX MISCELLANEIS ANG.
Politiani, cap. 27.

Hoc tibi tam ignoſcemus nos amici, quàm ignouerũt Medeæ, *quæ* Corinthum *altam arcem habebant, matronæ opulentæ optimates, quibus illa manibus gypſatiſsimis perſuaſit, ne ſibi uitio illæ uerterent, quod abeſſet à patria,*

Nam multi ſuam rem bene geſſere, & publicam, patria procul:
Multi qui domi ætatem agerent, propterea ſunt improbati.

Nemo ex his quorum edita ſit ſentẽtia, ſuſpicatus eſt adhuc non eſſe iſta planè Ciceronis *uerba, ſed poëtæ alicuius magis, cui liceret uti uocibus iſtiuſmodi, figuriſq́; ceu ſunt illa,* Quæ Corinthum *arcem altam habebant, & matronæ opulentæ optimates: neq; ſaltem hoc uiderũt, iambos adhuc in his uerſibus extare integros duos, aliorũq́; quaſi diſcerpta membra ueluti noſcitari.* Nos *hæc ex* Ennij Medea *uerba eſſe collegimus, nõ quidem ſuo prorſus ordine, ſed quo commodiſsimum* Ciceroni *fuit, allegata.* Nam *quũ de* Græca Euripidi *uerſam ab* Ennio Medeã *in* Latinum *cognouiſſemus, ſentẽtiam protinus horũ uer-*

borum, de ipſa nimirum Euripidis *tragœdia (quando illius* Ennianæ *iacturam fecimus) libuit aucupari. Sic igitur in ea fabula cum matronis* Corinthijs *loquens inducitur* Medea, *uti perſuadeat non ſibi uerti uitio oportere, quod abſit à patria: quando multi, inquit, honeſti etiã procul à patria, multi contrà domi fuerũt inglorij.* Nam *male audiebant peregrinæ fœminæ.* Vnde *illud* Comicũ: *Adeon' eſt demens, ex peregrina? Similiter taceri poſſe ait* Parmeno, Samiam *fuiſſe* Thaidis *matrem, tunc* Athenis *uictitantis.* Verſiculos *autem* Euripidis *ipſos, ex* Medeæ *perſona, ne quis fortaſſe deſideret, hic adſcribemus,*

Κορίνθιαι γυναῖκες ἐξῆλθον δόμων,
Μὴ μοί τι μέμψησθ' οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
Σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο,
Τοὺς δ' ἐν θυραίοις, οἱ δ' ἀφ' ἡσύχου ποδὸς
Δύσκλειαν ἐκτήσαντο, καὶ ῥαθυμίαν.

Plura uide apud ipſum Politianum, *loco iam indicato.*

VET. COD.

Sed cum aliquo iudicio meæ erga te beneuolentiæ. Quibus illa manibus gypſatiſſimis ſparſis perſuaſit.

IN EPIST.

VII.

Ego te commendare, &c.

GYB. LONG.

Epiſtola familiaris, & iocoſa. Exponit enim qua diligentia Trebatium commendet, Dat & rationem, qua in Cæſaris familiaritatem citius aſſeri poſſit.

SEB. CORR.

NEq; argenti. *Sic ad* Atticum: Etiam *illud iam cognitum eſt, neq; argẽti ſcrupulum eſſe ullum in illa inſula, neq; ullam ſpem prædæ.*

PHIL.

PHIL. MEL.

Ego te commendare. *Iocatur in Trebatium, quem pecuniarum auidum eſſe nouerat.* In Balbo. *Hic Balbus fuit familiariſsimus Cæſari, quem Cicero aliquando defendit.*

VET. COD.

Maximam ſpem habeo in Balbo, ad quem de te diligentiſsime & ſapientiſsime ſcribo. Sin autem ſine Britannia, tamen, quod uolumus, aſſequi poſſumus.

IN EPIST.

VIII.

Scripſit ad me, &c.

GYB. LONG.

Obiurgat Trebatium, quod commoda tribunatus contempſerit.

SEB. CORR.

TE ſibi. *Al. ſe tibi.* Manlio. T*orquato, ad quem ſcribit Catulus, niſi fallimur.* Cornelio. *Epiſtola ſequenti.* Britannicas. *Credebat Cicero, Trebatium cum Cæſare in Britanniam profectum.*

VET. COD.

Scripſit ad me Cæſar perhumaniter, nondum ſe tibi eſſe familiarem. Quin tu urges iſtam occaſionem, & facultatem, quæ nunquam melior reperietur. Præſertim Balterra mortuo. Sed tibi conſilium non deeſt quod cõſtitueras, cupio ſcire, Cn. Octauius, Antonius, Cn. Cornelius tibi familiaris ſummo genere natus, terræ filius. Is me, quam ſit tuum familiarem eſſe.

IN EPIST. IX.

Iam diu ignoro, &c.

VICT

Digitized by Google

VICTORIVS.

SEd ad eum propter eius occupatiões nihil ſum auſus ſcribere. *Ipſe huic loco mẽdi notam adpoſui, quod fortaſſe multi mirati ſunt, cum ſententia loci ſatis plana, & aperta ſit: reprehenderent etiam, niſi quid me hoc ut facerem impulerit, explicaſſem.* Primo *ſcire debẽt omnes me uocem illam* OCCVPATIONES *in nullis paulo antiquioribus libris nedum uetuſtiſsimis legiſſe, quod mihi originem attulit ſuſpicionis.* Deinde *cum accuratiſsime conſideraſſem, non mihi uiſa eſt ſatis digna cauſa eſſe, quæ retraheret* Ciceronem *à ſcribendo, occupationes* Cæſaris. *nam ſæpe ad eum* Cicero *ſcribebat, cum ille mirifice* Ciceronis *literis delectaretur, & ipſas omni ratione eliceret: nec ea tempeſtate ullo maiore negotio impediebatur, ut cauere deberet ne ob id illi moleſtus eſſet. nec tamen tantum temporis in legendis amicorum literis collocatur ut nõ quiuis occupatiſsimus ſe ab illis de omnibus rebus certiorem fieri uelit.* Maius *igitur quiddã eſſe putaui quod* Ciceronem *ab inſtituto ſuo deduceret: & ut liberè omnem meam ſuſpicionem proferam, ſi aliquando cõiectari datum eſt, putarim* PROPTER EIVS LVCTVM *legendum eſſe.* Conſtat *enim hoc tempore* Cæſaris *filiam mortuam eſſe, quæ* Pompeio *nupta erat,* Iuliam *ſcilicet: quod etſi ualde notũ ſit, tamen uerba* Dionis *hiſtorici de hac re ponemus:* ἐν δὲ τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ καὶ ἡ τοῦ πομπηίου γυνὴ θυγάτηρ ὄντι τεκοῦσα ἀπέθανε καὶ αὐτὴν εἴτε διαπραξαμένων τῶν τε ἐκείνου καὶ τῶν τοῦ καίσαρος φίλων ἢ καὶ ἄλλως πῶς χαρίσασθαί τινες ἐθελήσαντες συνήρπασαν ἐπειδὴ τάχιστα τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπαίνων ἔτυχε, καὶ ἐν τῷ ἀρείῳ πεδίῳ ἔθαψαν καίτοι δομιτίου ἀντισταμένου καὶ λέγοντος ἄλλά τε καὶ ὅτι οὐχ ὁσίως ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ ἄνευ τινὸς ψηφίσματος θάπτοιτο. Dicit *etiam lib.* III. *ad* Quin-

*tum,ſe ad Cæſarem non reſcripſiſſe propter eius luctum: de obitu filiæ intelligẽs,*Ex *Britannia Cæſar ad me Cal. Septemb. dedit literas,quas ego accepi* IIII. *Cal.Octob. ſatis commodas de Britannicis rebus,quibus ne admirer, quòd à te nullas acceperim ſcribit,ſe ſine te fuiſſe, cũ ad mare acceſſerit. Ad eas ego ei literas nihil reſcripſi, ne gratulandi quidem cauſa,propter eius luctum.*De *hac eadem re intelligit etiam illo loco ad Quintum,de uirtute, & grauitate Cæſaris, quã in ſummo dolore adhibuiſſet, Magnam ex epiſtola tua accepi uoluptatẽ.* Nam & *ipſe Cicero ad Dolabellam ſcribens de morte Tulliæ, nõdum ſatis confirmatum ſe dicit ad ſcribendum, impedit enim officia mœror: & prouidi omnes homines, eos qui in dolore, & luctu ſunt propter chariſſimarum perſonarũ interitum nolunt afflictos, & perturbatos, amplius perturbare, & in ulla re illis moleſti eſſe.* Hæc *eſt cauſa cur ſtellulam poſuerim, ut lector ſcilicet locum illum attentius, accuratiusq́; examinet:nec tamẽ cõiecturis fretus receptã lectionẽ delere uolui,etſi eã nullo modo probo.ſi enim ulla reponẽda eſt uox,ut defectum illum ſuppleat,noſtram potiorẽ iudico.*Sed *tamen iudicio eruditorum ſtare uolo.*

Cn.Octauius eſt tuus familiaris. H*æc uerba addidimus ex uetuſtis codicibus,* AN CN. CORNELIVS QVIDEM: *quæ ab Angelo olim Politiano dũ hunc locum citaret,etiam reſtituta fuerant cap.* XVIII. *ſuorum Miſcellaneorum: habuimus enim & nos peruneterẽ illum codicem,quem Philelphi fuiſſe dicit, qui etiam nũc in bibliotheca Medicea cum multis,nobiliſſimisq́; librorũ uoluminibus cuſtoditur: & illum item non adeo ueterẽ,qui in Diui Marci bibliotheca adhuc manet.*Q*uorũ ille maxime auxilio nonnulla corrigit: & quibus nos quæcunq;*

ferè

ferè in his caſtigauimus, accepta referimus. Non ſunt au*tem otioſa hæc uerba: oſtendũt enim illum ſibi adeo igno tum eſſe, ut ne nomẽ quidem hominis recordetur, ut ſi uellet eum proprio nomine appellare, neſciret utro, cum diuerſa inter ſe ſint, nominaret.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Propter eius occupationes. *Accuratè de hoc loco in noſtris explicationibus diſſeruimus, & quomodo legi poſſet non ineptè (ut arbitror) ex hiſtoria indicauimus: quare nihil ad ea quæ tũc à me dicta ſunt addimus: defen demus tantũ ipſa ab argumẽtis quæ cõtra ea à nonnullis excogitata ſunt. In duobus meis antiquißimis, & optimis codicibus (in quibus illius uocis nullum ueſtigiũ manet) nihil ſpatij relictũ eſt, quo recipi aut illa, aut alia poßit, quẽadmodũ illi in ſuis relictũ eſſe narrãt. Quòd Græcam potius uocẽ deeſſe credũt, quàm Latinã, id paruã, aut nullam uim habet: quaſi non ſæpe in ſcribẽdo dictio aliqua imprudẽtia prætermittatur, quẽadmodum in optimis his etiã libris factũ eſſe quãdoq; oſtẽdimus. Græcas uoces Latini librarij ſciẽtes omittebãt, ſermonis inſcitia: ſedẽ tamẽ illis, ac regionem, in qua collocari poſſent, relinquebãt: quod hic factũ nõ eſt, ut teſtimonio Medicei codicis, & alterius, nõ multo deterioris, cõprobauimus. Addo etiã, in Latinis autoribus quãdoq; uoces Græcas abũdare, nõ ſolùm deeſſe: quod docuiſſe, ad id quod uolumus probãdum accõmodatũ erit, & ſua ſponte etiã gratum eſſe debebit. Quintilianus libro primo: Noto quidẽ illo, ut traditur, uerſu ex Philocteta frequẽter uſus, Turpe eſſe tacere, & Iſocratẽ pati dicere. Sic enim legi debet, nõ ut in omnibus impreßis codicibus. Id autẽ & ratio docet, & uetera exemplaria confirmant. Verſus autem, qui importunè*

incul

inculcatus erat,intelligi hic,nõ legi debet: interpretatur enim illum diligenter Quintilianus,quod nõ faceret,ſi in ſuo libro poſuiſſet. Eodem *modo apud eundem autorem peccatum erat lib.* VIII. *Sic autem legi debet,* Neq; *aliò* Platonis *inuenta ſunt quatuor illa uerba , quibus in illo pulcherrimo operum in* Piræeum *deſcendiſſe ſignificat plurimis modis ſcripta.* Voces *enim illæ* Græcæ κατέβην χθὲς ἐς πειραιᾶ *intelligi debent,non adponi.*

PAVL. MAN.

Propter eius occupationes nihil ſum auſus ſcribere. In *duobus uetuſtiſſimus codicibus nõ eſt uox illa occupatiões:ſed eius loco ſpatij aliquãtũ eſt relictũ.ex quo credimus,à recẽtioribus,quorũ imperitia deprauati legũtur ueterum ſcriptorum libri,uocẽ,occupationes, eſſe repoſitam.nos,quid ea dictio, quã in exſcribẽdo librarius omiſit,ſignificare potuerit,aſſequi coniectura non poſſumus.* Græcã *quidẽ uocẽ deeſſe crediderim.id enim uerisimilius eſt,quàm latinã:ut etiã alibi cognoſcitur in ipſius* Ciceronis *ſcriptis,ubi* Græcũ *deſideratur exſcriptorum inſcitia,qui cum id legere non poſſent,omittebant, relicto ſpatio,ut ab alijs aliquando reponeretur.*

GYB. LONG.

Hæc epiſtola reſpondet ſuperiori, cuius initium, In omnibus meis epiſtolis &c.

SEB. CORR.

Propter eius occupationes. Propterea *legitur in ueteribus libris:uir tamẽ doctus ſic legendũ cenſet,* Propter eius luctum. *nam mortua erat eo tempore* Iulia.

An Cn. Al. *Aut* Cn. Terræ filius. Politianus *cap.* 18. *Miſc.* & Cælius *lib.* 2. *cap.* 28. *plura ſcribunt.*

BERN. RVT.

Quid huc properes, nihil eſt, præſertim Va-

cerra mortuo. Quod hic, uera lectio. ut & mox: Eſt, quod gaudeas. Vacerram ſuprà familiarẽ Trebatij oſtendit. Querar, inquit, cum Vacerra & Manilio. Summo genere natus, Terræ filius. Sic ad Atticum: Et huic terræ filio, neſcio cui, committere epiſtolam tantis de rebus non audeo.

IN EPIST.

X.

Legi tuas lit. &c.

VICTORIVS.

QVem antea ne Andabatam quidẽ. Nos hic cõmunem, uulgatamq́; lectionẽ ſecuti ſumus, nulla re ab antiqua diuerſam. alij NE ANABATA QVIDEM legendum putant, permutato uocabulo, & caſu. Nos tutius affirmare poſſumus de integritate huius uerbi, quàm de ſignificatu reſpondere. Nonius certe ſæpe Varronẽ Andabatis citat. Eraſmus putat hîc Andabatam uim prouerbij habere, quo etiam ſæpe Diuus Hieronymus uſus ſit, quos locos diligenter ille colligit, ut cum nihil amplius uiderim, malim ea ab eo peti quam hîc nulla neceßitate deſcribere. Nec tamen uir ille eruditißimus potuit originẽ huius prouerbij aperire. fuerint enim populi Anabatæ clauſis oculis pugnare ſoliti, an gladiatores quidam, qui ſic in aduerſarium tenderent, ſeu potius luſus genus, ſe non compertum habere ingenue fatetur, etſi in ultimam ſententiam potius inclinat.

PAVL. MANVTIVS.

Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero. Senarius integer è Terentij Heautontimorumeno tranſlatus in hunc locum. ſic enim in ea fabula, actu I. ſcena I. cum Mitione loquens Chremes inducitur:

Menedemo

iſtuc,

iſtuc,quicquid eſt,fac me,ut ſciam : Ne retice,ne uerere, crede inquam mihi : Aut conſolando,aut conſilio, aut re iuuero.Terentius porrò,ut opinor, à Plauto paucis immutatis accepit, apud quem in Pſeudolo , actu primo,ita loquitur Pſeudolus ſeruus:Fac me certum , quid tibi ſit: Iuuabo aut re,aut opera,aut conſilio bono.

GYB. LONG.

Vrbanis quibuſdã iocis ſubinuehitur in arrogantiã,auaritiam, timiditatẽq; Trebatij.Deinde petit,ut à Trebatio certior fiat,quo in ſtatu,res illius ſint,quidq́; cõmendationes apud Cæſarẽ ꝓmouerint.

SEB. CORR.

Ne frigeas.*nihil facias.* Calere audio.*bello.* Spectare.*quia addit eſſedarios,qui milites ſunt, & aurigæ, qui in ſpectaculis ſpectari ſolent.* Andabatam. *Vide Eraſmi prouerbia.* Fratres noſtri Hedui.*Sic ad Atticum : Hedui fratres noſtri pugnant.*

BERN. RVT.

Quod ſi in Britanniam quoq; profectus eſſes. *Non arbitror aduerſari ſuperioribus,aut eo minus ſuo loco poſitam epiſtolã, quum in illis non affirmet Cicero, in Britanniã profectũ Trebatiũ. Neq; ſimile ueri eſt, toto exercitu eſſe profectũ in Britanniam Cæſarem,ut nihil copiarũ in Gallia relinqueret. Sed quum in eam inſulam expeditio pararetur,aut iã eſſet cœpta,putabat profectũ eò Trebatiũ,aut profecturũ ſperabat. nã quod eſt ſuprà in Epiſtola prima ad Trebatium,ita legi cõuenit,atq; diſtingui: Tu,qui cæteris cauere didiciſti, in Britannia ne ab eſſedarijs decipiaris caueto.nõ,ut eſt ab Aldo factum, Cauere didiciſti in Britannia.quibus enim caueret,quum in bello ſileant leges?* Quanquam uos nunc iſthic ſatis calere audio.*Ad timorẽ diſcrimẽq; belli pertinet : non auaritiã,quod ineptiſsime ratus eſt Clericus.Cælius:*

Quod tibi ſuprà ſcripſi, Curionem frigere, iam calet. nã feruentiſsime cõcerpitur. Subſequẽs clauſula ſentẽtiæ noſtræ ſubſcribit. Quem antea ne Andabatam quidem defraudare poteramus. *Vel ludum ipſum Andabatam forte dicit puerorum, qui clauſis oculis pugnarẽt: à quo ne ipſo quidem, tametſi leuiſsimo, reuocare Trebatium poſſent antea. uel, ipſum Trebatium Andabatam, id eſt, quem ne quum clauſis tibi quidẽ oculis nos pugnaremus, fraudare poteramus, quin nos intuerere, nũc ſpectaculum eſſedariorũ ſpectare noluiſti. Iocatur autem in eſſedarijs: q tametſi Romæ in ludis ac ſpectaculis adhiberentur, in Britannia tamen pugnatores erãt. Inde illud, Ne ab eſſedarijs decipiaris, caueto. Quod ad natationem pertinet, Plutarchus illud ſcribit: In Britannia quoq;, inquit de Cæſaris militibus, primis centurionibus in paluſtrem & aquoſum incidentibus locũ, irruentes incubuere hoſtes. tum prælium inſpectante Cæſare, miles quidam in medio irrupit, plurima cõſpicuæ fortitudinis oſtentans opera. Verſis in fugam Barbaris, centuriones reduxit incolumes. illc ægrè cunctos euadens, in limoſam ſeſe deiecit paludem: quam nũc natans, nunc pedibus commeans, uix tandẽ omiſſo ſcuto traiecit. Id illud eſt opinor quoq;, quod timuerat Cicero, nuntiatumq́; Romæ dicit: nõ ficta illa exercitatio, quam ſentire uidetur interpres.*

PHIL. MELANC.

Mutio & Manilio. *Sunt duo ueteres Iureconſulti.*

Satis calere. *Scilicet propter pericula belli, quia Cæſar domuit Gallias, non ſine maximo labore, periculo, et ſudoribus.* Ne Andabatam quidem. *id eſt, dimicantem in tenebris. Andabatæ enim gladiatores erant, qui in tenebris dimicabant.*

VET. COD.

Vna me hercle noſtra, uel ſeuera, uel iocoſa congreſsio pluris erit quàm non modò hoſtes, ſed etiã fratres noſtri hac etiam diu.

IN EPIST.

XI.

Niſi ante Roma, &c.

PAVL. MANVTIVS.

OMnibus unde petitur. *Debitoribus. ita etiã de oratore lib. 1.98. homo ex diſertorũ numero poſtulabat, ut illi, unde peteretur, uetus atque uſitata exceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuiſſet. apud Iuriſconſultos frequens eſt locutio.*

GYB. LONG.

Hortatoria eſt epiſtola, qua conſulit Trebatio, ut ad urbem non temere ſe conferat.

SEB. CORR.

Interregnis. *Poſt M. Meſſalam, & Cn. Domitium Coſ.* Hæc ſigna *te iocari.* Quàm in meo Tuſculano. *ſigna, hoc eſt ſtatuæ, ſiue imagines pictæ.* Samarobrinæ. *in Gallia Belgica, ubi Cæſar trinis hybernis hyemare conſtituit. hanc Cameracenſem urbem quidam nunc uocant.* Laberium. *D. Laberium poëtam, ſcribendis mimis clarum, & mordacem.* Valerium. *fortaſſe Catulum.* Pertimeſco. *ne in te ſcribant, uel dicant.* Induci. *à poëtis.*

BERN. RVT.

Quis enim tot interregnis Iureconſultum deſiderat? *Interregna intelligit, de quibus Plutarchus in Pompeio, quæ in hæc tempora inciderunt: Cæterum, inquit, ut dilata Comitia ſunt, ciuibus largitione*

*corruptis,*Pompeiuſq; *interregnũ deſpexit,rumor exemplo ad dictatorẽ exortus in urbe eſt .* Hunc Lucilius *tribunus* plebis primum *efferre eſt auſus,* plebi ſuadens, uti Põpeium dictatorẽ declararent. V*erum cum his obſiſteret* Cato,Lucilius *ferè ſe tribunatu abdicare coactus eſt.* Põpeium *tum amicorũ multi excuſauere,*quod *magiſtratũ illũ nõ quæſiuiſſet,*pro eo nil obſecrauiſſet, eũq; haud *uoluiſſet.* Q*uæ cũ* laudauiſſet Cato, Põpeium *exhortatus eſt* ad Reipub.*curã recapeſſendam.*ob *quæ ueritus* Catonem *ille,*ad priorem ornatum *urbis uerſus eſt,*creatiq; cõſules ſunt Domitius *ac* Meſſalla.Sed cũ poſtea res ad *interregnum rediſſet,ſermoneſq; multi* de dictatore iterũ excitarentur,uim extimeſcens Cato , cenſuit legitimum quendã *magiſtratum* Põpeio *dandum,*& impurã illã dictatoris potentiã atq; tyrannidẽ abolendam. Qua *in re* Bibulus Pompeio inimicus,prior in ſenatu rogationẽ tulit,*ut unicus* conſul Pompeius decerneretur. Aut enim, inquit,Reſp.*ab* inſtante turbine ſalua fiet,*aut* optimo parendum *erit.*Hæc ſententia *cum* propter oratorem monſtruoſa uideretur,ſurgens Cato, expectationem præbens quòd Bibulo contradicturus eſſet,ſilentio acto,eidem innixus eſt,à ſeſe illã inquiens minimè afferẽdam fuiſſe, ſed ab alio illatã comprobare,iubereq; in ipſam iri,quemcũque magiſtratũ *magis eligens,*quàm neminem, Põpeiũq; exiſtimans *ea tempeſtate ſalubrius quàm alium eſſe præfecturum.*Quo à ſenatu ſuſcepto,decretum eſt,uti Pompeius conſul creatus,ſolus magiſtratũ gerat : ſiq; collega *opus eſſet,non ante duos menſes experimento* doctus collegam ſumeret.Sic *ergo per* Sulpitiũ interregẽ Põpeius conſul factus.Quod autem & uerba iuris ciuilis ſententiãq; retuliſſet(nam & unde petitur,& poſtulare aduo-

cationes

cationes, & conſiliũ dare, ad ius ciuile pertinent) ſubijcit, Satis'ne tibi uideor abs te ius ciuile didiciſſe? non ut ille retur, quòd legibus ea res prohiberetur. Vnde petitur, quamuis ad reos ſæpe referatur, hic ego iuris ipſos conſultos, à quibus conſilium peti ſolet, acceperim. quod uenuſte dictum eſt à Cicerone. Appianus, *his perturbationibus urbem per octo menſes caruiſſe magiſtratibus, eſt autor.* Cicero *quoq; ad* Atticum *libro 4.* Res *iuit (nã ita ſcribi malim) ad interregnum, & eſt nonnullus odor dictaturæ.* Sermo *quidem multus, qui etiam* Gabinium *apud timidos iudices adiuuit.* Et *in alia:* Et *eo magis nunc concitare dictaturam, fauere iuſtitio, & omnium rerum licentiæ.* Hec ſigna meliora ſunt, quàm in meo Tuſculano. L*udit in ſignorum ſignificatione duplici: quod & ſignificationes notat, & imagines pictas fictas ue. ſimul & ad æs alienum, à ſe illa ſignorũ coëmptione contractum, iocatur. de quo non multo pòſt ad* Gallum *hoc ipſo libro eſt epiſtola, ubi hæc:* Martis *uero ſignum quò mihi pacis autori? gaudeo nullum* Saturni *ſignum fuiſſe. hæc enim duo ſigna putarem mihi æs alienum attuliſſe.* Mercurij *mallem aliquod: fuiſſet fœlicius puto, cum* Auianio *tranſigere poſſemus.* Et *antè:* T*u autem ignarus inſtituti mei, quanti ego genus omnino ſignorum omnium non æſtimo, tanti iſta quatuor aut qnq; ſumpſiſti.* Et *mox:* Exhedria *quædam mihi noua ſunt inſtituta in* Porticula Tuſculani, *ea uolebam tabellis ornare.* Et *ad* Atticum *libro primo:* Q*uæ mihi antea ſigna miſiſti, ea nõdũ uidi. in* Formiano *ſunt, quò egò nũc profiſciſci cogitabã. illa omnia in* Tuſculanũ *deportabo.* Caietam, *ſi quãdo abũdare cœpero, ornabo.* Itẽ: Q*uæ tibi mãdaui, & quæ tu intelliges conuenire noſtro* Tuſculano,

uelim,ut ſcribis,cures,quod ſine moleſtia tua facere poteris. Et *quarta epiſtola:* T*u,uelim,ſi qua ornamēta gymnaſio reperire poteris,quæ loci ſint eius,quem tu non ignoras,ne prætermittas . nos* T*uſculano ita delectamur , ut nobismetipſis tū deniq;,quū illò uenimus, placeamus.* Et *epiſt.5.6.7.*Et *aliubi:* T*uſculanū & Pompeianū me ualde delectant,niſi quod me illū ipſum uindicē æris alieni ære nō* Corinthio, *ſed hoc circunforaneo obruerunt.*I*nterpres uero ſtultè diuinare maluit, quàm tacere.*

EX POSTER. EIVSDEM,

Quis enim tot interregnis Iurecōſultū deſiderat. *Ad* Q. *fratrem* Cicero *in* G*alliam ſcribens :* E*rat nonnulla ſpes comitiorum,ſed incerta. erat aliqua ſuſpicio dictaturæ,ne ea quidem certa.* E*t alio loco :* R*es uidetur ſpectare ad interregnum.* C*oſs. comitia habere cupiunt: rei nolunt. & alibi:*R*es prolatæ,ad interregnum comitia adducta.rumor dictatoris iniucundus bonis.* E*t infrà:* V*ideo* M*eſſalam noſtrum* C*oſ.ſi per interregem, ſine iudicio:ſi per dictatorem,tamen ſine periculo.*

PHIL. MEL.

Quis enim tot interregnis.I*nterregnū eſt hoc tempus,quod erat inter conſulatus ſuperiores, et inter comitia conſularia,quibus eligebātur alij conſules.* Sin fruſtra diutius.*id eſt, ſi diu fruſtra abfueris, & inanis redieris,deridebunt te mimi.* P*orrò inter mimos præcipuus fuit* L*aberius.*

VET. COD.

Ego omnibus,unde petitur,hoc cōſilij dederim, ut à ſingulis interregibus,& aduocatoribus binas aduocationes poſtulē,Nam aut erit hic aliquid aliquandō , aut ſi minus , una mehercule conſolatio

noſtra

noſtra plus erit quàm omnes Samarobrinæ. Sed de re ſeuerißima tecum, ut ſoleo, remoto tamen ioco. Tibi hoc amantißimo animo præcipio.

IN EPIST.

XII.

Mirabar quid eſſet, &c.

VICTORIVS.

QVod & Titus familiaris meus. *Diuerſa ab hac ſcriptura eſt in Mediceo codice: ita enim ibi legitur,* Quod Zeius familiaris meus. *Quare accuratè uidendũ eſt, an* SEIVS *legi debeat, quod ſanè mihi non diſplicet: pro* s, *enim antiqui librarij, ac fabri* z, *ſæpe ponebant, quod Romæ in multis lapidibus uiſitur, & à doctis ac diligentibus uiris adnotatum eſt. Seius autem Ciceroni familiaris erat, quod intelligitur his uerbis ex Epiſt. ad Varronẽ* 122. *Cœnabam apud Seium, cum utriq; noſtrum redditæ ſunt à te literæ.* 166. *Cognoſſe ex M. Seio arbitror, qui noſtro ſermoni interfuit. Quia hoc nomen crebro legũ interpretes uſurpãt, et Trebatius Iurisconſultus erat, ideo (ut opinor) aliqui, cùm locũ mendoſum putarent,* ET TITIO *repoſuerunt.*

Formula fiduciæ ut inter bonos bene agier oportet. *Conſentiunt priſci, quos uidi, codices cum impreßis. Et nobilißimus omnium Mediceus eandem, quam uulgati libri, lectionem ſeruat: alijs doctioribus quid faciendum ſit, iudicandum relinquo: ipſe contra tot exemplariorum conſenſum nihil auſim ſtatuere.*

PAVL. MANVT.

Fiduciæ, inter bonos bene agier ꝯ quis. *Ita legitur in libro manu ſcripto. & ſanè crediderim, non aliter hunc locum eſſe ſcribendũ. etſi priorem lectionẽ cõ-*

Digitized by Goo

ſeruarim. uoces enim illæ, VT, *&* OPORTET, *quæ ſunt in impreſsis, additæ ſunt ab imperito, qui locutionem parum integram crederet, cum alibi à Cicerone Iureconſultorum formulas ſine uerbo citari non animaduertiſſet, ut de offic. lib. III. In fiducia (inquit) inter bonos bene agier? codices enim uetuſti non habent,* VT. *& ibidem paulo poſt, cũ dicitur, inter bonos bene agier, quicquã agi doloſe, aut malitioſe poteſt? in topicis etiã 226. ubi eadem hæc uſurpãtur uerba, manu ſcripti codices ab impreſſa lectione diſſentientes, noſtram ſententiam confirmant, quã etiã Romæ doctiſsimis hominibus probaui.*

GYB. LONG.

Iocatur Cicero in diſſentientes Trebatij profeſſiones. Fieri enim non poteſt, ut Epicureus, qui utilitatis gratia omnia facit, recte iuſtitiam adminiſtrare poſsit.

SEB. CORR.

Tarentum. *quod molle dicitur, & molleis homines reddit.* Samarobrinam. *Vbi ſunt homines duri, & feroces.* Et Titius. *In antiquis libris uaria eſt lectio: Eteius, Ethicius, Canius. Quare difficilis eſt coniectura, quo modo ſit legendum. Catius qui fuit Epicureus, fortaſſe reponi poſſet: niſi magis placeret Atticus, qui & Epicureus, & Ciceronis familiaris fuit: quod nemo eſt, qui neſciat.* Facias. *Al. facies, ut Epicurei, qui dicũt ſapientes omnia ſua cauſa facere.* Non ciuium. *Hæc duo uerba non ſunt in ueteribus libris.* Inter bonos bene agier oportet. *Inter bonos bene agier oportet, & ſine fraudatione. Lib. 3. de Offic.* Communi diuidundo. *rerum communium diuiſioni: qua de in eo legis capite agitur.* Iouem Lapidem. *Epiſt. 1. huius libri.* Quum ſcias. *ut Epicurei, qui nihil tam uerentur, quàm ne dubitare aliqua de re uideantur.* Iouem

iratum.

iratum. Epicurus enim dicebat: Deos nec ſibi fingere ullam moleſtiam, nec alteri quærere. Πολιτεύεσθαι. Rem= publi. adminiſtrare. Non oport. Dicebat Epicurus, Rempub. capeſſere hominem bene ſanum oportere. A' nobis. Academicis. Panſæ. qui & ipſe Epicureus eſt, & ἰσότητα ſequitur. Epiſt. 19. lib. 15.

BERN. RVT.

Quod ius ſtatues communi diuidundo? Ex iure ciuili ſumpta loquutio: apud quod titulus eſt communi di uidũdo, ubi de rerum communium diuiſione agitur. nam is qui eſt de rerum diuiſione, alium habet tractatum, ui= delicet in quot ſpecies res diuidantur: quòd ſcilicet aliæ ſacræ, aliæ ſanctæ, aliæ religioſæ, quædam publicæ, quæ= dam communes, ut eſt adhuc in libris iuris ciuilis. in quo deridicula eſt Vbertini confidentia.

PHIL. MELANC.

Mirabar quid eſſet. Iſta eſt erudita epiſtola. Allu= dit autem in ea ad hiſtoriam Pyrrhi regis. Porro Taren= tini fuerunt ſtudioſi Epicureæ doctrinæ. Panſa quoq; fa= miliaris erat Cæſari, & ſtudioſus Epicureæ doctrinæ, ſicut ferè omnes Cæſaris familiares. Formula fidu= ciæ. Fiducia, eſt certa quædam ſpecies contractuum, quam uocamus reſignationem ad fideles manus, ut cum aliquis tradit alteri domum, uel alia bona, ut ad certum tempus ſibi reſtituat, ſed tamen ut alter interim eis uta= tur, tanquam rebus ſuis proprijs. Inter bonos bene agier. Hæc formula pertinet ad omnes contractus bo= næ fidei: & poſſumus ea uti ſæpe in epiſtolis. Monet au= tem, uiros bonos multa debere præſtare, quæ etiam non ſunt lingua nuncupata. Pop. Vlubrano. Vlubræ eſt oppidum paruũ, frigidum, in ultima Italia. Sic Horatius:

Quadrigis petimus bene uiuere, quod petis hic eſt,
Eſt Vlubris, animus ſi te non deficit æquus.

Poſſumus uti ad conſolandos eos, qui ſunt queruli de præſentibus conditionibus, & de præſenti ſtatu.

IN EPIST.
XIII.

Adeon'ne, &c.

VICTORIVS.

NOn ex iure manu conſertum &c. *Non totos duos hos Ennij uerſus ſcripſimus. reliquum enim poſterioris in nullis antiquis legitur. quidam minime neceſſariam partem repoſuerunt, eaq́; uerba omiſerunt quæ & in antiquis leguntur, & ſententiã integriorẽ, & concinniorem reddũt, cũ ſtatim illum interroget an & ipſe ad uim faciendã adhiberi ſoleat. qui autem hæc uiderant, ij quoque parũ caſtigata ſcripſerunt.* NON, *enim incõmode importuneq́; de ſuo addiderũt. Nollem tamen ea cũ Ennij uerbis cõiuncta eſſe, quod uitio librariorũ factum eſt in noſtris codicibus: ſeparẽtur igitur ab illis, cum uerbisq́; Ciceronis cõiungãtur. Quod etiã ſequitur,* QVOD TV PRIOR VI HOMINIBVS ARMATIS NON VENERIS: *de quo tot diuerſæ ſententiæ, concertationesq́; fuerunt: ſcripſimus ut in Mediceo eſt. nam lectionem eius libri ſynceram, & integram eſſe credimus: ut qui immutare aliquid uelint, potius corrumpãt, quàm corrigant: nam uerba eſſe interdicti patet. inueniuntur ea in oratione pro Cæcinna multis locis, et in pandectis ſæpius. Hunc autem eorũ ſenſum eſſe exiſtimamus, ut dicat Cicero non eſſe Trebatio pertimeſcendam exceptionem illam qua utuntur illi ad Prætorem, qui cum confeßi ſint ſe deieciſſe, clamant tamen ſe non interdicto teneri,*

neri, nec debere reſtituere, nam ſe prius ab aduerſarijs ui hominibus armatis deiectos eſſe. ſubiungit enim, Scio te non eſſe procacem in laceſſendo, ut iniuriarum origo à te orta eſſe poßit. nam ut timidum, & parui animi hominem taxat, & qui libẽter pugnas, turbasq́; fugeret, & bello minime eſſet aptus: quibus enim ualebat armis, in prælio uti non poterat: quum autem cum iuriſconſulto ſermo ſit, uerbis iuris frequenter utitur Cicero, ioci cauſa.

PAVL. MANVT.

Treuiros uites cenſeo; audio capitales eſſe. *Vt unicuiq; quod ſuum eſt, tribuamus, Petri Bembi, hominis & dignitate, & omnium uirtutum cognitione clarißimi epiſtolam, qua huius loci ſententiam diligentißime, et ornatißime expoſuit, adſcribemus. non enim eos imitari placet, qui ex aliena induſtria ſibi laudẽ aucupantes, quæ ab alijs didicerunt, edunt pro ſuis. Petrus Bembus Bernardino Sandro S. Quod hodie quærenti tibi à me de illis Ciceronis ad Trebatium uerbis: Treuiros uites, cenſeo: audio capitales eſſe: mallem, auro, argento, ære eſſent: reſpondi, iocum eſſe, & multiplicem, & feſtiuũ: qui quidem iocus in antiquis, & numis, & ſcriptoribus deprehenderetur: itaq;, quoniam eramus in uia, ut neq; libros, neq; numos haberemus, reieci te in alium diem: id, ne te diutius torqueat, eſt eiuſmodi: ut ioci cauſa, quod quidem Cicero ad illum ſcribens more ſuo ferè ſemper facit, & Treuiri, & capitales in ambigui genere ſint poſita. nam cum uideatur monere illum, ut uitet Treuiros Galliæ populos, qui capitales, bellicoſi'que ſint: ludit cum in Treuirorum, tum in capitalium uerbo. Erat enim Romæ magiſtratus, Triumuiri capitales: qui etiam Treuiri dicebantur. ſed quoniam hoc ipſum Triumuirum*

nom

nomen iterum in ambiguo poni poterat, cũ eſſent etiam apud Romanos Triumuiri pecuniæ cudendæ: quos ita inſcribebant: A.A.A.F.F. *hoc eſt,* Auro, Argento, Aere Flando, Feriundo: *iocatur iterũ in hoc uerbo, luditq́; Cicero, ut mihi quidem uidetur, bellißime, addẽs, mallẽ Treuiros iſtos eſſe pecunioſos, quàm bellicoſos, ut Cæſare eos uincente, tu diteſceres. itaq; infert, mallem eſſe* Treuiros *auro, argento, ære, quam ſcilicet capitales.* Triumuiros *autem etiam* Treuiros *ſolitos dici,* Liuius *ſatis locuples eſſe teſtis poteſt: cuius ſunt hæc in lib. quartæ decadis* x. Colonia Grauiſcæ *eo anno deducta eſt in agrum* Etruſcum *de* Tarquinienſibus *quondam captum, quina iugera agri data.* Treuiri *deduxerunt* C. Calphurnius Piſo, P. Claudius Pulcher, C. Terẽtius Hiſter. *Quod uero* Triumuiri *pecuniæ ſic, ut dixi, inſcriberentur, eſt apud me numus æreus perantiquus ita ſcriptus* C. PLOTIVS IIIVIR A.A.A.F.F. *ſunt & alij numi aliorum nominum, eiuſdem tamen tituli, quos inſpicies, cum uoles. Hæc ad te ſcripſi, cum domum redijſſem, & numos, ac librum ſumpſiſſem amore tui admonitus.* Vale, Prid. Idus Iun. M. D. XXXIII.

GYB. LONG.

Diuturni ſilentij cauſam dicit, quam cum Trebatius non accipere uelle uideatur, ex occaſione in aptiſsimam iocandi materiam deſcendit.

SEB. CORR.

Primis. *Al. unis.* Artificium tuum. *ius ciuile.* Ex iure manu conſertum. *Hæc uerba ſunt loco Romani caſus. lege Gelliũ lib. 20. cap. 9.* Exceptionem. *adiunctionem, quæ in interdicto addi ſolebat, ſine qua tamẽ fieri poterat.* Interdicto. *de ui hominibus armatis: ſiue, unde ui.* Quòd tu prior ui hominibus armatis

non ueneris. *Si hæc ſunt exceptionis uerba, negatio tollatur neceſſe eſt: quoniam Prætor in interdicto eum alloquebatur, qui deieciſſet, qui ſine dubio prior uenerat. ſin Ciceronis ſunt ad Trebatium, negatio legi poteſt.* Noſtris. *Al. ueſtris.* Treuiros. *Hic iocatur Cicero: nam Treuiri ſunt inter Belgas populi, ſed Romæ capitales, et monetarij.* Capitales. *in Gallia quidem bellicoſos, & pernicioſos, ſed Romæ Treuiri (Treuiri enim dicebantur) capitales ij erãt, qui carceris cuſtodiæ præerãt: quos Soſia apud Plautũ timet.* Auro, argento, ære eſſent. *Treuiri: qui ſic ab antiquis ſcribebantur,* III. V. A. A. A. F. F. *hoc eſt, Triumuiri auro, argẽto, ære flando, feriũdo.*

BERN. RVT.

Tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum proſit. nam, ut audio, iſtic nõ ex iure manu conſertum, ſed magis ferro rẽ repetũt. & tu ſoles ad uim faciendam adhibere, neq; eſt quod illã exceptionem interdicto pertimeſcas, quod tu prior in omnibus armatus nõ ueneris. ſcio enim, te nõ eſſe procacem in laceſſendo. *Alij: Et tu ſoles ad uim faciẽdam adhiberi. Alij: Et tu ſoles ad uim facundiam adhibere. Quidam totum abolent, ut Manutius. Sed hoc proximum non ineptum. quid tamen, ſi ita legatur? Et tu ſoles ad uim arcendam interdictum adhibere. uel, Et tu ſoles ius ad uim arcendam adhibere. Certe, quod ſubditur, ita legi oportet: Neq; eſt, quod illã exceptionem interdicto pertimeſcas, quod tu prior hominibus armatis conueneris. Iocatur enim tanquam cum imbelli iureconſulto, qui uim armatã iure legibusq; repellere conſueſſet, non armis. Poſtulat autem locus, extorquetq; etiam, ut ex iure ciuili afferam, quæ loco interpretando ſatis eſſe uideantur. Erat*

igitur

igitur conſtitutum interdictum, quo uteretur is, cui ui eriperetur poſſeſsio agri cuiuſpiam. quod alienis uerbis, id eſt iuriſconſultorum, quàm noſtris declarare malamus. Vlpianus titulo de uĩ et uĩ armata, ita ſcribit: Prætor ait, unde tu illũ deieciſti, aut familia tua deiecit, de eoq́;, quod æque ille tunc ibi habuit, tantummodo intra annum, poſt annum uero de eo, quod ad eum qui ui deiecerit, peruenerit, iudicium dabo. hoc iudicium proponitur ei, qui ui deiectus eſt. etenim fuit æquiſsimum, ui deiecto ſubueniri: propter quod ad recuperandum poſſeſsionem hoc interdictum proponitur. Idem paulopòſt: Vim ui repellere licere, Caßius ſcribit, idq́; ius natura comparatur. Apparet autem, inquit, ex eo, arma armis repellere licere. Et mox: Sed, qui per uim poſſeſsionem ſuam retinuit, Labeo ait, non uideri ui poßidere. itemq́; infrà: Eum igitur qui cum armis uenit, poſſumus armis repellere: ſed confeſtim, nõ ex interuallo. dummodo ſciamus, non ſolum permiſſum reſiſtere, ne deijciatur, ſed & ſi deiectus quis fuerit, eundem deijcere, nõ ex interuallo, ſed ex cõtinenti. Iulianus quoque in eandẽ ſententiã: Qui poſſeſsionẽ, inquit, ſibi ereptam in ipſo cõgreſſu recuperat, in priſtinã cauſam reuerti, potius quàm ui poßidere intelligẽdus eſt. Ideoq́;, ſi te ui deiecero, illico tu me, deinde ego te, unde ui interdictum tibi utile erit. Diocletianus uero & Maximinus Auguſti, recte poßidẽti ad defendendã poſſeſsionem, quã ſine uitio tenet, cũ moderamine inculpatæ tutelæ uim propulſare licere reſcripſerũt. Inde infrà ad Volumniũ Cicero: Vrbanitatis poſſeſsionẽ, amabò, quibus uis interdictis defendamus? Sanè de iure manu conſertũ ſuperſedemus huc afferre, quũ ſint in eam rem nõ pauca à doctiſsimo antiquitatiſq́; indagatori perſpicaci Budæo prouinciali homine in

Annotationibus Pandectarũ cõſcripta. tantum monemus, præter quæ ab illo cõgeſta ſunt, eſſe qui affirmẽt, in uete-ri exẽplari Ciceronis de Oratore, nõ manu cõſertum. ſed manum conſertũ legi: quod ea figura diceretur, ire ex iu re manum cõſertum, aut ex iure uocare manũ cõſertum. Ex iure enim, id eſt ſecundũ ius uocabant aduerſarium in agrum, quo de cõtrouerſia eſſet, ut manus in eam rem con ſererent, quo iure ſcilicet agebatur, quũ res ſua uendica-retur, quam alius inuaſiſſet. Cicero lib. 1. de Oratore: Aut te, inquit, ex iure manũ cõſertum uocarent, quod in alie nas poſſeſsiones tam temere irruiſſes. Hoc igitur uenuſte dicit Cicero, Si interdictum Vnde ui aduerſus Britannos exercueris, nõ eſt tibi uerendũ, ne te illa exceptione repel lant, quòd eos prior tu de poſſeſsione armatis hominibus deieceris. neq; enim dubito, quũ te norim nõ temere ſole-re quẽquam ultro laceſſere, quin tu ab eorũ iniuria ſem-per abſtinueris, ac ꝑ te eis perpetuo poſsidere Britanniã licuerit. Atq; ut monui, iocatur Cicero. alioqui, ſi hæc ad iuris ſubtilitatem referantur, parum defendi poterunt. Vt obiter caueã iſtos leguleos, qui ne latũ quidem unguem à regulis ſuis, id eſt Bartoli, diſcedi citra conuiciũ patiun tur: nec, quo quid animo ſenſu'ue dicatur, perſpicere poſ ſunt. Sed age, uideamus id quoq; quid ſignificet: Audio capitales eſſe, mallem auro, argento, ære eſſent. *Exiſtimo à mulctis eſſe trãslationẽ, ita tamẽ, ut Auro, ar-gento, ære eſſent, eadẽ figura ſit dictũ, qua ſoluẽdo eſſe. id eſt habere unde ſoluas. ſic aurũ, argentũ, æs haberent. Suprà: In Britãnia, inquit, nihil eſſe audio neq; auri neq; argenti. id ſi ita eſt, eſſedũ aliquod rapias ſuadeo, & ad nos quamprimũ recurras. Et ad Atticũ: Etiã illud iam co gnitum eſt, neq; argẽti ſcrupulũ eſſe ullum in illa inſula.*

inde

inde illud eſt infrà eodem hoc libro, ad Curium: Attilius, *qui in Græciam cum legionibus miſſus eſt, maximo meo beneficio eſt. id eſt, maximum habet meum & à me beneficium. niſi forte eo loco malimus, beneficio eſt, ſcilicet miſſus, accipere, aut affectus, ut in alijs. Item, ſuprà:*

Moriar, ni (quæ tua gloria eſt) puto, te malle à Cæſare conſuli, quàm inaurari. *Iocatur identidem: quod inaurari, & ditari eſt, & auro corpus cooperiri.*

PHIL. MEL.

Non ex iure manu, &c. *Optimi uerſus ex* Ennio, *qui poſſunt accommodari ad noſtra etiam tempora,*

Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Pellitur è medio ſapientia, ui geritur res.

Audio capitales. *Capitales uocat hic eos, qui exitium adferunt.*

IN EPIST.

XIIII.

Chryſippus, &c.

VICTORIVS.

QVod ſi ſcribere oblitus es. *Luſit in hoc uerbo Cicero eleganter: nam Scribere dicuntur iuriſconſulti cum clientibus ſuis ſcripto cauent. Cum literas ad ſe nullas Trebatius mitteret, aperit Cicero quod incommodum ex ea re oriturum ſit: tranſit tamen ad alium minus cõmunem huius uerbi ſignificatum.* Minus multi iam te *aduocato cauſa cadent, paucos habebis cliẽtes, nec multi ſuas cauſas ad te deferent. In qua etiam re exponẽda, carpit illum, ut malum aduocatum, et defenſorem cauſarum: quaſi omnes qui ad eum patronum confugerent, cauſas amitterẽt, nec ius ſuum tueri poſſent. Vtitur autem in ea etiam re narranda uocibus peculiaribus iuris conſultorũ.*

Vidi

Vidi antiquum exemplar Topicorum, in quo locus ille ita ſcriptus eſſet: Etenim cùm tu mihi, meiſq́;, multa ſæpe ſcripſiſſes, cum formis excuſi omnes CAVISSES.

GYB. LONG.

Accuſat iocoſe Trebatium, quod nihil ad eum ſcribat.

SEB. CORR.

Minus multi. *quàm quum reſpondebas de ſcripto, & iocatur Cicero.* De Britannia. *quò ne ires, neſcio quid excogitaſti.*

PHIL. MEL.

Cauſa cadent. *Cauſa cadit, qui repellitur ab actione, etiam antè quàm de cauſa pronuntiatur.*

IN EPIST.

XV.

Quàm ſint moroſi, &c.

GYB. LONG.

Familiaris epiſtola, qua dicit ſe abſentia Trebatij propter amorē torqueri, Gratulatur deinde illi, quod Mario ſe inſinuauerit.

SEB. CORR.

ISTic eſſe. *in Gallia.* C. Matij. *Epiſtola uiceſimaſeptima libri undecimi.*

PHIL. MEL.

Quàm ſint moroſi. *Figuratum epiſtoliū ex duobus pugnantib. affectibus. Illa autem antitheſis habet gratiam.* C. Marij. *Hic fuit intimus Cæſaris.*

IN EPIST.

XVI.

In equo Troiano, &c.

VICTORIVS.

TV tamen mi uetule. *Hæc & uulgata, & antiqua huius loci lectio eſt: nos nihil mutauimus, etſi nōnullos ſcimus pro uetule* ὄκνηλε *emēdare conatos; cuius tamē*

H *Græcæ*

Græcæ uocis nullo in antiquo exemplari ueſtigiũ ullũ uidimus. ſcimus & nos σαυκάλους *antiquo prouerbio appellatos eſſe languidos, & diſſoluto corpore homines, & potius mulieres, quàm uiros. nõ tamẽ recte facere exiſtimamus qui tam facileueterẽ ſcripturã tollũt. appellat autem hũc uarijs ſæpe cognominibus, ut teſtam etiã. quorũ rationẽ ſi uelis conerisq;, fortaſſe nõ facilè explicare poßis.*

Non minus Philoctetem &c. *Magna eſt eruditorũ hominũ diſſenſio in huius loci declaratione, & ſcriptura: nos tamẽ opinionẽ noſtrã inter tãtos autores liberè proferemus, & fortaſſe in quo illi decepti ſint, demonſtrabimus.* Et *primo lectionem, quam* Politianus *reſtituit, uno tãtũ parũ mutato uerbo, cõprobamus: eadẽ enim exẽplaria ſequimur, quibus ille adiutus cõmodiorẽ hunc locũ fecit,* MINVS *tantũ in* NIMIS, *facili & frequenti admodũ lapſu permutato.* Nonnihil *etiã ab eo de intellectu horũ uerborũ diſſentimus: ni fallor enim, nõ parũ peccat ille in huius rei hiſtoria. putat enim* Trebatiũ *in inſulam* Britanniã *acceßiſſe, quod falſum eſt ex uerbis his* Ciceronis, Qui *neq; in oceano natare uolueris, nec ſpectare eſſedarios.* Itẽ *ex hoc loco cõfirmatur,* Sin *æſtiuorũ timor te debilitat, aliquid excogita, ut feciſti de* Britãnia. Quæ *declarant ſcire iã* Ciceronẽ *eũ in* Britanniã *nõ profectũ, cũ dicat illi, ut aliquã cauſam quærat, ne faciat quod non ſibi cõmodum ſit, ut fecerat de* Britãnia, *quò ire noluerit excuſatione quapiam uſus. nam primò crediderat* Cicero *illũ eò cũ* Cæſare *iſſe.* Verba *autẽ hæc* IN BRITANNIA *&c. quæ (ut nos putamus)* Politianũ *in errorẽ induxerũt, perſuaſeruntq; illi ut crederet eò profectũ* Trebatiũ, *illicq; ualde* Philotheorum *fuiſſe, nõ eã habẽt ſentẽtiam quam ille exiſtimauit: ſed* IN BRITANNIA, *ſic intelligo, in*

go, in expeditione, & negotio Britāniæ: quātum ad Britanniā, in nauigatione illa quæ in Britanniā facta eſt. quo modo dicēdi tam ſæpe utitur hic autor, ut nō millies obſeruaſſe pudor ſit illis, qui aliquādo ipſum uiderint: nam credere Trebatiū etiam ſi in Britanniā acceßiſſet, in theatris uerſatum, ſpectationibusq́; operā dediſſe fugitantem præliū, otioq́; ſe aſſerentē, ut ille exponit: nimis ineptum mihi uidetur, indignumq́; acerrimo hominis iudicio. paucis enim diebus, quibus in maximis periculis in inſula mā ſerunt, non locus erat ludis, delicijsq́;. Nos hic φιλοθεώρον intelligimus φιλοθεάμονα, φιλοθεωρητὴν. Sic enim Græci appellāt illum, qui nouas terras, nouaq́; loca ſemper uiſere uult, ſtudioq́; peregrinationis mirifice tenetur, ut ſitū orbis terrarū ſpectet, moresq́; diuerſarū gentium, & inſtituta perdiſcat, quemadmodum Plut. in libello περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων dicit fuiſſe Cleombrotū quendam Lacedæmonium his uerbis: κλεόμβροτος δὲ ὁ λακεδαιμόνιος, πολλὰ μὲν ἐν αἰγύπτῳ καὶ περὶ τὴν τρωγλοδυτικὴν γῆν πεπλανημένος πόῤῥω δὲ τῆς ἐρυθρῆς θαλάσσης ἀναπεπλευκὼς οὐ κατ' ἐμπορίαν ἀλλ' ἀνὴρ φιλοθεάμων καὶ φιλομαθὴς οὐσίαν δὲ ἔχων ἱκανὴν καὶ πλείονα τῶν ἱκανῶν ἔχειν οὐκ ἄξιον πολλῷ ποιούμενος ἐχρῆτο τῇ σχολῇ πρὸς τὰ τοιαῦτα. Et hanc denique ſententiam eſſe horum uerborum putamus, ut Cicero dicat ſe laudare conſilium Trebatij, quòd non fuerit ex hoc hominum genere, qui omnia uiſere cupiunt: multos enim illuc ſtudio uidendæ inſulæ, quæ tunc tanquam nouus orbis Romanis aperta erat, libenter acceßiſſe ueriſimile eſt, cum nauigatio illa multorum periculorum & incommodorum plena eſſet. ut ſapientius feciſſe uiderentur, qui neglecta gloria, contemptaq́ue etiam loci ſpectatione, aliquam cauſam inuenerunt quare illuc non ierint:

quod feciſſe Trebatiũ lætatur: ſimulq; ut parũ militarem uirum, nec bellicæ laudis auidum, clàm taxat, quod etiam alijs locis ioci gratia libẽter facit. Reſtat nũc ut Crinito, qui aliter hunc locũ intellexit, reſpondeamus. ipſe enim contra Politiani emẽdationem Philoctetem tuetur, multumq; ſibi in ea expoſitione placet, cum dicat etiã Politianum cum de hac re ſermonẽ cum eo haberet, errorem ſuum agnouiſſe, libenterq; in ſuã ſententiã ueniſſe: quod miror uirum pertinacem in tam bona cauſa tam facile manus dediſſe, & non animaduertiſſe alium intellectũ habere uerba illa Ciceronis, quibus nititur aduerſarius, & lõge diuerſum ab eo quem ille credidit: nec enim puto hoc Crinitũ commẽtum eſſe. ſunt autẽ hæc uerba quæ Crinitus putauit pro ſe facere ad Q. Fratrẽ lib. 1 1. De rep. Nimium te laborare doleo, & meliorẽ ciuem eſſe, quàm Philoctetam, qui accepta iniuria, ea ſpectacula quærebat quæ tibi acerba eſſe uideo. Hanc autẽ illorum ſententiam eſſe puto, Querebatur Quintus rempu. eo tẽpore in magnis malis uerſari: ualdeq; de eius miſerijs animo cruciabatur: reprehendit hominẽ Marcus quòd tantum ei publica damna dolerent, & meliorẽ ciuem eum eſſe dicit, quàm Philoctetam, qui accepta iniuria à Græcis, in illas eos calamitates cecidiſſe gaudebat, quas Quintus in ſua rep. eſſe moleſte ferebat. Deſyderabat Philoctetes dãna & infortunia Græcis, quia ſe in inſula deſtitutũ meminerat: Quintus uero etſi cũ fratre graues ærumnas ob rempub. perpeſſus erat, tamẽ cum ſciret eam multis malis conflictari, ut bonus ciuis, qui iniurias patriæ obliuiſci debet, iniquo animo ferebat. Damnat igitur eius cõſiliũ Cicero, nec debere illum ob id ſe nimis macerare oſtendit, cum poſt tot accepta beneficia nimis in ipſos ingrata Reſp. fuiſſet, ut

Locus Ciceronis ad Q. fratr.

facile

facile ferre debeant eius naufragia. quam ſententiã perſequitur ad Atticum ſcribẽs lib. IIII. in epiſtola cuius eſt initium OCCVPATIONVM MEARVM. Tam graues enim fuerãt in Ciceronẽ inimicorum iniuriæ, & tam acerba exilij memoria: ut cum ſe à rep. deſtitutũ fuiſſe recordaretur, non poſſet aliquãdo in eam ſatis placato animo eſſe. quærebat autẽ ſpectacula: intelligimus lætitiã capiebat cum uidebat rem eò deductã, ut qui ſibi damnũ intuliſſent, pœnas darent ſuæ petulantiæ, ut loquitur lib. X. ad Atti. de Dionyſio: Et homini non amico noſtra incommoda, tanta præſertim, ſpectaculo eſſe nollem. Id eſt, præbere illi uoluptatẽ. Libenter enim qui ſe male tractatos iudicant, uident in aduerſa fortuna conſtitutos, quos ſibi mali cauſam fuiſſe arbitrantur, eamq; delectationem capiunt ex illorũ infortunijs & miſerijs, quam ex aliquo ſpectaculo capere homines conſueuerunt. Nihil igitur facit ad locũ hunc in epiſtola Trebatij, locus ille ad Q. Fratrem. Nos autẽ utrunq; quẽadmodũ intelligi debere credimus, pluribus uerbis expoſuimus: ſed res de qua tanta controuerſia extiterat, non potuit breuius explicari.

Locus Ciceronis ad Atticum.

PAVL. MANVT.

Non nimis φιλοθέωρον. Aliter antea in omnibus impreßis. nos, ut in noſtro libro legitur, emendauimus, & impreßimus ſeptimum abhinc annum. iocans enim ut ſolet, dicit ſe Trebatium non reprehendere, quòd non nimis ſpectandi cupidus fuerit, id eſt, quòd in Britanniam profectus non ſit, ut eſſedarios ſpectaret. tacite autem ut ignauum, & puſilli animi ſubaccuſat, qui Cæſarem in Britanniam ſequi ad bellum noluerit.

Reſpondere. Negant, inquit, eſſe qui percunctentur: cum homines te iurecõſultum imperitum exiſtiment.

iocatur enim in uerbo reſpondere: quaſi dicat:negant te habere,cui reſpondeas,cum ſcilicet nemo te conſulat.

GYB. LONG.

Iocatur in Trebatium, qui cõqueſtus fuerat,ſe non ſine honorum, quos Romæ adipiſci citius potuerat, damno in prouincia hærere. Deinde petit,ut ſcribat Trebatius,quando in urbem ſit uenturus.

SEB. CORR.

In equo Troiano. *Liuij Andronici tragœdia.* Serò ſapiunt. *Phryges.* Mi uetule. *cõſilio & prudẽtia. ſed iocatur more ſuo.* Sat fatuas dediſti. *quãdo te iſtic inuitum eſſe ſcripſiſti : ſed paulo pòſt,quũ ſapere incœpiſſes,ſcripſiſti item,te eſſe iſtic libẽter. propterea tu nõ ſerò ſapis.* In Britannia. *de Britãnia:nam eò profectus non es.* Non minus,quàm Philocteten. *qui uulnere impeditus,ire ad bellũ Troianũ non potuit,ſed in Lemno remanſit:ſic tu,ſimulato neſcio quo dolore, ne in Britanniam ires,in Gallia reſtitiſti, idq; etiã fuit non ſerò ſapere. Qui uerò,Non nimis philotheoron,ſcribunt,eum intelligi uolunt,qui nouas terras,& noua loca ſemper cupiat uiſere.ne quod de ſpectaculis quidam dicunt,referã.* Quis tu es? *Et ſuprà,terræ filiũ appellauit.* Reſpondere. *Idem de Valerio epiſt.9.lib.1. dixit.* Cõſtat enim inter omnes. *Iureconſulti ſic loquuntur.*

BERN. RVT.

In Equo Troiano ſcis eſſe,in extremo ſero ſapiunt.tu tamen,mi uetule,non ſero. *Non habent uerba hæc id ſenſi, quod expiſcatus eſt neſciocunde Clericus.ſed hoc dicit:Quum mihi primis illis tuis literis deſipere atq; ineptire uidereris,deſiderio urbis atq; urbanitatis nimio.ut epiſt.1.ad Trebatiũ,ſequẽtiq;. Nõ diu pòſt ad ſanitatẽ rediſti,quando in Gallia libenter eſſe cœperis: ut proximis literis. Eſt uero neſcio quid apud Beroaldi*

adnota

adnotamenta in hunc locum, ſi ſatis memini. Deinde, quod in Britannia nõ minus quàm Philotheoron te præbuiſti. *Qui primus locũ reſtituit, Politianus, idem nõ ſatis ne ipſe quidẽ ſenſum aſſequutus eſt. Ego, quod ui dio non minus Philotheoron eſſe, dici adeò in illo Mediceæ familiæ exẽplari, exiſtimo (ſenſũ ſequutus) Nõ nimis à Cicerone ſcriptũ. ut, Quàm, inuectitiũ ſit. Illud autẽ ſine dubio demõſtrat. id enim ad eundẽ ſcripſit: Sed tu, inquit, in re militari multo es cautior, quàm in aduocationibus, qui neq; in oceano natare uolueris, ſtudioſiſſimus homo natandi, neq; ſpectare eſſedarios, quẽ antea ne Andabatam quidẽ defraudare poteramus. cui loco nos uerũ (ni fallimur) ſuumq; reddidimus ſenſum. inde pẽdet,* Cõſtat enim inter omnes, nemìnẽ te uno, &c. *Iureconſultis frequẽs oratio, inter oẽs conſtat: ut id quoq; in Trebatiũ cauilli loco ſit. Cicero enim non raro ſolẽnes quaſi quaſdam iuriſperitorũ complexiones irridet: ut & antè & pòſt multis locis, in hiſce Trebatianis epiſtolis.*

PHIL. MEL.

Tu tamen mi uetule. *Comprobatio, quod ſibi caueat, & ſit in locis tutis. Et hanc initio amplificat, repetitis alijs ſignis prudentiæ & diligentiæ.*

EX ANGELI POLITIANI

Miſcellaneis, cap. 87.

In equo Troiano ſcis eſſe, in extremo, Sero ſapiunt *Ita ſcriptũ ferè in cunctis exẽplarib. inuenitur.* Deinde quod in Britannia nõ minus quàm Philoctetem te præbuiſti, planè non reprehendo. *Diu me torſeram, maceraueramq; eliciẽdo ſenſum de uerbis his, neq; procedebat. Quorſum enim de Philoctete hic Cicero? Sed enim poſtea codicem illum uetuſtiſſimum, Laurentij Me*

tij Medicis opera ſum nactus, quem & ſuperius citaui, minus multo quàm cæteri deformatum, inquinatum, peruerſum, conturbatum. nam in eo ſic erat: Deinde quod in Britannia non minus philotheorum te præbuiſti, planè non reprehendo. Nam Philotheorus is eſt, qui ſpectatiuum ſtudioſus, qualem ſe Trebatius in Britannia præbuerat, dum præliũ fugitans, otio ſe aſſerit, in armis medijs. Ex quo Ciceroni materia ioci, & cauilli.

PHILIPPVS BEROALDVS.

In equo Troiano ſcis eſſe in extremo, Sero ſapiunt. *Neotericoteri, hoc eſt recentiores interpretes, magis implicãt quàm explicãt ſenſum epiſtolicũ. Scire autẽ debes, uetus hoc fuiſſe prouerbiũ, Sero ſapiunt Phryges: quod à Troianis natũ eſt, qui decimo deniq; anno uelle cœperant Helenã, quæq; cum ea erãt rapta, reddere Græcis, à quibus decennali bello preßi, uaſtati, uexati fuerãt. Sed ſapiẽtia Troianorum ſerotina erat, & nimis tarda, qui tunc demũ reſipiſcere cœperant, quum res eorũ forent deploratæ, & ægritudo irremediabilis. Hoc autem prouerbiũ continebatur in extrema tragœdiæ parte, cui titulus erat Equus Troianus: quã Liuius poëta apud Latinos uetuſtißimus cum primis condidit. unde à grammaticis citantur teſtimonia Liuij ex equo Troiano. Huiuſce prouerbij mentio fit in codice Feſti Pompeij integriori, ex quo excerpta exſcriptáq; ſunt illa, quæ uulgi manibus iugiter conteruntur. Iam ſatis liquet, opinor, quur Cicero dixerit, eſſe in Equo Troiano, ſero ſapiunt, uidelicet alludens ad prouerbiũ illud, Sero ſapiunt Phryges, quod in extrema fabulæ clauſula legebatur.*

PETRVS CRINITVS

lib. III. cap. 12.

M. Ciceronis locus exponẽdus eſt in epiſtola ad Trebatium Iureconſultum, quo loco de Philoctete agitur, cui ſimilem dicit Trebatium in locis uarijs peragrandis. Deinde quòd in Britannia, inquit, non minus quàm Philocteten te præbuiſti, planè non reprehendo. Quibus uerbis Cicero ſignificat Trebatiũ ipſum parum certo loco conſiſtere, ſed peregrè uagari, & ſpectacula complura queritare, ad exemplum Philoctetis, ut ex Græcis quoq; fabulis colligimus: in quibus Philoctetes inducitur, poſt acceptam iniuriam per uarias urbes ac regiones deferri. Sed eiuſdẽ Ciceronis uerba repetẽda ſunt ex epiſtola ad Q. fratrẽ, ut apertius intelligamus, quàm ſit hoc loco abſurda mentio de Philotheoro. De republica, inquit, nimium te laborare doleo, & meliorem ciuem eſſe, quàm Philoctetem: qui accepta iniuria, illa ſpectacula quærebat, quæ tibi acerba eſſe uideo. Ex his autẽ uerbis nemo eſt qui non uideat Philoctetem eſſe legendum, non Philotheorum: quando & ueteres quoque codices huic ſententiæ adſtipulantur. Quod ego cùm Politiano retuliſſem, ingenuè quidem & amice profeſſus eſt, non fines modò ſe hac in re, ſed ipſam quoq; poſſeſsionem concedere.

IN EPIST. XVII.

Ex tuis literis, &c.

GYB. LONG.

Laudat Trebatium, quod iam conſtantiam quandam induerit, & in prouincia libenter maneat; deinde Trebatij præſentia ſe ægre poſſe carere dicit, & quantum illum Cæſari commendarit exponit. Poſtremo hortatur, ut commode Cæſare fruatur.

SEB. CORR.

Eos ipſos. C. Rabirium Poſthumum, & eius amicos.

Epiſt.1.lib.1. Cum ſyngraphis. *in Albano Pompeij factis, de pecunia regi Alexandrino à Rabirio ſuppeditata.* Exiturum. *Pompeij legatum. Epiſt.5. huius libri.* Te de rebus illis. *magnificè, & inſolenter referentem.* Non audiam. *cum faſtidio. ſed iocatur.*

BERN. RVT.

Nec tibi in mentem ueniebat, eos ipſos, qui cum ſyngraphis ueniſſent Alexandriam, nullum adhuc numum auferre potuiſſe. *Exiſtimo ſignificari C. Rabirium Poſthumũ, cæterosq́;, qui Ptolemæo Alexãdrino regi pecunias crediderãt. Cicero pro Rabirio: Pulſus interea, inquit, regno Ptolemæus, doloſis conſilijs, ut dixit Sibylla, ſenſit Poſthumus, Romã uenit. huic egenti & roganti hic infœlix pecuniã credidit. nec tum primũ: nã regnanti crediderat abſens. nec temere ſe credere putabat, quod erat nemini dubiũ, quin is in regnũ reſtitueretur à S.P.Q.R. Et infrà: Quanquam ad ſumptũ itineris, ad illam magnificẽtiã apparatus comitatumq́; regiũ ſuppeditata pecunia à Poſthumo eſt, factaq́; ſyngraphæ ſunt in Albano Cn. Pompeij, quũ ille Roma profectus eſſet, &c. Ibidẽ: Dominatus eſt enim, inquit, Alexandriæ. imò uerò in ſuperbiſſimo dominatu fuit, pertulit ipſe cuſtodiã, uidit in uinculis familiares ſuos, mors ob oculos ſæpe uerſata eſt, nudus atq; egens ad extremũ fugit è regno. deniq; pluribus uerbis cõtẽdit in ea oratione Cicero, creditã pecuniam nunquã à rege exegiſſe Poſthumũ: in quem hoc loco iocunde ludit. multo tamen magis ridendo diuinaculo interprete.* Et ego te de rebus illis non audiam. *iactantem ſcilicet, ac gloriantem, magis quàm, ut interpres, querentem. iocatur enim hic quoq; Cicero.*

PHIL. MELANC.

Ex tuis literis. *Adhortatio, ne occaſionem augendæ*

rei familiaris amittat. Sed *præcedit longa narratio, quæ continet reprehenſionem inconſtantiæ & imbecillitatis, cuius principio ſignificationes quaſdam dederit Trebatius.* Deinde *addit occupationem, cur eum à ſe dimiſerit.*

Ex tuis literis. N*arratio.* Ego ſi mei commodi. O*ccupatio, quare eum à ſe dimiſerit.* Hunc tu uirum. *Adhortatio, ne occaſionem rei familiaris augendæ amittat.* Pluribus te. E*pilogus.*

IN EPIST.

XVIII.

Accepi à te, &c.

VICTORIVS.

EGo enim renouabo commẽdationem, ſed tempore. N*os quin hæc lectio, & integra, & incorrupta ſit, non dubitamus: uolumus tamẽ antiquã quãdã ſcripturã à nobis animaduerſam notare, quæ fortaſſe aliquẽ, qui eã nõ obſeruaſſet, perturbaret, moleſtiamq; ei nõ paruam exhiberet: ut uideãt omnes nõ poſſe quẽlibet uetera exẽplaria tractare.* Hoc *loco uetuſtiſsimus ille* M*ediceus codex, & alter etiã nõ malus, nõ æquè tamen antiquus, pro (tẽpore) habẽt* TAM, *fractã omnino, & parũ cõmodam hoc loco uocẽ ipſi unius literæ mendũ ibi eſſe exiſtimamus, deceptũq; librariũ* TAM, *pro* TEM. *ſcripſiſſe.* Non *ſemel autẽ in priſcis exẽplaribus, ſic cõciſam hanc uocẽ reperies: ut prima ad* Atticũ *epiſtola in uetere illo noſtro codice ſic locus hic ſcriptus eſt,* Nos *initiũ prenſandi facere cogitaramus eo ipſo tem. quo tuũ puerũ &c. pro tẽpore, ubi uulgati codices* DIE *habebant, ab illis, ut putamus, repoſitũ qui hãc ſcribẽdi rationẽ nõ animaduerterant, & quid intelligi deberet ſuo ingenio fermè perſpexerãt.* Itẽ *ille lib.* X. Q*uòd me mones, de uultu, &*

orat

oratione,at tem.accommodãda,pro,ad tempus:qui locus etiam corrupte legebatur AD REM.cum enim nõ intelligerent poſteriores librarij,nimis temere, & indocte TEM.in REM conuerterunt.Harum minutarum, puſillarumq́; rerum inſcitia maximas peruerſiones, labesq́; gignit in antiquis uoluminibus deſcribendis:nos tam tenuem notationem aſpernatos nõ eſſe neminem mirari uolumus: ducti enim ſtudio iuuandi pro imbecillis noſtris uiribus hũc præclariſsimum autorem,ad omnia,dum deſiderium noſtrum expleamus,deſcendimus.cupimus autem hanc noſtram diligentiam in bonam partem accipi: illos certe qui quandoq; in hoc negotio laborarunt,ſedulitatẽ noſtram nõ contempturos credimus,& ſperamus.Eo autem loco,qui paulò pòſt ſequitur, QVANDO VESTRAE CAVTIONES.antiqui codices etiam illi probatiores & antiquiores,CAVSATIONES pro cautiones habent.nos hoc erratum librarij putamus, ſed tamen non diſsimulauimus,peritiores rem ſubtilius conſiderabunt.

EX POSTER. EIVSDEM.

Quam hæc ſcribere. Verá'ne ſit nonnullorum coniectura,alij iudicabunt:meliores certè libri,ac manu ſcripti ferè omnes à noſtris nihil diſcrepant. Ita quondam legebatur hic locus,ut non malus omnino ſenſus ex ea ſcriptura eliceretur,atq; ille quidem ſatis planus, Quàm hæc non ſcribere. ut dicat Cicero,ſe mirari,quid nam ibi ſcriptũ ante fuerit,ut ſine culpa deleri poſſet, ut quæ ſcripſerat poſtea reponerẽtur. Solemus enim inſulſa, malaq́; delere,ut bona reponamus:nihil autem deterius ijs, frigidiusq́; eſſe poterat. Quare oſtendit, ſe non probare conſilium eius,& in hac re faceti ſsimè ludit. Verũtamen

optima

optima exemplaria diſſentiunt, unum tamen ex multis quod negantem illam particulam haberet ſtudio, ac diligentia amicorum inuentum eſt.

Cum ad uillam Metrilij Philemonis. *In cunctis antea impreſsis ita legebatur: manu etiam ſcripti quos uidi, neq; inter ſe, neq; ab impreſsis diſſentiunt. Scripſerũt tamen nonnulli, ſatis leui coniectura ducti,* M. Aemilij Philemonis. *quos, niſi aliquid certius inuenerint, nõ ſequar.* Non *mirum autem uideri debet, tenuis hominis, ac libertini mentionem alibi non reperiri.*

Epiſtolam tuam, quam accepimus ab L. Arruntio. *Ante hæc uerba titulus nullus eſt in manu ſcriptis codicibus, qđ nos quoq; ſeruauimus: nec noua epiſtola hæc eſt, ſed potius addita ſuperiori. Cùm enim iam literas ſcripſiſſet, diemq́;, quibus dari debebãt, adpoſuiſſet, aliud in mẽtẽ rediјt, quod prætermittere noluit, quẽadmodũ ſæpe in ſcribẽdo fit. Vnde apud nos quoq; pars illa epiſtolæ nomẽ inde accepit, quòd poſt priora illa iã ſcripta confecta ſit. Ex indice, qui ante ſingulos libros in Mediceo exẽplari eſt, hoc præclarè etiã intelligi põt: cùm enim ſingulis epiſtolis tituli addãtur, nulli legũtur ante uerba illa,* Epiſtolã tuã, quam accepi. *Quia tamen nouũ hoc erat principiũ literarũ poſt primũ illud uerũ initiũ, huius etiã mẽbri primæ uoces adponũtur: ita enim ibi legitur:*

CICERO TREBATIO SAL.

ACCEPI À TE ALIQVOT EPISTOLAS.

EPISTOLAM TVAM QVAM ACCEPI AB L. ARRVNTIO.

Adde quòd dies aſcripta non eſt, quòd in fine ſuperioris epiſtolæ iam adpoſita erat.

Græculã tibi miſi cautionẽ chirographi mei. *Puto ſenſum eſſe, cõmẽdaui te Cæſari literis græce ſcriptis.*

Quam

Quam hæc ſcribere. *Suſpicor mendum ſubeſſe. mihi enim perobſcurus eſt ſenſus. & ut libere dicam quod ſentio, legendum crederem, quàm exſcribere, nulla propemodum mutatione facta. deprauationis enim origo, ut opinor, ea fuit. deſcribendis libris ſæpe duos præficimus, qui legat, & qui de legente excipiat, ut ſcilicet celerius, & certius id muneris conficiatur. cum autem is, qui legeret, protuliſſet, exſcribere, credidit ſcriptor, ecſcribere, dictum eſſe: itaq; fecit in libro. alius deinde errorem, quem per imprudentiam commiſſum debuit tollere, temeritate auxit, una dictione in duas diuiſa, priori duabus literis, quas falsò deſiderari credidit, adſcriptis, h, & a, ut legeretur, hæc, ſenſu fortaſſe commodo, ſed, ut dixi, mihi perobſcuro. quòd ſi legatur, exſcribere, hoc dicet, uideo te parum diteſcere, cui charta deſit, in qua tuas formulas, aut aliud quidpiam exſcribas. ea enim ſi ſuppeditaret, nunquã profecto ad nos in palimpſeſto. infert enim an hoc ſignificas, nihil fieri, frigere te, ne chartam quidẽ tibi ſuppeditare? dixit autem, quod delere malueris, quàm exſcribere, per iocum ſignificans, non habuiſſe Trebatium in quo exſcriberet id, quod delerat, itaq; ſe mirari quid fuerit in illa chartula, quaſi moleſte ferat id periſſe: chartæ enim inopiam oſtẽdi, cum ſcribat in palimpſeſto. idem error in III. epiſtolam VIII. libri ad Atticum irrepſerat: ubi enim antea legebatur faſces laureatos hæc ferre ex Italia, nemo non uidet legendum eſſe, ecferre, ut ex uetuſtis codicibus Florentini repoſuerunt.*

M. Aemilij Philemonis. *Cum in libris manu ſcriptis uarie legeretur: (quidam enim Meuilij, quidam Metilli habent) auſus ſum emendare M. Aemilij: procul enim dubio libertus fuit adoptatus in Romanam familiam, ut*

alij

alij multi. cum autem Metriliorum mentionem nondum inuenerim: & codicum uetuſtorum uarietate, in quibus ueræ lectionis quaſi quædam ueſtigia cernuntur: & Pediani uerbis, qui eiuſdem (ut opinor) liberti meminit, adductus ſum, ut, M. Aemilij, corrigerem. libet autem ipſius Pediani locum recitare, ut ſtudioſis quærendi labor abſit. is igitur ita in argumento orationis pro Milone, Munatius Plancus Tribunus pl. produxerat in concionem M. Aemilium Philemonem, notum hominem, libertum M. Lepidi. ita tamen hoc ſentimus, ut afferentibus alijs meliora, perlibenter de noſtra ſententia diſceſſuri ſimus.

GYB. LONG.

Scopus epiſtolæ adhortatorius eſt, ut Trebatius in propoſito perſeuerandi in prouincia maneat. Aſperſi ſunt aliquot ioci ſuis ex locis petiti, ijsq́ notis.

SEB. CORR.

Pauliſper à te. *Al. pauliſper in te.* Qui ſua manu ſcribit? *quum non habeat, qui deſcribant.* Ranunculorum. *Vlubranorum, qui in paludibus habitant.*

BERN. RVT.

Quis ſolet eodem exemplo plures dare, qui ſua manu ſcribit? *Vera lectio. legimus in alijs, Quàm, particulam ex abundanti. quæ ſi expungatur, erit opinor ſenſus: Quum tu Trebati, ab epiſtolis nullum habeas, tuaq́; manu ſcribere cogaris, miror, cur ad me eodem exemplo plures dederis: quippe quia de tua ipſius fide dubitari à te non oporteat. ſi enim ſeruo ab epiſtolis uterere, ſuſpicari facilius poſſes, non eſſe ab eo quod iuſſeras ſcriptum. Adeò non ſequimur eorum ſententiam, qui pro quàm, Quanquam repoſitum uoluere.*

Sed

Sed miror, quid in illa chartula fuit, quod dele re malueris, quàm hæc ſcribere. *Quàm hæc non ſcrĩbere, ſenſus ni fallor exigit. Hæc, cum emphaſi dictum: id eſt, nullius momenti res, ac meras nugas.* Inde iocatur de *formulis. quaſi nihil habuerit* Trebatius *his ineptijs, quas ad* Ciceronem *ſcripſerat, ineptius, quàm ſuas formulas; id eſt libellorum iudiciariorũ cõcepta uerba, exẽplariaq́; quaſi quædã, nõ titulos, ut interpres.* Nam Vlubris honoris mei cauſa uim maximam ranunculorum ſe commoſſe conſtabat. *Vere ranũculos accipio, quos per iocũ cliẽtes uocat, in* Trebatij *irriſionẽ, qui tã ſolitariũ oppidũ in patrociniũ recepiſſet. inde illud* Iuuenalis: *Vacuis ædilis Vlubris. contrà quàm interpres.* Cliẽtes *dicit* Cicero, *quaſi qui ſe ut patronũ à lõge ſalutarẽt.*

PHIL. MEL.

Accepi à te aliquot, &c. *Breues ſunt narrationes.* Nam in Palimpſeſto. *Iocus.* Ego te Balbo. *Epilogus.*

IN EPIST.

XX.

Vide quanti, &c.

VICTORIVS.

DOctorem tamen, lumenq́ꝫ deſiderant. *Nos cũ fide in antiquis cũctis exẽplaribus inuẽtam lectionẽ reſtituimus,* VNVMQVE DESIDERANT. *nec enim uulgata lectio nobis ualde ſatisfaciebat, & hanc nõ ineptum ſenſum habere iudicauimus.* Ipſi *quoque hunc modum dicendi uulgo ferè habemus, cum aliquid uno indigere dicimus, qui regat, & inſtituat: ut hoc in loco qui lucem afferat rebus obſcuris. quamuis enim libri iuriſcõſultorum, qui ius ciuile continent, tot ſint, tamq́; explicati, non tamen ſine doctore, & uno aliquo, qui aliquãtum*

in

in illorum lectione exercitatus ſit, & quem rudes eius diſciplinæ ſequãtur, intelligi poſſunt. quaſi quiuis, dum nõ omnino rudis ſit, poßit hoc munus ſuſtinere.

EX POSTER. EIVSDEM.

Doctorem tamen unumq́; deſiderant. *Non diſplicet Pauli coniectura. nam & ueſtigijs hæret priſcæ lectionis, & ſententiam idoneam habet.*

PAVL. MANVT.

Doctorem tamen, lumenq́; deſiderãt. *Omnino in omnibus libris manu ſcriptis, pro lumẽq́;, legitur, unũq́;. ego tamen libentius legerim, uſumq́;, id eſt exercitationemq́;, ut dicat idem, quod ſupra, nullam artem literis ſine interprete, & ſine aliqua exercitatione percipi poſſe.*

GYB. LONG.

Petierat Trebatius, ut Ariſtotelis Topica Cicero Latine interpretaretur, quod per occaſionem à ſe factum Cicero reſcribit.

SEB. CORR.

Veruntamen, &c. *Ex ueterib. libris, & Topicorũ procœmio ſic legendũ cenſeo:* Veruntamen, *quod præſenti tibi propè ſubnegarem, non tribuerẽ certe, id abſenti debere nõ potui.* Velia. *ubi tua, tuosq́; uidi, & admonitus ſum huius æris alieni.* Nauigare cœpi. *in Græciam proficiſcens, quum opera mea nec Reſpub. nec amici uterentur: nec honeſte inter arma uerſari poſſem, ne ſi tuto id quidẽ mihi liceret.* Scriptum. *in ipſa nauigatione.* Lumenq́;. *Al. uarie legitur,* Vnum, unũq́;, unũ quodq́;. Ipſi tibi loci. *inueniendorũ argumentorum.* Salua iſta. *Remp. nunc à M. Antonio uexatã.* v. Cal. *Hoc docet, ſequentem epiſtolam huic præponi debere.*

BERN. RVT.

Veruntamen, quod præſenti tibi prope ſubnegaram,

garam, non tribuere id abſenti non potui. *Alij, pro pè ſubnegarem, non tibi tribuerem.* Alij, *non delere non* potui. Hoc *ruſticius. tu uide, nunquid* Denegare *legi pla ceat, pro debere.* illudq́; *inſuper, an ea uerba,* Nõ *tibi tribuerẽ certe, ſubdititia ſint, et ex marginario quopiã gloſſemate in contextum deducta. ut legi debeat,* Veruntamen *quod præſenti tibi propè ſubnegarem, certe id abſenti non potui. Sanè dies inſequentium literarum, locusq́; etiã indicat, eas ipſas his omnino anteponendas.*

PHIL. MEL.

Vide quanti. *Narratio de ſcriptis* Topicis. *præmittit autem narrationi affectus.* Sin tibi quædam. *Excuſatio obſcuritatis, uel difficultatis.*

IN EPIST.

XXI.

Amabilior mihi, &c.

VICTORIVS.

QVanquam illa quidem habet locum. *Nos antiquos codices in hoc etiam ſecuti ſumus, quos incorruptos eſſe cenſemus.* De lotorũ nobilitate, *& q̃ iucũda earũ opacitas eſſet, quantiq́; olim in domibus æſtimarentur,* Plinius *docet in libri* XVII. *prooemio.* Polybius *à ſe uiſam in* Attica *deſcribit lib.* XII. *hiſtori. quẽ locũ, quia nondũ integer uulgatus eſt* Polybius, *leges apud* Athenæũ δειπνοσοφιστῶν *lib.* XII. *qui totam uerbis ipſius huius arboris deſcriptionẽ perſequitur. nã qui* LVCVM *emẽdarunt, deceptos eſſe putamus: impiũ enim* Ciceronis *cõſilium fuiſſet. cũ enim ſacri eſſent luci, nõ ſine ingẽti piaculo, & ſcelere incidi poterant: domusq́; priuata nõ luci erat capax, cũ loti deliciarũ cauſa ſumma arte in domibus colerentur, aduenæ autẽ rarã arborem uiſebant, & eius iocundo aſpectu tenebantur: propter quã rem iocãs*

(ut arbitror) iubet ipſum lotũ illam excindere, quia ſibi eſſet ſumptus cauſa, cũ ſæpe hoſpitũ domus plena eſſet. Nam in uerbo illo (proſpexeris) ambiguum ſenſum eſſe puto. uidetur enim dicere, Si lotum excideris, maius cæli ſpatium aſpicies: illa enim ſua capacitate proſpectum impedit et luminibus obſtruit: cũ dicat, Rebus tuis cõſules, minores enim ſumptus facies, non enim cauſa erit aduenis, cur domum tuam frequentent. & omnia hæc facete, & cum ioco, ut conſueuit. ferè enim ſemper cum eo iocatur. Aduerſatur ſolum antiquæ lectioni quòd lotum fœminino genere alij autores appellarunt, cum ipſe maſcuſculino uſurpet: quare accuratè conſyderandum eſt, uitium'ne ea parte uetus habeat, ſiue eo genere contra plurimorum morem, quod uix uериſimile eſt, Cicero appellare lotum uoluerit.

EX POST. EIVSDEM.

Neq; Haletem nobilem amnem. *Heletem legi debet. huius fluuij mentionem fecit libro* XVI. *epiſtolarum ad Att. his uerbis: Erat enim cũ ſuis nauibus apud Haletẽ fluuium citra Veliam: quo in loco noſtrum illud exẽplar Heletem habet. Strabo in initio* VI. *libri ubi de omni illa ora agit, plures ſententias adducit, unde Velia à Græcis Helea appellata eſſe poßit, nonnulloſq; tradit ab Helete fluuio ei nomen inditum uoluiſſe. Stephanus inde nomen illam accepiſſe affirmat. hæc ipſius uerba ſunt:* ὠνομάσθη δὲ ἐλέα ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ ὁ νῦν βελία.

Quanquam illa quidem habet lotum, à quo etiam aduenæ teneri ſolent; quem tamen. *Hæc eſt in Mediceo ſcriptura: q. ſi aliquid in ea mendi eſt, ea parte eſt, quòd non eo genere Lotum appellat, quo aliæ arbores appellari conſueuerunt, & quo hanc ipſam Vergi-*

lius in Culice appellauit:

-inter quas erat impia Lotos
Impia, quæ ſocios Ithaci mœrentis abegit.

Quàm nefarium facinus lucum (dicatam alicui Deorum ſyluam) cædere ueteres exiſtimarẽt, neceſſe nõ eſt docere: pleni ſunt huius rei oẽs poëtarũ libri. Dionis tamẽ accurati hiſtorici teſtimonium adducemus, quod etiã utile eſſe poterit, quia ſermo eſt de Turullio, cuius mẽtionẽ fecit in Epiſt. ad Ciceronẽ C. Caßius his uerbis: Sequebatur claßis altera, quam anno priore in Bithynia Tullius Cimber cõpararat, cui Turullius Quæſtor præerat. Erat Turullius ex interfectoribus Iulij Cæſaris, qui in Aſiã in Antonij amicitiã uenerat, & eũ in multis rebus impigrè adiuuerat: quẽ tamen ille rebus malè geſtis prodidit Auguſto Cæſari, ut ea ratiõe (ſi poſſet) ſibi illũ placaret. Ilico aũt Turullius trucidatus eſt: & cùm in inſula Co ſupplicio affectus eſſet, uiſum eſt hoc nõ ſine cõſilio ac uolũtate Deorũ factum eſſe: nam non multò antè ille ad claſſem ædificandam Aeſculapij lucum ibi inciderat, & ex ea materia naues fabricauerat. Verba Dionis, καὶ τέλος πούπλϊον τυρούλλιον βουλευτήν τε ὄντα, καὶ σφαγέα τοῦ καίσαρος γεγονότα τότε φιλικῶς οἱ συνόντα ἐξέδωκεν αὐτῷ. καῖσαρ δὲ τὸν μὲν τυρούλλιον ἀπέκτεινε, καὶ ἔτυχε γὰρ ἐκ τῆς ἐν κῷ τοῦ ἀσκληπιοῦ ὕλης ξύλα ἐς ναυτικὸν κεκοφώς, δίκην τινὰ καὶ τῷ θεῷ, ὅτι ἐκεῖ ἐδικαιώθη δοῦναι ἔδοξεν.

PAVL. MANVT.

Rufio medius fidius tuus. *Tuus, inquit, quòd eiuſdem eſſet gẽtis: Rufio enim Trebatiorũ cognomen fuit. id ex lapide, qui Romæ eſt in porta Latina: ſic enim in eo ſcriptũ legitur,* C. VIBIVS C. F. MACER, C. TREBATIVS RVFIO FACIVND. CVRAVERVNT.

Habet lucum. *Sunt qui, lucum, ideo male legi cre-*

dant, quòd neq; luci capax eſſet priuata domus, & luci, qui ſacri eſſent, non ſine ſcelere incidi poſſent. nos exiſtimamus, lucum, non intra parietes, ſed ante ædes Trebatij fuiſſe: neq; Ciceronem impie cõſuluiſſe, qui eum à Trebatio cædi uellet: quomodo enim recte, & ſine piaculo id fieri poßit, docet M. Cato in primo de re ruſtica.

GVB. LONG.

Diſſuaſoria eſt epiſtola. Dehortatur enim Trebatium à Velianarũ poſſeſſionum, quod ille in animo habebat, uenditione.

SEB. CORR.

Rufio. *Rufus, Rufius, Buſius etiã legitur.* Lucũ. *Al. locũ. Sunt tamen, qui locum reponant.* Proſpexeris. *& longe uideris, & rebus conſulueris tuis.* Niconis. *Al. Miconis, de quo apud Plinium fit mentio.* Νίκωνος περὶ πολυφαγίας, *Niconis de edacitate.*

BERN. RVT.

Quanquam enim Velia non eſt uilior, quàm Lupercal, tamẽ iſtud malo, quàm hæc omnia. *Alij, quàm omnia. Ego aut priorẽ lectionẽ ſeruo, aut iſthic malo, q̃ hic omnia, lego. ut ſit ſenſus: Malim ædes Romæ uel in Lupercali habere, q̃ totam Veliam. Deniq; à primis illis uerbis nõ recedo. Hæc autem, nõ intelligit quæ Cicero ipſe Veliæ haberet, ut interpres: ſed quæ omnino Veliæ eſſent.* Nec papirianam domum deſeres. *Papirius ius regiũ, id eſt leges regũ Romanorũ cõpoſuit, & in unũ uolumen corpusq; redegit. Fuit & alius Papirius Iurecõſultus, autor Põponius: ut uel hoc ipſo iucundæ ædes futuræ Trebatio fuerint, in quo ſuauiter iocatur Cic.*

PHIL. MEL.

Tu ſi me audies. *Adhortatio, ne uendat paternas poſſeßiones.*

IN EPIST.
XXII.

Silij cauſam,&c.

GYB. LONG.

Commendat Silium Trebatio, & ut cauſam illius curet diligenter poſtulat.

SEB. CORR.

SIlij. *Is eſt,ad quē lib.13.ſcribit.* Sponſionem. *quæ fiebat interpoſita ſtipulatione certæ pecuniæ, quam perderet is qui ſpōſione uinceretur.* Si bonorum,&c. *Verba ſponſionis. & ſanè,ni,& ſi,particulæ ferè erant ſponſionum principia.* Seruium. *Sulpitium.* Offilium. *Iureconſultum.*

BERN. RVT.

Si bonorum Turpiliæ poſſeſsionem capio,prætor ex edicto ſuo mihi dedit. *Verba ſponſionis ſunt. ubi tamen uereor ne legi oporteat, Quā prætor ex edicto ſuo mihi dedit.quum enim aut creditori forte hæreditario,aut alij cuipiā promittere uellet Silius, quæſiuit ex Trebatio Cicero,nūquid fieri ea ſpōſio ſine periculo poſſet. Sub ea cōditione recte ac citra periculum ſpōſurū reſpōdit Trebatius,ſi bonorū Turpiliæ poſſeßionē capio, quam prætor ex edicto ſuo mihi dedit.* Hoc enim magis probo,ꝙ *Manutij ſcripturam:etſi ne ipſa quidem ita abſurda eſt, quin ſenſum habeat.* Hoc idem Offilium dicere tecum ſe loquutum negabat. *Diſtinguo:* Hoc idem Offilium dicere. tecum ſe loquutum negabat: *id eſt, aſſentiri Seruio Offilium dixit. Fuit Offilius Iurecōſultus his temporib. huius nō rara in Iuſtinianis Pandectis mentio,apud Pōponium præſertim de Origine iuris.coæuū enim Seruio tradit,ab eoq; fundatū ciuile ius. Id uerbum in alijs codicibus mendoſiſsime eſt, Officium.*

PHIL

PHIL. MEL.

Silij cauſam. *Narratio, quæ habet commendationem cauſæ forenſis.*

IN EPIST.

XXIII.

Illuſeras heri, &c.

GYB. LONG.

Diſputatoria eſt epiſtola, quia adductis autoribus, Trebatij ſententiam reprehendit Cicero.

SEB. CORR.

SEx. Aelium. *Petum Iureconſultum, de quo in Quæſtura diximus.* M. Manilium. *Iureconſultum, de quo libro primo de Oratore, & in Bruto meminit.* M. Brutum. *Iureconſultum, qui treis libros de iure ciuili reliquit.*

EX POSTER. BERN. RVT.

Ego tamen Scæuolæ & Teſtę aſſentior. *Alij codices, Scæuolæ Teſtæ: quaſi utrunq; Trebatij cognomen. Cicero ad Atticum: Trebatius Scæuola facit, ut antecedat. ac ſi Trebatius Scæuolæ cognomine in ſuis de iure commẽtarijs formuliſq; uteretur, ut ſpecioſo, & in cuius familia quaſi hæreditaria eſſet iuris ciuilis cognitio, ut ille inquit Ciceronianus in Oratore Mutius Scæuola.* Ego *tamen nihil conſtituo.*

IN EPIST.

XXIIII.

Tantum ex, &c.

VICTORIVS.

TAntum ex Arpinati venerã. *Nos ex ueteribus exemplaribus* TANTVM QVOD *reſtituimus:*

Quod primo multos miraturos credimus, & fortaſſe nõ nimiũ probaturos: aliquos etiã (qui recepta lectione non ſolũ magis delectentur, uerũ etiam hanc etſi nõ nouã (nõ enim nũc primum in impreſſos codices migrauit) tamen ut ſæpius exploſam & eiectã, nec ſatis primo aſpectu ele gantem abhorreãt) fore qui noſtro iudicio damnato, hãc iterũ ſua ſede ĩdigne deijcere conẽtur. Quod ne accidat, conabimur antiquorum exemplariorum fidem autoritatemq; tueri, oſtendentes alibi etiam Ciceronẽ ſic locutũ eſſe, ut lib. x v. epiſtolarum ad Attic. epiſt. 527. quod etiã in uulgatis libris inuiolatum permanſit: Hæc cum ſcribe rem tantum quod exiſtimabam ad te orationẽ eſſe perlatam: hui quàm timeo quid exiſtimes. Exiſtimamus autem nos (tantum quod) *idẽ ferè ſignificare quod*(cõmodum)*quo frequẽter utitur Cicero: ut lib. x i i i. ad Atticum, Cõmodũ diſceſſerat Hilarus librarius i i i i. Calend. cui dederam literas ad te, cũ uenit tabellarius cum tuis literis pridie datis. & alijs infinitis locis, quod manifeſtum fit, ſi duo hæc loca diligenter conſyderes. Sed habeo aliud etiam non paruum teſtimonium. Eſt apud me Terentius ille quem olim Angelus Politianus cum uenerandæ uetuſtatis codice (ut ſunt eius uerba) Petri Bembi contulit, ſuáque manu non tantum quæcunque in eo à uulgatis diſcrepabant, uèrum etiam doctas quaſdam interpretationes, quæ in eius libri marginibus adſcriptæ erant, accuratè perſcripſit, quæ & multæ ſunt, & eruditi prorſus uiri: iudicio etiã optimi & doctißimi uiri Petri Bembi, qui libri illius dominus ſermonem elegã tißimum de ipſius laudibus cõfecit, in quo declarationes etiã has & probat et amplexatur. Is igitur liber in Phor mione, eo loco, Tún' dixeras huic? facinus indignum*

Chreme

Chreme, ſic circuiri. Dem. id cum hoc agebam commodũ: ſupra dictionem illam COMMODVM *ſcriptũ habet* TANTVM QVOD, *nota iuxtà appoſita qua Politianus ſignificabat ex antiquo exemplari ſe accepiſſe: ut nunc neq; de integritate horum uerborum, neq; de ſententia dubitari amplius debeat. Credimus ſi uetera exemplaria haberemus omnium librorum M. Tullij, frequentius huius etiam aduerbij exempla reperturos nos fuiſſe: quod nunc tam raro inuenimus, quia uulgati codices cõtaminati ſunt: quodq; hoc loco auſus quiſpiã eſt, ut probã lectionẽ peruerteret, exiſtimare poſſumus, alijs etiã plurimis accidiſſe. Donatus etiam Terentij interpres* COMMODVM *ſemper per Tantum quod declarat.*

EX POST. EIVSDEM.

Felicius puto, cum Auiano tranſigere poſſemus. *Coniectura ductus arbitror legẽdum eſſe* FACILIVS. *plura hoc mihi perſuadẽt, & quòd uſitata perverſio eſt: multis enim locis has uoces cõfuderunt librarij, ut ubi* FELICIOR *legendum eſſet,* FACILIOR *legeretur: & contrà ubi* FACILIOR, FELICIOR: *prætereà ſuprà inquit, ſed eſſent mi Galle omnia facilia. Senſus deniq; totus elegantior, & uerior: nulla enim felicitas in hoc negotio reperiri poterat: ſed cupiebat Cicero inuenire, quem illa capere, & delectare poſſent: ſperabatq́; ſi illa, quæ paulò ante expoſuit, Fabius emiſſet, facilius inuenturũ fuiſſe, qui ſe omni iactura, moleſtiaq; liberarent.*

In porticula Tuſculani, ea uolebam tabellis ornare. *Porticulas appellat, quas Græci* ϛοίδια: *illas autem partes domus tabulis pictis ueteres ornabant, quod ex Diogene quoq; Laërtio intelligitur, apud quem Theophraſti doctiſſimi hominis, elegantiſſimiq; omnium philo*

ſophorum in teſtamento ipſius hæc uerba ſunt: εἶτα τὸ στωΐδιον οἰκοδομηθῆναι τὸ πρὸς τῷ μουσείῳ μὴ χεῖρον ἢ πρότερον. ἀναθεῖναι δὲ καὶ τοὺς πίνακας ἐν οἷς αἱ τῆς γῆς περίοδοι εἰσιν εἰς τὴν κάτω στοάν. *In inſtriore igitur porticu Græcus homo, & ipſe tabulas collocari mãdauit, ſed in quibus terræ ambitus deſcripti eſſent, non aliquid quod poſſet coloribus aut artificio magiſtri delectare.*

PAVL. MANVT.

Maneat Damaſippus in ſententia. *Vt emat, quemadmodum dixit, quæ mihi non placuerint. eſt autem is, de quo Horatius Satyra* III. *libri* II. *Inſanit ueteres ſtatuas Damaſippus emendo.*

GYB. LONG.

Grata illi ſcribit fuiſſe ſigna, quæ emerit Gallus in ornamentum bibliothecæ: gratiora tamen futura fuiſſe, ſi ea emiſſet quæ Cicero mandaſſet. Fuit autem perſtudioſus ſignorum elegantium Cicero, præſertim eorum quæ eruditionis antiſtitum erant, ut lib. j. epiſtolarum ad Atticum declarauit.

SEB. CORR.

Tantum. *Al. tantum quòd: quod docti exponunt, cõmodum.* Auiani. *M. Aemylius Auianus, & C. Auianus Flaccus, Ciceronis familiares fuere: ſed horum'ne alter, an neuter hic intelligatur, ſcire non poſſumus. artifex certe is ſignorum, uel uenditor eſſe uidetur.* Nomina ſe facturum. *in codicẽ relaturum.* In ſententia. *emendi iſta ſigna.* Video eſſe culpam. *in emendis iſtis ſignis.* Tuo Nicia. *Epiſto. 10. lib. 9. niſi liberti nomẽ ſit hoc loco.* Opinor Caſsium. *Opinor ego quoq; Craſſum, legi propter Liciniam ſororem oportere.*

BERN. RVT.

Eſt'ne aut tui pudoris aut noſtri, primum negare de die, deinde plus annua poſtulare? Quid ſi legas,

gas?rogare de dic. nam negandi uerbum quî quadret, nō reperio. Maneat Damaſippus in ſententia. qui ſe forte empturum ea ſigna dixerat, ſi minus Ciceroni placuiſſent. nam Auianus quidem artifex, nō hic. Omnino liberti mei uideo eſſe culpam. quod erratum ſit in ſignis emendis: non diuerſorio, ut Clericus fatuè comminiſcitur. Per Licinium ſe egiſſe licebat. Quid ſi, Liciniam. quæ ſcilicet fuerit Caſsij ſoror, habitaritq́; eo tempore in ea domo, quam Gallus emptam ſibi cuperet. Illo & abſente & inſciente migrare. Illo, ſcilicet Dexio: non, ut Clericus, Caſsio.

PHIL. MEL.

Tantum ex Arpinati. Narratio. Expoſtulat autem de ſignis, nimis magno emptis. Cicero enim uoluit ſibi emi picturas et tabulas, ipſe uero emerat ſtatuas. Quod ad me de domo. Alia narratio.

CAELIVS RHODIGINVS

Antiq. lect. lib. 4. cap. 11.

Quum M. Tullij epiſtolas familiares enarrarē Patauij maxima prouincialium frequentia, nec abdicatis tamen noſtratibus, incidi in epiſtolam ad Fabiū Gallū ex libro (ni fallor) ſeptimo, in qua ita legebamus: Trapezophorum, ſi te delectat, habebis. Id uerbum tanquam obex moleſtior, multum iniecit moramenti, quod non ita frequens uideretur, & interpres, ut plerūq;, auribus paulo erectioribus minus ſatisfaceret. Sed cum in Græcorum penu diuertiſſem, uaſarijs omnibus, quod aiunt, excuſsis, tandē quod inquiſitioni diuturnæ & ſolicitæ fuerat, ſum uiſus reperiſſe. Siquidē in libro Iulij Pollucis decimo ita legi: Licet porro menſam, in qua pocula reponūtur, tetrapun dicere, aut etiā monopun. uel ſi qs ambitioſe ne nouis quidē

Digitized by Google

quidem abſtineat, trapezophorum, uelut qui menſam ge ſtet. Hæc Pollux. *Qui & ſi nō omnino uetus uerbum pu tat trapezophorum, interpretis tamē refellit inſcitiam, in eo hallucinantis maxime. Nam etiam ſi in ueteribus Græ corum libris in ea notione trapezophorus non ferè com= periatur, quis tamen inficias eat, Ciceronis ætate in uſu fuiſſe? Pollux certe negare non uidetur. Nam alibi, men= ſam coquinariam ab iunioribus dici* Epicopanon *ſcribit, & tamen infert ſtatim, uerbū id extare in* Menādri Meſ= ſenia. *Verum & apud iureconſultum* Florentinum, Di= *geſtis de ſupellectili legata, id uerbum reperias notione, quam præſtruximus.* Porro *quis unquam uel legit, uel au diuit ſacerdotis, quæ dicta ſit trapezophorus, ſtatuā, rem planè uiſendam, circunferri ſolitam? Quid tam præſi= gne in* Palladis *miniſterio uel fecit illa, uel excogitauit, ut non abſonum ſit, huiuſmodi honores illi fuiſſe contribu= tos?* Præter *nomen uix aliud reperias quicquam de ea in literis. quod ita eſſe, ſignificare uidetur* Harpocratio, *à quo exponitur ea dictio.* Ego *uero trapezophorum in= telligo apud* Ciceronem, *ſtatuam, quæ poculorum mēſam ſuſtineret. nam ex* Vitruuij *doctrina manifeſtò liquere omnibus puto, imagines hominum exculpi ſolitas, quæ co lumnas ſubiectæ fulcirēt, aut tigna, uel id genus alia: quas* Græci Atlantas *uocēt,* Latini Telamonas. *Quo in gene= re habentur, quæ* Caryatides *uocantur, necnō* Epiſtylia *ſuſtinētes ſtatuæ* Perſicæ. *Quod & noſtris tēporibus nul lo non in loco conuiſitur. Sed in re confeſſa nimis multa.*

Atlante. Telamone Caryatides epistylia

IN EPIST.

XXV.

Amoris quidem, &c.

VICTORIVS.

Cap

Google

CApius, ut opinor, olim. *Ita ſcripſimus, ut ab alijs reſtitutum fuerat. Mediceus tamē* CITIVS. *Apud Feſtum Pompeium, à quo hoc prouerbium explicatur,* CAPIVS *legitur. Nec tamen eſt, quòd teſtimonio huic firmiter credamus: ipſius enim commentarij, ut improbè olim detruncati fuerunt, ita nunc multis maculis fœdati ſunt. Plutarchus in Erotico, qui totam hiſtoriam accuratè exponit, nequam hunc hominem Cabbam, uel Calbam potius appellat: totus autem locus ab Eraſmo in Prouerbijs expreſſus eſt. Animaduertendum tamen, quis fuerit ille Mecœnas, à quo uxorem ſuam ſubagitari tam æquo animo Capius hic, ſiue Cabba paſſus ſit: non enim familiaris ille Auguſti Cæſaris eſſe potuit, nam antiquius eius ætate hoc prouerbium fuit: à Cicerone enim adducitur, & à Lucilio quoq; uetere poëta, celebratum fuit. Præterea in uerbis Sex. Pompeij cogitandum, an παράρυγχος legi debeat, quod puto: quem enim locum ibi pararencho hoc caſu habeat non uideo: quamuis docti uiri mendum in illis eſſe ſuſpicati non ſint.*

Reſpondi nullo modo me facere poſſe, quum uellem. *Ita olim emendaui, imprimiq; iuſsi: nam quemadmodū nunc oſtendam, in melioribus libris hæc ferè ſcriptura inuenitur, quam Manutij probant, quāuis inſimulent me alium ſenſum ex ijs uerbis accepiſſe, quòd culpa impreſſorum non bene interpunctionibus diſtincta ſint: quaſi ab ullo, qui penitus ſtultus non ſit, alius ullus ſenſus ex ijs uerbis elici poßit. Ego autem impreßioni non interfui, nec quæ iſtud hominum genus cotidie turbaret, corrigere potui: nam ſæpe me queſtum eſſe de iſtorum negligentia in meis ſcriptis omnibus notū eſt. Sed his relictis: Mediceus codex hāc ſcripturā retinet:* Reſpondi me nullo

nullo modo facere poſſe quem uellem alium diem ſi ſumpſiſſet. & *quæ ſequuntur.* Non *ſine aliqua omnino peruerſione: aliquid enim neceſſario in ea uitij eſt, ſiue prior illa, ſiue poſterior lectio magis probetur. Quare ſæpe de hoc loco ſoliciti fuimus: ac quandoq; ueriti ſumus, ne peccauerimus, quòd aliquid tunc immutarimus: nam ita peccatum eſſe potuit ab uetere librario à dictione illa* VELLEM, *ut in altera* QVEM: *peccatũ enim omnino fuit: aut enim legendum eſt* QVVM VELLEM *ut nos tunc ſcripſimus, aut* QVEM VELLET, *quẽadmodum antea in impreßis libris legebatur: nam recepta lectio non malum intellectum habebat: declaratur enim magis per illam liberalitas* Ciceronis, & *cupiditas ſatisfaciendi* Phameæ, *quæ affirmat eum uno illo excepto omnibus alijs diebus in poteſtate ipſius fore.* Hæc *omnia accuratius acuti, ac docti uiri perpendent:* & *quid de tota hac re faciendum ſit ſtatuent.*

PAVL. MANVT.

Capius (opinor) olim, Non omnibus dormio. *Aliàs ita emẽdauimus, cũ libri omnes nõ modò impreßi, ſed etiam manu ſcripti hoc in loco mendoſi legerentur: quidam enim* Citius, *quidam* Cepio, *alij aliter habebant. nos ex* Feſto Pompeio *locum reſtituimus, qui adagium,* Non *omnibus dormio, natum eſſe à* Capio *quodã ſcribit, qui* Pararencho *diceretur, quòd ſimularet dormientem, ut impunius uxor eius mœcharetur.*

Reſpondi, nullo modo me facere poſſe, cum uellem. Elegantior *lectio, quàm quæ antea in impreſſis libris erat. hanc lectionem etiam* Florentini *in ſuo libro ſcripſerunt: ſed, quomodo eam interpunctis diſtinxere, non eo ſenſu, quo nos, uidentur accepiſſe.*

GYB. LONG.

Importunitatem Tigellij exponit Gallo. Sunt qui hunc Tigellium cantorem illum Horatio celebratum exiſtiment. Ego autem C. Tigellium Norbanum, uirum quæſtorium accipio, cuius aſſentationes alibi contemnit.

SEB. CORR.

De Tigellio. *M. Tigellio Hermogene, Sardo cantore.* Capius. *qui Pararencho dictus eſt, quòd ſimularet dormientem, quo impunitius eius uxor mœcharetur.* Non omnibus dormio. *Vide Eraſmi prouerbia.* Regnare. *nam Torquatus in cauſa P. Syllæ Ciceronem regem appellauit.* Præter iſtum. *Tigellium.* Patria ſua. *Sardinia, quæ hodieq́; peſtilens eſſe dicitur.* Calui Licinij. *Cornelij Licinij Calui poëtæ.* Hipponacteo præconio. *Iambico ſcazonti, ſic ab autore appellato. quale illud eſt,*

Sardi Tigelli putridum caput uenit.

Præconio autem dixit, quia præco Sardos uenales pronuntiabat. Phameæ cauſam. *cõtra pueros Octauij.* Ipſius quidem cauſa. *Phameæ.* Sanè familiaris. *Phamea, qui mihi in conſulatus petitione pollicitus erat, ſi quid opus eſſet.* De P. Seſtio. *Epiſt. 18. lib. 5.* Iri neceſſe erat. *lege Pompeia, qua dies iudiciorum præſtituti fuerant.* Nepotem bellum. *Tigelliũ.* Vnctorem. *Al. inſectorem. Al. cantorem.* Sardos uenales. *Eraſ. in prouerbijs.* Salaconis. *Cælius lib. 7. cap. 16.* Catonem tuum. *librum à te de M. Catone ſcriptũ.*

BERN. RVT.

Sed pauca de re, citius opinor. olim non omnib. dormio, ſic ego non omnibus mi Galle ſeruio. *Etſi cum periculoſum, tum difficile eſt, in re tam obſcura diuinare, tu tamẽ uide, num ita ſorte reponi diſtingui'ue poſſit, ut Cinthij, Cincij'ue, aut Cithij cuiuſdam exemplũ aſ-*

ferri à Cicerone intelligas, cuius id dicterium fuerit. Pau ca de re non omnib. dormio. qui forte ex illis unus erat, doctus & ad calicem uigilāti ſtertere naſo. ut ſit: ſed pau ca de re, Cincius (opinor) olim, non omnibus dormio: ſic ego non omnibus mi Galle ſeruio. interpres alioqui neſcio quid habuerit ineptiarum. Eodem orationis genere uſus infrà Cicero: Lætus ſum, laudari me, inquit Hector (opinor) apud Neuium. Et ad Atticũ: Nam, ut ait Rhinthon, ut opinor. Et ſi qua eſt hæc ſeruitus. *Etſi quæ eſt hæc ſeruitus? cum interrogationis nota puto ſcribendum quaſi ſe corrigat, quod ſeruire ſe dixerit, quũ quid à familiaribus Cæſaris rogat.* Non tam ab illis, quàm hoc tempore obſeruor à familiariſsimis Cæſaris omnibus. *Ab ullis habent cætera melius exemplaria.*

Eumq; addictum iam tum puto Calui Licinij Hipponacteo præconio. *Caluus Licinius poëta & orator illuſtris: de quo Catullus, Propertius, Ouidius, Columella, Fabius, Gellius, alij, maledicus, ut qui ne Cæſari quidem pepercerit: quum dixit, Bithynia quicquid,*

Et prædicator Cæſaris unquam habuit.

Eſt igitur Hipponacteo præconio, famoſiſsimo carmini.

EX POSTER. EIVSDEM.

Vel proxime de Tigellio. *Eandem rem uberius his uerbis perſcribit ad Atticum: De Tigellio, ſi quid noui, qui quidem, ut mihi Gallus Fabius ſcripſit, μίμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquiſsimam, me Phameæ defuiſſe, cum eius cauſam recepiſſem, quam quidem receperā contra pueros Octauios Cn. F. non libenter. ſed Ephameæ cauſa uolebam. erat enim, ſi meminiſti, in conſulatus petitione per te mihi pollicitus, ſi quid opus eſſet. Quod ego perinde tuebar, ac ſi uſus eſſem. Is ad me uenit, dixitq; iudicem*

ad corr. 223.

dicem operam dare ſibi cõſtituiſſe eo die ipſo, quo de Seſtio noſtro lege Pompeia in cõſilium iri neceſſe erat. Scis enim dies illorũ iudiciorũ præſtitutos fuiſſe. Reſpõdi, nõ ignorare eum, quid ego deberem Seſtio, quem uellet aliũ diem, ſi ſumpſiſſet, me ei nõ defuturũ. Ita tum ille diſceſſit iratus, puto me tibi narraſſe. Nõ laboraui: ſcilicet nec hominis alieni iniuſtißimã iracundiã mihi curandã putaui. Gallo autẽ narraui, cũ proxime Romæ fui, quid audiſſem, neq; nominaui Balbum minorẽ. Habuit ſuum negotium Gallus, ut ſcribit. ait illũ me animi conſcientia, quod Euphameam deſtituiſſem ſuſpicari. Quare tibi hactenus mando, de illo noſtro, ſi quid poteris, exquiras. de me ne quid labores. Eſt bellũ, aliquem odiſſe libenter, & quemadmodum non omnibus ſeruire. & ſi mehercule, ut intelligis, magis mihi iſti ſeruiunt, ſi obſeruare ſeruire eſt.

PHIL. MEL.

Amoris quidem tui. Narratio, continens excuſationem officij, cuidam amico denegati.

CAELIVS RHODIGINVS

Antiq. lect. lib. VII. cap. 16.

Cicero ad Fabium Gallum ſeptimo Familiariũ epiſtolarum ſcribẽs: Amo (inquit) uoluntatẽ, ſed pauca de re, citius opinor, olim nõ omnibus dormio, ſic ego nõ omnibus mi Galle ſeruio. Hæc Cicero. In cuius loci enarratione, Deus bone, in quæ deliramenta procurrũt, qui locũ mendoſum ne ſuſpicantur quidẽ, nec omnino remotiorem uidẽtur odorati hiſtoriã, quamuis à Grãmaticis quadantenus illuſtratã. Igitur meo periculo, fremãt licet noſtrates Lyncei, Ciceronis ſtudioſi ſic legent, atq; interpretabuntur: Amo uolũtatem, ſed pauca de re. Cepius opinor, olim non omnibus dormio: ſic ego non omnibus ſeruio. Senſus

autem hic: Cepius, inquit, niſi memoria labor, olim dicebat, non omnibus dormio. Nam Pompeius Feſtus ad uerbum ferè ita ſcribit: Non omnib. dormio, natum uidetur à Cepio quodam, qui Pararhenchon dictus eſt, quod dormientem ſimularet, quo impunitius uxor mœcharetur: cuius etiam Lucilius meminerit. Ad quem ſenſum illud Satyricum interpretantur Grammatici,

Doctus & ad Calicem uigilanti ſtertere naſo.

In quo tamen loco ſunt, qui uigilantē naſum pro ſonāti, & ronchis obſtrepero accipiant, nulla huius hiſtoriæ habita ratione, quum in Milite Plautus quoq; feſtiuiter & ſcite admodū ita ſcribat: An dormit Sceledrus intus? non naſo quidē, nam eo magnùm clamat. Legimus uero & in Græco penu pertinentem ad hoc ipſum hiſtoriā. Quippe Mecœnatem conuiuio exceperat Cabbas quidā, ut uidetur, ridicularius. procedente potu, ubi ex nutibus, renutibusq́; in uxorculæ amorē prolapſum uidit Mecœnatem, atq; illam procliuius adlubeſcere, caput ceu dormiturus proclinauit. Accedēte uero imprudentius ſeruo, ac uinū ſuſtollente, placide inſuſurrauit is, κακόδαιμον, οὐκ οἶδα ὅτι μονῳ μαικήνᾳ καθεύδω: id eſt, Infelix an ignoras, quia ſoli Mecœnati dormio? Quod autem Tigellium epiſtola eadem patria ſua peſtilentiorem dicit Cicero, ad Sardiniā quidem referendum putant, ſed peſtilentem intelligunt propter Salpugā formicæ genus uenenatū, & Sardoniā herbam. Ego ad aërem noxium referri oportere contenderim. quod ut credam, facit L. Florus, cum ait: Sardiniā peſtilentem ſortitus. Sed & Val. Martialis eleganti epigrammate hoc ipſum comprobat aptiſſime:

Nullo fata loco poſſis excludere, cum mors
Venerit, in medio Tybure Sardinia eſt.

Sed &

Sed & Silius Italicus etiamnũ apertius, ut hæſitaſſe iam pudeat:

> *Serpentum tellus pura, ac uiduata ueneno,*
> *Sed triſtis cœlo, & multa uitiata palude.*

Ad ea uero, quæ de Salacone dicuntur epiſtola eadẽ amplius ſciendum, Salaconem fuiſſe Autolyci *patrem, molliculum quendam, & delicijs diffluentem. propterea in Veſpis Ariſtophanes,* τρυφερόν τι διασαλακώνισον. *Sed & in quadam epiſtola Menander ad Glycerium,* οἶδα γάρ μου τὰς συνήθεις ἀσθενείας, ἃς οἱ μὴ φιλοῦντες με τρυφὰς, καὶ σαλακωνίας καλεῖν εἰώθασιν. Hoc *eſt, Conſuetam mihi imbecillitatem noſti, quam qui me minus amãt, delicias uocãt, & ſalaconias. Ariſtoteles in rhetoricis à delicato diſparare ſalaconem uidetur. nam diuitum mores exprimens, eos eſſe ait trypheros, id eſt, delicioſos & ſalaconas. Et trypheros quidem ob delicias & felicitatis oſtentationẽ: Salaconas autem & Solœcos, quia inſueuerint omnes circa id quod amant immorari, quodq́; admirantur, ac putare eiſdem cæteros affici, quibus ipſi. Quidam porrò deflexum inde uerbum* σαλακωνίζειν *exponunt,* τὸν πρωκτὸν αἰσχρῶς κινεῖν, *id eſt, ſedem parum decore agitare, quod nos Ceuere dicimus. Id &* σαυλοπρωκτιᾶν *dicere Ariſtophanes uidetur.* σαῦλον *enim dicunt uitioſum, fluxumq́;.*

D. ERASMVS ROT.

Olim non omnibus dormio: ſic ego mi Galle, non omnibus ſeruio. *Videtur indicare Cicero alterũ, puta, Non omnibus dormio, uetus fuiſſe: alterum, nempe, Non omnibus inſeruio, nouũ. Vtrunq; certe prouerbiale, ſed prius illud pertinet ad cõceßionem iuris, hoc poſterius ad obſequiũ impendendũ.* Habes Sardos uenales,

alium alio nequiorem. *Sentit Cicero de contemptis & improbis, & ni fallor, patria quoq; Sardis. Nam ita ſcribit paulò ante hunc locum:* Id ego in lucris pono, nõ *ferre hominem peſtilentiorem patria ſua.*

IN EPIST.

XXVI.

Quod epiſtolam, &c.

VICTORIVS.

VEreor ne in Catonium Cato nos. *Locus ualde obſcurus, nec uno modo in omnibus exemplaribus ſcriptus.* Mediceus & *quiq; optimi libri pro* CATO NOS, CATONINOS *habent: quod nõ improbaui. Mendi autẽ notam hic appoſui, quia in priore quoq; uo ce diuerſos antiquos codices inueni: nec apud me conſti= tuere potui, quæ ſyncerior lectio habenda eſſet. quamuis autẽ certam ex tam dubio & cõtaminato loco ſententiã uix elici poſſe putem, tamẽ non ueritus ſum quid ſentiam exponere.* Per MAGISTRVM *arbitror cum intelli= gere* Cæſarem *dictatorẽ.* MANVM *autẽ* DE TABV- LA, *prouerbiũ eſſe exiſtimo ſumptum à pueris pictorũ, qui abſente magiſtro, ſumpto penicillo aliquid & ipſi furtim in tabula pingere conantur.* Quo *repente ſuper= ueniente, admonẽtur à cæteris ut citò manũ de tabula re= moueant, ne in illos magiſter animaduertat.* Monet *igi= tur* Cicero *Fabiũ, ut appropinquante* Cæſare *manum & ipſe de tabula citò auferat: ſcribebat enim* Catonem, *quæ ſcriptio parum* Cæſari *grata & iucunda eſſe poterat, & quæ inimiciſsimum illi hominem ſummis laudibus orna= ret. Cum autem ſe quoq; cogitaret, quia & ipſe etiam* Ca *tonem ſcripſerat, apud eum offendiſſe, ſubiungit,* Vereor *ne in* Catonium Catoninos, *id eſt, timeo ne* Cæſar *com= motus*

motus ira ad inferos dimittat Catoni deditos, & Catonẽ amantes, id eſt, meipſum & te, qui Catonis laudes ſcripſimus. CATONINOS *autem pro* CATONIANOS *dictum uidetur, quemadmodum ſæpe ueteres locutos paulo pòſt oſtendam. Nam & Aulus Gellius uidetur oſtendere Catonium pro inferis ſumi quandoq; ſolitum. ſic enim lib.* XVIII. *Noctium Atticarũ, cap.* VII. *quod contra Laberiũ ſcriptũ eſt, inquit, poſtquam oſtendit illũ multa uerba licenter nouaſſe, neq; non obſoleta quoque & maculantia ex ſordidiore uulgi uſu ponit, quale eſt in Staminarijs, Tollet bona fide uos orcus in Catonium. Vbi unum adnotandum eſt, quòd uidi priſcum eius ſcriptoris & ualde probatũ exemplar, quod* CATOMVM *non* CATONIVM *in eo uerſu habet, quemadmodũ in hac epiſtola in melioribus exemplaribus ſcriptum eſt: & hæc cauſa fuit quòd è regione eius uocis aſteriſcum appoſui. quis enim dijudicare poßit impreßis'ne codicibus, an potius priſcis exẽplaribus maior fides habẽda ſit in dictiõe iã pridẽ obſoleta, & cuius certã rationẽ nemo aßignare poßit? niſi illa à Græco aduerbio κάτω originẽ ducat, qđ et ipsũ inferiora et ſubterranea loca ſignificat.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Quòd epiſtolam conſciſſam doles, noli laborare: ſalua eſt domi, petes cum libebit. *Ita legitur in cunctis impreßis, à quibus Mediceus diſſentit:* DOMO *enim, non* DOMI *habet, quæ ſcriptura ſi attentè conſideretur, fortaſſe peior, inelegantiorq; non erit: ita autem diſtingui debet :* Salua eſt, domo petes cum libebit. *Cùm enim dixit,* SALVA EST, *eripuit illi errorem, in quo erat, qui arbitrabatur illam cõſciſſam, & ex ea re dolorem capiebat: cùm addidit,* DOMO PETES, *declarauit*

penes ſe illam eſſe, ſeq; illius copiã ei facturũ ſemper eſſe: Domo petes, dictũ eſt, quemadmodũ etiã Petere à Græcis, Petere è macello, alijs in locis Cicero dixit: eſt enim peculiaris ipſius locutio, non alia ratione, quàm Adferre domo, Depromere domo. Locus in Bruto deprauatus eſt, ubi hoc ſermone Cicero uſus fuerat cùm cauſam redderet, cur ueteres numeris uſi nõ eſſent, alia autẽ ornamẽta orationis maturè uſurpaſſent: inquit enim, Itaq; translata, aut facta, aut iuncta uerba facilè ſunt cognita, quia ſumebantur è conſuetudine, cotidianoq; ſermone: numerus autẽ non domo depromebatur, neq; habebat aliquã neceßitudinẽ aut cognationẽ cum oratione. Ideo, inquit, oratio ueterũ numero caruit, quia unde numeros diſcerẽt nõ habebãt: fuit enim res operoſa & difficilis: præterea neceßitas non cogebat illos uti numeris, quemadmodum ſæpe cogit uti uerbis trãslatis, aut factis, aut iunctis cum propria & uſitata non ſunt, nõ depromebatur domo: nõ accipi poterat à cõſuetudine, domeſticoq; ſermone, ſed à doctoribus petere neceſſe erat, uel potius diuturna accurataq; obſeruatione notare. In cunctis impreßis MODO DEPROMEBATVR legitur: quæ peruerſio alios quoq; Ciceronis locos occupauit. Annus eſt, cùm hoc animaduertimus, cumq; non multis pòſt diebus Petrus Bembus Romam proficiſcens hâc iter faceret (uir ſummo ſtudio ab omnibus, atq; uno ore ſemper laudatus, nunquam tamen ſatis laudatus) nosq; in itinere illũ ſalutaſſemus, me autem ille humanißimè accepit, familiariterq; mecum diu locutus eſt: orto ſermone de ſtudijs literarum, & Ciceronis ſcriptis, dixi me putare hunc locum ita legi debere, & alterum etiã in oratione de Aruſpicũ reſpõſis, quẽ parua quædam labes, quæ tamen omnes fefelliſſet, fœdabat: atq; ita

ita fœdabat, ut ſplẽdidiſſimum lumẽ orationis obrueret. Ne id quidẽ ſentis, cõniuentis illos oculos abaui tui magis optandos fuiſſe, quàm hos flagrantis ſororis. In cunctis autẽ impreſſis OS, *mendosè legitur: ſunt enim antitheta, reſpondetq́;* HOS, *ſuperiori uoci* ILLOS. FLAGRANTIS *autem dictioni* CONNIVENTIS: *neq; enim eſt, ut imperiti crediderũt, generandi caſus: neq; pertinet ad* SOROSIS, *ſed ad* OCVLOS. *Nam pro Cælio etiã Cicero inquit, Non flagrantia oculorũ: cùm de eadẽ muliere loqueretur: & Catullus, Flagrantia lumina Ariadnæ, Theſei amore correptæ, appellauit.* HOS *autem, &* ILLOS *ſæpe dixiſſe Ciceronẽ cùm cõtraria contrarijs redderet, declarat etiam locus hic, qui ab ipſo quoq; adducitur, cùm de hoc ornatu orationis loqueretur in Oratore: Conferte hanc pacẽ cum illo bello, huius Prætoris aduentum cum illius Imp. uictoria, huius cohortem impuram cũ illius exercitu inuicto, huius libidines cũ illius cõtinentia: ab illo qui cepit conditas, ab hoc qui conſtitutas accepit, captas dicetis Syracuſas. Sed non fuit in his confirmandis tantopere laborandum, cùm eos doctiſſimo, ac maximi iudicij uiro probauerimus: uiſus eſt enim illis delectari, & non parum induſtriam noſtram laudauit. In epiſt. autem ad Fabium, qui receptam lectionem retinere uolet, non magnopere me aduerſum habebit: atq; is tamen non moleſtè feret, me ea occaſione alium locum manifeſtò corruptum reſtituiſſe.*

Videris enim mihi uereri, ne ſi iſtum habuerimus. *Mediceus liber,* niſi iſtum habuerimus. *ſemper mihi ſuſpectus hic locus, ac meritò quidem fuit: & ſanè tota epiſtola obſcurior. Quid mihi in mẽtem non multo antè uenerit, libet narrare. Arbitror legendum eſſe,*

Niſi iſtum cauerimus. *Quibus autem argumentis ductus hoc faciam, cùm expoſuero, qui non probat, totam opinionem meam reijciat.* ſententia, ut patet, egregia eſt: intelligit enim per iſtum Cæſarem, cuius uoluntatem lædebant, quòd perpetuum inimicum eius laudabant, quem Gallus putabat cauendum, ac pertimeſcēdum, quòd quibus uellet incommoda multa conciliare poſſet. In dictione etiã illa immutanda nulla, aut parua licentia nos uſos nunc oſtēdemus. Obſeruauimus alijs in locis in Mediceo codice H, pro C, poſitam eſſe, ut in epiſtola Lētuli ad Ciceronē locus ille ſic legitur. 179. *Præterea mihi promiſerunt Panſa, & Hirtius horam.* In antiquis etiã lapidibus ita quandoq; ſcriptum eſt, ut docti, & diligentes uiri adnotarunt: nam ſæpenumero ueteres librarios pro V, B, ſcripſiſſe, & contrà, magis notum eſt, quàm ut exemplis confirmari oporteat. Addam (quanquàm uereor ne hæc mea diligentia nimia nonnullis in re ſatis aperta uideatur) alijs in locis in Mediceo me obſeruaſſe duo v v, poſita eſſe, ubi unũ ſatis erat, ut in epiſtola ad Cæliũ ſic locus ille legitur 28. *Præſertim contra euum, cui ſpero me ſatisfeciſſe.* Nam aptè reſpondere hoc uerbum ſuperiori perſpicuũ eſt. ſic enim crebro Cicero locutus eſt 2. Philip. *Et ſimul admonēt quicquam, quod cauebimus.* 11. *À quo admoniti, diligentius & uigilantius caueamus Antonium.* Memini diſertum nobiliſsimum uirũ, & ſumma ingenij laude florentem, cui ego & in ſecũda, & in aduerſa fortuna ualde amicus fui, ſed magis in perditis ipſius rebus officij gratia familiaris, qui & ipſe hunc locum deprauatum eſſe cenſebat, ſic eum emendare ſolitum, Neſi ſtylum acuerimus. *Nondum autem quæ à me ſupra expoſita ſunt, excogitaueram, ut uidere potuerim, quid*

ipſe

ipſe acutiſsimi ingenij uir de hac mea ſuſpicione ſentiret. Illum autem nomine etiam appellarem, ſi arbitrarer hanc rem poſſe ei aliquam laudem afferre.

Vereor ne in Catoniũ Catoninos. *Mediceus codex* VEREOR NE IN CATOMVM CATONINOS. *Ita accuratè olim de hoc loco diſſerui, ut neceſſarium eſſe non exiſtimem, uerbũ de hac re addere: omnino enim cenſeo* CATONINOS *pro* CATONIANOS *ſcriptum fuiſſe, & intelligi debere Catonis ſtudioſos. Nam quin, ſiue Catomum ſiue Catonium legendum ſit, (nihil enim certi de hac uoce afferre poſſum) ea dictione inferos, & ſedẽ mortuorum intelligat, nõ dubito.*

PAVL. MANVTIVS.

Vereor, ne in Catonem, Cato in nos. *Hãc lectionem cum alij uetuſti codices habent, tum is, qui eſt apud Bernardinum Maffeum. ſenſus eſt, uereor, ne nos ſcribamus in Catonem, & eum noſtris ſcriptis laudemus: Cato autem laudatus exitio nobis ſit, Cæſare nos, quòd ipſius inimicum laudemus, male mulctante: quaſi dicat, uereor, ne Catonem extollamus, ipſi autem deprimamur. & dixit, in Catonem, (ſubaudi ſcribere) id eſt in Catonis laudem, ut de oratore libro* II. 141. *& de Natura Deorum libro* I. 17.

GYB. LONG.

Reſpondet monitioni Galli, de Ciceronis in Cæſarem ſub nomine Catonis inuectione.

SEB. CORR.

Si iſtum. *Tigellium, uel Phameam potius, quàm Cæſarem ſignificat, propter prouerbium quod addit, & neſcio quam ſuſpicionem, de qua lib. 13. ad Atticum ſcribit,* γέλωτα σαρδόνιον. *riſum ſardonium. Eraſ. in pro-*

uerb. De tabula. *de libro,in quo de Catone tu quoq; ſcribis.* Magiſter. *auctionis:uel potius Dictator, qui magiſter populi dicebatur.* Adeſt citius. *ex bello Hiſpanienſi,contra Pompeij filios geſto rediens.* In Catonium Cato nos. *Al.in Catonem Catonianos:de quo loco multi multa ſcribunt,ſed de Catonio Gellius lib.16. cap.7.* Cætera labuntur. *Verba Fabianæ epiſtolæ.*

Vrge. *Al.urgeo: & ſanè his temporibus multa ſcripſit Cicero.* Tranſuerſum unguem. *Eraſ. in prouerb.* Is enim. *ſtylus.*

BERN. RVT.

Is enim eſt dicendi opifex. *ſcilicet ſtylus,non Cæſar:ut interpres putat.nã & ſubiecta planè intelligenda.*

PHIL. MEL.

Quod epiſtolam conſciſſam. *Narrationes.* Γέλωτα σαρδώνιον. *Ridere riſum Sardonium eſt,in ea re eſſe hilarem , quæ paulò pòſt magnum malum eſt allatura.*

Ne in Catonium. *id eſt,in carcerem.Cato enim cũ in Senatu aliquando aduerſaretur nimium Cæſari,in carcerem coniectus eſt,iubente Cæſare:cumq; iam abiret Cato,uniuerſus ſenatus conſurrexit,& Catonem in carcerẽ uſq; ſecutus eſt.Ibi Cæſar motus reuerentia Senatus,rurſus dimiſit Catonem.* Ne tranſuerſum. *id eſt, nunquam diſcedas ab illa exercitatione. Obſeruanda eſt hæc epiſtola, propter laudem ſtyli, quem hic uocat dicendi opificem.*

CAELIVS RHODIGINVS

Antiq.lect.lib.7.cap.17.

Et quia in Ciceronis epiſtolas peruenimus,in quibus pleraq; reconditam habent doctrinam, proindeq; illotis, quod dicitur,non adeũda pedibus, ſubtexemus inſequentium

tium literarum obſcuriora nonnulla, quæ Delium requirere natatorem imperitioribus forte uidētur, lucemq́; pro uirili inferemus. Sed heus tu, inquit, manū de tabula. Magiſter adeſt citius, quàm putaramus. Deſinamus (inquit) Cæſarem laceſſere, diſcriminis haud parum ingruit ab eo, qui præter quàm fueramus opinati, & præcinctura monere uidebatur, dictaturam arripuit. Vnus deniq; eſt omnia, isq; eſt ſine prouocatione magiſtratus, nec uſquam præſidij ſpes, niſi in cura parendi. Sum ueritus, ne ſi libere, ac Catonis more mentem noſtrā retegere perrexerimus, in Catonium contrudamur: id eſt, in euidens præcipitemur exitium. Id ipſum ſcripſerat ad Ciceronem Gallus, ut ſtylo parceret, nec Cæſarem iritaret. Hoc etenim illa uerba ſignificant. Videris enim mihi uereri, ne ſi iſtū habuerimus. ſic enim legendum eſt: id eſt, Si Cæſarē proſciderimus, & epiſtolarum argumentum ab eo duxerimus, rideamus γέλωτα σαρδάνιον. id eſt, dum illum ridemus, ipſi pereamus. Quod uero magiſtrum pro dictatore accipiamus, forte ridiculum ſciolis haud ita multa uerſantibus uideatur. Cæterum ſcribit Seneca, eum, quem modò dictatorem dicimus, & in hiſtorijs ita nominari lectitamus, apud antiquos magiſtrum populi uocatum, & id in libris adnotatum auguralibus: præterea eſſe argumento, quod qui ab illo nominabatur, magiſter equitum erat & dicebatur. Porrò T. quoq; Liuius dictatorem refert moderatorem, atq; magiſtrum conſulibus appoſitum. Sed de Finibus item tertio libro, de ſapiente: Rectius, inquit, appellabitur magiſter populi (is enim eſt) dictator, quàm Sylla, qui trium peſtiferorum uitiorum, luxuriæ, auaritiæ, crudelitatis magiſter fuit. Recte ergo Cicero ait: Sed heus tu manum de tabula, magiſter adeſt. quod eum habet

Magiſter populi dicebat dictator.

Digitized by Google

bet ſenſum: Ne hoc quidem fortaßis rectè ſcribo, nõ eſſe diſtringendum ſtylum in Cæſarem. nam ſi hoc feciſſe ſignificaremus, uerendum eſt, ne libertas nimia fraudi ſit, ac in mortem trudat. Siquidem Catonium pro inferis rectè poni, ex Laberio comprobauit Gellius, Noctium Atticarum lib. 16. etiamſi inter ſordida, obſoletáq;, ac maculantia, id eſſe uocabulum putat. Nec eo uerbo eſſet uſus Orator, niſi de induſtria ex obſcuritate iocum captaſſet. Quod uero eſt in epiſtolæ calce, ita legendum eſt: Vrgeo igitur, nec tranſuerſum unguem, quod aiunt, à ſtylo (is enim eſt dicendi opifex) atq; equidem aliquantũ iam etiã noctis aſſumo. Ego, inquit, ad ſyntaxin & cõpoſitionẽ totum me dedi, feſtinoq; ita, ut mihi ipſe otium negem. à ſtylo enim, id eſt à ſcribẽdo, & de ingenij fertilitate quippiam promendo, ne minimum quidem reuellor, quãdo aßiduitas exercitationis dicendi copiã maximam parit. Confirmatur ſententia hæc Ciceronis præcepto ex 1. de Oratore: Caput autem eſt, inquit, quod (ut uere dicam) minime facimus. eſt enim magni laboris, quẽ pleriq; fugimus, quàm plurimum ſcribere, ſtylus optimus & præſtantißimus dicendi effector atq; magiſter. Quæ omnia repetens Fabius lib. 10. Vt laboris, inquit, ſic utilitatis etiam lõge plurimũ adfert ſtylus. nec immerito M. Tullius hunc optimum effectorem ac magiſtrum dicẽdi uocat. Cui ſententiæ perſonam L. Craßi, in diſputationibus quæ fiunt de Oratore, aßignando, iudicium ſuum cum illius autoritate coniunxit. Quòd uero ad Cæſarem iſta referunt enarratores, planè ridiculum eſt.

D. ERASMVS ROT.

Videris enim mihi uereri, ne ſi iſtum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον. Significans futurũ, ut ſi

ut ſi Cæſar rerum potiretur, multis arridere atq; applau dere cogerentur, quæ magnopere diſplicerent.

IN EPIST. XXVII.

Cum decimum iam, &c.

VICTORIVS.

TErra nata, quæ lege excepta ſunt. *Etſi nihil mẽdi ſit in his uerbis, uolui tamen ut melius hic locus intelligatur, uerba ex Athenæo legis Fanniæ ſumptuariæ adponere, quæ & ipſa omnia, quæ oriuntur è terra excipiebat. cũ enim alijs cibis, & dapibus modũ quẽdã ſtatueret, olera, leguminaq́;, & cũcta quæ terra fert cõcedebat. ſunt autem lib. VI.* Δειπνοσοφιστῶν: ἐκέλευε δ' ὁ νόμος τριῶν μὲν πλείονας τῶν ἔξω τῆς οἰκίας μὴ ὑποδέχεσθαι, κατὰ ἀγορὰν δὲ τῶν πέντε, τοῦτο δὲ τρὶς τοῦ μηνὸς ἐγένετο, ὀψωνεῖν δὲ πλεῖον τῶν δυοῖν δραχμῶν καὶ ἡμίσεως, οὐκ ἐπέτρεπε, κρέως δὲ καπνιστοῦ δέκα πέντε τάλαντα δαπανᾶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ἐπεχώρει καὶ ὅσα γῆ φέρει λάχανα καὶ ὀσπρίων ἑψήματα. *Quod autem Stoicos dicit male accipere ſolitos Epicurũ, quòd fateretur ſibi ueſicæ & torminũ morbos ualde moleſtos eſſe: narrat hoc ipſe de ſe in epiſtola ad Idomeneum autore Laërtio: quamuis Cicero ad Hermachum miſſam dicat lib. II. de finibus: ibi enim elegantiſſimè illã interpretatur. Græcam inuenies apud Laërtium in uita Epicuri, quam non inutile erit cum Latina conferre: Erãt autem infenſiſſimi Epicuro Stoici, & iniquo animo rationẽ & uitam illius exagitabant: nam parciſſimi illum uictus fuiſſe apud optimos autores legimus. Modeſtius ſe gerit Plutarchus, qui ne dum ob hoc Epicurũ maledictis inceſſat, excuſat potius tueturq́; exemplo temperantium ſanctorumq́; uirorum Pherecidis & Heracliti, qui ſumma abſtinentia*

ſtinentia corporis, uictusq; moderatione, moleſtiſsimis tamen ægritudinibus impliciti & conflictati ſunt: atq; hoc in libello facit, quem contra illius decreta ſcripſit, cui titulus eſt, NON POSSE IOCVNDE VIVI SECVNDVM EPICVRVM.

EX POSTER. EIVSDEM.

Quia dicat δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη ſibi moleſta eſſe. *Multis modis quidam peccant in hoc loco: tria enim uerba nullorũ antiquorũ codicũ teſtimonio citato, neq; ullis etiã argumẽtis, quæ id ſaltẽ confirmẽt, adlatis, contaminãt, aut tollũt.* N*am quod erat in omnibus & manu ſcriptis, & impreſsis libris* QVIA DICAT *commutant, & ex illis uerbis,* CVI DICANT, *faciunt: præterea* SIBI *ab ipſis etiam in priore ſua editione receptam uocẽ delẽt. ſcriptura, quã ſecuti ſumus, in omnibus uetuſtis exẽplaribus eſt. Sentẽtia quã habet diligẽter à nobis in prioribus noſtris ſcriptis expoſita eſt, & autoritatibus doctiſsimorũ uirorũ cõfirmata. Quod in epiſtola ſua confeſſus eſt* Epicurus, *ſe torminibus, ac ſtillicidio laborare, acerrimi ipſius aduerſarij Stoici, occaſione ea arrepta, maledicebãt illi, & affirmabãt, meritò id ipſi euenire, quòd intemperãtiſsimus eſſet, ac obſcœnis uoluptatibus deditus, res tota à nobis tunc explicata.* Indicauimus *epiſtolã* Epicuri, *in qua uerba illa erãt, expreſſamq; eſſe docuimus à* Cicerone *elegantiſsimè: cuius tamẽ nunc (ut quærẽdi labore alios liberemus) partẽ illam adducemus, quæ hoc narrat,* τὴν μακαρίαν ἄγοντες καὶ ἅμα τελευτῶντες ἡμέραν τοῦ βίου, ἐγράφομεν ὑμῖν ταυτί. στραγγουρίαις τε παρηκολουθήκει καὶ δυσεντερικὰ πάθη ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τοῦ ἐν αὐτοῖς μεγέθους. *Ita autem à* Cicerone *reddita eſt,* Cùm ageremus uitæ beatũ, & eundẽ ſupremum diẽ, ſcribebamus

bebamus hæc: Tanti autē morbi aderāt ueſicæ, & tormi-num, ut nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere.

GYB. LONG.

Nuntiat amico, quo pacto in morbum inciderit, & quo pacto ſe habeat.

SEB. CORR.

Gallo. *Fortaſſe Q. Fabio Sangæ Gallo. nam in ueteribus libris ſuperiores epiſtolæ, poſt librū ad M. Varronem ſcriptum ſunt poſitæ: hæc & ſequens, hoc loco. & hic Gallus exulabat Cæſare Dictatore, ille Romæ erat: hic Epicureus erat, ille Academicus: hic neſcio quid ad Ciceronem detulit, quod Sangæ propter coniurationē conuenit: ille nihil, quod ſciam.* Inteſtino. *Al. inteſtinis.* Quia dicat. *Epicurus ad Hermocū ſcribens.* Δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη. *ueſicæ & uiſcerum morbos. ſic enim ipſe interpretatur Cicero.* Eſſe putant. *Stoici, qui nihil eſſe dicunt malū, niſi quod turpe, aut uitioſum eſt.* Δυσεντερίαν. *uiſcerum morbum, ſiue tormina. ita enim quoq; uertit Cicero.* Lex ſumptuaria. *lege Plinium, Gellium, & Macrobium.* Λιτότητα. *frugalitatem.* Apud Lentulum. *Fortaſſe P. Lentulum, cuius filium in augurum collegium cooptatum fuiſſe eo anno, quo Cicero eſt reuocatus, autor eſt Dion.* Διάῤῥοια. *perfluxio, alui reſolutio.*

PHIL. MELANC.

Ex inteſtinis laborarem, &c. tanta me diarrhoea. *διάῤῥοια eſt, quando aluus eſt nimis cita, ſed ita ut inteſtina tamen non ſint exulcerata, & non profluat ſanguis.* Δυσεντερία, *quando inteſtina ſunt exulcerata, & ſimul effluit ſanguis.* δυσουρία, *quando aliquis non poteſt omnino mingere: illud eſt letale.* Heluellas.

Heluella

Digitized by Google

Heluella. Murena.

Heluella generale uocabulum eſt omnium minutarũ herbarum, uel potius oluſculorum. Et murenis. Murena eſt peculiaris piſcis, ſimilis Variolis: quamuis Variolæ quas nos habemus, rectius dicuntur Auratæ, goldforenn. Variolæ autem dicuntur, quaſi lupi uarij: in capite enim ſunt ſimiles lupis piſcibus.

IN EPIST. XXVIII.

Miror cur, &c.

VICTORIVS.

MIror cur me accuſes. Initium huius epiſtolæ ualde mihi dubium eſt, & ſanè maior eius pars breuitate ſua obſcurior: nam mordacibus eſt amariſq; dictis referta, quæ quanto magis conciſe arguteq; pronuntiãtur, tanto magis pungunt, perturbantq; eum in quem dicta ſunt. Suſpicor uerba illa EGO ENIM TE IN CONSVLATV OBSERVARAM, non eſſe Ciceronis, ſed repetita ab eo ex epiſtola Galli: quibus Gallus ipſe ſuam in Ciceronem obſeruantiam illi exprobraret, cum quereretur ſe tunc ingratè ab eo deſtitutum eſſe, cũ ipſe ſemper in illũ fuerit officioſiſſimus: ſolemus enim in ira, ea quæ acerbè in nos dicta ſunt, & animo noſtro ualde hæſerunt, cum ſtomacho ſæpius pronuntiare, & etiam ea quæ perſpicue falſa ſunt, & leuiter poſſumus repellere, cum riſu repetere, quẽadmodũ hic (ut opinor) facit. Suſpicor aũt ea potius Galli eſſe: nã nec Gallus Cos. fuerat, ut ea de illo à Cicerone dici poſſint: nec ueriſimile eſt dicere Ciceronem ſe dum Conſul eſſet, Gallum obſeruaſſe. nec enim rectum eſt, nec decet ita loqui eum qui in tanta dignitate fuerit, priuatũ ſe hominẽ obſeruaſſe, niſi pro (obſeruaram, cõſeruaram) legas. tunc enim pulchre cõueniret,

ret, & poſſent omnia credi eſſe Ciceronis uerba. illius enim perſonæ optime cõgruũt, ut ipſe Cicero potius queratur de ingrato animo Galli: quod tamen præterquam quòd in cunctis manu ſcriptis OBSERVARAM *eſt, parũ etiam procedit. nam ex inferioribus uerbis perſpicitur potius repetere Ciceronem quæ Fabius dixiſſet, eaq́; falſa oſtendere, quàm ipſe querelam inſtituere. Colligitur autẽ manifeſtò pluribus modis initium feciſſe expoſtulãdi Fabium: & ex fine epiſtolæ intelligimus, ſi diligẽter uerba illa attendimus, Ciceronem huius opera uſum in patefaciendo coniuratione. Quare poſſumus credere uere Fabium dixiſſe ſe illum in conſulatu obſeruaſſe: nobis ſatis uiſum eſt (nec tamen non neceſſariò id factum uidetur in tanta ueri ignoratione) ſuſpiciones noſtras indicaſſe: rem ut i uenimus, ita incertam reliquimus. Paruum omnino eſt in quo Mediceus codex ab impreßis diſcrepat:* PLEBEI *enim paulo pòſt non* PLEBIS *habet, quod tamen nos hic adnotare uoluimus. Nam meminimus Priſcianum dicere ſic inueniri à recto plebes genitiuum caſum, qui adducit etiam locum hunc Salluſtij in primo hiſtoriarum, Plebei tribunitiam poteſtatem. quare potuit etiam Cicero uſurpaſſe.*

EX POST. EIVSDEM.

Miror cur me accuſes. *Si ſemel, aut in tam longa oratione, aut ſexcentis alijs in locis Cicero ubi de Seſtio agit, ipſum Gallum appellaſſet, acutißimi, ac diligentißimi uiri ſententiam ualde probarem, quam tamen nulla in re accuſo. Quòd communem opinionem, non recentiorum modò, ſed etiam ueterum quorundam ſecutus, in hac re aliquantulum deceptus ſum (ſi aliquis in ea error eſt) nõ me pudet. Qui enim poſt ſuperiores duas ad Fabium*

Gallum miſſas, ſtatim duas collocarunt, uidentur & ipſi eundem eſſe hunc, & illum Gallum exiſtimaſſe. Me certè ſemper obſcuram hanc epiſtolam putaſſe, & nihil certi ad illa ſtatuere auſum eſſe, priora mea ſcripta declarant. Nam illius partem & ipſam huiuſcemodi, quæ multos fallere potuiſſet, me non inſulsè interpretatum eſſe, nemo inficias ibit: Nedum aliorum induſtriæ inuideamus, uolumus afferre locum ex epiſtolis ad Q. Fratrē, qui ſuſpicionem illam acutiſſimi hominis adiuuat: aperit enim multò ante obſcuras ſimultates inter Ciceronem, & P. Seſtium fuiſſe, quæ poſtea (ſi de his cum illo Cicero expoſtulat) eruperint, 282. Id'que fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei iure ſuccenſere putabant, ut humaniſſimi, gratiſſimiq; & ipſi, & omnibus uideremur, itaq; fecimus. Et infra: Quæ tibi eò ſcribo, quòd me de retinenda Seſtij gratia literis ſæpe admonuiſti.

PAVL. MANVT.

Gallo S. D. Florentini, & alij credunt hunc eſſe M. Fabium Gallum, qui de coniuratione Catilinæ, quæ ab Allobrogibus acceperat, ad Ciceronē detulit. ſed eſt amiciſſimus meus, uir ſanè his literis, quæ humaniores appellātur, inſtructus, ſed maximarū doctrinarum cognitione præſtantior, qui hūc potius exiſtimet eſſe P. Seſtiū pro quo extat oratio, cui cognomen fuerit Gallo: fuiſſe enim hoc Seſtiæ gentis cognomē, intelligitur ex oratione pro Milone, ubi ita ſcribit: Sacrariū, quod eſt in fundo T. Seſtij Galli. Tribunatū autem plebis et petijſſe Seſtiū Ciceronis reſtituēdi cauſa, & pro eius ſalute geſſiſſe, ex ipſius Ciceronis ſcriptis notiſſimum eſt. quod item de M. Fabio dici nō poteſt: neq; enim is, quo tempore Cicero exulauit, Tribunus fuit: ne alijs quidē temporibus, quod

ſciri

ſciri poßit. nam quod infrà dixit, ſi falſa fuerunt, quæ tu ad me detuliſti: ſignificat ea, quæ Seſtius C. Antonij Conſulis Quæſtor ad Ciceronem Conſulem de ipſo Antonio Conſule ſuo detulit: ſic enim in oratione pro eodem Seſtio habita, Quæſtor C. Antonij collegæ mei fuit ſorte, ſed ſocietate conſiliorum meus. impedior nonnullius officij, ut ego interpretor, religione, quo minus exponam, quanta ad me detulerit. Hæ rationes faciũt, ut amiciſsimi hominis ſententiæ libenter acquieſcam.

Vide in ipsa oratione 3. volumen car. 4.

GYB. LONG.

Ad capita accuſationis Galli reſpondet, & ita ut ſe innoxium, illũ uero dignum accuſatione dicat.

SEB. CORR.

Ego enim te in conſulatu obſeruaram. *Volũt docti, hæc uerba ex epiſtola Galli eſſe repetita: niſi Conſeruaram legatur.* Mea cauſa. *quum exularem. ſic enim exiſtimo.* Feciſti. *mea cauſa.* Detuliſti. *de Allobrogib. tempore coniurationis Catilinæ.*

BERN. RVT.

Nam ſi falſa fuerunt, quæ tu ad me, ut ais, detuliſti, quid ego tibi debeo, &c. *Hũc arbitror Fabiũ illũ Sangam, per quem Allobrogũ legatorum patronũ cõiuratio Ciceroni patefacta eſt. autor Saluſtius, Plutarchus. quod interpres temere reſpuit. ab illo (quicunque fuit) ni fallor oblatum, qui detuliſti, denuntiaſti accepit.*

VET. COD.

Quaſi tibi, cum parum impudenter me rogares, parum fortiter reprehenderim.

IN EPIST.

XXIX.

Memini cum, &c.

VICTORIVS.

QVæ non ſolum ſuis erga me, ſed etiam. *In cunctis quos uidimus manu ſcriptis paulo antiquioribus codicibus locus hic mancus, decurtatusq́; eſt. Nos tamẽ cũ uulgata lectio cõmoda ſit, eã loco nõ mouimus, ſic aũt legitur in illis:* QVAE NON SOLVM SED ETIAM À MEIS ERGA SE BENEFICIIS *&c. proculdubio cum deſyderio nonnullarum dictionũ.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Suis erga me. *Adnotauimus olim in antiquioribus libris hæc uerba deſiderari, in Mediceo certè non leguntur: neque tamen cuique autores fuimus, ut ea deleret: propoſitum nobis fuit, uitia etiam illius codicis indicare. Alij poſtea in nonnullis ea ſe inueniſſe affirmant: qui codices utinam ſemper, quemadmodum hic fortaſſe ſunt, noſtris meliores eſſent.*

PAVL. MANVTIVS.

Non ſolum ſuis erga me. *Has uoces uetuſtis in libris alij dixerunt ſe non inueniſſe, nos inuenimus in codice Bernardini Maffei, Hieronymi Ferrarij, Ioã. Scalæ.*

GYB. LONG.

Curij conſilium, quod antea improbauerat, nunc probat: & quid Romæ agat, nuntiat.

SEB. CORR.

Curio. *M. Curio, qui Trib. pleb. fuit, quo tempore Cicero ab exilio eſt reuocatus.* Patræ. *ubi negotiaris.* Contuliſti. *Paulò ante bellum ciuile. nam Cicero ex Cilicia rediens, Tironem ægrum Patris, ubi erat Curius, reliquit.* Hoc tempore, *quo in poteſtate unius ſunt omnia.* Pelopidarum. *In Quæſtura diximus.* In eo. *Cæſare.*

BERN

BERN. RVT.

Memini, quod mihi deſipere uidebare. *Quod ſcio nõ ineruditis uiris in* Quum *mutãdũ uideri, quia ſcilicet nõ ſic loquatur Cicero, credo quod, uolo quod, memini quod, & alia eiuſdem notæ: quæ tamen ego interdũ apud eũ obſeruaui, in raro tamen uſu.* Sed quod tu, cui licebat, pedibus es cõſequutus. *Apparet,* Quod, *non eſſe, ut uoluit interpres, coniunctionem: quum ſubijciat, nos idem propemodũ conſequimur alia ratione.*

PHIL. MEL.

Memini quod mihi deſipere, &c. *Querela* Reip. *perturbatæ, in qua probat illius conſilium, quòd maluerit abeſſe in Græcia. eſtq́; ornata antitheſi.* Sed mehercle. *Excuſatio per translationem.*

D. ERASMVS ROT.

Cum enim ſalutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequẽtius quàm ſolebat, quòd quaſi auem albam uidentur bene ſentientem ciuem uidere, abdo me in Bibliothecam, &c. Albam auem, pro re noua & inauſpicata dixit M. Tullius.

VET. COD.

Memini cum mihi deſipere uidebaris. *Alij anno ſiores codices, ſic legũt:* Memini, quàm nihil deſipere uidebare.

IN EPIST.

XXX.

Si V. B. Sum enim, &c.

VICTORIVS.

INter nos ſenes emptionales. *Ipſi, Inter ſenes coëmptionalis, ut penè eſt in antiquo ſcripſimus: ſcimus autem uariè hũc locũ legi, ſed tamẽ cõfutare omnia non ne-*

ceſſe eſt, neq; etiã tantopere otio abũdamus ut quæcunq; cuiuis in mẽtem uenerint referre poßimus. Vetus ſanè codex COMPTIONALIS, uniu: tantùm defectu literæ. cum enim duæ uocales coniunguntur, ſæpe in hoc codice altera perit, ut RELIQVIS pro RELIQVIIS, & ſic multis alijs locis. Quæ autem ſint coemptiones, & qui coemptiõales ſenes, uerba propria iuris, nunc penè obſoleta minutè pertractare animus nõ eſt: Ciceronis tantum locũ in oratione pro Murena ponemus, Sacra interire illi noluerũt: horũ ingenio ſenes ad coemptiones faciendas interimẽdorum ſacrorum cauſa reperti ſunt. Noſtrum potius conſilium eſt maculas, quas poſſumus delere, quàm uocabula (niſi neceſſe fuerit) interpretari: cum autem opus fuerit, dabimus operam, ut illa etiam pro infirmitate noſtri ingenij declaremus.

GYB. LONG.

Hæc epiſtola partim officioſa, partim petitoria, qua literas petit commendatitias ad Sulpitij ſucceſſorem in Græcia.

SEB. CORR.

Sum enim. Al. ego ſum. Χρήσει μὲν. uſu quidem. Κτήσει δὲ. poſſeßione autem, ſiue mancipio. Senes coemptionales. qui coemptiones ſacrorum cauſa faciebant. Proſcripſerit. Atticus. Egerit non multũ. quoniam uile eſt mancipium. At illa, &c. Exponit, qui ſit Ciceronis fructus. Sulpitij ſucceſſori. Epiſtola 50. lib. 13. Al. Sulpitio ſucceſſori. Tuis præceptis. de meo reditu. Vrbem. Al. uer. Duos parietes de eadem fidelia dealbare. Eraſm. in prouerb.

BERN. RVT.

Et Sulpitij ſucceſſori nos de meliori nota commenda. Significare potius arbitror, quod Barbariuſcule

Creſcen

Digitized by Google

Creſcentinas ille exponit, quàm quod Marinus Beciche mus, qui bonos uel potius optimos uiros interpretatur, iſtum ipſum inceſſens. Nã & ſi utrunq; ea oratione ſignificetur, malim in hunc ſenſum hic accipi, alioqui ineptiſsime oſtentaturo ſe Curio. Quod ſequitur, quum interpres in mendoſos codices inciderit, infœlicitati ſanè temporum, non imperitiæ eius adſcribatur.

PHIL. MELANC.

Si uales, bene eſt. *Narratio faceta & figurata, in qua ſe totum Ciceroni & Attico addicit.*

D. ERASMVS ROT.

Sed amice magne, noli hãc epiſtolam Attico oſtendere. Sine eum errare, & putare me bonum uirum eſſe. Nec ſolere duos parietes de eadem fidelia dealbare. *Volebat enim Curius pariter et Attico & Ciceroni uideri ſummus, ac de ſe uno fructũ quidem Ciceronis, mancipium autem Attici facere.*

GVL. BVDAEVS.

Si uales, bene eſt, ſum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici noſtri: Ergo fructus eſt tuus, mancipium illius. *Vſu quidem, inquit, tuus ſum: poſſeſsione uerò, Attici. Mancipium autem pro iure dominij poſuit, quod ab uſu diſtinguitur. Vide Budæi annotationes.*

IN EPIST.

XXXI.

Ego uero iam te, &c.

VICTORIVS.

MAximo meo beneficio affectus eſt. *Sic oẽs uulgati codices habebãt: in antiquioribus dictio illa* AFFECTVS, *nõ eſt, quare eã deleuimus: repoſitã autem ab aliquo arbitramur, qui ſine ea ſententiam horum uer=*

borum nõ perciperet, quã eſſe hanc exiſtimamus, ut Maximo meo beneficio eſt, par ſit huic, Maximo meo beneficio uiuit, id eſt, Quod ſit, & uiuat, mihi debet. qui enim bis erat iudicio capitis defenſus, uitam cõſeruatori ſuo debebat. Non negamus Latine dici poſſe, affici beneficijs: ſcimus enim ab antiquis Grãmaticis obſeruatum eſſe dici hoc uerbum de bonis, & malis, huiuſq; locutionis plura extare exempla, ſed illam lectionem concinniorem, uerioremq; iudicamus: nã & maiorem uim habet: qui enim ſalutem ab aliquo accepit, potius dicetur eſſe, & uiuere beneficio illius qui ſalutem dedit, quàm affectus eſſe beneficio illius. hoc enim nomen de minoribus commodis dici ſolet. Eandem quaſi uim habet (ut arbitramur) hoc uerbum in epiſtola ad Q. Fratrem lib. III. cum inquit, Cicero tuus, noſterq; ſummo ſtudio eſt Pæonij ſui Rhetoris hominis opinor ualde exercitati, & boni.

EX POSTER. EIVSDEM.

In cãpo certè nõ fuiſti, cum H. II. comitijs Quæſtorijs inſtitutis. *Hiſtoria obſcurior, & quæ ſi ignoretur, magnas tenebras huic loco offundat. Dion hiſtoricus rerũ Rom. nõ indiligens ſcriptor, totũ negotiũ, quẽadmodum geſtum ſit, exponit, & iocum etiam Ciceronis adducit, qui ab ipſo in hac epiſtola Curio narratur (nam Plutarchus, & alij autores breuiores in hac re explicãda ſunt) tradit enim quemadmodum Cæſar abſens fieri uoluit* COS. *& antequàm urbem ingrederetur magiſtratum cepit: nec tamen ad exitum anni tenuit, ſed poſteaquàm Romæ fuit, repudiauit, & Q. Fabio, & C. Trebonio tradidit. Verùm cùm Fabius poſtremo Conſulatus die mortuus eſſet, ſubitò illius loco alium, C. inquam Caninium, Conſulem fecit, qui reliquas horas Conſulatum*

gereret,

gereret. ſed melius erit Dionis ipſius uerba adponere. Dion libro XXXXIII. Τὴν γὰρ ἀρχὴν τὴν ὕπατον παραχρῆμα μὲν καὶ πρὶν ἐς τὴν πόλιν ἐσελθεῖν ἀνέλαβεν· οὐ μέντοι καὶ διατέλους ἔσχεν, ἀλλ' ἐν τῇ ῥώμῃ γενόμενος ἀπεῖπεν αὐτὴν καὶ τῷ φαβίῳ τῷ κοΐντῳ, τῷ τε τρεβωνίῳ τῷ γαΐῳ ἐνεχείρισε. καὶ ἐπειδή γε ὁ φάβιος τῇ τελευταίᾳ τῆς ὑπατείας ἡμέρᾳ ἀπέθανεν, εὐθὺς ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον πρὸς τὰς περιλοίπους ὥρας γάϊον κανίνιον ἀνθείλετο. πρῶτον μὲν δὴ τότε τοῦτο παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἐγένετο· καὶ τὸ μήτε ἐτησίαν, μήτε ἐς πάντα τὸν λοιπὸν χρόνον τοῦ ἔτους τὴν ἀρχὴν ἐκείνην τὸν αὐτὸν ἔχειν, ἀλλὰ ζῶντά τινα αὐτῆς, καὶ μὴ ἀναγκασθέντα, μήτε ἐκ πράων, μήτε ἐξ ἐπηγορίας πως ἐξστῆναι, καὶ ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ ἀντικαταστῆναι. δεύτερον δὲ ὅτι ἀπεδείχθη τε ἅμα ὕπατος, καὶ ὑπάτευσε, καὶ ἐπαύσατο· ὅπερ καὶ ὁ κικέρων διασκώπτων ὡς, τοσαύτῃ ἔφη τὸν ὕπατον καὶ ἀνδρείᾳ καὶ φροντίδι ἐν τῇ ἀρχῇ κεχρῆσθαι, ὥστε μηδὲ τὸ βραχύτατον ἐν αὐτῇ κεκοιμῆσθαι. Hunc etiam Ciceronis iocum in Caninium Rebilium celebrauit Macrobius, qui oſtendit, non hunc tantum, ſed alios etiam illa occaſione à Cicerone, ut erat uir fœcundi ingenij, in Caninium dictos eſſe. Scrupulum alicui inijcere poſſent uerba illa Dionis, cum dicit, Cæſarem duos creaſſe Conſules, qui pro ſe magiſtratum eum gererent, qui hiſtoria cognita eximitur: factus enim COS. Cæſar erat ſine collega, quod etiam ex antiquo lapide intelligitur, qui eſt in hortis Colotianis: ſic enim eſt in illo:

C. IVLIVS CAESAR IIII. SINE CONLEGA DICT.
Q. FABIVS MAXIM. C. TREBONIVS. C. F.
V. F.
C. CANINIVS. C. F.

Qui mirificè utilis eſſe poteſt ad hanc Ciceronis epiſtolã declarandam. uides enim Caninium locum Fabij mortui occupaſſe, & pro illo ſubſtitutum eſſe, quamuis ſpatio

H. XVII. conſulatum geſſerit.

Quem illi conſulem eſſe dicebant. Ita loquitur Cicero, quia contra leges ac inſtituta ciuitatis factus erat, ut uerè Conſul uocari non poſſet: tunc enim primò incœptum eſt, quod poſtea ab Impp. Roma. qui totam Remp. occuparunt, frequenter uſurpatum fuit: quempiam habere magiſtratum, quem aliquis uiuus adhuc ſua ſponte nō aliqua re coactus, reliquiſſet. Quamuis enim Maximus à Cæſare cū collega ipſius Trebonio Conſul factus eſſet: uiuente Cæſare, qui eo anno Conſul legibus creatus erat, magiſtratum illum habere non poterat.

Ille autem. Cæſarem intelligit, quem ſæpe ita appellat, quemadmodum docuimus in prioribus caſtigationibus, cùm locum illum explicaremus. Eſt igitur aduentus in expectatione, neq; tu id ignoras: Sed tamen cùm ille ſcripſiſſet. Quin hîc certè per ILLE Cæſar intelligatur, negari non poteſt.

PAVL. MANVT.

Saluis rebus. Potius, Rep. nondum afflicta, quàm, ut quidam uolunt, ſine bonorum imminutione. ſic enim dixit etiam ad Sulpitium epiſtola I. libri IIII. Vtinam Serui ſaluis rebus colloqui potuiſſemus inter nos.

GYB. LONG.

Narrat quid geſſerit in campo Martio, & ad petitoriam commendatitiæ reſpondet.

SEB. CORR.

Q. Maximi. Q. Fabij Maximi, qui legatus exercitui in Hiſpania præfectus fuerat. Illi. Cæſariani. Cos. eſſe dicebant. quum uere Cos. nō eſſet, à Cæſare tantum in treis menſes ſuffectus, non à populo creatus. Hinc ſcribit Tranquillus, conclamatum eſſe, eum non eſſe Cos.

Ille autem. *Cæſar.* Comitijs tributis. *quibus ple bei, & minores magiſtratus, inter quos erat quæſtura, da bantur.* Auſpicatus. *ut quæſtores crearet.* Centuriata. *quibus maiores magiſtratus fiebant.* Renun tiauit. *C. Caninium Rebilium.* Prandiſſe. *quod fieri multo ante horam ſeptimam ſolebat.* Toto conſulatu. *reliquis quinq; diei horis. nam nox ſequens ad eius conſulatum non pertinebat.* Mancipio, & nexu. *κτήσει ipſe dixit. lege Boëthium in Topicis.* Vſu & fructu. *χρήσει.* Acilius. *Al. Attilius: ſed niſi Vatinius legatur, res mihi in obſcuro eſt.*

BERN. RVT.

Ita Caninio conſule ſcito neminem prandiſſe. *Non quòd per noctem tantum conſul fuerit, ut blatterat Clericus: ſed quòd ante ſeptimam horam prandèrent, qui cœnam & illas unas quotidianas ac legitimas ueterum ſobriorum epulas expectare ieiuni nequirent. Prandium collationem uulgò dicimus, quando uentum iam eſt eò, ut ne bis quidem cibum die ſumere ſat ſit Chriſtiano homini. Nona ueterum cœnæ hora, multo ante prandium. Martialis:*

Surgite, iam uendit pueris ientacula piſtor,
Criſtatæq; ſonant undiq; lucis aues.

PHIL. MEL.

Ego uero iam te nec hortor. *Orditur à concluſione ſuperiorum literarũ, & ſimpliciſſime proponit, dehortans reditum: poſtea ſubijcit cauſas, quia Cæſar magiſtratus leges impediat.*

IN EPIST.

XXXII.

Facile proſpexi, &c.

GYB.

GYB. LONG.

Reſponſoria,ad epiſtolam Curij : & hortatoria iocoſa , ut in urbem redeat.

SEB. CORR.

Sulpitij. *Epiſto.17. lib.13.* Nec pedes . *habeant.* Pomponius. *Atticus.*

PHIL. MELANC.

Facile peſpexi ex tuis literis,&c. Breue *&* *elegans exordium,à cõprobatione beneuolentiæ Curij . cui addit adhortationem,ut eam beneuolentiam officijs cumulet.*

IN EPIST.

XXXIII.

Quod ſine præno,&c.

VICTORIVS.

DEinde Eutrapelia literarũ fecit. Quid E*utrapelia ſit , notißimum eſt : utitur Ariſtoteles hac uoce ſæpe libro* VIII. ἠθικῶν, *in ſecundo autem de arte dicẽdi, quo loco de moribus ſingularũ ætatum diſſerit,naturam, uimq́; huius nominis expreßit: quũ enim adoleſcẽtes riſus ſtudioſos eſſe dixiſſet,addidit,* διὸ καὶ εὐτράπελοι· ἡ γὰρ εὐτραπελία πεπαιδευμένη ὕβρις. *nihil aliud eſt , inquit,* εὐτραπελία, *niſi eruditũ & urbanũ cõuiciũ.* Mirificè *igitur quadrabat cognomẽ hoc* V*olumnio (eutrapelus enim ille dicebatur,ut oſtẽdit* C*icero in epiſtolis ad* P*ætum:* Q*uæres ubi? apud* V*olumniũ eutrapelum) ſi ex leporibus,quibus uſus eſt in epiſtola & ſalibus à quo ſcripta erat , intelligi potuit,cùm aliter ſciri uix poſſet.*Erat *enim* V*olumnius quidam ſenator tẽporibus ijſdem,* C*iceroni ualde familiaris.* Hic *eutrapelus,de quo* C*icero loquitur,eſt* V*olumnius ille,(ut puto) qui cùm* A*ntoniũ in caſtra ſecutus eſſet (delectabatur enim huiuſcemodi hominibus:neq; in maximis*

etiam

etiam rebus has uoluptates, quas mimi & ſcurræ præbẽt, ſpernebat) incidit in manus Bruti, et ab amicis ipſius trucidatus eſt, cùm non benè illi uocem imperatoris accepiſſent, & antea Volumnio huic irati eſſent, et alteri eiuſdẽ ſtudij homini Saculioni appellato, quòd dicacitatẽ eorũ, qui in ea etiam fortuna à ſcõmatibus nõ abſtinerẽt, ferre non poſſent. Hæc tradit Plutarchus in M. Bruti uita his uerbis: ἦν δέ τις βολούμνιος μῖμος καὶ σακκυλίων γελωτοποιὸς ἠλωκότες, οὓς ἐν οὐδενὶ λόγῳ πτεμένου τοῦ βρούτου. *& quæ ſequuntur. Nam fuiſſe illũ Antonio familiarẽ, teſtimonio Ciceronis cõfirmatur, qui in* XII. *Philip. inquit, Addite Antonij colluſores, & ſodales, Eutrapelum, Melam, Cælium.*

In his etiam Seſtiana. *Quis fuerit hic Seſtius, cuius dicta ita inſulſa eſſent, ut prouerbio locum fecerint, quærendum. Suſpicor illum intelligi, quem politiſsimus poëta Catullus & ipſe deridet, & ſecum peſsimè actum eſſe tradit, quòd eius conuiua eſſe uoluerit: cum in illius ſcripta inciderit, quæ tantum morbum repentè ei conciliarent, ut uix in agellum ſuum confugiens, atque ibi ſe diligenter curans, illum pellere potuerit:*

Nam Seſtianus dum uolo eſſe conuiua.

cum enim iiſdem temporibus Cicero, Catulluſq; uixerint, de iiſdẽ etiam hominibus mentionem faciũt: nam Seſtium inſulſum hominẽ fuiſſe, & ineptũ ſcriptorẽ, ex loco illo ad Att. perſpicuũ eſt, 405. In quo accuſaui mecum ipſe Pompeium, qui cũ ſcriptor luculẽtus eſſet, tantas res, atq; eas, quæ in omnium manus uenturæ eſſent, Seſtio noſtro ſcribẽdas dederit: itaq; nihil unquàm legi ſcriptũ σνσϊωδέστερον, *id eſt inſulſius. quod facilius probari poſſet ab illo ſcriptum eſſe, quod melius illum redderet: luſit enim in Latina uoce Cicero Græcorum more illam conformans.*

GYB. LONG.

Ad iocoſam epiſtolam parum iocoſa reſpondet, partim etiam ſeria: quare petit, ut Volumnius ſæpius ad ſe ſcribat.

SEB. CORR.

Volumnio. *P. Volumnio Eutrapelo.* εὐτραπελία *feſtiuitas, à qua Volumnius cognomen eſt ſortitus.* Salinarum. *locorum, in quibus mei ſales & facetiæ conſiſtunt.* Vt ego diſceſſerim. *in Ciliciam profectus.* ἄκυρον. *abrogatum quidam, alij uerò alienum interpretantur. ſed in uetere libro legitur* ἀκύθηρον, *& inuenuſtum exponitur.* ἀμφιβολία. *ambiguitas, ambiguum frequentius Ciceroni.* ὑπερβολή. *ſuperlatio.* παράγραμμα. *allite ratio à Pontano interpretatur, ab alijs annominatio. ſed hæc à Cicerone alibi* παρονομασία *dicitur.* παρὰ προσδοκίαν. *præter expectationem.* Per Antonij perſonam. *referente tamen Cæſare, ſed in eo libro, in quo M. Antonius primas agit partes, ſicut Craſſus in tertio.* ἔντεχνα, *artificioſa.* Sacramento. *quingentis æris depoſitis. lege Varronem.* Pedibus. *Eraſ. in prouerb.* Rei. ſit uel. *Al. rei, uel.* Selius. *Al. Solius. Al. Cælius, qui eo tẽpore ab Appio lege Scatinia poſtulatus eſt. Epiſto. 12. lib. 8.* Illum amicum. *Curionem.* Amoribus. *Al. maioribus.* Nunc uideor. *Al. non uideor.*

BERN. RVT.

Deinde eutrapelia literarum fecit. *Inde Eutrapelũ nominat hunc ad Pætum: Dices, ubi? apud Volumnium Eutrapelum.* Cupio eum illum noſtrum amicum in tribunatu quamplurimum habere grauitatis. *Curionem intelligit, ut aliubi monuimus. quẽ ad Cælium quoq; ſcribẽs ex Cilicia, ut & has, amicũ noſtrũ uocat.*

PHIL. MEL.

Quod ſine prænomine. *Breue exordium.* Qui-

bus in literis. *Narratio, in qua ſtomachatur, in ſe conferri quorumlibet inſulſa dicta, & notas addit.* Tu mi Volumni. *Adhortatio.*

IN EPIST. XXXIIII.

Quod declamationibus, &c.

VICTORIVS.

NE pluribus legerem tuas literas. *Hæc erat omnium impreſſorum, & antiquorum codicum lectio, parũ tamen ſyncera, ni fallor. Quidam auſi ſunt pro pluribus,* PERINVITVS *legere: quos non reprehendimus, quippe quos imitati ſimus: uulgata lectione offenſi, & nulla meliore excogitata, aut inuenta.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Pinnigero, non armigero in corpore. *Quemadmodum in antiquis codicibus ſcriptum inueni, ita ſcripſi: præcipue enim Medicei ſcripturam animaduerſione dignam iudicaui: eadem enim eſt, quæ in uetuſtis lapidibus. Nam paulo ſupra* INGEMESCEMVS, *in eo legitur, ut in epiſtola Cæcinnæ* CONTREMESCO, *& nõ multo ante ad Curium* AVEM ALVAM, *pro albam. nec me latet, ueteres literatos uiros de hac uoce, quomodo ſcribenda eſſet, inter ſe concertaſſe. Accurati quoq; ac docti hominis uerba ſunt ſuper illo Vergilij, formidine pennæ.* In *Romano pinnæ more ſuo, contra Capri ſentẽtiam.*

PAVL. MANVT.

Pennigero, non armigero in corpore. *non dubium eſt intelligi de auibus, Quas Philoctetes configebat tardus celeres, ſtans uolantes. Florentini tamen in ſuo libro, pinnigero, legi maluerunt, contra Quintiliani*

tiliani ſententiam, qui pinnas de auibus dici non uult.

Illis interioribus literis meis, quibus ſæpe uerecundiorem me in loquendo facis. I*andiu ſuſpicatus ſum hunc locum eſſe deprauatum: neq; enim ſi ita legatur, ſenſus elici bonus poßit*. Hieron*ymus autem* Ferra*rius* Corrigien*ſis, qui quidem Ciceronis ſcripta, quantum intelligi poſſunt, & intelligit, & ſcriptis ipſe ſuis mirificè exprimit, arbitratur eſſe legendum, illis interioribus literis, eis, quibus ſæpe uerecundiorem me in loquendo facis. cuius ſententiæ nos facilè acquieſcimus: ita enim & aptus colligetur ſenſus, & erit locutio ſane quàm elegãs, qua in ſuis ſcriptis ita frequenter* Cicero *eſt uſus, ut eius exempla huc afferre putidum propè ſit.*

GYB. LONG. volumnij.

Primo reſpondet ad capita quædam epiſtolæ Curij, deinde aduentum Volumnij ſe deſiderare dicit, & de amatoribus ſuis Caſsio Dolabellaq́;, itemq́; de ſtudijs ſuis narrat.

SEB. CORR.

Inuideres. *ſic enim ſcribis.* Gregalibus. Horten*ſio, Marcello, Cælio, & reliquis.* Pennigero corpore. *pennigeris auibus, quas* Philo*ctetes*

Configebat tardus celeres, ſtans uolantes.

Ni*ſi de* Philo*ctetæ corpore dictum uolumus, de quo idem* Acci*us,*

Pennarumq́; contextu corpori tegumenta faciebat. Ci*cero certè id dolet, ſe, qui ueris in cauſis ſolebat regnare, ſub Cæſare in declamationibus uerſari:* Philo*ctetæq́; dolorem ad ſuũ accõmodat.* Communibus. *Al. omnibus.* Vtuntur. *declamãtes.* Opus eſt hic. *Al. opus eſt huc.* Interioribus literis. Phi*loſophia.* Verecundiorem. *ut Academicũ, qui nihil affirmẽ.* Facis. *quaſi inducis, ſiue exiſtimas.* Perinuitus. *Al, pluribus.*

BERN. RVT.

Ne pluribus legerem tuas literas. *Et ſi pluribus, ſcilicet ſcriptas accipi poteſt: ego tamen malim à Cicerone ſcriptũ putare, ne perlegerem.* Quod hæc pœnigero, nõ armigero in corpore tela exerceantur. *Pennigero magis placet. quaſi quereretur Philoctetes, quòd ſagittis Herculis non iam armatos homines, ſed aues tantum inſectaretur. Sic Cicero, quòd amiſſis comparibus ſuis, non haberet qui cum aut dicendi arte, aut ſtudijs literarum cõtenderet.* Et illis interioribus literis meis, quibus ſæpe uerecundiorem me in loquendo facis. *Quid ſi abundet, Meis. ut Volumnij intelligat literas. aut quid ſi, Quibus de meis ſæpe uerecundiorem me in loquendo facis. propter æqualium ſuorum mortuorũ deplorationem: quaſi unus Volumnius efficeret, ne Cicero doleret ſe ſolum ex tot literatiſſimis hominibus ſuperſtitem relictum. nam Clericus quidem inepté.*

PHIL. MEL.

Quod declamationibus noſtris. *Breues propoſitiones ſiue expoſitiones ſunt, in quibus una eſt amplificata, in qua extenuat ſuam eloquẽtiã, ſumpta ratione ab iniuſtitia tẽporum. Sequũtur & aliæ quædam rationes. Eſt autẽ uenuſtiſſima alluſio eloquentiæ, & triſtium temporum, ad tela Herculis & Philocteten. Et hic apparet, quantũ uenuſtatis ſit in alluſionibus. Eſt autẽ hæc epiſtola ſcripta, regnante iam Cæſare. Eo tẽpore adoleſcentes, Hirtius & alij, uoluerunt à Cicerone doceri, & ſæpe apud eum declamabãt. Hisq; officijs Cicero ualde ſibi deuinxit familiariſſimos Cæſaris, qui multas quoq; apud eũ diſputationes habuerũt. Cicero quoq; dicitur autor fuiſſe huius nominis Declamationes: quia Græci uocãt μελέτας,*

M id eſt,

id eſt,exercitationes. Gregalibus. *id eſt,cæteris oratoribus,*Hortenſio,*Marcello, &c.* Quanquam uenies. *Conſilium , quam uiuendi rationem ſumpturus ſit.*

IN LIBRVM VIII. ANNOTATIONES.

IN EPIST. I.

Quod tibi decedens pollicitus ſum,&c.

VICTORIVS.

EPISTOLAS M.Cælij *existimamus nos ſtudioſos animaduertiſſe, quàm in uulgatis codicibus mendoſæ, & corruptæ eſſent : cum autem non eiuſdem integritatis in his uetuſtum codicem inueneri mus,quam in Ciceronis epiſtolis,illum retinere uidimus,etſi multis partibus melior illis ſit : deſerti ea ope non potuimus ea ſanare uulnera quæ apparent. Quicquid tamē boni potuimus,fecimus, multa quæ trunca,& mutila credimus,nulla nota adpoſita reliquimus:nec enim unum,aut alterū locum ſignare uoluimus,reliquos nobis ſuſpectos tranſire, ne uideremur illos noſtro iudicio con firmaſſe,& probaſſe. Quod ſi cunctis,quibus parū confidimus,locis ſignū adponere uoluiſſemus,infinitum fuiſſet,& quædā fortaſſe propter huius duriorem , & aſperiorem ſtylum immeritò à nobis damnata eſſent,quæ recte ſe haberent. Fatemur igitur noluiſſe nos hoc periculum ſubire: eruditis ſuū in hoc iudicium relinquimus:no ſtrum in re tam dubia & incerta non interponimus.Qui à melioribus codicibus adiuti maiorem operam hic naua*

re po

re potuerint,magno nos ſibi beneficio obligabũt:ipſi de quibuſdã, & ijs quidẽ maioris momenti eorum quæ immutauimus,rationem,qua ducti id fecimus,adſeremus.

Q. Pompeium Baulis Schenobaticam facere. *Hunc locum alij aliter caſtigarunt:ſuum autem quiſq; iudicium ſecutus eſt,ſuoq́; arbitrio in hoc uſus, quod diuerſitas lectionũ arguit. Quid enim adſine habet uox* EPIBATICAM *cum uulgata,& recepta? nos ne una quidem litera à ueteribus exemplaribus mutata,Baulis embæneticam facere ſcripſimus, quã uerã eſſe lectionẽ cupimus & ab eruditis probari,& corroborari: eã autẽ potiorẽ duximus,quæ hic ſtaret propter uetuſtorũ codicũ autoritatem,in quibus paſſim inuenitur,& quia fortaſſe,nõ incõmodior ſenſus ex hac elicitur,quàm ex illis quas iuniores ſuo ingenio excogitarũt: cum tamẽ rarior ſit, & Græcũ uerbũ,niſi prius recipi à peritioribus audierimus, nõ firmiter id tenebimus:cũ & alia ſignificet* ἐμβαίνειν, *nõ eſt dubiũ quin ſignificet etiã in nauim cõſcendere,ut contrà* ἐκβαίνειν,*de naui exire,ut apud Ariſtophanem in Ranis,* ἔμβαινε ταχέως. *Et paulo poſt,* ἔμβαινε δή *in eadẽ comœdia,cũ iubet de naui exire,* ἔκβαινε ἀπόδος τὸ ναῦλον. *Appellari igitur potuit ars embænetica eorum qui nauiculariã facerent,cũ eſſet ipſorũ hoc frequẽs, & familiare uerbũ, dum crebro hortarẽtur in nauim aſcẽdere, iuberentq; feſtinare,qui aliquò uehi uolebãt: quod ſordidum erat & uile miniſteriũ. unde dicit ſe miſereri eius eſuriei, qui eò deſcenderit,ut tam turpem quæſtum ſequeretur. Bauli autem, locus in litore Neapolitano,de quo Tacitus* XIIII. *Dehinc obuius in litora (nam Antio aduentabat) excepit manu,& amplexu,ducitq; Baulos, id uillæ nomẽ eſt, quæ promontoriũ Miſenum inter,& Baianum lacũ fle-*

xo mari alluitur. Aliqui fortaſſe hanc ſua diligẽtia lectio nem iuuabunt, aut meliorem inuenient. nos tantam illi fidem habuimus quia integram, & incorruptam in cunctis melioribus codicibus reperimus, quorum conſenſum magnificiendum ſemper exiſtimauimus.

GYB. LONG.

Petierat à Cælio Tullius, ut acta omnia urbana ad illum ſcriberet. quod cum fieri uix poſſe uideretur, reſpondet Cælius, ſe Ciceroni librum miſiſſe, ex quo eorum partem exciperet. Poſtremo qui ſint rumores de Pompeio & Cæſare, nuntiat.

SEB. CORR.

Decedenti. *Al. decedens.* Tranſpadanorum. *quos rumor fuerat iuſſu Cæſaris* IIII. V. *creare, isq́; in Cumano, quò multi ad Ciceronem in Ciliciam proficiſcentẽ officij gratia conuenerant, & in his, quod ſimile uero eſt, Cælius.* Cumarum. *quò te proſequens ueneram.* Calend. Iun. Al. *Calend. Ian.* Sane quàm eos ſermones repreſsit. *Al. qua ſanè meos ſermones expreßit.* Nos eſſemus. *ſimul ego & tu ante tuum diſceſſum. nam Cælius hæc ſcribens, Romæ erat.* Offendiſti. *Tarenti.* Mihi perſcribas. *Id fecit Cicero Epiſt. 8. lib. 11.* Quod ad Cæſarem attinet. Al. *quod à Cæſare.* Planè, ſecreto. Al. *palàm ſecreto: hoc eſt, inter ipſos quidẽ, ſed palàm, ut ab omnibus ferè audire poßint.* Q. Pompeio. *Rufo: qui non multo antè, quum Trib. pleb. eſſet, in cauſa Milonis Ciceroni diẽ dicere cogitarat.* Schœnobaticam. *Placet legere, embæneticam, hoc eſt nauicul ariam: quod Petro Victorio, uiro erudito & nobili acceptum referes.* Eius eſuriei. *Lege Val. maximum lib.* IIII. *cap.* 2. Plancus. *L. Munatius Plancus. Has epiſtolas in ſuum ordinem digeßiſſe ſatis apte Rutilius amicus meus uidetur: id quod numeris hic, & alibi in*

princi

principio lineæ ſignatum uidebis.

BERN. RVTIL.

Romam quum ueniſſem, ne tenuiſſem quidem auditionem de ea re accepi. *Lego, ut in alijs, Tenuem, uel tenuiſsimam quidem. idq; magis placet, quod & propius eſt mendoſæ illi dictioni, & in manu ſcriptis quoq; reſidet exemplaribus.* Nam interpres quidem ualde decipitur, *qui Te tenuiſſe legat.* Cicero in Verrem: *Ne tenuiſsima quidem ſuſpicio acceptæ pecuniæ ob rem indicandam.* Idem in eadem oratione: *Quis ignorat, quemadmodum is tenuiſsimum quenq; cõtempſerit, deſpexerit, liberum eſſe nunquam duxerit?* Et quarta: *Ne tenuiſsima quidem ſuſpicio poſſet eſſe.* Hæc adſcripſi, quòd *erat Grammatiſtarum regulis, atque adeò ferulis occurrendum, in lectione præſertim immutanda.* Comitia autem *Tranſpadanorum puto eſſe, de quibus* Plutarchus *in Cæſare:* Colonis, quos (inquit) *nuper Cæſar nouũ Galliæ comũ deduxerat, ciuitatem adimere conabantur.* Ex *quibus quũ decurio quiſpiam* Romæ *uerſaretur, eũ conſul* Marcellus *uirgis pulſauit: ea ſe illi adieciſſe præfatus inſignia, ut ſe ciuem* Rom. *nequaquam eſſe intelligeret. quumq; diſcederet, ut illa Cæſari cõmonſtraret imperauit.* Idemq;, & Appianus: *ſed quid hos Græculos inducimus?* Cicero ad Atticum: *Nondum enim ſatis huc erat allatum, quomodo Cæſar ferret de autoritate præſcripta. erat que rumor de Tranſpadanis, eos iuſſu illius uires creare. quod ſi ita eſt, magnos motus timeo.* Item: Marcellus *ſedendi comes, & ſi ille magiſtratum non geſſerit, erit tamen Tranſpadanus. ita mihi uidetur non minus ſtomachi noſtro Cæſari feciſſe.* Qua ſanè meos ſermones expreſsit. *Lego, alios codices, ſenſum, coniecturam*

ſecutus: Sanè quàm eos ſermones repreßit. Frequẽs enim Cælio, *ſanè quàm, pro multum, ualde.* Marcelli (*inquit ſequentibus literis*) *impetus reſiderunt, non inertia, ſed, ut mihi uidebatur, conſilio.* Et *aliꝭs*: Sanè *quàm incutit multis, qui eum facilitatemq́; eius non norunt, magnum metum.* Item: *Sanè quàm literis C. Caßij & Deiotari ſumus commoti. & Cicero ad Atticum. Quicquid interpreti uideatur.* Itẽ *ſuprà*: Sed ipſum uolumen, quod tibi miſi, facile, ut ego arbitror, me excuſat. *Non, quod eſſet manu Cælij ſcriptum, ut uidetur ſenſiſſe interpres: ſed quia tam multa contineret, ut facile ignoſci potuerit Cælio, qui tot ipſe res non perſcripſiſſet.* Nemo leſtiam tibi cum impenſa mea exhibeam. *Non tam ad chartam attinet, quàm ad operarij ſcriptoris mercedẽ, de quo ſuprà ait.* Alius equidem perdidiſſe. *Scribo ex ueteribus, Alius equitatum: uel, alius equitem perdidiſſe, ut Aldus.* Sed inter paucos, quos tu noſti, plane ſecreto narrantur. *Ego nihil cauſæ fuiſſe uideo, cur integra lectio mutaretur. eleganter enim dictum, palàm ſecreto: de his, qui quum ſecreta loqui uelle uiderentur, uideri tamen cupientes, in foro propalàm muſſarent inter ſe. Verbum palàm, in ſcriptis quoque legimus.* Indidem,

Ita ut in urbe ac foro toto maximus rumor fuerit atq; Pompeium in itinere occiſum. *In aliꝭs: Vt de urbe ac foro toto maximus rumor fuit, atque Pompeio in itinere occiſo. Lego ex ueteri: Et te urbe ac foro toto maximus rumor fuit à Q. Pompeio in itinere occiſum. Quam lectionem nulli non probaturum me confido. adiuuant enim egregie, quæ de Q. Pompeij calamitatibus ſubijciuntur. Sed & quod Cicero ad Atticũ ſcribit, Meſſalam à Q. Pompeio Ruſo reum factum, pro quo ipſe*

dictur

dicturus uideretur: Tres candidati fore rei putantur, Domitius à Mẽmio, Meſſala à Q. Pompeio Ruſo, Scaurus à Triario, aut à L. Cæſare. Quid poteris, inquies, pro ijs dicere? ne uiuam, ſi ſcio. in illis quidem tribus libris, quos ſtudioſe laudas, nihil reperio. Et ad Q. fratrem: De ambitu poſtulati ſunt omnes, qui conſulatũ petunt, à Memmio Domitius, à Q. Curtio bono & erudito adoleſcente Mẽmius, à Q. Pompeio Meſſala, à Triario Scaurus. Itẽ: Meſſalam iam noſtrum, reliquosq; moleſtia leuatos, uehementer gaudeo. Vt eo nomine fuerit Q. Pompeius Ciceroni iratus. Subroſtrarios ea forma dictum arbitror, quaſi ſubbaſilicanos, circunforaneos: non ad dignitatis gradum, ut uoluit interpres. Subroſtrarij.

PHIL. MEL.

Huius libri epiſtolæ non tam propter eloquentiam quàm propter hiſtoriã legendæ ſunt. Sunt autem ſcriptæ abſente Cicerone in prouincia, ſub initiũ belli ciuilis. Et Cælius ſcripſit Ciceroni iſtius belli præludia. Sunt tales epiſtolæ, quales etiã hoc tẽpore poſſunt ſcribi ab aliquo, qui mediocriter ſit doctus. non ſunt obſcuræ, ut putant quidã, modò quis reſpiciat ad hiſtorias. Sunt autẽ referendæ ad ſuperiores, quas Cicero ſcripſit ad Cælium.

VET. COD.

Vt tu noſti peregrino, tuæ memoriæ dare operam. Ne moleſtiam tibi cum impenſa mea ex ea habeat, fac me certiorem. Si quid erit maius actum in repub. Romã cum ueniſſem, ne tenuiſſem quidem auditionem de ea re accipi, propterea quod Marcellus adhuc nihil retulit de ſucceſsione prouinciarum Galliarum. Neq; tantum ualere ingenio, ut non appareat quod capiat ſcilicet ingenium

Digitized by Google

Pompeij. Quod ad Cæſarem crebri, & non belli de eo rumores, ſed & ſuſurratores dùntaxat ueniunt. alius quidem perdidiſſe, quod opinor, certe factum, alius ſeptimam legionem uapulaſſe, ipſum apud Belgitas circunſederi. *Nonnulli apud* Bellouacos, *legũt.* Sed inter paucos, quos tu noſti, palam ſecreto narrantur. *Nonnulli ſic:* Paulo ſecretius narrantur. *Alij aliter*, parum ſecreto. Aut Domitius, cum manus ad eos appoſuit, te ad nonas Calend. Ianuarijs ſubroſtrauit, quod illorum capiti ſint, diſſiparant perijſſe, ut de urbe, ac foro toto maximus rumor fuit, atq; Põpeium in itinere occiſum. Ego quid ſcirem, Q. Pomponium Bauli Sembeneticã facere, & uſq; eo, ut ego miſererer eius eſuriri, non ſum commotus. Et hoc mendacio quanta pericula tibi impenderent, uide, fungeremur, optaui. Plancus quidem tuus Rauennæ eſt, & magno congiario donatus à Cæſare, nec beatus, nec bene inſtructus eſt. tui polliciti libri omnibus uigens.

IN EPIST.

II.

Certe inquam, &c.

VICTORIVS.

EGo incidi in competitorem nobilem & ignobilem egentem. *Nos ueterem, & ſynceriorem, ut putamus, lectionem reſtituimus: is enim nobilem agit, qui cum non ſit, uideri uult nobilis.* Agere *enim aliquem, eſt perſonam illam imitari, & effingere.*

Ager aliquem.

GYB. LONG.

Nuntiat quemadmodum abſoluto quodam Hortenſius ſiniſtre defenſionem illius ſuſceperit. Deinde petit, ut Pantheras in Cilicia ad ornandam ædilitatem Cicero conquirat, Huic epiſtolæ reſpondet

libro

libro 2, Putares ne, &c.

SEB. CORR.

Abſolutus. *M. Valerius Meſſala. Epiſt. 4. huius lib.* Præſente. *Al. rei præſente, repræſentante, præbēſante.* Omnibus ordinib. *ſenatorio, equeſtri, & tribunitio: hoc eſt, ordine Tribunorum, qui ærarij dicebātur.* Ad dolendum. *ſi condemnatus fuiſſet.* Relictus. *Al. relicta.* Lege Licinia. *Al. legi Liciniæ. lex erat Licinia de ciuibus regundis, quam Licinius Craſſus orator tulit, in qua de iudicibus ædilitijs fiebat mētio: quos hic ſignificari, facile adducor ut credam.* In theatrum Curionis. *Plin. lib. 36. cap. 15.* Hortenſius. *qui pridie pro Meſſala cauſam dixerat, & uicerat.* Rudentum. *Al. ridentum.* Marcelli impetus. *de Galliarum ſucceßione.* Competitorem. *Aedilitatis.* Nobilem. *C. Hirrum.* Ignobilem. *M. Octauium. nam Octauij quidam noui, & ignobiles habebantur. Sunt tamen qui legant, ignobilem & nobilem agentem.* Propter Hirrum. *qui tuus in auguratu cōpetitor fuit.* L. Caſtronio Pæto. *Epiſt. 13. lib. 13.*

BERN. RVT.

Me reprehenſante pronuntiatum eſt. *Alij habēt, me repræſentante. in manu ſcripto meo exemplari quum eſſet ſcriptum me præſente, ita exterius correctum erat, ut (Me repræſentāte) legi debere doceretur. Mihi tamē, ſi diuinare licet, commodißime ſcribi uidetur, me præſente: uel, rem ſpectante: uel, me rem inſpectante.* Et me iam ad dolendum præparaſſem. *Aduerſatur dolēdi hoc loco ſignificatio gratulandi ſignificationi, non gaudendi, ut putauit interpres.* Sed tot bene, ut in totā uitam quamuis, ſatis eſſet. *Vide, ne ita recte: Sed hoc*

Digitized by Google

tam bene, ut in totam uitam quoiuis ſatis eſſet. Ferè eſt autem ut rear, Cælium ſemper ſcripſiſſe quoius, quoiuis, nõ cuius, nõ cuiuis: unde mẽdæ plures. Ego incidi in competitorem nobilem, & ignobilem egentem. *Nobilẽ egentẽ, quod in alijs eſt, nõ inuenuſte dictum, quaſi inter egẽtes egẽtiſſimũ. Hic eſt, ni fallor, de quo ad Trebatium ſcribens lib. 7. Cn. Octauius, inquit, quidã ſummo genere natus, terræ filius. Nobilem competitorem dicit Hirrum, quia nõ dubitaſſet in auguratu Ciceronis ſe competitorẽ agere, ut in ſequẽtibus literis apparebit. Ideo & hic additum: Hoc ideo ſcripſi, quod ſcio te acriter propter Hirrum nuntium noſtrorum comitiorum expectaturum.*

ANG. POLITIANVS
Miſcell. cap. 25.

In epiſtolis familiaribus Ciceronis præpoſterus, & peruerſus lectionis eſt ordo, qui mihi nunc loco reſtituendus, quaſiq; inſtaurãdus. Quare adhibe quæſo animum, quicũq; liberaleis has literas amplecteris. Igitur in libro octauo Cælij epiſtola ad Ciceronem ſic incipit: Certe, inquam, abſolutus eſt, me repræſentante pronuntiatũ eſt, & quidem omnibus ordinibus, ſed & ſingulis in unoquoq; genere ſentẽtijs. Vide modo, inquis. Hucuſq; ordo nondum interpellatus. Quæ autem ſtatim ſequuntur uerba, literis oſtẽderis &c. diuerſa prorſus à ſuperiorib. atq; alterius epiſtolæ inuenias. Perge porrò ab ea ipſa epiſtola deinceps numerare ſequẽtes, ad eam quæ ſit quarta & uigeſima, cuius ita principium: Non me Hercules, nihil unquam enim. quæ cum ſuperiore continuatur: ut legas ita: Certe, inquam, abſolutus eſt, me repræſentãte pronuntiatum eſt, & quidem omnibus ordinibus, ſed in ſingulis in unoquoq; genere ſentẽtijs. Vide modo, inquis. Nõ me

Hercu

Hercules. Nihil unquã enim. Atq; ita reliqua ſubtexe, donec ab ipſa (quã diximus alterius eſſe epiſtolæ) perueneris ad ſequentẽ decimam, cuius hoc initium: Sic tu inquis Hirtium? quã eò uſq; lege, dum in uerba hæc incidas, Si ullam ſpem. quæ ſimul offenderis, totũ hoc delebis: Aut in tecto uitij, cætera mihi probabũtur. Totũ hoc inquã delebis, aut induces, quoniã aliena planè huic loco. Mox denuò recurres ad ea quæ poſita perperã ſunt, in illa Cælij, de qua primitus dictũ, atq; ita continuabis lectionem: Si ullam ſpem his literis oſtẽderis. ita tractim legens, ad epiſtolã peruenies tertiã ab hac & uigeſimã, ſic uidelicet incipientẽ: Duabus tuis epiſtolis reſpõdebo: clauſamq; hac fini, Si enim nihil eſt in parietibus, aut in tecto uitij, cætera mihi probabũtur. Poſt eam, quæ ſtatim conſequi debet epiſtola, quæ nũc ab illa undecima, ſic ordines: Delectarunt me tuæ literæ. Comprobat hunc ordinẽ quem poſuimus, non ſolum codex uterq;, uel ille antiquus, uel hic ex eo ſtatim natus, à quo cæteros quoq; omneis Bibliopolæ uitio deprauatos liquet, ſed intellectus etiã, ſenſusq; ipſe luce clarior, ſic ut acutius inſpicienti, quicquid uſquam prorſus obſcuri eſt, ambiguiq;, tollatur.

IO. RIVIUS.

Libro octauo, epiſtola 2. Cælij ad Ciceronẽ: Hic tibi ſtrepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentum ſibilus. In codice manu ſcripto eſt, Et rudentum ſimilis ſibilus: quæ una demũ uera lectio. Perperã etiã Heruagius, Ridẽtiũ: cõtrà ac cæteri ferè omnes. Eſt aũt hic locus (niſi fallor) ex ueteri aliquo poëta ſumptus. nam integer trochaicus eſt: Strepitus, fremitus, clamor, tonitruũ, & rudẽtum ſibilus. quo trochaico Cælius magna

cum

cũ gratia abutẽs, de ſuo addit & affert, Similis. *qđ res poſcere uidebatur, quo cõmodius clariuſq; rẽ oſtenderet.*

VET. COD.

Certe inquam abſolutus eſt, me repræſentante renuntiatum eſt, ut quidem omnibus ordinibus, & ſingulis in unoquoq; ordine ſententijs. Vide modo in quibus mihi literis oſtẽderis, me iſto miſſurum alios. Marcum fœcundum equitem Romanum amici mei filium, bonum & ſtrenuum adoleſcentem, qui ad ſuum negotium iſtuc uenit, tibi commẽdo & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas, agros quos fructuarios habẽt ciuitates, multos tuo uult beneficio, quod tibi facile, & honeſtum factum eſt, in munus eſſe gratos, & bonos uiros, tibi obligari. Nolo te putari fauolum à columnarijs præteritum, optimus quiſq; eum nõ fecit. Pompeius tuus aperte Cæſarem & prouinciam tenere, cum exercitus, & conſul ipſe, tamen ſententiam hanc dixit. Nullum hoc tempore ſenatuſconſultum faciendum. Scipio hanc, & ut Calend. Martias de prouincijs Gallis, neu quid cõuinctum referretur. Contriſtauit hæc ſententia Balbum Cornelium, & ſcio eum conqueſtum eſſe cum Scipione. Calidius in defenſione ſua fuit diſertiſsimus, in accuſatione uero ſatis frigidus.

IN EPIST.

III.

Eſt ne, &c.

GYB. LONG.

Ex ſtipulatione ſcribit Cælius, ſe diligentibus ſcribere: & nuntiat, quæ interea geſta ſunt. Poſtremo hortatur ad mutuum officium ſcribendarum literarum.

SEB. CORR.

NAm me. *Al. nam mea, ſcilicet bona.* Locupletiore. *quem uincere magnificentia non potero, & ob id nullam conſequi gloriam.* Referam. *in tabulas, uel quaſi conſtram.* Subleuat. *quòd ignobilis ſit, cui propterea Hirrus præponi deberet: ſed id odio in Hirrũ non minuit.* Liberti. *tui.* Miloni abſenti. *Maßiliæ exulanti.* Satisſaceret. *in eius bonis, in quibus Philotimus ipſe eſt, tuo & C. Duronij cõſilio, ut ea facilius conſeruentur.* Secundum eius fidem. *quam tibi dedit, ſe, inuito Milone, in eius bonis non fore.* Aeſtimatio. *Al. existimatio, quæ agebatur, ſi Philotimus in his bonis, inuito Milone, perſeueraſſet: quum præſertim id Milo quereretur.* σύνταγμα, *opus, ſiue librum ſtudioſe digeſtum.* διδασκαλίαν. *diſciplinam.*

BERN. RVT.

Quomodo illum putas auguratus tuum competitorem dolere, & diſsimulare, me certiorẽ quàm ſe candidatum. *Nugatur interpres, finxiſſe Hirrum Ciceroni ſe auguratus competitorem, quum uere fuerit. Cælius non multo pòſt: Pudeat te auſum illum unquam eſſe, incedere tanquam tuum competitorẽ. Cicero: Tum quòd is, qui erat iratus competitor tuus, & idem meus, aſſenſus eſt ei, qui ornauit res noſtras diuinis laudibus. Cætera ſignificant, Cælium omnium opinione futurum ædilem potius quàm Hirrũ, ab ipſo Hirro egregie diſsimulari. quod haud ſcio, an interpres perceperit. Hoc enim eſt certus competitor, certus candidatus. Cicero ad Atticum: De ijs qui nunc petunt, Cæſar certus putatur. Et: Catilina, ſi iudicatum erit, meridie non lucere, certus erit competitor. Tametſi hic certus ſit, non qui pro certo deſignãdus ſit,*

ſed

ſed ſine dubio petiturus. Et *ad Q. fratrem: Eumq́;, quod certum conſulem cum* Domitio *numeraris, nihil à noſtra opinione diſſentis.* Nam mea, ſi fio, forſitan cum locupletiore referam. Lego: *Nam me, ſi fio, forſitan nõ locupletior reſeram.* Vel, *Non locupletiorẽ me reſeram.* Venuſtè: *quaſi dicat, dubio procul pecuniario mihi dãno erit ædilitas, propter ſcilicet ludorũ impendia.* M. Octauius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta ſunt, ſubleuat. *quod ſcilicet indignior multo omnib. uidebatur ædilitate, quàm Hirrus. tametſi ne hic quidem ualde idoneus ei magiſtratui haberetur: quod nõ arbitror aſſecutum interpretem.* Dedimus operam, ut & Philotimus quàm honeſtiſsime Miloni abſenti, eiusq́; neceſſarijs ſatisfaceret. *Milo hoc tempore in exilium actus erat, propter Clodij cædem, fruſtra à Cicerone elegantiſſima oratione defenſus.* Cicero *ad Atticum de hoc, puto, Milonis negotio: Romæ acceperam literas, Milonem meum queri per literas iniuriam meam, quod Philotimus ſocius eſſet in bonis ſuis. Id ego ita fieri uolui de C. Duronij ſententia, quem & amiciſſimum Miloni perſpexeram, & talem uirum, qualem tu iudicas, cognoram. Eius autem conſilium, meumq́; hoc fuerit. primum, ut in poteſtate noſtra eſſet res, ne illũ malus emptor alienis mancipijs, quæ permulta ſecum habet, ſpoliaret. deinde, ut Fauſtæ, cui cautum ille eſſe uoluiſſet, ratum eſſet. Erat etiam illud, ut ipſi nos, ſi quid ſeruari poſſit, quàm facillime ſeruaremus. Nunc rem totam perſpicias uelim. nobis enim ſcribuntur ſæpe maiora. Sed ille queritur, ſi ſcribit ad amicos, ſi idem Fauſta uult. Philotimus, ut ego ei coràm dixeram, mihiq́; ille receperat, ne ſit inuito Milone in bonis, nihil nobis fuerat tanti. Sin hæc leuiora, tu*

iudic

iudicabis.Loquere cum Duronio.

NIC. SCAELSIVS.

Eſt'ne? uici? *Hæc epiſtola,quæ quotidianis in libris legitur in epiſtolarum familiarium Ciceronis lib.8.At in antiquiori meo hanc legi eſſe non octaui libri,ſed 15.noni,quod mirum uideri debet,cur tanta uarietas.Sed alij iudicent,quo in libro ſit perlegenda.*

VET. COD.

Eſt'ne? uici? & tibi ſæpe quod negares diſcedẽs, curarum literas mitto. Quomodo illum putas auguratus tuum competitorem delere,& diſsimulare me incertiorem,quàm ſe candidatum? Et ſecundum eius fidem,& ſedulitatem exiſtimatio tua conſeruaretur. Illud nunc à te peto,ſi eris, ut ſpero,otioſus,aliquid ad nos,ut intelligamus nos tibi curæ eſſe, ſyntagma conſcribas. Cuiuſmodi uellim puto quæras ocyus,tu citius,qui omnem noſti diſciplinam.

IN EPIST.

IIII.

Inuideo tibi,&c.

VICTORIVS.

Lentuli Suræ repulſi uultum non uidiſſe. *Sic omnes impreßi codices.Antiqui quos uidimus,*CRVRIS. *Puto cum Cælius ſciret Lentulum illũ, qui Catilinæ coniurationis ſocius ſupplicio affectus eſt, Suram eſſe uocatum:cuius cognominis originem,& cauſam Plut.in Ciceronis uita explicat,Lentulum alium ut ad huius cognomen alluderet,iocoſe Crurem appellaſſe,quẽ irridere uellet, ut omnes eius familiæ ab ea corporis parte cognomẽ*

accip

acciperent.ſed hæc coniectura eſt:uox certe illa C. R. V E R I S *cum in antiquis exemplaribus ſit,non debuit à nobis relinqui,& negligi. de re tam parua cum alibi nulla mẽtio fiat,relinquitur unicuiq; liberum ſuum iudicium. Quòd autem nonnulli* S P I N T H E R I S *legunt, nouum eſt,& ut omnes nunc uident,longe ab antiquorum codicum fide. quare melius operam poni credimus in uetere lectione confirmanda.*

Senatus dicto audientes eſſe. *Antiqua exemplaria Senatui dandi caſu habent,quemadmodum etiã illum locum in huius item epiſtola,Vtrum C.Cæſar ſenatui dicto audiens futurus non eſſet,an pararet,qui ſenatum decernere non paterentur. M.item Varro ſic loquitur de re ruſtica, Facilius enim his quàm minoribus natu, dicto ſunt audientes.Cicero in* V I I.*Philippica, Scilicet legatos ad eum miſimus,non ut pareret,& dicto audiẽs eſſet huic ordini,ſed ut conditiones ferret.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Noſtri equites. *Cuncti antea,impreſſi quoq; codices,* E Q V I T E S *habebant: Mediceus codex & ipſe eo loco perturbatus.*

Ratione,& inſidijs uſus uideretur in euitandis eorum conſilijs. *Nulla in re diſcrepat à uulgata lectione ſcriptura, quæ in Mediceo eſt:quare etſi quædam dura ſunt,nihil auſim immutare.*

Lælios. *Mediceus item* L A E L I O S *nulla uarietate: nam locus in epiſtola Metelli,ubi antea* L A E L I V M *legebatur,nunc* L O L L I V M, *à nobis ope Medicei codicis caſtigatus eſt:cui ſi fidẽ tunc habuimus,quòd* L O L L I V M *habuit,ubi cæteri omnes* L A E L I V M: *non poſſumus nunc facilè eidem non credere, quòd* L A E L I O S,

cum

cum omnibus alijs, & impreßis, & manu ſcriptis habet: nam coniectura illa leuis eſt, quòd LOLLIOS *legendum ſit, quia illi Cæſaris amici in ciuili diſſenſione fuerunt: tunc enim Pompeianus erat Curio, & ſententias illas in Repub. defendebat, quæ Cæſari aduerſarentur, quod ab omnibus hiſtoricis traditur. Repentè autem ille totus mutatus eſt, quemadmodum etiam Cælius oſtendit, cum inquit* 110. *Quod tibi ſupra ſcripſi, Curionem frigere, iam calet: nam frequentißimè cõcerpitur: leuißimè enim qui de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæſare loqui cœpit.*

PAVL. MANVT.

Lentuli Cruris. *Hic eſt, opinor, L. Lentulus Cruſcellus, qui anno ſequẽti Cos. fuit cum M. Marcello. puto autem illum & Cruris, & Cruſcelli cognomine indifferenter appellari ſolitum.*

Noſtri equites. *Cum in libro manu ſcripto legeretur, equ. facile in eam opinionem deſcendi, ut equites, legendum eſſe exiſtimarem. noſtri autem inquit, quòd erat ipſe ex ordine equeſtri, ut ex oratione qua eum Cicero defendit, cognoſcitur.*

Ratione, & inſidijs uſus uideretur in euitandis eorum conſilijs. *forte melius, ratione, & conſilio uſus uideretur in euitandis eorum inſidijs.*

Lælios. *Forte Lollios, qui Cæſaris amici fuerunt, quemadmodum Antonij: nam Lælij Pompeiani. qua in opinione magis ſum confirmatus, poſtquam in epiſtola* III. *libri* V. *ubi, Lælium, impreſſum erat, uetuſtißimos codices, Lollium, habere uidi.*

Mea porrò comitia quem euentum ſint habitura. *Sic antea in omnibus impreßis. nos uocem, comitia, ſuſtulimus*

Digitized by Google

ſtulimus: quæ ſubintelligitur, ut etiam cum dixit, Prætorijs moræ quædam inciderunt.

GYB. LONG.

Nuntiationis perfectum exemplum, dum ea exponit, quæ Romæ geruntur. Item de Pompeio Cæſarisq; rebus certiorem facit Ciceronem. Poſtremo, & ipſe uiciſſim certior fieri cupit de Ptolemęi morte, rebusq; Aegypti.

SEB. CORR.

Iſthoc perferuntur. *in Ciliciam.* Abſolutū. *ambitus.* Cos. factum. *cum L. Paulo.* M. Claudium. *M. Callidium legerem, ex epiſt. 9. huius lib. quæ hanc ſequi debuit. Et ſanè M. Callidius cum Q. Gallio inimicitias geßit, ut à duobus Gallijs M. & Q. Callidium accuſatum intelligamus. ne plures coniecturas perſequar.*
Suræ. *Al. Cruris: ut iocetur in Sura & Crure Cœlius. Legitur etiā, oculis.* Equites. *Varie legitur, quæ, qua, æquè ac, Tucius, non acutius.* Videtur illud. *Curionem ſe primo Cæſaris amicū oſtendiſſe.* Conſilio. *quo ſe Cæſaris amicum præ ſe tulit, ne Lælium & M. Antonium aduerſarios haberet.* Comitijs. *in quibus Vicinianus Aedilis pleb. eſſe non potuit.* Vicinianum. *Al. Vincianum, ut uocat Hirtius.* Mentio illa. *in Tribunatu. nam Trib. pleb. autore Dione, prædicabant, neceſſe eſſe Pompeium dictatorem dici.* Promulgatio. *odiū ex ea promulgatione natum.* Deiecit. *ab Aedilitate.* Flagitare. *quum Vicinianus repulſam tuliſſet, cum quo Hirrus fortaſſe ſenſerat.* Quod ſperaſti. *nos Aediles futuros.* Vix ſperare. *Hirrum repulſam laturum.* Quo numero. *ſuo, an Cæſaris: uel legionum, quæ à numero appellabantur. Pompeius legionem primam, quam ad Cæſarem miſerat, confectam ex delectu prouinciæ, Cæſari eam tanquam ex ſuo numero dederat.*

Quo

Quo appeteretur,&c. *Al. quo appeteretur, eum eſſe in Gallia coactus eſt dicere Pompeius. ſic uidetur legendum: Quum appareret eam eſſe in Gallia, coactus eſt dicere Pompeius, ſe, &c.* Paulum. *L. Aemilium Paulum.* Dicentem. *quippe qui ſileret, iam tum fortaſſe Cæſari conciliatus.* Quid mihi. *Regis, ut ſuſpicari poſſumus, creditori.*

BERN. RVT.

Inuideo tibi, quod multa quotidie, quæ mirer, iſthuc perferuntur. *Mirere, melius. Ferè enim abſentibus nouæ res domo allatæ, maiori quàm ipſis præſentibus admirationi ſunt. nam & ſubijcit: Illud te non arbitror miratũ. Sed & de Lentuli Suræ uultu idem ſuadet.* Sed ut ſpero, & uolo, & ut ſe fert, ipſe bonos ſenatus mallet totus, ut nunc eſt, hoc ſcaturit. *Alij: Bono, ſed ſenatus. Manu ſcriptũ exemplar, Hoc ſtatu erit. ut legi ita forte poßit: Et, ut ſe fert ipſe bonis, & ſenatus mallet, toto, ut nunc eſt, hoc ſtatu erit. Vel pro Hoc ſtatu, magiſtratu erit. uel: Bonos & ſenatũ mallet. totus, ut nũc eſt, hoc ſcaturit. id eſt, undiq; bonũ uirũ olet, & Ceſaris aduerſarium ſapit. ut interpres quoque agnouit: ne nihil ei aſſentiamur. Item ſuprà:* At qua ſpe, quàm certa opinione, quàm ipſo diffidente Dolabella. *Sequor lectionem. tametſi non deſint, qui Qua, pro de qua, ſcilicet ſpe, interpretati ſint inſulſißime.* Qua in re mihi uidetur illud perquàm uenuſte ceciniſſe. *Probo, cecidiſſe. Illud autem ſignificat, tentatam à Curione Cæſaris amicitiam. hoc enim profuit Curioni aduerſus Cæſaris fautores, qui ſe ei alioqui aduerſarios obieciſſent. De condemnato quid nugetur interpres, non intelligo.* Prætoris moræ quædã inci-

derunt. *Prætorijs,melius, quod plures crearentur: ut conſularibus,tribunitijs,ædilitijs.* Nam M.Cælium Vicinianum mentio illa fatua,quam deriſeramus olim,& promulgatio de dictatore, ſubito deiecit, & deiectũ magno clamore inſequuta eſt.inde Hirrum cuncti ad non faciendum flagitare. *Mentionẽ illam de dictatore puto eſſe,cuius meminit Plutarchus in Magno,quũ tumultuante ciuitate de Dictatore creando Põpcio inter quoſdã agitatũ ſit,promulgatumq́; etiam à Lucilio tribuno plebis. Ea uerba quia in epiſtolas ad Trebatiũ lib.7.retulimus,nõ eſt uiſum inculcare.nam & Cicero pluribus locis ad Atticum et de interregno,& de dictatoris ſuſpicione.Cætera quum aliubi ita ſint, Hirrũ an non faciendum flagitare: nullum tamen habent ſenſum, tametſi diuinari ille magis poßit, quàm pro certo conſtitui. ſignificat enim, quum is Cælius repulſam tuliſſet,ob mentionem illam dictatoris, ſimilia propemodum & de Hirro iactata in uulgus. ideoq́; incredibilem opinionem exortam, Cælium hunc noſtrum dubio procul Hirro præſerendum. Quid putarit interpres, non uideo.* Et ſtatim puto Idibus Sextilis de ea re factũ iri. *Melius: & ſtatim uerba puto,&c.nam & in alijs eſt: Et ſtatim,ut puto.Poteſt & ita: Et ſtatim S.C.puto idibus,&c. hoc eſt,ſenatuſconſultum. Tametſi uideo etiam tertio libro ad Appium, qua de re ſenatuſconſulto quæ facta ſunt,iam receptum. quum habeant tamen alia exemplaria eo loco,ſenatuſcõſulta.* Profecto aut tranſigetur aliquid,aut turpiter intercedetur. *Seruo ſcripturam,quam tamen reſpuit interpres, dum tentabũdus, incertus quò eat, moueri tamen uidetur.* Quid mihi ſuadeas. *Nihil muto,nec Si audeas, ex interpretis ſen-*

tentia

tentia admitto. Innuit autem, collocutos antè uel corã, uel per literas de re iſta Alexandrina, cogitaſſeq́; Cælium eò in prouinciam fortè aut alterius negotij gratia proficiſci. Cur enim non auderet de re regia ad ciuem Romanum ſcribere Cicero?

NIC. SCABLS.

Inuideo tibi, quod multa quotidie. *Hæc epiſtola in antiquioribus codicibus legitur epiſtolarum lib. 9.*

VET. COD.

Hoc tibi non inuideo, caruiſſe te pulcherrimo ſpectaculo, & Lentuli Cruris repulſi uultum non uidiſſe. Sed ut ſpero & uolo, & ut ſe fert ipſe bono, ſed ſenatum mallet, totus, ut nunc eſt, ſcaturit. Qua in re mihi uidetur perquàm uenuſte cenìſſe. Item de Pantheris, ut tiburatas accerſas, curesq́; ut mihi uehantur.

IN EPIST.

V.

Qua tu cura, &c.

VICTORIVS.

SAnè tanquam ui quadã in Cilicia omnia adhæſerũt. *Nos hũc locũ ualde corruptũ inuenimus in antiquis exẽplaribus: uulgati etiã codices diuerſas inter ſe, & parũ firmas lectiones habẽt: eã igitur ſumus ſecuti, quã probabiliorẽ duximus, etſi nulli ſatis cõfidimus. cum tamẽ neceſſe eſſet unã aliquã ex illis omnino capere (nec enim meliorẽ ipſi aut inuenimus, aut excogitauimus) minus deprauatã (niſi fallor) elegimus. Sic aũt habẽt antiquores codices,* SANE TANQVAM IN QVODAM IN CILICIA OMNIA ADHAESERVNT. *Quæ profecto uerba nõ parũ puerſa, & inquinata ſunt.*

Nos ea hic poſuimus, ut omnes hunc locũ ſuſpectum habeant, & ut ingenioſiores uideant attente, poßint'ne meliorem ex his ueſtigijs lectionem elicere, aut comminiſci.

EX POSTER. EIVSDEM.

Nam ſi hoc more moderari poſſemus. *Ita olim in omnibus impreßis necnon etiam manu ſcriptis codicibus legebatur: ipſe coniectura ductus emẽdaui, ſi hoc moderari poſſemus: ſuperuacuamq́; exiſtimaui totã uocem* MORE, *& ex primis ſyllabis conſequentis dictionis negligentia librarij conflatã, quemadmodũ antea arbitratus ſum in uetere illa ſcriptura* INANIMO MAGISTRATV, *à librario peccatũ eſſe, &* INANI MAGISTRATV, *legi oportere.* N*õnulla ſunt huiuſcemodi mẽda in priſcis exẽplaribus, quæ inde in libros excuſos fluxerant: eorũ autẽ partim ſublata ſunt, partim adhuc manent.* In *Mediceo ſic locus ille legitur in epiſtola ad* Cornificium, Primum in ſpem libem libertatis ingreſſus *ſum.* I*d tamen erratum facilè cognitum.*

Quodam ſilice iam omnia. *Quid de hoc loco ſentiremus, olim planũ fecimus, & quã ad illũ reſtituendum opẽ dare potuimus, tũc præbuimus. Nõ poſſumus in tantis anguſtijs tẽporis tãtisq́; tenebris aliquid lucis uidere. quod de eo etiã loco dicimus, q hũc ſeqtur: ille enim quoq; ut olim docuimus, nõ minoribus maculis inqnatus eſt.*

PAVL. MANVTIVS.

Quodam ſilice iam omnia. *Codex uetuſtus* I*oannis* S*calæ ſic habet, quodam omnia in Sicilia.* B*ernardini* M*affei,* Q*uodam uictilicra omnia.* Q*ui eſt in* M*edicea* B*ibliotheca,* Q*uodam incilicia omnia. uulgata lectio non eſt in libris manu ſcriptis. uidendum an ita legi poßit,* Q*uodam incili iam omnia.*

GYB. LONG.

Diſſuadet Ciceroni,ne confligetur cum Parthis,quod illius copiæ exiguæ ſint,& nihil ſubſidij ſperandũ ſit. Deinde excuſat ſe, quod nihil ſcribat,cum non habeat quod ſcribat de geſtis in urbe. Poſtremo narrat, quid Marcellus de prouincijs conſtituat.

SEB. CORR.

Hoc more. *Alij legunt, hoc modo.* Anno præterito.*finito.* Curio Trib.pleb.*deſignatus.*

BERN. RVT.

Et quantum gloriæ triũphoq; opus eſſet. *Que, uacare uidetur.* Sed omnia deſiderantur ab eo. *Eo, pertinet illuc, Qui publico negotio præpoſitus ſit: id eſt,imperatore,aut proconſule. Cætera per interpoſitionem legenda.non autem exercitum ſignificat.* Noſti enim hæc translatitia. *Non,ut interpres,ficta,ſed uſitata iam, & ferè ſolennia. ut quum dicimus translatitiũ edictum,id eſt,ab omnibus edici ſolitum.* Deinde alius exiſtet,qui,niſi libere liceat de omnibus prouincijs decernere ſenatui,reliquas impediat. *Reliquas, Gallias præcipue continet,contrà quàm putauit interpres. Hoc enim dicit: Si de ſucceßione Galliarum referetur, alius tribunus aperte intercedet, nec quicquam conſtitui patietur: alius, ſimulata cauſa æquitatis, ita conſtitui de Gallijs ſinet,ſi de alijs quoq; prouincijs ſucceßionibusq; decernatur,de Gallijs ſolis nequaquam agi uelit, atq; ita propter Gallicam omnes ſucceßiones impediat. Erat hæc maxima controuerſia, quod ita ſuccedi Cæſari uidebantur paſſuri fautores eius, ſi Pompeius quoque exercitum prouinciamq; dimitteret. Plutarchus autor in Pompeio, Cæſare, Catone,Cicerone,Appianusq;, & alij rerũ eius tẽporis ſcriptores.* Hoc ſic præterito anno Curio tribunus & eadẽ actio de ꝓuincijs introiuit,ut q̃ꝫ

facile nunc ſit omnia impedire,&c. *Corruptus locus, neque ab interprete (ut pleriq; alij) perceptus, expoſitus'ue. Ego ita legerim:* Hoc *ſi præterito anno* Curio *tribunus, & eadẽ actio de prouincijs introierit, q̃ facile tũc ſit omnia impedire, &c.* Neq; *enim præterito anno* Curio *aut tribunus fuerat, aut uerbũ de iſtis prouincijs fecerat, qui ne* Romæ *quidẽ forte fuerit: aut ſi fuerit, nullum certe magiſtratũ geſſerit.* Eſt igitur *ſenſus:* Si *præterito hoc anno, qui nunc eſt,* Curio *tribunus deſignatus, qui ſe totum cõtra* Cæſarẽ *parat, nec quiquã agi præter* Gallicam *ſucceßionem paſſurus uidetur, tribunatum ingreſſus fuerit (erat enim iam deſignatus) & idem fuerit de prouincijs agitatum, te non fallit, q̃ facile tunc omnia poßint impediri, & in omnibus* Cilica *tua ſucceßio, quamq; id* Cæſari, *qui præ ſuo cõmodo perire imperium ſiturus ſit, quiq; egregios ſibi pararit interceſſores, utile ſit futurũ.* Pro *Superet, qui* Suppetat *legat, optime puto cõſuluerit iſti loco.* Ego *ita quidẽ ſcribo, quamuis aliter &* Aldinis *&* Mediolanenſibus *exemplaribus eſſe non ignorẽ.* Item *ſuprà:* Sanè tanquam in quadam ſilice iam omnia adhæſerunt. *Probabilior* Mediolanenſis *lectio:* Sanè *tanquam ui quadam in* Cilicia *omnia adhæſerunt.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Deinde alius exiſtet, qui, niſi libere liceat de omnibus ꝓuincijs decernere ſenatui, reliquas impediat. À *nobis eſt* Cicero *ad* Atticum: *Sed eſt totum, inquit, quid* Cal. Martij *futurum ſit.* Vereor *enim, ne, cum de prouincia agetur, ſi* Cæſar *reſiſtet, nos retineamur.*

PHIL. MEL.

Qua tu cura ſis. *Exordium ſumptum à cura & ſolicitudine.* Accedit huc, *Altera pars, de ſucceßione*

prouin

prouinciarum. De Galliſs conſtituetur. *μίμνοις.*

IN EPIST.

VI.

Non dubito,&c.

VICTORIVS.

ET Hercules confecta omnia fœda, & inhoneſta ſunt. *Nos hũc locũ in melioribus etiam exẽplaribus miſerabiliter lacerũ inuenimus. Quia tamẽ uariјs modis legitur, quod ferè ſemper accidit cũ ueritas ex uetuſtiſsimis libris accipi non poteſt, cui omnes libenter acquieſcant: nos hic antiquam ſcripturam apponemus, etſi peruerſam & corruptam, ut poßit, qui uoluerit experiri an commodiorem ullam lectionem ex ea exprimere queat, ſimulq́; uidere quæ circunferuntur diuerſæ huius loci lectiones quàm pudenter, quamq́; fideliter ex antiquis ferè uetuſtate deletis ueſtigiјs deductæ ſint. eſt autẽ hæc,* ET HERCVLES CONSAEPTA OMNIA FODERA ET INHONESTA SVNT. *Quidã legunt* CONSCRIPTA OMNIA FOEDERA, *aliј* CONSILIA OMNIA, *ut nihil incertius ſit.*

EX POST. EIVSDEM.

Leuiſsimè enim quia de intercalando non obtinuerat. *Sermo eſt de Curione, qui cùm antea ſenatum defenderet, & contra Cæſarem ſententias diceret, ſubitò trãsfugit ad populum, & pro Cæſare loqui cœpit: quod incredibilem ipſius inconſtantiam declarauit, quare uerè hic Cælius inquit, Leuiſsimè enim, & quæ ſequuntur. qui locus cum mendoſè antea legeretur, à me purgatus eſt, et ratione ipſa hortante, & autoritate uetuſti codicis: ita enim legitur in Mediceo: quam animaduerſionem ut firmam, & apertam tunc argumentis, & teſtimoniјs con*

firmandam eſſe non putaui. Manutij tamē BELLISSIME, *in poſteriore ſua editione, quemadmodum in priore fecerant, ſcripſerunt.*

Turpe tibi erit pantheras Græcas me non habere. *Lectionem hanc inuentam à me in cunctis manu ſcriptis, & impreßis codicibus retinui: Pantheras Græcas appellat, quæ in Pamphilia, & Cilicia caperentur, quibus prouincijs Cicero præerat. Græci autem homines eas incolebant, ut diſtinguat ab Africanis: nam in Africa etiam naſcuntur, quod non multò poſt Cælius declarat, cum inquit, Quæ ad ludòs ei aduectæ erant Africanæ, eaſdem à nationibus ac populis, apud quos naſcerentur, uocauit Cicero ad Atticum ſcribens, Cibyratas. Quàm rectè igitur fecerint, qui ex ingenio legunt,* PANTHERARVM GREGES, *facilè cognoſci poteſt. Vidimus Florentiæ Africanam, quam deuicto ſæuißimo archipirata, regnoq́; quod occuparat ſpoliato, Carolus Impera. ex Africa aſportauit, Florentiæq́; reliquit: ibi autem cùm publicè aleretur, mortua eſt.*

PAVL. MANVTIVS.

Confecta, omnia fœda, & inhoneſta ſunt. *Hoc in loco uetuſti codices inter ſe diſcrepant. nos eū, quem habet Ioannes Scala, ut minus deprauatum ſecuti ſumus: ſic enim in eo legitur: conſecta omnia fœda, & inhoneſta ſunt. ex quo adducti ſumus, ut, una litera immutata, legeremus: confecta, omnia fœda, & inhoneſta ſunt.*

Tabernarijs. *Aquarum ius penes Aediles, & Cenſores erat. itaq; cum tabernarij publicas aquas in ſuū uſum deducerent, Cælius, qui tunc temporis Aedilitatem gerebat, ea de re cum tabernarijs & aquarijs pugnauit: concionem etiam de aquis ſcripſit, cuius meminit Frontinus*

libro

libro 11. *de aquæ ductibus.*

GYB. LONG.

Prior pars epiſtolæ Appij cauſam Ciceroni indicat, & quid in ea ab ipſo faciendum ſit monet. Poſterior uero narrationem habet earum rerum quæ à Curione in Cæſaris gratiam facta ſunt, aliasq; narrationes feſtiuas. Poſt hæc redit ad Appium, & ad pantheras, de quibus multis epiſtolis agit.

SEB. CORR.

Appium. *lib.*3. Abiecerat. *Triumphare enim uolenti, urbem ingredi non licebat.* Diſcedens mandaris. *de Tullia collocanda.* Si res. *matrimoniũ.* Exeat. *Dolabella.* Si emanarit. *Tulliam Dolabellæ deſponderi.* Significatio ulla. *hoc matrimonium tibi placere.* Neq; ille. *Dolabella.* De filijs. *quorum alter erat Appij gener.* Confecta. *Al. conſepta: melius, conſcripta, ſcilicet à Dolabella, in delatione nominis.* Coſs. autem. *L. Paulum, & C. Marcellũ.* Conglaciat. *otio, ut reſcribit Cicero epiſt.*13.*lib.*2. Niſi ego. *ut Aedilis.* Tabernarijs. *opificibus, ſiue qui præſunt curandis tabernis.* Aquarijs. *aquarum & aquæductuum curatoribus.* Veternus. *aquarum colluuio, & fœditas quædam. Sunt tamen, qui hæc omnia de magiſtratuũ ſocordia μεταφορικῶς dicta uelint.* Bibulus. *M. Bibulus tunc Syriæ Procos.* Neſcio quid. *cohortem primam totam, centurionemq; primipili, & reliquos cohortis eiuſdem, & Tribunum Mil.* Belliſsime. *Al. leuiſsime.* De intercalando. *Quum ſciret Curio, qui ſacerdotio fungebatur, eo tempore intercalari neceſſe non eſſe, id tamen petebat, ut ſi negaretur, iuſtam cauſam conſilij mutati habere uideretur. aliter in Quæſtura retulimus: quoniam tabulas omneis, & præſertim Dionis, qui rei huius eſt autor, no-*

biſ

Digitized by Google

biſcum non attuleramus. Viariam. *de uijs muniēdis.* Non diſsimilem. *in eo præſertim, quod ſe ad eā rem in quinquennium creari uolebat.* Rulli. *contra quem extant Ciceronis orationes.* Iubet Aedil. metiri. *ut harum rerum, & præſertim annonæ curatores.* Huic rei. *matrimonio.* Pantherarum greges me. *Al. pantheras me.*

BERN. RVT.

Quo facto retulit ſermones. *Retudit ſermões, quod ſuprà Repreßit dixerat, ſcribo. Leuis omnino menda, ſi non omnibus exemplaribus peruulgata: adeò etiā interdum in leuißimis grauißimi quoq; alioqui homines falluntur.* Si ad illam ſummam ſeueritatem legitimum ius exegeris. *Non eſt ius recōciliationis, ut uoluit Clericus. ſed hoc dicit: Si denegaris intercedere pro Appio hac ratione, quòd nolis ius ac iudiciū impedire, ſed pati, ut de cauſa eius ius decernat, quod etiā in amicißimo non improbe fieri poteſt.* Deniq; inuidioſum tibi erit, ſi emanarit. *Inuidioſum, odioſum, quodq; tibi inuidiam conflet: quia ſcilicet uideberis, ut ſubleuares accuſationē Dolabellæ, hoc tempore eum tibi affinitate iunxiſſe: non, ut interpres, carū.* Si Parthi nos nihil afficiunt, nos nihil frigore frigeſcimus. *Manutius: Si Parthi uos nihil calfaciunt, nos nihil frigore frigeſcimus. quod ad priorem clauſulam attinet, rectè. Nos poſteriorē ita, Nos hic frigore frigeſcimus. Interpres quidē perbelle nugatur. qs enim ineptius expoſuerit ea uerba, Potuit ſine Parthis, quàm hic? Eſt autē ſenſus uenuſtus. id eſt, quamuis omnia iaceant, nō magnopere tamē Parthos deſiderabamus, qui nos ita calefacerent. Habet autem oratio irriſionis neſcio quid, uel potius ridiculæ indignationis. Quod initio eſt*

in

in *Manutianis, Quin perlatum à te ſit, Ad te, ſcribi opôrtere, ut in alijs, non dubitamus.* Et Hercule conſepta omnia fœda & inhoneſta ſunt. *Vide nũ illa melior lectio, quæ eſt in manu ſcripto: Et hercule cõſcripta omnia fœdera inhoneſta ſunt. Quid ſi pro Omnia, omnino? nam interpretis lectio ſenſusq́; nõ placet.* Legemq́ uiariã non diſsimilem agrariæ Rulli, & alimentariam, quas iubet ædiles metiri, iactauit. *Vide ne conuerſus ordo tranſpoſitaq́; uerba ſint, atq; ita legi oporteat: Legemq́; uiariã, quas iubet ædiles metiri, & alimẽtariã non diſsimilẽ agrariæ Rulli, &c. nam Clericus alioqui delirat.*

Leuiſsime enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum. *Nihil equidẽ muto. Appianus tamen, quum ære alieno liberatũ per Cæſarem Curionem dixiſſet, quod et Plutarchus affirmat, ut mutationis honeſtam aliquã cauſam prætẽderet, petiſſe inquit difficiles quaſdã itinerũ fabricatiões, apparatusq́;, eiusq́; muneris præfectũ ſe in quinquẽnium fieri poſtulaſſe, ſatis gnarum nihil horũ impetrari poſſe, uerũ Pompeij amicis ſibi aduerſantibus hanc ſe cauſam contra Pompeium mutatæ uoluntatis habiturum, quod & factum eſt. Sanè intercalatio neſcio quid habuit cum iudicijs negotij. ſuprà ad Mariũ: Nos hic multitudine & celebritate iudiciorum & nouis legibus ita diſtinemur, ut quotidie uota faciamus, ne intercaletur, ut quãprimum te uidere poſſimus. Sed & ad Atticum, & Q. fratrem, legem Viariam id eſſe arbitramur, quod modo ex Appiano retulimus.*

CAELIVS RHODIGINVS
Antiq. lect. lib. 10. cap. 40.

Apud Ciceronem in epiſtolis familiaribus à Cælio concinnatis uidentur eſſe Aquarij, qui aquam circunferunt

ſerunt uenalem. Niſi ego, inquit, cum aquarijs & tabernarijs pugnarem, ciuitatem Veternus occupaſſet. Iuuendlis: Veniat conductus aquarius. Aquaria prouincia in Cicerone aduerſus Vatinium, cura eſt Quæſtoris, præfecti mercibus, quæ mari uel omnino aquis ſubuehuntur, ne quid exportetur. Sed & publicis aquis præfici ſolitos quoſdam ſcimus. De quibus quandoque ſit Sen. Cos. factum, ut cùm eius rei cauſa extra urbem forent, lictores binos, & ſeruos publicos ternos, architectos ſingulos, & ſcribas, & librarios, accenſos & præcones totidem habere liceret. Hoſce dici quandoq; aquarum curatores animaduerto, interdum & aquarios. Iulius Frontinus: Ille aquariorum tollendus reditus, quem uocant punctam. Et mox docet, fuiſſe quendam qui appellaretur à punctis. Pertinebant & ad eandem aquarum rationem, qui uocabantur uillici, caſtellani, ſilicarij, tectores. Sed hæc ferme miniſteria erant. Alibi Frontinus aquariorum fraudem nominat, quos aquas ex publicis ductib. in priuatorum uſum deriuare deprehendiſſet. Super qua re Cælij Rufi edita quoque legebatur oratio, cui titulus fuit De aquis, ubi aquariorum dolo, irriguos agros, tabernas, cœnacula perpetuis ſalientibus coarguebat inſtructa. Vnde illuſtratur Cælij eiuſdem locus de quo diximus.

Vide Frontinum li: 2°

VET. COD.

Scio enim tibi eum non eſſe odio, quàm uelim eum obligare, in tua manu eſt, cum quo ſimulata eſt. Hic nos omnes abſoluimus, & Hercules conſpecta omnia fœdera & inhoneſta ſunt. *Quidā ſic:* & Hercules conſcepta omnia fœda, & inhoneſta ſunt. Adhuc ſenatuſconſul. S.G. niſi de ferijs Latinis

tinis nullũ facere potuerunt, Legemq́ Viariam non diſsimilem Agrariæ tulit, & alimentariam.

IN EPIST.

VII.

Quam cito, &c.

VICTORIVS.

MEtus aliqui perturbent. *Vetus codex perturbet ſingulari numero: frequenter autem in uetuſtis codicibus* ALIQVI *pro aliquis inuenitur, ut in fine huius ipſius epiſtolæ, Cum qua ſit aliqui deprehenſus. Et in principio epiſtolæ ad Marium, Si te dolor aliqui corporis.*

EX POST. EIVSDEM.

Nondum retulerat. *Locus ualde obſcurus. Mediceus codex (nihil enim melius mihi facere poſſe uideor, quàm ueterem ſcripturam in his difficultatibus indicare.)* Nondum retuleras. *Aliorum coniecturas non reprehendo, etſi illis non ualde aſſentior.*

PAVL. MANVT.

Paula Valeria. *Alij, an hæc Bruto nupſerit, dubitare uidētur, propterea quòd libro* XI. *Pollam Bruti uxorem fuiſſe perſpiciant. ego nupſiſſe exiſtimo, & eam ipſam eſſe, quæ libro* XI. *appellatur Polla: ut, quemadmodum ab aula olla, ſic à Paula Polla dicta ſit.*

Nondum retulerat. *Si ita legatur, ſubintelligi poterit, dotem. ſed mihi non diſplicet amiciſſimi mei coniectura, qui ita legendum putat, mundum retulerat. mundus autem muliebris qui ſit, exponit Liuius lib.* XXXIIII. *munditiæ (inquit) ornatus, & cultus, fœminarum inſignia ſunt. hunc mundum muliebrem appellarũt maiores noſtri.*

GYB. LONG.

Habet hæc epiſtola nouarum rerum nuntiationem urbanam, & feſtiuam.

SEB. CORR.

Hunc riſum. De Hirro. Cornificius. Q. *Cornificius, qui paulo pòſt fuit Cæſaris quæſtor.* Adoleſcens Oriſtillæ filiam ſibi. Al. *adoleſcentior eſt, ille ubi filium.* Oreſtillæ. *Aurelia Oreſtilla fuit Catilinæ amica.* Triarij. C. *Valerij Triarij.* Nuptura eſt D. Bruto. Al. *nuptura eſt* D. *Pollam certe* D. *Brutus uxorem habuit, Epiſt. 8. lib. 11.*

BERN. RVT.

Cornificius adoleſcens Oreſtillæ filium ſibi deſpondit. *Filiam, probo legi, quod iam uideo receptũ. nã ille interpretis ſenſus, abſurdus.* Nondum retuleras. *Retulerat, alij habẽt codices. probo. interpres garrit. Tu uide, num hoc dicat: uel, Nondũ renũtiarat matrimonio Triarij, eaq́; quæ fieri ex legibus oportet, fecerat: uel, Nondum ſuas res ab eo abſtulerat. quod ea uerba ſolẽnia in diuortijs fuerũt: Res tuas tibi habeto, res tuas tibi agito. autor Cicero, Caius iuriſconſultus, Martialis, alij.*

VET. COD.

Dum iſtinc eris, cruciabor, te belli Parthici periculo idem crucior, ne hunc riſum metum metus aliqui perturbent.

IN EPIST.

VIII.

Et ſi de repub. &c.

VICTORIVS.

C. Sempronium Rufum, &c. *In melioribus codicibus repetitũ eſt nomẽ illud* RVFVM *omnino elegan*

elegãter, non librariorum uitio, ut putarunt, qui bis uocem illam deſcribere neglexerunt.

Si quid iniurijs ſuis eſſet quo Neſtorius teneretur. *Poſſum & hic uetuſtam ſcripturã proferre, ſiquid ex ea commodi elici poßit. Locus certe uarijs & inter ſe diuerſis modis legitur: quas tam incertas lectiones quiuis uidere poterit, & etiam alias excogitare. nos in tantis tenebris, cum nihil lucis adferre queamus, uetere ſcriptura propoſita, ad alia tranſibimus.* SI QVOD INIVRIIS SVIS ESSET, VT VESTORIVS TENERET. Et ad extremum ut ſolent, &c. *Sic omnes antiqui & noui codices, uno excepto nuper Venetijs impreſſo, habet enim ille* VT SOLET AIT REFERAM: *etſi poſtea ijdem, qui librum ipſum excudêre inter uarietates exemplarium, quas ad finem libri adpoſuerunt, negatiua particula addita* NON REFERAM *corrigũt: de qua lectione quid ſtatuẽdũ ſit, alij uiderint. Ego ſanè parũ illi confido: nam cum tantopere ab antiquis ueſtigijs recedat, exiſtimo quempiam coniectura ductum ſic perturbatum & deminutum locum ſupplere uoluiſſe.*

De ui reus à quodam ſuo emiſſario eſt factus. *Eſt certe miſerũ uidere quot uulneribus confectus ſit hic M. Cælij liber, cum præſertim ea ſint quæ uix, aut ne uix quidem ſanari queant: nos quod tutius remedium uiſum eſt, ubi nullam meliorem opem adferre poſſumus, ueterẽ plagam nudamus: fœliciori'q; medico tam deſperatũ ægrotum libẽter tradimus. Vetuſti igitur codices* À QVODAM SVO RVSTETIO FACTVS. *ſignificat autem nota quædam in illis huic loco adpoſita deprauatum eum eſſe. quidam ex his reliquijs legũt,* À QVODAM SVO EMISSARIO TVTIO EST FA

CTVS. *Nos nec damnamus, nec probamus: unuſquiſq; rem ante oculos ſibi poſitam attente, accurateq; animaduertat, & ſecum quid agendum ſit deliberet, ſi modo rem dignam in quam tantus labor inſumatur, iudicarit.*

EX POSTER. EIVSDEM.

À quodam ſuo emiſſario eſt factus. *Peccarunt noſtri librarij dum ueterem ſcripturam, & maximè Medicei codicis, exſcriberent: dictionem enim omiſerunt, quæ ante* RVSTEIO *poni debebat, ea autem hæc eſt,* EMISSA. *Dolet peccatum illorum cauſam fuiſſe erroris docto, ac diligenti uiro, & tamen quod ille ex Aſconij commentarijs erutum huc accommodari poſſe cẽſuit, adhuc, ſi modò uerum eſt, defendi poteſt: quod ſcilicet ad Tetium pertinet: legi enim poteſt,* À quodam ſuo emiſſario eſt Tetio factus. *nam S, ſignificaſſe olim Sextum, uix credo: præterea poſt* FACTVS *in uetere exemplari* EST *non legitur, quod uerbum hic neceſſariũ eſt, ut fortaſſe poßit cõcinnari ex literis illis quæ confecto emiſſario è priſcis ueſtigijs, reliquæ ſunt, ut nihil addi ad uulgatam lectionem niſi* TETIO *neceſſe ſit, quod tamen nec ualde confirmare, nec diluere nolumus: eſt enim res dura, ſed ſubtiliter excogitata.*

L. Atteius L. F. A. N. Capito. *Cum diu anceps in hac lectione fuiſſem exiſtimaui tandem, non incõmodè ita legi poſſe: in qua ſi uitium ullum eſt, huiuſcemodi eſt, quod defendi poßit, nec abſurdã ullam ſententiã habeat. Manutij prima ſua editione literas illas, quæ ſcrupulum habebant, & quæ ipſis & alijs negotiũ faceſſebant, ſuſtulerunt, atq; ita ſe putarũt omni moleſtia liberare. Hanc ipſorum culpã tacui, quæ & magna eſt, & antiquis ſcriptoribus periculoſa, ſi quis quæcunq; nõ intelligit, in illis delet.*

delet. Quanto modeſtius me, liberaliusq; geſſerim, dicere non oportet: nam me, fidemq; meã laudare mihi nũc propoſitum nõ eſt. Quòd putant literas illas ſeiungi nõ oportere, nõ reprehendo: intelligo enim ipſas Tribum ſignificare poſſe. Si negant ueteres in titulis, monimẽtisq; non patris ſolùm nomẽ, ſed aui etiam ponere ſolitos, facilè redargui poſſunt; ex Ciceronis enim libris, & aliorũ optimorum autorũ hoc intelligitur. Qui Romæ priſcas inſcriptiones curioſius legerunt, paßim hoc animaduertere potuerunt. poſſemus infinita exempla afferre, ſed nõ erimus nũc pluribus citandis teſtibus, quàm oporteat, ambitioſi. In magno illo uolumine, quod Epigrãmata antiquæ urbis inſcribitur, multis locis hoc obſeruari poteſt: Sed maximè pagina CXXII. *necnon pagina* CXXXXVI: *in quibus plurima uirorum nomina ſcripta ſunt, quæ cũcta aui quoq; nomen retinent, & notis his ſemper ſignata, quibus ea tunc ſignari conſuetudo fuerat.*

Ad ex kal. Mart. *Locus Varronis reſtitutus magno auxilio eſt ad docendum, immutari debere ordinem priorum harum uocum, & pro* ad ex kal. *legi debere* EX AD KAL. *quemadmodum Paulus quoq; emẽdat. Illum autem iampridem nos caſtigauimus, ſtatimq; ſuſpicati ſumus, hanc eſſe huius loci germanam lectionem. Cùm Romæ* XXX. *ferè menſes ſunt, fuiſſem, ſæpe, multumq; cum Marcello Ceruino, qui poſtea in ampliſsimum ordinem à Paulo* III. *Pont. Max. cooptatus eſt, de ſtudijs literarũ locutus ſum: cũq; ſemel ſermo incidiſſet de uetuſtis exemplaribus, dixi Florentiæ priſcum codicem Terentij Varronis inueniri, librorum quos ſcripſit de agricultura: magno ſtatim deſyderio ille affectus eſt librum hunc uidendi, à meq; diligẽter petijt, cùm Florentiam redijſſem, da-*

rem ſaltem operam, ut cum impreſſo aliquo cõferrem, & ad ſe cuncta accuratè adnotata mitterem. Non potui hoc amiciſſimo, & optimo uiro denegare. Cumq; in antiquo docuiſſem menda quædam reperiri, uoluit ille notari à me locos, quos putarem caſtigatius illic legi, in impreſſis autem deprauatius: in quo ei quoq; morem geſſi. Hunc autem in primis notaui, quem ibi ſyncerè legi, in impreſſis uerò mendoſiſſime iudicabam. Volui autem codicem illum ſummo ſtudio à me cum antiquo collatum, communem illi eſſe cum Angelo Colotio, ſancto, ac docto uiro. Citaui igitur huius rei optimos, ac locupletiſſimos teſtes. Sed aliud etiam auxilium habebam, non minoris momenti, quo locum hunc Cælij ita caſtigandum eſſe animaduerteram. nam eodem illo in lapide Colotiano, de quo ſuprà mentionem feci, ita legitur, EX A. D. V. K. DEC. AD PR. K. IAN. SEXT. Vtinam integer eſſet, magnam utilitatem ſtudioſis literarum afferret: eſt enim Ciceronis temporibus exaratus. Vtut autem eſt, & ut à me exſcribi potuit, hîc eum adponemus: nam huic præcipuè loco accommodatus eſt, in quo etiam bis ſunt literæ illæ, quæ in illo lapide ſæpe leguntur, id eſt, V. F. Quin autẽ VERBA FECERVNT, ſignificent, dubitari non poteſt: id enim Cicero infinitis locis declarat: apertè autem in X. Philip. 792. Quod Pãſa COS. uerba fecit de literis: & quæ ſequũtur.

C. IVLIVS CAESAR IIII. SINE CONLEGA DIC.
V. F. Q. FABIVS MAXIM. C. TREBONIVS C. F.
C. CANINIVS C. F.
VLIVS CAESAR DICT. IV. M. AEMILIVS M. EQ.
C. IVLIVS CAESAR V. M. ANTONIVS M. F.
V F. P. CORNELIVS P. F.
C. VIBIVS C. F. PANSA. A. HIRTIVS A. F.
C. IVLIVS CAESAR. Q. PEDIVS, Q. F.
V. F.
C. CARRINAS. C. F. P. VENTIDIVS. P. F.
MILIVS M. ANTONIVS
EX A. O. V. K. DEC. AD. PR. K. IAN. SEXT.
MVNATIVS L. F. M. AEMILIVS M. F.
NTONIVS P. SVLPITIVS CEN. LVSTR. N. F.
ANTONIVS P. SERVILIVS. P. F.
M. DOMITIVS M. F. C. ASINIVS CN. F.
VF. L. CORNELIVS. L. F. VF. P. CANIDIVS P. F.

IL. SESTIVS P. F. I.
M. CLAVDIVS M. F. LAP.
L. MVNATIVS PAVL. AEMILIV
Q. AEMILIVS LEPID. MLO
M. APPVLEIVS SEX. F. P. SI
C. SENTIVS SATVRN. Q. LV.
VF. M. VINVCIVS P. F.
P. CORNELIVS P. F. CN. C.
C. FVRNIVS C. F. C. IV.
CL. L. DOMITIVS CN. F. P. CO.
V. F. L. TA
M. DRVSVS L. F. L.
M. LICINIVS M. F.
TI. CLAVDIVS TI. F.
M. VALERIVS. M. F.
V. F. C. VALGIVS C. F.
C. CANINIVS

S. C. A. Pridie Cal. Oct. in æde. *Mediceus codex cùm ſuprà nihil ab impreſſis hac parte diſcreparit, hîc ab illis diuerſus eſt: neque enim habet tres illas priores literas, ſed earũ loco* I. V. *ſic enim in eo ſcriptum eſt,* I. V. PR. CAL. OCT. *quam rem explicare, ut uerum fatear, non poſſum.*

Quo minus de R. P. quamprimum ad Senatum referri. *Ita in Mediceo ſcriptum eſt.* quo minus de Rep. Q. P. ad Senatum referri. *Hoc autem adnotaui, non quòd in impreſſis ullum mendũ ſit: ſed ut notæ illæ ex hoc loco percipiantur. nam maiorem partem huiuſcemodi notis in* S. *Conſultis, & huiuſcemodi rebus uſos fuiſſe ueteres, planum eſt.*

De ea re ad Senatum, populumq́; referri. *Mediceus liber,* De ea re publica adhuc ordinem referri. *Arbitror legendum,* De ea re ad hunc ordinẽ referri.

PAVL. MANVT.

M. Tuccium accuſatorem ſuum &c. *Huius loci ſenſum, & ſi obſcuriſſimus eſt, tamen declarare conabimur. Reorum cauſæ ordine agebantur: nam quæ tempore prior fuerat, eius prior item locus erat. excipiebantur tamen eæ cauſæ, quæ cum cauſis iam iudicatis coniunctionem aliquam habebant, ut earum quaſi appendices quædam uiderentur: eiuſmodi enim cauſis, etiam ſi poſt multas alias delatæ eſſent, tamen primus locus erat conſtitutus. itaque in oratione pro Cluentio,* Fabritium *(inquit) reum ſtatim fecit: utq́; ei locus primus conſtitueretur, propter cauſæ coniunctionem impetrauit. propter cauſæ coniunctionem, inquit, quòd* Fabritij *cauſa eadem erat, quæ* Scamandri, *qui antea cõdemnatus erat. & infra in eadẽ oratione:* Apud eoſdem iudices reus eſt

factus

Nota hic quo ordine agerent' cauſæ reorum Pro Cluentio

factus Oppianicus, cum is duobus præiudicijs iam damnatus eſſet. ab ijſdem autem iudicibus locus ei primus eſt conſtitutus. Hoc ideo *factum eſt, quòd Oppianici cauſa coniunctionem habebat cum Fabritij, & Scamandri cauſa, quos iudices iam damnauerant. Excipiebantur etiam cauſæ de ui, quæ primo loco agebantur, omiſsis alijs cauſis, quæ tempore priores fuerant. ſic Milonis cauſa, quòd erat de ui, extra ordinem eſt acta. ſic M. Cælius, cum Atratini patrem de ambitu reum feciſſet, de ui poſtea accuſatus, cauſam ipſe prior dicere coactus eſt. ſic etiam C. Sempronius cum à M. Tuccio eſſet accuſatus & cauſam ſuam eo anno nollet agi (forte quòd ex ijs, qui tūc iudices erant, aliquos ſe habere inimicos intelligeret:) accuſauit accuſatorem ſuum lege Plotia de ui, eo conſilio, ut, interpoſita extraordinaria cauſa, tempus tereretur, & ſuæ cauſæ iudicium, cum eius agendæ ſpatium non eſſet, in annum ſequentem neceſſariò reijceretur. Extraordinarius autem reus is dicebatur, cuius cauſa non ordine, ut aliæ cauſæ, ſed primo loco ſemper ageretur: & inde extraordinaria cauſa, quæ ſtatim ante omnes cauſas ageretur, ut cum erat de ui, uel coniunctionem habebat cum aliqua cauſa antea iudicata.*

Laterenſis leges ignorans pronuntiauit quod ſinguli ordines iudicaſſent. *Cum ex tribus ordinibus, qui res iudicabant, duo Seruilium abſoluiſſent, unus condemnaſſet, uniuerſorum autem iudicum æquo numero ſententiæ fuiſſent, Laterenſis, qui ordines, non ſentētias reſpiceret, abſolutū credidit, ſeq; eum in tabulas dixit abſolutum relaturum. poſtea cum in lege reperiſſet, non ex ordinum numero, ſed è iudicum maiori parte uel abſoluendos, uel condēnandos eſſe reos: nō retulit, ut dixerat,*

in tabulas abſolutum, ordinum iudicia perſcripſit. fuſius autẽ explicabimus, propterea quòd obſcurior eſt ſenſus, ita ut cum pauci uiderint, nemo certe oſtenderit: nõ enim in quo Laterenſis Prætor deceptus ſit, animaduerterunt. quod nos pluribus uerbis, ut etiam tardiores intelligant, oſtendemus. Iudicia penes treis ordines erant: qui quidẽ tres ordines ex ſenatoribus, equitibus, Tribunis ærarijs conſtabant. fieri autem poterat, ut quem duo ordines abſoluiſſent, unus condemnaſſet, is tamen non abſolutus, ſed condemnatus iudicaretur, hoc modo: Eunt in conſilium ſenatores XXVI. equites XXV. Tribuni ærarij XXIIII. ex ſenatoribus abſoluunt reum XIIII. condemnãt XII. ex equitibus abſoluunt XIII. condemnant XII. ex Tribunis ærarijs abſoluunt IIII. condemnant XX. ſi ex ordinum numero iudicaretur reus, abſolutum appareret, quippe cum ex tribus ordinibus abſoluerint duo, ſenatorius, & equeſter. cum autem lex, quod iudicum maior pars iudicarit, id ius ratum eſſe uelit: condemnatum reum, nemo eſt, quin uideat, cum ſententias graues habuerit XLIIII. abſolutorias XXXI. Prætor autẽ Laterenſis cum ex more pronuntiare deberet, quot ſententijs abſolutus, quot eſſet condemnatus reus: leges ignorans, de numero iudicum nihil, de ordinibus, quid ſinguli iudicaſſent, pronuntiauit, ac ſe in tabulas abſolutum dixit relaturum. poſtea cum lege perſpecta, erratum intelligeret: dubius animi, quid ageret: quòd neq; contra legem, neq; contra id, quod pronuntiarat, uellet facere: neq; abſolutum, neq; damnatum retulit: tantum ordinum iudicia perſcripſit. ex quo paulo poſt infert Cælius: ſic nũc neq; abſolutus, neque damnatus Seruilius, de repetundis ſaucius Pilio tradetur.

Iudicia apud treis ordines erant Senatores, equites, et Tribunos ærarios.

A quod

A QVODAM ſuo emiſſario. *Florentini in ueſtuſto codice legi dixerunt, à quodam ſuo ruſtetio. ueram lectionem eſſe puto, à quodam ſuorum S. Tetio, quã excogitauit amiciſſimus meus, homo ita omni laude cumulatus, ut ego ei quàm pauciſſimos comparem, neminem certe anteponam. Tetios autẽ & libertos, & amicos Claudiorum fuiſſe, è qua gẽte erat Appius, oſtẽdit Aſconius, ubi in oratione pro Milone locum illum exponit: Hæc inſidiata Pompeio eſt. quanquam ibi tantum de Damione Clodij liberto loquitur. ſed Damionem Tetiæ gentis fuiſſe, oſtenditur ad Atticum 16. itaq; hic Cælius de Appio loquens, accuſatus, inquit, eſt à quodã ſuorum Sexto Tetio: nam cum, Sextus, antiqui ſignificare uolebãt, uel Sex. ſcribebant, uel S.*

L. IVLIVS L. F. POM. Annalis. *Ex XXXV. tribubus, aliquam (ut inquit Pedianus) neceſſe erat, cuiuſcunq; eſſet ordinis, ciuis Romanus obtineret. is autem oſtendebatur à prænomine ſuo, à nomine (nomine autem familia ſignificatur) à patris prænomine, à tribu, à cognomine, ut Philippica IX. Ser. Sulpitius Q. F. Lemonia Rufus. Lemonia enim tribus eſt ablatiui caſus, ut ſit, ex Lemonia, ut inquit Aſconius. in lapidibus autẽ antiquis ferè ſemper, in libris aliquando prioribus tantummodo literis ſignificari tribus animaduertas, ut in hoc S. C. ubi enim legitur, Pom. ſciendum eſt, Pontinam intelligi (nam & Pontina, & Pomptina in lapidibus antiquis, & uetuſtis libris ſcriptum eſt) ubi Pop. Popiliam: ubi Pup. Pupiniam: ubi An. Anienſem: quod cum antea non eſſet exploratum, alij pro An. Capito, duabus uocibus coniunctis legebant Ancapito: Bernardinus autem Rutilius, qui nuper Venetijs obijt, in ſuis adnotationibus credidit, anti-*

quas notas fuiſſe, quæ ſignificarent, Atteij nepos. in quo quàm deceptus ſit, nõ attinet dicere. ſi enim ab auo oſtendendus aliquis erat, non ab eius nomine, ſed à prænomine oſtendebatur. Florẽtini autem in calcę operis, ubi corrigunt impreſſorum errata, locum, qui recte habebat, deprauarunt: cum enim legeretur, An. Capito: legẽdum potius crediderunt, A. N. Capito. quos alij poſtea imitati, in eundem errorem inciderunt, Anienſem tribum non agnoſcentes, quæ duabus modo literis, ut iam dixi, ſcripta fuerat. quæ me ratio mouit, ut ubi, Puphirrus, una tantũ uoce antea legebatur, duabus in noſtro libro ſcriberẽ, Pup. Hirrus, id eſt, Pupinia Hirrus: tribus enim ante cognomen ponebatur, ut etiam alibi licet uidere. quoniam autem hanc tribuum cognitionem non ita facilem eſſe perſpicimus (nam & Volaterranus, & Alexander, qui dies Geniales ſcripſit, & alij, quos non neceſſe eſt commemorare, parum uidentur in ſuis libris earum numerum, & nomina tenuiſſe) ſtudioſis nõ fore prorſus inutile, aut iniucundum arbitramur, ſi quæ in hanc rationem diſperſa in ueterum monumentis leguntur, coacta huc afferamus.

Fuerunt igitur Romanæ tribus XXXV. *quarum nomina infrà ſcripſimus, & ſcriptores aliquot, qui de ijs meminerunt, appoſuimus, ut inde facilior earum, ac certior unicuiq; cognitio ſit.*

Aemilia, *de qua* Cicero *ad* Atticum 30. *Liuius lib.* XXXVIII. *Antiq.* LXXV.

Anienſis, Cicero pro Plancio, *Liuius lib.* X. *familiarium epiſtolarum* 117. *Antiq.* CLXXV. & CXC.

Cornelia, *Liuius lib.* XXXVIII. *Antiq.* CLI.

Claudia, *Liuius lib.* II. *Virgilius libro* VII. *Dionyſius* Halic. V. *Antiq.* LXXV. & CXIIII.

Coll

Tribus Romanæ xxxv erant sed ex his quatuor erant urbanæ ut palatina, esquilina, collina, suburrana, reliquæ vero rusticæ ut videbis inferius. urbis n a Servio Tullio rege et in has quatuor dispartita fuit tribus ut ait Sextus Pompeius li: xix fragmentorum suorum in fine libri.

Collina, *Varro libro* I I I I. *de lingua lat.* Plinius *lib.* X V I I I. *cap.* I I I. *Sex.* Pompeius, *Antiq.* X X V I I.

Cruſtumina, *ſiue* Cluſtumina, *nam in antiquis & lapidibus, & libris ſæpiſſime per l ſcripta legitur.* Cicero *pro* Plancio, & *pro* Balbo, *Antiq.* C X X X I I I.

Eſquilina, *Varro libro* I I I I. *de lingua lat.* Plinius *lib.* X V I I I. *Cap.* I I I. *Sex.* Pompeius *in litera* V.

Falerina, *Liuius lib.* I X. *Antiq.* C X X.

Fabia, *Horatius epiſtola* V I. *libri* I. *Suetonius* 38. *Antiq.* L X I. & C C C X L I I I.

Galeria, *Liuius lib.* X X V I I. *Plinius lib.* V I I. *cap.* X L I X. *Antiq.* L X X X I X. & C X L I I.

Lemonia, *Cicero pro Plācio, & Philippica* I X. *Sex.* Pompeius, *Antiq.* L X X I. & C L I.

Metia, *Cicero ad Atticum* 63. *Liuius lib.* X X I X. *Valerius Max.* 49. *Sex.* Pompeius.

Narnienſis, *Cicero in Rullum, Liuius lib.* V I. *ubi corrupte legitur Arnienſis, & lib.* X X I X.

Ocriculana, *Cicero in Rullum, ubi mendoſe legitur Otriculana.*

Oufentina, *Liuius lib.* I X. *Sex.* Pompeius *in litera* V. *Antiq.* X X I X. *bis, &* L X I I.

Palatina, *Cicero in Verrem* I I I I. 124. *Aſconius* 18. *Varro lib.* I I I I. *de lingua lat.* Plinius *lib.* X V I I I. *cap.* I I I. *Liuius libro* X X. *Sex.* Pompeius *in litera* V. *Antiq.* X X I X. *bis, &* L X I I.

Papiria, *Sex.* Pompeius, *Antiq.* L X I I. & C X X X V.

Pollia, *Liuius lib.* X X I X. *Valerius Max.* 200. *Antiq.* C X. C X I I I. C X L V I I.

Popilia, *Valerius Max.* 200. *familiarium epiſt.* 117. *Sex.* Pompeius, *Antiq.* C C C I I I.

Pont

Pontina, *ſiue* Pomptina, *utroq; enim modo ſcribitur:* Cicero ad Atticum 63. *Liuius lib* VII. Sex. *Pompeius,* Antiq. CLXXVI.

Publicia, *Liuius lib.* VII. Antiq. LXVI. LXXXII. *interdum etiam ſcribitur* Poblicia.

Pupinia, Cic. *ad* Q. *fratrem* 308. *familiarium epiſt.* 117. *Liuius dec.* III. *lib.* VI. Sex. Pompeius.

Quirina, *Aſc.* 62. Cicero pro Quintio, *ubi antea men doſe legebatur* Quirinas: *familiarium epiſt.* 117. Sex. Pom peius, Antiq. XV. XLIIII.

Romulia, Sex. Pompeius, Cicero in Verrem II. item in Rullum, *Aſconius* 18. *Varro lib.* IIII. *de lingua* Lat. Antiq. CLXV. *&* in lapide, quem Ferrariæ uidimus.

Sergia, *Aſconius* 62. Antiq. LXI. LXIII.

Suburrana, Plinius lib. XVIII. Cap. III. Varro lib. IIII. de lingua Latina, Sex. Pompeius in litera S, *&* litera V.

Sapinia, Liuius lib. XXI. *&* XXXIII.

Scaptia, Suetonius 38. Sex. Põpeius, Liuius lib. VIII. Antiq. CCCCLXXVI.

Stellatina, Liuius lib. VI. Antiq. C. X. C L.

Sabatina, Liuius lib. VI. Sex. Pompeius.

Terentina, Cicero pro Plancio, Liuius lib. VI. *fami liarium epiſt.* 117. Antiq. CXL. CCCXXXVI.

Tromentina, Sex. Pompeius, Liuius lib. VI. *ubi cor rupte legitur* Promentina: Antiq. CVII. *&* in Lapide, *qui Caietæ eſt, in quo ita ſcriptum legitur,* L. ATILLIO L. F. TROMEN.

Velina, Cicero ad Atticum 63. *&* in Bruto 180. Ho ratius epiſtola VI. libri I. Perſius, Antiq. XIX.

Volitina, Cicero pro Plancio, Antiq. LXXV. CLV.

& in

& in lapide, qui Venetijs eſt in turri ſancti Vitalis, in quo ita ſcriptum eſt, CN. NVMERIVS CN. F. VOL. FRONTO.

Veientina, Cicero pro Plancio.

Veturia, cuius mentionem in autoribus fide dignis nondum inueni.

Hæ ſunt XXXV. tribus, in quas Vrbs diſpertita erat. ex hoc autem numero quatuor tantum urbanæ fuerunt, Palatina, Eſquilina, Collina, Suburrana, in quas, ut inquit Plinius, transferri ignominiæ eſſet, dictæ à partibus Vrbis, in queis habitabant. reliquæ omnes ruſticæ, laudatiſsimæ, eorum, qui rura haberent: quæ propriæ ingenuorum erant, cum urbanæ libertinorum eſſent, ut autor eſt Aſconius 92. & L. Florus in epitome libri XX. Aſconium autem, ubi in III. oratione in Verrem illud exponit, V. ET XXX. TRIBVS, cur de nominibus Sabinarum plures tribus eſſe factas dixerit, mirari non ſatis poſſum, cum à Sabinis non tribus, ſed curiæ nomina acceperint, ut inquit Liuius lib. I. & Sex. Pompeius de uerborum ſignificatione libro III. Tribus autem unde dictæ ſint, uel ex eodem Pompeio, uel ex alijs facile eſt cognoſcere. Vrbem autem in XXX. curias à Romulo, à Seruio autem Tullo, qui multis annis poſt Romulum regnauit, in IIII. tantum tribus diuiſam eſſe cōſtat, quæ XXXV. numerum expleuere. Dionyſius autem Halic. lib. II. in III. partes multitudinem omnem, ac trium rurſus earū partium in denas partes unamquanq; à Romulo diuiſam eſſe ſcribit: uocatas autem partes maiores, tribus: minores, curias. M. itē Varro libro IIII. de lingua Lat. agrum Romanum in III. partes, unde tribus appellata ſit, diuiſum fuiſſe ſcribit. ex quibus exemplis manifeſtum

ſtum eſt, & tribus à curijs diuerſas fuiſſe, & à Sabinis mulieribus non tribus, quæ Romuli ætate III. modo fuerunt, ſed curias eſſe nominatas. Illud multo magis animaduertendum, diligenterq́; conſiderandum cenſeo, cur L. Florus in epitome libri XIX. duas tribus multis poſt exactos reges annis adiectas eſſe dicat, Velinã, & Eſquilinam: cum Eſquilina ex IIII. tribubus una fuiſſet, in quas Seruius Tullus urbem diuiſerat. libro etiam VI. Liuius ita ſcribit: Tribus IIII. ex nouis ciuibus additæ, Stellatina, Tromentina, Sabatina, Narnienſis: eæq́; XXV. numerum expleuere. poſt autem lib. VII. duas tribus ait additas eſſe, Pontinam, & Publiciam, & duas item libro IX. Ouſentinam, & Falerinam: ut uideatur à ſe ipſo diſſentire, niſi ſi, additas, & adiectas, pro auctas (ut quidem ego accipio) dictum uelis. Quæ de tribubus diceremus hæc habuimus. Vbi autem ſcripſimus, Antiq. librum, qui Romæ olim eſt impreſſus, cui titulus eſt, Antiquæ Vrbis epigrammata, ſignificauimus. chartarum autem eiuſdem libri numerum ſubiecimus, ut facilius, quæ uolumus, reperiri poßint.

Ad ex Cal. Mart. Forte, ex ad Cal. Mart. id eſt, ex Cal. Mart. quod paulò pòſt oſtendit. uſus eſt hoc loquendi modo & M. Varro lib. I. de re ruſtica. etſi libri omnes impreßi eo loco deprauati leguntur. ubi enim eſt, extant ad VII. Idus Febr. extant ad VII. Idus Maij, extant ad III. Idus Sept. extant ad III. Id. Nou. manu ſcriptum exemplar habet, ex ad VII. Id. Febr. ex ad VII. Id. Maij, ex ad III. Id. Sext. ex ad III. Id. Nou. itaq; legẽdum eſt. ſignificat enim, ex eo die, qui dicitur, ad VII. Idus: & ex eo die, qui, ad III. ſimiliq; locutione uſus eſt ad Atticum 47. nuntij nobis triſtes nec uarij uenerãt ex

ante

ante diem Non. Iun. quod idem eſt ac ſi dixiſſet, ex Nonis Iunijs, ut ſuprà oſtendimus. Illud eſt animaduertendum, quod ubi in impreßis libris legitur, ad IIII. Cal. ad VI. Id. ad III. Non. & ſimilia, plerunq; in uetuſtioribus libris pro ad, legitur, a.d. quæ notæ ſignificant ante diem. quod imperiti deſcriptores cum ignorarēt, pro, a.d. ſcripſerunt, ad.

GYB. LONG.

Varia nuntiat hæc epiſtola, quæ in multorū cauſis agantur. Quod M. Marcellus. Hinc aliam uulgo epiſtolam auſpicantur. Narrat autem, quid Marcellus conſul in ſenatu fecerit.

SEB. CORR.

C. Semproniū Rufum. *cuius ὠμότητα ſe cognouiſſe, ad Atticum ſcribit Cicero.* Quæris, qua cauſa? *Al. quæris, an cauſa?* Ludos Romanos. *Epiſt. 19. lib. 6. lege Aſconium in Verr. 2.* Lege Plotia de ui. *Et ſi Q. Catulus legem de ui, armata diſſenſione ciuiū, reipub. penè extremis temporibus tulit, conſtat tamen M. Plautium Syllanum legem de iudicijs tuliſſe: ut uideri poßit, eodem tempore etiam de ui legem rogaſſe.* Subſcriptore. *qui in accuſationibus erat ſecundarum aut tertiarum partium. lege Diuinationem in Verrem.* Neſtorium. *Al. Veſtoriū. hic Ciceronis & Attici erat perfamiliaris, habebatq; neſcio quid cōtrouerſiæ cum Sempronio, quē uiciſſe tandem uidetur: quum Cicero ad Atticum ſcribat, ſe illius potētiæ inuidere.* Si quid in iniurijs ſuis eſſet, quo Neſtorius teneretur. *Mihi placet (ut mittā quæ ab alijs dicūtur) legere, ut in uetere libro ferè ſcriptū eſt: Si quid in iuribus ſuis eſſet, qd' Neſtorius teneret.* Contentio forum tenet. *de M. Seruilij præuaricatione, ut ex ſequētibus cognoſcitur.* M. Seruilius. *in quē eo tem-*

pore

pore Q. *Celer orationem ſcripſit.* Laterenſi. *M. Laterenſi, qui paucis antè annis cum Cn. Plancio Aedilitatẽ petijt; ut tũc ſuo anno Prætor eſſet.* Pauſania nobis. *Sunt qui ex ueteribus etiam libris legant, Pauſam à nobis: quo modo ſæpe locuti ſunt ueteres. Pauſa autem illa eſt, quò ea pecunia perueniſſet. Cicero quandam quaſi appẽdiculam cauſæ iudicatæ, atq; damnatæ appellat. nã iubet lex Iulia perſequi ab ijs, ad quos ea pecunia, quam is ceperit, qui damnatus ſit, peruenerit.* Neceſſarius Attici. *propter Pyliam ipſius Attici uxorem.* Eum poſtulauit. *Seruilium.* Appius minor. *nam fuit & maior eo tempore, qui Milonem accuſauit.* Indicet. *Al. imputet. Al. implicet.* Cauſam diceret. *Videtur legendum, cauſa indicet.* Mittit in conſilium. *Aſcon. Ver. 3.* Litem æſtimarant. *Aſcon.* Vt ſol. referam. *in tabulas abſolutum: ut oſtendunt ſequentia. etſi in alijs libris aliter legitur.* Pro abſoluto. *de præuaricatione.*

De diuinatione. *lege Aſconium.* Iuraſſet. *Al. uitaſſet.* Scribendo affuerunt. *Al. ſcripta affuerunt.*

Q. Metellus Q. F. *adoptione, ſed reuera Scipionis Aſiatici filius.* Capito. *Al. Ancapito. ſed ita legendum eſt, A. N. Capito: hoc eſt, Auli nepos Capito.*

Quòd M. Marcellus Coſ. *S. C. principium.* V. F. *uerba fecit.* D. E. R. I. C. *De ea re ita cenſuerunt.*

C. Paulus. *L. Paulus ab omnibus alijs dicitur.*

Coſs. *deſignati.* Ad Calend. Mart. *Al. ad x. Calend. Mart. Al. A. D. ex x. Calend. Mart.* Dies comitiales. *qui erant poſt Quirinalia, hoc eſt, x I I. Calend. Mart. per quos lege Pupia haberi Senatus non poterat.*

S. Q. C. *Senatuſq; conſultum.* Plebem ue referri. *Al. plebem uel at. ut omnino legendũ ſit, ut eſt in Probo,*

bo,Plebem'ue lato. Opus eſſet. *poſt hoc S. C. prid. Calend.Oct.factum.* Quibus eorum. *fortaſſe uidendum ſit,an ex Probi notis legi oporteat,Quod eis.* S. C.A. *S.C.autoritas:ut ſuprà.* Scribendo affuerũt. *Al.ſcripta affuerũt:ut paulo ſuprà.* Quamprimum. *Al.Q.P.quæ literæ apud Frontinum ſignificant,Quid placeret.* Iulius Panſa. *Vibius Pauſa,ex ueteribus libris & hiſtoria legi debet.* Stipendia merita. *emeriti milites.* Cauſas.*cauſarij milites.* Totum parat.*ſimulans.nam paulo pòſt transfugit ad populum, & pro Cæſare loqui cœpit. Epiſt. 6.huius libri, quæ poſt hanc poni debuit.* Ad ludos.*Epiſt.13.lib.2.* Superſederi.*meis ludis.* Dare neceſſe eſt.*ludos.*

BAPT. EGNAT.
in Racemationib.

Quod M.Marcellus N.F. me ad ſe uel inuitum traxit.*In hac epiſtola ſunt hæ in fronte ſtatim appoſitæ notæ,D.E.R.L.C.quæ ſanè (ut uideo) ſic oẽs hactenus torſerunt,ut cum multum in illis percipiẽdis inſudarint, tandem uelut animum deſponderẽt,aut inenarratas relinquere:aut (qui morbus iam latè ſerpit) cum minus intelligerent,tanquam nihili caſſaś q; eraſerunt. Eſt quidem hac tempeſtate quorundam ea inſcitia dicam an inſania, ut quæ non ipſi intelligant, ſtatim immutari, ſtatim tolli iubeant:æquè ac ſi Cenſores,apud quos ne oſcedo quidẽ tuta à multa fuerit,omnes notare,omnibus equũ adimere, uel non adſcripta cauſa ualeant. Nos uero,quos nõ iſtæc prurigo,uel potius rabies (ut alia ſint) tenet, perquiſitis diligentius multorum ſcriptis, aduertimus eas notas ex ueterum frequentiore uſu ſic adſcribi ſæpe ſolitum. quæ cũ id temporis notiſsimæ eſſent,nũc deſuetudine aut obſcur*

ſcuriores,aut ſuperfluæ (ſi dijs placet) æſtimãtur. Interpretantur autẽ notæ illæ ad hanc fermè rationẽ : D *de.* E *ea.* R *re.* I *ita.* C *cenſuerunt. tametſi* Probus *eſt autor(hũc credo,cuius* Gellius *libellũ de notis citat)pluribus maiores noſtros uſos,ut ſcilicet ſemper ita plebiſcitis & ſenatuſconſultis ſingulares haſce adſcriberent literas,* Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. *id eſt:* Q*uod de ea re fieri placeret,de ea re uniuerſi ita cenſuerunt.ut facile in eã ſententiã ueniã,quod &* Cælius *haſce omnes adpoſuerit,ſed ſequẽti ſeculo à ſcriptorib. quod bis repetitũ uidebatur,abraſum,amputatumq́;.* Q*uod uitiũ,ſed nõ æquè tamẽ inſigne, &* Frontini *libellũ de* A*quæductib. occupauit quibuſdam in locis:quos tu ad hũc modum reſtituas omnes iam facilime,*At*q; hæc* Roman*æ urbi ſcribendi ratio probata eſt:illa uero* Aegypto,*ut animalia depingentes,quicquid uellent,ſignificarent,&c.* C*æterũ & illud addimus ueluti corollariũ,duas illas in eadem* C*ælij epiſtola notas,* N & F. *nonis* F*ebruarijs ſignificare:quod addimus , ne quis hoc ita quoq; attentare auſit,ut has quoq;,quemadmodum in epiſtolis* Mediolani *nuper impreſſis priores illas craſere,ſic eradat aliquis.* N*iſi dixeris,* N*obilis familiæ potius,quod diſplicet,interpretandum.*

BERN. RVT.

Quod is in cauſa M. Tuccium accuſatorem ſuũ poſt ludos Romanos reum lege Plotia de ui fecit. L*ego:* Q*uid,ais,in cauſa.* F*requens enim* C*ælio,his interrogatorijs inductionibus uti.* N*am & alioqui,quæris an cauſa:quæris in cauſa,aliubi,ut melius,ita nõ omnino integre legitur.* Quemadmodum tibi pro beneficio dederit,ſi quod iniurijs ſuis eſſet, quod Neſtorius teneretur. F*orte uel* I*n uijs ſuis,uel* I*n prædijs ſuis, uel,*

Iurib

Iuribus,uel Ruribus. *Teneret, certe retineo, ut in alijs eſt,præter Aldinos.* M.Seruilius,poſtquam incœperat,omnibus in rebus turbarat,nequid non uenderet,cuiquam relinqueret. *Puto melius : M.Seruilius,poſtquã ut cœperat,omnibus in rebus turbarat,nec quod non uenderet,quidquam reliquerat. Itaq; habere Mediolanenſes,poſtea animaduertimus.* Maximeq; nobis traditus erat inuidiæ: *Lego : maximaq; nobis traditus erat inuidia.id eſt,quũ iam omnibus eſſet odio. Idem paulo póſt : Non dubito, quin perlatum ad te ſit, Appium à Dolabella reum factum,ſanè nõ ea quam exiſtimaueram inuidia.* Neq; Laterenſeis prætore poſtulante Pauſania nobis patronis, quò ea pecunia perueniſſet,recipere uoluit. quod Pylius neceſſarius Attici noſtri. *Coniunctim cũ ſuperiorib. ſcribẽda, ut ſit ordo ſenſi: Magna illico fama ſurrexit, poſtquàm M.Seruilius,&c. ut tamen iudicij iſtius relatio inde inchoëtur, hæc quoque magna nunc cõtentio forum tenet. Nam ea uerba ad Seruilij iudicium,nõ Tuccij pertinẽt, cuius accuſatorem antè calumniã tuliſſe dixit. Pyliũ uero iccirco Attici neceſſarium,quod Atticus Pyliam uxorem haberet,ut in epiſtolis Ciceronis ad eum ſæpe legitur. Sanè hic Laterenſi repono,quod is hoc iudicio prætor eſſet. Infrà : Laterenſis,inquit,leges ignorans , pronuntiauit,&c.uel Laterenſis prætor. Pauſania uero is erat, quẽ accuſatũ de repetũdis à Pylio dicit. Quũ enim quis repetundarum accuſaretur,non modò ipſe, ſed is etiam,ad quem ea pecunia peruenerat , tenebatur . quod quomodo fieret,malo Ciceronis quàm meis uerbis oſtendere,ne meã quandam doctrinã,nullo autore mihi uidear fingere . Igitur in oratione pro Rabirio , qui eo nomine*

reus erat, quod pecunia per Gabinium compilata ad eum perueniſſet, ait: Eſt *enim, inquit, hæc cauſa, quò ea pecunia peruenerit, quaſi quædã appendicula cauſæ iudicatæ atq; damnatæ, ſunt lites æſtimatæ A.* Gabinio, *nec prædes dati, nec ex bonis eius poteſt ſeruari. lex æqua eſt. Iubet lex Iulia perſequi ab ijs, ad quos ea pecunia, quã is ceperit qui damnatus ſit, peruenerit. Si eſt hoc nouum in lege Iulia, ſicuti multa ſunt ſeuerius ſcripta, quàm in antiquis legibus, & ſanctius iudicata, ſanè etiam conſuetudo huius generis iudiciorum noua ſit. Hoc totidem uerbis translatum caput eſt, quod fuit non modò in Cornelia, ſed etiam antè in lege Seruilia. Per deos immortales quid agimus iudices? aut quem hunc morem nouorum iudiciorum in Rempublicam inducimus? Erat enim hæc cõſuetudo nota uobis quidem omnibus. ſed, ſi uſus magiſter eſt optimus, mihi debet eſſe notiſſimus. Accuſaui de pecunijs repetundis, Iudex ſedi, Prætor quæſiui, defendi plurimos: nulla pars, quæ aliquam facultatem dicendi afferre poſſet, non mea fuit. ita contendo, neminem unquam, quò ea pecunia perueniſſet, cauſam dixiſſe, qui in æſtimandis litibus appellatus non eſſet. In litibus autem nemo appellabatur, niſi ex teſtium dictis, aut tabulis priuatorũ, aut rationibus ciuitatũ. Itaq; in inferendis litibus adeſſe ſolebant, qui aliquid de ſe uerebantur: & cum erant appellati ſi uidebatur, ſtatim contradicere ſolebant. ſin eius tẽporis recentem inuidiam pertimuerãt, reſpondebãt poſtea. quod cũ feciſſent, permulti ſæpe uicerunt.* Hæc Cicero. *Igitur aut repetundarum reus Pauſania noluerat, quò ea pecunia perueniſſet, prædes dare, aut prætor eos recipere, quò quaſi præiudicio Seruilius prædamnatus exiſtimabatur.* Nunc quomodo dare neceſſe eſt. Quã-

do, in

do, in alijs melius. cætera ad hanc epiſtolam pertinentia, ſubditumq; ſenatuſconſultum, quod temere in aliam epiſtolam diuulſum eſt, in Decuriam contulimus.

Quod Marcus Marcellus Conſul N.F. de prouincijs conſularibus. *Vir doctiſsimus, & multæ lectionis, Egnatius Venetus, quibuſdam huius epiſtolæ notis, quæ ſtatim ſubijciuntur, lucē dedit. has uero duas ita eſt interpretatus, Nonis Februarijs. Nos uero, & quòd huius clauſulæ ſtructurā imperfectam uidebamus, ſi ſic legeretur, & quia ſenatuſconſultorum ueterum Romanorum quale hoc eſt cum ſuperiori epiſtola miſſum à Cælio ad Ciceronē, aliam fuiſſe formulam lectione priſcorū autorum didicimus, cōfeſtim adducti ſumus in eam ſententiam, ut corrupta nota prior uideretur: atq; pro N, reponendā conſonātem V. quæ, Verba ſignificet. Cui conſequens fuit, ut & poſterioris aliū ſenſum diceremus: uidelicet, Fecit. ut ſit totū, Verba fecit. neq; enim aliter Cicero locutus eſt Philippica decima: Quod Panſa cōſul uerba fecit de literis, quæ à Q. Cepione Bruto proconſuli allatæ, & huic ordini recitatæ ſunt, de ea re ita cenſeo. Item octaua: Quod Lucius Opimius cōſul uerba fecit de republica, de ea re ita cenſuerūt, uti Opimius conſul rempublicam defenderet. Señatus hæc uerbis, Opimius armis. Item tertia: Quod Tribuni plebis uerba fecerūt, ut ſenatus calendis Ianuarijs tutò haberi, ſententiæq; de ſumma reipub. liberè dici poßint, de ea re ita cenſeo. Sed & Vlpianus Iuriſconſultus, ubi de Velleiano ſenatuſconſulto agit, in Iuſtinianis pandectis: Cuius, inquit, ſenatuſcōſulti uerba hæc ſunt, Quod Marcus Syllanus & Velleius tutor conſules uerba fecerunt de obligationibus fœminarū, quæ pro alijs reæ fiunt, quid de ea re fieri oporteret*

teret, de ea re ita cõſuluerunt. Trãquillus quoq; de Claris Rhetoribus: Fannio (inquit) Strabone, & M. Meſſala conſulibus, M. Pomponius prætor ſenatum conſuluit, quòd uerba facta ſunt de Philoſophis & Rhetoribus, ſenatores conſulti de ea re ita cenſuerunt, ut M. Pomponius prætor animaduerteret, curaretq́;, ut ſi ei è repub. fideq́; ſua uideretur, uti Romæ ne eſſent. Poßit fortaßis & alijs teſtibus cõprobari ſententia: ſed hæc abunde ſatis uiſa ſunt. Acceßit uero coniecturæ huic noſtræ, iampridem initæ, exemplaris quoq; cuiuſdam manu ſcripti fides, non illius quidem in pleriſq; ualde integri, ſed cuius tamen ſcriptionem extrema pagella cuidam tribueret ludimagiſtro: alia autem ante eam erat, quæ Franciſcum Petrarcham præſferebat autorem. Vt illud uerũ fiat, quod Politiano placuiſſe uideo, de fonte ac capite, unde hi qui extant Ciceroniani codices effluxerint, & deriuati ſint. Erat igitur in eo exemplari V litera, non N. ut iam dubij nihil ſuperſit candido Lectori, cuius quidem officium præſtitiſſe non uidetur hac parte Egnatius (pace eius dixerim.) Profectò enim, quemadmodum in codicibus Mediolanenſibus duas haſce literas meritò expunctas reprehendit: ita par erat, ut ſe quoque illas poſteriores notas eorundem codicũ beneficiò intellexiſſe, non diſsimularet. Id ſatis mirari nequeo, obſeruationem hanc à Probo Petroq́; Diacono in notis præteritam, haſceq́; duas literas nõ alia, quàm Vſus fructus, uel Viuens fecit, ſignificatione donatas: cũ eſſent in ſenatuſconſultis frequentißimæ. Sed (ut eſt apud elegantißimum poëtam) nimirũ idem omnes fallimur, neq; eſt quiſquã, quem non in aliqua re uidere Suffenum poßis. Nos præter hæc addemus ex eadẽ epiſtola quædam non omnino ſpernenda. Neq; quid

prius

prius (inquit) ex Cal. Martijs ad ſenatum referrent, neq; quid cõiunctim. *Lego utrobiq;, Ne'ue qd: ex forma antiquarum legum, ſenatuſq; conſultũ. quæ lectio in ſcriptis quibuſdam extat exemplaribus.* Sanè cum (inquit) uterq; cõſul faceret. *In alijs aliter, nuſquam rectè. Ego ſola coniectura ductus, legendũ ita contenderim, Senatuſq; conſultũ facerent.* Quod hi (inquit) non tuliſſent, utiq;, quicunq; deinceps eſſent, ad populum plebem'ue ne ferrent. *Scribo, nõ Vtiq;, ſed Vti quicunq; deinceps, & reliqua, ut antè. Subijciemus nunc notas treis, inq; eas ſententiã noſtrã nõ celabimus.* S.A.D. *Corruptas notas arbitramur, uel illam tertiam ex abundanti additam. prima autem Senatorum ſignificare poterit: altera, Autoritates: ut ſit, Senatorum autoritates: uel, Senatores autores: uel, Scripti autores: uel, Scriptæ autoritates. Tertiam illam planè ignoramus. Cælij certe non ſunt uerba hæc, ſed exemplum eſt ſenatuſconſulti hactenus recitati, inde ſcilicet, Quod Marcus Marcellus. Quod ubi ſcriptum totum eſt, qui eius autores fuerint, ſubijcit, quod ſcilicet initio promiſerat. Senatuſconſultum, inquit, quod tibi miſi, factum eſt, autoritateſq; perſcriptæ. Statim autem poſt uerba hæc, exiguo interpoſito ſpatio, quaſi tituli uice S. C. ſcribendum fuerit, ut ſignificaretur Senatuſconſultum ſubijci, quod mitteretur. uel, ſi & hoc placet, addatur eo loco duabus his notis & tertia A. ut autores oſtendat. Cætera uero quæ ſequuntur, pridie Calend. Octobris, & reliqua, malè ibi poſita ſunt, quum poſt Senatuſconſulti uerba ſupponenda fuerint, quod & factum eſt, ut iam temere repetita uideãtur: ſicut & id quoq;, quòd quaſi Cælij duæ epiſtolæ ſeparatæ ſunt. Siue igitur hæc, ſiue illorũ ſenator*

natorum nomina retinere libet (nam & prioris illius ſenatuſconſulti autoritates ante ipſius ſenatuſconſulti uerba ſcriptæ ſunt, ut hæ quoq; reſidere hoc loco perbelle poßint, poſterioribus ſcilicet illis abolitis) altera delenda cenſemus, in quibus tantum alterutris haud modice peccatum eſt. Atq;, *ut alia nunc præteream, quod ſcribitur,* Lucius Atteius Lucij filius Ancapito. *Cum Ancapitones nuſquã legerimus, Capitones ſæpe, potuit ita notis eſſe ſcriptũ in hãc ſententiam: Lucius Atteius, Lucij filius, Atteij nepos, Capito. Sanè, quod relatis autoritatibus alterutrius ſenatuſconſulti ſubijcitur, alterum ſenatuſconſultũ eſt, cuius initium: Quod Marcus Marcellus ut de prouincijs. In quo pro ut, ſcribimus (ut ſuprà quoque) Verba fecit. erant enim notæ duæ, V F. quod cum nõ intelligerent, nec Vf ſcribi poſſe uiderent, ut ſcriptũ eſt.* Senatusq́ conſulto, inquit, fieri poſſe. *Vera lectio, ni fallor, Senatusq; conſultum fieri poßit. Itẽ illud,* P. Ro. *Scribetur integrè, Prætorum. Id quoque non recte:* Nam ſi mihi non dediſſet eas, quæ ad ludos ei aduectæ erant Africanæ, potuit ſuperſedere. *Lego igitur, Potui ſuperſedere: uel, Potuit ſuperſederi. ex ſenſu ſcilicet à dandis muneribus. id enim eſt quod ſuprà dixit, Et mihi ſuo munere negotiũ impoſuit. Aliaq; item epiſtola: Turpe tibi erit, Patiſchũ Curioni decẽ pantheras miſiſſe, te non multis partibus pluris, quas ipſas Curio mihi & alias Africanas decẽ donauit, ne putes illum: & reliqua. Ita factum iam noſtra (puto) erit opera, ut epiſtola hæc quã antehac nõ ſecus multi uitarant, q̃ nautæ (ut ille inquit) infames ſcopulos Acroceraunia, commodè omnibus legi poßit: nec legi ſolũ, ſed etiam exactiſſime intelligi. Quod autẽ ſuprà in ſenatuſconſultis eſt,*

Autorita

Autoritatesq́; perſcriptæ, nominaq́; autorum ſenatuſconſulti relata: ſignificat idipſum Cicero libro de Oratore tertio, fieri conſueſſe, cum de L. Craſſo loqueretur: Permulta (inquit) cum uehementiſsima contentione animi, ingenij, uirium, ab eo dicta eſſe conſtabat, ſententiamq́; eam, quam ſenatus frequens ſecutus eſt, ornatiſsimis & grauiſsimis uerbis, ut populo Romano ſatisfieret, nunquam ſenatus conſilium reipublicæ, neq; fidem defuiſſe, ab eo dictam, & eundem (id quod in autoritatibus præſcriptis extat) ſcribendo affuiſſe. Quod tantum abeſt ut Leonicenus ille interpres aſſequatur, ut neſcio quid ex Liuio nugetur ineptiſsimè, dum nihil neſcire pudet.

PHIL. MELANC.

Etſi de republica. *Variæ narrationes.* Lege Plotia. *Lex plotia fuit de oppugnantibus domos.*

VET. COD.

Quæris an cauſa. M. Tuccium accuſatorem ſuum, poſt ludos Romanos reũ lege Plotia de ui fecit. Dubium porro illi non erat, quid futurum eſſet, nemini hoc differre munuſculũ maluit.

Et præterea de iure uſui quodam ſuo emiſſa Ruſtetio factus recte hoc par habet. Scripta affuerunt Lucius Domitius, Cn. Fabius Aenobarbus, Q. Cælius, Quinti filius. Fabius Metellus. Pius Scipio, Lucius Iulius. Lucius Fabius Pomp. Annalis Caius Septimius. T. F. Quirinalis, Caius Lucius. C. F. Puhirrus, C. Scribonius, Cai filius. Pomponius Curio. Lucius Atheius Lucij filius Anacapito. Cum magiſtratum iniſſent à A. D. Ex 10. Calend. Mart. Neue quis conuinctum de ea re referretur, conſilijs utiq; eius rei cauſa per dies co-

initiales ſenatum haberes. Et cum de ea re ad ſenatum referetur, qui eorum in CCC. iudicibus eſſent. Sex. adducere liceret, Si quid de re ad populum Pl. uel ad opus eſſet, uti Sex. Sulpitius. M. Marcellus Conſules. Prætores. Tribuni'que Ple. quibus eorum uideretur ad P. Plebem'ue referrent. 1. 2. Prid. Calend. Octobris, in æde Apollinis ſcripta affuerunt L. Domit. Cn. Fabius. Athenio Balbi. Q. Metellus. Q. F. Pius Scipio. L. Iulius L. F. An. Capito. M. Eppius. M. F. Terentina, quod Marcus Marcellus Conſul, ut de prouincijs D. E. R. I. C. Senatum exiſtimare neminem eorum. Qui impedierit, prohibuerit, tum ſenatum exiſtimari contra rem publicam feciſſe.

IN EPIST.

IX.

Sic tu, inquis, Hirrum, &c.

VICTORIVS.

AGit cauſam liberaliter. *Vetuſti codices* LIBERALIS, *pro, liberaliter. Si igitur liberalis, accuſandi caſu intelligas, cauſas legere oportebit, ut numeros copules, uel contra facere. non eſt autem cõtemnenda hæc lectio: quæ eſſent cauſæ liberales notiſſimum eſt.* Cic. *etiam pro Flacco, Atq; huic eidem nuper tres equites* R. *honeſti, & graues cum in cauſa liberali eum qui aſſerebatur, cognatum ſuum eſſe diceret, non crediderunt.*

Agros quos fructuarios habent ciuitates. *In uetuſtis codicibus legitur* HABET, *quod ſuſpicionẽ mihi auget: nam de mẽdo ob alias etiã cauſas ualde timeo. Quidã legunt* CYBIRATE, *quod diligentius cõſyderãdum eſt.*

eſt.Eſt autem in V I. *ad Att. locus huic ualde ſimilis & affinis, de quo non minus male exiſtimo, Nam Cælius libertũ ad me miſit & literas accurate ſcriptas, & de pantheris: ſed à ciuitatibus reſcripſi, &c. Videtur enim & illic nonnihil ineſſe mendi. tota res accuratius animaduertenda: nihil adhuc certi habeo quod aſſeram.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Curionem prorſus non mediocriter obiurgatus hac repulſa ſe mutauit. *Mediceus liber,* Curionem prorſus Curionem nõ mediocriter obiurgatus hac repulſa ſe mutauit. *Quare non aſſentior illis qui uoce hac* OBIVRGATVS *offenſi, cenſent aliter legendum eſſe: nulla enim illius lectionis in antiquis codicibus ueſtigia inuenio.*

PAVL. MANVT.

Curionem prorſus non mediocriter obiurgatus. hac repulſa ſe mutauit. *Obiurgatus, uidetur hic eſſe uerbum deponens. quod alibi non memini me legiſſe. itaq; libentius ita legerim, Curionem prorſus non mediocriter obiurgat.s. hac repulſa ſe mutauit. ut una litera s. ſcilicet ſignificetur.*

Soles libenter, ut ego, maiorem partem nihil curare. *Locus ita interpungendus. & eſt antiqua locutio, qua etiam uſus eſt 134. epiſtola ad Pætum libri* I X. *decimaquinta. Intellexi tamen (inquit) idem, quod his intelligo literis, non exiſtimaſſe te mihi licere, res has non omnino quidem, ſed magnam partem relinquere. & alibi ſæpius. Cæſar autem initio libri* I I I I. *de bello Gallico, Magnam partem lacte, atq; pecore uiuunt. & Lucretius libro* I I I. *pagina 40. hæc uulnera uitæ Non minimam partem mortis formidine aluntur.*

Agros,

Agros, quos fructuarios habent ciuitates. *Ita legitur in duobus libris manu ſcriptis Ioannis Scalæ. alij, uetuſtis in codicibus non, habent, ſed, habet, ſe legiſſe dixerunt.*

GYB. LONG.

Et nuntiatoria, & petitoria, & commendatoria hæc epiſtola eſt. narrat enim quæ Romæ agantur: & pantheras admodum ſollicite petit: & M. Fetidium equitem Ro. ei commendat.

SEB. CORR.

Curionem. *Alij legunt, à Curione: alij Curionis.* Cauſam liberaliter. *Al. cauſas liberaleis.* Tibi ſcripſeram. *Epiſt. 4. huius libri.* Marcelli Cos. des. *cum L. Paulo.* Profligatum. *Germani libri habẽt promulgatum.* A' collega. *M. Octauio.* Ciuitates. *Alij legunt Cybiratæ.* Columnarijs. *De hoc loco in Quæſtura diximus.* Callidius. *Epiſt. 4. huius lib.* Frigidus. *more ſuo. Lege librum de Claris oratoribus.*

BERN. RVT.

Agit cauſam liberaliter. *In alijs uariè. ego ita puto: Agit cauſas liberales, id eſt ad libertatem pertinentes: ſeruorum, ſcilicet qui ſe in libertatem uindicarent, cauſas defendit.* De prouincijs quod tibi ſcripſeram idibus ſextilis actum iri, interpellat. iudicium Marcelli conſulis deſignati in Calend. reiectum, ne frequentiam quidem efficere potuerat Diuulſa oratio. *uide num ita rectius: De prouincijs tibi ſcripſerã idibus ſextilis actum iri, interpellat iudicium Marcelli conſulis deſignati. in calend. reiectum, ne frequentiam quidem efficere potuerat. Nam Mediolanenſis omnino clarius, ita: In calend. reiecta eſt cauſa: & reliqua. ut ſit cauſa, ſcilicet prouinciarum interrupta iudicio Marcelli.* Ne profligatum quidem quicquam eſſet. *Alij habent, profligatum.*

Digitized by Google

gatum. non improbo. Cicero in oratione de prouincijs conſularibus: A' quo profligata ſunt, confici uelle. Item ſuprà: Quàm ue contentionis quidem minimæ fuerit. *quàm ne, melius.* Et Cybiratas accerſieris. *nō pantheras, ut interpres: ſed homines, qui pantheras capiant.* Pompeius tuus aperte Cæſarē, & prouinciam tenere cum exercitu, & conſul ipſe tamen hāc ſententiam dixit. *Quid ſi legas, Pompeius tuus aperte, Cæſar & prouinciam tenere cum exercitu, & conſul? quaſi id admiretur Pompeius. Inde: ipſe tamen hāc ſententiam dixit, ut aliud domi atq; in foro, aliud in ſenatu & rogatus dixerit. Nam alioqui egregius ſimulator ſemper eſt habitus Pompeius. Cælius ſuprà de Pompeio: Tu ſi Pompeium, ut uolebas, offendiſti, qui tibi uiſus ſit, & quā orationem habuerit tecum, quamq; oſtenderit uoluntatem (ſolet enim aliud ſentire, & loqui: neq; tantum ualere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perſcribas. Et Cicero ad Atticum pluribus locis. Sanè Subdubito, recte'ne ſuperiori epiſtolæ commendatio Fœtidiana, adnexaq; ei, coniuncta ſint.*

CAELIVS RHODIGINVS

Ant. lect. lib. 11. cap. 54.

Colonarios in epiſtola Cælij humiliores intelligimus homines, forteq; ruſticanas tribus. Nolo te putare, inquit, Fauonium à Colonarijs præteritum, optimus quiſq; nihili eum fecit. Sic enim uidetur legendum. In epiſtolis ad Atticum, colonarium eſſe arbitror uectigal, quod pro re penderetur ruſtica. De aquæductu, inquit, probe feciſti. Colonarium uide ne ullum debeamus, quanquam audio, eam illic commutatam eſſe legem.

VET. COD.

Nam ſimul, atq; erunt captæ, qui alāt eas & de-

portent, habes eos quos ad Scithianam Syngrapham miſi. Puto etiam ſi nullam ſpem, aut in tecto uitij, cætera mihi probabuntur. *In hac deſinit epiſtola hæc in antiquioribus, ubi multa, quæ in cæteris leguntur, deficiunt. Omnes igitur epiſtolæ, ab ea quæ ſic incipit, Eſt'ne? uici? ad hanc uſq;, Sic tu inquis Hirrum, in antiquioribus libris leguntur libro 9. epiſtolarum, non autem 8. ut plerique habent: quod mirum uideri debet.*

IN EPIST. X.

Sanè quàm, &c.

GYB. LONG.

Exponit Ciceroni quis rumor in urbe ſit de Parthorum copijs, & ut certiorem eius rei faciat petit. Deinde quid deliberauerit ſenatus in ea re, edocet. Poſtremo operam ſuam Ciceroni de ſuccedendo ei pollicetur.

SEB. CORR.

C. Caſsij. *Hic quæſtor, interfecto M. Craſſo, reliquias legionum conſeruauit, & Syriam in P.R. poteſtate retinuit, & poſtea proquæſtor has literas ſcripſit. hic etiam poſtea in Cæſarem coniurauit.* Deiotari. *Regis Armeniæ minoris, pro quo extat Ciceronis oratio.* Paulus. *Cos. des.* Furnius. *Trib. pleb.*

BERN. RVT.

Cuiuſmodi putas hoc eſſe? *Scribo, hos eſſe. quod præteriſſem, ſi non omnia exēplaria in eā mendam ueluti conſpiraſſent.* Aut tum erit, ut uos aut ſucceſſores, paruis additis copijs, ſuſtinere poſsint. *Melius forte, aut tantum erit. niſi uero ad temporis opportunitatem, anniq; referatur. Scimus autem, Tantum ita ſcriptum, tū, quàm in tum facilè defluat.* Ne aut uelificatus alicui

alicui dicaris. *Bellificatus, alibi ſignificat blanditus & gratificatus. Vtitur uerbo (quod adhuc animaduerterim) Florus, de Valerio Publicola loquens: Domus enim ſuæ ruina ſi ſatis memini) uelificatũ eum plebi ait.* Tamen ita frigide agunt, ut nolle exiſtimentur nobis. magiſtratibus autem ſi Parthicum bellum erit, hæc cauſa primos menſes occupauit. *Indiſtincta Lectio. lego, Nouis magiſtratibus autem, ſi Parthicum bellum erit, &c. ut Manutiani: hoc eſt, initio futuri anni. Interpres enim hallucinatur. Si quis, Nobis magiſtratibus, id eſt, quum nos erimus magiſtratus, hoc eſt futuro anno (Nam deſignatum antè ædilem ſcimus) acriter tueatur, pace mea faciet, non etiam ſententia.* Illud addo ad actiones C. Curionis de agro Campano. *aut Ad abundat, aut ita diſtinguendum, ut poſt Curionis uerbum pauliſper ſubſiſtatur. idipſum eſt, quod addi à ſe ait.*

VET. COD.

Sanè quàm literis C. Cæſaris, & Deiotari ſumus commoti. Deiotarus profectas per cognominem in prouinciam noſtram. Nunc hæc exiguitas copiarum exceſſum, non dimicationem mihi tuam præfigiebat. Hoc quomodo accipient homines, quàm probabilis neceſsitas futura eſſet. Vereor etiam nunc, neque prius deſinam formidare, quàm attigiſſe te Italiam audiero.

Conſules autem quia uerentur, ne illud ſenatus conſultus fiet, ut paludati exeant, & contumelioſe præter conſules ad alias res transferatur.

Quid uis ? quamlibet tenue uinculum. Multa tempus afferre, & præparata mutare te ſcio.

Sed intra fines hos quæcunque acciderint uere-

rent

rentur. Quod ad tuum acceſſum attinet, illud tibi non poſſum polliceri. Si honeſte à nobis recuſari non poterit, uel ne perſeuerare me officij eſt meminiſſe, qua obſtentatione decedens, mihi ne paterer fieri, mundaris.

IN EPIST.

XI.

Non diu, ſed acriter, &c.

VICTORIVS.

SEd cū de hoſtibus ageretur, & poſſet rem impedire. Nos, DE HOSTIIS *ſcripſimus cū uetuſtis codicibus. Quāuis autē ratio ipſa, & priſcorū exēplariorū autoritas ſic legēdum eſſe perſuadeāt, non tamen (ut uerū fateamur) morem hūc numerādi hoſtias penitus cognitū habemus, nec tamen ob id ſyncerā (ut putamus) lectionē contempſimus: nam quādoq; ſperamus inueniri poſſe hāc conſuetudinem numerādi hoſtias: apud Græcos maxime Romanarum hiſtoriarū autores, qui cū externis gētibus ſcriberent, quæ Romanos ritus ignorabāt, diligētius, minutiusq; hæc pertractarūt, quæ Latini ſcriptores ut paſſim, uulgoq; nota præteribāt. Eſt autem idē error, cum de eadem re ageret, in epiſtola ad Q. Fratrem, Interim ipſo decimo die, quo ipſum oportebat hoſtiarū numerum, & militum renūtiare &c. Sic enim etiā eo loco habēt antiquiores codices nō (hoſtium). Quomodo enim poterat hoſtiū numerū qui triumphū poſtulabat, renuntiare, qui aut diſsipati & deleti eſſent, aut ſi manerēt, ferè in remotiſsimis regionibus uerſarentur? Quòd ſi de cæſis intelligas, oportebat enim definitū quendā numerū uno prælio cecidiſſe: cū multo antè interfecti eſſent, quomodo tūc poterāt numerari? aut quis rē quæ nō præſens ſit, & adſit,*

numer

numerat? Multa ſunt, ne omnia recenſeamus, quæ lectionem illam uulgatam coarguunt: eſt enim omnino inepta, & noua: ſed potius operam demus ut morem hunc, & ritum hoſtiarum numerum renuntiandi in poſtulatione triumphi inueſtigemus: tunc enim nihil ſcrupuli reſtabit. Non recte autē facere mihi uidentur, qui ea quæ nō aſſequuntur ſuo ingenio, ſtatim delēt: exiſtimare enim debēt eſſe alios peritiores, & diligentiores: multaq; præterea, quæ abdita adhuc ſunt, cum noui cotidie Græci maxime autores è tenebris eruātur, in lucē ꝓpediē eſſe proditura.

EX POSTER. EIVSDEM.

Et poſſet rem impedire, ſi ut numeraretur poſtularet. Ad Atticum. 393. *de hoc ipſo negotio agitur, & de* Hirri *uoce, qui & ipſe affirmabat in poteſtate ſua fuiſſe, ſi uoluiſſet impedire, cuius uoluntas mirificè* Ciceroni *grata fuit: & cùm uideret incipere illum ſibi placari, ſtudioſius ei rei operam dedit, ſi poſſet illius gratiā diligentia amicorum ſibi reconciliare.* In Mediceo *nulla uarietas eſt: quod alij excogitarunt legi debere,* NVMERVS DARETVR, *non reprehendo, nec magnopere laudo: tota res melius perciperetur, ſi mos ille numerandi hoſtias cognitus eſſet, de quo hic & ad* Q. *Fratrem agitur.* Nam HOSTIBVS, *nullo pacto legendum cenſeo, & ijs argumentis ductus quæ à me olim adlata ſunt, & autoritate priſcorum codicum, qui duobus in locis ubi impreſſi omnes corrupti erant, fideliter, ut puto ueram lectionem cuſtodierunt.* V*tinam autem tam facilè meam lectionem tueri poſſem, quàm uulgatam refellere.*

PAVL. MANVTIVS.

Numeraretur. *Aſſentior amiciſsimo meo, qui legēdum putat, numerus daretur. ſubintelligitur autem hoſtiū*

Q *in præ*

in prælio cæſorum. hoſtibus enim paulo antè lego ex codice Bernardini Maffei*,non,ut quidam uolunt,hoſtijs.*

Decrerant qui inique tranſigi uolebant. *Manu ſcripti libri,quidam deerant:alij,deſerant : alij aliter habent.ex tam uaria lectione adducti ſumus,ut,decrerāt, legendum crederemus.loci autem ſenſus hic eſt,*Domitius, *&* Scipio, *cum de* Ciceronis *ſupplicationibus tranſigi, moleſte,& inique ferrent,eaſq́;* Curionis Tribuni *pl. interceſſione impediri cuperent:ſimulatione beneuolentiæ ſupplicationes* Ciceroni *decreuerūt, ut ea re* Curionem, *qui omnibus eorum actionibus acriter aduerſari ſolitus erat, ad intercedendum elicerent. quibus interpellantibus uenuſtiſſime* Curio *reſpondit, ſe eo libentius non intercedere, quòd quoſdam,qui decernerent, (ſignificabat autem* Domitium, *&* Scipionem*) eo animo eſſe intelligeret,ut confici minime uellent.*

GYB. LONG.

Narrat Ciceroni Cælius,quæ fuerit contentio in Senatu, ob relationem ſupplicationum,pro re geſta feliciter pro Cicerone.

SEB. CORR.

Supplicationes. *de rebus in* Cilicia *geſtis.* Comitiales. Epiſt. 3. *lib.* I. Ne ſi quid furore Pauli ademptum eſſet boni. *Al. ne quod fauore* Pauli *adeptus eſſet boni.* Hoſtibus. *cæſis.* N*am lege cautum erat,ne quis triumpharet,niſi quinque hoſtium millia cecidiſſet: & ſupplicatio triumphi ferè prærogatiua erat. Alij tamen,hoſtijs,legunt.* Aſſenſus eſt. Epiſt. 15. *lib.* II. Non decreuerat. Epiſt. 6. *lib.* XV. Scena rei. Al. *ſumma rei.* Defendetur: interceſſorem ſi. *Al defendet interceſſorem:ſi.*

BERN.

BERN. RVT.

Nam Curio tui cupidiſsimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat ſe ullo modo pati poſſe, decerni ſupplicationes, ne, ſi quod furore Pauli adeptus eſſet boni, ſua culpa uideretur amiſiſſe. *Quid ſi legas, Ne, ſi quid fauore Pauli adeptus eſſes boni, ſua culpa uideretur amiſiſſe. quum enim conſtituiſſet Curio tribunus, ne quid ageretur publicè in ſenatu, diebus iam comitialibus inſtantibus, quibus optabat cum populo agere, nolebat interceſsioni ſuæ hac Ciceronis cauſa præiudicium fieri. ſenatus enim per legem Pupiam haberi comitialibus diebus non poterat. quod pluribus locis oſtendit Cicero.* Nam Marcellus quidem ſic reſpondit ei *ſcilicet Curioni, melius quàm Paulo: quæ reſponſio incitare potius ad impediendas eas Curionem poterat, quàm dehortari.* Paulus ſe omnino in hunc annum non dicturum. *Puto hoc dici: ſe omnino, quamuis decretæ eſſent ſupplicationes, non tamen conſtituturum, ut toto eo anno haberentur. Quod ſequitur, Hirtium diutius dicturum: ſimpliciter accipio, id eſt loquuturum. ut edicturum, Aldi, ualde arrideāt.* Deerant quidem, qui inique tranſigi uolebant. *Vide legi'ne poßit: Nec deerant quidem, qui neque tranſigi uolebant: uel, nec deerant quidam.* Quibus hac re ad interceſsionem euocandam interpellantibus, uenuſtiſsimè Curio reſpondit, ſe eo libentius non intercedere, quod quoſdam, qui decernerent, uideret confici nolle. *Quid ſi legatur, quibus hac re ad interceßionem reuocandam interpellantibus: uel, Euacuandam. Fuit & quum negationem intercedendi uerbo appoſitam cōfodi omnino contenderim, quod iam*

mihi quoq; ipſi diſplicet. Hoc autem dicit Cælius quoſdam uehementius inſtitiſſe, ut dicerneretur Ciceroni ſupplicatio, nõ Ciceronis ipſius cauſa, cui quidem decretum non cuperent, ſed ut hoc ueluti præiudicio pateretur Curio interceßionẽ ſuam illam, qua comitialibus diebus nihil in ſenatu referri aut agi uellet, eleuari. quibus uenuſte Curio reſpondit, eo ſe libentius non intercedere, quo minus decernerẽtur Ciceroni ſupplicationes, quòd uideret quoſdam qui Ciceroni fauere ſe fingerent, nec tamen decerni ei ſupplicationes uellent. Id enim eſt quod ſuprà dixit, Cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur. uolebat enim agere cum populo, puto ut Cæſaris abſentis ratio haberetur: ſenatus cõtrà, Vel ipſis comitialibus diebus de prouincijs agi in ſenatu nitebatur, uti Cæſar citius ex prouincia decederet. inde uerebatur Curio, ne ſupplicationes iſtæ decretæ complures dies comitiales auferrent. ideoq́; pactum, ne in eum annum haberẽtur, tametſi decretæ à ſenatu eſſent. *Itaque & Ciceroni & Curioni proſpectum eſt*, ſignificat de comitialibus contentionem fuiſſe ſenatuſconſultum, quod ſuprà eſt: In quo erat, utiq; eius rei cauſa per dies comitiales ſenatum haberent. De eripiendis ſiue eximẽdis comitialibus diebus tribuno plebis, Cicero ad Q. fratrem: Itaq; Cato, inquit, concionatus eſt, ſe comitia haberi non ſiturum, ſi ſibi cum populo dies agendi eſſent exempti. Erant autem, ut Ciceronis uerbis utar in oratione pro P. Seſtio, comitia alia legum, alia magiſtratuum. Hic de magiſtratuum comitijs intelligit, quum ait, ſe comitia haberi non ſiturum. Certe, ſi quid, nõ ſi quod, ſcribi debet. in quo miror à Manutio tã frequenter peccatum. *Quid ſi rurſus ſcribamus, Furore Pauli ademptum eſſet boni.* nam Curio iam pro Cæſare loquebatur. Paulusq́; hic, ut ait Plutarchus, mille quingen

tis talentis in Cæſaris gratiam ſententiam mutauerat. ut appellet furorem hoc ipſum, quod quum acerrime pro Cæſare ſentiret, non dubitaret tamen referre de ſupplicationibus Ciceronis, cum magno diſcrimine comitialium dierum amittendorum. Sed hoc quidem duriuſculū exiſtimo. propono tamen, ne, ſi quando cui placeat, confirmari'ue poßit, mente exceſſerit. Poteſt & Euocandam ſuprà reſeruari, ut intercesſionem intelligas harum Ciceronis ſupplicationum decretarum, eodem in cæteris ferè ſenſu: niſi quòd Acre commodius legeris, ſi ita recipis, ut ſit, Acre ad intercesſionem euocandam interpellantibus. De comitialibus diebus, ſcilicet legum, Cicero ad Q. fratrē: Conſul, inquit, eſt egregius Lentulus, non impediente collega, ſic inquam bonus, ut meliorem non uiderim. dies comitiales exemit omnes. nam etiam Latinæ inſtaurantur, nec tamen declarant ſupplicationes, ſic legibus perniciosiſsimis obſiſtitur, maxime Catonis. Et, id quod ſuprà quoque retulimus: Cato concionatus eſt, comitia haberi non ſiturum, ſi ſibi cum populo dies agendi eſſent exempti. Item: De Commageno rege, quod rem diſcuſſeram, mirificè mihi & per ſe & per Pomponium blanditur Appius. uidet enim, hoc genere dicendi ſi utar in cæteris, Februarium ſterilem futurum. Et paulo pòſt: Comitialibus diebus, qui Quirinalia ſequuntur, Appius interpretatur, non impediri ſe lege Puppia, quo minus habeat ſenatum. &, quòd Gabinia ſanctum ſit, etiam cogi, ex Calend. Feb. uſq; ad Calend. Mart. legatis ſenatum quotidie dari. Ita putantur detrudi comitia in menſem Martium. ſed tamen his comitialibus tribuni plebis de Gabinio ſe acturos eſſe dicunt. Magiſtratuum uero comitia circa Iuniū menſem habebantur: ut tamen interdum in dies, uel in

Decembrem menſem differrentur. Cicero ad Q. fratrem: Ad 4. Nonarum Iun. quo die Romam ueni, accepi tuas literas, datas Placentiæ. In eadem epiſtola: Ambitus redit immanis. nunquam fuit par. qui ne tantus fuit ex coitione Memmij, quam cum Domitio habuit Scaurus, unum uincere Meſſalam fleret. non dico ὑπερβολάς, uel ſeſtertiũ centies conſtituunt in prærogatiua pronuntiare. res ardet inuidia. Tribunitij candidati compromiſerũt, ſeſtert. cccc. in ſingulos apud M. Catonem depoſitis, petere eius arbitratu, ut, qui contrà feciſſet, ab eo condemnaretur. quæ quidem comitia gratuita ſi fuerint, ut putantur, plus unus Cato fuerit, quam omnes leges, omnesq; iudices, quum à me literas librarij manu acceperis, paulũ otij me habuiſſe iudicato: quum autem mea, multum. ſic enim habeto, nunquam me à cauſis & iudicijs diſtrictiorẽ fuiſſe, atq; id anni tempore grauiſsimo, & caloribus maximis. Ibidem: Comitia in mẽſem Septembrem reiecta ſunt. Et epiſtola ſequenti: Quod ſcribis te audiſſe, in candidatorum conſularium coitione me interfuiſſe, id falſum eſt. eiuſmodi enim pactiones, in ea coitione factæ, quas poſtea Memmius patefecit, ut nemo bonus intereſſe debuerit. & ſimul mihi cõmittendum nõ fuit, ut his coitionibus intereſſem, quibus Meſſala excluderetur, cui quidẽ uehementer ſatisfacio rebus omnibus: ut arbitror, etiã Memmio. Domitio ipſi multa iam feci, quæ uoluit, quæq; à me petiuit. Scaurũ beneficio defenſionis ualde obligaui. adhuc erat ualde incertum, & quando comitia, & qui conſules futuri eſſent. In eadem: Ex Britannia Cæſar ad me Calend. Septemb. dedit literas, quas ego accepi ad IIII. Calend. Octob. Et ſequenti: Ad VI. Iduum Octo. Saluius Oſtiam ueſperi naui profectus erat cũ his rebus, quas tibi

domo

domo mitti uolueras. eodẽ die Gabiniũ ad populum lucu lente caleſecerat Memmius,ſic,ut Callidio uerbum facere pro eo nõ licuerit. poſtridie autẽ eius diei, qui erat tũ futurus,quum hæc ſcribebam ante lucem,apud Catonem erat diuinatio in Gabinium futura.In eadem:De ambitu poſtulati ſunt omnes,qui conſulatum petunt,à Memmio Domitius,à Q.Curtio bono & erudito adoleſcẽte Mem mius,à Q.Pompeio Meſſala, à Triario Scaurus.magna res in motu eſt,propterea quod aut hominum,aut legum interitus oſtenditur. Opera datur,ut iudicia ne fiant. Res uidetur ſpectare ad interregnum. Conſules comitia habere cupiunt, rei nolunt, & maxime Memmius, quòd Cæſaris aduentu ſperat ſe futurum conſulem, ſed mirum in modũ tacet.Domitius cum Meſſala certus eſſe uidebatur.Scaurus refrixerat.Et in ſequentibus omnibus comitiorum eorum meminit. deniq; in poſtremis ſic eſt: Serrani domeſtici filij funus perluctuoſum fuit.ad IIII. Calend.Decemb.laudauit pater ſcripto meo. Et in eiſdẽ: In Republica ſcio quàm ſolicitus eſſe ſoleas. uideo Meſſalam noſtrũ conſulem,ſi per interregem, ſine iudicio:ſi per dictatorẽ,tamen ſine periculo.de comitijs cõſularibus eiuſdẽ anni ad Atticum: Ad II. Non. Quintil.Suffennas & Cato abſoluti.Et infrà:Redij Romã Fontei cauſa ad VII.Id.Quintil.Et mox:Sequere nũc me in campũ. ardet ambitus. fœnus ex triente Idib. Quintil. factum erat beſsibus.dices, iſtud quidem non moleſte fero. ô uirum,ô ciuẽ Memmiũ. Cæſaris omnes opes confirmãt. cũ eo Domitium conſulẽ iunxerunt:qua pactione, epiſtolæ committere nõ audeo.Pompeius fremit,queritur. Scauro ſtudet.ſed utrum fronte an mente,dubitatur. ἐξοχὴ in nul lo eſt.pecunia omnium dignitatem exæquat. Meſſala lan

 guet,

guet, non quo animus deſit, aut amicis careat, ſed coitio conſulis & Pompeius abſunt. ex comitiatis puto fore, ut ducantur tribunitij. candidati iurarunt, ſe arbitrio Catonis petituros. apud eum ſeſtertia quingena depoſuerunt, ut, qui à Catone damnatus eſſet, id perderet, & competitoribus tribueretur. hæc ego pridie ſcribebam, quàm comitia fore putabantur. ſed ad te v. Cal. Sextil. ſi facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perſcribam. Et tribus ſubditis epiſtolis, libro ſcilicet quarto, quin & primo: Crebras expectationes nobis tui communes. nuper quidẽ, quũ te iam aduentare arbitraremur, repente abs te in menſem Quintilẽ reiecti ſumus. nunc uero ſentio, quod commodo tuo facere poteris, uenias ad id tempus, quod ſcribis. obieris Q. fratris comitia, nos longo interuallo uiſeris, ac Vpilianã controuerſiam tranſegeris. Sed & Cælius, qui primis literis ad Ciceronem nihil de comitijs perſcripſerat (quippe quas ante Calend. Iunias dederat, ut inde colligas, Præterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de ſucceſsione prouinciarũ Galliarum, in Cal. Iunias, ut mihi ipſe dixit, eã diſtulit relationẽ. & inde: Te ad IX. Calend. Iun. ſubroſtrarij, quod illorũ capiti ſit, diſsiparant perijſſe.) ſecundis: De comitijs, inquit, cõſularibus incertiſsima eſt exiſtimatio. ego incidi in cõpetitorem nobilem, & nobilẽ egẽtem. nam M. Octauius Cn. filius, & C. Hirrus mecum petit. Sed & in tertijs de comitijs nonnihil. quartis uero, C. Marcellum conſulem factum, M. Claudium à repulſa poſtulatum à Gallis duobus, P. Dolabellam quindecemuirũ factum. Hoc tibi non inuideo, caruiſſe te pulcherrimo ſpectaculo, & Lentuli Suræ repulſi uultũ nõ uidiſſe. Et infra: Has ego tibi literas eo maiore miſi interuallo, quod co

mit

mitiorum dilationes occupatiorem me habebant,& expectare indies exitum cogebant, ut confectis omnibus te facerem certiorem.ad Calend.Sextil. uſq; expectaui.prætorijs moræ quædã inciderunt.mea porro comitia,quem euentum ſint habitura,neſcio.opinionem quidem , quod ad Hirrũ attinet, incredibilẽ æd.pl. comitijs nacta ſunt. nam M.Cælium Vicinianũ mentio illa fatua,quàm deriſeramus olim, & promulgatio de dictatore ſubito deiecit,& deiectum magno clamore inſecuta eſt.inde Hirrum cuncti ad non faciendum flagitare. ſpero te celeriter & de nobis quod ſperaſti,& de illo quod uix ſperare auſus es,auditurum.Quin & his,quas nos quintas numerauimus,quũ eſſet iam ædilis deſignatus:Has literas (inquit) ad 4.Nonn.Septemb.dedi.Et ſuprà:Sic tu,inquis,Hirrum tractaſti? Tam multa præter inſtitutum congeſſimus,quòd eruditos alioqui uiros aliquot ſenſeram in ea re nonnihil hærere,propter ſcilicet iſtam non infrequentem comitialium dierum, quos ex Cicerone legum nuncupamus,quæ in Ianuarium menſem incidebant,mentionem:& quòd multa etiam in Cicerone atq; alijs autoribus loca ad eam rem pertinẽtia,mendoſe ſcripta ſunt: ut aliquando cogitem de tota comitiorum ratione,quæ multos habet ſcrupulos,libellum conſcribere, niſi quis mihi non tam gloriam,quam ego non ſequor , quàm laborem ceſſanti præripiat.

VET. COD.

Nam Curio tui cupidiſsimus,cui omnibus rationibus comitiales eripiantur,negabat ſe ullo modo pati poſſe decerni ſupplicationes,ne quid furore Pauli adeptus eſſet,boni ſua culpa uiderentur amiſiſſe,& præuaricator cauſæ publicæ exiſtimaretur.

tur. Et confirmauit conſules eſſe his ſupplicationib. in hunc annũ nõ uſuros. Planè quod utriſq; conſulibus gratias agas, cum Paulo magis certe. Renuntiatum nobis erat Hirtium diutius dictu rum. De prouincijs inquam adhuc cũ incubuiſſe cum ſenatu Pompeius uideretur, ut Cæſar Idus Nouembris non decedat, eo Curio omnia potius ſubire conſtituit quàm id pati, cæteras ſuas adiecit actiões. Sed quomodo ſuſpicaris, minus certa fide, eos tibi uiſos, tanquam procurator ſic agros rogo.

IN EPIST.

XII.

Pudet me, &c.

VICTORIVS.

Vix hoc erat prælocutus. *Antiquiſsimus ille Mediceus codex* POLAE LOCVTVS *habet: nos nihil addimus, ueterem ſcripturã tantum ſignaſſe uoluimus. Quare deliberent alij quomodo legẽdum ſit. Paulo autem ſuprà idem codex* SCANDVIT *habet pro* EXCANDVIT. *quod ſi compoſitum uerbum in uſu eſt, non eſt mirandum quandoq; ſimplex, etſi rarius inueniatur à Cælio præſertim, uſurpatum fuiſſe.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Vix hoc erat Pola elocutus. *Hãc olim ipſe lectionem adnotaui ex Mediceo libro, quam tunc nõ reſtitui: quia non incideram in locum illum ad Q. Fratrem, ubi de Pola accuſatore mentio eſt, quod tamen nõ multo pòſt feci. Neq; tamen is ſum, qui aut omnia legerim, aut quæcunq; legerim memoria firmiter teneam. Vnum intelligi poteſt, hanc ſynceram lectionem (ut ipſi quoq; affirmãt) in nullis à quibuſdam inuentam eſſe uetuſtis codicibus:*

quos

quos tamen,ut aiunt,& multos,& uetuſtiſsimos habuerunt:non enim teſtimoniũ citarent Medicei codicis. Hoc autem ideo adnotaui,ut omnes intelligant,unum hũc & uetuſtate,& fidelitate longè omnibus alijs antecellere.

PAVL. MAN.

Vix hoc erat Pola elocutus. In *uetuſto codice, qui eſt Florentiæ in Medicea bibliotheca ita legitur, ut impreſsimus.Huius lectionis alij quoq; meminerunt. ſed eam minus integram exiſtimarunt,offenſi, ut opinor, in uoce,Pola,quòd eam ſe alibi uidiſſe non meminerant.eſt autem ea Seruij accuſatoris cognomen,de quo ad Q.fratrem epiſtola penultima II.libri,bis uerbis : Vereor,ne homo teter,& ferus Pola Seruius ad accuſationẽ ueniat. uix igitur(inquit Cælius)hoc elocutus erat Pola,Appiũ ſcilicet,& Domitium ſummis circenſibus ludis meis lege Scantinia me poſtulandum curare : cum ego eadem lege Appium Cenſorem poſtulaui.ac(ut, quod ſentio, libere dicam)ſuprà quoq; ubi legitur,palàm Seruium,legẽdum potius,Polam Seruium,crediderim. ſed hoc eſt coniecturæ.manu ſcripti enim libri,quos & Venetijs,& Romæ uidi multos, palàm, ut eſt in impreſsis,habent omnes : à quibus diſſentire non temere debemus.*

Cœpi ſacellum,in domo quod eſt,ab eo petere. *Cenſorum erat curare, ut ſacella non in domo cuiuſquam eſſent, ſed populo paterent. itaque Liuius libro* XL. *ubi loquitur de Lepido & Fuluio Cenſoribus, Complura (inquit)ſacella,publica'que ſacra occupata à priuatis,ut paterent, eſſentq; populo, curarunt. Cælius autem,ut oſtenderet Appium Cenſorem officio ſuo deeſſe,petere cœpit ab eo,ut ſacellum in domo priuata ne relinqueretur:cuius rei cura Appij,qui Cenſor erat,eſſe*

deb

debuerat. ſed libentius intellexerim de ſacello, quod ipſe Appius occupaſſet: ex quo grauior ei concitata eſſet inuidia, occupatis rebus à Cenſore, quas Cenſor ab alijs occupatas populo reſtituere deberet.

GYB. LONG.

Grauiter de Appio calumniatore & litigatore hac epiſtola conqueritur.

SEB. CORR.

De Appij. *iam Cenſoris.* Collegam. L. *Piſonē. Al. collegium.* L. Domitio. *qui cum ipſe Appius Coſ. fuerat.* Munuſculum. *accuſandi.* Cn. Pompeio. *filio.* Poſteaquàm illum, &c. *Al. poſteaquàm illum ne cui ſatisfaceret quidem me dignum habere ſenſi: malui, &c. Satisfaceret autem, in pecunia: ut paulo pòſt.* Propter amicitiam tuam. *Ciceronē enim, & eius amicos oderat L. Piſo, cuius inimicitiæ cum Cicerone notiſſimæ ſunt.* Illius ſimiæ. *Appij.* Lege Scatinia. *quā Scatinius Aricinus in molles & effœminatos tulit. Al. lege Caninia.* Diem timori. *Al. idē timori: uel diē comitiorum auguratus intelligit. Epiſt. 14. huius libri.*

BERN. RVT.

Poſteaquam uero comperi eum collegium tentaſſe, deinde aperte cum quibuſdam loquutū, cū L. Domitio, ut nunc eſt, mihi inimiciſsimo homine deliberare uelle, hoc munuſculum deferre, Cn. Pompeio tum ipſum reprehendente, ut ab eo deprecarer iniuriam, quem uitam mihi debere putarem, impetrare non potui. *Interpres uidetur ineptius ſcriptum habuiſſe, Quod mihi uitā deberet, putarā, impetrare nō potui. Ego præter hæc arbitror Cum abūdare, ſcribendumq́; : L. Domitio, ut nunc eſt, mihi inimiciſſimo homini,*

homini,deliberare hoc munuſculũ deferre:id eſt,ad accu ſationem impingere. Sic ſuprà: Nemini hoc deferre munuſculũ maluit,quàm ſuo accuſatori:id eſt, accuſare. Vt nunc eſt,ſignificat hoc tẽpore,hoc ſtatu rerũ. quaſi oſtendat,niſi reſiſtatur,inimicitiorem futurũ ſibi Appiũ:non, ut interpres fallitur. Tum quidem aliquot amicis, qui teſtes erant meorum in illum meritorũ loquutus ſum. *Alibi,tamẽ quaſi aliquot,&c. uide nũ ſic, Tandem cum aliquot,&c.* Poſteaquam illum,ne cui ſatisfaceret quidem me dignum habere ſenſi. *Quid ſi contra, Poſteaquã illũ,ne qui ſibi ſatisfacerẽ quidem,me dignũ habere ſenſi. uel, Qui ei. Nam in alijs erat,ne quo is ſatisfaceret,&c. Hoc enim dicit,ita ſe deſpectũ ab Appio,ut ne purgari quidẽ apud ſe Appius uoluerit: oſtenditq; nihil eſſe cur tã acriter Cæliũ inſectaretur. Interpres uero in eodẽ,quo ſolet,luto hæret.* Scis Domitio diẽ timori eſſe. *Diem poſſumus comitiorum accipere, quaſi iam tum præuideret,ſi repulſam tuliſſet, quantos eſſet riſus excitaturus. Interpres nihili,ut aſſolet,quid loquatur pendit,ut apparet in ſequentibus literis.*

VET. COD.

Pudet me tibi confiteri,& exquiri de Appĳ hominis ingratiſsimi iniurĳs. Ipſum repræhẽderẽ, & ab eo deprecarer iniuriam, quem uitã mihi debere putarem. Tamen quaſi aliquot amicos,qui teſtes erant meorum in illum meritorum , allocutus ſum. Poſteaquam illi nequeo ſatisfacere,quid me dignum habere ſenſi. *Nonnulli ſic*: Poſteaquam illum , ne quo is ſatisfacere quidem me dignũ habere ſenſi. Eſt expectatio ualde,& quamprimum uidere cupio.

IN EPIST. XIII.

Gratulor tibi, &c.

PAVL. MAN.

STomacho eſt ſcilicet Pompeius Magnus. *Libentius legerẽ, Stomacho eſt Magnus, ut duæ illæ dictiones, ſcilicet Pompeius, inducantur, tãquam inanes, & ſuperuacaneæ, nõ à Cælio, ſed ab imperito ſcriptæ, qui cũ inter legendum in eam uocem, Magnus, incidiſſet, exiſtimans eam obſcuriorem fore, niſi alijs ipſe uerbis illuſtraſſet, ſuprà ſcripſit, ſcilicet Pompeius. poſtea qui librum exſcripſerunt, imperiti, ut id genus hominum eſſe ſolet, neq; quod adulterinum fuit, agnoſcentes, in contextum gloſſema receperunt.*

GYB. LONG.

Gratulatoria partim eſt hæc epiſtola, ob affinitatem nouam Dolabellæ: partim nuntiatoria, dum res exponit quæ in urbe geruntur.

SEB. CORR.

Affinitate uiri. *Dolabellæ.* Fiebat ex S.C. *quod eſt in epiſt.8. huius libri.* In alia omnia ijt. *Marcello, inquit Oppius, diſceßionem faciente. Senatus freques in alia omnia tranſijt.* Vt nec ratio. *Al. ratio'ne.* Animam agebat. *&, egit.*

BERN. RVT.

Velles C. Curionem noſtrum lautum interceſſionis de prouincijs exitum habuiſſe. *Planè accipio, non (ut Clerico placet) ironicôs. Hocq; illud forte eſt, qđ ita ſcribit Plutarchus in Magni uita: Quum conſul Marcellus prædonem appellaret Cæſarem, iuberetq; eum à ſenatu hoſtem iudicari, ni arma ponat: Curio, comite Antonio ac Piſone, ſenatũ redarguere ſtatuit. iußit enim eos,*

qui

qui cenſerent Cæſarem tantũ arma ponere, Pompeiumq́; in magiſtratu eſſe, è loco transferri. & maior eorũ numerus in alteram curiæ partẽ translatus eſt. pòſt aũt, quum iuſsiſſet transferri eos, qui cenſerẽt ambos ab armis amouendos, nulloq́; eſſe in magiſtratu, pro Pompeio duo & uiginti tantũ ſenſere, Curioni uero omnes hæſiſſe uiſi. ex quo hic ueluti uictor ſplendidus lætusq́; ad plebem prouectus eſt, atq́; ab ea cũ plauſu iniectuq́; ſertorũ florumq́; ſuſceptus. Vides, autẽ melius arbitror legi, hoc quidẽ ſenſu quẽ ſuprà ſcripſimus, quàm Velles. Vides enim dixit, quaſi prædictæ rei euentu lætus, iactabũdusq́;. Scripſerat autem ſuperiori epiſtola: Hoc tibi dico, ſi omnibus rebus prement Curionẽ, Cæſar defendetur. interceſſorẽ ſi, quod uidentur, reformidarint, Cæſar, quoad uolet, manebit.

Tranſierant illuc, ut nec ratio eſſet eius habenda, qui neq; exercitum neq; prouincias traderet. *Ferè eſt, ut abũdare negationẽ rear ex his, quæ ſequuntur: quẽ ſenſum Mediolanẽſis etiã impreſsio præfert, ſi nõ uerba. Tranſierant autem, non rei, ut interpres, ſed ſenatores.*

IN EPIST.

XIIII.

Tanti non fuit, &c.

VICTORIVS.

Omentum, aut uitrum. *Veteres codices omnino melius* NITRVM: *nec enim uitrũ res eſt uilis, & nullius pretij, ut ferè nitrũ, quo nõnullæ gentes pro ſale utebantur in cõdiẽdis, cõſeruãdisq́; obſonijs, uiriditatẽ etiã braſsicæ nitro reddebãt. Mart. Ne tibi pallentes moueãt faſtidia caules, Nitrata uiridis braſsica fiet aqua.*

PAVL. MAN.

De agri modo, de ære alieno. *Libentius ita lego, quàm,*

quàm,ut alij uolũt,de agris modo.forte autem id fieri uolebat Appius,quod maiorum memoria uoluerant C.Licinius,& L.Seſtius Tribuni pl. qui leges promulgarunt, unã de ære alieno,ut deducto de capite quod uſuris pernumeratum eſſet,id,quod ſupereſſet,triennio æquis portionibus perſolueretur: alterã de modo agrorum,nequis plus X L.*iugera agri poßideret.*

GYB. LONG.

Narrat, quæ Domitio in repulſa contigerit, deinde ſuſpiciones ſuas certiſsimas inter Cæſarem & Pompeium Ciceroni perſcribit.

SEB. CORR.

Arſacen. *Parthorum regem.* In repulſa. *augurali,* M.*Antonio competitore augure facto.* Domitij. L.*Domitij.* Quem noſti. *Al.quenquam.* Cn.Domitius. L.*Filius.* Lomentum, aut nitrum. *quibus ſordes eluuntur.*

BERN. RVT.

Nam Cn.Saturninum adoleſcentem ipſe Cn. Domitius reum fecit.L.*hunc Domitium ſuperiori epiſtola uocat.de eodem enim hæc intelligo,qui ſit Aenobarbus etiã dictus.petijtq́;,ut arbitror, auguratum cum M. Antonio.* N*am alioqui de põtificatu quoq; Cæſaris etiã tum uiui,imperatoriſq́;,cũ Spinthere Scipioneq́; altercatus eſt in caſtris. autor Plutarchus.* N*iſi uero id probes, quod mihi omnino nõ improbatur,ut Adoleſcẽs ipſe Cn. Domitius,malis ſcribere,filiumq́;* L.*Aenobarbi intelligere,qui patris impulſu Saturninũ accuſauerit.Cicero Philippica* 2.*Cn.Domitiũ(inquit de interfectoribus Cæſaris ironicôs)nõ patris interitus clarißimi uiri,non auunculi mors,non ſpoliatio dignitatis ad recuperandam,ſed mea autoritas excitauit. Appianus quoque tradit* L.*Do-*

mitium

mitium Aenobarbum in Pharſalica pugna occiſum. Ci*cero addit, ab Antonio. deniq; Luciũ Liuius, Appianus, Cicero, cæteri omnes Aenobarbũ nominant: ut uériſimilius ſit, à iuuene accuſatum. ſuadet etiam Romana uetus conſuetudo, de qua Cicero quoque in officiorum libris.*

Perſuaſum eſt ei cenſuram lomentum aut uitrũ eſſe. *Loramentũ inſulſiſsimè tam legit, q̃ exponit interpres. Lomẽto uſum tradit Plinius in pictura, ex cæruleo fieri, cãdidiusq; eſſe, lib. 33. cap. 13. uerba eius apponam, ſi forte illuſtrare tenebricoſum locũ poſsint: Ex cæruleo fit, inquit, quod uocatur lomentũ. perficitur id lauando, terẽdo'ue. & hoc eſt cæruleo candidius. Idẽ de uitro: Ex palude Cãdabra, inquit, creditur naſci Belus amnis, qnq; millium paſſuũ ſpatio, in mare profluens iuxta Ptolemaidem coloniam. lentus hic currit, inſalubris potu, ſed cære monijs ſacer, limoſus, uado profundus, nõ niſi refuſo mari arenas fatetur. fluctibus enim uolutatæ niteſcũt. tunc etenim marino credũtur aſtringi morſu, non prius utiles. quingentorũ eſt paſſuũ, non amplius litoris ſpatiũ. Idq; tantũ multa per ſecula gignendo fuit uitro.* Nam ſor deſcit uere uultu, & uenas ſibi omnes & uiſcera aperit. *Ita reponit interpres, nullo ſenſu. Ego puto ita rectius: Nam, dum ſordes eluere uult, uenas ſibi omnes & uiſcera aperit. Sordes eluere Cicero quoq; dixit in Antonium: ut enim quiſq; ſordidiſsimus uidebitur, ita libentiſsi mè ſeueritate iudicandi ſordes ſuas eluet.*

IN EPIST. XV.

Ecquando, &c.

VICTORIVS.

VEllem quidem uerna propugnaturus. *Sic in omnibus uulgatis. Antiquiores codices multo melius,*

etſi ne illi quidē penitus purgati: ſic enim habēt, VENEREM PROPVGNATVS. *Nos emēdauimus* VENERE PROGNATVS, *ut Cæſarem intelligat, quem ſuæ ſtirpis originem à Venere duxiſſe omnibus notum eſt, ut ipſe etiam in laudatione amitæ apud Suetonium docet, Amitæ meæ Iuliæ maternum genus à regibus ortum, paternū cum dijs immortalibus cōiunctum eſt: nā ab Anco Martio ſunt Martij Reges, quo nomine fuit Mater, à Venere Iulij, cuius generis familia eſt noſtra.* Appianus *lib.* VII. τῶν ἐμφυλίων θυόμενός τε νυκτὸς μέσης τὸν ἄρη κατεκάλει καὶ τὴν ἑαυτοῦ πρόγονον ἀφροδίτην, ἐκ γὰρ αἰνείου καὶ ἰούλου τοῦ αἰνείου τὸ τῶν ἰουλίων γένος παρενεχθέντος τοῦ ὀνόματος ηὔχετο νεών τε αὐτῇ νικηφόρῳ χαριστήριον ἐν ῥώμῃ ποιήσειν εὔχετο κατορθώσας. Dion *etiam libro* XLIIII. *hiſtoriarum,* τοῦτον τε οὖν καὶ τὸν νεὼν τὸν τῆς ἀφροδίτης ὡς καὶ ἀρχηγέτιδος τοῦ γένους αὐτοῦ οὔσης ποιήσας καθιέρωσεν εὐθὺς τότε καὶ πολλοὺς ἐπ' αὐτοῖς καὶ παντοδαποὺς ἀγῶνας ἔθηκε. *Hanc autem ſententiam eſſe puto & uim horū omnium uerborum, Poſtquam, inquit, tam ubicunque moleſti ſunt Domitij, uellem Cæſar fortius ſe in ueſtrum Domitium geſsiſſet, nec dubitaſſet facere diuina ſtirpe oriūdus, quod Bellienus uerna auſus eſt facere in ſuo Domitio. Acerbiſſimas autem gerebat inimicitias M. Cælius cum L. Domitio, quem Corfinij captum Cæſar dimiſerat (ne mirum alicui uideatur, eum aduerſus Domitium tam male animatum fuiſſe) quod prius quarta ab hac epiſtola docuit, Cum L. Domitio (ut nunc eſt) mihi inimiciſsimo homine. Quare offenſus eſt clementia Cæſaris: quantum poteſt autem, oſtendit rectius & honeſtius Cæſarē potuiſſe facere, quod uerna commiſerat, illius ſtirpem extollendo, huius contrà eleuando, dum catenatum uernam*

(quæ

Digitized by Google

(quæ peſsima eſt ſeruorum conditio) appellat: Cæſarem autem Venere prognatum.

EX POSTER. EIVSDEM.

Ipſe catenatus. *Hunc totum locum peßimè acceptũ olim reſtitui, ac declaraui, & niſi fallor neque ad ſententiam, neque ad elegantiam uerborum aliquid deſiderari poterat: fuere tamen, qui legi melius putarint, pro* IPSE CATENATVS, PSE CADENATVS, *quorũ acumen nõ coténo: maluiſſem tamẽ eos tantã ingenij aciẽ, ubi opus erat, exercere: hoc enim ab illis excogitari nullo pacto hic neceſſariũ fuit: ex uetere enim lectione egregius ſenſus ducitur, et illa nimis dura, & uiolenta eſt. Quod aũt facere uoluit Cælius, ſi ita legeretur, nõ feciſſet: ſtuduit enim afferre antitheton ſuperioribus illis uerbis,* VENERE PROGNATVS. *nec maius excogitare potuit, q̃ appellare Bellienũ ipſum, catenatũ: quæ fortuna etiã in ſeruis deterrima eſt. Nã quòd ancilla natus eſſet, iã antè oſtenderat, cùm eũ uernã appellauerat, neq; hoc cõterere, ac deprimere conditionem illius erat.* Dolet *ac uehementer quidem dolet, mihi eã neceßitatẽ impoſitã, ut ijs aduerſer à quibus nulla in re diſſentire uellẽ, id tamen feci q̃ parcißimè potui. Nã quod in antiquis* CADENATVS *legitur, nullo diſcrimine ueteres librarij duabus illis literis utebãtur, quod ex Mediceo facilè colligitur: nã crebro* INQVID *ſcriptũ eſt, & contrà* ILLVT, ALIVT, ANIMATVERSVM, AT, *pro* AD, *In epiſt. Cælij, Paucis uerbis iterum, qui multos ſæpe dies at te, cùm hic eras, non accedebam. nunc cotidie non eſſe te, at quem curſitem, diſcrucior.*

PAVL. MANVTIVS.

Quantum ipſe catenatus. Legit *amicißimus*

meus,quantũ Pſecade natus:ut ſignificetur Bellienus uerna: Pſecas enim ancilla eſt:uernas autẽ eos eſſe, qui ancillis naſcãtur,nemo neſcit.itaq; dixit:ſi Bellienus ancilla natus Domitiũ cõprehendere, & ſtrangulare non dubitauit:quid Cæſari,qui eſt Venere prognatus, in ueſtro Domitio faciundũ fuit? Hæc amiciſſimi hominis lectio,nõ dubito,quin à doctis probetur:cum & ſenſum habeat optimum,& à uetuſto codice parum, ac penè nihil diſcrepet. De Pſecade meminerunt Iuuenalis Satyra VI. & Ouidius Metamorphoſeon lib. III. cum hæc iam ſcripſiſſem,codex eſt allatus ad me perantiquus, in quo ita ſcriptum erat,quantum ipſecadenatus.

GYB. LONG.

Pompeium facta collatione uituperat, Cæſarem uerò ad cœlum tollit. Adijcit,ſe magnopere exoptare,ut cum Cicerone conferre poſſit. Poſtremo narrat,quemadmodum ob ſubitos Galliæ motus iter facere in prouinciam cogatur.

SEB. CORR.

Glorioſum? *Al.glorioſe?* Imò. *Al.omnia.* Intemelij. *Plin.lib.3.cap.5.* Venere prognatus. *Cæſar: quo de loco in Quæſtura diximus.* Domitio. *L.Domitio Corfinij capto.* Cathenandus. *Bellienus.* F.S.D. *filio Salutem dic.*

BERN. RVT.

Nunc tibi noſtri milites,qui duriſsimis & frigidiſsimis locis teterrima hyeme bellum ambulando confecerunt,malis orbiculatis eſſe paſti uidentur. *Melius,num tibi:ut totũ interrogatiue legas. De malis orbiculatis Varro in libris rei ruſticæ.* Quid iã quis? glorioſe omnia,ſi ſcias quàm ſolicitus ſum, tũ hãc meam gloriam,quæ ad me nihil pertinet,derideas. *Ita puto integrius, Quid? iam, inquis,glorioſe? imò, ſi ſcias*

Digitized by Google

ſcias, & c. uel, Omnino, ſi ſcias, & c. Interpres, ut ſolet, ariolatur. eſt enim Glorioſe, quaſi ad glorioſum illum in fabulis militem alludat. Nam me quum expuliſſet ex Italia, Pompeium conſtituit ad urbem uocare, idq; iam exiſtimo confectum, niſi maluit Pompeiū Brunduſij circunſedere. *Vide, ne rectius: nā me, quum expuliſſet ex Italia Pompeium, conſtituit ad urbem uocare. idq; iam exiſtimo confectum, niſi maluit Pompeius Brunduſij circunſederi. Interpres nugatur de Cælio circunſedendo Brunduſij: omnis non modò elegātiæ, ſed hiſtoriæ quoq; imperitus. Quis enim neſcit, Pompeium ex urbe ad primū Cæſaris motum profugiſſe Brunduſium? inde appropinquante Cæſare in Epirū traieciſſe? ex Plutarcho, Lucano, Liuij compendio, Floro, Appiano, cæteris. Eſt igitur ſenſus: Conſtituit Cæſar uocare me in urbem, quū expuliſſet Italia Pompeiū. in quo miror tot tantosq; uiros cæcutiſſe.* Sed tum quod nam ob ſcelus iter mihi neceſſarium retro ad alpeis uerſus incidit? adeò quod Intemelij in armis ſunt. *Lege, Ideo, non adeò. etſi non deſunt, qui illud & probent, & interpretentur: ineptè tamen. Pro tum, malim Iam, aut quid huiuſmodi. ſed & Quoddam, melius quàm Quod nam.* Vſquequaq;, inquit, ſe Domitij male habēt. *ꝓpter Domitium Aenobarbum, paulo ante à Cæſare captum apud Corphinium autores hiſtoriographi omnes.*

Vellem quidem uerna propugnaturus tantum animi habuiſſet in ueſtro Domitio, quātum ipſe Cathenatus in hoc habuit, Ciceroni F.S.D. *Alij pro uerna Venerē, pro habuiſſet, habuiſſe. Tu uide, nū ita forte reponi nō infeliciſsimè poſsit: Vellem quidem Cæſarem propugnaturū tantū auri habuiſſe (uel, Cæſar pro-*

pugnaturus habuiſſet) in ueſtro Domitio, quantum ipſe catenatus (uel, catenandus: nam utrunq; defendi poteſt) in hoc habuit. ſenſu iam nulli nõ obuio. Quod ſuprà ait, à contraria factione numis acceptis: ex ijſdem hiſtoricis conſtat, cũ pecunijs & rebus ſuis omnibus Aenobarbum à Cæſare abire ſitum. Significat ſanè iam catenatum, uel catenandum illum Demetrij uernam, id eſt ſeruũ libertum'ue domi natũ: ne uidear aſſentiri Clerico. Sanè ad iectitia poſteriora hæc putaram, nã nec tota in quibuſdã erant codicibus. poſtea tamẽ conieci, priuſquàm Manutianos codices inſpicerem, ne me interim iſta ipſe glorio la fraudem, Ciceroni filio S.D. ut ſit, ſalutem dic.]

EX POSTER. EIVSDEM.

Niſi maluit Pompeium Brunduſij circũſedere. *Poteſt ea lectio retineri, quãtum ad hæc uerba pertinet. Cicero ad Atticum: At illum, inquit de Cæſare, ruere nũtiant, & iam iamq; adeſſe, non ut manum conſerat (qui cum enim?) ſed ut fugam intercludat. Et non longè: De Pompeio ſcio nihil, cumq;, niſi in nauim ſe contulerit, ex ceptum iri puto.*

VET. COD.

Quid tãtas turbas? qui tã nugax eſſet, cõmorit.

IN EPIST.

XVI.

Exanimatus, &c.

VICTORIVS.

IRatus ſenatui exilit. *Sic uulgati codices, & antiqui etiam. Nos tamẽ ſcripſimus* EXIIT. *Hæc enim ipſa Cælij epiſtola eſt etiã lib. x ad Atticũ: quo loco, etſi impreßi* EXISTIT *habẽt,* EXIIT *tamen retinet noſter ille probatior, & recte quidẽ, ut nos putamus. loquitur enim*

de Cæſ

de Cæſare, qui Roma exijt Senatui iratus, quòd ea quæ uolebat, ab eo impetrare non potuerit: proficiſcebatur autem in Hiſpaniam. Exire & alibi poſitũ eſt abſolute, ut x. ad Atticũ, Exeamus modo. de ſe loqtur Cicero, id eſt, ex Italia diſcedamus. Eſt autẽ in oĩbus codicibus quibuſdam locis aliquantulum ſuſpecta hæc epiſtola. Nam quod infrà in uulgatis legitur PARVM OPTIMATEM ESSE. *in antiquis eſt* PARVM ADOPTATIM ESSE. *Quod etſi non probo (peruerſum enim & inquinatum omnino eſt) nonnihil ſcrupuli tamen relinquit, non eſſe quam habemus genuinam lectionem, & fortaſſè aliter legendum locum illum eſſe.*

Ac ſimulatq; hanc mihi dixit. *Nos antiquã lectionẽ reſtituimus* HAVE. *Hunc autẽ ſenſum huius loci credimus eſſe, Simulatq; Cæſar me ſalutauit, primis ſtatim uerbis mihi narrauit quæ de te audiſſet. audierat autẽ Cæſar Ciceronẽ parare fugã, uelleq; omnino ex Italia diſcedere. Quòd ſi* HANC *legas, nullũ inde commodũ ſenſum elicere poteris. Siquis autẽ* HAVE, *quia aſpirate ſcriptũ eſt, ſuſpectũ habet, is omnino infrequens eſt in antiquorũ librorum, & lapidum obſeruatione, in quibus paßim ſic ſcribitur. Eſt pulcherrimis literis ita ſcriptus lapis Piſis:* PARTHENI HAVE. BENE BALEAS QVI ME SALVTAS CVM SOSSIA FILIA MEA. *Item plurimi Romæ ſic leguntur: raro autẽ admodum aliter. Harũ autẽ inſcriptionũ cum exẽpla quædam ab eò petijſſem, quo poſſem hanc ſcripturã nũc abolitam confirmare, magnã copiam mihi Roma miſit Marcellus Ceruinus iuuenis omni laude dignus propter ſummam omniũ ingenuarũ artium eruditionẽ, et cãdidißimorũ morum integritatem. Nonnulla igitur ex ijs, quæ illi debeo,*

exemplis adſcrã, MACEDO HAVE. BENE VALEAS QVISQVIS ES. FECER. C. MODESTIVS MACEDO PATRI PIISSIMO ET FORTVNATA CONIVX. CVRANTE RVFINO COLLIBERTO. *Item,* IPHIGENIA SVAVIS HAVE. VIX. MENSIB. OCTO. *Itẽ,* HAVE HYGIA ANIMA DVLCISSIMA EIDIAE SECVRISSIMAE QVAE VIX. ANN. XVI. SIT TIBI TERRA LEVIS. *Itẽ Hoſtiæ hanc inſcriptionẽ eſſe idem mihi affirmauit,* IVLIAE SP. F. THAIDI: HAVE THAIS: DII TIBI BENE FACIANT. *& aliam etiam ibidẽ, quam, ne in re tot iam teſtimonijs clara, lõgiores ſimus, præteribimus: necnõ Arimini plures eandem orthographiam ſeruantes. Nihil igitur dubitandũ quin hæc uera ſit lectio. Cum autem in pluribus perueteribus codicibus hanc epiſtolam legerimus (quippe quæ ſit etiam inter ad Atticum) omnes concordes ſunt in hac lectione.*

GYB. LONG.

Suadet Ciceroni, ne ſe ad Pompeium transferat. idq́ pulcherrimis quibuſdam argumentis, à metu & exitu uictoriæ. In fine conſiliũ dat, quo pacto ſe in his anguſtijs tutum conſeruet. Huic autem epiſtolæ reſpondet libro 2. Magno dolore, &c.

SEB. CORR.

Neq; temere monuiſſe. *Id etiam teſtatur* Cicero *ad* Atticum *ſic ſcribens: Tanti abeſt ut Cælius meam ſententiam moueat, ut ualde ego ipſi, quòd de ſua ſententia deceſſerit, pœnitendum putem.* Conditionibus ferendis. *pacis, quas Cæſar æquas ferre uidebatur.* Iratus Senatui. *Al. iratus, Senatu.* Exiliit. *Al.* exilijt. *Al.* exijt. *ſcilicet in* Hiſpaniam. Interceſsionib. L. Metelli Trib. pleb. *qui quaſcunque res agere Cæſar* Romæ *inſtituerat*

tuerat, impediebat. Charæ. *Al. curæ.* Eorum, &c. *Al. quorum fortunas non debes uelle conturbare, ſequere eam cauſam, in cuius uictoria ſalus noſtra eſt, ne aut odiſ ſe te, aut, &c.* Offenſæ. *Apud Pompeium.* Cunctatione. *Capuæ, & in ora maritima.* Ad te literas. *quæ ſunt lib. 10. ad Atticū.* Mitteret. *ex itinere.* Si te ad uoces. *Al. ſi te uerba, aut uoces.* Quæ quum tu feceris. *Al. quæ quum erunt confecta. Al. quæ iam erunt confecta. id ſi feceris.*

BERN. RVT.

Neq;, id quid eſſet perſcripſiſti, non tamen, quale eſſet, quod cogitares, aperuiſti. *Vel, non enim quale eſſet, &c. uel quod magis reor, ex annotamēto quopiam marginario interlineari'ue, qualia multa in manu ſcriptis codicibus cōſpiciuntur, ea tota clauſula in cōtextum irrepſit. quæ tamen, inter epiſtolas ad Atticum collocatas, ut à Cicerone ad Atticum earū exemplo miſſo, legitur: Neq; id quod eſſet perſcripſiſti, neq; nō tamē quale eſſet quod cogitares aperuiſti. haud irrationabiliter.*

His interceſsionibus planè incitatus eſt. *Interceſſionibus accipe, ſpretis à ſenatu. Nam quum, ut ait autor Liuiani cōpendij, ſenatuſcōſultum factū eſſet, ut ſucceſſor Cæſari omnino mitteretur, M. Antonius et Q. Caßius tribuni plebis, quoniā interceßionibus id ſenatuſcōſultū impediebāt, urbe pulſi ſunt. id unū fuit, quod ſceleri ſuo Cæſar ſemper prætenderit, ius ſcilicet publicū uiolatum, interceßionē autoritatemq; tribunitiā deſpectam. autor Appianus, Plutarchus, cæteri, et (qui mihi unus eſt pro centū millib.) Cicero, Philippica ſecunda: nō, ut interpres. propria enim tribunorū interceßio.* Quid offenſæ fuerit in iſta cūctatione te prius ſubiiſſe. *Aliubi eſt* Conten-

 tione,

tione, ut forte totum ita legi poßit: In iuſta cõtentione te prius ſubiſſe. Poteſt et ſi Iſta legas, eſſe ſenſus: Cogita tibi iampridem, quum de pari certaretur, in mentem ueniſſe, quantum offenderes, quãtum' ue peccares cõtra Cæſarẽ. In epiſtolarũ quidẽ ad Atticum uolumine legitur, Quot offenſæ fuerint, in iſta cunctatione te ſubeſſe: Subeſſe mendoſum eſt, Subiſſe melius. ut illud ſignificet, quod pluribus locis ad Atticũ oſtendit, quod nõ eſſet Pompeium confeſtim in Epirũ ſequutus, iam Põpeianis omnibus eſſe odio, ut ſi maneat, nihil plus inuidiæ apud eos ſubiturus ſit. atque ita Cunctatione ſeruabitur. Vide ne dum pudet, parum te adoptatum eſſe, parum diligenter quid optimum ſit eligas. *Parũ te optimatem, quidam ueteris impreßionis libri cõmodius ſeruant. Amabant enim ueteres, quod ait Donatus, de proximo ſimilia dicere. Optimatem uero quàm ſe & eſſe & dici etiã gauiſus ſit Cicero, non uno loco teſtatum reliquit, maxime uero in oratione pro P. Seſtio, Adoptatũ, legi nõ ineptißimè nõ poteſt. Paulo pòſt: Quod ſi te, inquit, aut uoces optimatum commouent. Cicero ad Atticum: Non me igitur is ducit, ſed ſermo hominum, qui ad me à Philotimo ſcribitur. is enim me ab optimatibus ait cõſcindi. quibus optimatibus, dij boni? qui nunc quo modo occurrunt? quomodo autem ſe uenditant Cæſari? & infrà: Id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. de eadem hac profectione in Pompeiana caſtra ſcilicet agens. Deniq; optimatem, in illis ipſis eſt Cælij literis, quas diximus uolumini ad Atticũ inſertas, Aldo agnitum.* Quid porro tuum conſilium ſit. *Quod ſcribendum eſt, ex alijs omnibus, rationeq; etiam grãmatica: in quo ſæpißimè erratum eſt ab Aldo, operarijs' ue eius. Sed præmonendum eſt, ne quis*

in

in errorem illabatur, aut anſam grammatiſtis cauillandi demus. Ac ſimulatq; hæc mihi dixit, ſtatim quid de te audiſſet, expoſuit. *Aue mihi dixit, placet: quod Mediolanenſia præſtrunt exemplaria, nullo alioqui ſenſu. nam ſuperiorem illam Cæſaris ſententiam à Cælio cognitam, non puto cum his temporum ratione conuenire. Harum literarum meminit in Cicerone Plutarchus: Profectus, inquit, poſt hæc in Hiſpanias Cæſar, quũ rumor increbuiſſet, Ciceronem in caſtra Pompeij nauigaturũ, ex ipſo itinere ad eum ſcripſit, monens ac rogans, ne quò progrederetur. Et infrà: Hoc, inquit, idem M. Cælius, hoc Dolabella ſuadebat, ut in eorum epiſtolis apparet.*

VET. COD.

Non enim qualis eſſet, quo'ue cognita res perſcripſiſti. Nam deos, hominesq;, amicitiamq; noſtram teſtificor, me, quæ tibi prædixi, neq; temere monuiſſe.

IN EPIST.

XVII.

Ergo me potius, &c.

VICTORIVS.

IRacundia timore ablatam. *Nos* IRACVNDIA, ET AMORE, *ut eſt in antiqs, legimus: etſi nõ ignoramus eloquẽtiſſimũ iuuenẽ Chriſtop. Longolium (tumore ablatã) hinc, ut opinor, acceptum in ſuas elegantiſſimas epiſtolas trãſtuliſſe. Queritur Cælius ſe parum fœlicẽ in hac re fuiſſe: partes enim Pompeij fugiſſe, ne cũ inimiciſſimo eſſe cogeretur (illic enim erat Appius) Cæſarisq; ſecutum, illectum amicitia Curionis. Iracũdia igitur, & inimicitiæ cum Appio à Pompeij caſtris Cælium retraxerunt, amor & familiaritas Curionis in Cæſaris amicitiã deduxerunt.*

xerunt. Nos quod potuimus præſtitimus in his Cælij epiſtolis: multa præteriiſſe fatemur. Qui meliorem codicem nacti fuerint, quæ reſtant non pauca uulnera ſanare facilius poterunt. Alius mihi uiſus eſt in hoc libro, quàm in cæteris Mediceus codex: nos ab eo deſtituti, quantum cupiebamus facere non potuimus: non enim diuinare noſtrũ conſilium eſt. Illa autẽ uerba in fine huius epiſtolæ INRITAVI IN ME CATONEM, *aliter leguntur in illis, ſed adeo cõfuſe, & inquinate, ut pigeat meminiſſe. nã quòd nõnulli* INRITAVI IN ME CRABRONES, *uel* IN ME CAESAREM *legũt, ſunt longè à ueteribus ueſtigijs: & uereor ne quãto magis corrigere uolunt, tanto magis contaminẽt. iaceant igitur hi loci, donec ex melioribus codicibus uera lectio eluceſcat.*

GYB. LONG.

Conqueritur multum de Cicerone Cælius, & pœnitentia ſe duci ſcribit, quod Pompeium non ſecutus ſit. Poſtremo quid contra Cæſarem moliatur, exponit.

SEB. CORR.

Potius. *quoniã ſi profectus eſſem, has diſcordias, in quas incidi, uitaſſem.* In Hiſpaniam. *quò me ducebat Cæſar.* Quàm Formijs eſſe. *Al. quãm Formias.* Antequàm tu. *Al. quum tu.* In iſta parte. *Pompeiana. Hoc loco ſcimus aliter in ueteribus libris legi, ſed nihil elici poteſt ſenſus.* Appius. *cuius odio ſententiã mutaui, quum Pompeium ſequi conſtituiſſem.* Iracundiæ tumore. *Alij legunt, iracundia, & amore.* Quàm hos uidere. *Seruilium, Trebonium, & reliquos Cæſarianos.* Veſtræ crudelitatis. *Pompeius enim diſcedẽs ab urbe, in ſenatu dixerat, eodẽ ſe habiturum loco, qui Romæ remanſiſſent, & qui in caſtris Cæſaris fuiſſent.* Fœneratores. *quibus Cæſar cauerat, datis arbitris, per quos*

fier

fierent æſtimationes poſſeßionum et rerum, quãti quæq; earum ante bellum fuiſſent, atq; eæ creditoribus traderentur. Cælius uerò prætor cauſa debitorum ſuſcepta ſi re auxilio pollicebatur: ut in Quæſtura fuſius ex Cæſare retulimus. Effeci. *appellatione conceſſa, legibusq; de mercede habitationum conductoribus donanda, & de nouis tabulis promulgatis.* Plebs. Al. partes. Cur hoc inquis? &c. Al. *cur hoc inquis imo reliqua expectant nos inuictos uincere coëgere aruncanum me Catonem, &c. locus eſt mendoſißimus.*

BERN. RVT.

Ergo me potius fuiſſet in Hiſpaniam proficiſci, quàm Formijs eſſe. *Ergo ne, quod eſt in Mediolanenſibus, non improbo. ut ſit illa Octauiani Energia,*

Ergo'ne ſupremis potuit uox improba uerbis
Tam dirum mandare nefas?

Sed ne id quidem, quod uetuſtiores impreßi habẽt, quàm Formias. ut hoc dicat: Ergo'ne potius fuit proficiſci in Hiſpaniam, quàm Formias, antequam tu ad Pompeium proficiſcerere? quaſi dicat, minime. utinãq; à te eſſem profectus potius Formias, ubi eras, quum ſcilicet ſuperiores ad te dedi literas. Nam ibi fuiſſe ſe indicat Cicero lib. 2. illis literis, quibus ſuperiori Cælianæ epiſtolæ reſpondet: Sed mea prædiola, inquit, tibi nota ſunt, in his mihi neceſſe eſt eſſe, ne amicis moleſtus ſim. Plutarchus prædia in Formiano pulcherrima fuiſſe Ciceronis teſtatur. ſed & Cælij uerba hanc ſententiam indicant, ſuperioribus literis: Me ſecum, inquit, in Hiſpaniam ducit. nam, niſi ita faceret, ego prius quàm ad urbem accederem, ubicunque eſſes, ad te percurriſſem. Nam me inepti interpretis, unde fluxiſſe ea lectio uidetur, autoritas ne tantulum quidem mouet.

mouet. uideo tamen eundem, etiam Formijs eſſe legendo, ſenſum elici poſſe, quem nos aſſerimus. Quod utinam aut Appius Claudius in iſta parte prohibuiſſet. *Puto ſcribendum, Quod utinam ne aut Appius Claudius me in iſta parte eſſe prohibuiſſet. Omnia cōminiſcitur interpres, ne ueritatē ſenſumq; Cælij aſſequatur. Ego, tāetſi obſcuris in tenebris rectum iter polliceri, ſcio audacis exiſtimari, uideor tamen citra temeritatis crimen affirmare poſſe, hoc Cælium dicere: Vtinam me nunquam iniurijs ſuis Appius à Pompeianis partibus, quas alioqui ſequuturus eram, auertiſſet. Scimus, Pompeium ſocerum fuiſſe filij Appij pulchri conſularis cenſorijq;, cui Cicero in Ciliciam ſucceſſerat, ex eiuſdem epiſtolis: Brutiq; etiam ipſum Appium ſocerum. ut dubitari non oporteat, quin is in bellis ciuilibus ſit Pompeiū ſequutus. Id quoq; conſtat, à cenſore Appio uexatum Cælium, ex epiſtola ſuprà, quæ incipit, Pudet me tibi confiteri. Adiuuat lectionem grāmatices ratio, quam nos non omnino ſolemus deſpicere. iſtā enim partem, quum Ciceroni dicit, oſtēdit eam, in qua ſit Cicero: hāc, in qua ipſe.* Iracundiæ timore ablatam. *Timore, librariorum errore pro Tumore, ſcriptū aſſerimus.* Neq; mihi conſuluiſti. *Interpres in mendoſum incidit codicem, ideoq; nō omnino indignus uenia. Mihi, Sine cunctatione ſcribēdum: id eſt, mei nullam curā oſtendiſti: ut ſaltē moneres, ut à Cæſare deſciſcerem.* Quod ſi timor ueſtrę crudelitatis non eſſet, eiecti iampridem hinc eſſemus. *Hic quoq; aperte interpres deceptus. Nos, opinor Cæſarianos omnes, non Cælium unum intelligi. Eiecti uero, à populo, qui iam Cæſarem odiſſet: quod oſtēdit Cælius, Plutarchusq;, cuius nos uerba in Cæſare, antè retulimus. Et, Veſtræ autem, et Noſtræ, nō ab-*

ſurde

ſurde legetur. Nec ordo quiſquam eſt. *Omnino inſanit Clericus. ordo eſt, hominum, ut ita dicam, gradus & genus.* Cur hoc? inquis. imo reliquias expectant. *Hos, legi poteſt. ut ſit ſenſus, Cur hos? ſcilicet non trucidat populus? imò, inquit, cæteras quoq; Cæſaris copias expectant, ut ſcilicet unà omnes adoriãtur atq; cõficiãt.*

Iritaui in me Catonem. *Alij, Corũcanos. Quid ſi, Cæſarem? quod potuit ſcriptum eſſe notis. Quid ſi, Crabrones? quod prouerbij loco dicitur.* Quod apud me plurimum ſolet ualere, doloris atq; indignitatis cauſa. *Hæc, quæ ſe æquo animo uidere non potuiſſe ait Cælius, ea arbitror, quæ reuerſus poſt debellatos in Hiſpania Pompeianos duces in urbẽ Cæſar effecit. nam dictator creatus eſt, exules reduxit, eorum etiam qui Syllana tempeſtate proſcripti ſunt filios ad honores admiſit. ipſe Dictator à ſe, quum nec à ſenatu nec à conſulib. eligeretur, primus dictus & creatus eſt. autor Plutarchus in Cæſare, Appianusq;. Hunc deniq; iuſtum probabilemq; animi ardorem ſequutum Cælium tum prætorẽ puto, quum à Cæſare deſciuiſſet, ſeditiones in urbe quàm maximas cõcitaſſe, nouarum rerum ſpe plebe ſolicitata, urbe pulſum, abrogato magiſtratu, Miloni exuli, qui fugitiuorum exercitum contraxerat, ſe cõiunxiſſe: utrunq; tandem, quum bellum ſumma ui pararent, interfectum eſſe. quamuis uideo apud Liuianam epitomen ſcriptum Cæcilius Rufus, pro Cælius, lib. III. Sanè & ad hiſtoriæ fidem, & epiſtolarum ſenſum facere arbitror ordinẽ, in quem nos Cælianas iſtas literas digeßimus. Nos certe ea res, ubi in mentem uenit, plurimum adiuuit.*

Epiſtola ultima eius libri: Nam mihi ſentio bonã mentẽ iracundiæ timore ablatã. *Legendũ, iracundiæ tumor*

tumore:ex uolumine Bunano.et eſt ea planè uera germanaq́; lectio. Sic Vergilius tumidã irã dixit,6. Aeneidos, de Charonte loquens: Tumida ex ira tum corda reſidũt. Idem: Tumor omnis,& iræ Conſedêre deûm.Et Seneca: Nec datum tempus quo reſideret tumor publicus:pro,publica ira deſæuiret, & deflagraret. Sed & ille tragicus, in Octauia:Tãdem ut reſidat pectoris noſtri tumor:pro, ceſſet ac conquieſcat. Quo & ipſo in loco tamẽ perperã quidam,Timor.Vtrobiq; error fluxit,de ſimilitudine uocum.Tumida autẽ ira(ut id etiã obiter addatur) à poëtis iccirco dicitur, quòd in iratis exæſtuet, atq; ebulliat ab imis præcordijs ſanguis: ut eſt à Philoſophis proditum. Præterea ut mare uẽtis agitatum, atq; procellis,intumeſcere dicitur:(unde illud Vergilij,Aut freta põti incipiũt agitata tumeſcere.& tumidũ æquor,frequens apud poëtas)ſic tralatione quadam à mari ducta,tumor dicitur illa animi excandeſcentis & ira perciti cõmotio,et quidã quaſi feruor concitatioq; perturbatæ mẽtis. Proinde apte quoq; Vergilius in illo ex 6.Aeneid.quod eſt paulo antè citatũ,uerbo Reſidunt,utitur, nimirũ perſiſtens in metaphora. Nam propriè aliàs:Cum uenti poſuere, omniſq; repente reſedit Flatus.Sed & primo Aeneid. Idẽ,multitudinem concitatam, ac populum cõmotum atq; furẽtem, tempeſtati maris comparat.Contrà, ut animũ ira tumentem lenire ac placare dicimur,ſic Verg.Tumida æquora placat:pro,trãquilla reddit.Et alibi:Tybris ea fluuium, quàm longa eſt,nocte tumentẽ Lenijt. Sed pauca quædã Cicerõis,quæ nõnihil ad præſentẽ faciãt rẽ, quoq; ſubijciã.Is poſtq̃ hoſce ex Homero citauit in 3.Tuſcu.uerſus,

Corq́; meum penitus turgeſcit triſtibus iris,
Cum decore, atq; omni me orbatum laude recordor:

Sic

Sic mox ſubdit: Num manus affecta recte eſt, cũ in tumore eſt? aut num quippiam membrum tumidum ac turgidum non uitioſe ſe habet? Sic igitur inflatus & tumens animus in uitio eſt. Sapientis autem animus ſemper uacat uitio, nunquàm turgeſcit, nunquàm tumet. At cum iratus animus, eiuſmodi eſt, nunquàm igitur ſapiens iraſcitur. Sed de hoc quidem ſatis.

VET. COD.

Nam mihi ſentio bonam mentem iracundiæ tumore ablatam. Vos inuitos uincere coëgero Arruntanum me Catonem.

IN LIBRVM IX. ANNOTATIONES.

IN EPIST. I.

VICTORIVS.

QVAS Atticus à te miſſas mihi legit. *Quidam pro* A' TE, AD SE *legunt. Antiquus codex* AD TE *corruptè: & ex quo utraq; lectio, ſi aliquantulũ eam adiuues, confirmari poteſt. Ego nõ aſpernor* AD SE. *Quin enim Varronis eſſent literæ, ex ijs quæ ſubiungit dubium eſſe non poteſt: cõſuetudo autem eſt dicere ad quem literæ miſſæ ſint.* Extrema *quoq; dictio huius epiſtolæ in impreßis etiam anceps eſt, &* VIDEATVR *enim &* DIIVDICETVR *legitur, quod ortũ eſt ab incerta uetere ſcriptura. In antiquißimis enim* DIVIDETVR *eo loco legitur. Quæ uox cum aliquantum peruerſa ſit, quidam duabus literis interiectis (diju-*

dicetur)*reſtituunt.Sæpe enim aliqua ſyllaba trūcatæ,& diminutæ aliquæ dictiōes reperiūtur incuria librariorū. Alij melius legi credūt* VIDEATVR. *Nos priorē opinionē ſecuti ſumus, qa nō nimis ab antiqua lectiōe diſcedit.*

Adire te placebit. *Alij emendarunt* ADESSE TIBI PLACEBIT, *locum explanare cupientes:nos ueterem ſcripturam*(*ut arbitror*)*ſynceram & incontaminatam repoſuimus* AD TE, *id eſt, apud te, & in tua uilla. habuit enim & M.Varro uillam in Cumano, quod ex proœmio Academicorum ad ipſum miſſorum colligitur.*

GYB. LONG.

Cupit aduentum Varronis : & quod ad priſtina ſtudia literarum ſe contulerit, nuntiat.

SEB. CORR.

Atticus à te. *Al. Atticus ad ſe.* In urbem uenerim. *Pompeio in acie Pharſalica ſuperato.* Infidelibs. ſocijs. *mihi, qui apud illos niſi cum capitis periculo libere loqui non poteram.* Præceptis. *de prudentia præſertim.* Permanſeris. *quamuis legatus Pompeij in Hiſpania,& poſtea mecum,& cum reliquis Dyrrachij fueris.* Adeſſe tibi. *Al. adire te.* Videatur. *Al. dijudicetur.*

BERN. RVT.

Siue in Cumano adire te placebit. *Alij codices, ſiue in Cumano ad te placebit.Sunt qui Adeſſe putent legi poſſe. nam & Tuſculanum Varronis ſequens epiſtola habet,& Cumanum quarta.*

PHIL. MEL.

Illæ epiſtolæ ad Varronem,ſunt in primis elegantes, ſunt autem ſcriptæ, cum iam Cæſar redijſſet ex pugna. Ex his literis. *Narratio eſt, in qua exponit ſe ſperare* redit

reditum Varronis, & commemorat quædam de ſtudijs ſuis. Eſtq́; uenuſta proſopopœia de libris, quos ait hacte-nus ſibi ſuccenſuiſſe: quod non paruerit monentibus, ut à popularib. tumultibus abſtineret. nunc inquit ſe cum eis redire in gratiam, ac petere ab ipſis leuationem doloris. Eſtq́; bella & elegans epiſtola. His literis. *Vide infrà lib. XIII. epiſt. XI.* Non ſatis paruiſſe. *Vbique monet, ne admiſceamus nos popularib. tumultib. quod etiam hi qui bonas cauſas defendunt, corrũpant eas agendo. Sicut & Demoſthenes neruos atque artus ſapientiæ eſſe ait* ἀπιστεῖν. *& illud Epicharmi* μέμνησο ἀπιστεῖν. *Ita & Euripides,* καλὸν ἔξω πραγμάτων ἔχειν τὸν πόδα εὐβουλίας τύχοντα, *Bonũ eſt, extra negotia habere pedem, cum qui melius habet conſilium.*

VET. COD.

Vt nullam adleuationem quiſquam niſi ſtultiſsimus ſperare debeat. Videbar enim mihi, cum me in res turbulentiſsimas infideliſsimis ſocijs demiſſum. Et ea quæ premant, & ea quæ impendant, me facile laturum. Perficiam profecto, ut id noſtrum utriq; commodiſsimum iudicetur. Vale.

IN EPIST. II.

Caninius idem, &c.

VICTORIVS.

CAninius idem tuus, & idem noſter. *Nulli antiqui codices habẽt* TVVS: *quare nos quoq; prætermiſimus, elegãtius ſine ea uoce locũ & legi, & intelligi putantes. Nã quod paulo pòſt, pro* NVPER VESPERI, PERVESPERI *ſcripſimus, uetuſtorum id quoq; exem-*

plarium autoritati tribuimus. Auget autem PER, *ut ſero admodum dicat eum ueniſſe, & cum ſe mane poſtridie dixiſſet proficiſci uelle, docet ſe uix tēpus habuiſſe ad ſcribendam epiſtolam.*

A quibus antea delectationem, modo ſolatiū petebamus, &c. *Sic antè in cunctis uulgatis legebatur. Miror olim qui ab antiquis codicibus deſcripſerūt, apertum, elegantemq́; admodum locum non intellexiſſe, & maluiſſe nonnullis additis dictionibus ſententiam totam contaminare & labefactare, quàm planam & genuinam ſequi. Noſtram lectionem tam lucidam eſſe arbitramur, ut nihil eam opus ſit amplius confirmare. Illi tres uoces inculcauerant, puncta ſuo loco mouerant, & ubi minime conueniebat, collocarant, ordinem duarum dictionū mutauerant, adeoq́; totum hunc locum corruperāt, ut ægrè ferendum ſit, tantam eſſe imperitorum audaciam quæ omnia perturbet & euertat. nam quàm frigida ſit ſententia, quam ex illis uerbis eliciebāt, uix dici poteſt: optima eruditorum ingenia facilè cognoſcent. Nos hic nullum alium laborem ſuſtinuimus, niſi dum accurate unius tantū literæ peruerſio in antiquo codice cogitamus quo modo corrigenda ſit: inſederat autem quicquid erat uitij in hoc uocabulo* POTIVS: PATIVS *enim in Mediceo, & in melioribus legebatur: atq; hoc eo libentius admonere placuit, ut uideant eruditi lectores tam parua peruerſio in antiquis codicibus quàm magnos errores pariat. Nacti enim eam occaſionem ſiniſtri quidā correctores, dum paruam maculam delere uolunt, totas ſententias lacerāt, & diuellunt. Per ea autem uerba,* ET POTIVS LIBENTER ACCVRRERE, *quaſi reprehendit ſeipſum, & quaſi caſtigat ſegnitiem uerborum ſuperiorū* NON

DEESSE SI QVIS *& cætera. dicit enim non eſſe expectandum dum uocentur, imo ſi paruam aliquam inclinationem Cæſaris ad meliorē ciuitatis ſtatū conſtituendum uiderint, debere ultro ſe offerre, & libēter accurrere. Qui autē uulgatam lectionē ſequebātur, illud* MODO *pro (nunc) poſitū credebāt, ut illi aduerbio* ANTE *reſpōderet: nos pro (tantummodo) intelligimus. Eſt autē eadem ſententia iiſdem penè uerbis pronuntiata in extrema epiſtola ad Ampium, Sed eſt unum perfugiū doctrina, ac literæ quibus ſemper uſi ſumus, quæ ſecundis rebus delectationem modo habere uidebantur, nunc uero etiā ſalutem. Sed ut hæc certa, & firma putamus, ſic locum paulò infrà illum* NAVARE REIP. *corruptū eſſe arbitramur: antiqui certe libri mendoſi ſunt ea parte: nullo enim ſenſu habent,* GRAVARE REMP. *uerbo autem illi* GRAVARE *qui locus hic eſſe poteſt? Nos nihil cui acquieſcamus, excogitare potuimus: ingenioſiores uidebunt attentius, an ex his ueſtigijs poßint ſynceram lectionem indagare. Nos communem lectionem ſuſpectam habemus, melioremq́; omnino quærendam exiſtimamus. Poſtquàm hæc adnotaui, ſcripſit ad me Marcellus Ceruinus, de cuius eruditione & amore in me paulo antè locutus ſum, ſe uidiſſe librū manu ſcriptū Bernardini Maphæi nobiliſsimi, & ſtudioſiſsimi iuuenis, qui* IVVARET REMPVBLICAM *ſcriptū haberet. quā lectionem non contemno, nec ualdè probo: quomodo enim poteſt aliquis in literis & libris prodeſſe reip? agendum profecto eſt aliquid ab eo, qui uelit reip. afflictæ ac perditæ utilitatem & opem adferre. Poſtquam ut conſtitueram ſilere non potui, ecce quomodo hunc locum legi non inepte poſſe putem: coniecturam autem ex antiquis ueſti-*

giјs duco, AT IN LITERIS ET LIBRIS (VT DOCTISSIMI VETERES FECERVNT) GVBERNARE REMP. *Cum inquit curia & foro excludemur, ut nullo pacto poßimus aliquid in rep. agere, & eius quemadmodum conſueueramus, clauum tenere, poterimus in literis & libris remp. gerere, eã ſcilicet quam nos fingemus, & ingenio noſtro ad optimum ſtatum conformabimus.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Caninius idem & idem noſter. *Hæc eſt Medicei codicis cum aliјs, quos uidi, manu ſcriptis lectio, iam tũc à nobis reſtituta: quam ueriorem credimus, quia eadem eſt in indice ante librum illum poſito: unde facilè exiſtimari non poteſt, culpa librariј hoc commiſſum eſſe, cum duobus locis nulla uarietate eadẽ uerba ſcripta ſint: nam quomodo locus ille de Diuinatione ſimulis priſtinæ huius loci lectioni dici poßit cogitent doctiores.*

Nauare Reipub. *Priſcã huius loci ſcripturam iam pridem notam fecimus, & quid turbatũ in ea eſſet docuimus, ac pene inuiti, ac coacti: tamen quandã ſuſpicionem noſtrã expoſuimus, cui nihil nunc addimus, niſi quod locus eſt in proœmio ſecũdi libri de Diuinatione, qui huic ſimilem, uel eandem potius ſententiã habet: illũ igitur adſcribã, uidetur autem mirificè hanc ſententiam adiuuare. In libris enim ſententiã dicebamus, concionabamur, philoſophiã nobis pro reip. procuratione ſubſtitutam putabamus. In cõmuni lectione manifeſtum uitium, quomodo enim rectè* nauare reip. *dictum eſſe poßit, niſi intelligatur opus, aut ſtudium nõ uideo: hoc autẽ nimis durum.*

PAVL. MANVT.

Caninius idem tuus, & idem noſter. *Ita in quibuſd*

buſdam exemplaribus antiquis : in alijs autem, Caninius idem, & idem noſter. Priorem lectionem non immutauimus, quòd etiam alibi eodem loquendi modo Ciceronem eſſe uſum animaduertimus, ut de diuinatione lib. II. M. Marcellus idem imperator, idem augur optimus.

GYB. LONG.

Reddit rationem, cur epiſtolam multis ante diebus ſcriptam Varroni etiamnum miſerit. Deinde ſuadet, ut à conſpectu inimicorum ſe transferat. Se autē ualde cupere, ut ſimul in otio literario uiuere poſſint, & ut Varro operam det ut id fiat hortatur.

SEB. CORR.

Nuper ueſperi. Al. *perueſperi.* At ibi. Al. *at tibi.* Ἕωλος, *obſoleta, non recens.* Ἀτρεμητος. *ſenſim.* Hæc cenſeo. Al. *Hoc cenſeo.* Deferueſcit. Al. *efferueſcit.* Gratulatio. *de bello Africano, ex Cæſaris ſentētia cōfecto.* Πολιτείας. *Rerumpub. adminiſtrationes.* Nauare. *Quidam addunt, operam. Alij, iuuare, alij gubernare legunt.*

PHIL. MEL.

Caninius idem tuus. *Iſta ſcripta ſunt, quum Cæſar iam uiciſſet Pompeium in pugna Pharſalica, quumq; Antonius prætor populi Romani per Italiam ueheretur, inſultans quaſi malis publicis.* Etſi erat ἕωλος. ἕωλον *eſt proprie Græcis, quod iam eſt exoletum, das dauerrochenn iſt.* ἑωλοκρασία *ſignificat crapulam, uel potius crudam illam materiam & inutilem, quæ eijcienda eſt, nec uertitur in ſanguinem.* Tibi autem. *Suadet Varroni, ne in urbem ueniat.* Quæres fortaſſe. *Occupatio.* Ac mihi quidem. *Cauſæ, quare ſibi exire ex urbe non liceat.* Tibi igitur. *Epilogus.*

VET. COD.

Caninius idem tuus, & idem noſter, cum ad

me heri ueſperi ueniſſet, & ſe poſtridie mane ad te iterum eſſe dixiſſet, dixi ei me daturum aliquid literarum mane, & ut peteret, rogaui, conſcripſi epiſtolam in ortu. Quæres fortaſſe, cur cũ hæc in urbe ſint, non abſim, quemadmodum tu abes. Hic aut metuit, & ea refugit. Hæc ego ſuſpicans adhuc Romæ maneo, & tamen λελυθότως. Conſuetudo diurna calumniam obduxit ſtomacho meo.

IN EPIST. III.

Etſi quid ſcriberem, &c.

VICTORIVS.

ET ſi quid ſcriberem non habebam, tamen Caninio ad te eunti. *Ita olim emendauimus, & autoritate ueterum codicum moti, qui huius lectionis non parua ueſtigia retinent, & elegantiore hoc ſermone delectati. Mediceus igitur liber, ut alios taceam,* tamen animo ad te eunti. *Quod ſi primam literam huius nominis illi uoci addas, & ex penultima duas facias, qui error procliuis eſt: prorſus* CANINIO *effeceris. Quòd ſi cui audax meum incœptum uidetur, cogitet eundem librarium eodem pacto non multò pòſt in eodem nomine ſcribendo peccaſſe: ubi enim in impreßis omnibus Caninius legitur, Sed plus facio, quàm Caninius mandauit. in Mediceo,* ANIMVS MANDAVIT. *Quemadmodum olim feci de hac tenui animaduerſione, nunc uerbum non feciſſem, niſi Manutij uulgarem lectionem meæ, non inſipienter excogitatæ, præpoſuiſſent.*

GYB. LONG.

Promittit aduentum ſuum Varroni, ſed locum in quo hæret Var-

ro re

ro reiſcit. in fine, de fructu literarum diſſerit.

SEB. CORR.

Barbarorum. *indoctorum. & fortaſſe Cæſarẽ mordet, qui Barbaris etiam ciuitatem dediſſet.* Γλαῦκα εἰς ἀθήνας; *noctuam Athenas?*

PHIL. MELANC.

Pollicetur ſe ad Varronem uenturum eſſe, ut frui unà communibus ſtudijs poßit. Addit igitur quædam præconia literarum. Videmus omnes illas epiſtolas eſſe ex illo Attico genere, quod eſt incõpoſitum & breue, quamuis habeat optimos locos. Etſi quid ſcriberem. *Exordium ab occaſione ſcribentis.*

IN EPIST.

IIII.

Περὶ δυνατῶν, &c.

VICTORIVS.

ΠΕρὶ δυνατῶν &c. *Cum ad Varronem uirum erudi tißimum ſcribat, quæſtionem illam obſcuram tangit, quam* περὶ δυνατῶν *appellant: de qua magna erat inter philoſophos contentio, præcipue inter Diodorum dialecticum, & Chryſippum Stoicum. Quàm autem ua rie hæc illi acciperent, oſtendit Cicero in libro de Fato cum inquit: At hoc Chryſippe minime uis, maximeq́; tibi de hoc ipſo cum Diodoro certamen eſt: ille enim id ſolum fieri poſſe dicit quod aut ſit uerum, aut uerum futurum ſit: & quicquid futurum ſit, id dicit fieri neceſſe eſſe: & quicquid nõ ſit futurum, id negat fieri poſſe. Tu & quæ non ſint futura, poſſe fieri dicis, ut frangi hãc gemmam, etiam ſi id nunquam futurum ſit. De eadem hac re alibi etiam in paucis illis, quæ remanſerunt eius libri paginis loquitur. Rationẽ Diodori diligenter Alexander Aphro*

diſienſis explicat in commentarijs in primum τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν his uerbis, Δύναται λέγειν καὶ περὶ τῶν δυνατῶν τοῦτο ὃ Διοδώρῳ λέγεται, ἤγουν ὃ ἔστιν ἢ ἔσται, τὸ γὰρ ἢ ὂν ἢ ἐσόμενον πάντως δυνατὸν μόνον ἐκεῖνος ἐτίθετο, τὸ γὰρ ἐμὲ ἐν Κορίνθῳ γενέσθαι, δυνατὸν κατ᾽ αὐτὸν εἰ εἴην ἐν Κορίνθῳ ἢ πάντως μέλλοιμι ἔσεσθαι, εἰ δὲ μὴ γενοίμην, οὐδὲ δυνατὸν ἦν· καὶ τὸ παιδίον γενέσθαι γραμματικὸν δυνατὸν εἰ ἔσοιτο, &c. Chryſippi uero, Plutarchus in libro quē aduerſus Stoicos edidit inſcriptū στωικῶν ἐναντιωμάτων. Vbi etiā idē de Diodoro confirmat: ea nos, ne longiores ſimus, omittemus. Iocatur hic Cicero cum docto & graui uiro, docte & grauiter: nec enim unquā poſſunt ab artificio ſuo recedere, qui literis & ingenuis diſciplinis delectantur. Cognitis diuerſis eorū ſententijs de hac re quid Cicero nūc dicat manifeſtū eſt. À recepta lectione diſcrepat Mediceus codex eo loco CHRYSIPPEA NE AN HAEC QVAM NOSTER, &c. ſic enim habet, CHRYSIPPIAS HAEC QVAM NOSTER, &c. Et uereor ne ex maiori parte hoc non ſine culpa librarij acciderit. eruditiores hoc cenſebunt. Quæ certe ſuprà dixit, ex opinione Diodori dixit, Chryſippi rationem non exponit. In eo quod cōſequitur nomine integrior eſt idem codex: DIODOTVS enim recte habet, cum omnes ante noſtrum mendoſe DIODORVS haberēt: nec enim de Diodoro, de quo ſuprà, ſermo nunc eſt, nec cū intelligere poteſt, ſed de DIODOTO philoſopho, qui domi Ciceronis multos annos uixit: ob id enim ſuū illū dicit. de quo cū multis locis agat (ut manifeſto percipiatur aliū eſſe à Diodoro dialectico) ferè ſemper id nomen in impreſſis codicibus inquinatum eſt, & in Diodorū imperite immutatum. neſcio an ſemel tantum illud recte in excuſſis libris ſcriptum inuenerim,

nerim, cum antiqua exemplaria cõtrà ſemper incontaminatum conſeruarint. Is eſt in ſecundo libro epiſtolarum ad Atticum, Diodotus mortuus eſt, reliquit nobis HS fortaſſe centies. De eodem lib. v. Tuſculanarũ longius agit.

EX POSTER. EIVSDEM.

Conſilij noſtri. Hieronymi Ferrarij, magni ingenij, ac multarum literarum iuuenis, animaduerſionem laudo, eiuſq; ſententiam, & ut amici hominis, & ueritatis defenſoris libenter ſequor, ſanè in Mediceo ita legitur, Conſilij noſtri, niſi eos qui id ſecuti non ſunt non pœniteret n.p.p. Quare minus à uetere lectione diſcedit, qui eam quam Hieronymus excogitauit lectionem ſequitur, quàm qui uulgatam lectionem retinere uellet: ex illa enim & non tollendum eſſet quod fecerant, & fortaſſe etiam plura: nam illud quidem non parum mihi quoq; ipſam turbare uidetur. in noua igitur (nouã appello, quæ nuper exorta eſt) & elegantior ſenſus eſt, & plura priſcæ ſcripturæ ueſtigia.

PAVL. MANVTIVS.

Conſilij noſtri, ne ſi eos quidem, qui id ſecuti non ſunt, non pœniteret, nobis p.p. Vetuſti codices ſic habent omnes: tantum in eo differunt, quòd ubi nos, ne ſi, ſcripſimus, habẽt, niſi. quam uocẽ non temere immutauimus: qui enim aliter fuiſſet abſurdiſsimus, is nũc, ut mihi quidem uidetur, aptiſsimus eſt ſenſus. quem pluribus uerbis oſtendemus: ut ſi quis eum probabit, (probabit autem, niſi fallor, quicũq; recte iudicat) acceptum referat huius loci emendationem diligentiæ, atq; iudicio Hieronymi Ferrarij, præſtantiſsimi iuuenis, qui reſtituendæ antiquitatis ſtudio quodam adductus incredibili, quotidie ferè præclarum aliquid in literis à ſe aut animaduerſum,

 aut

aũt excogitatum, ultro ad me defert, ut id aliquãdo meis typis in communem ſtudioſorum utilitatem diuulgetur. ſed ad rem. Conſilij (inquit) noſtri, quòd & Pompeium in bellum ſecuti ſimus, &, eo in Pharſalia ſuperato, uicto ri nos crediderimus, ne tum quidem nobis pœnitendum putarem, ſi eos, qui minus id ſecuti ſunt, non pœniteret. ſignificat enim, qui ſecus fecerint, eos iã pœnituiſſe. quos ſi non pœniteret, ego tamen (inquit) nobis pœnitendum non putarem.

GYB. LONG.

Iocatur cum Varrone, de Stoicorum & dialecticorum poſsibilitate neceſsitateq́ue.

SEB. CORR.

Περὶ δυνατῶν. *de his, quæ fieri poſſunt.* Κατὰ διόδωρον κρίνειν. *ſecundum Diodorum iudicare: qui, quum eſſet ualẽs dialecticus, quicquid futurum eſſet, id dicebat fieri neceſſe eſſe.* Τῶν ἀδυνάτων. *ex his, quæ fieri non poſſunt. Al.* ἀδύνατον, *quod fieri non poteſt.* Κρίσις. *iudi cium, ſententia.* Χρυσιππεία. *Chryſippea. nam Chryſippus, etiam quæ non eſſent futura, poſſe fieri dicebat.* An hæc. *Al. an Chryſippea hæc: ut legẽdum putem, Hæc an Chryſippea, quæ omnino difficilior ſit: & propterea Diodotus eam aſſequi non poterat.* Noſter. *qui nuper eſt domi meæ mortuus: à quo cum in alijs rebus, tum ſtudioſiſsimè in dialectica exercebar.* Diodotus. *Stoicus: & ſi Diodorus paſsim legitur.* Κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. *ſecundum Chryſippum quod fieri poteſt. nam etſi futurum non eſt, ſecundum Chryſippum tamẽ id fieri poteſt.* Coſtio. *Al.* Coctio. *Al.* Ceſtio. *quid ſi Cocceio, qui cum neſcio quid negotij Cicero habebat, legatur?*

IN

IN EPIST.

V.

Mihi uero,&c.

GYB. LONG.

Probat diem,quo conuēturi eſſent,& accuſat ſe cū Varrone,quod Pompeio adhæſerint:deuicto uero eo,otio ſeſe dederint.

SEB. CORR.

EVndem. *Alij legunt,euntem.* Conſilij noſtri. *Al.conſilij mei.* Pœniteret. *Al. non pœniteret.* Officiū,*Epiſt.3.lib.7.* Vereor.*Quidā legunt,ueneror.*

BERN. RVT.

Itaq; eundem ipſe ſequar conſilij noſtri,&c. *Diſtinguo: Itaq; eūdē ipſe ſequar conſilij noſtri,&c. Quid autem ſi Euntem legas? ut poßit eſſe carminis finis, atq; alterius initium ex ueteri quopiam poëta,atq; adeò Ennio. Euntem,ſcilicet in Cumanum,ex ſubiectis.* Conſilij noſtri,niſi eos quidem,qui id ſequuti non ſunt, nō pœniteret. *Melius,niſi ne eos quidem,&c.* Et,quoquo modo res ſe haberent,magis illos uereor, qui in bello occiderint. *Quid ſi,Et,quoquo modo res ſe habeant,magis illos ueneror,qui in bello occiderint.*

PHIL. MEL.

Mihi uero ad Non. *Breuiſſima narratio eſt,quam ſequitur excuſatio, cur ad Pompeium profectus ſit, & poſtea ab armis diſceſſerit.* Mihi ſi. πάθος.

VET. COD.

Sed nihil minus fero,quàm ſi ueritatem otio ſolum,& quoquo modo res ſe haberetur.

IN EPIST.

VI.

Caninius noſter,&c.

VICTORIVS.

EST igitur aduentus Cæſaris in expectatione. *Nos arbitrati ſumus hanc dictionem* CAESARIS *uacare, propter modum illum dicendi conciſum & compendioſum, quo ſæpe utitur, & quem nos antea notauimus. Manifeſtius autem ſuperuacaneam eſſe docent uetuſtiores codices, in quibus eſt* SCILICET CAESARIS, *ut planè perſpiciatur fuiſſe olim expoſitionẽ, declarationemq; uerbi illius* ADVENTVS *ſuperne poſitam, poſteaq; temere à librarijs in ordinem uerborum Ciceronis conlatam. Sic etiam ad Att. loquitur pluribus locis, ut lib.* X. *Cum quid ſcriberem, planè nihil haberem: hæc autem reliqua eſſent quæ ſcire cuperem, profectuſ'ne eſſet, quo in ſtatu urbẽ reliquiſſet. Loquitur enim de Cæſare proficiſcente in Hiſpanias, nec tamen nominat: notiſſimum enim erat quem intelligeret. ita autem de Principibus uiris, Regibuſq; loqui mos eſt.*

In Pomptinum uideri commodius eum exire poſſe. *Nos (Oſtiæ) ut in antiquis inuenimus, ſcripſimus, etſi ſatis negligenter noſtri librarij hunc locum impreſſerunt. Punctis enim à ſuperioribus hoc uerbum diſtinguere debebant, maioreq; prima litera ſcribere, ut oppidi nomen. ſed nos petimus à ſtudioſis ueniam horum errorum: cum enim adeſſe impreßioni nobis non licuerit, hæc illorum uitio commiſſa peccata corrigere nequiuimus. Dicitur autem Exire ſæpe nulla mẽtione habita loci unde diſceditur: ſed illius tantum in quem uenimus, aut ubi conſiſtimus: ut Exire in prouinciam. & in epiſtola ad Cæſarem: C. Trebatium cogitaram quocunq; exirem &c. Eſt hic Exire, de naui deſcẽdere, ut ad Att. lib.* VI. *in Piræea cum exiſſem. Et in* II. *Rhetoricorum Ciceronis de nautis*

qui tempeſtate in alto iactati fuiſſent, Imprudentes legis cum exiſſent, uitulum immolauerunt. Quanquam exemplum ad Atticũ, quod protulimus, ad locũ eſt: dixit enim IN PIRAEEA. *Hic autem in loco hoc uerbum poſitum eſſe uidetur, & hãc ſignificationem habere, quia locum tantũ conſideret ubi terminus erat nauigationis, & ubi de naui exeundum erat, nec ſpectet unde diſcedebatur, nec quò peruenire oportebat. Roma enim ultimum eius itineris erat, cuius non fit mentio. nam (exire) etiam ſic dici poſſe, poſteriore excẽplo declaratum eſt, quamuis hic adiungat Hoſtiæ in loco, ut res (ni fallor) exigebat: nam ut dictum eſt, notare tantum uoluit ubi finis nauigationis fieri debebat. Sermo enim eſt de Cæſare nauibus ex Hiſpania redeunte, & uariæ ſententiæ erãt ubi ille commodius poſſet finem imponere nauigationi. ſic arbitror antiquam & omnium ferè manu ſcriptorum codicum lectionem defendi & conſtitui poſſe.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Oſtiæ uideri commodius. *Ita olim ex uetuſtis libris ſcripſimus: Mediceus certè* OPTIAE *habet: quare mendũ omnino in uulgata, & cõmuni lectione eſſe arbitramur, cùm tantopere à uetere diſſentiat. Qui noſtram non probat, ipſe meliorem ex antiquis ueſtigijs eruat.*

VET. COD.

Sed nihil minus fero, quàm ſi ueritatem otio ſolum, & quoquo modo res ſe haberetur.

IN EPIST.

VI.

Caninius noſter, &c.

GYB. LONG.

Nuntiat Varroni Cæſaris aduentum, laudatq; ampliter eum, quod

otio

otio literarum, relictis turbis bellorum, ſe tradiderit.

SEB. CORR.

ADuentus. *ex Africa.* Alſienſe. *Plinius lib. 3. cap. 5.* In Pontinum. *Al. Oſtiæ.* Vbi utrique. *Al. utar ubique. Al. utrobique. Al. ut ubique. Et ſanè, quum incertum eſſet, quid facturus eſſet Cæſar, oportebat Varronē non uno in loco hoſpitium parare.* Ferendum eſt. *Al. ferendum non eſt.* Probem quidem, neſcio præter initia rerum. *Al. probem? Quid enim iam ſcio, præter initia rerum?* Tu aberas. *in Hiſpania legatus.* Noſtros amicos. *Pompeianos.* Hunc autem. *Cæſarem.* Ergo hæc. *initia.* Quum uideremus, &c. *Al. quū uideremus illud ingens malum alterutrius exercitus, & Ducum interitum.* Crudeliter. *Epiſt. 3. lib. 7.* Nunc uerò. *in hoc bello Africano.* Decreuiſſemus. *dedentes nos Cæſari.* Cenſuiſſemus. *Dyrrhachij, quando me Ducem eligere uoluerunt.* Beſtiarum. *elephantorum Iubæ.* Ad eam uitam. *otioſam.* Multi docti. *Epicurus, & philoſophi ueteres ferè omnes ante Phalareum Demetrium, qui doctrinam ex umbraculis, & otio in ſolē & puluerē perduxit.* Etiā publici. *Al. eādē publici.* Quæ tua intereſſe audiero. *Al. quæ ue audiuero.*

BERN. RVT.

Hoc iccirco noſſe te uolui, ut ſcires, hoſpitium tibi ubi parares, uel potius utrobique. *Corrupta lectio. quidam corruptius, Vel potius utar ubique. ſed legēdum, ut in quibuſdam: Vel potius utrique. aut, Vel potius ubi utrique. aut, Vel potius utrobi: quod dicitur de locis duobus, Alſienſi & Pontino, in quorum alterutrum erat uenturus Cæſar: non Romam, ut interpres garrit. quaſi ſeipſum corrigat Cicero, quod Vbi dixerit.* Vt quaſi

util

utilius Reipub. fuerit. *Lego ex alijs, Aut quaſi. Sūt autem dicta hæc per ironiam, quod non uidetur cognouiſſe Clericus.* Quæ igitur ſtudia magnorum hominū ſententia uacationē habent, eandem publici muneris, ijs cōcedente repub. cur non abutamur? *Eandem, uerbum, ex alijs codicibus ſuperfluit: pro quo non abſurde legas,* Etiam. *Amplius uidebis, Cōcidente potius quàm Concedente repub. legere uelis.* Ego *neutrum reijcio.* Quæ tua eſſe audiero. *Legi malim, Quæ ue futura eſſe audiero. Arbitror hoc tempore Cæſarem ex Aegypto nondum reuerſum: non ut interpres ſomniat, in Gallia fuiſſe.*

PHIL. MEL.

Caninius noſter. *Narratio.* Quod ego cur nolim. *Excuſatio, cur ſe adiungat Cæſarianis: quam ſequitur uituperatio* Pompeianorū. Quis enim hoc. *Prædicat ſtudia, in quibus ait honeſte conſumi otium, poſtquam fortuna nos remouerit à gubernatione reipublicæ.*

VET. COD.

Scripſerunt ad eū ſui, ne id faceret, in expectatione eſſe eius aduentum, multos ei moleſtos fore, ipſumq́ multis: optimè uideri cōmodius eū exire poſſe. Hoc ego idcirco noſſe te uolui, ut ſcires, hoſpitium tibi ubi parares, uel potius utar ubiq́. quid em̄ ille facturus ſit, incertū eſt, & ſimul, oſtētaui tibi, me iſtis eſſe familiarem, & conſilijs eorum intereſſe. Quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos ueneramus. Crudeliter enim otioſis ſi minabantur, eratq́ ijs & tua inuiſa uoluntas, & mea oratio. Aut quaſi utilius Reipub. fuerit, eos etiam ad beſtiarum auxilium cōfugere, quàm

uelle mori. Vt poſsimus & in noſtris ſtudijs & in noſtris conſilijs libentiſsimè conquieſcimus. Sed plus facio, quàm animus mandauit. Iure enim is, ſi quid ego ſcirem, rogarat, quod tu neſcires. Faciam illud ergo, quod rogatus ſum: ut eorū, quæ temporis huius ſint, quæ tua intereſſe audiuero, ſcias, ne quid ignores, tu.

IN EPIST.

VII.

Cœnabam, &c.

VICTORIVS.

QVin æquis uiris. *Communem lectionem cùm liber editus eſt, ſecuti ſumus: nã in omnibus impreſſis (exceptis Manutianis, in quorũ priore, ac poſteriore editione mendoſius adhuc* EQVIS VELIS *ſcriptum eſt)* AEQVIS VIRIS *perperã legebatur: animaduertimus tamẽ nõ multò pòſt in Mediceo codice* EQVIS VIRIS, *ſcriptũ eſſe, longè diuerſo prioris uocis ſignificatu: & de tota re accuratius diſſeruimus in fine noſtri libelli, ubi errata impreſſorũ correximus. Quare in ea ſentẽtia perduramus, & hic omnino* EQVIS VIRIS *legendum eſſe putamus, quemadmodum ad Q. Fratrem etiam & in oratione* VIII. *contra Antonium. Locus etiam ille in extremo* III. *libri de Officijs, qui mendoſè in cunctis impreßis legitur, in manu ſcriptis nõnullis integer eſt, Cum his uiris equisq; , ut dicitur, &c. Quare hoc exemplis, quæ hanc lectionem confirmant, addere nunc libuit, quum olim relictum eſſet. Quòd ſi ullus mihi ſcrupulus reſtabat, ſtatim euulſus eſt, quòd uidi Iacobum Sadoletum ſanctißimum atq; integerrimum uirum (quẽ honoris, & amplitudinis cauſa nomino) ita ſcripſiſſe, cùm*

ſe, cùm hoc prouerbium in ſuis illis elegãtiſsimis libris uſurparet, quibus deſiderium nobis lenire uoluit, quo conficiebamur libri Ciceronis Hortenſij appellati, & quod cupijt mirificè conſecutus eſt. Quis enim nunc librũ Ciceronis magnopere deſiderat? Cur autem autoritatem, & iudicium illius uiri in purgandis Ciceronis ſcriptis non ſequar? qui non tantum menda tollere conſueuit, ſed totos etiam libros uetuſtate amiſſos nobis reſtituit.

GYB. LONG.

Reddit rationem Cicero, cur tantopere accelerarit, ut Varronem conueniret. Deinde de aduentu Cæſaris rumores uarios aperit.

SEB. CORR.

Σύν τε δύ' ἐρχομένω. *ſimulq́; duo euntes.* Lucio Cæſare filio. *Al. L. Cæſaris filio. utroq; modo legi poteſt, & idem ſignificatur. Lucius Cæſar Lucij Cæſaris filius fuit: cui proquæſtori in Africa, Catone interfecto, Cæſar uitam conceſsit, quamuis non ita multò pòſt illum clàm interficiendum orarit.* Ἀποπροηγμένον. *reiectũ: quæ enim ſecundum naturam ſumenda ſunt, ſed minoriis æſtimanda, ea* ἀποπροηγμένα *Zeno appellabat.* De Baijs. *Aliqui legunt, de dubijs.* Per Sardiniam ueniat. *uenit autem poſtea.* Deterius. *nam peſtilens eſt. Epiſtola 25. lib. 7.* Magiſtrum fore. *qui nos doceat de Cæſaris aduentu.* Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. *multi diſcipuli meliores magiſtris. Cicero enim Dolabellæ fuerat magiſter.*

BERN. RVT.

Nũc, quod antè à te calũniatus ſum. *Puto legendũ, antea te calũniatus ſum. idq́;, ni fallor, rectius: id eſt, te uarijs fallacijs in longũ deduxi. ut ad Lentulũ: Res ab aduerſarijs noſtris extracta eſt uarijs calumnijs. quod*

ſcilicet ſcripſerat ſuperiorib. literis, ſe uenturũ ad Varro nẽ rus, ut unà eſſent. Quod ſequitur Græcè ſcriptũ, uide ne ad mortẽ Cæſaris ſpectet, Põpeianorũq́;, quos iam utroſq; pertimeſcebat: ut ſuperiori epiſt. multisq́; præterea oſtendit. ut ſit, ſimul euntib. id eſt ſimul morientib. propterea q. in Alexan. bello periclitatus eſt ſæpe ad mortẽ Cæſar. Vtitur eadẽ oratione, nõ tamẽ ſenſu, ad Attic. libro 9. Dubitandum non eſt, quin æquis uiris. *ſcilicet pertimeſcendum ſit, mala multa impendeant: potius, quàm quod exponit Clericus.*

PHIL. MEL.

Cœnabam apud Seium. *Breues narratiunculæ.* σύν τε δύ' ἐρχ. *Locus eſt apud Homerum lib. 10. Iliad.*

Africa terrib. *Ennius.*

IN EPIST. VIII.

Etſi munus, &c.

VICTORIVS.

Tibi dedi partes Antiochianas. *Nos ueterẽ ſcripturã ſecuti ſumus* ANTIOCHINAS: *nec enim erratum librarij putauimus, quod in multis huiuſcemodi nominibus animaduertimus, ut in primo ad Atticum, Noſti enim Marinas pro Marianas. Et* XIIII. *De hæreſi Veſtorina, pro Veſtoriana. Item in cũctis uetuſtioribus codicibus, & maxime in Mediceo. In epiſtola Pollionis, Hirtino prælio. Et in literis Caßij, ſpectra Catina, pro Catiana, & Hirtiano. Hoc idẽ uidetur obſeruaſſe Priſcianus nõ indiligens Grãmaticus, cuius lib. 11. hæc ſunt uerba, Inueniuntur tamen autoritate ueterum, uel Euphoniæ cauſa maxime in proprijs quædam non ſeruantia ſupradictas regulas, ut Ligus Liguris Ligurinus, nõ Ligurianus,*

Digitized by Goc

nus, Cenſor Cenſoris Cenſorinus, non Cenſorianus.

GYB. LONG.

Exigit promiſſum literarum à Varrone, dicitq́ quomodo Academicas quæſtiones tractarit. Poſtremo pollicetur ſe plura editurum.

SEB. CORR.

Promiſsi tui. *librorũ de lingua Lat.* Quatuor. *nũc extant duo.* Admonitores. *Academicarum quæſtionum libros.* Adoleſcentioris. *ab Archeſila nouatæ.*

Tard. faceres. *ita ſcribit ad Atticum: Varro mihi denuntiauerat magnam ſanè, & grauem προσφώνησιν: biennium præterijt, quum ille καλλιππίδης aßiduo curſu cubitũ nullum proceßit.* Antiochianas. *Al. Antiochinas. Antiochus autem Academiam ueterem ſe iactabat reuocare, dicebatq́; nouam Academiam correptionem ueteris Academiæ potius, quàm aliquam nouam diſciplinam putandam.* Philonis. *quo uiuo patrocinium Academiæ non defuit. Epiſt. 1. lib. 13.* De nobis inter nos. *Al. De nobis inter nos colloquemur.*

BERN. RVT.

Ex ea igitur media excitatos miſi. *Media, intima. ut, Medijs ſed natus Athenis, nõ, ut Clericus: quod eſt ineptißimum.* Hæc ipſi præſtare debemus. *Præſtare, ſuſtinere, & quaſi rationem excogitare, ne pereant. Hæc, ſcilicet tempora.*

PHIL. MEL.

Etſi munus. *Orditur ab occupatione, qua uerecundè admonet Varronem promißi. Deinde narrat de libris, cur eos mittat.* Poſt hæc autem. *Concluſio. Adhortatur eum ad hæc ſtudia tractanda.*

VET. COD.

Etſi minus flagitarẽ, quamuis quis oſtẽderetur.

IN EPIST.

IX.

Si uales,&c.

GYB. LONG.

Suadet ſocero gener, ut à Pompeio ad Cæſarem ſe transferat.

SEB. CORR.

CApto exercitu. *in Hiſpania.* Circumuallato. *ad Petram prope Dyrrachium.* Et ei R.P. Al. *Et ei patri.*

BERN. RVT.

Pulſo Italia, amiſsis Hiſpanijs capto exercitu ueterano, circumuallato nunc deniq;. Non *Brunduſij, ut temere ſomniauit interpres, magno temporum atq; hiſtoriæ lapſu: ſed in Epiro. Plutarchus: Interim, inquit, Antonius, trãſmiſsis ex Brunduſio copijs, aderat. Quibus factus audentior Cæſar, Pompeiũ prouocabat commodiſsimè metatum, ut cui terreſtres ac maritimi cõmeatus abũde ſuppeterent. principio Cæſar, quũ haud magnam inter copiam degeret, poſtea maxima neceſſariorũ opprimebatur inopia. interea milites radicem quandam auellebant, & commiſto lacte ueſcebantur. interdum ex ea panes inter hoſtium ſtationes prætercurrentes inijciebant, addebantq;, ſe, quo ad huiuſmodi radices terra produceret, obſidionem Pompeij non derelicturos.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Circumuallato nunc deniq;. *Appianus expoſitioni noſtræ ſubſcribit. Verum ob id, inquit de Cæſare, magis indignatus eſt, adeò ut opus longe difficillimum & inauditum quodammodo aggredi tentaret, Pompeij uidelicet exercitum intra muri unius ſepta circunclaudere, & à mari uſq; ad mare perpetuis mœnibus ſepire: ratus,*

& ſi

& ſi minime id opus ualuiſſet, magnam tamen audaciæ eius allaturā famam. per ſtadia quippe ducenta ſupra mille, ſpatium eiuſmodi erat amplectendum. E*ſt enim eiuſdem non modò temporis, ſed etiam loci ſignificatio, in* Epiro, *ſcilicet circa* Dyrrachium.

PHIL. MEL.

Si uales. *Orditur ab optima ratione. Purgat ſuſpicionem ne uideatur illi conſilium dare magis partium cauſa, quàm ut ipſe* Cicero *ſaluus ſit.* Animaduertis. *Colligit argumenta, quibus oſtendit quid periculi habeat profectio ad Pompeium.* Illud autem. *Conſiliū, ne ſe ad Pompeium conferat.*

IN EPIST. X.

Non ſum auſus, &c.

VICTORIVS.

ET ingentium culinarū cum Sophia ſeptimæ. *Nos hunc locū ualde ſuſpectum habemus. quidā corrigunt* COCLEARVM. *nos nihil immutare uoluimus, cum nihil certi haberemus: nec tamen locū ſilentio præterire rectum putauimus, præſertim cum antiquus codex hac parte luxatus ſit; non ſine nota illa in margine quam mēdoſis locis apponit.* E*ſt autem in illo, ut nihil prætermittamus,* INGENTIVM GVLARVM, *ut appareat unde uerbum illud, quod nunc omnes impreßi habent,* CVLINARVM *deductum ſit.*

Ego cætera qui animo æquo fero. *Hæc erat uulgaris lectio, quæ nihil à uetuſta diſcrepabat: nec tamen eam neriti ſumus damnare & explodere: exiſtimamus enim aliquantū mēdi illā occupaſſe, legiq; debere,* EGO CAETEROQVI ANIMO AEQVO FERO. *Eſt*

enim dura admodum ſtructura, ſi illo modo legas: nec uidetur de ullis alijs rebus loqui uoluiſſe; ut uerbum illud CAETERA *locũ hic habere poſſit: tantum de morte Syllæ iocoſe (ut opinor) narrauit: hoc autem aduerbio duobus locis uſus eſt in epiſtolis ad Atticum, quemadmodum in optimis exemplaribus inuenimus, ut lib.* XII. *Ne uiuam mi Attice, ſi mihi non modo Tuſculanum, ubi ceteroqui ſum libẽter, ſed* μακάρων νῆσοι *tanti ſunt, ut ſine te ſim totos dies. Et li.* XIIII. *O loca cæteroqui ualde expetenda, interpellantium autem multitudine penè fugiẽda. Sed & in Oratore etiam in uulgatis codicibus, Illam autem concinnitatem quæ uerborũ collocationẽ illuminat his luminibus, quæ Græci (quaſi aliquos geſtus orationis)* σχήματα *appellant, quod idem uerbũ ab ijs etiam in ſententiarũ ornamenta transfertur. Adhibet quidem hic ſubtilis, quem niſi quod ſolum, cæteroqui rectè quidam uocant Atticum, ſed paulo parcius. Et in epiſtola etiam poſteriore ad Leptam, Si modo tecti ſatis eſt ad comitatum noſtrum recipiendum, cæteroqui is mihi locus non diſplicet. Credimus autem formatum eſſe hoc aduerbium quemadmodum (alioqui) quod magis in uſu eſt, & eundẽ penè ſignificatum habet, ut hic oſtendat ſe mortem Syllæ non moleſtè laturũ fuiſſe, niſi uereretur unum incommodum tantum quod ex eius obitu conſequi uidebatur: id autem erat, ne haſta Cæſaris refrixiſſet: ut taxet illum tanquam ſectorem & emptorem bonorum ciuium quæ à Cæſare uendebantur. Eſt autem facete dictum. Eundem etiam iocum mouet ijſdem penè uerbis in eadẽ perſona in epiſtola ad Caßium, Nos hic D. Syllam patrem mortuum habebamus, alij à latronibus, alij cruditate dicebant: populus non curabat, combuſtum enim eſſe conſtabat*

epiſt. 2.

by Google

bat:hoc tu pro ſapientia tua feres æquo animo, quanquã πρόσωπον πόλεως amiſimus. Cæſarem putabant moleſte laturum, uerentem ne haſta refrixiſſet: ut accuratius uidendum ſit, cum de eodem agi ambobus his locis manifeſtum ſit, cum priore P. appelletur, poſteriore uero D. in utro mendum ſit. Vulgata ſanè lectio frigida erat & inepta meo iudicio: unius autem literæ correctione arbitror illam ualde illuſtratam eſſe. nec mirum eſt in uoce parum frequenti antiquiores etiam librarios deceptos eſſe.

EX POST. EIVSDEM.

De P. Syllæ morte. Trib. locis Syllæ huius ſectoris à Cicerone mentio facta eſt, quamuis ſemper diuerſis prænominibus ille diſtinctus ſit, quod culpa librariorum factum puto: eundem omnino hominem in ijs omnibus locis affirmarim: nam, quin in epiſtolis ad Caßium idem, de quo nunc ſermo eſt, intelligatur, dubium eſſe non poteſt: tempora enim conueniunt, & ijſdem penè uerbis tota res narratur: iam iocatus eſt de morte illius Cicero cũ Caßio, quemadmodum nunc cum Dolabella facit. Tertius locus eſt, ubi auaritia illius accuſatur in II. libro de Officijs, ſic enim inquit: De haſta autem agebat, quam L. Sylla cum uibraſſet, dictatore propinquo ſuo, idem ſexto & trigeſimo anno pòſt à ſceleratiore haſta non receßit; nihil mirum igitur, ſi magno in odio erat apud omnes, cùm calamitatibus aliorum ciuium patrimonium ſuum conſtituere ſoleret, et in eodem nefario queſtu auidè poſt tot annos iterum uerſaretur.

GYB. LONG.

Animi cauſa Cicero litem Nitiæ Vidijq́ꝫ, inter quos conſtitutus iudex erat, ſcribit.

SEB. CORR.

Expectandæ. *Al. expetendæ.* Niciam. *Curtium Niciam grammaticum.* Alter Ariſtarchus. *Nicias grãmaticus, ut Ariſtarchus.* ὀβελίζει. *tollit, expungit, ut Ariſtarchus Homeri uerſus, quos* νόθους *uocat.* Τοῦ ποιητοῦ. *poëtæ.* Παρεμβεβλημένοι. *incerti, interiecti.* Ingentiũ culinarum. *Nihil addimus ad ea, quæ in Quæſtura diximus.* Συμβιωτὴν. *conuiuã Niciam.* Burſa. *Epiſt. 2. lib. 7.* Vt in bello. *Contra Pompeij filios tunc Cæſar bellum in Hiſpania gerebat, ubi Dolabella etiam uulnus accepit.* P. Syllæ. *qui Cæſaris haſtæ præfuit, ut in Quæſtura à nobis pluribus dictum eſt. Epiſto. 17. & 19. lib. 15.* Ego, cætera qui. *Al. ego certe, qui. Al. ego inter cætera, quæ. Alij uerò legunt, ego cæteroqui.* Refrixerit. *mortuo P. Sylla ſectore, qui quum Syllanam uibraſſet haſtam, à Cæſariana non receſſit.*

BERN. RVT.

Niſi forte ſcire uis, me inter Niciam noſtrum et Vidium iudicem eſſe. *Curtius Nicia celeber grãmaticus: de quo multa Tranquillus, hũc ipſum locum Ciceronis citans.* Ne habeat Plancus Burſa, apud quem literas diſcat. *Burſa ille eſt forte, quẽ ſupra lib. 7. ad M. Marium ſecũda epiſtola ſignificat inimicũ ſuum. Interpres uero noſter non dubitat, Niciã temere imperitũ dicere, quem Cicero charũ ſibi ubiq; ſignificat. nam & ad Atticũ nominat.* Ne haſta Cæſaris refrixerit. *Quid ſi, Ne haſtam Cæſar refixerit. Quid, ne non haſta Cæſar refrixerit. Nam ſi, ne refrixerit, legas, optantis calorẽ haſtæ erit: quod à Cicerone longe abeſt, cæteriſq; etiã uerbis epiſtolæ. Quid tamen, ſi ſeruetur lectio? Cicero ad Atticum: Quid Cæſar? tres habet conditiones. aut emptio*ne

ne ob haſtam: Perdere malo (etſi præter ipſam turpitudinem, hoc ipſum puto eſſe perdere) aut delegatione in mãcipe annua die: quis erit, cui credam? aut quãdo ipſe Metonis annus ueniet? aut Veteni cõditiones emiſſem. σκίψαι *igitur, ac uereor, ne iſtæ auctionem nullam faciat, & ſedulo ijs factis Clipſo ſubſidio currat.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Ego, cętera qui animo ęquo fero, unum uereor, ne haſta Cæſaris refrixerit. *Nihil omnino muto. Ipſe de eadẽ re ad Caßium:* Nos hic, inquit, D. Syllam patrem *mortuũ habebamus. alij latronibus, alij cruditate dicebãt. populus non curabat, cõbuſtum enim eſſe conſtabat. hoc tu pro ſapiẽtia tua feres æquo animo. quanquàm* πρόσωπον πόλεως *amiſimus. Cæſarẽ putabãt moleſte laturũ, uerentem, ne haſta refrixiſſet. Mindius Marcellus et Accius Pigmentarius ualde gaudebat ſe aduerſariũ perdidiſſe, et Caßius ad eũ. Itaq; Sylla, cuius iudiciũ probare debemus, quum diſſentire philoſophos uideret, non quæſiuit, quid bonũ eſſet, & omnia bona coẽmit. Cuius ego mortẽ forti mehercule animo tuli. nec tamẽ Cæſar diutius nos eũ deſiderare patietur. nã habet dãnatos, quos pro illo nobis reſtituat: nec ipſe ſectorẽ deſiderabit, quum filiũ uiderit.*

IN EPIST.

XI.

Vel meo ipſius, &c.

GVB. LONG.

Conqueſtio de morte Tulliolæ, & inuitatio Dolabellæ, ut ad ſe ueniat.

SEB. CORR.

EO caſu. *Tulliæ morte.* Mea cauſa ſuſtinere. *contra eos, qui me putant non tam filiam, quàm R. P. tempora lugere.*

IN

IN EPIST.

XII.

Gratulor Baijs, &c.

VICTORIVS.

MVnuſculum mittere uolui leuidenſe craſſo filo. *Nos uerbum illud* VOLVI *in nullis antiquioribus codicibus inuenimus, nec tamẽ delere uoluimus, cum aliquid omnino, ſi non ſit illud, deſideretur, ut perfecta ſit ſententia: niſi fortaſſe (quod ſuſpicor) uerba illa ſint ex aliquo poëta: quæ ſi tota haberemus, locum hunc per ſe illuſtrem, & planum facerent: nunc ignorata non paruas tenebras eidem offundunt. Nos ut in re incerta nihil quod certi proferamus habemus.*

EX POST. EIVSDEM.

Munuſculum mittere uolui. *Officij mei quondam eſſe putaui, ueterem huius loci ſcripturam notam facere: quod nunc repeto, quia alij in pluribus antiquiſsimis uocem, quam tunc diximus in noſtris melioribus non inueniri, inueniſſe ſe affirmant, quibus fidem deeſſe non credimus, quemadmodum nos etiam hæc non fingimus. Mediceus certè codex ita legit,* Munuſculum mittere leui denſæ craſſo filo. *Nihil tamen ne nunc quidem immutamus. Eruditiſsimi illi, atque humaniſsimi uiri, de quibus antea locutus ſum, qui plura manu ſcripta exemplaria huius mei laboris adiuuandi cauſa accuratè inſpexerunt, affirmant ſe in nullo* VOLVI *inueniſſe.*

PAVL. MANVT.

Munuſculum mittere uolui. *Verbum, uolui, uetuſtis in libris alij negant eſſe. nos inuenimus in antiquiſsimo codice Vincentij Ricchij, & in eo, quem habet Paulus Botus, & in alijs, quos Romæ cũ impreſsis cõtulimus.*

GYB.

GYB. LONG.

Familiaris eſt epiſtola, amorem Ciceronis erga Dolabellam declarans. Eſt autem reſponſoria ad duo capita epiſtolæ illius, de Baiarum ſcilicet aëre mutato, & oratione pro Deiotaro, quam ſe mittere dicit.

SEB. CORR.

Salubres. *Iocatur Cicero, quia ſic Dolabella ſcripſerat. nam* Baijs *alioqui, autore Strabone, ſunt aquæ calidæ, ad ſanandos morbos optimæ.* Oratiunculam. *quæ nunc quoq; extat.* Leuidenſæ. *Eraſ. in prouerb.*

BERN. RVT.

Nec ſcriptione magnopere dignam. *quæ à me conſcriberetur. Multas enim habuit orationes Cicero, quas tamen nõ ſcripſit, non ut Creſcẽtinas ineptit.* De P. Sylla, *puto, Cicero ad Atticum: Ille ad Calendas Septemb. Athenis non uidetur fore. multa cum in Aſia dicũtur morari: maxime Pharnacis legio* XII. *ad quam primum Sulla uenit, lapidibus egiſſe hominem dicitur. Et ſequẽti epiſtola: Sulla, ut opinor, cras erit hic cum Meſſala. currunt ad illum pulſi à militibus, qui ſe negant uſquam, niſi acceperint. ergo ille huc ueniet, quod non putabam.*

D. ERASMVS ROT.

Sed ego hoſpiti ueteri & amico, munuſculum mittere uolui Leuidenſe craſſo filo, cuiuſmodi ipſius ſolent eſſe munera. *Munus Leuidenſe, prouerbiali nimirum figura uocat munus uile, minimiq; pretij: cuiuſmodi uulgaribus amicis mißitare diuites conſueuerunt. Proinde Mar. Tullius orationem ſuam, parum elaboratam atq; expolitam, Leuidenſe munus appellat.*

IN EPIST.

XIII.

C. Suberinus, &c.

GYB.

GYB. LONG.

Petit à Dolabella, ut apud Cæſarem Suberini cauſam agat, cum excuſatione artificioſa Caleni, quod neceſsitate Pompeij partes ſecutus ſit.

SEB. CORR.

M. Varrone. *tunc Pompeij legato.* Ante bellum. *ciuile.* In ea prouincia eſſet. *etiã poſt Varronis deditionem. Nam eodem tempore Varro & Afranius in Hiſpania fuerunt, hic in citeriore, ille in ulteriore.* Putarat. *Al. putaret.* Scapula. *quem Oppius quoq; ſeditionis caput appellat.* Pompeio. *Cn. Pompeio Cn.F.* Vix equeſtris. *HS.* ↀCCC.

PHIL. MEL.

C.Suberinus. *Narratio eſt, quam ſequitur commendatio, ut quibuſdam calamitoſis reditum conficiat.*

IN EPIST.

XIIII.

Etſi contentus, &c.

VICTORIVS.

DEinde multa de facto, ac de re geſta. *Interpretatur Græcam uocem* πρᾶξιν, *qua in epiſtolis ad Atticum in hac re exponenda non ſemel uſus eſt: multis etiam alijs in locis eodem Latino uerbo Græcum expreſsit. In Philip. prima: Erectus enim maximi, & pulcherrimi facti conſcientia. Ad Att.* ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. *& ſi cùm commodè facere poteſt, Græco potius utitur. Recentiores interpretes Ariſtotelis in libris, quos confecit di uita, & moribus, actionem potius appellarent: putant enim diſtingui oportere apud Latinos diuerſas res diuerſis nominibus, quemadmodum apud Græcos fit: illi enim habent* ποίησιν *&* πρᾶξιν, *poſterioremq; ſemper ſeruarunt, ut actionem redderent: quod Cicero, quemadmodum*

dum apparet, neglexit: nam hic non de manuum opere, ſed de ciuili facinore agitur.

GYB. LONG.

Laudat hac epiſtola fortitudinem prudentiamq́; Dolabellæ, & ut deinceps ſibi ſimilis ſit hortatur.

SEB. CORR.

Tua gloria. *quam adeptus es tollenda columna Cæſari erecta, locoq; ſternendo, propoſita ijs cruce & ſaxo, qui id amplius tentarent.* In hæc loca. *Pompeianum, Puteolanum, & Cumanũ.* Cos. præbeas. *cum M. Antonio.* L. quidem Cæſar. *qui Cos. fuit cum C. Figulo: uel, ut alij uolunt, cum Q. Martio Thermo.* Sororis filium. *M. Antonium.* Salutarius. *In ueteribus libris, & libro 14. ad Atticum ſic legitur: Salutarius teſtatus eſt. etſi uerbum illud ibi quoq; nonnulli tollunt.* Transfuderim. *Al. tranſtulerim.* In amore fuerit. *Al. in amore me fuerit.* Id. Mart. *quibus ille, & reliqui Cæſarem interfecerunt.* Animaduerſionis. *cum in audaces, ſceleratosq́; ſeruos, tum in impuros & nefarios liberos, qui columnam erexerant.* Vrbem periculo. *incendij.* Ciuitatem metu. *ſeditionis.* Illos uiros. *Brutum, Caßium, & reliquos.*

PHIL. MEL.

Etſi contentus. *Gratulatio eſt initio figurata tranſlatione. Transfert enim in ſe partem conſilij & facti Dolabellæ.* Sum enim. *Ab exemplo.* L. quidem Cæſar. *A' teſtimonio Cæſaris.* Quanquam mi Dolab. *Correctio, negat ſe decerpturum aliquid de laudibus Dolabellæ.* Nam quum te. *Ab amore erga ipſum.* Quare quid eſt. *Adhortatio, cum honorifica prædicatione facti, uidelicet à fine, & à conſilio. à fine, quod*

plac

placeat etiam infimis: à conſilio, quod uidelicet non temere, ſed conſultò rem perfecerit.

VET. COD.

Deinde multa de facto, ac de re geſta, tum nihil magnificentius, nihil prę̨clarius unquam, nihil reipub. ſalutarius teſtatus eſt. Semper amaui, ut ſcis, Marcũ Brum. Proponas tibi claros uiros, quod facere ſolent, qui hortantur. A' quibus initium libertatis profectum eſt.

IN EPIST.

XV.

Duabus tuis epiſtolis, &c.

VICTORIVS.

PErgratam tibi eſſe ſententiã meam. *Nos maluimus hũc locum ut in uetuſtioribus reperimus tradere mendoſum, & lacerum, quàm ut à quibuſdã (ut opinor) ſuppletus erat. Quod ſi attentius uerba illa odoraberis, ſenties profectò ſuppoſita eſſe: tam male inter ſe cohærẽt, & tam parum reliquis conueniunt. Si noſtrum conſilium probabitur, gaudebimus: ſcimus autem eruditorum multorum conſenſum in repudiandis, expungendisq́; dictionibus ſententijsq́; omnibus quæ temere intra bonorum autorum fines irruperant.*

Non perinde ut eſt re abſens literis, &c. *Veteres codices,* VT EST REAPSE EX LITERIS. *Sic enim non ſolum pro re ipſa priſci illi dicebant, ut Pacuuius, Si non eſt ingratum reapſe quod feci. ſed poſteriores, & politiores etiam ut Cicero, cuius in* V. *de finibus hæc ſunt uerba, Quamobrem ordiamur ab eo quod modò poſui, quod idem reapſe primum eſt. Nonnulli autem ſunt qui omnia in quæ non paßim incidunt, ut obſoleta,*

lett,& rudia faſtidiant.

Omnes mihi Graccos,omnes Lucilios. *Veteres omnes codices* GRANIOS *habent,quæ uera eſt huius loci lectio. fuit enim Granius quidā ualde facetus,ſed amaris quandoq; ſalibus dicax. Lucilius itē ſatyras ſuas multis ſalibus, iocisq; reſperſit.* De Granio meminit Cicero *lib.*II. de Oratore, *Qui igitur diſtinguemus à Craſſo, à Catulo,à cæteris,familiarem noſtrum Granium, aut Vargulam amicum meum,non mehercule in mētem mihi quidem uenit:ſunt enim dicaces,Granio quidem nemo dicacior.* Aliꝭs etiam locis de Granio meminit ut faceto. *Nam Granium,Luciliumq; & dicaciores, & humilioris fortunæ homines coniungit: Craſſum autem, & Lælium,qui & nobiliores,urbanioresq; erant,ab illis ſeparat.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Intellexi pergratam illi. *Locum quem in optimis ac uetuſtiſsimis codicibus lacerū comminutumq; eſſe docuimus,aliꝭ,qui nullos locos iacere, ac deſperatos eſſe patiuntur,quoquo modo potuerunt reſtituere: de quorum lectione ſolicitus non fui, compertum habens, illam nonam commentitiamq; eſſe.*

PAVL. MANVTIVS.

Intellexi pergratam tibi eſſe curam meam ualetudinis tuæ. *Hunc locum ex libris manu ſcriptis reſtituimus.*

GYB. LONG.

Duabus epiſtolis Pæti reſpondet,duabus partibus. priore per aſſeuerationem illarum rerum, quas prius Pæto, de cuius ualetudine curanda ſcripſerat; poſteriore autem de Neapolitana domo,quam dicit ſe tempeſtiue emiſſe,cum recte Romæ eſſe non liceat.

SEB. CORR.

Pergratam tibi eſſe, &c. *In quatuor ueteribus li-*

 bris,

bris,quos ego habebã,ſic legitur:Pergratam tibi eſſe curam meã ualetudinis tuæ,quam tibi perſpectam eſſe gaudeo. Vt eſt re,abſens. *Al. ut eſt reapſe. Al.ut eſt re, ab ijs.* Tranſalpinis. *Nam Cæſar ciuitate donatos quoſdam è ſemibarbaris Gallorũ in curiam recepit.* Gracchos. *C.& Tib.Gracchos. Al.Granios:& ſanè Q.Granio L.Craßi amico nemo fuit dicacior.* Lucilios. *C.Luciliũ poëtam,qui elegantißimè iocari,& mordere ſolitus erat.* Craſſos. *L.Craſſum oratorem.* Lælios. *C.Lælium ſapientẽ.de his omnibus meminit Cicero in libris de Oratore.* Moderationis. *gubernationis. alij tamẽ legunt,Commorationis.* Catulum. *Q.Catulum Q.F. quem Cæſare & Bibulo Coß. uixiſſe oſtendit alibi Cicero:ut hæc epiſtola Cæſare non Cos.ſed Dictatore ſcripta uideri debeat.quod magis etiam probat mentio de Silianæ domo, de qua ad Atticum eo tempore ſæpe ſcripſit. Catulus autem is fuit,quem neq; periculi tempeſtas, neq; honoris aura potuit unquàm de ſuo curſu uitæ aut ſpe, aut metu dimouere.* Amatorẽ tuum. *Cæſarem:& ſi non deſunt, qui hæc omnia ad M.Antonium Cos. referãt,ut in Epiſt.I.lib.XII.nos de Cæſare dicta accipimus.* Ponor. *à Cæſare,tanquam ſcribendo affuerim.* Præfectus moribus. *Cæſar : qui,autore Dione,nõ Cenſor, ſed præfectus moribus fuit antè, quàm cõtra Pompeij filios in Hiſpaniã proficiſceretur.* Quũ uerò aberit. *Al. quũ uerò abierit,ſcilicet in Hiſpaniã.* Sumptuariæ legis. *Lege Macrob.lib.III. Satur.ſed eam nũc intelligit, quam eo tempore Cæſar ea de re tulit, uel certe ſeruari iußit.* Sullanam. *Al.Silianam:idq; nos probamus.*

BERN. RVT.

Præſertim quum eas uideam primum oblitas

Latio,

Latio,tum, quum in urbem noſtram eſt infuſa pe regrinitas. *Vide an Oblitas ſit potius infectas,& quaſi deturpatas, quàm, quod retur Creſcentinas, decoratas.* Sed autorem moderationis urbanæ. *Quid ſi? commorationis, uel morationis.* Intellexi tamen idem, quod his intelligo literis. *Niſi abũdent omnia præter prima duo uerba,ego quidẽ hinc me non extrico.* Senatuſconſulta ſcribuntur apud amatorẽ tuum,familiarem meum. *Cæſarẽ puto dici. nam eorũ tẽporum uidetur epiſtola,quibus Cæſar cũ Iulio conſulatũ geßit. nõ enim dicã,Bibulo.* Equidem quum in mentẽ uenit, ponor ad ſcribendum. *Et quidẽ, arbitror ſcriptum à Cicerone,idq́; in alijs eſt,in quibus tamẽ ijſdẽ Mihi abundat. Venit autẽ in mentẽ,non mihi,ut Clericus ariolatur: ſed illi,quem nos Cæſarem interpretamur. Ponor ad ſcribendũ id eſt,nomẽ meum ſenatuſconſultis interq́; autoritates præſcriptas inſeritur, quaſi ego ſcribẽdo affuerim. Qua de re tametſi nõnihil in Decuria attigimus, nũc tamen addo Ciceronis uerba ad Catonẽ lib. x v. Resq́; ipſa declarat,tibi illum honorẽ noſtrũ ſupplicationis fuiſſe iocundum,quod ſcribẽdo affuiſti. hæc enim ſenatuſcõſulta non ignoro ab amiciſsimis eius, cuius de honore agitur, ſcribi ſolere. Sed & alibi ſæpe ſcribendo ſenatuſconſulto adeſſe ait. Plutarchus quoq; nominatim cautum rogatione Clodiana,qua iuſſus eſt exulare Cicero,tradit,ne quis de reducendo ferret,ne quis ſcribendo adeſſet. Vt Cæſarem accipiam,facit,quod eſt de donatione regnorum: de qua in primum librum multa coniecimus.*

PHIL. MELANC.

Duabus tuis epiſtolis. *Propoſitio, Fui ſolicitus de tua ualetudine. Ratio,quia te uehementer amo.* Nam

quod me. *Secunda ratio eleganter amplificata eſt collatione & cauſis: non ſolum me amas, ſed etiam cæteris es amabilior, præcipue propter ſingularem urbanitatem. Atq; hic cõmoratur in deſcriptione urbanitatis.* Quod autem alt. *Altera pars epiſtolæ, nouam cauſam habet, de emendis ædibus.* Catulum mihi. *Confutatio, non eſſe cauſam, quare res omnes quas Romæ habet, non debeat uendere.* Parebo. *Concluſio.*

VET. COD.

Ex prioribus tuis literis intellexi pergratam tibi eſſe curam meã ualetudinis tuæ, quod tibi perſpectum eſſe gaudeo. Sed mihi crede, non perinde ut eſt, re, abſens ex literis perſpicere potius te. Nam cum à ſatis multis (non enim poſſum aliter dicere) & coli me uideam, & diligi. Quod magis in meam ſententiã factum eſſe dicatur, quàm omnino mentionem ullam de ea re eſſe factam, ſciam. Quid ergo eſt? tamen quandiu hic erit hic noſter, hic præfectus amoribus. probo autoritatem tuam. poſtquam uero abierit, ad fundos me tuos conferam, domum ſi habebo inde, in nos per dies ſingulos ſumptuariæ legis dies, & iudicia conferantur. Domum Syllanam deſperabam. *Huius epiſtolæ finis* N. Scælſ. *his in uerbis habetur.* Tu uelim, ut ſcribis, cum fabris eam perſpicias. Si enim nihil eſt in parietibus, aut in tecto uitij, cætera mihi probabuntur. *At meo in manu ſcripto codice aliud ſequitur, quod an alterius ſit epiſtolæ principium, an pars aliqua, an finis, quærendũ eſſe diligenter puto. hæc ſunt quæ ſubſequuntur,* Non mehercules, nihil unquam enim tam præter opinionem, tam quod uideretur omnibus indignum, accidit,

cidit, quin ego, cum pro amicitia ualidiſsimè fa-
uerem ei, & me iam ad dolendum præparaſſem, poſtquam factum eſt, obſtupui, & mihi uiſus ſum captus eſſe. Quid alios putas? clamoribus ſcilicet maximis iudices corruperunt, & oſtenderunt planè eſſe, quod fieri non poſſet. Itaq; relictus lege Licinia, maiore eſſe periculo uideretur. Acceſsit huc, quod poſtridie eius abſolutionem, in theatrũ Curionis, Hortenſius in introitu, puto, ut ſuum gaudium gauderemus. Hic ibi ſtrepitus, fremitus, clamor tonitruum, & rudentum ſibilus. Hoc magis animaduerſum eſt, quod intactus à Sibilo peruenerat Hortenſius ad ſenectutem. Sed tota bene, ut in totam uitam, quo ius ſatis eſſet, & pœniteret, eũ iam uixiſſe (*uel, uiciſſe legatur*). De republica, quid tibi ſcribam, nihil habeo. Marcelli impetus reſederunt, non inertia, ſed, ut mihi uidebatur, conſilio. De comitijs conſularibus incertiſsima eſt exiſtimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem. Nam M. Octauius Cn. filius, & C. Hyrrus mecum petit. Hoc ideo ſcripſi, quod ſcio te acriter propter Hyrrum nuntium noſtrorum comitiorum expectaturum. Tu tamen ſimul ac deſignatum audieris, ut tibi curæ ſit, quod ad pantheras attinet. Synagrapham Scythianam tibi cõmendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Cratinio, Pæto ſecundum, ei qui has literas tibi dedit, tradas. Vale. *Hæc epiſtola legitur ſecundo loco libri ſexti, & incipit,* Certe inquam abſolutus eſt. *cuius loco in meo, quem habeo, manu ſcripto codice, alia uerba leguntur:* Ego uero confundor tan

ta in uarietatis confuſione, lectoris iudicium ſit, utere eo quod melius.

IN EPIST. XVI.

Delectarunt me, &c.

VICTORIVS.

AVt facetè dictorum offenſionem fama ingenij, &c. *Nulli ueteres codices* OFFENSIONEM *habent: quidã eius loco alio atramento repoſitum habẽt* OPINIONEM. *Nos* FAMAM *maluimus ſcribere: hac coniectura ducti, quòd ſæpe cum duo ſint eadem ferè uocabula, librarij alterum uacare arbitrantes, relinquant. Sententia autẽ egregia ex hac lectione colligitur. Querebatur Cicero quòd ſæpe nõnulla acutè, & facetè dicta ad Cæſarẽ adferebãtur, quæ fortaſſe illum reip. ſtatum taxarent, aut aliqua ratione Cæſarem læderẽt: quorum cum autor ignoraretur, omnes aiebant à Cicerone eſſe pronuntiata, quod illi creare periculum poſſet. Dolet ſe nulla ratione poſſe id incommodum uitare. unam tantum uiam ſibi dicit eſſe, ut effugiat famam acutè, & facetè dictorum (famam autem, quia uno ore omnes omnia ſalsè, & urbanè dicta illi tribuebant) & hãc eſſe famam ingenij abijcere, id eſt ex hominum mentibus firmam opinionem delere, quam de ſuo ingenio habebant. Si enim quod fieri non poterat, famam quæ erat de ſuo ingenio extinxiſſet, non amplius hominum conſenſus omnia acute dicta in illum contuliſſet. Nos in re incerta, & in qua alij etiam ſibi non parum permiſerint, expoſita noſtri iudicij ratione, nonnihil nobis indulſimus: rationem tamen noſtram patefacere uoluimus, ut ſi cui, quod fieri poteſt.*

teſt noſtrum iudicium diſplicuerit, poſsit uulgatam, communemq́; lectionē ſequi. nos nihil repugnabimus. Videat tamen accurate cum una omnino dictio ſupplenda ſit, an noſtra cōmodior, aptiorq́; ſit: nam quòd facilius hanc librarius negligēs omittere potuerit, multo uerſimilius eſt.

Quem denarium narras. Multi locum hunc mendoſum eſſe exiſtimauerunt, uarijsq́; modis corrigere adgreſsi ſunt, ut poſtremo Veneti, QVEM OENOMAVM NARRAS, ſcribere auſi ſint, cum illi dictioni nullus hic locus (niſi fallimur) eſſe poſsit: quamuis ſupra de Oenomao Accij ſermo ſit. erat enim Oenomaus tragœdiæ nomen, ut putamus, ab Accio ſcriptæ. Nam & Nonius Accium Oenomao ſæpe citat. Qui aliquid hic mutandum cenſuerunt, omnes uidētur coniecturas aliquas non ſatis firmas ſecuti eſſe: nos nullius induſtriam inſectamur, nec tamen fuit cur eos imitaremur: animaduertimus enim in cunctis manu ſcriptis DENARIVM legi. Quare contra tot librorum conſenſum aliquid decernere nimis audax, & periculoſum uiſum eſt. Quamuis autem huius lectionis certam aliquam rationem reddere nequeamus, noluimus tamen eam reijcere: multa enim eſſe ſcimus, uel infinita potius, quæ à nobis ignorantur, & multis etiam quamuis eruditis obſcura ſunt, non tamen ob id deprauata ſunt exiſtimanda, & explodenda ut putamus. Eandem hanc uocem inuenies in tertia ab hac epiſtola, quo loco edulium quoddam ſignificare uidetur, quod magni apud me momenti fuit, nequid hic temere mutaremus, Neque ollam, inquit, denariorum implere. Nam quamuis theſaurus in ollis à ſenibus maxime condi ſoleat, unde argumentum & titulum ſuæ comœdiæ Plautus accepit: arbitror tamen argutiorem quempiam eſſe ſenſum horum uerbo-

rum,uoluiſſeq́; Ciceronem hoc loco ludere, & materiam ioci ex ambiguitate illius dictionis traxiſſe: quod tamen non affirmo: nec enim ullo teſtimonio aliorum autorum confirmare poſſum. Id autem quod ſuſpicati ſumus non ineptè ut puto, conſideratis diligẽter ambobus his locis, notum facere uoluimus. Quod ſi recipitur, probaturq́; edulium illic ſignificare, non uideo cur hic quoq; idem ſignificare non poßit, neq; cur hinc uocem hanc delere tentent, cum illic eam manere ſinant: eandem enim eius utroq; loco rationem eſſe puto. eruditiores hoc diligentius conſiderare poterunt, quorum ego iudicio ſemper libenter acquieſcam. Satis hic nobis fuit conſilij noſtri rationem oſtendere, quòd non ut cuncti ferè alij fecerunt, dictionem hanc delere uoluimus.

Illos apud me declamitare, me apud eos cenitare. *Locus hic quoq; in omnibus antiquioribus, & in multis etiam, quos uidi manu ſcriptis parentũ noſtrorũ ætate, luxatus eſt & mancus, multa enim uerba deſunt Librariorum incuria in deſcribendo omiſſa. Nos nihil immutauimus, etſi locum ſuppletum exiſtimemus, quia non incommoda omnino uerba reſtituta ſunt: ſententiã autem hanc ipſam prorſus deſiderari arbitramur: conſilij tamẽ noſtri memores rem ſilentio præterire non potuimus. Sic autem quos uidimus manu ſcripti codices omnes habent,* PVTO ENIM TE AVDISSE (SI FORTE AD VOS OMNIA PERFERVNTVR) ILLOS CENITARE, &c.

Tum enim cum rem habebas quæſtiunculis te faciebã attentiorem. *Peruetus ille codex Mediceus ſolus rectam lectionem ſeruat: nam qui ab eo deſcriptus uidetur quem aiunt Franciſci Petrarcæ manu exaratum,*

ut ſit,

ut ſit, ab illa integritate degenerat. Sic omnia ſatis in peius ruere, ut inquit prudentiſsimus poëta. QVAESTIVNCVLIS *enim legit, è quo uulgatam lectionem perfluxiſſe arbitramur. Ille incorruptior* QVAESTICVLIS *adhuc retinet, quæ uox huic ſentētiæ mirè quadrat: olim enim cum rem habebat, dicit conſueuiſſe ſe illum attētiorem paruis quibuſdam lucris facere. Vtitur autē hac ipſa huius uerbi diminutione Cicero lib.* II. *de* Diuinatione, *Aut fiſſum iecoris cum lucello meo, aut meis quæſticulus cum cœlo terra, rerumq́; natura.*

Solebam enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. *Petrarca, ſeu quis fuit qui de* Mediceo *deſcripſit, hic etiā deceptus eſt: cū enim peruetus ille* DELIBITARI *haberet, ſcripſit ipſe* DEBILITARI. *Quæ cū uana eſſet lectio, & nihil ſignificans, alij* DELECTARI, *qđ nunc in uulgatis omnibus, ſententiam ſequētes, ſuppleuerunt: nō tamen antiqua lectio uno nobis quod ſciam adhuc codice immobiliter manens amplius negligenda eſt.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Facetè dictorum famam. *Hic in paruo negotio dicere poſſum, quod fortiſsimus uir* Braſidas Lacedæmonius *multo maiore in re dixit: cùm enim traiecto clypeo ſpiculo transfixus in prælio fuiſſet, interrogatus poſtea, quomodo id factum eſſet, reſpōdit,* Clypeus *me prodidit: idem ego dicere poſſum optimum, ac fideliſsimum* Mediceum *librum me prodidiſſe: cuius enim ope tanquam ſcuto me tegere conſueuerā, id mihi uitio fuit. Cum* OFFENSIONEM, *non inueniſſem in eo, cogitaui non incōmodè* FAMAM *legi poſſe: quæ res diu me ſolicitum habuit: tamen multis in locis inueniēs* Ciceronem *ita locutum eſſe, cognoui erratum librarij, me quoq; in errorē induxiſſe.*

Digitized by Google

In Verr. III. 92. *offenſionem neglig̃etiæ uitare, atq; effugere non poſſum.* In epiſt. ad Sulpitium 48. *Sed tamen quoniam effugi eius offenſionẽ, &c.* Hæc exempla, quanquam alia quoq; ſunt, me in margine mei exemplaris damnata lectione, quam repoſueram, adnotaſſe, teſtis erit mihi Proſperus Pacetus, doctus & officioſus iuuenis, qui mihi Ciceronis epiſtolarum uolumen nuper à Paulo impreſſum in Decimanum meum attulit, nonnullasq; horas mecum conſumpſit, quibus & quid de hoc, & de nonnullis Ciceronis locis ſentirem narraui.

Cum uolumina iam confecerit, ἀποφθεγμάτων ſi quid. Scribi nolumus in noſtris libris tres dictiones has VEL PER SE, quas anteà cũcti impreſſi habebãt, quia in antiquis libris non erant, nec idoneam ſententiam habere uidebantur: quòd ſi quis illas amat, hũc intellectum ex illis eliciat neceſſe eſt, Cæſarẽ per ſe, & à nullo admonitum diſtinguere poſſe ueras facetias Ciceronis à falſis. Si autem recordabimur quod paulo ante de admirabili ipſius ingenio Cicero dixit, nullo pacto hæc neceſſaria exiſtimabimus, ſed potius omnem ſententiam illa conturbare iudicabimus. Non laudamus igitur illos, qui has uoces in ſedem ab ipſis improbè occupatam reſtituerunt: cùm in ſermone de amicitia Cicero inquit, Multa breuiter & commodè dicta: intellexit ἀποφθέγματα: nam primo de Officijs Græcam etiam uocem adponẽs, iiſdem penè uerbis eam expreſſit.

Et ſi poſuiſti loco uerſus Accianos. Ita olim emendauimus, cum in omnibus impreſſis libris deprauatè POSVISTI IOCO legeretur: neq; tamen ullũ poſtea de hac caſtigatione uerbũ fecimus. Quia tamẽ uidemus aliquos deprauatam potius lectionem, quàm integrã ſequi uelle,

ideo

ideo nunc ipſam coacti ueram eſſe docebimus, ab autoritateq́; ueterum codicum initium ſumemus: nam in Mediceo, & in alijs uetuſtioribus LOCO legitur: præterea ſententia elegantior eſt, & modus hic loquendi crebro à Cicerone uſurpatus POSVISTI LOCO, ubi cõgruebãt, & mirificè quadrabant: in epiſtolis ad Q. Fratrem 290. Quod & ampla erant, & loco poſita: Top. 343. Concedunt tamen aliquid emptori, quod ornãdi cauſa aptè, & loco poſitum uideatur. Varro de re Ruſtica lib. I. Quòd quæ ſuo quidq; loco ſunt poſita, ea minus loci occupant. Cùm idem ſignificare uellet Cicero II. Tuſc. inquit adiungere loco. Philo, & proprium numerũ, & electa poẽmata & loco adiungebat. Quod exemplam mirificè huic loco aptum eſt, quamuis uerbum in eo diuerſum ſit.

Quod mihi bonam copiam iures. Probo Ferrarij declarationem, diligentiamq́; ipſius ualde amo, qui ex laceris, decurtatisq́; Terentij Varronis commentarijs huius loci interpretationem ſedulo eruerit: & ne ullus alicui ſcrupulus relinquatur, affirmo infinitis locis in Mediceo ubi I, eſſe debebat EI, ſcriptum eſſe: ut in epiſtola D. Bruti, ſine eiumentis, ad Lentulum, iei declarant. paucis poſt uerſibus, eidem ille Plato. & ad Q. Valerium, Municipſbus uolaterraneeis. Id etiam Latini librarij in Græcis uocibus faciebant, ut ſæpe non ſuis locis hanc diphthongum ponerent, ad Gallũ, Quæ uidetur λειπότητα attuliſſe. ad Trebatium, Si tu ſtatueris πολιτεύεσθαι non oportere. Quod in priſcis etiam lapidibus non ſemel obſeruaui. Quibus omnibus exemplis, & ſexcentis alijs, ſi opus eſſet, planum fit, peruerſionem hanc nullam uim habere ad labefactandam ueram lectionem.

Cum rem habebas, quæſticulis te faciebam attent

tentiorem. *Hæc eſt Medicei codicis lectio, quam uehementer probo: deq; ipſa olim accuratius diſputaui. cùm rē habebas, cùm diues eras: quæſticulis, & lucellis te attētiorem faciebā. ut enim à lucro lucellū, ita à quæſtu quæſticulus* ὑποκοριστικῶς. *Verbū præterea* ATTENTIOREM, *qđ quaſi patrimonij augēdi rationē docet, & quo in hac re exprimēda optimi autores paßim utūtur, ualde ueterem ſcripturā cōfirmat. Terētius Adelphis:* Attētiores ſumus ad rem oēs, quàm ſat eſt. *Cicero ipſe in Verrē:* Qui in re aduētitia, & hæreditaria tam diligēs, & attentus fuiſſet.

PAVL. MAN.

Facete dictorum offenſionem. *Florentini uocem, offenſionem, in codicibus uetuſtis eſſe negant, quam nos in ſeptem legimus. itaq; nihil immutamus. illi ex ingenio repoſuerant, famam. dixit autem, effugere dictorum offenſionem, pro effugere dicta, in quæ imprudentes incurrimus, & offendimus.*

Illos apud me declamitare, me apud illos cœnitare. *Ita legitur in antiquißimo codice Vincētij Riccij: ut iam exiſtimandum non ſit, locū ex ingenio ſuppletum fuiſſe, ut nonnulli ſe credere dixerunt.*

Tu autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil eſt. *Hieronymus Ferrarius, iuuenis ſubtilißimi iudicij, legendum arbitratur, bonam copiam iures, hoc ſenſu: non eſt, quod te mihi ſemper præſto fore, tuiq; bonam copiam facturū eſſe iures. ut reſpexerit ad id, quod M. Varro ſcribit lib.* VI. *de lingua latina:* Debitores nōnulli pro pecunia quam debebant, operas in ſeruitutē dabant, dum ſoluerent. id Sylla dictator ſuſtulit: uoluitq́;, ut ij bonam copiam iurarent, id eſt, ut ſui facultatem creditoribus ſemper eſſe facturos iuramento promitterent.

Aeſtim

Aeſtimationem te aliqua putes accipere. *Alluſit ad æſtimationem poſſeßionum, quã Cæſar per arbitros debitorum cauſa fieri uoluerat, ut ij creditoribus facilius ſatisfacerẽt. qua de re initio libri* III. *de bellis ciuilibus, his uerbis,* Cum fides tota Italia eſſet anguſtior, neq; credit*æ pecuniæ ſoluerentur, conſtituit, ut arbitri darentur, per eos fierent æſtimationes poſſeßionum, & rerũ, quanti quæq; earum ante bellum fuiſſent, atq; eæ creditoribus traderentur. hoc & ad timorem nouarum tabularum tollendum, minuendumq́;, qui ferè bella, & ciuiles diſſenſiones ſequi conſueuit, & ad debitorum tuendam exiſtimationem eſſe aptißimum exiſtimauit.* Suetonius etiam in Cæſare, De pecunijs (inquit) *mutuis, diſiecta nouarum tabularum expectatione, quæ crebro mouebantur, decreuit tandem, ut debitores creditoribus ſatisfacerent per æſtimationem poſſeßionum, quanti quaſq; ante ciuile bellum comparaſſent, deducta ſumma æris alieni, ſi quid uſuræ nomine numeratum, aut perſcriptum fuiſſet. qua cõditione quarta pars ferè debiti deperibat. Cũ igitur* Papirius *ex eo Cæſaris decreto magnam à debitoribus plagã accepiſſet, æſtimatis eorum poſſeßionibus, non quanti uenire tunc poſſent, ſed quanti ante ciuile bellũ fuiſſent: iocans, ut ſolet,* Cicero, Ne *credas, inquit, cum me hoſpitio recipias, æſtimationem te aliquã accepturum. & dixit, æſtimationem aliquam, tanquam ſi, magnum aliquod dãnũ, dixiſſet.* Papirius *enim æſtimationes, id eſt prædia per arbitros iniquè æſtimata à debitoribus accipiens, crediti iacturam nõ minimam fecerat. deinde ſequitur,* Etiam *hæc leuior eſt plaga ab amico, quàm à debitore, hoc eſt, & tamen, quòd ab amico bona tua comedãtur, nõ id tibi æque graue eſſe debet, atq; illud eſt, quod debitorum cauſa de-*

perd

perdis: à quibus poſſeßiones, quanti uẽdere nunquam po teris, accipiendæ tibi ſunt.

GYB. LONG.

Narrat Cicero, qua moderatione & prudentia utatur in uiuẽdo & loquendo cum Cæſare Cæſarianisq́; deinde conſolationum ſuarum capita aliqua illi perſcribit. Poſtremo iocos aliquot feſtiuos de uictu utriuſq; adijcit.

SEB. CORR.

Silius. *à quo Cicero uillam emere uolebat, ut ad Atticum lib. 12. ſæpe ſcribit, ubi neſcio quo modo illum cum tabellarijs etiam miſcet.* Præſtari. *Al. præſciri.* Offenſionem. *Famam alij, alij opinionem legunt.* Seruius. *Seruius Claudius, qui Metello & Afranio Coſ. obijt: cuius libros Pætus Ciceroni donauit.* Et conſuetudine. *Al. ex conſuetudine.* Ἀποφθεγμάτων. *dictorum.* Oenomao. *de quo Accius tragœdiam ſcripſit.* Tuo. *cuius tu exemplum ex Accio ſumptum mihi ad uitandam inuidiam proponis.* Ioco. *Al. loco.* Philoſophis. *Stoicis.* Attellanum. *ut Muccum. lege Diomedem.* Mimum. *ut Laberium, ut Publium.* Introduxiſti. *poſt Oenomai exemplum, in tuis literis iocãs ſcripſiſti, de his ferè rebus, quæ ſequuntur.* Pompilium. *piſcem, de quo Plinius, cum alibi, tum lib. 32. cap. ultimo meminit. Alij, Popilium legunt. nos in uetere libro etiam Polypum uidimus, ut commodius paulo pòſt répetat.* Denarium. *Edulium eſſe uolunt aliqui: alij Thynnarium, alij aliter reponunt: quaſi intelligi non poßit denarius, quo ſe polypum empturum ſcripſiſſet Pætus, quem Cicero, ut pretium minimum, ſe fingat ſpernere.* Tyrotarichi. *Sic ad Atticum: Eo die in Pæti noſtri tyrotarichum imminebam.* Eiures. *iures non poſſe præſtare.* Augebas. *Al. habebas.* Quæſtiunculis. *Al. quæſticulis.* Aeſtimat

mationem. *penſionẽ per alicuius prædij æſtimationem ſoluendam.* Putes accipere. *pro hoſpitio.* Leuior eſt plaga. *non accipere hanc æſtimationem.* Phameæ. *Al. Phaniæ.* Temperatius. *Al. temperius.* Matris tuæ. *parcioris fœminæ.* Miniani Iouis. *qui à Cenſoribus miniãdus locatur.* Similem. *igne, ubi coctus ſit, rubentem.* Delectari. *Al. delibitari.* Seliciana. *Al. Siliana, ut in ſuperiori epiſtola.* Salis. *elegãtiæ: uel reuera ſalis.* Eſt. *in illa uilla.* Sannionum. *hominum ridiculorum, in quos uti ſalibus poßimus. Samnionũ, & Samiorum, alij ſcribũt.* Parum. *ut in loco parum celebri: Ego uerò (ſcribit ad Atticum) ſequor celebritatem.*

BERN. RVT.

Vt quaſi aurum igni, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici poſsit. *Periculo, diſcrimine: nõ, ut Clericus, experimento. Id ita expreßit Ouidius,*

Scilicet ut fuluum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non ſit, reijcere ſolere. *In alijs, uel pro ſe, ſi quid afferatur, &c. quod ego per ſe, mutandum retinendumq́; puto.* Si quid præterea de me audiat, non audiendum putet. *Præterea, id eſt, præter audita de me ex familiaribus ſuis. non, ut Clericus: id enim iam dictum erat. Non audiendum, quaſi non uerũ, tametſi nec illiteratum ſit, nec inſulſum. Huc pertinent, quæ ſic Plutarchus ſcribit in Cicerone: Sed neq; à Cæſare, inquit, iam dictatore laceſſendo abſtinuit. nam, quum ille prædia paruo admodum pretio Seruiliæ uendidiſſet, multis, ut fit, uilitatem mirantib, At quo melius, inquit, empta ſciatis, Tertia deducta eſt. Illa nanque filiam ſuam nomine Tertiam Cæ-*

ſari conciliaſſe, & ad eum duxiſſe putabatur. Sed, ut tunc fit, mimum introduxiſti. *Vt nunc fit, quod in alijs eſt, probo ex ſenſu.* Quem tu mihi Pompiliũ, quem Denarium narras? quam Tyrotarichi patinam? *Vide num ita legi forte placeat: Quem Thynnarium narras? ut eo uerbo cõfectũ ex thynnis eduliũ accipias. Plinius enim ſic ſcribit de thynnis: Hi mẽbratim cæſi ceruice & abdomine commendãtur, atq; edulio recẽti duntaxat, & tũ quoq; graui ructu: & reliqua, lib. 9. cap. 15. ſi quis forte plura deſideret. Nam & ibidẽ pompilum piſcem nominat. Iidẽ ſæpe, inquit de thynnis, nauigia uelis euntia comitantes, mira quadã dulcedine per aliquot horarum ſpatia & paſſuum millia à gubernaculis nõ ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. quidã eos, qui hoc è thynnis faciũt, Pompilos uocant. Ita erit & Pompilium, è pompilo eduliũ. Interpres uero in hunc locũ, tanquã in Seriphum rana, obmutuit. Cõſidera quæ ſequuntur: ſi parum fœlicem, certe non temerariam admonitionem noſtram iudicabis. de Tyrotaricho Cicero ad Atticum, & alij aliquot, præſertim coquinarij, & (ut ille inquit) gulæ proceres.* Facilitate mea iſta ferebantur antea. *Ego, inquit, modeſtia & humanitate quadam mea iſthæc antea patiebar. non, ut Clericus.*

Vt, quum me hoſpitio recipias, exiſtimationem te aliquam putes accipere. *Quid ſi æſtimationem legas? non, exiſtimationem. Hoc enim puto dici: quum bona habebas, uiuens in patria, tametſi tu tua ſponte eſſes prodigiuſculus, ego te tamen ad rem cõſeruandam quæſtiunculis meis reddebam diligentiorem: quum ſcilicet ex te quærerem, quid ſi ægrotus factus eſſes? quid, ſi filijs multis augerere? atq; eiuſmodi alijs. nũc uero, quum*

te

te uideo nihil curare, quantum in bonis habeas, ne puta-rus, ſi mihi cœnam dederis, te à me eſſe æſtimationem cœ-næ recepturũ. Iocatur enim Cicero cùm feſtiuo homine. ut quod ſuprà eſt, Quod mihi bonã copiam eiu-res. *poßit eſſe negatiuũ iuramẽtum: ut dicimus, depreca-ri mortem, precari'ue cui mors inferatur. Vel ita: non eſt quod me dicas eſſe te ipſo locupletiorẽ, ideoq́; ſumptuo-ſiorem mihi cœnam condicas. Neq; enim ualde penetrat in ſenſum Clericus.* Etiam hæc leuior eſt plaga ab amico, quàm à debitore. *Et iam, duobus uerbis ſcribo: hoc eſt, minus damni eſt, ſi amicum non redditurum cœnã recipias, quàm ſi debitor, cui ſub uſuris credideris, deco-xerit. nam Vbertinum non ſequor.* Quod ſi perſeue ras me ad matris tuæ cœnã uocare. *quaſi minus ſum ptuoſam: contrà quàm Clericus.* Salis enim ſatis eſt, Sannonum parum. *Alij, Sannionum. Hermolaus apud Plinium obiter, Samniorum. ut poßit etiam Sanniorum. nam Probus à Sanna potius quàm à Samnijs deducit. Quid autem dicit Cicero? num? Villa quidem in Salinis eſt, nihil tamen habet ſalium. inſulſa eſt, et planè ruſtica. nam & Plinius, ubi de ſale agit: Adeoq́;, inquit, neceſſa-rium elementum eſt, ut tranſierit intellectus ad uoluptatẽ animi quoq;. Samnia ſales appellantur: omnisq́; uitæ le-pos, & ſumma hilaritas, laborumq́; requies, nõ alio ma-gis uocabulo conſtat. De Samnionibus Nonius, Cicero de Oratore, Terentius in Eunucho. Sequor autem illam lectionem apud Pliniũ quoq;, quam ne Hermolaus qui-dem omnino reſpuit: tametſi nimis facile in alteram eius caſtigationem itum eſt, contrà quàm ipſe præceperat. Huc enim alluſit Plinius, aut eodẽ quò Cicero. ferè eſt ex-im, ut alicunde ſumptum ex ueteribus poëtis arbitrer.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Si quid præterea de me audiat, nõ audiendum putet. *eſt eiuſdem generis, quod luſit in Cæſarem dictatorem. Quum enim quidam cras oriri lunam diceret: Ita eſt, inquit Cicero, ex edicto. quaſi Cæſar, qui annum digeſſerat, non hominibus modò, ſed aſtris etiam ſeruitutem impoſuiſſet, autor Plutarchus in Cæſare.*

PHIL. MEL.

Delectauerunt me. *Exordium à literis Pæti.* Sed quoniam. *Narratio, in qua commemorat ſe operam dare, ut ſibi Cæſaris & cæterorum beneuolentiam cõciliet.* De illo autem. *Inſeritur purgatio, quare exiſtimet non offendi Cæſarem.* Sic uideo philoſophis. *Locus communis, quare præſentia pericula contemnat: quia bono uiro ſatis eſt culpam præſtare, cætera deſpicienda.*

CAELIVS RHODIGINVS

Antiq. Lect. lib. 7. cap. 47.

Cicero in quadam ad Pætum epiſtola: Quam mihi, *inquit,* Tyrotarichi patinam narras, facilitate mea iſta ferebantur antea. nunc mutata res eſt. *Quæri ſcio inter eloquẽtiæ Ciceronis candidatos, quid uerbum non admodũ frequens apud Latinos ſibi uelit, tam hic q̃ in epiſtolis ad Atticum. Inuenio apud Græcos dici quidem tarichos ſalſamentum. Suidas tamen, carnem intelligere mauult ſale conſperſam: addito etiam etymo, παρὰ τὸ ὑς γάρον ἐξιχωρίζεσθαι, quod eliquetur inde tabes gari modo. nam ichor tabes eſt, ac cruor. Id fuiſſe annonæ uilioris, ut credam, facit Ariſtophanis interpres, cum in comœdia, cui titulus eſt* ἱππεῖς, *ita ſcribat,* ὅπου τὸ ταριχοπωλεῖον, ἀντὶ τοῦ ὅπου τὰ εὐτελῆ πωλεῖται. *Vbi, inquit, eſt tarichopoleum: hoc eſt, ubi tenuia ueduntur.*

tur. Tarichos Phrygium & Gadiricum eſt apud Eupolim, in Marica. Iulius Pollux Aegyptia addit, & Sardoa quoq;. Sed & Tilti Tarichos dicitur ab eodem, & λεπιδωτὸν, quod ſquammatũ intelligit. quod ſeruile cibarium fuiſſe mõſtrat comicus Pluto, καὶ περιιὼν ἅμα τίλτου τάριχος πριάμενον τοῖς οἰκέταις. Ex ijs ducor cõiectura, non tam (ut monitorũ pleriſq; eſt uiſum) à caſeo duci tyrotarichum, quàm à loco ubi conficeretur, moxq; Romã ſubuectaretur, uti ex Hiſpania, et locis alijs. Nec me fallit Apicium ſcribere, quiſquis is eſt, patellam tyrotaricho ex quocũq; uolueris ſalſo coques ex oleo, exoſſabis & cerebella cocta, pulpas piſciũ, iecuſcula pullorũ, caſeum mollem excaldatum, hæc omnia calefacies in patella. Apud Philippidẽ, Euſtathio referente, legitur, τυροῦ καὶ ταρίχους. ubi autor idem probare nititur, tarichos neutro dici genere. ut apud Menandrum, ἐπέπασα ἐπὶ τὸ τάριχος ἅλας. id eſt, ſale inſperſi tarichos. & maſculino apud Ariſtophanem, τάριχον τοῦτον πλύνων. id eſt, Tarichum abluens hunc. Horæum tarichos inueni apud Pollucem lib. 7. ſiue horatarichos: ſicuti etiam tarichopolas, quos Latinè ſalarios dixit Martialis, hoc eſt ſalſamenta uendunt.

NIC. SCAELS.

Delectauerunt me tuæ literæ. Hæc epiſtola ut in omnibus diuulgatis libris eſt uidere, XVI. loco aliarũ legitur, ſubſequiturq; eam, quæ incipit, Duabus tuis epiſtolis. In manu ſcripto codice noſtro, & antiquiori, & fide digno, poſt eam ſubſequũtur cõplures aliæ, quæ (ut diximus) VIII. in libro legũtur, ut ſunt: Eſt'ne? uici? Inuideo tibi, quid multa quotidie. Qua tu cura ſis. Non dubito quid perlatum ad te ſit. Quàm cito tu iſthinc. Et ſi de Repub. quæ tibi ſcribam. Quod M. Marcel-

lus Coſ. filius. Sic tu, inquis, Hirrum tractaſti? Et *hae quidem omneis poſt,* Delectauerunt *me tuæ literæ, accedit. Sed de ordine neque tantopere inſudandũ, cùm præſertim non adeò continuæ ſint, ut ordine quodam certo legi debeant. Sunt enim, ut caſus puto obtulerat, eò in corpus congeſtæ.* Nunc *uerò ad uarietatẽ uerborũ accedamus, cũ cætera dixiſſe uolo, ut lectores admoneã, quanta ſit temporum incuria uarietas bonis in libris.*

VET. COD.

Reliquum eſt, ne quid ſtultè, ne quid temerè dicam, faciam'ue cõtra potẽtes, quos puto eſſe ſapientes. Aut qua fide mecum uiuant hi, qui me audiſſe aiunt, & aſsiduè colunt, & obſeruant, præſtare nõ poſſum. Quem tu mihi Popiliũ, quem Denariũ narras. Tu autẽ, quod bonum cupiã euites, nihil eſt. Memini te mihi Phaniæ cœnã narrare. temperius fiat cætera eodẽ modo, quod ſi perſeueras, me ad matris tuæ cœnã reuoca, referam id quoq;. Volo em̃ uidere animũ, qui mihi audeat iſta, quæ ſcribis, apponere, aut etiã Philippũ Miniani ioci ſimilem. Liceat modò iſtò uenire citius. De uilla Feliciana & curaſti diligẽter, & ſcripſiſti facetiſsimè.

IN EPIST.

XVII.

Non tu homo, &c.

VICTORIVS.

TAmen quando ego uir fortis, idemq́; Philoſophus. *Antiqua lectio meo iudicio melior, ingenioſiorq́;:* QVVM EGO VIR FORTIS, IDEM QVOD PHILOSOPHVS. *iocatur enim ferè ſemper in his epiſtolis. Si non contigerit, inquit, ut poſsim agros cõſeruare,* quòd

quòd eos militibus diuidere uelit Cæſar, licet hoc magnũ fortunis meis detrimentum adferat, non tamen poſſum Cæſarem non amare, à quo uitam ſalutemq́; impetraui, quum ego uir fortis tantopere uiuere pulcherimum duxerim, quod nõ debebã poſt tot patriæ calamitates. Eratq́; honeſtius philoſopho, quàm mihi: quod enim uiro forti turpe eſt, id nullam philoſopho reprehenſionem adfert. Feci igitur, dicit uir fortis (ſibi enim uir fortis uidebatur Cicero propter res à ſe fortiter in conſulatu geſtas) quod philoſophus agere debebat. Vir enim fortis amiſſa ſua dignitate amplius in uita manere uelle non debet: Philoſophus autem humanas omnes res, fortunæq́; iniurias, & iniuſtos patriæ dominatus adeo cõtemnit, ut Socrates etiam, cum Athenis XXX. *Tyranni eſſent, pedem porta non extulerit.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Non modo me. *Hic quoq; locus à me ope Medicei codicis iam tum purgatus fuit: cùm in cunctis antea impreßis mendosè,* non modo non me, *legeretur.*

PAVL. MANVTIVS.

Non modo me. *Codices omnes uetuſti hanc lectionem habẽt, quam, ut incorruptam, ſecuti ſumus. qui autem ea ſunt offenſi, ex ingenio particulam, non, interiecerũt. uide quæ diximus in illum locum epiſtolæ penultimæ libri* I. *Non modo præmijs, ſed ne periculis quidem.*

GYB. LONG.

Petit à Papirio, ut ſcribat illi quid de agris diuidundis futurum cenſeat: ſimul exponit, quam ſpem de ſuis Cicero propter Cæſaris beneuolentiam obtineat.

SEB. CORR.

Agris futurum putem. *an Cæſaris militibus diuidendi ſint.* Vir fortis, idemq́ Philoſophus. *Al. uir*

ſortis idem, quod Philoſophus.

BERN. RVT.

Num tu homo ridiculus es? *Non, quod alij habẽt, puto melius. hoc enim uim affirmantis, illud magis dubitantis habet.*

PHIL. MEL.

Num tu homo. *Tota epiſtola reiectio quedam eſt: negat ſe ſcire, quos agros Cæſar militibus diuiſerit. Ratio, quia ne quidem de uita noſtra certi ſumus.* Deinde quod ſcire. *Venuſta correctio: Imò ſcio, quia ſemper omnia fient ex arbitrio uictoris. Poſtremo redit ad reiectionem.* Qui ſi cupiat. *Excuſat Cæſarem, quòd non ſit liberum facere quæ uelit.* Sed longius. *Præciſio.* Hæc tibi. *Epilogus.* Tu tamen. *Grauiſſima clauſula.*

VET. COD.

Num tu homo ridiculus es? qui Balbus noſter apud te fuerit.

IN EPIST.

XVIII.

Cum eſſem, &c.

VICTORIVS.

Et diſce iam προλεγομένας quas quæris. *Vereor ne hic locus aliquid mendi contineat, quod tamen ubi ſit indicare non poſſum: in tantis anguſtijs temporis, nihil melius mihi facere poſſe uideor, quàm ueterẽ ſcripturam notam facere: maioris ingenij, ac doctrinæ uiri totum hoc diligentius conſiderabunt. In Græcis autẽ, & Latinis uerbis uarietates aliquæ cernuntur: nã ſunt etiã qui Græca uerba cõmutent, & neutro genere προλεγόμενα ſcribãt, qui etiã conſequẽs Latinum uerbum, ita conformant, ut Græco reſpondeat. Mediceus codex,* Et diſceam, προλεγομένας

695

γομένας quas quæris, & ſi ſus Mineruã, ſed quomodo uidero, ſi æſtimationes tuas. *& quæ ſequuntur.*

PAVL. MANVT.

Aeſtimationes tuas uendere non potes. *Hunc locum qui recte interpretaretur, neminem uideo fuiſſe. ſignificat autem poſſeßiones per æſtimationem à debitoribus acceptas. &, quemadmodum ſupra, poſuit æſtimationes pro rebus æſtimatis.*

GYB. LONG.

Dicit ſe omnibus modis non modo uti, ſed & frui ſuo conſilio & prudentia, qua bonarum artium ſtudia ſibi cordi eſſe aſſerit, & de ludo quoq; ſuo iocatur.

SEB. CORR.

Diſcipulos. *Hirtiũ & Dolabellã.* Obuiã. *Cæſari.* Familiari. *Cæſari.* Regno. *Epiſt. 25. lib. 7.* In acie non fui. *ualetudine impeditus.* Pompeius. *ab Achilla, & L. Septimio interfectus.* Lentulus. *L. Lentulus à Rege Aegyptio comprehenſus, & in cuſtodia necatus.* Scipio. *à P. Sitio apud Hypponem circumuentus.* Afranius. *à P. Sitio captus.* Cato. *qui ſe ipſe Vticæ interfecit.* Προλεγομένας. *prædictas.*

BERN. RVT.

In acie non fui. *id eſt, prælio Pharſalico. Plutarchus: commiſſo deinde, inquit de Cicerone, in Pharſalia prælio, in quo ipſe ualetudine aduerſa impeditus nõ affuit, M. Cato, qui naualibus copijs apud Dyrrachium præerat, cognita Cæſaris uictoria, claſſem & exercitum Ciceroni tradere uoluerat. Creſcentinas uero in bello ait non interfuiſſe Ciceronem, mendacißimé.*

EX POST. EIVSDEM.

Scipio, Afranius fœde perierunt. *Erat in alijs male, Scipio Aphricanus. de Affranij cæde, bello, quod in*

Digitized by Google

VET. COD.

At ille adiurans, nuſquam ſe eum, quàm libentius, hoc ſi uerbis aſſecutus es, auris ad te afferam non minus eleganteis. Sin autem impenſius obſonio.

IN EPIST. XX.

Dupliciter, &c.

VICTORIVS.

CVm mecum ſumptus habebas. *Nos ueterẽ ſcripturam etſi parũ planã, et fortaſſe mendoſam repoſuimus: quod enim aliud faceremus in tantis tenebris non habuimus. Quod ſi illam nõ ſatis integram eſſe eruditiores iudicabunt, nos tamen confidimus, ut minus inquinatam, uiciniorem eſſe ueræ lectioni. hanc rem in arbitrio optimorum ingeniorum relinquimus. Eſt ſanè & alijs locis (ni fallimur) in antiquis codicibus negligenter ſcripta hæc epiſtola,* CASSATRA *enim pro Caſtra illi habent, quod corruptum arbitror: & infrà* ARTOLAGYNI *pro* ARTOLAGANI, *quæ uox etiam apud Athenæum eſt lib.* III. *ubi etiam eius confecturam docet his uerbis,* εἰς δὲ τὸ καλούμενον ἀρτολάγανον ἐμβάλλεται οἰνάριον ὀλίγον καὶ πέπερι γάλακτι καὶ ἔλαιον ὀλίγον ἢ στέαρ. *Preterea locus ille,* NEC TAMEN AD HANC INSOLENTIAM, *parum mihi certus uidetur, quẽ tamen quia ſic inuenimus in cunctis melioribus, non mutauimus: etſi ſciamus nonnullllos cõiectura ductos legere* INDOLENTIAM: *quod parum nobis probatum eſt, quamuis meliorem uocem reponere neſciamus. atque omnia hæc in mediũ propoſuiſſe nõ inutile exiſtimamus: & ut omnes uideant quantis in tenebris uerſemur circa*

bonorum autorum integritatem, & ut poßit unuſquiſq; in tam dubia & incerta re iudicium ſuum ſequi.

Ex areis tantum habemus. *Vetuſtiores codices,* ARTIS *loco* AREIS *habent, ſed tamen* EX *præpoſitionem retinent. Alij alys modis locum reſtituerunt, ut quidam etiam auſi ſint* EX ARTE COCI *legere, contra ueterum exemplariorum autoritatem. Ego inſtitutum meum ab antiqua ſcriptura modice declinandi tenens,* ET ARTIS *legi: alibi enim in antiquis codicibus, nec ſemel* EX *pro* ET *ſcriptum obſeruaui: ſententia autem, & uerborũ ſtructura egregie reſpondẽt. nam & paulo antè dixit ſe iam aliquid intelligere, & quamuis ſerò, tamen aliquid didiciſſe: nunc autẽ explicat quantum in ea arte progreſſus ſit. Quòd ſi quis ueterem ſcripturam tueri uelit, uideat an* EX ARTIS *dictum eſſe poßit, quemadmodum in epiſtolis ad Atticum, ex Apollodori, at intelligatur, ratione aut præceptis: ſitq; hæc una earum locutionum quæ conciſæ ſunt, & ad imitationem Græci ſermonis prolatæ, ut ad Opis, per Locuſtæ & Varronis ducere, magna eſt in Scapulæ celebritas: de quibus longius accuratiusq; alibi loquar.*

Bona tua comedam. *Antiquiores codices priſcam & obſoletam hac ætate uocem retinent,* COMEDIM *enim & Mediceus, et Petrarcæ liber pro comedã habẽt. Quam lectionem agnoſcit et Nonius Marcellus de proprietate ſermonis. poſtquam enim Plautum in Bacchidibus uſum eſſe hac uoce docuit, addit, Cicero ad Varronẽ epiſtola Petiſſet, Cura ſi me amas, &c. Vbi animaduertendum eſt locũ eſſe corruptũ, legiq; debere pro* PETISSET, PAETI, SET CVRA, *&c. facili, & frequẽti errore eandem literam inutiliter repetendi, & duas di-*

ctiones

ctiones coagmentandi, & cõiungendi. Et hoc maximè loco cõfirmatur, quomodo has epiſtolas, quæ familiares falsò, & ineptè noſtris tẽporibus appellatæ ſint, uocare, & citare debeamus: cõcordant enim cũ uetere ipſarũ inſcriptione uerba Marcelli. totus enim liber ad Varronẽ inſcribitur & cæteros. Cũ igitur dixit, Cicero ad Varronẽ: librũ hunc deſignauit, in quo etiã ſunt epiſtolæ ad Pætũ. cum autẽ epiſtola Pæti, id eſt ad Pætũ miſſa, certius declarauit ubi hæc ſint uerba. nã quin ita locus ille legi debeat, neminẽ arbitror dubitaturum nũc re aperta & indicata. Quid enim uox illa PETISSET eo loco faciat? nam Periocha illa Ciceronis à uoce hac SED, non à CVRA incipit: quã, ſi attẽte locũ leges, uidebis Marcellum nullo modo omittere debuiſſe. Peccarũt autẽ in deſcribẽdo codice Nonij, etſi plurimis ille mẽdis ſcatet, quia legitimum titulũ harum epiſtolarũ ignorabãt, pariterq; rationẽ hãc non tenebãt qua utebantur antiqui in citandis locis harũ epiſtolarũ, quibus diligenter obſeruatis nõ amplius de harum epiſtolarum inſcriptione dubitandum eſt. Et locus Nonij antea corruptus, & multa offuſa caligine obſcuratus omni modo purgatus luci claritatiq; ſuæ reſtitutus eſt.

EX POST. EIVSDEM.

Cum in ſumptus habebas. Qui mẽdoſiſsimus antea erat, hũc locum reſtituimus, quod ita in noſtris priſcis exemplaribus ſcriptum offendimus, quem tamen leuiter ſuſpectum immeritò habuimus. Non ægrè ferimus, ſi aliquos huius laudis ſocios habemus, qui ſaltem nos amare deberent, quòd induſtriæ ipſorum locum inuenimus. Mediceus codex (illum autem ante oculos habemus, quo fidelius hoc opus nauemus) ut nunc animaduertimus INSVMPTVM, unitatis numero habet.

Digitized by Google

Ὀψιμαθεῖς autem homines. *Expreſsit, ut opinor, Græcam uocem* Horatius *Saty.* x. *prioris ſermonum libri, cum inquit, O' ſeri ſtudiorum. Multa autem Græca uerba* Horatius *elegantiſsimè expreſsit: cum enim plures ſententias ab eius nationis philoſophis, ac poëtis acciperet, conſuetudinem quoq; ſermonis ſtudioſè imitatus eſt.*

Nempe Inco poſito diſcipe currere uerſus Lucili. &

Nos iam, & artis tantum habemus. *Mediceus codex* nos iam ex artis. *Quare ſuſpicati olim ſumus legi poſſe* ET ARTIS: *quam caſtigationem, aut ſequemur, aut abijciemus, prout illam ab eruditis aut laudari, aut damnari acceperimus.* Hunc autem *ſenſum eliciebamus: (dixerat enim antea ſe rationẽ uitæ mutaſſe, & cui ualde prius aduerſatus erat, Epicuro in diſciplinã ſe tradidiſſe) tantum in hoc ſtudio profecimus: non enim uſum tantum, & exercitationẽ habemus, ſed iam tantum artis, ut: & quæ ſequuntur. nec tamen huic ualde cõfidimus. Non latet autem nos genus quoddam poſſeſsionũ Areas eſſe, ex quo certi quæſtus capiebantur, & quibus minimè noceri poſſet, ut Cicero quoq; in admirabilibus illis diſputationibus oſtẽdit. Quòd ſi quis communem lectionem amabit,* ex areis habemus: *opinor interpretabitur, ex areis tantos fructus capimus, ut nos impenſa non deterreat, ſed poſsimus cœnas ſumptuoſas facere.*

PAVL. MANVT.

Nec tamen ad hanc inſolentiam. *Cur alij mendum eſſe in uoce, inſolentiam, exiſtimarint, non uideo: inſolentiam enim pro nimijs ſumptibus, qui s. fiebant in cœnas, accepit: à quibus ſe alienum eſſe dicit: lautitiam tantum quærere. quod etiam ſupra, epiſtola huius libri* XVI. *bis uerbis oſtẽdit: Nec tamẽ eas cœnas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant. quod erit, magnificum ſit, & lautum. inſolentiam*

tiam eodem ſenſu poſuit Philippica I X. 223. *magnifice enim (inquit) Ser. Sulpitius maiorum continentiam diligebat, huius ſeculi inſolentiam uituperabat. & in oratione pro Sex. Roſcio,* 22. *Qui in ſua re fuiſſet egentiſſimus, erat, ut fit, inſolens in aliena.*

Cum in ſumptus habebas. *Vetuſtiorum codicum hæc eſt lectio, quam Florentini etiam receperũt, licet eam (ut ipſi dixerunt) mendoſam ſuſpicati. mihi ea uel maxime probatur, ut deſiderari nihil credam. dixit autem, cum in ſumptus habebas, pro eo quod dicimus, cũ ad ſumptus copiæ ſuppetebant, cum pro ſumptibus facultates erant, cum erat tibi quod eſſet in ſumptus ſatis: ſic enim hoc loco in ſumptus, id eſt, pro ſumptibus, dixit, quemadmodũ etiam ad Atticum epiſtola* V. *libri* V I I I. *Tironem Curio commendes, ut ei, ſi quid opus erit, in ſumptũ eroget. epiſtola etiam, quæ ſequitur, eodem libro: ſed enim (inquit) uideo in ſumptum ab alijs mutuatum. & ad eundẽ libro* X V. *uelim cures, ut permutetur Athenas, quod ſit in annuum ſumptum. imitamur igitur lautitiam tuam, inquit, illã ueterem, cũ habebas in ſumptum: etſi nũc quidẽ plura prædia tibi ſunt, quæ ſcilicet à debitoribus pro pecunia, quam credideras, inuitus accepiſti, æſtimata ex edicto Cæſaris quanti quæq; ante ciuile bellum fuiſſent: hæc enim quaſi per iocum dicta ſunt, ut irrideatur Pætus, qui non habeat in ſumptus, ut antea, cum ei poſſeſſiones multo, quàm antea, plures ſint.*

Ex areis. *Sunt, qui legant, & artis. quorum ſententia nõ admodum mihi probatur: particula enim, &, inanis, atq; otioſa uidetur eſſe.*

GYB. LONG.

Iocoſa & hæc epiſtola, dum de ſtudio ſuo culinario Pætum certiorem facit.

SEB.

SEB. CORR.

Aſſum Vitulinum. *aſſam uitulinam carnē, quæ ho die quoq; inter ultima fercula in cœnis apponitur.* Per ducitur. *Al. producitur.* Ad illam tuam. *qui Epi- cureus es.* Quum mecum ſumptus habebas. *Al. quum in ſumptum habebas.* ὀψιμαθεῖς. *ſero diſcentes.* lib: 15. cap: 30 *lege Gell. lib. 15. cap. 30.* Dediſcendæ. *Al. deducendæ.* Ex areis. *Al. ex artis, ex arcis, et artis.* Nos, *ex te artis, alibi legimus.* Comedam. *Al. comedim, ex* Nonio.

BERN. RVT.

Integram famem ad ouum affero, ita uſq; ad aſ- ſum uitellinum opera perducitur. *Vereor, ne in uer- bo iocetur* Cicero, *ſitq́; hic ex poëta aliquopiã locus: qui quum de ouo eſſet loquutus, uitellinum ſubdidit, quaſi de oui uitello intelligere ſe fingeret, quum tamen uitulum diceret. id aſsi alioqui uerbum adiunctum innuit.* Nos *ni hil, quod in mentem uenerit, ſubticebimus, ut aliquid di- uinationibus iſtis tentemus prodeſſe. nam interpres qui- dem iam cautior.* O' hominem facilem, ò hoſpitem non grauem. *non, ut* Clericus, *lætum & facetum depo- ſita ſeueritate, ſed parum moleſtum, & leuioris impenſæ.* Commentationem cauſarum abiecimus. Non *mentionem & ſermonem, ut delirat* Clericus: *ſed medita- tionem. neq; enim nunc ago cauſas, inquit, ut præmedi- tari oporteat, atq; ita ſobrie uiuere.* Etſi nunquam plura prælia habuiſti. *Quid ſi? prædia. id eſt, nũquam fuiſti ditior, quippe qui nihil iam cures. tametſi, prælia quoq; ſeruari poteſt.*

PHIL. MELANC.

Dupliciter delectatus. *Eſt & hæc iocoſa: ait ſe uen turum ualde famelicum, & facturum ipſi negotium.*

Pat

Patriam eluxi. *Elegantiſsimum* ἦθος. Sed cura. *Repetitio ſuperioris ioci.*

IO. RIVIVS ATTEND.

Libro I X. *epiſtola ad Papirium Pætum, cuius initiũ, Dupliciter delectatus ſum tuis literis, & c. ſic in fine hodie:* Sed cura, ſi me amas, ut ualeas, ne ego te iacente, bona tua comedam. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. *Non. Marcellus adnotauit, Comedim, hic eſſe legendum, pro Comedam, quomodo Plautus quoq; in Bacchi. Quod dě ſcortis, quodq; in luſtris comedim, cõgreget pater. Neq; uerò mihi diſplicet illud comedim, uerbũ antiquũ. nam ueriſimile eſt hunc locũ, Ne ego te iacẽte bona tua comedim, ſicuti alios pleroſq;, ex uetere aliquo eſſe poëta ſumptũ. Quod quidã, credo, parũ aduertẽtes, cũ ĩſolẽtia uerbi offenderẽtur, locũ deprauarũt.*

VET. COD.

Et qui iam aliquid intelligit διαμάλας. Dediſcende tibi ſunt ſportellæ, & artolagani tui. Nos iam ex areis tãtum habemus, ut Verium tuum, & Camillum. Patriam eluxi iam.

IN EPIST.

XXI.

Ain' tandem? & c.

VICTORIVS.

SEd prius meum ἀπόφθεγμα *Nos ut in uetere illo Mediceo inuenimus* ἀπότευγμα *ſcripſimus. Mirũ autẽ eſt quàm cõpoſitè, & rectè in eo exẽplari Græcæ dictiones perſcriptæ ſint: ut raro admodum in illis aliquid deſideretur. eſt autẽ hæc uox & alibi à Cicerone uſurpata in epiſtolis ad Atticum lib.* X I I I. *Vbi enim* ἐπίτευγμα *magnum nullum fieri poßit:* ἀπότευγμα *uel non magnum*

mol

moleſtum futurum ſit. Quid opus eſt παρακινδυνεύειν? cum enim Latinam uocem nõ habet quæ poßit rem quam uult exacte exprimere, Græca utitur ad familiares ſcribens. Quod enim ſuprà dixerat, ſi conſequi nõ poſſes, nũc breuius una uoce exponit. Tunc autẽ ἀπότευγμα facit aliquis cum rem quã adgreſſus eſt, non conſequitur & nanciſcitur. Quod igitur conatus erat Pætus, ſtylũ Ciceronis imitari, nec ei ex animi ſententia ſucceſſerat, dixerat fortaſſe prius ipſe ſe ἀπότευγμα feciſſe. quod autẽ eſſet ἀπότευγμα, à Trabea uix nũc ſciri põt tã minuta res poſt tot ſecula.

EX POST. EIVSDEM.

Sed potius ἀπότευγμα meum. Mediceus liber ΝΑΠΟΤΕΥΓΜΑ. quare iam tunc ἀπότευγμα cenſuimus eſſe legendum: ita autem ueterem hanc lectionem confirmauimus, ut miremur aliquos deteriorẽ meritoq; eiectam ſequi maluiſſe.

GYB. LONG.

Eſt hæc epiſtola propemodum contentioſa. Confutat enim quod Papirius fulmina tonitruaq; in epiſtolis Ciceronis eſſe dixerit, quæ ipſe aſſequi nequiret. Confutat etiam falſum Papirij de familia ſua mendacium, quod putaret neminem niſi plebeium hoc nomine Romæ floruiſſe.

SEB. CORR.

Trabea. poëta comico, de quo in Quæſtura dictum eſt.

Ἀπόφθεγμα. dictum. Al. ἀπόθευγμα, quaſi repulpulſa quædam. in uetere libro ſic erat ſcriptum: Quare nihil tibi opus eſt illud à Trabea, ſed potius non potiri meum. ut ſint Trabeæ uerba. Minorum gentium. Tarquinius Priſcus centum in patres legit, qui deinde minorum gentium ſunt appellati. Atracino. Al. Atratino. Ante Cenſor. Liuius lib. 4. prius Coſs. quàm Ceſs. facit. Papiſiȷ. ut Valeſij, ut Fuſij. Quintil. lib. 1. cap.

cap. 6. Is dictator. *à T. Manlio Torquato dictus.* C. Duillio. *C. Cæſone Duillio Helua.* Curſor. *L. Papyrius Curſor, qui annis poſt R. C. 430. dictator fuit.* Præter hunc C. Carbonem. *qui Aruina dictus eſt.* Damaſippus. *L. Damaſippus, tunc Prætor.* Occidit. *in curia Hoſtilia.* E. R. P. *ex optimatium partibus.* P. C. M. &c. *Al. C. Cn. M. Carbones.* M. P. Flacco accuſante condemnatus *fur magnus ex Sicilia.* L. Craſſo. *Oratore.* Hoc uerò. *Cn. Carbone ter Cos.* Atramento. *corruptis iudicum tabellis. Al. à tormento.* Patricios. *Al. patres.*

BERN. RVT.

Priuatas cauſas, & eas tenues agimus ſubtilius. *Priuata iudicia hoc à publicis differebant, quòd in priuatis quilibet accuſator admittebatur, ut quorum iniuria ad omnes pertineret: priuata, quæ priuatim ab illo uno cuius intererat ageretur. Id ex iuriſconſultis etiam nunc diſcas, apud quos titulum legimus de publicis iudicijs. Interpres uero decipitur. Cicero alioqui nobis ſubſcribit, quum addit, capitis aut famæ: ſcilicet ornatius.*

PHIL. MEL.

Ain' tandem? *Reprehendit Pætum, quod fulmina uerborum dixiſſet in epiſtolis Ciceronis eſſe.* Fuerunt enim. *Catalogus maiorum ipſius.*

D. ERASMVS ROT.

Iam pater eius accuſatus eſt à M. Antonio, ſutorio atramento abſolutus putatur. *Subeſſe uidetur prouerbium, Sentit, opinor, hominem abſolutum fuiſſe iudicum corruptela, non citra infamiam.*

VET. COD.

M. Pub. Flac. accuſãte cõdẽnatus, fur magnus fuit.

IN EPIST.

XXII.

Amo uerecundiam,&c.

VICTORIVS.

AMo uerecundiam. *Quæſtio quæ hac epiſtola lepidè ſimul & eruditè explicatur, ab alijs etiã agitata eſt.* Docet *enim, cum de pulchritudine & turpitudine nominũ lib.* III. Rhetorices Ariſtoteles *diſſereret, rationẽ hãc quam poſtea, ut patet,* Stoici *arripuerũt (quòd turpitudo ſcilicet non eſſet in uerbis) ſophiſticam eſſe, eiusq; fallaciæ autorẽ* Bryſonem *fuiſſe, & quemadmodũ ea ſolui debeat, accurate ſubtiliterq; his uerbis diſputat.* Eſt *enim (inquit) aliud alio magis proprium nomen & magis ſimile rei, magisq́; aptum & accõmodatũ ad conſtituendam rem ante oculos.* Præterea *nõ eodem pacto ſe habens ſignificat hanc rem & illam: quapropter ob hoc etiam aliud alio turpius aut honeſtius iudicãdum eſt: ambo enim ſanè & honeſtum & turpe ſignificant, non tamen quatenus honeſtum aut turpe: an hæc quidẽ? uerum magis aut minus.* Expoſitis *autem* Cicero *diligenter* Stoicorum *argumentis, quamuis ad ea non reſpondeat, ſe tamen* Platonis *uerecundiam ſequi malle oſtendit, qui obſcœnas res tectis uerbis ſolitus eſt ſignificare.* Hoc *igitur à doctore ſuo* Ariſtoteles *accepit: ſed non ſolum ipſe ut pudorem ſeruaret ab ea ſententia quæ tunc (ut uidetur) ualde celebris erat, alienus fuit, ſed rationes quaſdam, & argumenta excogitauit, quæ eam inanẽ & falſam eſſe docerent.* Nunc *poſtquam quod propoſitum fuit hac epiſtola* Ciceroni *declaratum eſt, ad quaſdam eius partes purgandas, quæ fœdis maculis inquinatæ ſunt, ueniamus: facilius enim iudicari & ſtatui poterit de probitate & prauitate*

uitate illarum, tota totius epiſtolæ ſententia percepta & cognita. explicat etiam Cicero hanc eandem diſputationem contra uerecundiã lib. primo officiorũ, ſed breuius.

Vt ille in Trinummo uirgo modo. *Antiqua cuncta exemplaria, quæ uidimus, etiam margines Germani libri, ubi illi quaſdam diuerſas à uulgatis lectiones ex antiquo, ut teſtati ſunt, & mihi ſanè perſuadent, codice poſuerunt, habent* VT ILLE IN DEMIVRGO MODO: *intelligit autem Turpilium comicũ, qui fabulã docuit hoc titulo. Non. Marcellus Turpilium citat in Demiurgo in dictione* QVAESTI, *item in dictione* PORTI, *item alibi hunc Turpilij uerſum adducit in Demiurgo, Apertæ ſuræ, brachia autem errorem mihi corde exſuſcitabant. Nam uox illa* MODO *ſignificat hanc comœdiam paulo ante recitatam fuiſſe. Quod uerba etiam illa* NOSTI CANTICVM, MEMINISTI ROSCIVM, *confirmant. locum autem hunc in Trinummo apud Plautum non inueniri, omne dubium tollit, coarguitq́; uulgatam lectionem falſam, & deprauatam eſſe.*

Sed iam multis factum eſt tam obſcœnum. *Nos antiquam lectionẽ in noſtro libro repoſuimus ſynceram, ut arbitror, & incorruptã, planã certe, & claram, Quod tu in epiſtola ſuo nomine appellas, Piſo ille frugi tectius, & minus aperto uocabulo appellabat penem. ſed quia multi, poſt eũ ſcilicet, ſic appellauerũt, ut ipſe antea appellarat, cum amplius nõ tectũ eſſet, & obſcurũ, factũ eſt tam obſcœnũ quàm id uerbũ quo uſus eſt Pætus. poſtquã enim nõ latuit, nec clàm fuit quid ea uoce ſignificaretur, ſtatim factum eſt turpe, & obſcœnũ: non enim intelligi ab omnibus quid ea denotaretur, ipſam uerecundiorẽ faciebat. ideoq́; infinitis penè nominibus apud Græcos,*

nec paucis etiam apud Romanos *hæ hominis partes, quæ honeſtè nominari non poſſunt, indicantur: unuſquiſq; re conditam uocem ſectatur; uulgatam, & nimis apertam propter turpitudinem fugit, & aſpernatur.*

Battuit inquit impudenter. *Eſt & hoc uerbum ex illis quæ turpem rem ſignificabant, cum alium etiam haberent non obſcœnũ ſignificatum: nam pro uerberare frequẽter accipiebatur.* Habemus *& nos huic ſimile uerbum & nomine & ſignificatu, id eſt quod ab hoc deductum uidetur, & ipſum quoq; uerberare & flagello cædere ſignificat, quod flagitioſam & nefandã rem alio ſignificatu innuit, & eandẽ (ut puto) quam apud* Romanos Battuere. Quamuis *enim* Cicero *impudẽtius adhuc eſſe tradat* Depſere *quàm* Battuere: *dicit hoc fortaſſe, quia tunc non tantopere deteſtabantur eas libidines quæ priore uerbo ſignificantur, quàm nos nunc merito facimus: ſed licenter illis amoribus utebantur. ſed non noſtrũ eſt, neq; ad hoc inſtitutum pertinet, quod grauius aut leuius peccatum ſcelus'ue ſit, minute perquirere: illo certè quod uerbo* Depſere *innuitur, nihil ſpurcius fœdiusq; fieri poteſt. ueniam mihi datum iri ſpero, qui ut huius epiſtolæ ſenſum aperirem, declararemq;, breuiter & tecte de obſcœnis rebus aliquantulum diſputaui.*

Depreſsit multo impudentius. V*etuſti codices,* DEMPSIT. *Nos literam* M *uacare putauimus, ac* DEPSIT *ſcripſimus.* Non. Marcellus Varronem Myſterijs *hac uoce uſum eſſe docet hoc uerſu,* Sed *tibi fortaſſe alius molit, & depſit.* A' Græco *autem (ut eius uerba ſunt) magis ſignificantiam & originem trahit. quod autem uerſus* Homeri *in* Odyſſea, *quem* Nonius *citarat, nullũ ueſtigium ibi eſt, ut inane illud ſpatium repleatur, uidendũ eſt*

an rep

an reponi hic debeat κηρὸν δεψήσας μελιηδέα μή τις ἀκούσῃ. qui eſt in XII. lib. cum ſermo eſſet de Vlyſſe, qui mollita cera aures ſociorum obturabat, ne cantus illi ſirenarum audirent. quid uero δέψειν apud Græcos ſit, notiſsimum eſt. Tanta erat priſcorum comicorum licentia, ut nedum puduerit Ariſtophanē obſcœno nomine in comœdia uti, totam hanc rem ſcurriliter deſignet, & pingat: quod mirum eſt, ea tempora tantam uerborum obſcœnitatem ferre in theatro potuiſſe, & tantopere riſu, iociſq; inſanire homines illos ſolitos, ut paterentur ſiniſtre facetos poëtas, tam turpiter, ſceleſteq; bonis moribus inludere.

Supplere flagitium eſt. Nos parua admodū immutatione ab antiquis exemplaribus, SVPPEDIT legimus: nam ſic etiam ſuprà BATTVIT, DEPSIT, tertia perſona ſingularis numeri. Res autem clara eſt, Non ſolum inquit, uerba, quæ rem ſignificant, ſed res ipſa etiam quæ uerbis illis declaratur, pro loci ratiōe modo turpis eſt, & culpatur, modo ſi nō honeſta, tamē conceſſa, & nō reprehenſa. Quod enim in balneis uitio nulli datur, id alibi cōmittere flagitium eſt. manifeſtum eſt autē quid intelligat.

EX POST. EIVSDEM.

Penicillus. Non uideo cur neceſſe ſit receptam lectionem mutare: in noſtris ſanè priſcis exemplaribus eam inuenimus: potuit enim quēadmodum Sex. Pompeius Peniculus inquit, ita Cicero ὑποκοριστικῶς Penicillus dicere. Mediceus hic nulla in re ab impreſsis diſcrepat, niſi quòd PENVM habet, non PENEM: quod an probari poſſit, doctiores uidebunt.

Cum nos te uolumus conuenire. Quintilianus lib. VIII. (qui & ipſe de hac re doctè, & accuratè diſſeruit) ſiue iunctura deformiter ſonat, ut ſi cum homini-

bus notis loqui nos dicimus,niſi hoc ipſum hominibus *medium ſit,in præfata uidemur incidere.*

Non honeſtum uerbum eſt diuiſor. Mediceus codex DIVISIOR, *quare* DIVISIO *legendum fortaſſe ſit : accurate tamen uidendum , quid ſit obſcœni in hoc uerbo* DIVISIO. *ita enim loquitur* Cicero,*ut ſignificare uideatur , quamuis totum honeſtum ſit , in eo tamen deformitatem aliquam latere.nam in dictione* Intercapedine,*ſi nominatiuo caſu quis utatur,manifeſtum eſt:tunc enim* Pedo *dicetur,quod obſcœnum eſt,quia rem fœdam ſignificat:& ſi multi hunc locũ ridiculè interpretantur, & ut ego quid ſentio,liberè exponam,arbitror,qui* DIVISIO *utitur in ſermone pudorem uiolare,quod in ea uoce pronuntianda dicat diuiſi,quod non aliter , ac* Pedo *obſcœnũ eſt,quamuis diuerſum flagitiũ denotet : qui enim* Diuiſi *inquit,nefariam rem ſe feciſſe oſtendit.* Plautus *hoc uerbo eodem intellectu uſus eſt.*Pol *equidẽ dicam palàm,me non diuides:ut in uerbis etiam illis quæ honeſtiore ſignificatu huic reſpondent , quibus uſi ſunt qui confecerunt epigrammata in cuſtodem hortorum.*

Præcidêre puer moneo. & *in alio,*

Furum ſcindere podices ſolebam.

Ideoq; *niſi fallimur,* Cicero *inquit,cui reſpondet intercapedo.* Nam *ut qui* INTERCAPEDO *dicit, extrema nominis illius parte peccat : ita qui* DIVISIO *priore.An non oportet uerbũ* DIVISIO *frangere,ac diſſecare ? ut obſcœnitas in eo intelligatur,in* intercapedo *ſanè neceſſe eſt , deformitas enim in eo diſſecto ac diſiuncto eſt, ſed in toto uerbo* DIVISIO *obſcœnum ineſt,quod rem nefariam alio occultiore ſignificatu contineat . hæc autẽ uitia in oratione fiunt,cùm aut coniungitur, quod ſeparatum*

ratum eſſe debet, aut quod coniunctum diſſecatur. Illis quæ quondam excogitata à nobis ſunt ad purgãdam, & explicandam hanc epiſtolam neceſſaria (quæ doctrinæ, & elegantiæ plena eſt) hoc addere non inutile eſſe exiſtimauimus.

PAVL. MANVT.

Per uim uiolat. *Antiqui uiolauit uirginem, pro, uitiauit: & cum muliere fuit, pro concubuit, modeſte dicebant. autor M. Varro lib. v. de lingua Latina.*

Peniculus. *In omnibus ferè manu ſcriptis libris ita legitur. cuncti tamen impreſſi, penicillus, habent: quam lectionem ab ijs repoſitam exiſtimo, qui, quid peniculus ſignificaret, non intellexerũt. quæ quidem uox à Sex. Pompeio libro XIIII. bis exponitur. Peniculi (inquit) ſpongiæ longæ propter ſimilitudinem caudarum appellatæ: penes enim uocabantur caudæ. & inferius: Penem caudam uocabant. hinc peniculos dicimus, quibus calceamenta terguntur. ex quo uel maxime uetuſti codicis lectio cõprobatur: eundem enim ſenſum S. Pompeius ijſdem uerbis, quibus Cicero, complexus eſt. Plautus quoq; in Menæchmis, actu I. Iuuentus (inquit ſub perſona paraſiti) nomẽ fecit Peniculo mihi, ideo quia menſam, quãdo edo, detergeo. ut eius uocis ſignificatio obſcura iã eſſe nõ poſſit. hunc autem locum ingenioſiſſimo, atque eruditiſſimo iuueni Hieronymo Ferrario debemus.*

GYB. LONG.

Faceta diſputatio, nec ut apparet affectata. Eſt autem tota pro ſententia Stoicorum, qui nullum uerbum inhoneſtum putabant, cuius ſignificatio erat honeſta. Laudat tamen poſtea Academicos, utpote uerecundiæ amatores.

SEB. CORR.

Placet Stoicis, *quos in primo de Officijs libro hac*

in parte audiendos negat. Trinummo uirgo. *Al.* Demiurgo, *quæ fuit* Turpilij *fabula.* Al. Ditrijurgo, *uel* Detriuirgo. Nudum. Al. *nudam* Baccus. Vſurpato. Al. *uſurpat.* Cum nos. *cunnos enim proferimus.* An illam. *ani profertur.* Pauimenta. *ex diminutione enim naſceretur, paui mentula.* Diuiſor. Hinc Plautinus *coquus in* Aul. Me *non diuides.* Depreſsit. Al. *depſit, & dempſit.* Lanuuini. *à* Lanuuio *oppido.* Cliternini. *à* Cliterna. Suppellere. Al. *ſuppedit.* ὁ σοφὸς εὐθυῤῥήμων ἔσῃ. *ſapiens rectiloquus eris.* Epiſt. 16. *lib.* XII.

BERN. RVT.

Amo uerecundiam, uel potius libertatem loquendi. *Legetur, opinor, rectius, Amo uerecundiam, tu potius libertatem loquendi: ex inſequentibus.* Vt ille in Trinumo, uirgo modo (*forte noſti canticum, meminiſti* Roſcium) *ita me deſtituit nudum, ita mihi penem excoriauit, & oſtendit, ut ille inquit,* Iudæum *nulla ſub cute pondus. hoc enim puto dici.* Quod tu in epiſtola appellas ſuo nomine. *Priapum dixerat, puto: uel illam, quam ſanctus* Numa *mentulam uocabat.* Hanc culpam maiorem, an illam dicam. *Verba conſularis, in quibus ex uerborum coniunctione obſcœnum fit cacæphaton, quoniam & culum nominare uidetur, & quaſi dicere hoc maius laſciuiæ ac libidinis uitium, ſcilicet pædicandi culpam anilem, ab ano, dicam? eſt enim quale illud, cum nos te uolumus conuenire. non, idem exemplum, ut ineptit* Clericus. Potui obſcœnius? *Legendum ex alijs codicibus & ſenſu, potuit obſcœnius?*

Bella tectoriola, dic ego etiã pauimenta iſto modo, non potes. *Non eſt ſatis aſſequutus ſenſum* Creſcentinas. *hoc enim ſuauiter dicit* Cicero, *ſi, ut à tectorijs di-*

minut

minutiuum deducis tectoriola, quod nō eſt turpe: ita ſi à pauimentis dicas pauimentula, obſcœnum erit. uideberis enim dicere, fri priapo mulierem. Quid enim num honeſtum uerbum eſt diuiſio? at ineſt obſcœnũ: cui reſpondet intercapedo. *Hic quoq; Non aptius legetur, quàm Num. ut ſit, Quid enim? nō honeſtum, &c. Beroaldus in commentarijs Tranquillianis, diuiſorē hoc loco agnoſcit, ut alij habent, & pædiconem ſignificari putat.* At honeſti colei lanuuini, cliternini nō honeſti. *Ariolatur interpres. Quid ſi ita intelligamus, ut apud Lanuuinos (quos ſcimus populum fuiſſe, qui Lanuuium incoleret) colei honeſtum quippiam ſignificarent: Cliterninis autē, quod & nobis, teſticulos. Cœpit enim iam oſtendere, idem uerbũ aliubi honeſtum, alio loco turpe eſſe: ut quod de teſtibus dixit. Aut colei forte cognomen fuerit Lanuuinæ gētis. quaſi dicat Cicero, tam propinquis locis idē uerbum & inhoneſtum eſt, & honeſtè uſurpatur. Nam & Honeſti uerbum, ſcimus ad dignitatē etiam gentis referri: ut ſit etiam in eo uerbo iocus. quod ſi placeat, etiam Linternini legere poßis: quoniā & Linternum & Lanuuium in Latio, aut contermina Campania, ex Plinio, & Geographis alijs. Cur enim noſtrati principe nō utar? Hoc uero tale eſt, ut ſi quis hodie dicat: Coleones Bergomates honeſti, Brixienſes non honeſti. quod ſit Bergomi Coleonum familia Bartholomæo duce inclyta.* Suppellere, flagitium eſt. Iam erit nudus in balneo, non reprehendes. *Quid ſi Suppellere, à pelle potius ſit, quàm à pello? ut ſignificet, reiecta pelle præputium ac mentulā nudam oſtendere. Agit enim non iam de uerborum, ſed rerum obſcœnitate. Locus autem exigit iſtam declarationis turpitudinē: itaq; ueniam præfamur.*

Honorem igitur Calendas Martias. *Aldus: Honor eſt. calēdis Martijs. Vt ſignificet, quod & interpres putat, calend. Martijs datas literas. Tu uide num ideo calendis Martijs honorem habendum dixerit, propterea quod fœminis eæ quaſi uendicabantur. unde illud: Munera fœmineis tractas ſecreta calendis. Moneo tamen, nihil decerno. nam utrunq; ſeruari ſine piaculo poteſt.*

PHIL. MEL.

Amo uerecundiam. *Recitat Stoicorum opinionem de libertate loquendi, quæ Cynica potius eſt quàm urbana.* Dic ergo etiam. *Iudicium Ciceronis de his rebus.*

Quàm multa ex. *Ironice, & irriſoriè dictum.*

CAELIVS RHODIGINVS

Antiq. lect. lib. 2. cap. 39.

Teſtes à Græcis δίδυμοι *appellantur. Dicuntur & colei ab eruditis, atq; item Lanuuini, & cliternini, ut eſt in Ciceronis epiſtola ad Pætum. Apud quem tamen arriſerit magis, ſi clitorinos legas, potius quàm cliterninos, dictione ab Græcis producta, apud quos clitoriū eſt muliebre pudendum, quod & ſacandrus dicitur. unde* κλειτοριάζειν, *turpiter mēbrum id attrectare ſignificat. Pollux per* η *ſcribere mauult, ubi ait lib. 2. Onomaſtici: Totum in uirginali, ſiue interfœmineo, uocatur* κτεὶς, *id eſt, pecten, aut epiſion. rima uero dicitur ſchiſma, quod arctum illatenus quandoq; eſt, ut mulier fieri nequeat, ſicuti commeminit Vlpianus. quæ interiacet ſubſultans carūcula, nympha nuncupatur, aut myrton, ſiue epideris, aut* κλιτορὶς. *id eſt, cletoris. Eſt &* κλιτώριον, *hoc eſt cletoriū, apud illos: ſed id uerbum quandoque menſam indicat regiam, quandoq; etiam gloriam. Iam opinor reſtitutus eſt candori ſuo M. Tullius.*

IN EPIST.

XXIII.

Heri ueni,&c.

GYB. LONG.

Iocatur cum Pæto, qui ſcripſerat ſe pedibus ægrum. ait ſiquidem, ſe uenturum, quod coquus illius adhuc membris integer ſit, & cum eo liberalius conuicturum.

SEB. CORR.

IN ſylua Gallinaria. *lege Strabonem libro quinto.*
Arthricum. *Al. arthriticum.*

PHIL. MEL.

Heri ueni. *Iocoſa narratio, de ſuo aduentu.*

VET. COD.

Non enim arbitror coquum etiam te architiriticum habere. *Alij ſic,* Archiriticum habere.

IN EPIST.

XXIIII.

Rufum iſtum,&c.

VICTORIVS.

RVfum iſtum amicum tuum. *Hanc epiſtolā (niſi fallor) ſcripſit Cicero poſt Cæſaris necem: quod uerba quoq; hæc, quæ in ipſa poſita ſunt, declarāt:* Nam & Aquini, & Fabrateriæ conſilia ſunt inita de me. *De eadem enim re Cicero in Philipp. egit.*

Hoc tempore fieri poſſe. *Vetuſti codices* FERRI: *nam quod alij pro* TEMPORE, TEPORE *legūt, in nullo inueni antiquo codice. Idem dicimus de uoce illa* SERVITVTEM, *quam alij in* SEVERITATEM *commutarunt. Nos enim omnibus uetuſtis exemplaribus concordes uulgatos codices nunquam damnare auſi ſumus, ideoq; & hic & alijs locis hæc argutè ab alijs excogitata non recepimus.*

GYB. LONG.

Monet Pætum, ut conſuetudinem cœnãdi intermiſſam & relictam redintegret, & animi cauſa concœnationes conuiuiaq́; amicorum celebret.

SEB. CORR.

Spurina. *augur.* Communitatem. Al. *comitatē.*

BERN. RVT.

Hoc tempore fieri poſſe, ſi forte tu frigus ferre non poſſes. *Quid ſi? hoc tēpore. quia dixit, quum Fauonius flaret. tametſi utrinq; exprimi idem ſenſus poteſt. Et hanc autem epiſtolã, & tres ſuperiores proximas, quod ante ciuilia bella ſcriptæ ſunt, arbitror Papyrianis hiſce ordine omnibus præponendas. id cum ex ſententia earum, tum ex epiſtola ad M. Cælium, quæ eſt libro ſecundo, hoc initio, Fabio uiro optimo, diſcas.*

PHIL. MELANC.

Rufum iſtum. *Reſpondet commendationi, & pollicetur ſuum officium.* Magna enim te. *Iocus de conuiuijs.* Spurina quidem. *Confirmatio inſtituti ioci de conuiuijs.* Sed mehercule. *Adhortatio ad hilariorem uitæ conſuetudinem.* Vides ut te. *Epilogus huius loci.* Sic tibi. *Reſponſio ad occupationem.* Nullum locum. *Amplificat illam ſolicitudinem.*

VET. COD.

Te ad cœnas rediſſe moleſte fero. Hoc tempore ferri poſſe, ſi forte tu frigus ferre nõ poſſes. Nec ad uoluptatem refero, ſed comitatem uitæ.

IN EPIST.

XXV.

Summum me, &c.

PAVL. MAN.

NVnc ades ad imperandum, uel ad parendum potius; ſic enim antiqui loquebantur. *Difficilis*

locus:qui me diu ualde torſit.interpretes enim omnes,alij eum,ut ſcopulum,euitarunt:alij,dum uideri uolunt intelligere quod minime omnium intelligūt, ineptiarū neſcio quid attulerūt,quod rideri magis,quàm refelli debeat.cōperi igitur,locutionē eſſe ueterē,& antiquis uſitatam:licet eius nō multa habeamus exempla:quibus enim in ſcriptis ueteres illi dicendi modi frequentius potuiſſent deprehendi,ea fermè omnia perierūt. itaq; ex unius Salluſtij uerbis locus hic ad Pætum exponitur. facile enim colligitur,antiquos,ad imperandum,paßiue dicere ſolitos, ut etiā Cicero ipſe expōnit.ſed ponamus Salluſtij uerba, quæ ſunt in Iugurthino 52.Iugurtha(inquit)ubi armis, uiriſq́;,& pecunia ſpoliatus eſt:dum ipſe ad imperādum Tiſdrum uocaretur,rurſus cœpit flectere animum ſuum, & ex mala conſcientia digna timere.ad imperādum, dixit,id eſt ad parendum,& ad imperata facienda: quemadmodum Cicero,ades ad imperandum,pro,ades,ut ego tibi imperem.

GYB. LONG.

Iocatur cum Pæto,quod de re militari præcepta quædam ad eum ſcripſerit.deinde commendat M.Fabium quendam, qui cum fratre controuerſiam habebat,petitq́; ut litem illam ſopiat,ne diſcordia inter eos gliſcat.

SEB. CORR.

Κύρου παιδίαν. *Cyri inſtitutionem, à Xenophonte conſcriptam.* In hoc imperio. *Cilicienſi.* M.Fabio. *Epiſt.14.lib.2.*

PHIL. MELANC.

Summum me ducem. *Narratio iocoſa. Iocatur enim cum Pæto,de ratione adminiſtrandi belli,quā præſcripſerat Ciceroni.* Sed quid ludimus. *Seriū quiddam admiſcet.* Nunc ades. *Epilogus primæ partis.*

Cum

Cum M. Fabio. *Alia narratio, in qua commẽdat ei cauſam amici periclitantis de ſuis bonis.* Nunc ſi me. *Propoſitio.* Autoritate. *Prima ratio, à facultate.* Noli pati. *Secunda ratio, ab inhoneſto.* Quid multa? *Epilogus per præciſionem.*

VET. COD.

Nunc ades ad imperandum, uel ad parendum.

IN EPIST.

XXVI.

Accubueram, &c.

VICTORIVS.

SEd tamen Ariſtippus quidẽ ille Socraticus non erubuit. *Nulli ueteres habẽt particulam illam negatiuã, quare nos cum Germanico codice* NE ARISTIPPVS QVIDEM ILLE SOCRATICVS ERVBVIT, *ſcripſimus: ferè autem ſemper* QVIDEM *ante ſe habet* NE. *Græca autem uerba Ariſtippi quæ melius uiſa ſunt Ciceroni dictum illud exprimere, nos adferemus, ut poſſint ſtudioſi facile cum interpretatione Ciceronis conferre, ſunt autem apud Athenæum* δειπνοσοφιστῶν *lib.* XII. ὁ δὲ ἀρίστιππος ἐπὶ τῆς λαΐδος ἔφη ἔχω καὶ οὐκ ἔχομαι.

Ibi loquor aliquid, quid in ſolum, ut dicitur, &c. *Locus obſcurus, & multis ſuſpectus: uetuſtioribus omnibus exemplaribus cum uulgata lectione cõuenit: uerbum tantum* ALIQVID *non habent antiqua, quare neq; nos recepimus. Vt fit, alij alijs modis dum corrigere uolunt, locum hunc magis deprauarunt. Quidam pro* SOLVM, SOLATIVM *reponunt, cõiectura ducti, & ea inani, & falſa: utinam autem tam certa eſſet ſententia, quàm uerba ſunt incorrupta: prouerbium enim eſt, ſed rarum admodum, qua de cauſa parũ perſpicitur unde ductũ ſit: à Cicerone*

cerone tamẽ lib. 1. de Natura deorum iterum uſurpatum eſt, Abuteris ad omnia atomorum regno, & licẽtia. Hinc quodcũq; in ſolum uenit (ut dicitur) effingis atq; efficis. Nos nihil aliud poſſumus: tantum non temere euertẽdam eſſe hanc receptam cum antiqua conſentientẽ lectionem, admonemus, locumq́; alium indicauimus, quo Cicero hoc eodem prouerbio uſus eſt. Quod autẽ ijdem GENIVM, pro GEMITVM emendare uoluerunt, à fide etiam in hoc antiquorum codicum diſceßêre.

À me dixeris. Mediceus ille peruetus codex À MANE unà cum Petrarcæ libro: quare nos quoq; eos ſecuti ita legimus. Sic etiã loquitur Plautus in Amphitryone, Hæc illis pugnata eſt pugna uſq; à mane ad ueſperum. Sic itidem Lucilius apud Firmianum lib. x. Nunc uero à mane ad noctem, feſto atq; profeſto totus idem pariterq́; dies populusq́; patresq; iactare, &c. Nec mihi difficile eſt credere, ſic etiam Ciceronem referentem familiarem Pæti ſermonem dixiſſe.

Ille uero. Nos ILLE BARO ut in ijſdem probatißimis codicibus inuenimus: quæ ſi rara eſt uox, nõ ideo repudianda, & delenda. Quantum autem de hac re iudicare poſſumus, ille fatuus ſignificat, & ſtultus. ſic enim & alibi hanc uocem acceptam uidimus, etſi ferè ab omnibus ſua ſede mota, & indigne deiecta eſt. Lib. I I. de Diuinatione ante Venetam editionem ita in cunctis impreßis locus hic legebatur, Huic equidem Antichobaro inquit uictum te eſſe non uides? mendoſe proculdubio. ſic etiam in multis manu ſcriptis, & nonnullis antiquioribus uidimus. Illi quam gratiã in prima uoce corrigẽda à ſtudioſis omnibus meritò inire debebãt, amiſerunt, dum parum conſiderate poſteriorem, quæ integra erat, corrumpunt.

nam

nam quòd pro ANTICHO, ANTIPHO ſcripſerunt, laudem meruerunt. Fuit enim Antipho Atheniēſis, quem nunc intelligit, coniector ſomniorum, & ut Græci dicunt ὀνειροκρίτης. ſcripſit autem quomodo debeant iudicari ſomnia, de quo etiam Artemidorus lib. II. ὀνειροκριτικῶν ca. de Sæpia loquitur: μέμνηται τῦ ὀνείρυ τούτου καὶ ἀντιφῶν ὁ ἀθηναῖος. Quod autem pro BARO, TV VERO repoſuerunt, culpam deprecari non poſſunt. Eſt autē ualde ſimilis locus in Diuinatione, de quo nūc locuti ſumus, huic quem in manibus habemus. Hanc eandem uocem (ut opinor) in cunctis manu ſcriptis codicibus inuenies lib. II. de finibus hoc loco, Hæc cum loqueris, nos barones ſtupemus, tu uidelicet tecum ipſe rides. etſi in impreßis VARRONES malè, & mendosè. Stolidos autē quoſdam uidetur & hic innuere. Nam quòd in epiſtolis ad Atticum incōtaminata manet hæc uox, locum illum ſatis celebrem citare non neceſſe iudicauimus: tot autem locis inuentam, etſi raram, & obſoletam uocem errare amplius ſua regione pulſam paßi non ſumus. Doctiores conabuntur eam certius explicare: nos quod opera noſtra potuimus, non indiligenter fecimus.

EX POSTER. EIVSDEM.

Habeo, inquit, non habeor à Laide. Sic omnes ueteres libri, non ut Manutij iterū iam impreſſerunt, Habeo, inquit, Laida, non habeor à Laide. Suſpicari potius aliquis poſſet, ne ſemel quidem Laidis nomen ponendum eſſe, ne dum bis collocetur: nam in Græco Ariſtippi dicto, quod à nobis apud Athenæum inuentū eſt, nuſquā eſt, & hæ uoces, quanto magis breues, cōciſæq; ſunt, tanto magis elegantes, & acutæ uidentur. Quod ex plurimis ueterū apophthegmatibus facile intelligi poteſt: ſunt

enim

enim illa pronuntiata mira breuitate. Demetrius *etiã ille Phalereus hoc apertè docet:ipſius enim uerba ſunt in cõmentario* περὶ ἑρμηνείας: Ἔστι δὲ ἀποφθεγματικὸν ἡ βραχύτης. *præterea* Cicero in Lælio, *cùm naturam apophthegmatis exprimeret,inquit:* Multa *breuiter,* & *cõmodè dicta memoriæ mandabam.* Et *hæc fortaſſe cauſa eſt,cur* Cicero *exiſtimarit,melius hanc ſentẽtiã* Græcè *dici poſſe,quàm* Latinè,*quòd breuius, cõciſiusq́; eo ſermone enuntietur: niſi potius quia non eandem uim apud* Latinos *homines habet* HABEO,*quam apud* Græcos ἔχω: & HABEOR, *quàm* ἔχομαι*:doctiores hoc iudicabunt.* Clemens *etiam ipſe in* II. Stromate *uocẽ hanc* Ariſtippi, *nõ tam preſſe tamen concinneq́; eam protulit: hæc ipſius uerba ſunt:* ταύτῃ δῆλον οὖν τῇ δόξῃ καὶ Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος προσίβαλλεν τοτὲ τὴν ἀλήθειαν εὐχοῦντος σοφιστοῦ ἀναβλησσόμενος οὖν ὅτι Λαΐδι συνεχῶς ὁμιλεῖν τῇ ἑταίρᾳ τῇ Κορινθίᾳ· ἔχω γὰρ ἔλεγεν Λαΐδα καὶ οὐκ ἔχομαι ὑπ' αὐτῆς. Sententia *igitur hic contentus fuit, uerba non ualde eleganter compoſuit.*

Et gemitum,& in riſus maximos transfero. *Hæc noſtra eſt in cunctis à nobis antiquis codicibus inuenta lectio:alij* & *gemitum etiam emendant, quos nec reprehendo,nec laudo,locus ſanè obſcurus eſt.* Quare *cũ ante de omni hac parte accuratè diſſeruerim,uerbũ de ea amplius non faciam.*

Cenam te quærere à mane dixeris. *Ita ſanè olim imprimi iuſſimus, quam lectionem alij poſtea probarũt, ac receperũt:ueruntamen cum accuratius de hac re cogitaremus, animaduertimus omnibus in locis ubi* À MANE *eſt, ſequi ſtatim* AD NOCTEM, *aut* AD VESPERVM,*quẽadmodum* Plautus *ſæpe locutus eſt: quod ſcrupulum mihi iniecit an cum id ſeruatum hic non ſit,*

mendum inſit: & num prior lectio accommodatior ſit. Hirtius *tamen libro dixit:*Præ*ſertim cũ milites à mane diei ieiunij ſub armis ſtetiſſent defatigati.*

PAVL. MANVT.

Et gemitum etiam in riſus maximos transfero. Hunc *locum alij ita,ut nos,iam ante emendarunt.ſed interpunctis aliter illi diſtinxerant,ut ſenſum planè alium efficerẽt.nos* Ciceronem *credimus hoc dicere, in conuiuio cum patriam ſatis luxi,à mœſtitia & gemitu uel maximam ad hilaritatem,maximosq́; riſus me conuerto.*

Ille Baro. B*aro mulier fuit philoſophiæ dedita,ut ſcribit* Suidas. *ex eo philoſophos,qui ſtolidiores eſſent,non philoſophos,quòd eo nomine uiderentur indigni,ſed* Ba*rones uocabant, ut quaſi mulierculæ per contemptum appellarentur.*

GYB. LONG.

Deſcriptio cœnæ,cui excuſatio interſeritur, quod cum meretricula uſus fuerit eadem menſa.

SEB. CORR.

Harum exemplum. Al.*literarum exemplum.* Apud Volumnium. E*piſt.33.lib.7.* Ζήτημα. *quæſtionẽ.* Quem ſpectabant,&c. C*armen* E*nnianum in* T*elamone.* Nedum ſenem. Al.*ne nunc ſenem.* Quod in ſolum. *uenit. uide* Q*uæſturam.* A' me dixeris. Al. *à mane dixeris.* Ille uero. Al.*ille* Baro.

BERN. RVT.

Miraris tam exhilaratã eſſe ſeruitutem noſtrã. S*eueritatem,puto legendum.Sic ad* Dolabellam: Adeon' *tu mihi excuſſam ſeueritatem ueterem putas,ut ne in foro reliquiæ priſtinæ frontis appareant?* Quid potius faciam,prius quàm me dormitum conferam, non

reper

reperio, *quàm ſcilicet in conuiuio eſſe : non literis (ut ait Clericus) operam dare.* In eo igitur, inquis, conuiuio, Cicero ille, quē ſpectabam. *Alibi, expectabā. quid ſi? omnes ſpectabant: uel, expectabāt. nā & aliubi apud Ciceronem reperimus, expectare pro ſpectare, ſi modò integri codices.* Ibi loquor aliquid, quod in ſolum, ut dicitur, & gemitū & riſus maximos trāſfero. *Quid dicit? num? quod totum meū colloquiū uel in gemitū, uel in riſus uerſatur. nūc enim ingemuſco caſum Reipub. nūc me ad riſum cōuerto. An ſolū humum ſignificat? ut Quo legendū ſit, hoc ſenſu: quo et gemitū & riſus tandem in humū deuoluo, capite ſcilicet deiecto, quod triſtis eſt.* Cœnam te quærere à me dixeris. *Quærere, non interrogare an ego cœnā darem, ſed poſcere ac deſiderare. Iocatur enim in ui uerbi duplici.* At hercule cœna nunquid ad te? tibi præſertim. *Niſi interrogatoriā notam aut ſuſtuleris, aut ita collocaris, (At hercule cœna nunquid? ad te. tibi præſertim) perierit elegātiſſima ſentētia. Hoc enim dicit: nūquid cœna alicubi parata ſit, præſertim tibi: id eſt, in quā tu inuitatus ſis, pertinet ad te quærere. quod non percepit Clericus. Innumerabilium cœlorum opinionem etiam Plinius irridet.*

PHIL. MEL.

Accubueram hora nona. *Narratio de ſua cœna, quam cum amicis quibuſdam ſumpſerit. Item de uitæ ſuæ conſuetudine, qua utatur in repub. oppreſſa.* Quod in ſolum, ut dicitur. *Alij ſinum legunt.*

VET. COD.

Infra Eutrapelum Cithariſta cubuit. In eo igitur, quis conuiuio Cicero ille, quem expectabam. An tu id melius, qui etiam in philoſophum

irriſeris. Cum ille, ſi quis, quicquid quæreret dixiſſet, cœnam tę quærere à me ne dixeris. Ille uere te putabat quęſiturum, unum an cœlum eſſet? an innumerabilia? quid ad te? At hercle cœna, non quid ad te, tibi præſertim.

IN LIBRVM X. ANNOTATIONES.

IN EPISTOLAM I.

Et abſui proficiſcens in Græciam, &c.

VICTORIVS.

HOminis impudentiſsimi. *Antiqua omnia exemplaria* IMPOTENTISSIMI. *Impotẽs aũt ſæpe, ut à ueteribus etiã Grammaticis notatum eſt, dicitur ualde potens: plerunq; tamẽ in malam partem: ut* Impotens Sylla. *Cicero* Tuſculanarum *lib. v. Qui nihil metuant, nihil agant, nihil concupiſcant, nulla impotentia efferantur. Eadem ratione appellauit elegantißimus poëta, Freta impotentia. Cicero in epiſtola ad Lepidum, Sin iſta pax perditum hominem in poſſeßionem impotentißimi dominatus reſtitutura, hoc animo ſcito omnes ſanos, ut mortem ſeruituti anteponant.*

EX POST. EIVSDEM.

Et abſui proficiſcens in Græciam. *Vnum eſt, quod quamuis parui omnino ponderis fortaſſe multis uideatur, cùm plurimis in locis inuenerim, hìc potißimum adnotare uolui, in Mediceo codice* AFVI, *ſcriptũ eſt: quod*

ſemper

ſemper ille ſeruat: cùm F ſequitur, ut poſteriorem præpoſitionis literam abijciat: cuius rei Grãmatici, ſi cum cauſa factum eſt, rationẽ inuenient: ego tamen hanc animaduerſionem ſpernere nolui. ad Appium, ut cùm tam longè afuturus eſſem. ad Trebatiũ, Sin fruſtra diutius afueris. ad eundẽ: Eram enim afuturus menſe Decembri. ad Cornificium, ſi culpa à quibuſdam afuiſſet. in Epiſt. Lentuli: Tantum enim afuit. & alijs omnibus in locis. In Pandectis etiam Florentinis idem ſemper obſeruatum eſt, quo libro nullus nec antiquior, nec integrior eſſe exiſtimatur. Hoc tantum uariatum eſt hac parte, in antiquis quos uidi: nam non multo poſt uulgatam lectionem habent.

PAVL. MANVT.

De medio curſu. Ex ueteri codice ita emendauimus. ſic autem locutus eſt in fine libri III. de officijs, eadem de re loquẽs. Si ipſe (inquit) ueniſſem Athenas: quod quidem eſſet factum, niſi me de medio curſu clara uoce patria reuocaſſet. item ad M. Brutum epiſtola, cuius initiũ eſt, Meſſalam habes. itaq; in medio Achaico curſu, cum Eteſiarum diebus auſter me in Italiam retuliſſet.

GYB. LONG.

Hortatur hac epiſtola Plancum ad rempub. capeſſendam Cicero, omnemq; operam ſuam illi pollicetur.

SEB. CORR.

Cos. des. cum D. Bruto. Proficiſcens. iure legationis libero. De meo curſu. Alij legunt, de medio curſu, qui fuit ultra Leucopetram. Voce reuocatus. accepta M. Antonij concione, allato Bruti & Caßij edicto, audita fama, ſenatum Cal. Sext. frequentem fore, & Antonium ad autoritatem Senatus rediturum, & me deſiderari, & ſubaccuſari. Quietus fui. id oſtendunt

Philippicæ. Impudentiſs. *Al. impotentiſsimi.* Tuũ tempus. *tui Conſulatus tempus.* Furnium. C. *Furnium legatum.*

BERN. RVT.

Nam id quidem uulgare uitium eſt. *Id eſt, multis cũ eo cõmune. nõ interpres, notum omnibus, ipſum eſſe inſolentẽ.* Item antè, Poſteaquã de meo curſu reipub. ſum uoce reuocatus. *nõ ſenatus, ut interpres ſomniat, ſed dat inanimatæ rei ſenſum: id eſt, cõmodo ipſo reipub. quod me quaſi reuocare uidebatur.* Cicero *prima Philippica, et lib.* 15. *ac* 16. *ad Atticũ, rem totam explicat. quæ qui legerit, nec, q̃d fuerit iſta Ciceronis legatio, ſciſſe iſtos interpretes uidebit.* Habebat *enim duplicẽ, & uotiuam, quam à Cæſare antea uiuo impetrauerat, & hanc liberam à* Dolabella *conſule poſt Cæſaris mortem. Dolabella, inquit, me ſibi legauit ad* IIII. Non. April. *id mihi heri ueſperi nuntiatũ eſt. uotiua ne tibi quidem placebat. etenim erat abſurdum, quæ, ſi ſtetiſſet reſpub. bonis, non ſumeres, euerſa illa uota diſſoluere. & habent, opinor, liberæ legationes definitum tempus lege* Iulia. *& reliqua.* Ita *&* Philippica *prima: Quæ quum audire mallem, q̃ uidere, haberemq́; ius legationis liberum, ea mente diſceſſi, ut adeſſem* Calend. Ianuarij. Epiſtola *uero ad Atticũ libro* 16. *cuius initium, Octauo Iduum* Sextil. *cauſam reuerſionis exequitur: ubi nihil eſt de iſto Senatus decreto, quod iſte tam temere comminiſcitur.*

PHIL. MEL.

Huius libri epiſtolæ ſunt ſcriptæ poſt interfectũ Cæſarem, cõſulibus Hirtio *&* Panſa. Porro *ſecutũ eſt mortẽ Cæſaris ingens ciuile bellum. dimicarũt enim de imperio Antonius, Lepidus, Auguſtus, Brutus. Quia uero Plancus*

ſortit

ſortitus erat alterã partem Galliarũ, timebat Cicero ne ſe coniungeret cum Antonio, qui bellum mouerat contra Brutum. Ideoq́; diligentiſsimè hortatur Plancum, ad ſuſcipiendam curam reipublicæ. Eſtq́; ſuaſorij generis epiſtola. Et abſui. *Narratio continet querelã de Antonij petulantia, & immanitate.* Itaq; mihi. *Affectus elegans, de ſolicitudine pro patria.* Et in qua. *Diſtributio.* Sed quando. *Propoſitio, ſeu petitio, ut ſenatui ſe adiungat, & rempub. contra furioſum ciuem defendat.* Sed &c. *Defert officium ſuum.* Ita facil. *Clauſula.* Furnium noſtrum. *Obliqua commendatio.*

VET. COD.

Quæ poteſt enim ſpes eſſe in ea Republ. in qua hominis imperioſiſsimi, atq; intemperatiſsimi armis oppreſſa ſunt omnia? Vt in Republ. omni cogitatione, curaq; incumberes. Sed & te aliquãdo, ut ſpero, habebimus.

IN EPIST. II.

Meum ſtudium, &c.

GYB. LONG.

Excuſatoria epiſtola, quod Plancum non defenderit, ut ſuperiore epiſtola pollicitus fuerat. rationes ſunt à noua Antonij crudelitate & periculorum præſentia ſumptæ. Poſtremo callide operam ſuam rurſus pollicetur.

SEBAST. CORRAD.

VEnire potuiſſem. *per Antonium. Epiſtol. 2, lib. 12.* Armati. *Ab Antonio.*

PHIL. MEL.

Meum ſtudium. *Excuſatio, quare non uenerit in ſenatum, cum ſtudijs amicorum opus haberet Plancus, ad conſequendum conſulatum, nec dixerit ſententiam.*

Quapropter. *Correctio.* In his autem. *Petitio in concluſione.*

VET. COD.

Sed nec ſine periculo quiſquã libere de repub. ſentiens uerſari poteſt in ſumma immunitate gladiatorum.

IN EPIST.

III.

Cum ipſum, &c.

VICTORIVS.

QVam mihi tecum ſtatuo eſſe cõmunẽ. *Mediceus liber,* ſtatuo habere eſſe cõmunẽ. *ut arbitror legendum eſt,* debere eſſe communẽ, *elegantius omnino, quod tamen doctiores iudicabunt.* Nũquàm *ferè tam deprauatum hunc codicem inueni, quin aliquid commodi ex eo capi poßit, ad reſtituẽdos locos illos, qui integri falsò exiſtimantur.*

GYB. LONG.

Et hæc hortatoria eſt, ut reipub. iuuandæ ſtudeat. laudat autẽ principio Plancum, ut beneuolentiam & gratiam illius, quod non ſatis fideret ei, uenetur.

SEB. CORR.

Statuo eſſe communem. Al. *ſtatuo habere communem.* Quoddam tempus. *ſub Cæſare.* Deuexata. Al. *deiecta.* Hoc tantum. Al. *nunc tantum.*

BERN. RVT.

Sic profecto (nihil enim te fugere potuit) fuiſſe quoddam temporis, quum homines exiſtimarent, te nimis ſeruire temporibus. *Scis, ut alibi, ſenſus exigit. Sanè indicat,* Plancũ *Cæſarianũ fuiſſe. qđ & Cælius: Plãcus quidẽ, inquit, tuus* Rauennæ *eſt, & magno cõgiario donatus à Cæſare, nec beatus, nec bene inſtructus eſt.*

PHIL

PHIL. MEL.

Quum ipſum Furnium. *Exordium à tabellarij perſona.* Nam &c. *Exponit quid commemorauerit et iudicauerit Furnius de Planco.* Nunc me amantiſs. *Propoſitio, ut rempub. defendat.* Scis profecto. *Collatio prioris ſeruitutis ſub Cæſare, & præſtantis libertatis.* Nunc alia. *Adhortatio.* Conſules. *Ab occaſione.* Hæc amore. *Epilogus, ex occupatione.*

IN EPIST.

IIII.

Gratiſsimæ, &c.

GYB. LONG.

Hortationem Ciceronis ſibi gratam fuiſſe dicit, & cur eam hoc animo acceperit, exponit.

SEB. CORR.

PRofectum audieram. *ut in Græciam ires.* Patriam mihi. *Al. paternam mihi.* Mouere potuero. *Al. monere potero.* In Gallia citeriore. *Mutinæ.* Ian. menſe geratur. *Hirtio & Panſa Coſſ.*

BERN. RVT.

Tamen uel inimiciſsimi iudicio tanta ſunt. *Non M. Antonium unum ſignificat, ſed inimiciſsimũ quenq;.* Quid in urbe Ianuario menſe geratur. *Non propter creationem Magiſtratuũ, quam uterq; interpres falſo in eum menſem conijcit: quum & fieret circa Iulium pleruntq; menſem, ut libro 7. oſtendimus, conſtantiq; nũc Ciceronis grauiſsima autoritate confirmamus: Bibuli (inquit ad Atticum) qui ſit exitus futurus, neſcio. ut nunc ſeſe habet, admirabili gloria eſt. qui quum comitia in mẽſem Octobrem diſtuliſſet, quod ſolet ea res populi uoluntatem offendere, putarat Cæſar oratione ſua poſſe impelli*

concionem, ut iret ad Bibulum. *multa quũ ſeditioſiſſimè diceret, uocem exprimere nõ potuit. quo igitur* Ianuarij *menſis mentio? quia ſcilicet cõſules futuri erãt: id eſt, ingreſſuri magiſtratũ, multo antè deſignati,* Panſa *atq;* Hirtius, *& ſenatũ habituri, quod nõ erat per multos menſes habitus, uel prohibẽtibus uel abſentibus* Antonio *&* Dolabella *Coſ.* Oſtẽdit id Cicero *& prima & tertia* Philippica: *Vt adeſſem, inquit, calendis* Ianuarij, *quod initium* Senatus *cogendi fore uidebatur. &,* Expectantur *calendæ* Ianuarij, *quas non expectat* Antonius, *qui in prouinciam* Decij Bruti *ſummi & ſingularis uiri cum exercitu impetum facere conatur.*

PHIL. MEL.

Gratiſsimæ mihi. *Exordium cõtinet excuſationem, cur nõ ſcripſerit.* Ego autem. *Ratio.* Omnia igitur. *Propoſitio, qua dicit ſe probare eius cõſilia.* Nunc uero. *Confirmatio conſilij Ciceronis, à præteritis rebus geſtis.* Quare hoc unum tibi perſuade. *Repetitio propoſitionis, ab autoritate.* Sum in expectatione omnium rerum. *De ſua ſolicitudine & ſtudio.* Quod ſi perinde. *Pollicitatio.*

IN EPIST. V.

Binas à te, &c.

GYB. LONG.

Rurſus hortatur Plancum ut rempub. defendat, uſus maxime argumento à ſpe laudis & gloriæ.

SEB. CORR.

AD me tuæ expectatiſsimæ. *Al. ad me mihi expectantiſſimæ.* Lætitiam attulit. *Al. lætitiam attulerat.* Maiori fructui. *Al. maloris fructus.* Pro patria.

tria. *Al. proprium.*

BERN. RVT.

Quo feci his literis, quibus tu humaniſsime reſpondiſti. *Quod, alij integre ſeruant codices.*

PHIL. MEL.

Hæc epiſtola eſt ſuaſorij generis, eſtq́; reſponſoria, quæ pertinet ad præcedentem Planci epiſtolam. Binas à te. *Exordium à literarum prædicatione. & eſt uenuſta collatio publici & priuati officij.* Eſt omnino. *Commoratur in participatione.* Idq́ te non hortor. *Petitio, ſeu adhortatio.* Nihil eſt. *Ratio ex honeſto.* Adhuc enim. *Collatio utilitatum: per fortunam conſecutus es res magnas, nunc uirtute conſequeris.* Magna ſpes. *Tertia ratio, ab expectatione ciuium.*

IN EPIST. VI.

Quæ locutus, &c.

GYB. LONG.

Diſſuadet Planco, ne pacem componat inter Brutum & Antonium, quòd non ſit ea futura ex uſu & reipublicæ, & ipſius Planci.

SEB. CORR.

Collega tuus. *D. Brutus tecum Cos. Des.* Latronibus. *M. Antonio, et eius amicis.* Obſideretur. *Mutinæ.* Fratre tuo. *Planco Plotio.* Aliquando ab ijs. *Cæſarianis.* In rempub. Conſulari. *Al. in rempub. conſularis.* Tum in iſtis. *Al. tua in iſtis.*

BERN. RVT.

Quæ tu in experiẽdo in ea ratione, quæ te digna eſt, uera eſſe cognoſces. *In, abundat: ut ſit, Quæ tu in experiendo ea ratione, quæ te digna eſt, uera eſſe cognoſces. Hæc uero tametſi leuia ſunt, non omittimus tamen,*

quia

quia quàm politiſsimum habere atq; omni menda perpurgatum hoc epiſtolarum opus cupimus. itaq; non tam docendi (quis enim hæc neſcit, qui modò aliquid ſapit?) quàm colligendi, et nihil prætereundi gratia adnotamus. Niſi uero ratione hoc loco, pro negotio ac re: quomodo Cicero, alijq; receptæ autoritatis autores perſæpe uſi. Huiuſmodi eſt & , quod initio literarũ, Gratiſsima probatiſſima, *ſine copula legitur. ut uel,* Mihi gratiſsima, S.P.Q. R. probatiſsima, *ſcribi debuerit: uel,* Et probatiſsima.

PHIL. MEL.

N*arratio de oratione legati, & literis* Planci. Quæ locutus. Exordium *ab occaſione.* Sed de. *Præciſio.*

Me autem. Occupatio: *quanquam tibi non deeſt cõſilium, tamen ego dabo.* Crede igitur. Adhortatio, *quam amplificat inſerta ratione: Senatui te adiungito, nam alioqui honores tui nõ erunt ueri honores.* Hæc ſi. Concluſio *adhortationis.* Hæc impulſus. Excuſatio, *quod uideri poßit ſeuerius ſcripſiſſe.*

IN EPIST.

VII.

Plura tibi, &c.

GYB. LONG.

Cur breuius illi de re ſua ſcribat, exponit: deinde operam ſuam omnem reipubli. pollicetur, petens à Cicerone, ut is dignitatem eius defendat.

SEB. CORR.

PVblicis literis. *quæ ſequuntur.* Alij occupare. *qui ante me bonam uoluntatem in rempu. ſunt profeßi.* Temperaui. Lege *ſequentem epiſt.*

PHIL. MEL.

Plura me tibi. Excuſatio *breuitatis: ſcriberem tibi prolixius, niſi ad ſenatum ſcripſiſſem, & miſiſſem legatum.*

tum. Non mediusfid. *de ſuo erga rempublicam animo ac ſtudio.*

IN EPIST.

VIII.

Si cui forte,&c.

VICTORIVS.

VIctoriam pateremur. *Sic omnes impreßi, nos (partiremur) cũ uetuſtis ferè exẽplaribus. illi enim unius literæ defectu,* PATIREMVR. *Partiri autem cauſas habes apud hunc autorem. nam quod* Germani *in ſuo codice emendarunt* PARAREMVS, *minus mihi ſatiſfacit ea lectio. parare enim nobis potius dicimus rem cupitam, & optatam. Nulli præterea codices antiquiores uocem eam habent: partiri autem cum paucioribus recte dictum eſt.* Malui, *inquit, plures ſocios habere, indeq; minorem laudem adipiſci eius uictoriæ, quàm cum paucis, ut maiorem gloriam, ſi recte res ceßiſſet, conſequerer, partiri & diuidere uictoriam. iacturam enim potius æquo animo laudis facere uolui (defendendæ reip. ſocios quærens, cum pluribusq; uictoriam communicans) quàm cum paucioribus periculoſe nimis, & temerarie eam diuidere. etſi enim eam adeptus cum paucioribus maiorem gloriam acquirerem: nimis magno tamen repub. damno id feciſſem. funeſta enim uictoria fuiſſet.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Victoriam partiremur. *Cum docuiſſem in Mediceo, & alijs uetuſtis* PATIREMVR *ſcriptum eſſe, non uideo cur nonnulli me ex ingenio* PARTIREMVR *legere dicant: nam quod ijdem rationes quibus uſus ſum parum firmas appellant, non ſunt fortaſſe tam inanes, quàm putant: non poſſunt autem hæc oſtendi* γεωμετρικῶς, *& ſi argum*

parare quid.

Digitized by Google

argumentis (ut illi dicunt) uſus non ſum, ſed potius autoritate priſcorum codicum. addam exẽplum Ciceronis, quod aliquam uim habet ad hoc confirmandum. In Phi*lipp.* Partirẽ*turq́; inter ſe, qui Capitolium, qui Hoſtia, qui urbis portas occuparent.*

PAVL. MANVT.

Victoriam pararemus. *Hæc lectio cum & in libro manu ſcripto Vincentij Riccij ſit, (ut omittam alios) & ſenſu non careat: non uideo, cur quicquam immutetur. Alij uocem, pararemus, improbant, & partiremur, ex ingenio legunt, ſed, ut quiuis intelligere poteſt, rationibus nituntur parum firmis.*

GYB. LONG.

Nuntiat ſenatui Plancus, quid in Gallia, quod ad dignitatem reipublicæ defendendã pertinere putauerit, egerit: petitq́ ut omnia illius conſilia, facta, dicta, ita accipiant, ut perſuadeant ſibi omnia ad rempublicam defendendam deſignata fuiſſe.

SEB. CORR.

Tenuiſſe ſuſpenſam. *Plancus, inquit Paterculus, dubia fide, quarum eſſet partium, diu ſecum luctatus, Senatuiq́; ſe literis uẽditãs, mox D. Bruti proditor fuit.* Magna in ſpe. *Alij legunt, magna mihi ipſe.* Præmijs ſolicitatus. *à M. Antonio.* Largitionibus. *Epiſt. 1. lib.* XII. Alliciendæ. *Al. eliciendæ.* Pararemus. *Al. pateremur. Rectius alij legunt, partiremur.* Ex caſu collegæ. *in Mutinẽſi obſidione.* Prouinciam. *re & nomine.* Eos uerò. *milites.* Spe decipi. *ab Antonio.*

BERN. RVT.

Vt aut celeriter pollicẽdo magna in ſpe ad proficiendum impedimenta opponerem. *Etſi nõ inconcinna lectio, ego tamen uerear, ne ſcriptum reliquerit Cicero, magna mihi ipſe ad proficiendũ, &c.* Tum etiã

inuict

inuictis quibuſdam ſciri, quid defenſuri eſſemus, non eſſet periculoſum. *Inuitis, quàm inuictis, legi maſlim: id & interpreti receptũ. ſignificat autem Antonium.*

PHIL. MEL.

Si cui forte. *Cum Antonius Brutum obſediſſet Mutinæ, Plancus quaſi colludens cum Antonio, exercitum ſuum quietum tenuit. Ea res multis præbebat magnam ſuſpicionem, Plancum omnino alienatum à ſenatu, Antonio fauere, ideoq; apud omnes male audire cœpit. Neceſſariò itaq; hic publicis literis excuſat ſe Plancus, cur nihil ſcripſerit ſenatui, neq; de ſua uolũtate, neq; ipſe hactenus illis turbis ſe immiſcuerit.* Huic prius excuſand. *Defenſio, propoſitio, occupatio.* Non me præteribat. *Excuſatio, quare ſerius denuntiet ſe eſſe hoſtẽ Antonij.* Sed quum. *Ex utilitate: profuit diſſimulatio.*

Nam quis. *Amplificatio ex ſua perſona.* Neq; ad auxilium. *Redit ad utilitatis explicationẽ, ſeu cõgeriẽ.*

Confirmandus erat. *Congeries: quæ fuerint præparanda, exercitus cõfirmãdus, ciuitates retinendæ in fide.*

Nunc quum. *Altera pars, in qua pollicetur reip. ſuã operã.* Hæc ſi iam. *Epilogus.* Mihi quidẽ. *Clauſula.*

IN EPIST. IX.

Nihil me tibi, &c.

GYB. LONG.

Principio teſtatum facit amorem ſuum erga Ciceronem, deinde operam ſuam omnem reipub. pollicetur. poſtremo de exercitu ſuo illum certiorem facit.

SEB. CORR.

SIc honores. *quos tu mihi tua ſententia decreuiſti.* Viennam. Al. *Vienna.* A' Lepido. *Epiſt. 35. huius libri.*

BERN.

BERN. RVT.

Contra quod ipſe pugno. *Quid ſi? cõtraq́; me ipſe pugno. uel, cõtraq́; ipſe pugno.* Atq; *his uerbis uerecunde præmia poſtulat. Inſequentium literarum aut mendoſa dies, aut nõ ſuo loco poſita. ait enim ſuperioribus* Plancus, *Exercitũ ad ſextũ calen. Maias* Rhodanum *traieci.*

PHIL. MELANC.

Nihil me tibi. *Narratiunculæ complures.*

IN EPIST.

X.

Etſi ſatis, &c.

GYB. LONG.

Hortatur Plancum, quem prius laudat, ut rempublicam tueatur, operàmque ſuam pro Planci dignitate promouenda pollicetur.

SEB. CORR.

IAm decretum. *Hirtio & Panſæ Coſ. & Octauio Cæſari propræt. contra M. Antoniũ.* Si Cos. Romæ habuiſſemus. *ambo enim iam cõtra M. Antonium exierant: ſine quorum altero ea res agi non poterat.* Etiamnum. *In ueteribus libris hic & alibi ferè ſemper legitur,* Etiam nunc. Sit modo. *Al. ſi modo erit.*

BERN. RVT.

Quanquam in tuo prælio omnis fortuna reipublicæ diſceptat. *In uno prælio, alij habẽt codices. quod ego ſequor potius: illo ſcilicet, quod Hirtius Panſaq́; & Octauius ad Mutinam cum M. Antonio habuerunt.*

PHIL. MEL.

Etſi ſatis. *Narratio, qua comprobat illius conſilia.* Is enim deniq;. *ἀπολογία, quare nondum ſint decreti honores.* Is autem qui. *Ex definitione honoris ſumpta eſt ἀπολογία.*

VET.

VET. COD.

Is autem quàm uere appellari poteſt honos, non inuitamentum ad tempus, ſed perpetuæ uirtutis eſt præmium.

IN EPIST.

XI.

Immortaleis,&c.

VICTORIVS.

VNam Lepidi,ipſius alteram exercitus. *Ita puto legi debere, Vnam Lepidi ipſius, alteram exercitus: nam elegantior multo hæc eſt lectio, & nullo periculo corrigi poteſt: nulla enim deprauatio in uerbis, in diſtinctione tantum peccatum fuerat.*

GYB. LONG.

Gratias agit Plancus pro officijs, quibus à Cicerone afficitur: nunciatq; Ciceroni, quantum onus pro defenſione reipublicæ humeris ſuis incumbat.

SEB. CORR.

Prælio facto. *ab* Hirtio *&* Panſa Coß. *&* Octauio *Cæſare Propræt.* Quædam pars exercitus. *Epiſt. 35. huius libri.* Ex ueſtra ſententia. *Al. ex noſtra ſententia.* Decima legio. *quæ olim ab* Antonio *regi ſolita, tunc erat in exercitu* Lepidi. Noſtra opera. *Al. ueſtra opera.* Dum iſtinc *ex* Gallia *Ciſalpina.* Lateranſe. *M. Iuuentio Lateranſe* Lepidi *legato.*

BERN. RVT.

C.Plancus Imperator.Con.deſig. *Supra infraq; Cn.Plancus eſt. Ciceroni ad M.Brutum, & Philippica tertia, & 13. Lucius. Hoc, ne diuerſi putarentur, qui unus idemq; erat, adſcripſimus: ſimul ut plura loca ad conſentientem ſcripturam reuocaremus. Miretur uero quis, cur quod ſuprà uidimus, nondum ingreßis in con-*

aa ſulat

ſulatum ſuū Hirtio *ac* Panſa, *iam in alterū annum* Plan*cus ac* D.Brutus *deſignati fuerint, niſi ſciatur,Cæſarem paulo ante mortem, expeditionem in Parthos molitum, ciuitati diſceſſurum in quinquennium magiſtratus creaſſe.autor* Appianus,*Plutarchusq́;:qui* M.Brutum *in quartum annum deſignatum conſulem,quum tum eſſet prætor,præterito Caßio,ſcribit in Cæſare.* Et me, ſi quē eſſe uoluiſti,eum exitum rebus , quem cognoſces, defende ac ſuſcipe. *Vacat,quem, illud poſterius. ut ſit: Et me , ſi, quem eſſe uoluiſti , eum exitum rebus cognoſces,defende ac ſuſcipe. Alij codices. nam interpres quidem mendoſum ſequitur.*

PHIL. MEL.

Immortales ago. *Exordium, captat beneuolentiā à gratiarum actione.* Quare non. *Vicißim pollicetur operam ſuam.* Quum Rhodanum. *Narratio.*

VET. COD.

Quæ noſtra opera reuocata cum reliquis eſt, ad eundem fauorem redierit.

IN EPIST.

XII.

Etſi Reipub.&c.

VICTORIVS.

ET tuarum literarum ád me promiſſa meminiſſem. *Sic omnes ueteres, & noui codices,quos uidi,habent.Cælius tamen quidā Rhodiginus,homo multæ lectionis,* PRAEMISSA *corrigit ex antiquis(ut ipſe ait) exemplaribus,intelligitq́;* PRAEMISSA *primitias quaſdam. Sic etiam legit locum Plinij contra Hermolai emendationem, Oleiq́;, ac uini præmiſſa remeans ſecum tuliſſet. quod non reprehendo : nimis tamen mihi durum*

uide

uidetur, & epiſtolarum claritate alienum hic (præmiſſa) legere. eſſet enim obſcurior, & non parũ uiolenta tranſlatio. Nam quantum ad antiquorum codicum fidem, habuimus nos miræ uetuſtatis Mediceum. Vellem autẽ eos qui antiquis exemplaribus nituntur, ubi ſint hæc egregia uetuſtatis monimenta notum facere. Quamuis enim nullius eruditi uiri fidem condemnemus, nihil tamen nobis non ſuſpectum eſſe debet, cum homines plerunque omnia tentent, ut ſuis opinionibus fidem acquirant. promiſſa autem intelligit ea, quæ in ſuis literis Plancus facturum ſe eſſe promiſerat.

Breuia, fugacia, & caduca exiſtima. *Antiquiores codices, Mediceus inquam, & qui Petrarcæ fuit, hac parte luxati ſunt, & manci: ſic enim habent,* BREVIA FVGATO CADVCA EXISTIMA: *quam rem propter librorum dignitatem, & probitatem nullo modo ſilentio præterire potui, quanquam receptam lectionem rectam & ueram eſſe iudico: nec uideo quomodo ueterem tueri ſi uelim poſſim: credendum igitur eſt hoc erratum fuiſſe librarij. cum raro autem accidere ſoleat ut peccet, non alienum mihi uiſum eſt, hoc etiam teſtari. præter deformatam illam dictionem* FVGACIA, *coniunctio non eſt in antiquioribus.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Tua dignitas adferat. *In Mediceo* adfert *ſcriptũ eſt:* AFFERT *igitur legi debet: contaminata ab imperito uera lectio fuit, qui dum credidit ſe emendare, corrupit: quod Paulus etiam animaduertit.*

Breuia, fugacia, caduca. *Receptam iampridem lectionem retinendã cenſeo, & ſi fuit cum & ipſe* FVCATA *legi poſſe exiſtimarim, quod tamen nunc non ualde*

probo: hæc enim ſententia eſt (ut opinor) huius loci, ut oſtendat, inanem gloriam ὀλιγοχρόνιον eſſe & paruo tempore perdurare: cùm enim ſupra inquit, Atq; hæc omnia, quæ habēt ſpeciem gloriæ: intellexit res fucatas, & quæ ſplendidæ, ac honeſtæ uidētur, non tamē habent ueram ac ſolidam gloriā, neq; ueram dignitatē, quas omnes imbecillas rectè dixit, & facilè euolare è manibus. Si enim hic FVCATA legeretur, cùm uerba illa, quæ habent inanem ſpeciem gloriæ, nihil ſignificent, niſi quæ fucata ſunt (ſi quis μεταφορικῶς loqui uult) dixiſſet Cicero quæ fucata ſunt, fucata ſunt, quod probari nullo pacto poteſt.

PAVL. MANVTIVS.

Tua dignitas affert. Antea legebatur, afferat. nos, affert, ex uetuſto codice, quem habet amicus meus Ioannes Scala, uir & humanitatis, & eruditionis propè ſingularis. eſt autem ſenſus, Ita mihi detur te uictorem complecti Rep. recuperata, ut mihi magnam lætitiæ partē tua dignitas affert. uerbum complectar, qui crediderunt eſſe indicatiui modi, uocem, affert, ut ipſi putabant, emendarunt, ut ego exiſtimo, deprauarunt.

Breuia, fugacia, caduca exiſtima. In uoce fugacia, uetuſti codices uariant. alij, fugatia? alij, fugato, habent. ego, & ſi uulgata lectio ſenſu non caret, tamen libentius legerem, fucata: ut tralatio ſit à mulieribus, quarum ſæpe nitor non naturalis, ſed fucatus eſt. hæc (inquit) fucata exiſtima, quoniam uerum ſplendorem non habent, ſed collecta ſunt inaniſſimis ſplendoris inſignibus.

GYB. LONG.

Scribit Planco, quàm gratæ fuerint & ſibi & ſenatui literæ illius, hortaturq́; eodem illo ſuperiore argumento ad rempub. defendendam.

SEB. CORR.

Gratiores. Al. *grauiores.* Quàm tuas. *octauas huius lib.* Promiſſa meminiſſem. *Epiſt.* 4. *huius lib. Quidam tamen legunt, præmiſſa : exponuntq́; primitias quaſdam. ita ſanè in manu ſcriptis libris ſæpius leges.* Cornutum. M. *Cornutum.* Continuo conuocatus, *ut ad rem nouam. Epiſt.* 28. *lib.* XII. A` noſtro collegio. *augurum.* Seruilio. *de quo ad M. Brutum in epiſtolis, quæ ſunt à Germanis nuper inuentæ, ſic ſcribit: In Planci cauſa Seruilius exarſit, mecumq́; per biduũ contendit. item, Acerbiſsime tulit Seruilius, aſſenſum eſſe mihi de Planco.* P. Titius. *Trib. pleb.* Complexus es, & tenes. Al. *complexus es, tene.*

BERN. RVT.

Etſi reipub. cauſa maxime gaudere debeo, &c. *Hanc epiſtolam arbitror illi, quæ eſt ad ſenatum populumq́; Rom. à Planco ſcripta, ſubiungi debere: tum huic eo loco ſitæ eam quæ incipit, Nihil me tibi: poſt eam uero addi ſuperiorem, cuius initium, Immortaleis ago tibi gratias. Nam eam quidem quæ incipit, Etſi ſatis ex Furnio, uel omnibus hiſce quas modò nominauimus, atque adeò illi ipſi quæ ſic inchoatur, Plura tibi, puto præponendam, ut ſit numero ſeptima. Hoc arbitror ad ſententiam literarum conſequendam percipiendamq́; pertinere: in quo iam uel Tyronis culpa eſſe poteſt. Quòd ſi quis etiã eam quæ ſequitur, præponat huic Planci, quam ultimã hactenus fecimus, cuius initium, Immortales ago, non ineptè meo iudicio fecerit: atque etiam eas quæ incipiunt, O` gratam famam. nam ne interpres quidem abſurde eſt, quantum intelligo, ratiocinatus, de coniungendis duabus iſtis Planci epiſtolis.*

CAELIVS RHODIGINVS

Antiq. lect. lib. III. cap. 20.

Apud Plinium præmiſſa uini uocãtur primitiæ. Hermolaus emendans, promiſſa reponit, publica lectione expuncta. Mihi autẽ mire arridet uerbum Præmiſſa, ut intelligamus primitias quaſdam, ſicuti præmiſſa ſacrorũ dicuntur. Vtitur eo uocabulo & M. Tullius epiſtola quadam ad Plancũ: Et tuarũ, inquit, literarũ præmiſſa meminiſſem. Etiã ſi in uulgatis modò codicibus paßim ſcriptũ inuenias promiſſa, nõ præmiſſa: ſenſu nullo, aut leuißimo.

PHIL. MELANC.

Etſi reipub. Exordium: Etſi reipub. cauſa gaudeo, tamen & gaudebo tua cauſa. Caue enim. Ratio: Placuerunt omnibus tua promiſſa. Recitatis literis. Narratio certaminum de honoribus Planci. Perge igitur. Adhortatio ad defendendam rempublicam ex honeſto. Quam quoniam. Repetitio adhortationis. Me tuæ. Defert ſuum officium.

VET. COD.

Eam fœlicitatem habes maximam, quam cum complexus eſt.

IN EPIST.

XIII.

Vt primum, &c.

GYB. LONG.

Cupit teſtatam Planco ſuam erga illum uoluntatem in augenda dignitate facere, hortaturq́ꝫ bellum cum Antonio inchoatum conficiat.

SEB. CORR.

EX tuis literis. octauis huius lib. Vlyſſem appellauit, ſemper, inquit Strabo. nam Achillem interdum etiam appellauit. Vlyſſes uerò apud Ouidium etiam quæ ab Ach

ab Achille ſunt geſta, ſibi, qui illum à ſe inuentum ad bellum perduxerit, quaſi ſuo iure accepta reſerri poſtulat. Vide præterea, quæ lib. 11. Iliad. ſcribit interpres Homeri: ne dicam finem reſpici oportere. Πτολίπορθον. *urbis expugnatorem.*

PHIL. MEL.

Vt primum. *Narratio, in qua commemorat ſuum ſtudium in augenda dignitate Planci.* Tu contexes. *obliqua adhortatio.*

IN EPIST. XIIII.

O' gratam, &c.

GYB. LONG.

Laudat uoluntatem Planci, hortaturq́; ut in eo propoſito perſeueret.

SEB. CORR.

ANte uictoriam. *apud Mutinam.* Atqui etiam. *Al. atq; etiam.* Latronum duces. *M. Antonius, & eius amici.*

BERN. RVT.

Biduo ante uictoriam, de ſubſidio tuo, de ſtudio, de celeritate, de copijs, atq; etiam hoſtibus fuſis, ſpes omnis eſt in te. *Quid ſi legas? Itaq;, etiam hoſtibus fuſis, ſpes omnis eſt in te. nam interpres quidē Gallós fuſos intelligit, perperam. quū ſuprà ſcripſerit Plancus, prouinciam habere ſe omnium ciuitatum cōſenſu paratiſsimã, & ſumma cōtentione ad officia certantem. Illud interim mirari ſubit, quod præliū ad Mutinam dies hiſce, inſequentibusq́; & Galbæ literis & inſerta & inſcripta, innuit circa Maij initia cōmiſſum: quū in ultima Philippica Cicero potius ad Idus Quintiles oſtendat.*

PHIL. MEL.

O' gratam famam. *Narratiuncula, quod omnibus nota ſit uoluntas* Planci *erga rempublicam.* Et *addita eſt adhortatio, ut ipſum* Antonium *& reliquias exercitus perſequatur.* In illam igitur. *Adhortatio.*

IN EPIST.

XV.

His literis, &c.

VICTORIVS.

CVnctatus non ſum in curſu bonorũ conſiliorũ: Lepidũ adiuuãdũ putaui. *Interpũctiones nõ ſuo loco collocatæ, ut puto, corrumpũt elegantiſſimã ſententiam: ipſe enim prorſus ita legendũ exiſtimo,* Quibus rebus ego cognitis cunctatus non ſum: in curſu bonorum conſiliorum Lepidum adiuuandum putaui. *Quamuis omnia nunc plana & aperta eſſe opiner, præclareq́; intelligi, ac probari etiam iudicium meum, tamen ſenſum meæ lectionis breuiter exponã: Quibus reb. cognitis, ſummam celeritatem adhibui, putauiq́; officium meum eſſe Lepidum adiuuare, dum bona ac reip. utilia conſilia animo uerſaret: quod nõ ſæpe ille faciebat: N*am *ſi legemus quemadmodum ante in cunctis impreſſis erat,* Cunctatus non ſum in curſu bonorum conſiliorum: *aut nullus, aut durus, & inſulſus prorſus ex hac lectione ſenſus elicietur.*

GYB. LONG.

Nuntiat Ciceroni, quid pro republica, ut Antonium opprimeret, egerit cum Lepido.

SEB. CORR.

His literis. *undecimis huius libri.* Latronem. *M. Antonium.* L. Antonium. *M. Antonij fratrem.* Forum

rum Iulij. *oppidum Narbonenſis prouinciæ. lege Plin. lib. 3. cap. 4.*

BERN. RVT.

Plancus prætor Ciceroni. *Melius eſt, ut cum cæteris inſcriptionibus cõgruat: Plancus imperator, Coſ. deſignatus Ciceroni. Tametſi, ut arbitror, ex prætura ſit in eam prouinciam miſſus.*

PHIL. MEL.

His literis. *Narratio, de ſua diligẽtia in Lepido ſibi conciliando, & de ſuis conſilijs in adminiſtrando bello.*

Itaq; in Iſara. *De Iſara flumine eſt apud Plinium lib. 3. cap. 5.* Quod ſi latro. *Concludit narrationem pollicitatione.*

VET. COD.

Proficiſci itaq; per Laterenſem inter nuntium. Quod & Antonius ab equitatu fortis eſſe dicebatur. Si nos mediocris modo fortuna reipub. adiuerit. Italiamq; à uaſtatione defendet.

IN EPIST.

XVI.

Nihil poſt, &c.

VICTORIVS.

TVm erant grauiſsimis uerbis, ac ſententijs. *Ita hunc locum emendauimus, cum in omnibus impreſſis,* Sententijs plenæ *legeretur: id autem fecimus, ſecuti fidem priſcorum codicum, in quibus poſtremæ uocis ueſtigium nullum reperitur: & Quintiliani autoritatẽ, qui affirmat, Ciceronem ita ſemper hoc uerbo uſum eſſe, ut diceret, Plenum uini, & non Vino, ut poſteriores fecerunt: non dixiſſet igitur Plenæ uerbis, ac ſententijs Cicero. Quemadmodũ aũt ſine ea uoce ſenſus manere poßit,*

obſcurum nõ eſt. Quod in Catone maiore Cicero inquit, Haud magna cum re, ſed fide plenus. non eſt ſeptimus caſus FIDE, *neq; contra teſtimonium Quintiliani hoc facit: ſed ita ab eo dictum eſt, ut in epiſtola quæ hanc ſequitur à Planco dictum fuit, quo obſide fide illius ac ſocietatis. Quod nos olim accuratè adnotauimus, nullam huius loci mentionem feciſſemus, niſi Manutij in poſteriore, quemadmodum in priore ſua editione fecerant, Verbis, ac ſententijs plenæ, legerent.*

GYB. LONG.

Quanta fuerit ſenatus erga Lepidum uoluntas poſt recitatas literas narrat, hortaturq; Plancum ut ſtrenue pro republica laboret.

SEB. CORR.

Sententijs plenæ. flagitare. *Al. ſententijs grauiſſimæ. flagitare. Al. ſententijs. flagitare.*

PHIL. MELANC.

Nihil poſt hominum. *Narratio de publicis literis, quod fuerint gratiſſimæ, & quod inde magnam conſecutus ſit dignitatem.* Tu quanquam. *Adhortatio, ut utatur occaſionibus belli, & pergat defendere rempub.* Cures ut. *Confutat obiectionem Planci.*

VET. COD.

Flagitare ſenatum inſtitit Cornutum. Quocunq; te ratio reipub. ducet, ſequare, tuere rempu. ciues ut ante factum aliquod à te egregium, quàm futurum putarimus.

IN EPIST.

XVII.

Antonius Id. &c.

VICTORIVS.

QVàm me tueri poſſet in caſtris. Nos IVVARE *ex antiquo codice, quod etiã Germani adno=*

tarunt. decepit hoc loco (ut opinor) eos, qui ab antiquis deſcripſerũt, quòd hoc uerbum per unum tantum v in illis eſt, aliter ac nunc ſcribimus. Nam ſi IVVARE legiſſent, nunquã commiſiſſent, ut eius loco (tueri) ſcriberent.

Quo obſide fide illius, & ſocietate in rep. adminiſtranda uterer. Nonnulli genitiuo caſu rectè (fidei illius, & ſocietatis) emendarunt: uno tamen diſſentiunt ab antiquis codicibus, quòd in illis (fide) eſt, nõ (fidei) ut fortaſſe eadẽ ratione dictũ ſit, qua Verg. Libra die, ſomniq́; dixit. & in Roſis, Ad primi radios interitura die. Quam lectionem confirmat, quòd in uulgatis omnibus FIDE etiã legebatur, etſi illi ablatiuo caſu intelligebant, ideoq́; pro SOCIETATIS, ſocietate emendarãt, improbè omnino, & imperitè, quia ſyncerã lectionẽ non intellexerũt.

Quid in animo habuerim cum Leernus. Quidã legunt LERNVS, uel LERINVS. nos uetuſtam ſcripturam repoſuimus LAEVVS: eundemq́; credimus eſſe hunc & illum, de quo ſic non multo pòſt, Læuo Ciſpio dabo perferenda.

EX POSTER. EIVSDEM.

Quod me iuuare poſſet in caſtris. Non receperunt hanc à me reſtitutam lectionem Manutij, quæ mihi ualde probatur: aperui antea unde mẽdum, quod impreſſos codices occupauerat, ortum eſſe poſſet: in antiquis enim libris IVARE ſemper ſcriptũ eſt: ut in loco, de quo paulò ante egimus: In curſu bonorum conſiliorum Lepidum adiuandum putaui.

De tribus fratribus Segauiano probauit. Vereor ſanè, ne aliqua macula hũc locũ fœdauerit: ſed cùm ita in cũctis manu ſcriptis legatur, & negotiũ de quo agitur obſcurũ ſit, periculoſum eſſe puto aliquid immutare.

PAVL.

PAVL. MAN.

Obſide fide. *Sic in omnibus uetuſtis exemplaribus. & dixit, fide, pro fidei, generandi caſu, quemadmodum etiã Salluſtius in Iugurtha, decima parte die reliqua, pro diei. id quod Gellius adnotauit: qui etiam C. Cæſarem, huius die, & huius ſpecie, dicendum putaſſe tradit.*

De tribus fratribus Segauiano probauit. *Ita legitur in omnibus libris manu ſcriptis. forte melius, S. Gauiano, ut ſignificetur Sextus Atilius Gauianus, de quo in oratione pro Seſtio. ſenſus erit: In ea re (ut ſcilicet Lepidus Apellam ad me mitteret) ſtudium mihi ſuum Gellius probauit, de tribus autem fratribus, (quidpiã ſignificat nobis minus notum, cuiuſmodi in epiſtolis ad Atticũ ſcriptis multa ſunt) Sexto Gauiano.*

GYB. LONG.

Narrat Ciceroni, quomodo inſtituerit Antonium uictum perſequi bello, ut finem tandem hiſce malis imponat.

SEB. CORR.

Ventidius. *treis legiones habens.* Iſtò proficiſci. *Romam.* Quòd illa. *Al. quòd ex illa. Al. quòd etiam illa.* Me tueri. *Al. me iuuare.* Interitu Coſs. *Hirtij & Panſæ.*

BERN. RVT.

Mihi prudentiam in conſilio defuiſſe ſciam. *Sciat, in alijs rectius.* Lepidus tamen, quod ego deſiderabam, fecit. *Quid ſi? tandem.*

PHIL. MEL.

Antonius idibus. *Narratio de ſtatu rerum, & ſua diligentia.* Fratrem meum. *Excuſatio, quòd frater ualetudinis cauſa in urbem ex caſtris redierit.* Sed ego eum. *Translatio culpæ.* Et quod acerbiſs. *Ratio ex hon*

honeſto. Lepidus tamen. *Alia narratio, de uoluntate Lepidi, & aliorum auxilijs.*

VET. COD.

Quod & illa ualetudine eius magis conficere ſe, quam me iuuare poſſet in caſtris.

IN EPIST.

XVIII.

Quid in animo, &c.

VICTORIVS.

VEntidijq́ꝫ mulionis caſtra deſpicio. *De admirabili huius fortuna plurimi ueteres autores locuti ſunt: nota ſunt omnibus quæ Gellius, quæ Dion, quæ alij quoq; tradidere: cùm infimo loco natus eſſet, conſecutum fuiſſe ſummos honores: & gentem, cui nulli antea Romani Impp. pares fuerant, ipſum profligaſſe, ac tribus maximis prælijs uiciſſe. Quemadmodũ neceſſe erat, hæc res inuſitata, ac noua inuidiam illi faciebat: & nõ ſine ſtomacho, quibus cognita erat obſcuritas parentum ipſius, uidebant eum in maximis honoris, ac dignitatis gradibus collocatum. Plures in illũ uerſus facti ſunt, quorũ nonnullos etiã A. Gellius adponit, qui grauiter eum perſtringerent. Puto etiã elegãtiſſimũ epigrãma, quod poſt luſus in Priapũ Vergilij nomine ſcribitur, eundẽ accuſare: quãuis enim nomẽ eius in quẽ factum eſt, poſitũ nõ ſit, ſi quis tamen acutè perſpiciet, uidebit omnia illa mirificè Vẽtidio huic conuenire. intelligo epigramma cuius initium eſt,*

Sabius ille.

quod imitatione nobiliſſimi illius Iambi Catulli factũ eſt,

Phaſelus ille, quem uidetis hoſpites.

elegantis enim ingenij uir, quicunq; ille fuit, uerbis penè Catulli ei ignobilitatem generis, & ſordidiſſimam artem

obice

obiecit. Quòd Sabinũ ipſum appellat, exiſtimo à regiõe, in qua ortus erat, ita appellatũ fuiſſe, nã Gellius Picẽtem illũ tradit, q populi uicini Sabinis ſunt. Neq; repugnat, ut arbitror, quòd teſtes adducit, qui epigrãma confecit Galliæ Ciſalpinæ ciuitates ſordiũ iſtius, & uiliſsimæ artis quã tractauerat: quãuis enim in Sabinis ortus eſſet, in Gallia Ciſalpina artem mulionicã exercere potuit: aut ſi non in illis locis exercere, illhac ſaltẽ ſæpe iter facere, ut incolæ eorũ locorũ ipſum hũc quæſtũ facientẽ uidere potuerint. Gellius tradit, ipſum curãdis mulis uictitaſſe: nã quæ in fine epigrãmatis exponũtur, de altiſsimo dignitatis gradu ab ipſo occupato, reſpondẽt felicitati iſtius, & mirè quadrant ijs, quæ ab alijs de ipſo tradita ſunt. Sunt maculæ plures in epigrãmate, quarũ nõnullæ facilè tolli poſſunt, aliæ ægrè ut puto, ſed omnia doctiores, acutioresq; uiri accuratius cõſiderabũt. Poſtquàm aũt mẽtio ſemel elegãtiſsimi carminis facta eſt, nõ malum erit, locũ in eo deprauatũ reſtituere: omnẽ enim occaſionẽ ſtudioſos adiuuãdi arripiẽdã puto. In Iãbo igitur cuius initiũ eſt,

Quid hoc negotij eſt: *ita hic uerſiculus legitur,*

Vuæq; quales flaua non legit Crete.

legi autem debet,

Vuæq; quales flaua legit Arete.

Hanc ueriorem eſſe lectionem dicimus, nam in manu ſcriptis libris eam inuenimus, & habemus etiam non parua argumenta, quibus confirmetur: quemadmodum enim ſi ita legamus, omnia conueniunt, ita ſi modo repoſitam ſequamur, nonnulla parum reſpondent. nomen in primis quod ad CRETE *adiunctum eſt, non benè quadrat prouinciæ, mulieri autem aptiſsimum eſt: neq; quamuis nũc Cretenſe uinum in honore ſit, quæ optimum uinum fundunt*

dunt uites, eædem uuas τρωξίμους, *ita enim appellant Græci edules, gignunt. Sed ijs argumentationibus relictis concinnior eſt hæc ſententia, & poëtæ familiarior. Arete enim uxor Alcinoi Phæacum regis fuit, cuius horti nobiles erant, & ab omnibus poëtis decantati, nam in ijſdem his luſibus duo illi uerſiculi leguntur,*

Si quot habes uerſus, tot haberes poma Priape,
Eſſes antiquo ditior Alcinoo.

Acuti ingenij, ac politæ eruditionis uir, hæc olim epigrãmata caſtigauit, ac multa ex ipſis menda ſuſtulit: hunc tamen locum, dum corrigere uoluit, niſi fallor, deprauauit.

Itaq; ad XII. cal. Iun. *Mediceus codex* A. D. X. II. K. Iun. *Quemadmodum in lapide* Colotiano *legi ante oſtendimus:* EX. A. D. V. E. DEC. *id eſt, ante diem* XII. K. Iun. *Quam interpretationem harum literarum* Paulus *quoq; probat.* Ex *his locis intelligi facile poteſt integritas, ac fides* Medicei *codicis.*

GYB. LONG.

Narrat Ciceroni conſilium ſuum, de ſua Lepidiq; coniunctione.

SEB. CORR.

Leernus, *ab alijs,* Lernus, & Lerinus: *ab alijs,* Læuus, *ex epiſt. 21. huius libri legitur.* Legatorum. Læui Ciſpij, & Neruæ. Trajceret exercitum. *alpes, uel* Iſaram. Sicut milites, Bruti & *mei.* Faciunt. *conſentiunt.* Bene ſentiens. *nunc, uel fingens bene ſentire.* Non ſuis contractis. *Alij legunt, in ſuis contractis.* Nullam habebat. Al. *nullam habeat: uel, nullam habet.* Si exercitus Lepidi abſit. *nulla enim tunc infidelitas mihi timorem faciat.* Mulionis. Plinius *lib. 7. cap. 43.* Metaremur. Al. *hærerem.* Al. *me*

tener

tenerem:idq́;,ut exercitum Lepidi *in officio cõtinerem. quamuis cum* Lepido *nondum me coniunxerim.* E*piſt. 23.huius libri.*

BERN. RVT.

Nonnullam rem aliam extimeſcens. N*on ullam, lego:ex alijs quibuſdam codicibus,& ſenſu.* Sed certe, niſi uno loco me tenerem. Q*uid ſi? niſi uno loco metaremur.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Itaq; poſt diſceſſum legatorum,quũ binis continuis literis,&c. D*e legatis puto intelligi,quos autor eſt* Appian*us,à ſenatu in caſtra miſſos,in* Galliam Ciſal*pinam,ut legiones quartam* Martiam*q́; pollicitationibus magnorum præmiorum,pecuniæq́;,apud* D.Brut*um exiſtentis,ab* Octauio *ad* D.Brutum, *autoritatemq́; ſenatus traducerent.quos ait non auſos alloqui ſeparatim ab* O*ctauio legiones,infecta re* Rom*am reuerſos.non, ut quidam ſentire uidentur,à* L*epido ad* Planc*um miſsis.*

PHIL. MEL.

N*arratio ſui conſilij,quare uelit ſe cum* Lepido *coniungere,ante aduentum* Bruti *: uidelicet ut retineat hoc modo exercitũ* Lepidi,*ne ad* Antoni*um tranſeat.* Quid in animo. E*xordium ,* πάθος *à periculi magnitudine.*
Itaq; poſt diſceſſum. N*arratio,qua exponit,quod fuerit periculoſum illud conſilium.* Sciebam enim. C*onfutatio obiectionis.* Solicitiorem certe.E*piphonema,eſtq́; mutatio perſonæ: de ſe enim in tertia perſona loquitur.*Gelli*us lib.4.cap.15.* Si quid intra cutem. E*legans metaphora.* Sed certe. E*xponit illam ſimilitudinem.*

VET. COD.

Dum Brutus traijceret exercitu concordi,ac be

ne de republica ſentiente.

IN EPIST.

XIX.

Quanquam,&c.

PAVL. MANVTIVS.

GRauiſsimæ,& maximę fortiſsimi animi ſummiq; conſilij. *Sic habent omnes impreßi libri. nos in noſtro ita legi,& interpungi uoluimus: grauißimæ,et maximæ, fortißimi animi, ſummiq; conſilij: ut animi maximæ res ſint, conſilij grauißimæ.*

GYB. LONG.

Nuntiat Planco, quàm gratæ fuerint Senatui literæ. deinde ſolita ratione hortatur, ad reipub. ſtudium,

SEB. CORR.

Gratiarum. *Epiſt. 11. huius libri.* Confecerit. *Epiſtola 13. huius libri.*

PHIL. MEL.

Quanquam gratiarum act. *Exordiũ à literis Planci, & eius gratitudine.* Dices. *Obiectio.* Sed mi Plance. *Adhortatio, ad opprimendum Antoniũ.* Qui enim Anton. *Clauſula in epilogo.*

VET. COD.

Qui enim M. Antonium oppreſſerit, is hoc bellum teterrimum, periculoſiſsimumq; confecerit, crede mihi.

IN EPIST.

XX.

Ita erant,&c.

GYB. LONG.

Petit, ut de incerto rumore cõiunctionis Lepidi cum Antonio, ſenatum certiorem faciat, hortaturq; ut finem bello imponat.

SEB. CORR.

ALterius.*nec uinci.* Alterum.*nec decipi.* Accepi lit. E*piſt.*14.*lib.*11. Adſcripſiſſe. Al.*ſcripſiſſe.Alij uerò legũt,ad ſe ſcripſiſſe.* Literarũ. 17. & 28.*huius libri,quibus ſcripſiſti* Lepidum *(ita enim credebas) bene ſentire, teq; breui cum illo coniuncturum.*

Plance potuiſti. Al.*Plance uoluiſti.* Cauſa ſublata eſt. *cognito* Lepidi *conſilio.* Bis ad eundem. *lapidem offendere, turpe eſt.* Ita ſe res habet. *à* Lepi*do non recipi* Antonium.

BERN. RVT.

Verum ut errarem, id Plance noluiſti. V*oluiſti, arbitror melius.* Quis enim id effugerit? ſic decipi te nõ potuiſſe,quis non uidet? A*rbitror rectius, quis enim id fugerit, ſic decipi te non potuiſſe? quis nõ uidet?* E*ſt enim,puto,ſenſus:* V*oluiſti me ſuperioribus illis literis quaſi per iocum in errorem inducere.non enim tu deceptus es.* I*am uero alteris literis noluiſti errorem meum confirmare,quod tibi turpe fuiſſet.* S*iquidem bis amicum fallere,etiam uulgari prouerbio uetamur.* I*d enim puto dici potius quàm quod ait interpres.* V*olui,etiam* C*lericus uidetur habuiſſe in ſuo exemplari.*

PHIL. MEL.

Ita erant omnia. N*arratio,uarios eſſe rumores de* L*epido,à cuius exercitu* A*ntonius receptus dicebatur, & quod ipſe quoq;* L*epidus cum* A*ntonio ſe coniunxiſſet.* Bis ad eundem. Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν προσκρούειν λίθον. Mea quidem. A*dhortatio,ut hoc bellũ contra* A*ntonium conficiat.*

IN EPIST. XXI.

Puderet me,&c.

GYB. LONG.

Nuntiat Ciceroni, quo pacto fruſtratus ſit eum Lentulus, & qua ratione perfidiam eius deprehenderit.

SEB. CORR.

SCripſiq́ tibi. *Epiſt.18.huius lib.* Quum Iſaram flumen, uno die ponte confecto. *Al. ſin quum Iſara flumine uno die ponte confecto. Videtur legendum, Quum in Iſara flumine uno die ponte confecto, exercit.* Literas mihi, in iisq́ deſperans. *Al. literas mihi, meisq́, deſperans. quod mihi placet, ne uerbū, uel potius Latinam locutionem deſideres.* Titio dedi. *Al. Titio miſi.* Leuociſpio. *Alij legunt, Læuo Ciſpio. forte legendū eſt, L. Ciſpio, de quo in commentarijs Oppius meminit.* Viri boni. *Al. ut uiri boni.* Hoſtibus deniq́. *M. Antonio, Ventidio, & eorū militibus.* Mecum perdidiſſem. *Al. Mecū prodidiſſem.* Si ille exercitus. *Lepidi.* Hic uindicetis. *ut Mutinæ, & alibi.* Paratior fuerit. *Al. paratior fuit.* In Hirtij. *tui alumni chariſſimi.*

BERN. RVT.

Fratrem meum tibi fortiſsimum ciuem, & ad omnia paratiſsimum excuſes literis. *Num rectius, excuſem? ut ſit cum interrogatione. an potius, licet, pro literis: aut tale aliud?*

PHIL. MEL.

Puderet me. *Excuſatio per translationem, quare à Lepido fuerit deceptus.* Huc me uenire. *Conſilium, quare retro caſtra mouerit.* Nec depugnare. *Epiphonema.* Quare hortor. *Petitio ut curet in Senatu, quamprimū mitti exercitum, quo Antonio & Lepido reſiſti poßit.* Fac ualeas. *Petitiones aliæ.*

bb 2 VET

Digitized by Google

VET. COD.

Putabam poſſe me,*nec de laude ieiunij hominis delibe rare quicquā.* Huc me *uenire,& duobus exercitib.& ducibus coniunctis obijcere exercitum firmißimum.*

IN EPIST.

XXII.

In te,&c.

GYB. LONG.

De agris diuidundis agebatur Romæ,quod cum Plancus accepiſſet,ut militibus ſuis gratior eſſet,ipſe quoq; petere inſtituit, & de ea re literas Ciceroni ſcripſerat,ad quas reſpondet Tullius.

SEB. CORR.

DE re agraria. *Al.de lege agraria.* Epiſt.24.*huius lib.& epiſt.*20.*lib.*XI. Quis fuerit impedimēto.*Fortaſſe Seruilius.*Epiſt.12.*huius lib.*

BERN. RVT.

M.T.C.Cn.Planco prætori deſ.S.D.*Conſuli deſignato,ſcribi debuit.præturam enim , quod & antè diximus,aut geſſerat ſuperiore anno,aut tum gerebat. niſi utrunq; malis : ut ſit,*Prætori,*conſ.deſig.uel,* Proprætori,*Coſ.deſig.*De *Gneo ſuprà quoq; monuimus.*

PHIL. MEL.

In te & collega. *Narratio.* Qui certe ego fuiſſem. *pro mea natura,qualis ego ſum.*

IN EPIST.

XXIII.

Nunquam mehercle,&c.

VICTORIVS.

VEl cū ſalute recipere me poſſem. *Aliquantū mēdi hoc loco habēt antiquiores codices,* SALVTARI *enim legunt pro ſalutariter,ni fallimur:eſt autem* Planco *familiare aduerbium. ſequenti enim epiſtola in uulgatis*

etiam

etiam nedum ueteribus, & melioribus libris, Nihil enim *me non ſalutariter cogitare ſcio. & nos igitur* (*ſalutariter*) *ſcripſimus. uſurpauit etiam* Cicero *hoc aduerbium.*

Aut ab illis furentibus latronibus. *Mediceus codex & Petrarcæ liber, Germanicus item impreſſus, qui ſæpe antiquã lectionẽ in margine adpoſitã habet, omnes cõueniũt: & pro* FVRENTIBVS, FERVENTIBVS *legunt.* Nos *igitur hunc conſenſum probatiſſimorum codicum aſpernari non potuimus: nam quod paulo ſuprà hac ipſa epiſtola* Lepido OFFENSVS, *cum antea* INFENSVS *legeretur, ſcripſimus, ueterum in hoc etiam codicum autoritatem ſecuti ſumus.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Quod legatos fide Lepidi miſſos. *Antea* Lepidi *dimiſſos.* Quis *non uideat, qui attentè legat, ita ſcribendum eſſe, mendumq́; ortum, quòd negligenter librarius poſtremam ſyllabam* Lepidi *bis ſcripſerit.* Exponit Plancus, *cur tãtopere ſibi* Antonius, *ac* Lepidus *infenſi ſint, et in alijs rebus narrat ſibi illos ualde iratos, quòd* Antonij *legatos ad ſe miſſos* Lepidi *fide, nedum audire uoluerit, in conſpectũ ſuũ uenire prohibuit.* Lepidi *autẽ fide: quia fidẽ ſuam* Lepidus *interpoſuerat, à* Planco *illos uiolatum non iri.* Legatos *miſſos, ut paulo poſt inquit,* C. Catienũ *miſſum ab* Antonio *ad eum cum literis.*

PAVL. MANVT.

Elapſus ſum his. Dictio, *his, cum oleret mendum, ſcripſi ad amiciſſimum meum, ut is mihi, de ea quid ſentiret, exponeret. reſcripſit, corruptam ſe iam pridem iudicaſſe: nuper autem rariſſimæ uirtutis, & ſummæ nobilitatis hominem,* Benedictum Accoltum, Rauennæ Cardinalem, *quem ego honoris amplitudinisq́; cauſa nomino, cum has*

Ciceronis epiſtolas ſucciſiuis temporibus legẽdo percurreret, eam emẽdaſſe, nempe ſic, Elapſus ſum bis: *ut ſe dicat* Plancus *periculum bis effugiſſe: ſemel, cum ad* Lepidum *nõ acceßit, neq; ſe unquã cum eo uoluit cõiungere: quod ſi feciſſet, ipſe cum uniuerſo exercitu in* Antonij *poteſtatem* Lepido *prodente deueniſſet: iterum, cum audito* Lepidi Antoniiq́; *aduentu, celeriter ſe recepit.*

GYB. LONG.

Et ſe Laterenſemq́ excuſat, ne temere credidiſſe Lepido exiſtimentur: hortaturq́ Ciceronem, ut det operam apud ſenatum, ut Octauius cum exercitu ad eum mittatur.

SEB. CORR.

Hoc uitio. *credulitate.* Niſi uno loco eſſemus. Al. *ſi uno loco eſſem.* Lepido infenſus. Al. *Lepido offenſus.* Mea patientia. *mea pertinacia, alijs magis placet.* Cum ſalute. *Al. ſalutariter. Al. ſalutari loco.*

Vocontij. *Plin. libro 3. cap. 4.* Captabat. *quamuis antè denuntiaſſet, ne uenirem. Epiſtola 21. huius libri.* Furentibus, *Al. feruentibus.* Homines haberent. *prouinciales.* Dicitur uicturus. *non uixit tamen.* Improbabam. *improbaram, fortaſſe melius.*

Catinium. *Al. Catium.* Interceperam. *Al. exceperam.* Cæſar. *C. Octauius Cæſar.* Cuius ipſius. *ut qui Antonium fugarit.* Ciuarone. *Alij legunt, Auenione. Ciuarum in ea regione ſcriptores agnoſcunt.*

BERN. RVT.

Hunc caſum cogit ſubire. *Coëgit, in alijs integrè. de re enim præterita loquitur: qua de etiam epiſtola 18.*

Nam, ſi uno loco eſſem. *Quid ſi? nam, ſi non uno loco eſſem: uel, eſſemus. quod antè dixit, Niſi uno loco me tenerem. uel, metaremur. Etſi ſcio extortum etiam ex his uerbis ſenſum à Clerico.*

PHIL. MEL.

Nunquam mehercule. *Exordium à prædicatione diligentiæ.* Confiterer. *Excuſatio temeritatis.* Tu mi Cicero. *Adhortatio.* Quicquid aliquando. *Ex periculi magnitudine.*

VET. COD.

Conſedi eo conſilio, ut uel celeriter accedere, uel ſalutari loco me recipere poſſem. Dedi operã deũ benignitate ut & celeriter me reciperẽ, & hic diſceſſus meus nihil fugæ ſimile haberet. nõ miles ullus, nõ eques, nõ quicquã impedimẽtorũ amitteretur, aut ab illis feruentibus latronibus interciperetur.

Sed tamen de hoc mihi parum certum conſtat.

Iracundias autem harum recenteis habebam.

IN EPIST.

XXIIII.

Facere non poſſum, &c.

VICTORIVS.

QVibus ſubito impetui, ac latrocinio paricidarum reſiſtat. *Nos ut in ueterrimo Mediceo codice inuenimus* IMPETV *ſcripſimus, ut etiã in epiſtola ad P. Seruiliũ, Vt intelligat hãc cõmendationem ſibi magno uſu atq; adiumẽto fuiſſe. Sæpe autẽ ſic protuliſſe huiuſcemodi nomina tertio caſu Vergilium, notißimum eſt: ut in* IIII. *Georgicorũ, Quod nec cõcubitu indulgẽt. et, Teq; aſpectu ne ſubtrahe noſtro, & alijs locis. quod diligẽtiſſimus uir Ioannes Pierius in ſuis Vergilianis caſtigationibus adnotat. Nam quòd hũc locũ ut Ciceronis citat, cũ ſit ex epiſtola L. Plancij,* μνημονικὸν ἁμάρτημα: *uel potius ſequitur nonnullorum morem qui cunctas epiſtolas quæ*

his uoluminibus continentur, quia nō ualde ſtylo inter ſe diuerſæ ſunt, ut ſi Ciceronis eſſent, adducūt, ne minimum probi & eruditi hominis erratum cum maxima eiuſdem laude cōiungam: docetq́; ille Cæſarem tantum tam minutarum rerum autorem in huiuſcemodi nominibus I, *literā cenſuiſſe abijciendam: dominatuq́;, & ornatu, & reliqua huiuſmodi & ſcribendum, & proferendum eſſe.*

GYB. LONG.

Ciceronem certiorem facit & de exercitu, & de ſuſpicione, quam habet de Cæſare, ne cum Antonio conſpiret.

SEB. CORR.

In tui obſeruantia. *Al. in tua obſeruantia.* Sit allaturus. *De hac locutione in quæſtura leges: etſi ſuſpicamur, Sit allaturum, legi debere.* De militum commodis. *per x. uiros dandis. Epiſt.* 20. *libro* II. Suſtinuimus. *non pugnauimus.* Impetui. *Al. impetu, eodem caſu: quod ego tamen in poëtis potius, quàm in oratoribus probarim.* Octo tyronum. *Quidā legunt, octo millia tyronum. Epiſt. enim* 33. *huius lib. uidemus legiones duas nec frequentes agnoſci, licet Appianus* 10. *ſcribat.* Africanus exercitus. *cui T. Sextus, & Q. Cornificius præerant.* Siue Cæſaris. *Octauij.* Ad alia conſilia. *triumphi & Conſulatus petitionem.* Ad Cæſaris. *Octauij.* Societatem. *in hoc Octauij amore.* Familiaritate Cæſaris. *Iulij Cæſaris.* Atq; Cæſaris. *Iulij Cæſaris.* Hunc. *Octauium.* Et illius. *Iulij Cæſaris in teſtamento.* Veſtro iudicio. *teſtimonio adoptiōis publicæ à Prætoribus ex more deſcripto, & illo Cæſaris nomine, & tot honoribus ornato.* Perinde. *Al. proinde.* Id omne Cæſari. *Octauio, qui nec D. Bruto reconciliari uoluit, nec Antonium fugientē perſequi.*

qui. Aduerſiſsimam. *propter Aſinium Pollionē,qui ibi habet exercitum.* Hiſpaniam. *Lepido antè decretam.* Detruſum. *Al.extruſum.* Conſulatus bimeſtris. *poſt Hirtij & Panſæ mortem.* Exputare. *Al.explicare.* Merita habet.*in Philippicis leges.* V.Calend.Sext.ex caſtris. *Al.V.Calend.ex caſtris.*

BERN. RVT.

Et ad cogitationem conſulatus bimeſtris. *Poteſt id quidem per extenuationem eſſe dictum. Quid tamen ſi Quimeſtris legas? quod tot eſſent ad Ianuarium ab initio Sextilis menſes. hæc enim ad V.calend. Sext.ſcripta apparet. Illud addo, æſtimari oportere, quæ ſunt libro quarto ad Cn.Plancū literæ,huic'ne ſcriptæ fuerint, atq; ita in hunc librum, ſuo ſcilicet loco ex temporum ratione retrahendas. tres certe in uolumine ad Atticū legimus ad hunc Plancū: quas qui libri huius initio adſcripſerit, belle & rerum cognitioni,& neſcio cui elegantiæ conſulucrit. Quis enim dubitat, quin & in his colligendis nō nihil Tyro peccarit, & multū ſit de illius diligentia tēporum iniuria derogatum atq; detractū? Quis enim credat,quæ eſt paulopòſt ad Appium ab illo in tam alienum locum collocatam,tamq; ab alijs quæ iuſtū uolumen confecere diſiunctam? Itaq; & ea apud alias ad eundem ponenda eſt, meo iudicio. Cæterum, quo minus idem Plancus hic atq; ille exiſtimetur,impedimēto eſſe poteſt,quòd ille inimicus Iulij Cæſaris fuiſſe uidetur ex illis epiſtolis. at hic ſupra:Scis tu,mi Cicero, quod ad Cæſaris amorem attinet,ſocietatem mihi eſſe tecum: uel quod in familiaritate Cæſaris,uiuo illo,iam tueri eum & diligere mihi fuit neceſſe:uel quòd ipſe, quoad ego noſſe potui,moderatiſsimi atq; humaniſsimi fuit ſenſus: uel quod ex tam inſigni*

amicitia mea atq; Cæſaris hunc filij loco & illius & noſtro iudicio ſubſtitutum, non perinde habere, mihi turpe uidetur. Sed & Cicero idcirco nimis eum ſeruiſſe temporibus ſcribit: ut tamẽ mutari potuerit, & ex Pompeiano ad Cæſarem cum fortuna ſimul inclinare. itaq; æſtimandum relinquimus.

PHIL. MEL.

Gratiarum actio, cui addita eſt breuis commemoratio meritorum Ciceronis. Facere non poſſum. Propoſitio exordij: Debeo agere gratias. Sed mehercule. Extenuatio ſui officij, per collationem uerborum & factorum. De militum commodis. Narratio, quare ſuis militibus petierit præmium diuidendorum agrorum à Senatu. Nos adhuc. De conſilijs belli, qđ uoluerit cõfligere cũ hoſtibus: et qualẽ habeat exercitũ. Aliquanto autem. De Auguſto. Scis tu mi Cicero. Occupatio. Sed quicquid tibi. Accuſatio Octauij, quod relicto bello cõſtituerit abire Romã, ad petẽdum Conſulatũ. Nos interea. Epilogus. Tu, ut inſtituiſti. Petitio.

IN EPIST.

XXV.

Si intereſt, &c.

GYB. LONG.

Dehortatur Furnium, ne Romam præturæ petendæ gratia, relicta prouincia, & inchoatum bellum omittens, ſe conferat: dans conſiliũ, quando commodius poſsit.

SEB. CORR.

C. Furnio. L. Planci legato. Nauitatem. Alij legunt, maturitatẽ: alij, nauatã. Anteponẽdam. Al. anteponendum. Scientiaq; . Al. ſententiaq;. Si Aedil. fuiſſes. Atqui non fuiſti, ſed Trib. pleb. tantum, L. Paulo & C. Marcello Coſ. Videbere, etiam ſi petition

titionem Præturæ *in ſequentem annum differes.* Planco Cos. *in ſequentem annum iam nunc deſignato.*

BERN. RVT.

Vt, ſi ędilis fuiſſes, poſt bienniũ tuus annus eſſet. *Aperta quidem ſententia, ſed tamen Clericus ineptire nõ deſinit. neq; enim is eſt, quem putat, ſenſus, quo uidetur Furnium fuiſſe ædilem contendere, quum contrà innuat Cicero: occulteq; celeritatem nimiam reprehendat eius, qui quum nondum fuiſſet ædilis, præturam uel ex medio ciuili bello peteret. qui, etiamſi tunc non petiſſet præturam, quam poſt ædilitatem actam biennio petere ſolebãt, nihil uideretur omiſiſſe legitimi atq; uſitati temporis, utpote qui nondum fuiſſet ædilis.*

PHIL. MEL.

Si intereſt. Dilemma. *Eſt enim duplex propoſitio: Si iſthic reſpub. opus habet opera tua, ne propera ad præturam.* Si autem ſatisfactum. *Altera propoſitionis pars: Si iſthic reſpub. non habet opus opera tua, ueni* Romam. Multi clariſs. *ab exemplis.* Video autem. *Ab opportuno.* Omnino. *Epilogus.*

VET. COD.

Nauare operam rebusq; maximis, quæ ad belli reliquias extinguendas pertinent, intereſſe putas. Iſtamq; operam tuam, nauitatẽ, animum in rempublicam celeritati præturæ anteponendum cenſeo. Quid enim honeſtius? aut quid honeſto melius anteponendũ eſt? Tamẽ ſplendidiorẽ petitionẽ tuam fore, ſi modo iſta ex ſententia confecta eſſent.

IN EPIST. XXVI.

Lectis tuis, &c.

GYB.

GYB. LONG.

Rurſus diſſuadet Furnio petitionem præturæ, hortatur autem, ut rempublicam quantum poſsit adiuuare pergat.

SEB. CORR.

AVt omittendos. Al. *aut dimittendos.* Illud magis timui. *dimicare cũ periculo.* Cognouimus. *tua opera excitatum.* In extremo. Al. *in extremis.* Si ita adipiſcare. *ambitioſe, & reipub. incommodo.* Nos in culpa ſumus. *qui id tibi nõ ſignificauimus.* Protendimus. Al. *protrudimus.*

BERN. RVT.

De Gallorum ſtudio nos aliquando cognoſcemus. I*n nos remq́; publicam, potius quàm (ut Clericus) in Antonium. quoniam ſubijcit:* I*taq; iucundißimis tuis literis ſtomachatus ſum in extremo. quaſi ſcilicet* F*urnius id ſtudium ſua opera excitatũ honeſte ſignificaret, ideoq́; ſe creari prætorem poſtularet.* P*lancus ſuprà:* P*rouinciã habeo, inquit, omnium ciuitatum conſenſu paratißimam, & ſumma contentione ad officia certantem.* E*t aliquanto pòſt: pontesq́;, quos feceram, interrupi, ut ſpatium & ad ſe colligendũ homines haberent.* Vel gloria, quam omnes aſſequuntur, dulcior? *Sequuntur, rectius. gloriam enim omnes ſequimur, pauci aſſequimur.* E*tſi* C*lericus uerborum uim non dubitatur confundere.*

PHIL. MELANC.

Lectis tuis. N*arrationes.* Non arbitror. M*ollis reprehenſio.* Te adipiſcendi. R*atio ab honeſto.*

VET. COD.

Verum neſcis, quàm alte aſcenderis. Comitia tamen, quoniam ex his pendes, quãtum facere poſſumus, quod multis de cauſis reipub. arbitramur

conducere. In Ianuarium menſem protrudimus.

IN EPIST.

XXVII.

Quod mihi,&c.

GYB. LONG.

Lepidum primo accuſat, quod inciuilis ſenatui pro datis honoribus gratias non egerit. Deinde ſuadet, ut ita pacem faciat inter ſenatum & Antonium, ne tandem in ſeruitutem rempublicam propellat.

SEB. COR.

ESſes ab eo. Al. *eſſes quotidie ab eo.* Ornatus. *ſtatua equeſtri inaurata in roſtris inter alia donatus.* Pacis inter ciues. *Epiſt.6.huius libri.* Perditum hominem. *M.Antonium.*

BERN. RVT.

Te ſenatui gratias non egiſſe, quum eſſes ab eo ordine ornatus, ſummis honoribus. *Eius ſenatuſcō ſulti quinta Philip.uerba hæc ſunt: Cū à M.Lepido Imper. Max. Pont.ſæpenumero reſpub.& bene & feliciter geſta ſit, populuſq; Roma. intellexerit ei dominatum regium maxime diſplicere, cumq; eius opera, uirtute, conſilio, ſingulariq; clementia & manſuetudine bellum acerbiſsimum ciuile ſit reſtinctum, Sextuſq; Pompeius Gn. F. Magnus huius ordinis autoritate ab armis diſceſſerit, & à M.Lepido Imp.Pont.Maxi. ſumma ſenatus populiq; Romani uoluntate ciuitati reſtitutus ſit, Senatum populumq; Romanum pro maximis plurimiſq; in rempub. M.Lepidi meritis, magnam ſpem in eius uirtute, autoritate, felicitate reponere, otij, pacis, concordiæ, libertatis, eiuſq; in rempub. meritorum ſenatum populumq; Romanum memorem fore, eiq; ſtatuam equeſtrem inauratam in roſtris, aut quo alio loco in foro uellet, ex huius ordinis ſentent*

ſententia ſtatui placere. Qui *honos* P.C. *mihi maximus uidetur . primum , quia iuſtus eſt : non enim ſolum datur propter ſpem temporum reliquorum,ſed pro ampliſsimis meritis redditur.nec uero cuiquam poſſumus commemo-rare , hunc honorem à Senatu tributum iudicio Senatus ſoluto , & libero.* Et 13. de eodem : *Itaq; ei & honores decreui,quos potui ampliſsimos , in quibus uos mihi eſtis aſſenſi . nec unquam de illo , &c.* Interpres *uero neſcio quid garrit imperitè, ſcilicet de imperio ei , contra que Antonium bello deſtinato .* Idem *ad* M.Brutum : At *in* Lepido *reprehendimur,cui quum ſtatuam in roſtris ſta-tuiſſemus , ijdem illam euertimus.* Nos *illum honore ſtu-duimus à furore reuocare . uicit amentia leuiſsimi homi-nis noſtram prudentiam : nec tamen tantum in ſtatuen-da* Lepidi *ſtatua factum eſt mali, quantum in euertenda boni.* Literas *uero , quibus ſignificatum ſenatui eſt,à* M. Lepido *pacem inter ciues quæri,id eſt,* Antonio *cum re-publi.non arbitror eas eſſe , quæ hoc libro paulopòſt le-guntur.de quibus quid ſentiam, ſuo loco dicemus: ſed eas potius,de quibus* Cicero Philippica 13. *longiſsime,& ad* Plancum : Sed *de pace literæ uel* Lepidi,*uel tuæ,quam in partem acceptæ ſint,ex uiro optimo fratre tuo, ex* C. Furnio *poteris cognoſcere.*

PHIL. MELANC.

Quod mihi . *Narratiuncula.* Pacis inter. *Con-ceſsio.* Pacem eam ſi. *Reprehenſio ex pacis ſimulatæ incommodis.* Itaq; ſapientius. *Epilogus conſtans bre-ui adhortatione.*

IN EPIST.

XXVIII.

Quàm uellem, &c.

GYB. LONG.

Nuntiat Trebonio, quàm forti animo ſit pro defenſione reipublicæ. Oportet autem animaduertere principatum ænigmaticum de epulis, hoc eſt abſumptione & Cæſaris morte.

SEB. CORR.

C. Trebonio. *Aſiam conſulari imperio obtinenti, qui paulo pòſt Smyrnæ à Dolabella eſt interfectus. Huius epiſtola eſt 16. lib. 12.* Epulas *Cæſaris cædem: cœnam uocat epiſt. 4. lib. 12.* Nihil haberemus. *quoniam Antonium interfeciſſemus, ut uos etiam primò conſtituiſtis, ſed M. Brutus prohibuit.* Seductus eſt. *Sic Philipp. 2. Te Cæſaris interficiendi Narbone conſilium cum C. Trebonio cepiſſe notiſſimum eſt: & ob eius conſilij ſocietatem, quum interficeretur Cæſar, tum te à Trebonio uidimus ſeuocari.* Fœdiſsimũ diſceſſum. *ex urbe in Galliam Ciſalpinam.* Deq; alia re referrent. *de præſidio Coſſ. deſ. epiſt. 6. lib. 11.* Conſulareis partim. *Epiſt. 5. lib. 12.* Auunculus eſt. *M. Antonij.* Coſs. egregij. *Hirtius & Panſa.* Conſcripſiſſet. *in Campania, Antonio Brunduſium tunc profecto.* Legionesq; duæ. *Martia & Quarta.* Contuliſſent. *relicto M. Antonio, Brunduſio reuertente.*

PHIL. MEL.

Quàm uellem. *A uoto: Vtinam cum Cæſare Antonius quoq; eſſet interfectus.* Quod uero. *Querela, contraria uoto.* Vt enim primum. *Narratio, quæ egerit in Senatu poſt diſceſſum Antonij pro Republica.*

Habemus fortem. *Alia narratio, quales uiros habeat reſpublica.*

IN EPIST.

XXIX.

De meo, &c.

GYB.

GYB. LONG.

Approbat ſtudium ſuum in Appio defendendo.

SEB. CORR.

APpio. Exiſtimant docti eundẽ eſſe Appiũ, ad quem epiſtolæ lib. 3. ſunt ſcriptæ: à quibus cur in præſentia diſſentiã, nihil habeo. quin dies adſcripta id magis uerum oſtẽdit. ſiquidẽ hæc data eſt epiſtola pr. Non. Quint. Cicero uero ad Non. Sext. ex prouincia deceßit. Prodeſſe poſsim. ut Procos. in mea prouincia. Quid autem id eſſet, dictũ eſt lib. 3. Si quis tamen aliter ſentiat, nõ aduerſor, ne ſi uelit quidẽ eũ eſſe, qui eſt in epiſt. 22. lib. 11.

EX POST. EIVSDEM.

M. T. C. Appio S. P. D. Vide, ne ſit alius ab illo conſulari, qui prouinciam Ciliciam ante Ciceronem proconſul obtinuerit, paterq́; eius forte, de quo libro proximo ad D. Brutũ Cicero: Cũ Appio Claudio C. F. ſumma mihi neceßitudo eſt, multis eius officijs & meis mutuis conſtituta. Et infrà: Magno tibi erit ornamẽto, nobilißimum adoleſcentem beneficio tuo eſſe ſaluum. cuius quidẽ cauſa hoc melior debet eſſe, quod pietate adductus propter patris reſtitutionem, me cum Antonio coniunxit.

PHIL. MEL.

De meo ſtudio. Narratio de cura ac ſtudio ſuo pro ſalute Appij.

VET. COD.

Quanquam ſunt ſingulari in te beneuolentia, ac beneficio affecti, ut te ſaluum malint. Tu fac hoc, bono animo, magnoq́; ſis.

IN EPIST.

XXX.

Decimoſeptimo Calend. Mai. &c.

VICT

VICTORIVS.

VT amplius paſſus centũ ultra aciem, &c. *Nos paſſuum numerũ in nullis manu ſcriptis inuenimus: notam igitur mendi appoſuimus, quæ ſignificet numerũ deſiderari.* Gladiatoribus autem. *Sic omnes uulgati, uno excepto, qui nuper Venetijs impreſſus eſt, Gladiatorijs enim habet, proculdubio male. Nec enim (ut puto) inuenies dici ludis gladiatorijs. (gladiatoribus) autẽ in uſu erat, id eſt die illo, quo munera gladiatorũ dabantur: ut Ludis etiam dicebatur, quo die ludi committebantur. Cicero ad Atticum multis locis hoc oſtendit, maxime lib. I I. de Clodio loquens, Quinetiam cum candidatum deducerem, is quærit ex me, num conſueſſem Siculis locũ gladiatoribus dare. Id eſt eo die quo pugnarent gladiatores. In IX. etiam Philippica circa finẽ, Circumq́; eam ſtatuam locum Gladiatoribus, ludisq́; liberos, poſterosq́; eius, quaque uerſus pedes V. habere. Item pro P. Seſtio: Etenim tribus locis ſignificari maxime Populi Romani iudicium, ac uoluntas poteſt, cõcione, comitijs, ludorum, gladiatorumq́; conſeſſu. Quod autẽ paulò pòſt* AVCTORARI SESE NOLEBAT: *legunt ijdem, repudiantes receptam & eandem ueterem lectionem, quæ eſt* AVCTORE SESE NOLEBAT: *in hoc quoq; iudicium eorum non probo. ægre enim tulit Balbus, quòd cum ante bis ille gratis pugnaſſet, poſtea autore ſeſe noluit, ideoq́; eum multis modis excruciatum necauit. Quod ſi dictio illa* DEPRESSVS *mutanda ſit,* DEPREHENSVS *malim quàm aliter: uetuſti tamen codices uulgatam lectionem retinent.*

EX POST. EIVSDEM.

Decimo ſeptimo K. Mai. *Mediceus codex in hoc*

loco. Galba Ciceroni Sal. x v i i. K. Mai. *In indice.* Galba Ciceroni Sal. ad x v i i. K. Mai. *paruo omnino diſcrimine, ſed quod adnotari debuit.*

Amplius paſſus* ultra aciem. *In Mediceo, & in alijs uetuſtis libris numerus defecit: alij repoſuerũt quingentos, qui nullum locum lacerum uideri uolunt: nobis diuerſum ſtudium atq; illis eſſe, iam omnibus manifeſtum eſſe potuit: magnopere nos laboramus, nequid commentitium ac nouũ in his epiſtolis legatur: illi non ſine cauſa omnia integra uideri uolunt, quaſi non multis in locis, & apud Græcos, & apud Latinos autores, & numeri, & notæ ponderum defecerint: melius autem nobiſcum ageretur, ſi ut ſunt manci illi, & laceri, à typographis traderẽtur. In apophthegmatibus Plutarchi, quis nõ uidet, qui ſubtiliter illum locum animaduertit, notas defeciſſe, quæ pondus ſignificarent: uerba ſunt ex epiſtola Alexandri magni ad Leonidam pædagogum,* ἀπέσταλκά σοι τάλαντα λιβανωτοῦ καὶ κασίας. *hic enim prorſus pondus eſſe debebat, in ipſius uita idem autor cum pondus ponere nollet, aliter locutus eſt,* ἀπεστάλκαμέν σοι λιβανωτὸν ἄφθονον καὶ σμύρναν. *miſimus, inquit, tibi magnam uim & uberem copiam thuris, & myrrhæ. Sexcenta alia exẽpla huius erroris afferre poſſemus.*

PAVL. MANVT.

Amplius paſſus quingentos. *Paſſuum numerũ, quem alij manu ſcriptis in libris ſe non uidiſſe dixerunt, comperimus in codice perantiquo Vincentij Riccij, iuuenis optimis & literis, & moribus ornatiſſimi.*

G V B. L O N G.

Narrat conflictum cum Antonio uires utriuſq; recenſendo, uictoriamq; ſperatam Ciceroni, boniſq; omnibus nuntiat.

SEB. CORR.

Sergius Galba. *Hic Cæſaris in Gallia fuit legatus, & poſtea in eum cum reliquis coniurauit.* Quo die Panſa. *qui poſt habitum delectum Roma ueniebat, Hirtio multo antè profecto.* Millia paſſus. *millia paſſuum, ex ueteribus libris, & Latina locutione leges.* Syllani. *qui in Italiam ſine mandatis à Lepido miſſus, ad Antoniũ uenerat, arbitratus id eſſe Lepidi conſilium. Sunt tamen libri ueteres, in quibus ſcriptum ſic eſt, S. illam euocatorum partem. Et ſanè, ſi Dioni credimus, hæc pugna antè facta eſt, quàm M. Syllanus ſe cum Antonio coniungeret.* Præeſſe ſolebam. *Cæſaris (ſic enim ego arbitror) legatus.* Duas cohortes. *unam ſuam, alteram Cæſaris Octauij.* Forum Gallorum. *cuius ueſtigia eſſe ea uolunt docti, quæ ſunt prope caſtrum Francum in Aemylia uia: à quibus nec Blondus diſſentit.* Legionem ire. *Martiam.* Duodecim cohort. *decem, quæ legionem faciebant, & duarum, quæ erant prætoriæ.* Legiones duæ. *tyronum.* Concurrit. *Al. cucurrit.* Et ſic dexterius. *Al. etſi dexterius.* Paſſus centum. *Alij D. Alij CC. reponunt. in manu ſcriptis libris numerum non inuenimus.* Cohors prætoria. *Hirtij.*

PHIL. MEL.

Decimoſeptimo. *Narratio de pugna, qua uictus eſt Antonius.*

IN EPIST. XXXI.

Minime mirum, &c.

VICTORIVS.

QVæ res quanti æſtimem. *Culpa librariorum primæ uoces diſiunctæ in noſtris ſunt, quod niſi quæres legi debere uidiſſem, nunquam receptã lectionẽ,*

quæ commodum habet ſenſum reieciſſem, ut hanc non benè ſibi hærentem reponerem. Eadem locutio eſt in epiſt. ad Catonem, Quæres fortaſſe quid ſit quod ego hoc, neſcio quid gratulationis, & honoris, à Senatu, tanti æſtimem.

P A V L. M A N.

Quantas habuerim contentiones. *Antea conciones. nos, contentiones, emendauimus ex uetuſto codice Pauli Boti, & ex epiſtola ſequenti, in qua idem Pollio ita ſcribit: Nec uero minus Lepidus urſit me & ſuis, & Antonij literis, ut legionem trigeſimam mitterem ſibi.*

Quæ res quanti æſtimem, ſi unquam licuerit uiuere in otio, experieris. *Ita legunt Florentini, omnino cum uetuſtis codicibus: ſed locutio eſt inconſequens, & parum Latina: quam reſtituere non difficile eſt: nam ſi duæ illæ ſyllabæ, quæ res, iungantur, & locus aliter interpungatur: nihil erit, quod reprehendas. ſic igitur in noſtro libro imprimi uoluimus. quæres, quanti æſtimem. ſi unquam licuerit uiuere in otio, experieris.*

G Y B. L O N G.

Excuſat ſe cur minus ſcripſerit, conqueriturq́ de Balbo prætore ſuo, & quem animum habeat, erga rempub. oſtendit. Poſtremo conſilium captat à Cæſare, num in prouincia manſurus ſit, an in Italiam ſe transferre debeat.

S E B. C O R.

C, Aſinius Pollio. *Hiſpaniæ à Iulio Cæſare adhuc uiuo præfectus.* Itum eſt. *poſt Cæſaris mortem.* Caſtulonenſis. *Plin. lib. III. cap. 3. & Cæſar lib. 1. de bello ciuili.* Ne mouear. *Al. ne moueare.* Eius ſermonibus. *Balbi Quæſtoris, ſi moueare: Antonij, uel Lepidi, ſi mouear, legas.* Ciuilis belli, *inter Cæſarem & Pompeium.* Ea caſtra, *Pompeij.* Inſidijs inimici. *Fortaſſe*

taſſe Catonis, quem altero & uiceſimo ætitis ſuæ anno accuſauit. Compulſus eò. *in Cæſaris caſtra.* Sed Coſs. *Hirtius & Panſa.* Poſt Idib. Mart. *poſt Cæſaris mortem.* Contrarium fuit. *ſcribere, me, & exercitũ in Senatus poteſtate futurum, ut uolebat Panſa. ſed potius tegendum fuit conſilium, ut Antonium & Lepidum fallerem.* Per illius prouinciã. *Narbonenſem, in qua tunc erat Lepidus.* Tenerentur. *Al. tenentur.* Trigeſima tradenda. *Sequenti epiſt.* Conciones. *Quidam legunt, contentiones.* Familiarem meum. *Cornelium Gallum.* Quod quanti. *Al. quas res quanti.* Panſa mihi miſit. *Al. Panſæ miſi.*

BERN. RVT.

1 Deinde ex literis, quas Panſa mihi miſit, cognoſces omnia, nam earum tibi exemplar miſi. *Videtur habuiſſe Clericus, Quas Panſæ Cos. miſi. idq́; omnino ad cætera congruentius, ſi modò codices antiqui adiuuent: nam & ad Coß. ſcripſiſſe menſe Aprili, infrà ait: Exemplũ, quidem in alijs eſt. Item antè:* Quod cum omnibus Lepidus concionaretur. *Non, ut Clericus, Pollionem exercitumq́; eius in poteſtate ſenatus futurũ: ſed quod ſubijcit, ſe Lepidum conſentire cum Antõnio.* Quod familiarem meum tuorum numero habes. *Cornelium Gallum puto dici, de quo in ſequentibus literis: Gallum Cornelium familiarem meum poſcito.*

PHIL. MEL.

Minime tibi mirum. *Egregia epiſtola eſt, & planè Attica. Excuſatio ſilentij.* Adeò eſt inuiſus. *Propoſitio: Non cõiungam me cum Antonio.* Natura autem. *Ratio à ſua natura.* Quum uero. *A' ſignis.* Ita ſi id agitur. *Concluſio.* Vnas enim. *Narratio.* Qua-

re ne. Concluſio repetita.

VET. COD.

Et ſi nunc frequentioribus latrocinijs infectior factus eſt, quod iuſſus ſum eo tempore, atqui ita feci. Quæ præſidio illius tenerentur. Sexcentis enim locis diſcutiuntur. Quas res, quanti æſtimem, ſi unquam licuerit uiuere in otio, experieris. Nullo enim ueſtigio abs te diſceſſurus ſum.

IN EPIST.

XXXII.

Balbus quæſt, &c.

VICTORIVS.

Coniecti enim lapides ſunt in eum. Antiquiores *nonnulli* COLLECTI. *Quod tamen erratum puto librarij, communemq́; lectionem potiorẽ eſſe iudico: nam & ad Atticum lib.* IIII. *Q. Fratris domus primo fracta coniectu lapidum ex area mea. Niſi aliquis intelligere uelit multitudinem lapides collegiſſe, ut in illum coniјceret, non tamen conieciſſe.*

Vllum finem. VLLAM *ueteres codices: eſt enim & poëtis, & ijs qui proſa oratione ſcripſerunt, incerti generis hæc uox. Lucretius lib.* II. *Et latere ex utroque ſuperq́;, infraq́; per omne Nulla eſt finis. Cicero in principio ſtatim libri ad Caſsium in melioribus codicibus, Finem nullam facio mihi crede Caſsi de te, & de Bruto noſtro, id eſt de tota rep. cogitandi.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Varro procons. *In Mediceo ſunt hæc uerba, & in cunctis quos uidi manu ſcriptis: hoc autem adnotaui, quia nonnulli tradunt ſe uetuſtiſsimum codicem habere,*

in quo

in quo non legantur.

C.R.natus ſum. *Ita in Mediceo hic locus ſcriptus eſt. Ingenioſus, & eruditus iuuenis* Hieronymus *Corrigienſis ſuſpectum hunc locũ, ut audio, habet, neq; ut ego arbitror, ſine cauſa. cùm alijs in locis, in quibus* Cicero *induxit aliquos quiritantes, & hãc uocẽ edẽtes,* NATVS *non ediderit: Cum tamen in noſtris, ut omnes uidere iam poſſunt, non cõtemnẽdis, ut in impreſsis legatur, uidendũ eſt an ideo ſe natum* Fatidius *ciuem* Rom. *diceret, ut magis* Galbam *abſterreret: quòd maiore ſcelere, ei qui ciuis* Ro. *natus eſſet, manus afferretur, quàm illi qui factus: nã plurimis, uarijsq; de cauſis ciues* Ro. *fiebant, ut omnibus planum eſt: & in oratione pro* L. Balbo *diligentius de hac re diſputatur.* Domitius *etiam* Cos. Nouocomenſem *pulſauit, beneficio* C. Cæſaris *ciuem* Rom. *factum, ut oſtenderet, quòd à malo autore factus eſſet, illum ciuem* Ro. *non eſſe, & in beneficijs* Cæſaris *nullam uim eſſe.*

Denarios quingenos. *Codex uetuſtus qui quingentos habet, mendoſus eſt, & coniectura, quam nonnulli ſequuntur, inanis: qualis enim grandis illa pecunia ſit, tamen non ſine magna mercede legiones à* Senatu *deſeciſſent, & imperatorem ſuum prodidiſſent. Quàm apertè autem decepti ſint, hic locus è libro* XVI. *ad* Att. *oſtendit, de* Octauiano *puero ſermo eſt. Veteranos quiqui* Caſilini, & Calatiæ, *perduxit ad ſuam ſententiam, nec mirum, quingenos denarios dat.*

PAVL. MAN.

Duxit ſe à Gadibus. *Locutio quibuſdam uidetur durior: qua tamen &* Terẽtius *in* Hecyra *uſus eſt,* Vxor *(inquit) ubi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras. &* Plautus *in* Aulularia *cum dixit,* Ego me *deorſum du-*

co de arbore.

Sex. Varro Procos. *Hiſtoria mihi quidem ignota. & ,ut dicam, quod ſentio , mendum ſubeſſe crediderim: nam etiam codicem habeo uetuſtiſsimum, in quo hæc uerba non leguntur.*

Ciuis Romanus ſum. *Cum mihi Hieronymus Ferrarius Corrigienſis hunc locum ſe habere ſuſpectum dixiſſet: & ,ut ueteres codices inſpiceremus, rogaſſet: collatis cum impreſſa lectione manu ſcriptis libris , dictionē, natus, ita ut ipſe exiſtimauerat , abundare comperimus. quo factum eſt, ut eam de noſtro expungere ne dubitarē. hanc autem coniecturam ea ratione Ferrarius faciebat, quòd Ciceronem* VII. *in Verrem libro ita locutum eſſe meminiſſet. Ceruices (inquit) in carcere frangebantur indigniſsime ciuium Romanorum , ut etiam illa uox, & illa imploratio, ciuis Romanus ſum, quæ ſæpe multis in ultimis terris opem inter barbaros , & ſalutem tulit, ea mortem illis acerbiorem, & ſupplicium maturius ferret. & infra eodem libro, Nulla uox audiebatur, niſi hæc Ciuis Romanus ſum. & item paulo poſt ſæpiſsime : ut ſibi quiſque legendo facile reperiet.*

Denarios quingenos. *Nimia uidetur ſumma: itaq; ex uetuſto codice Vincentij Riccij , denarios quinquagenos, emendaui.*

GYB. LONG.

Conqueritur de Balbo, flagitia eius recenſens , & quo animo erga ſenatum rempublicamq́ʒ ſit, poſtremo quid apud exercitum agat exponit.

SEB. CORR.

Balbus. *Cornelius Balbus minor : niſi prorſus nos coniectura fallit.* Bogudis. *Mauritaniæ Regis.* Rumoribus. *de bello contra Antoniū.* Quæ C. Cæſar.

Lege

Lege Tranquillum. Gadibus. *quaſi in patria. nã Balbus maior Gadibus natus fuerat.* Herennium. *ſicut Cæſar D. Laberium.* Annulo aureo. *equitis inſigni.* Quartumdecimum. *Melius quatuordecim, ex ueteribus libris, & loquendi more.* Prorogauit. *ſicut Cæſar dictaturam, & alios magiſtratus.* Bienniȷ. *ſicut Cæſar conſulareis duos annos in magiſtratu eſſe uoluit.* Renuntiauit. *magiſtratus Gaditanos declarauit.* Exules. *ut Cæſar, qui omnes ferè præter Milonẽ reſtituit.* Senatus. *Gaditanus.* Sext. Varo Procos. *An is Accius Varus ſit, qui, quo tẽpore Pompeij filij bellum inſtaurabant, circum caſtella, ut ſcripſit Oppius, in Hiſpania præfuit: uel Sext. Quintilius Varus, qui contra Curionẽ in Africa pugnauerat, uideant doctiores.* Prætextam. *fabulam, in qua induceretur Lentulus prætextatus, quòd Procos. eſſet.* De ſuo itinere. *Cornelius Balbus minor, quum L. Lentulum Cos. in principio belli ciuilis conuenire in Italia non potuiſſet, ſequenti annò ad Dyrrhachium hoſtium caſtra clam ingreſſus, illum iam Procos. ut cum Cæſare ſentiret, ſolicitauit. Si uerò iter Italicum intelligas, Cos. legas oportet. hac de re tota fabulam edidit.* Quum ageretur. *illa fabula.* Gladiatoribus. *quo die gladiatores ſunt commiſſi.* Pompeianum, quia. *Al. Pompeianum abiecit, quia.* Depreſſus. *Al. deprehenſus.* Autorari. *Al. autore, hoc eſt iubente ipſo Balbo, ut depugnaret.* Nolebat. *depugnare: quum bis antè gratis depugnaſſet.* Coniecti. *Al. collecti.* Auctionum. *Al. Anthionum, ut ſit uiri nomen.* Præſtat. *Al. reſtat.* Vllum finem. *Al. ullam finem.* Putauit. *Al. putaret.* Vtpote. *Al. utputa.* Quandam. *Al. quædam.*

BERN. RVT.

Ludis,quos Gadibus fecit. *Balbus arbitror, non Cæſar,ſed Romæ Cæſar:ut ex Trãquillo apparet de Laberio Mimo.in quo imitatus eſt Balbus Cæſarem.* Comitia biennij biduo habuit, hoc eſt renuntiauit, quos ei uiſum eſt exules, reduxit. *Aliter diſtinguo: hoc eſt,renũtiauit,quos ei uiſum eſt.exules reduxit,&c. Eſt uero Renũtiauit,creauit magiſtratus,uel creatos potius declarauit:quod nec Clericus intelligit. Magiſtratus autem accipio, non Rom. ſed municipales Gadienſium: ſicut & ſenatũ,& exules quoq;.* Quod ludis prætextam de ſuo itinere ad L.Lentulum procõſulem ſolicitandum poſuit. *Prætextam fabulã intelligo,ſicut togatam,palliatam,& reliquas, quibus ex habitu nomẽ. In quo pueriliter ab interprete eſt ineptitũ.ſubdit enim, Et quidem quum ageretur:quod fabularum eſt. Et ad finem,Etiam prætextam,ſi uoles legere.ubi demũ reſipuit Clericus,ita tamen,ut nihil hoc loco mutauerit. Sunt,qui prætextas fuiſſe putẽt,quæ Latinũ habuerint argumentum. quod & hic locus,& Horatius indicant:*

Nil intentatum noſtri liquere poëtæ,
Nec minimum meruere decus,ueſtigia Græca
Auſi deſerere,& celebrare domeſtica facta,
Vel qui prætextas,uel qui docuere togatas.

De L.Lentulo nihil aliud,ut nunc eſt,memini legiſſe me, quàm quod eſt apud Ciceronẽ Philippica tertia,ubi prouincias à multis derelictas ſcribit, quas eis dediſſet Antonius. Familiariſsimus eius(inquit de Antonio) L. Lentulus,& P. Naſo,omni carens cupiditate,nullam ſe habere prouinciam,nullam Antonij ſortitionem fuiſſe iudicauerunt.de eodem enim hæc accipio. Gladiatoribus autem

Fadium quendam militem Pompeianum, quia, quum depreſſus in ludum bis gratis depugnaſſet, autore ſeſe nolebat, &c. Scribendum uel E gladiatoribus, uel Gladiatorijs. &, Autorare ſeſe nolebat: id eſt, inter gladiatorũ paria nomen ſuum profiteri. Quorum quis ullam fidem aut modum futurum putauit. *Non reijcio quidem ſcripturam. quid tamen ſi Vllum finem malis? quod alioqui duæ illæ dictiones, Fidẽ modumq;, aduerſari inter ſe uidentur, ut coniungi nequeant. Vereor autem, ne hanc epiſtolam poſt ſuppoſitam Aſinius ſcripſerit: quod in ea quadrageſimo ſe die ait certiorem factum de Mutinenſi prælio, quod eſt ad 17. calend. Maij geſtum, ut ex Galbæ literis paulo antè uidere eſt. has uero uidemus Sexto Idus Iunias datas. Niſi uerò, poſterius prælium ad Mutinam, multis poſt primum diebus certatum eſt. quod magis puto: itaq; nihil muto, ideoq; & quod ſuprà eſt,*

His rumoribus, utrum Gadeis referatur, an Romam. R*umorib. accipe, non de M. Antonio ſuperato, quod ibi nondum erat auditum: ſed incertis, ſcilicet quibus nunc hos, modò illos uinci ac uincere fama eſſet.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Quod ludis prætextam de ſuo itinere ad L. Lentulum procoſ. ſolicitandum poſuit. *Id, opinor, ſignificat, quod Cicero ad Atticũ exprimit his uerbis. VI. Cal. ueſperi Balbus minor ad me uenit, occultauit occurrens ad Lentulum Cos. iuſſu Cæſaris, cum literis, cũ mandatis, cum promiſſione prouinciæ, Romam ut redeat, cui perſuaderi poſſe non arbitror, niſi erit conuẽtus. Et paulo pòſt: Balbus minor hæc eadem mandata dat. iter autem eius erat ad Lentulũ Cos. cũ literis Cæſaris, præmiorũq; promiſſis, ſi Romã reuertiſſet. Verum, quũ habeo ratio-*

nem

nem dierum, antè puto tranſmiſſurũ, quàm potuerit con ueniri. Et libro 9. Roma ſcripſit Balbus, putare, iam Lentulum Cos. tranſmiſiſſe, nec eum à minore Balbo conuentum, quod is hoc iam Canuſij audiſſet. Vt Lentulũ Cos. legi etiam poßit.

PHIL. MELANC.

Balbus quæſtor. *Narratio facinorum, quæ à Balbo quæſtore ſunt perpetrata.*

VET. COD.

Tot enim fecerat ordines equeſtris ioci, Quia cum depreſſus in ludum bis gratis depugnaſſet, obiecit, autorem ſeſe eſſe uolebat. Collecti enim ſunt lapides in eum. Cum qui deprehenſus nudis pedibus, tunica ſoluta.

IN EPIST.

XXXIII.

Quo tardius, &c.

VICTORIVS.

SImularem planè neceſſe erat. *Miror nullos hũc locum, ut mẽdoſum animaduertiſſe, atq; notaſſe. præter enim antiquam ſcripturam, quæ omnino diuerſißima eſt. unde ſi ita legas, dictio illa,* SCRIBENTI *pendet, quomodo autem altera* CONCIONIBVS *regitur? Vtinã tam facile poſſemus locum ſuæ integritati reſtituere, quàm facile poſſumus plurimis argumentis corruptum eum eſſe conuincere. Quamuis autem non confidamus locum nos planè inluſtraturos, non pœnitebit tamẽ, neq; ingratum fortaſſe erit ſtudioſis uiris, receptam lectionem inanem præſertim, & nouè ſuppletam coarguiſſe, & damnaſſe: alij fortaſſe, quod nobis non licuit, præſtabunt: aperta enim purgataq; plaga, facilius poteſt medicus artem ſuam* explic

explicare,& remedia adhibere. Non paruam huic clari tatem adfert locus in prima Pollionis epiſtola,eandẽ rem tractans. quare qui eum cum hoc contulerit, nõ paruum habebit aditum ad huius loci reſtitutionem. eſt autẽ hic, Vnas enim poſt Idus Martias demũ à Panſa literas accepi,in quibus hortatur me ut ſenatui ſcribã,me & exercitum in poteſtate eius futurum. Quod cum Lepidus concionaretur,atq; omnibus ſcriberet ſe conſentire cum Antonio,contrarium fuit. Nam quibus commeatibus, &c. Purgat ſe quòd non Panſæ literis paruerit,ſenatuiq; ſcripſerit: conſilium enim eius non ſapiens eſſe uult,reip.q́; inutile,& maxime contrariũ rationibus eius,qui ſe quæ polliceretur ſenatui,poſſe præſtare,& ad exitum perducere uellet. cum enim reſp. ſuo exercitu in Italia indigeret,Lepidusq; cũ Antonio conſentiret,ſi ipſe Pollio tam aperte ſenatui ſcripſiſſet ſe in eius fore poteſtate, autoritatemq́; eius uelle defendere,non potuiſſet ſuas copias in Italiam per Lepidi prouinciam traijcere: nec enim commeatus ſuppeditaſſet Lepidus ei, qui contrarijs partibus palàm auxilio ueniret. Cum igitur quod Pãſa ſuadebat, contrarium eſſe uelit,docet ſe recte texiſſe cõſiliũ ſuum, bonáq; mente ſemper Lepido oſtendiſſe,ſe Antonij ſalutis rationem habiturum,ut remp. iuuare poſſet,& ut Lepidum falleret. His argumentis, & teſtimonijs ueterum codicum ductus uulgatam lectionem improbaui & eieci, ueteremq́; quamuis inquinatam reſtitui. Quod autem poſtea mihi in mentem uenit,& tantopere mihi ſe ex omni parte probauit,ut niſi iam liber excuſus eſſet, ſic ut ſcriberent mandaturus fuerim, nunc exponam. Suſpicor pro PALMARER,*in quo tantum uerbo mẽdoſi ſunt priſci codices,* PALPARER *legi debere: parua omnino licentia*

centia opus eſt,unius enim tantum literæ immutatione to tus locus inluſtratur. Quod *autem* Palpare, *&* Palpari *indifferenter pro adulari,& ſubblãdiri* μεταφορικῶς *dicatur,planum eſt, & à diligentiſſimis grammaticis animaduerſum,& notatum,tertioq́; caſui* SCRIBENTI *pulchre reſpondet.Sic enim &* Horatius *lib.* II. *ſermonum, Satyra prima de Cæſare Auguſto loquens, hoc ipſo uerbo utitur,Cui male ſi palpere, recalcitrat undiq; tutus.* Et Plautus *in Amphitryone,* Obſeruatote *quàm blande mulieri palpabitur.* Nam *quin* SIMILIS *legendum ſit, nullus(niſi fallor)reuocabit in dubium.*Dicit *autẽ literas ſimileis,& conſentientes concionibus,quas habebat, ut loco ſuprà citato inquit:cum Lepidus cõcionaretur,atq; omnibus ſcriberet ſe conſentire cum* Antonio. *nec enim aliud* Pollioni Lepidus *ſcribebat,aliud in concionibus loquebatur,ſed ſemper in eadẽ mẽte ſe eſſe oſtendebat,ſibi conuenire,ſocietatẽq; eſſe cum* Antonio. Quo *magis cum tam aperte id omnibus & ſcriberet,& loqueretur, dicit ſibi opus fuiſſe* Pollio,*ut poſſet reip.opitulari,ſe à Lepido nõ alienum eſſe oſtẽdere,ſed illi ſubblãdiri, & adulari,ut poſſet ad finẽ optimas ſuas cogitationes perducere.*

Pontium Aquilam. Hic *unus eſt ex interfectoribus* Cæſaris: *quem* D. Bruti *legatum hoc prælio cecidiſſe his uerbis narrat* Dion *hiſtoriarum* Romanarum *lib.* XLVI. ὡς οὖν ταῦτ᾽ ἐγένετο καὶ πόντιος ἀκύλας εἷς τε τῶν σφαγέων ὢν καὶ τῷ δεκίμῳ ὑποστρατηγῶν. τίτον μουνάτιον πλάγκον ἀντιπολεμοῦντα αὐτῷ μάχαις ἐνίκησε,&c.pauloq́; infrà de decretis propter hanc uictoriam Romæ loquens inquit: καὶ τὸν ἀκύλαν ἀποθανόντα, ἐν τῇ μάχῃ εἰκόνι ἐτίμησαν. τότε χρήματα δὲ ἐς τὴν παρασκευὴν τῶν τοῦ δεκίμου στρατιωτῶν οἴκοθεν ἀναλώκει τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ

ἀπέδ

ἀπέδωκαν.

Sed habere equitatum. *Antiqua exẽplaria,* EQVITVM:*deeſt autem nota numeri equitum:nam* EQVITATVM *omnino male in excuſis legitur. recenſet enim hic numerum copiarum:quem cum in nullo ueteri exemplari inuenerimus,notam quæ deeſſe ſignificet,adpoſuimus.*

Et Pupilli Bagienni unam. *Nos emẽdauimus* P. *Bagienni:etſi ueteres etiam codices pupilli habent. Sed mirum eſt quàm ſint fœdè corrupti omnes,quos uidimus in his cõpẽdij notis:ut locus ille in* II. *epiſtola ad* L*entulũ* CVI LVPVS TR. PL. QVOD IPSE DE POMPEIO RETVLISSET,*&c.in* M*ediceo etiam cæteris probatiore,legatur,*CVI LVPVS TIRANNVS PVBLIO LENTVLO QVOD IPSE,*&c.*E*t ſic quotieſcũq; imperitus ille,& audax quiſquis fuerit notas illas compẽdij interpretari uoluit:quemadmodum ſæpe* C. C*onſul interpretatur,ut eo loco ad* A*ppium,*E*go* C. P*omptinum legatum meum* B*rundiſij expectabam.habent enim antiqui,* E*go* C*onſul.*P*omptinũ.& ſic in* M*ediceo titulus epiſtolarum ad* C.C*urionẽ eſt,*INCIPIT EIVSDEM AD CONSVLEM CVRIONEM.*item in ultima epiſtola eiuſdem libri* C.C*ælio ſcripta locus ille,*Q*uod itẽ* C.V*irgini propinquus tuus &c.ſic in eodem legitur,*Q*uod item* C*onſul* V*irginius,&c.* Q*uod tamẽ mendum turpiter omnes ferè uulgatos codices occupauerat.quis enim ea tempeſtate* C*onſul hoc nomine extitit? Sed quantum ad* P*upillum,alibi etiam in eo codice pro* P.*pupillus deprauate legitur, ut in epiſtola qua commendat* B*ruto* L. T*itium* S*trabonem his uerbis,* H*uic in tua prouincia pecuniam debet pupillus* C*ornelius. cũ tamẽ uulgati omnes eo loco* P.C*ornelius habeãt:quare nos tuto uiſi ſumus receptum*

licet

licet errorem reijcere, & aſpernari. Rem autem pluribus uerbis explicauimus, ut intelligant ſtudioſi unde hæc in prænominibus errata, quæ ſæpe mirificè lectorem pertur bant, orta ſint.

EX POSTER. EIVSDEM.

Habere equitum*. *Nihil addimus ad ea, quæ olim hoc in loco à nobis diſputata ſunt, præſertim cùm nõ mul tò ante de ſimili loco diligenter diſſeruerimus.*

PAVL. MAN.

Non maior tamen, quàm Planco fuit. *Hoc dicit, ſanè mecum iniquißime agatur, ſi propter amicitiã, quæ mihi cum Antonio fuit, durius quicquam homines de me ſuſpicentur: cum eundẽ Antonium nõ minus, quàm ego, dilexerit Plancus, cui tamẽ exercitum credidiſtis, ut cum Antonio, reliquisq; bonarum partium inimicis bellum ge rat. ſcripſit autem hoc cum indignatione quadam, graui ter ferens, inimicum ſuum melius erga Remp. animatum exiſtimari. inimicitias autem inter Aſinium, & Plãcum fuiſſe, cum alij tum Plinius in præfatione librorũ ſuorum ad Veſpaſianum oſtendit.*

Habere equitum. *Sic omnes libri manu ſcripti. for te legendum ſit, habere equitatum, ut ſubaudiatur, quem [illegible] habuerat. equitem enim in pugna nullum amiſerat An[illegible]nius. nam etiam epiſtola huius libri ultima, Equita tum, ſcribit Lepidus, habet bene magnum: nam omnis ex prælio integer diſceßit. ſæpe autem, à librarijs in ſcriben do ſyllabam fuiſſe omiſſam, animaduertimus.*

P. Vagieni. *Hanc lectionem in calce operis olim ad= notaueram, è coniectura tantum, uetuſtis libris nihil adiu uantibus: poſtea in antiquo exemplari, quod Bernardi= nus Maffeus habet, eam inueni.*

GYB. LONG.

Scribit Ciceroni Pollio, ſe tardius accepiſſe nuntios de conflictu Mutinenſi, grauiterq; conqueritur de clade illata reipub. per Coſs. mortem, cui quamprimum ſuccurrendum conſulit.

SEB. CORR.

Sed illis quidem prodeſſe nihil poſſum, neq; mederi. *Al. ſed illis, qui prodeſſe nihil poſſunt, nequeo mederi.* Poſtmodum. *Al. Poſtea.* Narbonæ. *Legitur & , Narbone: nam Narbo Martius dicitur.* Simularem planè. *Recte meo iudicio Victorius legit, Simuleis, palparer: quum in ueteribus libris omnibus legatur, palmarer.* Panſa commiſit. *Epiſt. 30. huius libri.* D. Carſuleium. *qui cohortem prætoriam Cæſaris Octauij, & Martiam legionem ad Panſam uenietem deduxerat.*

Hirtiano. *Al. Hirtino.* Pontium Aquilam. *D. Bruti legatum, cui poſtea Senatus ſtatuam decreuit.*

Equitatum, ac legiones. *Al. equitum legiones: ut equites per legiones numeret. & ſanè unam tantum legionem habuiſſe peditum, teſtis eſt Lepidus epiſt. ſequenti.*

Pupilli Bagienni. *Alijs placet legere, P. Bagienni.*

Parmam direptam. *à L. Antonio.*

PHIL. MEL.

Quo tardius. *Ex occaſione.* Tametſi. *πάθος.* Atq; utinam. *Narratio.* Quæ ſi uera. *Conſilium, ut totis uiribus ſine cunctatione reſiſtat Antonio: in qua re pollicetur reipub. ſuam operam.*

AVL. GELLIVS,

Lib. 1. cap. 22.

Nam neq; deeſſe reipub. uolo, neque ſupereſſe. *Supereſſe pro ſuperſtitem eſſe dixit. Significat enim, ſi reſpub. emoriatur & pereat, nolle ſe uiuere. Sic Plaut. in Aſinaria, Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ ſupereſſe*

uitæ ſoſpitem & ſuperſtitem.

NIC. SCAELS. EX VET. COD.

H*æc in epiſtola in quibus ſic eſt principium,* Si uales bene eſt, ego quidem ualeo. Quo tardius certior factus ſum. Atq; utinam eodem ſenatuſconſulto, quo Plancum, & Lepidum arceſsiſtis. Nam & robur, & ſoboles militũ interiſt omnis. Quas Narbonæ habuiſſe dicitur, ſimilis palma rerum, neceſſe erat, ſi uellet cõmeatus per prouinciam eius, iter faciens habere etiam Lepido parere. Sed ut rationem comperi eo die, quo prælium Panſa commiſit Antonium turpiter Mutinæ obſeſsionem reliquiſſe. Sed habere equitum cohortes v. legiones ſub ſignis armatas treis.

IN EPISTOLAM XXXIIII.

Si v. b. e. Cum audiſſem Antonium, &c.

VICTORIVS.

LEpidus Imp. item pont. *Nos antiquam ſcripturã in Mediceo uix cõſeruatam reſtituimus: erat enim etiam in illo prima litera eius dictionis* ITER *contaminata in omnibus his* Lepidi *titulis, ſed rubrica tantum circunducta, ut prior lectio euidenter appareret.* Petrarca *uero, ſiue quis alius, q ab eo exẽplari librũ qui eſt in* Diui Marci *bibliotheca deſcripſit, maiorẽ quam debuit importunæ illi caſtigationi fidem habuit.* TER *enim ſemper habet: nos uetuſtiorẽ illam recepimus, & ſyncerã putamus.* (Iter) *autem ut in antiquis omnibus monumẽtis pro* (iterum) *ſcriptum eſſe credimus: coniungitur autem cum priore dictione* Imperator. *Nam quoties felici aliquo prælio facto* Imperatores *ab exercitu appellati eſſent, toties in memorijs, titulisq; notabant. Quod ex no-*

miſmatibus,& lapidibus antiquis tam clarum & teſtatũ eſt,ut non neceſſe ſit id magis confirmare. nam ad ſequẽtem dignitatem nullo modo pertinet:non enim acceptum ſemel id ſacerdotium aliquis niſi morte amittebat.Quod in Lepido *hoc manifeſtum eſt: cum enim eum prouincia, exercitu,omniq; dignitate ſpoliaſſet* Auguſtus,*nunquam auſus eſt pontificatum ei eripere, quem illo mortuo ſibi ſtatim aſſumpſit.*

Sed inermium. INERMORVM *habẽt omnes uetuſti codices,ut etiam in* Ciceronis *epiſtola ad* D.Brutũ *eo loco,Cũ paucis inermis,perterritis metu,fracto animo fugiſſe* Antonium *: etſi eo etiam loco uulgati codices* INERMIBVS *habeant contra omnium ueterum fidem.*

Vt ſint amplius equitum triginta millia. *In nullis manu ſcriptis paulo antiquioribus hunc numerũ, aut alium equitum* Antonij *inuenire potui. Quapropter notam, quæ illũ ſignificaret, à librarijs negligenter omiſſam,arbitratus ſum:eã autem ego,quæ defectũ indicaret, adpoſui,quam etiam* Mediceus *codex omnibus his locis, quibus numerus deſideratur, etſi non ſimilem noſtræ,ſuã tamen quandam,& ſemper eandem habet.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Imp.iterum. *Cur nonnulli hanc caſtigationem tantopere criminentur,non uideo:ſi caſtigatio appellari poteſt,& non potius antiqua,& ſyncera lectio,fideliter in* Mediceo *codice quatuor locis conſeruata, & nunc in ſuam ſedem in omnibus libris reſtituta. quẽadmodũ enim hic ante epiſtolas ipſas bis* IMP.ITER.*legitur,ita etiam in indice libri bis,ubi & tituli,& initia epiſtolarum adnotantur. Cur igitur credendum eſt non negligentem omnino librarium in eadem uoce ſemper peccaſſe,& eo-*

dem etiam pacto peccaſſe? In quibuſdam manu ſcriptis libris TER legi, me nunquam latuit, quin explicaui unde iſtud ortum eſſet accuratè. An alij hoc uſurparint ante Remp. ab Auguſto oppreſſam: ut quoties Impp. appellati ſint, ob rem bene geſtam, toties in titulis, monumẽtiſq; id notari uoluerint, mihi compertum non eſt. Vſurpaſſe Lepidum quamuis nullum aliud teſtimonium habeam, quàm priſcorum codicum, affirmarem: nam in S. C. quod de ipſo factũ eſt, et à Cicerone in oratione 5. contra Antonium poſitum, uidi antiquos libros, qui eundem hunc titulum ſeruarent. Quòd ſi argumentis in huiuceſmodi rebus locus eſt, quamuis à nullis antea hoc Imperatoribus uſurpatum eſſet, nõ mirarer Lepidum leuiſſimum, ac uentoſiſſimum hominem, hoc primùm uſurpaſſe: ab aliquo enim hæc conſuetudo fluxerit, neceſſe eſt.

Ab cõfluente Rhodano. Tantæ apud me autoritatis eſt, ac merito quidem Mediceus codex, ut ſcripturã eius nunquam penitus negligam, quamuis in ea, quam hìc habet macularum aliquid omnino ſit. Sic autem in illo legitur Ab confluente, ab Rhodano. ut fortaſſe poſteriores duæ uoces ambæ uacent: & illud ab Rhodano declaratio ſit priorũ uocũ: nã ſi tertia ſyllaba ex eo tollẽda eſt, ut in impreſſis nunc eſt, RHODANI fortaſſe melius legeretur, ſic enim Tacit. lib. 17. locutus eſt; Confluentes Padi & Aduiæ fluminũ XVI. inde millium ſpatio diſtantes petebant. Nihil certi habemus, & tamen hãc tenuem, & fortaſſe inanẽ animaduerſionẽ adnotaſſe quid obfuit?

PAVL. MANVT.

Imperator iterum. In codice Vincentij Riccij, & in alijs legitur, Imperator ter. id eſt tertiũ: quomodo etiã dicebatur, Conſul tertium. ſed ſiue, iterum, ſiue, tertium, legas:

legas: mihi tamen de loci integritate certum non eſt. nam quod alij dicunt in titulis, & monumẽtis ſolitos fuiſſe ueteres notare, quoties à militibus ob rem bene geſtam imperatores eſſent appellati: ſanè id aſſentior: ſed factũ eſſe antequàm Auguſtus Remp. *opprimeret, nondum cõperi.*

In ciuibus conſeruandis. *Potius ita lego, quàm, obſeruandis. noſtram lectionem habet liber manu ſcriptus* Bernardini Maffei.

IIII. Cal. Iunij, à ponte Argenteo. *Vitioſi ſunt hoc loco manu ſcripti libri: ſed boni tamẽ aliquid habẽt ſinguli. in tribus uetuſtiſsimis legitur,* IIII. Cal. *à põte* Argenteo: *in eo, de quo mihi* Vincentius Riccius *cõmodauit, qui & ipſe perantiquus eſt,* III. Cal. Iunij. *itaq; in noſtro libro,* IIII. Cal. Iun. *ſcribere nõ dubitaui: ut ſit dies, quo ſe cum* Antonio *coniunxit. libro enim* X. *epiſtola, cuius initium eſt,* Nũquam mehercule, *ita ſcribit* Plancus: Lepidus *deſperato aduentu meo ſe cum* Antonio *coniunxit* IIII. Cal. Iun. *hanc autem epiſtolam, poſt eam, quæ ſequitur, ſcriptam eſſe, nemo non uidet.*

GYB. LONG.

Narrat Ciceroni, quid in aduentu Antonij in prouinciam ſuam egerit. & gratias illi agit, quòd dignitatem illius & famam cõtra obtrectatores defenderit.

SEB. CORR.

Imp. item. *Alij legunt,* Imp. iter. *hoc eſt,* Imperator iterũ. Pont. Max. *in* Cæſaris *locum furto creatus.* Vocontium. *Al.* Vocontij. *nonnulli uerò legunt,* Vocontiorum. *fortaſſe legendũ,* Voconij: *ut in epiſt.* 17. *huius libri.* Antonianos feci. *Al.* Antonianos *ſteti.* Legiones treis. *Epiſt. ſuperiore.* Inermiũ. *Al. inermorũ.* Triginta millia. *Alij legũt, tria millia: ſed in antiquis libris nullus eſt hic numerus, etſi deſcriptus cum eo melius con*

uenit, quem ſuprà ſcripſit Aſinius, ſi modò ibi tres equitũ legiones dici probamus. Syllanus. *Epiſt. 30. huius libri.* Culleo. *qui à me ad alpes cuſtodiendas miſſus, ad Antonium transfugerat.* Officiaq́. *Al. officij.* Superiora. *ut ſtatuam equeſtrem inauratam, mihi tua ſententia decretam.* Argenteo. *Ab alijs legitur, Argentei. fluuius enim, in quo pons erat, Argenteus dicebatur.*

VET. COD.

Et ex reliquis legionibus magnam multitudinẽ, ſed inermem equitatum habet magnum. Et ſi omni tẽpore ſumma ſtudia officij mutui inter nos conſtiterunt certatim.

IN EPIST. XXXV.

Si uos, lib. &c.

VICTORIVS.

IN ciuibus conſeruandis. *Nos quam in cunctis reperimus antiquioribus exemplaribus dictionem nõ neglegimus. non enim temerè omnes uno cõſenſu* OBSERVANDIS *legunt: nec ſemper oportet cunctas rariores & infrequentiores uoces condemnare & explodere: nimis enim anguſtè latos Latinæ linguæ terminos contraheremus, quos maiores noſtri eruditiores, & meliore iudicio præditi, ſemper ſummo ſtudio proferebant.*

PAVL. MANVT.

XXX. *Lineam, quam ſuper numerum duximus, olim ab aliquo fuiſſe omiſſam credimus, qui, ea quanti eſſet, ignoraret: nam in codice Vincentij Riccij ſcriptum eſt,* XXX. *quo modo autem nos ſcripſimus, triginta millia, ſignificatur.*

Memini autem. *Sic, opinor, melius, quàm, ut antea,*

memin

memini enim. quò enim ſpectabat uox illa, enim? mihi certe cũ ſuperioribus cohærere poſſe non uidetur. itaque ea deleta, repoſui, autem, motus autoritate uetuſtiſsimi codicis, quem habet Vincentius Riccius, *in quo, autem, pro enim, ſcriptum eſt. quanquam præcedens dictio mendum habet. non enim, memini, ſed maxime, in eo libro legitur. ſed nullus eſt tam antiquus codex, qui non multis locis corruptus tamen ſit. Itaque uno, aut etiam altero manu ſcripto libro qui ſe putant ueteres ſcriptores poſſe reſtituere, meo iudicio falluntur. uetuſtis exemplaribus ad eam rem plurimis opus eſt. quæ licet inquinata ſint: tamen ex ſingulis boni aliquid excerpentes, uſu ſæpe uenire uidemus, ut ex multis libris, qui mali ſint, bonus tamen liber efficiatur unus.*

GYB. LONG.

Purgatoria eſt epiſtola, ſe peperciſſe Antonio, non illius gratia, ſed ne in ſuos & ciues Romanos ſæuiret.

SEB. CORR.

Imp. item. *Al.* I*mp. iter. ut ſuprà.* Conſeruandis. *Al. obſeruandis.* Retinuit. L*ælio quodam, & Clodio meretricio habitu emiſsis, qui iuberent Antonium mea caſtra oppugnare, niſi reciperetur: quoniam intus multi eſſent parati illum recipere, & me, ſi ille iuberet, trucidare. ſic enim ferè ſcribit* Plutarchus *in* Antonio. Coëgit. N*on enim exercitui ita uolenti repugnare potui.* Argentea. *Al.* Argentei.

BERN. RVT.

Data IIII. Calend. Aprilis à ponte Argenteo. E*t mendoſa dies, & hoc errore dimota ex ſuo loco hæc epiſtola, quæ poſt inſequentem in alijs omnibus codicibus legitur. Itaq; pro Aprilis, Quintilis legi malim: & ſubiectam*

ctam præponi. Nam *quum in ea tum demum ueniſſe ad pontem* Argenteum *ſe dicat, quis nõ uidet dari hanc ex ponte argẽteo, niſi pòſt, non potuiſſe?* Adiuuant *& cætera utriuſq; uerba.* Hæc Lepido *iam cum* Antonio *coniuncto ſcripta: illa enim nondum.*

PHIL. MEL.

Si uos liberiq;. *Commemoratio ſuæ uoluntatis.* In qua re. *Petitio.*

VET. COD.

Nam exercitus cunctus conſuetudinem ſuam in ciuibus obſeruandis, cõmuniq; pace ſeditione facta retinuit.

IN LIBRVM XI. ANNOTATIONES.

IN EPIST. I.

Quo in ſtatu, &c.

GYB. LONG.

Nuntiat M. Bruto, & Caſsio Decius, qua mente ſit in eos Antonius, & quam ſpem habere debeant obtinendæ reipublicæ. Poſtremo ſuadet, ut ex Italia diſcedant.

SEBAST. CORRAD.

D. Brutus. *Decius, uel Decimus Brutus Albinus.* Prouinciam dare. *Galliam Ciſalpinam.* Quod utrunq;. *Al. quorum utrunq;.* Timere eum. *Antonium.* Partes iis. *Cæſarianis, ſiue Antonianis.* Liberam mihi. *ut cũ aliqua dignitate exire quolibet poſſem. ob id enim liberæ legationes petebãtur.* Reliquisq;. *Cæſaris interfectoribus.* Pollicitus eſt. *Hirtius.* Deſcendemus. *Al. diſcedemus.* Sext. Pompeium. *Magni*

Magni F. in Iberia. Baſſum Cæcilium. *Epiſto. 11. lib. 12.* De Cæſare. *de Cæſaris morte.*

PHIL. MEL.

Quo in ſtatu. *Narratio eorum quæ audiuit ex Hirtio de Antonio, & quid tandem futurum exiſtimet.* Quid ergo. *Expoſitio ſui conſilij.* Succurret fortaſſe. *Ratio, cur non armis potius dimicent.* Pro Caſſio. *Pollicitatio officij.*

VET. COD.

Nam ſe neq; mihi prouinciam dare poſſe aiebat. Quorum utrunq; falſum puto uos animaduertere, atq; illud eſſe uerum. Hæc ſe imperaturum pollicitus eſt. Tanta eſt hominum inſolentia, & noſtri inſectatio, ut ſi dederint quod petimus.

IN EPIST. II.

De tua fide, &c.

GYB. LONG.

Petunt Brutus & Caſsius, ut Antonius eos certiores faciat, quid de ſe futurum ſit, & an tuto in urbe perſiſtere poſsint.

SEB. CORR.

IN tua poteſtate fuerimus. *à te, & à Lepido hoſpitio accepti, poſtquàm è Capitolio deſcendimus.* De re ponenda ara. *Cæſari.* Velle te probare. *Al. uelle probare. Alij tamen legunt, uelle, & probare. Sed quum hic & mox uariè ſcribatur, fortaſſe locus hic ita eſt legendus: Quod uelle probare uix quiſquam credi poteſt, qui nos ſaluos & honeſtos uelit.* Libertate. *Al. libertati.* Vni credimus. *Al. uni credidimus.*

PHIL. MEL.

De tua fide, *Exordium habet cōmemorationē beneuolent*

uolentiæ. Sed certe. R*atio petitionis.* Quare pet. P*ropoſitio.* Nõ debemus. *Clauſula, quæ cõtinet grauiſsimã ſententiã, ne metu mortis hæc ſcripſiſſe uideatur.*

IN EPIST.

III.

Literas tuas, &c.

GYB. LONG.

Expoſtulant cum Antonio de cõtumelioſis & improbis literis. Et minas illius ſe facile cõtẽnere aſſerunt. Poſtremo monẽt minaciter ut rebus ſuis cõſulat, & meminerit q̃d Cæſari ſeruitutis autori cõtigerit.

SEB. CORR.

Literas. Al. S. V. B. E. *literas.* Edicti tui. *quo idem ſupplicium minabatur optimis ciuibus, quod Cicero de ſceleratiſsimis ſumpſiſſet: ut in* P*hilippica tertia legitur.* Aliquid *edicto noſtro, quo teſtati ſumus, nos in exilio libenter uicturos, dum* R.P. *conſtaret concordia.* Doleamus. Al. *doceamus.* Al. *non doleamus.* Delectibus habitis. *à noſtris.* Trans mare miſsis. *præſertim in Aſiam ad* T*rebonium, & in* B*ithyniã ad* T*ullium Cimbrum.* Hæc reticueris. *nihil queſtus fueris.* De ſuo iure decedere. *quod nos à te, prætores à* C*os. noſtro edicto petebamus, ut uitandæ ſeditionis cauſa abeſſemus.* Et fortaſsis. Al. *& fortaſſe.* Iudicium noſtrum. *fugiendi belli.* Non diu regnarit. *quatuor annos.*

BERN. RVT.

Si prætores & ea dignitate homines aliquid edicto poſtulaſſemus à conſule. E*dicto, ſcilicet à nobis propoſito. de quo* C*icero* P*hilippica prima:* N*ec multo pòſt, inquit, edictum* B*ruti affertur, & Caſsij. quod quidem mihi, fortaſſe quòd eos etiam plus reipub. quàm familiaritatis gratia diligo, plenum æquitatis uidebatur. & ad* A*tticum lib.16.* D*e eiſdem* R*heginis, inquit, hoc affe-*

rebant,

rebant,Bruti & Caſsij edictum. & paulopòſt: Antonij edictum legi à Bruto,& horum contraſcriptum præclare.ſed quid iſta edicta ualeant,aut quò ſpectent,planè nō uideo.et ad M.Brutum:Hæc ego multo antè proſpiciēs, fugiebam ex Italia tum, quum me ueſtrorum edictorum fama reuocauit. Aut ſi hoc non placet, edictum illud eorundem alterum accipiemus,tempore(quod ſcimus) diffèrens.de quo ad Atticum: Circa Idus Maias edictum, inquit,Bruti & Caſsij probo. quæris, ut ſuſcipiam cogitationem, quid'nam iſtis agendum putem. Non, ut Interpres,Antonij. Nam de delectibus habitis,& pecunijs imperatis, exercitibus ſolicitatis, & nuntijs trans mare miſsis. *Non nimium à Clerico perceptus locus.Id eſt ſic apud Appianum:Brutum & Caſsium Antonio diffiſos,ad Trebonium in Aſiam,ad Tullium Cimbrū in Bithyniam clanculum miſiſſe, ut pecunias ſecretò cumularent,exercitumq́; compararēt, Decimo ſcilicet Bruto confiſos, qui tres in lateribus legiones paratas retinebat.* Illud uero quemadmodum ferendum ſit,tute cogita, non licere prætorib.concordiæ ac libertatis cauſa,per edictū de ſuo iure decedere, quādo cōſul arma minetur.*Scripta lectio melior, Quin cōſul arma minetur.Decedebāt enim de iure ſuo,qđ ex urbe abeſſe uolebāt.Id uero uel,ꝓpoſito ipſi edicto,uel ut ꝑ edictū cōſulis ſibi liceret,petierāt, quum in urbe eſſe potuiſſent. poſtulantibus id ab Antonio conſule,ipſe eis minabatur.*

PHIL. MELANC.

Literas tuas. *Expoſtulatio, continens longam narrationem, in qua primum queruntur ſe contumelioſius tractatos eſſe in literis Antonij,deinde reſpondent ad eius minas.* Nos in hac. *Epilogus, in quo animum ſuum teſtan*

teſtantur, & Antonium monent, ne quid temere moueat.

VET. COD.

Concede nobis, ut non debeamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Caſsio tribui. Quin conſul arma minetur.

IN EPIST.

IIII.

Si de tua, &c.

VICTORIVS.

PRogreſſus ſum ad tranſalpinos. *Veteres omnes codices, præterea Germanicus* INALPINOS: *nos etiam longe meliorem hanc lectionem putantes* INALPINOS *legimus: non enim alpes tranſijt Brutus, ut cum gentibus trans alpes ſitis bellum gereret, ſed cum feris populis alpes colentibus pugnauit, eorumq́; caſtella expugnauit. In uetuſtis etiam codicibus ſic ſcriptus eſt hic locus Suetonij in Auguſto, Item Rhetiam, & Vindelicos, ac Salaſſos gentes inalpinas coercuit. Nec deſunt qui ita quoq; uerſum hunc Tibulli legant, Teſtis inalpinis Epas per natus in armis: quamuis in impreßis codicibus longè aliter legatur.*

GYB. LONG.

Poſtulat à Cicerone, ut dignitatem eius defendat, & quid in prouincia egerit nuntiat.

SEB. CORR.

Coſ. Des. *cum* L. Planco. Tranſalpinos. Al. inalpinos: *ut in Quæſtura diximus. Sed quid ſi hæc epiſtola multò ante Cæſaris mortem ſit ſcripta, ut tranſalpinos retineamus, quibus olim Cæſar hũc Brutum præfecerat? nam et in huius epiſtolæ præſcriptione in alijs libris* Cos. des. *non legitur. Hoc tamen ex coniectura ſit dictum.*

PHIL.

PHIL. MEL.

Si de tua. *Exordium à commemoratione beneuolentiæ.* Progreſſus ſum. *Narratio de geſto bello.*

IN EPIST.

V.

Lupus familiaris &c.

GYB. LONG.

Excuſat principio ſe ipſe, cur cum Lupo non reſcripſerit, deinde hortatur ut pergat defendere libertatem reipublicæ. Poſtremo operam ſuam Bruto pollicetur.

SEB. CORR.

EGo eram in ijs locis. *Epiſto.* 1. *lib.* 10. Romam autem ueni. *ex Leucopetra rediens.* In illa quidem re. *in Cæſaris morte.* Si enim iſte. *M. Antonius.* Prouinciam nactus. *Galliam citeriorem, cui tu præfectus es.* Amicuſ fui. *Idq́; nonnullo eius officio debere eſſe, præ me ſemper tuli. id uerò illi in petitione quæſturæ maximè oſtendi.*

PHIL. MEL.

Lupus familiaris. *Narratio.* Quare hort. *Adhortatio.* Tu ſi. *A' prioribus factis.* Si enim iſte. *A' periculo.* Quamobrem. *Concluſio.*

VET. COD.

Ex quo ea de te cognoui, quæ maximè hortabar. Me tuis optimis conſilijs, amplitudini, gloriæ, nullo loco, nulloq; tempore defuturum.

IN EPIST.

VI.

Lupus noſter, &c.

GYB. LONG.

Petierat à Cicerone Brutus operam & diligentiam eius in Bruti dignitate defendenda. ad hoc reſpondet Cicero, ſe maxime id feciſſe, idq; à facto ſuo in ſenatu approbat.

SEB. CORR.

LVpus. Epiſt. 1. lib. 1. ſi modo idem ſit. Coſs. deſs. Hirtij, & Panſæ. Edictum tuum. *quo pollicebaris te prouinciam Galliam retenturum in* S. P. Q. R. *poteſtate.* In ſenatu. *Philipp. tertia.* In concione maxima. *ad Quirites Philipp. quarta.*

BERN. RVT.

Haberentq́ in animo de præſidio Coſs. deſignatorum referre. *Non intelligit Plancum & Brutum, ut ſtultiſſime aſſeuerat Clericus, ſed Hirtium & Panſam, in proximum illum ſcilicet annū deſignatos. Oratio, quam hoc die à ſe in ſenatu, ad populumq́; habitā ait, tertia eſt, quartaq́; Philippica. in tertia ita eſt de præſidio: Quamobrem Tribuni pleb. quanquam uos nihil aliud, niſi de præſidio, ut ſenatū tutò conſules calend. Ian. habere poſſent, retuliſtis, tamen mihi uidemini magno conſilio, atq; optima mente poteſtatē nobis de tota repub. feciſſe dicendi. cum enim tuto Senatū haberi ſine præſidio non poſſe iudicauiſtis, iſtud etiā ſtatuiſtis, intra muros Antonij ſcelus audaciamq́; uerſari. Et infrà: Præclare igitur facitis Tribuni pleb. qui de præſidio Conſulum, Senatusq́; refferatis: meritoq́; ueſtro maximas gratias uobis omnes & agere, & habere debemus. quî enim carere metu & periculo poſſemus, in tanta hominum cupiditate & audacia? Et paulo pòſt: Quas ob res quod Trib. pleb. uerba fecerunt, ut Senatus cal. Iann. tutò haberi, ſentētiæq́; de ſumma reipub. libere dici poßint, de ea re ita cēſeo, ut C. Panſa, A. Hirtius Cōſules deſignati dent operam, ut Senatus calēd. Iann. tutò haberi poßit: quodq́; edictum D. Bruti imperatoris Conſulis deſignati, optime de repub. meriti propoſitum ſit, Senatum exiſtimare D. Brutum imperatorem*

torem Conſulem deſignatum, optime de repub. promereri, cum Senatus autoritatem, populiq́; Romani libertatem Imperiumq́; defendat, quodq́; Galliam prouinciam citeriorem optimorum & fortißimorum uirorum, amicißimorum populo Rom. ciuium exercitum in ſenatus poteſtate retineat: id eum, exercitumq́; eius, municipia colonias prouinciæ Galliæ, rectè atq; ordine, exq́; rep. fecisſe, & facere. etiam de Bruti edicto. De quo etiam in eadem: Hoc uerò recens edictum D. Bruti, quod paulo antè propoſitum eſt, certe ſilentio non poteſt præteriri. pollicetur enim, ſe prouinciam Galliam retenturum in Senatus populiq́; Romani poteſtate. O ciuem natum reipub. memorem ſui nominis, imitatoremq́; maiorum. Et quarta: Quid D. Bruti iudicium, Quir. quod ex hodierno eius edicto perſpicere potuiſtis, num cui tandem contemnendum uidetur? rectè & uere negaſtis Quirites.

PHIL. MEL.

Lupus noſter. *Breuis narratio.* Quod mihi. *propoſitio de ſuo officio.*

VET. COD.

Quid mihi tuam dignitatem commendas?

IN EPIST.

VII.

Cum adhibuiſſet, &c.

VICTORIVS.

CVm adhibuiſſet domi meæ Lupus me. *Omnes hic uulgati codices cũ ueteribus concordant, quare locũ ſilentio præteriiſſem, niſi quidã attentare auſi eſſent, & puram lectionẽ inquinare,* ADIISSET *legendo, pro* ADHIBVISSET, *ut noſtra fert opinio, male. hic enim Adhibere ſignificat quod alibi plenius in conſilium*

adhib

adhibere. Coegerat autem familiaris D. Bruti Lupus *Ciceronis domi conſilium amicorum Decimi, ut illorum ſententias de re* Bruti *exquireret, in quod etiam Ciceronem adhibuerat. id eſt admiſerat, & receperat. ſic ad* Atticum *lib.* 11. *De muro imperaui* Philotimo, *ne impediret quo minus id fieret quod tibi uideretur, ut cenſeo tamen adhibeas* Vectium. *Id eſt, in conſilium uoces, rem cum ipſo deliberes: erat enim* Vectius Cyri *architecti libertus, ut quicquid de ædificando ſtatuendum eſſet, optimè reſpondere poſſet. In prima epiſtola ad* A. Torquatum *plenius,* De *te autem ipſo* Torquate *tuum eſt ſic agitare animo, ut non adhibeas in conſilium cogitationum tuarum deſperationem, aut timorem.*

GYB. LONG.

Hortatur Brutum, ut pro repub. laboret, nec ſenatus autoritatem ad id expectet, ſed ſuo conſilio conficiat.

SEB. CORR.

Libonem. *Epiſto.* 1. *lib.* 1. Cn. Seio. Al. M. Seio. Nondum liberi. *propter cõſulareis.* Epiſt. 5. *lib.* 12. Tuum factum condemnes. *nunc demum ſenatus autoritatem expectans.* Vel puerum potius. *nondum annorum* 19. Priuato conſilio ſuſceperit. *ueteranis contra* M. Antonium *conſcriptis.* Commilitones tuos. *olim ſub Cæſare.* Suum Cos. M. Antoniũ. Hoſtem iudicauerunt. *illum relinquentes, & Octauium ſequẽtes.* Epiſt. 28. *lib.* 10. Primũ Id. Mart. in *Cæſaris cæde.* Deinde prox. in Galliã *citeriorẽ profecto.* Atq; animatus. Al. *ita animatus.* Al. *ſeu armatus.*

BERN. RVT.

Quanquam ſtatim Seium Græceius eſt ſubſecutus. *nondum profecto à nobis Seio: contrà quàm interpres.*

terpres. alioqui inſulſa ſententia.

PHIL. MEL.

Quum adhibuiſſet. *Eſt epiſtola hortatoria, & pertinet ad genus ſuaſorium, eſtq; breuis narratio.* Caput autem. *Propoſitio: Ne expectes autoritatem ſenatus, ſed libere agas omnia, quæ reipub. profutura uidentur.* Deniq; homines. *Rationes ab exẽplo.* Quamobrem. *Concluſio.*

VET. COD.

Cum adiuiſſet domi meæ Lupus me, & Libonẽ.

IN EPIST.

VIII.

Eo tempore, &c.

VICTORIVS.

EO tempore Polla tua miſit ad me, ut ad te, &c. *Nulli ueteres codices* AD ME *habent, quare nos eorum autoritatẽ ſecuti eam partẽ neglleximus. Sæpe autem (miſit) notũ fecit, certiorẽ reddidit, ſignificat. Cicero ad Tironem, Curio miſi, ut medico honos haberetur. Ad Atticum lib.* XIII. *Miſi equidem ei nuntiari te quoad potuiſſes expectaſſe eius aduentum. etſi hoc eodem libro inquit, Mitte ad Lupum noſtrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Et ad Att. lib.* IIII. *Id cuiuſmodi ſit, aut nunc ſi ſcies, aut cum is Romam uenerit ad me mittas uelim.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Si autem hoc tempore. *Qui dum liber ederetur purgari non potuit locus, quomodo reſtitui deberet in caſtigationibus noſtris perſcriptum eſt: quem tamen nonnulli uideri uolunt ope ſe aliorũ librorum caſtigaſſe, cùm puſilla tantum in re, ac fortaſſe ſine cauſa, à me diſſentiãt, temporis cauſa ſæpe etiam Cicero dixit, ut ad Q. Fra*

cc trem

trem 270. Si temporis cauſa conſtituerentur, leuis. Et in *Verrem, 102. Fingi à me totum temporis cauſa putatote.*

GYB. LONG.

Scribit Bruto, quæ ſit expectatio ſenatus de eo, quidq; in urbe de exercitu & ſuis rebus agatur.

SEB. CORR.

Miſit ad me, ut. *Al. miſit, ut.* Legatorum. *L. Piſonis, L. Philippi, & Seruij Sulpitij, qui ad Antonium erant profecti.* Dum nuntiabatur. *Al. denuntiabatur.* Delectus habetur. *à Panſa Cos.* Totaq; in Italia. *Al. totaq; Italia.*

PHIL. MEL.

Eo tempore. *Illa etiam eſt obliqua hortatio. Exordium ab occaſione ſcribendi.* Hæc tamen. *Narratio de uoluntate ſenatus & populi erga Brutum.* Reliquum eſt. *Pollicitatio officij.*

VET. COD.

Eo tempore Polla tua miſit, ut ad te, ſi quid uellem dare literarum cum quid ſcriberem, non habebam. Omnia enim erant ſuſpenſa propter expectationem legatorum, qui quid egiſſent, nihil denuntiabatur. Ita enim ſperant, atq; confidunt, ut ante à rege, ſic hoc tempore regno te rempub. liberaturum. Romæ dilectus habetur, tanquam Italia, ſi hic dilectus appellandus eſt, cum ultro ſe offerrent omnes.

IN EPIST. IX.

Panſa amiſſo, &c.

GYB. LONG.

Hortatur Ciceronem ut operam det, ne ob conſulum mortem reſpub. detrimentum capiat amplius, & ſuam operam reipub. pollicetur.

SEB. CORR.

INimici noſtri, Antoniani. Coſs. ſublatis. Hirtio & Panſa. Ventidius elabatur. ex Piceno treis legiones ducens. Reintegrare. redintegrare legendum eſt. Perſuaſiſsimum eſt, Lepidum. In ueteribus libris legimus, perſuaſi Aſinium & Lepidum. Vobis id de hoc. Al. uobis hoc 4. Calend. Mai. Ex caſtris Regij. Al. 3. Calend. Mai. ex caſtris regijs.

BERN. RVT.

Non te præterijt. præterit, in alijs rectius.

PHIL. MELANC.

Panſa amiſſo. Breuis querela, addita adhortatione. Nunc autoritate. Expoſitio ſuorũ conſiliorũ de bello. In primis. Petitio. Neq; hæc. Concluſio, quo conſilio hæc ſcribat. Si ſe Alpeis. Repetitio conſilij.

IN EPIST.

X.

Non mihi, &c.

VICTORIVS.

SI autem hoc tempore ab his uideatur dici cauſa ſimulationis, &c. Nos hunc locũ mendoſum exiſtimamus: ſed tamen quia in ueteribus nonnihil ſcrupuli erat, receptam lectionem non deleuimus: adpoſita tamẽ nota quaſi damnauimus, & non ſine præiudicio quodam huc ad cauſam dicendam reiecimus. Semel iam auditis utriuſq; rationibus, in alteram partem magis propenſi ſumus: impreſſa lectio omnibus expoſita, & aperta eſt: uetus ut eſt, huc transferetur: SIT AN HOC TEMPORE IS VIDEANTVR DICI CAVSA MALLE ME, &c. Nos, ſi paulum eam adiuues, ſynceriorem ueterem iudicamus: arbitramur autem ex duabus illis di-

ctionibus, TEMPORE IS, *unam faciendam ſecundo caſu ab hoc recto, tempus, antiqua nec infrequenti ſcriptura in hoc codice, ut ad* Tironem, *Dei bonei quãto mihi illud erit amabilius.* Et *ad* Plancum, *Qui aut armis po ſiteis pacem petere debent. retinet enim* Mediceus *codex ueterem ſcripturam: ut hac etiã epiſtola, quod in infinitis marmoribus notatũ eſt,* LIBORE *pro* LIVORE, *poſitum eſt.* Hoc *autẽ cõceſſo, uel ut (hæc) pro (hoc) legas, uel contrà ſingulariter quod eſt in antiquo numero multitudinis* VIDEANTVR, *omnem hunc locum (ut arbitror) non incõmodè reſtitueris.* Dictiones *autẽ quædam in uulgatis ſuppletæ, niſi fallor abundant. Quòd ſi duriuſculus eſt huius loci ſenſus, conciſiorq́; uerborum ſtructura, huius uiri ſcriptioni attribues, qui imitabatur* λακωνισμόν.

Iniiciat nouitas. *Omnes ueteres codices* VACVITAS, *omnino melius, id eſt ſpoliatam eſſe remp.* Conſulibus: *nondum enim noui creati erant.*

Suſtinere ſumptum. *Veteres omnes (ſubſiſtere ſumptui) habent. Quam lectionẽ & recepimus, & probauimus. intelligimus enim* Subſiſtere ſumptui, *pares eſſe ſumptui, poſſe in ſumptibus qui fiunt manere, & perdurare: ita quaſi me fortem præbere his ſumptibus, ut eos regam, nec eorum preſſu corruam.*

Dertona. Plinius *ſanè lib.* III. *cap.* V. Dertonam *coloniam his locis memorat, cuius eadem & una eſt (ut putamus) quæ* Decimi Derthoma. *nam quantum ad eius uerum nomen* Dertona´ne, *an* Derthoma *fuerit, maluimus nos hac parte antiquorum codicũ fidem ſequi, quos admirandæ uetuſtatis habuimus, quàm uulgatos* Plinij *codices. Quòd ſi* Strabonis *orthographiæ fidem habeamus, recte uetera exemplaria aſpirationem retinent: melius*

tamen impreßi codices DERTONA, *non Dertomam habent:ab eo enim* Derthon *appellatur,* ἔστι δὲ ἡ Δέρθων πόλις ἀξιόλογος κειμένη κατὰ μέσην τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ γενούας εἰς πλακεντίαν ἑκατέρας διέχουσα σταδίους υ'. Nam quod nonnulli DERHOTONIA, *rem claram confundunt.*

PAVL. MANVTIVS.

Malle me tuum iudicium. R*eferuntur hæc ad id, quod dixit,exploratum habes.totum autem hunc locum ex codice* Pauli Boti,*&* Vincentij Riccij *emendauimus.*

GYB. LONG.

Scribit Ciceroni,ſe maxime illius patrocinium expetere in defenſione ſuæ autoritatis.deinde reipub.calamitatẽ exponit, quidq́ Antonius egerit à fuga : & quomodo facile ſuperari potuiſſet, ſi omnia ex uoto ſucceſsiſſent.

SEB. CORR.

Iſti peruerſi. De *ijs ad* M.*Brutum ſic ſcribit:* Q*uo die decreui,ut* D.*Bruti nomen in faſtis adſcriberetur, cognoui paulo plures in Senatu maleuolos eſſe,quàm gratos.* Si autem hoc,&c. V*t omittam, quicquid ab alijs hoc loco dicitur,ſic mihi ex uetere libro , & ſenſu uidetur legendum :* S*i tamen hoc temporis non uideatur dici cauſa ,mallem mehercule,&c.* Iudicium quàm. *Al.iudicium ſequi, quàm.* Obitus Coſs. *Hirtij & Panſæ.* Nouitas. *Al.uacuitas.Al.tua ciuitas.Al.tua charitas:id quod fortaſſe recipiendum ſit,ut charitas intelligatur erga* O*ctauiũ,qui* C*iceronis amicitia fretus,conſulatum petebat.* Ad uada,*Epiſt.13.huius lib.& Strabo lib.IIII.* Compuliſſet. *Al.compuliſſem.* Imperari poteſt. *qui ne mecum quidẽ colloqui uoluerit.* Exercitui ſuo. *Imò poterat imperare etiam cupienti,ſi uera ſcribunt hiſtorici.* Q*uare uel hoc in* C*æſaris* O*ctauij contemptionẽ eſt dictum,uel quia ueterani interfectores* C*æſaris oderant,*

nec poterant adduci, ut cum his eſſe uellent. Quatuor millib. *Al. pecuniæ* CCCC. *unde mendoſum eſſe locum quidam ſuſpicantur.* Septenum. *Multi legunt, ſeptem.* Varronis theſauros. *de quibus fortaſſe loqueretur Varro in eo libro, quẽ* περὶ πλούτου *inſcripſerit. nam M. Varro inter diuites non eſt numeratus, niſi alter fuerit.* Suſtinere ſumptum. *Al. ſubſiſtere ſumptui.* Derthona. *urbe inter Genuam & Placentiam à ſcriptoribus poſita. Strabo lib. v.*

BERN. RVT.

Satis me multa ſcripſiſſe, quæ literis commentari poſſunt, arbitror. *commendari, lego ex ſenſu, alijs codicibus, & uſitato orationis genere.*

PHIL. MEL.

Non mihi rempub. *Exordium à commemoratione officiorum Ciceronis, pro quibus pollicetur perpetuã gratitudinem.* Primum omnium. *Narrationes.*

VET. COD.

Sit an hoc tempore is uideatur dici cauſa malle me tuum iudiciũ, quàm ex altera parte omniũ iſtorum. Quantamq́ cupiditatem hominib. inijciat ſua charitas. *Al. ciuitas.* Qui ex fuga, cum paruulam manum militum peditumq́ haberet inermium. Et decurſionibus per equites, quos habet multos, uaſtet ea loca, in quæ ipſe incurrerit. Septenarum numerum legionum alo. Non ſi Varonis theſauros haberem, ſubſiſtere ſumptui poſſem.

IN EPIST. XI.

Eodem exemplo, &c.

GYB. LONG.

Narrat Ciceroni, quid de Lepido & Planco ſuſpicetur, & quos milites, quæq́ auxilia adhuc expectet.

SEB.

SEB. CORR.

TOtius Galliæ. *Alij legunt, totius Galliæ populis.* Opus erunt. *opus erit, à quibuſdam reponitur.* Statiellenſiũ. *Plin. lib. III. cap. 5. & lib. XXXI. cap. 2.*

PHIL. MEL.

Eodem exemplo. *Narratio de Antonij profectione & ſpe, item de ſuo ſtudio pro republica.*

IN EPIST. XII.

Treis uno die, &c.

GYB. LONG.

Mirari ſe dicit, cur Antonium Brutus confeſtim non ſit perſecutus, quum id pleriq; illi facile fuiſſe dicant, hortaturq́; ſub finem, ut omnes calumnias, quantum fieri poteſt, uitet.

SEB. CORR.

INermibus. *Al. inermis.* Exiſtimant. *Al. exiſtimatur.*

PHIL. MEL.

Tres uno die. *Narratio, quæ continet quandam reprehenſionem, quod paſſus ſit Antonium effugere: ſimul monens, ut ſtudeat opprimere Antonium.*

VET. COD.

Treis uno die à te accepi epiſtolas, unam breuem, quam Flacco Volumnio dederas: duas pleniores, quarum alteram ad me miſit Lupus. Opprimi potuiſſe ſi celeritas adhibita eſſet, exiſtimatur. Quacunq; ut ergaſtula ſoluit, homines abripuit. Et ſe iam Ventidius coniunxiſſet. Hora nona ante præſidium meum Pollentiam ille uenit, quã Trebellius cum equitibus obtinebat.

IN EPIST.

XIII.

Iam non ago, &c.

VICTORIVS.

Iam non ago tibi gratias. *poſt hanc* D.*Bruti epiſtolã alia eiuſdem erat, quæ uetuſtate, aut negligentia librariorũ perijt. eius autẽ initium fuit*, Parmenſes *miſerrimos.* Cognouimus *hoc ex indice libri, de quo ſæpe antea mentionem fecimus: poſt titulũ enim & initiũ huius*, Iam *non ago tibi gratias, ita in eo ſcriptũ eſt:* D.Brutus COS. DESIG. M.Ciceroni S. D. *Parmenſes miſerrimos. in libro autem ipſo, ubi eſſe debuit, nullũ ueſtigium illius apparet.* Credimus *omnino hanc* D.Bruti *epiſtolã amiſſam eſſe, neq; temerè initiũ illius in indice* Medicei *libri ſcriptum fuiſſe.* Id *etiã res ipſa declarat: ſcimus enim* Parmẽſes *ab* Antonijs *his temporibus magnis incõmodis affectos eſſe.* In Philipp. XII. *Quæq; eſſet facturus in hac urbe, niſi eum hinc ipſe* Iupiter *ab his mœnibus repuliſſet, declarauit in* Parmenſiũ *calamitate.* Et *non multo poſt:* Refugit *animus* P.C. *atq; reformidat dicere, quæ* L.Antonius *in* Parmenſiũ *liberis, & cõiugibus effecerit.* Sed *etiã* Aſinius *in epiſtola ad* Ciceronem *ſcripſit, ſe audiſſe* Parmam *direptam: quod tamen potuit falſum eſſe, quemadmodum nonnulla alia, quæ rumor ad illum pertulerat.*

GYB. LONG.

Excuſatoria eſt epiſtola, qua purgat ſe ab iniuſtis querelis, quod Antonium non ſit mox perſecutus, hortaturq; Ciceronem, ut & ipſe & omnes boni bono animo ſint, ſed tamen ſoliciti in curanda republica.

SEB. CORR.

Cæſari non credebam. *ut inimico, propter patris, id eſt,* Cæſaris *mortem.* Collocutus eſſem. *Quod forſan ſtatim fecit, ſed paulo poſt uictoriam* Octauius *colloquium fugit.* Hic dies. *quo fugit* Antonius. Poſtridie mane à Panſa. *Al. poſtero die ad* Panſam. Pollent

lentiam. *Plin.lib.3.cap.5.* Trebellius. *quem fraudatorem creditorum Cicero in Philippicis uocat.* In ſpem. *traijciendi in Galliam ulteriorem.* Venerant. *poſtquàm Pollentiam capere non potuerant.* Iſaram. *ubi erat Plancus. Epiſt.22.lib.10.* Quum & nos. *me, & Plancum.*

PHIL. MEL.

Iam non ago. *Exordium à gratitudine.* Sequi confeſtim. *Excuſatio, cur Antonium fugientem ſecutus non ſit: item quæ tentarit, poſtquam quo loco conſiſteret Antonius cognouit.* Vos magnum animum. *Epilogus, conſtans conſolatione & adhortatione.*

IN EPIST.

XIIII.

Mirabiliter, &c.

VICTORIVS.

MEæq; illæ uehementes conciones. Nos, CONTENTIONES *ſcripſimus, ut inuenimus in duobus illis maximè mihi probatis codicibus, quorũ ope olim Politianus hac ipſa in epiſtola Græcas uoces abolitas reſtituit: eoſdẽ enim habuimus, accurateq; ſummo otio pertractauimus. Loca autẽ ab Angelo reſtituta, ab omnibus nunc recepta, nos quoq; mirabiliter probamus.*

GYB. LONG.

Nuntiat uaria Antonio: primum de ſuo animo, deinde de populi Rom. autoritate, de pecunijs poſtulatis à Bruto, de exercitu mittẽdo, de Lepido, alijsq; rebus.

SEB. CORR.

De decemuiris. *Epiſt.20.huius libri.* Adoleſcente. *Octauio.* Ὄργανον. *inſtrumentum.* Σκιαμαχίαι. *umbratiles pugnæ.* Eſſe uideantur. *non ſuccedẽtibus tibi rebus: ut exponit Politianus. uel potius: illo priore ani*

mi mei impetu, atq; ardore hac uictoriæ ſpe remiſſo. Ad te poſſe perduci. *Eæ enim legiones, & milites ueterani ferè omnes, interfectores Cæſaris oderãt.* De Bruto. *de M. Bruto, qui erat in Macedonia.* Ex Africa. *Epiſt. 24. lib. 10.* Retexunt ſuperiora. *Al. retexunt ſuperiores.*

BERN. RVT.

Mirabiliter, mi Brute, lætor, mea cõſilia measq; ſententias à te probari, de decemuiris, de adornando adoleſcente. *Decemuiros illos ipſos accipio, quos unos reijcit Clericus: ſcilicet agris diuidendis, non quidẽ ex lege Cæſaris, ſed noua. de quibus iiſdẽ & epiſtola poſt ſexta, & Plutarchus in Cicerone: agris ſcilicet diuidũdis, & præmijs ueteranis (quorũ uirtute ſuperatus eſſet Antonius) aſsignandis, ijdemq; hi ſunt, quos ex Appiano ad diſtributionem creatos, ieiune ab interprete eius autoris conuerſum eſt.* Organum enim erat meum ſenatus, id iam diſſolutũ. *Aſſentior de organo Politiano, deq; etiam ſciamachia: ut tamen, quod ad ſciamachiam, etiã in partem accipi bonam poſsit. tanquam ironicôs iocoſeq; Cicero doleat, ſublatã ſibi, finito, ut putabatur, bello, concionum & illius ſui oratorij regni exercendi facultatem. eam enim fuiſſe omnium lætitiam, ut ne cogi quidem amplius ſenatus poſsit, quaſiq; pugnare in umbras ac laruas Cicero uideatur, qui ne tum quidem orare in ſenatu, & ad bellum incitare, fuſo fugatoq; Antonio, deſiſtat.*

ANGELVS POLITIANVS
Miſcellaneor. Cap. 34.

Ruſticum nimis & illepidum ſordidumq; adeò planè uocabulum Ciceronis epiſtolam occupauit, eam quæ eſt

ad

ad Brutum, iſto principio: Mirabiliter mi Brute lætor. ſic enim in ea legimus: Meæq; illæ uehementes contentiones tanquam ſcientia adnihilatæ eſſe uideantur. Quod quidam tamen hactenus corrigunt, ut dicant, tanquam ſi iam adnihilatæ eſſe uideantur. Conſulant quæſo, eruditi peritiq; idoneorum uerborum ueterumq; lectionum, conſulant ſuum quiſq; iudicium ſenſumq;, ac tum demũ credere audeant, adnihilatas contẽtiones ſcriptũ fuiſſe à Cicerone. Nos in codicibus duobus Mediceæ familiæ, quorum ſuprà quoq; fidem allegamus, mendoſe id etiam: ſed tamen ut erroris adhuc ueſtigium non ſit abolitum, ſic reperimus, Tanquam Sciamachalaæ eſſe uideantur. Quare ſuſpicamur legendũ, Sciamachiæ. Sunt enim Sciamachiæ nihil ſanè aliud, quàm umbratiles pugnæ. Sentit enim Cicero hoc utiq;, frigere iam ſe planè in ſenatu, non ſuccedentib. Bruto rebus, ſuasq; illas uehementeis contẽtiones, ſciamachias uideri. Vocabulum ipſum perquàm eſt elegans apud Græcos, & magnopere uſitatum. Quin Galenus quoq; medicus lib. 2. ὑγιεινῶν ſic ait, μεταβαίνειν δὲ καιρὸς ἐπὶ τὰ ταχία χωρὶς ἐυτονίας καὶ βίας. δρόμοι δὲ εἰσὶ ταῦτα, καὶ σκιαμαχίαι. Inter celeres exercitationes quæ tamen attentæ, uiolẽtæq; non ſunt, etiam curſus adnumerat, & ſciamachias. Denique uel Euſtathius in Odyſſeæ commentario Rhapſodiæ tertiæ, de uerbo eo ſic meminit, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὲν μαχούμεθα φαῦλον δηλοῖ ἐνδελέχ. ὃν μέντοι καὶ τὸ σύνθετον σκιαμαχεῖν. Et M. Varro ſatyram unam è ſuis illis Menippeis Sciamachiã inſcripſit. Hæc enim eſt apud Gellium uera ex antiquis exẽplaribus lectio: non ut quidam etiam ſcribunt Criomachia. quin paulò etiã ſuprà in epiſtola eadẽ Ciceronis, uocabulum alterũ quod eſt ὄργανον, de Græca ſcriptura deprauatum,

tum, migrauit in Latinā. Nam pro eo quod erat ὄργανον *factum iam optanum: neq; autem hoc quoq; ab ullo hacte nus animaduertitur. Quare ſic legeris, Plane iam Brute frigeo: organon enim erat meum Senatus: ut quo pro or gano Cicero inſtrumentoq́; utebatur.*

VET. COD.

Non enim erat meus ſenatus, id iam eſt diſſolutum, tātam ſpem attulerat explorata uictoria, tua præclara Mutinæ eruptio, fuga Antonij conſcio exercitu. Meæq́ illæ uehementes contentiones. Vnde tibi aſſentior. Sin aliter, magnum negotium reſtat, cuius exitum non extimeſco, in quo tuæ partes ſunt.

IN EPIST. XV.

Etſi mihi, &c.

GYB. LONG.

Gratam ſibi Bruti diligentiam in ſalutando illum per Plancū fuiſſe ſcribit. Hortatur deinde, ut egregiam operam Reipublicæ nauet.

SEB. CORR.

CVm collega. *cum Planco.* Magiſtro breuitatis. *Epiſt. 25. huius libri.*

PHIL. MEL.

Etſi mihi tuæ literæ. *Exordium à comprobatione officij.* Mihi autem. *Narratiuncula.*

IN EPIST. XVI.

Permagni intereſt, &c.

VICTORIVS.

A Gabinio Conſule relegatus eſt. *Hāc rem tangit hiſtoriarum Romanarum lib.* XXXVIII. *Dion, non tamen*

tamen Lamiam nominat. ſunt autem hæc eius uerba: ἀλλ' ἦν τὰ τῶν ἀντιστασιωτῶν δυνατώτερα οὔτε ὁ κλώδιος χρηματίζεσθαί τι ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ κοννίῳ ἐπέτρεψε οὔτε γαβίνιος τὴν πρόσοδον τοῖς ἱππεῦσιν ἐς τὴν βουλὴν ἔδωκε ἀλλὰ καὶ ἕνα τινα αὐτῶν ὃς πολὺς ἐνέκειτο ἐκ τῆς πολιτείας ἐξήλατο.

GYB. LONG.

Commendat Lamiam familiaritatis & meritorum ratione D.Bruto,ut eum iuuet per ſuos in præturæ petitione.

SEB. CORR.

Acerrime propug. *ne ego mitterer in exilium.* A Gabinio Cos. *cum* L.Piſone. Relegatus eſt. *in oratione pro* P.Seſtio *ſic ſcribit: Equitem Romanum in concione* Cos.*lege relegauit,edixitq́;, ut ab urbe abeſſet* M.*paſſus.* Centurias conficiat,*ad ſuffragia.*

PHIL. MEL.

Permagni intereſt. *Inſinuatio,qua oblique excuſat ſe illi,quod nolit ei moleſtus eſſe.* Nunc ſi me,Petitio. Nihil eſt. *Epiphonema.*

IN EPIST. XVII.

Lamia uno,&c.

GYB. LONG.

Eiuſdem argumenti cum ſuperiore.

SEB. CORR.

PErfunctus.*ſub Cæſaris uictoriam,contra Pompeij filios.*

IN EPIST. XVIII.

Etſi ex mand.&c.

GYB. LONG.

Reprehendit Brutum,qui ſe ad ſenatum timere ſcripſerat.

SEB. CORR.

GAlbæ. *Sergio Galbæ. epiſt.30. lib.10.* Volumnioq́;. *Volumnioq́; Placco.* Te incluſo.*Mutinæ*

tinæ. Se dixiſſet. *Epiſt.*27.*lib.*10. Fecimus.*propter uictoriam Mutinenſem.*

PHIL. MELANC.

Etſi ex mandatis. *Narratio, in qua reprehendit timiditatem Bruti, qui hoc ſolum uerebatur, ne Antonius iam pulſus à Mutina, coniungeret ſe cum Lepido, & nouos excitaret tumultus.* Etſi ex mand. *Propoſitio continet obiurgationem.* Senatus autem. *Rationes propoſitionis: quia alij fortes ſunt, ſis tu quoq;: &, Antonio pulſo bene ſperare debemus.* Quare uelim. *Adhortatio, ut rem fortiter gerat aduerſus Antonium.*

IN EPIST.

XIX.

Ad ſenatum, &c.

GYB. LONG.

Petit à Cicerone, ut literas quas ad ſenatum mittit, prius legat, & corrigat, ſi quæ damnanda uidebuntur.

SEB. CORR.

NVnc uerò. *quando legiones illæ ad me perduci noluerunt. Epiſt.*14.*huius lib.* Veicetini. *Al.* Vicentini. Vercellis. *Plin.lib.*3.*cap.*17.

PHIL. MEL.

Ad ſenatum. *Narratio, de difficultate belli.* His ne quam. *Petitio, ut Vicentinorum cauſam contra ſeruos domeſticos iuuare uelit.*

IN EPIST.

XX.

Quod pro me, &c.

VICTORIVS.

TE perterrefacto. *Vetera omnia exẽplaria* PERTIMEFACTO: *quæ uox, quia rara eſt, cum eã fortaſſe*

pro

pro Latina non haberent, non hinc tantum indigniſſimè deiecta eſt, ſed alijs etiam ſuis ſedibus deturbata. Inuenimus nos in multis manu ſcriptis Lucretij codicibus in proœmio ſecundi libri hanc uocē iterum eādem pœnam immerito paſſam: eo ſcilicet uerſu, His tibi cum rebus timefactæ religiones. eius enim loco in uulgatis TVMEFACTO repoſitū eſt, priore dictiõe importunè deleta, cuius criminis culpā putamus nos Marullū Byzātiū ſuſtinere: uidimus enim eius librum, qui cum TIMEFACTAE antè ſcriptum habuiſſet, in TVMEFACTO eam dictionē conuerſam habebat. Fuit autē Marullus admirabilis ingenij uir, & elegātiſſimus poëta: Lucretijq́; in primis ita ſtudioſus, & admirator, ut ferè nūquam è manibus dimitteret: magnā præterea operā in eo cū fœdiſſimis mendis ſcateret, purgādo collocauit, multaq́; feliciter reſtituit. Quandoq; tamē cū nimis ingenio ſuo indulgeret, nõnulla quæ corrigere uoluit, deprauauit: parum enim manu ſcriptos codices, cū tam corruptos paſſim inueniret, ſequebatur: quæq; ſuo iudicio probaſſet, ea recta iudicās, multis locis deceptus eſt. quæ lõgius percurri, ægreferēs tā bonū poëtam tot uulneribus cõciſum iacere: cūq́; ab omnibus ametur, & colatur, nullū tamē ei tā miſerè tēporū iniuria manco, & detrunco opē ferre, remediumúe ullum adhibere. Quàm rectius autem ibi (timefactæ) legatur, planum credo futurum omnibus, qui accuratè totum locum conſiderarint. cum enim ſuprà docuerit, opes, nobilitatē, regna, non poſſe morbos è corpore tollere, neq; perturbationes ex animo poſſe demere, uult: tollit tamē omnē, qua aduerſarius uti potuiſſet rationem, niſi forte inquiens metus mortis, ſuperſtitionesq́;, quæ animi morbi ſunt, perterritæ aſpectu armorum militumq́; in umbratilibus pugnis

conc

Digitized by Google

concurſu fugiũt, animumq́; cura, ſolicitudinibusq́; uacuũ relinquunt. Si enim hoc accideret, tum magnũ adferrent adiumentum diuitiæ, & imperia. uerũ hoc credere ridiculum, & ſtultum eſt: nã metus mortis, aliæq́; animi perturbationes non metuunt uim militum, contemnũtq́; maieſtatem regum, & imperatorũ, audacterq́; inter eos uerſantur, nec ſpecioſas ueſtes reuerẽtur, id eſt nulla res eſt quæ illis timorem incutiat. Quæ omnia lectionem illam TIMEFACTAE *confirmant. nam* TIBI *quam uim hîc habeat, puto manifeſtum eſſe, eandem ſcilicet quam habet eo Ciceronis loco ad Atticum: At ille tibi* πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ *dicens pergit Brundiſium: & alijs multis locis, ne longiores ſimus in re clara exempla adducendo.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Video facultatem fore, ex agris Silani, & agro Campano. *Hæc eſt Medicei codicis, & aliorũ etiã manuſcriptorũ lectio: nã in impreßis, ex agris Syllanis, legitur. Accuratè animaduertẽdum, utra lectio melior ſit. Nõ me fugit, de agris Syllanis in Senatu ſæpe actũ eſſe, & qui eos poßidebãt, magna inuidia eos tenuiſſe: neſcio tamẽ, an his tẽporibus cogitauerint eos ueteribus poſſeſſoribus eripere: & quicquid de illis agendũ fuit, ueriſimile eſt multo antè cõſtitutũ fuiſſe. Quare cum meliores libri* SILANI *habeãt, uidẽdũ eſt, an intelligat Brutus Silanũ illũ Lepidi legatũ: qui cùm ab eo cũ legionibus in Italiã miſſus eſſet, & ipſe, & Culleo alter legatus, ad Antoniũ ierant, de quo in epiſtola ſua ad Ciceronẽ Lepidus queritur, Silanus et Culleo ab eo diſceſſerũt: nã ita eo loco ſcriptũ eſt, non Syllanus, ut in impreßis codicibus: ueriſimile enim eſt, ob id factũ hoſtẽ illũ appellatũ, & bonis multatũ. Priuati aũt homines nonnulli magnas ſæpe poſſeßiones*

nes habebat: dabat enim Senatus agros eorum, qui Antonium ſecuti eſſent, & à Repu.*deſciuiſſent, ijs qui* Rem *pub. & ſenatus autoritatem defendiſſent.* R*es tamen obſcura, & de qua nihil certi tradi poßit.*

GYB. LONG.

Oſtendit principio Brutus, quàm ſit ſolicitus pro Ciceronis ſalute: deinde ſuadet, ut omnia ex militum uoluntate faciat, & quid ei nūc agat exponit.

SEB. CORR.

Niſi dictum. *niſi uerbum.* Tollendum. *ex ambiguo dictum.* In decemuiris. *creatis. ut, quæ ſenatus legionib. exercitibusq́; pollicitus erat, perſoluerent, diſtribuerentq́;.* Sperare eos. *ueteranos.* Te perterrefacto. *Al. te pertimefacto.* Facias. *ut ego, & Cæſar in Decemuiris ſimus.* Ab utriſq; noſtrum. *Al. ab utriſq; nobis.* VII. Calend. *Al.* IX. *Calend. & ita legendum, ex epiſtola 23. huius libri cognoſcitur.* Eporedia. *Plinius lib. 3. cap. 17.*

BERN. RVT.

Ipſum Cæſarem nihil ſanè de te queſtum, niſi dictum, quod diceret, &c. *Dictū, ſubſtantiuo uerbo accipe. aliter quàm Clericus, qui dictū ab* Octauio *interpretatur.* Ab utriſq; nobis de numis lente. *Aliter diſtinguito, ut ſit, his dandos cenſeas ab utriſq; nobis:* De *numis lente, & c.* Apparet id ex Ciceronis *reſcriptione:* Conſilijs *tuis (inquit in ſequenti epiſtola) quæ ſcribis de quatuor legionibus, deq́; agris aßignandis ab utriſq; ueſtrum, uehementer aſſentior.* Quum quidam de collegis noſtris agrariam curationem ligurirent. *ambirent, percuperent. translata oratio: non (ut interpres) propriè, uorando conſumerent.*

PHIL. MELANC.

Quod pro me non facio. *πάθος. & captat beneuolentiā ab officio.* Sæpe enim mihi. *Narratio, in qua monet Ciceronem de periculis, quod animum Cæſaris & ueteranos milites nonnihil offendiſſe uideatur.* Illud uide. *Conſilium, quomodo illis periculis poßit occurrere.* Hæc me tibi. *Epilogus.* Ego niſi ualde. *De ſuo conſilio & diligentia, ut Antonium opprimat.* Ad has literas. *Petitio.*

VET. COD.

Hoc ego Labeonem credo illi retuliſſe, aut finxiſſe dictum, non ab adoleſcente probatum. Committendum nondum putaui, prius ut alpes tranſgrederetur, quàm quid iſtic ageretur, ſcirem. Legionis armo, paro, ſpero me me non peſsimum exercitum habiturum ad omnes caſus atque impetus hominum, ſed promptiſsimum.

IN EPIST.

XXI.

Dij iſti Seg. &c.

GYB. LONG.

Inficiatio dicti Seguleij, & ad reliquas ſuperioris epiſtolæ partes reſpondet.

SEB. CORR.

Cum Cæſare, qui. *Al. cum Cæſare locutum putas, qui.* Ferri oportere. *ut decemuiri crearentur.* Iidem illi. *Epiſt. 10. huius lib.* Qui res. *Ex ambiguo dictū.* Culpa futura ſit. *qui in reliquū anni tēpus loco Panſæ, uel Hirtij conſulatū nō petas: quamuis in futurum annū ſis deſignatus.* Ligurirent. *ambirent.*

BERN. RVT.

Quum ego ſenſiſſem de his, qui exercitus habe-

rent, ſententiam ferri oportere. *ut ſcilicet hi demum, uel ex his quidam Decemuiri crearentur. non, quod ineptit Vbertinus: qui mihi nonnunquam ad hæc commentanda nõ modò, ut quondam Ennius ipſe pater arma dicenda, potus, ſed planè ebrius proſiluiſſe uidetur.*

PHIL. MEL.

Dij iſti. *Imprecatio.* Quid tu illum. *Narratio: & eſt reſponſoria ad præcedentem Bruti epiſt.* Quod autẽ ſcribis. *Alia propoſitio.* Ego enim. *Diuiſio.* Quod mihi. *Alia propoſitio.* Quãobrem. *Ratio.*

IN EPIST.

XXII.

Cum Appio Cl. &c.

GYB. LONG.

Commendat Appium Bruto, & ut eum in ciuitate, ex qua inimicorum iniuria expellebatur, retineat, petit.

SEB. CORR.

SE cum Antonio. *Al. me cum Antonio.* Nutus tuus poteſt. *Al. unde, queas. Al. nam tu potes. Alij etiam legunt, nutu ſolo potes V. C.*

PHIL. MEL.

Cum Appio Cl. *Narratio, quam ſequitur petitio.* Volo te. *Ratio, ex perſona Appij.*

VET. COD.

Vnde queas mitius hominem ſummo loco natum, ſummo ingenio, ſumma uirtute.

IN EPIST.

XXIII.

Nos hic ualemus, &c.

GYB. LONG.

Hortatur Ciceronem ut bono ſit animo, nec quicquam timeat. Cauſas affert, Lepidi, ſed falſo id ſibi perſuaſerat, integritatem, & fortes ſuos exercitus.

SEB. CORR.

ESſent aliena. *apud Lepidum.* Tribus tantis exercitibus. *Cæſaris, Planci, & meo. Videndum eſt tamen, an potius ſic exponi debeat: Aliena, apud Cæſarẽ & ueteranos: Tribus, meo, Planci, & Lepidi, qui tunc commode ſentire uidebatur. quærit enim Ciceronem illo metu liberare, de quo ſcripſerat epiſtola 20. huius libri.*

Homines loquuntur. *ut Labeo Segulius.* Momorderis. *te ferocem oſtenderis: ut, Equus fræna ferox ſpumantia mandit.*

BERN. RVT.

VIII. Calend. Iun. *Ementita dies: quum ſcribat, falſa eſſe, & terrendi eius cauſa ſcripta, quæ ſuperioribus literis complexus eſt, quas ipſas* VII. *cal. Iun. datas legimus. itaq; in alterutra die mendum eſt.*

PHIL. MEL.

Nos hic ualemus. *Narratio.* Quod ſi omnia. *Adhortatio, ut bono & forti ſit animo.*

IN EPIST.

XXIIII.

Parum tibi, &c.

GYB. LONG.

Oſtendit ſibi perſuaſum ſuperiore epiſtola, ut omnem timorem depoſuerit.

SEB. CORR.

QVàm paucis? *ſcilicet ſcribis, ſuperiore epiſtola.* Seruilium. *Al. Seruium, de quo epiſt. 7. huius lib. Seruilius præterea Ciceronis actionibus eo tempore aduerſabatur: etſi alter eſſe poterat.*

BERN. RVT.

Parum tibi antea ſubiraſcebar breuitati tuarũ liter

literarum. *Ego non dubito, quin priorem lectionem ſequi oporteat, Narro tibi. Antea ſubiraſcebar, &c. Hæc enim barbara, inſulſaq́;. Eadem cõplexione non ſemel ad Atticũ uſus, lib. 15. Narro tibi, inquit, hæc loca uenuſta ſunt. & ſecũdo: Narro tibi, planè relegatus mihi uideor, poſteaquã in Formiano ſum. & aliubi: ſuaui ſanè initio:* Quàm multa, quàm paucis, te recte ualere, operamq́; dare, ut quotidie melius, Lepidum commode ſentire. *quàm multa, q̃ paucis: id eſt, q̃ multas res quàm paucis uerbis complecteris ſcribendo, quum omnia hæc ſubiecta uno duobus'ue uerſiculis explicueris. nõ, ut Clericus. Epiſtolas ſubiectas duas qui ita ſtatuerit, ut priorẽ poſteriori poſtponat, mihi ualde probabitur. niſi diẽ acceptarũ potius, q̃ datarũ literarũ ſequi malumus: quod, niſi certa ratio ſuadeat, faciendum non puto.*

PHIL. MEL.

Parum tibi antea. *Exordium, de breuitate literarũ.* Tribus exercitibus. *Narratio.*

IN EPIST.

XXV.

Expectanti mihi, &c.

GYB. LONG.

Ne nihil ad Brutum literarum cum occaſio eſſet daret, ſcribit in eo, ut accendat hominem, omnem ſpem eſſe: & de M. Bruto, quẽ ad commune bellum uocarat, nuntiat.

SEB. CORR.

Collega. *Planco.* Bruto. *M. Bruto.* Priuatis literis. *quæ extant.* Vrbis malum. *Senatorum diſſenſionem.* Λακωνισμὸς. *breuitatem.*

PHIL. MEL.

Expectanti mihi. *Exordium ex occaſione ſcribendi.* Scito igitur. *Narratio.*

IN EPIST. XXVI.

In maximo meo,&c.

GYB. LONG.

Iam Lepidus coniunctus erat Antonio, cum diligenter monet, Brutus, ut curæ ſit omnibus Reſpub. & petit à Cicerone, ut ſenatus poſtulata illius impleat.

SEB. CORR.

Timuiſſe iſta. *coniunctionem* Lepidi *cum* M. Anto*nio.* Brutum accerſant. *ex* Macedonia.

BERN. RVT.

Deliberent, unum traijciant legiones ex Africa, nec ne, ex Sardinia, & Brutum accerſant, nec ne, & mihi ſtipendium dent, an non decernant. *Niſi ego fallor, ita belle diſtinguetur. & mihi ſtipendiũ dent, an nõ decernant. ut ſint per ironiam dicta omnia hæc. tum ſequatur ſerio:* Ad *ſenatũ literas miſi, & reliqua, ut tamen citra crimen etiã alteram ſcripturã ſequi poßimus.* Falsò *certe hinc colligit* Clericus, *Brutũ ſcilicet Marcũ in Sardinia fuiſſe, qui in* Epiro *et* Græcia *fuerit, ut ex epiſtolis ad eum* Ciceronis *apparet, hiſtoricisq́; omnibus. Africanas legiones, quas etiam* Plancus *deſiderabat, accipe, quas* Appianus *ſcribit in* Libya *ſub* Sextio *tres militaſſe, atq; à ſenatu, ex his duas ut in* Italiam *agerẽt,* Bruto Caſ*ſioq́; imperatum, propter* Cæſaris *ſcilicet* Lepidiq́; *ſuſpectam fidem, uel apertam iam perfidiam.*

PHIL. MEL.

In maximo meo dolore, &c. Exordium *à conſolatione, qua ipſe utatur.*

IN EPIST. XXVII.

Nondum ſatis, &c.

PAVL. MANVTIVS.

QVid defuit noſtræ familiaritati in maximis rebus? quonã modo me gererem aduerſus

Cæſarem uſus tuo conſilio ſum. *Diſtinguo ſic. quid deſuit noſtræ familiaritati? in maximis rebus quonã modo me gererem aduerſus Cæſarem, uſus tuo conſilio ſum.*

GYB. LONG.

Purgat ſe apud Matium Cicero, quod non labefactauerit eius famam, ſed dignitatem potius & autoritatem Matij defenderit.

SEB. CORR.

TRebatius noſter. *Epiſt. 15. lib. 7.* Tuus deinde diſceſſus. *in Galliam cum Iulio Cæſare.* Isq; diuturnus. *plus nouem annis.* Veniſti ad me. *Sic ad Atticum ſcribit: Venit ad me Matius quinquatribus, homo, ut mihi uiſus eſt, temperatus, & prudens. exiſtimatus eſt quidem ſemper autor otij.* Literarum tuarum. *Sunt illæ fortaſſe li. 9. ad Atticũ.* Obuiã ueniſſem. *Al. obuiã ueniſſes: idq; fortaſſe melius. nam Matius, quum Capua exiſſet, ut iret ad Cæſarem, ex itinere ad Ciceronem ſcripſit. Cicero præterea non dubitaſſet de loco, ſi eò ueniſſet ipſe.* Veni Brunduſium. *uicto Pompeio.* Φιλοσοφούμενα. *Philoſophica.* Poſt Cæſaris reditum. *poſt uictum Pharnacem. etſi poſt uictos Pompeij filios, exponere cõmode poſſumus.* Iniquos meos. *Al. inimicos meos.* Quæ liquido. *Al. quæ aliquando.* De curatione lud. *Epiſtola ſequenti.*

BERN. RVT.

Poſt Cæſaris reditũ quid tibi maiori curæ fuit, quàm ut eſſem ego illi quàm familiariſsimus. Re- *ditũ intelligit uel ex Africa, uel ex Hiſpania poſt debellatos Põpeij liberos. quinquies enim Romã uenit Cæſar poſt motum ciuile bellũ: primùm expulſo ex Italia Pompeio, iterum debellatis legatis Pompeij in Hiſpania, tertiùm ex Aegypto, quartùm ex Africa, quintùm ex Hiſpania.*

inde cæſus. Quo minus autē præferri iſtam ſuperiori epiſtolæ oporteat, nulla ratio eſt: quod & Clericus monuit, et ipſæ Matij literæ Ciceronianarū mētiōe ſatis arguūt.

PHIL. MEL.

Nondum ſatis conſtitui. *Exordium à dubitatione.* Quantum memoria. *Occupatio, præmollit animū cōmemoratione ueteris amicitiæ.* Quorſum igitur. *Propoſitio: Nihil feci alienū noſtra amicitia.* Omnia me. *Ratio.* Ego te ſuffragium. *Purgatio querelarū, quare de eo plus querātur homines, q̄ de alijs, cauſæ ſunt dignitas eius, & maleuolentia, quæ maximè petit claros uiros.* Sed te hominē. *Obliqua reprehenſio.* Ex his ſermonibus. *Concluſio, in qua prædicat illius merita.*

IN EPIST.

XXVIII.

Magnam uoluptatem, &c.

VICTORIVS.

Aiunt enim patriam amicitię præponendā eſſe. *Nos ueterē lectionem, quæ multos primo aſpectu falleret, ob idq́; fortaſſe repudiata quondā eſt, ſua ſede repoſuimus* PATRIAE AMICITIAM. *cū enim poſſumus antiquorum exemplariorū dignitatē, autoritatemq́; tueri, libenter facimus: ſæpius enim qui ea paruifecerunt, deceptos uidimus: hancq́; eorum uerborum ſententiā credimus eſſe, Aiunt enim patriæ amicitiam præponēdam eſſe, ſcilicet amicitiæ neceſſariorū. duo enim ſunt quæ quiuis amare ſummo ardore debet, patria, & neceſſarij. fatetur hic ſe diſſentire ab illis, qui præponendum eſſe amorē patriæ dicebant, amori neceſſariorum, & familiarium: cum enim nemo ſit qui non patriam diligat, & amicos ſaluos uelit potius, uter amor præponendus ſit diſputandū eſt.*

EX

EX POSTER. EIVSDEM.

Patriæ amicitiam. *Si amicitiam appellauit amorem, ut nos credimus, Matius (nam Græci quoq; φιλίαν ſæpe τὴν φίλησιν uocant) non uideo cur priſca lectio reyci debeat. Quòd ita olim ſcripſimus, dedimus id uetuſtati, ac fidelitati librorũ, cum quibus poſtea minoris autoritatis codices conſentire cognouimus, uel potius in nullo aliter reperimus. Sed magnũ negotiũ eſt, receptã aliquã opinionem, niſi prorſus abſurda ſit, ex animis hominũ euellere.*

Dignißimo Cæſari petenti. *Mediceus liber* Cæſare repetenti: *quod Pauli lectionem adiuuat, ut tantum à librario peccatum ſit, quòd extremã prioris uocis ſyllabam iterum ſcripſit: multæ huiuſcemodi maculæ in antiquis, & in impreßis libris inueniuntur. Simile huic erratum erat, de quo antea locuti ſumus, quod in cunctis libris* fide Lepidi dimiſſos, *legebatur: cùm* Lepidi miſſos, *legi debeat. apud Tacit. lib. IIII. (uolo enim à me quoq; aliquid opis capere ſtudioſos literarum) eodem modo peccatum fuit: Circungredi terga hoſtium iubet, qui iam acie compoſiti pelluntur: turmas ſociales, equiteſq; ſubſidio miſſos: Legi enim debet,* pellunt turmas ſociales. *ut Matius inquit, digniβimo Cæſare, adoleſcẽti. ita etiam Cicero ad Alienum procõſ. eius filios digniſſimos illo patre dixit.*

PAVL. MANVT.

Patriam amicitiæ præponendam. Nibil *muto: etſi alij ex antiquis codicibus legant, patriæ amicitiam præponendam: ſunt enim aliquot manu ſcripti libri, & ij peruetuſti, qui cum impreſſa lectione conſentiant.*

Dignißimo Cæſare. *Ita lego ex libro Ioannis Scalæ manu ſcripto. ſenſus hic eſt, Munus illud & eius hominis,*

minis,qui mihi amiciſsimus fuit,memoriæ præſtare debui: & ei adoleſcenti,qui optimæ ſpei eſt,ac Cæſare digniſſimus,negare non potui.in quibuſdam antiquis exemplaribus legitur,Cæſari repetenti. quod noſtram lectionem magis uidetur confirmare.

GYB. LONG.

Excuſat ſe Matius, quòd Cæſaris mortem ægre tulerit, cum tanta illius in Matium merita eſſent, ut non potuerit non dolere ratione officij: impióſque oſtendit eos, qui ab hoc officio eum auocent. Diluitq; quædam, quæ falſo illi objiciebantur, quòd rempubli.non amaret, cum euidentibus argumentis id falſum eſſe dicat.

SEB. CORR.

Patriam amicitiæ. *Al.patriæ amicitiam:hoc eſt,erga patriam amorē.* Lege Cæſaris. *hāc legem quærendā relinquimus. Niſi fortaſſe ea ſit,quā Cæſar iterū Cos. tulit,de æſtimationibus per arbitros creditoribus tradēdis, deq; iudicijs damnatorū lege Pompeia in integrum reſtituendis.* Deſciſcam. *Al.deſiſtam.* Pro ciuili parte. *Al.pro uirili parte.* Expedire recte fieri. *Alij legunt, expedire,& rectè fieri.* At ludos. *anniuerſarios, qui* VI. *Id. April.celebrabātur.* Cæſaris uictoriæ. *cōtra Iubam.* Adoleſcens fecit. *ut Apollonia redijt.* Curaui. *Sic ad Atticū hac de re ſcribit: Matius & Poſthumius mihi procuratores non placent:Saſerna collega dignus.* Mortui debui. *Al. mortuo debui.* Digniſsimo Cæſari. *digniſsimo,qui Cæſar appelletur. Etſi quidam, digniſsimo Cæſare,legunt.* Petenti negare. *Al. repetenti negare.* Ventitaſſe. *Al.uentitare.*

BERN. RVT.

Mihiq;,ſi ſentis expedire,recte fieri credas, nullā communionem cum improbis eſſe poſſe. *Diſtingue melius:mihiq;,ſi ſentis expedire recte fieri, credas commun*

munionem, & c. Eſt autem rectè fieri, in pace eſſe atq; ui=ui ab omnibus.

PHIL. MEL.

Magnam uoluptatem. *Exordium eſt* πάθος*, ex Ciceronis de Matio iudicio.* Conſcius autem. *Ratio, ex ſuæ cõſcientiæ fiducia: perſtringit oblique, quod inique iudicauerit.* Vitio mihi dant. *Narratio.* Neq; enim Cæſarem. *Propoſitio: Fero grauiter mortem Cæſaris.* Neq; bellum. *Occupatio: Non probaui ciuilẽ diſſenſionem.* Itaq; in uictoria. *Signa.* Ciuibus uictus. *Enthymema ex minore: Si alios eſſe uolui ſaluos, quanto magis Cæſarem. Pertinet autem ad propoſitionem.* Plecteris ergo. *Obiectio.* At hæc etiam ſeruis, πάθος *ex minori.* Libertatis autores. *Ironia.* Nullius unquam. *Ratio, ab officio amicitiæ.* At debeo. *Obiectio ſecũda.* Id quidem me cup. *Reiectio, ex ſignis.* Quare maiorem. *Concluſio, petitionem continens.* An quod adoleſcens. *Ex anteactæ uitæ exemplis.* At ludos. *Confutatio, ex diſtinctione publici & priuati officij.* Sed quæ hæc. *Ab exemplo Cæſaris.*

VET. COD.

Reſpondebo criminibus æmulorum meorum.

IN EPIST.

XXIX.

Dubitanti mihi, &c.

GYB. LONG.

Exponit Oppio, quàm fuerit utile & gratum conſilium ab illo datum, quamq; temere eum dilexerit, & ut id porro faciat petit.

SEB. CORR.

M. Oppio. *Al. Oppio, ſine prænomine. nam C. Oppius dicebatur is, qui Cæſaris fuit amicus. M. uerò Oppius, Pompeianus potius, quàm Cæſarianus fuit.*

Profectò

Profectionis. *Epiſto.1.lib.10.* Suaſiſti. *ſeorſum à Balbo.nam cum illo ſcripſeras,non uideri eam meam eſſe dignitatem, ut contra alterutrum arma ferrem.* Quid ſentires. *eundum ad Pompeium.* Amiciſsimum. *Cæſarem.* In magnis periculis. *ne à Pompeianis,qui me ueluti etiamnum Imp. reliquijs exercitus præficere uolebant, interficerer.* Eſſem. *Dyrrachij.* Poſt meum reditum. *uicto Pompeio.*

PHIL. MEL.

Dubitanti mihi. *Propoſitio: Conſilium tuum fuit utiliſsimum,& mihi gratiſsimum.* Semper iudicaui. *Amplificatio, continens laudem Oppij, & commemorationem illius officiorum.*

IN LIBRVM XII. ANNOTATIONES. IN EPISTOLAM I.

Finem nullum,&c.

VICTORIVS.

PEcuniæ maximę diſtribuũtur. *Nos, ut in ueteribus libris inuenimus,contrario ſenſu* DESCRIBVNTVR *legimus:eſt autẽ deſcribere pecunias,frequẽs apud M.Tulliũ,ideſt hãc huic,hãc illi pecuniæ ſummã,quã ſoluere debeat,definire.In oratiõe pro L.Flacco, Deſcripſit autẽ pecuniã ad Pompeij rationẽ, quæ fuit accõmodata L.Syllæ deſcriptioni. Itẽ in epiſtola magna ad Q.Fratrẽ, Nomen autem publicani aſpernari*

nari non poſſunt qui pendere ipſi uectigal ſine publicano nõ potuerint, quod ijs inæqualiter Sylla deſcripſerat.

PAVL. MANVT.

Ita compreſſum eſt. *Antea, compreſſa eſt, in libris omnibus impreßis. quã lectionẽ alij ſequi maluerũt, quàm noſtram. nos, cõpreſſum, ut eſt in codice Vincẽtij Riccij, rectius, quàm compreſſa, legi putauimus: ut referatur ad uerbum, manabat: antitheta enim ſunt cõprimere & manare: quibus etiã uſus eſt libro ad Atticum* 11. *Orationem illam ita cõpreſſeram, ut nunquam emanaturam putarem.*

GYB. LONG.

Narrat Caſsio, quàm immania ab inimicis reipub. hoc eſt, Cæſaris mortem uindicantibus perpetrentur.

SEB. CORR.

Id eſt de tota R.P. *Al. & de tota* R.P. Præclariſsimè geſta. *Epiſt.* 14. *lib.* 9. Illud malum. *tumultus, à ſceleratis & ſeruis de Cæſaris ſepultura excitatus.* Sordidiſsimo peric. *ut à ſeruis imminẽte.* Quanquàm primum quidq; explicemus. *Al. quanquàm, primum quidem quæ explicemus, non uideamus.* Nutus tuemur. *Ea enim, quæ ex commentarijs ſe dicit referre Antonius, ueluti acta Cæſaris probamus.* Ipſe ille. *Cæſar.* Tabulæ figuntur. *legum, de quibus, & his item rebus quæ ſequuntur, in prima Philip. leges.* Diſtribuuntur. *Al. deſcribuntur.* Exules reducuntur. *ut Sext. Clodius P.F.* Mortuo paret. *mortui commentarijs.* Aera. *leges.* Ita decreuimus. *acta Cæſaris ſeruanda.* Temporibus cedentes. *ne ſeditio maior naſceretur.* Immoderatè quidam. *ut Antonius.*

BERN. RVT.

Quanquam primũ quidq; explicemus. *Quid ſi?*

Quamq;

Quamq́; primum quidque explicemus. ut ſit explicemus non imperatiui, ſed ſubiunctiui modi:ut grammatici loquuntur. Sed immoderate quidem & ingrate noſtra facilitate abutuntur. *Quidam,legendum cõtendimus.innuit autẽ præcipue Antonium.Item ſuprà,* Reſpub.à Dolabella meo præclariſsimè geſta. *propter ſcilicet animaduerſionem in eos,qui aram Cæſari erigere tentarent,ſeditionemq́; in urbe cõcitaſſent . qua de re Cicero prima Philippica:Alia,inquit, porro propria Dolabellæ:quæ,niſi collega abfuiſſet, credo eis fuiſſe futura cõmunia.nam cũ ſerperet in urbe infinitũ malũ,idq́; manaret in dies latius,iidemq́; buſtum in foro facerẽt,qui illam inſepultam ſepulturam effecerant:& quotidie magis magisq́; perditi homines,cũ ſui ſimilibus ſeruis,tectis ac templis urbis minarentur: talis animaduerſio fuit Dolabellæ, cũ in audaces ſceleratosq́; ſeruos,tum in impuros & nefarios liberos , talisq́; euerſio illius execratæ columnæ,ut mirum mihi uideatur , tam ualde reliquum tempus ab illo uno die diſſenſiſſe. Et ad Atticum:O mirificum Dolabellam meum.Iam enim dico meum,antea (crede mihi) ſubdubitabam,magnã ἀναθεώρησιν res habet.de ſaxo,in crucem.Columnam tollere, locum illum ſternendum locare. Quid quæris?Heroica.Suſtuliſſe mihi uidetur ſimulationem deſiderij,adhuc quæ ſerpebat in dies, & inueterata uidebatur,ne periculoſa noſtris tyrãnoctonis eſſet. Nũc prorſus aſſentior tuis literis,ſperoq́; meliora . quanquam iſtos ferre non poſſum,qui,dum ſe pacem uelle ſimulant, acta nefaria defendunt. Appianus quoq;:Cæterum Amatij milites , & reliquus ad hos populus,Amatij deſiderio ac eorũ,quæ geſta fuerant,dolore correpti,quoniã quàm maxime Antonius ob illum populo acceptus ferebatur,eo*

modo

Digitized by Google

modo ſe ſperni conquerentes, magnis clamoribus forum occupant. Antonium calumnijs inſequuntur, magiſtratibus quoq; perſuadent, ut Amatij loco aram colluſtrantes, ſuper ipſam Cæſari quamprimum faciāt. Et pulſi deinde è foro à militibus, qui ab Antonio præmiſsi fuerant, maiori adhuc indignatione uoces emittebant, nonnulli Cæſaris imagines interempti proferebant. Verum, cum quidam illis prædixiſſet, locum, in quo Cæſaris imagines fierent, demonſtrare uelle, ſtatim inſequuntur, hisq; perſpectis ignem iniecerunt, quoad alijs ab Antonio miſsis, quidam reſiſtentes interfecti ſunt: alij deprehenſi, ex ſeruorum numero cruci delegantur. Qui uero ex liberis in unum aderant, ex edito quodam loco præcipites truduntur, eoq; modo tumultus in populo ſedatur.

PHIL. MEL.

Hæ epiſtolæ & ſequentes ſunt ſcriptæ ſtatim poſt interitum Cæſaris, cum Brutus & Caſsius cogerētur metu plebis ex urbe fugere. Hæc autem epiſtola eſt generis deliberatiui, Adhortatoria: & habet narrationē aſſumptam ex genere demonſtratiuo. Finem nullum. *Exordium* πάθος, *de ſua ſolicitudine.* Nam ut adhuc. *Narratio, continens enumerationem periculorum publicorum, in quibus uerſari cepit reſpubli. poſt interfectum Cæſarem.*

Reſpub. iacet. *Concludit narrationem.* Hæc omnia. *Adhortatio, ut conſtituat rempublicam.* Habet illa. *Conceſsio.* At enim. *Occupatio.* Sed immoderate. *Concluſio per reiectionem.* Interim. *Clauſula de ſua cura pro Caſsio.*

IN EPIST.

II.

Vehementer, &c.

VICT

VICTORIVS.

QVi ſiue ad me referrẽt, ſiue non, mea tibi tamẽ. *Nos contra hæc uerba mendi notã collocauimus, quæ huc reiecto lectore diligẽtius hũc locũ animaduertendum eſſe admoneret. eſt enim in antiquioribus codicibus diminutus, luxatusq́;, ut quẽadmodũ nũc in uulgatis legitur, à recentioribus ſuppletũ putem: alij de hoc ſuo unuſquiſq; arbitrio iudicabũt: nos antiquã ſcripturã in mediũ proponemus,* QVI SIVE AD ME REFERENT, MEA TIBI TAMEN IN BENEVOLENTIA, FIDES'QVE PRAESTABITVR, *ut membrũ alterũ defeciſſe exiſtimãdum ſit. quem fortaſſe defectum in ſuis etiam codicibus cũ haberẽt Germani, nec aliquid deſiderari putarent, uerbis his aliquantum immutatis, ſic peruerſionem hanc ſe poſſe corrigere opinati ſunt,* SI QVAE AD ME DEFERVNT, MEA TIBI, *&c. ut in impreßis. Omnino eſt locus corruptus.*

EX POST. EIVSDEM.

Ad quem paratus uenerat. I*ta in manu ſcriptis legimus: arbitramur tamen* ATQVÀM *legẽdum eſſe, unius tantum literæ immutatione: nam* D, *pro* T, *in antiquis libris frequẽter ponitur, ut in C. Matij epiſtola hæc ipſa dictio bis eodẽ pacto ſcripta eſt, Ad ludos, quos Cæſaris uictoriæ Cæſar adoleſcẽs fecit, curaui, ad id. & quæ ſequuntur. cùm utroq; in loco* AT, *intelligi debeat. nam quòd nõnulli putant per* QVAM, *cædem intelligi, hanc ipſorum interpretationem non probamus: in uilla enim Metelli Antonius orationem commentatus erat, non cædem, & in dicẽdo ſe exercuerat, ut qui cogitaret Ciceronem accuſare, & contra eum in Senatu accuratè dicere. Hoc apertè oſtendit Cicero in 2. Philipp. cum inquit:*

Hæc

Hæc ut colligeres, homo amẽtiſsime, tot dies in aliena uil la declamaſti. Ideo autẽ nũc inquit illum paratũ ueniſſe, quia cõmẽtatus erat: addit igitur, Itaq; omnibus eſt uiſus uomere ſuo more, non dicere. Huic ſimilis eſt locus ille ad Att. At quàm iratus uenit? Nec nõ ille in II. *Philipp. At quàm multos dies in ea uilla turpiſsimè es perbacchatus?*

Itaq; omnibus eſt uiſus uomere ſuo more, non dicere. *Multa à Cicerone dicta ſunt in Antonij ebrietatem, quæ omnibus nota, & manifeſta ſunt: ſed nihil acerbius, quodq́; eum magis multis modis uulneraret, quàm quod in* XII. *Philipp. de illo loquens, inquit, Cuius acerbitas morum, immanitasq́; naturæ, ne uino quidem permiſta temperari ſolet: ut cùm multis detrimentis illũ affecerit uinum, quemadmodũ omnes facit, qui copioſius bibant: quod bonũ in ſe illud habet, propter ſæuiſsimũ ingenium Antonij nullum ei cõmodum afferre potuerit: uicit enim diritas illius, & feritas morũ uini ipſius uim. Omnes autẽ autores tradunt quòd Cicero hic ſignificat uinum lenire mores, & omnem ingenij aſperitatem tollere. unde ſapiens uir Zeno, ille ſectæ Stoicæ princeps, aiebat uinũ in ſe efficere, quod aqua in lupinis: quæ cum amara ſint, macerata dulcia reddũtur. Hoc intellexit Vergilius, cum inquit mitem Bacchum, mitem uindemiam: & Catullus mitem uuam. accepta autem omnia ſunt ab Homero, qui primus uitem* ἡμερίδα *appellauit, ut gratiſsimam ſtirpem, quemadmodũ dignitas illius poſcebat, ornaret: animaduerſum enim hoc eſt à doctiſsimis hominibus, qui affirmant, Homerũ amore fructus illius captum, ſummis laudibus eam extuliſſe. Plutarchus in elegantiſsimo ſermone, quem appellauit* ἐρωτικὸν *inquit,* ὁ δ' ὅμηρος ἡμερίδα σεμνύνων προσεῖπεν. *Ita autem ipſam appellauit quinto li*

bro Odyſſeæ, ubi agit de antro Calypſonis:

Ἡ δ' αὐτοῦ τετάνυστο περὶ σπείους γλαφυροῖο
Ἡμερὶς ἡβώωσα, τεθήλει δὲ σταφυλῇσι.

Sed alio etiã in loco de hac uoce Homeri Plutarchus egerat: uerùm ille ita deprauatus eſt, ut omnes lateat. In commentario igitur, quo præparat adoleſcentes ad lectionem poëtarũ, cùm docuiſſet Lycurgum ſtultè feciſſe, qui cùm uideret uinum lædere, uites inciderat, cùm potius fontes admouere debuiſſet: temperamẽtũ enim hoc pellere omne detrimentum poterat, & multas utilitates eius retinere, inquit, Neque igitur nos poëticam amputemus ἡμερίδα μουσῶν, neq; ipſam penitus extinguamus, ſed ea remedia adhibeamus, quibus incommoda quæ afferre ſolet ijs, qui imparati ad eam accedunt, euitemus, & fructus ipſius retineamus. Vocauit autem poëticam doctiſsimus uir, Muſarum uitem, propter ſuauitatem: pendet enim totus ſermo à ſuperiore illo exemplo Lycurgi, qui peſsimo conſilio uites ſuſtulerat. Multi autem erant, qui Lycurgum imitati, poëticam omnem eijcerent, atq; delerent: quos nõ minus quàm Lycurgũ ſtolidè facere oſtẽdit Plutarchus. In impreſsis codicibus μερίδα legitur, quaſi particulam, cùm manu ſcripti, qui melioris notæ ſunt, ἡμερίδα retineant. dictio autem hæc deprauata corrumpit omnẽ ſententiã, quæ elegãtiſsima eſt, & ſummo artificio expreſſa.

μερίς, idest particula. ἡμερίς uero di uitis domestica. — -

GYB. LONG.

Exponit Caſsio, quàm grauiter iratum Antonium habeat, nec ipſe modo, ſed omnes qui in illius improbitatem inuehuntur. Enumerat etiam conſulares aliquot, in quibus cum ſpes aliqua defenſionis eſſe poſsit, omnino à ſenatu iam abſcedant.

SEB. CORR.

Orationem meã. *Philippicam ſecundam.* Homo amens. *Antonius.* Cõmunicem. *Al. cõmunicet.* Inuect

uectus eſt. Calend. Sext. In uilla. *in Tyburtino.* Metelli. *Q. Metelli Scipionis.* Cōmentatus eſſet. *cum Sexto Clodio, ſuo rhetore.* Suo more. *nam in hoſpitũ menſas Narbonæ olim etiã uomuit.* Quicquam expectes. *de conſularibus.* Tuus enim neceſſarius. *Lepidus. nam Lepidus & Caßius duas M. Bruti ſorores habebãt uxores.* Affinitate noua. *Antonij filia ſuo filio uxore data.* Ludorum. *M. Brutus & Caßius Prætt. ludos Apollinares abſentes fecerunt, ut hos nunc intelligat.* Fratris tui. *L. Caßij ludorũ curatoris.* Alter itẽ affinis. *Etſi ſæpe ſuſpicatus ſum, hunc eſſe C. Marcellum, nihil tamen habeo certi, nõ plus quàm de Caleno.* Veſtro anno. *poſt Præturam.* Exceptis deſignatis. *Hirtio & Panſa.* Qui ſiue ad me, &c. *Al. qui ſi ne ad me quidem referẽt, mea tibi tamen beneuolentia, fidesq́; præſtabitur.*

BERN. RVT.

Quum in uilla Metelli complures dies commentatus eſſet. *orationem ſcilicet, quam habuit in Ciceronem acerbißimam, ut eum iritaret. ad eam Cicero Philip. II. ſigillatim reſpondet. Plutarchus quoq; in Cicerone, XIII. Cal. Octob. habitam, poſteaq́; in ſcriptis editam prodens, Cicerone in ſenatũ uenire non auſo ea die.* Reliquos, exceptis deſignatis (ignoſce mihi ſi non numero) conſulares habes autores conſilij publici. *Diſtinguito: Reliquos, exceptis deſignatis, ignoſce mihi, ſi non numero conſulares. habes autores conſilij publici. Habet autem uim conſularium nomen, id eſt, ſi non exiſtimo dignos, qui inter conſulares referantur. Cicero ad Plancum: Cõplures, inquit, in perturbatione Reipublicæ Coſ. dicti, quorũ nemo conſularis habitus, niſi qui animo extitit in Rempub. cõſularis. Deſignatos accipe,*

Hirtium & Panſam: non Plancum & D. Brutum, ut Clericus. ij enim Romæ non erant, nec niſi in alterũ annum deſignati: Hirtius *uero* Panſaq́; *in proximum.* Velim ſaluis nobis. *me ſcilicet, & alijs, quos ſuprà nominaui uere conſulares, ut opitulari ueſtris conſilijs ac fortitudini poßimus: quod nec explicat, nec (ut arbitror) percipit* Vbertinus. *Item ſupra:* Nec mihi, qui idem triceſimo pòſt die feci. *Ea ſcilicet oratione, quam habemus inter Philippicas primã. nam Calendis Septemb. habitam, autor eſt in Cicerone Plutarchus. Piſonis uero calendis Sextilibus, ipſe Cicero prima Philippica, ad Atticumq́; lib.* XVI. *Maximè autem (inquit de M. Bruto) dolebat, me calend. Sext. in ſenatu non fuiſſe. Piſonem ferebat in cœlum. & Philippica: Atq; utinam P.C. Calend. Sext. adeſſe potuiſſem, &c. Quam uero initio nominat orationẽ ſuam, illam accipe cõſpicuæ diuinã Philippicã famæ, Voluitur à prima quæ proxima.* Tuus enim neceſſarius affinitate noua delectatur. itaq; iam non eſt ſtudioſus ludorum. *Lepidum non ineptè intelligi puto à Clerico. is enim ſororem M. Bruti in matrimonio habuit, cuius alteram Caßius: autor Cicero ad M. Brutũ epiſtolis, Plutarchus in M. Bruto. Ludos uero, propriè accipio. nam & M. Bruti prætoris abſentis nomine habiti ſunt, anno quo Cæſar occiſus, & quos Veneri genitrici edidit Octauius: & Critonij cuiuſdã ædilis. Cicero ad Atticum, Plutarchus in M. Bruto, Appianus libro tertio bellorum ciuilium: tametſi aliter exiſtimat Creſcentinas.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Itaq; iam non eſt ſtudioſus ludorum, infinitoq́; fratris tui plauſu dirumpitur. *Hoc illud puto eſt, quod ſcribit ad Atticum lib.* XIIII. *poſt ſcilicet mortem*

tem Cæſaris: Duas, inquit, à te accepi epiſtolas heri. ex priore theatrum Publiumq́; cognoui, bona ſigna conſentientis multitudinis. plauſus uerò Lucio Caßio datus, etiã facetus mihi quidem uiſus eſt.

PHIL. MEL.

Vehementer lætor. *Exordium eſt quoddã πάθος.* Sed homo amens. *Narratio à propoſitione generali, continens criminationem Antonij, & ſenatorum negligentiam.* Quæ autem in luſtris. *Correctio per extenuationem.* Quare quod ſcribis. *De conſularibus, quorum pauci rectè ſentiant, & libere dicant ſententiã in ſenatu.* Quare ſpes eſt. *Concluſio, ut in abſentia maximè ſint ſoliciti pro repub. defendenda, aduerſus Antonium.* Ego tuis. *Pollicitatio ſui officij.*

IN EPIST.

III.

Auget tuus, &c.

GYB. LONG.

Grauis indignatio Ciceronis in Antonium, dum improba illius facinora in amicos rei pub. Caſsio explicat.

SEB. CORR.

TVus amicus. *Antonius, qui hoſpitio te etiam accepit, quum è Capitolio deſcendiſſes.* Quam poſuit. *Cæſari.* Non eſſet. *ſequenti epiſt.* Veſtrum fuit. *interficere Antonium.* Hoc eſt illorum. *Antonij, & amicorum.* Canutio. *T. Canutio Trib. pleb. etſi in Philippica* III. *Tyberinum Canutium ſcriptũ uidemus.* Dubitanter. *Al. dubitant, ſcilicet Antoniani.*

PHIL. MEL.

Auget tuus amicus. *Narratio, incipiens à propoſitione generali.* Sed hoc ueſtrum. *Correctio.*

Digitized by Google

IN EPIST. IIII.

Vellem Id.&c.

GYB. LONG.

Votum Ciceroni ſolitum & in alijs epiſtolis, de epulis, hoc eſt Cæſaris morte, & hic exponitur. Præterea narratur, quid de ſenatu ſenatoribusq; & populo expectari debeat. Poſtea quoq; de Caſſij Brutiq; & reliquorum rebus ſe ſolicitum eſſe dicit.

SEB. CORR.

COenam. *Epiſt.* 28.*lib.* x. Egregios Coſs. *Hirtium, & Panſam.* Certas res nuntiarent. *præſertim, ut Antonius è Gallia diſcederet.* Poſtulata retulerunt. *ea ſunt in Philippica* VIII. Eſſe in Syria. *Al. iſſe in Syriam, quæ Dolabellæ data fuerat, Libya uero ipſi Caßio.* De Bruto. *de M. Bruto.* Propius eſt. *in Macedonia.*

PHIL. MEL.

Vellem Idib. *Narratio eſt. exorditur autem à uoto.* Reliquiarum nihil. *Ratio.* Quanquam egregias. *Correctio.* De Bruto. *De Caßij Brutiq; rebus ſe ſolicitum eſſe dicit.*

IN EPIST. V.

Hyemem credo,&c.

GYB. LONG.

Quanta ſpes in Bruto ſit ſcribit: & quomodo exercitus, & quos habeant nuntiat.

SEB. CORR.

BRutus. *M. Brutus.* Tantas geſsit. *Macedoniam, Illyricum, Græciam, legiones, exercitus, equitatum in Coß. S. P. Q. R. poteſtate retinuit. lege Philippicam* x. Claternæ. *Cliternæ, ex Plinio & Strab. uel Claterna in illis legendum uidetur.* Forum Cornelium.

forum

m Cornelij cæteri ſcriptores habent. hanc urbē Cle=
s Longobardorum rex Imolam appellauit. Regi=
Lepidi. Tacitus, & alij, Regium Lepidum uocāt.
tam Galliam. Ciſalpinam. Ser. Sulpitij. in lega=
te ad Antonium ui morbi oppreßi.

BERN. RVT.

Hyemem credo adhuc prohibuiſſe, quo minus
te certum haberemus, quid ageres, maximeq;
i eſſes, loquebantur omnes, tamen credo, quod
lebant in Syria te eſſe, habere copias. Indiſtincta
tio. ita melius: Quo minus de te certū haberemus, quid
res, maximeq; ubi eſſes. Loquebantur omnes tamen,
do quod uolebant, in Syria te eſſe, habere copias.

PHIL. MEL.

Hyemem credo. Narrationes de ſpe in Brutum,
q; exercitibus.

IN EPIST. VI.

Qui ſtatus, &c.

VICTORIVS.

In, quod dij omen auertant, oppreſſus ibi erit.
Tria ultima uerba in antiquis exemplaribus non le=
ntur, nec (ut opinor) legi debent, eſt enim figura ἀποσι-
πήσεως: intelliguntur enim ea, quæ reſtituta erant uer=
, aut quæpiam alia quæ parem uim habeant. frequens
tem eſt hæc figura apud hunc autorem, ſed multis lo=
contaminata: in epiſtola tamen ad Terentiam incor=
pta eſt: Si perficitis (inquit) quod agitis, me ad uos ue
re oportet: ſin autem: ſed nihil, & c.

GYB. LONG.

C. Tidium quendam cōmendat, & quanta ſit in Caſsio ſpes, ſi res
le eueniat, ut eum ad fortiter agendum exhortetur, adijcit.

S E B. C O R R.

Et Bruto. & M. Bruto. Brutus. D. *Brutus.* Dij omen. Al. Dij *omnes.* Oppreſſus ibi erit. *Hæc uerba non ſunt in antiquis libris,ut quæ refugiat dicere,ſed ſignificet tamen.*

B E R N. R V T.

Si,quod nolim,aduerſi quid euenerit. *Superioribus adiunge:ne ſit,ut uoluit Clericus,apoſiopeſis.*

P H I L. M E L.

Qui ſtatus. *Narratio.* Itaq; eum tibi. *Commendatio.* Tu uelim. *Ratio.*

I N E P I S T. V I I.

Quanto ſtudio,&c.

G Y B. L O N G.

Approbat ſuũ ſtudiũ,in defendẽda Caſsij dignitate,hac epiſt. Cic.

S E B. C O R.

IN Senatu. *Philippica* XI. Niſi Panſa uehementer obſtitiſſet. *illa ſententia captus,quæ dicta fuerat, & poſtea etiam in Senatu ualuit,ut Coſſ. Dolabellæ perſequendi cauſa Aſiam & Syriam ſortirentur.* Ea ſententia. *mea,ut tu Syriam obtineres,& Dolabellam perſequereris:quæ quidem ſententia pluribus uerbis in Philippica* XI. *dicitur.* Socru tua. *Seruilia,* M. *Bruti,& tuæ uxoris matre.* Ne Panſæ animus offenderetur. *mea ſententia,quæ prouinciam illi eriperet, & tibi daret.* Non expectaſſe. *ſed multis iam in rebus te tibi Senatum fuiſſe.* Copiasq;. Al. *copiæq;.*

B E R N. R V T.

Ne Panſæ animus offenderetur. *ſi ab eo, collegáq;, ad te Aſiã prouinciã Syriamq; & Dolabellã perſequendum traduxiſſem. Hoc eſt enim totius epiſtolæ argument*

gumentum. Oratio hæc, undecima eſt Philippica: in qua oſtendit fuiſſe, qui Hirtio ac Panſæ Coſ. id negotium demandari uellent. contra quos ea oratione omni contentione pugnat, ut Caßius potißimum præficiatur. ubi & illa ſunt: Brutus, inquit, & Caßius multis iam in rebus ipſe ſibi ſenatus fuit. Ad populum hac de re non extat concio.

IN EPIST.

VIII.

Scelus affinis, &c.

GYB. LONG.

Conqueritur de Lepidi perfidia, & quomodo illius improbitate in nouas turbas coniecti ſint, narrat.

SEB. CORR.

SCelus. *coniunctionem cum M. Antonio.* Affinis tui. *Epiſt. 2. huius lib.* Confecto bello. *uictoria Mutinenſi.*

PHIL. MELANC.

Scelus affinis. *Narratio de perfidia Lepidi. & addit adhortationem, ut pergat rempub. fortiter defendere.*

IN EPIST.

IX.

Breuitas tuarum, &c.

GYB. LONG.

Rurſus ob Lepidi perfidiam in Caſsio omnem ſpem recuperãdæ ſalutis eſſe oſtendit.

SEB. CORR.

TE uenire. *in Italiam.* Anno conſulatus tui. *qui ſolet ſequi præturam.*

PHIL. MEL.

Breuitas tuarum. *Excuſat breuitatem literarum, Caßij exemplo.*

IN EPIST. X.

Lepidus tuus,&c.

VICTORIVS.

VT ſi hæc ex ſententia confecta eſſent, conſilio, atq; autoritate tua roboraremur. *In nullis paulò antiquioribus libris* ROBORAREMVR *legi: & ſanè uacat, omnis enim periodi ſenſus ab extremo eius uerbo bis repetito pendet, & regitur. Vt ſi hæc, inquit, ex ſententia confecta eſſent, conſilio, atq; autoritate tua niteremur: ſin quid forte titubatũ (ut fit in bello) exercitu tuo niteremur. ipſe ſententiam, ſtructuramq́; uerborum ſine ea uoce pulcherrime poſſe ſtare exiſtimo. Quod autem inculcauerant uerbum, etſi non malum eſt, nõ eſt fortaſſe hic ualde aptum, certe non neceſſarium. Alij poſtea caſtigarunt* ROBORARENTVR, *de rebus intelligentes, quæ quamuis ex ſententia confectæ eſſent, eius conſilio & autoritate indigere uidebantur, ut firmius conſtituerentur. ego in eadem ſententia permaneo, ut melior elegãtiorq́; ſit uetus lectio: nam hæc poſterior meo iudicio durior, cum à rebus ad homines, & à tertia perſona ad primam importune tranſeat.*

GYB. LONG.

Hortatur Caſsium, ut propere ad urbem cum exercitu ueniat, in eo enim & Bruto omnem ſpem eſſe reipub. poſitam.

SEB. CORR.

Sed maxime ſpe. *Al. ſed maxima ſpes.* Literis tuis. *12. huius libri.* Roborarentur. *ſiue roboraremur, uerbum eſt additum. niteremur enim bis repetendũ eſt.* Coſs. Deſs. D. *Brutum, &* L. *Plancum.* Magna quidem, *Al. magna illa quidem.* Conſiſtet, *Al. exiſtet.*

PHIL.

PHIL. MEL.

Lepidus tuus. *Breuis narratio de Lepido, quòd à Senatu publicus hoſtis iudicatus ſit.* Nos de Dolabella. *Alia concluſio.*

IN EPIST.

XI.

Si uales,&c.

GYB. LONG.

Scribit Ciceroni Caſsius, quas legiones acceperit, hortaturq́ obli que Ciceronem, ut & eum, & rempub. defendat.

SEB. CORR.

C. Caſsius Procos. *Procos. etiam uocat Cicero in Philippica* XI. *quoniam prouincia, quam obtinebat, conſularis erat: ut nullo modo hic proprӕt. legi debeat.* L. Murcum, & Q. Criſpum Impp. *L. Statium Murcum, & Q. Martium Criſpum uiros Prӕtorios, tunc in Syria Procoss. & Impp. & ſi Criſpus Bithyniӕ prӕfectus fuerat.* Q. Cӕcilius Baſſus. *qui quum Pompeianus eſſet, ſibi in Syria, interfecto Sexto Iulij Cӕſaris affine, magnas uires priuato conſilio comparat.* A. Allienus. *Dolabellӕ legatus, qui ab Appiano Albinus dicitur.* Opus eſt. *Alij reponunt, in te eſt.* Taricheis. *Plin. lib. 5. cap. 15.*

BERN. RVT.

Data nonis Martijs. *Si non falſa dies, hӕ literӕ nonӕ libri huius numerandӕ fuerunt. ut illis prӕferantur, quarum initium, Breuitas tuarum literarum. has enim accipio. Sed & proprӕtorem rectius Caßium inſcripſeris, quàm proconſulem, ut Aldus. erat enim prӕtor, quum Cӕſarem interemit. Nam & de inſequentibus Clerico aſſentior.*

IN

IN EPIST. XII.

Si uales,&c.

EX POSTER. VICT.

HAbeo paululum moræ. *Mediceus liber*, Habui pollulum moræ. *Pollulum autem pro paululum, in quo duo animaduertenda ſunt, & o pro* AV *poſitum, & paulum per duo ll ſcribi ſæpe ſolitũ. Nam idem liber in epiſtolarum titulis, quæ ſunt ad Paulum Coſ.* PAVLLO *ſcriptum habet, quod in alijs etiã priſcis monimentis adnotatum eſt. Quibus argumentis confirmari poteſt, Pollam in epiſtola Ciceronis ad D.Brutum non aliam eſſe à Paula Valeria, de qua Cælius in epiſtola ſua locutus eſt, ut ab alijs accuratè animaduerſum eſt.*

GYB. LONG.

Exaggerat Ciceronis erga ſe beneficia Caſsius,& quas literas ſcripſerit, quos exercitus habeat exponit. Deinde à Cicerone petit, ut eũ tueatur apud ſenatum,& Imperatores quoq; libẽter ſuſcipiat. Poſtremo narrat, quid in Aſia egerit.

SEB. CORR.

Tuas literas. *Fortaſſe ſeptimam huius libri.* Quod & noſtra. *Al. quod & noſtri.* Scripſi ad te tabellarioſq;,&c. *Epiſt. ſuperiore.* Trebonio occiſo. *Smyrnæ à Dolabella.* Latrones. *Antonium, & Dolabellã.*

Miſere noluit. *Al. miſer noluit.* Mihi legionem. *Al. mihi legiones. nam etſi in ſuperiore etiam epiſtola legionem ſcribit, hiſtoria tamen habet, legioni, quæ Baſſum, mortuo Sexto Iulio, ſecuta eſt, alterã prouincialem fuiſſe additam: ut ſuprà primam, hic ambas intelligat.*

Apameam. *quam ipſe Baſſus multo antè munierat.*

PHIL. MEL.

Si uales. *Exordium ex illius amore.* Itaq; quod te

primum. Narratio. A' te peto. Petitio.

IN EPIST. XIII.

Si uales, &c.

VICTORIVS.

VT hæc nouiſsima noſtra facta non ſubita, nec inconuenientia. *Omnes antiqui codices, etiã Mediceus,* CONVENIENTIA *habent: quam uocem non recepi: nec tamẽ uiſum eſt propter librorum uetuſtatem, dignitatemq́; cõmittere, ut, ſi forte hæc melior eſſet lectio, amplius in tenebris, ſqualloreq́; iaceret. nec enim eſſe debet noſtra alicuius rei inſcientia damno huic ſcriptori: quod enim ignoramus, alios optime callere poſſe intelligimus, & credimus. Neſcio enim (ut nihil taceam eorum quæ in mentem ueniunt) an hic Conuenientia, caſu orta, & ut Græci dicunt,* συμβεβηκότα *ſignificare poſsit: nam & hunc etymon* τῶν συμβεβηκότων *uidetur adferre Simplicius in commentario primi libri Ariſtotelis de anima, quòd cum alio eant, & unà uadant. Hæc autem ſunt eius uerba:* κατὰ συμβεβηκὸς ἢ ἴδια· τὰ ἀποδεικνύμενα λέγεται κἂν ὑπάρχῃ ἢ ὅτι ὡς ἄλλο ἄλλου κατηγορεῖται πᾶν δεικνύμενον, καὶ οὐχ ὅτι τοῦτο μὲν συμβεβηκὸς ὡς σὺν ἄλλῳ βεβηκός. *nec tamen memoria tenemus, alibi hanc uocem hoc ſignificatu legiſſe. Peritiores totam hanc rem diligentius animaduertent: nos eorum iudicio libenter ſtabimus, petimusq́; ne ſtudium iuuandi omni ratione qua poſſumus Latinam linguam, in nobis culpetur. Quid enim hæc diligẽtia nocere poteſt? Dictionem autem hanc, cum ſine ullo autore probare non poſſemus, reliquimus, nec tamen adeo ſpernendam cenſuimus, ut hic ſaltem de ea mentionem feciſſe nobis concedi non debeat.* Cupidus autem laudis, & gloriæ

riæ C. hic Caſsius acutè, & prudēter uideri uolebat, quæ tunc honeſtè geſſerat, ſimilia eſſe illis ſuis cogitationibus quarum teſtis erat Cicero: illi enim cogitationes ſuas aperuerat, & huius rei ab eo fidem omnibus fieri deſiderabat, ne nouiſsima ſua facta ſine conſilio, & electione facta eſſe ab hominibus exiſtimarentur. Maximum autem argumentum eſt, ſi oſtendere uelis ea quæ rectè feceris, à iudicio, & uirtute profecta, & non à fortuna & caſu (tunc enim non multū laudis adipiſcerere) proferre quæ ſæpe antea ſimilia feceris, uel ſaltem cogitaris, ſi perficere non potueris. Docet hoc Ariſtoteles lib. primo Rhet. qui uult ea quoq;, quæ caſu euenerint, poſſe probare auidos laudis cum conſilio ſe feciſſe, ſi multa illis ſimilia antea ſe geßiſſe planum fecerint. Eius uerba quæ hæc declarant, & ſuſpicionem noſtram non parum augent, nō importunum uiſum eſt adponere, ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος· ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν· πειρατέον δεικνύναι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν χρήσιμον. δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον ἂν καὶ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως.

Caſtra habet poſita cum uallo. Hæc ſunt tam inepta uerba, ut nullus labor ſit inquinata ea oſtēdere. quæ enim caſtra uerè appellari poſſunt ſine uallo? cum autem Caſtra dixiſſet, nihil attinebat addere (cum uallo.) Veteres codices, Caſtra habet poſita ΠΑΛΤΩΙ, quæ lectio ſyncera noſtro iudicio eſt. Eſt enim Paltos teſte Strabone libro XVI. τῶν γεωγραφουμένων, Syriæ oppidum, Laodiceæ uicinum. hæc autem eius uerba, τῇ γὰρ λαοδικείᾳ πλησιάζει πολίχνια τό, τε ποσείδιον καὶ τὸ ἡράκλειον καὶ τὰ γάβαλα εἶτα ἤδη ἡ τῶν ἀραδίων παλαιὰ πάλτος καὶ βαλαναία.

ναία. καὶ Κάρανος τὸ ἐπίνειον τῆς Ἀράδου. Plin. etiam lib. v. cap. x x. ſic de ea meminit, Hic rurſus Syria deſinente Phœnice: oppida, Carne, Balanæa, Paltos, Gabale. Palto autem aduerbialiter, ut in epiſtola ad Senatum, Pacorem Orodi Regis Parthorum filium cũ permagno equitatu Parthico tranſiſſe Euphratem, & caſtra poſuiſſe Tybæ, ut omnia iam conueniant. Quomodo autem πάλτῳ hic tertio caſu dixerit, conſiderandum eſt. nam ſi Latinam conſuetudinem ſecutus eſſet, Palti ſecũdum formam genitiui dixiſſet: an quia Græce id nomen poſuit, Latinorum uſum non ſeruauit? quamuis Græci quoq; aliam quãdam rationem habere uidẽtur. Quòd uero Laodiceæ obſeſſus Dolabella perierit magno urbis illius detrimento, docet Strabo lib. x v i. de Laodicea loquẽs: ἐλύπησε δὲ οὐ μετρίως Δολοβέλλας καταφυγὼν εἰς αὐτὴν καὶ ἐμπολιορκηθεὶς ὑπὸ Κασσίου μέχρι θανάτου συνδιαφθείρας ἑαυτῷ καὶ τῆς πόλεως πολλὰ μέρη.

Ita pro noſtra parte celeriter iter nobis expediri poſſe confidere. Sic omnes, quos uidimus, & uulgati, & antiqui codices habent. Quis tamẽ nõ uideat abundare uocem eam ITER, inutiliterq; à librarijs quatuor literas antecedentis dictionis repetitas eſſe? agitur enim de expedienda rep. & de uictoria paranda, non de itineris expeditione, quod ridiculum eſt. iubet bonam ſpem habere Ciceronem, confidereq; etiam ipſos poſſe bene rem gerere, qui in Aſia reip. partes defendebant, ut illi in Italia geſſerant. Vidẽdum potius (quod puto) an in illis uerbis, ET VOLO BENE SPERARE, pro ET TE legi debeat. nam quod antè ET VOS, legebatur, nos antiquis codicibus autoribus deleuimus.

Data Id. Iun. Acromani Iacride. Sic omnes uulgati codices habent, meo quidem iudicio, mendoſe, & nullo

intell

intellectu: Alij CYPRO ACROMANIA CLIDE emendarunt, interpretanturq; his uerbis caſtigationem ſuam, quaſi dixerit apud ſummam Clidē ex Ptolemæo, Plinio, & alijs: nos credere nō poſſumus ſi ſummam Clidē intelligere uoluiſſet, Acromaniam dicturum fuiſſe: quæ (niſi fallimur) uox neq; Græcis, neq; Latinis id habere poteſt ſignificati. Clides autem duæ paruæ inſulæ ſunt ex aduerſo Syriæ. Cum autē literas datas Cypro dicat, ut certiorem locum declararet ubi eſſent (eſt enim ſatis magna inſula Cypros) locum quempiā in ea inſula narrare debuit, non extra: ſi enim extra (ut ſunt Clides) nō Cypro datæ literæ eſſent. Nos ex uetuſtis noſtris codicibus, in quibus penè incorruptus hic locus eſt (legitur enim À CROMAMYV ACRIDE, una tantum abundante litera) legimus À CROMMYV ACRIDE. Eſt autem Cypri promontorium κρομμύου ἄκρα, contra Anemurium promontorium Ciliciæ: de quo Strabo in fine XIIII libri τῶν γεωγραφουμένων: ἔφαμεν δέ που κατὰ τὸ ἀνεμούριον ἄκραν τῆς τραχείας κιλικίας ἀντικεῖσθαι τὸ τῶν κυπρίων ἀκρωτήριον τὴν κρομμύου ἄκραν ἐν τριακοσίοις καὶ πεντήκοντα σταδίοις. Nec multo pòſt iterū: ὑπέρκειται ἣ ἐν μεσογαίᾳ λεμενίᾳ πόλις εἶθ' ἡ κρομμύου ἄκρα. Quòd aūt in Ptolemæi Latinis codicibus CROMMION EXTREMA, appellatū eſt hoc promontoriū, pudēdus eſt error interpretis, qui Geographū uertere aggreſſus ſit, cū neſciret Græcis ἄκραν, promontorium ſignificare. nam quod ab hoc κρομμύου ἄκρις uocatum eſt, diminutiua forma uoluiſſe appellare credimus, ut νησῖδας etiam paruas inſulas eadem ratione nominant. ſi quis noſtram opinionem non recipit, ipſe meliorem inueniat: nobis ſanè ſatis certa hæc lectio uidetur, & antiquæ ſcripturæ (quod maximū eſt) ſimilis, uel

pot

potius eadem quæ illa.

EX POSTER. EIVSDEM.

Non ſubita nec inconuenientia. *Non uidebar mihi peccaſſe, qui recepta lectione conſeruata, fideliſsimi codicis ſcripturam (præſertim cum in alijs etiam minoris autoritatis libris eam inuenerim) notam eſſe uoluiſſem, deq; ea non negligenter diſſeruiſſem: non deſunt tamen qui reprehendant.*

Caſtra habet poſita πάλτῳ. *locũ hunc, qui multis ſeculis iacuerat, ope meliorum codicum reſtitui: qui nõ ueſtigium aliquod ſynceræ lectionis ut ſæpe, retinebant, ſed ipſam incorruptã, integramq; conſeruarãt,* ΠΑΛΤΩΙ *enim in illis eſt. Sunt tamen qui* παλτοῖ *malint, qua autem ratione hic* πάλτῳ *dictum eſſet, expoſui. Quantum ego exiſtimo cum* I, *quod nunc ſubſcribunt in illo exemplari, ut in Mediceo codice ultimum eſſet Grææ uocis, & à librarijs in penultima litera peccatũ eſſet, quòd paruã illam pro magna feciſſent, crediderunt nonnulli* παλτοῖ *ſcriptum fuiſſe: in Mediceo tamen nihil maculæ.*

Et uolo bene ſperare. *Arbitror legendum eſſe* ET VOLO, *non ut alij, qui cùm antea in impreßis libris,* Et uolo uos bene ſperare, *legeretur, maluerunt hanc delere, quæ penè in antiquis libris conſeruatur, & illam retinere, cuius in eiſdem exemplaribus ueſtigiam nullũ, qui etiam* IGITVR *addiderunt.*

Cui Lucilius præerat. *Dion huius præfecti claßis Dolabellæ nõ meminit. Appianus lib.* IIII. τῶν ἐμφυλίων *L. Figuli mentionem fecit, qui mercede claſſem conducebat Dolabellæ: inquit enim,* καὶ ναυτικὸν ἀγείρων ἐπὶ μισθῷ διὰ λευκίου φίγλου παρά τε ῥοδίων καὶ παμφυλίων, καὶ ἐκ κιλικίας. *Videndũ igitur accuratè, an L. Lucilius Figulus appel-*

latus ſit: non facilè enim credo in cunctis, & impreßis, et manu ſcriptis Ciceronis libris mēdum eſſe, neq; ſatis mihi uidetur ille pronominc tantum ſignificari potuiſſe.

Cypro à crommyu acride. *Quibus argumentis, autoritatibusq; cēſuerimus ita legendū eſſe, explicauimus antea diligenter. Qui Acamantide magis probant, non uerè iudicant: ſatis certum huius rei ſignū eſt, quòd quid Acamantide ſit ignorant: nemo enim unquam ueterū autorum Acamantida promontorium eſſe dixit, quod illi credunt. Acamas promontorium eſt, à quo, ut tradit Plinius, tota inſula quandoq; Acamantis appellata fuit. Strabo lib.* XIIII. *pag.* 98. ὁ δ᾽ ἀκάμας ἐςὶν ἄκρα δύο μαςοὺς ἔχουσα, καὶ ὕλην πολλήν. *Si legeretur igitur Acamantide cū antè Cypro dixerit, inanis, ac nimis otioſus ſermo eſſet.*

PAVL. MANVT.

Non ſubita, nec incōuenientia. *Ita legitur in libro manu ſcripto Bernardini Maffei, Ioannis Scalæ, Pauli Boti. quod ideo dicimus, ne quis credat in omnibus uetuſtis codicibus legi, conuenientia, ut Florentini in libro ſuarum explicationum tradiderunt. Vincentij Riccij codex habet, diſconuenientia. qua uoce Horatius quoq; uſus eſt epiſtola 1. libri 1. Aeſtuat, & uitæ diſconuenit ordine toto. itaq; ſiquis, incōuenientia, non probat, diſconuenientia, poterit legere.*

Cui Lucilius præerat. *Appianus hunc appellat Lucium Figulum. quod cum ita ſit, & cum Figulos non è Lucilia gēte, ſed potius è Nigidia fuiſſe cōpererim: libentius legerim, Lucius, quàm Lucilius: nā etiā in uetuſto codice Bernardini Maffei, nō, Lucilius, ſed, Lucius, legitur.*

Caſtra habet poſita Παλτοῖ. *È ueteri libro Pauli Boti ſic emendauimus, figura Græca in aduerbijs in loco, ut*

co, ut κορύδαλλος κορυδαλλοῖ, προβάλινθος προβαλινθοῖ, φάλη-ρος φαληροῖ, φρεάῤῥοι φρεαῤῥοῖ.

Acromani Iacride. *Vetuſti codices alij aliter habẽt. ſunt qui legendum credant, à Crommyu Acride. alij, Acamantide. quæ mihi lectio magis probatur, ſi modò, ut ijdem dixerunt, in antiquo libro ſcriptum eſt, Acomantide. de quo promontorio Plinius, & Strabo.*

GYB. LONG.

Laudat Ciceronis factum, quòd Antonius per ipſum hoſtis iudicatus, ob id ſuperatus ſit.

SEB. CORR.

C.Caſsius. *Al.Q.Caſsius, qui C.Caſsij frater fuit, ſi modò hunc eum eſſe credimus.* Vel uictoria. *apud Mutinam.* Tum inſtauratione. XII. *Calendas Maij. quo die à toto penè populo in Capitolium es deductus, maximoq́; clamore & plauſu in roſtris collocatus.* Te ipſum. *Al. te ipſe.* Ex manibus hoſtium. *Antonij, & aliorum.* Eripuit. *excitans Senatum ad perſequendum Antonium.* Maximum ciuem, & mihi chariſsimum. *Al. maxime ciuis, & mihi chariſsime.* Id quod maxime R.P. tenebris. *Al. ad quod maxime R.P. tenebaris. Tenebris autem, ſub Cæſare.*

Comparaſti. *Quidam legunt, comperiſti.* Seruiremus. *Al. ſerui eſſemus.* Inconuenientia. *ſi Latine dicatur, cum ijs facile ſentiam, qui non negant hoc loco legi poſſe, conuenientia, & συμβεβηκότα ſignificari.*

Proxime ij. *Al. proxime hos.* Probauimus. *Al. probabimus.* Lucilius. *L. Figulum claſsi Dolabellæ præfectum fuiſſe, ſcribit Appianus.* Tranſitionis. *ad nos.*

Vnquam non decedendo. *Al. unquam decedendo.*

Corycum. *Plin. & Strab. Al. Corinthum. Sunt etiam*

qui legunt, circum. In Bithynia. *cui ipſe Cimber poſt Cæſaris mortem præfuit.* Turulius. *qui postea ſecutus Antonium cõtra Octauium, tandem contemptæ religionis, Valerio autore, Aeſculapio pœnas dedit.* Caſſius noſter. *C. Caßius Cæſaris interfector.* Millium equitatu. *Al. millibus equitũ.* Cũ Vallo. *Al.* παλτῶι, *quod eſt oppidum prope Laodiceam. ſed arbitror ſcriptum hic fuiſſe,* παλτόθι. Sextilius Rufus. *Epiſt. 48. libro 13.*

Patiſcus. *Epiſt. 15. huius libri.* Acromani Iacride. *Acromania clide, à Crõmyania clide, à Troniania clide, à Crommyu acride, alij atq; alij legunt. nos in uetere libro legimus, Acomantide. unde, Acamantide legendum credimus: quo nomine & promontorium Cypri, & Cyprum ipſam appellatam, ſcripſit Timoſthenes.*

BERN. RVT.

Tum inſtauratione tuarum laudum. *quod ſcilicet audita Bruti ex Mutina eruptione, fugáq; Antonij, gratulantiũ turbæ Ciceronem domi ſuæ conuentum ueluti ouantem in Capitoliũ deduxerunt. autor Plutarchus in Cicerone.* Qui ſpẽ ſæpe tranſitionis præbendo. *id eſt, trans fugiendi ad nos: non ſimpliciter, ut Clericus, diſcedendi. Eſt autem omnino duriuſcula oratione hic Caßius, ut militem magis, eumq́; (ut fertur) præcipitem, quàm literis deditum, agnoſcas.*

PHIL. MEL.

Si uales bene eſt. *Gratulatio, præ gaudio.* Fatale neſcio quid. *Amplificatio, ex ſuperioribus rebus geſtis.*

Nunc te habebimus. *Ex fructibus uictoriæ.* Neq; enim omnium. *Commendatio ſuæ perſonæ.* Nos ex ora. *Narratio.*

IN

IN EPIST. XIIII.

Cum Brutum, &c.

VICTORIVS.

MVlto parcius ſcripſi. mirari noli. *Nonnulli hic plura uerba inculcãt, quæ tradũt in manu ſcripto codice ſe inueniſſe. de quorũ fide non dubito : uidendum tamen eſt, an nouæ ſint, & ab aliquo adpoſitæ, quod quidem ego facile credo, nam duriuſculus in illis ſermo eſt, neq; ſatis cõcinnus.* Exiſtimarũt *fortaſſe imperiti aliqui homines elegantẽ locutionem,* MIRARI NOLI, *ſine illis mancam eſſe : ideoq; quod deeſſe crediderunt, reſtituere.* Mirari *autem noli, arbitror hic dictum , ut in epiſtola ad* Sulpitium, Noli *quærere.* Nihil *tamen de hac re ſtatuimus.* Quid *ſuſpicaremur ſolum enũtiare uoluimus: multæ huiuſcemodi maculæ ſunt in impreßis libris, quorum maior pars ab aliquo manu ſcripto fluxit.* Accepi *poſtea à doctis uiris qui ſummo ſtudio has epiſtolas cum manu ſcriptis ſex ſeptem'ue exemplaribus contulerunt, in nullo eorum aliter atq; in* Mediceo *legi.*

Sed πατρίδ' ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν. Non *ſunt hæc Græca uerba à* Lentulo *ipſo compoſita, ſed ſumpta è* Tragœdia: *priſcis autem temporibus illis propter ſententiæ grauitatem ualde celebrabantur, nam à* Plutarcho *etiam in commentario, quo præcepta dat ad* Remp. *adminiſtrandã utilia , recitantur :* ἡ γὰρ θήλεια καὶ φρονήματος μεγάλου οὐ ἀναφωνοῦσα, φιλῶ τέκν' ἀλλὰ πατρίδ' ἐμὴν μᾶλλον φιλῶ, πῶς οὐκ *&c.* Nec *tamen autor eorũ adducitur.* Ego *ſanè uerſiculos ipſos in his, quæ conſeruatæ ſunt,* Tragœdijs *me legiſſe non memini.* Huiuſmodi *ſanè multas grandes, generoſasq; ſententias pronuntiari facit* Euripides *à* Pra-

xithea Erechthei regis uxore, quæ libens, uolensq́; filiã ſuam pro ſalute Athenarum morti obtulit. Cùm autem Tragœdia ipſa, in qua erant, perierit, leguntur apud Lycurgum acerbum illum accuſatorem in oratione quã ſcripſit contra Leocratem, quamuis in uerſiculis ipſis, qui plurimi ſunt, Praxithea oſtendat, ſe unam tantũ filiã ad ſupplicium tradere: Cicero autem in prima quæſtione Tuſculana, & in oratione quoq́; pro P. Seſtio narret plures Erechthei regis filias cupidè mortem pro uita ciuium oppetiſſe.

PAVL. MANVT.

Quàm re uera furere eos inueni. quòd uero aliquid de his ſcripſi. *Totum hoc non erat in impreſſis, præterquam in uno, quem Robertus Stephanus typographus Pariſienſis diligentiſſimus ediderat. quem ego ſecutus, omnes illas uoces addidi ſeptimum abhinc annũ, eas nunc in uetuſto codice Vincentij Riccij eſſe uideo.*

GYB. LONG.

Varia narrantur hac epiſtola, præcipua tamen capita ſunt de Dolabellæ perſecutione, item Rhodiorum infidelitate, de exercitu ſuo, & ſtudio erga rempublicam.

SEB. CORR.

Lentulus. *Epiſtola ſequenti.* Conueniſſem. *in Macedonia.* Mei laboris. *Quæſturæ.* Amplius quàm. *Al. ampliusq́;.* Cum Antoniĳs. *M. & L. Antonijs. nã C. Antonius tertius frater in Macedonia à M. Bruto captus fuerat.* Et quidẽ multò parcius ſcripſi. *Al. equidẽ multò apertius ſcripſi.* Mouerunt. *neceſſariũ uerbum, etſi in antiquis libris non legitur.* In noſtram ſalutem. *Al. in noſtra ſalute.* Tum fugientẽ. *ex Pharſalico prælio.* Patrem meum. *P. Lentulum Spinterem.* L. Lentulum. *qui cũ C. Marcello ſuperiore ann*

re anno Coſ. fuerat. Nō receperūt. *idē ſcribit Cæſar lib. 3. de bello ciuili.* Magiſtratū gerunt Rhodi. Et prauitate. *Al. in prauitate.* Quando Coſs. *Hirtio, & Panſæ.* Decreta eſt Aſia. *cui, mortuo Trebonio, nullus præfectus fuerat.* In magiſtratu. *in cōſulatu, quo defuncti alij ſolēt in prouincias Procoſs. ire.* Prædicaſti. *Philippica* XI. Male acceptus. *ab ijs, qui cuſtodiebāt urbē, quāuis Caſsius abeſſet. Epiſt. ſequēti.* Illius facti. *Cæſaris cædis, in qua hic Lētulus falsò ſe Bruti & Caſsij sociū fuiſſe gloriabatur.* Leges. *Alij reponūt, legiones.* πατρίδ᾽ ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν. *patriam meā magis amās.* Omnibus meis. *Dolabellæ, & Antonijs.* Filium tuū. *Epiſt. 21. lib. 16.* Pergæ. *Plin. lib. 5. cap. 27.*

BERN. RVT.

Perſeuerantia in contentione optimi cuiuſq;. *Contemptione, ſcribi debuit.* Primus enim ego leges Antonianas fregi. *Quid ſi? legiones.*

PHIL. MEL.

Quum Brutum. *Narratio de ſtudio ſuo, in perſequendo Dolabella, & de Rhodiorum improbitate.* De noſtra dignitate. *Commendatio ſuæ dignitatis.* Ego me de repub. *Congeries, & amplificatio ſuorum beneficiorū.* Atq; hæc omnia. *Affectus.* Hæc ſi adhuc. *Amplificatio ex conſequentibus, ſcilicet quia non ſit debitus fructus, ſeu merces conſecuta.*

IN EPIST.
XV.

Si ualetis, &c.

VICTORIVS.

DVum milliū amphorarū. *Nos ut habēt priſca exemplaria* AMPHORVM *ſcripſimus. Græco autē*

more à recto ἀμφορεὺς, ſecundo multitudinis caſu amphorûm inclinauit.

GYB. LONG.

De Dolabellæ improbitate & geſtis, hac quoq; epiſtola, ut in ſuperiore, agitur.

SEB. CORR.

P.F. *P. Lentuli Spinteris, qui Ciceronem reſtituit, filius.* Brutus V.C. *Brutus uir clariſſimus.* Ac diuenditis. *ac diuexatis, magis placet, ſi modò fideliter à nonnullis reponitur.* Patiſcus. *qui & ipſe gloriabatur, ſe unum ex Cæſaris interfectoribus fuiſſe.* Iudicaratis. *poſt C. Trebonij cædem.* Aegyptoq;. *Epiſt. 11. huius libri.* Amphorarum. *Al. amphorum.* Docebantur. *Al. dicebantur.* Hæc ſiue timore. *Al. hæc ſiue timor eſt: & mox, ſiue furor eſt. Sed niſi legas, nec ſiue timore, & in fine periodi, uoluerunt, Latinam elegantiam deſideres neceſſe eſt.* Affecerant. *Superiore epiſtola.* Gerentes. *ut nos.* Præſentiũ. *Al. præcepto.* Ille paricida. *Dolabella.* Fore præſtò in Syria. *Sic nos correximus in Quæſtura.*

BERN. RVT.

Quæ M. Brutus V.C. tenebat. *uir clariſſimus, notæ eæ ſignificant Probo: quamuis in alijs codicibus falsò, ueſter conſul, ſit extenſum.* Correctis uectigalibus. *Correptis, in alijs exemplaribus, & interpreti, rectius. infrà, Et quam depoſui pecuniam colligerem, quicquid ex ea correptum eſſet.* Siue patientia paucorum. *Potentia, ſcribo. nam & ſuperiori epiſtola: Nec tamen, inquit, omnes perditos eſſe puto. Sed ijdem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeiũ, qui cæteros uiros clariſſimos nõ receperũt: ijdem tanquã aliquo*

aliquo ſato & nunc aut magiſtratum gerunt, aut eos qui ſunt in magiſtratu, in ſua habent poteſtate. Neq; ueſtra ex parte, neq; noſtro præſentium, &c. Quid *ſit? neq; ulla ex parte, &c.* Nam *in alijs eſt, neq; noſtra ex parte. quod nihil aliud, quàm mandatum uel noſtrum uel ueſtrum ſignificare poteſt. quod ne ſcio quàm Latine dici potuerit. Hic eſt, opinor, Lentulus P. Lentuli eius, ad quem ſunt libro primo Ciceronis epiſtolæ, filius: qui ſe temere conſpirationis in cædem Iulij Cæſaris ſocium aſſerens, quod ſuperiori quoque epiſtola fecit, demum ab Antonio & Auguſto cæſus eſt. autor Plutarchus in Cæſare, Appianusq;.*

PHIL. MELANC.

Si uos liberiq;. *Narratio.* Correptis uectigalib. *ſublatis, interceptus fraude.*

IN EPIST.

XVI.

Si uales, &c.

VICTORIUS.

Aσχημονίστερος. *Cuncti ueteres libri* ἀδυρημονίστερος, *à uerbo, quo ad Pætum ſcribēs utitur,* ἀδυρήμωρ: *ſecunda collatione, id eſt aliquantulum in uerbis liberior, & rem ipſam nulla circunſcriptione quaſi rectis uerbis deſcribens. quod cum licentiam quandam primò præ ſe ferat, nonnullis reprehendendum uidetur, etſi Stoicorum erat præceptum, ut eorum ſapiens ſic loqueretur.* ἀσχημονίστερος *enim, id eſt deformior, & turpior, fœdam potius corporis effigiem declarat.*

GYB. LONG.

Laus eſt Ciceronis filij, & gratulatur patri de tali filio, & ſtudioſo, & moribus honeſtis prædito. in fine epiſtolæ dicis ſe uerſus quoſdam in Cæſarem ſcripſiſſe, more Lucilij.

SEB. CORR.

C. Trebonius. *epiſt. 28. lib. 10.* Athenas ueni. *poſt Cæſaris mortem.* Cratippus. *illius præceptor: quem philoſophorum illius ætatis principem, libro primo de Officijs Cicero appellauit. Epiſt. 21. lib. 16.* Ageretis. *Al. egeritis.* Ἀσχημονέστερος. *turpior. ſed uera lectio eſt,* εὐθυῤῥημονέστερος, *rectiloquentior, hoc eſt, liberior in loquendo, ut epiſt. 22. lib. 9. Cicero diſputauit.* Perſonæ eius. *fortaſſe Antonij, qui Cæſaris interfectores, atque adeò ipſum Trebonium, cuius beneficio uiueret, perſequebatur. hinc iracundiæ iuſtæ ignoſcendum eſſe dixit.*

Lucilio. *poëtæ.* In eos. *Tubulum, Mutium, Lupũ, Carbonem, & Lapathum.* Meosq́;. *Al. fratresq́; meos.*

PHIL. MEL.

Athenas ueni. *Eſt epiſtola gratulatoria.* Qua ex re. *Propoſitio.* Non enim. *Ratio.* Noli putare. *Amplificatio ſtudiorum adoleſcentis.* Itaq; tibi. *Concluſio.* Qui quum mihi. *Narratio.*

IN EPIST.

XVII.

Grata mihi, &c.

VICTORIVS.

IN iſta ſolitudine. *Ita iampridem caſtigauimus, in noſtriſq; libris ſcribi iuſsimus, ſecuti Medicei codicis, & aliorum manu ſcriptorum autoritatem, necnõ rationem ipſam: nihil enim certius hac lectione, nihil clarius eſſe poteſt: & hoc eſt cur in explicationibus noſtris eam ſilentio præterijmus: neq; enim confirmatione egebat, quam tamen alij ſibi poſtea uendicarunt.*

PAVL. MANVT.

In iſta ſolitudine. *Solitudine potius quàm ſolicitudine,*

dine, è tribus antiquis libris, & è ſenſu legendum putaui. dixit enim, ſolitudine, pro ſummo otio : quod apertius ſequenti epiſtola. Etſi (inquit) periniquo patiebar animo te à me digredi : tamen eo tempore me conſolabar, quòd & in ſummum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs diſcedere.

GYB. LONG.

Exponit Cornificio, quid Cæſar, quidq́; ipſe in otio agat. Petitq́;, ut edito commentario de optimo genere dicendi faueat.

SEB. CORR.

Cornificio. *Q. Cornificio Africæ Prætori à Cæſare præfecto.* Collegæ. *in auguratu. Epiſt. 22. huius libri.* Quædam nuntiata ſunt. *de Q. Cæcilio Baſſo, & Sext. Iulio inter ſe diſsidentibus, & bello ex ea re excitato. Niſi famam de bello Parthico intelligere malimus.* Et cætera quidem, *ut philoſophica.* De optimo genere dicendi. *de optimo genere Oratorum, niſi forte magis placet Oratorem intelligere.* Solicitudine. *Al. ſolitudine.* Tribuere. *Al. tribuam.*

BERN. RVT.

Huic tu libro maxime uelim ex animo, ſi minus gratiæ cauſa ſuffragere. *Peruerſa diſtinctio locum male perceptum indicat. Ego ita: Si minus, gratiæ cauſa ſuffragere. Hoc enim dicit: Primum opto, ut ex animo faueas meo operi: ſin id fieri nequit, in gratiam certe meã faueas. non, quod ſit tibi ingratum: ut Clericus perperã.*

PHIL. MEL.

Grata mihi uehementer. *Exordium. Captat beneuolentiam ex prædicatione officij ſui.* Ex Syria. *Narratio.*

IN

IN EPIST. XVIII.

Quod extremum,&c.

GYB. LONG.

Purgat ſe, quod à Cornificio inſimulatus erat diuturni ſilentij. deinde quid in urbe agatur, Cæſare pro uoluntate omnia gerente.

SEB. CORR.

C Aecilius Baſſus. *Epiſt. ſuperiore, & 11. huius lib.* Tuæ grauiſsimæ. *Al. tuæ mihi gratißimæ.* Te Plancum. *qui in eam urbem redijt armis Cæſaris, ex qua exceſſerat legibus damnatus. Epiſt. 2. lib. 7.* Laberij, & Publij. *lege Macrobium.*

BERN. RVT.

Hoc uos magnos oratores facere nonnunquam. *ut poſtremis criminibus atq; obiectionibus primò reſpondeatis. non, ut Clericus.* Nec ante, quàm ſciſſes, quo iſte neſcio qui Cæcilius Baſſus erumperet, quidquam conſtituturum. *Bellum in Syria Cæcilius Baſſus eques Rom. Pompeianarum partium excitauit, relicto à legione Sexto Cæſare, qui ad Baſſum trãſierat, occiſoq; eo. autor is, qui ex Liuio Epitomẽ fecit. Appianus uero oſtendit, Cæcilij huius Baßi gratia cæſum in caſtris à legione, quam Cæſar iam tum in Parthos meditatus bellum, circa ea loca reliquerat, Sextum Iulium quendam Cæſaris propinquum, ideoq; in legionem Baſſumq; à Cæſare Marcum Criſpumq; immuſſos, uſq; ad Caßij tempora poſt Iulij mortem depugnaſſe. in quo tumultu, tametſi nulla Cornificij mentio: uero tamen prope eſt, eũ qui tum Libyæ præfuerit, tumultuatum. nam quæ idem Appianus de bello inter Cornificium Sextumq; geſto, poſt mortẽ Iulij Cæſaris tyranni acta ſunt. Viceſimas autem literas*

ſentent

ſententia ipſarum docet, è loco dimotas: &, quantum diuino, Cornificianis iſtis omnibus præferendas. is enim ex prouincia Romam *non rediit, ſed in ea cæſus ad extremum eſt.*

PHIL. MEL.

Quod extremum. *Exordium à conſuetudine oratorum.* Hoc uos mag. or. facere. *ut* ὕστερον πρότερον *dicatis.*

IN EPIST. XIX.

Libentiſsimè, &c.

GYB. LONG.

Gaudere ſe dicit, Syriam Cornificio à Cæſare aſsignatam, petitq; ut de omnibus rebus eum certiorem faciat.

SEB. COR.

VErebar, ne. Al. *uerebar, ut.* Bellum. *à* Cæcilio Baſſo *commotum.* Oppido munitiſsimo. *Antiochia.* Tenuit. *quo tempore ego Ciliciæ præeram.* Sentiant. Al. *ſciant.*

PHIL. MEL.

Libentiſsime legi. *Exordium ex occaſione, quod literæ redditæ ſint.* Bellum quod. *Narratio.*

IN EPIST. XX.

Gratæ mihi, &c.

GYB. LONG.

Iocandi argumentum Sinueſſana exigua uilla Ciceronis dedit, petit interim ut frequentius ſcribat.

SEB. CORR.

GRatæ mihi. *Hæc epiſtola ſcripta uidetur, quo tempore Cornificius per hæc loca in Africam proficiſceretur, ut ſuperioribus præponenda ſit.* Πάντα περὶ

πάντ

πάντων. omnia de omnibus. Vt eſt. *Al.ut es.*

PHIL. MEL.

Gratæ mihi. *Narratio,in qua expoſtulat,quod ad ſe non diuerterit.*

IN EPIST. XXI.

Caius Anitius,&c.

GYB. LONG.

Commendat Anitium Cornificio,petitq; ut eius negotia & dignitatem adiuuet.

SEB. CORR.

LEgatione libera. *quæ honoris ferè cauſa à ſenatu concedebatur,ne ſenatores in prouincijs prorſus priuati eſſent.*

IN EPIST.

XXII.

Nos hic,&c.

PAVL. MANVT.

COllega noſtro. *Vetuſti codices nõnulli habẽt, ueſtro:quos alij ſecuti ſunt: qui quidẽ nõ uideo qua ratione ducti id fecerint: feciſſe tamen arbitror nõ temere. ſed cum in libris item manu ſcriptis,collega noſtro,legatur,(habet autem unum ex antiquis exẽplaribus,in quibus ita ſcriptum ſit,* Bernardinus *Maffeus)* Antoniũ *autem* Ciceronis *in* Auguratu *collegam fuiſſe, notiſsimum ſit:priorem lectionem cõſeruaui, quam eo minus arbitror immutandam,quòd & ad* Atticum *ſcribens,epiſtola penultima libri* x. *collegam ſuum appellat* Antonium: *inquit enim,* Miſit *puerum,ſe ad me uenire: hoc quidẽ melius, quàm collega noſter* Antonius, *cuius inter lictores lectica* Mima *portatur. &* Philippica 11. 181.*ſume diem: uide,qui te inauguret: collegæ ſumus.*

GYB.

GYB. LONG.

Narrat quid in urbe à Cæſarianis, reliquiſq; poſt Cæſaris mortem agatur.

SEB. CORR.

Collega noſtro. *in auguratu.* Pari conditione. *Al. pari contentione.* Τυραννοκτόνοι. *tyrãnicidæ, ut Brutus, & Caßius.* Abſunt. Panſa. *Al. abſunt. de Coß. creatis Panſa.* Conualeſcit. *ægrotabat enim, pro cuius ſalute P.R. etiam uota fecit.* Mihi eſt aſſenſus. *Philippica 3.* Retinendis. *ex lege Iulia.* Retinendæ dignitatis tuæ. *contra C.Caluiſium tuam prouinciam petentem.* Cherippo. *Epiſt.30. huius libri. hic olim cum Q. Cicerone in Aſia fuerat.*

BERN. RVT.

Collega noſtro Antonio bellum gerimus. *Dij boni, quid iſtud iam nugarũ eſt? negat homo imperitißimus, collegam fuiſſe Ciceroni in Auguratu M. Antoniũ: quod ex Cicerone ipſo plurimis locis, Plutarchoq; conſtat. Et quod maioris eſt inſcitiæ, Antonium exiſtimat hunc eſſe, qui cum Cicero cõſulatum geſſerit. quum Plutarchus uel ipſo in limine uitæ M. Antonij nepotẽ ex fratre Antonij eius Ciceronis in conſulatu collegæ fuiſſe cum tradat.*

IN EPIST. XXIII.

Omnem condit. &c.

GYB. LONG.

Rurſus, ſed copioſius, Cornificio quæ in urbe gerantur nuntiat.

SEB. CORR.

Quæ tibi acciderunt. *à T. Sexto altero Africæ prætore, qui poſtea etiam bellum cum illo geßit.* Octauiani conatum. *Epiſt.28. lib.10.* Crimen uidetur. *inſidias à Cæſare Antonio ipſi factas.* Eſt in eo. *Cæſare.* Noſter familiaris. *Epiſt.5. lib.*

XI.

Digitized by Google

XI. Interfectores ſuos, *à Cæſare immiſſos.* Pecunia cogitabat. *niſi Cæſar illi terror eſſet oppoſitus.* Canutium. *Epiſt. 3. huius libri.*

PHIL. MEL.

Omnem conditionem. *Narratio.* Equidem & hæc. *Opponit conſolationem dolori ſuo.*

IN EPIST. XXIIII.

Ego nullum, &c. GYB. LONG.

Hortatur Cornificium, ut Pro repub. laboret, quod ſe facere dicit. & commendat illi Pinarium, procuratoremq́ue Pinarij.

SEB. CORR.

NOndum legati. *Epiſto. 4. huius libri.* T. Pinarium. *Hunc olim Q. fratri etiam commendauit, quum eſſet in Gallia.* Dionyſij. *Epiſt. 30. huius libri.*

PHIL. MEL.

Ego nullum locum. *Exordium. Commemorat ſua officia.*

IN EPIST. XXV.

Liberalibus, &c. VICTORIVS.

VT Minerua noſtra cuſtos urbis. *Nullus eſt (ut exiſtimo) qui neſciat Ciceronē antequā Roma exiret expulſus à Clodio, ſimulacrū Mineruæ, quod domi ſuæ longo tēpore religioſiſſimè coluerat, in Capitolium detuliſſe, ibiq; dedicaſſe, cū in baſi inſcripſiſſet,* MINERVAE CVSTODI VRBIS. *Non tamē uiſum eſt ſilēdum, quòd Dion lib.* XLV. *rem quā nunc Cicero tangit, prodigij loco notat, necēq; ipſi præſignificaſſe confirmat. magnam autem uim uentorum extitiſſe docet, multaq; loca urbis ea tempeſtate deformata,* καὶ πνεῦμα μέγα ἐπιγενόμενον τάς τε σήλας περὶ τὸ κρόνιον καὶ περὶ τὸν τῆς πίστως νεὼν

προσ-

προσπεπτωκὼς ἀπέρρηξε καὶ διεσχίσατο. καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ τῆς ἀθηνᾶς τῆς φυλακίδος ὃ πρὸ τῆς φυγῆς ὁ κικέρων ἐς τὸ καπιτώλιον ἀνετέθει, κατέβαλε καὶ κατέθραυσε· καὶ τοῦτο μὲν καὶ αὐτῷ τῷ κικέρωνι τὸν ὄλεθρον προεδήλωσεν, πῶς δ' ἄλλως ἐκεῖνά τε ἐτάραττε καὶ σεισμὸς μέγας γενόμενος.

Summo gaudio, & approbatione minotauri, id eſt clauis, & tauri. *Sic omnes recepti, & uulgati codices: quam etiam lectionem in cunctis uetuſtioribus inuenimus. Quia tamen locus obſcurus eſt, nihil certi de eo proferre poſſum:* Germani *pro* CLAVIS ET TAVRI, CALVISII TAVRI *emendarunt: nos nec probamus, nec damnamus. Veruntamen quia ſæpe cognouimus illos, antiquos codices ſequi, eorum lectionem nõ ſpreuimus: nec tamen illi ualde confidimus, res enim penitus nobis incerta eſt. Quòd ſi eam ſequare donec uel meliorem inuenias, uel hæc comprobetur: melius fortaſſe, ut unum hominem tantũ intelligat & deſcribat, cõiunctio illa è medio duorum illorum nominum tolleretur. quamuis nullibi legimus quempiam Caluiſium Taurum appellatum.*

Quoddam Græcũ tempus ſeruitutis. *Sic omnes impreſsi codices: ſed nec uetuſti meliorẽ, aut diuerſam ſaltem lectionẽ habent.* Germani CAECVM TEMPVS *legunt, ut nos arbitramur, cõiectura ducti in hãc lectionẽ: alij,* GRAVE TEMPVS. *Nos in tot diuerſis ſententijs quid ſentiremus, tacere, & occulere noluimus.* EGREGIVM *igitur repoſuimus, non nimis omnino longè à uetuſtis ueſtigijs, & ſententia ualde cõgruente: illis tamẽ quæ nullius antiqui codicis autoritate freti caſtigamus, nõ firmiter nitimur. Quòd ſi hanc noſtram emendationem diſplicere ſenſerimus, nos quoq; facilè illã deſeremus: ſi tamen meliorem quiſpiam uel inuenerit, uel excogitarit. ue*

rum antiquorũ codicum auxilio deſtituti, quod induſtria noſtra huic loco opis adferre potuimus, libenter fecimus.

EX POST. EIVSDEM.

Vt Minerua noſtra cuſtos urbis. Libro II. de legibus, de Pallade hac cuſtode urbis egit: Ita autem illam appellauit, opinor, ut memoria ſuorum beneficiorum ſemper recens eſſet, qui ope huius ſapientiſſimæ Deæ patriã conſeruarat. Nominabãtur autẽ Dij à priſcis illis quemadmodum à nobis etiam in noſtra religione, uel à munere aliquo, quo putarentur iuuare mortales: uel à locis, in quibus templa illis erecta eſſent, & ubi præſentiores eſſe conſueuerant. Cicero Mineruã ſuã Cuſtodẽ urbis appellauit. Ciſalpinæ Galliæ Populi Mineruã, quã & ipſi ualde colebãt, Memorẽ appellabãt, quòd uota preceſq; mortalium audire, nec obliuiſci ſoleret. Templum autem illi in agro Placentino ædificauerant, putabantq; eam morbos curare. Infra Cabardiacum, non longè à Trebia, lapides plures uiſuntur, in quibus uota huic Deæ ſoluta inciſa ſunt. E remotis etiam locis ad opem illius confugiebant, nec tantum uicinæ gentes præſidio ipſius fidebant, quòd ex epigrammatibus illis intelligitur: unius lapidis inſcriptionem ponemus.

MINERVAE
MEMORI
COELIA IVLIANA
INDVLGENTIA
MEDICINARVM
EIVS INFIRMITATE
GRAVI LIBERATA
D. P.

Sed etiam alterius, quæ oſtendit eandem illam Cabardiacenſem

cenſem appellatam, quam mulier quæ uoti compos facta erat, dedicauerat.

MINERVAE
CABARDIACENSI
MARIA. C. MARI
VMBONIS F.
V. S. L. M.

Vt autē hæc Minerua à ſede Cabardiacenſis appellabatur, ita Diana quædā Limnatis dicebatur, de qua potiſſimum nunc mentionē facimus: ubi enim de ipſa agitur in IIII. *libro hiſtoriæ Taciti, ſcripturæ peruerſio eſt: uolumus autē eam tollere. Audite dehinc Lacedæmoniorū, & Meſſeniorū legationes, de iure templi Dianæ Limenitidis: legendū enim eſt Limnatidis, priſcū ſanè illud exemplar, unde exſcripti ſunt primi quinq; libri, quod in Medicea bibliotheca ſeruatur, Liminatidis habet. Quàmuis autē à diligente, & erudito uiro libri editi ſint, mēdum tamē hoc cauere ille non potuit: manu enim ipſius in margine ueteris codicis* ἄρτεμις λιμνῖτις, *ſcriptum eſt, quam putauit ueram eſſe lectionem. Quantopere autē deceptus ſit oſtēdunt Græci autores. Pauſanias in Meſſeniacis 89.* ἔστιν ἐπὶ τοῖς ὅροις τῆς μεσσηνίας ἱερὸν ἀρτέμιδος καλουμένης λιμνάτιδος. *Item 109.* ἔστι δὲ ἐν τῇ μεσογαίᾳ κώμη καλάμαι καὶ λίμναι χωρίον: ἐν δὲ αὐτῷ λιμνάτιδος ἱερὸν ἀρτέμιδος. *Sed etiam Strabo libro* VIII. *pag. 158. ſuperiores duas, & nonnullas alias uoti ſolutiones è uetuſtis lapidibus acceptas dedit mihi Hieronymus Fondulus excellētis ingenij, & multarum literarum uir, qui paucis his menſibus morte obita magnum ſui deſiderium amicis reliquit.*

Quem ego ructantem, ac nauſeantem conieci in Cæſaris Octauiani plagas. Quamuis ex recepta hac

lectione commodus ſenſus eliciatur, conſilium tamen non fuit ueterem præterire, quæ diuerſa eſt: CONFECI enim in Mediceo legitur, & in alio quoq; ſatis probato, non CONIECI. Quòd niſi poſtrema dictio eo caſu poſita impediret, hanc ueriorem putarẽ. doctiores uidebunt, an tolerari poßit, & num alijs etiam in locis probi autores ita locuti ſint: nam uis illius uerbi CONFECI, præclarè hic conuenit, niſi fallor, ut de Aruſpicũ reſponſis inquit: Haud poteſt grauiorib. à me uerbis uulnerari, quàm eſt ſtatim in facto ipſo à P. Seruilio cõfectus. Sed infinita exẽpla huius locutionis eſſe poſſent. Illud autem CONFICERE IN PLAGAS, dictum uidetur, ut inſuere in culleum, & ut in epiſtola Aſinij deprenſus in ludum: ita enim arbitror locum illũ legi debere, non DEPRESSVS, quemadmodum aliàs oſtendimus, nam ſic ferè in Mediceo, & uerbum ipſum DEPRENDO, & quæ ab eo deriuantur, ſcribuntur. Quintilianus quoq; libro IX. oſtendit, utroq; modo ſine culpa dici poſſe cùm inquit: Vtrum uolet, ſumat compoſitio, Vitauiſſe, uel uitaſſe: Deprehendere, uel deprendere: ut Vementer quoq;, & aliæ etiã huiuſcemodi dictiones. eruditiores de tota re nũc ſtatuent. Senſus autem huius loci facit, ut recorder alium item deprauatũ in Epitome primi libri δειπνοσοφιστῶν Athenæi: ille tamen quemadmodũ puto, ſatis tutò emendari poteſt. Priſcum autẽ quendam Macedonũ morem exponit: qui, ut ad fortitudinẽ iuuenes excitarent, non patiebantur in conuiuijs accumbere, qui extra plagas aprum nõ confeciſſet: ſed in menſa, donec hoc præſtaſſent, ſedere uolebãt: id enim multò minus in ſe dignitatis habebat. Quàm deprauata autem apud eum autorem uerba ſint, quæ hanc ſententiam exprimere debebant, facilè animaduerti poteſt,

teſt, ut non ſine cauſa in impreßis libris ad locum tot maculis inquinatũ mendi nota adpoſita fuerit: ita autẽ totus legi debet, ἡγήσανδρος δέ φησὶ ὄντι ἔθος εἶναι, ἐν μακεδονίᾳ κατακλίνεσθαί τινα ἐν δείπνῳ εἰ μήτις ἔξω λίνων ὗν κεντήσειεν. ἕως δὲ τότε καθήμενοι ἐδείπνουν. *Addit idẽ quemadmodũ Caſſander annorum triginta quinq; adhuc iuxta patrem ipſe ſederet, quòd nunquam certamen conficere potuiſſet, quamuis & uir fortis, & bonus uenator eſſet.*

Quam quidẽ nos damus operã, ut rectã teneamus. *Alludit ad ſententiã illã Græci poëtæ, quã ad Q. Fratrẽ ſcribẽs tetigit: eiusq; quã hîc Latinis uerbis exprimit Græca uerba poſuit, uel potius initiũ ipſius* ὀρθὰν τὰν ναῦν. *De illa autem nos in eo loco copioſius diſſeruimus.*

PAVL. MAN.

Quam turbo deiecerat. *Vide Dionẽ lib.* XXXVIII. *pagina* XVIII. *item libro* XLV. *pagina* CVI. *& Iuliũ Obſequentem in libro de prodigijs.*

Quoddam Græcum tempus ſeruitutis. *Suſpicor in uoce, Græcum, eſſe mendũ. neq; tamen excogitare quicquam ipſe potui, quod pro ea reponendum uideretur. Vbaldini autem Bandinelli, hominis acutißimi, & ſcientiarum laude præſtantißimi, coniecturã etiam atque etiã probo: cum enim percõmodũ uidetur habere ſenſum, tum à ueteri ſcriptura non admodũ recedit. nam cum in libris quibuſdam antiquis, pro Græcum, ſcriptum ſit, cecum, ipſe, nihil ferè præter unam literam immutans, legendum putat, necũm, id eſt neceſſarium. cecum autem in antiquo libro Vincentij Riccij ſcriptum eſt.*

GYB. LONG.

Exponit Cornificio, quod ſenatus literas illius approbauerit, & quod excuſationem illius de Sempronio accipiat. Petitq; ut de ſuis rebus eum certiorem faciat. Poſtremo amicorum quorundam nego-

tia illi commendat.

S E B. C O R R.

Liberalibus. 15. Calend. Apr. Neq; poſtero. 14. Calend. Apr. Quinquatribus. 13. Calend. Apr. Minerua noſtra. *quam olim, ereptis rebus noſtris, uiolari ab impijs paſſi nō ſumus, eamq; ex noſtra domo in ipſius patris domum detulimus, & urbis cuſtodem, in exilium euntes, inſcripſimus.* Quam turbo deiecerat. *non multo poſt Cæſaris cædem, quod portendiſſe Ciceronis mortem creditum eſt.* Panſa. Cos. Minotauri. *ut Minotaurus ex homine & boue conſtat, ſic iſta coniunctio ex Caluiſio & Tauro, qui prouinciam Africam petebant.* Illi notarentur. *C. Caluiſius, & Taurus. de his etiam in Quæſtura dictum eſt.* Fundamenta R. P. ieci. *Philip. 3.* De obtinendis prouincijs. *Epiſt. 22. huius libri.* Labefactare eum. *Caluiſium.* Abſens obtinebat. *duobus legatis Vticæ relictis, ipſe ad urbem profectus.* In urbem recepit. *depoſito tandem imperio.* Græcum. *Al. gratum, cæcum, graue, egregium, legi etiam uidebis.* In Græciam. *Epiſt. 1. lib. x.* Reliquorum. *præſertim conſularium.* Liber unus fui. *Philippica prima.* Vinolentum. *Al. uiolentum.* Elicere uellet. *Epiſt. 2. huius libri.* R. P. comparauit. *Epiſt. 13. libro x.* Redeamus ad illud. *Al. redeamus illuc.* P. Luceium. *Epiſt. 30. huius libri. Sed uel hic eſt principium epiſtolæ, uel hæc multo pòſt, quàm facta ſunt, à Cicerone ſunt ſcripta. nam Panſa uiuus & mortuus eodem tempore eſſe non potuit, ut in hac epiſtola eſſe uidetur. Illud quidem affirmare poſſumus, in peruetere libro hanc epiſtolam, & ſequentes ita coniunctas, atque adeò confuſas fuiſſe, ut nullius principium*

pium appareret. unde liberum unicuiq; fuit, ad ſuum arbitrium eas deſcribere, & diuidere. Collegas noſtros. in auguratu. Latrocinio liberata. uicto Antonio apud Mutinam.

BERN. RVT.

Quas mihi Cornificius altero uiceſimo die, ut dicebat, reddidit. Altero uiceſimo, puto uiceſimo ſecundo eſſe. non, ut garrit Clericus, quadrageſimo. Panſa tuas literas recitauit. Stulte alium hunc à conſule accipit Clericus: dignus tamen uenia, qui duas epiſtolas in unam coagulatas inuenerit. quæ ita commode diuidentur, ut poſterior inde inchoetur, P. Lucceium mihi meum, &c. uel inde, Hirtium quidem & Panſam. quo mendo etiam in epiſtolis ad Atticum crebro peccatum eſt. Niſi uero multo ante actam rem referri hoc initio malumus accipere. quis enim in ſenatu literas recitaret, præter conſulem? aut quis alius tum in magiſtratu Panſa? nam alterũ quendam nominat Panſam Appianus, qui ſit ad Brutum Caßium'ue à ſenatu miſſus, & quidem Africanarum legionũ gratia. Vt Minerua noſtra, cuſtos urbis, quã turbo deiecerat, reſtitueretur. Planè hæc accipio, nõ (ut Clericus) per allegoriam. Et offenſionem minotauri, id eſt, clauis & tauri. Omnino de certis hominibus intelligendũ demonſtrat, quod ſubditur. poſtulabatur autem etiã, ut illi notarentur. ſed Panſa clementior. ut legi poßit, & offenſione Caluiſij & Tauri, quod in quibuſdam eſt manu ſcriptis exemplaribus. quamuis Clericus ſuo more uaticinetur. Neq; quum elicere uellet ad cædis cauſam, tum tentare inſidijs. Tentaret, ſenſus exigit. Significat autem illam M. Antonij orationem in ſe, de qua ſuprà quoq; diximus ex Plutarcho, ipſoq;.

Digitized by

Neq; enim ſtatui, quid in tanta perturbatione habere potuiſti. *Statuti quid, puto rectius.*

IN EPIST. XXVI.

Q. Turius, &c.

GYB. LONG.

Hæc epiſtola ab alijs ſuperiori connectitur.

SEB. CORR.

Q. Turius. *Aliàs hæc epiſtola cum ſuperiore coniungitur, quod parui admodum refert.*

IN EPIST. XXVII.

Sex. Aufid. &c.

GYB. LONG.

Renouat commendationem Aufidij hac epiſtola, quam in fine ſuperioris inſinuauerat.

SEB. CORR.

CVius tibi negotia. *præſertim* Turianam *hæreditatem.*

IN EPIST. XXVIII.

Aſſentior tibi, &c.

VICTORIVS.

SEnatus ſæpius pro dignitate tua appellaretur ſi, &c. *Nos cõmunem lectionẽ ſecuti ſumus: nec tamẽ tacere uoluimus in ueteribus* APPELLARET *legi: ut ſenatum fortaſſe intelligat cõmotum gloria rerum à Cornificio geſtarũ, & ſtudio in omnibus rebus illi cõmodãdi appellaturũ fuiſſe, & per ſe à nullo etiã excitatum de rebus Cornificij acturum ſi cogeretur: ſed cum abſentibus conſulibus raro, aut nunquam niſi ad rem nouam cogatur, non poteſt quæ ſentit de eius dignitate conficere.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Senatus ſæpius pro dignitate tua appellaretur. *Diximus olim Mediceum, & alios manu ſcriptos habere*

APPELLARET, *quam lectionem ſi tunc non contempſimus, nunc multò magis probamus: uidetur enim hîc Cicero dixiſſe, Senatus appellaret: ut in epiſt. ad Tironem: nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitauit triumphum. ſtatuant nunc eruditi.*

GYB. LONG.

Gratam ſibi familiaritatem Cornificij eſſe dicit, & de pecunijs petitis conſilium aliud illi dare nititur, poſtremo ſuum officium pro repub. Cornificio commendat.

SEB. CORR.

Niſi ad rem nouam cogeretur. *à præt. urb.* Epiſt. 12. *lib.* 10. Res neq; nunc. *Al. res nunc.* Facilimo. *Al. facilima.* A quibuſdam. *ut à Lepido.*

BERN. RVT.

Ne minus te dignus uiderere. Nimis, *aptius: interpreti quoq; agnitum.*

IN EPIST. XXIX.

Non modo, &c.

GYB. LONG.

Commendat Lamiam, Lamiæq; negotia quàm diligẽtiſsime Cornificio, falſamq; ſuſpicionem quam de Lamia conceperat, diluit.

SEB. CORR.

NOn modo te. *Al. non modo tibi.* L. Lamia. E*piſt.* 16. *lib.* 11. Affuit ſcribendo. *Al. fuit ad ſcribendum.*

IN EPIST. XXX.

Ita'ne præter, &c.

GYB. LONG.

Miſta eſt epiſtola, prior autem pars in excuſatione generis literarũ cõſiſtit: in poſteriore ad uaria epiſtolæ Cornificij capita reſpõdet.

SEB. CORR.

REnouatum bellum. *à Lepido.* Accio. *Al. Atteio. Al. Attico, & ita legendum Cenſeo: ut is Dionyſius*

ſignificetur, qui quum Ciceronis ſeruus eſſet, factus liber, ex Cicerone & Attico iunctus eſt, & appellatus M. Pomponius Atticus Dionyſius. A magiſtris. *auctionum: quicquid alij dicant.*

BERN. RVT.

Sed, à magiſtris quum contenderem de proferendo die, probauerunt mihi, ſeſe, quo minus id facerent, & compromiſſo & iureiurando impediri. *Aberrat Clericus. Magiſtros ſocietatis accipe, cui debebat Lucceius. Compromiſſum, inter ipſos magiſtros mutuam promiſſionem, ne cui ſcilicet debitori diem ſoluēdi proferrent. id enim puto dici. De magiſtris ſocietatum iureconſulti paſſim, ſed & alibi Cicero.*

PHIL. MEL.

Ita'ne præter. *Excuſatio ſilentij.* Nam cum antea. *Occupationum amplificatio.*

IN LIBRVM XIII. ANNOTATIONES.

IN EPIST. I.

Etſi non ſatis, &c.

VICTORIVS.

CVm Patrone Epicureio omnia mihi communia ſunt. Nos COMMVNIA, *deleuimus, uocē à nobis in nullis antiquis inuentam. Scimus autem hanc eſſe familiarē Ciceronis locutionē, ut omnia cū aliquo ſibi eſſe dicat, cum inter eos omnia intercedūt officia. In epiſt. ad C. Marcellum, Si mihi tecū minus eſſet, quàm eſt cum tuis*

omn

omnibus, allegarē ad te illos, à quibus intelligis me præci pue diligi. Et ad Att. lib. XIIII. *Bruto certè meo nullo lo co deero: idq́; etiamſi mihi cum illo nihil fuiſſet, facerem propter eius ſingularem, incredibilemq́; uirtutem.*

GYB. LONG.

In hunc decimumtertium librum Tyro commendatorias epiſtolas cōgeſsit, ne paſsim hiſtoriarum ordinem, quæ in multis epiſtolis eſt, confunderet. In hac autem epiſtola obliqua commendatione uſus eſt Patronis philoſophi, cui à Memmio petit facultatem erigendi parie tis, qui Memmio obfuturus credebatur.

SEB. CORR.

C. Memmio. *C. Memmius Gemellus quum peteret conſulatum cum Domitio, Meſſala & Scauro, ambitus, Q. Pompeio accuſante, & Cicerone defendente, conde mnatus, Patras in exilium abijt.* Athenis. *quò poſtri die, quàm tu Mitylenas es profectus, ueni.* Quòd in iuria. *damnatio iniuſta.* Vt te uideam. *in Ciliciam proficiſcēs.* Omnia communia ſunt. *Al. omnia ſunt.*

Ab eo diſſentio. *ut Academicus ab Epicureo.* Suo rum defenſorum. *Al. ſociorum defenſorem.* A Phæ dro. *Epicureo, quem cum Attico frequenter audiui.* Phi lonem. *Academicum, epiſt. 8. lib. 9.* Cognouimus. *Romæ, quum Mithridatico bello cum Athenienſium opti matibus domo profugiſſet, Romamq́; ueniſſet. Al.* cogno rimus. *Alij legūt, cognouiſſemus.* Gentem illam. *Græcā.*

Teſtamentorum ius. *Epicurus enim Hermacho, & ſucceſſoribus omnibus Epicureis, hortum, & quæ in illo erant, legauit.* Illa delectant. *Epicurea.* Non quò ſit ex iſtis. *iocans tamen ſæpe Cicero illum Epicureum appellat.*

BERN. RVT.

Veſtigia ſummorū hominū ſibi tuenda eſſe dicit.

Locum etiam, ubi plantas poſuerint Epicurei: potius, quàm imitationes, ut Clericus. Eſt autem ſcripta epiſtola ex Athenis, Cicerone in Ciliciam prouinciam abeunte. Ipſe ad Atticum: Apud Patronem, & reliquos Varrones te in maxima gratia poſui, & Hercule merito tuo feci. nã mihi is ter dixit, reſcripſiſſe ad te, mihi ex illis literis rem illam curæ fuiſſe, quod ei pergratum erat. Sed, cum Patro mecum egiſſet, ut peterem à ueſtro Ariopago, ὑπομνηματισμὸν tollerent, quem Polycharmo Pr. fecerant, cõmodius uiſum eſt, & Zenoni me, & pòſt ipſi Patroni, ad Memmium ſcribere, qui pridie quàm ego Athenas ueni, Mitylenas profectus erat, ut is ad ſuos ſcriberet, poſſe id ſua uoluntate fieri. Non enim dubitabat Zeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari non poſſet. Fannius autem ædificandi conſilium abiecerat, ſed erat Patroni iratus. Itaq; ſcripſi ad eum accurate, cuius epiſtolæ miſi ad te exemplum.

PHIL. MEL.

Hic liber continet ferè commendatorias epiſtolas, & ſunt pleræq; breues, nec obſcuræ. Hæc autem epiſtola eſt obliqua commendatio cuiuſdam philoſophi Epicurei.

Etſi non ſatis. Exordium ex dubitatione. Interea quod. Occupatio. Cum Patrone. Narratio. Quod ſi ita eſt. Petitio, ſeu propoſitio: Ideo ſcribo tibi iterum, quia ego ſciebam te conſilium ædificationis depoſuiſſe.

Quanquam Patronis. Ratio ex Patronis officio.

Sed ne plura. Aliud Argumentum, ab Attici commendatione. Quamobrem peto. Concluſio.

IN EPIST.

II.

Caio Auiano, &c.

PAVL.

PAVL. MAN.

SVbitum eſt ei remigrare Cal. Quint. *Calendæ (inquit) Quintiles: quo die domo tua, in quam uenerat, exeundum eſt: nimis ſubitæ ſunt, & propius adſunt, quàm ut ipſe poßit operibus, quæ inſtituit, perfectis ſuo commodo diſcedere. ſciendum autẽ eſt, annuas domorum locationes Cal. Quint. apud ueteres fieri ſolitas. itaq; epiſtola* III. *libri* II. *ad Q. fratrem, Domus (inquit) tibi ad lucum Piſonis Liciniana conducta eſt: ſed, ut ſpero, paucis menſibus poſt Cal. Quint. in tuam commigrabis. poſt Cal. Quint. dixit, id eſt finito locationis tempore, demigrantibus ijs, quibus eam locaueras. Suetonius autem in Tiberio, Senatori (inquit) latum clauum ademit, quẽ cognouiſſet ſub Cal. Iulij demigraſſe in hortos, quo uilius poſt diem ædes in Vrbe conduceret. quòd igitur Euandro, quem ſtatuarium fuiſſe conijcimus, ſubitũ erat, id eſt propter breuitatem temporis incõmodum remigrare Cal. Quint. ad quam diem opera, quæ multa multis inſtituiſſet, abſolui non poſſe intelligebat: quæ moueri loco, & aliò transferri, cũ perfecta non eſſent, commode non poterant: petit à Memmio Tullius, ut ei de habitatione accommodet, ne cogatur Cal. Quint. ut moris erat, remigrare, quod ſine damno facere non poſſe uidebatur.*

GYB. LONG.

Petit à Memmio, ut Auiano habitandi facultatem in ſacrario permittat.

SEB. CORR.

C. Auiano Euandro. *Videtur idem eſſe in epiſt.* 21. *&* 27. *huius libri, quamuis hic Euander, ibi Hammonius dicatur.* Remigrare. *Aliàs emigrare. demigrare fortaſſe eſſet magis proprium.* Cal. Quint. *quod tempus finiendis*

dis locationibus conſtitutum fuiſſe uidetur.

IN EPIST. III.

Aulum Fuſium,&c.

GYB. LONG.

Rogat ut Fuſium pro pollicitis liberalius tractet.

IN EPIST.

IIII.

Cum municipib.&c.

VICTORIVS.

ORcæ. *Titulū epiſtolarū ad Q. Valeriū, nos ex antiquis codicibus accepimus, ne parua quidē re ab illis diſcrepantes: quod præcipue notauimus, quia alij dixerūt ueterē codicē ſemper* ORTAE *habere, nos aūt in cunctis* ORCAE *legimus uno modo, & Mediceo & reliqs.*

GYB. LONG.

Municipum Volaterranorum, hominum optimorum, cauſam negotiaq; Valerio commendat.

SEB. CORR.

Vnquàm defuerunt. *ſuffragijs. Quamuis enim municipes eſſent, qui ius ſuffragij non habēt, quia tamen donati ciuitate fuerant, ſuffragium ferebant.* Syllani temporis. *quo quum Sylla agros diuideret, Volaterranum publicauit quidem, ſed neq; diuidere, neq; Volaterranis ciuitatem eripere potuit: quum etiam tum eſſent in armis, & biennium cum proſcriptis obſeßi fuiſſent.*

Trib. pleb. *Rullus & collegæ.* Suo conſulatu. *cum Bibulo.*

PHIL. MELANC.

Cum municipibus,&c. *Narratio.* Quamobrem eſt. *Petitio, ſpecie conſilij propoſita.* Reliqua ſunt. *Repetitio petitionis aptè poſitæ.* Si pro meis. *A' ſuo exemplo.*

IN EPIST. V.

Non moleſte,&c.

GYB. LONG.

Docet bonis rationibus, Curtij agrum non diuidundum: & ut illi in ea re proſit, orat.

SEB. CORR.

IMpedio. Al. *impedij*. Al. *impediri uelim.* Amiſsis omnibus fortunis. *in proſcriptione Syllana.*

PHIL. MEL.

Non moleſte fero. *Exordium ab amicitia tractũ, cum correctione*: *Ita commẽdo amicos, ut nihil iniuſtum impetrare cupiam.* Quamobrem te. *Petitio.*

IN EPIST. VI.

Si uales,&c.

GYB. LONG.

Cuſpium amabat Valerius, quare Iulij Cuſpij amicum tanquam ipſum Cuſpium Valerio commendat. Pub. Cornelius, &c. Vt ſuprà Iulium Cuſpianum, ita Cornelium itidem Cuſpianum hac epiſtola Valerio commendat.

SEB. CORR.

IDem poſtea. Al. *item poſtea.* Societatis. *publicanorum.* Omnium grauiſsimam. Al. *omnium gratißimam.* Noſtra arte. *Rhetorica.* Incredibili quodam. Al. *incredibile quiddam.* Nec id ſolum. Al. *non ſolum.* P. Cornelius. *Vt hic credam eſſe principium, ut eſt etiam in ueteribus libris, uel additionem quãdam, facile adducor.* Reddidit. Al. *dedit.*

BERN. RVT.

Vt notam apponam eam, quæ mihi tecũ conuenit. *Non tam ad illam decurtationem uerborum literarumq́; ſingularum, quas putauit interpres, pertinere arbitror quam ad breuitatem epiſtolarum, clauſulam ueluti ſolam habiturarum, ſibi gratum futurum, ſi commendatorum cauſam ſuſceperit; aut eiuſmodi aliam.* Hinc di-

ctum illud exiſtimo, de meliore nota commendare, quod aliubi expoſitum eſt à nobis. quæ mihi tecum conuenit, qua me ad te uti decet, breui ſcilicet, nec nimis (ut inter amicos fit) ambitioſa. non, ut Clericus, quàm ego ueluti ſecreto ſum pactus. Quem his literis cognoſcere uolui. Conſignare, in alijs recte.

PHIL. MEL.

Si uales bene eſt. Exordium ex occaſione, quid conuenerit. Quare Cuſpianorum. Dixit hic, quare Cuſpij amicos commendet. In alijs epiſtolis ſcribit tantum τόν δεῖνα eſſe amicum Cuſpij, & adſcribit quod conuenerit cum Orca, ut Orca ſpoponderit ſe adiuturum eſſe omnes, quas Cicero commendauerit. P. Cornelius. Narratio. Vehementer. Petitio.

IN EPIST.

VII.

Cum in Galliam, &c.

Athelanorum cauſam petitionesq́ Cluuio inſinuat, & ut immunitatem exactionis illis concedat, uehementer flagitat.

SEB. CORR.

IN Galliam. Ciſalpinam. Qui eſſet in Gallia. quamuis Atella ſit in Campania: ſed & Arpinates huiuſmodi agrum habebant. Epiſt. 11. huius libri. Municipij cauſa laborarem. quod in mea eſſet fide. Homines, quos nolo. Veteranos, & Criſpum Salluſtium, qui illis in Campania paulò ante, quàm Cæſar in Africam proficiſceretur, præfuit, ſignificare uidetur. Regienſes. à REGIO Lepidi, quæ noſtra eſt communis patria Franciſce, quam nacti ἀνάρτας, pro uirili noſtra parte ornemus. Neceſsitudine attingunt. ut clientes. Extiterit ſingulare. in ſuffragijs: ut in Epi-

ſtola

ſtola 4. huius libri dictum eſt.

BERN. RVT.

Cuius cauſam quantopere cuperẽ. *Cauſa, melius.*

IN EPIST.

VIII.

Cum & mihi conſcius eſſem, &c.

VICTORIVS.

CVius ex familia natus eſt L. Seſtius. *Sic fere omnes impreßi, & antiqui codices proculdubio corruptè:* EX FILIA *enim legendũ eſt.* C. *autẽ hic* Albinius *ſenator, ſocer fuit* P. *Seſtij, ut in oratiõe pro* P. *Seſtio traditur.* Eo *(inquit) autore duxit honeſtißimi, & ſpectatiſſimi uiri* C. *Albinij filiã, ex qua hic eſt puer, & nupta iã filia, &c. Cũ autẽ quatuor locis in hac epiſtola nomen eius ponat, ſemel tantũ* Albiniũ Mediceus *codex nominat, cũ primũ de eo mẽtionẽ facit,* De re C. Albinij *ſenatoris. poſtea ſemper* ALBANIVM, *mutato* I *in* A, *& una ſyllaba aucto noĩe, niſi* Albini *etiã pro* Albinij *antiqua orthographiæ ratione ſcriptum ſit, ut puto: in orationibus tamen etiam alijs caſibus hoc nomen triſyllabum.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Cuius ex filia. *Si aliqua in re, quæ inſcitiã literarũ, ingenijq́; tarditatem argueret reprehẽderer, æquo animo paterer, uel potius gratias agerem: nihil enim tam cupio, quàm doceri, & de ſententijs illis, quibus antea multum tribuerim, ſi falſæ ſunt, depelli. Cùm autem in rebus, quæ ad uitam, moresq́; pertinent iniuſtè accuſor, ferre nõ poſſum: nõ ſum adeo anguſto, & ieiuno animo Paule, ut mihi aliorũ induſtria inuentas res uendicem. ipſe potius ſiquando aliquid labore, ac diligẽtia mea è tenebris eruo, alijs deferre cõſueui: cuius rei mihi multi teſtes eſſe poſ-*

ſunt: neq; enim in obſcuris locis uiximus, & multorum etiam doctorum, clarorumq́; uirorum amicitia floremus. Non uideo cur quæ à te, ut ais, excogitata ſunt, mihi quoque in mentem uenire non potuerint. Ipſe ſanè arbitror, ſiquid eruditũ, & acutum unquam inueni, ab alijs prius id, meliusq́; excogitatum fuiſſe. Quòd me cupidè dicis librum tuũ reprehendere, fálleris: nunquã enim iſtius laudis magnopere auidus fui, neq; uerò eſſe debui. Odioſum genus hoc eſt ſcribendi mi Paule, nec poteſt ita tractari, ut non uoluntas alicuius offendatur: neq; ego hoc nõ uidebam. ſed mos gerendus fuit amicis. puto etiam me apud alios offendiſſe, poſtquàm tu, cõtra quem dicere nunquã cogitaui, tam grauiter tibi læſus uideris. Falſum etiam illud eſt, me de te male exiſtimaſſe, quem ne notum quidẽ habebam: quòd tua ſanè culpa factum non eſt: omnia enim feciſti, ut ab omnibus cognoſcaris: neq; ego tam negligens fui, ut non, edito tuo libro, de doctrina, & ingenio tuo percunctatus ſim: culpa illius fuit, qui interrogatus ea mihi confirmauit, quæ ipſe falsò credebat. poſtq̃ te cognoui, ac de ingenio, & eruditione tua multa à melioribus autoribus accepi, de te mehercule ſemper bene exiſtimaui, & mirificè amare cœpi, cuius rei argumentum eſſe poteſt, quòd cùm audiſſem te Ciceronis epiſtolarum libros imprimere, dixi me libenter tibi, ſi id ſciſſem, nonnulla traditurũ fuiſſe, quæ uidebar mihi non inſulsè poſt primam illam editionẽ animaduertiſſe: quod ſtatim tibi per uiros honeſtiſſimos, amiciſſimosq; tuos ſignificatum eſt. Et nunc quoq; à te prouocatus, ac ſcriptis laceſſitus, non poſſum tibi non amicus eſſe, ſemperq́; ero, dũ te tanto ſtudio ſcripta antiquorũ multis modis deprauata caſtigare, & caſtigata ad cõmunẽ fructũ edere cognouero,

quamu

quanuis mihi placatus non ſis. Quòd ſi animum tuum, tam infenſum mihi, aut leui, aut nulla de cauſa ſciſſem, operã dediſſem, ut tibi ſatis facerem: neq; enim mihi unquã cũ literatis & ingenioſis hominibus inimicitias eſſe gerẽdas putaui: ſed eos & amandos, & omni officio colẽdos perpetuo duxi. Nam quòd quereris me nonnulla potius Germanis accepta referre: hoc me penitus omni culpa liberat, docetq;, nunquã diſsimulaſſe, à quibus adiutus ſim. cur enim potius Germanis, quàm Italis hominibus? qui mecũ nulla re, neq; publicè, neq; priuatim cõiuncti ſunt. Amo ſanè nationem illam, ut non minus belli artibus, q̃ pacis ſtudijs claram: nec tamen Italos homines odio proſequi debeo. Omnibus deniq; me magno beneficio obſtrictum fatebor, quicunq; hanc partem literarum impigrè adiuuerint. Hic potiſsimum purgare nos uoluimus, quia hoc in loco acerbiſsimè nos accuſaueras.

PAVL. MANVTIVS.

Cuius ex filia. *Antea, cuius ex familia, in omnibus impreſsis legebatur. nos ſeptimum abhinc annũ, filia, correximus ex oratione pro P. Seſtio, in qua C. Albini filiã P. Seſtio nupſiſſe traditur. hũc autẽ locum, aliaq; itẽ multa à nobis reſtituta, & iam impreſſa qui ſibi poſtea uendicarint, uideo fuiſſe. quam ego laudem illis uel ultro conceſſerim, modò ne ijdem noſtrum librum tertio quoq; uerbo reprehẽderent, & quod ex illo ſumpſerunt, id ſe uidiſſe diſsimularent, quodq; magis doleo, Germanis acceptum referre mallent. ſed quoniam ab hoc concertationis genere natura ſemper, nunc etiam ratione abhorreo: de Germanis nihil dicã, qui, utueterũ libros ediderint multos, & optimè de ſtudioſis meriti ſint, certe patri meo nunquã in hoc genere uidebuntur cõparandi: hunc au-*

tem, qui nos occaſione undecunq; arrepta perſtringere conatur, ut etiam uarias lectiones, quas olim in calcem operis reiecceram, tanquam à me probatas reprehendat, & ſi de nobis male exiſtimet, amabimus tamen ut hominē diligentem, & doctum, atque etiam, ſi quid opis antiquorum ſcriptis, quæ deprauata leguntur, attulerit, ex instituto noſtro gratias agemus.

GYB. LONG.

Petit à Rutilio, ne Albinij agrum olim à Cæſare per Laberium emptum militibus diuidat: idq; rogatione Seſtij facere ſe dicit.

SEBAST. CORRAD.

P. Seſtium. *Epiſt. 6. lib. 5.* Homines ſciunt. *nā quū me defenderet, à Clodianis in templo Caſtoris pro occiſo relictus eſt.* C. Albini. *ſoceri ſui prioris.*

BERN. RVT.

L. Seſtius optimus adoleſcens. P. *filium quoq; nominat in oratione pro patre. utrobiq; itidem ſcribendū.*

Si Publius Seſtius homini maxime neceſſario ſatisfecerit. *Pro me, in alijs additum. quod ego ita ſeruari uolo, ut per me, ſcribatur.*

IN EPIST.

IX.

Quanquam tibi præſens commendaui, &c.

VICTORIVS.

P. Rupilius P. F. men. *In uetuſtis libris ita ſcriptū offendimus. quā lectionem uariare, cùm nihil certi haberemus, cōſiliū nō fuit: qua in ſentētia permanemus, præſertim cū alios in hac re ualde inconſtantes uideamus.*

PAVL. MANVT.

Rupilius P. F. Men. *Diximus ſupra, ciues Romanos à tribu oſtendi ſolitos: quæ quidem tribus plerunque in*

ant

antiquis & lapidibus & libris prima tantum ſyllaba ſcripta legitur: itaq; corruptos opinor hic eſſe codices, & pro Men. legendum Met. ut intelligatur Metia tribus. ſed eſt quod magis placeat: potius enim ita legi uellem, P. Rupilius P. F. An. *ut Anienſis tribus ſignificetur: nam Vincentij Riccij codex habet,* P. Rupilius P. Fannius. *cuius uitij fuit hæc origo, quòd cum ſcriptum eſſet,* P. F. An. *imperiti ueteres notas non intelligentes ſcripſerunt,* P. Fannius. *de tribubus autem multa diximus in* VIII. *epiſtolam* VIII. *libri.*

GYB. LONG.

Societatis publicanorum Bithyniæ cauſam, in qua probi multi erant, multiq; amici & familiares, genero commendat.

SEB. CORR.

Socios. *publicanos.* Menenius. *Al.* Men. *quas literas quidā ita ſeparant,* M. E. N. *& interpretantur,* Meus *eſt neceſſarius: nos nihil hic certi habemus.*

BERN. RVT.

Quibuſcunq; rebus poſſes, commendare. Com*modare, interpres & cætera exemplaria probé.*

PHIL. MEL.

Quanquam tibi præſens. *Exordium,* Occupatio. Tamen quum. *Correctio occupationis.* Volo enim. *Argumentatio ex comparatione:* Omnibus publi*canis, ſed maxime iſtis cupio gratificari,* χαρίζεσθαι, *tribuere.* Quæ cum ita. *Concluſio, continens petitionem, ſeu propoſitionem.*

IN EPIST.

X.

Cùm ad te tuus Quæſtor, &c.

PAVL. MANVT.

DEinde ut ſe corroborauit. *interpretes uerbi ſignificatũ non intelligentes, alij aliter expoſuerunt. dixit autẽ, corroborauit, pro, egreſſus eſt annos pubertatis, & uir eſſe cœpit. quẽadmodũ in oratione pro* M. C*ælio,* 39 : C*ũ is iam ſe corroborauiſſet, ac uir inter uiros eſſet. & in eadẽ* 46. *nõ modo hæc ætas, ſed etiã iam corroborata, id eſt, nõ modò adoleſcentibus, ſed etiã uiri. & ſupra, eiuſdẽ orationis initio* 38. E*os, qui non, ut Cælij accuſator, adoleſcẽtes eſſent, ſed uiri, robuſtiores appellauit. alibi etiã in hanc ſententiam eodem uerbo uſus eſt.*

GYB. LONG.

M. Varronem hominem digniſsimũ ampliſsimæ commendationis, prætori Bruto ualde commendat.

SEB. CORR.

Bruto. M.*Bruto.*E*piſt.* 6. *lib.* 6. Quum ad te. *in* G*alliã* C*iſalpinã.* In forũ uenit. *die tyrocinij.* Studio noſtro. *philoſophiæ.* Delectamur. A*lij legunt, delectatur.* In utriſq; ſubſellijs. *in maioribus, & in minoribus cauſis.* E*t ſi ſcio, quid de ſubſellijs dicat* A*ſconius.* R.P. petitioni ſeſe. A*lij legunt,* R.P. *ſeſe.* His autem temporibus. *poſt uictũ* P*ompeiũ.* Brunduſiũ. N*emo non uidet legendũ eſſe,* B*runduſio, ut eſt in ueteribus libris. cò enim* C*icero ſe, uicto* P*ompeio, cõtulit, unde* V*arro poſtea ad* C*æſarẽ eſt profectus.* Ad Cæſarẽ. *uel in* A*egypto bellum gerentem, uel uicto* P*harnace in* I*taliam reuertentem.* In ſuſcipiendo negotio. *perferendi literas, & me* C*æſari reconciliandi.*

PHIL. MEL.

Quum ad te. E*xordium, eſt occupatio* : N*on erat opus commendatione.* Sed quum. C*orrectio occupationis.* Vt igitur. N*arratio, continens & cauſas ami-*

ditiæ

citiæ huius,& commendationem perſonæ. In utriſq; *ſubſellijs. in prætorijs iudicijs, & centumuiralibus.*

Videor mihi. *Tranſitio ad laudem morum Terētij.* Neq; ego. *Occupatio.* Sed tamen. *Correctio occupationis ex γνώμης* Cura igitur. *Concluſio, petitionem continens.*

IN EPIST. XI.

Quia ſemper,&c.

GYB. LONG.

Arpinates municipes Ciceronis uectigalia poſsidebant in Gallia, cui præerat Brutus. quamobrem à Bruto poſtulat, ut municipum cauſæ pro uectigalium exactione fauere uelit. Id autem ſibi ſuiſq; honori futurum.

IN EPIST. XII.

Alia epiſtola, &c.

PAVL. MANVT.

SEd ut hanc addam. *Alij aliter. nos ſic emēdauimus ex uetuſto codice Bernardini Maffei.*

GYB. LONG.

Superiore epiſtola omnium legatorum Arpinatum cauſam egit: In hac uero pro Suffidio neceſſario ſuo, ut Brutus honorem & dignitatem illius de bene obita legatione promoueat, ſcribit.

SEB. CORR.

Deminuam. *Al. comminuam.* Et hanc addam. *Al. ad hanc accedam.*

IN EPIST. XIII.

Lucius Caſt,&c.

GYB. LONG.

Caſtronium Pætum probum hominem Bruto commendat.

IN EPIST. XIIII.

L. Titione,&c.

Digitized by Google

GYB. LONG.

Petit à Bruto ut Straboni faueat, in exigẽdo à Cornelio eius prouinciæ homine, debito.

IN EPIST.

XV.

Præcilium tibi commendo, &c.

VICTORIVS.

EN hic eſt ille, &c. *Mediceus codex & alij ueteres* EM *ſine aſpiratione, Vt Politiani Terentius in Adelphis, Em tibi reſciuit omnem rem: id nunc clamat.*

Ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. *Hemiſtichium hoc Homeri in ueteribus cũctis exẽplaribus poſt alterũ eiuſdẽ poëtæ uerſum collocatũ eſt: hoc inquã ordine:* ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα, *Sed tamẽ idem me cõſolatur, &c. ut primo uerſu narret nunquam ſibi probaſſe Præciliũ conſilium ſuum, nec ſibi perſuaſiſſe ut ſe cum Cæſare cõiungeret: poſtea addat rationem, cur optimum illius cõſilium neglexerit, Audiebã enim, inqt, noſtros proceres clamitãtis* ἄλκιμος ἔσσ᾽ ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. *Nunc cur accidere potuerit, ut præclarũ Præcilij conſiliũ repudiarit, oſtendit, curq́; nõ animo ſuo ille fidẽ fecerit. Quoniã, inqt, atra nubes ita occulebat, ut ad eũ nulla rõne penetrare potuerit.*

Ἀλλ᾽ ἄγε πῶς μίμονας. *Sic oẽs uulgati codices deprauaté. Noſtri ueteres hac etiam parte incorrupti manent: ſunt autem Homeri uerſus* λ. χ. *ab Hectore pronuntiati. Eoſdem etiam in prima epiſtola* I X. *libri ad Att. ponit Cicero. Generoſa autẽ & clariſſimo uiro digna ſententia his uerſibus cõtinetur, et quæ ignauũ etiã hominẽ ad gloriam excitaret, & incenderet. Horum uerſuum ſententiã uult Polybius Cleomenem illum fortiſſimũ, & glorioſiſſimum Spartæ regem ſecutũ fuiſſe: cum omni ſpe deſtitu-*

tus,

tus, ne aliquid ſe indignum ſuſtineret, poſtremũ illud auxilium tentauit, non tam ſpe conatum illũ ad finem perducendi: quàm pulchram mortem obeundi. Eſt autem locus egregie ab eo ſingulari autore pertractatus: ideoq; non ineptè puto me facturum ſi hîc eius uerba, quibus totum negotium exponit, poſuero: Εἰς δὲ βλέπων ὁ Κλεομένης καὶ μοχθηρὰς ἐλπίδας ἔχων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος παντὸς πράγματος ἔκρινε πέρας λαμβάνειν: οὐχ οὕτω πεπεισμένος κατακρατήσειν τῆς προθέσεως (οὐδὲν γὰρ εἶχεν τῶν εὐλόγων πρὸς τὴν ἐπιβολὴν) τὸ δὲ πλέον εὐθανατῆσαι σπουδάζων καὶ μηδὲν ἀνάξιον ὑπομεῖναι τῆς πρὸ αὐτοῦ προγεγενημένης τόλμης. ἅμα δὲ καὶ λαμβάνων ἐν νῷ τὸ κοινὸν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. καὶ προστιθέμενος ὅπερ εἴωθε συμβαίνειν πρὸς τοὺς μεγαλόφρονας τῶν ἀνδρῶν, μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην ἀλλὰ μέγα ῥέξας καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

EX POST. EIVSDEM.

Peruſtum, etiam num. *Quidam lectionem quam antea amarant ſine cauſa damnãt, eam nos quoq; in Mediceo inuenimus, ideoq; tunc recepimus: Sic enim in illo eſt,* Etiam hominem peruſtum, etiam num gloria. *nam alijs quoq; locis animaduerti in illo exemplari hanc uocem ita ſcriptam eſſe, ut in prima epiſtola ad* Brutum *huius libri,* Quo etiam nunc maxime delectamur. *Ipſi quàm deprauati ſint libri, quibus magnam fidem habent, nolentes oſtendunt.* PAVL. MAN.

Peruſtum, etiamnum. *Cũ antea legeretur, peruſtũ & inanem, nos ex uetuſtis codicibus, et è ſenſu olim emẽdauimus, peruſtum etiamnum. ſed quoniã* Vincentij Riccij *codex habet, peruſtum immani, alij autem, peruſtum inanem: non abſurde etiam legi poſſet, peruſtum, inani gloria uoluit incendere. quod autem dixit, & iam, uide num legi poßit, at hi me.*

GYB. LONG.

Præcilium adoleſcentem diligentiſsime Cæſari commendat.

SEB. CORR.

En hic ille eſt. *Alij legunt*, Em *hic ille eſt*. Soliti ſunt. Etſi *ita quærit* Latina *locutio, in ueteribus tamen libris legitur, ſolitus eſt. quod defendi poterit, ſi totum locum, ut nonnulli etiam deſcripſerunt, leges*, En *hic ille eſt maxime, qui irridere, atque obiurgare me ſolitus eſt.* Ἀλλ᾽ ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ ϛήθεσσιν ἔπειθεν. *Sed meũ nunquam animum in pectoribus ſuadendo induxit, ut ſcilicet me tecum coniungerem.* Noſtros proceres. Pompeianos. Ἄλκιμος ἔσσ᾽ ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. *Fortis eſto, ut aliquis te & poſterorum laudet.* Ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. *Sic nebula texit nigra. ſic ego imprudens* Pompeium *ſecutus ſum.* Idem me conſolatur. Ex *ſenſu, & uetere libro legendum eſt*, Iidem *me conſolantur. ijdem* Pompeiani, *qui tunc in* Africa *fuiſſe uidentur.* Etiamnum. Al. *&* inani. Ἀλλ᾽ ἄγε, πῶς μέμονας; οὐ δεῖ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολέσθαι, ἀλλὰ μέγα ῥέξαι τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. *Sed age, quid moratus es? non oportet quidem & ſine gloria perire, ſed magnum facere aliquid, et poſteris audiendum.* Hos *uerſus* Cicero *fortaſſe mutauit, uel nos habemus corruptos.* Certe *apud* Homerum *ſic leges,*

μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

Minus iam mouent. Pompeiani. Præcepta Εὐριπίδου. *præcepta* Euripidis. Μισῶ σοφιστήν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Odi *ſapientem, qui non ſibi ſapiens eſt.* Vide Ennianum *carmen* Epiſt. 6. lib. 7. *Odi igitur iſtos* Pompeianos *ſapientes, qui ſibi non ſunt ſapientes, quum tecum adhuc pugnent.* Ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω. *ſimul antè, & poſt.*

Ἄλλην

Αἰὲν ἀριστεύειν, ϗ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. ſemper optime ſe gerere, & principem eſſe aliorum.

PHIL. MELANC.

Præcilium tibi. *Propoſitio.* Tuum patrem. *Ratio à perſona patris.* Sed me minus. *Correctio, qua ſignificat pœnitere ſe, quod non ſit ſecutus conſiliũ Præcilij.*

IN EPIST.

XVI.

P. Craſſum, &c.

VICTORIVS.

NAm domi meæ cum Diodoro Stoico, &c. *Nos & hic et alijs multis locis emẽdauimus* DIODOTVM: *ſæpe enim de hoc mentionem facit, ut in epiſtola ad Varronẽ cuius initiũ περὶ δυνατῶν, eo loco, Quam noſter Diodotus nõ cõcoquebat. etſi eo etiã loco impreſſi omnes, Diodorus mendoſe habebant. duobus autem his locis noſtri ueteres inuiolatam ſcripturã retinẽt: nec tantum horũ autoritate Diodotus ſemper ſcripſimus, ſed nullos unquam uidimus Ciceronis libros manu ſcriptos, qui nõ hoc nomẽ rectè ſcriptũ haberent, quẽadmodũ contrà, nullos formis excuſos qui non cõtaminatum. Itẽ in proœmio primi libri de Natura deorum, Quod & orationes declarãt refertæ philoſophorũ ſentẽtijs, & doctißimorũ hominum familiaritates, quibus ſemper domus noſtra floruit. & principes illi Diodotus, Philo, Antiochus, Poſidonius, à quibus inſtituti ſumus. Diodorus autẽ dialecticus, de quo loquitur ſuprà citata epiſtola ad Varronẽ, & in libello de Fato, alius ab hoc eſt, & tempore antiquior.*

GYB. LONG.

Res Apollonij docti & ingenioſi hominis, quiq; Cæſaris res geſtas monumentis literarum mandare uolebat, uictori Cæſari commendat.

SEB. CORR.

P.Craſſum. M.F. *qui cum patre à Parthis interfe-ctus fuit. Epiſt.8.lib.5.* Tum optime. Al. *tum per me.* Ad te maxime. *bellum gerentem contra Pompeij filios.* Diodoro. Al.*Diodoto.epiſt.4.lib.9.*

PHIL. MEL.

Pub.Craſſum. *Narratio.* Sed neq; mihi egere. *Propoſitio: non commendationem, ſed teſtimonium do,* κατὰ προκατάληψιν. Nam domi meæ. *Ratio propoſitionis.* Sed tu hoc facil. *Correctio propoſitionis.*

IN EPIST. XVII.

M.Curius,&c.

PAVL. MANVTIVS.

Qvammaximus poſtea commendatione c.a. *etſi codices omnes ita ſcriptum habeãt, ego tamen legendum crediderim, quammaximus poteſt, mea commendatione c. a. uel, quammaximus poſt mea commendatione c. a.*

GYB. LONG.

Curium omnium amicitia, & præſertim Sulpitij dignum, diligenter commendat.

SEB. CORR.

Seruio Sulpitio. *Græciæ à Cæſare præfecto. Epiſtola 6.lib.6.* M.Curius. *Epiſt.29.libro 7.* Patris. *quæ urbs eſt in Peloponneſo. Plin.libro 4.cap.4.& 5.* Miſerrimo bello. *ciuili, inter Pompeiũ & Cæſarem.*

PHIL. MEL.

Marcus Curius. *Narratio.* Quod tamen ſi ita. *Propoſitio, ſeu petitio disiunctiua: ſiue eſt notus, ſiue ignotus.* Spondebo enim. *Ratio petitionis.*

IN

IN EPIST.

XVIII.

Non concedam,&c.

GYB. LONG.

In hac epiſtola non tam commendat Atticum Sulpitio, quàm gratias agit, quod Sulpitius tam promus ſit ad benefaciendum ipſi Attico.

SEB. CORR.

QVaſi rogatus. Al. *quàm ſi rogatus.* In Epiroticis. *Omnis enim Attici pecuniæ reditus cōſtabat in Epiroticis & urbanis poſſeſsiōibus: ut ſcribit* Nepos.

PHIL. MEL.

Non concedam. *Propoſitio:* Literæ *tuæ fuerunt nobis gratæ.* Tamen ego. *Cōparatio, mihi magis quàm Attico gratæ fuerunt.* Nihil enim. *Correctio.* Sed ne gratias. *Occupatio: quia ultro feciſti, & Attico, & mihi non licet agere gratias, ſed ago tamen.* Nam & ad id. *Repetitio correctionis.*

IN EPIST.

XIX.

Cum Lyſone, &c.

GYB. LONG.

Caput huius epiſtolæ & commendationis eſt, ut inquit ipſe Cicero, ut Seruius Lyſonem Patrenſem, qui Pompeianus cum Cęſare redierat in gratiam, in ſuam neceſsitudinem recipiat.

SEB. CORR.

LYſone Patrenſi, *apud hunc Cicero è Cilicia rediens, ægrum* Tironem *reliquit.* Epiſto. *6. libro 16.* Quòd in unius. *Cæſaris.* Noſtra cauſa. *Pōpeiana.* Studia ſumma. Al. *ſummo ſtudio, ſūmaq́;.* C. Mēmius. Epiſt. *1. huius lib. eundem enim exiſtimamus eſſe.*

PHIL. MEL.

Cum Lyſone. N*arratio: Cōmendationes ex genere*

deliber

deliberatiuo. Nunc nõ modò. *Petitio ex collatione amplificatà: Antea commendaui in dubia fortuna Lyſonis, nunc fortaſſe minus opus uidetur ei commendatione, ego tamen commendo.*

IN EPIST. XX.

Aſclapone, &c.

GYB. LONG.

Aſclaponem medicum Patrenſem, doctum & probum cõmendat.

SEB. CORR.

MEorum. *præſertim Tironis. Epiſt. 9. lib. 16.*

IN EPIST. XXI.

M. Aemilius, &c.

VICTORIVS.

VIr cum bonus, tum perhumanus, & in omni officij genere diligendus. *Rectum nõ puto, receptam lectionẽ cum antiqua conſentientem immutare, quæ præſertim egregiũ ſenſum habeat: neq; enim ſemper eodẽ pacto loquitur Cicero, & fruſtra tam eloquens habitus eſſet ſi elocutionẽ uariare nõ potuiſſet.* In omni igitur officij genere diligẽdus, *qui ita ſe gerit in omni officij genere, ut merito amari diligiq; poßit, qui cumulatè omnibus officijs ſatisfacit: non pauci enim in hoc, aut illo officio laudari, in aliquo tamen (non enim perfecti & abſoluti ſumus) non ualde commendari poſſunt: ex ijs erat Auianus, qui uno tenore in omnibus officijs reſponderet.*

PAVL. MANVT.

In omni genere officij diligẽdus. *Quid, ſi legatur, in omni genere officij diligentiß. id eſt, diligentißimus? qua ratione etiã dixit in oratione pro M. Cælio, 53. uiro omnis officij diligẽtißimo. & p Cluẽtio, 45. in omnibus officijs*

officijs retinẽdis diligẽtior eſſe nemo poteſt. ſed hæc eruditorũ iudicio permittimus: incerta enim in re affirmare quicquã, & immutare, tum temerariũ eſt, tũ periculoſum.

GYB. LONG.

Hammonium Auiani libertum in cauſa Patroni commendat.

IN EPIST.

XXII.

T. Manlium, &c.

GYB. LONG.

Manlium Cicero & ſua & Varronis petitione cauſaq; diligenter commendat.

IN EPIST. XXIII.

L. Coſsinio, &c.

GYB. LONG.

Coſsinium & ſua & Patroni cauſa commendat.

IN EPIST. XXIIII.

Cum anteà capiebam, &c.

VICTORIVS.

VNisq; ſe literis meis. *Ita olim ope noſtrorũ antiquorũ codicũ hũc locũ caſtigauimus, nõnulli tamẽ affirmãt, ſe nũc cũ in omnibus impreſſis antea isq; ſe* literis, *legeretur*, unisq; ſe literis, *emẽdaſſe: in noſtro autẽ libello de hac, ut plana, certaq; animaduerſione non diſputaramus.*

PAVL. MAN.

Iſque ſe literis meis. *Sic antea in omnibus impreßis. emendaui ex codice Vincentij* Riccij, *unisq; ſe literis meis: nam cum iam antè commendarat.*

GYB. LONG.

Gratias agit Seruio, quod Lyſonis commendationem acceperit.

PHIL. MEL.

Cum antea capiebam. *Gratias agit, quòd Lyſonẽ receperit in gratiam.* Tum uero. *Exordium* πάθος,

Gaud

Gaudebam antea, nunc magis gaudeo. De quo. *Propoſitio:Ago gratias.* Deinde credas. *Confirmatio:nihil contra te commiſit* Lyſo. Lyſo uero. *A' teſtimonio.* Quapropter. *Repetitio commendationis.*

IN EPIST.

XXV.

Hageſaretus,&c.

GYB. LONG.

Hageſaretum ob merita erga ſe commendat.

IN EPIST.

XXVI.

L.Meſcinius,&c.

VICTORIVS.

MAgnum tamẽ eſſe ſperauit apud te meas literas põdus habituras. *Hic tantũ admonere uiſum eſt,nos hũc locũ ex antiquioribus codicibus,ut in noſtro legitur,emẽdaſſe.* Q*uã enim cultior ſit,& elegãtior à nobis reſtitutus ſenſus, & modus dicẽdi, nullũ puto dubitaturum.* C*ur autẽ nõ anteponã integrã,et genuinã lectionem nouæ & cõtaminatæ?* Heli negotiatus eſt. N*onnullis uiſum eſt rectius hic* ELIDE *legi,quàm* ELI*: adeo ut in poſteriorũ editionũ codicibus ita ferè ſcriptum ſit: quod miror,cũ frequẽter huius urbis nomẽ in obliquis caſibus parẽ ſyllabarũ numerũ cũ recto habeat.* P*linius lib.* XVI. *Sunt qui fœminã Ilicem uocent,atq; ubi nõ naſcitur ilex,pro ea ſubere utuntur,ut in carpẽtarijs præcipue fabricis,ut circa* E*lin, &* L*acedæmonem. Sed nec multo pòſt iterum.* E*adem ignorantia aliqui fortaſſe decepti ita emendarunt hunc locum in* III. *de* N*atura deorum,*V*enus prima* C*œlo,&* D*ie nata,cuius* E*lide delubrum uidimus:cum in ueteribus exẽplaribus ibi etiã* ELI *legatur.*

GYB.

GYB. LONG.

L. Meſcinium Mnidij fratrem, qui in Seruij prouincia, ubi frater oppetierat, hæreditatem petebat, Seruio multis de cauſis cōmendat, & ut cauſam illius defendat, petit.

SEB. CORR.

L. Meſcinius. *Epiſt.* 20. *lib.* v. Elide. Al. Eli. A M. Lepido Cos. *cum Cæſare.*

PHIL. MEL.

L. Meſcinius. *Narratio.* Itaq; eo ſic utor. *Amplificatio ex cauſis.* Peto igitur. *Petitio.* Qui Heli. *Helidi.* Illud præterea. *Repetitio petitionis: Modus in petitione præſcriptus.* Scriberem. *Ratio petitionis.*

IN EPIST.

XXVII.

Licet eodem, &c.

VICTORIVS.

ET ut uos ſoletis in formulis. *Antea in omnibus impreßis legebatur,* & ut uos in ueſtris formulis. *corruptus eſt hac parte Mediceus codex: ita tamen corruptus, ut arbitrer ex ipſo elegantiorem uulgata lectionem elici poſſe, quam ipſe ſane probaui: an peccauerim nunc eruditi cognita illa animaduertent,* & ut uoletis in formulis. *eius igitur autoritatem ſecutus, tollendam cenſui dictionē* VESTRIS, *&* ex VOLETIS, VOS SOLETIS, *feci. Sic etiam cum* Trebatio, *qui & ipſe iuriſconſultus erat, locutus eſt.* Hoc (*quemadmodum uos ſcribere ſoletis in ueſtris libris*) *idē* Q. Cornelio *uidebatur.*

GYB. LONG.

Gratias agit Seruio, quod Hammonij cauſam defenderit, & noua commendatione homini ruſus ſuccurrit.

PHIL. MEL.

Licet eodem exemplo. εὐχαριστικὴ. *Exordiū eſt occupatio: Cogor eodem modo multa ſcribere, ſed excuſo*

me ueſtro exemplo. ſic ſolent iuriſconſulti. Caius Auianus. *Narratio.* Quare uelim. *Petitio addita gratiarum actioni.*

IN EPIST.

XXVIII.

Etſi libenter,&c.

VICTORIVS.

ILlud quod ſupra ſcripſi,id in me recipio. *Sic uulgati omnes nulla defectus ſuſpicione.* Nos *ex uetuſtis exemplaribus cognouimus uerbum aliquod deſiderari: nec tamen id auſi ſumus(quod non difficile fuiſſet)reſtituere:maluimus locum qua conſueuimus nota ſignare,& ita uidemur officio noſtro ſatisfeciſſe.* Qui *locũ mancum eſſe, ferre non poteſt, is* PROMITTO IN ME'QVE RECIPIO *legat, ut ipſe in epiſtola,qua* M. V*arronem Bruto commendat,loquitur:uel* SPONDEO, IN ME'QVE RECIPIO: *ut in ea qua Sulpitio Curium: uel ut alij locum hunc ſuppleuerunt,* CONFIRMO, IN ME'QVE RECIPIO. Nos *in re tam parua fidem fallere noluimus, quam dedimus ſtudioſis omnibus nunquam de noſtro aliquid,niſi certißimis argumentis ductos repoſituros:atq; id quidem raro admodum, nec ſine teſtificatione licentiæ,qua uſi erimus.*

GYB. LONG.

Et gratias agit Seruio,quod cauſam Meſcinij ſuſceperit: & ut eũ porro adiuuet,flagitat,petitq; ut Oppiam Meſcinij aduerſariam Romam mittat,ut illic citius lis à Cicerone finiatur. Poſtremo Lacedæmoniorum ciuitatem cauſasq; eidem commendat.

BERN. RVT.

Vt,ſi quid tibi ſatiſdandum erit amplius eo nomine,non peti cures,ut ſatiſdetur fide mea. *Diſtingue ex ſenſu,atq; interprete ita:ut, ſi quid tibi ſatiſdandum*

dum erit, amplius eo nomine non peti, cures, ut ſatiſdetur fide mea. Eſt autem Tibi, apud te. niſi Ibi legere maliмus, quod non ualde laboro. Illud potius, Amplius nō peti, non modò ut Clericus, ab ipſo Meßino, ſed ab ullo quoq; alio: quorum magis cauſa quam ipſius litigatoris ſatiſdatio exigebatur. quod ſcilicet in controuerſiam uenire poterat, hæreditas'ne ad eum qui tum peteret, pertineret: atq; ideo ab alijs quæſtionem reis moueri, quaſi minus recte ſoluiſſent, non iuſto hæredi.

PHIL. MEL.

Etſi libenter. *Exordium ab officio: quòd grata ſit diligentia Sulpitij in iuuandis his, qui commendati ſunt à Cicerone. Et eſt comparatio: Omnia tua officia ſunt mihi grata, ſed maxime illa quæ ſunt collocata in Meſcinium.* Quod equidem. *Amplificatio: Etiam tua cauſa lætor, quia magnum fructum capies ex Meſcinio.* Illud quod ſuprà. *Ratio petitionis.* Nec Lacedæmonios. *Aliud negotium. Commendat Lacedæmonios, ſed per ἀποσιώπησιν. nō commendo, cum ſua nobilitate ſint commendati.* Eundemq; me ita iudicare. *Amplificatio, à doctrina Sulpitij.* Quare tantum. *Petitio,*

IN EPIST. XXIX.

Non dubito, &c.

GYB. LONG.

Obliqua commendatione Capitonis, qui cum Cicerone contra Cæſarem ſteterat, cauſam eius à Planco ſuſcipiendam poſtulat. Petebat autem is hæreditatem Antiſtij fratris.

SEB. CORR.

CN. Planco Al. L. *Planco: ut ſit idē, ad quem lib. x. epiſt. ſunt ſcriptæ poſt Cæſaris mortē, ſed hæc multo antè.* Qui tibi à patre. *L. Planco.* Earumq; artiū. *ut Rhetorices. fuit enim L. Plancus orator inſignis. Pe-*

peius in eã pro. *ex Italia à Cæſare pulſus.* In illo bello. *ciuili.* Is poſt prælium. *Pharſalicũ.* A.Plancũ. *Alij legunt, A.Plautiũ.* Ibi eũ Cæſar quũ uidiſſet. *poſt bellum Alexãdrinum.* Hæres ex parte dimidia,& tertia eſt Capito. *ſemuſſe, & triente: hoc eſt, dextante.* In ſexꝫtante ſunt ij. *reliqua aßis parte.* Publica poteſt eſſe. *publicari poteſt.* Sed de hoc Cæſar uiderit. *ad quem id pertinet.* In hac ſumma gratia tua. *tua apud Cæſarem, quem ſecutus es.* Quod intellexerim. *Al. intellexi.* Quo fuerim. *Al. quòd fui.*

BERN. RVT.

Tantum tibi ſumito pro Capitone apud Cæſarem, quantum ipſum meminiſſe ſenties. *Sumito imperatiuus eſt: non Summitto, ut Clericus.*

PHIL. MEL.

Non dubito. *Exordium, captat beneuolentiã à uetuſtate, & cauſis amicitiæ.* Accedebat. *Amplificatio à genere ſtudiorum.* Cato Atteio Capitone. *Narratio.* Te mi Plance. *Petitio.* Omnia, quæ potui. *Amplificatio: Maximi faciam hoc beneficiũ.* Illud tibi. *A' facili.* Quam partem. *Ab æquo: quia Capito fuit in bello ciuili, atq; etiam moderate agendi autor.*

IN EPIST. XXX.

L. Manlius, &c.

GYB. LONG.

L. Manlium, hominem doctum & probum, Acilio commendat, ut eum in petitione fraternæ hæreditatis adiuuet.

SEB. CORR.

L. Manlius eſt Suſis. *Aliàs, L. Manlius eſt Soſis. quod magis placet, quoniam id nomen eſt Siculũ, ut Soſides apud Plautũ. De ratione autem mutandi nominis*

minis plura, quæ ad hanc epiſt. & 35. & 36. huius libri pertineant, in Quæſtura diximus. Is fuit Catinenſis. *antequàm in municipiũ* Neopolitanum *adſcriberetur.* Latinis datam. *lege Iulia.* Doctrinaq́. Al. *doctrineq́.*

IN EPIST. XXXI.

C. Flauio, &c.

GYB. LONG.

Flauium Craſsipidis generi amicum olim, Acilio commendat.

IN EPIST.

XXXII.

In Haleſina, &c.

GYB. LONG.

Hoſpites Haleſinos ſuos proconſuli Siciliæ diligenter cõmendat.

PHIL. MEL.

IN Haleſina. *Narratio.* Sed uereor, ne. *Occupatio, Vereor ut in tot commendationibus parum habitura ſit autoritatis mea commendatio.*

IN EPIST. XXXIII.

Cn. Otacilio, &c.

GYB. LONG.

Amicum Naſonem, quem plerique autumant patruum Ouidij poëtæ, commendat.

IN EPIST.

XXXIIII.

Auitum mihi, &c.

GYB. LONG.

Lyſonem hoſpitij gratia commendat.

IN EPIST. XXXV.

C. Auianus, &c.

GYB. LONG.

Auianum Philoxenum hoſpitem ſuum, & in Nouocomenſes relatum à Cæſare, commendat.

IN EPIST. XXXVI.

Cum Demetrio,&c.

GYB. LONG.

Demetrium Megam Acilio commendat, & ut eum in numero ciuium Romanorum habeat, petit.

IN EPIST. XXXVII.

Hippiam Philox,&c.

VICTORIVS.

Hippiam Philoxeni F. Calatinum. *Veteres noſtri codices ſemper* CALACTINVM *habent. uidetur etiam Priſcianus lib.* II. *oſtendere diuerſa oppida fuiſſe Calate & Calacte, à quibus Calatinus & Calactinus, ut nihil peccari poßit ſi hic* CALACTINVM *legatur. In fine tamen epiſtolarum ad Terentiã menſis Quintilis per C. ſemper ſcriptus eſt: multæ enim eo menſe ſunt datæ literæ ad Terentiam, quod uidetur potius culpa librarij commiſſum eſſe, quàm ullam rationem habere.*

PAVL. MANVT.

Publice poſsidentur. *Legem apud Calatinos fuiſſe crediderim, quæ caueret, ne quicquam publice, niſi publico nomine, poßideretur. Hippiæ autem bona alieno nomine, ut puta cuiuſpiam abſentis, uel pupilli, publice poſſidebantur.*

GYB. LONG.

Hippiæ cauſam ut defendat, Acilium rogat.

IN EPIST. XXXVIII.

L. Brutus,&c.

GYB. LONG.

Bruti res Acilio commendat.

IN EPIST. XXXIX.

Cum familia,&c.

GYB. LONG.

Titurnium familiaritatis ergo diligenter commendat.

Digitized by Google

IN EPIST. XL.

L.& C.Aurel.&c.

GYB. LONG.

Aurelios filios Lucij neceſsitudinis gratia ualde commendat.

IN EPIST. XLI.

Quæ feciſti,&c.

GYB. LONG.

Culeolo gratias agit, quod L.Lucij cauſam diligenter ſuſceperit: & ut id porro agat, orat.

SEB. CORR.

CVlleolo. Videtur is in Macedonia Procos. fuiſſe. nam Bylliones, ſiue Bulliones, qui ſunt in ſequenti epiſt. Plinius lib. IIII. *cap.*23. *in finibus Macedoniæ collocat.* L.Luceij. *Epiſt.* 13. *lib.* v. Pompeius. *Cn.Pompeius Magnus,cui cum L.Luceio pecuniæ (niſi fallor) commercium fuit.*

PHIL. MELANC.

Quæ feciſti. Εὐχαριστικὸν, *cum petitione. Gratiarum actio. Narratio: ago gratias.* Tamen abs te. *petitio.*

IN EPIST. XLII.

L.Luccius,&c.

VICTORIVS.

L. Luceius meus familiariſsimus. *Nos ultimam dictionem in nullis antiquis exemplaribus inuentã, & ſanè abũdantẽ,neglexímus:ſatis fuit enim* MEVS *dixiſſe, maioremq; omnino uim habet meus,per ſe, quàm meus familiariſsimus. Quemadmodũ elegantiſsimus poëta Catullus,meus Caluus dixit. Nam quòd hoc nomen ſemper per duo* cc *ſcripſimus, dedimus hoc antiquorum exemplariorum fidei, quæ cum multis locis hoc nomen habeant,nullibi non ſic ſcriptum habent.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Omnino oſtenderunt Bulliones. *Impreßi ante meum* BELLIONES, *mendoſè habebant, meus* BVLLIONES, *ut in antiquis libris rectè. Si literam* V, *pro* Y, *frequenter ponebant ueteres, ut nonnulli exemplis quoq; confirmant, non uideo cur priſcam ſcripturam damnent, & ueram lectionem uelint eſſe* BYLLIONES. *Si* Græci *ſuo ſermone* Bylliones *pronuntiabant, nihil abſurdum, ac nouum* Rom. *homines faciebant, cùm* Bulliones *dicebant: erat enim hæc ipſorum in* Græcis *nominibus conſuetudo, ut* Y, *in* V, *uerterent. Eadẽ ratione* Plinius *eoſdem populos* Bullidenſes *appellauit. In priſcis* Terentij Varronis *exemplarib.* Subaris *&* Subaritanus *ager pro* Sybaris *&* Sybaritanus *ſcriptum eſt: in* Pandectis *quoq;* Florentinis Berutus *pro* Berytus *ſemper.*

PAVL. MAN.

Bylliones. *Impreßi libri,* Belliones, *habebant: manu ſcripti,* Bulliones. *itaq; nihil dubitandum putauimus, quin eſſet uera lectio,* Bylliones: *u, enim literam pro y ſcribebãt antiqui: & ita in uetuſtis codicibus perſæpe legitur: ut* Sulla *pro* Sylla, *murrha pro myrrha, & alia huiuſmodi.* Bylliones *populi ſunt ſupra* Epidamnum, *quorum meminit* Strabo *libro* VII. *dicti à* Byllide, *quæ eſt ciuitas in* Illyrico, *de qua* Stephanus *de urbibus.*

GYB. LONG.

Petit à Caleolo, ut adiuuet L. Luceium, ut Belliones illi ſatisfaciant.

PHIL. MEL.

L. Luceius. Εὐχαριστικὴ, *cum petitione.* Gratiarum *actio.* Sed uehementer. Petitio.

IN EPIST.

XLIII.

Etſi plurimis,&c.

GYB. LONG.

Lucium Oppium Egnatij procuratorem,& ſuo & Egnatij nomine diligenter commendat.

SEB. CORR.

Q. Gallo. Epiſt.27. lib.7. Al. Q. Gallio. Epiſt.4. lib.8. & ſi de neutro quippiam certi habemus. Philomeli. Epiſt.8.lib.3. L.Egnatij Rufi. de quo in epiſtolis ad Atticum, & ſequentibus ſæpe fit mentio.

PHIL. MEL.

Etſi plurimis. Commendatio. Exordium, captat beneuolentiam ex negotij magnitudine. Oppium igitur. Petitio.

IN EPIST. XLIIII.

Etſi ex tuis,&c.

GYB. LONG.

Eiuſdem eſt argumenti cum ſuperiore.

PHIL. MELANC.

ETſi ex tuis. Petitio figurata occupatione: Rogo, tametſi non rogatus omnia facis. Tanta mihi. Ratio commendationis.

IN EPIST.

XLV.

Lucio Egnatio,&c.

GYB. LONG.

Anchilaum Egnatij ſeruum propter dominum commendat.

BERN. RVT.

MIhi cum eo modo quotidianam conſuetudinem ſummam intercedere. Cum eo non modo, apparet legendum ex alijs codicibus, ſenſuq́;.

Digitized by Google

IN EPIST. XLVI.

Lucius Noſter,&c.

GYB. LONG.

Noſtium cohæredem ſuum Apuleio commendat.

IN EPIST. XLVII.

Quid ego tibi,&c.

GYB. LONG.

Obliqua commendatio Egnatij.

SEB. CORR.

SIllio. *Epiſt.61.huius libri.eundem enim eſſe existimo.* Quid ſi hoc melius. *Hæc eſt cõſolatio illa uulgaris.*

IN EPIST. XLVIII.

Omneis tibi,&c.

GYB. LONG.

Paphios Ruſo commendat.

SEB. CORR.

SExtilio Ruſo. Al.C.*Sextilio Ruſo.* Quum primus. *poſtquàm facta eſt prouincia à* M.*Catone,* L. *Piſone,&* A.*Gabinio Coſ.Al.quum primum: quod magis placet,ne Sextilius primus Quæſt.in Cyprum miſſus uideatur,quum tot Procoſ. eam prouinciam prius admi niſtraſſent.* P.Lentuli. *libro primo.* A me, *tunc Procos.in Cilicia, quam qui obtinebat, Cyprum etiam obtinebat.Epiſt.6.lib.1.*

BERN. RVT.

Quum primũ in eam inſulam quæſtor ueneris. *Quid ſi,Primus? neq; enim multo antè redacta fuerat in formam prouinciæ Cypros,* L.*Piſone & Gabinio Coſ.*

IN EPIST. XLIX.

Q. Pompeius,&c.

GYB.

GYB. LONG.

Quintum Pompeiũ diligentiſsime familiaritatis nomine cõmẽdat.

SEB. CORR.

CVrio. *Quum tam familiariter ſcribat* Cicero, *ut quaſi ſuo iure petere uideatur, non puto dubitandũ eſſe, quin is ſit Curius, quem toties alijs commendat, & ad quem ſcribit epiſt. 29. lib. 7.*

IN EPIST. L.

Sumpſi hoc, &c.

VICTORIVS.

SVmpſi hoc mihi. Aucto, *uolũt ſcriptam fuiſſe hanc epiſtolã ueteres libri, nõ Ariſto: ſic enim eſt in illis eius inſcriptio,* CICERO S.D. AVCTO PROCOS. *Nos nihil hic à uulgatis diſceßimus, rẽ tamẽ licet paruã & minutã ſilẽtio præterire noluimus, cũ paruo noſtro labore noſtræ & antiquorũ librorũ fidei rõnẽ habere poßimus.*

PAVL. MANVTIVS.

Multa in illum mea: quodq́ꝫ maximum eſt. Hãc *lectionem puriorem, & elegãtiorem exiſtimamus, quam quæ antea in omnibus impreßis habebatur. eam accepimus ex libro manu ſcripto* Vincentij Riccij.

GYB. LONG.

M. Curium de meliore nota Ariſto commendat.

SEB. CORR.

Ariſto. Al. Aucto. E*tſi neutrum nomen memini me apud ſcriptores frequenter legere, facilè tamen adducor, ut credã, hunc* Seruij Sulpitij *in* Achaia *ſucceſſorẽ fuiſſe.* Brũduſij fuimus. *poſt uictũ* Põpeiũ, *ſic enim exiſtimo.*

IN EPIST. LI.

P. Meſſenium, &c.

GYB. LONG.

Publij Meſſenij cauſam agit.

Digitized by Google

IN EPIST.

LII.

A.Licinius,&c.

PAVL. MAN.

CIcero Regi S. *Opinor hunc Regem aliquem fuiſſe gentis Martiæ,cuius cognomen fuit Rex:itaq; etiã Clodij ſororis uir Q.Martius Rex appellatus eſt,autore Plutarcho in Cæſaris uita,ad Atticum etiam,pag.12.cum dicit,ille autem Regis hæreditatem ſpe deuorarat, eum, quem diximus,Q. Martium Regem intelligit.*

GYB. LONG.

Pro A.Licinio ad regem ſcribit.

SEB. CORR.

Regi. *Alij credunt Romanum quendam Regem uocatum,alij Deiotarum Armeniæ minoris Regẽ intelligi uolunt: quibus ut aſſentiar,faciunt epiſtolæ uerba,quibus Licinium Regi,ut Pompeianum Pompeiano commẽdat.*

Quàm nos, *qui,uicto Pompeio, à bello diſceßimus.*

Exiſtimaturum, *ut Pompeianum.*

IN EPIST.

LIII.

L.Gemicilio,&c.

VICTORIVS.

QVot ei Patriana ciuitas decreuit. *Nos* PARIANA *ſcripſimus cũ antiquis codicibus.Parion autẽ ciuitas in Helleſpõto, Stephano,Straboni,reliquis. Parianam coloniam his locis nominat Plinius.Miror hoc mendum tanto tempore non ſublatum eſſe.cum enim negotia quæ in Helleſponto contraxerat commendet,quid hoc ad Patras Achaiæ urbem pertinet? ſi ulla ratione à Patris Patrianus deduci poſſet.*

GYB.

GYB. LONG.

Cõmẽdat Gemicilliũ, hominẽ quauis cõmẽdatione digniſsimum.

SEB. CORR.

Q. Thermo Proprӕt. *Epiſt.18.lib.2.* L Gemici lio. *Al. A. Gemicilio.* Pariana ciuitas, *quæ, autore Plin. colonia eſt in Helleſponto.* Διοίκησιν. *iuriſdictionem.*

IN EPIST. LIIII.

Cum multa mihi, &c.

VICTORIVS.

QVod in longa apparitione. *Omnes, quos uidimus ueteres codices, Mediceus etiam,* APPARATIONE *habẽt. Vt etiã lib. 1. ad* Q. *Fratrẽ locũ illũ antiqui itidem codices, Quos uero aut ex domeſticis coniunctionibus, aut ex neceſſarijs apparationibus tecũ eſſe uoluiſti, &c. apparitores tamẽ ſemp recepti codices habẽt.*

GYB. LONG.

Gratias agit Thermo, quod Marcilium iuuerit, deinde ſocrũ eiuſdem Thermo commendat.

SEB. CORR.

Laodiceam. *ubi ego eram Procos.* Apparitione. *Al. apparatione.*

BERN. RVT.

Quod in longa apparatione. *Apparitione, habẽt cæteri codices, idq; ex ſenſu ferè probo.*

PHIL. MEL.

Cum mihi. *Agit gratias. Propoſitio: Gratias ago, quòd liberaliter tractaſti M. Marciliam.* Quare quod reliquum. *Adiecta petitio & noua commendatio:* Iterum eundem tibi commendo.

IN EPIST.

LV.

Etſi mihi, &c.

GYB.

GYB. LONG.

Negotia legati ſui M. Annei commendat.

SEB. CORR.

EPheſi. *quò ueni ad* xi. Calend. Sext. *in* Ciliciam *pro ficiſcens.* M. Anneij. *Epiſt.* 4. *lib.* 15. Meliusq; cognoſces. *ab ipſo* M. Anneio, *qui iſtuc uenit.* Epiſt. 57. *huius libri.*

BERN. RVT.

Quin ad tuam uoluptatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. *Voluntatem, ex alijs codicibus magis ſcribi placet. quia ſuprà dixit, te ipſius cauſa uehementer omnia uelle.*

PHIL. MEL.

Etſi mihi uideor. *Exordium à cauſa ſcribendi, ſcilicet ab officio, quia amicitia eſt mihi cũ* Anneio. σημεῖον. αἰτιολογία, *quòd ſit ei amicus, cum laude* Annei. Nam quum iandiu. *Narratio cum* ἀποδείξει. De reliquo. *À iure argumentum præponit petitioni.* Peto abs te. *Petitio, à priuata amicitia.* In tuo toto. πάθος, Nihil *gratius mihi illo.*

IN EPIST. LVI.

C. Cluuius, &c.

VICTORIVS.

MIlaſij & Alabandenſes. *Nos autoritate uetuſtorum codicum* Mylaſeis, & Alabãdeis *ſcripſimus. Sunt autem Græca declinatione à ſingulari recto* μυλασσεὺς & ἀλαβανδεὺς *deducti.*

GYB. LONG.

Negotium Cluuij Thermo ſtudioſiſsime commendat.

SEB. CORR.

C. Cluuius. *Al.* C. *Liuius, ubiq;.* Mylaſij, & Ala band

bandenſes. Al. *Mylaſeis, & Alabãdeis, modo Græco: de quibus, & de Heracleotis, Bargyletis, & Caunijs, Plinius lib. 5. cap. 28. & 29.* Ecdici. *ultores, qui eos perſequuntur, qui Reipub. pecunias debent. hos Quæſtores quoſdam dicere poſſumus.* ὑποθήκας. *pignora.*

BERN. RVT.

Eos neq; ex edicto neq; ex decreto depoſitam habuiſſe. *Potes proprætoris ipſius edictũ atq; decretum accipere: potius quàm Rom. prætoris ac ſenatus, ut Clericus. Proponebãt enim & proconſules proprætoresq; ſinguli edictum ſuum. Decretum uero etiam, ſingulare iudicium pronũtiationemq; dixere ueteres Latini. qui enim uſuras pendere amplius nollet, interpoſito præſidis decreto, quum cui ſolueretur non eſſet ad manum, creditam pecuniam deponebant.*

PHIL. MEL.

Caius Cluuius. *Exordium ab officio.* Nunc quoniam. *Propoſitio.* Milaſij. *Narratio.* Ecdicos. *uindices.* Quare peto. *Petitiones multæ.* Vt aut de hypothecis. *ff. Negotiorum geſtorum. L. debitor. Si periculum erat, ne prædia in publicum committerentur.*

IN EPIST. LVII.

Quo magis, &c.

GYB. LONG.

Petitoria eſt epiſtola, & commendatoria M. Annei legati.

SEB. CORR.

BEllum magnum. *Parthicum.* In Ciliciam profiſciſci. *finitis iuriſdictionibus Aſiaticis.* Cal. Maij. *prope finem anni. iuerat enim in prouinciam prid. Cal. Sext.* Per literas. *epiſt. 55. huius libri.*

IN EPIST. LVIII.

L. Cuſtidius, &c.

GYB. LONG.

Lucij Cuſtidij cauſam Ruſo commendat.

SEB. CORR.

TItio. Al. C. Titio. Al. T. Titio. Iubente te. Al. Iu *bente te.* Abſim. *in Cilicia.*

IN EPIST.

LIX.

M. Fabium, &c.

GYB. LONG.

M. Fabij curam ſuſcipit hac epiſtola.

SEB. CORR.

C. Curtio. Al. C. *Curio. hic præt. urb. fuiſſe uidetur.* M. Fabium. *Epiſt. 25. lib. 9.* Iubente. Al. *Iu bente.* Abſim. *in Cilicia.*

IN EPIST. LX.

L. Liuineius, &c.

GYB. LONG.

L. Liuineium & illius & patroni cauſa officioſe commendat.

BERN. RVT.

SVmma enim eius erga me officia extiterunt. *Adiunge his ſequentia. eſt enim, extiterũt his noſtris temporibus. non, commendo his noſtris temporibus.* Bo= *nam autem dicit beneuolentiam, id eſt ueram, & quam aliubi fidelem, non fictam atq; ſimulatam.*

IN EPIST. LXI.

T. Pinnio, &c.

GYB. LONG.

Petit à prætore, ut Nicæenſes Pinnij filio pecuniam quam debẽt ſoluant: & ut hoc procuret, rogat.

SEB. CORR.

P. Silio Proprӕt. *Bithyniæ, in qua urbs erat* Ni= *cæa, à qua* Nicæenſes *ſunt dicti. In epiſtolis uerò*

uerò ad Atticum oſtēdit Cicero,ſe,Bibulum, Thermum, & hunc Silium in prouincijs eodem tempore fuiſſe. T. Pinnio. *Al.* C.*Pinnio.* Quàm primum pecunia. *Al.quàm plurimum pecuniæ.*

IN EPIST.

LXII.

Et in Attilij,&c.

GYB. LONG.

Agit gratias Silio, quod Attilij commendationem acceperit: & deinde Q.Fratrem commendat.

BERN. RVT.

ET ſi in Attilij negotio te amaui:cum enim,&c. *Si,uacat.nam adijcit : Et mehercule ſemper ſic in animo habui.*

PHIL. MEL.

Et in Attilij. *Gratiarum actio. Narratio beneficiorum à coniunctione. Propoſitio : Ago gratias.* Te enim. *Promißio officij.*

IN EPIST. LXIII.

Non putaui,&c.

GYB LONG.

Caij Lænij negotiũ & ſuo & Q.Fratris nomine Silio commẽdat.

IN EPIST. LXIIII.

Nero meus,&c.

GYB. LONG.

Agit gratias Silio Neronis nomine, diligenter commendato adoleſcente : deinde petit ut ipſum Neronem, Neronianosq́ tueatur & adiuuet.

BERN. RVT.

MAgnum theatrum habet iſta prouincia,non, ut hæc noſtra,adoleſcentis nobilis,ingenioſi, abſtinentis commendationem atque gloriam.*Senſus eſt,ni fallor : Licet tibi amplius re ipſa inſeruire &*

mm *commod*

commodare Neroni,*quàm ego uerbis explicare.prouin-cia igitur tua ſuſcipiendi adoleſcentis multas uariasq́; cauſas,habet magnum latumq́; theatrum : id eſt,ſpatium atq; aream.nam ego quidem uno uerſiculo expedire cõ-mendationem meam poſſum, ut ſcilicet adoleſcentem eſſe tibi confirmem,nobilem, ingenioſum, abſtinentem.* De *fortuna quid balbutiat* Clericus, *demiror.*

PHIL. MEL.

Exordium *ab officio, ſeu gratitudine.* Itaq; ſi ea. Propoſitio, *ſeu petitio.* Itaq; hoc ualde. N*arratio.* Quare ſi te. *Amplificatio à dignitate* N*eronis,* Hoc in genere. *Clauſula ex utili.*

IN EPIST. LXV.

Cum P. Terentio,&c.

GYB. LONG.

Pub. Terentium magiſtrum rationum ſocietatis ſuæ,Silio diligen-ter commendat.

PHIL. MEL.

CVm P. Terentio. *Commendatio generis ſuaſorij.* Eius ſumma. N*arratio.* Sed quando. *Pe-titio,ac propoſitio.* Ita & Hiſponẽ. *À* C*iceronis per-ſona : mihi ſunt amici.* Tuq; ipſe. *Ab utili.*

IN EPIST. LXVI.

A. Cæcinnam,&c.

VICTORIVS.

IN hominẽ tantum,& talem. *Sic omnes uulgati & antiqui codices.* Q*uia tamẽ audiui nonnullos eruditos uiros aliter hũc locũ legiſſe,quẽadmodũ illi ſubtiliter ma gis q̃ uere(ni fallor)corrigebãt,exponã.* L*egebãt,inquã, illi* TAM TVVM, ET TAM CALAMITOSVM, *maxi mè (ut opinor) in hoc cõſiliũ impulſi, quòd ſuprà dicit*

ipſum

ipſum proprium clientem ipſorũ familiæ. nos receptã & in cunctis ueteribus, nouiſq; eandẽ lectionẽ nunquã reijcieremus. TANTVM *autẽ eũ appellare credimus, quoniã fuit uerè ſummus uir, & maxima ingenij fama:* TALEM *autem, ut ingenuos & probatos mores intelligat. Lauda tur autẽ mirifice cunctis locis à Cicerone. Seneca quantopere eum admiretur, & celebret, omnibus notũ eſſe arbitror. Sic etiam Balbus locutus eſt in epiſtola ad Ciceronem, Atq; hoc non ſolũ in te tali, & tãto uiro ſatis habebit, ſed etiam mihi ipſe ſua conceſſit bonitate, &c.*

GYB. LONG.

Negotia habebat in Aſia ante exilium Cæcinna, & cum exularet propter Cæſaris iram, cupiebat reliquias negotiorũ conficere, quare profectus in Aſiam ad Seruilium proconſulem, à Cicerone commendatus eſt.

SEB. CORR.

P. Seruilio. *P. Seruilij Vatiæ Iſaurici F. Propret. Aſia enim, cui præerat, prouincia prætoria erat. & in ueteribus libris ita legitur. Si quis tamen Procoſ. legere malit, non ualde repugnem: quando alterum pro altero poni ſæpe uideo. is fuit Cos. cum Iulio Cæſare in ſecundo conſulatu.* A. Cæcinnam. *lib. 6.* Collegæ tui. *Cæſaris.* In reliquijs. *Epiſt. 8. lib. 6.*

BERN. RVT.

Quod ſi Romæ fuiſſet. *Fuiſſes, legi malim, ut ex alijs etiam codicibus docemur. Eſt autem hic P. Seruilius, Iulij Cæſaris in ſecundo eius conſulatu collega: non prætor Aſiæ, ut Clericus, ſed proconſul.*

PHIL. MEL.

Aul. Cæcinnam. *Exordium. Occupatio: cur commendas mihi clientem?* A' te hoc. *Petitio.* Nunc quoniam. *Repetitio petitionis.*

IN EPIST. LXVII.

Ex prouincia,&c.

GYB. LONG.

Andronem familiarem ſuum commendat ſtudioſe Seruilio.

SEB. CORR.

Τρεῖς διοικήσεις. *treis iuriſdictiones. de quibus ad Atticum Cicero ita ſcribit : In Aſiam profectus ſum Non. Ian. forum Id. Feb. inſtitueram agere Laodiceæ Cibyraticum, & Apamenſe ex Idib. Mart. ibidem Synnadenſe Pamphylium cum Seſſameno. de his etiam Plinius lib. 5. cap. 28. & 29. meminit.*

IN EPIST. LXVIII.

Gratæ mihi,&c.

GYB. LONG.

Non eſt cõmẽdatoria, ſed reſponſoria ad literas Seruilij. petit autem, ut certior fiat ab eo de rebus prouinciæ. deinde cauſam dicit, cur minus ſæpe de republica ſcripturus ſit. poſtremo officium ſuum illi pollicetur.

SEB. CORR.

ISaurico. *P. Seruilius pater quum Iſauros in Cilicia domuiſſet, Iſauricus eſt appellatus: unde filius nunc Iſauricus dicitur. niſi fortè & ipſe id cognominis ſibi acquiſiuerit.* Collegæ noſtro. *in auguratu. nam Dion teſtatur, Cæſarem etiam augurem fuiſſe.*

BERN. RVT.

Cæſari collegæ noſtro fore curæ. *Vide, ne collegam dicat, quòd ipſe & Seruilius augures, Cæſar eſſet Pontifex maximus. Nã, quia perpetua ea dignitas erat, ideo plures Ciceroni collegas pepererit: ut M. Antonium, Cornificium, Appium, alios. nam ridicula quidem Clerici expoſitio. Præferri uerò ſuperioribus duabus epiſtolis has literas, è re eſſe arbitror.*

PHIL

PHIL. MEL.

Gratæ mihi uehementer. Εὐχαριστικὴ. *Propoſitio: ago gratias.* Quod reliquum eſt. *Petitio, ut idẽ officium præſtet.* Quid agatur. *Defert ſimilia officia.*

IN EPIST. LXIX.

C. Curtius, &c.

VICTORIVS.

VT intelligeres me non uulgariter, nec ambitioſe. *Omnia uetera exẽplaria,* VVLGARE, *nõ uulgariter. Quod licet nõ receperimus, (nec enim alibi hoc aduerbium legimus) tamẽ hic adnotare rectum putauimus. Nam alijs etiam nominibus pro aduerbijs uſos eſſe antiquos compertum eſt, ut ſublime pro ſublimiter, & recẽs pro recenter. Quare non mirum eſſet, ſi hic quoq; (uulgare) pro (uulgariter) ſumptum eſſet.*

GYB. LONG.

Petit à Seruilio, ut Curtij Mithris controuerſiam explicet.

BERN. RVT.

TAntum & honoris mei cauſa cõmodes. *Tantum ei honoris, &c. ſcribo. qua orationis conſtructione ſuperius perſæpe uſus. Leue hoc, ſed tamen omnibus exemplaribus peruulgatum.*

IN EPIST. LXX.

Quia non eſt, &c.

VICTORIVS.

CVm Tito Appio Balbo. *Nos* AMPIO *ſcripſimus & hic, & paulo pòſt, ſed alijs etiam multis locis, eorundem codicum incontaminatam fidem ſecuti.*

GYB. LONG.

Appium Menandrũ & ſuo & patroni nomine Seruilio cõmẽdat.

BERN. RVT.

P. Seruilio Sulpitio. *Arbitror uacare Sulpitio, ex*

uarietate ſcilicet exemplarium aſcitum: aut quia in quibuſdam, Seruio Sulpitio, inſcripta eſſet. Septuageſimam uerò ſextam, quæ nunc eſt, præcedēti epiſtolæ anteferri conuenit.

PHIL. MEL.

Quia non eſt. *Exordium à cauſa, ſeu occupatio commendationis.* Nam cum T. Ap. *Narratio.* Vehementer mihi. *Petitio.*

IN EPIST. LXXI.

Multas tibi, &c.

GYB. LONG.

T. Auguſium comitem exilij ualde commendat.

PHIL. MEL.

MVltos tibi. *Exordium ab occaſione commendationum.* T. Auguſius. *Narratio.* Quare ſic tibi. *Petitio.*

IN EPIST. LXXII.

Cerelliæ neceſſ. &c.

VICTORIVS.

CErelliæ neceſſariæ meæ. *Hæc eſt Cerellia illa cū qua familiaritatē habuit ſenex Cicero, ut non ceſſarint aduerſarij hunc amorē, laſciuasq; epiſtolas ad illam ſcriptas ei exprobrare, maximeq; Q. Fuſius Calenus perpetuus Ciceronis hoſtis, ea oratiōe quā ap ud Dionē lib.* XLVI. *habet, dū Antoniū defenderet, criminaq; in illū à Cicerone cōlata dilueret: cuius uerba non importune hic ponam, cū uideantur nonnihil lucis rebus Ciceronis adferre. Eadem autem acerbitate petulanter in Ciceronem inuectus eſt Calenus, qua Cicero antè Antonij peßima cōſilia, & atrocia ſcelera ſenatui expoſuit. Sunt autem hæc uerba Caleni uel Dionis potius ex libris quos Antonius*

contra

contra Philippicas orationes edidit (ut puto) collecta, τίς δ' οὐκ οἶδεν ὅτι τὴν γυναῖκα τὴν προτέραν τὴν τεκοῦσάν σοι δύο τέκνα ἐξέβαλες, ἑτέραν δ' ἐπεσηγάγου παρθένον ὑπέργηρως ὢν ἵν' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς τὰ δανείσματα ἀποτίσῃς, καὶ οὐδὲ ἐκείνην μέντοι κατέσχες ἵνα κορελλίαν ἐπ' ἀδείας ἔχῃς ἣν τοσούτῳ πρεσβυτέραν σαυτοῦ οὖσαν ἐμοίχευσας ὅσῳ νεωτέραν τὴν κόρην ἔγημας πρὸς ἣν καὶ αὐτὴν τοιαύτας ἐπιστολὰς γράφεις οἵας ἂν γράψειεν ἀνὴρ σκωπτόλης ἀθυρόγλωσσος πρὸς γυναῖκα ἑβδομηκόντουτιν πληκτιζόμενος. *Nā quòd epiſtolas Cicero Cerelliæ ſcripſerit, etiam Quintilianus lib.* VI. *narrat his uerbis etiam illud quod Cicero Cerelliæ ſcripſerit, reddēs rationē cur illa C. Cęſaris tempora tam patienter toleraret, Hæc aut animo Catonis ferenda ſunt, aut Ciceronis ſtomacho.*

GYB. LONG.

Cerelliæ neceſſariæ negotia Seruilio rurſus commendat.

SEB. CORR.

Cerelliæ. *Hanc Ciceronis amicam maleuoli eſſe dicebant: quod ut credam de tanto uiro, non ita facile adducor. Illud quidem certè ſatis conſtat, hanc Cerelliam libros Ciceronis deſcribere ſolitam, quum ſtudio Philoſophiæ flagraret.*

IN EPIST.

LXXIII.

Gratulor tibi, &c.

GYB. LONG.

Gratulatoria eſt epiſtola, & commendatoria, & petitoria.

SEB. CORR.

Q. Philippo Procos. in Cilicia, *& quia prouincia conſularis erat, & quia* L. Oppius *Philomeli, ut in epiſtola 43. huius libri ſcriptum eſt, negotiabatur: quem quoniam ſequenti epiſtola commendat,*

Digitized by Google

in hac de eo gratias agit: & in hac gratulatur Philippum ſaluũ in patriam rediiſſe, in illa adhuc in prouincia eſſe oſtendit, ſequens huic præponenda uidetur. Et re-pub. *ergo ante bellum ciuile.* Romæ te uidiſſem coram. Al. *Romæ fuiſſem, te uidiſſem, coramq́;.*

PHIL. MEL.

Gratulor tibi. *Deprecatoria. Exordium à gratulatione.* Cum Antipatro. *Narratio.* A' te autem. *Deprecatio.*

IN EPIST. LXXIIII.

Etſi non dub. &c.

GYB. LONG.

Commendatio eorundem, quos præcedente epiſtola cõmendarat.

IN EPIST. LXXV.

Etſi non dub. &c.

GYB. LONG.

C. Auianum Flaccum iterum commendat.

BERN. RVT.

VT de loco, quod deportet frumentum. Q*uo, melius.*

PHIL. MEL.

Etſi non dubito. *Exordium ex cauſa repetitæ commendationis.* A' te idem. *Petitio.*

IN EPIST. LXXVI.

Tantæ mihi, &c.

GYB. LONG.

Narrat decurionibus, quantopere Q. Hippium amet: quibus etiã C. Valgiũ, ut in agro empto illi auxilientur, commendat.

PHIL. MELANC.

TAntæ mihi. *Exordium à ſuo officio, unde cauſam ſcribendi colligit.* Vehementer igitur uos. *Petitio.*

IN EPIST. LXXVII.

Cum his temporib.&c.

GYB. LONG.

Principio officium ſuum, deinde M.Bollanum commendat, poſtremo petit operam det, ut Dionyſius fugitiuus ad herum reducatur.

SEB. CORR.

P. Sulpitio. *P. Vatinio, ex his quæ hic, & in epiſto.9. & 10.lib.5.ſunt ſcripta, legendum eſſe cognoſcitur. Etſi in omnibus ferè libris ita legitur. Illud me aliquantulum mouet, quòd Vatinius ſcribit, ante ſupplicationes decretas ſibi dictum, ſeruũ Ciceronis fugitiuum cum Vardeis eſſe: hic uero Cicero ut rem nouam ſignificat, atq; adeò Dionyſium ipſum Narone uiſum fuiſſe, unde Vatinius literas dedit.*

BERN. RVT.

P. Sulpitio imperatori. *Quid ſi? P. Vatinio: propter epiſtolas, quæ ſunt ab eo ad Ciceronem lib.5.in quibus & de ſupplicationibus, & de Dionyſio multa.*

PHIL. MEL.

Quum his temporib. *Tres epiſtolæ partes, quaſi diuerſæ epiſtolæ.* Itaq; adfui. *Narratio.* M.Bollanum. *Commendatio.* Dionyſius ſer. *Alia narratio.* Hunc tu. *Petitio.*

IN EPIST. LXXVIII.

Democritus,&c.

GYB. LONG.

Democritum Sicyonium,hominem familiaritate dignum, ualde commendat.

SEB. CORR.

ALlieno procos. *in Sicilia, id quod ex epiſtola ſe-*

mm 5 quen

quenti, & ex Oppij *commentario de bello* Africo *facilè diſcas.* Nec *moueor ſanè, quòd hic* Democritum Achaiæ *principem uocet: quoniam is quoq; in* Sicilia *eſſe potuit.* Itaq; *dictum recte fuerit in ſequēti epiſtola,* Illius *dignitatem præſentis ornes. quamuis aliter in* Quæſtura, *aliud ſecuti, dixerimus.*

BERN. RVT.

Et innuo cognitum. *Diſtingue, patefacio & innuo: uelut in alijs, munio.* Cognitum, *per te ipſum, &c.*

IN EPIST. LXXIX.

Et te ſcire, &c.

GYB. LONG.

C. Auianum Flaccum, quem prius Q. Philippo & alijs commendauerat, nunc Allieno ualde probat.

IN LIBRVM XIIII. ANNOTATIONES.

IN EPIST. I.

Et literis, &c.

VICTORIVS.

IN *hoc libro hoc in primis adnotādū exiſtimo, nullo certo ordine epiſtolas quas continet, collocatas eſſe, quod ignoratū magnopere improuidū lectorē perturbare poſſet: & quantum ego perſpexi, tria ſunt tempora quibus ad* Terentiam *epiſtolas ſcripſit* Cicero: *de his loquor, quæ nunc inueniuntur: cū in exilium pulſus eſt: cùm in* Prouinciā Ciliciam *Procos. miſſus, cùm bellum ciuile inter* Cæſarem Pompeiúmque *exortum, ac*

geſtum eſt: nam poſt aduerſum in Pharſalia *prælium, cùm in* Italiam *rediſſet, non multò poſt uxori nuntium remiſit: primas quatuor ſine dubitatione ſcripſit, cùm à* Clodio *è patria eiectus eſt.*

Quò neq; Hypſo ueniret, nec milites. Nos *uulgatorum codicum lectionem non mutauimus, quia nihilo meliorem in uetuſtis inuenimus. eſt autē nobis obſcurum quis hic* Hypſo *fuerit, quem fugiebat.* Mediceus, *&* Petrarcæ *codex* IPSO *habent pro* HYPSO: *eruditiores hunc locum diligentius uidebunt.*

GYB. LONG.

Deflet ſuam ſuorumq; calamitatem Cicero, & quam ſpem redeundi ab exilio habeat, oſtendit. Poſtremo diſſuadet uillæ uenditionem Terentiæ.

BERN. RVT.

Terentiæ & Tulliæ & Ciceroni, ſuis. *Vni* Terentiæ, *ex ſenſu, inſcribi oportuit. Quatuor uero hæ primæ epiſtolæ ita digerendæ ſunt, ex dierum ſcilicet ac rei geſtæ ordine, ut quæ quarta nunc eſt, in primum locum ueniat: quæ ſecunda, eodem maneat: quæ prima, in tertium: quæ tertia, in quartum abeat. Id ita eſſe deprehendet, qui librum tertium* Epiſtolarum ad Atticum *diligentius inſpiciat.* Neq; *uerò ſunt omnes ab exule* Cicerone *ſcriptæ libri huius literæ, ſed quatuor tantum primæ. in quo repueraſcit* Clericus. Ego *ut antè ſum teſtatus, ad ſententiam* Ciceronis *(quod ego unum quæro hoc opere) conſequendam, maximo arbitror ſeriem epiſtolarum per tempora ſua ſeruatam adiumento eſſe, atque decori.* Itaque *regrediar, & primam illam, quæ eſſe debuit, conſtituam.*

SEB. CORR.

Voluptates capiebat *ante exilium.* Ex eo. *exule.*

le. Ab ijs me amari. *Catone, Hortẽſio, & alijs.* Eos non ſequebar. *Pompeium, Cæſarem, & Craſſum. Epi-ſto. 8. lib. 1.* Si Lentulũ. *lib. 1.* De familia. *Epiſt. 4. huius lib.* Plancius. *Cn. Plãcius in Macedonia Quæ-ſtor, pro quo extat oratio.* Nec milites. *quorum, & ſuorum hoſtium refertam fuiſſe Græciam, in oratione pro Plancio ſcribit.* In Italiam decedat. *id enim ſibi ma-gno honori fore ſperabat.* Piſonis. *generi.* Ante diem VI. Calend. *Al. ad VI. Calend.*

BERN. RVT.

Plancus homo officioſiſsimus me cupit eſſe ſecũ. *Plancus quidem hic Theſſalonicæ habitauit, quantum ex literis ad Atticum lib. 3. colligas. ut uerear, ne duæ epiſto læ in unam coierint. nam ex Dyrrachio datas apparet, quò ſe Theſſalonica contulit. Ipſe ad Atticum: Ego, in-quit, propter uiæ celebritatem & quotidianam expe-ctationem rerum nouarum, non commoui me adhuc Theſſalonica. Sed iam extrudimur, non à Planco (nam is quidem retinet, &c.*

PHIL. MEL.

Et literis multorum. *Exordium, captat beneuolen-tiam à laude cõſtantiæ.* Me miſerum. *πάθος.* Quæ ſi ita. *πάθος, auget ex cauſa indignitatem: mea culpa ſunt contracta.* Nunc quando. *Narratio.* Quem ego diem. *πάθος.*

IN EPIST.

II.

Noli putare, &c.

VICTORIVS.

IN nouis Tribb. pleb. intelligo ſpem te habere. *Auxilio huius maximè loci & alterius, qui in ſequen-*

ti epiſt

ti epiſtola, huic par eſt, emendatur locus inquinatiſſimus in epiſtola ad Q. Fratrem, qui in cunctis, & impreſſis, & manu ſcriptis codicibus eodem pacto deprauatus eſt. Denotius *autem* Trib.pleb.*eſt ille quidem in me officioſiſſimus* Seſtius, *& ſpero, &c. Sic enim legendum eſt,* De *nouis autem* Tribb.pl.*eſt ille quidẽ in me officioſiſſimus* Seſtius. *Quamuis coniectura tantum ac iudicio ductus ita legendum eſſe uiderim: non arbitror, propter claritatem quam res habet, me temerarium iudicatum iri, qui omnino affirmem ita legi debere.*

GYB. LONG.

Principio excuſat ſe, cur breuius ad Terentiam ſcribat: deinde cõqueritur de ſua ſuorumq́ue deſolatione, & quàm ægre acceperit proſcriptas fuiſſe res ſuas, exponit. Poſtremo etiam diſſuadet, ne ſumptũ in ædificando faciat, ſed ualetudinem ſuam curet.

SEB. CORR.

Craſſum tamen metuo. *Epiſt.8.lib.1.* A' Veſtę. *Al.à Veſta.* Ad tabulam Valeriam. *ſic ad Tabulam Sextiam dixit in oratione pro P. Quintio.* Si illa. *Al.ſi uilla.* Ne ſuſtineas. *Al.ut ſuſtineas.*

PHIL. MEL.

Noli putare. Ex*ordium, comparatio: quod nulli longiores epiſtolas ſcribat.* Nec enim habeo. ἀυτολογία παθητική. Piſonem noſtrũ. N*arratio.* Hem mea lux. *Amplificatio indignitatis.*

IN EPIST.

III.

Accepi ab Ar.&c.

GYB. LONG.

Conqueritur & hac epiſtola, quod culpa ſua & ipſe & ſui in mœroribus ſint. deinde ad uaria capita literarum uxoris reſpondet. Poſtremo dicit ſe cupere certiorem fieri, quid de ſua reſtitutione agatur.

SEB.

SEB. CORR.

LEgatione. *à Cæſare præſertim oblata.* Reſiſtere. *aduerſarijs, & Clodio in primis.* Inimici noſtri. *Epiſtola* I. *huius libri.* Calend. Dec. Dyrrhachij. *Al. Calen. Decemb.*

BERN. RVT.

Si perficitis, quid agitis. *Quod agitis, ut ſæpe docuimus, ſcribendum. itaq; alij habent codices.*

PHIL. MEL.

Accepi ab Ariſtrocrito. *Exordium, Collatio: mea calamitas maior, quia coniuncta cum culpa.* Meum fuit officium. *Expoſitio culpæ.* Pudet enim. *πάθος.* Eijcere nos. *Narratio.*

IN EPIST.

IIII.

Ego minus, &c.

VICTORIVS.

SAlluſtius officio uincet omnes ſpes. Cēnius, &c. *Nos ex duabus dictionibus unũ nomẽ cõfecimus, ſcilicet Peſcẽnius, magis receptæ lectionis uitio offenſi, quàm à ueteribus exẽplaribus adiuti. Cũ enim de officio, quod erga ſe in tam aduerſa fortuna præſtabant amici, familiaresq;, loqueretur, dicit (ni fallor) ſe ita animatum uidere Salluſtiũ, ut ſperet illũ officio ſuperaturum eſſe reliquos amicos. Quid enim hic* SPES *ſignificet? niſi ſatis ineptã meo iudicio ſententiã ex his uerbis elicias, ut dicat nunq̃ de Salluſtio ſe tantũ ſpei habuiſſe, quãtũ ille oſtẽdit nũc re ipſa, et aſsiduis officijs. Magis autẽ priore ſenſu delector horũ uerborũ, ut facta cõparatione officiorũ cæterorũ domeſticorũ & Salluſtij, pronuntiet illum reliquos officio uicturum. Germanus etiam codex in margine ita emẽdat.*

PAVL.

PAVL. MANVT.

Præterea magnopere nemo cæterorum ſeruorum. ea cauſa eſt,&c. *Sic antea in libris impreßis.ego dictinctione tantum locum reſtituo, ut ita legatur. præterea magnopere nemo. Cæterorum ſeruorum ea cauſa eſt,ut ſi res &c. quoniam autem non ita apertus uidetur ſenſus, pluribus uerbis exponemus.* Cicero *ueritus amiſſionem ſeruorum cum tota re, manumiſit eos hac conditione, ut, ſi per legem Clodiam bonis omnibus priuandus eſſet, ij ſuo beneficio liberti eſſent, ſi modo id per Clodium licuiſſet: ſin autem lex ſeruos non adimeret, &,ut ad ueterem dominum pertinerent, concederet,ſeruirent, ut antea,præterquam pauci, quos benemeritos omnino liberatos uellet. dicit autem, cæterorum ſeruorum, intelligens ſuos: nam ex* Terentiæ *ſeruis neminem manumiſerat: tantum ijs, eam facturam eſſe, ut quiſque eſſet meritus, promiſerat.*

GYB. LONG.

Pathetica eſt epiſtola, & affectibus honeſtis plena: in qua ad uaria epiſtolæ uxoris capita reſcribit.

SEB. CORR.

A' nobis. ſin hæc. *Al. à nobis, ſi hæc.* Quos ego ſeruaui. *Al. quibus ego ſeruiui.* M.Lemnium. *Al. M.Ennium: ſed M.Lænium legere oportet ex oratione pro Cn. Plancio, in qua ita legimus: In hortos me M.Lænij Flacci extra Brunduſij mœnia contuli, cui quum omnis metus, publicatio bonorum, exilium,mors proponeretur, hæc perpeti, ſi acciderent,maluit, quàm cuſtodiam mei capitis dimittere.* Neq; legis. *ne Cicero intra quingenta paſſuum millia hoſpitio acciperetur.* Ad v. Calendas. *Si ad* x I. *Calendas legatur,*

Digitized by Google

tur,nihil erit contrarium : quia tamen in omnibus libris ſic legitur, ſunt qui cenſeant ex una duas hic epiſtolas eſſe faciendas. De familia. *ſeruorum.* Si res à nobis abeſſet. *bona noſtra per Clodiũ publicata.* Si obtinere potuiſſent. *ut eſſent liberti.* Ad nos pertinerent. *re noſtra integra, quam ſequi ſolent ſerui.* Salluſtius. *Cn. Salluſtius.* Spes. Cennius. *Al. Peſcenius.* Sicca. *de quo in epiſtolis ad Atticum ſæpe meminit.*

BERN. RVT.

Minus eſt erratum à nobis, ſi hęc mala fixa ſunt. *perperam diſtincta oratio. ita debuit : Sin hæc mala fixa ſunt, Ego uero te quamprimum mea uita cupio uidere, & in tuo complexu emori. ex ſenſu.* Brunduſio profecti ſumus ad v. calend. Maij. *Vide ne mendoſa dies, quum ſubijciat, datas haſce literas pridie calend. Maij Brunduſio. & ad Atticum libro tertio, epiſtolam ſeptimam datam ſignificet pridie Calend. Maij, Brunduſio, quum proficiſcerentur : ut & hic ita legi, ni fallor, oporteat. Nam in eadem quidem illa ad Atticum, corrupta initio aſcripta dies. Niſi uero probat quis id, quod nobis aliquando placuit : ex una ſcilicet duas efficere epiſtolas, ut ſit ſuperioris hic finis, Brunduſio, ad v. cal. Maij. tum ſequatur alterius hoc initium, Brũduſio profecti ſumus per Macedoniam, &c. Et ſanè diuerſarum epiſtolarum argumentum commiſtũ eſſe uidetur.* Cætera, quanquam ferenda ſunt, feramus. *quanquam ferenda non ſunt, arbitror relictum à Cicerone, ex ſenſu. Nanq; & ad Atticum ſæpe queritur, occaſionem belliſsimam mortis à ſe eſſe prætermiſſam.* Cennius eſt perbeneuolus nobis. *Quid ſi de eo ſentiat, quẽ ſuprà M. Ennium Flaccum nominauit? ut M. Ennius ſcribi debuerit,*

buerit, aut ibi Cennium. Sed hoc magis: nam & uates Ennius indidem.

PHIL. MEL.

Ego minus. *Exordium, excuſatio ſilentij.* Ego uero te. *Votum.* Nos Brunduſij. *Narratio.*

IN EPIST. V.

Si tu & Tul. &c.

GYB. LONG.

Narrat Terentiæ quomodo cum filio nauigauerit, quodq; literas eius acceperit, quidq; ea agere debeat, edocet.

SEB. CORR.

Athenas uenimus. *ex Cilicia redeuntes.* Acaſtus. *ſeruus noſter.* Ad arma. *Cæſare & Pompeio diſſidentibus.* Prodeas. Al. *properes.*

IN EPIST. VI.

Nec ſæpe, &c.

VICTORIVS.

QVòd noſtra tibi gratias agit. *Videndus accuratius locus obſcurus: nihil ſanè à recepta diſcrepat antiqua lectio, ut mendũ difficilius ineſſe credi poſſit. Quam tamen intelligat* NOSTRAM, *non planè perſpicio, niſi Tulliam ſignificet, quod puto. De rebus autẽ domeſticis, cum uxore, ſuisq; loquens non mirum eſt rem tãtũ indicaſſe, quod etiã ſupra facit, cũ dicit, quomodo ſatisfiat ei: nec tamen nomen ponit cui ſatisfieri cupiebat. Nam, quòd* VIDEATIS & SCITIS *ſcripſimus, quod uulgati libri unitatis numero habebant, antiquos codices ſecuti ſumus, qui etiam hanc lectionem confirmant titulo epiſtolæ. ſic enim eſt in illis huius epiſtolæ inſcriptio,* SVIS S. D. *Vt penè peccaſſe mihi uidear, quòd ab illis etiam hac parte diſceſſerim. nam dubijs tempori-*

nn bus

bus ſcripta epiſtola uidetur uoluiſſe, ſi in alienas manus incidiſſet, à nullo cuius, & ad quos ſcripta eſſet, quibusq; de rebus ageret intelligi poſſe, ideoq; non apertè, ut ſolet, ſcribit. Cum tamen ad ſuos ſcribat, qui & manũ eius agnoſcerent, & res quas innueret, optimè callerent, non neceſſe fuit apertius ſcribi.

EX POST. EIVSDEM.

Nec ſæpe eſt. *Noluiſſe intelligi à quo ſcripta epiſtola eſſet, ſi forte in alienas manus ueniſſet, multis modis cognoſci poteſt: de hoc olim accuratè diſſeruimus, titulumq; ipſius inuentum in optimis libris notum eſſe uoluimus. Quod nunc etiam obſeruatur ab iis, qui ad eos ſcribunt, quibus periculum crearent, ſi literas ad eos mitti, & eos reſcribere intelligeretur. Tempus quo ſcripta ſit, non affirmarim: arbitror cùm in caſtris Pompeianis eſſet, uel paulo ante quàm ex Italia diſcederet, ad Pompeium nauigans. Quod agit de pecunia, & prædiorum uenditione, tradit Plutarchus iratum fuiſſe Terentiæ Ciceronem, quòd belli tempore commoda illius neglexiſſet, neq; ei ſuppeditaſſet, quæ ad conſilium, iterq; illud neceſſaria erant, ut ex Italia diſceſſerit in magnis anguſtiis exiſtens, ac penè ſine uiatico.*

PAVL. MAN.

Pollicem. *Antea, Pollucem: nos ſeptimum abhinc annum emendauimus, Pollicem, ex uetuſtis codicibus, & lib.* XIII. *ad Atticum: quo in lib. circa finem ita ſcribit. Pollex quidem, ut dixerat, ad Idus Sext. ita mihi Lanuuij pridie Iduum præſto fuit. ſed planè pollex, non ind ex*

GYB. LONG.

Miſſum eſt epiſtolium. nam & excuſat ſe quod raro ſcribat, & de prædij uenditione ait ſe cognouiſſe, & petit ut ſatisfaciat cuidam, & Pollucem ſeruum ad ſe mitti cupit.

SEB. CORR.

Terentiæ ſuæ. *Al. ſuis.* Videas. *Al. uideatis.* Scis. *Al. ſcitis.* Pollicem. *ſeruum à pedibus.*

BERN. RVT.

Nec ſæpe eſt, cui literas demus, nec rem habemus ullam, quam ſcribere uelimus. *Arbitror epiſtolam ex caſtris Pompeianis in Epiro, uel Theſſalia, ac in ſequentibus quatuor, prius quàm ad Pompeium ex Italia tranſiret, uel ex itinere miſſis poſtponendam: ita tamen, ut ex eis quoq; quatuor ſecunda in primũ locũ transferatur. Sicut & præponenda ea, cuius initium, Quod nos, ei cuius Si uales bene eſt: quarũ utraq; fugato in Theſſalia fuſoq́; Pompeio, ac Cicerone in Italiã reuerſo ſcripta eſt. Conſilium uero ſuum, quod improbat, non tam reuerſionis in Italiã eſt, quàm quod Pompeianos, quos adhuc ſequutus erat, dereliquerit, ut iam ab utriſq; metuere cogatur. quod ipſum non ſemel apud Atticum conqueritur.*

IN EPIST.

VII.

Omneis moleſtias, &c.

VICTORIVS.

Χολὴν ἄκρατον. Alciphron etiam χολὴν ἄκρατον appel*lat in epiſtola Callipidis ad Cnemonem his uerbis,* ἴσως δ' ἴδοι ὁ αὐτὸς ὄντως θεὸς καὶ παιδῶν καὶ ἀπολύσειε σε τῆς ἀκράτου χολῆς οἴνῳ σβέσας τὸ τῆς θυμοῦ ὑπέκκαυμα. *hortatur autem ut triſtitiã, acerbitatemq́; animi deponat, quod pulchrè faciet, ſi ludos Bacchi celebrans, dei illius muneribus uſus merã bilem diſcuſſerit. fuit autẽ Cnemon nõ minus, quàm Timõ ille Athenienſis, humani generis oſor, ut ambo appellati ſint* μισάνθρωποι. *Ariſtoteles etiã* III. *Meteororum Irin* ἄχροον *appellat: quã tamẽ cur appellarit* ἄχροον, *dubitat*

bitat interpres ille, qui nũc Alexãder Aphrodiſiæus fuiſſe creditur, ſunt autem hæc eius uerba, σημεῖον παρατίθεται ὅταν ἡ νέφος μέλαν σφόδρα τό τε μάλιστα ἄκρατον γίνεσθαι εἶναι τουτέστι μὴ παρεμφαινόντων ἄλλο τι χρῶμα ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἰδίων μενόντων. Et paulo pòſt, δύναται δὲ ἄκρατον εἶναι λέγειν τὴν μάλιστα ἰσχυόντων πρῶτα καὶ διηκριβωμένα τὰ προειρημένα χρώματα. *quæ tamen diuerſæ expoſitiones in unam redeunt. neceſſe eſt enim ut quæ nullis alijs coloribus permiſta ſit, ſed ſuos tantum & proprios, meros, puroſq; habet, clariores eos, apertioreſq; habeat, & magis expreſſos. ſed hoc quidem notauimus, ut uideant omnes quàm propriè & eleganter* Græco *ſermone utatur* Cicero.

EX POSTER. EIVSDEM.

Omnes moleſtias. M*anifeſtò ſcripta epiſtola cùm iam nauim conſcendiſſet, in* Pompeiana *caſtra nauigans.*

T*res puſillæ quæ ſequuntur epiſtolæ nulla certa indicia habent, quibus temporibus ſcriptæ ſint: arbitramur tamen cùm* Brundiſij *eſſet* Ciceronem *eas ſcripſiſſe.* In *prima agit de* C*æſaris literis, de quibus etiam ad* Atticũ *ſcribens illis uerbis (niſi fallimur) egit:* Non *meo uitio fit hoc quidem tempore (antè enim eſt peccatum) ut me iſta epiſtola nihil conſoletur. & in* Oratione *pro* Q. Ligario*:* Qui *ad me ex* Aegypto *literas miſit, ut eſſem idem qui fuiſſẽ.* Q*uamuis penultima huius libri epiſtola agat de* C*æſaris literis ſibi redditis, & non antea* Romam *allatis: quas ſanè eſſe credimus illas, quas in oratione pro* Ligario *intellexit, ut eæ fortaſſe de quibus* Terentia, & Atticus *ſcripſerant, diuerſæ ab illis fuerint, nam multis modis priores has* Cicero *ſuſpectas habebat, & à* C*æſare non eſſe iudicabat: de illis autem, quas accepit ipſe uereri non uidetur, ne fictæ ſint.* In *ſecunda de ualetudine*

Tull

Tulliæ, de qua etiam ad Att. *Tulliæ meæ morbus, & imbecillitas corporis me exanimat.* In tertia iubet Terentiam cum Attico loqui, ab eo enim intellecturã eſſe quid fieri uelit. Scribebat autem de omnibus rebus ad Pomponiũ, ut cognoſci poteſt ex epiſtolis, quæ ſunt in XI. lib. ad Atticum ipſum mißis.

PAVL. MAN.

Id eſt Apollini, & Aeſculapio. *Hoc totum ſuſpicor in margine ab aliquo fuiſſe ſcriptum, qui uellet nomen eius Dei ponere, quem Cicero ſignificat. deinde qui librum exſcripſerunt, Ciceronis uerba falsò exiſtimantes, receperunt in contextum quod gloſſematis uice fuit. nihil tamen immutaui, quando manu ſcripti libri, ut impreſſum eſt, omnes habent.*

GYB. LONG.

Exponit uxori, quomodo eiecta bile ſanatus ſit, & hortatur ut bono animo ſint. Poſtremo oſtendit, ubi commode degere poſsit.

SEB. CORR.

Χολὴν ἄκρατον. *bilem meram.* Satisfacias. *alij legunt, uelim facias.* Quo animo. *Al. quod animo.* VII. Id. *Al.* III. Id.

PHIL. MEL.

Omneis moleſtias. *Narratio.* Cohortarer uos. *Adhortatio, per præciſionem.*

IN EPIST. VIII.

Si uales, &c.

Rogat ut ualetudinem curet: & gaudere ſe dicit, quòd de Cæſaris literis certior factus ſit.

IN EPIST. IX.

Ad cæteras, &c.

Oſtendit ſe incertum eſſe animi.

IN EPIST. X.

Quid fieri,&c.

Excuſat ſe, cur clarius & longius non ſcribat.

IN EPIST.

XI.

S. V. B. Tullia noſtra uenit,&c.

VICTORIVS.

TVllia noſtra uenit. *Poſt uictoriã Cæſaris in Pharſalia ſcripta, cùm diſceßiſſet à* Pompeianis, *& Brundiſij eſſet: quod multis cõiecturis intelligi poteſt: & quãtum ego ſuſpicor, poſt illam quæ ſequitur data: ea enim ſcripta eſſe uidetur, cùm paucos dies in* Italia *fuiſſet: gratulata enim erat illi* Terentia *de reditu in* Italiam, *& ſalute ipſius è tot, tantisq; periculis.* Cui *illa epiſtola* Cicero *reſpondit.* Tulliã *ad eum, cùm* Brundiſij *eſſet, ueniſſe, multi autores tradunt, & ipſe quoq; oſtendit: quod cauſa inimicitiarũ, ac diuortij illi cum uxore fuit: neq; enim uiaticũ ei dedit, neq; comites præbuit, quos ætas illius, ac dignitas patris poſcere uidebatur.* Omne *autẽ illud tempus* Cicero *ibi manſit, quod in* Alexandria, *&* Aſia Cæſar *conſumpſit, quod longum fuiſſe ex hiſtoria illarũ rerum intelligitur, & à* Plutarcho *etiam aperte narratur.*

GYB. LONG.

Dolere ſe dicit de Tulliæ fortuna.

IN EPIST. XII.

Quod nos in Italiam,&c.

GYB. LONG.

Nuntiatoria, & hortatoria eſt.

IN EPIST.

XIII.

Quod ſcripſi ad te,&c.

VICTORIVS.

QVod ſcripſi ad te. *Incertum tempus quo ſcripta ſit, & ſanè nonnullis locis obſcurior epiſtola: quamuis ſuſpicer cum Brundiſij eſſet: nam in epiſtola quadam ad Att. de quo hic etiam agit, inquit: Placet mihi igitur, & idem etiam tibi nuntium remitti: non tamen affirmarim idem negotium in hac, & in illa tractari.*

GYB. LONG.

Conſilium dat uxori.

IN EPIST.

XIIII.

Si uos ualetis, nos ual. &c.

VICTORIVS.

VEſtrũ iam conſiliũ eſt. *Importune in hunc locum inculcata hæc epiſtola eſt. Quis enim nõ uidet illam ſcriptam initio belli ciuilis inter Pompeiũ & Cæſarem?*

GYB. LONG.

Rurſus conſulit Terentiæ quid agendum ſit, ſed explicatius quàm in ſuperiore.

SEB. CORR.

Si ille. *Cæſar.* Quomodocunq; nunc. *Al. quoquo modo quidem nunc.* Hæc nobis loca. *Campaniæ. epiſt. 10. lib. 11.* Labienus. *T. Labienus, qui relicto Cæſare, cuius legatus erat, ad Pompeium ſe contulit. Epiſt. XI. lib. XVI.* Rem meliorem fecit. *eam Cæſarianæ præponens. quin multò etiam plus animi Põpeio attulit.* Piſo. *L. Piſo Cæſaris ſocer.* Rufus. *Fortaſſe epiſt. 20. lib. v.*

IN EPIST.

XV.

Si uales, &c.

VICTORIVS.

Conſtitueramus. Hæc poſt pugnam Pharſalicã ſcripta eſt, cùm Brundiſij eſſet, quòd ſignificatur primis uerbis: dixerat enim antea, Nobis erat in animo Ciceronem ad Cæſarem mittere. Præterea quod inquit, Tulliam adhuc mecum teneo.

GYB. LONG.

Nuntiatoria de rebus ſuis.

IN EPIST.

XVI.

Etſi eiuſmodi tempora, &c.

VICTORIVS.

Etſi eiuſmodi tempora. *Non poſſum facilè conſtituere, quo tẽpore hæc epiſtola ſcripta ſit, utrum'ne poſt uictoriam Cæſaris cùm Brundiſij ſederet, an multo tempore antea cùm exularet. Verba illa, ut ij uoluerunt, qui me de mea ſententia detruſerunt, aperire uidentur tempus, quo ſcripta ſit: nam alijs in locis reprehẽdit conſilium ſuum, qui ijs paruerit qui in uita eum retinere uoluerunt, cùm ipſe ſibi manus afferre cogitaret, poſtquam patria pulſus eſt. Quamuis accommodari etiam poßint tempori, quod Brundiſij manſit, ut ſcilicet queratur de illis qui inuitum eum coëgerunt partes Pompeianas relinquere: docet enim ſe ſuprà magnis iniurijs compulſum id conſilium cepiſſe, quod non facilè explicari poſſet. In epiſt. ad Att. inquit, Quæ me cauſæ mouerint, quàm acerbæ, quàm graues, quàm nouæ, & quæ ſequuntur, ut hoc uerius eſſe putem.*

GYB. LONG.

Literas ab uxore expectat, & à dolore quem à Volumnia acceperat, eam explicat.

IN

IN EPIST.

XVII.

Si quid haberem,&c.

VICTORIVS.

SI quid haberem. *Conſtat ſcriptam fuiſſe,cùm Brundiſij eſſet:nam ad Atticum etiam tunc ſcribẽs, inquit 463.Quantis curis afficiar, etſi profectò uides, tamen cognoſces ex Lepta,& Trebatio.*

GYB. LONG.

Excuſatoria, cur nihil ſcribat.

IN EPIST. XVIII.

Conſiderandum uobis etiam,&c.

VICTORIVS.

COnſiderandum uobis. *Scripta initio belli ciuilis, quare & ipſa huc importunè inculcata. Vnum admonere uolo,inſcriptiones harum epiſtolarum, quæ & elegantiſsimæ ſunt, & amoris, ac ſuauitatis pleniſsimæ, quales in meo libro ſunt,tales in Mediceo inueniri: id enim ſumma diligẽtia cuſtodiuimus. Idẽ etiã in epiſtolis, quæ ad Tironem ſcriptæ ſunt,obſeruauimus:nã illarum quoq; inſcriptiones,& ſuauiſsimæ,& ardẽtiſsimæ ſunt.*

GYB. LONG.

Monitoria eſt Epiſtola.

SEB. CORR.

Hæc autem regio in qua ego ſum. *Campania.* Noſtrorum. *Imperio:quoniam huic regioni ſumus præfecti.* Abieritis. *à me.* Philotimo.*liberto.* Calend.Feb.Formijs. *Al.Cal.Formijs.*

BERN. RVT.

Epiſtolam eam,quòd ſcripta eſt initio bellorum ciuilium,puto ita collocandam,ut non modò alijs ſuperiori-

*bus,ſed iјs etiam ipſis omnibus,quas proxime in ordinẽ digeßimus,anteponatur:ſtatimq́; ei ſubijciatur, quæ Athenis ſcripta eſt,*Cicerone ex Cilicia *redeunte.Erit igitur hæc,qua de loquor,ſexta.ſeptima uerò,cuius initiũ,* Si *uos ualetis.Quod ad ſextam,ipſe ad Atticum lib.7.epiſt.11.Vidi,inquit,Lentulum* Cos.*Formijs.10.Cal.Feb. nam ita legendum eo loco arbitror.Et in eadẽ infrà:Etiã quid cenſeas de* Terẽtia *&* Tullia, *Romæ eas,an mecũ, an aliquo tuto loco.ut* Calen.*hic quoq; ſubſcriptas,Feb. interpretere.Sed & 12.13.14.15.16.18.20.mouet me,qđ hæ omnes ad Atticum literæ Ianuario & Februario ſcriptæ uidẽtur,ut in illis ipſis ſuſpicer peccatum.quid enim tam cito à Iunio ad Februarium?Sed,quicquid ſit,argumentum certe conuenit.Scriptas enim cõſtat, Cæſare ex Gallia mouente ad urbem occupãdam.Sed ut omnes una operá,ſi poteſt,collocemus,uide num octauam libri huius facere poßimus,cuius initium,Si uales bene eſt, ego quidem ualeo,ualetudinem.nonam,Omnes moleſtias:etſi de duabus his potißimum ambigo.10. cuius,Ad cæteras.11. cuius,Quod ſcripſi.12.cuius, Quid fieri.13.cuius, Nec ſæpe eſt.14.cuius,Quod nos in Italiam.15.cuius,In maximis.16.Etſi eiuſmodi.17.Si quid haberem.18. Si uales bene eſt,ualeo.Tullia noſtra.19.Si uales bene eſt, ualeo. Conſtitueramus.20.Si uales bene eſt,ualeo.Redditæ.21. Nos neq;.22.Nos quotidie.23.In Tuſculanum.24.Da operam.Vt in ea quam ſeptimam fecimus, Cal.Feb. pro Quintil.reponas.Ipſe ad Atticum,Quarto Nonn.Feb. mulieres noſtræ Formias uenerunt.*

IN EPIST.
XIX.

In maximis meis doloribus,&c.

VICTORIVS.

IN maximis meis doloribus. *Scripta ut arbitror cum Brundiſij eſſet, poſt deuictum Pompeium: id mihi ſignificant uerba illa, Quòd me propius uultis accedere. nam ad Att. etiam ſcribens, eodē tempore, inquit, Quòd ſcribis placere, ut propius accedam. in hac etiam epiſtola narrat ſe expectare à Pomponio literas, quid enim de hac re ille ſentiret, ſcire uolebat.*

GVB. LONG.

Nuntiatoria eſt Epiſtola.

IN EPIST. XX.

In Tuſculanum nos uenturos, &c.

VICTORIVS.

IN Tuſculanum nos uenturos. *Hæc quoq; nō ſeruato ordine hic collocata eſt, tempus etiam incertum, quo ſcripta ſit: fortaſſe cùm è prouincia redijt: potuit etiam cum ad urbem appropinquaret, poſt reditum Cæſaris in Italiam: nam non ante Brundiſio diſceſsit, quàm illum bello Alexandrino confecto, & Pharnace ſuperato, uictorem Tarentum nauibus appuliſſe audiuit. De duabus quæ ſequūtur, nihil certi tradi poteſt, ſuſpicor tamen ſcriptas eſſe à Cicerone cùm Brundiſij maneret.*

De Venuſio. *Mediceus codex,* DE VENSINO, *nos de Venuſino ſcripſimus, unius literæ defectum illum habere arbitrati. Petrarcæ ſane liber (De Venuſino) habet: nam (de Venuſio) nullo pacto probamus. Venuſia enim hæc urbs appellatur, non Venuſium neutro genere. præterea nō adpoſuiſſet præpoſitionē ciuitati, ut ſuprà, Dat. pr. Non. Nouemb. Brundiſio: & alijs infinitis locis. Quòd autem in hac ipſa paruula epiſtola bis deleuimus* FAC, *tribuimus id & antiquorum codicum autoritati,*

Digitized by Google

& familiaris ſermonis cōſuetudini. ſæpe enim huiuſmodi uoces elegantius deſiderātur: nam & facilè intelligi poſſunt, & breuitatem ſermonis adiuuant. quàm autem ſæpe ſic Cicero, *& comici maxime loquātur, quia crebra ſunt exempla, non longior ero id oſtendendo.*

GYB. LONG.

Monitoria, ut balneum paret.

SEB. CORR.

Venturos. *Al. futuros.* v. Calend. *Al.* IIII. *Cal. Al. Cal.* Venuſio. *Alij legunt,* V*enuſino.*

IN EPIST.

XXI.

Si uales, &c.

Hortatur, ut ualetudinem curet.

IN EPIST.

XXII.

Si uales, &c. Nuntiatoria.

IN EPIST.

XXIII.

Si uales, &c.

VICTORIVS.

REdditæ mihi iam tandem. D*ubitari non poteſt, quin hæ literæ & inferiores poſt reditum ipſius in* I*taliā ſcriptæ ſint, relictis partibus* Pompeianis, *cùm iam multum tēpus* Brūdiſij *māſiſſet.* Q*uod autē ſe adhuc nō ſtatuiſſe inquit, utrū illi obuiā procedat, an illic eum expectet: quid poſtea fecit, narrat* Plutarchus *in uita ipſius:* κατασχὼν δ' εἰς βρεντέσιον ἐνταῦθα διέτριβε. καίσαρα περιμένων βραδύνοντα διὰ τὰς ἐν ἀσίᾳ καὶ περὶ αἴγυπτον ἀσχολίας ἐπεὶ δ' εἰς τάραντα καθωρμισμένος ἀπηγγέλλετο καὶ πεζῇ περιιὼν ἐκεῖθεν εἰς βρεντέσιον, ὥρμησεν πρὸς αὐτόν.

GYB.

GYB. LONG.

Nuntiatoria, & petitoria.

IN EPIST. XXIIII.

Si uales, &c.

SEB. CORR.

PHilotimus. *de quo ad Atticum ſic ſcribit: Auguſtus cuidam nuntiabat, Philotimum Rhodum 5. Calend. Iun. ueniſſe, & habere ad me literas.*

IN LIBRVM XV. ANNOTATIONES.

IN EPIST. I.

Etſi non dubiè mihi nuntiabatur, &c.

VICTORIVS.

LIteræ redditæ ſunt à Tarcondimoto. *Dion Tarcondomotum hunc regulũ appellat: nã apud alios autores aliquantulum hoc nomen librariorum uitio (ut puto) uariatum reperias.* De clementia *Cæſaris loquens Dion lib.* XLI. *ſic argumentatur:* τεκμήριον δὲ ὅτι Σαδάλου μὲν τοῦ θρακὸς καὶ Δηιοτάρου τοῦ γαλάτου καίπερ καὶ ἐν τῇ μάχῃ γενομένων ταρκονδομότου τε ἐν μέρει τινὶ τῆς κιλικίας δυναστεύοντος πλεῖστον δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ ναυτικὰ βοηθήσαντος ἐφείσατο.

EX POSTER. EIVSDEM.

A` Tarcondímoto. *Nec à uetuſtis codicibus diſcedo (nam in Mediceo, cui multum tribuo, nulla uarietas) nec receptam lectionẽ muto, res ipſa liberq́; meus teſtantur: nec ullo modo reprehendi debeo, ſi in manu ſcripto Dione oſtẽdi* TARCONDOMOTVM *legi: cui enim hæc*

puſilla

puſilla in re diligentia mea obeſſe poteſt? Idem tamen in melioribus poſtea codicibus Dionis TARCONDIMOTVM *ſcriptum eſſe obſeruaui.*

Quicq; noſtram conſuetudinem. *Probo lectionem Corrigienſis, ingeniumq; ac diligẽtiam ipſius laudo, qui* MANSVETVDINEM *potius, quàm* CONSVETVDINEM *legendum putet.*

Pœna afficeret eos, quos neceſſe eſſet, cæteros metu liberaret. *Quomodo regnare oporteret, præclarè intelligebat Cicero: ſciebatq; inutile eſſe, quemadmodum non grauiter animaduertere in eos, qui in uitã principis conſpiraſſent, ita etiam eos, qui nõ ualdè illi culpæ affines eſſent, in diuturnione metu continere: homines enim propter metum ſæpè fortia, & callida cõſilia in animo uerſant: ac deſperatione ſuadẽte, ea tentant, quæ niſi omnem ſpem ſuæ ſalutis abieciſſent, nũquam attingerẽt.*

Eſt igitur conſilium Ciceronis, Ariobarzani ipſi, & ijs, qui in eum leuiter peccaſſent, ſalutare: nã eos tantum necandos cenſet, quos neceſſe eſſet, reliquis autem ignoſcendum: ac non ſolùm ignoſcendum, ſed etiam omnem timorem illis eripiendũ. Plato in epiſtola ſua oſtendit, Dionyſium Syracuſarum tyrannum à nullo doctum, ut ualdè regnandi peritum hoc pulchrè tenuiſſe: cùm enim & ſe, & alios læſiſſet, animaduertiſſetq; ipſos propter has iniurias malè affectos eſſe, ueritus, ne metu inducti, audax aliquod facinus aggrederentur, conabatur blandis uerbis, & omni genere comitatis omnem metum ex animis ipſorum pellere, ipſumq; in primis Platonẽ bene ſperare iubebat. Verba Platonis hæc ſunt, quæ quia elegantiſsima ſunt, & huic loco ualdè accõmodata, libenter adpoſuimus, ὁ δ᾽ αἰσθανόμενος πάντας ὑμᾶς οὕτω διατιθέν

τας φοβούμενος μὴ μεῖζον ἐκ τῶν φόβων γένοιτό τι φιλο=φρόνως πάντας ἀνελάμβανε καὶ διὸ καὶ αὐτὴν ἐμὲ παραμυθεῖτο καὶ θάρρειν διεκελεύετο.

PAVL. MAN.

A' Tarcondimoto. *Sic habent uetuſti codices: à quibus non uideo cur hoc in loco diſſentiendum ſit: præ=ſertim cum & Dion in fine lib.* XLI. *& L. Florus initio belli ciuilis inter Cæſarem, & Pompeium geſti, Tarcon=dimotum eum appellent: mendoſe enim in Floro, Tarcon dimotus, duabus uocibus impreſſum eſt, cum in libro ma=nu ſcripto una ſit.*

Conſuetudinem. *Putat legendum eſſe Hieronymus Ferrarius, manſuetudinem: quòd etiã 243. quæ copijs (di xit) & opibus tenere uix poſſumus, ea manſuetudine, & continentia teneamus: & ad Atticum 78. ſocijs incredi bilis uidetur & noſtra manſuetudo, & abſtinentia.*

GYB. LONG.

Nuntiatoria & petitoria eſt epiſtola. exponit enim quàm uarij ſint rumores, timoreſq; Parthorum aduentus. deinde à ſenatu maiorem exercitum petit.

SEB. CORR.

M. Bibulo Procos. *Syriæ.* Commageni. *Plin. lib. 5. cap. 12.* Legati primi. *Epiſt. 3. huius libri.* Tar chondimoto. *partis Gallogræciæ, uel Ciliciæ ſecũdum Dionem, tetrarcha, quem Tarcundarium Caſtorem Cæ=ſar appellat.* Pacorum. *quẽ poſtea Ventidius ſupera uit, cuiq; Phraartes frater ſucceßit.* Orodis. *Hũc Plu tarchus non ſemel Hyrodem uocat.* Iamblicho. *Sam=pſicerami filio.* Phylarcho. *Et dignitatis, & gentis hoc nomen eſſe poteſt. Arabes enim quidam Phylarchi, Strabone autore, nominantur.*

BERN. RVT.

Parcorem Orodi regis Parthorum filium. *Paco*

rum alij uocant, Ciceroq́; ipſe ad Atticum libro quinto, rem eandem perſcribens. Nobis primam eſſe libri huius epiſtolam placet, quam ad Catonem ſcripſit priorem. in ea enim nihildum ſenatui ſcripſiſſe indicat: in ea impetū in Cappadociam potius legerim, quam in Cappadocia.

PHIL. MELANC.

Etſi non dubie. *Nuntiatoria & petitoria epiſtola eſt. Exponit enim, quàm uarij ſint rumores timoresq́; de Parthorum aduentu. Deinde à ſenatu maiorem exercitum petit.*

IN EPIST.

II.

Cum prid. Calend. &c.

VICTORIVS.

AMicosq́; in patris eius fide, atq; iudicio probatos, &c. *Hoc loco ueteres codices manci ſunt ad unum omnes, ut ſuſpicer hunc locum, ut multos alios reſtitutum eſſe, ſuppletumq́; ab aliquo arbitrio ſuo potius, & coniectura, quàm ueterum, & integrorum codicum auxilio. Nos tamē nulla re uulgatam, & receptam lectionem permutauimus, ſuſpectum tamē mirum in modum habemus: nec enim ualde ſyncerus ſermo nobis uidetur* IN PATRIS EIVS FIDE ATQVE IVDICIO PROBATOS. *Quid enim facit ibi præpoſitio illa* IN? *nobis ſanè omnem ſenſum (ſi legitima alia uerba ſint) perturbare uidetur:* PATRIS IVDICIO PROBATOS, *optima nobis locutio uidetur:* FIDE *non ita. uideāt quæſo hunc locum accuratius doctiores, elegantioresq́; uiri: niſi fallor, parum hūc ſermonem probabunt:* ἄκυρος *enim profecto eſt, & male cohærens. nos tamen nihil aliud quàm ſuſpicionem adſcrimus. cum fide tantum antiquam multorum*

cod

codicum ſcripturam proponemus: quæ fortaſſe ſi diligentius animaduerſa fuerit, magno erit adiumento ad ueram lectionem inueſtigandam. eſt autem hæc, AMICOSQVE IN PATRIS EIVS, ATQVE IVDICIO PROBATO HORTATVS SVM, *&c.*

EX POSTER. EIVSDEM.

Vt intelligeretis ex ijs, quæ penè acciderunt. *Mediceus codex* VT *nõ habet, quod culpa librarij factũ procul dubio arbitrarer, niſi in ſimili ſententia, & elocutione hoc idem nõ multo poſt cõmiſiſſet: nã in altera epiſtola ad Catonẽ ſic locus ille in eo libro ſcriptus eſt: Cuius etiam interitũ facilè intelligerẽ, mihi quantum tribueres Milonis cauſa in ſenatu defendenda approbaris. Ac ne nunc quidẽ affirmarim mendo hos locos uacare: eſt enim durus ſermo, & auribus meis nouus: hoc tamen propter libri ipſius autoritatẽ adnotare uolui, ſi forte elocutio uera, & recta (quod non puto) eſſet diligentia mea, ſi non doctrina, æquis probisq; uiris ingrata non erit.*

GYB. LONG.

Exponit quid in Cilicia poſt ſuum aduentum egerit.

SEB. CORR.

Artuaſdes. *Sequenti epiſtola dicemus.* Tridui. *quinq; dies ſcribit & epiſtol. 4. huius libri, & lib. 5. ad Atticum.* Euſeben & Philorhomæum. *pium, & amicum* Romanis. *Græcè autem rectius ſcriberetur.* Regni defenderem. *Al. regnumq; defenderem.* Noſtro ordine. *ſenatorio. Al. ueſtro ordine.* In patris eius fide. *Al. in patris eius.* Fuit, *quũ ego ſuſpicatus ſum legendum eſſe, imperijs eius.*

IO. RIVIVS ATTEND.

Libro X V. *epiſtol. 11. ubi hodie ferè,* Vt ego regem

Ariobarzanē εὐσεβῆ καὶ φιλορώμαιον tuerer.quæ quin uera ſit lectio,ambiguū haberi, atq; in dubium uocari non debet. PHIL. MEL.

Quum prid.Calend.Sext. *Narratio eſt tota de rebus à ſe in Cilicia geſtis.*

IN EPIST. III.

Cum ad me.&c.

GYB. LONG.

Catonem certiorem facit,quid de Parthis acceperit. Deinde cur non ſcribat,excuſat ſe.

SEB. CORR.

M. C.Imp. *Quum hanc epiſtolam ſcripſit Cicero, nondū Imp. fuerat appellatus: ut id nomen omitti debeat.* Regis Parthorum filium. *Pacorum.*

Regis Armeniorum. *Artuaſdæ,qui Tigranis fuit filius: quem modò Artuaſden,modò Artabaſden appellari uideo.* Armenium regem. *ipſum Artuaſden.*

PHIL. MEL.

Cum ad me legati. *Narratio de rebus Parthorum, quam ſequitur excuſatio, cur de ijs rebus nihil ad ſenatum ſcripſerit.*

IN EPIST. IIII.

Summa tua autoritas,&c.

VICTORIVS.

ET toto ijs,qui nouari aliquid uolebāt. *Hæc erat uulgatorū omniū,necnō antiquorum corrupta profectò lectio:alij alijs modis emēdarūt,nōnulli* ET PECVNIA PARATVS ET SOCIIS *legunt .Quidā,* ET PECVNIA PARATVS, ET ANIMO. *Nos etiam pro uiribus conati ſumus hoc mendum corrigere,& in re tam incerta,& in qua omnes laborarint,ſibiq;,*

biq́; indulſerint, nõnihil nobis permiſimus: abũdare enim cenſuimus ex priore monoſyllabo acceptã priorẽ literã ſequentis dictionis, & eandem literã inter duas uocales ſitam, ex I, importune T factam. nam paruã illam lineam, quæ elementũ id cõmutat, exiſtimauimus ſupra tres illas uocales adponi debuiſſe, ſic, OIO, ut nota eſſet quæ compendioſam illam dictionem perficeret, ut OMNINO ſignificaret. nos hac coniectura ducti, auſi ſumus ita locum reſtituere. nam quin ſentẽtia egregia ſit ſi ita legas, nullum puto cõtradicturum: minus etiam à priſcis ueſtigijs declinauimus, ut quiuis exiſtimare poteſt.

Interclusi reliqui, Fugeranã autem, &c. Nos hoc loco Mediceũ codicem, ut probiorem, integrioremq́; ſecuti ſumus: nullum enim meliorem, minus'ue corruptum inuenimus. Quare cum hic noſtrum librum legis, puta te miræ uetuſtatis exemplar ante oculos habere. Confugio autem hic ad uetuſtatem, fidemq́; antiqui codicis. ſunt enim hæc tam minuta caſtella, ut uix alibi reperias nomina eorum, ut poßit aliorum ſcriptorum teſtimonio confirmari ueræ lectionis integritas. Vox illa RELIQVI, in nullis eſt antiquis, & profecto abundat: dicit enim ſe pleroſq; nec opinãtes oppreßiſſe, qui occiſi, captiq́; ſunt interclusi fuga. Quos enim fuga ſubito aduentu intercluſerunt, hi occiſi, captiq́; ſunt. Docet autem quomodo capi, occidiq́; potuerint. non enim illis fuga patuit in caſtella, obſtructis à militibus uijs. Intercludi fuga, ut Intercludi commeatibus, dictum eſt. Eranam autem uicum, ſeu urbem (ut uult Cicero, ut ſe magnas res geßiſſe oſtenderet) nullibi memini me legiſſe.

EX POSTER. EIVSDEM.

Tum præſenti magnitudine. Ego ex illis ſum,

qui cum PRAESENTIA *in Mediceo ſcriptum inueniſ-ſem, uitioſum locũ putaui, minus tamen quàm in impreßis inquinatum. Quòd* PRAESTANTI, *aut* PRAE-SENTI MAGNITVDINE *animi, rectè dici poſſe non-nulli negant, ſeipſos quoq; reprehendunt, qui in priore ſua editione* PRAESENTI MAGNITVDINE *ſcri-pſerunt: nã quòd multos accuſant, qui ex* PRAESEN-TE PRAESTANTEM *faciunt: me laudent neceſſe eſt, qui contrà ex* PRAESTANTI PRAESENTI *feci.* SI *uetus autem ſcriptura, elocutioq; recta, & integra eſſe ab eruditis uiris, & non dura, & aſpera iudicabitur, ego illam ualde amabo, quippe quam in libris ijs, quibus mul tum tribuo inuenerim.*

Et omnino ijs, qui nouari aliquid uolebant.

ET TOTO IIS, *antea legebatur, non in impreßis tan-tùm, ſed etiam manu ſcriptis codicibus, unũ excipio, qui* ET SOCIIS, *habebat. Locum uitium habere ſuſpicati ſumus, &* OMNINO *non incommodè legi poſſe iu-dicauimus: arbitrati locum quondam ita ſcriptum fuiſſe,* ET OĪO, *ex qua ſcripura poſtea ab imperitis librarijs* ET TOTO *factum ſit. Decepti ne tunc ſimus, eruditi iudicabunt: nos quidem, niſi aliud contra nos excogita-tur, in ſententia permanemus. Nam quòd quidam uulga-tam lectionem, à ſe quoq; olim damnatam, tuentur, utun-turq; ad eam probandam loco Ciceronis ad Atticum: ue-rum id eſſe crederem, ſi hic ut alibi fecit, & quod totum eſt, dixiſſet. Semper enim inueni ita Ciceronem locutum eſſe, cùm hoc ſignificare uult, ut præter exemplũ ab illis adductum, hoc ad Q. Fratrem apertè oſtendit, 290. To-tum in eo eſt (quod mihi erit curæ) tectorium ut concin num ſit. nam* ET TOTO, *hac ſententia nimis durũ eſt,*

& niſi

& niſi ualde fallor, probari nullo pacto poteſt.

Quas is conſul in urbe geſsiſſet. *Antiqui mei uulgatam, receptamq; lectionem habent: alius codex (ut quidam tradunt)* quas conſul in urbe geſsiſſet. *Verius tutiusq; de tota hac re ſtatui poſſet, ſi uir, de quo loquitur, & negotium etiam ipſum, de quo agit, intelligeretur. Quis enim ſcit an intelligat P. Lentulum, qui cùm Ciceronis cauſam* cos. *enixè adiuuiſſet, poſteaq; fortaſſe ob res foris geſtas ſupplicationes ſibi decerni poſtulaſſet, aduerſum habuerit Catonem, qui in ea re diſputanda uocem illam coniecerit, Se decreturum fuiſſe, ſi referretur ob eas res, quas idem* cos. *in urbe geßiſſet? Nam ita etiã Cato præclarum de Cicerone iudicium fecerit: cùm cenſuerit res illas, quæ pro ſalute ipſius ſine armis geſtæ eſſent, dignas eſſe ſupplicatione, ac præponẽdas ijs, quas in imperio cum exercitu idem ille, qui ei quondam ſaluti fuerat, pro Rep. geßiſſet. Neq; tamen hoc, quod à nobis cogitatum eſt, uerum eſſe affirmamus, ſed huiuſcemodi aliquid, quod idoneum ſenſum habeat, conſeruata recepta lectione, intelligi commodè poſſe, iudicamus.*

PAVL. MANVT.

Præſentia, magnitudine, & animi, & conſilij. *Eſt hæc, ut opinor, huius loci uera lectio, quam ex antiquis exemplaribus accepimus: quibus in omnibus, præſentia, legitur, non, ut quidam uoluerunt, præſtanti, aut præſenti. quamobrem autem, præſtantem, aut præſentem magnitudinẽ, Latine dici poſſe crediderint, non uideo. ſed hoc argumento, etſi firmißimum eſt, niti tamen nolumus. una tantũ ratione refellantur, quòd à libris manu ſcriptis diſſentiunt: quorũ nos autoritatẽ in dies magis magisq; facimus: permulta enim, quæ in ijs primo intuitu uideantur*

Digitized by Google

tur abſurda,poſt,ubi diligẽtius animaduerteris, commodiſsime dicta reperientur : ut hoc in loco,qui ſtatim,uerbum illud,præſentia,quid ſibi uellet, aut quò ſpectaret, non perceperunt, uitioſum credentes immutarunt : eſt enim ita dictũ,præſentia,magnitudine,& animi, & cõſilij.tanquam ſi dixiſſet,præſenti animo,magno conſilio: ut præſentiam animi, magnitudinem conſilij eſſe uoluerit : quemadmodum etiam alibi, præſentem animum ſæpiſsime dixit:& ſi ubiq; ferè eandem uocem imperiti deprauarunt,præſtantem,non præſentem,legentes. præſentiam quoq; animi dixit in oratione pro Milone 113. & *Cæſar belli Gallici libro* V. 59.

Sacerdos. *Quid ſacerdos hic ſignificet,Hirtij uerbis oſtendimus:ſic enim ſcribit de bello Alexãdrino lib.* IIII. 215. *Comana,uetuſtiſsimum,& ſanctiſsimum in Cappadocia Bellonæ templum,quod tanta religione colitur, ut ſacerdos eius Deæ,maieſtate,imperio, & potentia ſecũdus à Rege conſenſu gentis illius habeatur, id homini nobiliſsimo Nicomedi Bithynio adiudicauit. Appianus autem in fine Mithridatici, Commagenis (inquit) Archelaum ſacerdotem præfecit, quæ dignitas habetur regia. Strabo etiam initio libri* XII. *idem tradit.*

Adoleſcens & equitatu,& peditatu,& pecunia paratus,& toto, ijs, qui nouari aliquid uolebant. *Sunt,quos offendat hæc lectio. ac fuit, cum ego quoque corruptũ locum exiſtimarem.nunc de mendo nihil ſuſpicor:dixit enim,& toto,id eſt, & ea re, quæ ſumma eſt: deinde expoſuit,totũ illud qd ſit:ijs, qui nouari aliquid uolebant : à quibus maxime timendum erat, quòd adoleſcentem uel leuibus rationibus ad bellum poſſent impellere.adoleſcens (igitur dixit) & equitatu,& peditatu,&*

pecun

pecunia paratus, & , quod ſummum eſt, iis, qui nouari aliquid uolebant. ſic etiam ad Atticum, 5 o. eſt totum, quid Cal. Mart. futurum ſit. pro, eſt ſummum, eſt maximum, in eo ſunt omnia, quid Cal. Mart. futurum ſit.

Tibarani. *Forte, Tibareni, de quibus Plutarchus in Lucullo, & Plinius, ubi Temiſcyræ regionis gentes perſequitur: nam Tibaranorũ mentionem nondum inueni.*

Res, quas Conſul in urbe geſsiſſet. *In quo ita legatur, uetuſtum habet codicem magnæ ſpei adoleſcens Ioſephus Tramezinus. Conſul autem, id eſt Cicero: cõmemorantur enim quæ pro Ciceronis dignitate & dixerat, & fecerat Cato. quis ſit autem is, quem clariſsimum, atq; optimum uirum appellat, intelligere nondum potui. Cæſarem quidẽ, ut alij existimant, non arbitror, quẽ Cicero nunquam optimum uirum uocaſſet, ad Catonem ſcribẽs Cæſaris inimicum, præſertim cum tota fere epiſtola eius beneuolentiam quaſi aucupari uideatur, quo facilius ſupplicationem obtineret Catone comprobante.*

Cum hæc te tertia iam epiſtola ante oppreſsit. *Alij, ante operis ſit, durius omnino, & ſenſu, ut ego exiſtimo, nõ admodum probabili. quid enim ſi, adeo longa eſt hæc epiſtola, ut opus uideri poßit? nam quòd illas dictiones, ſchedam aut literam, epiſtolarum numero reſpõdere negant: id ego illis concedo: ſed referri dico ad illã uocem, epiſtola: ut quaſi Caßium reprehendat, qui ſchedam, aut literam nondum dederit, cum epiſtolas iam tres acceperit. legitur autem, ut nos impreßimus, cum in alijs libris manu ſcriptis, tum in eo, quem habet Vincentius Riccius: qui quidem liber uetuſtißimus eſt, ut Græcas dictiones, quæ ſunt in uetuſtis codicibus perquam raro, maiuſculis literis ſcriptas habeat.*

GYB. LONG.

Longa hac epiſtola & elegantiſſima Catonem ſolicitat, & rogat ut honorem illius ornet, & apud Senatum amplificet, recenſitis prius quæ in Cilicia egerit & confecerit.

SEB. CORR.

Biduum. *In his diebus, qui aliter hic atq; in epiſtolis ad Atticum ſcribuntur, uidetur eſſe* Ciceronis *μνημονικὸν ἁμάρτημα.* Regumq́ ſociorum. *Al.* Regũq́, *& ſociorum.* Præſtanti. *Al. præſenti.* Sacerdos. *Sacerdos, autore Strabone, in Cappadocia ſecundus poſt regem erat in honore, ſæpiusq́; reges & ſacerdotes ex eadem erant gente.* Toto ijs. *Alij, ſocijs: Alij, omnino ijs legunt: Alij, ijs. & paulo pòſt, E toto regno: ut uerbum illud è loco ſuo in alienum migrarit.* Vtriq; prouinciæ. *Syriæ, & Ciliciæ. Al. tamen legitur, utrinq; prouinciæ.* Tamen id. *Al. tum id.* Ante diẽ Id. Oct. *Al. ad IIII. Id. Oct. & ita legi debet. nã quò profectus eſt IIII. id. eò III. Id. peruenit.* M. Anneius, & L. Tulleius. *In epiſtolis ad Att. ſemper ſcribitur, M. Annius, & L. Tullius.* Interclusi reliqui fugeranam. *Alij legũt Interclusi fuga. Eranam. Hæc autẽ loca, quæ à Cicerone ſcribuntur, ſunt adeo ignobilia, ut non multum operæ ijs perquirendis ſit ponendũ.* Aras Alexãdri. *Epiſt. 10. lib. 2.* Eleutherocilicũ. *Al. ἐλευθερῶν κιλίκων: hoc eſt liberorum Cilicum. nam teſtatur Plinius, in illis locis populos plures liberos fuiſſe.* Quum cuidam. *Cæſari, niſi fallor. Nam quum in ſenatu, ut refert Plutarchus, Cæſari ſupplicatio decerneretur, Cato cenſuit Cæſarem potius hoſtibus dedendum.* R. P. conſeruata. *coniuratione Catilinæ oppreſſa.* Neſcio quid gratulationis. *ſupplicationis.* Et prouinciam. *Galliam. Epiſtola 2. libri 5.* Sacerdotium. *Auguratum.* Poſt iniuriam.

riam. *exilij.* Augur poſtea fieri uolui. *in P. Craßi locum, Pompeio & Hortenſio cooptantibus.* Eum honorem. *ſupplicationem, & triumphum.* Neglectum à me olim. *Qum prouinciam depoſui, ex qua fortaſſe triumphare potuiſſem.*

BER. RVT.

Biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum Synadis, totidem dies Philomeli. *Aliter ad Atticum: Moratus, inquit, triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, & totidem dies Synade. & alia epiſtola: Laodiceã pridie Calend. Sextil. uenimus, ibi morati biduũ perilluſtres fuimus, honorificisq; uerbis omnes iniurias reuellimus ſuperiores. deinde Apameæ quinq; dies morati, Synadis triduũ, Philomeli quinq; dies, & Iconij decem. Itaq; ad conſentaneam ſcripturam loci redigendi indidem.* Caſtra in radicibus Amani habuimus, apud aras quatriduum. *Superiore loco ad Atticum: Ibi, inquit, quinq; dies morati.* Ad oppidum Eleuchencilicum. *Eleutherocilicũ, eſt ad Atticum.* Cuius etiam interitum, facile intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis cauſa in ſenatu defendenda approbaris. *Deeſt Vt, quo ſit, ut facile intelligerẽ: ex alijs. Sicut & Studui, paulopòſt, nõ ſtudij.* M. Maneio legato imperaui. *Superiori 13. libro pluribus locis M. Anneium legimus. utrobi melius, nõ decerno. idem utrobiq; legendũ, non dißimulo.* Magnumq; eorum equitatum, qui in Ciliciam inuaſiſſet, ab equitatu in eorũ turmis, & à cohorte prętoria, quæ erat Epiphanię præſidij cauſa occidione occiſum. *Legendum eſt: Ab equitum meorũ turmis. ni fallimur, ex ſenſu. Nã & turmas de equitibus, ut de peditibus cohortes, dicimus. et ha-*

bent quidam codices, equitatu meorum, incorruptum ex parte. Sed,ut memini, Repub.conſeruata. *Vt nemini,ſcribimus. eam ſentẽtiam pluribus locis Cicero perſcriptam reliquit.*

PHIL. MEL.

Summa tua autoritas. *Exponit primum hac epiſtola, res à ſe in Cicilia geſtas & confectas:inde petit à Catone,ut dignitatem ipſius in Senatu tueatur & ornet.* Summa tua autoritas. *Exordium, à cauſis ſcribendi.* Nunc uelim ſic tibi perſuad. *Petitio,ſeu propoſitio:Peto,ut dignitatem meam tueare,& augeas.* Tu idem mihi. *Enumeratio beneficiorum Catonis erga ſe.*

IN EPIST. V.

Quod & R.P.&c.

GYB. LONG.

Gratulatur Ciceroni de rebus à ſe geſtis, & tacite diſſuadet, ne triumphum ambiat.

SEB. CORR.

LAudarem. *laudarem tantum, ſed ſupplicationem non decernerem. Epiſt.11.lib.8.* Securitatem. *Al. ſeueritatem.*

PHIL. MEL.

Quod & Reſpub. *Gratulatur Ciceroni de rebus geſtis,& tacite ne triumphum ambiat,diſſuadet.*

IN EPIST. VI.

Lætus ſum,&c.

VICTORIVS.

ETſi non modo unus, uerum etiam multi &c. *Nos autoritate ueterum codicum, & ratione ducti,* NON MODO OMNES *emendauimus.Si,inquit,omnes*

eſſent

eſſent Catones in ciuitate noſtra, plus me putarem aſſecutum eſſe, poſtquã à te laudatus ſum, quàm ſi mihi triumphus decretus fuiſſet. ſed quid dico omnes? ſi multi eſſent Catones (minus autẽ eſt multi, quàm omnes) eiuſdẽ ſententiæ eſſem ut currum, laureamq́; præ tua laudatione contemnerẽ. Cũ autẽ nedum omnes, aut multi ſint Catones, ſed uix unus fuerit, oportet etiam me reliquorũ rationem habere, qui nõ rectè, incorrupteq́; res iudicant: nam eorũ quoq; exiſtimationẽ de me magnifacere debeo, cũ uelim famam & dignitatẽ meã Clodianis tẽporibus perculſam & labefactatã inſtaurare: apud quos ſi uiderint me à ſenatu ornatum, triumphoq́; decoratũ, rurſus ut ſolebam, florebo: ſin autem eo honore indignus exiſtimabor, nunquam maculã illã delere potero. In longa autẽ ad ipſum epiſtola cauſam exponit quare uelit uel cupiat potius triumphare: ad ſanandũ uulnus iniuriæ ſcilicet aptiſsimum triumphũ eſſe ſibi iudicans: quam etiã cauſam ad Att. adfert libro VI. his uerbis, Amicorũ literæ me ad triumphũ uocant, rem à nobis (ut ego arbitror) propter hanc παλιγγενεσίαν noſtram nõ negligendã. uidebatur enim ſibi poſt integrè adminiſtratam prouinciã quaſi exoriri, iterumq́; naſci: nec enim cẽſebat aliter poſſe ſe acceptas iniurias delere ex animis hominum, niſi ſummis poſtea honoribus ornatus eſſet, antiquasq́; laudes ob conſeruatam patriam ſibi meritò tributas renouaſſet. Si autem omnes, aut multi ſaltẽ (gratius omnino, meliusq́; fuiſſet ſi omnes) eo iudicio, quo Cato, eſſent, nõ opus ſibi eſſe Cicero exiſtimaſſet nouis Senatus, populiq́; de ſua laude iudicijs. ſciret enim in animis eorum nunquam ſuam laudem imminutam eſſe, caſumq́; illum ſuum ab ipſis reip. calamitatem ærumnamq́; potius, quàm ſuam habitum eſſe.

GYB. LONG.

Iucundam ſibi Catonis gratulationem fuiſſe dicit. Petitq́ rurſus, ut apud ſenatum ſua ſententia & uoluntate à Cicerone adiuuetur.

SEB. CORR.

Abs te pater laudato uiro. *Al. Abs te pater à laudato uiro: ut etiam in Tuſcul. 4. legitur.* Non modo unus. *Al. non modò omnes.* Vnum extitiſſe. *Te. quum uerò multi non ſint Catones, ſed pleriq; omnes potius ſint imperiti, iis etiam aliquid dandum eſt, & quaſi ſcenæ ſeruiendum.* Superioribus literis. *quarta huius lib.* Amiciſsime ſcribis. *epiſtola ſuperiore.*

BERN. RVT.

In qua unum extitiſſe, mirabile eſt. *De ipſo potius, ad quem ſcribit, accipio: quàm, ut uoluit interpres, de Cenſorio. Pertinet uero ad argumẽtum huius ſuperioriſq; epiſtolæ, ſcire, Ciceroni ſupplicationem quidem non decreuiſſe, honorificè tamen de eo locutum. quod Cælius ſignificat libro octauo, in epiſtola, cuius initium, Non diu ſed acriter. Sed & Cicero ipſe ad Cæliũ, Atticumq;.*

PHIL. MEL.

Lætus ſum. *Exordium à* χαρᾶς. Quod ſi ita erit. *Petitio, ut ſua ipſum ſententia iuuet in ſenatu.*

IN EPIST. VII.

Te & pietatis, &c.

GYB. LONG.

Et gratulatur Marcello, quod frater eius conſul factus ſit, & petit ut operam det, ut illi in prouincia ſuccedatur.

SEB. CORR.

M. Marcello Cos. *cum Ser. Sulpitio.* C. Marcello. *fratre tuo patruele.* Cos. facto. *cum L. Paulo.* A te ipſo. *ut à Cos.* Tuo facto. *quo C. Marcellum*

cellum Cos. deſignandum curaſti. De te iudicio. *ſuffragijs declarato.* Similem. *æmulum quoq; & imitatorem ſtudiorũ, & laborum ſuorũ, in oratione pro ipſo, et in Bruto uocat.* Et lege. *Epiſt. ſeptima libri ſecundi.*

PHIL. MEL.

Te & pietatis. *Gratulatur primum Marcello, quòd frater eius conſul factus ſit. deinde petit, ut det operam, ut ipſi in prouincia ſuccedatur.*

IN EPIST.

VIII.

Maxima ſum, &c.

GYB. LONG.

Officioſa eſt epiſtola, qua C. Marcello de nouo conſulatu gratulatur.

SEB. CORR.

TE Cos. factum. *cum L. Paulo.* A' te pro tua. *Al. à te peto pro tua.* Parentisq́ tui. *Epiſtola ſequenti.* Quòd mei amantiſsimum. *Al. quũ mei iam amantiſsimum.* Matris tuæ. *Iuniæ. Epiſtola ſequenti.*

PHIL. MEL.

Maxima ſum lætitia. *Epiſtola officioſa eſt, qua Marcello de nouo conſulatu gratulatur.* Nam cum te. *Rationes gratulationis.*

IN EPIST.

IX.

Marcellum tuum, &c.

GYB. LONG.

Gratulatur rurſus M Marcello, quòd frater conſul factus ſit.

SEB. COR.

M. Marcello. *Al. C. Marcello: idq́; recte.* Collegæ. *in auguratu: quod ex lib. 2. de Diuinatione diſces.* Marcellũ tuum. *C. Marcellũ filiũ tuum.*

Cos.

Cos.factum.*cum* L.*Paulo.* Mirum.*Al.mirādum.*

PHIL. MEL.

Marcellum tuum,&c. E*iuſdem argumenti eſt cum præcedente.*

IN EPIST. X.

Quando id accid.&c.

GYB. LONG.

Petit à conſule,ut honori & dignitati Ciceronis faueat in ſenatuſconſulto,quod petebat Cicero.

SEB. CORR.

PAtris tui. *ſuperiore epiſtola.* Frater tuus. *patruelis* M.*Marcellus.*E*piſt.7.huius libri.*

BERN. RVT.

M.T.C.C.Marcello conſ.deſi. D*eſignati uerbum arbitror eradendum,quoniam iam eſſet magiſtratum ingreſſus.literæ enim hæ* Ciceronis, *ut in Cælianis epiſtolis uidimus,& ad* A*ppiū,in* I*anuarium menſem inciderunt. idq́; etiã de inſequẽtis epiſtolæ inſcriptione multo magis dicimus.*D*eniq; ſunt codices, qui id uerbum nõ habeant.*

IN EPIST. XI.

Quantæ tibi,&c.

GYB. LONG.

Agit gratias Marcello, quod in dignitate & ornamentis ab illo adiutus ſit.

SEB. CORR.

HOnos fuerit. *in decernenda mihi ſupplicatione.* Parentibus tuis. E*piſt.9.huius libri.*

PHIL. MEL.

Quantæ tibi curæ. Agit *gratias* M*arcello, quòd in dignitate ab eo adiutus ſit.* Quamobrem. Epilo*gus à uoto.*

IN

IN EPIST. XII.

Etſi mihi,&c.

GYB. LONG.

Officioſa eſt epiſtola,& petitoria, ut ei ſuccedatur.

SEB. CORR.

L. Paulo Cos. des. cũ C. Marcello. Illum diem. comitiorũ. Nauare. *in petitione Conſulatus.*

BERN. RVT.

Quando hic nec opinatus nec improuiſus prouinciæ caſus. *Nec prouiſus, puto legendum. ipſe ad Appium: Quum & contra uoluntatem meam & præter opinionem accidiſſet, ut mihi cũ imperio in prouinciam proficiſci neceſſe eſſet. Idem erit, ſi legas, & improuiſus: ut alij habent codices.*

PHIL. MEL.

Etſi mihi. *Petit Cicero, ut ſibi ſuccedatur. orditur autem à gratulatione.*

IN EPIST. XIII.

Maxime mihi,&c.

GYB. LONG.

Officium ſuum Paulo approbat, deinde petit ut dignitatem illius promoueat in ſenatuſconſulto approbando.

SEB. CORR.

ORnaſti reditũ meum. *ab exilio.* Rerum gerendarum. *in Cilicia.* Et collegã. *C. Marcellum.*

PHIL. MEL.

Sed id fato neſcio quo. *A' præcedentibus beneficijs.*

IN EPIST. XIIII.

M. Fabium,&c.

GYB. LONG.

Reſpondet ad Caſsij commendationem, & ſe illum cœpiſſe uidere, antequàm in prouinciam iret, dicit. poſtremo petit, ut operam det, ut ei ſuccedatur.

SEB.

SEB. CORR.

C. Caſsio Proqueſt. *Epiſto.10.lib.8.* M.Fabium. *Epiſt.14.lib.2.* Quòd ab eo egregie diligeris. *Al.quòd te ab eo egregie diligi ſenſi.* Conuenire potuiſſes. *in Cilicia.* Tanto interuallo. *ad annos quatuor: hoc eſt, à profectione Craſsi in Parthos ad L.Paulum, et C. Marcellum Coſs.* Quas geſsiſti. *in Syria contra Parthos.* Victoria tanta. *contra Parthos, quos ab oppido Antiochia inſecutus, rem bene geſsiſti, quo tempore ego Amanum uaſtaui.* Paulum noſtrum. *Cos.* Eſt Curio, eſt Furnius. *ambo Tribuni plebis.* Tuū diſceſſum. *cū Craſſo.* Bruto. *M.Bruto.* Tuo. *Cuius tu ſororē Iuniam Tertiā habes uxorē.*

PHIL. MELANC.

Vt multis de cauſis. *Principalis propoſitio huius epiſtolæ, cui additæ ſunt rationes.* De me autem. *Petitio, ut det operam, quo ſibi ſuccedatur.*

IN EPIST.

XV.

Etſi uterq́;, &c.

GYB. LONG.

Conſilium ſuum in bellis ciuilibus exponit.

SEB. CORR.

Belli neceſſaria pertinacia. *Al. belli pertinacia.* Voluit. *ego, Pompeio uicto, in Italiam rediens: tu, claſſem in Helleſponto Cæſari tradens.* Eius conſilij. *diſcedendi ab armis.* Reprehendit prætereo. *Al.reprehendit, præter eos. intelligit autem eos, qui bellum in Africa renouarunt.* Prælio facto. *primo, hoc eſt, Pharſalico.* Eſſet Africa. *ubi tunc bellum à Pompeianis renouabatur.* Quam cognouit Aſia. *Cæſar enim*

enim multis, qui ſe in Aſiam, aut in Achaiam contulerāt, ueniā dedit. Ipſo legato. Cæſare. Pharnacem. Mithri datis filium, Ponti regem, quem quum Cæſar uiciſſet, tria illa uerba ad amicos ſcripſit, Veni, Vidi, Vici. Illaturū putaret: uicto Cn. Domitio Caluino, cui Cæſar Aſiam, finitimasq; prouincias adminiſtrandas tradiderat. Con ſilijs intereſſes. primum Alexandriam profectus, deinde Cæſarem contra Pharnacem ſecutus. Miſerrimis querelis. propter ſcelera, & ſeditiones M. Antonij magiſtri equitum, & L. Trebellij, atq; P. Dolabellæ Trib. pleb. Si autor. Cæſar. Luceria. Al. Nuceria.

BERN. RVT.

Quādo eius conſilij princeps ego fuiſſe uideor. diſcedēdi à ciuilib. bellis: non, ut Clericus, concitandi. Primus enim Cicero ſponte ſua, fuſo in Pharſalia Pompeio, ſe à bello mouit, & in Italiā contulit. autor Plutarchus in Cicerone. Alij enim ſe in Africā, alij in Achaiā, quidā in Siciliā, cæteri in Hiſpaniā contulere. Caßius uero Cæſari ex ea pugna Pompeiū in Aegyptum inſequēti circa Helleſpontū ſe dedidit cum multis triremibus, atq; ita à ciuilibus quieuit bellis. autor Appianus. quod etiam ad argumentum Epiſtolæ pertinet. Pro ſua quiſq; per te ferre potuiſſet. Parte, ex ſenſu habent alij codices.

PHIL. MEL.

Expoſitio conſiliorū Ciceronis & Caßij in bello ciuili.

IN EPIST. XVI.

Puto te, &c. GYB. LONG.

locatur cum Caſsio, quod Epicureus uocatus ſit.

VICTORIVS.

CVm hæc tertia iam epiſtola ante te oppreſsit. Nos cum antiquis codicibus ANTE OPERIS SIT

ſcripſimus, eleganti (ni fallimur) ſenſu: etſi nos intelligimus eruditos uiros, ut in alijs quibuſdam, receptam lectionem ſecutos, eodem modo dicendi uſos eſſe, ut qui antiquam ſcripturam non uidiſſent: illam enim, ut opinor, magis probaſſent. Puto te ſuppudere, inquit, cum hæc tertia iam epiſtola ſit operis, id eſt opus, uolumenq́; penè conficere poßit, quam tu ſchidam, aut literam. Hæc enim infrà poſita non reſpondent numero epiſtolarum, ſed magnitudini ſuarum iam trium: illius ſe mirari dicit ne ſchidulam quidem habere, aut literam. Scidulam autem ut in antiquis libris ſemper inuenimus, ſcripſimus ſine aſpiratione, licet à uerbo σχίζω *uideatur deductum eſſe nomen. alia autem ſunt nomina à Græcis deriuata aſpiratam literam habentibus, ipſa tamen non retinent. Sic autem & in epiſtolis ad Atticum hoc nomen ſcriptum inuenimus libro primo, Enitere per amicos, clientes, hoſpites, libertos deniq; ac ſeruos tuos, ut ſcida ne qua depereat. Et in Plinianis uetuſtis codicibus. Alij autem (ſcedam) ſcribũt, ut hic omnes uulgati codices habebant, quod non tam probo.* Κατ᾽ εἴδη ἢ φαντασίας. *Antiqui codices aliter, nec tamen, ut putamus, incorruptè, ſed longè minore errato,* κατ᾽ εἴδωλων φαντασίας. *Nos duas literas in medio defeciſſe arbitrati pro* εἴδωλων, εἰδώλων *ſcripſimus. Putabant enim Epicuræi, ut infrà copioſe diſputat, non aliter nos de aliquo abſente cogitare, niſi ſimulacrorum, ſpectrorum'ue phantaſijs impulſi. Quod cum apertius hac epiſtola diſſeratur, planumq́; omnibus mediocriter doctis ſit, à nobis longius non tractabitur.*

Catius inſuper Epicuræus. *Sic omnes uetuſti, & impreßi codices. Quidam nuper* INSVBER *emendarũt, quam nec damnamus, nec ſequimur adhuc lectionem: nuſquam enim patriam eius, regionem'ue, in qua ortus*

eſſet, inuenimus. Eſt autē Catius ille, de quo Horatius in Satyris: nam per Gargettium Epicurus intelligitur à loco ubi natus. Laërtius in principio eius uitæ, ἐπίκουρος νεοκλέους καὶ χαιρεστράτης ἀθηναῖος τὸν δῆμον γαργήττιος, γένους τοῦ τῶν φιλαΐδων. *Statius etiam eundē, ſenem Gargettium appellat.* Quod uelis ipſa currunt. *Quis non uideat hunc locum deprauatum eſſe? & tamen omnes codices ſic habent. Germanicus tantū pro* CVRRVNT, OCCVRRVNT *habet. Nos uocem illā* VELIS *in duas diuiſimus dictiones, ut à principio fuiſſe credimus, uitioq́; poſtea librariorum compactas, ut ſit,* VEL IIS. *ſæpe autem, cum duæ hærent uocales, in antiquo codice una tantùm ſcribitur, ut alibi adnotauimus. Adfert autē rationem, quare difficilius credat nos de aliquo cogitare occurſu ſimulacrorū, quàm eorundē incurſu uidere quippiam (uidere autem nos* διὰ τῆς τῶν εἰδώλων ἐμπτώσεως *cenſebant Democritus & Epicurus: quod in epiſtola ad Atticū etiam oſtendit Cicero, in qua diſputat de feneſtrarū anguſtijs.) Quod ſi inquit his ſpectris oculos feriri poſſe conceſſerim (uix autē hoc cōcedit, ut ſpectra cū ſint tam* ἀπαθῆ *oculos ferire poßint) ſed ſi conceſſerim inquit, uidebor aliqua ratione facere, quòd ſaltē oculis ſpectra occurrunt, ut poßint* τῇ ἐμπτώσει *& occurſu uiſionē cōficere, & excitare. Quomodo autem animus &* διάνοια *feriri poßint, nō uideo. nō enim ſpectra animo, ut oculis occurrunt: qua enim ratione corpus penetrare poſſent? frangerentur enim* ἀπαθῆ ὄντα. *Lib. autem primo de finibus hāc eandē rem tangit, Imagines quæ* εἴδωλα *nominant, quorum incurſione non ſolū uideamus, ſed etiam cogitemus. Et ſi antè uulgati deprauatè* INCVRSIONEM *legebāt. Sunt autem uerba Ciceronis contra L. Torquatum, qui*

Epicuri diſciplinam ſectabatur diſputantis. ubi etiam minus ueriſimile eſſe putat nos incurſione & ἐμπτώσει ſimulacrorum cogitare quàm uidere. De *occurſu autem ſimulacrorum hac ipſa epiſtola paulò pòſt: ut prorſus hanc ueram eſſe credã huius loci lectionem, deprauatã autẽ ab aliquo, qui has* Epicuri *rationes (quòd nunc amiſsis eius diſciplinæ libris, obſcuræ ſunt) ne guſtaſſet quidem.* Qui *tamen ut* Ciceronis *infinita loca intelligat, atq;* Lucretiũ *candidiſsimũ poëtam legere poſsit, non penitus rudis eius diſciplinæ eſſe uult,* Epicuri *uitam à* Laërtio *perſcriptã legat, ubi ferè omnes illius ſententias, decretaq; ipſius uerbis explicata colligit.* Liber *autem primus de finibus, & non parua pars ſecundi, ex uerbis penè* Epicuri *cõtexti ſunt, à* Cicerone *ſumma fide, & elegantia conuerſis.*

EX POST. EIVSDEM.

Cum hæc tertia iam epiſtola ante operis ſit. Quod *ita olim ſcripſimus, dedimus id antiquorum codicum autoritati, in quibus ita ſcriptum offendimus. uetuſtam lectionem quibus potuimus argumentis confirmauimus, quam qui non probat, receptam ſequatur.*

Quod uel ijs ipſa occurrunt. Locum *inquinatiſſimum ita purgari poſſe cenſuimus, non inſulsè (ut opinor) neq; inelegãter: alij ſtudioſos in ijſdem uolutari ſordibus uoluerunt.* Magnas *labes in antiquis ſcriptoribus factas eſſe, quòd ab imperitis librarijs, quandoq; ex duabus una dictio facta ſit, aut contrà, ex una duæ, fatebuntur.* Quod *ſi quis hìc quoq; factum eſſe concedit, nullus labor eſt reliqua reſtituere.* Infinitis *locis in* Mediceo *codice duarum uocaliũ, quas appellant, altera abſorpta eſt. ad* Pætum: Salis *enim ſatis eſt, ſannorũ parum. ad eundẽ:* Tenuculo *apparatu ſignificas* Balbum *fuiſſe contentum,*

pro

pro SANNIONVM, & TENVICVLO. poſſemus infinita alia exẽpla afferre, & hoc frequentius. Eſt, cùm eædem literæ ſunt, ut in epiſtola Q. Ciceronis: Res eſt aut Tribunicis, aut priuatis conſilijs munienda, pro Tribunicijs. Nã de Germanorũ fide bene exiſtimo: uideo enim illos epiſtolarum antiquos codices habuiſſe, multaq; adnotaſſe, quæ ficta non eſſe & commentitia auſim affirmare. De ſententia horum uerborum non laboro: puto enim me affatim oſtendiſſe citatis teſtimonijs magnorũ uirorum, decretisq; illorum explicatis, ſi ita legatur, omnia opinionibus illius familiæ reſpondere.

PAVL. MAN.

Quod uelis ipſa currunt. Corruptus locus: quem ſanare nõ potuimus, ueterũ exemplariũ ope deſerti: prorſus enim omnia, quæcunq; uidi, cum uulgata lectione conſentiunt: Vincentij Riccij codex hoc in loco etſi deprauatus, ab alijs tamen diuerſus eſt: habet enim, quod in his incurrat. Florentini autẽ in ſuo libro emendarunt, quod uel ijs ipſa occurrunt. quam lectionẽ etſi laudamus ut ingenioſe excogitatam, non tamen ſequimur, neq; ſatis ei confidendum credimus, cum à uetuſtis codicibus, etiam quos ipſi habuerunt, diſcrepet. nam quod Germanos in ſuo pro, currunt, occurrunt, impreßiſſe dicunt: id ego eos fecisse tantummodo coniectura ductos facilè crediderim: non enim hic ſolùm, ſed in reliquis etiam Ciceronis ſcriptis multa eos arbitratu ſuo uideo mutaſſe.

GYB. LONG.

Iocatur cum Caſsio, quod Epicureus uocatus ſit.

SEB. COR.

Te oppreſsit. Al. operis ſit. Schedulam. Al. ſcedam. alij legunt, ſyllabam. Κατ' εἴδη, ἢ φαντασίας. per ſpe-

cies, uel uiſa per ſpecies, & imagines, uidetur quaſi interpretari Cicero ipſe lib. II. de Diuinatione, ubi de his plura diſputat. alij tamen legunt, κατ' εἰδῶν φαντασίας. alij, κατ' εἰδώλων φαντασίας. Tui amici noui. Epicurei. Caßius enim, autore Plutarcho in Cæſare & Bruto, Epicureus erat. Διανοητικὰς φαντασίας. intelligentiæ uiſa. Catius. Hic ſcripſit quatuor libros de rerum natura, & de ſummo bono, de quo Quintilianus ita ſcribit: In Epicureis leuis quidem, ſed non iniucundus tamen autor eſt Catius. Inſuper. Alij legunt, Inſuber. Gargettius. Epicurus, qui τὸν δῆμον γαργήττιος à Diogene Laërtio, à Suda uerò γαργήττειος fuiſſe dicitur. Democritus. quem ſecutus eſt Epicurus. εἴδωλα. imagines. Quod uelis, ipſa currunt. ijs facile aſſentior, qui legũt, Quòd uel ijs ipſa occurrũt. In mea ne poteſtate ſit. Al. in mea poteſtate ut ſit. Εἴδωλον. imago. Vt hominibus. Epiſt. 13. lib. VII. In eam. fortaſſe Academicã, aut Stoicam. Si iam. Alij legunt, etiamſi. Αἵρεσις. ſecta: & Epicuream intelligit. Libet. nonnulli malunt, Licet.

BERN. RVT.

Catius inſuper Epicureus. Quid ſi, Catius Inſuber? Quæ ille Gargatius etiam ante Democritus. Et iam, duobus uerbis lego. qui error Liuij quoq;, ac Salluſtij, & multorũ aliorum uoluminibus irrepſit. His autem ſpectris etiam ſi oculi poſſent feriri, quod uelis, ipſa currunt. Aliubi, Quod uel ijs ipſa currunt. ut poßis Incurrunt legere, atq; etiam Ipſi, non ipſa. Ex qua hæreſi in hominibus armatis deiectus ſis. Non muto aliorũ codicum ſcripturam: ubi eſt, Vi, hominibus armatis. ex formula interdicti Vnde ui. de quo quia ex iuriſconſultis multa in Trebatianas epiſtolas deſumpſimus

mus,nihil hoc loco implico. Qui ea legerit,etiam quid ſignificet Hoc anno,intelliget. Interdictũ certe plus quàm ridicule interpretatur Vbertinus iſte prohibitionem, ne reſtituatur. quum ſignificat ius ipſum potius, & (ut ita dixerim) remedium petendi reſtitutionem in rem ſuam. Quid interdictum ab actione diſtet,iuriſconſulti tractant.

PHIL. MEL.

Puto te iam ſuppudere. Iocatur in Caßium Epicureum factum,& Epicureorum ineptias deridet.

IN EPIST.

XVII.

Præpoſteros,&c.

VICTORIVS.

ALteras habebis,has breues. Nos putamus punctis malè diſtinctas eſſe has dictiones:ut longè diuerſum ſenſum præ ſe ferant à uero,niſi fallimur: non enim Alteras habebis,intelligimus, quòd alias longiores,plenioresq; nũc polliceatur,ideoq; æquiore animo uelit ferre illum harũ breuitatẽ:nam id paulo pòſt largè promittit uerbis illis,Sed expecta πάντα περὶ πάντων. ſed ignoſci ſibi uult,quòd hæ non ſolũ breues ſint, ſed alias etiã antè breues acceperit, ut hæ ſint iam ſecundæ literæ ad eum ſcriptæ breues. Quo magis poſtea liberalius ſpõdet, ſe copioſe omnia perſcripturũ: uidebatur enim ſibi nonnihil culpæ admiſiſſe,qui iterũ iam breues miſiſſet: ut ſi Alteras has habebis breues,dixiſſet,nullus ſcrupulus fuerit. interpoſita autẽ uox illa HABEBIS, locum obſcuriorem facit,ſed eſt elegantißimus modus dicẽdi à Cicerone crebro uſurpatus,ut lib. x. ad Att. tres dictiones in medium inculcauerit. Alterã tibi eodẽ die hanc epiſtolã di-

ctaui.Lib.autem XIII.*ordine permutato*,*Has alteras hodie literas,dixit:ut etiam lib.* IIII. *Nam ut ueni Romã, iterum nunc ſum certior factus eſſe cui darẽ literas: itaq; has alteras dedi, prioribus tibi declaraui, &c. Vt nihil ſcrupuli reſtet quin hic p̃ has alteras, ſecũdas ſignificet.*

Tamen ad te ſcribam aliquid, Nos hic D.Syllam patrem, &c. *Omnino elegantius in antiquis codicibus,quemadmodum nos ſcripſimus,legitur hic locus:ut uerba illa* TAMEN AD TE SCRIBAM ALIQVID, *ſint poſt duas illas dictiones,* NOS HIC. *Cum enim ſuprà dixiſſet non opus ſibi eſſe excuſatione cum Caßio, nec debere ſe illi purgare, cum inanes ab eo ueniant tabellarij,ad eumq́; cum epiſtolis reuertantur,quaſi hoc loco finẽ epiſtolæ facere uoluiſſet : imprudenter tamen addit,* NOS HIC, *principium narrationis. ideoq́; ſtatim cognito errore infert, Tamen ad te ſcribam aliquid. ſe caſtigans quòd propoſitum mutauerit:quaſi dicat, Non tamen potui, ut decreueram, me continere quin aliquid ad te ſcriberem. Nos profectò hanc lectionem argutiorẽ politioremq́; putauimus: inuentamq́; in priſcis exemplaribus nullo pacto prætermittere debuimus. Speramus etiam eruditos ingenioſosq́; multo hanc magis uulgata probaturos eſſe.*

Si ἀχρεῖος πίλος fueris. *Nos deletis his ineptißimis uerbis cũ antiquis codicibus* ἀκηνόσπουδος *ſcripſimus,una tantũ parũ peruerſa litera. In illis clara hæc erat ſcriptura,ut mirer unde Græcas illas uoces eruerint, quæ in uulgatis nihil prorſus quod hic quadraret ſignificãtes,legebãtur. Cic. ad Att. prima noni libri epiſtola,nimiã ſuam diligentiã in rebus inanibus, & nullius momenti inueſtigandis taxans, Sed hæc fortaſſe* κενόσπουδα, *dixit, ut non*

debeat

debeat maius ſtudium in illis inquirẽdis poni. κενόσπουδος autem Suidæ eſt, qui in rebus inanibus leuibusq; ſtudium ponit: ut quid hic κενόσπουδος ſignificet, dubium non ſit, elegans prorſus uerbum, & quod ſolum declaret ſententiã, quæ niſi pluribus uerbis Latinè exprimi nõ poſſet.

GYB. LONG.

Exponit, quæ noua in urbe gerantur.

SEB. CORR.

Πάντα περὶ πάντων. omnia de omnibus. Tamen ad te ſcribam aliquid. Nos hic D. Syllam patrem mortuum habebamus. Al. Nos hic (tamen ad te ſcribam aliquid) P. Syllam patrẽ mortuũ habebamus. Epiſt. 10. lib. 9. Combuſtum. quamuis Syllani, quorũ unus fuerat P. Sylla, olim M. Marium comburi prohibuerint.

Enim eſſe conſtabat. Al. tamen eſſe conſtabat. Πρόσωπον πόλεως. faciem ciuitatis. Al. Πρόσωπον καλὸν καὶ αὐτὸν αἱρετὸν, faciem pulchram & ipſam optabilem. Alij legunt, Πρόσωπον καλοῦ, faciem pulchri, ſiue honeſti.

Rumores triſtiores. de Scapula, & Pompeij filijs.

Ἀδέσποτοι. incerti. Ante diem Cal. Al. ad 3. Calen.

Dubitare cœpiſti. factus Epicureus. Τὸ καλὸν, δι᾽ αὐτὸ αἱρετὸν. honeſtum per ſe optabile. Ἀχρεῖος πηλὸς. inutile cœnum. Al. Ἀχρεῖος πῖλος, inutilis galea. Al. Ἀκενόσπουδος, minime curioſus: idq; magis placet.

PHIL. MEL.

Præpoſteros. Narrationes de rebus urbanis.

IN EPIST.

XVIII.

Longior epiſt. &c.

VICTORIVS.

SI φαῦλον aliquem habuiſſet. Antiqua exempla-

ria φλυάρους rectè. φλύαρος enim φλήναφος καὶ λῆρος ut docet Sudas, quod pulchre reſpõdet ſequẽti Græcæ dictioni. Lõgior, inquit, epiſtola fuiſſet, ſi nugas fabulasq́; habuiſſet aliquas, quas iocosè ſcribendo pleniorẽ epiſtolam feciſſem: de rebus enim ſerijs uix ſine periculo agere poſſumus. quod temporum iniquitate accidebat. opponitur autem σπουδάζειν iocis, riſui, nugis, ut exprimit Ariſtophanes σκώπτειν παῖξαι καὶ κωμῳδεῖν τοῦ σπουδάζειν ἀμελήσας: ut nihil de loci huius integritate dubitari poßit. Quod autem paulo pòſt in eadem epiſtola legitur: ET QVIDEM IN CVLINA MEA MOLESTA EST: uerba alicuius poëtæ uidentur: nullibi tamẽ ea me legere memini: nos autem nihil mutauimus: inuenimus enim hoc loco antiquos codices cum uulgatis conuenire: quare tantum librorum conſenſum cõdemnare temerarium uiſum eſſet. Scimus alios alijs modis emendaſſe: cum autem docuerint quo cõſilio, autoritateq́; hoc fecerint, nos ſententiæ illorum ſubſcribemus: uerum dum nihil certius adferunt, non peccare nobis uidemur (ut in malis) qui antiquorum codicum fidem ſequamur.

EX POSTER. EIVSDEM.

Quidem in culina. Quid de his uerbis ſentiremus, antea locuti ſumus: operam dederunt alij, ut ex hoc tam deprauato loco cõmodus aliquis ſenſus eliceretur, in quo mihi laborandum eſſe non putaui: in tanta enim caligine, ac tenebris, me lucem aliquam diſpicere poſſe non ſperaui. Illorum lectionem, ut acutè excogitatam, non reprehendo: ut ueram, germanamq́; laudare, nullo modo poſſum: nam uerba etiã illa, quæ adiunguntur, pudet enim ſeruire non ualde mihi uidentur ſententiæ, quam excogitarunt, conuenire.

PAVL.

PAVL. MAN.

Tua quidem in culina,mea moleſta eſt. *Notiſſimum eſt,ex Epicureorum familia Caſſium fuiſſe.itaq; per iocum Cicero dicit eius philoſophiam in culina uerſari. quod ſeqtur,mea moleſta eſt,legit amiciſſimus meus,mea in palæſtra eſt:ut ſit ſenſus:tua tibi philoſophia uoluptatẽ ſuppeditat,mea mihi curas,& labores.culina enim uoluptatis eſt,& otij:palæſtra moleſtiæ,& cõtẽtionis.in codice Vincẽtij Riccij pro moleſta eſt,legitur,moleſtia eſt.*

GYB. LONG.

Excuſatoria,& nuntiatoria de reipublicæ ſtatu,& ſuo animo.

SEB. CORR.

φαιδρὸν. *lætum.* Al. Φλύαρον, *fabulam,iocum,nugas.* Σπουδάζειν. *ſerio agere.* Periculo. *ne Cæſarianos offendamus.* Inquilina. *quaſi à te ciuitate donata: hoc eſt, Latinis literis ſcripta.Al.in culina.* Facio. *Alij legunt, ſcito.* Conuicium Platonis. *iuſtos eſſe,qui in ueri ueſtigatione uerſentur,quiq; ea,quæ pleriq; expetunt,contemnant:quum potius peccẽt.nã ſtudio diſcẽdi impediti, quos tueri debẽt,deſerũt.ego uerò ne ita peccẽ,fingo me alias res agere,quamuis hoc tempore parum proficiam.*

BERN. RVT.

Vbi igitur,inquies,philoſophia tua:Et quidem in culina mea moleſta eſt. *Quid ſi,Et quidem inquilina mea:moleſta eſt? Vt,quod tuam dicit Caſſius, Cicero inquilinam ſuppleat:quaſi quæ ei pẽſionem ueluti in domo pendat.inde reſpõdeat Caſſio,Moleſta eſt:me ſcilicet aſſiduis querimonijs excruciat.Exprobratq; mihi ſeruitutem uel meam Cæſari,uel ſuam mihi,quaſi ego nõ niſi ad famulatum quendã ea utar,in rebus ſcilicet meis perditis.nam Clericus quidem non ſatisfacit.*

Itaq; facio me alias res agere. Quid ſi, Itaq; ſcito, *me, &c. nam duriuſculus alioqui ſermo, &c.*

IN EPIST. XIX.

Non mehercule in hac, &c.

VICTORIVS.

HΔονὴν uero & διαξίαν. *Sic omnes habebant uulgati codices, prorſus mendoſé. Germani uidĕtur exemplar habuiſſe, quod minus incorruptum hunc locum conſeruarit: credimus enim illos, ut teſtati ſunt, ex uetuſto codice collegiſſe, quas in marginibus collocarūt, lectionum uarietates:* ἀταξίαν *enim legunt. Quod ſi in medio ſyllabam unam reponas, errore librariorū (ut puto) omiſſam, rectiſsime hic locus reſtitutus erit. nec mirū uideri debet in Latinis libris antiquitus exaratis Græcas uoces aliquantum peruerſas eſſe, & inquinatas: cum enim ſermonem illum ignorarent, uix poterant ab erroribus cauere: uidemus enim illos quaſi deſcripſiſſe, pinxiſſeq; Græcos characteres non negligenter, ſi conſideres eos eorū quæ ſcribebant ſententiam non percepiſſe. Quod ſi quādoq; aliqua deſunt, aut abundāt, uenia digni ſunt: ego potius miror quomodo potuerint tam integras Græcas uoces effingere eius linguæ rudes: ſed de hoc nimis.* ἀταραξίαν *inquam facies, quam genuinam eſſe hic uocem puto, & antiquis ueſtigijs propinquam, & ſententiæ ipſi optimè quadrantē. Nam diuiſerat Epicurus uoluptates, ut quædam illarum in motu, quædam in ſtatu eſſent: ſed hæc uerbis ipſius Epicuri, quæ apud Laërtiū ſunt, melius declarabuntur. ſic enim Laërtius dicit:* ὁ δὲ ἐπίκουρος ἐν τῷ περὶ αἱρέσεων οὕτω λέγει, ἡ μὲν γὰρ ἀταραξία καὶ ἀπονία καταστηματικαί εἰσιν ἡδοναί, ἡ δὲ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη κατὰ κίνησιν ἐνεργείᾳ βλέπονται. *quam etiam diuiſionem percurrit Cicero lib. 1. de finibus his uerbis, Non enim hanc*

ſolam ſequimur, quæ ſuauitate aliqua naturā ipſam mouet, & cum iocunditate quadam percipitur ſenſibus, ſed maximam illam uoluptatē habemus quæ percipitur omni dolore detracto, &c. Sæpe autem eſt ἀταραξία in ſcriptis Epicuri: nam hoc præcipue nomine trāquillum illum ſtatum hominis declarat, quo uacuus omni perturbatione degit. ut qui ante nos ἀναλγησίαν emendarāt, cum locum corruptum eſſe in uulgatis animaduertiſſent, nihil laborantes circa antiqua ueſtigia, ſententiamq; tantum ſecuti, non penitus aberrarint: noſtra tamen lectio uerior, ut quæ ex antiquis exemplaribus eruta ſit: & nomen illud habeat quo præcipuè uteretur ipſe Epicurus: nā qui λείαν κίνησιν emendarunt, multo audacius & improbius fecerunt: lenis enim motus, interpretatio eſt uoluptatis, ut idem ſit ἡδονὴ & λεία κίνησις. uoluit autē Caſsius utrāq; uoluptatem declarare: per ἡδονὴν enim hic uoluptatem in motu intelligit. neceſſe igitur eſt uocem, quæ ſequitur, uoluptatem eam quæ detractis perturbationibus percipitur ſignificare. Qui autem εὐεξίαν repoſuerunt, conati ſunt ex corruptis illis characteribus, qui uulgo legebantur, uicinam, & ſimilem uocem elicere: ſed nimis ſe rudes rationis Epicuri oſtenderunt: & nedum Epicuri rationē expreſſerint, uix idoneā ſententiā effinxerunt. cū enim εὐεξία ſit bona corporis habitudo: quomodo ullus unq̄ proferret eā uirtute, iuſtitia, dignitate parari: cum uoluptas, ſecuritasq; ex his uirtutibus ĩ animis hominū gignatur?

Catij & Amaſinij. Vetuſti codices, AMAFINII: etſi noſter aliter operarum uitio habet: ſcilicet AMAFANII. C. enim Amafinius Epicuri diſciplinā ſectatus edidit libros qui eam rationem explicarēt. nam de Catio ex Horatio præcipuè notum eſt: etſi hi uidentur fuiſſe ex illis

lis quos legitimi Epicurei σοφισὰς (ut ait Laertius) ſoliti eſſent appellare: degenerabant enim nonnihil ab Epicuri decretis, & , ut inquit Caßius, mali erãt Epicuri uerborũ interpretes. Amaſinij multis alijs locis Cicero mentionem fecit, etſi ferè ſemper hoc nomen corruptum aliquãtulum eſt. In prooemio lib. IIII. Tuſculanarum quæſtionum bis Amaſanium appellat: ubi tamen manu ſcripti codices Amaſinium habent, Cum interim illis ſilentibus C. Amaſinius extitit dicens. Et paulo pòſt, iterum. Nos cum tot antiqui & probati codices concurrant, AMASINIVM legi debere exiſtimamus. ſed cum hoc loco AMASINII antè in cũctis libris ſcriptum eſſet, alijs uero multis locis in Cicerone Amaſanius: quis unquam putaſſet eundem intelligi debere? Non parum igitur hæc menda, quæ alioqui minuta uidentur, ſæpe tenebrarum offundunt, ut omnia animaduertere non inutile, nec ineptum negotium eſſe uideatur.

EX POSTER. EIVSDEM.

Ἡδονὴν uero & ἀταραξίαν. Ita accuratè de hoc loco diſſeruimus, ut aliquid nunc addere ſuperuacaneum exiſtimemus. Mediceus ueræ lectionis ueſtigia, & ipſe retinet: habet enim AIAXIAN ut ſi ſecundæ literæ apicem addas, ἀταξίαν facias, quod in alijs etiam manu ſcriptis inuenitur. Animaduertimus autem librarium, qui eum codicem ſcripſit, in hoc ſæpe peccaſſe, & ut imperitũ Græci ſermonis I pro T crebro ſumpſiſſe, ut paulo ſuprà, IOKAΛON. & ad Fabium ΓΕΛΩΙΑ ΚΑΡΔΩΝΙΟΝ. In cunctis autem media ſyllaba defecit. Præclara etiam uox Epicuri à Clemente in VI. commentario de uera philoſophia adducitur: qua docuit ille non paruum iuſtitiæ fructum eſſe, quòd ea reddit animum omni perturbatione

ne uacuum: in ea autem explicanda ille hoc nomine uſus eſt, δικαιοσύνης καρπὸς μέγιστος ἀταραξία. Sed altera etiam eiuſdem à Plutarcho in commentario aduerſus Colotem Epicureũ: qua dignitatẽ huius ſecuritatis mirum in modũ celebrauerat. Plutarchi ipſius uerba ſunt: ἀλλὰ τίνες ἄσιοι οἱ ταῦτα συγχέοντες καὶ ἄρδην ἀναιροῦντες οὐχ οἱ τῆς ἀταραξίας στέφανον ἀσύμβλητον ταῖς μεγάλαις ἡγεμονίαις λέγοντες.

Hanc, & ſuperiorem illam, de incurſione ſimulacrorum, caſtigationem, quæ non paruam doctrinã continẽt, & ab eo qui Epicuri ſentẽtiarum rudis ſit, intelligi non poſſunt, expoſui nuper Franciſco Medici optimo ac nobiliſſimo iuueni, ut quid de hac omni re ſentiret, intelligerem: non quò Epicureus ille ſit: eſt enim omni liberali doctrina eruditiſſimus: Sed quum omnes Peripateticorũ ſententias cognitas habere uoluerit: non ſpreuit etiam huius familiæ decreta, in primisq́; Romanum poëtam qui inuenta Epicuri politiſſimè expreſſit, amauit: eamq́; operam in eo poſuit, quæ & illi neceſſaria erat, & omnibus ipſius ſtudioſis grata eſſe debebit. Ita autem loquor, quia ſpero illum cum per grauiora ſtudia, quibus deditus eſt, ei licuerit, nõ paſſurum tot, tamq́; utiles ſuos labores fruſtra ab alijs deſiderari. Vt autem omnes intelligant, me non ſine cauſa de illius doctrina, & ſedulitate tam egregiè ſentire locum è multis ab ipſo fœliciſſimè reſtitutis, qui nũc mihi ſuccurrit exponam. In II. lib. Lucretius, ubi docet corpora indiuidua, cùm multitudine infinita ſint, figuris eſſe finita: narratq́; quod incommodum ſequeretur, ſi formæ illorũ ſine fine eſſent: quod Democritus, & Leucippus uoluerant, inquit (ut Franciſci opera cognoſcimus)

Aurea pauonum ridenti imbuta lepôre
Secla, nouo rerum ſuperata colore, iacerent.

Qui

Qui uerſus, quàm deformati antea in omnibus libris eſſent, & quàm planam, elegantemq; nunc ſententiam habeant, omnibus notũ eſſe poteſt. Præſidio autem ille antiquorum codicum, adhibito etiã iudicio, quo plurimum ualet, omnes illinc maculas deleuit. Hanc libenter ipſius hic caſtigationem adiunxi, quia non paruo ornamento huic meo libello fore putaui. Conſultus igitur ille à me ſuper duobus his locis iudicium meum probauit, & hanc dixit ſe ueram eſſe illorum lectionem arbitrari.

Nam habet damnatos, quos pro illo nobis reſtituat. Ita in manu ſcriptis legitur, quam lectionẽ Paulus quoq; poſteriore ſua editione ſequitur, & illius ſenſum declarat, cùm in priore DOMI NOTOS, legiſſet, culpa impreſſorum, ut arbitror, cùm DOMI NATOS ſcribi uellet. Quòd ſi priſca exemplaria DOMI NATOS haberent, non inſulſus fortaſſe ſenſus ex illa ſcriptura duci poſſet, ut appellaſſet domi natos paratos, qui in manu eius ſemper eſſent, quorum magna copia nunquàm illum deficeret (RESTITVAT, autem ſupponat ſignificaret, & in eius locũ ſubſtituat) hic enim eſt ſignificatus illius elegantiſſimæ uocis, crebro à Cicerone uſurpatæ, nec tamen hanc receptæ lectioni præponendam cenſemus. Potiusq; è genere illarum caſtigationum eſſe cenſemus, quæ ſubtiliter magis, quàm uerè excogitantur.

PAVL. MAN.

ΗΔΟΝΗΝ uero, & ἀναλγησίαν. Robertus Stephanus Pariſienſis, quo ego, ſecundum patrem meum, in emendandis atque edendis ueterum ſcriptis neminem fuiſſe, aut eſſe arbitror diligentiorem: hanc uocem, ἀναλγησίαν, ubi legebatur, διαξίαν, in ſuo libro impreſſerat. quæ uox ſenſum cum haberet meliorem, quàm uulgata

gata illa prior: ipſe item in meo libro ſeptimum abhinc annum eam impreßi, exiſtimãs, Robertum, ſi quid immutaſſet, id feciſſe codicum antiquorum autoritate teſtimonioq; adductum. alij poſtea nõ inepte emendarunt, ἀταραξίαν: etſi uetuſti codices repugnent, unus tamen Vincentij Riccij liber habet, ἀταξίαν.

Habet damnatos, quos pro illo nobis reſtituat. Lege Pompeia damnatos Cæſar reſtituerat. eos nunc latenter ſignificat, cum tamen de ijs loqui uideatur, qui ad ſectiones faciendas Syllæ mortuo eſſent ſurrogandi.

GYB. LONG.
Reſpondet ad duas priores epiſtolas.

SEB. CORR.

Ruſticos Stoicos. ij enim & oratione, & moribus duriores ſunt habiti. Τὸ καλὸν αὐτὸ δι' αἱρετόν. honeſtum per ſe optabile. Ἡδονήν. uoluptatem. Ἀναλγησίαν. indolentiam. Al. Ἀταραξίαν, tranquillitatem. Al. δι' ἀξίαν, propter dignitatem. Alij legunt, εὐεξίαν, bonam ualetudinem. Alij, λείαν κίνησιν, facilem commotionem. Τῷ καλῷ. honeſto. Amaſinij. propter C. Amaſinium, ſiue Amafanium: ut etiam in Quæſtura diximus. Mali uerborum interpretes. qui non recte Epicuri uerba ſint interpretati. Οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς, καὶ δικαίως ζῆν. non licet iucunde, niſi honeſte, & iuſte, uiuere. Qui ἡδονὴν ſequitur. qui uoluptatem ſequitur: quia & ipſe Epicureus eſt. A' nobis. Epicureis. Al. à uobis. Φιλήδονοι. ſtudioſi uoluptatis. Φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι. ſtudioſi honeſti, et ſtudioſi iuſti.

Itaq; Sylla. Epiſt. 17. huius libri. Quid bonum eſſet. Iocus ex ambiguo. Domi notos. Al: damnatos.

Malo ueterem. Cæſarem. Quàm nouum. Cn.

Pompeium filium. Ἀντιμυκτηρίσαι. *uiciſsim irridere.*

Si Cæſar uicit. *Pompeij filios in Hiſpania.*

BERN. RVT.

Tot ruſticos Stoicos regeram. *Quid ſi, regeram, reijciam, confutabo, refellam: tametſi Clericus aliter.*

Scies enim eodem tempore. *Scirem, uereor ne reponendum ſit, ex ſenſu.*

IN EPIST. XX.

Oratorem meum, &c.

PAVL. MANVT.

AD amorem meũ aliquantulum diſcedẽs addidiſti. *Antea legebatur, aliquantũ olim. nos cum in libris manu ſcriptis & , aliquantulum olim, & , aliquantum olim, legeremus: aliquantulum, emendare non dubitauimus. neq; enim, ut opinor, habere locum hic poteſt uox illa, olim, cum ex ipſa epiſtola, Trebonium nõ multo ante Roma profectum eſſe, colligatur. atq; etiam ſenſus erit commodior, ſi, aliquantulum, quàm ſi, aliquantum olim, legas, ut oſtendatur, Ciceronis amorem erga Trebonium ſummum, & maximum iam fuiſſe, cui quàm minimum addi potuerit.*

GYB. LONG.

Petit ut Trebonius ſæpe ad ſe ſcribat.

SEB. CORR.

C. Trebonio. *in Hiſpania Procos.* Oratorem meum. *ad M. Brutum: quo Galliam Ciſalpinam obtinente, ille ſcriptus eſt liber.* Natio. *à Sabinis, qui tetrici, ſeueri, duriq;, & continentes etiam à ſcriptoribus appellantur.* Cognomen arripuit. *De hoc more neſcio quid in Quæſtura relatum eſt.* Olim diſcedens.

ex Italia in Hiſpaniam. Iſtic eſt. *ubi ſit Cæſar.* Sit ad nos: ubi. *Al. ſit: ubi.* Brutum. M. *Brutum, Galliam Ciſalpinam regentem. Si quis tamen hæc omnia ad profectionem, de qua in epiſtola 28. lib. 10. & epiſt. 16. lib. 12. dictum eſt, referat, non uideo cur magnopere ſit repugnandum.*

BERN. RVT.

Iter tuum, &c. *In alijs* Tuum *abeſt. quod uel probo, uel ad nos expungo. ut & antè,* Olim. Ex *aliquantulum enim factũ eſt perperã* Aliquantũ olim. *tametſi alij utrunq; habent. Ego uero peruelim, & Caßianas has literas, & Trebonianas, cæteris ad eoſdem adiungi. quum ne ſic quidem temporum ordinem aſſequuti ſint, qui disiunxere. quæ enim antè ſcriptæ erant, in poſteriorem librum collatæ ſunt. Sed ſpero breui à nobis opus hoc longe aliter, quàm ſit hactenus, diſpoſitum, foras iri datum: idq; non inuita (ut aiunt) Minerua, ſed dijs hominibusq;, atq; ipſis Ciceronianis manibus approbaturis. ut, qui hæc habuerit, non ſit magnopere eorum temporum hiſtoriam deſideraturus.*

PHIL. MEL.

Tu mi Treboni. *Propoſitio, ſeu petitio: ſæpe ad me ſcribito.* Primum quod. *Rationes duæ.*

IN EPIST. XXI.

Et epiſtolam, &c.

GYB. LONG.

Reſponſoria eſt epiſtola, bona tamen ex parte officioſa.

SEB. CORR.

EPiſtolã tuam. *16. lib. 12. Videri poteſt & liber, ex uerſiculis, qui in ea dicuntur: ſi modò credimus hanc Epiſtolam & ſuperiorem à Cicerone ad Trebo-*

nium in Aſiam, & non in Hiſpaniã miſſas fuiſſe. Cui tuus. *Al. quum tuus.* Recentia. *fortaſſe de Cæſaris morte.* In armis. *in bello ciuili.* In reditu. *poſt uictum Pompeium.* Brunduſium. *quò ego Dyrrachio uenebram.* Miſſus eſſes. *Procos. à Cæſare.* Siue non, fiunt, ſic. *Al. ſiue ſic fiunt. Vide, an legi debeat: ſiue ſecus, fiunt.* Futurum ſatis. *Al. facturum ſatis.* Caluo. *Epiſtola 25. lib. 7.* Quod ita iudicabam. *Quidam ſic legunt: ita indicabam, quòd.*

PHIL. MEL.

Et epiſtolam tuam. *Exponit dolorem ſuum, quem ex Trebonij diſceſſu ceperit.* Nam ut illa omittam. *Teſtimonia amoris Trebonij ergo Ciceronem.*

IN LIBRVM XVI. ANNOTATIONES.

IN EPIST. I.

Vide quanta, &c.

GYB. LONG.

Ex his epiſtolis animus Ciceronis erga doctos libertos & uiros cognoſcitur. Conſulit autem & monet hac epiſtola Tironem ualetudinarium, ut ualetudinem ſuam diligenter curet.

SEB. CORR.

M. T. C. & Cicero F. & Q. Frat. ex Cilicia redeuntes. Tironi. *Patris ægro relicto.* Curio. *Epiſt. 29. lib. 7.* Lyſoni. *Epiſt. 19. lib. 13.* Medico. *Aſclaponi. epiſt. 18. lib. 13. Vt autem hæ ſint digerendæ epiſtolæ, ex 9. huius lib. ferè cognoſcitur: nos in margine numeris ſignauimus.*

BERN

BERN. RVT.

Malo te paulo ualentem, quàm ſtatim imbecillum uidere. *Ex ſenſu lego, Paulo pòſt ualentem.*

PHIL. MELANC.

Huius libri epiſtolæ pleræq; omnes ad Tironem Ciceronis libertum ſcriptæ ſunt, ex quibus animus Ciceronis erga doctos ſatis cognoſcitur. Monet autem hac epiſtola Tironem, ut ualetudinem ſuam diligenter curet. & huius argumenti ſunt pleræq; huius libri epiſtolæ. Vide quanta in te. A' *narratione orditur.*

IN EPIST. II.

Septimum iam, &c.

GYB LONG.

Hortatur Tironem, ut ualetudinem curet, & quàmprimum ad ſe ueniat.

SEB. CORR.

M. T. Cicero. Al. M. T. *&* Cicero F. Tenebamur. *ego, filius, & reliqui familiares.* Q. *autẽ frater, ſiue (utroque enim modo legitur) pater, & eius filius, Buthroti tenebantur.* Literarum his. *Al. literarum dari. his.* Qui ſi non eſſent. *Al. qui ſi eſſent.* XV. Calend. Nouemb. *XV. Cal. Decẽmb. legendũ, nemo nõ uidebit, qui epiſt. 9. huius lib. leget, in qua à Tirone ad* IIII. *Non.* Nouemb. *diſceßiſſe oſtendit.*

IN EPIST. III.

Paulo facilius, &c.

GYB. LONG.

Eiuſdem eſt argumenti cum ſuperiore.

SEB. CORR.

CIbum cepiſti. *ex Medicorum præceptis, qui de cibo ægris dando multa ſcribunt, & inter ſe etiã diſſentiunt, ut ſcribit Celſus lib. 3. cap. 4.*

BERN. RVT.

Deſiderium,ut quamprimum. *Quoquo modo, ut de ualetudine nihil curet. contrà quàm Clericus.*

PHIL. MEL.

Paulo facilius,&c. *Amorem ſuum & deſideriū Tironis exponit hac epiſtola.*

IN EPIST. IIII.

Non queo,&c.

Officioſa eſt epiſtola.

IN EPIST. V.

Nos apud,&c.

Hortatur, ut curet ualetudinem, ut in reliquis propemodum omnibus.

IN EPIST. VI.

Variè ſum affectus tuis literis,&c.

VICTORIVS.

IVs enim tibi dandum non fuerat,cum κακοστόμαχος. *Celſus quoq; lib.11.cap.24. inter ea quæ aliena ſtomacho ſunt, iurulenta ponit. meritò igitur culpauit Aſclaponem Medicū Cicero: ſi enim firmo ſtomacho iurulēta non cōueniunt, quanto magis infirmum affectumq; Tironis ius quod ei dederat, lædere potuit.* κακοστόμαχον *appellauit, qui ſtomacho laboraret. Idem Medicinæ candidiſsimus autor, cùm inquit, at imbecillis ſtomacho, quo in numero magna pars urbanorum, omneſq; penè cupidi literarum ſunt,* κακοστομάχοις *intellexit.*

Quod dixiſſes daret medico. ipſi puto aliquid dandum eſſe. *Hæc uerba (niſi fallor) perperam diſtincta ſunt: &, ut arbitror, ita interpungi debent,* Quod dixiſſes, daret. medico ipſi puto aliquid dandū eſſe.

ut cert

ut certiorem faciat Cicero Tironem, ſe ad Curium ſcripſiſſe, ut ei daret, numeraret'que pecuniam, quam dixiſſet, ac popoſciſſet, ut illa ipſe in ſumptum uti poſſet. Admonet tamen Tironem, ut ante omnia medico ipſi partem aliquam illius pecuniæ ſoluat, quo ſtudioſior, ac diligentior ille ſit. neque enim ueriſimile eſt, iubere Ciceronem mercedem aliquã Curio dari, qui ciuis Romanus erat, & locuples homo, et Ciceronis in primis familiaris, quemadmodum ex epiſtolis ipſius intelligi poteſt, quæ ſunt in libro ad Mariũ, necnõ ex epiſtola Curij ad Ciceronem: quicquid enim ille pro ſalute, & cõmodis Tironis faciebat, officij gratia faciebat & iure amicitiæ, qua cum patrono ipſius arctè coniunctus erat. Hanc etiam ſuſpicionem confirmant uerba illa, quæ ſunt in tertia ab hac epiſtola, Curio miſi, ut medico honos haberetur, & tibi daret quod opus eſſet: me cui iuſsiſſet curaturum. Oſtendunt enim uoluiſſe Ciceronem in poteſtate Tironis nummos eſſe. quamuis ei mandet, quod prætermitti non potuit, ut medico ſtatim mercedem diſſoluat.

GYB. LONG.

Solicitus eſt pro Tirone.

SEB. CORR.

Dandum tibi non fuit. *Ius enim, ut docent medici, ſtomachum languidũ reddit, præſertim ſi frequentius ſumatur.* Κακοστόμαχος. *malo ſtomacho, ſtomachoſus.* Meſcinio. *Epiſtola 20. libro 5.* Lepta. *Epiſt. 7. lib. 3.*

BERN. RVT.

Tu, quum tua & mea maxime intereſt, te ualere, tum multis eſt curæ adhuc. Quid ſi, *Tum multis ex curæ. adhuc, dum mihi, &c.*

IN EPIST.
VII.

Tertiam ad te hanc epiſtolam,&c.

VICTORIVS.

CVra te mi Tiro. *Nos auxilio uetuſtorum codicū bis* CVRA *ſcripſimus,nota figura,& quæ oſtendat maiore quodā affectu pronuntiata eſſe hæc uerba. Quod uериſimile eſt cū tantū de ſalute Tironis ſolicitus eſſet. Ariſtoph.in Ranis nō ſemel ſic locutus eſt,* πρᾶγμα πρᾶγμα γὰρ κεκίνηται μέγα ἐν τοῖς νεκροῖς, καὶ στάσις πολλὴ πάνυ. *item* ἄρν' ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε. *Sed tam frequens eſt apud poëtas et oratores hæc figura, ut omnes ſciāt uim, quam habet,eiusq́; elegantia capiātur. ſæpe tamen(quod incommodè accidit)uitio librariorum deleta eſt:qui cum in exemplari eandem uocem repetitam uiderent, mendū eſſe putantes,ſemel tantum ſcribebant.*

GYB. LONG.

Hortatoria eſt epiſtola.

SEB. CORR.

Tertiam.*prima fuit* 1.*huius lib. ſecunda fuit* 6. *huius lib.* Eadem.Al.eodem.

BERN. RVT.

Tertiam ad te hanc epiſtolam ſcripſi eodem die. *Hoc oſtēdit,ſuperiori epiſtola adſcribendā diem nō* VI. *ſed* VII. *Idus* Nouembris.Ex *his prima eſt,quæ hāc præcedit : altera, quæ uoluminis inſipienter prima collocata eſt:tertia hæc. quare & præcedentes omnes hac ſerie rediges,ut prima initiumq́; libri ſit, Cicero meus & frater & fratris filius : ſecunda* , Non queo : *tertia* , Nos *apud : quarta,* V*arie ſum affectus : quinta,* V*ide quanta in te : ſexta,*T*ertiam ad te : ſeptima, Septimū iam diem:*

octaua

octaua, Magnæ nobis. nam & in ea, quam fecerunt primam, eſt, Volebam ad te Marionẽ remittere: quem in ea, quam nos maluimus primam cõſtituere, antea miſiſſe ſcribit: Marionem, inquit, ad te eo miſi. is quũ ad Ciceronem cum literis Tironis reuertiſſet, cogitabat Cicero de eo ad Tironem remittẽdo. ueniſſe cum literis ad Ciceronem apparet ea, quam nos quartam ſtatuimus, quæ incipit, Variè ſum affectus. ſed dies quoq; ipſi pleriſq; ex his integrè appoſiti, eum ordinẽ ſuadent. Ac tametſi (quod nequaquam tamẽ arbitror) à Tirone, qui epiſtolas in uolumen redegit, in hoc eſſet erratum: non ab re tamen eſſe ducerem, tẽporum ordinem ſequi, illiusq; incuriæ ſubuenire. nam alioqui cõſequentia hæc literarum magnũ ad ſenſus perceptionem momentũ habet. Vel in ea ipſa, quam diximus poni primã debuiſſe, Poſtquam cibũ cepiſti: non eſt, quum iam ſtomachũ receperis, ut uoluit interpres, id quod tractum temporis requirit, nõ ſeſquidiem, quum ad quartum nonas Nouembris diſceßiſſet à Tirone Cicero, ad tertium uero has dederit: ſed, ubi cibum ſumpſeris.

Quando non contingit. *Contigit, alij rectius.*

IN EPIST.

VIII.

Magnæ nobis eſt ſolicitudini, &c.

VICTORIVS.

MAgnæ nobis eſt ſolicitudini, &c. *Nos ſecuti antiquorũ codicũ fidẽ, qui in hoc omnes cõueniebãt, hanc epiſtolã Q. Ciceroni reſtituimus. nã etſi quaſdã cõiecturas quæ id cõfirmarẽt adferre poſſemus, ſatis eſſe putauimus librorũ uetuſtatẽ, & teſtimoniũ, ut ſuũ unicuiq; reddatur. Quod autem in cunctis impreßis antè legebatur:* Q. FRATER TIBI SAL. DIC. *nos cũ ijſdẽ*

codicibus ſcripſimus Q. F. TIBI SAL. DIC. F. *autem, filium ſignificare non fratrem, nemo eſt qui neſciat.*

GYB. LONG.

Petitoria, à ſolicitudine ualetudinis Tironis.

SEB. CORR.

T. Cicero. Al. Q. Cicero: itaq; *legendum eſt.* Ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ. *tua quidem, ſed diuturniora.* τὸ ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον. *frigus autem tenui cuti infeſtiſsimum.* Q. frater. Q. F. *hoc eſt,* Q*uintus filius, deſcribendum fuit.*

IN EPIST.

IX.

Nos à te, ut ſcis, diſceſsimus, &c.

VICTORIVS.

AD Caſſodem. *Vetuſta exẽplaria* CASSIODEN, *Nos erratum unius literæ in illis eſſe exiſtimauimus, &* CASSIOPEN *reſtituimus: de quo portu Strabo lib.* I. ἐν κύτῳ δ᾽ ἐστὶ τῷ διαστήματι πάνορμός τε λιμὴν καὶ μέγας ἐν μέσοις τοῖς κεραυνίοις ὄρεσι καὶ μετὰ ταῦτα ὄρχιμος ἄλλος, καθ᾽ ὃν τὰ δυσμικὰ ἄκρα τῆς κερκυραίας ἀντίκειται καὶ πάλιν ἄλλος κασιόπη ἀφ᾽ οὗ ἐπὶ βρεντέσιον χίλιοι ἑπτακόσιοι στάδιοι: οἱ δ᾽ ἴσοι ἐπὶ τάραντα ἀπὸ ἄλλου ἀκρωτηρίου νοτιωτέρου τῆς κασιόπης ὃ καλοῦσι φαλακρόν. *Plinius etiam lib.* IIII. *cap.* XII. I*nſulæ autem ex aduerſo* Theſprotiæ à Buthroto XII. ∞ *paſ. eadem ab* Acroceraunijs L. ∞ *cum urbe eiuſdem nominis* Corcyra *liberæ ciuitatis &* oppido Caſiope tẽploq; Caſsij Iouis *paſ.* LXXXXVII. *in longitudine patens. Sed &* A. Gellius *in initio lib.* XXI. *Nauigabamus à* Caſiope Brundiſium.

PAVL. MAN.

Caſsiopen. *Antea,* Caſſoden. *nos ex* Plinio & Strabone

bone Caſsiopen reſtituimus: etſi hũc quoq; locum alij ſibi uendicarunt tribus annis poſtquàm nos impreſsimus.

GYB. LONG.

Itineris deſcriptio, reliqua hortatoria ſunt ad ualetudinem.

SEB. CORR.

A' portu Corcyreorum ad. *Al. in portum Corcyreorum, & ad.* Caſsiopen. *ita nunc quoque uocant.* Symphoniam. *concentum omnes interpretantur: ſed alij ad conuiuium, alij ad uenam referunt, quaſi uenam Lyſo Tironi tetigiſſet. Nos tantum dicimus, in duobus, ueteribus libris aliter legi: in altero quidem, Symphoniam, ut forte ſcribi poßit* συμπονεῖν. *in altero autem, Scis quam uiam. ut omnino ad quendã potius laborem, quàm ad uoluptatem accommodandum uideatur.* Vitaſſes. Al. *mutaſſes.* In quartam hebdomadam. *Medici eos dies, quos* κρισίμους *uocant, in hebdomadas contrahunt: quarum hic quartam dici potius arbitror, quàm quod quidam putarunt, unam ex illis duodecim hebdomadibus, quibus in libris Hetruſcis fatalem hominis ætatem deſcribi Varro commemorat. qua in re Cælius Calcagninus Ferrariæ decus, atq; adeò Italiæ à me non diſſentiebat.* Curaturum. *Romæ tantum pecuniæ, quantum mihi expenſum tuliſſet.* Magni tumultus. *Cæſaris cauſa.* Præſtiteris. *Al. feceris.*

BERN. RVT.

Equum & mulum Brunduſij tibi relinqui. Reliqui, *malim ſcribere. neq; enim iungitur cum ſuperioribus, ut uoluit Clericus. Eſt autẽ, miſi Curio, ſignificatum ſcilicet, aut dictum, ut uulgò loquimur. ipſe ad Atticum: Tu mihi de Caninij naufragio quaſi dubia re miſiſti.*

PHIL. MEL.

Nos à te. *Deſcriptio itineris.* Nũc quidem ego

Digitized by Google

te hortor. *Monet ut ualetudinem curet, & in nauigando cautus ſit.*

IN EPIST. X.

Etſi opportunitatem operæ tuæ, &c.

VICTORIVS.

POſteaquàm Senatus COSS. Prætt. Tribb. pl. & nobis, qui Procoſs. ſumus. *Præſidio huius loci emendatur alter in* Oratione *pro* Deiotaro *rege: qui cùm eandem ſententiam haberet, negligẽtia librariorum corruptus fuerat, uel potius uitio ueteris illius ſcripturæ aliquantulum perturbatus:* Cùm *audiſſet ſenatus conſentientis autoritate arma ſumpta* COSS. *Prætt.* Tribb. *nobis imperatoribus rempu. defendendam datam. ita enim legendum eſt, non* NOVIS. *ut nunc in omnibus impreßis mendosè legitur.* Notum *autem iam omnibus eſt, ueteres librarios nullo pene diſcrimine illis literis uſos eſſe, quæ etiam ſcriptura in lapidibus antiquis reperitur:* Erat *enim tunc* Cicero *cum imperio, & habebat faſces laureatos, quare & illum, & reliquos omnes, qui cum imperio eſſent, uoluit* Senatus *prouidere publicæ ſaluti.* In II. Philip. T*um contra te dedit arma hic ordo* COSS. *reliquiſque imperijs & poteſtatibus.* C*æſar etiam in primo comment. cum de hoc* S. C. *loqueretur, inquit:*Dent *operam* COSS. *prætt.* Tribb. *pl. quique cum imperio ſunt ad urbem, nequid reſp. detrimenti capiat.* Romæ *de hac re hac animaduerſione cum eruditis uiris locuti ſumus.*

PAVL. MANVTIVS.

Fuerunt omnino. & ipſe. *diſtinctionem mutauimus, ut legatur, fuerunt. omnino & ipſe.*

GYB. LONG.

Eiuſdem argumẽti niſi quod in fine narrat quid in urbe fiat, quæque pericula urbi immineant.

SEB. CORR.

Ciuilis diſcordiæ. *inter Cæſarem & Pompeium.* Cæſar amicus noſter. *Epiſt.8.lib.1.* Literas miſerat. *ut omnes ab exercitibus diſcederent: quod niſi fieret, ſe dignitatem ſuam armis defenſurum minabatur.* Curio. *C.Curio, qui ſuperiore anno Trib.pleb. fuerat.* Antonius. *M.Antonius Trib.pleb.* Noſter. *Epiſto. 5. lib. 11.* Q.Caſsius. *Q.Caßius Trib. pl.* Nulla ui expulſi. *expulſos tamẽ alij ſcribũt.* Procoſs.ſumus. *nondum urbem ingreßi. epiſto.6. libri 8.* Lentulus Cos. *L.Lentulus Cruſcellus Cos. cum C. Claudio Marcello.* Nos Capuam ſumpſimus. *Sic ad Atticum: Vult me Pompeius eſſe, quem tota hæc Campania, & maritima ora habeat* ἐπίσκοπον, *ad quem delectus & negotij ſumma referatur.*

IN EPIST. XI.

Quo in diſcrimine uerſetur, &c.

VICTORIVS.

SEd mirus inuaſerat furor non ſolum improbos. *Nos hic uulgatam, receptamq́; lectionem non mutauimus, priſca tamen exemplaria ab ea diſſentiũt: quorum lectionem à recentioribus Grammaticis repudiatã fuiſſe, ob idq́; hinc deletam exiſtimo. Non ſum autem illam ego contra hos reſtituere auſus: nec tamen committere uolui ut huius locutionis exemplum è Latina lingua extinguatur, ſi forte doctioribus probaretur. Quare rectum me facere putaui, ſi hic eam adnotaſſem. Scias igitur optime lector* IMPROBIS *tertio multitudinis caſu in* illus

illis legi. Quod quia non facilè credas librariorum negligentia accidiſſe: quod ſequitur, eadem ratione in illis legitur: SED ETIAM HIS, *non* HOS *accuſandi caſu, ut in reliquis libris. Vix autem ueriſimile eſt imperitos librarios temere in ambobus locis lapſos. Nos tam nouam, & noſtris auribus inauditam ſtructuram uerborum recipere, & probare auſi non ſumus: nec tamen culpam mereri nobis uidemur, quòd hanc rem, quãtulacunque eſt, admonere non piguit. Quicquid de hoc ſtatuent elegantiores, & eruditiores uiri, nos libenter ſequemur.*

Itaq; habui noctem plenam timoribus, ac miſerijs. *Sic omnes uulgati libri tam magno conſenſu, ut noſter etiam communẽ culpam ſuſtineat. ut uerum enim fateamur, parum in hoc ipſo uidimus. Quod tamẽ tunc peccati cũ alijs admiſimus, nunc omnino reiecimus, autoresq́; unicuique ſumus, ut noſter etiam liber caſtigetur, cum antiquisq́; concordare cogatur, qui rectam lectionem retinent: ſic enim legunt, Itaque habui noctem plenam timoris: ac miſerius, tuis literis nihilo ſum factus certior &c. Vt meo iudicio ſic prorſus legi, & intelligi debeat, duo accidiſſe quæ maximè Ciceronem cruciarint, unum Andricũ poſtridie ueniſſe, quàm expectarat, ut ſolicitus de ualetudine Tironis, multáq; quæ nollet cogitans, noctem quæ interceſſit inter diem illũ quo expectabat & illum quo uenit, plenam timoris habuerit. Alterũ quod (miſerius) appellat, in literis Tironis, quas Andricus attulit, non ſcriptũ fuiſſe quomodo ſe haberet, ſe tamẽ recreatum dicit. Cognouit enim & aduentu Andrici, & ipſius literis illũ uiuere: quare maiorẽ illum metũ depulit quem mora Andrici attulerat de morte ipſius: magnum tamen ei dolorem adportauit poſt ſolicitudinẽ quã ea nocte habuerat,*

rat non eſſe accuratè à Tirone certiorem factũ quomodo ſe haberet. Quod ipſe miſeriã quandã ſuam, et infelicitatem putat. Nolumus hic amplius cõmunem lectionem damnare, ne noſtrum iudiciũ unà condemnemus, qui primò tam cõtaminatã, et ſœdam ſcripturã nõ animaduertimus: ueræ tantum & incorruptæ collatio, quam beneficio priſcorum codicum nũc promulgamus, ſatis ualet ad illam conuincẽdam in hac ipſa epiſtola. Iidẽ codices Vmmium habent, ubi uulgati Mummium: quod nomen noſtri librarij corruperunt, quare corrigatur. Ne autẽ hoc nomẽ quia rarum eſt, amplius ut nouũ repudietur, adſcribemus epitaphium quod piſis in antiquo lapide uidimus: in quo ualde ſimile huic & quaſi ab eo deriuatũ nomen legitur.

D. M.
VMMIDIAE CALE
FELICIO PATER
CALE MATER
MYRTILVS TATA
ET EROS CONIVX
FECER.
VIX. A. XVI. M. VIII. DIEB. VIII.

Tibi διαφόρησιν gaudeo profuiſſe. Hæc eſt uetus & ſyncera lectio: TIBI διαφόρησιν &c. Quid ſit διαφόρησις, docet Galenus lib. XIIII. Therapeutices, ca. de Iecoris inflãmatione, bis uerbis, τελειοῦνται γοῦν ἡ μὲν ἀπὸ τῆς φλεγμονῆς εὔλαξις τῶν ποιητέων ἐστὶ μία, καλοῦσι δ' αὐτὴν διαφόρησιν ἐκκενοῦσαν λόγῳ θεωρητοῖς τὸν ἐν τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ χυμόν. Latini digeſtionẽ aut euaporationẽ dixerunt. huiuſcemodi res nõ meũ eſt hic longius declarare: ſunt enim medicorum uocabula, & ad eorũ artem pertinet ea accuratius explicare. ſatis mihi fuit priſcam lectionem notam facere,

facere, & quàm ea huic loco conueniat, oſtendere.

Ἀλυπίαν. Nos *emendauimus* ἀκοπίαν. *adiuti ab antiquis exemplaribus: quid enim* ἀλυπία *poteſt ad bonam ualetudinem? quæ uacuitas eſt doloris. nam quòd ſanitatem adiuuat lætitia animi delectatioq́;, paulo pòſt addit,* τέρψιν *dicendo.* ἀκοπία *autem, id eſt uitatio immodicarum deſatigationum, neceſſaria eſt ei qui ſanitatem tueri uult.* κόποι *enim, id eſt nimiæ deſatigationes, febrim gignunt: ut rectè* ἀκοπίαν *poſuerit inter ea quæ bonam ualetudinem conſeruant. Simpl. in Commentarijs in Phyſica Ariſtotelis:* τῷ γὰρ ἰσχύος χάριν γυμναζομένῳ πλείω καὶ διὰ κόπον πυρέξαντι ἀπροαίρετον μὲν τὸ πυρέξαι οὐκ ἀπὸ τύχης μέντοι· ἄωθε γὰρ ἐπὶ τῶν πλείστων τῶν ἀσυμμέτρων γυμνασίων κόπος ἐπιγίνεσθαι, ἐπὶ δὲ τούτῳ πυρετός. *ſed tam frequens eſt hoc uerbum apud medicos & alios etiam bonos autores, ut nihil notius ſit. Remedia etiam quædam medici quæ deſatigationes has ex nimijs laboribus ortas leuent,* ἄκοπα *appellant.*

Helluo nequiſsimus ſeſtertia ducenta dabat &c. *Vetuſti libri ſic habẽt,* HELICO NEQVISSIMVS HS ∞ *dabat. Noſter tamen hic pro nota qua ueteres mille ſignificabãt,* M. *habet, cũ nondũ typi illi, qui à nobis renouati ſunt, fabricati eſſent: alijs autẽ locis ſemper ubi* M. *habebant uulgati codices,* ∞ *in cũctis priſcis exẽplaribus à nobis inuentã notã repoſuimus: neq; ſolũ in his uidimus epiſtolarũ antiquis libris hoc ſemper ſeruatũ eſſe, ſed etiã in Liuianis quibuſdam uetuſtiſsimis exẽplaribus quæ in Diui Marci bibliotheca ſeruãtur: quod idẽ & M. Varronis in eadẽ bibliotheca miræ antiquitatis codex retinet, & Columellæ non negligẽter ſcriptus à Nicolao Nicolo liber, quẽ olim Politianus uiderat & laudat. Sed quid* opus

opus eſt hæc tam accuratè uel ambitioſè potius teſtimonia colligere? nullos unquam uidi antiquiores codices, qui non ſemper loco millenarij numeri hanc notam retinerent. Nō debuimus igitur licet omiſſam & obſoletam rem cōtemnere: cum noſtrum totum ſtudiū fuerit ad priſcam & genuinam ſcripturā hos libros reducere. nec enim caſtigare, aut emendare receptos Ciceronis codices uoluimus: ſed ope priſcorū exemplariorū importunas, & ineptas quorundā audaciorum caſtigationes eijcere, & delere: ſecuti conſilium Timonis Phliaſij, qui Diogene Laërtio autore, ab Arato interrogatus quomodo ſyncerum, & integrum Homeri poëma ſibi parare poſſet, reſpondiſſe fertur, ſi antiqua eius exemplaria ſibi propoſuiſſet, non quæ ab aliquo caſtigata iam eſſent. Cenſuit ille optimi iudicij uir, quo magis tractati eſſent, & caſtigati antiqui autores, eo magis contaminatos, inquinatosq; eſſe. iam tum enim uigebat hæc peſtis, quæ noſtris temporibus adeo peruagata eſt, ut omnes meliores libros fœdis maculis deturpatos habeamus. Eandem igitur notam renouauimus, ut quantum à nobis fieri potuit, uetuſtatem illā, & integritatē, quā ſummo noſtro labore deprehendimus, exprimeremus. Quomodo autem hæc nota conflata fuit, quia ſcimus eruditos quoſdam uiros in hoc multum laboraſſe, nec tamē rem, ut erat, inuenire potuiſſe, ex Priſciano docebimus, qui in libello de ponderibus & menſuris id aperit, his uerbis, Mille ſecundū Atticos per χ literam, ſed ut ſit differentia, ad X circunſcriptis lateribus (X) quod infra etiam tangit. Quàm ſimile autē haberent Latini ſuum X (qua litera decem ſignificant) χ Græcæ literæ, declaratur maximè, quia id quod Græci χιάζειν, ab hac litera formato uerbo appellant, id ipſi à

ſua itidem litera Deſcuſſare dicunt. Licet igitur hac ætate omnes mille numerũ prima eius nominis litera deſcribant, cum tamen antiquos potius hac nota uſos & antiqua omnia exẽplaria, & non cõtemnendus Grãmaticus doceãt: nõ debuimus eorũ libros aliter, quàm ipſis uiſum ſit deſcribere: nam qui in ſuis libris morẽ uſumq; noſtri temporis potius ſequetur, nunquam à nobis reprehendetur. quemadmodum nos culpa digni non ſumus, ſi antiquos autores antiqua cõſuetudine, & quæ uſq; ad hæc ferè tẽpora durauit, ſcribimus. nam in multis etiã nõ ita antiquis iiſdem notis hi numeri deſignati ſunt. modeſtiores enim librarij tunc erant, & non omnia, quæ aliquẽ ſcrupulum habebant reiiciebant, quod poſteriores nimis audacter fecerunt. Quòd autem olim hanc notam non perciperent, intemperanter temereq; aliquis pro ipſa, ducenta ſcripſit: quod erratum in omnes codices inuaſit.

EX POSTER. EIVSDEM.

Sed mirus inuaſerat furor, non ſolùm improbos. *Admonuimus olim Mediceum codicem, & alium item bonum* IMPROBIS *habere, tertio multitudinis caſu: & paulò pòſt eadem ratione* HIS: *nec tamen tanti mihi fuit autoritas illorum, ut ita ſcriberem, quamuis non ſine cauſa id factũ eſſe exiſtimarim: animaduertimus poſt ea optimos autores ita locutos eſſe. quare ueterem omnino lectionem recipiendam cenſemus. citatur teſtimonium Accij Meleagro, à Nonio Marcello in Vaſtities. Quæ uaſtitudo hæc, aut unde inuaſit mihi? Item Terentij Varronis è* IIII. *libro de uita populi Rom.1413. Tanta porrò inuaſit cupiditas honorum pleriſq;, ut uel cœlum ruere, dummodo magiſtratus adipiſcantur, exoptent. Alijs etiam in locis apud eundem, niſi memoria me decipit, ueteres*

teres ſcriptores ita locuti eſſe reperiuntur, & (ut arbitror) exempla paßim occurrerent, niſi omnia, quæ contra certas quaſdam ipſorum regulas facerent, à recentioribus grammaticis temere deleta eſſent.

GYB. LONG.

Pericula diſſenſionum ciuilium narrat, & ut ualetudinẽ curet petit.

SEB. CORR.

Improbos, ſed etiam hos. Al. *improbis, ſed etiam his. Inuado enim, & incedo, uerba tertio quoque caſui ueteres iungebant.* Honorum. Al. *bonorum.* In Hiſpaniam. *prouinciam ſuam. Proficiſcatur, inquit Cæſar; Pompeius in ſuas prouincias, ipſi exercitus dimittantur, diſcedant in Italia omnes ab armis, metus è ciuitate tollatur, libera comitia, atq; omnis Reſpub. S. P. Q. R. permittatur.* Domitio. *L. Domitio Aenobarbo.* Ad conſulatus. *ſecundi.* Trinundinum. *Al. trinum nundinum. mos enim fuit candidatis, in comitium nundinis uenire, & in colle conſiſtere, unde coràm poſſent ab uniuerſis uideri, ut trinundino in ſuffragijs gratioſiores eſſent.* Vt remoueat præſidia. *Hæc conditio Cæſari uiſa eſt iniqua, ob idq; repudiata.* Leges enim imponuntur. *quod uni Fauonio non placebat.* Stare noluerit. *Al. inſtare noluerit.* Tranſpadanos. *præſertim Nouocomenſeis, quos Cæſar non multo antè colonos deduxerat.* T. Labienus. *Epiſt. 14. lib. XIIII.* Oræ maritimæ. *Epiſt. ſuperiore.* Reliquit illum. *Cæſarem.* A. Varroni. *Is eſt, quem ſcribit Cæſar lib. III. de Bello ciuili, ad colloquium pro Pompeianis uenturum fuiſſe, niſi à Labieno res impedita fuiſſet.*

BERN. RVT.

Id ille ſi fecerit, ſpes eſt pacis. non enim honeſtæ le-

ges imponuntur. *Manu ſcripti quidam codices recte: Spes eſt pacis, non honeſtæ. leges enim imponuntur.*

P H I L. M E L.

Quo in diſcrimine. *Narratio de diſſenſione ciuili, & de periculis ex illa diſcordia metuēdis.* Tu quoniā eo tempore. *Petitio in fine addita, ut ualetudinē curet.*

IN EPIST. XII.

Ego uero cupio, &c.

V I C T O R I V S.

NOſtra ad diem dictam fient. *Modus loquendi ſumptus à Græcis, illi enim* εἰς ῥητὴν ἡμέραν. *Vtuntur eo ſæpe Romanarum rerū Græci ſcriptores, Plutarchus, Dion, Appianus. Terētius, Ad præſtitutam diem, inquit: quemadmodū etiam ſæpe Cicero, qui Ad præfinitā quoq; dixit. Plutar. in Cæſare,* ἂν ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ, μὴ καταθῆται τὰ ὅπλα. *Appianus in Libycis, de Scipione, qui primus Africanus eſt appellatus,* σικελῶν δ' ἂν τριακοσίους καταλέξας εὐδαίμονας, ἐκέλευσεν ἥκειν ἐς ἡμέραν ῥητήν. *Dion libro* XXXXVII. *de Dolabella poſt Trebonij cædē,* καὶ ταῖς συνουσίαις οἱ ῥητὴν ἡμέραν ἐς ἔκλειψιν τῆς φιλίας αὐτοῦ προέθεσαν. *Et militibus certam diem præfinierunt, intra quā illis fraudi non eſſet, ſi à Dolabella diſceßiſſent.*

Quo quidem comitatu ἀφωμίλησα, ſatis ſcis. *Locus obſcurus, & fortaſſe deprauatus, nullam in priſcis exemplaribus uarietatem inueni: nam quod paulò antè dixit, doctrinam fidelem, non incommodè dici poſſe, & eſſe translationem quæ ferri poßit. ipſe ea uſus eſt, cùm de Oratore inquit, & habeas qui docere fideliter poßis.*

G Y B. L O N G.

Hortatoria, & nuntiatoria.

SEB. CORR.

Pompeius. *Niſi Pomponius legatur, hæc epiſtola antè, quàm in Ciliciam Cicero proficiſceretur, ſcripta fuerit neceſſe eſt. nam à Ciceronis reditu ex Cilicia ad Pompeij diſceſſum ex Italia, nec Tiro in Italia fuit, nec Pompeius animo ita tranquillo, ut Ciceronis ſcripta audire cupierit: uel certe alius Pompeius ſignificabitur.* Noſtra ad diem dictam fient. *Al. ad diem dicta fiant: ut quaſi ex his oſtendat, quod* ἔτυμον *fides habeat, quæ dicta ſit, quòd fiant dicta.* Ἔτυμον. ἐτυμολογίαν, *hoc eſt, notationē. ſic enim Cicero mauult, quàm ueriloquiū trāſferre.* Nos ad ſummū Vale. 9. Cal. Ian. *Al. Nos adſumus. Vale. XIIII. Cal.*

BERN. RVT.

Docui enim te, fides etymon quod haberet. *Quidam, Etipon. Non probo. Fidem à fio dictam ſentire innuit: quod & Officiorū lib. primo teſtatū reliquit. interpres quoq; fallitur. Ego uero ne hic quidē temporis ordinem arbitror in digerendis epiſtolis ſeruatum, hancq́; & quæ ſequitur, ſuppoſitis duabus poſtponēdas. Nam quod hic dies aſcripta eſt XIIII. Calend. Iann. deprauatus codex, quod iam ſuperioribus duabus epiſtolis ſe pridie Nonas Iann. Romam ueniſſe ait, quum etiā tum Patris, aut certe in nauigatione eſſet Tiro, quem hac epiſtola iam attigiſſe Italiam demōſtrat. Poteſt igitur æſtimari, legendum ne ſit XIIII. Calend. Iunij. ut duodecima ſit, quæ incipit, Omnia à te. quæ habet diem quartū Idus Aprilis, tertiadecima, Andricus poſtridie. quæ tertiū, decimaquarta, Aegypta ad me uenit. decimaquinta hæc, de qua agimus. niſi uero inſequentis anni Ianuariū intelligas. Nam alioqui & ad Atticū literis, quas circa Idus Aprilis dederat, nondū ueniſſe in Italiā Tironem ſignificat, & quas*

poſtridie Idus. ac primũ de reuerſo Tirone loquitur primis literis lib. XII. circa ſcilicet ſubſequuti anni Septembrem. Quare, ſi pro Põpeio Pomponius legeris in eadem hac, cuius initiũ, Ego uero, recte mea ſentẽtia locũ reſtitueris, propter ſcilicet mortuũ antè Pompeiũ Magnum. Itaq; eas deinceps epiſtolas propoſitis numeris accipiemus. ut tamen in eadem, de qua agimus, pro Mutaſſe, muta eſſe (quod in alijs exemplaribus legitur) reponas.

IN EPIST. XIII.

Aegypta ad, &c.

Nuntiatoria, & hortatoria.

IN EPIST. XIIII.

Andricus poſtrid. &c.

VICTORIVS.

HElico nequiſsimus. *Sic omnes quos uidi manu ſcripti, Mediceus ĩ primis: impreßi enim* HELLVO *Ex uetere ſcriptura libenter legerem* SALACO *nequiſſimus: qua Græca uoce uſus eſt in epiſtolis ad Gallũ, Cognoſti meã cauſam, & iſtius Salaconis iniquitatẽ. & in epiſtolis ad Attic. Declaratio huius uocis qua naturam ipſius Græci interpretantur, mirè quadrat huic ſentẽtiæ Ciceronis: ait enim Salaconas dici* θρυπτομένους, *qui delicatè uiuunt.* καὶ οὗ μὴ δεῖ δαπανῶντας. *& qui ſumptum faciũt, ubi minimè oportet: Cicero enim inquit,* HS. CIↃ *dabat nullo aprico loco, nullo emiſſario, nulla maceria, nulla caſa: grandem igitur pecuniam pendebat, ubi non decebat, & in rebus quæ nihil haberent commoditatis, aut oblectationis. Ariſt. libro* II. *Rhet. ubi de morib. diuitum diſſerit, & in quibus ferè peccent, oſtendit, inquit:* τρυφεροὶ δὲ καὶ σαλάκωνες. *quo etiam in loco aperit, cur*

illi

illi his uitijs obnoxij ſint. Mirè igitur exprimit Græca uox huiuſcemodi ingenium, quale in eo quem acerbè accuſat, Cicero deſcribit. s, autem ultima erat litera antecedentis dictionis, quæ cum geminata eſſe deberet (conſequens enim uox ab eadē litera incipiebat) negligentia librarij relicta eſt. maculæ plurimæ huiuſcemodi ſunt. Par huic eſt, & eodem pacto conformata, quæ fœdauit locum Taciti in primo libro, ea autem tanti incommodi fuit ut perſuaſerit docto, & diligenti uiro locum illum ſtellula, ut deſperatū notare. ſic autem legendus totus eſt: Atq; idem cum Valerius Meſſalinus ſignū aureū in æde Martis ultoris, Cæicina Seuerus aram ultioni ſtatuendā cenſuiſſent, prohibuit: ob externas ea uictorias ſacrari dictitans, domeſtica mala triſtitia operienda. Potuit etiam hæc in Cicerone peruerſio naſci, quòd ſuperioribus temporibus mala quædā conſuetudo erat libros corrigendi: non pauci enim fuerunt, neq; hi omnino imperiti, nec parum in hoc munere iactati homines, qui cuncta, quæ ſtatim non intelligebant, tollerent: à quibus multæ, quæ nūc in bonis autoribus maculæ ſunt, fluxerunt. Oſtendimus aliàs, non pauca in Lucretio quondam ab eo, qui corrigere uoluit, deprauata fuiſſe: idē etiā de Catullo dicimus: cùm enim ille uetuſtate ex maiore parte dilapſus eſſet, nō pauca præterea uulnera ab his ſiniſtris correctoribus accepit. De una ipſius plaga nunc mentionem faciam, quæ ab eo impoſita eſt, qui rariorem uocem ignorabat, & malo conſilio uſus eam deleuit, ac communem peruulgatamq; repoſuit: illum autem nomine etiam appellare poſſem, quod tamen non faciam, parcamq; dignitati hominis. Verſiculi Catulli ſunt in carmine de Atti,

Ait hæc minax Cybele: religatq; iuga manu

Ferus ſe ipſe adhortatus rapidum incitat animum.
Non ſolum autem manu ſcripti codices, ſed nonnulli etiã formis excuſi primis illis annis, quibus hæc ratio ſcribendi libros inuenta eſt, habent,

Ferus ſeſe adhortatus lis, rapidum incitat animum.
quæ uera, ac germana lectio eſt: LIS *autem Græcis leo: quod qui ignorant, parũ in lectione Græcorũ poëtarum uerſati ſunt, qui ea uoce frequenter utuntur. Theocritus certè in Idillio, quẽ appellauit Hylam, ter ipſa uſus eſt. Libenter autem uſurpare poëtas peregrina uerba, & ea etiam ratione ſolere fabulas ſuas ornare, quis neſcit? Hanc quondam, cum Romæ eſſem, caſtigationem expoſui Franciſco Mario Molſæ, maximi ingenij, ac eruditionis uiro, ut eius iudicio potiſſimum uterer in eo poëta expurgando, quem ille plurimum amat, ac politiſſimis ſuis uerſibus diuinitus exprimit.*

De crabra quid agatur. *In oratione contra Rullum: Ego Tuſculanis pro aqua crabra uectigal pendam, quia à municipio fundum accepi: Si à Sylla mihi datus eſſet Rulli lege nõ penderem. Quamuis in impreßis men dosè* CREBRA. *Frontinus quoq; ſæpe huius aquæ mentionem facit.*

GYB. LONG.

Nuntiatoria & hortatoria.

SEB. CORR.

Andricus. *Al. Menandrus, ut in ſequenti epiſt.* Promiſſorum. *manumißionis. ſic enim ex Epiſt. 16. huius lib.* Iudicamus. Id. Apr. *Al. id. h.* III. *hoc eſt, Id hora tertia: ut ego interpretor. Al. Id. Iu.*

BERN. RVT.

Dies promiſſorum adeſt, quem etiã repræſentabo, ſi

bo,ſi ueneris. *Non percipit loci ſenſum interpres. Adeſt,ſignificat in propinquo eſt:* R*epræſentabo , præſentē faciam.id enim dicit:* Q*uum primū ueneris,promiſſa præſtabo,etiam ſi dies dicta nondū planè aduenerit.uim hāc ſæpe uerbum id iuriſconſultis habet.repræſentare pecuniam:id eſt,in diem præſentem numerare,quæ in longiorem deberetur.& Ciceroni antè:*Q*uod eſt dies allatura, id conſilio anteferre debemus,neq; expectare tēporis medicinam,quam repræſentare ratione poſſimus.* In ep. 16. li. v.

IN EPIST. XVI.

De Tirone,&c.

GYB. LONG.

Laudat Ciceronem,quod Tironem,hominem doctum & probum,manumiſerit.

SEB. CORR.

FOrtuna,nobis. Al.*fortuna,hac nobis.* Statij.*liberti mei:in epiſtolis tamen ad ipſum* Q. *fratrē ſemper ſcribitur,Stathius.* In iſto. Tirone.

PHIL. MEL.

De Tirone. *Gratias agit , & laudat* Ciceronem de Tirone,*homine docto ac bono,manumiſſo.*

IN EPIST. XVII.

Video quid agas,&c.

GYB. LONG.

Reprehendit Tironem,quod uerbo Fideliter impropriè uſus ſit.

SEB. CORR.

REferam. *Alij legunt,referri.* Κανὸν.regula. Ἄκυρον. *non proprium.* Demetrius. *libertus.* Ἀφωμίλησα. *uſus ſum.* Cuſpio. Epiſt.6.lib.13.

BERN. RVT.

Cui uerbo domicilium eſt proprium in officio, migrationes in alienum multæ. *Non magis aſſequitur Ciceronis ſentẽtiam interpres, quàm ij quos refellit. Hoc dicit Cicero: Fidele proprie dicas cuiuſpiã officium. Significat autem hoc loco officium, id eſt, quod quis efficere debeat. unde ſunt Ciceronis de Officijs libri. Officiũ igitur eſt proprium domiciliũ uerbi huius, Fideliter. Migrat tamen ipſum Fideliter, Fidelisq́;, ſæpe in alienum domicilium. ager enim domicilium eſt fertilitatis. agrũ enim proprie fertilem dicimus: & tamen huc migrat interdum fidelis, quum ſcilicet dicimus agrum fidelem. atq; itidem de cæteris. Atqui nimis impudenti translatione dictum eſt à te, fideliter inſeruire ualetudini.*

PHIL. MEL.

Video quid agas. *Reprehendit quiddam in epiſtola Tironis.* Valetudo tua. Hortatio.

IN EPIST. XVIII.

Quid igitur, &c. *Hortatoria.*

SEB. CORR.

NOn ſic oportet? *inſcribere tam familiariter meas literas ad te?* Equidem cenſeo ſic. *inſcribi oportere.* Addendum etiam, ſuo. *ut inſcribam, Tironi ſuo.* Inuidia. *quæ tibi ex ea re fortaſſe apud reliquos familiareis naſci uidetur.* Διαφόρησιν. *digeſtionem: alij migrationem interpretantur, ſcilicet ex urbe in Tuſculanum. Alij legunt,* διαφώνησιν, *declamationem, quæ etiam ſtomacho prodeſt.* Πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. *concoctionem, hilaritatem, ambulationem modicam, oblectationem, facilitatem alui. Secundo loco quidam legunt nõ* ἀλυπίαν, *ſed* ἀκοπίαν, *quietem*

quand

quandam à magnis laboribus. V t hortum. *eo tempore hortos quoſdam Cicero emere cupiebat, ut in epiſtolis ad Atticum ſæpe ſcribit.* Heluo. *Al.* Helico. *Al.* Elico. Mothonem. *His tẽporibus hortos ab Othone empturus erat Cicero, ut, niſi uelimus hunc ſignificari, & M. Othonem legamus, neſciam prorſus, quid ſit hominis.* De Crabra. *de qua in oratione ultima contra Rullum ſic ſcribit: Ego Tuſculanis pro aqua Crabra uectigal pendam: ſed plura Frontinus.*

BERN. RVT.

Quid igitur? non ſic oportet? equidem cenſeo, ſic addendum, etiam ſuo. *Perperã clauſulæ ſenſus ab interprete perceptus. ſic enim accipiendum. Quum Cicero familiari & communi inſcriptione in literis ad Tironem uteretur, nec ſe patronum, nec illum libertum adſcribens, uerecunde queſtum cum eo Tironem, ut cui uideretur iniuria fieri à patrono: Non modò (inquit igitur Cicero) ita inſcribendum eſt, ſed addendum etiam, Suo: ut ſit, Tironi ſuo. Martialis de chartis epiſtolaribus: Seu leuiter noto, ſeu charo miſſa ſodali,*

Omnes iſta ſolet charta uocare ſuos.

Nullo emiſſario. *Vide ne emiſſarium intelligat riuum canalemq́;, quo ex puteo aut aliunde emiſſa aqua in hortũ influat. Columella de horto: Locum autẽ, inquit, prius eligi conueniet, ſi permittit agri ſitus, iuxta uillam præcipue pinguem, quiq; adueniente riuo, uel ſi non ſit fluẽs aqua, fonte puteali poßit irrigari.* Itaq; abutor coronis. *Quamuis obſcurũ ſibi ipſe fateatur interpres, tu tamen uide num hoc dicat: uel ſe ipſum geſtare coronas, uel alijs præbere, eaſq́; ex ſuo horto eſſe fingere: ut gratiam horto penſionemq́; hoc mendacio comparet, ut*

poma Ouidius in arte amādi. Sunt quibus uideatur legendum, abutor coronide crebra. Aligurius Cæſaris familiaris mortuus eſt. *Proprium eſt nomen, non gentile, ut putauit interpres. illum opinor, quem ſignificat libro* II. *ad Atticum, & familiarem Cæſaris, & ſuum amicum: Hic Ligurius, inquit, furere: ſe enim ſcire, ſummo illum in odio fuiſſe Cæſari. illum tamen non modo fouiſſe, ſed & tantam pecuniam illi dediſſe honoris mei cauſa. ut uel ibi Aligurius, uel A. Ligurius utrobiq;, uel hic quoq; Ligurius, ſcribendum fuerit.*

IN EPIST. XXI.

Cum uehementer, &c.

VICTORIVS.

CVm uillico loquētem. *Quod in priſcis alijs monimentis adnotaui, in Mediceo hic obſeruatum eſt,* VILICO *ſcribi conſuetudinem fuiſſe per unū l, tantum, quod quamuis omnino non magni momēti ſit, tamē quia admirabile eſt, cum à uilla deducatur, præterire nolui. libri M. Varronis de Re ruſtica pleni ſunt huius nominis, nuſquam autem non ſic ſcriptum in perantiquo illo, qui eſt in diui Marci bibliotheca, inueni. In Pandectis Florentinis quoties hoc nomen eſt, toties ita ſcriptum eſt. Romæ etiam uetere in lapide ita ſcriptum eſt,* DOCIMO VILICO. *Rei paruæ doctiſsimum, & optimū uirum teſtem dabimus, Ludouicum Fabrum Fanenſem, qui cùm hoc adnotaui præſens aderat: utebar enim iudicio illius ſummè officioſi hominis, in huiuſcemodi rebus, quarū ille peritiſsimus eſt, perſcrutandis. Sed aiunt etiam Capuæ in ſacello Diui Benedicti hanc inſcriptionem inueniri:*

EVTYCHVS VILICVS
A. PLVMBO EVAGOGVS. A. FLAM.
FECERVNT SIBI ET SVIS.

GYB. LONG.

Varia Tironi ſcribit Cicero filius.

SEB. CORR.

Cratippo. *Epiſt.16.lib.12.* Cœnantibus. *Al.iocantibus.* De Bruto. *De M.Bruto,qui interfecto Cæſare,ſe Athenas contulit,& paulo pòſt ſecum in Macedoniam ipſum Ciceronem Ciceronis F.duxit.epiſt.14.li. 12.* Συζητήσει. *mutua quæſtione,diſputatione.* Caſsium. *C.Caßium,qui & ipſe illò uenerat.* Τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τὰ λ. *quæ quidẽ igitur ad nos,hæc.* De Gorgia. *Leontino,cuius libros hic Ciceronis filius legebat:uel Gorgia rhetore aliquo, qui tunc uiueret.* Διαῤῥήδην. *aperte.*

Mea nimia. *Al.mei animi.* Σπουδὴ. *diligentia,ſtudium.* Hoc loco. *epiſtolæ.* Quum ego mihi,&c. *Al.quo modo ego mihi nunc ante oculos tuum iucũdißimum conſpectum propono?uideor enim uidere,&c.* In lacinia. *in ueſtis ſinu.* Ex ſecunda menſa. *ex pomis.* Semina. *quæ poſtea in tuo fundo ſeras.* Fortuna me:præſertim. *Al.fortuna me iuuerit,præſertim.*

Hypomnematis. *ὑπόμνημα,commentariũ,& recordatio quædam dicitur.* Συμφιλολογεῖν. *ſimul diſſerere.*

BERN. RVT.

Non eſt enim ſeiunctus locus à philologia. *Iocus,probo.* Hoc loco me tibi gratulari,noli mirari,eodem enim ferè loco tu quoq; emiſſe te feciſti me certiorem.habes,&c. *Hoc loco, eſt,hac parte epiſtolæ meæ:quũ gratulationibus tribuere primas ferè epiſtolarũ partes ſoleamus.quicquid interpres nugetur. Cicero ipſe ad Curionẽ initio epiſtolæ:Sera gratulatio reprehẽdi nõ ſolet.ad Cælium:Primũ tibi,ut debeo, gratulor. Cælius ad Ciceronẽ:Gratulor tibi affinitate uiri mediusfidius optimi. Cicero ad Appiũ:Gratulor tibi primũ.*

ſic enim ordo rerũ poſtulat, deinde ad me cõuertar. Et *ad* Balbum: *Gratulor tibi mi* Balbe, *uereq́; gratulor.*

PHIL. MEL.

Quum uehementer. *Varia in hac epiſtola narrat, & exponit* Tironi Cicero *filius.*

IN EPIST. XXII.

Spero ex tuis, &c.

VICTORIVS.

DE quadrimo Catone. *Sic omnes & antiqui & impreßi codices habent.* Aliquos *tamen ſcimus* DE QVA PRIMO CATONE *emendaſſe: parua omnino licentia, unius ſcilicet tantum literæ cõuerſione, ut cum ſuperiore ſermone coniũctũ ſit hoc mẽbrũ: de qua omnino interpoſitiõe primo* Catone *diximus ſeu aliquid tale intelligentes. ſed quia nunquã ſcimus illum ſic appellaſſe librum de ſenectute, ſed ſemper* Catonẽ *maiorẽ: ideo receptam lectionẽ cõmouere auſi non ſumus.* Q*uia tamen res non omnino contemnenda uiſa eſt, noluimus præterire quin lectorem admoneremus, præſertim cum ſit locus obſcurißimus, & noſtro etiam iudicio non uacuus mendo.*

GYB. LONG.

Præter ualetudinis curationem mandat quædam Tironi.

SEB. CORR.

De quadrimo Catone. H*æc eſt illa interpoſitio: &* Catonem V*ticenſem ſignificat, cuius laudationẽ ipſe* Cicero *ſcripſit, quam* C*æſar ſæpißimè legẽdo ſe dicebat copioſiorem factum, quamuis* Anticatones *cõſcripſiſſet.* A*l. tamen hic legitur, de qua primo* Catone. A*l. de primo* Catone. N*onnulli uerò etiam uiri docti ita legũt, de qua primo caueto.* Tertia. *fœmina, uel potius, penſio.* Pu

blius.

blius. nõ *Clodius,ut quidam putant,ſed alius quiſpiam, cui Cicero ſe numos debere in epiſtolis ad* Atticum *ſæpe teſtatur.* Phalareus. *ſimilis* Demetrio Phalareo. Bilienus. Al.B*ellienus,ut in epiſt.*15.*lib.*8.

BERN. RVT.

De quadrimo Catone. *Quin hæc illa fuerit difficilis interpoſitio,nihil repugno.Catonem certe arbitror intelligi,opus Ciceronis,quod in laudẽ Catonis Vticenſis conſcripſit.de quo initio,& toto* 12.*lib.Epiſtolarum ad Atticum,Plutarchus in Cicerone & Cæſare. Contra eum Anticatones ſcripſit Cæſar.* Demetrius iſte nunquam omnino Phalareus fuit,ſed nũc planè Bilienus eſt. *Quid dicit? num,nunquam doctus urbanus'ue, aut Atticus fuit,nunc autem planè ruſticus & illiberalis ut ſit* Bilienus,*à bile:ſimulq́; ad* Demetrium *illum reſpiciat,de quo Cælius lib.*8. *Bilienus uerna* Demetrij *, qui ibi cum præſidio erat,Domitium quendam nobilem illic Cæſaris hoſpitem, à contraria factione numis acceptis, comprehendit & ſtrangulauit.*

IN EPIST.

XXIII.

Tu uero confice,&c. *Miſta eſt epiſtola.*

SEB. CORR.

VEruntamen. *S.confice.* Epiphora.*oculorũ morbo.* Loqui non poſsit.*Iocatur Cicero.nam qui ab oculis laborat,non impeditur,quo minus loqui poſsit. Balbus uero Cornelius uir erat tectus,& ut Cæſarianus Antoniũ amabat,ob idq́; quid Antonius egiſſet de lege, quam poſt Cæſaris mortẽ fixerat,loqui nolebat.* Ruſticari. *quãdo in urbe cũ dignitate per Antoniũ eſſe non licet.* Bithynicum.*Epiſt.*16.*lib.*6. Non contemnis.*ut*

ego

ego iam contemno. Πανικοῖς. *repentinis terroribus, uel rumoribus, ſed plerunq; falſis. ut illud ad Atticũ:* De Ventidio *πανικὸν puto: de Sexto, pro certo habebatur, ad arma.* Θορυβοποιεῖ. *tumultum facit.* Amicitiam. *Epiſt. 5. lib. 11.* Γόνυ κνήμης ἔγγυον. *Genu ſura propius.* Pulegio. *Al. puleio. Et ſanè Celſus docet, rutam & puleium herbas etiam ſomno aptas eſſe.*

BERN. RVT.

Tu uero cõfice profeſsionem, ſi potes, & ſi hæc pecunia ex eo genere eſt, ut profeſsione non egeat, ueruntamen Balbus ad me ſcripſit, tanta ſe epiphora oppreſſum, ut loqui non poſsit. *Hic ſubſiſto, neq; ſequor Clerici diſtinctionẽ. Potes, & (mea q̃dẽ ſentẽtia) etiã debes. ita quoq; ſuprà, Vt profeßiõe nõ egeat, uerũtamen Balbus ad me ſcripſit, &c. ut ſit, Verũtamẽ confice profeßionẽ. Vereor aũt, ne non ſatis exploratũ habuerit Clericus, quid iſta profeßio eſſet. Cicero certe ad Atticũ, de eodẽ etiã, ni fallor, negotio: Semel'ne putas mihi dixiſſe Balbũ, & Faberiũ profeßionẽ relatã? q etiã eorũ iuſſu miſerim, qui profiteretur. ita enim oportere dicebãt. Profeſſus eſt Philotimus libertus. Noſti credo librariũ, ſed ſcribis, & quidẽ cõfectũ.* Antonius de lege quid egerit. *Potes legẽ probãdorũ Cæſaris actorum accipere: de qua Cicero, Plutarchus, Appianus. Potes & illã, de qua idẽ ad Atticũ: Scis, q̃ diligã Siculos, & quàm illã cliẽtelã honeſtã iudicẽ. Multa illis Cæſar, neq; me inuito: etſi latinitas erat nõ ferẽda. Verũtamẽ ecce Antonius accepta grãdi pecunia, fixit legẽ à Dictatore comitijs latã, qua Siculi ciues Ro. cuius rei uiuo illo mẽtio nulla.* Ego tñ Antonij inueteratã ſine ulla offenſiõe amicitiã retinere ſanè uolo. *M. Antoniũ accipe, in quẽ ſunt Philippicæ, triũuirum:*

uirum: non Caium, Ciceronis in conſulatu collegam, ut Clericus. eſt enim ſcripta epiſtola, Cæſare occiſo, quum iam ſimultas inter Ciceronē & M. Antonium ſerperet. De panicis Politianus in Miſcellaneis, copioſe.

ANG. POLITIANVS
Miſcell. cap. 28.

In Ciceronis epiſtola ad Tironem, quæ poſita in extremo Familiarium uolumine, ſic ſcriptum eſt: Etſi Atticus noſter, qui quondam me commoueri πανικοῖς intellexit, idem ſemper putat, nec uidet quibus præſidijs philoſophiæ ſeptus ſim. Hercle quod timidus ipſe eſt, θορυβοποιῶ. Panica uocantur, ut arbitror, à Græcis repentini quidam terrores, & conſternationes: quales utiq; lymphatici metus, uſqueadeò irreuocabiles, ut nō ratione modò, ſed mente etiam careant. Quo item uerbo Cicero idem utitur in epiſtola ad Atticum libro quinto: Scis enim, inquit, quædam πανικὰ dici. Facit item Higinius de panico terrore mentionem, quo loco de Capricorno, his uerbis: Hic enim dicitur, cum Iupiter Titanas oppugnaret, primus obiecisse hoſtibus terrorem, qui panicos dicitur, ut ait Eratoſthenes, quam fabulā & Germanicus innuit, in Arateo commētario. Euripides in Medea ſic ait:

Καί τις γεραιὰ προσπόλων δόξασά που
ἢ πανὸς ὀργὰς, ἤ τινος θεῶν μολεῖν ἀνωλόλυξε.

Panos autem uocat iras Euripides, ſicuti eſt apud antiquiſsimum ipſius interpretem, τὰ πανικὰ δείματα, panicos terrores, ὅτι τὴν τῶν ἀφνιδίων φόβων καὶ ταραχῶν αἰτίαν τῷ πανὶ ἀνατιθέασιν. Quoniam, inquit, repentinorum terrorum & conſternationum cauſam, deo Pani tribuunt. Et apud Syneſium in libro de Prouidentia, ſic inuenio fermè, καὶ πανικοὶ θόρυβοι μεθ' ἡμέραν τὸ ςράτευμα

κατελάμβανον, *Et panici tumultus interdiu exercitũ occupabant. Quo loco ampliter etiam, cuiuſmodi eſſent hi denique terrores, explicatur, & c. Plura uide apud ipſum Politianum, loco indicato.*

IN EPIST.

XXIIII.

Et ſi mane, &c. *Mandatoria eſt epiſtola.*

VICTORIVS.

VTriq; ad aquas ſemas. *Sic omnes habebant uulgati codices. Nos his neglectis, ut in ueteribus libris inuenimus, ſcripſimus. Ad aquas autem intelligit Baianas, quemadmodum in epiſtolis ad Atticum lib.* XIIII. *Haud amo uel hos deſignatos, qui etiam declamare me coëgerunt, ut ne apud aquas quidem acquieſcere liceret. Id eſt, Baijs: nam quod in cunctis in fine epiſtolæ* A PPIAM *legebatur, nos ijſdem antiquis codicibus autoribus* PAPIAM *ſcripſimus.*

EX POSTER. EIVSDEM.

De publicis omnia mihi certa. *Antiqui codices cũ recepta lectione conſentiunt: cogitandum tamen an legi debeat* INCERTA: *rogat enim Tironem, ut ſcribat, quæ ſtatim exponit, ut qui nihil certi de illis rebus haberet.*

Ego uix teneor, quin accurram: ſed ſi. *Hæc eſt Medicei codicis lectio, non ſine aliqua macula, ut exiſtimare facilè poſſemus. non diſplicet Pauli coniectura: nam & peruerſio parua eſt, ſi ita legi debet, & idoneum ſenſum habet; iubet enim Tironem tacere, quod ante dixerat, ſe uix teneri, quin accurrat. Eodẽ modo locutus eſt in epiſtolis ad Attic, nec tamen notam ibi poſuit, aut ſibilo hoc ſignificauit, ſed uerbo expreſſit quid eum facere uellet libro* II. *non libet fugere: aueo pugnare: magna*

ſunt

ſunt hominum ſtudia : ſed nihil affirmo,tu hoc ſilebis.

Puto utrunq; ad aquas, ſed quod egerint. *In noſtrum impreſſum codicem Medicei lectionem transtulimus : quæ tamen culpa impreſſorum aliquantulum perturbata eſt : ſeiungere enim debebant hæc uerba ab inferioribus ut diſtincta eſſent, quemadmodũ res ipſæ diſtinctæ ſunt. Quod ſi hoc ſeruaſſent, nihil ut arbitror deſideraretur: intelligi ſanè debet uerbũ, quo illa regerentur, non tamen poni. uel,* nondum ſcio, *uel,* ad me ſcribe, *aut aliquid, quod ſententiam illam expleat, ut in epiſtola ante hanc in illo loco,* Antonius de lege quid egerit.

Ad aquas *autem cum dicebant, quamuis nihil adderent, aquas tamen calidas, Baiasq; intelligebant.*

PAVL. MANVTIVS.

Accurram. ſed s. *In uetuſtioribus libris ſcriptũ eſt, ſed ſi. ego arbitror legendum, ſed ſt. quam ſilentij notam qui non agnouere, ſcripſerunt, ſi. deinde alius cum uideret, ſi, locum hic habere non poſſe, fecit, s. id eſt ſcilicet. ſic etiã in de oratore lib. II. pro, ſt, ſcriptum erat, ſi. quod mendum* VII. *abhinc annum ſuſtulimus. in Plauto etiam, ubi legendum eſt, ſt, modo ſi, modo aſt, modo at, uulgo legitur. Terentius quoque in Phormione hac nota uſus eſt: quem locum citat Velius Longus Grammaticus.*

Semas quid egerint. *Alij, ſed quod egerint, Dolabellæ procuratores fac ut admoneantur. ego illa uerba, Dolabellæ procuratores fac ut admoneantur, à ſe ipſa regi puto, nec aliunde pendere: uerbum enim, admoneãtur, ad pecuniam refertur, quam Dolabella Ciceroni debebat: itaq; intulit, appellabis etiam Papiam: quod item creditorum uerbum eſt. forte igitur legendum, ſciemus, quid egerint : ut omnino à ſequentibus diſcludantur.*

SEB. CORR.

Prora, & puppis. *ſumma conſilij.* Flamma. *Flamma Flamminio debitore.* Mihi certa ſcribas. Octauius. *qui nuper Romam uenerat, ut Ceſaris hæreditatẽ cerneret.* Ad aquas Semas, quid egerint. *Al. ad aquas, ſeu quod elegerint. aquas autẽ Baianas intelligit, ſi ita legas.* Admoneātur, *ut nobis, quod Dolabella ſatiſdato debet, diſſoluant.* Appiam. *Appiam Clodiam, quæ & ipſa debet: certe cum Cicerone neſcio quid negotij habebat. Alij tamen legunt, Papiam.*

BERN. RVT.

A' flamma, ſi non potes omnem, partem aliquam uelim extorqueas. *Hominem notat, non incendium, ut Clericus. de eo ad Atticum: Flammam Flaminiũ audio Romæ eſſe. Ad eum ſcripſi, me tibi mandaſſe per literas, ut de Montani negotio cũ eo loquerere. Et uelim cures epiſtolam, quam ad eum miſi, reddendam, & ipſe (quod commodo tuo fiat) cum eo colloquere. Puto, ſi quid in homine pudoris eſt, præſtaturũ eum, ne ſerò quodammodo dependatur. Et paulo pòſt: De Montano, quoniam Flamma uenit, uidebis. Puto rem meliore loco eſſe debere.* De attributione conficies. *De eadem ad Atticum Dolabella uir optimus, & ſi cum ſcribebam ſecunda menſa appoſita, ueniſſe eum ad Baias audiebam, tamen ad me ex Formiano ſcripſit. quas literas cum è balneo exijſſem, accepit, ſeſe de attributione omnia ſumma feciſſe. Vectenum accuſat, &c. & infrà: Ait enim attributionem in Idus, ſe autem urgeri acriter. Tu ex meis literis, quo modo reſpõdeas, meditabere. Et alio loco: Maxime autem me angit ratio reliquorum meorum, quæ quãquam explicata ſunt, tamen quod & Dolabellæ nomen*

in his

in his eſt, et attributione mihi nomina ignota, conturbor, nec me ulla res magis angit, ex omnibus. itaq; non mihi uideor erraſſe, quod ad Balbum ſcripſi apertius, ut ſiquid tale accidiſſet, ut non concurrerent nomina, ſubueniret, meq́; tibi etiam mandaſſe memor fui, ut, ſiquid eiuſmodi accidiſſet, cum eo communicares.

IN EPIST.

XXV.

Etſi iuſta, &c.

Hortatur ut ſæpe ſcribat, nec excuſatione utatur.

IN EPIST.

XXVI.

Verberaui, &c.

Eiuſdem eſt argumenti.

IN EPIST.

XXVII.

Mirificam mihi, &c.

VICTORIVS.

Mirificam mihi. *Hæc Q. Ciceronis epiſtola acerba, & aſpera eſt. ſic autem illum ſolitum ſcribere Marcus oſtendit, cum ei præciperet, quomodo ſe in Aſia Procos. gerere deberet, in primisq́; hortaretur, ut ſe in ſcribendo maledictis abſtineret. Inuehitur in conſules deſignatos, eosq́; magna uerborum contumelia perſtringit. Arbitror autem intelligere eum Hirtium, ac Panſam: multis hoc coniecturis ductus credo. ſe autem conſcium eſſe dicit multis illorum ſceleribus ac libidinibus, quibus ita dediti erant, ut in maximis periculis uix ſibi à luxuria temperare poſſent: ipſe enim unà cum illis in Gallia Imper. Cæſare militauerat.*

Quos ille latro. *Antonium intelligit, contra quem*

illi bellum geſturi erant: exiſtimat enim Quintus Antonium niſi copijs ſuis, uiribusq́; confiſus fuerit, alia uia illos aggreſſurum eſſe: & omnia facturum, ut illos ſibi placet, & in ſententiam ſuam traducat, putat eum id facile conſecuturum ſimulitudine uitæ & ſocietate uitiorum.

Quib. alteri Cæſenam, alteri Coſſutianarum tabernarum. *Omnibus iniquus erat Quintus, & nemini parcebat, dummodo iræ ſuæ, ac furori obtemperaret.* De *ambobus illis* COSS. DESS. *peßimè ſentiebat: ueruntamen quantum ſuſpicari poſſumus, alterum illorum ignauiorem, inertioremq́; altero exiſtimabat: nam quem aliquid conſilij habere putabat, uix dignum eſſe dicebat, cui Cæſena committeretur. Alterum, qui nullius conſilij eſſet, ſed penitus infirmi ingenij, ac intemperantißimæ naturæ, uix rectè poſſe iudicabat curare fundamenta Coſſutianarum tabernarum. Alij hunc locum procul dubio corruptum eſſe dixerunt, quibus non accedo: inuenio enim uulgatam hanc lectionem nulla mendi ſuſpicione in optimis, & antiquißimis libris. Quæ mens eum impulerit, ut poneret Cæſenam pro ignobili, & obſcuro oppido, non facilè enuntiarim: neq́; æquum eſſe puto de huiuſcemodi rebus quid ſentias reſpondere cogi. Furore animi, & magna aſperitate uerborum illum in epiſtolis ſemper uſum, prodente M. Fratre, liquidò poſſumus affirmare.*

PAVL. MANVT.

Quibus alteri Ceſenam, *Locus procul dubio corruptus: neque enim adeo tum ignobilis, aut obſcura fuit Ceſena, ut tanquam abiecta res nominari debuerit. uetus codex Vincentij Riccij ſic habet, quibus geſa, uel quibus ſutianarum tabernarum fundamenta credas. deliberent eruditi, quomodo ſit legendum. Liuius quidem libro* IX. *de Cen*

Cenſennia meminit oppido non admodum celebri:ut for taſſe non inepte pro, Ceſenam, Cenſenniam, hic legi poßit.

GYB. LONG.

Narrat quid de conſulibus ſentiat.

SEB. CORR.

De Coſs.deſs. *Hirtio, & Panſa.* Quos ego penitus noui. *quippe qui Cæſaris legatus in Gallia fui, & illos optime noſſe potui.* Latro. *M.Antonius.*

PHIL. MEL.

Mirificam mihi. *Narrat quid de conſulibus deſignatis ſentiat.*

FINIS.



"VITA NOVA"
M. Sillitti
Restauro bibliografico
Latina *1969*

Digitized by Google